لغت ناجی

ـــه اخطارات ـــه

بو کتاب ارباب قلم بیننده قوللانیلان و یا قوللانیلمغه شایان بولنان عربی، فارسی، کلمات ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغاتك اك زیاده مستعمل اولانلرینی حاویدر.

لغتلر ترکجه نامنه تفسیر اولنور. مثلا عربی بر کلمه‌یه عرب استعمالنه کوره دکل، کندی استعمالمزه نظراً معنی ویریلیر. حرکه‌لر دخی کندی تلفظمزه کوره قونیلور. مثلا (سیاحت) کلمه‌سی فی الاصل (س) ك کسریله اولدیغی حالده استعمالمزه توفیقاً (س)ك فتحیله کوستریلیر.

کلمات عربیه‌نك مفرد مؤنثلری آیریجه بر معنایی حائز اولمدقجه کوسترلمز. یالکز مذکرلری ایراد اولور.

اسلوب فارسی اوزره ترکب ایدن تعبیرات — جزءلری عربی اولسون فارسی اولسون — فارسی عد اولنور.

عربی جمعلر مفردلریله برابر کوستریلیر. مفردلری قوللانلمیان جمعلر و مفردلرله جمعلر بیننده استعمالجه اولان فرق بیلدیریلیر. فارسی جمعلر لزوم کورونمدکجه کوسترلمز.

ادوات مجملاً احکامیله برابر کوستریلیر، لزوم کورنمین لغات ایچون امثال ایراد اولنماز. نظمه نثردن زیاده یاقیشان لغات ایچون اکثریا مثال منظوم ایراد اولنور.

نشر اولنمش آثار عاجزانه‌مدن اوله‌رق و یا یکیدن ترتیب اولنه‌رق ایراد ایدیلان مثاللره امضا قونلماز. امضا یرینه نقطه قونیلان آثارك قائللری بشقه‌لریدر.

خارجدن — ولو بالترجمه اولسون — ایراد ایدیلان مثاللره قائلنك امضاسی قونیلور.

هر حرفده اولی مفتوح اولان لغتلر برنجی، اولی مکسور اولانلر ایکنجی، اولی مضموم اولانلر اوچنجی درجه‌ده صره‌لانیر .

السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغتلر استعمالمزه کوره یازیله‌رق هانکی لساندن مأخوذ اولدیغی تصریح اولنور .

آخرنده مخفف یاء نسبت بولنان کلمات عربیه‌یه - بوداتك عربی ویا فارسی اولمسی احتمالنه کوره - هم عربی، هم فارسی اشارتی قونیلور .

مفردلریله جمعلری بیننده مفردلك ایله جمعلکدن باشقه معناجه فرق اولمیان عربی جمعلری معنالری مفردلرنده کوستریلیر .

منثور مثاللر اشارات ایچنه آلنماز .

عربی جمعلردن (مفردی قوللانیلماز) تنبیهنی حاوی اولمیانلرك مفردلری عائد اولدیغی یرلرده کوستریلیر .

اشارات

، مترادف ویا بربرینی مؤکد ومفسر کلمه وتعبیرلری آییرر .

؛ لغتك معناسنی ایضاح ایدن کلمه ویا تعبیرلرك اوست طرفنده بولنور .

§ لغتك معانیٔ متنوعه‌سی آره‌سنه کیرر .

: منظوم ویا منثور مثاللرك اوست طرفنده بولنور .

« » منظوم مثاللرك ایکی طرفنه قونیلور .

— بیتك مصراعلرینی ویا قول ایله قائلك نامنی آییرر . برده لغت ایله اضافتسز استعمالی حالنده آخرینه علاوه ایدیله‌بیله‌جك (ی) حرفنك آره‌سنه قونیلور .

= مساوی . [ع] عربی . [ف] فارسی . لا لاادری .

خطا و صواب جدولی

صحیفه	یا کاش	طوغری
٨٤٧	فَلْسفَه	فَلْسَفَه
٨٤٨	فوْت	فَوْتْ
٨٥٣	فِقِهْ	فِقْه
٨٥٩	فُوأدْ	فُؤادٌ
٨٦٢	قاصرة الطرف	قاصِرَةُ الَطّرْفْ
٨٧٩	قَلْق	قَلَقْ
٨٧٩	قَلْم	قَلَمْ
٨٩٦	قوهٔ مدرکه	قُوّهٔ مُدْرِکه
٨٩٧	کاْلاول	کاْلاَوَّلْ
٩٠٥	کاْهوارَه	گاْهوارَه
٩٢٥	کَهْوارَه	گهْوارَه
٩٢٥	کَهْوارهٔ فَنا	گهْوارهٔ فنا
١٠٥٣	مَعْرَضْ	مَعْرِضْ
١١٤٣	مُتَشْهِرْ	مُتَشَهّرْ
١١٤٨	مُتَطَفِلْ	مُتَطْفّلْ

— چوجقلر ایچون —

لغت كتابی

آ

آئب [ع] كری دونیجی، دونن: قارشیدن بزی كورر كورمز آئب وغائب اولدی.

آب [ف] صو: مملكتمزك آب وهواسی لطیفدر.

آباء [ع] (اب) ك جمعی: آبا واجدادمز غیرتلی آدملر ایمش.

آب آتشرنك [ف] قرمزی شراب: «آب آتشرنك سامانسوزدر»

آباد [ف] یاخود

آبادان [ف] معمور. (آباد) هم مادیاتده هم معنویاتده قوللانیلیر: «معدلتدر ملكی آباد ایلین» «التفاتك كوكلمی آباد ایدر» (آبادان) یالكز مادیاتده قوللانیلیر: همت پادشاه زمان ملكمزی آبادان ایلدی.

آباد [ف] ادات كثرت اولەرق قوللانیلیر: شمس آباد = كونشی چوق یر. خراب آباد = ویرانەلك.

آبادی [ف] یاخود

آبادانی [ف] معمورلق: «معدلت بادئ آبادیدر» «عدل اولور بادئ آبادانی» (آبادانی) نثرده دها زیاده قوللانیلیر.

آبادی [ف] ایپکدن یاپیلیر بر نوع یازی کاغدی : آبادی اوزرینه یازلمش کلام قدیم .

آبار [ع] (بئر) ك جمعی . ینه (بئر) ك جمعی اولان (ابآر) دن مقلوبدر : نقصان میاه آبار . (ابآر) قوللانلماز .

آب بقا [ف] یاخود

آب حیات [ف] یاخود

آب حیوان [ف] یاخود

آب خضر [ف] یاخود

آب خضر [ف] نره‌ده اولدیغی مجهول بر قایناغك ایچن آدمه حیات ابدیه ویرن صویی . حضرت خضر بو صودن ایچدیکی جهتله هنوز حیاتده‌در : « لعل جانبخشی اولنجه کویا — ایمرنیردی لبنه آب بقا — خاقانی » « کون یوزندن اوتانوب آب حیات — مسکن ایتدی ورای ظلمات — وله » « اول سیه جامه‌ده اول فخر جهان — آب حیوان ایدی ظلمتده نهان — وله » « اولمیان مایهٔ فیض ازلیدن سیراب — آب خضری ینه خضر اولسه‌ده رهبر بوله‌ماز — راغب »

آبخور [ف] یاخود

آبخورد [ف] نصیب ، قسمت .

آبخیز [ف] طالغه .

آبدار [ف] رونقلی ، لطافتلی : شعر آبدار § طراوتلی ، تازه : میوهٔ آبدار § زاغلی ، جوهرلی : تیغ آبدار .

آبدان [ف] صوقابی .

آبدست [ف] نمازه وعبادات سائره‌یه باشلامازدن اول صورت مخصوصه‌ده بعض اعضای بدنی ییقایوب پاك ایتمك کیفیتی : آبدست آلنمه‌دن نماز قیلنماز .

آبدستان [ف] ابریق کبی ایچنه صو قونیلوب ال ییقانه‌جق قاب .

آبْدَنْدانْ [ف] عاجز، شاشقين.

آبِدَه [ع] ديللرده داستان اولوب قالان وقعه § اخلافه يادكار قالان آثار اسلاف § تنظيرى قابل اولميان اشعار جيده .

آبْ راهْ [ف] صو يولى .

آبِ رُو ـ ى [ف] شرف، حيثيت، يوز صويى : آب حيات ايچون آب رو دوكلمز § مدار شرف وافتخار : بيضاوى آب روى مفسريندر . « آب‌روى امت آخر زمانيدرسوزم ـ نفعى » (آبرو) صورتنده‌يازلماملى.

آبِ رَوانْ [ف] آقارصو: آب روان اكوكلدن غبار غمى ازاله ايدر .

آبْرِيزْ [ف] آياق يولى .

آبِ زَرْ [ف] آلتون صويى : « نه قدر آبداردر شعرك! ـ آب زرله‌يازلسه شاياندر»

آبِ زِنْدگانى [ف] ياخود

آبِ زِنْدگى [ف] (آب بقا) يه باق .

آبْزَه [ف] صوصيزنتيسى .

آبِسْتَنْ [ف] كبه اولان‌ديشى § حاوى، مشتمل: « آبستن صـفا وكدر در ليال هپ — كون طوغمه‌دن‌مشيمهٔ شبدن‌نه‌لر طوغار ! — رجى» شب آبستنست = كيجه كبه‌در .

آبْسُوارْ [ف] صـو اوزرنده يوزن § صو اوزرنده پيدا اولان قابارجق .

آبْشارْ [ف] صو شارلتيسى .

آبْشِناسْ [ف] كمى قلاووزى § صو يولجى .

آبِ شُورْ [ف] آجى صو .

آبِ شيرينْ [ف] طاتلى‌صو .

آبِ طَرَبْ [ف] شراب: «خانهٔ رندى يقار آب طرب»

آبِق [ع] افنديسنى بلاسبب ترك ايله قاچان كوله : عبدآبق تكديره لايقدر.

آبْكارْ [ف] سقّا § صوجى.

آبْگُونْ [ف] مائى ، ماوى.

آبْگُونْ قَفَس [ف] سما: «جان بلبلنك بودر صفيرى — فريادبو آبگون قفسدن!»

آبْگيرْ [ف] صو ايركيلن ير.

آبْگينَه [ف] شيشه: «آبگينه ايچنده مى گبيدر — لب لعلك خيالى دلده مدام — باقى»

آبِلَه [ف] سيويلجه.

آبْلُوقَه [ايتاليانجه‌دن] دكز محاصره‌سى.

آبْنُوسْ [ف] آبانوز دينيلن سرد وسياه آغاج.

آبُ وتابْ [ف] رونق، لطافت: چهره‌سنده‌كى آب وتاب نشئه بخش مجلس اولدى. يالكز (آب) بومقامده قوللانلماز.

آبونه [فرانسزجه‌دن] پيشيندن مشترى.

آبى [ع] چكينيجى ، چكينن ؛ تيكسينيجى ، تيكسينن: اهل ناموس مداهنه‌دن آبيدر.

آبى [ف] صوده ياشايان ، صوده حاصل اولان § مائى ، ماوى § آيوا دينيلن ميوه.

آبْيارْ [ف] صولاييجى ، صولايان.

آبْيارى [ف] صولاييجيلق.

آتاشَه [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتنده بولنان مأمور.

آتاشَه ميليتِرْ [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتنده بولنان عسكرى مأمور.

آتاشَه ناوالْ [فرانسزجه‌دن] سفارت معيتنده بولنان بحريه ضابطى.

آتَشْ [ف] تركجه ده مرادفى ، مهجور حكمنده بولنان (اود) لفظيدر: «آتش كنارى قيش كوننك لاله زاريدر — لا» § حرارت: يوركده آتش وار §

جدتلی ، شدتلی : ساكن طوردیغنه باقه ، بیلسه‌ك اونه آتشدر !

آتش افشان [ف] یاخود

آتش فشان [ف] آتش صاچیجی ، صاچان .
كوه آتش فشان = یانار طاغ .

آتش افشانی [ف] یاخود

آتش فشانی [ف] آتش‌افشانلق .

آتشبار [ف] آتش‌یاغدیریجی ، یاغدیران : سحاب آتشبار § مؤثر ، محرق : آه آتشبار .

آتشپاره [ف] آتش‌پارچه‌سی : « شمعی خاكستره اورتلمش برآتشپاره‌یم » § بی قرار ، تك طورماز ، حشری : او اوصلو چوجق كیتدكجه برآتشپاره اولدی .

آتشباز [ف] آتش‌ایله اجرای صنعت ایدن اویونجی .

آتشپرست [ف] آتشه طاپیجی ، طاپان : « آتش آتشپرستنه رحم ایتمز »

آتشتاب [ف] آتش كبی حرارتلی ، ضیالی :
« دوشرهر دام گیسویه دل بی تابدن فریاد — سپند آسا ایدر هر روی آتشتابدن فریاد — راغب »

آتش‌تر [ف] شراب ، قرمزی شراب : « تركچه آتش‌تری ای‌رندبی خبر — یاقشدر آل ایله او نیجه خانمانلری »

آتش‌خاطر [ف] یاخود

آتشدل [ف] هر كوردیكی كوزلی سون § سوزی مؤثر ، محرق اولان § پك ذكی آدم .

آتشخانه [ف] یاخود

آتشكده [ف] آتشه طاپانلرك عبادتخانه‌سی .

آتشخرام [ف] حرارت‌وسرعتله یوریین : « شعله سرو آسا چیقار خاكدن اول یرلرده‌كیم — پایمال توسن آتشخرام ایتدك بنی — ندیم »

آتشدان [ف] اوجاق ، منقل ، مانغال .

آتشدم [ف] یاخود

آتشین دم [ف] سوزی ویا سسی مؤثر، محرق اولان: شاعر آتشدم • بلبل آتشدم. «آلمشمی نفس بر آتشین‌دم؟ — ایلرمی بنی زمانه خرم؟»

آتش‌زبان [ف] سوزی مؤثر، محرق اولان. اکثریا شعرایه وصف اولور: نفعیٔ آتشزبان. فضولیٔ آتشزبان.

آتشزده [ف] یاقلمش، یاقیلان: بتون خرمنلر آتشزده اولدی.

آتش‌زن [ف] یاقیجی، یاقان: «ای عشق بلای جانم اولدك — آتشزن دود مانم اولدك»

آتش‌زنه [ف] چاقماق.

آتش سخن [ف] سوزی مؤثر، محرق اولان § خاطر قیره‌جق یولده سوز سویلین.

آتشگیره [ف] ماشه § آتش طوتشدیره‌جق شی.

آتشناك [ف] آتشلی.

آتشی [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشی مشرب § آتش رنکنده: آتشی اطلس.

آتشین [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشین‌مزاج § مؤثر، محرق: «آتشین سوزلرله جولانمده حکمت یوقیدر؟ — نرده برمظلم تصور وارسه احراق ایلرم» § آتش رنکنده: «نه‌معنی کوسترر دوشکده‌کی اول آتشین اطلس؟ — ندیم» § آتشدن.

آتی [ع] کلیجی، کلن، کله‌جك: بروجه آتی.

آثار [ع] (اَثَر)ك جمعی.

آثام [ع] (اِثْم)ك جمعی.

آثم [ع] کناهکار: امرالٰهی‌یه اطاعت ایتمین آثم اولور.

آجال [ع] (اَجَل)ك جمعی: انسانلرده‌کی آمال حلول آجال ایله محو اولور.

آجر [ع] طوغله، کرمید. فارسی (آکور) دن معربدر.

آجری [ع و] طوغله جی ، کرمیدجی .

آجل [ع] صکره یه قالیجی ، قالان .

آجلاً [ع] صکره دن : آجلاً تأدیه اولنه جقدر .

آجنته [ایتالیانجه دن] وابور قومپانیه سی وکالتی یاخود وکیلی § بونلره مخصوص بنا .

آجیو [ایتالیانجه دن] آقچه فرقی § صرافیه § اسقونطو .

آحاد [ع] (احد) ك جمعی . برلر . اکثریا حسابده قوللانیلیر .

آحادناس [ف] خلقك آشاغی بوی طاقی ، اوته کی بریکی ، شوبو .

آختاپود [روجه دن] معروف دکز مخلوقی .

آخر [ع] باشقه : وقت آخرده کوریشورز .

آخر [ع] صوك : آخرنفس § صوکده کی .

آخر [ع] البته ، عاقبت . نظمده ادات تأکید مقامنده قوللانیلیر : « بیلمش اولسون اولدیرر آخر بو استغنابنی — حالتی »

آخرالامر [ع] عاقبت ، اك صکره : آخرالامر دیدیکنی یاپدی .

آخربین [ف] ایشك صوکنی کوز بنك اوکنه کتیرن : مرد آخر بین دنیایه اعتماد ایتمز .

آخرت [ع] انسانك اولدکدن صکره واصل اوله جغی عالم : آخرتی دنیایه دکشدی .

آخرین [ع] صوکده کی معناسنه اولان (آخر) ك جمعی . صوکده کیلر ، صوکده کلن انسانلر : اولین وآخرین بو معمانك حلنده حیراندر .

آخرین [ف] صوکده کی ، اك صوکده کی ، صوك ، اك صوك : « اولمك ایدی آخرین امیدم — ایواه اوده کلیور المدن ! »

آخور [ف] آت ، اوکوز کبی حیوانلرك محافظه سنه مخصوص بنا .

آخورسالار [ف] امیرآخور.

آداب [ع] (اَدَب) لڭ جمعی. بالجمله حرکات و معاملاتده رعایت اولنسان اصول مستحسنه: یووکنڭ یانندہ آیاغنی اوزاتمق آدابه مغایردر.

آدم [ع] بر یوزنده ابتدا پیدا اولان انسان، برنجی پیغمبر § ارکیشی: بر آدم کلیور § تربیه‌لی، انسانیتلی، مرد: آدم اولمیه‌جق. آدم دکل ایمش § مأمور، اوشاق: اوبزم آدممزدر § طرفدار، غیرتکش: او آنڭ آدمیدر. بعض علمانڭ قولنه کوره اصلی (آدام) اولوب اوزره عبرانیدر.

آدم پیرا [ف] مرشد کامل:
« یك چوغی اولمدی آدم زیرا — اوزمان یوق ایدی آدم‌پیرا »

آدمی [عف] آدم اوغلی. آز قوللانیلیر.

آدمیان [ف] (آدمی) نڭ جمعی: موت بی امان بلای مشترك آدمیاندر. تشدید ایله قوللانلماز.

آدمیت [ع] آدملك، انسانیت:
« حقوق الفته ناجی رعایت ایلیی — نصل فدا ایده‌لم آدمیت اویله دکل »

آذار [ف] مارت: ابر آذاری = مارت بولودی.

آذان [ع] (اُذن) ڭ جمعی.

آذر [ف] آتش.

آذرپرست [ف] آتشه طاپیجی، طاپان.

آذرکده [ف] آتشه طاپانلرڭ عبادتخانه‌سی.

آذینه [ف] جمعه. شب آذینه = جمعه کیجه‌سی.

آراء [ع] (رأی) ڭ جمعی: اکثریت آرا. اختلاف آرا. بنه (رأی) ڭ جمعی اولان (ارءاء) دن مقلوبدر. (ارءاء) قوللانلماز.

آراروت [انکلیزجه‌دن] بر نوع بسلییجی نشسته که صو ویا سود دوشکر ایله قارشدیریله‌رق کوچك چوجقلره یدیریلیر.

آراستکی [ف] آراسته‌لك.

آراسته [ف] مزین، سوسلو: باغچه انواع ازهار ایله آراسته ایدی § مرتب، یرلی یرنده: صفوف عسکر آراسته ایدلدی.

آرام [ف] صبر، قرار: آرامی قالمدی § دیکلنمه، اکلنمه: اوراده برآز آرام ایدلدی § راحت، استراحت: آرام برخزینه در که برآکننده بولنور- لا. بعض ادبا طرفندن قوللا- نلمقده اولان (بلا آرام) تعبیری- (بلا) عربی اولدیغندن- یاکلشدر.

آرامبخش [ف] آرام ویریجی، ویرن؛ دیکلندیر- یجی، دیکلندیرن: «مطرب! کزین نیچون طوریورسـین امان بزه- آرامبخش خاطر اولور برمقام بول!»

آرام جان [ف] راحت روح: «بکا هر برنکاهك مایهٔ آرام جان اولسون- ندیم» § محبوبه، معشوقه: «کوش جانم دیکله‌سون آرام جانم سویلسون»

آرامجو-ی [ف] آرام آرا- یجی، آرایان: «ایرکامه البت اولان کامجو- آرار سودیکن جان آرامجو»

آرامجویانه [ف] آرامجو- اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

آرامجویی (ف) آرامجولق.

آرام دل [ف] حضور قلب، سکون قلب: آرام دل شکری ناقابل برنعمتدر § محبوبه، معشوقه: «دیده‌دن دور اولمه ای آرام دل!»

آرامساز [ف] آرام ایدیجی، ایدن؛ ساکن اولیجی، اولان: فلان برده آرامساز اولان عساکر شاهانه.

آرامسوز [ف] آرام محـو ایدیجی، ایدن: اومحزونانه طورشنه آرامسوزایدی!

آرامگاه [ف] یاخود

آرامگه [ف] آرام ایده‌جك یر: «کوی دلدار درافتاده- نك آرامکهی» نثرده (آرامگاه) قوللانیلیر.

آرامگزین [ف] آرام اختیار ایدیجی، ایدن:

بربرده طـورمق ایستمین اوشهسوار چالاك شمدی آرامكزین زیرخاك اولدی.

آرامیده [ع] یاخود

آرمیده [ف] راحتده، سكون حالنده بولنان: «جان مرغی آرمیده دكلدر رمیده در — خیالی» (آرمیده) ده‌ زیاده‌ قوللانیلیر.

آرایش [ف] زینت، سوس: «دولتلینك آرایشیدر دیدهٔ حسّـاد — نابی» زینتلیش، سوسلیش معناسنده قوللانلمز.

آرد [ف] بغـدای وسائره‌دن یاپیلان اون.

آرزو [ف] ایستك، كوكل میلی: موفق اولمكزی آرزو ایدرم.

آرزودار [ف] یاخود

آرزوكش [ف] یاخود

آرزومند [ف] ایستكلی، هوسلی: آرزو داران ترقی. آرزوكش اقبـال. آرزومند وصال.

آرش فرانسزجه‌ده (بوریش) معناسنه اولان (مارش) دن بوزمه‌در. عسـكری یورتمك ایچون قومانده اثناسنده تلفظ اولنور.

آرشیدوشس [فرانسزجه‌دن] آوستریا خاندان حكمداریسنه منسوب قیز وياقادين، برباش دوقه‌نك زوجه‌سی.

آرشیدوق [فرانسزجه‌دن] باش دوقه. آوستریا حكمدار زاده‌لرینـه مخصـوص عنواندر.

آرما یاخود

آرمه [ایتالیـانجه‌دن] كمی تجهیزاتی § دولتـلرك، مشهور خاندانلرك علامات مخصو - صه‌سی.

آرنج [ف] یاخود

آرنك [ف] دیرسك.

آرنك [ف] طرز، روش: «آسمان پایه هما سـایه همایون آرنك — حقی»

آروغ [ف] ككيرمه .

آز [ف] حرص : ارباب آز آزه راضی اولماز .

آزاد [ف] قورتلمش، قورتیلان: افندی كوله‌سنی آزاد ایتدی. دنیاده كیم غصه‌دن آزاد اولمش ؟ § قید آلتنده اولمیان ، حر : « مسخر اولدی اول آزاد كوردیكك كوكلم — فضولی »

آزادگی [ف] آزاده‌لك: «اولسه ایتمز خواهش آزادكی شیرك سنك »

آزاده [ف] قید آلتنده اولمیان، حر : « اسیر باده اولمش رندمز آزاده‌در سوزده » § اوغراشمیان، فارغ : « آزادهٔ فكر امتحانم — برحسك اسیریدر جنانم »

آزاده خاطر [ف] یاخود

آزاده‌دل [ف] كوكلنده عقده اولمیان ، قیدسز : مرد آزاده‌دل كوكل اوزه‌جك شیئه مائل اولماز .

آزاده‌سر [ف] باشنده غائله اولمیان ، قیدسز : « آزاده سره فكر تجمل نه بلادر ! — جوری »

آزادی [ف] آزادلق حالی ، حریت : « اسیرك خاطرندن دور اولورمی شوق آزادی ؟ »

آزار [ف] اینجتمه ، تكدیر : شاكرد استادك آزار ینه تحمل ایتملی .

آزار دیده [ف] اینجیدلمش ، اینجیدیلن ؛ تكدیر اولنمش ، اولنان : « كوملك ایستر فقط ینه آغلار — طفل آزاردیده‌در كوكلم »

آزردگی [ف] آزرده‌لك .

آزرده [ف] اینجیدلمش ، اینجیدیلن .

آزرده خاطر [ف] یاخود

آزرده‌دل [ف] كوكلی اینجیدلمش، كوكلی اینجیدیلن : عاشق آزرده‌دل ،

آزَرْم [ف] حیا § حلم § شفقت § حشمت .

آزْمایِش [ف] تجربه، دنه‌یش: آزمایش قلم .

آزْمَنْد [ف] حریص، طمعکار .

آزْمودَگی [ف] آزموده‌لك .

آزْمودَه [ف] تجربه اولنمش، اولنان§ کورکولو، ایش بیلیر آدم : مرد آزموده .

آزْمُون [ف] تجربه، دنه‌یش، امتحان .

آزور [ف] یاخود

آزُور [ف] حریص، طمعکار .

آژَنْك [ف] اختیارلق ویا طارغینلقدن چهره‌ده حاصل اولان بوریشقلر .

آسْ [ع] مرسین آغاجی . حب‌الآس = میوه‌سی .

آس [ف] دکرمن § قاقم .

آسا [ف] ادات تشبیه . عربی، فارسی کلماتك آخرلرینه کلیر : جنت آسا، بهشت آسا = جنت کبی .

آسال [ف] تمل .

آسان [ف] قولای : هرمشکل سعی ایله آسان اولور .

آسانی [ف] قولایلق، قولای اولش : طبع انسانی مائل آسانیدر .

آسایِش [ف] راحت، سکون§ بر مملکتك راحت، سکون حالنده بولنشی : سایهٔ شاهانه‌ده آسایش برکمالدر .

آسایِش پَرْوَر [ف] خلقك راحت، سکون اوزره بولنمسنی التزام ایدیجی، ایدن : حکمدار آسایش پرور .

آسایِش پَرْوَرانَه [ف]آسایش پروراولانه یاقیشه‌جق صورتده : تدابیرآسایش پرورانه .

آسایِش جُوی [ف]آسایش آرایجی، آرایان؛ آسایش ایستیجی، ایستین.

آسايش جويانه [ف] آسايش آرايانه ياقيشه‌جق صورتده: معروضات آسايش جويانه.

آسبان [ف] دكرمنجى، دكرمن صاحبى.

آسبانى [ف] دكرمنجيلك.

آستان [ف] اشيك، پابوجلق § دركاه: آستان حضرت مولانا.

آستان فنا [ف] دنيا.

آستانه [ف] اشيك، پابوجلق § دركاه: مولوى آستانه‌لرى § مركز سلطنت عثمانيه، استانبول. ينه بو معناده قوللانيلان (آستانهٔ عليه) (آستانهٔ دولت عليه) ديمكدر.

آستر [ف] آستار.

آستين [ف] اثواب يكى.

آستين افشان [ف] ياخود

آستين فشان [ف] فارغ اوليجى، اولان؛ وازكچيجى، واز كچن. ايكى درلو قوللانيلير: دنيادن آستين فشان اولدى. دنيايه آستين فشان اولدى.

آستين برچيده [ف] ياخود

آستين برزده [ف] ياخود

آستين ماليده [ف] حاضرلانمش، حاضرلانان آدم.

آستينه [ف] يومورطه.

آسمان [ف] سما: «ترجيح ايدرم بتون جهانه — ويرمم اوزمينى آسمانه»

آسمان برين [ف] عرش اعلى.

آسمان رند [ف] منجّم.

آسمان سنج [ف] ساعت دينيلن معروف آلت.

آسمان وریسمان [ف] معقول سوزایله آکا قارشی سویلنیلن نامعقول سوزدن کنایه‌در: مصاحبات پیر وجوان آسمان وریسمان قبیلندندر.

آسمانه [ف] طاوان (توان).

آسمانی [ف] آسمانه منسوب: بلای آسمانی § مائی، ماوی: جامهٔ آسمانی.

آسودگی [ف] آسوده‌لك: «خاك پایك اولمه‌دن آسودکی بولماز تنم – عالم بالایه سوق ایلر بو علوی جان بنی»

آسوده [ف] مستریح، ساکن، راحتده: «اولدم آسوده جهانك غم فرداسندن – جوری»

آسوده خاطر [ف] یاخود

آسوده دل [ف] کوکلی آسوده اولان: «بیلمز آسوده دلان حال دل بیماری»

آسوده دلی [ف] آسوده دللك: «حق ایمش مایهٔ آسوده دلی»

آسی [ع] جرّاح.

آسی [ع] محزون.

آسیا [ف] یاخود

آسیاب [ف] دکرمن: «کار وباری آسیاب عالمك نوبتله‌در — نابی»

آسیابان [ف] دکرمنجی، دکرمن صاحبی.

آسیازنه [ف] دکرمن طاشی دیشه‌نه‌جك آلت، دیشنکی.

آسیاسنك [ف] دکرمن طاشی.

آسیاسنك زبرین [ف] اوستده‌کی دکرمن طاشی.

آسیاسنك زیرین [ف] آلتده‌کی دکرمن طاشی: آسیاسنك زبرین متحرك اولمدیغندن ناچار بارکرانه قاتلانیر — سعدی»

آسیاگَر [ف] دکرمنجی ، دکرمن یاپان .

آسیب [ف] چاتمه ، صدمه : «کوکلمی پر اضطراب ایلدی آسیب عشق » § مصیبت ، ضرر .

آسیب رَسان [ف] ضرر و یریجی ، ویرن؛ بلایه دوشوریجی ، دوشورن .

آش [ف] یمك ، صولویمك : پیشمش آشه صوغق صو قاتمه § محرمده پیشیریلن عاشورا .

آشپز [ف] آشجی .

آشتی [ف] صلح .

آشتی پرور [ف] صلحی التزام ایدیجی ، ایدن : پادشاه آشتی پرور .

آشتی پرورانه [ف] آشتی پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده : تشبثات آشتی پرورانه .

آشتی پروری [ف] آشتی پرورلك § آشتی پروره منسوب .

آشخانه [ف] آش اوی ، مطبخ .

آشفتگی [ف] آشفته‌لك .

آشفته [ف] دلی کبی اولان ، پریشانحال . بو کلمه (آچیق مشربلی قادین ، فاحشه) معناسنده‌دخی قوللانلمقده اولدیغندن الیوم « آشفته‌لکم زلف پریشانك ایچوندر » کبی سوزلر بکنلمه‌مکده‌در .

آشکار [ف] یاخود

آشکارا [ف] یاخود

آشکاره [ف] کیزلی دکل ، بللی ، میدانده .
(آشکار) نظم و نثرده ، (آشکارا) ایله (آشکاره) یالکز نظمده قوللانیلیر : «کچدی قیلیجدن فتن روزکار — سیف یدالله اولوب آشکار — صبری » « ایاغ باده ظن ایتمه کف ساقیده موسی وش — ید بیضادر اولمش آشکارا آستیننندن — فیضی » « دلده خراش خارغم دیده‌ده اشك دمبدم — عرض اولنور جنابکه کیزلیمز آشکاره‌مز —

باقى» محاوراتده (آشكاره) (آشكار) دن زياده قوللانيلير .

آشنا [ف] ياباڭجى دكل، بيلدك، دوست : « كنج غربت كلشن جنت قدر جانبخش اولور — دار غربتده بولنسه آشنالردن برى — نابى » § خبردار، اهل وقوف : ادبيات غربيه‌يه آشنا برذات . بو كلمه فارسيده (صوده يوزمه) معناسنه‌ده كليرسه‌ده تركجه‌ده تركيبسز او معناده قوللانلماز .

آشناكر [ف] ياخود

آشناور [ف] صوده يوزيجى، يوزن آدم، يوزكچ .

آشنايى [ف] آشنالق : اظهار آشنايى ايتديلر § آشنايه منسوب § خبردارلق، وقوف . بو معناده تركيبسز آز قوللانيلير .

آشوب [ف] قاريشيقلق ، قارغاشه‌لق، كورلتى § بو حاله سبب اولان : نفعى وصفنده : « آشوب جهان شوخ طبعى — برهمزن كاروبار معنى — انسى »

آشوبكاه [ف] ياخود

آشوبكه [ف] آشوب يرى، آشوب اولان ير : « تجلى‌زار دل آشوبكاه لن ترانيدر — عونى »

آشيان [ف] ياخود

آشيانه [ف] يووه : « ياپار غريب قوشك آشيانى الله — شناسى » « هوهويه كيرشدى عاشقانه — قيدنده دكلدر آشيانه » § خانه : كيجه اولنجه هركس آشيانه‌سنه چكيلير .

آصال [ف] ايكندى ايله آقشام آره‌سى معناسنه اولان (اصيل)ك جمعى : بالغدوّ والآصال = آقشام صباح، هرزمان . مفردى بو معناده قوللانلماز .

آصف سليمان نبينك وزيرى (ابن برخيا) نك اسمى . قرآن كريمده « الذى عنده علم من الكتاب » ايله توصيف بيورلمشدر . تشبيهاً هر وزيره اطلاق اولنور .

آصفانه [ف] وزيرانه : احسان آصفانه .

آصفى [ع‌ف] وزيره منسوب : امر آصفى . وقتيله صدر اعظم قوناغنه « سرای آصفى » دينيليردى .

آغاز [ف] باشلانغيج ، ابتدا : «عشقك آغازى حلاوتليدر انجامندن » § باشلامه ، ابتدا : « سويليك تيغ زبانمدن حذر قيلسون رقيب — وار ايكن مجلسده بن گفتاره آغاز ايتمسون — وصفى »

آغازه [ف] تغنى باشلانغيجى § خوانندەنك تغنى‌يه باشلامسى .

آغستوس [لا تينجه دن] معروف آى : آغستوسده صوبه كيرسه‌م بالطه كسمز بوز اولور .

آغشته [ف] بولاشمش، بولاشيق؛ ايصلانمش ، ايصلاق : صحراى كربلا آغشتهٔ خون شهدا اولدى .

آغوش [ف] قوجاق : «بر پاره ايله نشانلى كلدم — آغوشكى آچ كه شانلى كلدم »

آفات [ع] بلا ، عارضه ، صاقينيله جق حال معناسنه اولان (آفت) ك جمعى : آفات سماويه . آفات لسان .

آفاق [ع] (افق) ك جمعى . اطراف، دنيانك كوشه‌سى بوجاغى : « آفاقده آيا بولنورمى آرانلسه — بر مردكه ميل ايتميه جاه ايله ماله » § كوكك اطرافى، كوزه كورينن كنارلرى : آفاقه نظر-انداز اولان كنديني بر دائره ايچنده ظن ايدر § نفس ناطقه‌دن ماعدا موجودات : آفاقده مشاهده اولنان آيات الهيه .

آفاقى [ع ف] دره‌دن تپه‌دن، اهميتسز : آفاقى صحبت. آفاقى سوزلر § مكهٔ مكرمه‌يه يالكز حج ايتمك ايچون كيدوب، اوراده اقامت ايتمين آدم : آفاقى حاجى.

آفت [ع] بلا، عارضه، صاقينيله‌جق حال : شهرت آفتدر . « آفت عين الكمال رشك كار ايتمز بكا — نفعى » § انسانى بلاى عشقه دوشورن كوزل : « انجذابك كوريلور نرده بر آفت كورسه‌ك — كورمدم سن كبى عالمده بلا خواه كوكل » (آفات) بو معناده قوللانلماز .

آفتاب [ف] كونش § كونشك ضياسى § صاحب جال، دلبر : « آفتابم ! بنى ظلمنده براقدڭ كيتدڭ » § كوزل، پارلاق چهره: « آچ ايمدى آچ نقابكى ـ عيان ايت آفتابكى ـ اكرم »

آفتاب اشتهار [ف] پك مشهور اولان بيوك آدم .

آفتاب پرست [ف] كونشه طاپيجى ، طاپان § نيلوفر چيچكى § آى چيچكى § قاياكلرى دينيلن حيوان .

آفتاب سر ديوار [ف] ياخود

آفتاب سر كوه [ف] عمرڭ صوڭى .

آفتاب سوار [ف] صباحلرى اركن قالقان آدم .

آفتاب قريش [ف] ياخود

آفتاب قريشى [ف] حضرت محمد: « آفتاب قريش اولنجه عيان ـ ظلمات اوزره اولدى نور فشان »

آفتابگير [ف] شمسيه .

آفت جان [ف] ياخود

آفت دوران [ف] كوزللر حقنده ايراد اولنور تعبيراتدندر: « نه كوردم آه امان الامان بر آفت جان ـ نديم » «هوديوب شوق ايله اول آفت دوران دونسون ـ نحيفى » (آفت جان) روحه تأثيرى اولان بلايه ده اطلاق اولنور : « دل ويرمه غم عشقه كه عشق آفت جاندر ـ فضولى »

آفت زدگان [ف] (آفت زده). نڭ جمعى: ساقز آفت زدگانى .

آفت زده [ف] بلايه اوغرامش، مصيبته تصادف ايتمش اولان : أهالى آفت زده اولمقدن وقايه ايدلدى. مزروعات آفت زده اولدى .

آفروشه [ف] اون حلواسى .

آفریدکار [ف] یارادیجی ، یارادان ، الله .

آفریدکاری [ف] آفریدکارلق § آفریدکاره منسوب .

آفریده [ف] یارادلمش ، مخلوق : « نوردن آفریده در جسمك ــ آفتاب اولسه وجهی وار اسمك » انسان هیچ بر آفریده‌یی اینجیتمه‌ملیدر .

آفرین [ف] ادات تحسین . برشی بکنلدکده ایراد اولنور : « آفرین ای روزکارك شهسوار صفدری ــ نفعی » « آفرین ارباب عشقك قوت بازوسنه ــ فطنت »

آفرین‌خوان [ف] آفرین دییجی ، دیین : بوآدمه عالم آفرین خوان اولدی .

آفرینش [ف] یارادیلش ، خلقت : بنده بوحال مقتضای آفرینشدر § عالمك یارادیلشی ، خلقت عالم : « آفرینشدن بری احوال عالم بویله‌در ــ شیخ الاسلام عارف »

آفریننده [ف] یارادیجی ، یارادان ، الله .

آفل [ع] غائب اولیجی ، اولان . اکثر یا کواکب حقنده قوللانیلیر : « باشقه بر برده طلوع ایلر کونش آفلمیدر ؟ ــ وصفی »

آفوروز [رومجه‌دن] بر خرستیانك کلیسا و آیینه عدم قبولی مجازات روحانیه‌سی .

آقادمیا [رومجه‌دن] افلاطونك وقتیله شاکردانه درس ویردیکی میدان § مجلس معارف ، انجمن دانش : فرانسه آقادمیاسی .

آقتریس [فرانسزجه‌دن] تیاتروده اوینایان ، اویونك بر شخصنی تجسم ایتدیرن قیز ، قادین .

آقتور [فرانسزجه‌دن] تیاتروده اوینایان ، اویونك برشخصنی تجسم ایتدیرن ارکك .

آقسیون [فرانسزجه‌دن] شرکت حصه‌سی .

آگاه [ف] یاخود

آگَهْ [ف] واقف ، خبردار : « حق ایده درد دلمدن مکر آگاه سنی - نحیفی » « قلم سرائر حال دلمدن آگهدر » § بصیرتلی، اویانیق : « بردل آگاهه بیك غافل کوکل اولسون فدا »

آگاهی [ف] یاخود

آگَهی [ف] آگاهلق .

آکِل [ع] ییجی، یین .

آکَلە [ع] عارض اولدیغی عضوی تدریج ایله یر برمرض .

آکلةُالاَکْباد [ع] ابوسفیانك زوجەسی، جناب معاویەنك والدەسی (هِند) ك لقبیدر . (اُحُد) جنکنده حضرت حمزه شهید اولدقده مبارك جکرینی صدرندن چیقاردوب منتقمانه ایصیرمش ، امش ایدی . تشبیهاً یورك اوزنتیسی، انصافسز قاری‌یه‌ده اطلاق اولنور . موما الیهایه « هِند جکرخوار » دخی دیرلر .

آگَنْدە [ف] طولدیرلمش ، طولو .

آگَنْدەگوش [ف] سوز دیکله مز ، سفیه .

آل [ع] فامیلیا ؛ اولاد، عیال، اقربا، احفاد: آل رسول .

آل [ع] نمایش، حیله، دوزن . (سَراب) معناسندن منقولدر : « عقلم آلدك ای پری بیلم نه آل ایتدك بکا - وصفی » (سراب) مقامنده قوللانلماز . شو بیتده توریه طریقیله واقع اولمشدر : « کوسترمدی یوزین بزه اول غنچه برزمان - صکره آچلدی وجهنی بیلدك که آل ایمش - شیخ الاسلام یحیی »

آل [ف] معروف رنکده اولان : رخ آل .

آلاء [ع] (اِلّی) ك جمعی . نعمتلر : « اویله محتاج تناولمیدر آلای عدم ؟ - عاکف » مفردی قوللانلماز .

آلابانْدە [ایتالیانجەدن] کمینك ایکی یاندن

هربری § حرب كیمسنك بریانده بولنان طوپلرك بردن آتشلنمسی § شدتلی تعزیر : آلابانده ویردی · آلابانده یدی ·

آلات [ع] (آلت) لك جمعی · ایش ایشلیه‌جك طاقم، آوادانق : كمالات كم آلات ایله اولماز · آلات حرب § اعضای بدن : آلات داخلیه ·

آلارغه [ایتالیانجه‌دن] آچیق ، آچیقده ؛ اوزاق ، اوزاقده : شو یله آلارغه طوره‌لم ·

آلاف [ع] (الف) لك جمعی · بیكلر · اكثریا حسابده قوللانیلیر ·

آلافرانغه [ایتالیانجه‌دن] اوروپالیلرك اصول وعادانته موافق : آلافرانغه البسه · آلافرانغه كیینمش § اوروپا موده‌سنه اتباع ایدن ، اوروپالیلر كبی یاشایان : بكمز آلافرانغه‌در ·

آلام [ع] (الم) لك جمعی : « آلامی تزیید ایدیبور نوری نهارك ـ احزانی تعریف نه ممكن شب تارك ـ مایشار »

آلایش [ف] كلفتلی كوسترش ، طنطنه ، اسراف : ترك آلایش سرمایهٔ آسایشدر · آلایش دنیا = دنیا تكلفاتی ·

آلت [ع] برایش ایشلمكده قوللانیلان واسطه : آلت كتابت = قلم § واسطه اولان آدم : «سن آلت جفا ایكن ـ جفادن اشتكا نه‌دن ؟ » § عضو : آلت تكلم = لسان ·

آل عبا [ف] محمد ، علی ، فاطمه ، حسن ، حسین حضراتی : بندهٔ آل عبا ·

آل عثمان [ف] ار طغرل اوغلی غازی سلطان عثمانك اولاد واحفادی ، عثمانلی پادشاهلری : پادشاهمز غازی عبدالحمید خان مفخر آل عثماندر · (آل عثمان دولتی) تعبیری عامیانه صایلیر ·

آلفته [ف] آلیشیق ، آلیشقین ، دوشكون : آلفتهٔ الفت نسوان ایمش · (آشفته) كبی (فاحشه) مقامنده‌ده قوللانلمقده اولان بو كلمه‌نك دخی بو نجی معناده حسن استعمالنه دقت ایدلملیدر ·

آلگونه [ف] قادینلرك یوزلرینه سوردکلری پنبه دوزکون، قیزللق: « آل جنت عشقه برنمونه ـ عاشقده سورندی آلگونه! »

آلنك [ف] متریس، شارانپول.

آلودگی [ف] آلوده‌لك .

آلوده [ف] بولاشمش، بولاشیق: آلودهٔ خون § طالمش، مستغرق: آلودهٔ مناهی . تجارتله آلوده اولمش برآدمدر .

آلوده دامان [ف] یاخود

آلوده دامن [ف] سفیه، فاسق، لاابالی، مرتکب .

آلوده دامانی [ف] یاخود

آلوده دامنی [ف] آلوده دامنلك .

آلهه [ع] (آله) نك جمعی . مشرکلرك معبودلری: لات، عزی، منات دینیلن آلهه قبل الاسلام درون کعبه‌ده طورردی .

آلیه [ع] آلته متعلق . علوم آلیه = صرف ونحوکبی، علوم عالیه‌یی تحصیله واسطه اولان علملر .

آماج [ف] آتیله‌جق شی ایله اورلمق اوزره دیکیلن نشان، نشان تخته‌سی: «خدنك آهمزه چرخی ایلدك آماج ـ علی روحی »

آماجگاه [ف] یاخود

آماجگه [ف] نشان یری دیمك ایسه‌ده (آماج) مقامنده قوللانیلیر .

آمادگی [ف] آماده‌لك .

آماده [ف] حاضر، حاضرلانمش: عصرمزده وسائل ترقی آماده ایدلدی . « بردل بی‌تاب ایله بیك غمزه‌یه آماده‌یم ـ نائلیٔ قدیم »

آماس [ف] بدنده پیدا اولان شیش .

آمال [ع] (اَمَل) ك جمعی : « برشی دیمم ای توکنمز آمال ــ هیهات دیرم هزار هیهات!»

آمدورفت [ف] یاخود

آمدوشد [ف] یاخود

آمدشد [ف] کلوب کیتمه ، واروب کلمه . برنجیسی (و) سز قوللانلماز . ایکنجیسی (و) ایله آز قوللانیلیر . اك زیاده قوللانیلان او چنجیسیدر : آمدشد امواج . آمدشد سفائن .

آمر [ع] بیوریجی ، بیوران : شریعت نظافتی آمردر § رئیس ، باش مأمور : دائره‌نك آمری § مافوقده بولنان مأمور : متصرف قائمقامك ، والی‌ده متصرفك آمریدر .

آمرانه [ف] آمرجه ، آمرجه‌سنه : آمرانه بر طور کوستردی .

آمرزش [ف] عفو ، عفو ایتمه ، ایدش . حق آلهیده قوللانیلیر .

آمرزگار [ف] عفو ایدیجی ، ایدن ، الله .

آمرزگاری [ف] آمرزکارلق .

آمن [ع] یورکنده قورقو اولمیان ، یورکی امین اولان آدم .

آمناً [ع] قورقوسزجه ، امنیتله : حجاج آمناً مکه‌یه واصل اولدیلر . بومقامده (آمناً) استعمالی یاکلشدر .

آمنا [ع] ایناندق : « برق نورکدن ایتدی جذب سنا ــ ای ضیا بخش دیده آمنا ! »

آموختگان ازل [ف] انبیا ، اولیا ، بیوك آدملر .

آموزکار [ف] اوکره‌دیجی ، معلم ، معلمه .

آموزکاری [ف] معلملك ، معلمه‌لك .

آمونیاق [فرانسزجه‌دن] نشادر روحی .

آميخته [ف] قارشمش، قارشد-
يرلمش، قاريشـيق :
« آميخته‌در شكرله شيرم »

آميرال [فرانسزجه‌دن] سفائن
حربيه قوماندانى ، بر
دونتما ويا فيلوقوماندانى . (اميرالماء)
ويا (اميرالبحر)دن بوزمه‌در .

آميزش [ف] قاريشش، قاريشوب
كوريشش ، برلكده‌دو-
شـوب قالقمه ، اختلاط . اكثريا
انسـانلر حقنده قوللانيلير : حسن
آميزش حسن خلق علامتيدر .

آميزه‌مـوى [ف] صاچنه ،
صـاقالنه قير
سريمش اولان آدم .

آميزه‌موى [ف] قيرصاچليلق،
قير صاقالليلق :
« ايرشدى موسم آميزه موى »

آمين [ع] اسماء آلهيه دندر .
ياخود (يارب قبول ايت،
بويله اولسون، بويله‌ياب) معنالرندن
برينه دلالت ايدر اسم فعلدر : «ياشاسون
پادشاهمز، آمين ! » بعض علمانك قولنه
كوره سريانيدر .

آمين‌خوان [ف] آمين ديه‌يجى،
ديين : بودعايه
بتون عالم آمين خوان اولور § هر نه
ديرلرسه قطعا اعتراض ايتميوب پك
ايى ديين § اخفشك كچيسى كبى سو-
يلنيلن سوزك مآلنى آكلامديغى حالده
تصديق ايدن .

آن [ف] كوزللك جاذبه‌سى: آنلى
كـوزل ، تعريفنده بعض
عرفا « بونك كيفيتى تعبيراولنماز ذوقه
دائردر » ديمشلر . اكثريا (حسن)
ايله برلكده ايراد اولنور: حسن‌وآن
قوت جان عاشقاندر .

آن [ع] لحظه ، دم : هرآن.
(آن) قابل انقسام اولميان
زمان ديمك ايسه‌ده‌شيوهٔ لساناقتضا-
سنجه‌تأكيداتقييدايله‌دخى قوللانيلير :
آن واحدده . آن غير منقسمده .

آناء [ع] (انى) نك جـمعى .
كيجه‌يارىسنه‌طوغرى‌اولان
وقتلر . آناءالليل = كيجه ياريلرى.
مفردى قوللانلماز .

آن بآن [ف] ياخود

آنا فآنا [ع] لحظه‌دن‌لحظه‌يه،
لحظه‌لحظه، بردوزيه :

آثار ترقی آن بآن تنویر چشم شکران ایتمکده‌در .

آناختار [رومجه دن] کلید آچه‌جق معروف آلت § واسطهٔ حصول : غیرت موفقیتك آناختاریدر .

آنافور [رومجه‌دن] آقنتی‌به قارشی آقان صو .

آنتیقه [فرانسزجه‌دن] اسکی زماندن قالمه مصنوعات بشر ، بونلردن هربری § اسکی ، نادر : آنتیقه برآدمدر § غریب ، تحف : آنتیقه فکرلی . (عنتیقه) یازمقده معنی یوقدر .

آنسه [ع] کوزل خویلو ، عاشق نواز محبوبه‌یه وصف اولور : جاریهٔ آنسه .

آنغاریه [رومجه‌دن] اجرتسز ایش § ایستکسز ، باشدن صاومه کوریلن ایش .

آنف [ع] حاله مقارن زمان ماضیدن کنایه . شمدی کچن آن . ترکیب ایله قوللانیلیر : آنف‌البیان . آنف‌الذکر .

آنفاً [ع] یوقاریده ، شوراجقده ؛ بورنکك دیبنده : آنفا تعریف اولنان کوزعلاجی پلك نافعدر .

آنفه [ع] کنجلك زمانك ابتدالری .

آنونیم [فرانسزجه‌دن] اسمسز ، کندینك یاخود صاحبنك اسمی بللی اولمیان : آنونیم شرکت . آنونیم تألیف .

آنی [ع] اولمش ، کماله کلمش : اثمار آنیه .

آنی [ع ف] برلحظه‌ده وقوع بولان : بیلدیریمك تأثیر آنیسی .

آنیه [ع] (اناء) نك جمعی . آزقوللانیلیر .

آواره [ف] سرسری ، بوش کزن ، اوته ده بریده طولاشان : « حاصلی آواره‌لك وقتی بهار ایامیدر – باقی » بی قرار ، طوروب دیکلنمز : « برجای آسایشمی وار آواره کوکلم نیلسون ؟ – شیخ الاسلام یحیی »

آوارگی [ف] آواره‌لك .

آواز [ف] سس . آواز دهل شنیدن ازدور خوشست = اوزاقدن طاوولك سسی خوش كلیر . « باغلامه طنطنهٔ طبله كوكل ـ دوردن خوش كلیر آواز دهل ـ نابی »

آوازه [ف] سس ، شدتلی سس : آوازهٔ رعد § اون ، صیت ، شهرت . (آوازهٔ شهرت غالبیتلری) تعبیری طوغری اولماق لازم كلیر .

آورد [ف] جنك .

آوردگاه [ف] یاخود

آوردگه [ف] جنك یری ، میدان حرب .

آورده [ف] كتیرلمش ، كتیریلن : دعای پادشاه زمان آوردهٔ زبان ایدلدی .

آونك [ف] آشاغی صارقان شی ، هونك : « خون دلدن آصیلیر هر مژه‌مه بیك آونك ـ كاظم »

آووقات [فرانسزجه‌دن] دعوی وكیلی §

حقی باطل ، باطلی حق كوسترمه مقتدر چكه‌لی آدم ، قورناز لافزن .

آویخته [ف] آصلمش ، آصیلی : « كوكلمی زلف ملا ـ ئكبنده قیل آویخته »

آویزه [ف] بلور وسائره‌دن زینت اوله‌رق آصیلان شی : « آفتاب آویزه اولسون شهپر جبریلده »

آویزهٔ گوش [ف] كوپه .

آه [مشترك] حزن ، سرور ، یأس ، امیدكبی درونی احواله دلالت ایدر برادات . معنای حقیقیسنی آه ایدن یاخود چكن بیلیر .

آهار [ف] كاغده سوریلن نشسته ایله یومورطه مخلوطی ، آهر .

آهستگی [ف] آهسته‌لك .

آهسته [ف] آغر ، یاواش ، عجله‌سز : « ایریشیر منزل مقصودینه آهسته كیدن ـ خاتمی » بعضاً تكرار ایدیلیر :

آهسته آهسته چاملیجه‌یه طوغری چیقدق .

آهنگ [ف] كيرج . آهك تفته = قیزغین کیرج .

آهمند [ف] يالانجی ، دوباره‌جی .

آهن [ف] دمیر § قاتی ، مرحمتسز : « الله الله ای دل دلدار آهنين هنوز ! »

آهن جان [ف] متحمل ، جفاکش ، جانی پك آدم .

آهن جفت [ف] ياخود

آهن گاو [ف] صابان دمیری .

آهن خای [ف] باشی سرد اولان آت .

آهندل [ف] ياخود

آهنین دل [ف] دمیر یورکلی ، بهادر § مرحمتسز ، غدار .

آهن ربا [ف] ياخود

آهن کش [ف] مقناطيس .

آهن رگ [ف] ياخود

آهنین رگ [ف] قوتلی ، طایانیقلی آت .

آهنگ [ف] توافق اصوات ، چالغی آلاتی آره‌سنده‌کی اویغونلق : « صیغمیور جسمه جان صفاسندن ــ بونه آهنك روحپرور‌در ! » § چالغی دوزنی ، چالغی‌یه دوزن ویرش : چالغیجی قانونی آهنك ایدنجه‌یه قدر مجلسك دوزنی بوزلدی § صدانك اصول اوزره جریانی : « جویبار كلشنك طالدم حزین آهنکنه » § انتظام ، دوزکونلك : آهنك سلامت § چالوب چاغرمه : بوكیجه اوراده آهنك وار § قصد ، نیت : آهنك عزيمت .

آهنگر [ف] دمیرجی .

آهنين [ف] دمیر ایچنده ، اجزاسنك چوغی دمیر . صفوف آهنين = مكمل صورتده مسلح صفلر . کشتئ آهنين =

زرهلی کبی § دمیردن : بندآهنین§ قانی، مرحتسز : نه آهنین یورك ! § قوتلی، زورلو : پنجهٔ آهنین .

آهو [ف] حیلان : آهوکوزلو . کوزی آهو . کوزلری آهو : «شیرلر پنجهٔ قهرمده اولورکن لرزان — بنی برکوزلری آهویه زبون ایتدی فلك — سلیم اول » § دلبر ، محبوبه : « رقیب یانی تنها قوماز اول آهونك — باقی» § کوزل ، جاذبه‌لی کوز : « غمزه پرزهر چیقار چشم تتنکخوسندن — کشور حسننك اژدر طوغار آهوسندن — ندیم »

آهوان [ف] (آهو)نك جمعی .

آهوانه [ف] آهوجه، آهوجه‌سنه : « او آهوانه نکهلر مشیر وحشتدر — نابی »

آهوبچه [ف] آهو یاوروسی .

آهوی شیر افکن [ف] عشق اربابنده طاقت براقیان پك جاذبه‌لی کوز .

آیا [ف] (عجبا) یه باق .

آیات [ع] (آیت)ك جمعی . دیکر جمعی اولان (آی) قوللانلماز .

آیت [ع] قرآن کریمك متصل المعنی پارچه‌لرندن هر بری : آیت کریمه . قرآن کریم آیت آیت نازل اولدی § نشان ، اماره ، علامت : تموج رایت آیت مظفریتدر .

آیة الکرسی [ع] «وسع کرسیه السموات والارض» تعبیر شریفنی حاوی اولان آیت مشهوره : « یارسول‌الله درخاطر بیور لطفاً بنی — آیة‌الکرسی کبی ازبرله‌دم اوصافکی »

آیة النور [ع] یاخود

آیت نور [ف] «الله نور السموات والارض» تعبیر شریفنی حاوی اولان آیت مشهوره : « طیبهٔ پاکه سعادتله رسول — آیت نور کبی ایتدی نزول »

آینده [ف] کلیجی، کلن : آینده ورونده .

آیین [ف] رسم، عادت ،کوره‌نك : قارنلو ال آیینی §

ارباب طریقتك تکیه‌لرده اجرا ایتدکلری اصول: آیین مولویان § طرز، اصول، آداب: آیین بندکی.

آیین جم [ف] یارانك اغیاردن خالی بر یرده طوپلانوب عشرت ایدشلری § بو صورتده ایدیلن عشرت: «جم کورسه بکنمزدی بو آیین جمی»

آینه [ف] یاخود

آینه [ف] ترکجه‌سی، مهجور حکمنده بولنان (کوزکو) لفظیدر. (آینه) نظمده قوللانیلیر. شعرا آینه‌یی اکثریا (عکس، صورت، انکسار، آه) کلمه‌لریله برلکده ایراد ایدرلر: «بویله عکس انداز اولورسه صورتك آینه‌یه — سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بکا — عونی» «صاف ایلینلر آینهٔ قلب عاشقی — ویرمشلر انکسار دروندن صفا بکا — فصیح» «نه بو رنجش سکا کستاخ نکاه ایلمدك — باقوب آینهٔ رخساریکه آه ایلمدك — نابی» § مظهر، واسطهٔ تجلی: «آنی حق آینهٔ ذات ایتدی — خاقانی»

آینهٔ اسکندری [ف] یاخود

آینهٔ اسکندری [ف] یاخود

آینهٔ سکندری [ف] یاخود

آینهٔ سکندری [ف] ارسطو طرفندن یاپیلوب اسکندریه‌ده یوکسك بر یره قونلمش بر آینه ایدی که اسکندر بونك ایچنده یوز میلدن زیاده مسافه‌دن اعداسنك هیئات وحرکاتنی مشاهده ایدردی. اساطیردندر: «باشنه چالسون فلك آینهٔ اسکندری — نفعی»

آینهٔ آسمان [ف] یاخود

آینهٔ آسمان [ف] یاخود

آینهٔ چرخ [ف] یاخود

آینهٔ چرخ [ف] یاخود

آینهٔ خاوری [ف] یاخود

آينهٔ خاوری [ف] کونش .

آينه‌دار [ف] ياخود

آنه‌دار [ف] آينه طوتيجی، طوتان § بربر .

آينه‌دان [ف] ياخود

آنه‌دان [ف] آينه محفظه‌سی :
« اول مهردل افروز
ايله جان بربره کلسه — آينه ايله
آينه‌دان بربره کلسه — عونی »

أ

ائمّه [ع] (امام)ڭ جمعی : ائمهٔ اهل سنت . ائمهٔ محلات . ائمهٔ اربعه = ابو حنيفه ، شافعی ، مالك بن انس ، احمد بن حنبل .

اَب [ع] بابا : اب مشفق . « اب وجدڭ کبی جداوزره اولوب — ايله کسب هنر ای خير خلف — سنبلزاده »

ابابيل [ع] جمع بی مفرددر . برنوع قيرلانغيج .

اباعد [ع] (ابعد)ڭ جمعی . اوزاقدن خصم اولانلر : اقارب و اباعد . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اباً عن جدّ [ع] ياخود

اباً عن جد [ع] بابادن دده‌دن : پادشاهمز اباً عن جد بوملكك صاحبيدر . « بوملك واسعه مالكسكز اباً عن جد »

آبار [ع] ايكنه‌جی ؛ ايكنه ياپان ، صاتان .

اباريق [ع] (ابريق)ڭ جمعی .

اباطيل [ع] (ابطوله) نڭ جمعی . بيهوده شيلر : برطاقم اباطيل نقليله حقمزی ابطال ايتمك ايستدی . مفردی قوللانلماز .

ابتر [ع] قويروغی کسيلك حيوان : خرابتر § وفاتندن صکره ذريتی ، ايی نامی قالميان آدم : ابوجهل ابتر § مفلس ، مسکين : بويله ابترلردن

نه خیر او میلور؟ § فائده سز، خیر سز: ام ابتر.

اَبْجَد اسکیدن عرب حروف هجاسنی جامع اولمق اوزره ترتیب ایدیلن الفاظ معروفه‌نك برمجیسیدر. قول مقبوله کوره بونلرك معنالری یوقدر. ابجد حسابنك اك زیاده قوللانیلان صورتی شودر:

ا	ب	ج	د	ه
۱	۲	۳	٤	٥
و	ز	ح	ط	ی
٦	۷	۸	۹	۱۰
ك	ل	م	ن	س
۲۰	۳۰	٤۰	٥۰	٦۰
ع	ف	ص	ق	ر
۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۲۰۰
ش	ت	ث	خ	ذ
۳۰۰	٤۰۰	٥۰۰	٦۰۰	۷۰۰
ض	ظ	غ		
۸۰۰	۹۰۰	۱۰۰۰		

(ء) ایله (آ) دخی (ا) کبی برصاییلیر. فارسی دینیلن کاف ایله صاغر کاف عربی کاف کبی حساب اولنور. (پ، چ، ژ) حرفلری عربیلری حکمنده‌در.

اَبْجَدْ خوان [ف] ابجد اوقویجی، اوقویان؛ اوقومغه یکی باشلایان: طفل ابجد خوان § شاگرد، مبتدی، عجمی: ابجد خوان مکتب حکمت.

اَبْحاث [ع] اسم اولان (بَحْث)ك جمعی: ابحاث عمیقه.

اَبْحُر [ع] (بَحْر)ك جمعی. آز قوللانیلیر.

اَبْخَر [ع] آغزی فنا قوقان آدم.

اَبْخِرَه [ع] (بُخار)ك جمعی: ابخرهٔ متکاثفه.

اَبْخَل [ع] دها، اك، پك خسیس، جری.

اَبَد [ع] کلمه‌جکده معتبر انتهاسی یوق ازمنه: دولت ابد مدت. شو مصراعلرده اولدیغی کبی (ابدا) یاخود (الی الابد) مقامنده قوللانلاملی: «نشئهٔ جاویددر نشئهٔ م ابد چکمم خمار» «ابد جوشان اولور خون شهادت جسم وجانمدن»

اَبَدا [ع] یاخود

اَبَداً [ع] هیچ بروقت، قطعا. نفی ایله قوللانیلیر: ابدا راحت یوزی کورمیه‌جکدر. بو مقامده نادراً (ابدالابد) یاخود (ابدالآباد) دینیلیر.

اَبْدال [ع] (بَدَل) جمعی. اولیاء اللهدن یتمش نفردن عبارت برجماعت § اولیا زمره‌سی: ابدال‌الله. ابدال حق. بو معناده مفردی قوللانلماز § دنیادن بی‌خبر، صافدرون، آلیق: ابدال آدم. بو معناده مفرد حکمنده‌در. محاوراتده (آبدال) صورتنده تلفظ اولنور.

اَبْدان [ع] کوودە معناسنه اولان (بَدَن)ك جمعی. علم ابدان علم ادیاندن مقدمدر.

اَبْدَع [ع] دها، اڭ، پك بدیع.

اَبَدی [ع ف] ابده منسوب، زوالسز: نعیم ابدی. سعادت ابدیّه.

اَبَدیاً [ع] ابدی اوله‌رق، اولمق اوزره.

اَبَدیّت [ع] ابدیلك.

اَبْر [ف] بولوت: «اولمش قاووشنجه روزکاره — ابر سحری هزار پاره»

اَبْرار [ع] (بَرّ)ك جمعی. اوزی سوزی طوغری، فضیلتلی، جیتلی، کرمی چوق ذاتلر: ابرار امت کندیلرندن زیاده امته خدمت ایتدیلر. مفردی قوللانلماز.

اَبْرَد [ع] دها، اڭ، پك صوغق.

اَبْرَش [ع] لون اصلیسنه مخالف آلاجه بنکلری اولان، سیسلی آت. عامیانه‌سی (آبراش) در.

اَبْرَص [ع] بَرَص علتنه اوغرایان، وجودنده بربر بیاض لکه‌لر پیدا اولان آدم، آبراش.

اَبْرکار [ف] شاشیرمش، نه یاپه‌جغنی بیلمز آدم.

اَبْرو [ف] قاش: «ایستمه‌ڭ بیڭ داستان سویلرسین ابرولرله سن — ندیم»

ناجی

ابروان [ف] (ابرو) نك جمعی: «نه چه‌لر چكیور كوكلم ابروانكدن!»

ابرو فراخ [ف] كولر یوزلو.

ابرو فراخی [ف] كولر یوزلولك.

ابریشم [ف] معروف بوكلش ایپك. محاوراتده همزه وشینك كسریله تلفظ اولنور.

ابصار [ع] (بصر) ك جمعی: ابصار شاخصه.

ابطال [ع] (بطال) ك جمعی. جنكجی ارلر: ابطال رجال. مهاجات ابطال خدعهٔ دشمنی ابطال ایلدی. مفردی بو معناده قوللانلماز.

ابعاد [ع] (بعد) ك جمعی. ابعاد ثلثه: اوزونلق، اكیلك، درینلك.

ابعد [ع] دها، اك، پك اوزاق.

ابغض [ع] دها، اك، پك زیاده بغض ایدیلن، سوملین: ابغض خلق الله.

ابكار [ع] (بكر) ك جمعی. تزوج ابكار. ابكار افكار.

ابكم [ع] دیلسز.

ابكمی [ف] یاخود

ابكمیت [ع] دیلسزلك.

ابلج [ع] آچیق قاشلی: حضرت محمد ابلج ایدی.

ابلد [ع] ذكاسز، قابا ذهنلی § دها، اك، پك قابا ذهنلی.

ابلغ [ع] دها، اك، پك بلیغ: حضرت محمد ابلغ الانبیادر.

ابلق [ع] آیاقلرینك سكیلی اویلوقلرینه قدر وارمش اولان آت، آلاباجاق § كوسترشلی آت.

ابلق سوار [ف] ابلقه بینن، شهسوار: «ابلق سوار روزكار آشوب روم وزنكبار— لشكر شكار كامكار بهرام افریدون علم — نفعی»

ابله [ع] صافدرون، بون.

ابلهانه [ف] بونجه، بونجه‌سنه.

ابله فریب [ف] بون آلدادیجی، آلدادان؛ عقلایی آلداده‌میوب یالکز قابا آدملری آلداده بیلن.

ابله فریبانه [ف] ابله فریب اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نمایش ابله فریبانه.

ابلهی [ف] یاخود

ابلهیت [ع] صافدرونلق، بونلك.

ابناء [ع] (ابن) ك جمعی: ابنای جنس. ابنای زمانه.

ابنیه [ع] اسم اولان (بناء) نك جمعی: ابنیهٔ عالیه. ابنیهٔ امیریه. تشدید ایله غلطدر.

ابواب [ع] (باب) ك جمعی: دور ابواب. «حضرت الله افندی! فتح الابوابدر — لا»

ابوالبشر [ع] حضرت آدم.

ابوالبطحاء [ع] حضرت محمد.

ابوالذهب [ع] آلتونی چوق، زنکین آدم.

ابوتراب [ع] حضرت علی: «ایلمم چرخه سرفرو اما — خاك پای ابوتراب اولورم»

ابوین [ع] آنا بابا: حقوق ابوین.

ابهر [ع] دها، اك، پك پارلاق: نور ابهر.

ابیات [ع] ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان (بیت) ك جمعی: «برسرای دلکشادر هربری ابیاتمك — نفعی»

ابیض [ع] آق. بوکا بدل اکثریا (بیاض) قوللانیلیر. موت ابیض = نجاءة وفات.

اتان [ع] دیشی اشك.

اتباع [ع] (تابع) ك جمعی. برذاتك خدمتكارلری،

آدملری : « طور اتباعکه ایله دقت ــ
که بوله قومشولرك امنیت ــ سنبلزاده »
§ بر بیوك ذاتك قوللری اویانلر، مسلکنی
طوتانلر : اتباع ابوحنیفه . برنجی
معناده مفرد مقامنده قوللانلمسنه
احتیاج یوقدر .

اَتْرابْ [ع] (تِرْب)ك جمعی .
یاشداشلر ، اقران :
بین الاتراب تمیز ایله شهرتیاب اولدی .
مفردی قوللانلماز .

اَتْراكْ [ع] (تُرْك) ك جمعی .
ترك قومنك مدنیتدن
بی بهره قابا ذهنلی طاقمی : اتراك بی
ادراك .

اَتْقِیاءْ [ع] (تَقِی)نك جمعی :
اتقیای امت .

اَتَمّ [ع] دها، اك، پك تام .

اَثاثْ [ع] دوشه‌مه وسائره کبی
اوطاقمی : اثاث بیت .

اَثَرْ [ع] بر شیئك وارلغنه دلالت
ایدن شی ، بر آدمك وجوده
کتیردیکی شی : قاموس فیروزآبادینك
اثریدر § علامت : بیوك بر اثر حیت
کوستردی § بقیه : اوراده ابنیه‌دن
اثر قالمامش § حدیث شریف، سیرت
نبویه : اثرده بویله وارد اولمشدر §
تأثیر : « حسد قلب عدو لطف ایله
اولماز زائل ــ سنکده مضمر اولان
آتشه آب ایتمز اثر ــ نابی »

اَثْقالْ [ع] (ثِقَل)ك جمعی .
آغیر یوکلر § آغیرشیلر :
جرّ اثقال . یالکز آز قوللانیلیر .

اَثْقَلْ [ع] دها، اك، پك ثقیل .

اَثْلاثْ [ع] (ثُلُث)ك جمعی .

اَثْمارْ [ع] (ثَمَر) ك جمع الجمعی :
اثمار خوشکوار .

اَثْمانْ [ع] قیمت، بر مقدار آقچه
معناسنه اولان (ثَمَن)ك
جمعی: آلنان اشیانك اثمانی تأدیه ایدلدی.
سکزده بر معناسنه اولان (ثُمن) ك
جمعی ده بویله کلیر، فقط او آز قوللانیلیر.

اَثْناءْ [ع] (ثِنی) نك جمعی .
زمان آره‌سی ، زمان :
اثنای وداع . اثنای تفکر . مفرد
مقامنده قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز.

اَثْنِیَه [ع] (ثَنا ء) نك جمعی .
تشدید ایله غلطدر .

(اثنیهٔ بهیه) استعمالندن اوصانلمش تعبیرلردندر .

اثواب [ع] (ثوب)ك جمعی .

اثیر [روجه‌دن معرب] کائناتی طولدیروب کافهٔ اجسامه نفوذایتدیکی فرض اولنان سیال بر جسم خفیف .

اثیم [ع] کناهکار .

اجانب [ع] یابانجی آدم ، یابانجی ملتدن آدم معناسنه اولان (اجنبی) نك جمعی :

اجانب ایله اختلاط مغایر احتیاطدر .

ترقیاتمز اجانبك نظر دقتنی جلب ایتدی .

اجاهل [ع] (اجهل)ك جمعی . آزقوللانیلیر .

اجداث [ع] (جدث) ك جمعی . قبرلر . آز - قوللانیلیر . مفردی قوللانلماز .

اجداد [ع] (جد) ك جمعی : «سمت اخلاصه نه یولدن کیدر ارباب نفاق — یچمه مشدر اورادن آنلرك اجدادی بیله — سالم »

اجدر [ع] دها ، اك ، پك لایق .

اجذم [ع] الی یاخود پارماقلری کسلمش آدم § (جذام) علتنه اوغرامش آدم .

اجر [ع] آخرته عائد مکافات ، ثواب : اجر جزیل .

اجرام [ع] (جرم)ك جمعی . ذی روح اولمیان جسملر : اجرام سماویه . « نه‌درسماده بواعداده صیغمیان اجرام ! — مکتوبیٔ امانت ناظم »

اجرب [ع] او یوز انسان ، حیوان .

اجرد [ع] تویسز آدم .

اجزاء [ع] (جزء)ك جمعی : اجزای طبیه .

اجزاخانه [ف] اجزای طبیه صاتیلان دکان .

اجساد [ع] (جسد)ك جمعی .

اجسام [ع] (جسم) ك جمعی .

اجسم [ع] پك ایری .

اَجْفان [ع] (جفن) ك جمعی .

اَجَل [ع] تركجه ده ، مهجور حكمنده بولنان (اوتوری) تعبیرینه معادلدر . یا (ل) ادخالیله (لاجل التنزه) ، یاخـود (دن) الحاقیله (شویله اولدیغی اجلدن) طرزنده قوللانیلیر . احتیـاج مس ایتدكجه قوللانلمالی .

اَجَل [ع] مدت عمرك نهایتی : صیدك اجلی كلنجه صیاده طوغری كیدر — جامی . « سندن ای جان منقطع قیلماز بنی الّا الاجل — فضولی »

اَجَلِ قَضا [ف] تهلكه یه اوغرامق صـورتیله ، تصادفی اوله رق كلن اجل .

اَجَلِ مُسَمّی [ف] یاخود

اَجَلِ مَوْعُود [ف] طبیعی اوله رق كلـن اجل .

اَجَلّ [ع] دها ، اك ، پك جلیل : اجل مطالب .

اَجْلاف [ع] (جِلف) ك جـمعی . بالـدیری چیپلاق مقوله سی اشخاص ، ادبسز طاقمی . مفردی قوللانلماز .

اَجِلّه [ع] (جلیل) ك جمعی . رتبه ویا معرفت جهتیله بیوك اولانلر : اجلهٔ رجال دولت . اجلهٔ ادبای عثمانیه .

اَجْلی [ع] دها ، اك ، پك جلی .

اَجْمَل [ع] دهـا ، اك ، پك كوزل .

اَجْناد [ع] (جُند) ك جمعی . آز قوللانیلیر .

اَجْناس [ع] (جِنس) ك جمعی : اجناس خلق . اجناس ذخائر .

اَجْنَبی [ع] یابانجی آدم : بز بزه یز ، آره مزده اجنبی یوق § یابانجی ملتـدن آدم : هر سیاحتنـامه یازان اجنبی طـوغری سویلمز § یابانجی ملتـه ، ملتـلره منسوب : ممالك اجنبیـه . السنهٔ اجنبیه .

اَجْنَبِیَّتْ [ع] اجنبیلك .

اَجْنِحَه [ع] (جَناح)ڭ جمعی.

اَجِنَّه [ع] (جَنین)ڭ جمعی : اجنهٔ ساقطه .

اَجْوِبَه [ع] (جَواب)ڭ جمعی. اجوبهٔ مسکته .

اَجْوَدْ [ع] دها، اڭ، پك ایی: اجود اقشه .

اَجْوَفْ [ع] ایچی بوش ، قوف § معلوماتسز، بوش قفالی § عین الفعلنده حروف علتدن برحرف بولنان کلمه .

اَجْهَلْ [ع] دها ، اڭ ، پك جاهل .

اَجْیادْ [ع] (جید) ڭ جمعی. بویونلر. آز قوللانیلیر . مفردی قوللانلماز .

اَجْیافْ [ع] (جیفـه) نڭ جمعی .

اَجْیالْ [ع] (جیل) ڭجمعی . صویلر، صنوف ناس : اجیال عرب. اجیال ترك . مفردی قوللانلماز .

اَجیرْ [ع] اجرتله چالیشان ، اجرتله طوتیلان آدم : امیری اجیردن فرق ایتمز .

اَحاجی [ع] (اُحجوّه) نڭ جمعی: احاجیٔ لطیفه .

اَحادیثْ [ع] قول پیغمبر معناسنه اولان (حَدیث)ڭ جمعی : احادیث شریفه . کتب احادیث .

اَحَبّ [ع] دها ، اڭ ، پك سوکیلی : احبّ احبا . احبّ اموال .

اَحِبّاء [ع] (حَبیب)ڭجمعی . دوستلر : « احبا شیوهٔ یغماده مبهوت ایلر اعدایی ــ خدا کوسترمسون آثار اضمحلال برپرده! ــ عونی »

احباب [ع] (حَبیب) ڭ جمعی. دوستلر : « افشای عیوب ایتمه‌میدر غیرت احباب ؟ ــ واصف » محاوراتده مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

اَحْبار [ع] (حِبْر) ك جمعى. خصوصى اوله‌رق قوللا. نيلير : احبار يهود. كعب الاحبار.

اَحْبَن [ع] (استسقا) علتنه اوغرامش آدم، مستسقى.

اَحْجار [ع] (حَجَر) لڭ جمعى.

اَحَد [ع] بر. آز قوللانيلير.

اَحَدّ [ع] دهاء اك، پك كسكين: احدّ سيوف.

اَحْداق [ع] (حَدَقه) نڭ جمعى.

اَحْدَب [ع] قانبـور : محمود احدب.

اَحَدِيّت [ع] قانبورلق.

اَحَدِيّت [ع] اللهڭ برلكى : « بردر ديدى آشناى وحدت ــ موج احديت احديت ــ غالب » (ذات احـديت) تعبيرى (ذات ذى احديت) تأويلنده‌در.

اَحْرار [ع] (حرّ) ك جمعى : احراره احسان ايت كه قولك اولسونلر ــ امام شافعى.

اَحْرارانه [ف] حر اولانلره ياقيشه‌جق صورتده: اطـوار احرارانه. (حرّانه) قوللانلماز.

اَحْرى [ع] لايق : « نه‌ديسه‌م مدحتنده احرادر »

اَحْزاب [ع] (حِزْب) ك جمعى. غزوۀ احزاب = خندق غزوه‌سى.

اَحْزان [ع] (حَزَن)لڭ جمعى: احزان هجران. دار. الاحزان.

اَحْسَن [ع] دها ، اك ، پك كوزل.

اَحْشاء [ع] (حَشا) نڭ جمعى. قلب ، جكركبى اعضاى داخليه. مفردى قوللانلماز.

اَحْفاد [ع] (حَفيد)لڭ جمعى: اولاد واحفاد.

اَحَقّ [ع] دهـا ، اك ، پك لايق : « فرق ضعفاده ظل حقسين ــ سلطانلغه حق بيلير احقسين »

اَحْقَر [ع] دهاء اك، پك حقير: عبد احقر. احقر العباد.

اَحْكام [ع] اسم اولان (حُكْم) ك جمعى : احكام آلهيه . احكام قانونيه .

اَحْكَم [ع] دهـا ، اك ، پك زياده حكم ايديجى ، ايدن . احكم الحاكمين = الله .

اَحْلى [ع] دها ، اك ، پك طاتلى: شكربجى يه محتاج اولمامق شكردن احلادر .

اَحْلام [ع] (حُلْم) ك جمعى . رؤيالر . مفردى قوللا‌نلماز .

اَحْمال [ع] (حِمْل) ك جمعى : احمال واثقال .

اَحْمال [ع] (حَمْل) ك جمعى . اولات الاحمال = كبه قادينلر .

اَحْمَد [ع] دهـا ، اك ، پك ممدوح .

اَحْمَر [ع] قرمزى : ورداحمر . موت احمر = مقتولاً وفات .

اَحْمَق [ع] بون ، عقلسز : عاقل دشمن احمق دوستدن ايىدر .

اَحْمَقانه [ف] احمقجه ، احمقجه سنه .

اَحْمَقى [ف] ياخود

اَحْمَقيت [ع] احمقلق .

اَحْوال [ع] (حال) ك جمعى: احوال عالم .

اَحْوَج [ع] دهـا ، اك ، پك محتاج : احوج العباد .

اَحْوَط [ع] احتيـاطه دها ، اك ، پك موافق .

اَحْوَل [ع] شاشى ، برى ايكى كورن .

اَحْياء [ع] (حَىّ) ك جمعى : احيا واموات .

اَحْيان [ع] (حين) ك جمعى .

اَحْياناً [ع] ياخود

اَحْيانا [ع] وقت وقت ، بعضاً : « الاذن تعشق قبل العين احيانا » = بعضاً قولاق كوزدن اول عاشق اولور .

اخ [ع] قارداش. آزقوللانيلير.

اخبار [ع] (خبر) ك جمعى : اخبار سائره .

اختر [ف] ييلديز .

اختر دنباله‌دار [ف] قويرو - قلو ييلديز .

اختر شمار [ف] كيجه اويويه - ميان : عاشق اختر شمار . مفلس اخترشمار .

اختر شناس [ف] منجم ، فن هيئته منتسب آدم .

اختر شناسانه [ف] اخترشناس اولانه ياقيشه‌جق صورتده : كشفيات اختر- شناسانه .

اختر شناسى [ف] اختر- شناسلق .

اخذ [ع] آلمق ، آلمه : اخذ ثار ايتدى § آلنمق ، آلنمه : پاره‌نك اخذى § طوتمق ، طوتمه : فلانى اخذ وتوقيف ايتديلر § طوتلمق ، طوتلمه : فلانك اخذ وتوقيفى لازمدر . ايكنجى معناده يالكز قوللانلماز . اخذ واعطا = آلش ويرش .

اخرس [ع] ديلسز .

اخس [ع] دها ، اك ، پك باياغى ، آلچاق ، صويسز : اخس اشيا . اخس ناس .

اخسمه [ف] بوزه .

اخشاب [ع] (خشب) ك جمعى . كسلمش قالين قورى آغاج پارچه‌لرى ، كرسته . صفت مقامنده قوللانيلير : اخشاب خانه . اخشاب بنا .

اخص [ع] دها ، اك ، پك خصوصى : اخص بندكان § باشليجه : اخص آمال § دها شمولسز : (انسان) (حيوان) دن اخصدر .

اخصر [ع] دها ، اك ، پك قيصه : بوسوز اوته‌كندن هم اخصر هم ابلغدر .

اخضر [ع] يشيل : شجر اخضر . لباس اخضر .

اَخْفَشْ [ع] كيجه كوندوزدن ابى كورمكى موجب اولان برنوع كوز خستەلكنه اوغرامش آدم.

اَخْفَشْ [ع] نحو عربى ائمەسندن اوچ ذاتك لقبيدر. اوچنه بردن (اخافش) دينيلير. اشهرى (سيبويه) ك استاديدر: اخفشك كچيسى كبى باشنى صاللار.

اَخْفى [ع] دها، اك، پك كيزلى.

اَخْفيه [ع] (خِفا) نك جمعى. آغاج چيچكنى ستر ايدن اينجه قابوقلر. مفردى قوللانلماز.

اَخْكَر [ف] آتش قورى: «ايكى اخكر كبى يانار كوزلر — ياقەجق دشمن وطن كوزلر»

اَخِلّاء [ع] (خليل) ك جمعى: اخلاى كرام.

اَخْلاط [ع] (خِلط) ك جمعى. اخلاط اربعه = دم، بلغم، صفرا، سودا.

اَخْلاف [ع] (خَلَف) ك جمعى. بر قوم ويا ملتدن وفات ايدن ويا ايدەجك آدملرك يرلرينه كچن ويا كچەجك آدملر: اخلاف اسلافى تمكن اولديغى قدر خير ايله ياد ايتملى § برينك يرينه كچنلر ويا كچەجكلر.

اَخْلاق [ع] (خُلق) ك جمعى. اخلاق حميده. اخلاق ذميمه. افساد اخلاق. فضائل اخلاقيه.

اَخْلاقيّات [ع] اخلاقه متعلق ملاحظات و مباحث.

اَخْلاقيّون [ع] اخلاقه دائر كتاب يازان مؤلفلر: امام غزالى مشاهير اخلاقيوندندر.

اَخْلَص [ع] دها، اك، پك خلوصلو: اخلص اصدقا. اخلص الخلّان.

اَخْوَف [ع] دها، اك، پك قورقونج.

اَخْيار [ع] (خَيِّر) ك جمعى. خيرى چوق آدملر: اخيار امت. مفردى قوللانلماز.

اَخیذ [ع] اسیر، طوتساق.

اَخیر [ع] صوڭ، صوكده‌كی، اڭ صوڭ، اڭ صوكده‌كی: قرار اخیر. اشعار خیر. هانکی سوز ناکام برشهیدڭ آه اخیری قدر مؤثر اوله بیلیر؟

اَخیراً [ع] صوڭ، اڭ صوڭ اوله‌رق: اخیراً وقوع بولان اشعار § کچنده، کچنلرده، بویقینلرده: اخیراً درسعادته کلنلر.

اَداء [ع] اوده‌مك: بورجنی ادا ایتدی § اوده‌نمك: بورجڭ اداسی § یرینه کتیرمك، اجرا: نمازی ادا ایتدی § مناسبتسز طور: بو ادا چکلمز § طرز افاده، اسلوب: «باشقه شاعرده بولنماز بو ادا — ساده بر بیتکه بیڭ بیت فدا» § طور دلبرانه: «برشکر ن تکلمی برخوش اداسی وار — ندیم»

اَدات [ع] افعال و اسما سایه‌سنده معنیدار اولان کلمه.

اَدانی [ع] (ادنی) نڭ جمعی. بایاغی، آلچاق آدملر: اعالی ادانی ایله اختلاط ایتمز. مفردی بو معناده قوللانلماز.

اَدَب [ع] عقللیلك، اوصلولق، خلق ایله حسن معامله. بعض ادبا «متصفنی حقنده موجب شین اوله‌جق حاللردن محافظه ایدن ملکه» دیه تعریف ایتمشلر: انسانی محبوب القلوب ایدن ادبدر § شعر وانشایه متعلق علوم: شناسی معلم ادب ایدی. جمعی بو معناده قوللانلماز. ادب البحث = اصول مناظره.

اَدَبی [ع ف] شعر وانشایه متعلق: اقتدار ادبی. آثار ادبیه.

اَدَبیّات [ع] شعر و انشادن معدود آثار: ادبیات عربیه § بلیغ سوزلر: آنڭ یازدیغی مخطره کبی ایراد ایتدیکی مقاله‌ده ادبیاتندر § بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول: (بلاغت عثمانیه) بر ادبیات کتابیدر.

اَدخِنه [ع] (دُخان) ڭ جمعی.

اَدرَد [ع] دیشسز.

اَدعَج [ع] قاره‌وبیوجك کوزلو: ادعج العینین.

اَدْعِيَه [ع] (دُعاء) نكُ جمعى: ادعيـهٔ دوام دولت . تشديد ايله غلطدر .

اَدَقّ [ع] دها، اكَ، پكُ دقيق: ادق مسائل .

اَدِلَّه [ع] (دَليل) كُ جمعى : ادلهٔ قاطعه .

اَدْنىٰ [ع] آشاغى § دها، اكَ، پكُ آشـاغى : « شعريكى عرض ايلسه كُ تصحيح ايدر عاشق عمر ــ چونكه آثارك آنككندن ده ادنادر هنوز » § جزئى، پكُ جزئى : ادنى ملاحظه ايله آكلاشيلير .

اَدْناس [ع] (دَنَس)كُ جمعى.

اَدَوات [ع] (اَدات) كُ جمعى . افعال واسما سايه‌سنده معنيدار اولان كلمه‌لر § برايش ايشله‌مكه واسطه اولان شـيلر ، آلات ، آوادانلق : ادوات كتابت . ادوات تجاربه . مفردى بومعناده قوللانلماز .

اَدْوار [ع] (دَوْر) كُ جمعى : ادوار ترقى .

اَدْوِيَه [ع] (دواء) نكُ جمعى: ادويهٔ مؤثره . تشديد ايله غلطدر .

اَدْهان [ع] (دُهْن) كُ جمعى.

اَدْهَم [ع] ياغيز آت: « ادهم خامه‌مزكُ برآياغى اقصرـ در ــ ثابت » § (ابراهيم بن ادهم ، ابراهيم ادهم ، ابن ادهم) مقامنده ايراد اولنور : « هر تاج كين زاهدى ادهم مى صانيرسين ؟ ــ واصف »

اَدْيان [ع] (دِين) كُ جمعى : اديان باطله .

اَديب [ع] ايكى معناسنه كوره (اَدَب) ه انتسابى اولان آدم : اديب برذات. اديب مشهور .

اَديبانه [ف] ايكى معناسنه كوره (اَديب)، ياقيشه‌جق صورتده : حركات اديبانه . تأليفات اديبانه .

اَديم [ع] دباغت اولنمش درى، سختيان .

اَذان [ع] نمازه دعوت ايچون صوت بلند ايله اوقونان معروف كلمات مباركه : « كلبن اوزره

دكل ندای هزار — عرشده جبرئیل اذان اوقویور — فیضی »

اَذْكار [ع] اسم اولان (ذِكر)ك جمعی : اذكار جمیله . اوراد واذكار .

اَذْكی [ع] دها، اڭ، پك ذكی .

اَذْكِیاء [ع] (ذكی) نك جمعی : اذكیای شبان .

اَذَلّ [ع] دها، اڭ، پك ذلیل : اذل ناس . اذل اقوام .

اَذِلّه [ع] (ذلیل) ك جمعی : اذلهٔ مرتكبین .

اَذْناب [ع] (ذَنَب) ك جمعی .

اَذْوَذ [ع] پك كسكین : سیف اذوذ .

اَذْهان [ع] (ذِهن) ك جمعی : تخدیش اذهان .

اَذْواق [ع] (ذَوق) ك جمعی : اذواق واشواق .

اَذی [ع] اینجتمك، اینجتمه : كیمسه‌یه اذی ایتاملی . اذاسی چكلمز .

اَذْیال [ع] (ذَیل) ك جمعی .

اَذِیَّت [ع] اینجتمه : اذیت ایدیور . اذیتی چكلمیور § اینجینه‌جك حال، كوجلك : اذیتلی ایش . اذیتسز مزیت قازانلماز . تخفیف ایله غلطدر .

اَرائِك [ع] (اَرِیكه) نك جمعی .

اَراجِز [ع] (اُرجوزَه) نك جمعی : اراجز ملیه .

اَراجیح [ع] (اُرجوحَه) نك جمعی .

اَراجیف [ع] (اُرجوفه) نك جمعی : نشر اراجیف . تزییف اراجیف .

اَراذِل [ع] (اَرذَل) ك جمعی : اراذل ناس .

اَراضی [ع] (اَرض) ك جمعی : اراضیٔ مقدسه . اراضیٔ امیریه . اراضیٔ وقفیه .

اَرامِل [ع] یاخود

اَرامِله [ع] (اَرمَلَه) نڭ جمعى. طول قادينلر : ارامل عسكريه. مفردى قوللانلماز.

اَرانِب [ع] (اَرنَب) لڭ جمعى.

اَربابْ [ع] (رَبّ) لڭ جمعى. صاحب، مالك، متصف اولانلر : ارباب هنر . ارباب قلم . ارباب مطالعه . « عبرت اولدم آه عشق اربابنه ! » § وقوفلى ، مقتدر، بجره بيلير. بو معناده اكثريا مفرد مقامنده قوللانيلير : بو ايشڭ اربابى دكلدر .

اَربَعُون [ع] قرق. ضرورتسز قوللانلماملى .

اَربَعَه [ع] درت . اسلوب فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانيلير : اخلاط اربعه . اركان اربعه . اطراف اربعه . موصوفڭ مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (اربع) قوللانلماز . مثلا (صحائف اربعه) دينيلير. (صحائف اربع) دينلمز .

اَربَعين [ع] قرق § كانون اولڭ طقوزندن كانون ثانينڭ اون يديسنه قدر قرق كون§ درويشلرڭ خلوته قاپاندقلرى قرق كون : اربعينه كيردى . اربعين چيقاردى .

اَرتَنْگ [ف] نقاش مشهور (مانى) نڭ ياپديغى رسملرى حاوى مجموعه‌سى : نقش ارتنگى.

اَرجَح [ع] دها ، اڭ ، پك راجح : ارجح اقوال .

اَرجُمَند [ف] معزز ، محترم ، شرفلى ، حيثيتلى : استاد ارجمند .

اَرجُمَندانَه [ف] ارجمند اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

اَرجُمَندى [ف] ارجمندلك .

اَرجى [ع] دها ، اڭ ، پك مأمول .

اَرحام [ع] (رَحِم) لڭ جمعى : ارحام امهات .

اَرحَم [ع] دها ، اڭ ، پك رحيم : «رسلك اكرميسين ارحميسين ـ خاقانى» ارحم الراحمين = مرحمتليلرڭ اڭ مرحمتليسى ، الله .

ارخص [ع] دها ، اك ، پك اوجوز .

اردب [ع] مصر دیارینه مخصوص طقوز استانبول کیله‌سنه معادل بیوك اولچك . عربیده فصیحی همزه‌نك کسریله‌در .

اردیه [ع] (رداء)نك جمعی. تشدیدایله غلطدر .

ارذال [ع] (رذیل)ك جمعی. ارذال اجیال .

ارذل [ع] آلچاق ، صویسز : شخص ارذل § دها ، اك ، پك رذیل : ارذل ارباب ارتکاب . ارذل العمر = اختیارلغك صوكلری ، بوناقلق زمانلری .

ارز [ع] حبوباتدن پرنج . عربیده فصیحی (ارز) در.

ارزاق [ع] (رزق)ك جمعی. یه‌جك شیلر : ارزاق عسکریه § یه‌جك ، ایچه‌جك شیلر : ارزاق مقدره .

ارزان [ف] اوجوز : « کیمسه ارزان ویره‌مز جان گران قیمتنی » § لایق : ارزان بیوریلان مساعده .

ارزانش [ف] الله یولنده بذل نقد ومال .

ارزانی [ف] اوجوزلق § لایق : « فلکده برسلحدارك‌ده مریخ اولسه ارزانی — صبری »

ارزن [ف] حبوباتدن طاری : « قوت ایدیمشدر بزی موراجل ارزن کبی — سلیمان قانونی »

ارزنین [ف] طاری اتمکی .

ارزه [ف] صیوا .

ارزه گر [ف] صیواجی .

ارزیده [ف] بهاسی بیچلمش ، کسلمش شی .

ارزیز [ف] قالای .

ارژنك [ف] (ارتنك)ه باق .

ارشد [ع] دها ، اك ، پك رشید : ارشد اولاد .

اَرْض [ع] یر : ارض وسما § طوپراق : ارض منبت ۰ تأنیثی معتبر دکلدر § کرهٔ زمین : « ارض برذره دکل نسبت ایله اکوانه » بو معناده اکثریا (کرهٔ ارض) صورتنده قوللانیلیر § مملکت، طوپراق، ایل : ارض کنعان ۰ ارض فلسطین ۰ ارض الله واسعة = اللهك یری ککیش ۰

اَرَضَه [ع] آغاج قوردی ۰

اَرَضِین [ع] طبقاتی اعتباریله (اَرْض) ك جمعی : سماوات وارضین ۰ (اَرَضُون) ضرورتسز قوللانلمامیلی ۰

اَرْضِیّه [ع] طوپراغه منسوب : محصولات ارضیه ۰

اَرْعَن [ع] احمق، چولپه، سونه په ۰

اَرْغَنُون [رومجه‌دن مفرس] معروف چالغی : « بیلمکسه غرض نه ارغنوندر — الحانه دقت ایتمك ایستر »

اَرْغَوان [ف] معروف قرمزی چیچك ۰ لیلاق دکل : « زینت باغ و بهار اولمش نهال ارغوان — باقی »

اَرْغَوانی [ف] ارغوان رنکنده : شراب ارغوانی ۰

اَرْفَع [ع] دها، اك، پك رفیع : ارفع درجات ۰

اَرَقّ [ع] دها، اك، پك رقیق : ارق ابخره ۰

اَرْقام [ع] (رَقَم) ك جمعی : ارقام هندیه ۰

اَرْکان [ع] (رُکْن) ك جمعی ۰ باشلیجه طرفلر : ارکان کعبه § بر هیئتك باشلیجه اعضاسی : ارکان دولت ۰ ارکان ولایت ۰ ارکان مجلس ۰ ارکان حرب، حربیه § آداب، رسوم : « خاموش، نه آه ایدر نه افغان — مدهوش، نه یول بیلیر نه ارکان — غالب »

اَرْماح [ع] (رُمْح) ك جمعی ۰

اَرْمَغان [ف] هدیه : « روزکاره عالم غیب ارمغانیدر سوزم — نفعی »

اَرْمُود [ف] آرمود

[stamp]

اَرْنَب [ع] طاوشان .

اَرْواح [ع] (رُوح) ك جمعى : « ارواح كه تحفهٔ خدادر — خاك ره شاه انبيادر — غالب »

اَرّه [ف] تخته بيچه جك بيچق .

اَرّه كَش [ف] بيچقچى .

اَرِيب [ع] عاقل، ذكى .

اَرِيكَه [ع] تخت .

اَرِيكَه پيرا [ف] تختى تزيين ايديجى ، ايدن ، پادشاه .

اَرِيكَه نشين [ف] تختده اوطوريجى، اوطوران، پادشاه .

اَزْ [ف] تركجه‌ده (دَن) اداتنه معادلدر . تعبيرات معدوده‌ده قوللانيلير : غيراز مصرف . خارج از وظيفه . ازدل وجان . ازهر جهت . ازجمله . (ازآن جمله) تعبيرى خوش دكلدر .

اَزْبَر [ف] ذهنده طوتمه، حفظ: ازبرله‌دى . ازبر ايتدى . ازبرنده‌در . ازبراوقويور . (ازبردن) قوللانلماملى .

اَزَجّ [ع] اينجه واوزون قاشلى، قلم قاشلى: ازجّ الحاجبين .

اَزْرار [ع] (زِرّ)ك جمعى . اثواب تكمه‌لرى . مفردى قوللانلماز .

اَزْرَق [ع] كوك رنكلى ، ماوى : ازرق پوش .

اَزِقّه [ع] (زُقاق)ك جمعى: تنظيف ازقه .

اَزْكى [ع] دها ، اك ، پك صالح ، پاك: زاهد ازكى . طعام ازكى .

اَزْكِياء [ع] (زَكِى)نك جمعى: ازكياى اهل طريقت .

اَزَل [ع] كچمشده معتبر ابتداسى يوق ازمنه: «سنده‌واركن بوبردهٔ صمدى — ايكله‌در نغمهٔ ازل ابدى» . « فيض استعداد ذاتن كوركيم ايتمش تا ازل » كبى (ازلده) ياخود (ازلدن) مقامنده (تاازل) قوللانلماملى .

ازلی [ع ف] ازله منسوب ، ابتداسز : وجود حق ازلیدر ، ابدیدر . حکم ازلی . ارادهٔ ازلیه .

ازلیت [ع] ازلیلك .

ازمان [ع] و

ازمنه [ع] (زمان)ك جمعی . (ازمنه) دها زیاده قوللانیلیر : ازمنهٔ قدیمه . ازمنهٔ ماضیه . ازمنهٔ ثلثه = ماضی ، حال ، استقبال .

ازمه (زمام) ك جمعی .

ازواج [ع] (زوج) و (زوجه) نك جمعی : مخدراتك ازواجی . ازواج مطهره .

ازور [ع] بوینی اکری .

ازهار [ع] (زهره) نك جمعی : ازهار نوبهار .

ازهر [ع] هم کوزل هم آق ، براق ، پارلاق : « اتفاق ایتدی بو معناده امم — ازهراللون ایدی فخر عالم ــ خاقانی »

ازهران [ع] یاخود

ازهرین [ع] آی ایله کونش .

اژدر [ف] و

اژدرها [ف] و

اژدها [ف] بیوك ییلان . (ها) لر ادات جمع دکلدر . (اژدها) نظمده قوللانیلیر . « اژدهارا چوکلو تنك بکیرند عصاست ــ صائب » = اژدرهانك بوغازینی صیقدقلرنده عصا اولور . اژدر دم بریده = قویروغی کسلمش اژدر ، پك مشهور قهرمان .

اسابیع [ع] (اسبوع) ك جمعی .

اساتذه [ع] و

اساتیذ [ع] (استاذ) ك جمعی .

اَسارَتْ [ع] اسیرلك، قوللق، کوله‌لك : لغو اسارت § حربده دشمن النه دوشمك، دشمن النده بولنمق حالی . اسیر حرب دیرکه : « بردم اول قورتارك نك اسارتدن بنی — اك بیوك خصمم حیاتمدر رفیقان ! اولدیرك ! » § تحکم آلتنده بولنمق حالی : « قیلدی مقلوب اسارت طبعمك حریتن — باق نکاه شوخنك معجزنما فرهنکنه ! »

اَساریر [ع] (اَسْرار) ك جمع الجمعی . ال آیه‌سنده وآلینده‌کی چیزکیلر § چهره‌ده‌کی محاسن . (اسرار) بو معنالرده قوللانلماز .

اَساس [ع] تمل : وضع اساس مکتب § اصل، مبنی : اساس ماده . اساس مسئله § اصل، حقیقت : اساسسزدر . اساسی یوقدر .

اَساساً [ع] اصله ، مبنایه ، حقیقته متعلق اوله‌رق : دعواسی اساساً چوروکدر . ایش اساساً اویله دکلدر .

اَساسی [ع ف] اصله، مبنایه، حقیقته متعلق : اساسی اصلاحات . اصلاحات اساسیه .

اَساطیر [ع] (اُسْطُورَه) نك جمعی . اویدرمه روایات عجیبه، ماصال مقوله‌سی شیلر : اساطیر الاولین . اساطیر یونانیه . اساطیر ایرانیه .

اَساطین [ع] (اُسْطُوانَه) نك جمعی . برطاقك، برهیئتك ایلری کلنلری : اساطین علما . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَسافل [ع] (اَسْفَل) ك جمعی . خلقك آشاغی، بایاغی طاقی .

اَسالیب [ع] (اُسْلُوب) ك جمعی : اسالیب افاده .

اَسامی [ع] (اِسْم) ك جمع الجمعی .

اَسانید (اِسْناد) ك جمعی . برسوزك آندن آکا نقل اولنمسی . اکثریا احادیث مباحثنده قوللانیلیر : بو حدیث اسانید معتبره ایله ثابتدر .

اَساوِر [ع] (سِوار)ك جمع. الجمعی.

اَسب [ف] آت. اسب تازی = عرب آتی.

اَسب‌افکَن [ف] جنکجی، بهادر.

اَسب‌انگیز [ف] مهمیز.

اَسباب [ع] (سَبَب)ك جمعی. لوازم، وسائط: اسباب سفر، سفریه. اسباب مدافعه. «مرادایدنجه مسبب برآدمك کارین — یدتشبثنی جست وجو ایدر اسباب — نابی» مفردی باشقه‌یولده قوللانیلیر.

اَسباط [ع] (سِبط) ك جمعی. یهودقبیله‌لری: اسباط بنی اسرائیل. مفردی باشقه یولده قوللانیلیر.

اَستار [ع] (سِتر) ك جمعی: استار کعبه § آستر، آستار.

اَستَر [ف] قاطیر.

اَستَغفِرُالله [ع] اللهدن مغفرت طلب ایدرم § سهو ایتدم، خطا ایتدم § الله ایتمسون! § نازکانه ادارهٔ کلام ایدلدیکی صیره‌ده متکلم — ولووهمی اولسون — مخاطبه کوچکلك، کندینه بیوکلك اسنادینه دلالت ایده‌بیله‌جك سوزلری بوجله ایله قارشیلار. سوء استعماله اوغرادلمشدر.

اَسجاع [ع] (سَجع)ك جمعی. اسجاع حریریانه.

اَسحار [ع] (سَحر)ك جمعی.

اَسخی [ع] دها، اك، پك جومرد.

اَسخِیاء [ع] (سَخی)نك جمعی: احنف اسخیای عربدن ایدی.

اَسَد [ع] ارسلان.

اَسَدُالله [ع] حضرت علی.

اَسر [ع] اسیرلك: قیداسره کرفتار اولدی. اسیرایتمك معناسنده قوللانلماز.

اَسرار [ع] (سِرّ) ك جمعی: «اسرار خفیه وار

بیلمز ـ اطوار تصرف خداده » § مکیف اتدن معروف حشیش : « اسرار ایله اسرار خدا بر یره کلمز » بو معناده مفرد حکمنده در .

اَسْرارْكَشْ [ف] اسرار قوللا نمغه آلشمش اولان، اسرار تریاکیسی : « اسرار کائناتی اسرارکش نه بیلسون ! »

اَسْرَعْ [ع] دها ، اك ، پك سریع : اسرع وسائط نقلیه . اسرع الحاسبین = الله .

اَسِرّه [ع] (سَرير) ك جمعی .

اَسْطار [ع] (سَطْر)ك جمعی .

اَسْعار [ع] (سِعْر) ك جمعی . صاتیلق شیلرك خلق بیننده جاری اولان بهالری، نرخلر : غلای اسعار . مفردی قوللانلماز .

اَسْعَد [ع] دها ، اك ، پك سعید : اسعد ارباب سعادت . اسعد ایام .

اَسَفْ [ع] حزن ، غم : اسفلندی . اکثریا (ایتمك) ماده سیله قوللانیلیر . اسف ایتدی = محزون، غمناك اولدی .

اَسْفار [ع] (سَفَر) ك جمعی : اسفار بعیده . اسفار مشکله .

اَسْفار [ع] (سِفْر) ك جمعی . حامل الاسفار = جاهل، اشك .

اَسْفَلْ [ع] دها ، اك ، پك آشاغی ، بایاغی : اسفل ناس § آشاغی : ظرف اسفل . اسفل سافلین = جهنم .

اَسْقام [ع] (سَقَم) ك جمعی : آلام واسقام .

اَسْقَریم [فرانسزجه دن] قیلیج، سلاح استعمالی صنعتی؛ سلاحبازلق .

اَسْكَفْ [ع] آیاق قابی یاپوب صاتان اهل صنعت ، خفاف .

اَسْلاف [ع] (سَلَف) ك جمعی . برقوم ویا ملتك کچمشلری : اخلاف هرشیده مقلد اسلاف اوله ماز § برلرینه کچیلن آدملر ، مأمورلر .

أَسْلِحَه [ع] (سِلاح) ك جمعی. اسلحهٔ ناریّه = آتشلی سلاحلر.

أَسْلَم [ع] دها، اك، پك سالم، امین: سمتنه اوغرامامق اسلمدر. طریق اسلم بودر.

أَسْماء [ع] (اِسم) ك جمعی. اسمای حسنی = اللهك اسملری.

أَسْماع [ع] (سَمْع) ك جمعی.

أَسْمَح [ع] دها، اك، پك سماحتلی: اسمح اغنیا.

أَسْمَر [ع] قاره یاغیز.

أَسَنّ [ع] دها، اك، پك یاشلی.

أَسْنان [ع] (سِنّ) ك جمعی. دیشلر: قیمتی بیلنمه‌مکده اولان اسنان مدار حیات انساندر § یاشلر: اسنان عسکریه.

أَسْوار [ع] حصار معناسنه اولان (سُور) ك جمعی.

أَسْواق [ع] (سُوق) ك جمعی.

أَسْوَد [ع] سیاه.

أَسُوف [ع] پك چابك اسفلنن، یورکی یوفقه.

أَسْهام [ع] (سَهْم) ك جمعی. اسهام عمومیه.

أَسْهَل [ع] دها، اك، پك قولای: اسهل امور.

أَسیر [ع] قول، کوله § حربده دشمن النه دوشن، دشمن النده بولنان آدم § تحکم آلتنده بولنان: «بیلسه‌ك نه اولدی آزاده کوکلم — سودا اسیری سودا اسیری!»

أَسیرُالْهِنْد [ع] وقتیله برمدت وطنندن آیری دوشن برشخص عودتنده هند مجوسیلری بدینه اسیر دوشدیکنی بیان ایله اوراده کوردیکنی ادعا ایتدیکی برچوق غرائبی نقل ایده‌رك اول امرده خلقك نظر دقتنی جلب ایتمش، فقط صکره‌دن بونك هندی رؤیاسنده بیله کورمدیکی آکلاشلدیغندن سوزی دیکلنمز اولمش. بومناسبتله اویله شارلاتانلره (اسیرالهند) دینلمکه باشلامش.

اَسیرانه [ف] اسیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نیاز اسیرانه .

اَسیری [ف] اسیرلك .

اَسیل [ع] جزئیجه اوزون یوز: اسیل‌الخد .

اَشاعِره [ع] اصول‌دینده امام (ابوالحسن‌الاشعری)ـ یه تابع اولانلر، اهل سنت .

اَشْأَمْ [ع] دها، اك، پك اوغورسز .

اَشْباح [ع] (شَبَح)ك جمعی .

اَشْباه [ع] (شِبْه) و (شَبیه)ك جمعی: «وار ایسه قالمش عدم کنجنده اشباهم نهان»

اَشْبَه (ع) دها، اك، پك شبیه: اشبه اولاد .

اَشْتات (ع) (شَتیت) ك جمعی. فرقه‌لر، طاقلر، صنفلر، نوعلر: اشتات خلق . اشتات علوم .

اَشْجار (ع) (شَجَر)ك جمعی: اشجار مثمره .

اَشْجان (ع) (شَجَن)ك جمعی .

اَشْجَع [ع] دها، اك، پك شجاعتلی .

اَشْخاص [ع] (شَخص) ك جمعی: اشخاص مضرّه .

اَشَدّ [ع] دها، اك، پك شدتلی. (اشد احتیاج ایله محتاج) کبی تعبیرلر قوللانلماملی .

اَشِدّاء [ع] (شَدید)ك جمعی. شدتلی طاورانان بهادرلر: اشدای مجاهدین . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَشَرّ [ع] دها، اك، پك شرلی: اشرّ اشرّا .

اَشِر [ع] پك سوینجلی .

اَشِرّاء [ع] و

اَشْرار [ع] (شَریر) ك جمعی: اسرار اشرار .

اَشْراطْ [ع] علامت معناسنه اولان (شَرَط) ك جمعی . اشراط الساعه ، اشراط ساعت = قیامت علامتلری . مفردی قوللانلماز .

اَشْراف [ع] (شَریف) ك جمعی . شرف صاحبی اولان آدملر : اشراف بلده .

اَشْرِبَه [ع] (شَراب)ك جمعی . ایچەجك شیلر : اشربۀ حارّه . رانك ضمیله غلطدر .

اَشْرِعَه [ع] (شِراع)ك جمعی .

اَشْرَفْ [ع] دهـا ، اك ، پك شرفـلی : اشرفِ مخلوقات . اشرف ساعت .

اَشْرَمْ [ع] بورونسز .

اَشْعارْ [ع] (شِـعْر) و (شَعر)ك جمعی . ایكنجی صورتده آز قوللانیلیر .

اَشْعَرْ [ع] دها ، اك ، پك ایی شعرسویلین : اشعرزمان .

اَشِعَّه [ع] (شُعاع) ك جمعی : اشعه پاش .

اَشْغالْ [ع] (شُغل) ك جمعی : كثرت اشغال .

اَشْغَلْ [ع] دهـا ، اك ، پك مشغول .

اَشْفاقْ [ع] شفقت معناسـنه اولان (شَـفَق) ك جمعی : اشـفاق شـامله . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَشْفَقْ [ع] دهـا ، اك ، پك شفقتـلی : ولی نعمت اشفق .

اَشْقَرْ [ع] آل آت : « اشقر سـوزيلوب مثال عنقا — اول آتشـه كيردی بی‌محـابا — غالب »

اَشْقَی [ع] دها، اك، پك شقی .

اَشْقِیاء [ع] (شَقِی)نك جمعی .

اَشْكْ [ف] كوز ياشی : « اشكم صحيفـۀ رخ جانانه دوشمسون — خون شهيـد مصحف عثمانه دوشمسون — ثابت »

اَشْك‌اَفْشانْ [ف] ياخود

اَشْك فَشُان [ف] چوق آغلا- يجى، آغلايان: اشك افشان اولدى .

اَشْك اَفشانى [ف] ياخود

اَشْك فَشُانى [ف] اشك افشا نلق : باعث اشك افشانى .

اَشْكال [ع] (شَكْل) ك جمعى : اشكال هندسيه .

اَشْكبار [ف] زياده آغلايجى ، آغلايان : عاشق اشكبار . چشم اشكبار .

اَشْكبارى [ف] اشكبارلق .

اَشْكريز [ف] كوز ياشى دوكيجى، دوكن .

اَشْكريزى [ف] اشكريزلك .

اَشْك شادى [ف] ياخود

اَشْك شيرين [ف] ياخود

اَشْك طَرَب [ف] شـو نيج ايله دوكيـلمن كوز ياشى .

اَشْكَل [ع] كوزلرينك آقى جر- تلى آدم: اشكل العينين .

اَشْمَط [ع] صاچى صـاقالى قير .

اَشْمَل [ع] دها ، اك ، پك شامل ، شمولّلو .

اَشْنَع [ع] دهـا ، اك ، پك شنيع : اشنع مظالم .

اَشْواق [ع] (شَوْق)ك جمعى: « واردلده برآرزوى جاويد ــ اشواقى ايلمكده تزيد »

اَشْهاد [ع] (شاهِد)ك جمع- الجمعى .

اَشْهَب [ع] قير آت . اشهب قرطاسى = سودقير .

اَشْهَر [ع] دهـا ، اك ، پك مشهور .

اَشْهَل [ع] الاكوزلو : اشهل العينين .

اَشْهى [ع] دها ، اك ، پك زياده سو يلوب رغبت اولنان .

اَشْیاء [ع] (شَیْءْ)ك جمعی . دوشه‌مه وسائره کبی او لوازمی : نقل اشیا § یاغمورلق وسائره کبی یول لوازمی : اشیاسنی باغلادی § مفردی بو معناده قوللانلماز § موجودات : خالق اشیا . اشیا مظاهر اسمادر .

اَشْیَبْ [ع] صاچی صاقالی آغارمش .

اَشْیَمْ [ع] بکلی ، خالدار .

اَصابِعْ [ع] (اِصْبِع)ك جمعی .

اَصاغِرْ [ع] (اَصْغَر)ك جمعی . شرف ، جهتیله کوچك صاییلان آدملر : اکابر واصاغر .

اَصالَتْ [ع] جودت ، متانت : اصالت رأی . اصالت فکر § زاده‌لك § برایشی ، برمأموریتی بالذات ایفا حالی ، (وکالت) ك ضدی .

اَصالَةً [ع] ایشك ایچنده وکالت اولمیه‌رق ، بالذات : اصالةً مأمور ایدلدی .

اَصَحّ [ع] دها ، اك ، پك صحیح : اصح روایات .

اَصِحّاء [ع] (صَحیح)ك جمعی . وجودی صحتده بولنانلر .

اَصْحابْ [ع] (صاحِب)ك جمعی . مالك ، متصف اولانلر : اصحاب املاك . اصحاب شجاعت § حضرت محمدی کوروب صحبت ایتمش اولان مؤمنلر : اصحاب کرام § بربیوك ذات ایله صحبت ومسلکنه متابعت ایدنلر : اصحاب ابو حنیفه . اصحاب کهف = مشهور مغاره‌یه قاپانوب مدت مدیده اویویان اسملری معروف ذوات . اصحاب بدر = اول غزوات محمدیه اولان بدر غزوه‌سنده بولنان اصحاب کرام . اصحاب صفه = فقرای اصحاب کرامدن برطاقم صلحا . اصحاب سبت = یهود طائفه‌سی .

اَصْدافْ [ع] (صَدَف) ك جمعی .

اَصْدِقاء [ع] (صَدیق) ك جمعی . اصدقای دولت .

اَصْعَبْ [ع] دها ، اك ، پك کوچ : اصعب امور .

اَصْغَر [ع] دهـا، اك، پك كوچك.

اَصْغَران [ع] ياخود

اَصْغَرَين [ع] قلب ايله لسان.

اَصْفار [ع] (صِفْر) ك جمعی.

اَصْفَر [ع] صاری. محبوب اصفر = آلتون.

اَصْفی [ع] دهاء اك، پك صافی.

اَصْفِياء [ع] (صَفِی) نك جمعی. قلبی پاك، مسلكی درست ذوات كرام.

اَصْل [ع] كوك، ديب، صحت، حقيقت: ايشـك اصلنی آكلايه‌لم. اصلی وارمی؟ اصلی چيقمدی. اصلی يوق. بو معنـاده بعضاً تأكيد ايچـون مقام نفيده (فصل) ايله برلكده ايراد اولنور: اصلی فصلی يوق. اصلسز = ديبسز § اساساً: اصل بو جهت شايان دقتدر § صوی: بداصل = صوبی كوتو § ابتداوجوده كتيريلن، ابتداكی صورت: بو ترجه اصلنه مطابقدر. كيفيتدن سؤال اداتی اولان (نصل) (نه اصل) مخففيدر: بو نه اصل ايشدر؟ - نعيما. بو بولده استعمالی مهجوردر. (اصـل) ك صادينی تحريك مغاير فصاحت اولديغی حالده بالعكس الفاظ تركيه صيره‌سنه كچمش اولان (نصل) ك صـادينی اسكان جائز دكلدر.

اَصْلا [ع] هيچ، هيچ بر وقت. تأكيد نفيـه مخصوص اداتدر: اصلا فائده‌سی كورلمدی.

اَصْلاب [ع] (صُلْب) ك جمعی.

اَصْلَح [ع] دها، اك، پك ايی: اصلح بنی اميـه عمر بن عبدالعزيزدر.

اَصْلَع [ع] باشنك اوك طرفنده قيل اولميان آدم، طازلاق.

اَصْلی [ع ف] اصله منسوب: لون اصلی. هيئت اصليه § صكره‌دن قاتمه حرفی مشتمل اولميان كلمه.

اَصَمّ [ع] صاغير: حاتم اصم.

اَصْناف [ع] (صِنف) ك جمعی. نوعلر: اصناف خلق §

خلقك صنعت ودكانجیلق ایله مشغول طاقمی : اصناف بی انصاف . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر : اصناف آدم. مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَصْنام [ع] (صَنَم) ك جمعی . مشركلرك طاپدقلری مجسم بتلر : عبدهٔ اصنام .

اَصْوات [ع] (صَوت) ك جمعی: اصوات رقیقه. اصوات حیوانات .

اَصْواف [ع] (صوف) ك جمعی .

اَصْوَب [ع] دها ، اك ، پك طوغری : اصوب اقوال . قول اصوب .

اَصْهار [ع] (صِهر) ك جمعی.

اَصیل [ع] نسب صاحبی ، معتبر فامیلیادن § تربیه‌لی، مؤدب : اصیل آدمدر § بر ایشده بالذات بولنان ، (وكیل) ك ضدی.

اَصیلانه [ف] اصیل اولانه یاقیشه‌جق صورتده . اكثریا سفرای اجنبیه‌یه خطاباً یازیلان تقریرلرده قوللانیلیر .

اَصیلزادگان [ف] (اَصیلزاده). نك جمعی : انكلیز اصیلزادگانی .

اَصیلزاده [ف] معتبر فامیلیادن، زادگاندن. (اصلزاده) قوللانلمامالی .

اَضاحی [ع] (اُضحیّه) ك جمعی.

اَضْحی [ع] (اَضحاة) ك جمعی . قربانلر: عید اضحی= قربان بایرامی . مفردی قوللانلماز .

اَضْداد [ع] (ضِدّ) ك جمعی: جمع اضداد ممتنعدر .

اَضَرّ [ع] دها ، اك ، پك ضررلی: اضرّ مسكرات.

اَضْراس [ع] (ضِرس) ك جمعی.

اَضْعاف [ع] (ضِعف) ك جمعی: اضعاف كثیره .

اَضْعَف [ع] دها ، اك ، پك ضعیف: اضعف العباد.

اَضَلّ [ع] دها ، اك ، پك زیاده یولنی شاشیرمش : اضلّ گمراهان .

اَضْلاعْ [ع] (ضِلْع)ك جمعى: اضلاع متوازيه .

اَضْیافْ [ع] (ضَیْف)ك جمعى.

اَضْیَقْ [ع] دها ، اك ، پك اطار : اضيق امكنه .

اَطِبّاء [ع] (طَبیب)ك جمعى: « اولدردى بزى نازاطبا نه بلادر ! ـ ثابت »

اَطْباقْ [ع] (طَبَقَه) نك جمعى. قاتلر : اطباق جهنم .

اَطْراسْ [ع] (طِرْس)ك جمعى.

اَطْرافْ [ع] (طَرَف)ك جمعى. شهرك اطرافى. اطرافلى = تفصيللى، ايضاحلى . اطرافيله = تفصيل وايضاح اوزره . اطراف البدن = باش ، اللر ، آياقلر . اطراف الارض = علما ، اشراف .

اَطْعِمَه [ع] (طَعام) ك جمعى: اطعمهٔ نفيسه . عينك ضمى ويا فتحى ايله غلطدر .

اَطْفالْ [ع] (طِفْل)ك جمعى : اطفال مكاتب . تربيهٔ اطفال . اطفال باغ = نورسيده فدانلر . اطفال بهار = تازه چنلر، چيچكلر : « اوقشا اطفال بهارى اى نسيم دلنواز ـ بحرى تنظير ايلسون اولمقده صحرا موج موج »

اَطْلالْ [ع] (طَلَل) ك جمعى: « دوشدى اطلاله قارشى كريه بكا ـ نه سپهروز روز كار اولدم ! »

اَطْلَسْ [ع] معروف قماش .

اَطْنابْ [ع] (طِناب)ك جمعى .

اَطْوارْ [ع] (طَوْر)ك جمعى: مستقيم الاطوار . اطوار مستقيمانه .

اَطْواقْ [ع] (طَوْق)ك جمعى.

اَطْواقْ [ع] هندستان جوزينك سودى .

اَطْوَلْ [ع] دها ، اك ، پك اوزون : اطول ايام .

اَطْهارْ [ع] (طاهِر)ك جمعى§ قادينلرك حيض ونفاسدن پاك اولدقلرى كونلر . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَظْهَر [ع] دها، اڭ، پك پاك .

اَطایِب [ع] (اَطْیَب)ڭ جمعی . منتخب شیلر : اطایب اثمار . اطایب لطائف .

اَطْیَب [ع] دها، اڭ، پك پاك، خوش، كوزل: اطیب ملبوسات .

اَظْرَف [ع] دهـا ، اڭ ، پك ظریف: اظرف ظرفا.

اَظْفار [ع] (ظُفر)ڭ جمعی .

اَظْلاف [ع] (ظِلْف)ڭ جمعی.

اَظْلال [ع] (ظِلّ) ڭ جمعی .

اَظْلَم [ع] دها، اڭ، پك ظالم: اظلم ار باب تغلب . البادي اظلم = ابتدا یاپان اظلمدر .

اَظْهَر [ع] دها، اڭ، پك ظاهر: اظهر من الشمس . « سرعت سیرندن اظهردركه رخش همتم ـ همعنان سابقون اولمق تمناسندەدر »

اَعاجِم [ع] (اَعْجَم)ڭ جمعی . قوم عربدن اولمیان كیمسەلر . مفردی مبالغەیی مفید اولان یاء نسبتسز قوللانلماز .

اَعاجیب [ع] (اعجوبه) نڭ جمعی : اعاجیب حادثات .

اَعادی [ع] (عَدُوّ) ڭ جمع الجمعی . « خیلی دمدر ایلدڭ محروم شادی كوكلمی ـ دوستم ! شاد ایت علی رغم الاعادی كوكلمی »

اَعاریض [ع] (عَرُوض) ڭ جمعی .

اَعاظِم [ع] (اَعْظَم) ڭ جمعی . بیوك آدملر : اعاظم حكما . اعاظم رجال . اشیاده قوللانلماملی . مثلا (اعاظم امور) دینلمەملی .

اَعالی [ع] (اَعْلی) نڭ جمعی . عالیقدر آدملر: «علویلر ایچنده مشهوردر ـ مفتون خصالیدر اعالی » « صید بی قیدڭ اولور عالی كوكلر فوج فوج ـ انعطاف ایتدكجه صیاد الاعالی كوزلرڭ » اشیاده

قوللانلمامِلی . مثلا (اعالئ جبال) دینلمه‌ملی .

اَعْجامْ [ع] (عَجَم) ك جمعی : بلغای اعجام .

اَعْجَزْ [ع] دها، اك، پك عاجز: اعجز العجزه .

اَعْجَمی [ع‌ف] قوم عربدن اولمیان کیمسه : رجل اعجمی

§ لسان عربدن اولمیان کلمه : اسم اعجمی .

اَعْداءْ [ع] (عَدُوّ) ك جمعی : اعدای ترقی . اعدا بعضاً احبادن طوغری سویلر .

اَعْدَی [ع] دها، اك، پك تجاوزجی، ظالم : اعدی‌الاعادی .

اَعْدادْ [ع] (عَدَد) ك جمعی : « بولمازاوتجلیات غایت اعداد نصل بولور نهایت ؟ »

اَعْدَلْ [ع] دها، اك، پك عدالتلی : اندلس ملوك اسلامیه‌سنك اعدلی عبدالرحمان ثالث ایدی § دها، اك، پك مستقیم، معتدل : مزاج لطیف محمدی اعدل امزجه‌در .

اَعْذارْ [ع] (عُذْر) ك جمعی : اعذار واهیه . اعذار بارده . اعذار شرعیّه .

اَعْذَبْ [ع] دها، اك، پك طاتلی، لذتلی : شعرك اعذبی اكذبیدر .

اَعْرابْ [ع] (عَرَب) ك جمعی یاخود جمع صورتنده مفرد . بدوی عربلر .

اَعْرابی [ع ف] بدوی عربلردن هربری: « ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی ــ کاین ره که‌تومی‌روی بترکستانست ــ سعدی » = ای اعرابی ! قورقارم کعبه‌یه واصل اوله‌مازسین، زیرا بوطوتدیغك یول ترکستانه کیدر .

اَعْراضْ [ع] (عَرَض) ك جمعی : جواهر واعراض .

اَعْرافْ [ع] (عُرف) ك جمعی، جنت ایله جهنم بیننده واقع حائل : اصحاب اعراف . رجال اعراف . مفردی بومعناده قوللانلماز.

اَعْرَجْ [ع] طوپال .

أَعْرَف [ع] دها ، اك ، پك معروف : الله اعرف المعارفدر .

أَعَزّ [ع] دهاء اك ، پك عزيز : اعزّ احبا .

أَعْزَل [ع] سلاحسز آدم : سوار اعزل .

أَعِزّه [ع] (عزيز) ك جمعى . اسلاف اولياء الله حقنده قوللانيلير : اعزهٔ كرامدن حضرت احمد رفاعى .

أَعْشار [ع] (عُشْر) ك جمعى : اعشار شرعيه .

أَعْشارى [عف] اعشاره منسوب : كسر اعشارى . اصول اعشاريه .

أَعْشى [ع] كوزى دومانلى ، ضعيف البصر .

أَعْصاب [ع] (عَصَب) ك جمعى : صدانك اعصابه تأثيرى واردر .

أَعْصار [ع] (عَصر) ك جمعى : اعصار سالفه . عصرمز غبطه بخش اعصاردر .

أَعْضاء [ع] (عُضو) ك جمعى : اعضاى بدن . بو مقامده مفردى ده قوللانيلير . بر رئيسك تحت رياستنده بولنان بر مجلسى ، بر هيئتى تشكيل ايدن ذوات : انجمن تفتيش ومعاينه اعضاسى . اعضاى خاندان حكمدارى § بر مجلسى ، بر هيئتى تشكيل ايدن ذواتدن هر برى : افندى مجلس معارفه اعضا نصب ايدلدى . بو ايكى معناده مفردى قوللانلماز . معناى اخيرده مفرد حكمنده در . (اعضاى جمعيت طبيه) كبى فارسى تركيبلر (عن) ايله قوللانلماملى . (از) ايله قوللانيله بيلير . اك ايسى ايكيسنك ده تركيله (جمعيت طبيه اعضاسندن) يوللو (دن) قوللانمقدر .

أَعْطاف [ع] (عَطْف) ك جمعى . شفقتلر : اعطاف والطاف شاهانه . مفردى بو معناده قوللانلماز .

أَعْظَم [ع] دهاء اك ، پك بيوك : شكسپير انكليز اديب اعظميدر . ظرف مظروفندن اعظمدر . امام اعظم = ائمهٔ اربعه دن ابو حنيفه نعمان بن ثابت كوفى . صدر اعظم = دولت عثمانيه باش وكيلى .

اَعْقاب [ع] (عَقِب)ك جمعى. اولاد واحفاد: اعقاب ابوتراب. مفردى بو معناده قوللانلماز.

اَعْقَل [ع] دها، اك، پك عقللى: اعقل عقلا.

اَعْلى [ع] دها، اك، پك عالى: عرش اعلى. مطلب اعلى. رتبة العلم اعلى الرتب ــ امام على = علم رتبه‌سى رتبه‌لرك اعلاسيدر. صوت اعلى = آواز بلند، يوكسك سس. ملأ اعلى = عالم ملكوت § ايى، كوزل، طبعه موافق: اعلى بركتاب. اعلى برلوحه. نادراً شيوۀ عجمه اتباع ايله (اَعْلى) صورتنده‌ده قوللانيلير.

اَعْلاف [ع] (عَلَف)ك جمعى.

اَعْلام [ع] (عَلَم)ك جمعى: اعلام فقها. رفع اعلام جهاد. قاموس الاعلام.

اَعْلَم [ع] دها، اك، پك عالم: اعلم علما. اللّٰه اعلم = اللّٰه دها ايى بيلير، پك ده بيلمم اما، ياكلميورسه‌م: «يارحال عالمى اللّٰه اعلم بيلميور»

اَعَمّ [ع] دها، اك، پك عمومى، شموللو: (حيوان) (انسان)دن اعمدر.

اَعْمار [ع] (عُمْر)ك جمعى: اعمار امم.

اَعْمال [ع] (عَمَل)ك جمعى: اعمال صالحه. اعمال اربعه = جمع، طرح، ضرب، تقسيم.

اَعْمام [ع] (عَمّ)ك جمعى: جناب حمزه حضرت محمدك اعمامندندر.

اَعْمِدَه [ع] (عَمُود)ك جمعى.

اَعْمى [ع] كور. الغريب كالاعمى ولوكان بصيراً = غريب بينا اولسه‌ده ــ كوركبيدر. نادراً شيوۀ عجمه اتباع ايله (اَعْمى) صورتنده‌ده قوللانيلير.

اَعْناق [ع] (عُنُق)ك جمعى.

اَعِنَّه [ع] (عِنان)ك جمعى.

اَعْواض [ع] (عِوَض)ك جمعى.

اَعْوام [ع] (عام) ك جمعی . ییللر: شهور واعوام .

اَعْوان [ع] (عَوْن) لك جمعی . یاردیمجیلر، آرقه چیقانلر: اعوان یزید . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْوَج [ع] اكری .

اَعْوَر [ع] تك كوزلو: ابلیس اعور .

اَعْیاد [ع] (عید) ك جمعی: اعیاد مباركه .

اَعْیان [ع] (عین) لك جمعی . كوزلر: « قرهٔ اعیان امتدر حسین كربلا ــ كاظم » بو معناده آز قوللانیلیر § بر قومك، بر بلده‌نك اولولری: اعیان عرب . اعیان مكه § معروف مجلس عالینك اعضاسی: هیئت اعیان . بو ایكی معناده مفردی قوللانلماز § وقتیله ملكیه قائمقاملرینه ویرلمش برعنوان: وارنه اعیانی .

اَغالیط [ع] (اغلوطه) نك جمعی .

اَغانی [ع] (اغنیه) نك جمعی: « باشقه اغنیه‌سی وار هر قومك ــ بزه خوش كلمز اغانئ مغان »

اَغْبِیاء [ع] (غَنِی) نك جمعی .

اَغْدِیَه [ع] (غَداء) نك جمعی . تشدیدایله غلطدر .

اَغْدِیَه [ع] (غِداء) نك و

اَغْذِیَه [ع] (غِذاء) نك جمعی . اغذیهٔ نفیسه . اغذیهٔ حامضه . بونلرده تشدیدایله غلطدر . عربیده فصیحی ذال ایله‌در .

اَغْراس [ع] (غَرْس) لك جمعی . دیكلمش فدانلر . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَغْراض [ع] (غَرَض) لك جمعی . اغراض نفسانیه . اغراض متخالفه .

اَغَرّ [ع] آلننده غره‌سی اولان آت § آق . اغرّ الایّام = پك صیجاق كون .

اَغْرَب [ع] دها، اك، پك غریب، غرابتلی:

« کیتدکجه غریب مشرب اولدم — عالم نظرنده اغرب اولدم »

اَغْزَلْ [ع] دهـا ، اك ، پك عاشقانه : اغزل ابیات § طوتدیغنك یاقه‌سنی براقیان صیمه : جای اغزل •

اَغْشِیَه [ع] (غِشاء)نك جمعی. تشدید ایله غلطدر •

اَغْصان [ع] (غُصْن)ك جمعی •

اَغْلال [ع] (غُلّ) ك جمعی : سلاسل واغلال •

اَغْلَبْ [ع] دها، اك، پك غالب، قوتلی : احتمال اغلب • اغلب احتمالات § اکثر : حافظ شیرازینك اغلب اشعاری رندانه‌در. اشخاصده قوللانلماز •

اَغْلَظْ [ع] دهـا ، اك ، پك غلیظ : اغلظ اتراك • اغلظ شتوم •

اَغْنام [ع] (غَنَم) ك جمعی : اغنام رسومی •

اَغْنیٰ [ع] دهـا ، اك ، پك زنکین : اغنی الاغنیا •

اَغْنِیاء [ع] (غَنِی) نك جمعی: اغنیای اهالی •

اَغْوال [ع] (غُول)ك جمعی •

اَغْیار [ع] (غَیْر) ك جمعی • باشقه‌لری : بو تعریف افرادینی جامع، اغیارینی مانع دکل § یابانجیلر، بیلدك اولمیانلر : اغیاردن خالی بر § عاشقك رقیبـلری : « کوکل ! اغیـار ایچون اینجنمه یاره — کل اولماز باغ عالمده دیکنسز— نیلی » § رقیبـلر : دفع اغیـار ایتـدکدن صکره تأسیس حکومت ایلدی• مفرد مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر • (یار واغیار) تعبیرنده یا (اغیار) مفرد، یاخـود (یار) جمع حکمنده‌در •

اَغْیَر [ع] دها، اك، پك غیرتلی •

اَفاخِم [ع] (اَفْخَم) ك جمعی: افاخم وکلا •

اَفاضِل [ع] (اَفْضَل)ك جمعی• افاضل علما •

افاعی [ع] (افعی) نڭ جمعی . ضحكُ الافاعی = ارباب غمڭ خندەسی .

افانین [ع] (افنون) ڭ جمعی . بربرينه صارلمش، صيق آغاج داللری . مفردی قوللانلماز .

افئده [ع] (فؤاد)ڭ جمعی .

افخم [ع] دها ، اڭ ، پك فخامتلی : آصف افخم .

افراخ [ع] (فرخ) ڭ جمعی .

افراخته [ف] يوقاری قالديرلمش، يوكسلدلمش .

افراد [ع] (فرد) ڭ جمعی : افراد عسكريه .

افراس [ع] (فرس)ڭ جمعی .

افراشته [ف] (افراخته) يه باق .

افرنج [ع] اوروپا خلقی : طائفهٔ افرنج . داءالافرنج = فرنكی علتی .

افرنجی [ع ف] افرنجه منسوب: افرنجی آغستوس .

افروخته [ف] شعله‌لنديرلمش، شعله لنديريلن : شمع افروخته . دل افروخته .

افروشه [ف] (آفروشه) يه باق .

افزايش [ف] آرتش، آرتمه : « كاسهٔ لبريز فغفور اولسه‌ده ويرمز صدا — ثروت افزايش بولنجه اغنيا خستلنير — راغب »

افزون [ف] زياده ، چوق : « اخترله دوشنمه صحن هامون — الماس چاقل طاشندن افزون — غالب »

افزونی [ف] زياده‌لك، چوقلق .

افسار [ف] يولار : « طاقدی اول داور جازه‌سوار — سرينه اشتر چرخڭ افسار — خاقانی »

افسانه [ف] حكايه ، ماصال : ليلی مجنون افسانه‌سی §

بوش لاقيردى ، صاچه صاپان : افسانه سو يليبور . « سنك افسانه كى ديكلرمى حقيقت جويان ؟ »

اَفْسانَه پَرْداز [ف] ايكى معنا . سنه كوره (افسانه) اويدرمقله اشتغال ايدن § عادى رومانجى § مدّاح .

اَفْسانَه پَرْدازى [ف] افسانه پردازلق : « حقيقت أهلى اولمازمائل افسانه ـ پردازى »

اَفْسانَه جوى [ف] افسانه آرا ييجى ، آرايان ؛ بوش وقت كچيرمك ايستييجى ، ايستين : « كيمسه‌لر هم قصهٔ افسانه ـ جويان اولمسون ! »

اَفْسانَه جويى [ف] افسانه ـ جولق : افسانه جويى دليل حرماندر .

اَفْسانَه گوى [ف] ايكى معنا ـ سنه كوره (افسانه) سويلمكله اشتغال ايدن : پيره‌زن افسانه‌كو . افسانه‌كويان قهوه خانه .

اَفْسانَه گويى [ف] افسانه ـ كولق .

اَفْسَدْ [ع] دها ، اك ، پك بوزوق ، فنا .

اَفْسَرْ [ف] تاج : « بلّيدر زيور افسر اوله‌جق كوهر صاف ـ عزت ملا »

اَفْسُرْدَگانْ [ف] (افسرده) نك جمعى . غيرتسز ، حسسز ، قانسز آدملر : « اولميك همراهم اى ظلمت پسند افسردكان ـ رخش فكرم شعله پوسكورمكده راهم آتشين »

اَفْسُرْدِگى [ف] افسرده‌لك .

اَفْسُرْدِه [ف] طوكمش ، طوكوق : جسم افسرده § غيرتسز ، حسسز ، قانسز : زاهد افسرده . دل افسرده .

اَفْسُرْدِه‌دِلْ [ف] قلبى افسرده ، يوركى طوكوق : صوفئ افسرده دل .

اَفْسُرْدِه‌دِلى [ف] افسرده ـ دللك : «عشقدر چارهٔ افسرده دلى »

افسرده دماغ [ف] دماغی افسرده، یعنی طوكوق: ریاضتکش افسرده دماغ.

افسرده دماغی [ف] افسرده دماغلق.

افسرده مزاج [ف] مزاجی صوغق: افسرده مزاجان ایله کرم الفت اولمق ممکنمی؟

افسرده مغز [ف] (افسرده دماغ) ه باق.

افسرده مغزی [ف] (افسرده دماغی) یه باق.

افسق [ع] دها، اك، پك فاسق: افسق الفسقه.

افسوس [ف] تألم وتحسر اداتی. یازیق!: «افسوس که شویله بویله اولدی!» «افسوس اومهله بر کیجه هم مجلس اولمدق!» § تحسر: «ذوق ماضی بزه سرمایهٔ افسوس اولدی» بعضاً مکرر اولەرق ایراد اولنور.

افسون [ف] اهل خواصك اوقودقلری عزیمت: «رقیبه اتمدی تأثیر افندی! افسونك» § سحر، کوز باغیجیلق: «افسون نکاهندن صحر الرەدوشمشسین — دیوانەمیسین ای دل بندن خبرك یوقمی؟— غالب»

افسونگر [ف] ساحر، کوز باغیجی: غمزهٔ افسونکر § عزیمت خوان، اوفوروکجی: «دم افسونکران نه باردر!»

افسونگری [ف] افسونکرلك.

افشره [ف] عصاره: افشرهٔ انکور.

افصح [ع] دها، اك، پك فصیح: افصح الفصحا. بوسوز آندن افصحدر. افصح العرب = حضرت محمد.

افضال [ع] احسان معناسنه اولان (فضل) ك جمعی.

افضل [ع] دها، اك، پك فضیلتلی، عالی درجەلی: حضرت ابو بکر افضل اصحابدر. مناسبتلی سکوت مناسبتسز تکلمدن افضلدر.

اَفْضَلِيّت [ع] افضللك .

اَفْعال [ع] (فِعْل) ك جمعى : افعال ناسزا . افعال ناقصه .

اَفْعى [ع] و

اَفْعى [ف] انكره ك ييلانى § شخص خبيث . (اَفْعِى) زياده قوللانيلير .

اَفْغان [ف] ادات شكايت : « بخت سيهك النـدن افغان ! » بومقامده (فِغان) زياده قوللانيلير § اضطراب ايله هايقيرمه ، باغيروب چاغرمه : « باغه كيردم سركويك آكوب افغان ايتدم — فضولى »

اَفْقَر [ع] دها، اك، پك فقير : افقر فقرا .

اَفْكار [ع] اسم اولان (فِكْر) ك جمعى : افكار سقيمه . مهاجات افكار . افكارموار . (افكار ايتمك) ماده‌سى عاميانه صايليلير .

اَفْگار [ف] ياره‌لى . دل‌افكار = قلب مجروح .

اَفْگانه [ف] جنين ساقط ، دوشوك .

اَفْگَنده [ف] ييقلمش، ييقيق، دوشورلمش ، دوشكون: « افكندهٔ صدمهٔ فلكدر » § عاشق بيچاره .

اَفْلاك [ع] (فَلَك)ك جمعى: « اى ملائك خاكه نازل اولسه‌كز افلاكدن — بردها آيرلمكز قابل دكلدر خاكدن »

اَفْلاكيان [ف] (اَفْلاكِى) نك جمعى. ارواح علويه، ملائكه : « موج آوازك‌كه پرجوش ايلر افلاكيلرى — طالغه لاندرمازمى ديدارك كورن خاكيلرى؟ » بومقامده (آسمانيان) ياخود (آسمانيلر) دخى قوللانيلير . (فلكيان) ياخود (فلكيلر) قوللانلماز .

اَفْلَج [ع] سيرك ديشلى : افلج الاسنان .

اَفْلَس [ع] دها ، اك ، پك مفلس : افلس ارباب افلاس .

اَفْنان [ع] (فَنّ) ك جمعی . نوعلر، چشیدلر: افنان الوان . مفردی بو مقامده قوللانلماز .

اَفْواج [ع] (فَوْج) ك جمعی: افواج کتائب . «بازیچهٔ باصره مدر امواج — مغلوب متاتمدر افواج »

اَفْواه [ع] (فُوه) و (فَم) ك جمعی : افواه ناس . افواه نارسیه . « افواهه سوزم اولیدی ساری ! — غالب » خذوا العلم من افواه الرجال = علمی علمانك آغیزلرندن اخذ ایدکز . (فوه) قوللانلماز .

اَفْهام [ع] ذهن معناسنه اولان (فَهم) ك جمعی: «هامه دن افهامه نقل ایتدکجه حسیاتمی — خلقی ناجی آشنای فیض خلاق ایلرم »

اَفیکه [ع] یالان، مادهٔ افترا : ترتیب افیکه .

اَفْیون [عف] معروف خشخاش لبن منجمدی: « افیونی یوتدیغن اونودوب مجلسه صورار — سروری » مثلا (افسون) ه قافیه اولور . همزه نك مدی ، ضمه نك تفخیمی ایله تلفظی عامیانه صایلیر .

اَفیونکَش [ف] یاخود

اَفْیونی [عف] افیون قوللانمغه آلشمش اولان ، افیون تریاکیسی : « او ابواللحیه افندی مکر افیونکش ایمش — آنی بن پیر جهاندیده صانیردم کش ایمش » « دیر ایسه واقف اسرار اولدم — اعتماد ایلمه افیونیدر ! »

اَقاحی [ع] (اُقحوان) ك جمعی .

اَقارِب [ع] (اَقرَب) ك جمعی . یقین خصملر : اقارب وعقارب . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَقاصی [ع] (اَقصی) نك جمعی : اقاصیٔ بلاد .

اَقالیم [ع] (اِقلیم) ك جمعی : اقالیم بارده .

اَقانیم [ع] (اُقنوم) ك جمعی . اقانیم ثلثه = اب، ابن ، روح القدس .

اَقاویل [ع] (قَول) ك جمع الجمعی : اقاویل حکمای ملل . اقاویل باطله .

اَقْبَح [ع] دهـا ، اڭ ، پك چركين : اقبح القبائح . العذر اقبح من الذنب = عـذرى قباحتندن چركين (بیوك) .

اَقْداح [ع] (قَدَح)ڭ جمعى : ادارهٔ اقداح مسرت .

اَقْدام [ع] (قَدَم) ڭ جمعى .

اَقْدَس [ع] دهـا ، اڭ ، پك پاك ، مبـارك : ذات اقدس . اقدس اشيا .

اَقْدَم [ع] دهـا ، اڭ ، پك قِدَملى ، اسكى ، اوّل .

اَقْرَأ (ع) قرآن كريمى دهـا ، اڭ ، پك كوزل تلاوت ايدن .

اَقْران [ع] (قِرين)ڭ جمعى . بر ياشده اولانلر ، ياشدا شلر : غيرت اقران . بين الاقران . مفرد مقامنده ده قوللانيلير : اوسنڭ اقرانڭ دكل . مفردى بومعنـاده قوللانلماز .

اَقْرَب [ع] دهـا ، اڭ ، پك يقين : اقرب مسافات .

اَقْرِباء [ع] (قَريب)ڭ جمعى . يقـين خصمـلر : اقربا وتعلقات . رانڭ فتحيله غلطدر . مفردى بومعناده قوللانلماز .

اَقْرَع [ع] كل باشلى .

اَقْرَن [ع] چاتيق قاشلى .

اَقْسام [ع] (قِسْم) ڭ جمعى : اقسام كلمه .

اَقْسَط [ع] دها، اڭ، پك عادل، عدالتلى ، طوغرى : اقسط حكمداران . اقسط موازين .

اَقْصى [ع] صوڭ درجـهده، نهايت درجهده اولان : مقصد اقصى § نهايت ، اوج ، اوبر اوج : اقصاى مراتب . اقصـاى شرق . « طوتديغم راه طلب اميد صحراسندهدر ــ چشم استعجالم اول صحرانڭ اقصاسندهدر »

اَقْصَر [ع] دهـا ، اڭ ، پك قيصه : اقصر ايام .

اَقْضى [ع] دها، اڭ، پك زياده مهارتله طوغرى حكم

ويرمكه چاليشان : اقضى القضاة . حضرت علينك اقضى الاصحاب اولديغى بر حديث شريف ايله بيان بيورلمشدر .

اَقْطَارْ [ع] طرف معناسنه اولان (قُطْر)ڭ جمعى: اقطار عالم . اقطار بعيده . اقطار السما = اطراف آسمان، كوكك كنارلرى . ينه طرف معناسنه كلن (قُتُر) ڭ جمعى اولان (اَقْتَارْ) دخى بومقامده قوللانيله بيلير . (اَقْطَارْ) بردائره نك مركزندن كچه رك محيط دائره نك برنقطه سندن ديكر نقطه سنه قدر اوزانان خط مستقيم ديمك اولان (قُطْر) ڭ جمعى اوله رق دخى قوللانيله بيله جكندن برينه كوره (اقتار) استعمالى دفع التباس ايشنه يارار .

اَقْطَعْ [ع] الى كسلمش آدم، مقطوع اليد .

اَقْفَاصْ [ع] (قَفَص)ڭ جمعى.

اَقْفَالْ [ع] (قُفْل) ڭ جمعى .

اَقَلّ [ع] دها، اڭ، پك آز : اقل مقادير .

اَقْلَامْ [ع] (قَلَم) ڭ جمعى : تعاون اقلام . مصادمهٔ اقلام . كتبهٔ اقلام . مخرج اقلام .

اَقْمِشَه [ع] (قُمَاش) ڭ جمعى: اقمشهٔ نفيسه . اقمشهٔ حلب . ميمڭ فتحيله غلطدر .

اَقْمِصَه [ع] (قَمِيص)ڭ جمعى.

اَقْوَاتْ [ع] (قُوت)ڭ جمعى: اقوات يوميه .

اَقْوَاسْ [ع] (قَوْس)ڭ جمعى .

اَقْوَالْ [ع] (قَوْل)ڭ جمعى: اقوال فلاسفه . اقوال مردوده . اقوال وافعال .

اَقْوَامْ [ع] (قَوْم)ڭ جمعى : اقوام وحشيه . اقوام متمدنه . عادات اقوام .

اَقْوَمْ [ع] دها، اڭ، پك طوغرى : اقوم المسالك .

اَقْوَى [ع] دها، اڭ، پك قوتلى: اقواى دلائل .

اَقْوِیاء [ع] (قَوِی) نك جمعی. قوتلی آدملر: اقویای رجال حرب.

اَکابِر [ع] (اَکْبَر)ك جمعی. بیوك آدملر: اکابرامت. اکابر صوفیّه.

اَکاذیب [ع] (اُکْذُوبه) نك جمعی: اکاذیب فتنه‌جویانه.

اَکارِم [ع] (اَکْرَم)ك جمعی: اکارم عرب.

اَکاسِره [ع] (کِسْرَی) نك جمعی. اسکی عجم پادشاهلری: اکاسرهٔ عجم.

اَکّال [ع] چوق ییجی، چوق یین. اکّال السُّحت = چوق حرام یین.

اَکْبَر [ع] دها، اك، پك بیوك: اکبر اولاد. اکبر کبائر. عدوّ اکبر. ضد اکبر. حج اکبر. غزای اکبر. ابجد حسابنجه (١٢٤١) عددینی کوسترمکده اولان ترکیب اخیری اسعد مخلص پاشا یکیچری اوجاغنك لغوینه تاریخ دوشورمشدر.

اَکْتاف [ع] (کَتِف) و (کِتْف) ك جمعی.

اَکْتَم [ع] دها، اك، پك زیاده سر صاقلاییجی، صاقلایان § قارنی بیوك آدم.

اَکْثَر [ع] دها، اك، پك چوق: اکثر ناس.

«دریوزه کراندن شعرا اکثر اولوردی — دزدان معاینده اکر قطع ید اولسه — نابی» (اکثر) مقامنده (اکثری) قوللانلمامِلی. مثلا (خلقك اکثری) برنده (خلقك اکثریسی) دینلمه‌ملی.

اَکْثَری [ع ف] اکثره متعلق، جمله‌یه تعلقی یوق، مستثنیاتی وار: پك اوزون صاقالك حقه دلیل عد اولنمسی برحکم اکثریدر.

اَکْثَریّا [ع] اکثر اوقاتده، چوق دفعه: اکثریا التزام ریا ایدنلر کولنج اولورلر. بومقامده (اکثر) دخی قوللانیله‌بیلیر: کوندوزلری اکثری باغچه‌ده کزینیردی.

اَكْشَم [ع] قارنى بيوك آدم ·

اَكْدار [ع] (كَدَر) ك جمعى: « اكدار دهرى چكمز ايمش مبتلاى عشق ـ فطنت »

اَگَر [ف] فارسيده ادات شرط اولديغى حالده تركجه‌ده ايذان شرط اداتيدر: اكر او كيتمزسه سن كيت · فارسيده اولديغى كبى نظمه مخصوص اولمق اوزره (كر) صورتنده تخفيف اولنور: « كربوعهدنده وفاايلرسه جانان ايشته بن ـ شيخ الاسلام زكريا » (اكر) ك استعمالى كنديسنى هرحالده تعقيب ايدن (ايسه، ايسه‌لر، ايسه‌ك، ايسه‌كز، ايسه‌م، ايسه‌ك) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن مقدم ايراد اولنمسيله مشروطدر · اصل معناى شرط بو تعبيرلرده‌در · بونلردن مقدم ايراد اولنان (اكر) كلمه‌جك معناى شرطك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر · تأخير ايديله‌جك اولورسه معنى لزومى قالمدقدن صكره ايراد ايدلمش اوله‌جغندن حشو اولور: « اولمسيدى قلمك چاك كريبانى اكر ـ دير ايدم قالمدى عالمده نشان شكوا ـ نابى »

اَكْراد [ع] (كُرْد) ك جمعى: اكراد غارت معتاد ·

اَگَرْچه [ف] يرينه كوره (هرنه قدر) تعبيرينه معادل طوتيلور ايذان استدراك اداتيدر: اكرچه سويلدك ايسه‌ده آكلاده‌مدق · فارسيده اولديغى كبى اكثريا نظمده (كرچه) صورتنده تخفيف اولنور: « كرچه جاناندن دلشيدا ايچون كام ايسترم ـ فضولى » (اكرچه) نك داخل اولديغى عباره‌يى (ايسه‌ده، ايسه‌لرده، ايسه‌كده، ايسه‌كزده، ايسه‌مده، ايسه‌كده) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن برى تعقيب ايدر · بعضاً بونلره بدل (اما، فقط، لكن، آنجق) اداتلرندن برى كلير · اصل معناى استدراك اوتعبيرلرده ويا بواداتلرده اولديغى حالده (اكرچه) كلمه‌جك معناى استدراكك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر: « اكرچه چكمدك اما عذابدر ديرلر ـ راشد » (اكرچه) دن صكره ايراد اولنان بواداتلر نظمده حذف

اولنـه بيلير : « اکرچـه کهنه متاع رواجز يوقـدر ـ رواجه‌ده اوقدر احتيـاجز يوقدر ـ نابی » نثرده اوائل کلامده بولنمق حق اولان (اکرچه) نك نظمده تأخـيری جائزدر . (اکرچـه) دن صکره (که ، کيم) ايرادی ممنـوعدر . (اکر) مقامنـده (اکرچـه) قوللانيله‌ميـه‌جگی کبی (اکرچه) مقامنده‌ده (اکر) قوللانيله‌ماز . مثلا (اکرچه کلمش ايسه) دينيله‌ميه‌جگی کبی (اکر کلمش ايسه‌ده) دخی دينيله‌مز .

اَکْرَمْ [ع] دهـا ، اك ، پك کريم : رسول اکرم . استاد اکرم . اکرم الاکرمين = الله . انّ اکرمکم عندالله اتقاکم = عندالله اکرمکز اتقاکزدر . عنوان امتياز قبيلندن اوله‌رق دخی قوللا ـ نيلير : سردار اکرم . ياور اکرم .

اَکْرَمانه [ف] اکرمجه ، اکر ـ مجه‌سنه : تعطفات اکرمانه . اطوار اکرمانه .

اَکْرَمی [ع ف] اکرمه منسوب : التفاتنامهٔ اکرمی .

اَکْرَمِيَّت [ع] اکرملك : نشانهٔ اکرميت .

اَکْرَه [ع] دها، اك، پك کريه : اکره مخلوقات .

اَکْسی [ع] دهـا ، اك ، پك زياده لباس کيين آدم .

اکسی من البصـل = صـوغاندن زياده لباس کيير : « آلودهٔ کسلدر ـ اکسی من البصلدر »

اَکْشَم [ع] خلقتنده ويا نسبنده نقصـان اولان آدم : اکشی صورتلی اکشم .

اَکْفاء [ع] (کُفْو) لئ جمعی .

اَکَل [ع] يمك ، ينلمك : المايی اکل ايتـدی . المانك اکلی .

اَکْلَف [ع] يوزی چيللی آدم .

اَکَله [ع] (آکِل) لئ جمعی مقام ذمده ايراد اولنور : اکله کروهی . اکله‌دندر .

اَکام [ع] (کَمّ) ك جمعی . آغاج چیچکلرینك اوزرنده کی قابلر، قابجقلر : نخل ذات الاکمام . مفردی قوللانلماز .

اَکْمام [ع] (کِمّ) ك جمعی .

اَکْمَلْ [ع] دها ، اك ، پك کامل ، نقصانسز : حضرت محمد اکمل انبیادر . (قاموس) (صحاح) دن اکملدر .

اَکْمَلانَه [ف] اکمل اولان ذاته یاقیشه‌جق صورتده : تألیف اکملانه .

اَکْمَلِیَّتْ [ع] اکملك : اثبات اکملیت .

اَکْمَه [ع] آنادن طوغمه کور . ابراء اکمه = آنادن طوغمه کورك کوزینی آچمق .

اَکْمَهِیَّتْ [ع] اکمهلك .

اَکْنان [ع] و

اَکِنَّه [ع] (کِنّ) ك جمعی . محفظه‌لر ، پرده‌لر : کشف اکنهٔ اسرار . مفردی قوللانلماز .

اَکْواب [ع] (کُوب) ك جمعی : اکواب شراب تهی قالدی اما قلوب اصحاب پرصفا اولدی .

اَکْواز [ع] (کُوز) ك جمعی .

اَکْوان [ع] (کَوْن) ك جمعی : خالق اکوان .

اَکُولْ [ع] چوق ییجی ، چوق یین ، اوبور .

اَکُولانَه [ف] اکولجه ، اکولجه‌سنه .

اَکُولی [ف] اکوللك .

اَکْیاس [ع] (کِیس) ك جمعی . پاره کیسه‌لری : اکیاس خالیه . مفردی قوللانلماز .

اَکْیال [ع] (کَیْل) ك جمعی .

اَکِیدْ [ع] قوتلی ، تأکیدلی : امر اکید . اوامر اکیده . تنبیهات اکیده .

اَکیداً [ع] قوتلی ، تأکیدلی اوله‌رق : اکیداً تنبیه اولندی .

اَلاٰ [ع] استفتاح وتنبیه اداتی . کلام آنی اوزرینه مخاطبك نظر دقتنی جلب ایچون اکثریا سوز باشنده ایراد اولنور . بونی (ای) ادات نداسی تعقیب ایدر . (باق ! باقکز !) مألنی متضمن بولنـور : « الا ای سخن پروران زمان ! — بلاغت صایلسونمی حبس زبان ؟ » نثرده قوللانلماز .

اَلآنْ [ع] حالا ، هنوز : الآن کلمدی . الآن اوراده‌در . الآن کماکان = حالا ، شمدی‌ده اویله .

اَلْاَمانْ [ع] استمداد ، شکایت ، تحذیر ، تحذر اداتی :
« خستهٔ هجرانکه باق الامان ! »
« مرحمتسزسین الکدن الامان ! »
« الامان اویمه رقیبك سوزینه ! »
« دوشمـــون دل آتش هجرانه تکرار الامان ! » یرینه کوره معانیٔ سائره‌یه‌ده دلالت ایده بیلیر .

اَلْاَمانْخوانْ [ف] الامان‌چاغیر-یجی ، چاغیران : « ظالمك شمشـیر وش قان دوکه‌دن پرواسی یوق — بی اماندر الامانخوان اولمه‌نك معناسی یوق » « غمده دشمن بلای تیغندن — الامانخوان صلای تیغندن » شیخ غالبـك « برخسته بوکیم نعوذ بالله — عزرائل اوکنده الامانخواه » بیتنده (الامانخواه) کوریلیورسه‌ده قوللانلماملی .

اَلْاَمْرُ اَمْرُکُمْ [ع] امر وار ایسـه سزك امرکزدر ، امر سزك : « بن قائلم نه دیرسه‌کز الامر امرکم »

اَلْاِنْصافْ [ع] انصاف ایدلسـون ، انصاف ایده‌لم . الانصاف نصف الدین = انصاف دینك نصفیدر .

اَلْبابْ [ع] (لُبّ) ك جمعی . عقول سلیمه : ارباب الباب . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَلْبَتّ [ع] و

اَلْبَتّه [ع] ادات تأکید . قطعی ویا قطعی‌یه‌قریب حکملرده قوللانیلیر : « برکون بزم دخی‌اولور البت رواجمز — نورس قـدیم »

«البته كيدر كلن جهانه – فضولى» محرراتده (البته)، محاوراتده (البت) زياده قوللانيليىر.

اَلْبِسَه [ع] (لِباس) ك جمعى: البسهٔ رسميه. (البيسه) غلطدر.

اَجْمَه [ع] (لِجام) ك جمعى.

اَلْجُنُونُ فُنُونٌ [ع] دليلك درلو درلو اولور: «مفهوم «الجنون فنون» ك مكملى – سرورى» «نتيجة الحكم اولمشدر الجنون فنون – مكتوبىٔ امانت ناظم» بوكا بعضاً (الك آزى قرقه وارر) ديمك اولان (اقلها اربعون) عبارهسى علاوه اولنور.

اَلْحَاصِلْ [ع] قيصهسويليهلم، اوزاتميهلم: الحاصل: بر ايش كوريله مدى. بعضاً (والحاصل) صورتنده قوللانيليىر. (حاصلى) تعبير تركيسى ده بونلرك يرينى طوتار: حاصلى: مرامىزى آكلادهمدق.

اَلْحَاجّ [ع] حاجى.

اَلْحَاظْ [ع] (لَحْظ) ك جمعى. كوز اوجيله باقشلر: الحاظ دلفريبانه. مفردى قوللانلماز.

اَلْحَالَةُ هٰذِه [ع] شمدى، شمديكى زمانده، حالا، هنوز: الحالة هذه اويولده معامله اولنمقدهدر.

اَلْحَانْ [ع] (لَحْن) ك جمعى. نغمات، مؤثر اصوات: هزار خوش الحان. الحان كمان. الحان رقص آور.

اَلْحَذَرْ [ع] تحذير، تحذر اداتى. صاقن! صاقنكز! صاقينهلم! صاقينلسون! «ميزانه اور كورشديكك اخوانى الحذر – رهبر تصور ايلديكك رهزن اولمسون! – نورس قديم»

اَلْحَسَدْ [ع] حسد اولنور، حسد ايدرم: «الحسد اى مروحه اولمش مقامك دست يار – ال ويررسه بويله ال ويرسون كيشى يه روزكار – مدحى»

اَلْحَقْ [ع] طوغريسى: «بر بويله وزير لايق الحق – بر اويله خبير پادشاهه»

[stamp]

اَلْحُكْمُ لِلّٰه [ع] حكم اللهكـ ، اللهكـ ايستديكى اولور، قولك النـده نه وار ؟ :
« اولدرمكـ ايستر عشاقى اول ماه — عاشق ! نه ديرسين ؟ الحكم لله »

اَلْحَمْدُ لِلّٰه [ع] حمد اولسون اللهـه : « بر دكله اغفال ايتدك رقيبى — صاودق بلايى الحمد لله »

اَلَدّ [ع] حقى قبول ايتمز، عنادجى آدم . الدّ الخصام = شديد المخاصمه .

اَلدّاعى [ع] دعاجيكز . علماء مشايخ طرفندن اكثريا امضا محلنه قونيلور عنواندر .

اَلَذّ [ع] دهاء اك، پك لذتلى : الذ لذائذ .

اَلْزَم [ع] دهاء اك، پك لازم : الزم لوازم .

اَلزَّميت [ع] الزملك: الزميت مطلقه .

اَلْسَن [ع] فصاحتله تكلم ايدن، فصيح.

اَلْسُن [ع] و

اَلْسِنَه [ع] (لِسان) ك جمعى: السنهٔ صغار و كبار پادشاهه دعاخوان اولدى . السنهٔ شرقيـه مكتبى . (اَلْسُن) آز قوللانيلير .

اَلْطاف [ع] (لُطف) ك جمعى: الطاف آلهيه . الطاف خفيه . الطاف شامله .

اَلْطَف [ع] دهـاء اك ، پك لطيف : الطف اهويه. الطف لطائف .

اَلْعِياذُ بِاللّٰه [ع] اللهه صيغنيرم، صيغنيرز ، اللهه صيغندق ، الله اسيركه‌سون : العياذ بالله او وجود نادر تباه اولور .

اَلْغاز [ع] (لُغز) ك جمعى : الغاز مشكله .

اَلْغِبْطَه [ع] غبطه اولنـور ، غبطه ايدرم: « الغبطه صبا ! شانه زن زلف بتانسين »

اَلْغَرَض [ع] كلامك مقصده .

اَلْف [ع] بیڭ. الف اوّل = هجرت نبویه‌دن صکره بیڭن برنجی بیڭ سنه: سلیم اولڭ سلطنتی اواخر الف اوله مصادفدر. الف ثانی = هجرتڭ ایکنجی بیڭ سنه‌سی: مجدد الف ثانی امام ربّانی.

اَلِفْ [ع] معروف حرف:
« طفل دل قدڭ کوروب
عشقه الفدن باشلادی — لا »
« استقامت اولور البت سبب سرداری — اولدی اول یوزدن الف قافله‌سالار حروف — اشرف » همزه‌یه الف دینلمه‌ملی. همزه حرکه‌لی، الف حرکه‌سز اولور. (کامل) ده‌کی الف، (اکمل) ده‌کی همزه‌در. الف کوفیان = اکری شی.

اَلْفاظْ [ع] (لَفْظ) ڭ جمعی: الفاظ مترادفه. الفاظ مهمله. الفاظ رقیقه. تناسب الفاظ: « الفاظ معانی ایچون آینهٔ شاندر — الفاظه باقلمازمی دیورلر؟ هذیاندر! »

اَلْفافْ [ع] (لِف) ڭ جمعی. داللری بربرینه کیروب صارلمش صیق آغاجلر: قصری محیط اولان الفاف حدائق اعتقادنجه جنت مشجره‌لرینه فائق ایدی. مفردی قوللانلماز.

اَلْقابْ [ع] بر آدمڭ اسم اصلیسندن باشقه اوله‌رق مسمی اولدیغی اسم دیمڭ اولان (لَقَب) ڭ جمعی: القاب تشریف. القاب تعریف. القاب تسخیف § اوصاف مخصوصه: سلیم اول (خادم الحرمین) عنوانی ضمیمهٔ القاب عالیهٔ دولت ایلدی § اصحاب رتبه‌یه وریلن عنوانلر. مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر: (رفعتلو) رتبهٔ ثالثه القابیدر. بومعناده‌مفردی قوللانلماز.

اَلْقِصّه [ع] خلاصه، حاصلی:
« قصه‌دن حصه در
القصه غرض — خاقانی »

اَلَکْتریق [فرانسزجه‌دن] بعض احوالده یانلرنده‌کی اجسامی جذب ایتمڭ‌اوزره کافهٔ اجسامده بولنان قوت.

اَلْکَنْ [ع] پلتڭ. شو یتده (لاْل) دن صکره ایرادی مناسبتسز دوشمشدر: « ایلدی طبع کهر پرور اسعد پاشا

ـ بن دریای هنرده بی‌لال والکن ـ
عزت ملا »

اَللّٰهْ [ع] سید شریف شویله تعریف ایدر: « برعلمدرکه کافهٔ اسمای حسنانك معانیسنی جامع اولمق صورتیله اکه حقه دلالت ایلر » بزده کمال عجز ایله دیرزکه: « تعریفنه کیتمه مکدر اولی ـ تعریفه کلیرمی هیچ مولی؟ » « الله نه‌در ؟ دیینجه غافل ـ الله دیوب خوش اولور دل » مستثنی اوله‌رق لامی تفخیم اولنور ۰ ایران شعراسی (ماه ، مه) قاعده‌سنی بونده دخی اجرا ایله لامك قصرینی تجویز ایتمشلردر: « زد بجهان نوبت شاهنشهی ـ کوکبهٔ فقر عبیداللهی ـ جامی » حق تجویز سلیقهٔ شاعرانه‌نك اولمق اوزره بوصورت بزده دخی قبول اولنمشدر: « مو بمو دقتلر ایتدم قبل قدر فرق ایتمدم ـ قاشلرك بالله بکم دوشکده‌کی سموردن ـ ندیم » لفظهٔ جلاله بعضاً تعجب وتحیر موقعنده ایراد اولنور: « صباغنه صد هزار تحسین ـ الله، نه‌در بونور رنکین ! » بومقامده اکثریا تکرار ایدیلیر: « طورماز نه یانارسین الله الله ! ـ یاندم سنی شعله‌بار ایدندن ! »

اَللّٰهی [ع ف] الله آدمی، عارف بالله، ولی‌الله: « ایتدیکك بالله اللهیلره حیرت ویرر »

اَللّٰهیانْ [ف] (اَللّٰهی)نك جمعی.

اَلَمْ [ع] آغری، صیزی، مادی معنوی ناخوشلق: الم موته‌مبشر استراحت نظریله باقانلردن ایدی ۰ « سن الم چکمه کوکل حضرت الله یاپار ـ کانی »

اَلْماسْ [رومجه‌دن] معربی (ماس) در ۰ یاخود (ال) تعریفیه‌در ۰ معروف طاش. پك مقبول اولمسندن (الماس کبی ، الماسم) بوللو تعبیرلر ظهور ایتمشدر: « یاقوت کبی شراب انکور ـ الماس کبی پیالهٔ نور ـ غالب » روایته کوره (قاشیقجی الماسی) عنوانیله معروف ٨٤ قیراط وزننده الماسپاره‌یی برچوبان (اکری قاپو) خارجنده‌کی مزبله‌ده بولدیغی زمان بردسته قاشیغه صاتمشدر ۰

اَلْماسْپاره [ع] الماس پارچه‌سی.

اَلْماسْ ريزَه [ف] الماس قير- نتيسى ، دو- كنتيسى، ريزهٔ الماس : « ريزهٔ الماس اكر هر آجديغى زخه اوشوخ — راسخ »

اَلْمَحْ [ع] و

اَلْمَحى [ع] هر كورديكى شيئى نظر دقتدن كچيرن متجسس آدم .

اَلْمُزْدُكان [ف] (مُزْدُه) نك جمعى : المزدكان هجران . المزدكان غربت .

اَلْمُزْدُه [ف] الله اوغرامش ، الملى ، زياده كدرلى : عاشق المزده . دل المزده .

اَلْمَعْ [ع] و

اَلْمَعى [ع] ذهن وقاد صاحبى ، پك ذكى آدم .

اَلْواحْ [ع] (لَوْحْ) و (لَوْحَه)- نك جمعى : « حيران نفاستكدر الواح — قربان لطافتكدر ارواح »

اَلْوانْ [ع] (لَوْنْ) ك جمعى : اعمايه الوان تعريفى قدر مشكل .

اَلُوف [ع] الفتى چوق، هر- كسله كوريشوب قونشمغه آليشيق آدم .

اَلْوِيَه [ع] (لواء) نك جمعى: الويهٔ متموجه . الويهٔ ولايت . تشديدايله غلطدر .

اَلْياف [ع] (ليف) ك جمعى : الياف حجرويه .

اَليف [ع] الفت اولنان، آليشيلان شى § آلشمش ، آليشقين: « معنى ايله ايلمشكن الفت — عشق ايتدى بنى اليف صورت »

اَلْيَق [ع] دها ، اك ، پك لايق، لياقتلى: شوماموريته اوبوندن اليقدر .

اَليم [ع] آجيدوب آغريدان : ضرب اليم . ضربهٔ اليمه . عذاب اليم = صوك درجه‌ده المويرن عذاب . « روح را صحبت ناجنس عذابيست اليم — حافظ » = ناجنس ايله صحبت روحه عذاب اليمدر .

اَلْيَوْمْ [ع] بوكون ، شمديكى زمانده ، حالا ، هنوز : فضولينك اشعار عاشقانه‌سى اليوم تأثر بخش قلوب اولمقده‌در .

اَمَّا [ع] ادات تفصيل : نيچون چالشميه‌لم ؟ ترقى ايتمك ايستميورمى يز ؟ اما زحمت چكه‌جك ايمشز . نه بأس وار؟ زحمتسز هانكى مقصده وصول ممكن اوليور؟ § ادات استدراك : « نفاق ايتمشلر اما معنوى همت بيورمشلر — وحى » § ادات استغراب واستحسان : اما يازييور ! بو صورتده اكثر يا (ها) ياخود (نه) اداتيله مؤكد اوله‌رق كلير : اما ياپدك ها ! اما نه كيدش !

اَماثِل [ع] (اَمْثَل) ك جمعى . اقران ، امثال : فخر الاماثل . عربيده اولديغى كبى (افاضل) معناسنده قوللانلماز . مفردى غير مستعملدر .

اَماجِد [ع] (اَمْجَد) ك جمعى : اماجد اشراف .

اَمارات [ع] (اَمارَه) نك جمعى : امارات حسنه . تشديد ايله غلطدر .

اَمارَت [ع] اميرلك ، برقوملك ، بر مملكتك رياستى : امارت مكهٔ مكرمه § پرنسلك ، بكلك : بلغارستان امارتى . عربيده فصيحى همزه‌نك كسريله‌در . مصدر اولان (اِمارت) تركجه‌ده قوللانلماز . آكا بدل (امر) قوللانيلير . ياخود بو مصدر امثالى كبى لسانمزده اسم اوله‌رق قوللانلمشدر . شو حالده كسره‌يى فتحه‌يه تحويل ايتمش اولمليز .

اَمارَه [ع] علامت : امارهٔ حسن استعداد . هواده ياغمور اماره‌سى وار . (امارت) صورتنده قوللانلماز . تشديد ايله غلطدر .

اَمّارَه [ع] جبر صورتنده اعمال سيئه اجراسنى امر ايديجى ، ايدن . مؤنث سماعى اولان (نَفْس) ه صفت اوله‌رق قوللانيلير : نفس امّاره . بو تعبير (ان النفس لامّارة بالسوء) آيت كريمه‌سندن مقتبسدر . اماره‌لك نفسك اك زياده تربيه‌سز بولنديغى درجه‌در . بروجه آتى ترقى ايدر : نفسِ لوّامه . نفسِ مطمئنه . نفسِ ملهمه . نفسِ راضيه . نفسِ مرضيه . بو تعبيرات مخصوصه‌دن ماعداده (نفس) ك تذكيرى اولادر : نفس نفيس . نفس خبيث . نفس ظالم .

اَماكِن [ع] (مَكان)ڭ جمع - الجمعی: اماكن مقدسه. اماكن مباركه . اماكن الصحه .

اِمام [ع] اوك .

اَمان [ع] قورقوسزلق، امينلك، مساعده: امان ديله‌ديلر. امان‌ويردی. امان‌ويرميوب اولدردی. امان زمان ويرمدی . (امن وامان) قوللانيله بيلير عطف تفسيريلر دندر § استمداد، شكايت، تحذير، تحذر اداتی: «الدن كيديور خستهٔ هجرانك امان كل ! — عونی» «افنديلر ! نه پريشانسكز ! امان بونه حال ! » «كنارحوضده طورمه‌چكل دوشرسين امان ! » «بودامكهده طورلماز امان‌همان كيده‌لم ! »بودخی (الامان) كبی يرينه كوره‌سائرمعانی‌يه‌ده دلالت ايده‌بيلير . (امانی بيليرميسين ؟) بويله‌موقعلرده قوللانيلير برتعبيردر: «ايتمه افندم ايتمه امانی بيليرميسين ؟ — راسخ»

اَمانخواه [ف] امان ديله‌يجی، ديله‌ين: خصم امانخواه .

اَمانات [ع] (اَمانَت)ڭ جمعی: پوسته اماناتی . بالخاصه طرف خلافت عثمانيه‌دن حفظايدلمكده اولان متروكات جليلهٔ نبويه‌يه اطلاق اولنور: امانات مقدسه .

اَمانَت [ع] حفظ اولنوب صكره رد اولنمق اوزره برآدمه توديع قيلنان شی: امانته خيانت باشليجه رذائلدندر . بونی سزه امانت ايديورم . اللهه امانت! اللهه امانت اولكز ! اهل امانت = خيانتی اولميان آدم، آدملر . دوائر دولتدن بعضلرينك عنوانی: شهر امانتی . رسومات امانتی . ويركو امانتی .

اَمانَةً [ع] امانت اوله‌رق: امانةً براقيلان اشيا § حكومت طرفندن: بوسنه اعشار امانةً اداره ايدلدی .

اَمانَتدار [ف] كنديسنه امانت ويريلن آدم، امانتجی: امانتدار خيانت مدار .

اَمانَتداری [ف] امانتدارلق، امانتجيلك .

اَمانى [ع] (اُمْنِيَّه) نڭ جمعى: امانئ مخصوصه ٠ امانئ حريصانه ٠

اَمْبَرْبارِسْ [رومجه‌دن] معروف ميوه ٠ (اَنْبَرْبارِس) دخى دينيلير ٠

اَمْتِعَه [ع] (مَتاع) ڭ جمعى : امتعهٔ غريبه ٠

اَمْثال [ع] (مِثْل) ڭ جمعى : الله امثال كثيره‌سيله مشرف ايلسون ! (امثالى يوق، امثالسز) كبى تعبيرلر عاميانه صايلير ٠

اَمْثال [ع] (مَثَل) ڭ جمعى : ضروب امثال ٠ امثال عرب ٠

اَمْثِلَه [ع] (مِثال) ڭ جمعى ٠

اَمْجاد [ع] (مَجيد) ڭ جمعى: امجاد اسلاف ٠ « اى خسرو تختگاه ارشاد ! — اى سيد اصفياى امجاد ! — وصاف »

اَمْجَد [ع] دها ، اڭ ، پك مجيد : امجد امجاد ٠ امجد اماجد ٠

اَمَد [ع] صوڭ ، نهايت : ابد بى امد ٠

اَمَدّ [ع] دها، اڭ، پك مديد: امد اعمار ٠

اَمْر شونى شويله ياپ، ياپسون ياخود ياپمه ، ياپمسون ديه بيورمق، بيورمه : امر ايتدى ٠ امر بيورلدى § بيوروق، بيوريلان شى : اللهڭ امرى بودر ٠ اكثريا (نَهْى) ده (امر) ديورز: يازديه امرايتدى. كيتمه‌ديه امرويردى ٠ بوڭ جمعى (اَوامِر) در ٠ محررات رسميه‌ده، خصوصيله خاتمه‌لرنده (اِراده) ويا (فرمان) ايله برلكده ايراد اولنور: امر واراده ٠ امروفرمان ٠ مَنْ لَه‌الاَمْر = امر كنديسنڭ اولان ذات ٠ (... حضرت من له ـ الامركدر ٠) تركيبى ياكلش‌دكلدر ٠ امر عالى = صدر اعظم طرفندن ويريلن‌امر § شى، ايش، خصوص، حادثه : امر جلى ٠ امر مشكل ٠ امر مهم ٠ امر عجيب ٠ اوّل امرده ٠ احالهٔ اعشار امرنده غيرتى‌كورلدى. بوڭ جمعى (اُمور) در ٠ (اوامر) (امور) ، (امور) (اوامر) يرنده قوللانلماز ٠

اَمَرّ [ع] دها، اك، پك آجی : امر ادویه .

اَمْراض [ع] (مَرَض) ك جمعی : امراض جلدیّه . امراض مهلکه .

اَمْرَد [ع] هنوز بییقلری ترله‌مكه باشلادیغی حالده چهره‌سنده تویی اولمیان جوان : شابّ امرد .

اَمْرنامه [ف] امری حاوی كاغد، بر بیوك ذات طرفندن كلن كاغد . امرنامهٔ سامی = صدر اعظمك امرینی حاوی كاغد .

اَمْرُود [ف] آرمود . یوقاریده كوسترلدیكی اوزره بو میوه‌یه فارسیده (امرُود) دخی دینیلیر . بناءً علیه (آرمودشكلنده) معناسنه اوله‌رق (امرودی) دینلدیكی كبی (ارمودی) دخی قوللانیلیر . (ارمودیّ الشكل) استعمالنه لزوم یوقدر . لازم كلیرسه (ارمودی شكل) دینیله بیلیر .

اَمْزِجه [ع] (مِزاج) ك جمعی : امزجهٔ مختلفه . امزجهٔ اقوام .

اَمْصار [ع] (مِصْر) ك جمعی : بلده‌لر ، شهرلر ، قصبه‌لر : اهل امصار .

اَمْطار [ع] (مَطَر) ك جمعی : نزول امطار . امطار فیض آثار .

اَمْعاء [ع] (مِعیٰ) نك جمعی : باغیرصاقلر . مفردی قوللانلماز .

اَمْكِنه [ع] (مَكان) ك جمعی : اشرف امكنه .

اَمَل [ع] انتظار حصول ، اومید : زنكین اولمق املنده بولنیور . مشار بالبنان اولمغی امل ایدییور . طول امل = عمرك مساعد اولوب اولمیه‌جغنی دوشونمه‌رك شویله یاپسه‌م بویله ایتسه‌م دیه اوزون اوزون قورنتیلرده بولنش : انسان اختیار اولدقجه كندیسنده ایكی خصلت كنجه‌لیر : حرص ، طول امل — حدیث . § حصولی انتظار اولنان ، اومیلان شی ، مأمول : املی حصوله كلدی .

اَمْلاح [ع] (مِلْح) ك جمعی .

أَمْلَاك [ع] (مِلْك) ك جمعى: املاك همايون ٠ اموال واملاك ٠

أَمْلَح [ع] دها، اك، پك مليح، ملاحتلى : املح المِلاح ٠ املح العرب = حضرت محمد ٠

أَمْلَس [ع] خشونتسز، دوز : حجر املس ٠

أَمْن [ع]قورقوسزلق،امينلك: امن وآسايش ٠

أَمْنِيَّت [ع - موّلد] قورقو- سزلـق ، امينـلك : امنيت مملكت § اعتماد، كوونمه: امنيت تامه ٠ امنيتى سوء استعمال ايتدى ٠ امنيت ايدەمم ٠ امنيتم يوق ٠

أَمْوَات [ع] (مَيِّت)ك جمعى ٠ احيا واموات ٠ اموات مسلمين ٠

أَمْوَاج [ع] (مَوْج)ك جمعى: « سـاحلده ترانه‌ساز اولوردى ــ امواج پياپيك ورودى»

أَمْوَال [ع] (مال) ك جمعى : اولاد واموال ٠

أَمْوَاه [ع] (ماء) نك جمعى. نظمده (مِياه) ه بدل قوللانيله بيلير ٠

أَمْيَال [ع] (مِيل) ك جمعى ٠

أَمِير [ع] برقومك ، برمملكتك رئيسى : امير مكهٔ مكرمه § سـلالهٔ محمديه‌دن اولان ذات ٠ (اُمَرا) بو معنـاده قوللانلمـاز ٠ اميرالمؤمنين = خليفهٔ رسول‌الله ، پادشاه اسلام ٠ اميرالحاجّ = حجه كيدن ذواته عائد اموره نظارت‌ايتمك اوزره طرف خلافت‌اسلاميه‌دن تعيين‌اولنان مأمور مخصوص ٠ (حاجّ) بوراده (حُجّاج) معنـاسنه اسم جمعدر ٠ (اميرالحج) قوللانلمامالى ٠ غيررسمى صورتده (مَلِكُ‌الحاجّ) قوللانيـله- بيلير ٠ اميرالامرا = رتبهٔ معلومه‌يى حائز اولان ٠ امير آخور = سراى همايون آخور ينـه نظـارت ايدن مأمور ٠

أَمِيرَانَه [ف] امير اولانه ياقيشه- جق صورتده : كسوهٔ اميرانه ٠ وقار اميرانه ٠ «اوجهانكير

کیتـدی ایرانه ــ هم امیرانه هم خبیرانه »

امین [ع] یورکنده قورقو اولمیان ، اندیشـه‌سز ، متردد دکل، امنیت ایچنده : امینم ٠ امـین اولکز ٠ امین یر ٠ « یوزم فرش ایلدم خاکِ در جانانه‌یه (ممدوح) ــ کـوزم یوق عرش اعلاسنده جبرائیل امین اولسون » § اعتماد اولنـور ذات، معتمد : امین آدم ٠ جـبریل امین § (امانت) تعبـیر اولنان دوائر دولتـك رئیسـلری : شهر امینی ٠ رسومات امینی ٠ ویرکو امینی ٠

اناجیل [ع] (اِنجیل) لـُ جمعی: اناجیل اربعه ٠

انار [ف] ناردینیلن میوه : انار خوشکوار ٠

انام [ع] جمله مخلوقات § خلق : رب‌الانام ٠ شهریار انام ٠ سیدالانام = حضرت محمد ٠

انامل [ع] (اَنمُله) نك جمعی٠ پارماق اوجلری ٠ الدن کنایه اولور : امرنامه کز انامل ـ آرای تعظیم اولدی ٠

انائیت [ع ـ مولّد] یاخود

انائیت [ع ـ مولّد] یاخود

انانیت [ع ـ مولّد] بنلك ٠

انانی [ف] کندینی برشی ظن ایدن جاهل ، احمق ٠

انبار [ع] (نِبر) لـُ جمعی ٠ ایچنده ذخائر واشیا حفظ اولنان بنا، بولوك ٠ مفرد حکمنده در، مفردی قوللانلماز ٠

انباز [ف] اورتاق ، یارداق ٠ بی انباز = شریکسز ، شریکی اولمیان : خدای بی‌انباز ٠

انباغ [ف] برزوجك تحت نکاحنده بولنان قادینلردن هربری ، اورتاق ٠

انبان [ف] یاخود

انبانه [ف] طاغارجق ، چانطه ٠

انبانچه [ف] کوچك طاغارجق ، چانطه ٠

اَنْبُوهْ [ف] چوق ، غلبه‌لك : كروه انبوه .

اَنْبِيا [ع] (نبي) نك جمعی : انبیای بنی اسرائیل .

اَنْتَرَدُصُو [ایتالیانجه دن] منفعت ، استفاده .
انتره صوجی = منفعت جو .

اَنْتْرِيقَه [فرانسزجه‌دن] ایش قارشدرمه ، حیله ، اویون . انتریقه‌جی .

اَنْجَامْ [ف] نهایت : « انجامه ایرر موسم گل خاره ده قالماز — نیلی » نظمده ادات تأکید اوله‌رق قوللانیلان (آخر) مقامنده ده ایراد اولنه‌بیلیر . نظم ونثرده بو مقامده (آخر الامر) دیمك اولان (انجام کار) دها زیاده قوللانیلیر : انجام کار بودرده گرفتار اولدی . (انجام کار)(ایشك صوکی) دیمك ده اولور : انجام کاری دوشونملی . (آخر الامر) بومعناده قوللانلماز .

اَنْجُمْ [ع] (نجم) ك جمعی : « نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی — سنزی استاد فلك ایتمدی تنظیر هنوز »

اَنْجُمَنْ [ف] مجلس ، جمعیت : انجمن دانش . انجمن تفتیش ومعاینه . انجمن الفت § مجتمع ، گروه ، طاقم ، اوبك : انجمن اولمشلر . صحراده انجمن انجمن اوطوریورلردی .

اَنْجِيرْ [ف] معروف میوه . محاوراتده همزه‌نك کسریله تلفظ اولنور .

اَنْحَاء [ع] (نحو) ك جمعی . جهت ، طرف : انحای صحرا . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَنْدَاخْتْ [ف] آتمه ، آتلمه : طوپلری انداخت ایتدیلر . طوپلرك انداختی .

اَنْدَاخْتَه [ف] آتلمش : انداختهٔ گوشهٔ نسیان ایدلدی . انداختهٔ حفرهٔ هلاك اولدی .

اَنْدَادْ [ع] (ندّ) ك جمعی : انداد واضداد .

اَنْدَازَه [ف] معروف اولچو § حد : خیاط بی احتیاط

اندازه دن خارج سوزلر سویلمکه باشلادی .

اَنْدامْ [ف] انسانك بدنی، بوی بوص : کل‌اندام . نازك اندام . آینهٔ اندام=اندام‌آینه‌سی، انسانك بدننی تماميله کوسترن بیوك آینه § بدن انسانك بیچمی: اندامل. اندامسز .

اَنْداوَه [ف] صیوا صیوایه‌جق آلت، ماله .

اَنْدَرْ [ع] دهاء اك، پك نادر.

اَنْدَرْ [ف] ادات ظرفیت . ده، ایچنده . عربی ویافارسی ایکی کلمه بیننده‌بولنور : بلااندربلا. « ابتلا خانه‌م حزین کوکلم حزین اندر حزین » « دیرسین اسرارم بیلنسون حیرت اندر حیرتم ــ جان نهان جان ایچره اسرارك نهان اندر نهان » (قات اندرقات) ترکیبی ــ (قات) ترکجه اولدیغندن ــ یاکلشدر .

اَنْدَرُونْ [ف] برشیئك ایچی ، داخل § ایچ یوز ، قلب : پارسای خراب اندرون . (دَرُونْ) زیاده قوللانیلیر . وقتیله حرم همایون دائره‌سنه (اندرون همایون) دینیلیردی . شمدی بوعنوان ایله آنجق آیاصوفیه جوارنده کائن اسکی سرای یاد اولنیور .

اَنْدَرَزْ [ف] یاخود

اَنْدَرْزْ [ف] نصیحت، تنبیه، توصیه .

اَنْدَكْ [ف] آز : طفل اندك سال .

اَنْدوخْتَه [ف] قازانلمش .

اَنْدوه [ف] یاخود

اَنْدُه [ف] غم، ایچ صیقنتیسی .

اَنْدوهگینْ [ف] یاخود

اَنْدُهگینْ [ف] یاخود

اَنْدوهناكْ [ف] یاخود

اَنْدُهْناكْ [ف] غملى ، ایچى صيقيلان .

اَنْديشَه [ف] فكر، خيال : « اندیشه‌م اولور بوى لطيفيله معطر ـ نفعى » بومعناده آز قوللانلمغه باشلامشدر § دوشونجه، محترزانه دوشونمه، قورقو : « نه براندیشه‌سى نه برغمى وار ـ اکرم »

اَنْديشَه‌ناكْ [ف] دوشونجه‌لى، مكدر، محترز .

اَنْسابْ [ع] (نَسَب)ك جمعى: علم الانساب .

اَنْسالْ [ع] (نَسْل) ك جمعى.

اَنْسَبْ [ع] دها ، الك ، پك مناسب .

اَنْصابْ [ع] (نُصُب)ك جمعى.

اَنْصارْ [ع] (ناصِر)ك جمعى: وقتيله مدينهٔ منوره‌ده ساكن اولان (اَوْس) و (خَزْرَج) قبيله‌لرندن اعلاى كلمة الله خصوصنده حضرت محمده ياردیم ایدن ذوات كرام . سيّد الانصار = معاذ بن جبل . مفردى بومعناده قوللانلماز. بو ایکى قبيله بيننده اوته‌دن برى شقاق اولدیغى حالده بركت صحبت نبويه ایله قارداش اولمشلردر .

اَنْصارى [ع ف] انصاركرامدن اولان ذات : ابو ایوب انصارى .

اَنْصافْ [ع] (نِصْف)ك جمعى .

اَنْصَفْ [ع] دها ، الك ، پك انصافلى : انصف اهل سوق .

اَنْظارْ [ع] (نَظَر) ك جمعى : جلب انظار دقت .

اَنْعامْ [ع] (نَعَم) ك جمعى . دوه، صيغير، قویوندن عبارت حيوانات § حيوان كبى آدملر § سورهٔ انعامى حاوى سور مشهورهٔ قرآنيه مجموعه‌سى .

اَنْعُمْ [ع] (نعْمَت) ك جمعى . نظمده قوللانيله بيلير . نثرده (نِعَم) قوللانيلير .

اَنَف [ع] عضو معروف ، بورون • ابوالانف = بیوك بورونلو § کبرلی • کسر انف = بورون قیرمق ، تذلیل متکبر •

اَنْفاس [ع] (نَفَس)لڭ جمعی• صولوقلر : انفاس معدوده § سوزلر : انفاس شیخ مکرم •

اَنْفَس [ع] دها ، اڭ ، پك نفیس : انفس آثار • طعام انفس •

اَنْفُس [ع] (نَفْس) ڭ جمعی• (آفاق) ە مقابل ایراد اولنور : « ای مهر نبوت سنی قابلمیدر انکار ؟ ـ بر شعشعەدر فیضڭ ایله انفس وآفاق » (نُفُوس) مقامنده قوللانلماز •

اَنْفَع [ع] دها ، اڭ ، پك فائدەلی •

اَنْقاض [ع] (نَقْض)لڭ جمعی. بنـا یقینتیلری : « شمدی انقاض ایچنده پنهاندر ـ نظرمدن صاقندیغم جانان » مفردی قوللانلماز •

اَنْقَص [ع] دها ، اڭ ، پك ناقص •

اَنْکَر [ع] دهـا ، اڭ ، پك وحشی ، بد ، چرکین : انّ انکر الاصوات لصوت الحمیر = « انکر اصوات اشك صوتیدر »

اَنْکَبین [ف] بال • کافڭ ضمیله شهرت بولمشدر •

اَنْکِشْت [ف] کومور •

اَنْگُشْت [ف] بارماق. «انکشت خطا اوزاتمه اوبله ـ بش بیتنـه بر نظیره سویله ـ غالب » انکشت بردهان = حیران. بوترکیبده (حیرت) معناسی ذاتاً موجود اولدیغندن (انکشت بردهان حیرت) دیمکده معنی اولمـامق لازم کلیر • انکشت بدندان = متعجب ، متحیر ، متندم • انکشت شك = شهادت بارماغی •

اَنْگُشْتَر [ف] یاخود

اَنْگُشْتَری [ف] یوزوك •

انکشت نما [ف] پارماقله کوستریلیر، مشهور وممتاز: « علویت فطریه‌ده انکشت نماسین ــ بکزر روشك حیدره برشانلی فناسین »

انکشته [ف] خرمن صاوورمقده قوللانیلان پنجه‌شکلنده اوزون‌صاپلی آلت، یابا.

انکلیون [ف] انجیل § نقاش مشهور (مانی) نك بایدیغی رسملری حاوی مجموعه‌سی، ارتنك: « کلك مانیٔ قدرله صفحات عالم ــ اولدی همکونهٔ نقش ورق انکلیون ــ منیف »

انکور [ف] اوزوم. آب انکور = شراب § اوزوم صویی، شیره: « عشقی سینه‌کده نهان ایله مجازی ایسه‌ده ــ آب انکورنم ایچره کیده‌رك باده اولور ــ لا »

انکورك [ف] کوز ببکی.

انمله [ع] پارماق اوجی. الدن کنایه اولور: انمله پیرای تکریم اولان التفاتنامه‌کز. (انامل) دها زیاده قوللانیلیر.

انموذج [ع] اورنك، موستره. (نموده) ویا (نمونه) معربیدر. بعض علمانك قولنه‌کوره عربیده فصیحی (نموذج) در.

انوار [ع] (نور) ك جمعی: نشر انوار.

انواع [ع] (نوع) ك جمعی: انواع ازهار.

انور [ع] دها، اك، پك نورلو § کوزل: روی انور.

انهار [ع] یاخود

انهر [ع] (نهر) ك جمعی: « جوشه باشلار کورنجه سیل دلم ــ لاابالی روشلی انهاری » (انهر) نظمده قوللانیله بیلیر.

انیس [ع] انس والفت ایدن، موانس § انس والفت اولنان، مأنوس.

انیسه [ع] آتش: « انیسه موسم سرما کلنجه پك سویلیر »

اَنینْ [ع] اوف دیمه، ایکله‌مه، ایکلـتی : آه و انین .
« افتراقڭ فصلنی یازدقجه ایلر دل انین ـ کلكڭ حزن انکیز کوکلم سازینڭ مضرابیدر »

اَوائِلْ [ع] (اوّل)ڭ جمعی . ابتدالر : ایلول اوائلی .
اوائل کلمـات . اوائلده = اولکی زمانلرده .

اَوابِدْ [ع] (آبِدَه) نڭ جمعی: اوابد سلاطین . اوابد اعاظم . اوابد بلغا. اوابدقهرمانان.

اَواخِرْ [ع] (آخِر) ڭ جمعی. صوکلر : اوائل و اواخر . شباط اواخری. اواخر کلمات .

اَواسِطْ [ع] (اَوْسَط)ڭ جمعی. اورته‌لر : نیسـان اواسطی . اواسط کلمات .

اَوامِرْ [ع] بیوروق، بیوریلان شی معناسـنه اولان (اَمْر) ڭ جـمعی : اوامر وارده . اوامر علیه .

اَوانْ [ع] زمان : برلکـده بولندیغمز اوانده . (آوان) غلطدر .

اَوانی [ع] (انا ٕ) نڭ جمعی: اوانیٔ سیم‌وزر . (آوانی) غلطدر .

اَوّاهْ [ع] چـوق آه ایدن § چوق دعا ایدن § یورکی مرحمتلی، رقتلی § ایمانی قوی § علم دینـده متبحر . قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت ابراهیم توصیف بیورلمشدر .

اَوْباشْ [ع] (وبَش)ڭ جمعی. لاابالی ، تربیـه‌سز ، چاپقین طاقمی : اوباش محله . « میل مسجدمی ایدر میکده‌لر اوباشی ؟ ــ فضولی » مفردی قوللانلماز .

اَوْتادْ [ع] (وَتَد) ڭ جمعی . اوتادالارض = طاغلر.
اوتادالبلاد = رؤسا ، سرکارده بولنانلر . اوتادالفم = دیشلر.

اَوْتارْ [ع] (وَتَر) ڭ جمعی : اهتزاز اوتار .

[stamp]

اوثان [ع] (وثن) ك جمعی: کسر اوثان .

اوج [ع] کواکبك زمینه نهایت بعدی اولان درجه، بعد ابعد § يوكسك: «حضيضی اوج ايدر اوجی حضيض ايلر بو دنيادر — علی چلبی»

اوجاع [ع] (وجع)ك جمعی: اوجاع شديده .

اوجب [ع] دها ، اك ، پك واجب: اوجب وجائب.

اوجگير [ف] يوكسكه چيقيجی، چيقان ، يوكسلن: «طوته‌لی يار قوش ديلنده مقام — اوجگير اولدی نالهٔ عشاق»

اوجه [ع] دها ، اك ، پك موجه ، وجهلی ، منا - سبتلی: اوجه اقوال .

اوحش [ع] دها ، اك ، پك وحشی ، وحشتلی.

اوداء [ع] (ودید) ك جمعی. محبلر ، دوستلر : اودای قديمه . مفردی قوللانلماز .

اوديه [ع] (وادی)نك جمعی. دره‌لر : سيول اوديه تخريب ابنيه ايتمكده ايدی . تشديد ايله غلطدر .

اوراد [ع] (ورد) ك جمعی : اوراد شريفه . «نه تسخير ايتدی گلزاری نه اوردی آتشه خاری — ينه طورمازاوقورسين روزوشب اورادك ای بلبل — بهائی»

اوراق [ع] (ورق)ك جمعی: سقوط اوراق . اوراق حوادث . «ای عاشقی اولديغم نهالان — اوراقكزی كيم ايتدی تالان ؟» «كوكلمده نه وار ايسه سيلندی — اوراق اوزرنده قالدی سودا»

اورام [ع] (ورم) ك جمعی. بدنده حاصل اولان شيشلر : اورام متخربه .

اورده [ع] (وريد) ك جمعی.

اورنك [ف] تخت: زيور اورنك عثمانی حضرت عبدالحميد خان ثانی. (آورنك) تلفظی غلطدر.

اوزار [ع] (وزر) ك جمعى: حامل اوزار .

اوزان [ع] اسم اولان (وزن) ك جمعى . اوزان شعريه . اوزان جديده .

اوساخ [ع] (وسخ) ك جمعى: ازالهٔ اوساخ .

اوساط [ع] (وسط) ك جمعى. اوساط امور = افراط وتفريطدن عارى امور . خيرالامور اوساطها .

اوسط [ع] برشيئك اورته سى، اورته ير . بو معناده (وسط) زياده قوللانيلير . جمعى لازم كلنجه (اوساط) بدل (اواسط) دينيلير § اورته ، اورته حاللى ، اعلى ايله ادنى آره سى .

اوسع [ع] دها ، اك ، پك كنيش .

اوشن [ع] طالقاووق .

اوصاف [ع] اسم اولان (وصف) ك جمعى: اوصاف جليله .

اوضاع [ع] اسم اولان (وضع) ك جمعى: اوضاع غريبه.

اوضح [ع] دها ، اك ، پك واضح، وضوحلو .

اوطان [ع] (وطن) ك جمعى: اوطان مهاجرين . ترك اوطان .

اوعيه [ع] (وعاء) نك جمعى. تشديد ايله غلطدر .

اوفر [ع] دها ، اك ، پك چوق، زياده .

اوفق [ع] دها ، اك ، پك اويغون .

اوفى [ع] دها ، اك ، پك وفالى § دها ، اك ، پك كلّى، تام .

اوقات [ع] (وقت) ك جمعى: اوقات معينه . اوقات صلات . اوقات خمسه .

اوقاف [ع] اسم اولان (وقف) ك جمعى: اوقاف همايون . اوقاف نظارتى .

اوكار [ع] (وكر) و (وكره) نك جمعى : اوكار عنادل .

اوكد [ع] دهـا ، الك ، پك تأكیدلی ، قوتلی : اوكد اوامر ، امر اوكد .

اول [ع] برنجی ، ایلك : اول مخلوقات ، اول ماسمعت = برنجی دفعه اولەرق ایشتدیكم شی . اول الاولین = برنجیلرك برنجیسی ، الله . (صوكدەكیلرك صوكنجیسی) دیمك اولان (آخر الاخرین) دخی اوصاف الٰهیەدندر . صبیاندن اظهار اسلام ایدنلرك اولی حضرت علیدر § باشلانغیج ، ابتدا : كتابك اولی . كلمەنك اولی . اول امردە § مقدم ، مقدمكی ، مقدما : سز آندن اول كلدیكز . بر آن اول . اول زمان . « اول نەایدی نەاولدی بیلم ــ غالب » (اول وآخر) (ابتدا وصوك) دیمك اولە بیلیرسەدە اكثریا (مقدماً ومؤخراً) مقامندە قوللا ــ نیلیر : اول وآخر اشعار اولندیغی اوزرە . . .

اولا [ع] یاخود

اولاً [ع] برنجی درجەدە ، برنجی اولەرق : اولاً شوراسنی بیلملیكە . . . (ثانیاً ، ثالثاً) كبی امثالیلە برلكدە بولندیغی وقت حسن تقابل حصولی ایچون تنوین ایلە ایرادی ترجیح اولنور : اولاً اوكرنملی . ثانیاً اوكرتملی .

اولاد [ع] (ولد) ك جمعی . اوغللر : اولاد علی . اولاد وطن . مفرد مقامندەدە قوللا ــ نیلیر . مثلا بر پدر برقاچ اوغلنە خطاباً (بنی دیكلیكز اولادم !) ، (بنی دیكلیكز اولادلرم !) دیە ــ بیلەجكی كبی آنلردن یالكز برینە خطاباً (بنی دیكلە اولادم !) دخی دیە بیلیر . اما (ولدم !) دیەمز . بو مسئلە خطابە مخصوص دكلدر . (اولادیت) دخی قوللانیلە بیلیر .

اولویت [ع] اولالق ، اولی ، مرجح ، ترجیحەلایق اولش : اولویت نە طرفدە ؟ § بالطبع ، دیەجك قالمامق صورتیلە : برمكتوب یازەمازایسە بركتاب یازە ــ میەجغی اولویتلە ثابت اولور .

اولی [ع] مرجح ، ترجیحەلایق ، دهـا ایی : بورادە قالمق اورایە كیتمكدن اولادر . شیوهٔ ایرانە

اتباع ایله (اَوْلى) صورتنده استعمالی سلیقه‌مزه مخالفدر. هله (اَوْلیتر) هیچ اویماز.

اَوْلِیاء [ع] (وَلى) نك جمعى: اولیاءالله. اولیای امور. اولیای اطفال.

اَوَّلِیّات [ع] مقدمات، ابتداکی جهتلر: ایشك اوّلیاتی بیلنملی § هر عاقلك بلا تردد تصدیق ایده‌جکی خصوصات: (آتش یاقار) قضیه‌سی اولیاتدندر.

اَوَّلِین [ع] اولکیلر، اول کلن انسانلر، اسکی زمان آدملری.

اَوَّلِین [ف] اولکی، الك ابتداکی: «آخرین علم جوهر اوّل — اولین رتبهٔ کائنمدر — ریاضى»

اَوْهام [ع] اسم اولان (وَهْم)ك جمعى: اوهام وخیالات. «اوهام وعقول اوغرایه‌جق راه دکلدر — نائلىٔ قدیم»

اَوْهَن [ع] دها، الك، پك ضعیف، کوشك، طایا. نیقسز. وانّ اوهن البیوت لبیت العنکبوت = اوهن بیوت بیت عنکبوتدر.

اَهالى [ع] (اَهْل) ك جمعى. برمملکتده، برقصبه‌ده، برکویده ساکن اولانلر: اهالىٔ بلده. اهالىٔ قدیمه. اسکدار اهالیسى. (اهالىٔ دنیا، اهالىٔ آخرت، اهالىٔ جنت، اهالىٔ جهنم) دینلمز.

اَهْداب [ع] (هُدْب)ك جمعى. کیرپیکلر. مفردى قوللانلماز.

اَهْدَب [ع] کیرپیکى چوق آدم § اوزون کیرپیکلى آدم: اهدب الاشفار.

اَهْرام [ع] (هَرَم)ك جمعى. مصرده‌کى معروف قدیم ابنیهٔ عظیمه. (عجائب سبعه) دن معدوددر.

اَهْل [ع] صاحب، مالك، متصف اولان، اولانلر: اهل عرضدر. اهل اخلاصدندر. اهل هنردر. اهل وقوفدندر § بریرده ساکن اولان، اولانلر: اهل قریه. اهل جنت. اهل جهنم §

زوج وزوجه‌دن هر بری : اهلیله خوش‌کچینیور § مقتدر، بجره‌بیلیر، ارباب : بوایشك اهلی دکلدر . « اهل اولان قدرین بیلیر بن جوهرم مدح ایلم — نفعی » اهل بیت = برذاتك ، برپیغمبرك ، خصوصیله حضرت محمدك متعلقاتی : محب اهل بیت . اهل‌الله = آنجق اللهه ربط قلب ایدن ، ایدنلر ؛ ولی ، اولیا : کبار اهل‌الله . اهل‌طریق = طرق علیه‌دن برینه منتسب اولان ، اولانلر : اهل طریقدر . اهل طریقدندر . اهل دل = عارف ، عرفا ؛ صاحب عرفان ، اصحاب عرفان : « اهل دلدر دیه‌مم سینه‌سی صاف اولمیانه = اهل دل بربرینی بیلمه‌مك انصاف دکل — نفعی » اهل‌خبره = برخصوصه دائر اطرافلی معلوماتی اولان ، اولانلر : اهل خبره‌در . اهل خبره‌دندر . اهل‌قبله = مسلمانم دیین ، دیینلر : اهل‌قبله اکفار اولنماز . اهل‌سوق = اصناف طاقمی . اهل دنیا = دنیایی آخرته ترجیح ایدن ، ایدنلر . اهل آخرت = آخرتی دنیایه ترجیح ایدن ، ایدنلر .

اَهِلَّه [ع] (هلال) ك جمعی : حضرت محمده اهله‌یه دائر

سؤال ایراد اولندی . اسلوب حکیم اوزره جواب وبردیلر .

اَهْلی [عف] آلشمش ، آلیشقین ، وحشی دکل : اهلی حیوانات . حیوانات اهلیه .

اَهْلِیَّت [ع] اقتدار ، برایشك عهده‌سندن کله‌بیله‌جك حالده بولنش : اهلیتی مسلمدر . اصحاب اهلیتدندر .

اَهَمّ [ع] دها ، اك ، پك مهم : اهم امور . تقدیم الاهم علی المهم = اهمی مهمه تقدیم ، ایکی ایشدن دکری زیاده اولانی ابتدا نظر دقته آلش .

اَهَمِّیَّت [ع] مهملك ، دکرلیلك ، نظر دقتی جالب اولش : اهمیتی یوق . اهمیتسز . « کیم اهمیت ویرر ناجی ملامت سنکنه ؟ »

اَهْواء [ع] (هوی) ك جمعی . نفسك آرزولری ، شهوات . اهل اهوا = اهل قبله‌دن جبریه ، قدریه کبی اعتقادلری اهل سنت اعتقادینه اویمیان فرقه‌لر ، آدملر .

اَهْوال [ع] (هول) ك جمعی : اهوال قیامت .

اَهوَن [ع] ضررسز، خفیف § دها، اك، پك ضررسز، خفیف: اهون شَرّین § اوجوز § دها، اك، پك اوجوز.

اَهیَب [ع] دها، اك، پك مهیب: اهیب هیاکل.

اَهیَف [ع] اینجه بللی، یاقیشیقلی کنج.

اَی [ف] ادات ندا. عربی، فارسی، ترکی کلمات و ترکیباته داخل اولور: ای عزیز! ای دوست! ای سوکیلیم! بعضاً حذف اولنور: «خالق، نه غریب خلقتم وار!» تکراری لازم کلنجه یینه (اَی) دینیلیر. شیوهٔ فارسی یه اتباع ایله (وَی) دینلمك مهجوردر: «ای عدالتلی شهریار انام! — ای جلالتلی تاجدار بنام!»

اَیا [عف] ادات ندا. یالکز عربی، فارسی کلمات و ترکیباته داخل اولور. اکثریا ترکیبات فارسیه ده قوللانیلیر: ایا حبیب خدا! ایا سلطان زمان! ایا پادشاه جهان! (ایا خدانك حبیبی، ایا زمانك سلطانی، ایا جهانك پادشاهی) دینلمز.

اَیادی [ع] (یَد) ك جمع الجمعی: هر کتابدن زیاده زبور ایادیٔ استفاده اولدی.

اَیاغ [ف] قدح: ایاغ باده. اسکی شاعرلرمز (آیاق) لفظ ترکیسنده کی قافك غینه تحولندن بالاستفاده بو کلمه یی اکثریا توریه طریقیله ایراد ایدرلر. حال بوکه (اَ) باشقه، (آ) ینه باشقه اولدیغندن بو توریه لر بوزوقدر.

اَیالات [ع] (اَیالَت) ك جمعی.

اَیالَت [ع] بر والینك اداره سی آلتنده بولنان مملکت. اسکی تعبیردر. شمدی بوکا بدل (ولایت) قوللانیلیور. عربیده اولدیغی کبی همزه نك کسریله (والی اولمق، اجرای حکومت ایتمك) معناسنده قوللانلماز.

اَیّام [ع] (یَوم) ك جمعی. کونلر: ایام معدوده. ایام باحور § دور، زمان: ایام خلافت فاروق. ایام معلومات = ذی الحجه نك ایلك اون کونی. ایام البیض = هر عربی آیك اون

ایکنجی، اون اوچنجی، اون دردنجی، اون بشنجی کونلری . (ایام اللیالی البیض) دیمکدر . (هوالر ایام کیدیور) یوللو سوزلر عامیانه‌در .

اَیامِن [ع] (اَیْمَن) ڭ جمعی . یمنلو، قوتلو اولانلر : ایامن ایام .

اَیْتام [ع] (یَتیم) ڭ جمعی . باباسی وفات ایتمش نابالغ صبیلر : بکای ایتام سالب آرامدر . همزه‌نڭ کسریله غلطدر .

اَیِّد [ع] قوی، مقتدر : سیّد اید .

اَیْدی [ع] (یَد) ڭ جمعی . (ایادی) زیاده قوللانیلیر .

اَیْسَر [ع] صول طرفده‌کی : ضلع ایسر .

ایلول [سریانیدن] معروف آی .

اَیْمان [ع] آند معناسنه اولان (یمین) ڭ جمعی : ایمان صادقه . ایمان کاذبه . ایمان واهیه . ایمان غلیظه = بیوك یمینلر .

ایمان [ع] یاخود

اَیْمَن [ع] صاغ ال، صاغ طرف معناسنه اولان (یمین) ڭ جمعی .

اَیْمَن [ع] صاغ طرفده‌کی : ضلع ایمن .

اَیْمَن [ع] یمنلو، قوتلو . ایمن الیمین = پك یمنلو، پك قوتلو . وادئ ایمن = حضرت موسایه تجلئ الٰهی واقع اولان وادی : « زیر و بالاسی نوره غرق اولمش ــ وادئ ایمن اولمسون کورین ! » آکا (وادئ مقدّس) ده دینیلیر .

اِیوان [ع] بیوك صفه، دیوانخانه § کمر، کمرلی یوکسك بنا . عربیده فصیحی همزه‌نڭ کسریله‌در .

ا

اباء [ع] تیکسینمك ، چکنمك : « داستانم نیچون اصغادن ابا ایلرسین ؟ ـ واصف » بومعناده (ایباء) قوللانلمالی .

اباته [ع] بیتوتت ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، کیجه‌لتمك ، کیجه‌لدلمك : مسافرلری کمال اکرام ایله اباته ایتدی . مسافرلرك اباته‌سی .

اباحت [ع] یاخود

اباحه [ع] مباح قیلمق ، قیلنمق : امام شافعی شطرنجی اباحه ایتمش . شطرنجك اباحه‌سی . « اباحت دم عشاق ایدن کوزلمی اولور ؟ »

اباحی [ع] اباحه‌جی ، هرشیئی مباح عد ایدن .

اباحیون [ع] اباحه‌جیلر ، هرشیئی مباح عد ایدن طاقم : مزدك رئیس اباحیون ایدی .

اباق [ع] کوله افندیسنی بلاسبب ترك ایله قاچمق : تهمت اباق .

ابتحاث [ع] حقیقتنه واقف اولمق ایچون صوروب آراشدرمق ، آراشدیرلمق : ابتحاث اسرار قدر . سرائرك ابتحاثی . (بحث) معناسنده قوللانلمالی .

ابتداء [ع] باشلامق : ابتدا ایتدی . بومعناده (بدء) دها زیاده قوللانیلیر § باشلانغیج : ابتدای نزول باران § اول : آیك ابتداسی § اولا : ابتدا بوجهت دوشونلملی .

ابتدائی [عف] ابتدایه منسوب ، ایلك درجه‌ده : مکتب ابتدائی . مکاتب ابتدائیه .

ابتدائیات [ع] تحصیله یکی باشلایانلره ویریلن درسلر § بو درسلری حاوی کتابلر .

ابتدار [ع] عزم وسرعت : حقیقت حالك بیانه

ابتدار اولندی. (مبادرت) ده بو مقامده قوللانیلیر . سلیقه ایستدیکنی انتخاب ایدر .

ابتداع [ع] یکیدن برشی پیدا ایتمك، ایدلمك: برهجویه ابتداع ایتدی . برعادتك ابتداعی . حسنیاتده قوللانلملی .

ابتذال [ع] عزتسزلك، اعتبارسزلق ، حقیرلك ، هرکسك کوزندن دوشش : بذلك صوکی ابتذال اوله بیلیر . عربیده اولدیغی کبی (برشیئی دائمی صورتده قوللانمق) معناسنده آز قوللانیلیر .

ابتراد [ع] دفع حرارت ایچون صوغق صو وسائره ایچمك § سرینله مك ایچون صوغق صو دوکمك ، (دوش) .

ابتسام [ع] کولمسه مك . معناسنده لطافت معتبردر: «بن عاشقی یم بو ابتسامك» مثلا (دشمنك ابتسامنی موجب اولدی) دینلمز . (ابتسام ایتمك) ماده سنه ترجیحاً (تبسم ایتمك) ماده سی قوللانلملی .

ابتغاء [ع] طلب: ابتغای تأویل. ابتغای فتنه . ابتغای معالی . ابتغاء لمرضاة الله = اللهك رضاسنی طلب مقصدیله .

ابتلاء [ع] برشیئه مبتلی ، دوشکون اولش: مبتلالق دوشکونلك : ابتلای عشرت . ابتلای قمار § انسانه عارض اولان مکروه و مشکل حال ، مبتلالق : ابتلای رمد . ابتلای سعال § درد، محنت، امتحان الهی : دنیا دار ابتلادر . (ابتلاء) عربیده (دنه مك) دیمك ایسه ده ترکجه ده (ابتلا ایتمك) ماده سی قوللانلماز . حال بوکه ینه عربیده آنك مترادفی دیمك اولان (اختبار) لفظی (ایتمك) ایله قوللانه بیلیرز .

ابتلال [ع] ایصلانمق : نزول باران ایله ابتلال اوراق بهار حساس کوکللره حزن وسروردن مرکب غریب برحال کتیرر .

ابتناء [ع] برشیئه مبتنی ، برشیدن طولایی اولش . عربیده اولدیغی کبی (یاپی یاپمق) معناسنده قوللانلماز .

ابتناءً [ع] مبتنی اوله رق ، ... دن طولایی اوله رق:

بوراده بولنمسی لزومنه ابتناءً دعوت ایدلدی • (بِناءً) ایله بینلرنده فرق دقیق واردر •

اِبْتِهاج [ع] فرح، سوینج : حجّاج ذوی الابتهاج •

اِبْتِهالْ [ع] تضرع ، نیاز : عرض ابتهال •

اِجْلالْ [ع] تعظیم : زبوردست اجلال • (اجلال ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبجیل ایتمك) ماده‌سی قوللانلملی •

اِبْداء [ع] و

اِبْداعْ [ع] نمونه‌سز برشی وجوده کتیرمك ، کتیرمك : جناب حق کمال قدرتنی اظهار ایچون انسانی ابداع بیوردی. کائناتك ابداعی § اولدن نظیری کورلمه‌مش برشعر سویلمك، سویلنمك: هرشاعر هوسکار ابداعدر • بر نشیده‌نك ابداعی • قبحیاتده قوللانلماملی •

اِبْدالْ [ع] دکشدرمك، دکشدیرلمك ، بر ینك یرینه دیکرینی کتیرمك، دیکری‌کتیرلمك.

(تَبْدیل) دهـا زیاده قوللانیلیر • (تبدیل) (مُبدَّل) مقامنده‌ده ایراد اولنور ، فقط (اِبدال) (مُبدَل) موقعنده قوللانلماز •

اِبَر [ع] (اِبرَه) نك جمعی •

اِبْراء [ع] بری قیلمق، قیلنمق : ابرای ذمت • ذمتك ابراسی § آلوب ویره‌جك قالمدیغنی مبین اوله‌رق ایدیلن معامله: اجرای ابرا § خسته‌یی ایی ایتمك، خسته‌ایی‌ایدلمك: ابراء مرضی وظیفهٔ مخصوصهٔ اطبادر.

اِبْرار [ع] تصدیق یمین؛ برینك ایتدیکی یمینك کرچك اولدیغنه حکم ایتمك، ایدلمك : ابرار یمین • یمینك ابراری •

اِبْراز [ع] ظاهره ، میدانه چیقارمق، چیقارلمق : سند ابراز ایتدی • سندك ابرازی • (اِظهار) ایله بینلرنده فرق‌واردر. مثلا (اظهار سند) دینلمز •

اِبْرام [ع] برخصوصك‌اجراسنی جان صیقه‌جق درجه‌ده اصرار ایله رجا : ابرام تام • بو

خصوص ایچون ابرام ایدیـور • بوخصوصده ابرام ایتمیکز •

اِبرَه [ع] ایکنه • ابرة العقرب = عقربك صـوقدیغی ایکنه • (ابرهٔ عقرب) دخی دینیلیر • ابرة الخیاط = درزی ایکنه‌سی § کندی ایشلرینی براقوب بیر هشقنه باشـقه‌لرینك اموربنی تسـویه ایله اوغراشان آدم • (ابرهٔ خیاط) دخی دینیلیر • ابرهٔ مقناطیسیه = قبله‌نما عقربی •

اِبْرِز [ع] یاخود

اِبْرِیزی [ع] خالص آلتون • وصف اوله‌رق دخی قـوللانیلیر : ذهب ابرز • ذهب ابریزی •

اِبْرِیق [ع] معروف امزیکلی صوقابی : ابریق وضو •

اِبْریقدار [ف] پادشـاهك ویا بیوك برذاتك النه ابریق ایله صـودوکمك خدمتنده بولنان : ابریقدار شهریاری •

اِبْشار [ع] مژده‌لمك ، مژده‌لنمك : قاصد صبا رفتار کلوب کیفیتی ابشار ایلدی • کیفیتك ابشاری • (تَبْشیر) زیاده قوللا‌نیلیر • (ابشـار ایتمك) ماده‌سـنه ترجیحاً (تبشـیر ایتـمك) ماده‌سی قوللانلملی •

اِبْشارات [ع] اِبشـارلر : ابشارات متوالیه • (تَبْشیرات) زیاده قوللانیلیر •

اِبْط [ع] یاخود

اِبِط [ع] اوموزك ایچ طرفی ، قولتوق •

اِبْطاء [ع] آغیر حرکت ایتمك ، کجکمك : اسراع وابطاء

اِبْطال [ع] باطل قیلمق ، قیلنمق ، بوشـه چیقـارمق ، چیقارلمق : دلائل مسروده‌یی ابطال ایتدی • دلائلك ابطالی • ابطال حق •

اِبْطالِیّات [ع] ابطـاله متعلق ملاحظات ومباحث •

اِبْعاد [ع] اوزاقلا شـدرمق ، اوزاقلاشدیرلمق : اولادینی

نزدندن ابعاد ایتدی • اولادك ابعادی • (تَبعید) زیاده‌قوللانیلیر. (ابعاد ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبعید ایتمك) ماده‌سی قوللانملی •

اِبقاء [ع] باقی ، دائم قیلمق ، قیلنمق : نامنی ابقا ایتدی. نامك ابقاسی § برنده، اولکی حالنده براقمق ، براقلمق : ابقای مأموریت •

اِبقاءً [ع] ابقاصورتیله: ابقاءً نصب ایدلدی •

اِبکاء [ع] آغلاتمق، آغلادلمق: « برحالده‌درکه ایلر ابکا — برکریه ایله بیك آشنایی » برطاقم یتیملرك ابکاسی •

اِبلاغ [ع] واردرمق، وار - دیرلمق • ایرشدرمك، ایرشدیرلمك : «برایکن دردمی میلیو - نلره ابلاغ ایتدی — کاظم » معاشك حد لایقنه ابلاغی • (تَبلیغ) بو - مقامده قوللانلماز •

اِبلیس [ع] شیطان : ابلیس برتلبیس § حیله‌کار، مغفل •

اِبلیسانَه [ع] ابلیسجه، ابلیسجه - سنه : مقدمات ابلیسانه • احتجاجات ابلیسانه •

اِبن [ع] اوغل • اضافتسز قوللانلماز : ابن‌الرشد • ابن‌الفارض • ابن‌سینا• ابن‌خلدون • علمین بیننده واقع اولنجه همزه‌سی ساقط اولور : محمد بن عبدالله • سطر باشنه تصادف ایدرسه (ابن) یازیلیر• اسلوب فارسی اوزره علمین بیننده‌کی (ابن) طی ایدیله رك برنجیسی ایکنجیسنه مضاف قیلنیر• مثلا (عیسی بن مریم ، ابراهیم بن ادهم)(عیسیٔ مریم ، ابراهیم‌ادهم) شکلنه قونیلور • (ابن) ملازم ، مداوم معناسنی‌ده مفید اولور. بو حالده ملازمت ، مداومت اولنان شیئه مضاف قیلنیر • ابن‌السبیل ، ابن‌سبیل = یولجی • جمعنده (ابناءالسبیل ، ابنای سبیل) دینیلیر • ابن‌الیوم ، ابن یوم = فردایی دوشونمین • ابن الوقت ، ابن‌وقت = وقتنی حسن استعمال ایدن ، وقتی تقدیلن ، وقته کوره طاورانان • ابن ارض = غربتده بولنان ، غریب‌الدیار • ابن‌اسبوعین

= بدر ، ماه‌تمام § كوزل يوزلو ، دلبر . ابن مرقوم الذّراعين = اشك ، قابا جاهل . ابن حرّه = عفيف ، مستقيم آدم . ابن الحرام ، ابن حرام = حرامزاده ، پيچ . ابناسبات = بينلرنده ضديت كامله اولان ، برلشملری ممكن اولميان ايكی آدم . حضرت شيخ اكبره (ابن العربی) ويا (ابن عربی) دينيلير .

اِبهاج [ع] فرح ، سوينج وير-مك ، وبرلمك ؛ سويندر-مك ، سويندبرلمك : التفات امير الحاج حجاجی ابهاج ايلدی . حجاجك ابهاجی .

اِبهام [ع] الك وآياغك باش پارماغی .

اِبهام [ع] قاپالی ، آكلاشلميه‌جق صورتده اولمق : بو سوزده ابهام وار § قاپالی ، آكلاشلميه‌جق صورته قويمق ، قونلمق : ابهام كلام ايديور . كلامك ابهامی .

اِبهامات [ع] بو قاريده‌كی ايكنجی (اِبهام) ك جمعی : ابهامات مفسده .

اتباع [ع] تابع قيلمق ، قيلنمق ؛ آردی صره كتيرمك ، كتيرلمك : (عَدّ) ی (شُمار) ه اتباع ايله (عدّ وشمار) ديمك مقتضای فصاحت تركيبه‌می صايبله‌جق ؟ (نادانی) -نك (جَهل) ه اتباعی جاهلانه دكل ايسه متجاهلانه بر اعتياددر . عربده اولديغی كبی (اِتّباع) معناسنده قوللانلماز .

اِتّباع [ع] تابع اولمق ، آردی صيره كيتمك ، اويمق : « نه ايچون راه باطله كيده‌لم ؟ — كلكز حقه اتباع ايده‌لم » (اقتدا) و (اقتفا) ايله بينلرنده فرق واردر .

اِتّباعاً [ع] تابع اوله‌رق ، اويه‌رق ، تبعيت صورتيله : تقديم الاهم علی المهم قاعده‌سنه اتباعاً ...

اِتّحاد [ع] برلشمك ، برفكرده اولمق : اتحاد ايتديلر § برلشش ؛ فكر ، سوز برلكی : اتحاد اسلام .

اِتحاف [ع] تحفه اوله‌رق ويرمك ، كوندرمك ، ويرلمك ، كوندرلمك : برآلتون ساعت اتحاف ايتدی . ساعتك

اتحافى . (اهدا) ايله بينلرنده فرق واردر . (اتحاف) نظر دقتى جالب شيلرده قوللانيلير . مثلا (برسپد چيلك اتحاف اولندى) دينلمز . (اسلام) لك شانته حرمةً (اتحاف سلام) دينيلير .

اتّخاذ [ع] ايدنمك ، ايدينلمك : فلانى دوست اتخاذ ايتدى . فلانك دوست اتخاذى . ياليتنى لم اتخذ فلاناً خليلا = كاشكى فلانى دوست ايدنمه‌مش اوليدم ! § قورمق ، قورلمق : برتدبير مؤثر اتخاذ ايتدى . تدابير مؤثره اتخاذى .

اتّساع [ع] بوللاشمق ، ككيشلنمك : انسانك معلوماتى نه‌قدر اتساع ايدرسه ايتسون مجهولاتى ينه آندن زياده بولنور § بوللق ، ككيشلك : « اتساع منزل اولماز دافع تنكئ دل » بومعناده (وسعت) دها زياده قوللانيلير .

اتّساعاً [ع] مجازاً : اتساعاً (خانه) يه (آشيانه) اطلاق اولنه بيلير .

اتّصاف [ع] وصفلانمق ، برحالى كيمك . اكثريا حسنياتده قوللانيلير : اخلاق حميده ايله اتصاف ايدنلر البتـه صاحب انصاف اولورلر .

اتّصال [ع] اولاشمق ، قاووشمق ، بيتشمك . اكثريا اشيادە قوللانيلير : شمن‌دوفر خطلرى اتصال ايتدى .

اتّضاح [ع] واضح اولمق ، ميدانه چيقمق : اتضاح ايتمش مسئله محتاج ايضاح اولورمى ؟

اتّعاب [ع] زحمت ، يورغونلق ويرمك ، ويرملك : اتعاب ذهن ايديور . حيوانلرك اتعابى . تشديد ايله غلطدر .

اتّعاظ [ع] وعظ قبول ايتمك ، نصيحت ديكليوب مقتضاسيله عامل اولمق : واعظ چوق اما اهل اتعاظ نادر . واعظ ديكله‌مك معناسنه كلمز .

اتّفاق [ع] بربرينـه اويوب برلشمك ، برفكرده اولمق : اتفاق ايتديلر § برلشش ؛ فكر ، سوز برلكى : اتفاق آرا . (اتّحاد) دها قوتلى عد اولنور .

اتّفاقا [ع] یاخود

اتّفاقاً [ع] تصادفی اولەرق، راست کلـه : اتفاقا اوراده بولندی .

اتّفاقات [ع] اتفاقلر: اتفاقات دول : تصـادفات، راست کله اولشلر : اتفاقات عجیبه . اتفاقات حسنه .

اتّفاق پذیر [ف] اتفاق قبول ایدیجی،ایدن § اوزرینـه اتفاق ایدیلن : مذاکره اولنـدی ، علی السحر یوله چیقلمق خصوصی اتفاق پذیر اولدی .

اتّفاقی [ع ف] تصادفی، راست کله : بویله کوزل برسوز سویلمسی اتفاقیدر .

اتّفاقیات [ع] تصادفی،راست کله اولان شیلر : غرائب اتفاقیات . (اتفاقات) ایله بینلرندەکی فرق ظاهردر .

اتّفاقیه [ع] اتفـاقه متعلق : مواداتفاقیه § تصادفه عائد : موفقیات اتفاقیه .

اتّقاء [ع] صاقنمق ، چکنمك : «کسرخاطردن اتقاایدکز» بومعناده (توقّی) دخی قوللانیلیر § اللهدن قورقمق، مخافةالله : مطلوب اولان انزوا دکل ، اتقادر. (توقی) بومعناده قوللانلماز .

اتّقان [ع] محکم قیلمق، قیلنمق؛ پورروزسز یاپمق ، یاپلمق: اداره واتقان اموره مقتدر برمأمور . امورمهمه نك اتقانی .

اتّکاء [ع] طایانمق، سویکنمك: عصاسنه اتکا ایله تکلمه باشلادی .

اتّکال [ع] (توکّل) ه باق. آز قوللانیلیر .

اتْلاف [ع] تلف ایتمك،ایدلمك: بونجه نفـوسی اتلاف ایتدی . بونجه نقودك اتلافی .

اتْمام [ع] تمام ایتمك، ایدلمك : اوقودیغی کـتابی اتمام ایتدی . کتابك اتمامی .

اتْهام [ع] و

اتّهام [ع] تهمتلی ایتمك، ایدلمك: فلانی اتهام ایتدیلر. فلانك اتهامی. مثلا (هیئت اتهامیه) تعبیری ایکی صورتله‌ده اوقونه‌بیلیر. (اتّهام) تهمتلی اولمق معناسنه‌ده کلیر.

اتیان [ع] کتیرمك، کتیرلمك: برطاقم دلائل اتیان ایتدی. دلائلك اتیانی. کلمك معناسنده قوللانلماز.

اثبات [ع] ثابت قیلمق، قیلنمق: مدعاسنی اثبات ایتدی. مدعانك اثباتی § وار ایتمك، ایدلمك، (محو) ك ضدی: محو واثبات ایله مسوده‌نك آلتنی اوستنه کتیردی. مسوده‌نك محو واثباتی. اثبات وجود = وارلغنی کوسترمك، کورنمك.

اثر [ع] ایز. (أثر) کبی بونك‌ده جمعی (آثار) کلیر. سه‌ده خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر: آثار قدم، آثار اقدام = آیاق ایزلری § مسلك، چیغیر: فلانك اثرینه اقتفا ایتدی. بو معناده جمعی قوللانلماز.

اثنی عشر [ع] اون‌ایکی. ائمهٔ اثنی عشر = اون ایکی امام: علی، حسن، حسین، زین‌العابدین علی، محمد باقر، جعفر صادق، موسی کاظم، علی رضا، محمد تقی، محمد نقی، حسن عسکری، محمد مهدی حضراتی. اثنی عشریه = شیعه‌دن برفرقه.

اثنین [ع] ایکی. بین‌الاثنین = ایکی کیشی، ایکی شی آره‌سنده.

اثنینیت [ع] ایکیلك. کلمات صوفیه‌دندر.

اجابت [ع] قبول ایتمك، ایدلمك: اجابت دعا برلطف خفیٔ خدادر. دعانك اجابتی صدقه منوطدر § موافقت: دعوته اجابت سنتدر. عربیده اولدیغی کبی جواب ویرمك معناسنده قوللانلماز اولمشدر.

اجاده [ع] ایی یاپمق، یاپلمق: اجادهٔ شعره قابلیتی وار. شعرك اجاده‌سی.

اجاره [ع] کرا.

اجازت [ع] اذن، رخصت§ استاد طرفندن شاکردك اکمال تحصیل ایتدیکنك تصدیقی : اجازت ویردی • اجازت آلدی •

اجازتنامه [ف] اجازتی حاوی کاغد، دیپلومه •

اجاله [ع] جولان ایتدرمك، ایتدیرمك : اجالهٔ فکره میدانی یوق • اسب تازینك اجالهسی.

اجبار [ع] زور ایتمك، ایدلمك. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: یازدیه اجبار ایتدی. بو خصوصده کیمسهنك اجباری لایق دکلدر •

اجتباء [ع] انتخاب • حق آلهیده قوللانیلیر : نبوت ایچون برنجی درجهده حضرت آدم اجتبا بیورلدی •

اجتراء [ع] جرأتلنمك : اجترا ایتدی • اجترا اولندی •

اجتسار [ع] جسارتلنمك : اجتسار ایتدی • اجتسار اولندی • (اجترا) ایله بینلرنده فرق واردر • (تقدیم عریضهیه اجتسار قیلندی) بوللو مکاتباته مخصوص کبی اولان (اجتسار) (اجترا) دن نازك عد اولنور • (اجترا) ایجابنه کوره آنك یرینی طوته بیلمکله برابر (هجومه اجترا ایلدی) کبی باشقه یرلردهده قوللانیلیر •

اجتماع [ع] بیریکمك، طوپلانمق؛ بریره، برآرهیه کلمك • اشخاص واشیاده قوللانیلیر: قومیسیون اجتماع ایتدی • اجتماع اسباب سعادت •

اجتماعات [ع] اجتماعلر •

اجتناء [ع] دوشیرمك، دوشیرلمك : اجتنای اثمار • اثمارك اجتناسی § الده ایتمك، ایدلمك : اجتنای ثمرات فنون • ثمرات علومك اجتناسی •

اجتناب [ع] صاقنمق، چکنمك، اوزاقلاشمق: «تأییدن اتمه صاقن اجتناب ! — عطایی»

اجتناح [ع] میل ایتمك، میللنمك § سجدهده

وجه مشروع اوزره اللرینی یره وضع ایله دیرسکلرینی آچه‌رق قوللرینی قاناد شکلنده طوتمق : اجتناح ساجد .

اِجْتِوار [ع] قومشو اولمق : بو اجتوارك سببی وار ایدی .

اِجْتِهاد [ع] قدرتی یتدیکی قدر چالشمق: « فتح کشور - ده اجتهاد ایتدی ـ صکره‌ده التزام داد ایتدی » § فقهده متبحر بر - ذاتك کتاب وسنتدن استخراج حکم شرعی خصوصنده بذل مقدور ایتمسی ، بو صورتله برمذهب میدانه چیقارمسی : ابوحنیفه بر مذهب اجتهاد ایتدی . بو مسئله‌یی ، بو مسئله‌ده امام مالك شویله اجتهاد ایتمشدر .

اِجْراء [ع] آقتمق ، آقیدلمق : ماء لذیذ اجرا ایتدی . صویك اجراسی § فعله کتیرمك ، کتیرلمك : تصوراتنی اجرا ایتدی . ویریلن حکمك اجراسی . اجرا مأموری . اجرا محکمه‌سی . محکمهٔ اجرائیه .

اِجْراآت [ع] فعله کتیرشلر ، کتیریلشلر : بو - اجرا آت اثناسنده لسان عموم اظهار تشکرات ایتمکده ایدی § فعله کتیریلن خصوصات : اجرا آت عصر جدیدن بری‌ده تنسیقات عدلیه‌در .

اِجْلاء [ع] سورکونه کوندرمك ، کوندرلمك : اجلای اهل فساد . (نفی) ایله برلکده استعما - لنه احتیاج یوقدر . عربیده اولدیغی کبی (خانماننده دور اولمق) معنا - سنده قوللانلماز .

اِجْلاس [ع] اوطورتمق ، اوطوردلمق .

اِجْلال [ع] تعظیم : اوکتاب قدسی مآل زیب هامهٔ اجلال اولدی . (تعظیم ایتمك) مقامنده (اجلال ایتمك) ماده‌سی ضرورتسز قوللانلملی § عظمت ، قدرت : زیور اورنك اجلال . مسند آرای اجلال . (اجلال) (تعظیم) و (عظمت) دن اقوادر .

اِجْلالاً [ع] تعظیماً : تشر - یفلرنده اجلالاً شهر - آیین اجرا ایدلدی . (تعظیماً) دن اقوادر .

اجلالی [ع ف] اجلاله منسوب . اجلالیّه = سفینهٔ اجلالیه § شایان تقدیر ، قیمتدار : کوهر اجلالی .

اجماع [ع] عزم و اتفاق : اجماع اصحاب . اجماع امت § برامر دینیده مجتهدینک اتفاقی : اجماع مجتهدین .

اجماعاً [ع] اجماع صورتیله : اجماعاً بویله قرار ویرلدی .

اجماعی [ع ف] اجماعه منسوب : حکم اجماعی . قرار اجماعی . مقررات اجماعیه .

اجمال [ع] قیصالتمق ، قیصالدلمق ؛ جمله ایتمك ، ایدملك . اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : حکایه‌یی اجمال ایتدی . حکایه‌نك اجمالی آنك وظیفه‌سی ایدی § قیصه ، خلاصه : اجمال احوال . اجمال دفتر .

اجمالاً [ع] اجمال صورتیله : اجمالاً حکایهٔ حال ایلدی .

اجمالی [ع ف] اجماله منسوب ، تفصیلسز ، اطرافلی دکل : علم اجمالی .

احاطه [ع] اطرافنی چویرمك ، اطرافی چویرلمك ؛ چوره‌سنی آلمق ، چوره‌سی آلنمق : عسکر حصاری احاطه ایتدی . حصارك احاطه‌سی § وقوف ، کمال وقوف : بوفنده احاطهٔ کلیه‌سی واردر . تفتازانی احاطه اصحابندن ایدی .

احاله [ع] عهده‌سنه ویرمك ، ویرلمك : بوایشی آکا احاله ایتدیلر . اعشارك احاله‌سی . مأمورینك احاله‌سی .

احالةً [ع] احاله صورتیله ، امانةً دکل : بوسنه اعشار احالةً اداره اولندی .

احباط [ع] ابطال ، ازالهٔ ثواب . خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر : جناب حق دیله‌دیکی قولنك اعمالنی احباط ایدر . اعمال عبادك احباطی .

اِحْتِباس [ع] قاپانوب قالمق : احتباس نَفَس . احتباس بَوْل .

اِحْتِجاب [ع] صاقلانمق ، كيزلنمك : بلبلك آغاج ياپراقلری آره‌سنده احتجابی طبعاً انسانلردن متحاشی اولدیغنی كوسترر . اوتانمق معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِجاج [ع] حجت ، دليل صاحبی اولمق ؛ حجتم ، دليلم شودر ديمك : بو آيت ايله احتجاج ايتديلر . بو سوز احتجاجه صالح دكل . (بو آيتی احتجاج ايتديلر) دينلمز .

اِحْتِجاجاً [ع] احتجاج صور. تيله : احتجاجاً بو . آيتی اوقودی .

اِحْتِجاجات [ع] احتجاجلر : احتجاجات باطله . احتجاجات غافلانه . احتجاجات متكلمين .

اِحْتِداد [ع] كسكينلشمك : احتداد سيف غزا § غضبلانمق : احتداد اهل حدود . آز قوللانيلير .

اِحْتِذار [ع] صاقنمق . (حَذَر ، اِحْتِراز ، اِجْتِناب) زياده قوللانيلير .

اِحْتِراب [ع] جنك ايدشمك : « قارتازی ايتدی احتراب خراب ــ اولدی شهر آشيان بوم و غراب » (مُحارَبه) زياده قوللانيلير .

اِحْتِراز [ع] صاقنمق : « بيك خوف ايله چشم جانی باز ايت ــ انجام بلادن احتراز ايت ــ غالب »

اِحْتِراس [ع] صاقنمق . آز قوللانيلير .

اِحْتِراص [ع] شدتلی آرزو : احتراص شهوت . پرستانه . (احتراص ايتمك) ماده‌سی قوللانلمامالی .

احتراصات [ع] هوسات شدیده : بور - کنده کیزله مك ایستدیکی احتراصات (طرف الفتی یخبر عن ضمیره) مأنیجه باقشلرندن ظاهر اولیوردی ۰

احتراق [ع] طوتیشوب یانمق: قابل احتراق = یانه بیلیر ۰ (احتراق ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (محترق اولمق) ماده‌سی قوللانلملی ۰

احترام [ع] تعظیم : احترام مخصوص ۰ احترام تام ۰ کمال احترام . احترام واکرام ۰ علمایه احترام ایدر ۰ (تعظیم) دها قوتلی عد اولنور ۰

احتراماً [ع] احترام صورتیله، مقصدیله، تعظیماً : احتراماً قیام ایدلدی ۰

احترامات [ع] احتراملر، تعظیمات: احترامات فائقه ۰

احتساب [ع] اسکیدن (محتسب) تعبیر اولنان بلدیه رئیسنك مأموریتی § بو مأموریتك مرکزی اولان دائره § بو دائره‌یه ویریلن ویرکو ۰ بو معناده (احتسابیه) دخی قوللانیلیردی ۰

احتساب [ع] بوایشی نیچون بویله یاپدك ؟ دیه مؤاخذه : ارباب حساب دوچار احتساب ایدلدی ۰

احتساس [ع] طویمه، حس ایتمه، حسلنمه : اونغمهٔ سامعه فریب حضاره بر احتساس غریب ویردی ۰

احتساسات [ع] احتساحلر: احتساسات سودا پرورانه ۰ بایرامی بر طاقم احتساسات غریبانه ایله کچیردی ۰

احتشاد [ع] بیریکمك، طوپلانمق : احتشاد مجاهدین ۰ احتشاد عسکر ۰ احتشاد ایدن کوکللولر ۰ (تحشد) زیاده قوللانیلیر ۰

احتشام [ع] طنطنه، دبدبه، شانلی کورینش ۰ عربیده اولدیغی کبی (اوتانمق) معناسنده قوللانلماز ۰

اِحْتِصادْ [ع] بیچمك، بیچلمك: احتصاد مزروعات . چایيرلرك احتصادی . (حَصادْ) بو معناده قوللانلماز .

اِحْتِضارْ [ع] خسته‌نك موته يك یاقلاشمسی : حال احتضار . وقت احتضار . حال احتضاره کلدی . احتضار حالنده‌در . « او حال عقلمه کلدکجه اشکریز اولورم — نه سویلشدی نبی حال احتضارنده ! » عربیده اولدیغی کبی (حاضر اولمق) معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِضاضْ [ع] تذلل .

اِحْتِطابْ [ع] اودون طوپلامق : احتطاب ایچون طاغه چیقمش ایدی .

اِحْتِقارْ [ع] خوارلامق ، خوارلانمق، حقیر کورمك، کورلمك: ارباب افتقاری احتقار لایقمیدر ؟ (اِسْتِحْقارْ) دها زیاده قوللانیلیر .

اِحْتِقاقْ [ع] طرفیندن هر بری ، حق بنم یدمده‌در، دیمك صورتیله منازعه : نتیجهٔ احتقاق نفاق اوله بیلیر .

اِحْتِکارْ [ع] مالی ، ذخیره‌یی — آغیر بهایه چیقمسنه انتظاراً — صاتمیوب صاقلامق : ارباب احتکار. کار مکروه احتکار. « ایلین احتکار کار ایتمز — طالب کار احتکار ایتمز »

اِحْتِکاراً [ع] احتکار صورتیله : الده بولنان ذخائری احتکاراً صاتمامقده‌در .

اِحْتِلاقْ [ع] تراش ایتمك ، ایدلمك : احتلاق ذقن عادات فرنکانه‌دندر . احتلاق شارب خنده‌یی جالبدر .

اِحْتِماءْ [ع] خسته‌نك مضر اولان مأکولات و مشروباتدن پرهیز ایتمسی : احتماك نافع بردوا عد اولنه بیلیر .

اِحْتِمالْ [ع] یوکلنمك، چکمك: احتمال اذاده جالانه حرکت ایدییور . بو معناده (تَحَمُّل)

دها زیاده قوللانیلیر § امکانده، ممکن اولش، امکان، ممکنلك: احتمال غالب. احتمال بعید. « تنظیرینك اولماز احتمالی — غالب » بوکا هیچ بروقت احتمال ویرلمز. احتمال که = ممکندرکه، اوله بیلیرکه: احتمال که مقصدمی آکلایه مامشدر. (احتمالدرکه) قوللانلماملی § شمول، ایکی ویا برقاچ شیئه عائد اوله بیلمش: احتماللی تعبیرات ایله ستر مقصد ایدییور.

اِحْتِمالات [ع] اوله بیله جك، اولمسی ممکن اولان جهتلر: احتمالات قریبه. احتمالات وهمیه. اغلب احتمالات.

اِحْتِواء [ع] جمع وشمول، ایچنه آلمق: اوکتابك احتوا ایتدیکی حقایق انکار اولنور شیلردن دکلدر. (مکارم احتوا، معالی احتوا) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلماملی.

اِحْتِیاج [ع] محتاجلق: احتیاجی وار. احتیاجی یوق. شدت احتیاج. احتیاج شدید ایله محتاجدر. احتیاج مس ایتدی. « ایلمم برجان ایچون جانانه عرض احتیاج — عزت ملا » « آنچه شیران را کند روبه مزاج — احتیاج جست احتیاجست احتیاج — لا » (لزوم) ایله اولدیغی کبی (افتقار) ایله ده بینلرنده فرق واردر. مثلا (آکا نه احتیاج وار؟) مقامنده (آکا نه افتقار وار؟) دینلمز.

اِحْتِیاجات [ع] احتیاجلر، محتاج اولنان شیلر: احتیاجات مبرمه. احتیاجات ضروریه. احتیاجات اهالی. تسویهٔ احتیاجات.

اِحْتِیاط [ع] بصیرت اوزره، ایلریسنی کوزه‌ده‌رك طاورانمق: « احتیاط ایله‌که بعضاده اولور — رهنما ظن اولنان شی رهزن »

اِحْتِیاطاً [ع] احتیاط صورتیله، لازم اولور دیه: احتیاطاً یانـنه چوقجه پاره آلمش ایدی.

اِحْتِیاطی [ع ف] احتیاطه منسوب: امر

احتیاطی . تدبیر احتیاطی . تدابیر احتیاطیه . عساکر احتیاطیه .

اِخْتِیال [ع] حیله ایدش . معناسنده اکثریا مهارت تصور اولنور .

اِخْتِیالات [ع] احتیاللر .

اِحْجاج [ع] حج ایچون بدل کوندرمك، کوندرلمك: صلحادن برذاتی احجاج ایتدی . بومرد صالحك احجاجی مناسبدر .

اِحْداث [ع] یکیدن پیدا ایتمك، ایدلمك . اکثریا مذمومانده قوللانیلیر : برغائله احداث ایتدی . غائله نك احداثی .

اِحْدی [ع] (اَحَد)ك مؤنثی . بر . آز قوللانیلیر . یالکز قوللانلماز . اِحدی الحسنیین = غازیلك ایله شهیدلکدن بری . اِحدی الاَحد = پك شدتلی ، پك قورقونج حادثه ، بلیه . الیأس اِحدی الراحتین = مأیوسیت ایکی راحتك بریدر .

اِحْراب [ع] جنك قیزشدرمق، قیزشدیرلمق: احراب حرب ایچون برقاچ ال تفنك آتدیلر. حربك احرابی پیشدارلره عائد بر وظیفه‌در .

اِحْراز [ع] آلمق، آلنمق؛ قازانمق ، قازانلمق : رتبه احراز ایتدی . رتبه‌نك احرازی . احراز اجر . احراز مثوبات . احراز مراتب . احراز درجات . مادیاتده آز قوللانیلیر : احراز غنائم .

اِحْراق [ع] یاقمق، یاقلمق : (قلندر اوغلی) دیدکلری شقی بروسه‌نك برقاچ محله سنی احراق ایتمش ایدی . (ژان دارق) ك احراقی . (یانغین) معناسنده قوللانلماز . « احراق کبیرآتش سوزانمه نسبت ـ یازلرده ظهور ایلین آتش بوجکیدر ـ واصف » کبی سوزلر سویلنلمه‌ملی . (آتشه یاقمق، آتشده یاقمق) مقامنده (احراق بِالنّار) ترکیبی قوللانیلیر . (آتش یاقمق) موقعنده (احراق نار، احراق آتش) دینلمز .

اِحْراقاً [ع] احراق صورتيله: بوناپارتك بار بنه‌ماسی ايچون (مسقوه) احراقاً تخريب ايدلدی ٠

اِحْرامْ [ع] حاجيلرك، مُعْتَمِرلرك معين وقت وموقعده بوروندكلری ثوب مخصوص: احرامه كيردی ٠ احرامدن چيقدی § يوكدن ياپيلير برنوع اوزون خاولو اورتو، ياپغی: « بردرخت آلتنده فرش ايليه‌يم براحرام — نديم »

اِحْساس [ع] حس ايتدرمك، ايتديرلمك ؛ درونی اوله‌رق طويورمق، طويورلمق: حسيات عاشقانه‌مى درت ياشنده برچوجغه نصل احساس ايده‌بيليرم؟ كوكلمده رفقايه احساسی غير قابل برحال پيدا اولدی ٠ بوكلمه‌نك بويولده استعماله لسانمزك احتياجی واردر ٠ عربيده اولديغی كبی قوللا- نيله‌جق اولورسه مثلا (احساس ايتدم) (حس ايتدم) ديمك اولور٠ (حس) لفظی وارايكن (احساس) ك بوصورتده استعمالنه ايسه لزوم يوقدر ٠ تصرفز متعديلكنی تضعيف ايتمكدن عبارتدر ٠

اِحْساسات [ع] احساسلر: احساسات ديندا- رانه ٠ احساسات وطن پرورانه ٠ پادشاهمزك خليفهٔ رسول‌الله اولد- يغنی تذكار وتكرار ايله برچوق احساسات مؤثره‌ده بولندم ٠

اِحْسانْ [ع] بخشش، عطيه اوله‌رق ويرمك، ويرلمك: كوزل بركتاب احسان ايتدی ٠ كتابك احسانی § بخشش، عطيه: احسان شاهانه اوله‌رق مكتب ملكيه طلبه‌سنك سرآمدانه توزيع قيلنان آلتون ساعتلر § ايلك، حسن عمل، (اسائت) ك ضدی ٠ (اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَأْتُمْ فَلَها = احسان ايدر- سه‌كزده، اسائت ايدرسه‌كزده نفسلر- كزه ايتمش اولورسكز § حسن معامله، مروت: احسان بيوركز، برآزده شومشتكی يی ديكليكز ٠ عربيده اولديغی كبی (ايی، كوزل ياپمق ويا بيلمك) معناسنده قوللانلماز ٠

اِحْساناً [ع] احسان صورتيله: بوكتابلری احساناً طلبه‌يه كوندرديلر ٠ احساناً سكوت بيورديلر ٠

اِحْسانات [ع] احسانلر : بودخی قرین الهامات اولان احسانات شاهانه جمله سندندر .

اِحْسانْدیدگان [ف] (احساندیده) نك جمعی : « واربری طولدیسه مدحکله جهان ـ منقبت خوانکدر احساندیدکان »

اِحْسانْدیده [ف] احسان کورمش، مظهر احسان اولمش : کوزلرمز هرلوحه‌ده بونجه بدایع کوسترمکده اولان قدرت فاطره‌نك احساندیده‌سیدر .

اِحْصاء [ع] صایمق، صایلمق : « احصای ثنایه یتسه قدرت ـ فوت ایتمز ایدی شه رسالت ـ وصّاف » نعم خدا قابل احصا دکلدر . وَاِنْ تَعُدّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لاتُحْصوها = اللهك نعمتلرینی صایه‌جق اولسه‌کز صایه‌مازسکز . (عدواحصا) تعبیری معهود (عدوشمار) دن آشاغی قالماز .

(اِحْصا) ایله (عَدّ) و (تَعْداد) بیننده فرق واردر . (عدّ)ه باق.

اِحْصاص [ع] حصه ویرمك، ویرلمك ؛ پای ایتمك ایدلمك : احصاص غنائم . حاصلاتك احصاصی . عربیده اولدیغی کبی (عَزْل) معناسنده قوللانلماز .

اِحْصان [ع] قلعه کبی متین ومحفوظ قیلمق، قیلنمق : احصان مواقع . مواقع عسکریه‌نك احصانی § نامحرمدن صاقلامق، صاقلانمق : احصان زوجه زوجك وظیفه‌سیدر . زوجه‌نك احصانی .

اِحْضار [ع] حاضر ایتمك، ایدلمك ؛ حضوره کتیرمك، کتیرلمك . اشیا واشخاصده قوللانیلیر : طعامی احضار ایتدیلر . طعامك احضاری . متهمی احضار ایتدیلر . متهمك احضاری . احضار تذکره‌سی . احضاریه .

اِحْقاق [ع] شرع و قانونه توفیقاً حقی یرینه کتیرمك، حق یرینه کتیرلمك .

(حق) لفظیله قوللانیلیر : احقاق حق ایتدی • حقك احقاقی • (حقلی اولمق) معناسنده قوللانلماز، فقط (محق) لفظی بو معنایه کلن (احقاق) دن مشتق اولمق اوزره قوللانیلیر •

احکام [ع] متین قیلمق، قیلنمق؛ قوت ویرمك، ویرلمك: ارادهٔ شهریار انام احکام شرعیه یی احکام ایلدی • احکام قانونیه نك احکامی • (تحکیم) ایله بینلرنده فرق واردر • (احکام) اکثریا معنویاتده، (تحکیم) اکثریا مادیاتده قوللانیلیر •

احلاء [ع] طاتلیلاشدرمق، طاتلیلاشدیرلمق: سودی شکرله قارشدیره رق احلا ایلدی • سودك شکر ضمیمه احلاسی •

احمرار [ع] قیزارمق: «احمرار شفق دکل کورین — روی دوران قیزاردی شرمندن» « لطف تنکله غالبا — ایلدی بحثه اجترا — اولدی بو بولسز ادعا — باعث احمرار کل »

احن [ع] (احنت)ك جمعی • آز قوللانیلیر : احن ومحن •

احنت [ع] غضب، اوفکه • آز قوللانیلیر : احنت ومحنت •

احناق [ع] شدتلی کین، دوه کینی : شقاق اصحاب احناق •

احياء [ع] دیرلتمك، دیرلدلمك: حضرت عیسی موتایی احیا ایدردی • امواتك احیاسی § تازه حیات ویرجه سنه ایلك، لطف ایتمك، ایدلمك : « بنی شاد ایلدك احیا ایتدك — اولدیلر کیتدیلر اما حساد — باقی » « عفو ایدوب قلبمی احیا ایله — بکا لطفکله تجلا ایله — خاقانی » مکارمك اعلاسی خسته کوکلرك احیاسیدر § رضاء لله وجوده کتیرمك، کتیرلمك: بر کتبخانه احیا ایلدی • کتبخانه نك احیاسی • احیای لیل، احیای لیال، احیای لیالی = کیجه یی، کیجه لری عبادتله کچیرش • احیای لیلهٔ قدر •

احيای شب قدر . (احيا اولمق) ماده‌سی عاميانه صايیلير .

احيا كرده [ف] احيا ايدلمش، رضاء لله وجوده كتيرلمش : بو چشمه فلانك احيا كرده‌سيدر § تازه حيات ويررجه سنه ايلك، لطف ايدلمش : بو آدم فلانك احيا كرده‌سيدر . بو معناده آز قوللانيلير .

اخافه [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : چوجقلری اخافه ايتمه‌ملی . اشرّانك اخافه‌سی لازمدر . (تخويف) ايله بينلرنده فرق واردر . (تخويف) شدتلی عد اولنور .

اخبار [ع] خبر ويرمك ، ويرلمك : كيفيتی اخبار ايتديلر . كيفيتك اخباری .

اخباری [ع ف] خبره متعلق : كلام اخباری . (افندی شاعردر) برجملهٔ اخباريه‌در .

اخباريات [ع] خبره متعلق جمله‌لر : (افندی منشيدر) جمله‌سی اخبارياتدندر .

اختبار [ع] يوقلامق، يوقلانمق؛ دنه‌مك، دنمك . اشخاصده قوللانيلير : اختياری اختبار ايتديلر . اختيارك اختباری . (تجربه) ايله بينلرنده فرق واردر . (تجربه) اشياده‌ده قوللانيلير .

اختداع [ع] حيله كارلق ، دوباره‌جيلك : اختيار اختداع ايله دفع صداع ايلدی .

اختراع [ع] مثلی كورلمه‌مش برشی وجوده كتيرمك ، كتيرلمك : فن عروضی امام خليل اختراع ايتدی . بالونك اختراعی . (ايجاد) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (اختراع) حق آلهيده قوللانلمديغی حالده (ايجاد) قوللانيلير . (ايجاد كائنات) دينيلير . (اختراع كائنات) دينلمز .

اختراعات [ع] اختراعلر، اختراع اولنان شيلر : اختراعات عصريه . اختراعات عصر اخير .

اختراعى [ع ف] اختراعه منسوب ، اختراع

صورتیله وجوده کتیرلمش : بو - فقره‌یی ایشتمه‌مش ایدم ، اختراعی اوللی • فقرات اختراعیه دها زیاده رغبت قازانیر •

اخْتِراعِیّاتْ [ع] اختراعی اولان شیلر :
اوشاعر یکانه‌نك اشعارنده برطاقم اختراعیاته تصادف اولنور •

اخْتِصارْ [ع] قیصالتمق ، قیصالدلمق • اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : اختصار کلام • افاده‌می اختصار ایده‌یم • مکتوبك اختصاری لازم کلیور • (ایجاز) ایله بینلرنده‌کی فرق (ایجاز) ك فن بلاغت تعبیراتندن اولمسیدر • (اختصار) دها زیاده قوللانیلیر • علی طریق الاختصار = اختصار یولنده ، قیصه کسمك صورتیله •

اخْتِصاراً [ع] اختصار صورتیله : اختصاراً افادهٔ حال ایلدی •

اخْتِصاصْ [ع] مخصوص ، خاصهٔ منتسب اولمق : فضولی اشعار عاشقانه‌یه اختصاص ایتمش کبیدر • درکاه مولانایه اختصاص ایده‌لی سوزمدن دونمدم § انتساب مخصوص ، انتساب کلی : بوآدمك اوذاته اختصاصی واردر •

اخْتِصاصِیّونْ [ع] برعلمی ، برفنی ، برصنعتی صورت مخصوصه‌ده اوکره‌نوب کسب مهارت ایدنلر : فن طبده اختصاصیوندن اولمامق جهتیله بوبابده درمیان ایتدیکی ملاحظات پك ناقص کورندی •

اخْتِصامْ [ع] خصومت ایدشمك : التزام اختصام مکابره‌یی ایهام ایدر • (مخاصمه) دها زیاده قوللانیلیر •

اخْتِضابْ [ع] بویانمق ، رنکلنمك : حنا ایله اختضاب ایدن نسا پك‌ده خوشنما اوله‌مازلر •

اخْتِضاعْ [ع] تواضع ، سرفرو ایتمك • (خضوع) زیاده قوللانیلیر •

اخْتِطابْ [ع] نكاح ايله ايستمك، ايستنلمك : فلانك كريمه‌سنى اختطاب ايتدى . برقيزك اختطابى .

اخْتِطاطْ [ع] صينير چكمك ، چكلمك ؛ حدود ايچنه آلمق، آلنمق : اختطاط اراضى . عرصه‌نك اختطاطى § چهره‌ده چيزكيلر پيدا اولمق : اختطاط جبهه اكثريت اوزره ازدياد سنّه دلالت ايدر § صاقال چيقمغه باشلامق، نوخط اولمق : اختطاط امرد . اختطاط ساده رويان .

اخْتِطافْ [ع] قاپمق، قاپلمق : اختطاف حوادث ايچون هرطرفى طولاشير . حوادثك اختطافى § قاماشدرمق : برق برتو نثار اختطاف ابصار ايتمكده ايدى . بو معناده (خَطْف) دخى قوللانيلير .

اخْتِفاء [ع] صاقلانمق، كيزلنمك : اختفاى حشرات . اختفاى هوام . خوفندن اختفا ايتمش ايدى .

اخْتِلاجْ [ع] سكيرمك : اختلاج عين = كوز سكيرمك .

اخْتِلاجاتْ [ع] اختلاجلر : اختلاجاتدن احكام چيقارمق ايستينلر پلكده اصابت ايده‌مزلر .

اخْتِلاسْ [ع] قاپمق، قاپلمق : مال صندوقندن شوقدر غروش اختلاس ايتمش ايدى . خزينهٔ جليله‌يه عائد نقودك اختلاسى . اختلاسى ظهور ايتدى . اختلاس وقت = مشاغل آره‌سنده وقت بولمق : اختلاس وقت ايتدكجه عريضه تقديمنده قصور ايتميورم .

اخْتِلاساتْ [ع] اختلاسلر : صندوق امينينك برخيلى اختلاساتى اولديغى تبين ايتدى .

اخْتِلاسْكارْ [ف] اختلاس ايديجى، ايدن ، اختلاسجى : امين اختلاسكار پنجهٔ قانونه كرفتار اولدى .

اخْتِلاسْكارانَه [ف] اختلاسكاره ياقيشه‌جق صورتده : دسائس اختلاسكارانه .

اختلاط [ع] قارشمق ، قاريشوب كورشمك ، صيق صيق كورشمك ، دوشوب قالقمق : نادانلر ايله اختلاط مغاير حكمت احتياطدر . (مخالطت) ويا مخالطه) دخى بومقامده قوللانيله - بيلير . اختلط الليل بالتراب = كيجه طوزه طوپراغه قارشدى ، ايش قارمه قاريشيق اولدى . عربيده اولديغى كبى (امتزاج) (اختلاط مقامنده قوللانلماز .

اختلاع [ع] قادين قوجه سندن بوشانمق : بينلرنده تكون ايدن نزاع نتيجه بخش اختلاع اولدى .

اختلاف [ع] بر برينه اويمامق ، اويوشمامق ، برحالده طورمامق : اختلاف امت . اختلاف مجتهدين . اختلاف آرا . اختلاف افكار . اختلاف ليل ونهار . بو - مسئله‌ده اختلاف ايتديلر . بوخصو - صده اختلاف اولندى . (تخالف) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (تخالف امت) دينلمز . (مخالفت)ك استعمالى هيچ برينه اويماز . (تخلف) ايسه بتون بتون باشقه‌در .

اختلافات [ع] اختلافلر : اختلافات اهل مذاهب . اختلافات هواء هوائيه .

اختلاق [ع] يالان پيدا ايتمك ، ايدلمك ، اويدرمق ، اويديرلمق : اختلاق اكاذيب تهمتيله طوتيلوب تأديب اولندى . برطاقم اراجيفك اختلاقى .

اختلاقاً [ع] اختلاق صورتيله : بو يالانى اختلاقاً سويلدى .

اختلاقيات [ع] اويدرمه صورتيله سويلنيلن يالانلر : اختلاقيات شعرا . اختلا - قيات حكايه نويسان .

اختلال [ع] بوزوقلق ، قار - يشيقلق ، انتظامسزلق ، هرج ومرج ، فتنه وفساد . (اختلال ايتمك) ماده‌سى آز قوللانيليير . اختلال دماغ = دماغه خلل كلش ، بين بوزوقلغى . اختلال شعور = عقله خلل كلش ، عقل بوزوقلغى .

اختلالات [ع] اختلالار : فرانسه اختلالاتی.

اختمار [ع] مایه‌لنمك، اوزلنمك، خمیر اولمق : اختمار عجین . اختمار طین § شراب اوله‌جق مایع قاینایوب کمالنی بولمق : اختمار شیره § باشنه اورتو اورتنمك، چاره بورنمك، یاشماقلانمق: اختمار نسوان. اختمار زنان . اختمار مخدّرات . بومعنالرك اوچنده‌ده (اختمار ایتمك) ماده‌سی قوللانیلیر .

اختناق [ع] نفس آله‌مامق، بوغلمق : اختناق امعا . اختناق رحم .

اختیار [ع] سچمك، سچلمك؛ سچوب آلمق، سچیلوب آلنمق . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: اختیار عزلت ایتدی . اهون شرّینك اختیاری . اختیار سکوت . اختیار سفر . اختیار غربت . « اختیار ایت آنی کیم رعنادر — سنبلزاده » (انتخاب) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (انتخاب عزلت ایتدی) دینلمز § اراده : اختیاری الندن کیتدی . اختیاری النده دکل . « برجذبه‌ده آلدی اختیارم — حیرانی‌یم اقتدار عشقك » بی اختیار = کندنده اولمیه‌رق، سوق طبیعتله مغلوب اوله‌رق، ناچار : پیرداغدار بی اختیار آغلامغه باشلادی § ضروری، سوق طبیعتله اولان : « آب چشمم کریهٔ بی اختیارم سویلسون — نابی » بو مقامده (بی اراده) قوللانلماز § یاشلی، پیر : اختیاردر . اختیار اولدی . (مختار، منتخب) معناسندن منقولدر . مذکری، مؤنثی مساویدر . (اختیاره قادین) دینلمه‌ملی . اختیارلادی = قوجالدی . نظمده توریه طریقیله ایراد اولندیغی چوقدر : «نوجوانم! بیك یاشا یحیای ایتدك اختیار — شیخ الاسلام» « پیرانه نصیحت ایتسه‌لرده — بن نرده‌یم ؟ اختیار نرده ؟ »

اختیارات [ع] مختار اولان اوقات وافعال . اکثریا تقویملرده (الاختیارات) صورتنده قوللانیلیر .

اختیاری [ع ف] ایستمك صورتیله، صرف اراده

ایله اولان : فعل اختیاری . افعال اختیاریه . حرکات اختیاریه .

اختیارات [ع] اختیار ایله ، صرف اراده ایله یاپیلان شیلر : صایقلامق اختیاریات مقوله سندن دکلدر .

اختیان [ع] اعتیاد خیانت .

اخجال [ع] اوتاندرمق ، اوتاندیرلمق : اخجال اطفال . اطفالك اخجالی . (تخجیل) زیاده قوللانیلیر .

اخراب [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك : ابنیه نك اخرابی . (تخریب) زیاده قوللانیلیر .

اخراج [ع] طیشاری چیقارمق ، چیقارلمق : مکتبدن اخراج ایتدیلر . مملکتندن ذخیره اخراجی . سوددن یاغ اخراجی . اخراج میت = اولو یی قبرندن چیقارمق .

اخصاء [ع] یالکز بر علم ، بر فن ، بر صنعت اوکرنمك : تعلمده اختیار اخصا هرکسه کوره اولی صایلمه ماز .

اخصائیون [ع] (اختصاصیون) ه باق .

اخطاء [ع] یاکلتمق ، یاکلدلمق ؛ خطایه دوشورمك ، دوشورلمك : معلومات اعطا ایدهیم دیرکن سامعینی اخطا ایتمش اولدی § یاکلمق ، خطا ایتمك . (یاکلماز ، خطا ایتمز) دیمك اولان (لایخطی) بوندن مشتقدر . فی الاصل (لایخطئ) اولدیغی حالده همزه تلیین ایدلمشدر : پاپا لایخطی دکلدر . (لایخطی) تلفظی غلطدر .

اخطار [ع] خاطره کتیرمك ، کتیرلمك : کیفیتی کندیسنه اخطار ایتدم . کیفیتك اخطاری . اخطار خالصانه .

اخطارات [ع] اخطارلر ، خاطره کتیرشلر : اخطارات خیرخواهانه . اخطارات بی غرضانه .

اخفاء [ع] صاقلامق ، صاقلانلمق ؛ کیزلهمك ، کیزلهنلمك .

اخلاء [ع] خالی قیلمق، قیلنمق، بوشالتمق، بوشالدلمق؛ اخلای اوانی. اخلای حجرات. اخلای سبیل = محبوسك، موقوفك یولنی آچیق ایتمك، کیتمسنه اذن ویرمك. (تخلیه) دها زیاده قوللانیلیر.

اخلاص [ع] صفوت قلب، طوغریلق، ریاسزلق، بی غرضانه محبت: کمال اخلاص. اخلاص تام. عرض اخلاص. «حق‌پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درکاه بر - برنفس توحیددن آیرلمدم الله بر» یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. سورهٔ اخلاص = (قل هو الله احد) سورهٔ شریفه‌سی. وجه تسمیه مدار تنزیه باری اولمسیدر، چونکه عربیده (اخلاص) خالص قیلمق معناسنده ده قوللانیلیر.

اخلاص پرور [ف] اخلاصی التزام ایدیجی، ایدن: قلب اخلاص پرور. بندهٔ اخلاص پرور.

اخلاص پرورانه [ف] اخلاص پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: عبودیت اخلاص پرورانه. ثبات اخلاص پرورانه.

اخلاص پروری [ف] اخلاص پرورلك: فضیلت اخلاص پروری. بوحرکتکز مغایر اخلاص پروریدر § اخلاص پروره منسوب.

اخلاصمند [ف] اخلاصلی، اخلاص ایله متصف: دل اخلاصمند. عبد اخلاصمند.

اخلاصمندانه [ف] اخلاصمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مکاتبات اخلاصمندانه.

اخلاصمندی [ف] اخلاصمندلك: وظیفهٔ اخلاصمندی بویله‌می ایفا اولنور؟ § اخلاصمنده منسوب.

اخلال [ع] خلل ویرمك، ویرلك؛ سقطلامق، سقط ایدلمك. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: (تقعید) فصاحتی اخلال ایدر. فصاحتك اخلالی.

اخماد [ع] آتشك آلوینی باصدرمق، آلو باصدیرلمق: اخماد لهب ۰ شعله‌نك اخمادی ۰

اخوان [ع] و

اخوه [ع] (اخ) ك جمعی ۰ قارداشلر: اخوان یوسف ۰ اخوهٔ یوسف § دوستلر، آره‌لرنده محبت اولان ذوات، رفقاء، اصدقا: اخوان بیننده بویله شیلر اولملیمی؟ (احباب) و (احبا)دن قوتلی عد اولنور § برطریقه منتسب اولان ذوات: اسرارده شیخ غالبك اخواننده ایدی ۰ (اخوه) آز قوللانیلیر ۰ (اخوان) عربیده اولدیغی کبی همزه‌نك ضمه‌سیله‌ده قوللانلماز ۰

اداره [ع] دوندرمك، دوندیرلمك: ادارهٔ اقداح شماتت ایتدیلر ۰ اقداحك اداره‌سی § ایشی قوللانش، بجرش: هرمأموریتنده حسن اداره‌یه موفق اولدی § برمدیرك عهده‌سنده‌كی وظیفه § براداره‌یه مخصوص بنا: رژی اداره‌سی § تعیشی یولنه قویش: بومعاش آنی اداره ایتمز ۰ بومعاش ایله اداره ایده‌مز § مدار تعیش: اداره‌سزلكندن شكایت ایدیور § قاعدهٔ تصرفه رعایت، عدم‌اسراف: وارداتنی اداره ایله قوللانیور § ضبط وربط، حسن تنسیق: ادارهٔ ملك ۰ ادارهٔ مملكت ۰ ادارهٔ دولت ۰

اداره‌خانه [ف] غزته‌وسائره‌نك اداره‌سنه مخصوص بنا ۰

اداله [ع] متداول ایتمك، ایدلمك؛ تداوله‌چیقارمق، چیقارلمق: ادالهٔ مسكوكات جدیده ۰ قوائم نقدیه‌نك اداله‌سی ۰

ادام [ع] اتمك قاتیغی: فلان بلا ادام اكل خبز ایله محافظهٔ حیات ایدردی ۰ نعم الادام الخل = سركه نه كوزل قاتیقدر!

ادامت [ع] و

ادامه [ع] دوام‌لی ایتمك ، ایدلمك ؛ دائم قیلمق ، قیلنمق : ادامهٔ شرف خاندان . شان خاندانك ادامه‌سی . (ابقا) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (ابقای نام) دینیلیر . (ادامهٔ نام) دینلمز . (ادامت) نظمده قوللانیله بیلیر .
أدام‌الله = الله دائم ایلسون !
« دوام عمری مدار حیات عالمدر —
جهانیان بر آغیزدن دیور : ادام‌الله ! »

ادانه [ع] اودنج ویرمك ، ویرلمك : شوقدر غروش ادانه ایتدی . برمبلغك ادانه‌سی .

ادبار [ع] دنیانك انساندن یوز چویریشی ، طالعك مساعده‌سزلکی ، بختسزلق : بیچاره دوچار ادبار اولمش ایدی .

اذخار [ع] اذلال ، تحقیر .

ادّخار [ع] بیریکدرمك ، بریکدیرلمك ؛ طوپلایوب صاقلامق ، طوپلانیلوب صاقلانمق : خیلی نقود ادخار ایتمش ایدی . اموالك ادخاری . کلمه‌نك (ذخیره) دن مأخوذ اولمسی (ادخار ذخائر) تعبیرینك استعمالنه قطعا مانع اوله‌ماز . تخفیف ایله غلطدر .

ادخال [ع] صوقمق ، کیردرمك ، کیردیرلمك ؛ داخل قیلمق ، قیلنمق : خارجدن کتیردیکی امتعه‌یی شهره ادخال ایلدی . امتعه‌نك شهره ادخالی . اوغلنی سلك عسکری‌یه ادخال ایلدی . فلانك کتابت مسلکنه ادخالی § اوزرینه ، اولنه کتیرمك ، کتیرلمك : (نموذج) لفظنی بعض علما — همزه ادخالیله — (انموذج) صورتنده قوللاندیلر . همزه‌نك ادخالی .

ادخالات [ع] ادخاللر ، برمملکته خارجدن کتیریلن اموال وامتعه ، (اخراجات) ك ضدی : ازمیرك ادخالات واخراجاتی .

ادّخال [ع] کیرمك . (دخول) زیاده قوللانیلیر .

ادّخان [ع] و

ادخان [ع] توتمك : ادخان آتش • ادخان نار • ادخان بقيۀ حريق • ادخان جحيم • ادخان ارض •

ادراء [ع] بيلدرمك ، بيلديرلمك . آز قوللانيلير • « ومادراك ماالذوق السليم ؟ » = ذوق سليمك نه‌دن عبارت اولديغنی سكا هانكی شی بيلدردی ؟

ادراج [ع] ايچريسنه قويمق ، قونلمق : فلان مسئله‌يی يازديغی رساله‌يه اولدن ادراج ايتمش ايسه‌ده صكره‌دن اخراج ايلمشدر • مسئله‌نك رساله‌يه ادراجی • (درج) دها زياده قوللانيلير • (تدريج) ك صورت استعمالی باشقه‌در •

ادرار [ع] آقتمق • ادرار ويريجی معناسنده قوللانيلان (مدر) بوندن مشتقدر § بول • وظيفه ، تعيين ، كلير معناسنده استعمالی مهجوردر •

ادراك [ع] آكلامق ، آكلاشلمق : مخلوق حقيقت خالقی ادراك ايده‌مز • حقيقت آلهيه‌نك ادراكی مستحيلدر § يتشمك ، ايرشمك : ادراك ايتديكمز عصر جليلك ملكمزده ميدانه كتيرديكی بدايعك هربری پادشاهمزك معالی پرورلكنی اثبات ايدر بر كواه عادلدر • ادراكيله مفتخر اولديغمز = يتشمكله مفتخر اولديغمز . بو معناده مفعول به ايله قوللانلمامق ، مثلا (بو عصر معرفته ادراك ايدنلر بختياردر) دينيلوب (بو عصر معرفتی ادراك ايدنلر بختياردر) دينلمه‌مك اولادر § وقتی كلوب كمالنی بولمق : محصولات ادراك ايتدی • مزروعاتك ادراكی زراعی ممنون ايدر § آكلايش ، وارش : اصحاب ادراك بو رأيی اعتراف ايلر . نقصان ادراك . بی ادراك . ادراكسز • ادراكسزلك • « بخش ايلدی اهل عجزه ادراك — فحوای شريف ماعرفناك — غالب »

ادراكات [ع] آكلايشلر : ادراكات بشر ، بشريه • انسان جزئيات قبيلندن اولان ادراكاته مغرور اولماملی •

ادعاء [ع] حقلی حقسز بر حكمده آياق ديره‌مك : منشی اولديغنی ادعا ايديور • شاعرلك ادعاسنده بولنيور • « نه

دیدمسه بن‌معاند بنه ادعایه کیتدی — بن اوادعایه قیزیم امکم هبایه کیتدی — صفا » § عناد : بویله ادعاجی آدم کورمدم .

ادّعائی [ع ف] ادعایه منسوب، دلیلسز، حکم عندی ایله: نفعینك « عقل کل دیوانهٔ حسن بیانمدر بنم » سوزی ادعائیدر .

ادّعائیّات [ع] ادعائی شیلر، دلیلسز دعوالر : اکثر فخریات ادعائیات مقوله‌سندندر .

ادْغامْ [ع] کلمات عربیه‌ده متجانس ویا متقارب اولان ایکی حرفدن برنجیسنك ایکنجیسنه ادراجی . برنجیسنه (مُدْغَم) ، ایکنجیسنه (مدغم فیه) دینیلیر .

اِدْلالْ [ع] نازلانمق، شوخلق، عشوه بازلق ایتمك : ادلال صاحبهٔ جاله یاقیشیر § ناز ایتمکده ایلری کیتمك . ادل فامل = نازی حددن آشیردی، اوصاندردی . (چوق ناز عاشق اوصاندیرر) معادلیدر .

اِدْماجْ [ع] درج ، ادخال : کتابدن مکرراتك اخراجیله آنلرك یرینه مسائل مفیده ادماجی لازم کلیر .

اِدْمانْ [ع] مداومت : ادمان شراب برخانمانی خراب ایده بیلیر § مداومتله ملکه حاصل ایتمکه چالشمق . اکثریا مادیاتده قوللانیلیر : کونده ایکی ساعت یول یوریمکه ادمان ایدیور § مداومتله حاصل ایدیلن ملکه : ادمانلی پهلوان . بوبولده ادمانی وار . ادمان پیدا ایتمش . ادمان بدن = جیمناستیق ، ژیمناستیق .

اِدْهاشْ [ع] دهشته دوشورمك ، دوشورلمك ؛ دهشت ویرمك ، ویرلمك : سحائب صاعقه پاش سکنهٔ شهری ادهاش ایلدی . اطفالك ادهاشی موافق حکمت دکلدر . بومعناده (تَدْهیش) دخی قوللانیلیر .

اِدّهانْ [ع] کوزل قوقولو یاغ سورنمك : حاجیٔ خوش‌نهاد ادهانی اعتیاد ایتمش ایدی .

اذابه [ع] اریتمك ، اریدلمك : معدنیاتی اذابه ایده‌رك برطاقم اوانی وجوده کتیریرلردی • معدنیاتك اذابه‌سی § اریدرجه‌سنه اضطراب ویرمك ، ویرلمك : کان وفاظن اولنان اوکوزلك آتش حسرتی نیجه قلبی اذابه ایتمشدر • قلب عاشقك اذابه‌سی •

اذاعت [ع] یاخود

اذاعه [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : اذاعهٔ اسرار • مکتومانك اذاعه‌سی § صوت بلند ایله اشاعه ، اعلان : اذاعهٔ وقت صلات • (اذاعت) نظمده قوللانیله بیلیر •

اذاقه [ع] طاتدرمق ، طاتدیرلمق : « برجوش قیلدی کوکلی برذوق معنوی — کوثر اذاقه ایلدی کویا علی بکا » کوثرك اذاقه‌سی •

اذعان [ع] آکلایش ، حس ایدش ، مؤدبلك ، حرکات ادیبانه التزامی : اذعانلی برآدم • نقصان اذعان • « واهب الادراك مزداد ایلسون اذعانکی » بی اذعان = اذعانسز • (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی نادردر •

اذکار [ع] یاد ایتدرمك ، ایتدیرلمك ؛ آکدرمق ، آکدیرلمق : براقدیغی آثار نامنی اذکار ایتمکده‌در • نامك اذکاری • بومعناده (تذکیر) دخی قوللانیلیر •

اذلال [ع] ذلیل قیلمق ، قیلنمق : رب ذوالجلال متکبرینی اذلال ایدر • متکبرینك اذلالی •

اذن [ع] دستور : اذن ایستدی • اذن ویردی • اذن آلدی • اذنکز وارمی ؟ اذنکز اولورمی ؟ اذنی وار • اذنی یوق • اذنسز • بلا اذن = اذنسز اوله‌رق : بلا اذن مکتبدن کیتمش • باذن الله = اللهك اذنیله : باذن الله شفایاب اولدی • با اذن شرعی = طرف شرعدن ویریلن اذن ایله : با اذن شرعی حلول رمضان اعلان اولندی • اذننامه = عقد نکاح ایچون طرف شرعدن ویریلن کاغد • (اذننامه)

مقامنده (رخصتنامه) ویا (اجازتنامه) دینلمز .

اذناب [ع] کناهکار اولمق ، کناه ایشله‌مك . کناهکار معناسنده قوللانیلان (مذنب) بوندن مشتقدر .

اذهاب [ع] کیدرمك ، کیدرلمك ؛ ازاله : اذهاب اوساخ . ان الحسنات یذهبن السیئات = حسنات سیئاتی ازاله ایدر § آلتون سورمك ، سورلمك ؛ یالدیزلامق ، یالدیزلانلمق : اذهاب کتاب . بو معناده (تذهیب) زیاده قوللانیلیر .

ارائه [ع] کوسترمك ، کوسترلمك : خطاسنی کندیسنه ارائه ایتدیلر . خطانك ارائه‌سی . (ارنی = بکا ذاتکی کوستر . حضرت موسانك طور سیناده جناب حقه عرض ایتدیکی نیاز رؤیت قرآن کریمده بو جملهٔ شریفه ایله کوسترلمشدر . ینه قرآن کریمده حکایه بیورلدیغی اوزره آکا (بنی سن دنیاده کوره‌مزسین) مألنده اولان (لن ترانی) جملهٔ جلیله‌سیله جواب ویرلمشدر .

اراحه [ع] آسوده قیلمق ، قیلنمق ؛ راحتلندرمك ، راحتلندیرلمك : مشکلنی حل ایده‌رك فکرینی اراحه ایلدیلر . فکرك اراحه‌سی . اراحهٔ روح .

اراده [ع] دیله‌مك ؛ مراد ایتمك ، ایدلمك : جناب حق کائناتك عدمدن وجوده کلمسنی اراده بیوردی . (شعر) لفظندن (کلام موزون) اراده‌سی اطلاقات عرفیه‌دندر . ارادهٔ کلیه = اللهك اراده‌سی . ارادهٔ جزئیه = انسانك اراده‌سی : ارادهٔ جزئیه‌مزی دائما خیره صرف ایتملی‌یز . ارادهٔ سنیه = امیرالمؤمنین پادشاهمزك امری . باارادهٔ سنیه = ارادهٔ سنیه ایله ، پادشاه اسلامك امریله . ارادهٔ علیه = صدر اعظمك امری . باارادهٔ علیه = صدر اعظمك امریله . بعضاً (ارادت) صورتنده دخی قوللانیلیر : « ارباب عشقك الده دکلدر ارادتی — نائلیٔ قدیم »

اِرادات [ع] اراده‌لر: ارادات الٓهیه ۰ ارادات سنیه ۰ ارادات شاهانه ۰ ارادات علیه ۰ صرف ارادات ۰

اِرادی [ع] اراده‌یه منسوب، مراد ایتمك صورتیله اولان: ارتعاش ارادی. بكای ارادی. كریهٔ ارادی ۰ حركت ارادیّه ۰ حركات ارادیّه ۰ بومقامده (اختیاری) دخی قوللانیله‌بیلیر ۰ (ارادی) (قسری) نك، (اختیاری) (اضطراری) نك ضدی عد اولنور ۰

اِرادیّات [ع] ارادی اوله‌رق، مراد ایتمك صورتیله اولان شیلر: انسان بعض ارادیاتی اوزرینه مسئول اوله‌بیلیر ۰ كرك دنیایه كلمك، كرك دنیادن كیتمك ارادیات مقوله‌سندن دكلدر ۰

اِراقه [ع] دوكمك، دوكلمك: «ایدر اراقهٔ دم حسرتكله چشمانم — ترحم ایت نیجه دمدر اسیر هجرانم» خون قربانك اراقه‌سی ۰

اِرباء [ع] نمالاندیروب آرتیرمق، نمالاندیریلوب آرتیرلمق: اربای مال یتیم ۰ برمبلغك اربایسی ۰ آز قوللانیلیر ۰

اِربه [ع] زیركلك، ذكا § حاجت § حیله ۰ اولو الاربه = اصحاب ذكا، اصحاب حاجت، حیله اربابی ۰

اِرتاع [ع] اوتلاتمق، اوتلادلمق: ارتاع حیوانات ۰ اغنامك ارتاعی ۰ (رعی) زیاده قوللانیلیر ۰

اِرتباط [ع] باغلانش، مناسبت، تعلق: ارتباط قلب ۰ هركسك طبعاً وطننه ارتباطی واردر § عباره‌لرك بربرینی طوتمسی: بوجمله‌نك اوته‌كنه ارتباطی یوق ۰

اِرتباع [ع] بهار موسمنده بریرده اقامت: «ارباب ارتباع ایله شنلندی چاملیجه»

اِرتتاج [ع] سوز سویلركن دیل طوتلمق: سعید بن جبیرك طلاقت لسانی باعث ارتتاج حجّاج اولمش ایدی ۰

اِرتجاء [ع] اومه، امیدایدش: ارتجای خلاص ایله

اورایه التجا ایتمش ایدی . (رجا ایتمك) مقامنده (ارتجا ایتمك) استعمالی صوغق دوشر .

ارتجاج [ع] هیجانه كلمك ، چالقانمق : ارتجاج دریا . ارتجاج عمان .

ارتجال [ع] سوزی دوشونمه‌دن ، حاضر جوابلق بولنده سویلیش ؛ بالبداهه سویلیش . اكثریا نظم حقنده قوللانیلیر : هرشاعر رجال ارتجالدن معدود اوله‌ماز .

ارتجالاً [ع] ارتجال صورتیله ، طریقیله : ارتجالاً بر بیت اوقودی .

ارتجالیات [ع] ارتجال صورتیله ، طریقیله سویلنیلن سوزلر ، شعرلر : ارتجالیات عرب .

ارتحاض [ع] رسوای اولمق : ارتحاض اصحاب اغراض .

ارتحال [ع] دنیادن آخرته كوچمك ، وفات : مولانا جامی (ومن دخله كان آمنا) حروف شریفه‌سنك كوستردیکی (۸۹۸) تاریخنده ارتحال ایتمشدر . (ارتحال دار بقا ، ارتحال دارنعیم) كبی صورتلرده دخی قوللانیلیر . مطلقا كوچك معناسنده قوللانلماز اولمشدر . مثلا (استانبولدن چاملیجه‌یه ارتحال ایتدی) دینلمز .

ارتخاص [ع] اوجوز عد ایتمك ، ایدلمك : ارتخاص متاع . متاعك ارتخاصی .

ارتداء [ع] ردا الانمق ، جاروشال كبی برشیئه بورنمك : ارتدای نسوان .

ارتداد [ع] دین اسلامدن دونمك ، مرتد اولمق : عهد خلافت صدیقده ارتداد ایدنلر تأدیب ایدلدی . بر زمان صكره ارتداده نیت ایدن او آنده مرتد اولور .

ارتداع [ع] ممنوع اولان شیدن كری طورمق :

« نوش صهبادن ارتداع ایدرز —
بز بو صورتله انتفاع ایدرز »

ارتداف [ع] آردینه دوشمك، آردی صیره کیتمك : یولی شاشیرمامق ایچون ، بکچمکده اولان قافله‌یه ارتداف ایتدی .

ارتزاق [ع] رزقلانمق، رزق آلمق : ارتزاق ایچون تجمع ایدن فقرایه کولر یوز کوستررردی .

ارتساس [ع] شایع ، فاش اولمق : ارتساس اخبار . ارتساس اسرار .

ارتسام [ع] رسمی چیقمق ، نقش اولمق : « صورتك آنده ارتسام ایده‌لی — لوح دل اولدی قبلة الاشواق »

ارتشاء [ع] رشوت آلمق ، قبول رشوت : فلان ارتشا ایله لسانه کلمش ایدی .

ارتشاف [ع] امه‌رك آزار آزار ایچمك ، ایچلمك : ارتشاف سلاف . ارتشاف آب صاف .

ارتضاء [ع] تقدیر وانتخاب : ابن النجار شیخ رضا سائر بعض شعرای مشایخه نسبتله شایان ارتضادر . (مرتضی) بوندن مشتقدر .

ارتضاع [ع] سود امك : ارتضاع صبی . ارتضاع طفل نوزاد .

ارتعاء [ع] اوتلامق : ارتعای انعام . ارتعای مواشی .

ارتعاب [ع] قورقق: اصحاب ارتکاب عدالتك ظهوریله دوچار ارتعاب اولمش ایدی .

ارتعاد [ع] و

ارتعاش [ع] تتره‌مك . (ارتعاش) زیاده قوللانیلیر : ارتعاش دست پیر . ارتعاش دست مخمور .

ارتغاب [ع] رغبت . آزقوللانیلیر .

ارتفاد [ع] اکتساب . آزقوللانیلیر .

ارتفاع [ع] یوکسکه چیقمق، یوکسلمك: شان کلامك ارتفاعی مقتضای حاله مطابقتیله حاصل اولور — خطیب دمشقی § یوکسکلك: اون مترو ارتفاعنده . شوقدر ارتفاعی

وار § كونشك يوكسكلكی : ارتفاع آلمق § اورته‌دن قالقمق : ارتفاع نقيضين ، ارتفاع ضدين محالدر .

ارْتفاعاً [ع] ارتفاع جهتيله ، يوكسكلكجه : بو ايكی ديوار بيننده ارتفاعاً فرق واردر .

ارْتقاء [ع] يوقاری چيقمق ، يوكسلمك : مراتب عاليه‌يه ارتقا ايتدی . بو مقامده (ترقّی) آزقوللانيلير § ايلريله‌مك ، ايلری كيتمك ، حسن صورته كيرمك : « معرفت ، صنعت ارتقا ايديور » بو مقامده (ترقی) زياده قوللانيلير .

ارْتقاب [ع] بكله‌مك ، كوزتمك . (ترقّب) زياده قوللانيلير . بونلر (انْتِظار) دن قوتلی عد اولنور .

ارْتقاش [ع] اثنای حربده عسكر بربرينه كيرمك ، قارمه قاريشيق اولمق : ارتقاش افواج اعدا مرمياتمزك درجهٔ تأثيرينی ابا ايلدی .

ارْتكاب [ع] ناسزا ، كوتو ايش ايشله‌مك ، ايشله‌نملك : ارتكاب رذائل . رذائلك ارتكابی . ولی نعمتنه قارشی بو حركتی ارتكاب ايتدی § برمأمورك مأموريتنی سوء استعمال ايتمسی ، مرتكبلك : ارتكابی تحقق ايتديكندن حقنده مجازات قانونيه اجرا اولندی . عربيده اولديغی كبی (ركوب) معناسنده قوللانلماز .

ارْتهان [ع] رهن اوله‌رق آلمق ، آلنمق : ارتهان ايتمش اولديغی آلتون ساعتی اعاده ايلدی . ساعتك ارتهانی .

ارْتياب [ع] شبهه‌لنمك ، شبهه . (ايتمك) ماده‌سيله آزقوللانيلير . بلا ارتياب ، بی ارتياب = شبهه‌سز .

ارْث [ع] وارثك شرعاً آلديغی تركه ، ميراث .

ارْثاً [ع] ميراث اوله‌رق : بوخانه فلانه ارثاً انتقال ايتمشدر § آنادن بابادن انتقال ايتمك صورتيله : ارثاً متورم ايدی .

ارْثی [عف] ارثه منسوب : ملك ارثی . املاك ارثيه .

اموال ارثیه . امراض ارثیه ۰ علل ارثیه ۰

ارجاع [ع] کری دوندرمك ، دوندیرلمك : ارجاع نظر ایده‌رك عقبکیلرك مقدارینی کشف ایلدی ۰ نظرك ارجاعی ۰ ایشك مرجعنه ارجاعی . ارجاع ضمیر ۰ (اعاده) ایله بینلرنده فرق واردر ۰ مثلا (اعادهٔ زیارت ، اعادهٔ عافیت) دینیلیر ۰ (ارجاع زیارت ، ارجاع عافیت) دینلمز ۰ (ارجاع) (استرجاع) مقامنده قوللانلماز ۰

ارخاء [ع] کوشتمك ، کوشه‌لمك : ارخای عنان ایلدی ۰ عنانك ارخاسی ۰ ارخای عمامه = اندیشه‌سز، امنیت ایچنده اولمق ۰

ارخاص [ع] اوجوزلاتمق ، اوجوزلادلمق : ارخاص اسعار ۰ اسعارك ارخاصی ۰ حوایج ضروریه‌دن اولان مأکولاتی ارخاص ایله خلقك دعاسنی آلدی ۰

ارداف [ع] آردی صیره یورتمك ، یوریدلمك ، آردی صیره ایراد ایتمك ، ایدلمك : لافی لافه ارداف ایدر بر یاوه‌کو ایدی ۰ بر مصراعك دیکرینه اردافی ۰ (تردیف) دها زیاده قوللانیلیر ۰

اردافاً [ع] ارداف صورتیله : عساکر نظامیه‌یه اردافاً کوکللولر دخی یوله چیقارلمش ایدی ۰

ارساء [ع] ثابت، پایدار قیلمق، قیلنمق ۰ آز قوللانیلیر ۰ ارسای لنکر = دمیر آتمق ۰ ارسای سفینه = کمی‌یی دمیر اوزرنده طوردرمق ۰

ارسال [ع] کوندرمك ، کوندرلمك ۰ اشخاص واشیاده قوللانیلیر : آدم ، مکتوب ارسال ایتدی ۰ آدمك ، مکتوبك ارسالی ۰ ارسال مثل = بر فکری عامه‌نك معلوم ومسلمی اولان بر فقره‌نك ایرادیله تنویر ایتمك : ارسال لحیه = صاقال قویویرمك ۰

ارسالات [ع] ارساللر ، کوندرشلر : ارسالات مأموری ۰

ارشاد [ع] طوغری یول کوسترمك، کوسترلمك:

اصحاب ضلالی ارشاد ایلدی • طریق حقه ارشاد ایلدی • اصحاب ضلالك ارشادی • حق آلهیه‌ده دخی قوللانیلیر : اللهك ارشاد ایتمدیکی کیمسه ارشاد ایده‌مز •

اِرْصان [ع] محکم قیلمق، قیلنمق. (تَرْصین) زیاده قوللانیلیر •

اِرْضاء [ع] راضی ایتمك، ایدلمك : اوقدر چالشدی، ارضا ایده‌مدی • ارباب حقوقك ارضاسی • ارضای طرفین • (تَرْضیه) باشقه یولده قوللانیلیر •

اِرْضاع [ع] امزرمك، امزیرلمك : زواللی مادرهم سرعتله کیدیور، هم قوجاغنده‌کی معصومی ارضاع ایدیوردی • معصومك ارضاعی •

اِرْغاب [ع] رغبت ایتدرمك، ایتدیرلمك • (تَرْغیب) زیاده قوللانیلیر •

اِرْغام [ع] یره سورتمك، سورتلمك • اکثریا (اَنْف، اُنوف) لفظلریله (بورننی یره سورتمك) تعبیرینه معادل اوله‌رق کمال تحقیر مقامنده ایراد اولنور : ارغام انف دشمن • ارغام انوف اعدا • (تَرْغیم) ده بو معناده قوللانیلیر •

اِرْفاه [ع] رفاه وراحته نائل قیلمق، قیلنمق : ارفاه اهالی • تبعه‌نك ارفاهی • (تَرْفیه) زیاده قوللانیلیر •

اِرْقاق [ع] صاتین آلمق ویا اسیر ایتمك صورتیله قول ایدنمك، ایدنلمك : ارقاق ممالیك • ارقاق جواری •

اِرْکاب [ع] بندرمك، بندیرلمك : آرابه‌یه، حیوانه، واپوره ارکاب ایلدی • بالارکاب = بندیره‌رك، بندیریله‌رك •

اِرْکاباً [ع] ارکاب صورتیله : واپوره ارکاباً کوندردی • شمن‌دوفره ارکاباً کوندرلدی • بوکا بدل (بالارکاب) دخی دینیله‌بیلیر •

اِرَمْ [ع] (شدّاد) ك جنت تقلیدی اولمق اوزره تنظیم

ایتدردیکی مشهور باغ ۰ اکثریا (باغ ارم) صورتنده قوللانیلیر : « ایردی یینه ارد بهشت اولدی هوا عنبر سرشت — عالم بهشت اندر بهشت هرکوشه برباغ ارم — نفعی » بو باغك (عدن) جهتنده اولدیغی مرویدر ۰ ترتیباتی اکمال ایدیلنجه شداد تماشا ایتمك اوزره احتشام تام ایله قالقوب کیتمش ۰ باغه دها برخیلی مسافه وار ایکن ظهور ایدن برصیحهٔ آسمانی شدادی یانندهکیلرله برابر هلاك ایتمش ۰ همزهنك فتحیله غلطدر ۰

اِرْوَاء [ع] قاندرمق، قاندیرلمق؛ سیراب ایتمك ، ایدلمك : بوچشمهٔ نوپیدا نیجه تشنهلری اروا ایدهجکدر ۰ ارباب عطشك ارواسی ۰ سقی وارْوا ۰

اِرْهَاب [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : ارهاب عدوّالله ۰ ارهاب خونه ۰ (ترهیب) زیاده قوللانیلیر ۰

اِرْهَاص [ع] (ارهاصات)ك مفردی ۰

اِرْهَاصَات [ع] بر پیغمبرك بعثتندن مقدم — بعث اولنهجغنه اشارت اولمق اوزره — ظهور ایدن خارق العاده احوال ۰ طاق کسرانك ییقلمسی ، نارمجوسك سونمسی ، ساوه کولنك یره کچمسی بعثت محمدیهیه دائر اولان ارهاصات جلیله جملهسندندر ۰ بوخارقهلردن برنجیسنی امام بوصیری شو بیت ایله کوسترر : « وبات ایوان کسری وهو منصدع — کشمل اصحاب کسری غیر ملتئم »

اِرْهَان [ع] رهن قویمق ، قونلمق ۰ (ترهین) زیاده قوللانیلیر ۰

اِزَاء [ع] برشیئك مقابلی ، قارشیشی : (حیوان ناطق) مفهومی ازاسنه (انسان) لفظی وضع ایدلمشدر ۰

اِزَار [ع] بلدن آشاغی‌یه مخصوص اورتو ؛ فوطه ، پشتمال کبی شیلر ۰ (ردا) بالعکس بلدن یوقاری‌یه مخصوص اورتودر ۰

اِزَالَه [ع] کیدرمك ، کیدرلمك؛ یوق ایتمك ، ایدلمك : ازالهٔ غم ۰ غمك ازالهسی ۰ ازالهٔ وجود ۰ ازالهٔ اختلاف ۰

ازبار [ع] یازمق ، یازلمق ؛ یازمق صورتیله بیلدرمك ، بیلدیرلمك : کیفیتی ازبار ایلدی . کیفیتك ازباری . (ازبارات) قوللانلماز . لازم گلنجه (اشعارات) دینیلر .

ازدجار [ع] ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت : ازدجار اطفال .

ازدحام [ع] غلبه‌لك : چوق ازدحام وار ایدی . کمال ازدحامدن اوطوره جق بر بوله‌مدیلر § غلبه‌لکدن صیقشمق . (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر .

ازدراء [ع] استحقار . نظر ازدرا . عین ازدرا . چشم ازدرا .

ازدواج [ع] بر برینه اش ، جفت اولمق ، چفتلشمك § نکاح ایله بر برینه قاری قوجه اولمق : « ازدواج امرینی فکر ایلر ایکن — ایتمشنز بزبزی اغفال مکر — سن صانیردك بنی صاحب ثروت — بن صانیردم سنی عفت پرور — بوآلو »

ازدیاد [ع] آرتمق ، چوغالمق : « ایلدکجه نور چشم راز بینم ازدیاد — ایتدی بی آرامیٔ قلب حزینم ازدیاد » بعضاً (بولمق) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر : « مظهر اسرار کرارم که اولسه منکشف — پردهٔ وحدت ینه بولماز یقینم ازدیاد — جلال » (ازدیاد) ایله مترادف اولان (تزاید) (ایتمك) ماده‌سیله زیاده ترکب ایدر .

ازعاج [ع] تعجیز : انسانی ازعاج ایتمه ملی . (تعجیز) دن قوتلی عد اولنور .

ازعاجات [ع] ازعاجلر : ازعاجات متوالیه .

ازفاف [ع] گلینی کویکینك خانه‌سنه گوندرمك ، گلین گوندرلمك : رسم ازفافی تماشا ایچون برچوق قادین بیریکمش ایدی .

ازکام [ع] زکامه اوغراتمق ، اوغرادلمق .

ازلاق [ع] سورچدرمك ، سورچدیرلمك ؛ قایدرمق ، قایدیرلمق : ازلاق اقدام . اقدامك ازلاقی .

[stamp]

إزلال [ع] (ازلاق) ه باق: فلانی ازلال واذلال ایله برکشته حال ایتدیلر.

إزمهرار [ع] پارلدامق: ازمهرار کواکب. ازمهرار انجم. ازمهرار پروین § صوغق شدید اولمق، شدتلنمك: ازمهرارموسم § صورت اکشیمك: ازمهرار چهره.

إزهاق [ع] ابطال ومحو. ازهاق روح = جان چیقارمق، اولدرمك.

إسائت [ع] کوتولکده بولنمق: اسائت ایدیـور. همزهٔ اولانك فتحیله غلطدر. (افساد) معناسنده قوللانلماز.

إسار [ع] باغ، بند: اسار اسارت.

إساغه [ع] بوغازدن قولایلقله کچیرمك، کچیرلمك: اساغهٔ طعام. اساغهٔ زلال.

إساله [ع] آقتمق، آقیدلمق: اسالهٔ ماء لذیذ. ماء راکدك اساله‌سی. (رسالهٔ فوائد اساله) کبی تعبیرلر اورته‌دن قالدیرلملی.

إسباغ [ع] تام قیلمق، قیلنمق: اسباغ نعم. اسباغ عطایا. اسباغ وضو = آبدستی هر عضوی حقیله تطهیر ایده‌رك مکمل صورتده آلمق.

إسبال [ع] یوللاندرمق، یوللاندیرلمق، کوندرمك، کوندرلمك. ذی روح حقنده استعمالی انسبدر: اسبال اهل قریه. اسبال حیوانات.

إسپازموز [رومجه‌دن] اعصاب وعضلاتك غیر اختیاری اوله‌رق اهتزاز وحرکتی.

إسپرمچت [لاتینجه‌دن] بالینه بالیغی مومی.

إسپنچیار [ایتالیانجه‌دن] اجزاجی، اجزای طبیه صاتان § اجزاخانه. (فن

اسپنجیاری، اجزای اسپنجیاریه) تعبیرلرینك استعمالنه احتیاج یوقدر. (فن صیدله، فن صیدلانی، اجزای صیدلیه، اجزای صیدلانیه) تعبیرلری قوللانملی .

اسپیتالیا [ایتالیانجه دن] خسته‌خانه . اکثریا ملل غیر مسلمه طرفندن یاپدیریلان غربا خسته‌خانه‌لرینه اطلاق اولنور.

اسپیر [ایتالیانجه دن] حیوانه، حیوانلره باقان اوشاق، سایس .

اسپیرتو [ایتالیانجه دن) روح ، مسکرات روحی .

استاتیستیق [فرانسزجه‌دن] بر دولت ویا مملکتك محصولات ومصنوعاتنی واحوال سائره‌سنی تعداد وتعیین ایتمك فنی § بوبولده یاپلمش دفتر ، جدول .

استاسیون [فرانسزجه‌دن] موقف، شمن‌دوفر موقفی .

استاقوز [رومجه‌دن] معروف دکز مخلوقی .

استالیا [ایتالیانجه‌دن] بر - کمینك - حموله‌سنی آلمق ویا چیقارمق اوزره - لیمانده بکلدیکی اجرتسز مدت معینه .

استاوروز [رومجه‌دن] خاچ، چارمیخ . استاو - روز چیقارمق = ال اشارتیله صورت مخصوصه‌ده خاچ رسمی یاپمق § خرستیان آیننجه اظهار کمال تعظیم .

استاوریت [رومجه‌دن] معروف برنوع بالق .

استباحه [ع] مباح عد ایتمك، ایدلمك .

استباق [ع] یارشمق، یارش ایتمك : استباق فرسان . استباق فارسان . استباق سواران . استباق سلاح اندازان . استباق تیر اندازان .

استبانه [ع] واضح ، عیان اولمق : استبانهٔ صبح

صادق . استبانهٔ آثار نوبهار . (مُسْتَبان) بوندن مأخوذدر .

اِسْتِبْحاث [ع] (ابحاث) ه باق .

اِسْتِبْحار [ع] دریا کبی واسع اولمق : فقهده استبحاری وار . (تَبَحُّر) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِبْداع [ع] بدیع ، نادیده عد ایتمك ، ایدلمك : صبی هرکوردیکی شیئه نظر استبداع ایله باقار . برمنظومه‌نك استبداعی .

اِسْتِبْدال [ع] دکشدرمك ، دکشدیرلمك . عسکر حقنده قوللانیلیر : استبدال نفرات . نفراتك استبدالی . استبدال نفراتی . استبدال تذکره‌سی . (مُسْتَبْدَل) معناسندده قوللانیلیر : بوغیرتلی نفراستبدال اولمق ایستمیور ، عسکرلکك بیوك برشرف اولدیغنی بیلیور .

اِسْتَبْرَق [ع] قالین دیبا ، دیباج غلیظ § صیرمه ایله طوقونمش دیبا ، زربفت .

(سُنْدُس) لفظیله برابر قرآن کریمده وارد اولمشدر .

اِسْتِبْشار [ع] مژده آلمق ، آلنمق ، برخبری مژده آلیرجه‌سنه آلمق ، برخبر مژده طرزنده آلنمق : قدومکزی دون صباح استبشار ایتدم . قدومکزك استبشاری § سویمك ، فرحناك اولمق : رؤیت دیدار موجب استبشار اولدی . مژده‌لمك معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِبْطان [ع] ایچ یوزینه ، لدنیاتنه واقف اولمق : استبطان امور ایله مشهور ایدی .

اِسْتِبْعاد [ع] بعید عد ایتمك ، ایدلمك . معنویاتده قوللانیلیر . مثلا (شوقدرجق مسافه‌یی استبعاد ایدیور) دینلمز . (تباعد) مقامنده‌ده قوللانلماز .

اِسْتِبْقاء [ع] باقی اولمسنی ایستمك ، باقی اولمسی ایستنلمك : استبقای توجهات . توجهاتکزك استبقاسنه وسیله عد اولندی . باقی قیلمق معناسنده قوللانلماز .

استتابه [ع] طلب توبه: مرتد حقنده مجازاتدن اول استتابه اجرا اولنور.

استتار [ع] گیزلنمك: «بن دیدكجه استتار ایت اختیارم سلب ایدوب — عشق كندی كندینی ناله‌ مله اعلان ایتمه‌ده» «امكانی یوق استتار عشقك — درمانی كبی نزار عشقك» (اختفا) ایله بینلرنده فرق واردر. (اختفا) اكثریا اجسامده قوللانیلیر. (تستر) لده استعمالی باشقه یولده‌در.

استتمام [ع] اتمامنی ایستمك، اتمامی ایستنلمك: جناب حقدن دائما استتمام نعم ایدردی. الطاف الهیه‌نك استتمامی. تمام ایتمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر.

استثقال [ع] ثقیل عد ایتمك، ایدلمك: فلانك وجودینی استثقال ایدرلردی. وجودینك استثقالی § قوغارجه‌سنه معامله: فلانی استثقال ایتدیلر. فلانك استثقالی. ضمناً استثقال. بوندن استثقال چیقار دیمش.

استثناء [ع] آییرمق، آییرلمق § قاعده‌دن خارج طوتمق، طوتلمق § مستثنی، شاذ: بو قاعده‌نك استثناسی یوقدر. بلا استثنا = استثناسز اوله‌رق.

استثناآت [ع] استثنالر: استثناآت قواعد صرفیه.

استثنائی [ع ف] استثنایه منسوب: قیاس استثنائی. مواد استثنائیه.

استجابت [ع] یاخود

استجابه [ع] قبول: استجابت دعا. (اجابت) زیاده قوللانیلیر.

استجاده [ع] طلب جود: اودر كاهدن استجاده ایدن فقرا محروم براقیلمازدی.

استجاره [ع] طلب امان و حمایت.

استجازه [ع] طلب اذن: اجازه گیتمك ایچون آمرندن استجازه ایلدی.

اِسْتِجْلاب [ع] چكمك ، چكلمك : طرف اشرف پادشاهی يه استجلاب دعوات خيريه ايتمكده‌در . دعواتك استجلابی . (جَلب) ايله بينلرنده فرق واردر . (استجلاب) اكثريا معنوياتده ، خصوصيله دعاده قوللانيلير . مثلا (مديون جلب اولندی) دينيلير . (مديون استجلاب اولندی) دينلمز .

اِسْتِجْواب [ع] افاده‌سنی آلمق ، افاده‌سی آلنمق : شاهدلری استجواب ايتديلر . مخبرلرك استجوابی . استجوابنامه = شاهد ، مخبر كبی اشخاصك آلنان افاده‌لرينی حاوی ورقه § طلب جواب .

اِسْتِجْهال [ع] جاهل عد ايتمك ، ايدلمك . (تَجْهيل) باشقه بولده قوللانيلير .

اِسْتِحالَه [ع] محال اولش ، ممكن اولميش ، امكانسزلق : بو مقصدك حصولی درجهٔ استحاله‌ده‌در § بر حالدن ديكر حاله كيرمك ، دونمك .

اِسْتِحْباب [ع] مستحب اولمق : صوبی قاعداً ايچمه‌نك استحبابی .

اِسْتِحْباباً [ع] مستحب اوله‌رق : استحباباً تجديد وضو ايديليير .

اِسْتِحْسان [ع] كوزل عد ايتمك ، ايدلمك ؛ بكنمك ، بكنلمك : اوكوزل اثری هركس استحسان ايديبور . اثرك استحسانی . شايان استحسان . جالب نظر استحسان . « برشهيد دم خروشانم كه كوش جانمه — روح بخيادن كلير آواز استحسان هنوز » (تَحْسين) دخی بو معناده قوللانيلير .

اِسْتِحْساناً [ع] استحسان صورتيله : اثری كورنجه استحساناً بيان ممنونيت ايلدی .

اِسْتِحْصال [ع] حاصل قيلمق ، قيلنمق ؛ الده ايتمك ، ايدلمك : استحصال رخصت . استحصال موفقيت . سند استحصالی . تذكره استحصالی . (تَحْصيل) ايله

بینلرنده فرق واردر . مثلا (تحصیل علوم ایله مشغولدر) دینیلیر . (استحصال علوم ایله مشغولدر) دینلمز .

اِسْتِحْضار [ع] حاضرلامق ، حاضر ایتمك ، ایدلمك § درخاطر ایتمك ، ایدلمك؛ حافظه‌یه کتیرمك ، کتیرلمك : صوردیغکز مسئله‌یی بردن بره استحضار ایده‌مدی ، برآز دوشونسون . مسئله‌نك استحضاری . مطالعه‌سی چوق ایسه‌ده اوقدر استحضاری یوقدر . مشهور خواجه منیب افندی کمال استحضار ایله اشتهار ایتمش ایدی .

اِسْتِحْضارات [ع] استحضارلر : استحضارات مکرمانه . استحضارات شاعرانه .

اِسْتِحْقار [ع] (اِحتقار) . باق : نظر استحقار ایله باقمه . (احتقار) دن زیاده قوللانیلیر . (تحقیر) ایکیسندن‌ده اقوی عد اولنور .

اِسْتِحْقاق [ع] حق اولمق حالی ، لیاقت : بو التفات استحقاقك فوقنده‌در . اصحاب استحقاقدندر . کسب استحقاق ایتمشدر . استحقاقم اولمدیغی حالده مظهر مکافات اولدم .

اِسْتِحْکام [ع] متانت ، قوت : فلان یره استحکام ویرلدی § سپر : استحکام اوزرینه بی پروا هجوم ایدن دلاورلر اوغراشه اوغراشه مظفر اولدیلر .

اِسْتِحْکامات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اِستحکام) لر .

اِسْتِحْلاب [ع] صاغمق ، صاغلمق : استحلاب لبن . استحلاب شیر .

اِسْتِحْلال [ع] حلال ایدلمسنی ایستمك ، حلال ایدلمسی ایستنلمك : استحلال حقوق . حقوقك استحلالی § حلاللاشمق : حین مفارقتده کندیسیله استحلال ایتدم . استحلال ایچون نزدینه کیتدم .

اِسْتِحْمال [ع] یوکلتمك ، یوکلدلمك ، حواله ایتمك ، ایدلمك : استحمال امور . استحمال ادارۀ بیتیه .

استحمام [ع] صیجاق صو ایله یقانمق : استحمام ایچون کیتدی . استحمام ایتدی .

استحواذ [ع] غلبه واستیلا : حسنیانده قوللانلماملی . مثلا (استحواذ مجاهدین) دینلمه‌ملی .

استحیاء [ع] اوتانمق . (استحیا ایتمك) ماده‌سی (حیا ایتمك) ماده‌سندن اقوی عد اولنور . عربیده اولدیغی کبی دیری براقق معناسنده دخی قوللانیله‌بیلیر : (ذبح ابنا واستحیای نسا) تعبیرات قرآنیه‌دندر .

استخاره [ع] صورت مخصوصه‌ده رؤیایه یاتمق : استخاره ایتدی . استخاره‌سی اویغون کلدی .

استخبار [ع] خبر آلمق ، آکلمق .

استخبارات [ع] استخبارلر .

استخدام [ع] خدمتده قوللانمق ، قوللانلمق : « ایدرم قوهٔ قدسیهٔ افکارمله – جندارواح رجال سخنی استخدام – نفعی » فلانك برمأموریتده استخدامی . اشیاده بوقوللانلماز . (استعمال) قوللانیلیر . مثلا (استخدام اولنان کاغد) دینلمز . (استعمال اولنان کاغد) دینیلیر . (استخدام ضمیر) برتعبیر فنیدر . عربیده اولدیغی کبی خدمتکار ایستمك معناسنده مستعمل دکلدر .

استخراج [ع] چیقارمق ، چیقارلمق . اکثریا معقولاتده قوللانیلیر : استخراج معنی . استخراج مفهوم . استخراج مأل § عباره‌دن مأل چیقارمق اقتداری : بوذاتك عربیده استخراجی واردر .

استخراجات [ع] استخراجلر : استخراجات فاضلانه .

استخفاء [ع] صاقلانمق ، کیزلنمك : اثنای حربده استخفا موجب استحیا اولور . (اختفا) زیاده قوللانیلیر .

استخفاف [ع] خفیف ، بایاغی عد ایتمك ، ایدلمك ؛

برشی عد ایتمه‌مك ، ایدمه‌مك : عملانك استخفافی شرعاً وعقلاً ممنوعدر . (استحقار) بوندن اقوی عداولنور .

اِسْتِخْلاب [ع] طیرمالامق .

اِسْتِخْلاص [ع] قورتارمق، قورتارلمق : استخلاص اسرا . سندك استخلاصی . (تخلیص) دها زیاده قوللانیلیر . عربیده اولدیغی کبی نفسنه مخصوص قیلمق معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِخْلاف [ع] کندی یرینه کچیرمك، کچیرلمك ؛ قائممقام ایدینمك ، ایدینلمك : امام افندی نمازده آرقه‌سنده بولنان برذاتی استخلاف ایلدی . برذاتك استخلافی .

اِسْتِدآء [ع] ال اوزاتمق : استداء ید . استدای دست .

اِسْتِداد [ع] طوغرلمق، مستقیم اولمق : استداد نهال نورسیده . استداد قامت . استداد ید = ال آلشمق . استداد ساعد = بیلك آلشمق .

اِسْتِداره [ع] دکیرمی اولمق ، دکرمیلنمك : استدارهٔ قمر . استدارهٔ شکل .

اِسْتِدامه [ع] طلب دوام : استدامهٔ حیات . استدامهٔ عمر . استدامهٔ صحت . استدامهٔ توجهات . (استبقا) ایله بینلرنده‌کی فرق ذوق سمعه عائددر § یوکسلمك ایچون دونه‌رك اوچق : استدامهٔ طائر . استدامهٔ طیور . استدامهٔ شاهین .

اِسْتِدانه [ع] اودنج آلمق ، آلنمق : استدانهٔ مبالغ . برمبلغك استدانه‌سی .

اِسْتِدْبار [ع] آرقه چویرمك، یوز دوندرمك : استدبار دشمن مدبر . استدبار صفوف اعدا .

اِسْتِدْراك [ع] طلب ادراك ، طلب تفهم، آکلامق ایستمك .

اِسْتِدْعاء [ع] متواضعانه طلب : تشریفکزی استدعا ایدرز § حکومته مراجعتله،

عرض حال ايله طلب : فلان خصوصى استدعا ايلدى § عرض حال : ويرديكى استدعا مجلسه حواله اولندى . بو مقامده (استدعانامه) دخى قوللانيليير .

اِسْتِدْلال [ع] دليل كتيرمك : بو حديث ايله ، بو حديثى استدلال ايتديلر § دليل واسطه‌سيله آكلامق : اوزون بويلو اولديغنى روبه‌سنك اوزونلغندن استدلال ايتمشلر . « اهل دل طبعكى شعركدن ايدر استدلال — نفعى »

اِسْتِدْلالاً [ع] استدلال صورتيله : استدلالاً بو حديثى ايراد ايلدى .

اِسْتِدْلالات [ع] استدلاللر : استدلالات اهل سنت . استدلالات معتزله . استدلالات محققانه . استدلالات مقلدانه .

اِسْتِذْكار [ع] درخاطر ايتمك ، ايلمك : استذكار ماضى . (تَذَكُّر) زياده قوللانيليير § ازبرله‌مك ، ازبرلنمك : استذكار دروس .

اِسْتِذْلال [ع] ذليل كورمك ، كورلمك ؛ ذليل عد ايتمك ، ايلمك : استذلال دنيا . استذلال اموال .

اِسْتِراحَت [ع] راحت بولمق ، راحتلنمك .

اِسْتِراق [ع] چالمق ، چالنمق : استراق مضامين . اشيانك استراقى .

اِسْتِرْجاء [ع — مولد] (ايتمك) ماده‌سيله (رجا) مقامنده قوللانيله بيلير : رجا ايتمه‌مكزى استرجا ايدرز .

اِسْتِرْجاع [ع] بر مصيبت حلولنده (انا لله وانا اليه راجعون) ديمك : استرجاع ايده ايده رجوع ايديورلردى .

اِسْتِرْحام [ع] يالوارش ، نياز : مسئولنك اسعافنى استرحام ايديور § طلب مرحمت .

اِسْتِرْحامات [ع] استرحاملر : استرحامات دادخواهانه . استرحامات مستانه .

استرحامنامه = استرحامی حاوی کاغذ .

استرخاء [ع] کوشك ، سولپوك اولمق ، کوشه‌مك : استرخای عضلات .

استرخاص [ع] اوجوز عد ایتمك ، ایدلمك : استرخاص امتعهٔ غربیه .

استرداد [ع] کری آلمق ، آلنمق : هدیه نامیله ویریلن برشیئك استردادی انسانیته صیغارمی ؟

استرذال [ع] ناخوش ، بایاغی ، رذیل عد ایتمك ، ایدلمك : استرذال اسباب فسق .

استرشاء [ع] طلب رشوت .

استرشاد [ع] طلب هدایت : استرشاد ایدنی ارشاد ایتملی .

استرفاه [ع] طلب رفاهیت : استرفاه کناه دکلدر .

استرقاق [ع] قول ایدنمك ، ایدینلمك : بی‌چاره‌یی استرقاق ایتمش ایدی . زواللینك استرقاقی .

استرواح [ع] استراحت .

استرهاب [ع] ارهاب ، ترهیب .

استرهان [ع] رهن آلمق ، آلنمق : برآلتون قوردون استرهان ایتدی . ساعتك استرهانی .

استریدیه [روجه دن] معروف دکز مخلوقی .

استزاده [ع] زیاده اولمسنی ایستمك ، زیاده اولمسی ایستنلمك : استزادهٔ عمر واقبال . استزادهٔ عطا .

استزاره [ع] زیارته کلمسنی ایستمك ، زیارته کلمسی ایستنلمك : استزارهٔ احبا .

استسخار [ع] استهزا .

استسرار [ع] اوطه‌لق ایدینمك : استسرار ارباب

يسار • (تسرّی) زياده قوللا-
نيلير •

اِسْتِسْعادْ [ع] اوغـورلو ، ميمنـتـلى طوتمق ، طوتلمق، عدايتمك، ايدلمك: استسعاد قدوم • استسعاد ولادت •

اِسْتِسْقاءْ [ع] بدنك برطر- فنده وياخود قارينده صـو بيريكمك ، مستسقى اولـمـق : علت استسقا • استسقای زِقّی = قارين استسقاسی § ايچه جك ايستمك § قوراقلغك دوامنده ياغمور دعاسنه چيقمق § تكلفله ، صنعی اوله‌رق قوصمق • بومعناده (اِسْتِقا) دهـا زياده قوللانيلير •

اِسْتِسْلامْ [ع] انقياد § قبول دين اسلام •

اِسْتِسْنانْ [ع] قوجالمق •

اِسْتِسْهالْ [ع] قـولای عد ايتمـك ، ايدلمك : استسهال امور مشـكله • استسهال معضلات امور •

اِسْتِشاراتْ [ع] استشاره‌لر: استشارات اصحاب كرام پك اديبانه جريان ايدردی •

اِسْتِشارَه [ع] دانشـمـق ، مشـورت ايتمك : استشاره سنت سنيه‌در •

اِسْتِشْعارْ [ع] طلب اشعار •

اِسْتِشْعاراتْ [ع] استشعارلر: اسـتشعارات لاحقه‌يه جواباً وقوع بولان اشعارات. استشعارات دوراندیشانه •

اِسْتِشْفاءْ [ع] طلب شـفـا : خاك پاك مرقـدندن استشفا اولنور •

اِسْتِشْفاءً [ع] استشفا صو- رتيـله : استشفاءً براز زمزم شريف ايچدی •

اِسْتِشْفاعْ [ع] طلب شفاعت: « بو نی ای جـله مخلوقه مطـاع — ايلرم واسـطهٔ استشفاع — خاقانی »

اِسْتِشْمامْ [ع] قوقلامق، قوقو آلمق : « حوضدن كوثر پاكيزه‌يی نوش ايليه‌يم — قصردن بوی جنانی ايده‌يم استشمام — نديم » § آكلامق ، حس ايتمك : سوزلرندن طارغينلق استشمام اولنيور .

اِسْتِشْهادْ [ع] شاهد طوتمق ، طوتلمق . آثار فصحا حقنده قوللانيلير : بو قاعده‌يی اثبات ايچون شو بيتی استشهاد ايلدی. (ايله) و (دن) ايله مستعملدر : آثاريله استشهاد اولنور . اشعارندن استشهاد اولنماز § شهيد اولمق : امام حسينك (رضی الله عنه) استشهادی . بو مقامده (شَهادَت) زياده قوللانيلير .

اِسْتِشْهاداً [ع] شاهد طوتمق صورتيله : استشهاداً شو بيتی اوقودی .

اِسْتِشْهاداتْ [ع] شاهد طوتشلر : بو استشهادات مدعالركزی اثبات ايچون كافی دكل .

اِسْتِصْحابْ [ع] يانه آلمق، يانه آلنمق ، برابر بولندرمق ، بولنديرلمق . اكثريا اشياده قوللانيلير : استصحاب سندات . استصحاب سيف . كتابك استصحابی . بالاستصحاب = يانه آله‌رق .

اِسْتِصْعابْ [ع] كوج عد ايتمك ، ايدلمك : استصعاب استكتاب .

اِسْتِصْغارْ [ع] كوچك كورمك، كورلمك ، عد ايتمك، ايدلمك : « اوزاقدن سير ايدوب‌ده اهل سعی ايتمه استصغار » بی چاره‌نك استصغاری لايق كورلمه‌ملی .

اِسْتِصْفاءْ [ع] خالصنی آلمق، خالصی آلنمق : استصفای شيره . لبنك دمدن استصفاسی .

اِسْتِصْوابْ [ع] صواب ، معقول كورمك، كورلمك : رأيكزی استصواب ايدرم . رأيك استصوابی . (اِسْتِصابه) صورتنده دخی قوللانيله بيلير .

اِسْتِصْوَاباً [ع] استصواب صورتيله : استصواباً بورأيى اختيار ايلدى .

اِسْتِصْوَابْ كَرَدَه [ف] استصواب ايدلمش : بورأى سزك استصواب كردهكز ايدى .

اِسْتِضَائَه [ع] ضيا آلمق ، ضيالانمق : استضائه مقصديله پنجرهنك پردهسنى قالدردى . رأى روشنندن استضائه ايديورم .

اِسْتِضْعَافْ [ع] ضعيف كورمك ، كورلمك ، عد ايتمك ، ايدلمك : علو همت صاحبى فقير اولسهده استضعاف ايتمهملى .

اِسْتِطَابَه [ع] خوش بولمق ، بولنمق : لطائف مشروعهيى استطابه ايدردى . بو لطيفهنك استطابهسى پك اوقدر لطف طبعه دلالت ايتمز .

اِسْتِطَاعَتْ [ع] طاقت ، قدرت ، كوچ يتمه : حج ارباب استطاعت ايچون برفريضهدر . استطاعت ماليه . استطاعت بدنيه . استطاعت علميه . استطاعت رفاقت . استطاعت تأهل . على قدر الاستطاعه = كوچ يتديكى ، الدن كلديكى قدر .

اِسْتِطَالَه [ع] اوزامق ، زياده اوزامق : استطالهٔ مدت فرقت . استطالهٔ طريق طلب . استطالهٔ طيلسان .

اِسْتِطْبَابْ [ع] دوا آرامق ، ايستمك : طبيب حاذقسكز ، سزدن ايتميهلمده كيمدن استطباب ايدهلم ؟

اِسْتِطْرَابْ [ع] سرور ايستمك ، آرامق : شرب شراب ايله استطراب نصل صواب اولهبيلير ؟ نغمهٔ ربابدن استطراب ...

اِسْتِطْرَادْ [ع] برفقره ويا برمقالهنك آرهسنده مناسبتله ديكر فقره ويامقاله ايرادى § بو يولده ايراد اولنان فقره ويامقاله : بو بر استطراددر ، اصل بحثندن خارج صايليبر .

اِسْتِطْراداً [ع] استطرادصورتیله ، طریقیله: استطراداً برفقره ایراد ایلدی .

اِسْتِطْرادی [عف] استطراده منسوب : بحث استطرادی . فقرهٔ استطرادیه . مقالهٔ استطرادیه .

اِسْتِطْراف [ع] طرفه، نادیده عدایتمك، ایدلمك: استطراف امتعهٔ غریبه . برمتاعك استطرافی .

اِسْتِطْعام [ع] طلب طعام : یچرکن اهل قریه‌دن استطعام ایتدیلر ، کمال اکرام ایله اطعـام اولندیلر .

اِسْتِطْلاع [ع] طلب اطلاع ، اطلاعه سعی : استطلاع حقایق . استطلاع لدنیات . استطلاع احوال ایچون اذکیادن بری ارسال اولندی .

اِسْتِطْلاعات [ع] استطلاعلر § اطلاع کسب اولنان احوال : استطلاعاتنی مفصلاً یازمسی لازم کلیردی .

اِسْتِظْلال [ع] کولکه‌ده اوطورمق ، کولکه‌لنمك : مشجره‌یه کیرمکـدن مقصد مجرد استظلال ایدی § جایه آلتنده بولنمق : زیر جناح سلطنت سنیه‌ده استظلال ایدن بونجه اقوام . (مستظل اولان) تعبیری زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِظْهار [ع] طایانمق ، آرقه ویرمك . معنویانده قوللانیلیر .

اِسْتِعادَه [ع] طلب اعاده : کتابی استعاده ایتدم ، اعاده ایتمدی . عادت ایدینمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر .

اِسْتِعاذَه [ع] صیغنمق : «شیطاندن آدم ایلر اللهه استعاذه» بومعناده (تعوّذ) دخی قوللانیلیر § اعوذ چکمك ، اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دیمك : قرآن کریم تلاوت اولنه جغی زمان استعاذه ایدملیدر .

اِسْتِعارات [ع] معنای فنیسنه کوره استعاره‌لر : اسکی ادبا لزوملو لزومسز برطاقم استعارات ایله تزیین عبارات ایدرلردی .

اِسْتِعارَه [ع] عاريت اوله‌رق آلمـق ، آلنمـق : کندیسندن برکتاب استعاره ایتمش ایدم • کتابك استعاره‌سی § معنای حقیقیسنك اراده‌سنی منع ایدر بر - قرینـه ایله لفظ مشبه بهك مشبهده استعمالی • مثلا (یاکاق) (کُل)ه بکزه‌دیلیر • (یاکاق) مشـبه ، (کل) مشبه به اولور • بر قرینه ایله (کل) دینـیلیر ، (یاکاق) اراده اولنـور : « نورسیه اولسه پاره پاره ـ ایتم بن اوزلفه استعاره ـ غالب » § اویولده استعمال اولنان لفظ •

اِسْتِعاضَه [ع] طلب عوض : برسالکه یاقیشه‌جق حال مرشـدندن استعاضـه دکل ، استفاضه ایتمکدر •

اِسْتِعانَت [ع] و

اِسْتِعانَه [ع] طلب عـون ، طلب معاونت ، طلب اعانه : « اللهدن استعانه ایتدم ـ (اِیّاكَ) دیدم بوراهه کیتـدم » اِیّاكَ نستعین = آنجق سندن استعانه ایدرز • (اسـتعانت) بالنسبه آز قوللانیلیر •

اِسْتِعْباد [ع] قول ایدینمـك ، ایدینلمـك • بالـبرّ یستعبد الحرّ = حر احسـان ایله قول اتخاذ اولنه بیلیر •

اِسْتِعْبار [ع] رؤیا تعبیر ایتدر- مك ، ایتـدیرلمك : وقتـنك ملکی حضرت یوسـفدن (علیـه‌السلام) اسـتعبار ایتمش ایدی • رؤیانك استعباری • اضغاث احلام شایان استعبار دکلدر •

اِسْتِعْجاب [ع]شاشمق ،تعجب: ایلری کلن برقاچ بی‌حجاب امام حسینه (رضی‌الله عنه) خطاباً شـایان استعجاب برصورتده سوزلرسویلمکده‌ایدیلر • (استغراب دها زیاده قوللانیلیر •

اِسْتِعْجال [ع] عجله ایله ، تیز اولمسـنی ایستمك ، تیز اولمسی ایستنلمك : مسـوده‌لرك تبییضنی استعجال ایدیور • تبییضك استعجالی • عجله ، عجله‌ایتمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر •

استعداد [ع] قبول و اتصافه طبیعی آماده بولنمش، قابلیت : استعداد خداداد . استعداد مادرزاد . « بنده مجنوندن فزون عاشقلق استعدادی وار — فضولی » « رتبه‌کی آکلامغه کیمسه‌ده یوق استعداد — نعت شریف — نابی »

استغراق [ع] ترله‌مك ایچون یاتمق ، تره یاتمق : صوغق آلانلره استغراق توصیه اولنه بیلیر .

استعطاف [ع] طلب شفقت : « اولورسین کامه نائل هانکیسندن ایتسه‌ك استعطاف — اقالیم بقاده هر بری برشاه اکرمدر — اهل بیت حقنده »

استعظام [ع] بیوك کورمك ، کورلمك : بیوك طوتمق، طوتلمق : استعظام علما . استعظام نام مولانا . استعظام امور § تکبر : فلان استعظام تام ایله ادارهٔ کلام ایدردی .

استعفاء [ع] برخدمتدن ، برمأموریتدن معزول ومعفو اولمغی ایستمك: استعفا ایتدی . استعفاسی قبول اولندی . « پك اوصانمش ایدم شو غائله‌دن — بن‌ده عشقندن ایتدم استعفا » § طلب عفو : استعفای قصور . استعفانامه = استعفایی حاوی کاغد .

استعفاف [ع] عفیف اولمق، محرمات وقبایحدن چکنمك : ارباب استعفاف بالطبع اخلاق حمیده ایله اتصاف ایدرلر .

استعلاء [ع] یوکسلمك: استعلای درجهٔ ذکا . (اعتلا) دها زیاده قوللانیلیر § اوسته چیقمق ؛ اوستون ، غالب کلمك : استعلای عصای موسی (علیه السلام) . وقد افلح الیوم من استعلی .

استعلام [ع] طلب معلومات . اکثریا دوائر وشعبات حکومتدن برینك دیکرندن برماده‌یه دائر تحریراً معلومات ایستمسنده قوللانیلیر : فلان ماده استعلام ایدلدی . بوجهتك استعلامی لازم کلیر .

استعمار [ع] معمور ایتدرمك، ایتدیرلمك : استعمار بلاد . استعمار اراضی . مهاجرینك اسکانیله اورالرك استعماری .

اِسْتِعْمال [ع] قوللانمق، قوللا-نلمق : بوكلمه‌يى شويله استعمال ايتملى • كلمه‌نك استعمالى • استعمال سلاح • استعمال سيف • استعمال قوّت • يمك ، ايچمك صورتيله قوللانمق ، قوللانلمقده‌ده استعمال اولنور : استعمال ادويه • سولفاتو استعمالى •

اِسْتِعْمالات [ع] استعماللر : لسانك قواعدى اهل لسانك استعمالاتندن استخراج اولنور • سوء استعمالات •

اِسْتِعْمام [ع] صاريق صارنمق : استعمام ائمه • استعمام طلبۀ علوم •

اِسْتِغاثه [ع] مدد ، ياردیم ايستمك ، استمداد : مشكلات اموره جناب حقدن استغاثه ايتملى •

اِسْتِغْراب [ع] غريب ، عجيب عدايتمك ، كورمك ، بولمق : استغراب اولنور • شايان استغرابدر • جاى استغرابدر •

اِسْتِغْراق [ع] كنديني بيلميه‌جك درجه‌ده طالغينلق ، مدهوشلق حالى § بوحالك درويشانه‌سى ، عارفانه‌سى : بعض كبار صوفيه استغراق عالمنده فوق العاده سوزلر سويلمشلردر •

اِسْتِغْفار [ع] اللهدن مغفرت ايستمك : « سالكك هركريۀ پنهان براستغفاريدر » § (استغفرالله) ديمك •

اِسْتِغْلال [ع] خانه ، دكان كبى اموال غير منقوله وارداتنك بورجه بدل تركى •

اِسْتِغْناء [ع] احتياجسزلق ، عدم تنزل : استغناى طبع • استغناى مشرب • « مبتلاى عشقكك درماندن استغناسى وار — فضولى » § چكنمه ، تنزل ايتميش : « عاشقه معشوقدن هردم بو استغنانه‌در ؟ — وله » « كاه اولور عاشق شيدايه دوشر استغنا — شيخ الاسلام يحيى » « هواى نفسدن سرمايۀ عزتدر استغنا — عزيز اولمازدى يوسف چكمسه دامن زليخادن — راغب » عربيده اولديغى كبى زنكين اولمق ، زنكينلك ايستمك معنالرنده قوللانلماز •

اِسْتِفادات [ع] استفاده‌لر : استفادات متعلمانه. استفادات متنوعه .

اِسْتِفادَه [ع] فائده‌لنمك ، فائده بولمق : شو كتابك مطالعه سندن استفاده ايتدم . صحبتندن استفاده اولنه‌جق ذوات ايله كورشملی . موجب استفاده‌در . استفاده‌یی موجبدر .

اِسْتِفاضَه [ع] فيضلنمك ، فيض آلمق ، بولمق : قرآن كريمدن استفاضه ايتميه‌جك عاقل تصور اولنه‌ماز . (استفاده) دن اقوى واخصدر . يالكز معنوياتده قوللانيلير . عربيده صورت استعمالی بوس بتون باشقه‌در .

اِسْتِفان [رومجه‌دن] چيچك وسائره‌دن ياپيلوب اكثريا خرستيان كلينلرينك باشلرينه قونيلان دائره ، اكليل ازدواج .

اِسْتِفْتاء [ع] فتوى ايستمك : بو مسئله حقنده مفتى افنديدن استفتا ايدلديمى ؟ § بر مشكلك حل وبيانی ايستمك . بو معناده آز قوللانيلير .

اِسْتِفْتاح [ع] آچق ، آچلمق ، باشلامق ، باشلانلمق : استفتاح كلام . استفتاح مباحثه . بين الاصناف ايلك آليش ويرش معناسنده قوللانيلان (سِفتاح) بوندن غلط عد اولنور . (افتتاح) زياده قوللانيلير .

اِسْتِفْراغ [ع] قوصمق .

اِسْتِفْسار [ع] صورمق ، صورلمق : « ديدى اودم دل ديوانه هرچه باداباد — بو حالتك ايدرم اصلن آندن استفسار — نديم » استفسار خاطر . برخصوصك استفساری .

اِسْتِفْهام [ع] آكلامق ايستمك ، صورمق : « پاسبان ويردی قدوميله جواب ايلينه — رمضان كلديمی آياديه رك استفهام — نديم » علامت استفهام = ؟ تركجه‌ده (مى) ادات استفهامدر .

اِسْتِفْهامات [ع] استفهاملر : استفهامات طفلانه . استفهامات كودك منشانه .

استفهامی [ع ف] استفهامه منسوب : خطاب استفهامی ، جملهٔ استفهامیه .

استقاء [ع] تکلفله ، صنعی اوله‌رق قوصمق .

استقامت [ع] طوغری روش ، طوغریلق : ذکایه مقارن استقامت پك بیوك بر مزیتدر . التزام استقامت . ابراز استقامت . خطك استقامتی § اعتدال : « علاج ایت دوشمه‌دن ساقی مزاج استقامتدن — فضولی »

استقباح [ع] قبیح عد ایتمك ، ایدلمك ، کورمك ، کورلمك : استقباح رذائل .

استقبال [ع] کله‌جك ، کله‌جك زمان ، معیشت آتیه : حال واستقبال . تأمین استقبال . « برق اورور قارشیده انوار کمالات جهان — نظرهٔ امعان ایله باقدقجه استقباله — وصفی » § کله‌جك زمانه دلالت ایدن فعل § قارشی چیقمق ، چیقلمق ؛ قارشیلامق ، قارشیلانمق ، (تشییع) ك ضدی : ایفای رسم استقبال . یاریم ساعتلك یردن استقبال اولندی . مسافرلرك استقبالی . « سنسین اول داور صاحبدل ودین‌پرورکیم — ایدر اندیشهٔ اوصافکی وحی استقبال — نفعی » « چیق استقبالنه تعظیم واکرام ایله یرکوستر — شیخ‌الاسلام یحیی »

استقبالاً [ع] کله‌جك ، استقبال جهتیله ، استقباله کوره : حالاً واستقبالاً .

استقبالی [ع ف] ایکی معناسنه کوره استقباله متعلق : امن استقبالی . تشریفات استقبالیه .

استقتال [ع] اولومدن قورقیوب بی باکانه مهلکه‌یه آتلمق ، اولمك ایستر جه‌سنه حرکت شجیعانه : حضرت حمزه (رضی الله عنه) اُحُد جنکنده بر مثال استقتال کوستر مشدر .

استقدام [ع] تقدّم § جری وکثیر الاقدام اولمق .

استقراء [ع] تتبع § بر جنسك اکثر افرادنده بولنان کیفیتی عمومنه اسناد : (هر حیوان بر شی چیکنرکن آلت چکه‌سنی اوینادر) حکمی بر استقرای ناقصدر ، چونکه (تمساح) اوحالده اوست چکه‌سنی اوینادر .

اسْتِقْرارْ [ع] ساكن وثابت اولمق: برچوق سياحت ايتدكدن صكره كلوب وطننده استقرار ايلدي.

اسْتِقْراضْ [ع] اودنج پاره آلمق، آلنمق: فلاندن شوقدر غروش استقراض ايتدي. برمبلغك استقراضي. (اقتراض) دخي بو معناده قوللانيلير.

اسْتِقْراضاتْ [ع] استقراضلر: استقراضات داخليه وخارجيه. استقراضات دوليه.

اسْتِقْسامْ [ع] بولشمك، بوليشملك: استقسام ميراث. استقسام غنائم § يمين ايستمك، طلب قسم.

اسْتِقْصاءْ [ع] دقتله آراشدرمق، آراشديرلمق: استقصاى اخبار. استقصاى مسائل.

اسْتِقْصاصْ [ع] طلب قصاص: استقصاص ورثهٔ مقتول.

اسْتِقْطارْ [ع] طاملاتمق، طاملادلمق. (تقطير) زياده قوللانيلير.

اسْتِقْلالْ [ع] باشلى باشنه، مستقل اولمه، عدم مربوطيت: حضرت عثمان خان غازي (٦٩٩) سنه‌سنده اعلان استقلال ايتمشدر. (استقلاليت) استعمالنه احتياج يوقدر.

اسْتِقْلالْ [ع] آز عد ايتمك، ايدلمك. آزقوللانيلير.

اسْتِكانَتْ [ع] ياخود.

اسْتِكانَه [ع] خضوع، تواضع.

اسْتِكْبارْ [ع] بيوكلنمك، نفسني بيوك كورمك، تكبر.

اسْتِكْتابْ [ع] يازدرمق، يازديرلمق § سويليوب يازدرمق، يازديرلمق. (ديقته): بربند مخصوص استكتاب ايديوردي. برفقره‌نك استكتابي. چوق يازي يازمغه مجبور اولانلر استكتاب تدبيرينه مراجعت ايتمليدرلر. بو معناده (املا) (استملا) دخي قوللانيلير.

اسْتِكْثارْ [ع] چوق كورمك، كورلمك؛ چوق عد ايتمك، ايدلمك: «دمبدم ايله خلقي منتدار — بويله بيك جلد پرمعاني

ياز – بوتمنى يى ايتمه استكثار – بر تقريضدن » استكثار مصرف ٠ استكثار مقدار ٠

استكراء [ع] كرا ايله طوتمق، طوتلمق : بو اوى استكرا ايتدك ٠ خانه نك استكراسى ٠ بو معناده (اكتراء) دخى قوللانيله بيلير ٠

استكراه [ع] كريه كورمك، تيكسينمك : خسته يمكدن استكراه ايدر ٠ بو مقامده (اكراه) قوللانلماملى ٠

استكشاف [ع] كشف ايتمكه چالشمق، چاليشلمق ٠ اكثريا (احوال ومواقع دشمنى تحرى وتفتيش) معناسنده قوللانيلير : استكشاف قولى ٠ استكشاف تعرضى ٠

استكشافات [ع] استكشافلر : استكشافات عسكريه ٠ استكشافات متواليه ٠

استكمال [ع] تام، كامل قيلمق، قيلنمق : استكمال فضائل ٠ استكمال اسباب اقبال ٠

استكنان [ع] كيزلنمك ، صاقلانمق . بو معناده (اكتنان) دخى قوللانيله بيلير ٠

استكناه [ع] كنهى، حقيقتنى آراشدرمق ، كنهى حقيقتى آراشديرلمق : استكناه ماده ٠ بو معناده (اكتناه) دخى قوللانيله بيلير ٠

استلاب [ع] قاپمق صورتيله آلمق، آلنمق : استلاب اموال ٠

استلال [ع] صييروب چيقارمق، صييريلوب چيقارلمق : استلال سيف ٠ (سلّ) زياده قوللانيلير ٠

استلام [ع] اوپمك ويا ال سورمك صورتيله كعبهٔ معظمه ده واقع حجر اسودى زيارت ٠

استلذاذ [ع] لذت بولمق، آلمق، شيرينكام اولمق ٠ (ايله) و (دن) ايله قوللانيلير ٠ «اوقويان كودك نوساله ايدر استلذاذ تحفهٔ وهبيدن» بو معناده (التذاذ) دخى قوللانيله بيلير ٠

استلزام [ع] لازم كتيرمك ، ايجاب ايتمك : كونشك بزم افقمزدن غائب اولمسى هر يرده غروب وقوعنى استلزام ايتمز ٠ (مادامكه بوراده كونش طلوع

ایتدی، هر پردەده ایتمشدر) قیاسنك استلزامی یولنده دکلدر .

استلقاء [ع] آرقه اوزرینه یاتمق، بو وجه ایله یاتوب اویومق : استلقا کابوسی دعوت ایده‌بیلیر .

استماع [ع] دیکله مك، دیکله نلمك، ایشتمك ، ایشیدلمك : استماع قرآن . استماع حدیث . استماع نصیحت . استماع صوت مصادمه . بو خبری فلاندن استماع ایتمش .

استمالت [ع] یاخود

استماله [ع] جذب قلب : استماله‌ٔ قلبی قابل دکل § تسلیت، آووتمق . بو معناده اکثریا (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر .

استمتاع [ع] تمتع ، انتفاع : حطام دنیادن استمتاع ایده‌یم دیرکن دنیایه وداع ایتدی .

استمداد [ع] مدد ، یاردیم ایستمك .

استمرار [ع] بردوزی‌یه اوزایوب کیتمك ، اوزون اوزادی‌یه دوام : (ازل) جانب ماضیده‌کی غیرمتناهی ازمنه‌ٔ مقدره‌ده استمرار وجوددن عبارتدر — سید شریف .

استمراری [ع ف] استمراره منسوب : فعل استمراری . صیغه‌ٔ استمراریه .

استمزاج [ع] رأی ، فکر یوقلامق، یوقلانلمق : بو بابده کندیسنی استمزاج ایتملی . استمزاجی مناسبدر .

استملاء [ع] (استکتاب) ە باق .

استملاك [ع] ملك ایدنمك ، ایدینلمك : استملاك اراضی .

استمهال [ع] مهلت ، میدان ایستمك : مدیون استمهال ایدییوردی .

استناد [ع] طایانمق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : نطق ایراد ایدرکن عصاسنه استناد ایتمك معتادی ایدی . هرخصوصده جناب حقه استناد ایدردی .

استناداً [ع] استناد صورتیله، طریقیله : عفوکزه استناداً سویلیورم .

اسْتِنادگاه [ف] یاخود

اسْتِنادگَه [ف] استناد ایده‌جك یر : « خداسی وار اولانك استنادگاهیمی یوق ؟ »

اسْتِنامه [ع] یالاندن اویومق ، اویور کبی کورنمك : استنامهٔ خرکوش . استنامهٔ ارباب حال .

اسْتِنْباء [ع] (استخبار) ه باق .

اسْتِنْباط [ع] استخراج معنی ، استخراج حکم : بو آیت کریمه‌دن شو مآل منیف استنباط اولنیور . استنباط مجتهدین . استنباط فقها . «دیده‌دن قطرهٔ اشکم دوکیلور دل مجروح – اسمی خون دلمدن ایده‌سین استنباط – محمد نامنه معمی – تحفهٔ وهبیدن »

اسْتِنْتاج [ع] نتیجه چیقارمق ، چیقارلمق : سرد ایتدیککز مقدماتدن برشی استنتاج ایده‌مدم . سوزلرکزدن بو صورت استنتاج اولنیور . (انتاج) مقامنده قوللانلمامالی .

اسْتِنْساخ [ع] نسخه‌سنی ، عینی آلمق ، نسخه سی ، عینی آلنمق ؛ قوپیه ایتمك ، ایدلمك : بو رساله استنساخ ایدیورم . استنساخی لازمدر .

اسْتِنْشاد [ع] بر یسنك شعر اوقومسنی ایستمك : بز استنشاد ایتمه‌دن یازمش اولدیغی قصیده‌یی انشاده باشلادی .

اسْتِنْشاق [ع] تطهیر ایچون بورونه صو چکمك . اکثریا اغتسال و توضؤده قوللانیلیر . (مضمضه) نك رفیقیدر .

اسْتِنْصار [ع] یاردیم ایستمك : ناصر حقیقیدن استنصار ایدرز .

اسْتِنْطاق [ع] صورمق ، سویلتمك ایستمك ، ایستنلمك . فلانك استنطاقی . تحت استنطاقه آلندی . اکثریا معاملات عدلیه‌ده قوللانیلیر . استنطاقنامه = مظنون علیهك افاداتنی حاوی کاغد .

اسْتِنْطاقات [ع] استنطاقلر : استنطاقات جاریه . استنطاقات عمیقه .

اسْتِنْطاقیّه [ع] استنطاقه متعلق : اوراق استنطاقیه .

اسْتَنْغَه [ایتالیانجه دن] کمی یلکنلرینك قالدیریلوب طوپلانمسی .

اسْتِنْفار [ع] اورکمك ، اورکوب قاچق : استنفارشکار . استنفار جار .

اسْتِنْقاص [ع] بهابی تنزیل ایتمك ایستمك ، تنزیل ایتمکه چالشمق : استنقاص بهای متاع .

اسْتِنْکاف [ع] یوز چویرمك ، چکنمك : بو تکلیفی قبولدن عالیجنابانه بر صورتده استنکاف ایلمش .

اسْتِواء [ع] مساوی ، مماثل اولمق : استوای خطین . استوای مقدارین . استوای سن = تام بکیت اولمق ، قرق یاشنه کلمك . خط استوا = کرهٔ ارضی قطبلردن مساوی بعدده اولمق اوزره ایکی‌یه بولن مفروض دائرهٔ عظیمه . (استوا) تلفظی غلطدر .

اسْتِهانَه [ع] (استحقار) ه باق .

اسْتِهْجان [ع] (استقباح) ه باق . اکثریا (ذکر) لفظیله قوللانیلیر : ذکری استهجان اولنور . (مُسْتَهْجَندر) تعبیری دها زیاده مستعملدر .

اسْتِهْداء [ع] طلب هدایت : استهدا اهتدایه منجر اولور .

اسْتِهْداف [ع] هَدَف کبی دیکیلوب طورمق : برمرمینك اوکندن صاووشمق ممکن ایکن اختیار استهداف عاقلانه بر حرکت دکلدر . من صنف فقد استهدف = براثر تصنیف ایدن کندینی هدف تیر اعتراض ایتمش اولور .

اسْتِهْزاء [ع] ذوقلنمك ، مسخره‌لغه آلمق : « کیمسه‌یی ایتمه صاقن استهزا — سنبلزاده »

اسْتِهْلاك [ع] صرف ایتمك صورتیله توکتمك ، توکدلمك : برآیده شوقدر اودون استهلاك ایتدك . محروقاتك استهلاکی .

اسْتِهْلال [ع] ظهور هلال ؛ یکی آی کورنمك : انتظار استهلال . تماشای لطافت استهلال § هلالی کورمك : بوکسکه چیقمقدن مقصد استهلال ایدی §

چوجق آناسندن طوغار طوغماز آغلايوب فرياد ايتمك: استهلال صبی. استهلال طفل نوزاد. براعت استهلال = بركتابك، برمقاله‌نك، برمنظومه‌نك ابتداسنده آنك نه‌دن باحث اوله‌جغنه دلالت ايده‌جك الفاظ انتخابيله سوز سويلمش، بو بولده ايراد اولنان عبارات. مثلا (فيروز آبادی) (قاموس) ك ديباجه‌سنه شو يولده باشلار: باديه نشين اولان بلغاىی بونجه لغتلرله تكلمه اقدار وآنلرك لسانه لغات فائقه‌نك اك فصيحنی ابداع بيوران جناب حقه حمد ايدرم§ حسن دلالت: حضرت عثمان خان غازی يه سلطان علاءالدين طرفندن طبل وعلم ارسالی استقلال دولت عثمانيه‌نك بر براعت استهلالی ايدی.

اسْتِهْواء [ع] عقلنی آلمق، حيران ايتمك، هوا وهوسنی خوش كوسترمك: استهوای شيطان.

اسْتِيثار [ع] نفسنه تخصيص ايتمك، نفسه تخصيص ايدلمك: افندی بو جاريه‌يی استيثار ايتمشدر. استيثار اشيا.

اسْتِيج [ع] ماصوره. (اِسْتاج) دخی دينيلير.

اسْتِيجار [ع] اجرتله طوتمق، طوتلمق: بو خانه‌يی استيجار ايتدك. بورانك استيجاری لازم كلدی.

اسْتِيخار [ع] تأخر. (استقدام) ه مقابل قوللانيليير.

اسْتِيذان [ع] اذن ايستمك، ايستنلمك، آلمق، آلنمق: استيذان كيفيت. بالاستيذان = استيذان ايله: اذن آله‌رق، آلنه‌رق. بلااستيذان = استيذانسز، اذن آلميه‌رق، آلنميه‌رق.

اسْتِيصال [ع] بالكليه محو؛ كوكنی قيرمق، كوكی قيرلمق: مشهور قويوجی مراد پاشا آناطوليده ظهور ايدن جلاليلری (١٠١٦) تاريخلرنده استيصال ايتمشدر. اشقيانك استيصالی.

اسْتِيضاح [ع] ايضاحات ايستمك، ايستنلمك: آكلايه‌مديغك سوزی قبول ايتمه، لازم ايسه استيضاح ايت. استيضاح ماده. كيفيتك استيضاحی.

اسْتِيضاحاً [ع] استيضاح صورتيله، طريقيله: استيضاحاً بركاغد يازلدی.

اِسْتِیضٰاحٰات [ع] استیضاحلر : بو استیضاحاته ایضاحات ویرمکدن باشقه برصورتله جواب ویریله‌مز .

اِسْتِیطٰانْ [ع] وطن طوتمق . (تَوَطُّنْ) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِیعٰابْ [ع] ایچنه آلمق : بو قاب یوز درهم صو استیعاب ایدر § طوتمق ، قاپلامق : بو فدانلر دیکیلیرسه بر دونم یر استیعاب ایدر .

اِسْتِیفْ [ایتالیانجه‌دن] صیق وصره‌سیله دیزمه ، یرلشدرمه ، ییغمه : کتابلری دولابه استیف ایتمش § طور ، طورش : هیچ استیفی بوزمدی .

اِسْتِیفٰاءْ [ع] آلمق ، آلنمق ، تماماً آلمق ، آلنمق . استیفای مطلوب . ویرکونك استیفاسی . استیفای لذت .

اِسْتِیقٰاظْ [ع] اویقودن اویانمق : استیقاظ نائم .

اِسْتِیقٰاعْ [ع] وقوعنه منتظر اولمق : استیقاع نزول باران § وقوع بوله‌جق‌دیه اندیشه یه دوشمك : استیقاع نزول صاعقه .

اِسْتِیقٰانْ [ع] یقیناً بیلمك ، بیلمك : استیقان آخرت . استیقان نشأهٔ اخری . (تَیَقُّنْ) و (اِیقٰانْ) دها زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِیلٰاءْ [ع] بریری ، بر مملکتی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایتمك .

اِسْتِیمْ [انکلیزجه‌دن] بخار ایله ایشلین ماکنه لری ایشلدن بخار ، بوغو . (اسلیم) غلطدر .

اِسْتِیمٰارَه [ایتالیانجه‌دن] تقدیر قیمت ، تخمین بها . استیماره جی = مخمن ، کمرك مخمنی ، امتعهٔ تجاریه یه قیمت بیچن مأمور .

اِسْتِیمٰانْ [ع] امان دیله‌مك .

اِسْتِیمْبُوطْ [انکلیزجه دن] بخار ایله حرکت ایدر ، صندال قدر ویا برقاج درجه بیوك مراکب بحریه ، مینی مینی واپور .

اِسْتِئْناس [ع] توحشی کیدوب آلشمق، الفت ایتمك، انس طوتمق. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: ناس ایله استیناس.

اِسْتِئْناف [ع] یکیدن باشلامق § بدایت محکمه‌سندن ویریلن حکمك ـ مافوقنده‌کی محکمه‌یه مراجعتله ـ طلب فسخی. استیناف دعوی. دعواسنی استیناف ایتدی. محکمهٔ استیناف. دعاویٔ استینافیه § سوز باشی: جملهٔ استینافیه.

اِسْتِئْنافاً [ع] استیناف صورتیله، بدایت محکمه سنك مافوقنده‌کی محکمه معرفتیله: استینافاً رؤیت دعوی.

اِسْتِئْهال [ع] استحقاق، لیاقت، اهلیت: بو مأموریت سزك عهدهٔ استیهالکزه توجیه بیورلدی.

اِسْخاط [ع] غضبلاندرمق، غضبلاندیرلمق. (اغضاب) زیاده قوللانیلیر.

اِسْخان [ع] ایصتمق، ایصیدلمق، قیزدرمق، قیزدیرلمق. (تسخین) زیاده قوللانیلیر. اسخان عین = آغلاتمق.

اَسْراء [ع] یورتمك، یوریدلمك، کوندرمك، کوندرلمك. یالکز انسان و حیوان حقنده قوللانلملی. مثلا (بر کتاب اسرا اولندی) دینلمه‌ملی.

اِسْرائیل حضرت یعقوب‌ك (علیه السلام) اسمی. بنی اسرائیل = یهود طائفه‌سی.

اَسْرار [ع] کتم: اسرار اَسرار.

اِسْراع [ع] سرعت ایتمك: اسراع رهروان. (تسریع) معناسنده قوللانلماملی.

اِسْراف [ع] حددن متجاوز، لزومسز اوله‌رق صرف ایتمك، ایدلمك: اسراف مال. اسراف کلام. اسراف آب رو. اسراف حرامدر.

اِسْرافیل [اربعهٔ مدبّره] تعبیر اولنان درت ملك مقربك قیام قیامت ایچون نفخ صوره مأمور اولانی: صور اسرافیل. نظمده مخففاً (سرافیل) صورتنده دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِسْطار [ع] یازمق، یازلمق: اسطار نامه. اسطار مقاله.

اسعاد [ع] مسعود قیلمق ، قیلنمق ؛ بختیار ایتمك ، ایدلمك: پادشاهمزك الطاف شامله سی دنیایی اسعاد ایلدی . ارادهٔ آلیه ذات همایونلریله عثمانلیلرك اسعادینه تعلق ایتمش . (تسعید) باشقه‌یولده قوللانیلیر .

اسعار [ع] رخ ویرمك ، ویرلمك: اسعار حوایج ضروریه .

اسعاف [ع] ایش بتیرمك ، بتیرلمك ؛ حسن اجرای مقتضی : اسعاف مسئول . اسعاف استرحام .

اسفنج [ع] سونکر .

اسفیداج [ع] اوستوبج .

اسقاء [ع] صولامق ، صولانمق ، صوویرمك ، ویرلمك : اسقای اراضی . اسقای تشنکان . برابرمطیر بیك تارلایی اسقا ایده بیلیر .

اسقارپین [فرانسزجه‌دن] خفیف بر نوع قوندوره .

اسقاط [ع] دوشورمك ، دوشورلمك : (افلاطون) ك همزه سنی اسقاط ایده بیلیرز . بو همزه‌نك جواز اسقاطی نظمه مخصوص دکلدر . اسقاط جنین = چوجق دوشورمك .

اسقاندیل [ایتالیانجه‌دن] صو یك در ینلکنی اولچمکده قوللانیلان آلت § بو قلامه ، برینك فکرینی آکلامغه چالشمه : او ذاتك نه درجه‌لرده متبحر اولدیغی اویله بر ایکی کره اسقاندیل ایتمکله آکلاشلماز .

اسقونطو یاخود

اسقونطه [ایتالیانجه‌دن] بر مبلغك وعده‌سندن اول تأدیه‌سنده تنزیل اولنان مقداری § قیرمه ، تنزیل .

اسقونه [انکلیزجه‌دن] ایکی دیرکلی بر نوع خفیف کمی ، بریقك کوچکی .

اسکات [ع] صوصدرمق ، صوصدیرلمق : « بر آیتك ای کتاب معجز — بیکلرجه بلیغی ایتدی اسکات » « بو کتاب

ایچمسه تمکنمی ایدی ــ بلغای عربك اسکانی ؟ »

اِسْکار [ع] مست ایتمك، ایدمك: « کورمزدی مجلسنده حاجت شرابه یاران ــ ایلردی سوزلریله اسکار هوشیاران » « آکا مخصوص ایدی بلاغتله ــ هوشیاران دهرك اسکاری » (مُسْکِرات) بوندن مأخوذدر .

اِسْکان [ع] ساکن قیلمق، قیلنمق: اسکان مهاجرین . ساکن اولمق معناسنده قوللانلمامللی . مثلا (فلان آدم فلان برده اسکان ایدیور) دینلمه ملی، (ساکن اولیور) دینلملی § سلب حرکه : (جَوَلان) ك واوینی اسکان جائزدر .

اِسْکَتَه [روجه‌دن] معروف کوچك قوش .

اِسْکَلَت [فرانسزجه‌دن] انسان و یا حیوانك اتلری دوکلمش کمیکلرندن عبارت هیئتی، قدید § پك نحیف، قوری آدم .

اِسْکَلَه [ایتالیانجه‌دن] دکز ونهر کنارنده کمی وسائره ایله یاناشه‌جق یر § دکز ونهر کنارنده واقع بندر § کمینك صول یانی § بنا اطرافنه قوریلان ایکرتی کرسته .

اِسْلاك [ع] مسلك طوتدرمق، طوتدیرلمق، مسلکه صوقمق، صوقلمق : چوجقلرمزی مسلك اهل سنته اسلاك ایده‌لم . بوذاتك طریقت علیهٔ مولویه‌یه اسلاکی . (تَسْلیك) دخی بو معناده قوللانیلیر .

اِسْلام [ع] خاتم الانبیا حضرت محمدك (علیه السلام) وحی ایله تبلیغ بیوردیغی دین مبین، مسلمانلق: دین اسلام . فتح مکه کونی پك چوق ذوات اسلامه کلدی . نسواندن ابتدا اظهار اسلام ایدن حضرت خدیجه‌در (رضی الله عنها) . فلان شرف اسلام ایله مشرف اولدی § دین اسلام اوزره بولنانلر، مسلمانلر . بو معناده (اهل اسلام) یرینی طوتار : پادشاه اسلام . اعاظم اسلام . علمای اسلام . مشاهیر اسلام . « سیف اسلامه دکل صاعقه تعبیری سزا ــ اویله بر صاعقه ایندرمدی تقدیر هنوز » شیخ الاسلام = دولت اسلامیه‌ده ریاست علمیه مقام رسمیسنده بولنان ذات شریف: « هادیٔ وادیٔ دین بدرقهٔ

راه یقین – پیرومجتهدین حضرت
شیخ الاسلام – نفعی »

اسلامیت [ع – مولد] مسلمانلق، مسلمانلرك صفت عمومیه‌سی اولان کیفیت مقدسه: حضرت فاروق [رضی الله عنه] اسلامیتك سرعت انتشارینه بیوك یاردیم ایتمشدر. پادشاهمز اسلامیتك حامئ مقدسیدر. (اسلام) دخی بو معنایی مفید ایسه‌ده یوقاریده کوسترلدیکی اوزره (اهل اسلام) معناسنده‌ده قوللانلمقده اولدیغندن یرینه کوره دفع التباس ایچون (اسلامیت) ك استعمالنه احتیاج مس ایتمشدر.

اسلامیه [ع] اسلامه، اهل اسلامه منسوب: اقوام اسلامیه. احکام اسلامیه. ممالك اسلامیه.

اسم [ع] آد § زمانه تعلق ایتمز معنای مستقلی اولان کلمه. اسم جلال = الله (جل شانه) اسم شریفی. اسم اعظم = جناب حقك اك بیوك اسمی، الله.

اسماع [ع] ایشتدرمك، ایشتد برمك: اسماع ندا.

اسمرار [ع] قاره یاغیز اولمق، اسمرلشمك: تأثیر حرارت شمس ایله اسمرار وجوه.

اسمیه [ع] ایکی معناسنه کوره (اسم)ه منسوب: مشابهت اسمیه. جملهٔ اسمیه.

اسناد [ع] نسبت ایتمك، ایدلمك: شیخ سعدی‌یه بعض هزلیات اسناد ایدرلر. بونلرك آکا اسنادی پك‌ده معقول دکلدر § فعل ایله فاعل، مبتدا ایله خبر بیننده‌کی نسبت.

اسنادات [ع] اسنادلر: اسنادات غرضکارانه. اسنادات بعیده. اسنادات مجازیه.

اسنادی [ع ف] اسناده منسوب: قول اسنادی. ترکیب اسنادی. اقوال اسنادیه. تراکیب اسنادیه.

اسنادیات [ع] اسناده متعلق ملاحظات ومباحث، اصلی اولمدیغی حالده بر آدمه نسبت اولنان شیلره دائر سوزلر: ابن سینانك علم سیمیا ایله برطاقم خارق العاده حاللر کوستردیکنی حاکی اولان کتاب اسنادیات ایله مملودر.

اسنان [ع] دیش بتمك، چیقمق، دیشلنمك: موسم اسنان صبیان § یاشلانمق، قوجالمق. (مسن) بوندن مأخوذدر.

اسوداد [ع] قاره اولمق، قارارمق: اسوداد وجوه مجرمین. اسوداد ریش سفید.

اشابه [ع] صاچی صاقالی آغارتمق، قوجاتمق: تعاقب لیل ونهار نیجه ارباب شبابی اشابه ایتمشدر.

اشارات [ع] اشارتلر: اشارات جبریه. نوطه اشاراتی.

اشارت [ع] علامت: سعی وثبات ایکی اشارت موفقیتدر. شو، استفهام اشارتی دکلمی؟ یانغین اولنجه قله اشارت چکر § کوسترمك: الیه اشارت ایتدی § اعطای رأی، ارشاد. اشارت آلهیه = اولیاءاللهه واقع اولان الهام. اشارت علیه = امر مشیختپناهی. المعارف تکفیه الاشارة = عارف اولانه اشارت یتر.

اشاعه [ع] شایع قیلمق، قیلنمق: اشاعهٔ اخبار. نظمده (اشاعت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

اشباع [ع] قارننی طویورمق، قارنی طویورلمق: اشباع کرسنکان § چوغالمق، چوغالدلمق. الف اشباع = عربی وفارسیده بعض کلماتك آخرینه علاوه ایدیلن الف بی معنی.

اشپورطه [ایتالیانجه دن] معروف قولبلو یایوان سپد.

اشتات [ع] طاغتمق، طاغیدلمق: اشتات فرقهٔ اعدا. (تشتیت) زیاده قوللانیلیر.

اشتباه [ع] شبهه لنمك، شبهه: واجب الوجودك برلکنده کیم اشتباه ایدر؟ بلا اشتباه، بی اشتباه = شبهه سز: «دور اولان کوزدن کوکلدن دور اولور بی اشتباه — طالب»

اشتداد [ع] شدتلنمك: اشتداد شتا. اشتداد سرما. اشتداد حرارت. اشتداد غضب. اشتداد مرض. (شدت) کبی (کسب) ایله قوللانیلملی. (کسب اشتداد ایتدی) دینلمه ملی. ذاتاً (اشتداد) ده (کسب) معناسی مندرجدر.

اشتراء [ع] صاتين آلمق، آلنمق: اشترای جواری • اشترای جامهٔ عید • « دفع اندیشهٔ کرا ایتدم ـ یکی برخانه اشترا ایتدم »

اشتراط [ع] شرط قیلمق، قیلنمق: اشتراط احتیاطی • بو خصوصك شو خصوصه اشتراطی مناسب کورلمشدر •

اشتراك [ع] اورتاق اولمق ، بر حالده بولنمق: « بن بو کون اودن انفکاك ایده‌مم ـ سزه کزمکده اشتراك ایده‌مم » بالاشتراك = اشتراك صورتیله •

اشتعال [ع] شعله‌لنمك ، یالینلانمق: اشتعال نار • اشتعال آتش • « بن بورندم برعبایه زمهریرك رغمنه ـ سن‌ده ای عشق آتشی سینه‌مده ایله اشتعال » قابل اشتعال = اشتعال ایده‌بیلیر •

اشتغال [ع] مشغول اولمق ، ایش ایله اوغراشمق : « نه‌صایارسین بکا مشاغلکی ـ اویله شیلرله اشتغال ایتم ـ بر متشاعره خطاب »

اشتغالات [ع] اشتغاللر : اشتغالات نافعه • « ایکی آی اولدی یازمدك برسوز ـ اوقدر چوقمی اشتغالاتك ؟ »

اشتقاق [ع] بینلرنده معنی وترکیب جهتیله مناسبت، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره برکلمه‌دن دیکر کلمه اخراجی : تبسم، متبسم •

اشتکاء [ع] شکایت: « تسلیمدر امر حقه چاره ـ اللهدن اشتکا ایدلمز »

اشتمال [ع] احاطه : کلستان سعدی برچوق حکمیاتی اشتمالی جهتیله برکتاب عالی عد اولنمشدر • (حال مسرت اشتمال) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه برده قوللانلمامالی •

اشتمام [ع] (استشمام) برنده قوللانیله‌بیلیر •

اشتهاء [ع] ایستك • اکثر یا طعام حقنده قوللانیلیر: اشتهاسی وار • اشتهاسی یوق • اشتهالی. اشتهاسز • اشتها انکیز = اشتها پیدا ایدیجی ، ویریجی •

اشْتِهار [ع] شهرت بولمق ، مشهور اولمق: عثمانلیلر مهماننوازلقله اشتهار ایتمشدر . (شهرت) کبی (کسب) ایله قوللانلملی ، (کسب اشتهار ایتدی) دینلملی . ذاتاً (اشتهار)ده (کسب) معناسی مندرجدر . (شهرت) مقامنده (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: «کل کبی وصف کمالاتکده بولدم اشتهار — نظیم »

اشْتِیاق [ع] میل قلبی ، آرزوی درونی: شدت اشتیاق. کمال اشتیاق . یوزکزی کورمکه اشتیاقم وار .

اشْجار [ع] آغاج یتشدرمك: فن اشجار .

اشْحاذ [ع] بیله‌مك ، بیلنمك ، کسکینلك ویرمك ، ویرلمك: اشحاذ خنجر . (تَشْحیذ) زیاده قوللانیلیر .

اشْراب [ع] ایچیرمك ، ایچیرلمك: اشراب رحیق . اشراب کوثر § ایما: جمعه کونی برقاچ آرقداش ایله صولره کیده‌جکنی اشراب ایلدی .

اشْراق [ع] طوغمق . کونش حقنده قوللانیلیر: اشراق آفتاب § ضیالاندیروب پارلاتمق ، ضیالاندیریلوب پارلادلمق: « ایلدك نور کمالاتکله اشراق عرب — نعت شریف — اکرم » عالمك نور الهی ایله اشراقی ارادهٔ ازلیه‌سی او خورشید رسالتك طلوعیله ظهوره کلدی § ضیالانوب پارلامق: شهر آیین کیجه‌سی هر طرف اشراق ایدییوردی .

اشْراك [ع] جناب حقه شریك قوشمق ، مشرك اولمق: حضرت واحد قهار فضیحهٔ اشراکی عفو ایتمیه‌جکنی قرآن کریمده اخبار بیوریور .

اشْعار [ع] تحریراً بیلدرمك ، بیلدیرلمك: اشعار کیفیت. اشعار حقیقت حال . نظمده علی الاطلاق دخی قوللانیله‌بیلیر .

اَشْعارات [ع] اشعارلر: اشعارات سابقه .

اِشْعال [ع] شعله‌لندرمك ، شعله‌لندیرلمك ، یالینلاندرمق ، یالینلاندیرلمق: « اشعال مشاعل مسرت »

اشغال [ع] مشغول قیلمق، قیلنمق: ایشکز وار، سزی اشغال ایتمیه‌لم. مشغولك اشغالی مناسب دکلدر. (occupation militaire) ترجمه‌سی اوله‌رق بعض ارباب قلم طرفندن قوللانلمقده اولان (اشغال عسکری) یه بدل (استیلا) قوللانلملی.

اشکال [ع] مشکللك، کوجلك، وضوحسزلق، مغلقلق: بو بابده دوچار اشکال اولدم. بو مسئله‌ده اشکال وار. کوجلشدرمك معناسنده قوللانلماز. اومعنی (تصعیب) ایله افاده اولنور. (حل اشکال) تعبیرینی همزه‌نك فتحیله استعمال غلط فاحشدر.

اشکنج [ف] چیمدیك.

اشکنجه [ف] عذاب، اذیت.

اشمام [ع] قوقلانمق، قوقلادلمق: اشمام طیب. اشمام کلاب § انشای قرائتده دوداقلرله ضم وکسردن برینه اشارت.

اشمیزاز [ع] صیقلمق، جان صیقلمق § استکراه.

اشهاد [ع] شاهد کتیرمك، کتیرلمك: اثبات دعوی ایچون فلانی اشهاد ایتدیلر. فلانك اشهادی اولی ایدی.

اصابت [ع] طوغریجه کیدوب ایرشمك، راست کلمك: قورشونك نشانه اصابتی. اصابت صاعقه. اصابت قرعه § فعل وقولده صوابه تصادف: رأینده اصابت ایتدی. بوراده بولندیغی اصابت اولدی. اصابت قرین = صوابه تصادف ایله برلکده بولنان، اصابتلی: رأی اصابت قرین. اصابت معتاد = صوابه تصادف معتادی اولان.

اصاغه [ع] قالبه دوکمك، دوکلمك: اصاغهٔ سیم وزر. اصاغهٔ نحاس مذاب.

اصباح [ع] صباح وقتی، فجر صادق، سحر. فالق الاصباح = طاك یرینی آغاردان، جناب حق: « فالق الاصباحی یاد ایت هرسحر ـ کوکلکی شوقیله شاد ایت هرسحر »

اصبع [ع] پارماق. عربیده همزه وبانك حرکات ثلثه‌سیله

لغت ایسه‌ده لسانمزده بوهیئتده قوللانیلیر. مُغِلّ الاصبع = پك خائن آدم.

اصداء [ع] یانقیلانمق؛ عکس آواز، (اقو) پیدا ایتمك: اصدای جبل. اصدای کوهسار.

اصدار [ع] صدور ایتدرمك، ایتدیرلمك، چیقارمق، چیقارلمق: اصدار فرمان.

اصرار [ع] عزم، دونمه‌مك اوزره التزام، قصد قوی: حقسز شیده اصرار بالآخره صاحبنی شرمسار ایدر.

اصطبار [ع] صبر ایتمك: «کل کل دیکزده کله‌یم یانکزه — دشواردر اصطبار هجرانکزه»

اصطبل [ع] آخور: اصطبل عامره.

اصطفاء [ع] بر شیئك خالص وپاکنی سچوب آلمق: اسمای نبوه‌دن اولان (مصطفی) بوندن مأخوذدر.

اصطفاف [ع] صف باغلامق، صف صف دیزلمك: اصطفاف ارباب تماشا.

اصطلاح [ع] بر علمده، برفنده، بر صنعتده معنای مخصوص ایله استعمال اولنان کلمه، ترکیب: «اصطلاح اولمش دینیر فکر وتلاشه پیچ وتاب — تحفهٔ وهبیدن» § برقومك اولکی موضعندن نقل اولنان بر اسم ایله دیکر بر شیئی تسمیه‌ده اتفاقی § ساده‌لکدن عاری، تکلفلی افاده: اصطلاح پاره‌لیور. (مصالحه) معناسنده قوللانلماز. «اصطلاح اوزره تکلم ایلر — یاقوب اطرافه تبسم ایلر — سنبلزاده»

اصطلاحات [ع] اصطلاحلر: اصطلاحات ریاضیه. اصطلاحات طبیه. «کراکهٔ صوف پر مباهات — موج آور بحر اصطلاحات — غالب» «جوش ایدر صانکه یم عرفانی — اصطلاحاته بوغار یارانی — سنبلزاده»

اصطلاحپرداز [ف] اصطلاح پاره‌لمکه، تکلفلی افاده‌یه مائل آدم.

اصطلاحپردازانه [ف] اصطلاحپرداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مقالهٔ اصطلاحپردازانه .

اصطلاحپردازی [ف] اصطلاحپردازلق .

اصطناع [ع] انتخاب، اختیار. اصطناع صدیق = دوست انتخابی .

اصطیاد [ع] آولانمق، آوه چیقمق . (صید) ی ویا (شکار) ی زائد اولان (برای صید وشکار) تعبیرینه بدل (اصطیاد ایچون) یاخود (برای اصطیاد) تعبیری قوللانلسه خوش اولور .

اصغاء [ع] قولاق ویرمك ، دیکله‌مك : « سن قوت فهمی ایله پیدا — بن سویلیه‌یم سن ایله اصغا — غالب »

اصفرار [ع] صاری اولمق ، صارارمق : اصفرار شمس .

اصلاح [ع] ایی حاله کتیرمك ، کتیرلمك ، ایی حاللی قیلمق ، قیلنمق . اصلاحِ ذاتُ البین = ایکی کیشی‌یی بارشدرمق .

اصلاحات [ع] اصلاحلر : اصلاحات عهد شهریاری .

اضائه [ع] ضیادار قیلمق ، قیلنمق . § ضیادار اولمق . نظمده (اضائت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

اضاعه [ع] ضایع ، محو ایتمك ، ایدلمك : اضاعهٔ اوقات . نظمده (اضاعت) صورتندده قوللانیلیر . (تضییع) دخی بو معناده مستعملدر .

اضافات [ع] اضافتلر : اضافات لامیه . اضافات بیانیه § علائق ، ماسوی . اسقاط اضافات = ترك علائق ، ترك ماسوی . التوحید اسقاط الاضافات .

اضافت [ع] قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره بر برینه ضم ایدیلن ایکی کلمه بیننده‌کی حالت نسبیه ، ارتباط § برکلمه‌نك بویولده دیکر کلمه‌یه مرتبط اولمسی . بو معنالرده (اضافه) صورتنده قوللانلماملی ، مثلا (اضافهٔ بیانیه) دینلمه‌ملی ، (اضافت بیانیه) دینلملی .

اضافه [ع] ضم ایتمك، ایدلمك § قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره بر کلمه‌یی دیکر کلمه‌یه ربط ایتمك ، بر کلمه دیکرینه ربط ایدلمك . بو معنالرده (اضافت) صورتنده قوللانیلمامالی ، مثلا (بو کلمه شو کلمه‌یه اضافت ایدلمش) دینلمه ملی ، (اضافه ایدلمش) دینلملی .

اضحاك [ع] کولدرمك، کولدرلمك : ارباب تماشانك اضحاك وابکاسی اوماهر آقتورك الندہ ایدی .

اضرار [ع] ضرره صوقمق ، صوقلمق .

اضطجاع [ع] یان اوستنه یاتمق .

اضطراب [ع] چالقانش، تحرك، هیجان § مادی، معنوی راحتسزلك، تلاش : اضطرابم وار . اضطراب آور = اضطراب کتیریجی، ویریجی : « اضطراب آور انوار رخکدر نکهم ـ نائلیٔ قدیم »

اضطرابات [ع] اضطرابلر : اضطرابات قلبیه .

« چله قیرمق عیبدر زنهار ای سالك سنی ـ اضطرابات درونی پرده بیرون ایتمسون! »

اضطرار [ع] چاره سزلك ، ناچارلق، مجبوریت .

اضطراری [ع ف] مجبوریت سائقه‌سیله اولان، اختیاری اولمیان : سکون اضطراری . حرکت اضطراریه .

اضطراریات [ع] اضطرار صورتیله یاپیلان شیلر ، (اختیاریات) ك ضدی .

اضطرام [ع] آلولنمك: اضطرام آتش غرام .

اضعاف [ع] ضعیف قیلمق ، قیلنمق ، ضعیفلتمك ، ضعیفلدلمك . (تضعیف) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

اضلال [ع] ضلالته دوشورمك، دوشورلمك ، یولدن چیقارمق ، چیقارلمق .

اضلالیات [ع] اضلاله متعلق ملاحظات ومباحث .

اضمار [ع] بورکده کیزله‌مك ، کیزله‌نمك: اضمار غیظ § عباره آره‌سنده ضمیر ایرادی .

اضمحلال [ع] زائل ، نابود اولمق : « کلمسون برکون فتور اندیشهٔ فعالمه — باعث اولسون سعی روز افزونم اضمحلالمه — وصفی »

اطاره [ع] اوچورمق ، اوچورلمق : اطارهٔ کبوتر § سرعتله کوندرمك ، کوندرلمك : « بنه نه خوشدی دون کیجه جواریکه عزیمتم — اطارهٔ رقیمه‌یه تردد اوزره جرأتم — اکرم » بو رقیمه‌نك اطاره‌سی اخلاص اماره‌سی عد اولنور .

اطاعت [ع] انقیاد ، برامرك موجبنجه حرکت: ادیب اولان چوجق ابوینه اطاعت ایدر .

اطاله [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق: اطالهٔ لسان . اطالهٔ دست . (تطویل) بوبولده قوللانلماز .

اطراء [ع] حسن ثنا ، مدحده مبالغه . استعمالنده (مدح لفظنك ترکی اولادر : ذکاسنی اطرا ایدیورلر . « اول نظمك ایدوب براهل معنا — مدحنده مبالغه‌یله اطرا — غالب » بیتنده‌کی (مدحنده) خوش کورلمکله برابر (مبالغه‌یله) زائد کورینور .

اطراب [ع] طربه ، شوقه کتیرمك ، کتیرلمك : «مطرب! بزی اطراب ایت — نغمه کله صفایاب ایت » اهل بزمك اطرابی مطربك لطفنه وابسته‌در .

اطّراد [ع] بر بر بنه اویمق ، براسلوبده ، یکنسق اولمق: هواده اطراد یوق . چوجق مشربی اطرادسز اولور . اطراداً للباب = قاعده بوزلماق ، قاعده‌یه اویغون کلمك ایچون .

اطعام [ع] طعام ویرمك ، ویرلمك ؛ یمك یدرمك ، یدیرلمك : مسافرلری کمال اکرام ایله اطعام ایلدی . یولجیلرك اطعامی کندیسنه حواله ایدلمش ایدی . (اطعام طعام) تعبیرینك استعمالنه احتیاج یوق کبیدر .

اطغاء [ع] طاغی قیلمق ، قیلنمق ؛ آزدرمق ، آزدیرلمق :

قوم عادی شیطان اطغا ایتدی • قوم ثمودك اطغاسی ده آنك ایشیدر •

اطفاء [ع] سوندرمك ، سوندیرلمك : اطفای نار • اطفای حریق • «سونرمی سوندی دینلمکله نور نامتناهی ؟ــ نفسله قابل اطفامیدر چراغ الٓهی ؟» اطفائیه = یانغین آلایی ، یانغین سوندرمکه مأمور عساکر شاهانه •

اطّلاع [ع] وقوف ، خبردارلق ، بیلمه : « دیه‌مم کسب اطلاع ایتدم ــ اطلاع اهلنه وداع ایتدم » یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز •

اطّلاعات [ع] اطلاعلر : ارباب فنونك اطلاعاتی ایلریله‌دکجه عظمت الٓهیه بتون بتون عقللره حیرت ویرمکده در •

اطلاق [ع] بوشامق ، بوشانلق : اطلاق زوجه • بو معناده (تطلیق) دها زیاده قوللانیلیر § صالیویرمك ، صالیویرلمك § دیمك ، دینلمك ، تعبیر : عجم قورشونه (اسرب) اطلاق ایدر • عالمه جاهل اطلاقی برهان جهالتدر • اطلاق ید = خیر ایشله‌مك ، احسان ایتمك . اطلاق لسان = آغزینه کلنی سویلمك • علی الاطلاق = بر قید ایله مقید اولمامق اوزره •

اطلاقات [ع] استعمالات ، تعبیرات : اطلاقات فنیه •

اطماع [ع] طمعه دوشورمك ، دوشورلمك ، طمعلاندرمق ، طمعلاندیرلمق : اطماع حریص برامر عسیر دکلدر •

اطماعات [ع] اطماعلر : اطماعات کاذبه •

اطماعیات [ع] اطماعه متعلق ملاحظات ومباحث : فلانك درمیان ایتدیکی اطماعیات کاذبه‌یه اشعب بیله اعتماد ایتمز •

اطمینان [ع] ربط قلب ایله حاصل اولان سکون ، امنیت ، مطمئنلك : اطمینان قلب • کمال اطمینان • قلبه اطمینان کلدی • اطمینانم واردر •

اطناب [ع] تطویل کلام • مدحنده نه قدر اطناب ایدلسه آزدر § بر فکرك اوفکره نسبتله زائد ، فقط مفید

الفاظ ایله افاده سی ، (ایجاز) ایله (مساوات) ك آره سی .

اطْنابه [ع] کولکه‌لك، سایبان.

اطْنان [ع] طنین چیقارمق، چیقارلمق ؛ چینلاتمق ، چینلادلمق : اطنان ساعت . اطنان جرس .

اظْراف [ع] ظرفه ، قابه قویمق ، قونلمق ، ظرفلامق ، ظرفلانلمق : اظراف متاع . اظراف ساعت . اظراف مکتوب .

اظْهار [ع] آشکار ایتمك، ایدلمك، میدانه قویمق، قونلمق، کوسترمك ، کوسترلمك : « صبا ! اغیاردن پنهان غم دلداره اظهار ایت ـ فضولی » « غمسزلره اسرار غم اظهار اولنورمی؟ » اظهار آرزو . اظهار خواهش . اظهار شجاعت . اظهار مافی الضمیر . اظهار مافی البال . اظهار مافی السویدا = کوکلنده‌کنی میدانه قویمق .

اعاده [ع] کری کوندرمك ، کوندرلمك : اشیا و اشخاص حقنده قوللانیلیر : آدمکزی اعاده ایتدم . کتابکزك اعاده سنی امر ایتمشسکز § اولکی حاله کتیرمك ، کتیرلمك : اعادهٔ حیات . اعادهٔ مصافات . اعادهٔ عافیت . اعادهٔ زیارت = زیارته‌کلن ذاتك زیارتنه کیتمك . (اعادهٔ ویزیته) تعبیرینك استعمالنه احتیاج یوقدر .

اعاذه [ع] صیغندرمق ، اسیرکه‌مك : استعاذه ایده‌لم ، جناب حق شیطان شرندن جمله‌مزی اعاذه بیورسون !

اعاره [ع] عاریت اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : اعارهٔ کتاب . اعارهٔ لباس .

اعاشه [ع] کچندرمك ، کچندیرلمك : اعاشهٔ اولاد وعیال . عائله‌سنك حسن اعاشه‌سی ایچون چالشمیان ، آدم صایلماز . نظمده بو معناده (اعاله) دخی قوللانیلیر : « ایتدك سزی سعی ایله اعاله ـ تنبللکه ایتمدك احاله »

اعانات [ع] اعانه‌لر : اعانات ربانیه .

اعانه [ع] یاردیم . اکثریا محتاجینه پاره وسائره ایله ایدیلن

معاونتده قوللانیلیر . (اعانت) صورتنده (معاونت) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اعتاق [ع] آزاد ایتمك، ایدلمك: اعتاق عبد . اعتاق جاریه .

اعتبار [ع] شرف ، حیثیت ، معتبرلك : تجار بیننده اعتباری واردر § حرمت ، احترام ، حسن نظر : یالانجی‌یه کیمسه اعتبار ایتمز . « یاپمه کیسویه اعتبارم یوق » § فرض: شوقدر سنه اعتباریله § عبرت آلمق : اولوالابصار هرشیدن اعتبار ایدر .

اعتباراً [ع] صایمق ، صایلمق صورتیله : شباطك سکزندن اعتباراً .

اعتبارات [ع] فرض ایدشلر : اعتبارات هیئیون .

اعتباری [ع ف] حقیقی اولمیوب فرضیات قبیلندن اولان: امراعتباری . اموراعتباریه .

اعتباریات [ع] اعتباری اولان شیلر ، فرضیات .

اعتدال [ع] ایکی حال بیننده متوسط اولش ، اورته حالده بولنش: کسب اعتدال . اعتدال هوا . اعتدال حرارت . اعتدال هرشیده ممدوحدر § تناسب، اویغونلق، ییجملیلك: اعتدال قامت . (sang froid) ترجمه‌سی اولان (صوغوق قان) ه بدل (اعتدال دم) قوللانلملی .

اعتذار [ع] عذر دیله‌مك ؛ برعذر درمیان ایده‌رك قصورینك عفوینی ایستمك : ایشم وار ایدی ، کله‌مدم ، اعتذار ایدرم .

اعتراض [ع] برشی حقنده (نیچون بویله اولمش ؟ شویله اولمسی لازم کلیردی) یوللو بیان فکر ایتمك : انسان آکلامدیغی شیئه اعتراض ایتمه‌ملی .

اعتراضات [ع] اعتراضلر : اعتراضات محقه . اعتراضات عالمانه .

اعتراف [ع] اقرار : اعتراف قصور . عجزمی اعتراف ایدرم . « نقصانمه واردر اعترافم — بیهوده دکل ولیك لافم — غالب »

اعترافات [ع] اعترافلر : اعترافات منصفانه .

اعتزاز [ع] عزیزلنمك ، عز - تفروش اولمق : ناز واعتزاز .

اعتزال [ع] آیرلمق ، چکلمك ، عزلت ایتمك § (معتزله) دینیلن فرقه نك حالی ، مذهبی : اهل اعتزال .

اعتزام [ع] توجه ، عزیمت : « ناسوت ایدی برزمان مقامك ـ لاهوته می شمدی اعتزامك ؟ ـ روحه خطاب »

اعتساف [ع] طوغری یولدن صاپمق ، یولسزلق ایتمك .

اعتصام [ع] ال ایله طوتمق ، تمسك ایتمك : عروهٔ وثقای شریعته اعتصام ایدنلر نجات بولورلر § معاصیدن چکنمك ، قورنمق : اعتصام تام .

اعتضاد [ع] قوله ، قول اوزرینه آلمق . یکدیکره معاونت مقامنده قوللانیلیر . اعتضاد ارباب دانش .

اعتقاد [ع] کوکل باغلامق ، قلباً صحتنه قرار ویرمك ، حکم ایتمك : دنیایه اعتمادم یوق ، آخرته اعتقادم وار . بویله اعتقاد ایدرم .

اعتقادی [عف] اعتقاده متعلق : امر اعتقادی . امور اعتقادیه .

اعتقادیات [ع] اعتقاده متعلق خصوصات .

اعتکاف [] بریرده حبس نفس ایدوب قالمق § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت : اعتکاف ایتدی . اعتکافه کیردی . اعتکافدن چیقدی . اعتکاف سنت سنیه در .

اعتلاء [ع] یوکسکه چیقمق ، یوکسلمك : اعتلای شان .

اعتماد [ع] قلباً استناد ، امنیت : « اللهه‌در توکلمز اعتمادمز ـ باقی » اعتمادنامه = برسفیرك نزدنده مأمور اولدیغی دولته تقدیم ایتدیکی سفارتنی مشعر کاغد .

اعتماداً [ع] اعتماد ایده‌رك ، ایدیله‌رك : ویردیککز سوزه اعتماداً کلدم . ویردیکی سوزه اعتماداً کیدلدی .

اعتناء [ع] دقت، اهتمام: احکام شرعیه‌نك حسن اجراسنه اعتنا ایدییور. کمال اعتنا ایله اجرا اولنیور.

اعتیاد [ع] عادت ایدینمك، ایدینلمك: توتون استعمالنی اعتیاد ایتدك. بونك اعتیادی مضردر. بو معناده (تعوّد) دخی قوللانیله بیلیر.

اعجاب [ع] تعجب ویرمك، ویرلمك؛ تعجبه دوشورمك، دوشورلمك: یازدیغی کتاب مستطاب بتون مؤلفینی اعجاب ایتدی. مؤلفینك اعجابی.

اعجاز [ع] عاجز قیلمق، قیلنمق؛ عجزه دوشورمك، دوشورلمك: قرآن کریم بتون بلغای عربی اعجاز ایتدی. «بلغای عربك اعجازی» § کلامك بلاغتجه طوق بشردن خارج بر مرتبه‌ده بولنمسی، مراتب بلاغتك منتهاسی: اعجاز قرآن. درجهٔ اعجاز § خلق تنظیرندن عاجز براقان هنر، کیفیت. (اعجاز کار، اعجازکارانه، اعجازکاری، اعجازنما) کبی تعبیرلرده بو معنی ملاحظه اولنور.

اعجام [ع] یازی‌یی نقطه‌لامق، یازی نقطه‌لانلمق: (طاهر) اعجام ایدیلنجه (ظاهر) اولور. اعجام خط. اعجام کلمه.

اعداد [ع] حاضرلامق، حاضرلانلمق: اعداد لوازم. اعداد طعام.

اعدادی [عف] اعداده منسوب: مکتب اعدادی. مکاتب اعدادیه. شاکردانی مافوقنده‌کی مکتبه دخوله مهیا قیلدیغی ایچون اطلاق اولنمشدر.

اعدام [ع] یوق ایتمك، ایدلمك؛ اولدرمك، اولدیرلمك: اعدام قاتل. جزای اعدام.

اعذار [ع] معذور طوتمق، طوتلمق: اعذار ارباب اعتذار.

اعراب [ع] کلمات عربیه‌نك آخرنده دکیشن حرکه ویا حرف. اعراب لفظی. اعراب تقدیری.

اعراض [ع] یوز چویرمك: قبایحدن اعراض ایتملی.

اعزاز [ع] عزتله مك، عزتله نمك:
اعزاز مدعوين • اعزاز
اهل دانش • اعزاز عزيزان طريقت.

اعزازاً [ع] اعزاز صورتيله ،
طريقيله •

اعطاء [ع] ويرمك ، ويرلمك :
اعطاى معلومات • بر
مبلغك اعطاسى •

اعظام [ع] بيوتمك ، بيودلمك ؛
بيوك كورمك، كورلمك.
لطيفه‌يى اعظام ايتمك روا دكلدر •
لطيفه‌نك اعظامى اقتضا ايتمز •

اعلاء [ع] يوكسلتمك ، يوكسلد-
لمك ؛ عالى قيلمق ، قيلنمق:
اعلاى كلمة الله •

اعلال [ع] كلمات عربيه‌ده حروف
علتك تخفيفاً تغييرى •

اعلام بيلدرمك ، بيلديرلمك §
محكمه جانبندن ويريلن
حكمى حاوى كاغد •

اعلامات [ع] ايكنجى معناسنه
كوره (اعلام) لر.
اعلامات شرعيه •

اعلان [ع] آشكار ايتمك ، ايدلمك:
عالم الغيب والشهاده اولان
جناب حقه نسبتله اعلان واسرار
مساويدر § عمومه بيلدرمك ،
بيلديرلمك: عزتەلرله اعلان كيفيت.
اعلان افلاس • اعلاننامه = اعلانى
حاوى ورقه § ميدانه قويمق ،قونلمق:
اعلان محبت •

اعماء [ع] كور ايتمك ، ايدلمك :
اعماى ابصار اعداء •

اعمار [ع] معمور ايتمك، ايدلمك:
اعمار بلاد •

اعمارات [ع] اعمارلر: اعمارات
شاهانه •

اعمال [ع] ايشـليوب يابمق ،
ايشلنيلوب يابلمق : فلان
فابريقه كوزل اوانى اعمـال ايدر •
چوقه اعمالى § ايشلتمك ، ايشلدلمك ؛
قوللانمق ، قوللانلمق : اعمال فكر •
اعمال ذهن •

اعمالات [ع] ايشلر ، ايشليشلر §
ايشلنيلوب يابلمش
شيلر •

اغنات [ع] مشقته اوغراتمق ، اوغرادلمق § سجع مقید ویا قافیهٔ مقیده استعمالندن عبارت بر صنعت بدیعیه: «سوزلر کدن سوز آکلار اولدی جهان ــ سنی عالی طانیر کهان ومهان» بو صنعته (لزوم مالایلزم) دخی دینیلیر .

اعوجاج [ع] اکریلك: اعوجاج قوس .

اغاره [ع] شبخون ، چاپول ایتمك : اغارهٔ فرسان بادیه .

اغبرار [ع] توزلانمق : اغبرار اوراق اشجار § قیرلمه ، کوجنمه ، قیرغیناق ، دلکیرلك : اغبرار خاطر . کیمسه‌یه اغبرارم یوقدر .

اغتذاء [ع] یاخود

اغتداء [ع] غدالانمق : اغتدای جنین . (تغـدی) ویا (تغذی) زیاده قوللانیلیر .

اغتراب [ع] غربته چیقمق .

اغترار [ع] غرورلانمق ، مغرور اولمق : بعض طبایعه کوره یسار موجب اغترار اولور .

اغتراق [ع] صووده بوغلمق ، صویه باتمق ، غرق اولمق : اسعد مخلص پاشا واپور ایله سیاحتدن (هم احتراق هم اغتراق قورقوسی‌وار) یوللو شکایت ایتمش ایدی .

اغتسال [ع] یقانمق .

اغتشاش [ع] قاریشقلق ، عدم خالصیت : اغتشاش افکار .

اغتشاشات [ع] اغتشاشلر : اغتشاشات فکریه .

اغتصاب [ع] غصب ، ظلماً اخذ .

اغتصابات [ع] اغتصابلر : اغتصابات اشقیا .

اغتضاب [ع] غضبلانمق : « اغتضاب شیرنر روبهلری لرزان ایدر »

اغتمام [ع] غمناك اولمق ، غصه لانمق : « اغتمام دل مسروره سبب اولدی غمام »

اغتنام [ع] غنیمت اوله رق آلمق، آلمق : اغتنام انعام • اغتنام اسلحه § غنیمت بیلمك، بیلمك: اغتنام فرصت •

اغتیاب [ع] غیبت ایتمك ، ایدلمك : اغتیاب شرعاً ممنوعدر •

اغتیاظ [ع] غضبه کلمك •

اغتیال [ع] هلاك ایتمك، ایدلمك •

اغراء [ع] ترغیب ، تحریص : اوکلمات غرا اصحاب کرامی غزایه اغرا ایدییوردی •

اغراس [ع] بره‌دیکمك، دیکلمك: اغراس اشجار • (غرس) زیاده قوللانیلیر •

اغراق [ع] غرق ایتمك، ایدلمك : اغراق سفائن اعدا § عقلاً ممکن، عادةً محال اولان مبالغه، (تبلیغ) ایله (غلو) آره‌سی : بو سوزده اغراق وار • اغراق مقبولدر • «اغراقده مرغ پست پرواز — غالب»

اغراقات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اغراق)لر : اغراقات نفعیانه •

اغراقیات [ع] اغراق صورتیله سویلنیلن سوزلر : بعض اغراقیات هیچ چکلمز •

اغضاب [ع] غضبلاندرمق ، غضبلاندیرلمق •

اغطاء [ع] اورتمك ، اورتلمك •

اغفال [ع] غفلته دوشورمك ، دوشورلمك ؛ آلداتمق، آلدادلمق: «سنی اغفال ایله صویمش کولنور حاله قومش — اوتان ای عاشق مفلس بومی دلبر دیدیکك؟» صافدرونلرك اغفالی قولایدر •

اغفالات [ع] اغفاللر: اغفالاته قاپیلمامالی •

اغفالیات [ع] اغفال ایچون سویلنیلن سوزلر •

اغلاء [ع] بهایه چیقارمق ، چیقارلمق ؛ بهالاندرمق ، بهالاندیرلمق : اغلای اسعار • اغلای

مسکرات§ قاپاتمق، قاپاندلمق: اغلای ماء بارد . بو معناده (تغلیه) دخی قوللانیلیر .

اغلاظ [ع] قابا، درشت سویلمك: اغلاظ کلام .

اغلاظات [ع] اغلاظلر: اغلاظات جاهلانه .

اغلاق [ع] قاپامق ، قاپانمق : اغلاق باب شقاق § مغلق سویلمك ، سویلنملك : اغلاق سخن . اغلاق افاده .

اغلاقات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اغلاق) لر: ترکیبی اغلاقاتی .

اغماء [ع] بایلمه .

اغماض [ع] کوز یومق، کورمیور کبی کورنمك ، مسامحه . (عین) ایله ویالکز قوللانیلیر: قصورندن اغماض عین ایتدم . چوجقلرك هر یارامازلغنی کورمکه کلمز ، بعضلرندنده اغماض ایتملی .

اغمام [ع] غمناك ایتمك ، ایدلمك : اغمام قلب .

اغناء [ع] زنکین ایتمك، ایدلمك: الله شو عالیجناب فقیری اغنا بیورسون ! جناب حقه کوره برفقیرك اغناسی کوچ برشیمیدر؟ § مستغنی قیلمق ، قیلنمق : بو کتاب سزی اوته‌کیلردن اغنا ایدر . بر چوجغك بو کتاب ایله اوته‌کیلردن اغناسی ممکندر .

اغواء [ع] آزدرمق، آزدیرلمق، آیارتمق، آیاردلمق: شیطان آدمی اغوا ایدر . هر آدمك اغواسی ممکن دکلدر .

افاته [ع] فوت ، ضایع ایتمك، ایدلمك : افاتهٔ فرصت . افاتهٔ وقت .

افادات [ع] افاده‌لر : افادات شفاهیه . افادات ساده دلانه .

افاده [ع] بیان ایتمك، ایدلمك : حالنی افاده ایتدی . حالك افاده‌سی لازم کلدی . قویروغنه‌برده (بیان) طاقق مناسبتسزدر § فائده‌لندرمك : افاده واستفاده ایله مشغولدر § بیان : طرز افاده‌سی پك کوزلدر .

افازه [ع] مظهر فوز اتمك، ایدلمك : جناب حق افازه بیورسون • ارباب سعیك افازه‌سی لطف الٰهیدن مسئولدر •

افاضه [ع] فیض اوله‌رق ویرمك، ویرلمك : افاضهٔ علوم • افاضهٔ معلومات • « کونش جهالك ایدر چشمه افاضهٔ نور — اونوردن کسیلیر سینه برجهان سرور »

افاقت [ع] خسته ایلكه دونمك، ایلشمك : افاقت بولدی • « کیم کورسه بیلوب نحافتمدن — نومید اولیور افاقتمدن » افاقتیاب = افاقت بولیجی : لله الحمد افاقتیاب اولدی •

افتاء [ع] فتوی ویرمك •

افتتاح [ع] (استفتاح) ه باق • تکبیرة الافتتاح، تکبیر افتتاح = نمازك ابتداسنده ایدیلن تکبیر •

افتخار [ع] اوکنمك، کوکلنمك : « افتخار ایلرز بونکله که بز — مستفیض مآثر عربز » (افتخار الاماثل) کبی تعبیرلرده (مدار افتخار) دیمك اولور • مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان شی • بالافتخار، مع الافتخار = افتخار ایله، افتخار ایده‌رك •

افتخاریات [ع] افتخار یولنده سویلنیلن سوزلر • نظم حقنده (فخریات) زیاده قوللانیلیر •

افتراء [ع] یالان اوله‌رق اسناد قبایح : افترا اك چركین رذائلدن بریدر •

افتراس [ع] آولامق • حیوان حقنده قوللانیلیر : افتراس ارسلانك معتادیدر •

افتراق [ع] آیرلمق • (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر § طاغلمق : افتراق اجزای جسم § آیریلق : افتراق یار • درد افتراق •

افتصاد [ع] قان آلمق : موسم افتصاد • بو معناده (فصد) دخی قوللانیلیر •

افتصال [ع] سوددن کسمك، کسلمك : افتصال اطفال •

افتضاح [ع] رسوای اولمق : افتضاح کاذبین .

افتقاد [ع] (تفقد) ه بدل قوللانیله بیلیر .

افتقار [ع] احتیاج: «یوق شرکه اکرچه اعتبـاری — توحیده ده یو قدر افتقـاری » § خضوع: کمال افتقار . عرض افتقار .

افحام [ع] مباحثه ده اسکات : مباحثلردن بری دیکرینی افحام ایتدی . برمباحثك افحامی .

افراد [ع] مفرد اوله‌رق ایراد: (ماشیاً) کبی حالارك لسانمزده دائما افرادی واجبدر .

افراز [ع] آییرمق ، آییرلمق : سزه ده حصه افراز ایتدیلر . حصه‌کزك افرازی لازم کلدی .

افرازات [ع] بدندن آییریلان اخلاط § اخلاطك بدندن آییریلوب چیقارلمسی خصوصاتی .

افراط [ع] حدی تجاوز ، (تفریط) ك ضدی : درجهٔ افراط . بوافندی چالشمقده افراط ایدیور . هیچ برشیده افراط ایی دکلدر § شدت ، فوق‌العاده‌لك : « باقدی افراط محبتله آکا — اریوب اولدی اوکوهر دریا — خاقانی » بو معنـاده (فرط) دهـا زیاده قوللانیلیر .

افراغ [ع] دوکمك ، دوکلمك : « ایشی بر قالبـه افراغ ایتدم — که دل حاسدی پرداغ ایتدم » شـو مسوده‌نك کوزل برصـورتده افراغی تمنی اولنور .

افساد [ع] بوزمق ، فسـاده اوغراتمق ، اوغرادلمق : افساد معده .

افشاء [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : افشای راز .

افصاح [ع] فصـاحتله تکلم : افصاح سحبان . افصاح البته اغلاقه ترجیح اولنور .

افضال [ع] احسان .

افطار [ع] اوروج آچق ، بوزمق: وقت افطار § رمضان شریفده آقشاملری ترتیب اولنـان

ضیافت: «افطاره کان آدمی یرلرمی صانیرسین؟ ـ لا»

افقار [ع] فقره دوچار ایتمك، ایدلمك: افقار اغنیا.

افك [ع] یالان، افترا: افك عظیم.

افلاح [ع] فلاح بولمق، قورتولمق؛ قودن امین اولمق، صلاح وسعادت کسب ایتمك: اعظم اسباب افلاح علمدر. (مفلح) معناسنده‌ده قوللانیلیر: زواللی افلاح اولمدی کیتدی. بو یولده قوللانلمقده اولان مصادری قبول ایتمه مك مشکل پسندلکدر.

افلاس [ع] مفلس اولمق: اعلان افلاس.

افلاق [ع] مضامین بدیعه اختراعی. شاعر حقنده قوللانیلیر: واصل درجهٔ افلاق اولان شعرا معدوددر.

افناء [ع] یوق ایتمك، ایدلمك: افنای عمر. «افنا ایله روح قورقودلماز ـ طوفان ایله نوح قورقودلماز»

افهام [ع] آکلاتمق، آکلادلمق: افهام مرام. (تفهیم) اقوی عد اولنور.

اقامت [ع] مقیم، ساکن اولمق، اوطورمق: اسکدارده اقامت ایدیورز. معناسنده دوام معتبردر. مثلا (فلان یرده برساعت اقامت ایتدك) دینلمز. (اقامه) بومعناده قوللانلماز.

اقامتگاه [ف] یاخود

اقامتگه [ف] اقامت اولنان، اولنه‌جق یر.

اقامه [ع] ایراد ایتمك، ایدلمك، میدانه قویمق، قونلمق: اقامهٔ حجت. اقامهٔ دلیل. اقامهٔ صلات = نماز قیلمق. اقامهٔ دعوی = رسماً دعوی آچمق.

اقبار [ع] قبره قویمق، قونلمق: اقبار میت.

اقبال [ع] توجه، آرزو. اکثریا ماکولات ومشروبات حقنده قوللانیلیر: اقبال بیوریلورمی؟ § مساعدهٔ طالع، بختیلق. اقبالمند = اقباللی.

اقتباس [ع] استفاده صورتیله آلمق، آلنمق: اقتباس نور. اقتباس علم § سوز آره سنده قرآن کریمدن یاخود احادیث شریفه‌دن ویا آثار اکابردن بر جمله‌نك کاملاً یاخود قسماً ایرادی.

اقتباساً [ع] اقتباس ایله، اقتباس طریقیله: آی کونشدن اقتباساً کرهٔ ارضه نور یاغدیریر. بو آیت کریمه‌یی اقتباساً ایراد ایتمش.

اقتباسات [ع] اقتباسلر: اقتباسات علمیه. اقتباسات قرآنیه. (مقتبسات) مقامنده‌ده قوللانیلیر: اقتباساتم بوندن عبارت دکلدر.

اقتحام [ع] کوکس کرمك: مهاجات دشمنه اقتحام. اقتحام بلایا § هجوم: اقتحام عسکر مظفر.

اقتحامات [ع] اقتحاملر: اقتحامات زره‌پوشان. اقتحامات شجعان.

اقتداء [ع] اویمق، تابع اولمق: جماعت امامه اقتدا ایدر. هرخصوصده پیغمبر مزه اقتدا ایدرز.

اقتداءً [ع] اقتدا ایله، اقتدا صورتیله: برکوزل سسلی حافظ افندی‌یه اقتداءً صباح نمازینی ادا ایتدك.

اقتدار [ع] کوج یتمه، یاپه‌بیلمه: «عدم دیارینه چوقدن کیدردم ای (باقی) — شراب عشق ایله رفتاره اقتدارم یوق» (قدرت) ایله بینلرنده فرق واردر. مثلا (قدرت الهیه) دینیلیر. (اقتدار الهی) دینلمز.

اقتراب [ع] یاقلاشمق. (تقرّب) زیاده قوللانیلیر. (اقتراب ساعت) — که (تقرب قیامت) دیمکدر — قرآن کریمدن مقتبس برتعبیردر.

اقتراح [ع] بالبداهه سویلمك، سویلنمك: اقتراح بیت. اقتراح قطعه. اقتراح مقاله § یکیدن پیدا ایتمك، ایدلمك؛ قریحه‌دن چیقارمق، چیقارلمق. حسنیاتده قوللانیلیر: برمنظومهٔ بدیعه اقتراح ایتمش. بویله برمنظومه‌نك اقتراحی آز اقتدار ایله اولماز.

اقتراحات [ع] اقتراحلر: (قسّ بن ساعده).

نك اقتراحاتی حیر تبخش عقول اوله‌جق درجه‌لرده ایدی . ادبیاتمزده اقتراحات مجددانه‌یه پك نادر تصادف اولنیور . (مُقْتَرَحات) معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اقْتِراضْ [ع] (استقراض) ه باق .

اقْتِرانْ [ع] یاقلاشمق ، یانـه کلمك ، مقارن اولمق : « اقتران ایتمش رقیب نحس اونازك مشربه — واصف » § ایکی سیاره‌نك ظاهرا بر برینه قاووشه‌جق برموضعه کلمسی .

اقْتِصادْ [ع] اعتـدال اوزره حرکت § اداره ، تصرف ، (اقونومی) . ماعال من اقتصد — حـدیث شریف = اقتصاد ایدن فقیر اولماز .

اقْتِصارْ [ع] قیصه کسمك : دها زیاده ایضاحات ویرمك لازم کلمیور ، بو قـدرله اقتصاری مناسب کور یورم . بو قدرله اقتصار ایتدم .

اقْتِضاء [ع] لزوم : اقتضـاسی یوق § لازم کلمك : موسم بهار کلدی ، آغاجلرك یشیللنمسی اقتضا ایدر § لازم کـتیرمك : بو ایش سزك اورایه کیتمکزی اقتضا ایدیور . (ایجاب) ه ده باق .

اقْتِطافْ [ع] دوشیرمك ، دو- شیرلمك . حقیقی ویا مجـازی اوله‌رق (ثَمَره) حقنـده قوللانیلیر : اقتطاف ثمرات باغ . ثمرهٔ سعیك اقتطافی .

اقْتِفاء [ع] آردینه دوشمك ، آردی صیره کیتمك ، پیرو اولمق . اکثریا (اثر) ایله قوللانیلیر : جمله‌مز اثرنبوی‌یه اقتفا ایدرز . جناب سلطان ولدحضرت مولانانك اثرینه اقتفا ایتمش ایدی .

اقْتِفاءً [ع] اقتفا صورتیله ، اقتفاایده‌رك : پیغمبرمزك اثرینه اقتفاءً طـالب رضای الٰهی اولیورز .

اقْدارْ [ع] قدرتلندرمك ، قدر- تلندیرلمك : مقتدرقیلمق ، قیلنمق .

اقْدامْ [ع] غیرت وثبـات ایله چالیشمش : تحصیل‌فنونه اقدام ایدیور . انسـان اقدام ایله نائل مرام اولور .

اقدامات [ع] اقداملر : علمای شریعت بو کتابلری نیجه اقدامات خرد فرسا ایله وجوده کتیرمشلردر ۰

اقرار [ع] وار دیمك ، (انکار) ك ضدی : جرمنی اقرار ایتدی ۰ ایمان اقرار باللسان ایله تصدیق بالجناندن عبارتدر ۰

اقراض [ع] اودنج ویرمك ، ویرمك : فلانه شوقدر غروش اقراض ایتدم ۰ بو مبلغك اقراضی لازم کلمش ایدی ۰

اقراضات [ع] اقراضلر : اقراضات معاونتکارانه ۰

اقساء [ع] قسوت ، قساوت ویرمك ، ویرلمك : اقسای قلب ۰ اقسای دل ۰

اقساط [ع] اجرای عدالت : التزام اقساط لازمهٔ احتیاطدر ۰

اقسام [ع] یمین ایتمك ، آند ایچمك : مرد مستقیم مائل اقسام اولماز ۰

اقشعرار [ع] اورپرمك : اقشعرار جلد ۰ اقشعرار اشعار ۰ قرآن کریمك استماعندن حاصل اولان اقشعرار جلود عباداتدن معدوددر ۰

اقصار [ع] برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایلمك : بو بابده وقوع بولان اقصار وتقصیرمك عفوینی تمنی ایدرم ۰

اقطاع [ع] بر مقدار اراضیٔ خراجیه یی مقاطعه صورتیله ویرمك ، برقطعهٔ ارضیه بو وجه ایله ویرلمك : اقطاع اراضی ۰ شوقدر دونم بر ترلانك اقطاعی ۰

اقعاد [ع] اوطورتمق ، اوطوردلمق : « یاری صحن صفهٔ کلزاره اقعاد ایلدم » بو موسیونك شو قولتوغه اقعادی مناسبدر ۰

اقعار [ع] درین قیلمق ، قیلنمق ؛ درینلشدرمك ، درینلشدیرلمك : اقعار بئر ۰ اقعار چاه ۰ اقعار جویبار ۰

اقفال [ع] کلیدلمك ، کلیدلنمك : اقفال باب ۰ اقفال صندوق ۰

اقلال [ع] آزالتمق ، آزالدلمق . (تقلیل) زیاده قوللانیلیر ۰

اقليد [ع] آناختار. فارسى (كليد) دن معرّبدر.

اقليم [ع] مملكت، ديار: اقليم روم. اقليم يمن. «فارس اقليمنه دوشمش شيراز – آكا منسوب اوزبان ممتاز – تحفهٔ وهبيدن»

اقناع [ع] قانع قيلمق، قيلنمق؛ قاندرمق، قانديرلمق: كنديسنى بو طوغرى سوزلرله اقناع ايلدم. اولدن اقناعى مشكل كورينيوردى.

اقناعيات [ع] اقناع ايچون سويلنيلن سوزلر.

اقوال [ع] بركيمسه نك سويلديكى سوزى سويلديكنى ادعا ايتمك، اسناد قول.

اقواليات [ع] اقوال يولنده سويلنيلن سوزلر.

اكباب [ع] يوزاوستنه دوشمك § برايشك اوستنه دوشمك، مكب اولمق: ارباب اكباب اكثريا موفق اولورلر.

اكبار [ع] بيوك كورمك، كورلمك: اكبار كبائر. اكبار كلام كبار.

اكتاب [ع] تعليم خط، تعليم كتابت. (استكتاب) كبى سويليوب يازدرمق معناسنده‌ده قوللانيله بيلير.

اكتئات [ع] قولاغه فيسيلده‌مك.

اكتحال [ع] سرمه چكنمك، كوزينه سرمه چكمك: اكحل اولان مستغنىٔ اكتحال اولور.

اكتراء [ع] (استكرا) يه بدل قوللانيله بيلير.

اكتراب [ع] غمناك اولمق.

اكتزاز [ع] بوزيلوب بورشمق.

اكتساء [ع] كيمك: اكتساى لباس.

اكتساب [ع] (كسب) ه باق.

اكتفاء [ع] كافى عد ايدوب قانع اولمق: بوقدرله اكتفا ايتدم.

اكتنان [ع] صاقلانمق، كيزلنمك: اكتنان زنان.

اكتناه [ع] (استكناه) ه بدل قوللانيله بيلير.

اکتیال [ع] اولچك ایله اولچمك، اولچلمك : اکتیال حنطه • اکتیال ذخائر •

اکتهال [ع] قیر صاچلی ، قیر صاقاللی اولمق : حال اکتهال • حلول موسم اکتهال •

اکتیاد [ع] حیله ، خدعه ایتمك •

اکثار [ع] چوغالتمق ، چوغالدلمق • اکثار کلام (تکثیر) ده باق •

اکراء [ع] کرایه ویرمك ، ویرلمك : اکرای خانه • اکرای دکان •

اکرام [ع] اظهار آثار حرمت : مسافره اکرام ایتمی • « ایلرسین آنك جبه ودستارینه اکرام — روحیٔ بغدادی» (ذوالجلال والاکرام) ده‌کی (اکرام) (فضل عام) ایله تفسیر اولنمشدر • بو آیت کریمه‌دن اقتباساً حق آلهیده (ذوالاکرام) تعبیری قوللانیله بیلیر : « عمرك ای حامیٔ کریم انام — ایتسون افزون خدای ذوالاکرام »

اکرامات [ع] اکراملر : اکرامات لایقه • اکرامات فائقه •

اکرامیه [ع] امارهٔ حرمت اولمق اوزره صورت مخصوصه‌ده ویریلن مبالغ : حرمین شریفین اکرامیه‌سی § پرومس نومروسنك اصابتنده صاحبنه قومپانیه طرفندن ویریلن مبالغ : ثمن‌دوفر اکرامیه‌سی •

اکراه [ع] اجرای جبر : اکراه ایله بوزدیریلان اوروجك صاحبی کناهکار اولماز • (استکراه) مقامنده قوللانلماملی •

اکراهاً [ع] اکراه صورتیله : بر مؤمنه اکراهاً کلمهٔ کفر تفوه ایتدرسه‌لر ایماننه خلل کلمز •

اکساء [ع] کیدرمك ، کیدیرلمك ، الباس : اکسای جامه • اکسای خلعت •

اَكْسير [ع] اسپیرتو ایچنده حل اولنمش موادّدن عبارت مایع علاج § کویا معادن سائره‌یی آلتونه تحویل ایدن شی: «کیمیاگر نفسن آلتون ایدندر (اشرف) - خولیادر هوس صنعت اکسیرعبث» تأثیر فوق‌العاده‌یی حائز اولان شیلره مجازاً اطلاق اولنور: حسن نظر پیر اکسیردر. تأثیر فوق‌العاده‌یی حائز اولان شیلر بوکا تشبیه ایدیلیر: اکسیر کبی.

اِکْفار [ع] کافردر دیه کفره نسبت ایتمك، ایدلمك: معتزله‌یی اکفار ایتمه‌ملی. اکثر اکابر صوفیه حضرت محیی‌الدین عربینك اکفارینی خطای عظیم عد ایتمشلردر. بومعناده (تکفیر) دخی قوللانیلیر.

اِکْلیل [ع] تاج.

اِکْمال [ع] تمام ایتمك، ایدلمك: اکمال تحصیل. اکمال انشاآت.

(اتمام) ایله بینلرنده‌کی فرق (اکمال) ك تلفظجه آندن غدوبتلی اولمسندن عبارت دکلدر. مثلا (ایشی بتیرمك) معناسنده قوللانیلان (اتمام کار) ه بدل (اکمال کار) دینلمز.

اِلّا [ع] ایکی نوعدر: بری بسیطدر. دیکری (ان) شرطیه ایله (لا) ی نافیه‌دن مرکبدر. بسیطی ادات استثنادر. آز قوللانیلیر: «اویله مستثنی کوزلسین کیمسکا یوقدر بدل - سندن ای جان منقطع قیلماز بنی الا اجل - فضولی» مرکبی شرط منفی اداتیدر. دائما واو ایله (والا) صورتنده قوللانیلیر: ادیب اول والا تکدیر ایشیدرسین.

اِلْباس [ع] کیدرمك، کیدیرلمك: الباس لباس. کورك الباسی.

اِلْتِباس [ع] ایکی ویاداها زیاده شیئك یکدیکره بری دیکری ظن اولنه‌جق صورتده بکزه‌مسی: غبار معناسنه اولان (توز) ملح

معناسنه اولان (طوز) ه التباس لازم کلمه‌مك ایچون طا ایله یازلماز .

التجاء [ع] صیغنمق : زیر جناح سلطنت سنیه‌یه التجا ایدنلر فلاح بولورلر .

التجاگاه [ف] یاخود

التجاگه [ف] صیغنه‌جق یر .

التحاء [ع] صاقاللانمق .

التحاق [ع] قاتلمق : بوشاکرد کله‌جك سنه ایکنجی صنف شاکردانه التحاق ایده‌جك .

التحام [ع] یاره اوگولوب آغزی بیتشمك : التحام جریحه .

التذاذ [ع] (استلذاذ) ه باق .

التزاق [ع] یاپشمق : التزاق اصابع .

التزام [ع] کندی اوزرینه لازم قیلمق ، اقدام ایله اجرا ایتمك : التزام استقامت . التزام سکوت § انتخاب ، اختیار : نحو عربیده ابن حاجبی التزام ایدرم . بالالتزام = التزام ایله ، التزام ایده‌رك § واردات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل ارائه‌سیله اوزرینه آلمق : فلان قریه‌نك واردات عشریه‌سنی التزام ایتمش ایدی .

التصاق [ع] بیتشمك ، قاووشمق : شمن دوفر خطلرینك التصاقی .

التفات [ع] آشنالق ، معامله‌ٔ تلطیفکارانه ، اظهار حسن توجه : « هم آجیرسین غریب حالمه هم — چوق کوررسین بر التفاتی بکا — اکرم » § دونوب باقمق : التفات غزالانه . « التفات ایلر آلهیونه کاهی کوزلرك — بن دخی آنلردنم کورسون آلهی کوزلرك » § سوز آره‌سنده غیبت ، خطاب ،

تكلم اسلوبلرينك برندن ديكرينه انتقالدن عبارت برصنعت بديعيه .

التقاء [ع] راست كلمك ، قارشيلاشمق ، بولشمق : التقاى بحرين . التقاى نهرين . التقاى ساكنين . التقاى افواج .

التقاط [ع] دوشيروب آلمق . دوشير يلوب آلنمق : بو مسائلى كتب فقهيه‌دن التقاط ايتمشدر . بونجه مسائلك التقاطى قولاى دكلدر .

التقام [ع] يوتمق ، يوتلمق : « يونسى حوت اجل ايلدى آه التقام — تاريخ وفات سرورى » برلقمه‌نك التقامى .

التماس [ع] طلب . (استدعا) ايله (رجا) آره‌سى § توصيه يوللو طلب . جمعى : التماسات .

التماس كرده [ف] التماس ايديلن : التماس كرده‌مز اولان خصوص اسعاف بيورلدى .

التماع [ع] پارلدامق : « نوره غرق ايلر طورردى دللرى — التماع جبهۀ پيغمبرى »

التهاب [ع] آلولنمك : « بيم دوزخدن سلامت ويردى هجرانك بكا — دوزخى دنياده كوردم التهاب سينه‌دن » § بدنك بر طرفنك شيشوب قيزارمسى . جمعى : التهابات .

التيام [ع] اوكولمق : مجروحك يارهسى التيام بولدى . (التيام ايتدى) دينلمز . التيام پذير = التيام قبول ايديجى ، اوكوليجى : جريحه‌سى التيام پذير ايدى .

الجاء [ع] مضطر ، مجبور ايتمك ، ايدلمك . (الجاى ضرورت) تعبيرى ياكلش دكلدر . مثلا (الجاى ضرورتله بزه التجا ايتدى) دينيله بيلير .

الجام [ع] كمله‌مك ، كمله‌نلمك : الجام فرس . الجام اسب .

الحاح [ع] (ابرام) ه باق . (الحاح) آندن اقوى عد اولنه بيلير . (الحاح وابرام) استعمالى تطويل قبيلندندر . جمعى اولان (الحاحات) ه بدل (ابرامات) قوللانلملى .

الحاد [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك : مشهور حسن صباح اصحاب الحاددن ایدی .

الحاق [ع] قاتمق ، قاتلمق : « مطلقا غصه‌دن اطلاق بیور ــ صلحا سلکنه الحاق بیور ــ خاقانی » بنم‌ده سلك صلحایه الحاقم لطف الهیدن مسئولدر § آخرینه کتیرمك ، کتیرلمك : (دلجو) یه لازم کلنجه (ی) الحاق ایدرز . بو حرفاك الحاقی جائزدر . جمعی : الحاقات .

الزاق [ع] یاپشدرمق ، یاپشدیرلمق .

الزام [ع] سکوته مجبور ایتمك ، ایدلمك ؛ صوصدرمق ، صوصدیرلمق : الزام خصم § وار ــ دات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل اخذیله برینك عهده‌سنه ویرمك ، بو تحصیل اوصورتله برینك عهده‌سنه ویرلمك : الزام اعشار . قنطار رسومنك الزامی . جمعی : الزامات .

الزامیات [ع] برنجی معناسنه کوره (الزام) ایچون سویلنیلن سوزلر : درمیان ایتدیکی الزامیات درجهٔ وقوفنی اثبات ایلدی .

الصاق [ع] یپشدیرمك ، یپشدیرلمك ؛ قاووشدرمق ، قاووشدیرلمق : الصاق خطوط . تلغراف خطلرینك الصاقی .

الغاء [ع] فسخ ، ابطال : الغای قوائم .

القاء [ع] براقق ، براقلمق ، آتمق ، آتلمق : خاچی صویه القا . تارلایه تخم القاسی . سوز یتشدرمك معناسنده‌ده قوللانیلیر . بو مقامده اکثریا جمعی اولان (القاآت) ایراد اولنور : برطاقم القاآتده بولنمش .

القاح [ع] (تلقیح) ه باق .

اله [ع] معبود ، الله : کائناتده ایکی آله متصرف اولسه نظام کائنات مختل اولوردی .

الهاء [ع] بیهوده شیلرله مشغول قیلمق ، قیلنمق .

الهاب [ع] (تلهیب) مقامنده قوللانیله‌بیلیر .

الهام [ع] قلبه فیض طریقیله اولان القای الهی : جناب حق الهام بیوردی . « نه خوش الهام اولندی کوکله تاریخك ای معصوم ! ـ اکرم » § طرف حقدن فیض طریقیله قلبه القا اولنان خصوص . جمعی : الهامات .

الٓهه [ع] بین الادبا (الٓه) ك مؤنثی اعتبار اولنه‌رق (Déesse) مقامنده قوللانیلیر .

الٓهی [عف] الٓهه منسوب : مرد الٓهی . امر الٓهی . لطف الٓهی . اوامر الٓهیه . الطاف الٓهیه § برنوع مناجات : درویش یونس الٓهیسی .

الٓهی [ع] ای الٓهم ! (یا الٓهی) تقدیرنده‌در : « الٓهی پادشهلر پادشاهی ! ـ نه حیرتبخشدر صنعك الٓهی ! ـ اکرم »

الٓهیات [ع] فلسفه‌نك الوهیتدن باحث قسمی : الٓهیات ابن سینا .

الٓهیت [ع] الٓهلق § کافهٔ حقایق وجودیه‌یی جامع اولان احدیت .

الٓهیون [ع] الٓهیات ایله اشتغال ایدن ذوات § اللهه ربط قلب ایدنلر ، الله آدملری .

الی [ع] ادات انتها . قدر ، دك دکین . الی ماشاء الله = جناب حقك ایستدیکی زمانه قدر . الی الابد = ابده‌دك ، نهایتسز اوله‌رق . من اوله الی آخره = اولندن آخرینه قدر . من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر ، باشدن باشه ، تماميله .

اماته [ع] اولدرمك ، اولدیرلمك : اماتهٔ ذهن . فرانسزلرك (tuer le temps) تعبیرندن منقول اولان (اماتهٔ زمان) تعبیری (اکلنه‌رك ، اکلنجه ایله وقت کچیرمك) معناسنده قوللانیلیر .

اماله [ع] میل ایتدرمك ، ایتدیرلمك : « اماله ایتمدی اول سروی سرفرولرمز ـ راغب » اونونـالك طرفنه اماله‌سی ممکن

اولمدی § حرکه نك غیر طبیعی صورتده مدی • جمعی : امالات •

امام [ع] کندیسنه اقتدا اولنان ذات • امام مبین = لوح محفوظ • تعبیر قرآنیدر • امام المسلمین = پادشاه اسلام •

امامت [ع] امامق • (امامتلك) غلط فاحشدر •

امامه [ع] تسبیحك باشنه کچیریلن اوزونجه مثقوب ایله توتون چبوغنك اوست اوجنه کچیریلن کهربا وسائره‌دن معمول آغیزلغه اطلاق اولنور • (امامهٔ سبحهٔ اقران) کبی تعبیرلر بکنلمز اولمشدر •

امتثال [ع] کمال انقیاد ، اجرای مقتضی : امر الهی یه امتثال ایدرز • امتثالاً = امتثال ایچون ، امتثال طریقیله •

امتحان [ع] دنه‌مك ، دنمك : امتحان طالع § برشخصك علمی ، فنی ، صناعی معلومات مکتسبه‌سنك درجه‌سی آکلاشلمق اوزره ایدیلن آزمایش : « ادیب حکمت اوصانمازمی امتحانمدن ؟ » عند الامتحان یکرم الرجل او یهان = انسان امتحان ایدیلنجه کندیسنه یا اکرام ویا اهانت اولنور • جمعی : امتحانات •

امتداد [ع] اوزامق ، اوزانمق : امتداد ایام هجران • امتداد حیات • امتداد حیّه •

امتراء [ع] تردد ، اشتباه •

امتزاج [ع] بربرینه اویمق ، اویوشمق : امتزاج الوان § اویوشوب کچینمك : حسن امتزاج • « طبعمده بنم کبی جواندر پیران ایله بوقدر امتزاجی » جمعی : امتزاجات •

امتصاص [ع] امك ، اممك : امتصاص لبن • بو معناده (مصّ) دخی قوللانیلیر •

امتلاء [ع] طولغونلق : امتلای معده •

امتناع [ع] کری طورمق ، چکنمك : ارباب نفاق ایله

کورشمکدن امتناع ایدرم § امکانسزلق، غیر ممکن اولش: اجتماع ضدینڭ امتناعی.

امتنان [ع] ایلکی باشه قاقق: احسان بی امتنان. بارکران امتنان. «چکمه فلکده سفله‌لرڭ امتنانی — راغب»

امتیاز [ع] مزیت صوریه ومعنویه‌جه سائرلرندن آیرلمق: آنڭ ریاضیاتده امتیازی واردر § مساعدهٔ مخصوصه، رخصت مخصوصه: غزته امتیازی. حقوق امتیازیه. جمعی: امتیازات.

امحاء [ع — موّلد] محو ایتمك، ایدلمك: امحای جهالت. استعماله احتیاج واردر.

امحاض [ع] طوغریلقله، خلوص ایله اجرا: امحاض نصح.

امداد [ع] مددرس اولمق، یاردیم ایتمك: امداد ایتدی. امداده کلدی. امداده یتشدی. «مرك ایرر ارباب دردڭ عاقبت امدادینه — مکی»

امرار [ع] کچیرمك، کچیرلمك: امرار عمر. امرار وقت. امرار ایام § آجی قیلمق، قیلنمق. هو مایمرّ ولایحلّی = نه آجی، نه ده طاتلی ایده‌بیلیر؛ نه ضرری، نه ده فائده‌سی واردر.

امساك [ع] طوتیجیلق، بخل § پرهیز ایتمك § اوروج طوتمق نیتیله وقت معینده اکل وشربدن منع نفس ایتمك.

امصاص [ع] امدرمك، امدیرلمك: امصاص لبن.

امضاء [ع] مکاتیب واوراقه اسمنی یازمق: «یازدیغم کاغدی امضا ایدرم» § مکاتیب واوراقه یازیلان اسم: وضع امضا. امضا قویمق. امضا آتمق. امضالامق.

امطار [ع] یاغدرمق، یاغدیرلمق: امطار مطر. امطار باران. ازمنهٔ قدیمه‌ده من طرف الله

حجارهٔ عذابك امطاری اوزرینه اصحاب عصیان ترسان وکریزان اولمشلر ایدی .

امعان [ع] کال دقت : امعان نظر . نظر امعان .
« باقدیغم هربرده بر وجه حقیقت سیر ایدر – دیدهٔ حیدر نکاهم اول قدر امعانلیدر – فاتح لسانندن »

امکان [ع] قدرت داخلنده اولش ، ممکنلك : « امکان مساعد اولمدی تعدیل حسرته – هپ کوزلرك کورنمه‌ده‌در چشم حیرته » (امکانسز ، امکانی یوق) مقامنده (ممکنسز ، ممکنی یوق) دینلمه‌ملی .

املاء [ع] نسخه‌یه باقمقسزین ذهندن یازمق ، یازلمق : « ایکی تاریخ ایلدم املا – خواجه نائلی » § سویلیوب یازدرمق ، سویلنیلوب یازدیرلمق : کتاب مبسوط املا طریقیله تألیف اولنمشدر § برلسانك کلمه‌لرینی طوغری یازمق فنی : املا بیلیور . « پارلادردم شمدی تحریرات بی‌معناسنی – اولمسه مضحك اویاکلمشلرکه املاسنده‌در »
املایه کلمك = صلاحپذیر اولمق : « یازدم هزار موعظه املایه کلمدی » § طولدرمق ، طولدیرلمق : املای صحائف . بوقابك شوقدر صو ایله املاسی ممکندر .

املاق [ع] فقره دوچار اولمق : خشیت املاق .

املال [ع] اوصاندرمق ، اوصاندیرلمق : املال مستمعین . ارباب مطالعه‌نك املالی .

امهال [ع] مهلت ویرمك ، ویرلمك : داین شوقدر کون مدیونی امهال ایتدی . مدیونك امهالی لازم کلیوردی .

اناء [ع] ظرف ، قاب قاجاق .

انابت [ع] و

انابه [ع] ترك معاصی ایله حقه رجوع . اخذ دست انابت = برمرشده مراجعتله طرق علیه‌دن

برينه انتساب • بعض مواضعده (انابت) قوللانلماز : حضرت شيخه انابه ايتدم • كنديسندن انابه آلدم. انابه ويردى •

اناث [ع] (انثى) نك جمعى : وظائف الاناث • اناث مكتبى • ضم ايله غلطدر •

اناره [ع] (تنوير) ه باق •

انامه [ع] اويوتمق، اويودلمق : انامهٔ طفل شير خوار • معصومك انامه‌سى •

انباء [ع] (اخبار) ه باق •

انبات [ع] بتيرمك ، بتيرلمك : انبات نباتات •

انبساط [ع] يايلمق : انبساط قطره § وسعتلنمك ، توسع : انبساط قابليت § كوكل آچيقلغى ، فرحليلق : كسب انبساط •

انبعاث [ع] ايلرى كلمك ، نشأت ايتمك : اومسرت خبر عافيتكزك ورودندن انبعاث ايتمش ايدى •

انبيق [ع] تقطير آلت مخصوصه‌سى •

انتاج [ع] نتيجه ويرمك ، حصوله كتيرمك ، حاصل ايتمك : عطالت فقرى انتاج ايدر •

انتباه [ع] اويانيقلق ، آكاهلق ، عدم غفلت •

انتشار [ع] صاچلمق : انتشار دموع • انتشار كواكب •

انتحار [ع] كنديني اولدرمك : فعل قبيح انتحار •

انتحال [ع] باشقه سنك شيئى حقنده بندر ديه ادعا ايتمك ، بنمسه‌مك • اكثريا شعر حقنده قوللانيلير •

انتخاب [ع] سچمك، سچلمك : انتخاب مأمورين • بن شو كتابى انتخاب ايتدم • بونك انتخابى اقتضا ايتدى • بيت انتخاب = منتخب بيت : « بو موزون قدايله حقا كه بيت انتخابسين – نديم » « عجب نشانلايه جق بيت انتخاب اولمش – فطنت » جمعى : انتخابات •

انتزاع [ع] (نزع) ە باق ·

انتساب [ع] نسبت، تعلق پیدا ایتمك، منتسب اولمق: «شكر كیم بر باركاه لطفه قیلدم انتساب ــ نفعی» «نه بر اهل دنیایه ایتدم تعبد ــ نه بر اهل تقوایه وار انتسابم»

انتساق [ع] نظام اوزره دیزلمك، دوزكون اولمق: انتساق اشیا ·

انتشار [ع] یایلمق: انتشار بوی كل · انتشار خبر § طاغلمق، نشر اولنمق: انتشار آثار قلمیه ·

انتصاب [ع] دیكیلوب طورمق: انتصاب عمود § كلمه قاعدهٔ نحویه اوزره منصوب اولمق ·

انتصاح [ع] قبول نصیحت، ویریلن نصیحته تطبیق حركت ·

انتظار [ع] بكلەمك، بكلەنمك، كوزلەمك، كوزلەنمك: انتظار بهار · «بكا عائد دكل ذوق انتظاری ــ خزاندن غم چكن بكلر بهاری» مثلا (ورودی انتظار اولنیور) دینلمه ملی، (ورودینه انتظار اولنیور) دینلملی ·

انتظام [ع] دوزكونلك، نظام تحتنده بولنش: انتظام امور ·

انتفاء [ع] یوق اولمق، آرەدن چیقمق، اورتەدن قالقمق: بر اقلیمده ضیای شمسك انتفاسندن نهارك ده منتفی اولمسی لازم كلیر ·

انتفاخ [ع] قابارمق، شیشمك · انتفاخ بطن ·

انتفاد [ع] تماماً اخذ: انتفاد حق · انتفاد مطلوب ·

انتفاع منفعتلنمك: بوسنه موزعلكدن خیلی انتفاع ایتدی ·

انتفال [ع] نافله نماز قیلمق: انتفال سحر خیزان ·

انتقاد [ع] (تنقید) ە باق ·

انتقاض [ع] بوزلمق : انتقاض سلسلهٔ روایات .

انتقال [ع] بر یردن دیکر یره کوچمك § دنیادن آخرته کوچمك § برشیدن دیکر شیئه کچمك § بر شیدن دیکر شیئی آکلامق ، قرینه ایله آکلامق : « عقلك ایلر نقل اسرار معانی غیبدن — عاقلان حیران حسن انتقالکدر سنك » جمعی : انتقالات .

انتقام [ع] اوج آلمق ، اخذثار . (آلمق) ماده‌سیله استعمالی (ایتمك) ماده‌سیله استعمالندن اولادر : « هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم — نفعی » « مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — راغب » عزیز ذوانتقام = جناب حق . جمعی : انتقامات .

انتکاس [ع] باش آشاغی دوشمك ، سرنکون اولمق : انتکاس علم خوارج .

انتماء [ع] انتساب .

انتهاء [ع] نهایت بولمق ، غایته ایرمك . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . انتهاپذیر = نهایت بولمق شانندن اولان ، نهایت بولیجی § نهایت ، غایت : « باق ملکنه وارمی انتهاسی ! — باق ذهنه صیغارمی کبریاسی ! » § ایدیلن نهیی قبول ایله کری طورمق . بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر : « بزی نهی ایتدی انتها ایتدك »

انتهاب [ع] (نهب) برنده قوللانیله‌بیلیر . جمعی : انتهابات .

انتهاز [ع] فرصتی غنیمت بیلمك ، فرصت دوشورمك : انتهاز فرصت .

انثقاب [ع] دلنمك : انثقاب لؤلؤ .

انجاء [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : انجای اهل سفینه .

انجاز [ع] وعدی یرینه کتیرمك ، وعدیرینه کتیرلمك : « وعد لطف ایلر ایسه‌ك آز ایله — لیك موعودیکی انجاز ایله — سنبلزاده » ایدیلن وعدك انجازی لازم کلیر . انجاز وعد . جمعی : انجازات .

انجذاب [ع] چکیجی بر شیئه طوغری چکلمك، جاذبه سببیله میللنمك: کاهپاره‌نك کهربایه انجذابی. قلبك حسنه انجذابی. «شدتلیدر انجذاب طبعم» جمعی: انجذابات.

انجرار [ع] چکلمك، منجر اولمق: انجرار کلام § کلمه قاعدهٔ عربیه اوزره مجرور اولمق.

انجزام [ع] کلمه قاعدهٔ عربیه اوزره مجزوم اولمق.

انجلاء [ع] آچیلوب روشن اولمق: انجلای سحر. انجلای تیغ زنکدار. § آچیقلق: «باقدم‌که هواده انجلا وار — اولدم یالکزجه خانه بیرون»

انجماد [ع] طوکمق: انجمادماء. انجماد نهر. انجماد طبیعت.

انجیل [ع] حضرت عیسایه (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی: انجیل محرف. احکام انجیلیه.

انحاف [ع] نحیف قیلمق، قیلنمق: انحاف وجود.

انحدار [ع] اینشه طوغری اینمك: انحدار قطار. انحدار سیل.

انحراف [ع] اکیلوب بوکیلوب میللنمك: «ایدرمی‌یم صاپیرسکز طریق حقدن انحراف؟» انحراف مرمی. انحراف مزاج = کیفسزجه اولمق، قیریقلق، قیرغینلق. جمعی: انحرافات.

انحصار [ع] بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌مك: هیچ برعاقل ادراکك نفسنه انحصارینی ادعا ایده‌مز § بعض محصولات فروختنك برشخصه یاخود برشرکته ویابر اداره‌یه منحصر اولمسی امتیازی، (مونوپول): انحصار دخان.

انحطاط [ع] آشاغی اینمك، آشاغیلامق: انحطاط یسار. انحطاط ذکا. سن انحطاط.

انحلال [ع] آچلمق، چوزلمك: انحلال عقده. انحلالپذیر = انحلال قبول ایدیجی، قابل انحلال.

انحناء [ع] اكلمك ، اكرلمك : انحنای راكع . انحنای خط .

انخساف [ع] بره پچمك : انخساف دارقارون § كور اولمق : انخساف عين . جمعی : انخسافات .

انخشاش [ع] بربرينه طوقنه‌رق خيشيردامق ، چاتيرـ دامق : انخشاش اوراق اشجار . انخشاش اسلحه . جمعی : انخشاشات .

انخفاض [ع] آلچاقلانمق : انخفاض قدر .

انخناق [ع] نفس كسيلوب بوغلمق .

انداب [ع] یاره اوكولدقدن صكره يرى پكشمك : التيام وانداب جريحه .

اندراج [ع] داخل ، مندرج اولمق : شو مسائلك بوكتابه اندراجى .

اندراس [ع] اثرى قالمامق اوزره بوزيلوب محو اولمق : اندراس ابنيه . اندراس بنا .

اندفاع [ع] صاوولمق : اندفاع موانع .

اندماج [ع] دوريلوب صارلمق ، ايچنه يرلشمك . اكثريا (حسن اندراج) مقامنده قوللانيلير .

انذار [ع] برخصوصك تبليغيله تحذير وتخويف ، (تبشير) ك ضدى : هر پيغمبر مبعوث اولديغى قومى انذار ايتمشدر. جمعی : انذارات .

انزال [ع] ايندرمك ، ايندیرلمك: انزال كتاب . جمعی : انزالات .

انزواء [ع] چكيلوب بربوجاقده اوطورمق ، زاويه‌نشين اولمق : « عمرم كذر ايتدى انزواده ــ معتادم ايدى اوحال ساده » « خانه بردوش سينه چاك بنم ــ انزوا خواه زيرخاك بنم »

انس [ع] بشر ، ذريت آدم : انس وجن . انس وملك . مفردى (انسى) در .

انساء [ع] اونوتدرمق ، اونوتد- يرلمق : انسای ماضى .

انساق [ع] ایراد کلام مسجع: انساق کلام. انساق سخن. جمعی: انساقات.

انسال [ع] دول پیدا ایتمك، ایدلمك. جمعی: انسالات.

انسان حیوان ناطق: انسان انسانك شیطانیدر § ابی آدم، وجدانلی آدم: سنزی انسان اولدیغکز ایچون سورم. انسان اولمق قولای دکل. « سوزی انسان اولوراما اوزی انسان اولماز — فضولی » انسان العین = کوز ببکی. انسانی، انسانیه = انسانه منسوب: شکل انسانی. احوال انسانیه.

انسانیت [ع] انسانلق، وجدانلیلق، ایلك: انسانیت صاتین آلنماز. انسانیتکار = انسانیتلی. انسانیتکارانه = انسانیتلی اولانه یاقیشه جق صورتده. = انسانیتکاری = انسانیتکارلق.

انسجام [ع] آب روان کبی بر دوزی یه کیتمك؛ دوزکون، ارتباطلی اولمق: انسجام کلام.

انسداد [ع] قاپانمق، طیقانمق: انسداد ابواب. انسداد سوراخ. انسداد شکاف.

انسلاب [ع] محو اولمق: انسلاب شعور. انسلاب آرام.

انسلاخ [ع] صیریلوب چیقمق، صویلمق: « شوق دیدارکه جسمدن ایدر جان انسلاخ — ایلدی پیراهنندن ماه کنعان انسلاخ — فائق ممدوح »

انسلاك [ع] یوله کیرمك، سالك اولمق: شاهراه شریعته انسلاك مدار یگانهٔ نجاتدر.

انسلال [ع] صییرلمق، مسلول اولمق: « کوکلر ایتدی حذر نظرهٔ جلالندن — صاقندی یاردلیلر سیفك انسلالندن »

انسیاق [ع] بر سائقه ایله چکیلوب کیتمك، آردی صیره کیتمك: انسیاق مباحث. جمعی: انسیاقات: انسیاقات کلام.

انشاء [ع] یاپمق، یاپلمق؛ وجوده کتیرمك، کتیرلمك: انشای مکاتب. جمعی: انشاآت § حسن کتابت § اصول حسن کتابت § نسبت خارجیه‌سی اولمیان کلام، بو

يولده کلام ایرادی. انشائی، انشائیه = انشایه منسوب: کلام انشائی. مصارف انشائیه. انشائیات = نسبت خارجیه‌سی اولمیان جمله‌لر.

اِنْشاد [ع] شعر اوقومق: انشاد شعر. انشاد قصیده. معناسنده اوقونان شعر اوقویانڭ زادهٔ طبعی اولمق خصوصی معتبر دکلدر. جمعی: انشادات.

اِنْشاط [ع] نظمده (تنشیط) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِنْشات [ع] (تشتت) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِنْشِراح [ع] آچلمق، کوکل آچلمق: انشراح قلب. «کوسترر بر باشقه عالم شمدی هر صحرا بکا — انشراحم شرح اولنماز غیری دنیالر بنم».

اِنْشِعاب [ع] شعبه‌لنمك: انشعاب قبائل.

اِنْشِقاق [ع] یارلمق: انشقاق قر. انشقاق خامه.

اِنْشِلال [ع] آتیله‌رق آقمق: انشلال سیل. نهرك انشلالی.

اِنْصات [ع] صوصمق، صو-صوب دیکله‌مك: «قرآن اوقونورکن ایله انصات».

اِنْصاف [ع] عدالت، معاملهٔ عادلانه: بعضاً (الانصاف) مقامنده‌ده ایراد اولنور.

اِنْصِباب [ع] دوکلمك: انصباب آب.

اِنْصِباغ [ع] بویانمق § انواع تجلیات الهیه‌یه مظهریت: «نقشبنددرکه عشقم که سر انصباغ — رونموندر اهل حاله پیکرمدن رنك رنك — فائق ممدوح».

اِنْصِراف [ع] کری دونمك: انصراف زوار § اسم قاعدهٔ عربیه اوزره منصرف اولمق.

اِنْصِرام [ع] انقطاع.

اِنْضاج [ع] پخته قیلمق، قیلنمق، کاله ایردرمك، ایرد-

یرلمك : انضاج طعام • انضاج میوه •

انضمام [ع] قاتلمق : بر مبلغك دیکر مبلغه انضمامی • (التحاق) بومقامده قوللانلماز •

انطاق [ع] سویلتمك ، سویلدلمك : انطاق الٰهی • برسا کتك انطاقی • انطق الله الحق = جناب حق طوغری‌یی سویلتدی •

انطباخ [ع] پیشمك : انطباخ طعام •

انطباع [ع] باصلمق ، مطبوع ، منقوش اولمق : انطباع کتاب • صورتك آیینه‌یه انطباعی •

انطباق [ع] اویمق ، مطابق اولمق : انطباق ظرفین • قاپاغك کاسه‌یه انطباقی • جمعی : انطباقات •

انطفاء [ع] سونمك : انطفای حریق •

انطلاق [ع] کیتمك : انطلاق ابنای سبیل •

انطماس [ع] زائل اولمق ، بلیرسز اولمق •

انطواء [ع] دوریلوب بوکلمك ، مطوی اولمق : انطوای ورقه • انطوای ثوب •

انظار [ع] تأخیر ، امهال : انظار ابلیس •

انظلام [ع] طوعاً و یا کرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکمك •

انعام [ع] احسان نعمت : « احتیاجی وار ایسه انعام ایت — سنبلزاده » یالکز انسان حقنده قوللانیلیر • مثلا (کوپکه اتمك انعام ایتدم) دینلمز • جمعی : انعامات •

انعدال [ع] (عدول) ه بدل قوللانیله بیلیر •

انعدام [ع] یوق اولمق •

انعزال [ع] معزول اولمق • پیغمبرلرك مسند جلیل نبوتدن انعزالی متصور دکلدر •

انعطاف [ع] میللنمك ، تمایل ، توجه : « صید بی قیدك اولور عالی کوکلر فوج فوج —

انعطاف ایتدکجه صیادالاعالی کوزلرك »
جمعی : انعطافات .

انعقاد [ع] قورلمق ، مرتب اولمق : انعقاد مجلس .
جمعی : انعقادات .

انعکاس [ع] مقلوب اولمق ، مقابلنه دونمك، عکس ایتمك : انعکاس ضیا . انعکاس آواز . « فیض حسنکدن کوکلمر نوره غرق اولمقده‌در — انعکاسندن اولور ماهك مرایا غرق نور » جمعی : انعکاسات .

انفاد [ع] بتیرمك ، بتیرلمك ؛ توکتمك ، توکدلمك : انفاد نقود . انفاد اموال .

انفاذ [ع] اوته طرفه کچیرمك ، کچیرلمك : انفاذ تیر . انفاذ مرمی § حکمنی ویرمك ، حکمی ویرلمك ؛ اجرا : انفاذ امر . انفاذ اراده . بومعناده (تنفیذ) دخی قوللانیلیر . جمعی : انفاذات .

انفار [ع] اورکوتمك ، اورکودلمك : انفار جار . انفار صید . (تنفیر) باشقه یولده قوللانیلیر .

انفاق [ع] خرج ایدوب توکتمك ، خرج ایدیلوب توکدلمك : فی سبیل الله انفاق اموال . جمعی : انفاقات .

انفتاح [ع] آچلمق : انفتاح باب .

انفجار [ع] طاڭ یری آچلمق ، شفق سوکمك : انفجار صبح بهار § آقمق ، صو یردن قاینایوب آقمق : انفجار عیون .

انفراج [ع] آچلمق : انفراج زاویه § کوکل آچلمق .

انفراد [ع] یالکز اولمق ، یانده کیمسه بولنمامق : حال انفراد . علی الانفراد = برر برر . (تفرد) باشقه یولده قوللانیلیر .

انفراق [ع] آیرلمق : انفراق خطین .

انفساح [ع] بوللاشمق، ککیشلنمك : انفساح مکان . بومعناده (تفسّح) دخی قوللانیلیر .

انفساخ [ع] بوزلمق : انفساخ احکام انجیلیه . انفساخ نکاح .

انفصال [ع] آیرلمق ، یرندن آیرلمق § معزول اولمق .
جمعی : انفصالات .

انفصام [ع] قیرلمق ، اوزلمك ، کسلمك : انفصام حبل . انفصام مجادله .

انفطار [ع] يارلمق : انفطار سما .

انفطام [ع] سوددن كسلمك : انفطام صبى .

انفعال [ع] متأثر اولمق : انفعال نفس § كوجنمك : انفعال صديق . جمعى : انفعالات .

انفكاك [ع] آيرلمق : سايه صاحب سايه دن انفكاك ايتمز .

انفلاق [ع] يارلمق ، آچلمق : انفلاق صباح . «كلدى صباح روز جوانى يه انفلاق ـ لا»

انفهام [ع] آكلاشلمق : انفهام مآل .

انقاذ [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : ناردن انقاذ . ضلالدن انقاذ .

انقاص [ع] نظمده (تنقيص) ه بدل قوللانيله بيلير .

انقراض [ع] برفاميليا ، برقوم ايچلرندن كيمسه قالمامق اوزره بيتوب كيتمك . (بولمق) ماده سيله قوللانيلير .

انقسام [ع] بولنمك ، قسم قسم اولمق : انقسام كلمه . جمعى : انقسامات .

انقشار [ع] قابوغى صويلمق : انقشار بادام .

انقضاء [ع] بيتمك ، تمام اولمق : انقضاى مدت .

انقضاض [ع] چاتلامق : انقضاض ديوار § قوش هوادن يره قونمق ايچون سوزيلوب اينمك : انقضاض طائر .

انقطاع [ع] كسلمك : انقطاع نفس . انقطاع جريان .

انقلاب [ع] دكشمك ، دونمك ، طرز آخره دوكلمك . جمعى : انقلابات .

انقلاع [ع] كوكندن قوپارلمق : انقلاع شجر . بو معناده (تقلع) دخى قوللانيله بيلير .

انقياد [ع] رام اولمق ، اطاعت : امره انقياد . انقياداً = انقياد صورتيله ، طريقيله : امركزه انقياداً كلدم .

انکار [ع] او یله دکلدر دیمك ، دینلمك . (اقرار) ك ضدی : « چوق ترقی ایتدی فن دیرلرسه انکار ایلمه » بدیهیاتك انکاری نصل ممکن اولور ؟

انکباب [ع] یوزی اوستنه دوشمك ، قاپانمق : انکباب فرس .

انکتام [ع] مکتوم اولمق : انکتام اسرار .

انکسار [ع] قیرلمق : انکسار کوزه . انکسار خاطر . « آب حیوان اولسه‌ده وصلك کتیرمم یادمه — خیلی دمدر شیشهٔ خاطرده واردر انکسار — شیخ‌الاسلام یحیی » § بددعا ایتمك : « بك دیزکین ایتمه خلق ایدیور انکسار طور ! »

انکساف [ع] کونش طوتلمق : انکساف شمس .

انکشاف [ع] آچلمق : انکشاف ازهار § آچیغه چیقمق ، آشکار اولمق : انکشاف اسرار . الاشیاء تنکشف باضدادها = هرشی ضدیله منکشف اولور .

انکلیس [ع] یلان بالغی .

انهاء [ع] تبلیغ ، رسماً تبلیغ . انهای کیفیت § برمأمورك مافوقنده‌کی مأموره برماده‌یی حاوی اولمق اوزره یازدیغی کاغد .

انهباط [ع] (هبوط) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

انهداش [ع] طالاشمق : انهداش کلاب .

انهدام [ع] ییقلمق : انهدام بناء . انهدام حائط . ذی روح حقنده قوللانلماز .

انهزام [ع] بوزلمق : انهزام دشمن . « انهزام جند اعدا کلدی پیش چشمه — جدی » جمعی : انهزامات .

انهماك [ع] شدت میل بردوام : تحصیل علمه انهماکی واردر . مذموماتده دها زیاده قوللانیلیر . معناسنده ذاتاً (کمال) مندرج اولدیغندن (کمال انهماك) دینلمه‌مك لازم کلیر .

اهانت [ع] بغیر حق تحقیر : یزید آل رسوله اهانت ایتدی .

اهتداء [ع] هدایت بولمق ، دین حقه کیرمك ، مسلمان اولمق .

اهتزاز [ع] تتره مك : اهتزاز اوتارساز § فرحدن ، نشاطدن حرکته کلمك : « لرزه ویرسهك چوقیدر اجسامه ای کویای راز — تاابد ارواحه ساز کدر مدار اهتزاز » جمعی : اهتزازات .

اهتمام [ع] ایشه دقتله باقمق : « تحصیل علمه سعی ایده لم اهتمام ایله » جمعی : اهتمامات .

اهداء [ع] هدیه ایتمك ، ایدلمك ، هدیه کوندرمك ، کوندرلمك : اهدای سلام . « سنسین ایدن اهدا نجه کمکشتهٔ راهی » مصراعنده اولدیغی کبی هدایت ایتمك معناسنده قوللانلمامالی .

اهدار [ع] ابطال ، الغا : اهدار دم . اهدار اصل ترجمه .

اهراق [ع] دوکمك ، دوکلمك ، آقتمق ، آقیدلمق : اهراق دموع .

اهلاك [ع] هلاك ایتمك ، ایدلمك : اهلاك عصات .

اهلیلج [ع] معروف دارو ، هلیله : قاره هلیله . صاری هلیله .

اهمال [ع] بوشلامق ، بوشلانلمق ، حالی اوزره براقمق ، براقلمق ، ترك ایتمك ، ایدلمك : اهمال کار . اهمال امور . اهمال نقطه .

اياب [ع] کری دونمك : ایاب ارباب سفر .

ایباء [ع] ابا ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، تیکسندرمك ، تیکسندیرلمك . (ابا) یه ده باق .

ایتاء [ع] اعطا : ایتای زکات .

ایتلاف [ع] الفت ایتمك ، آلشمق : اصحاب فضل ایله ایتلاف ایتملی . تصورات شاعرانه ایله ایتلافی واردر . (ائتلاف) صورتنده ده قوللانیله بیلیر . جمعی : ایتلافات .

ایثار [ع] بذل سخاوتکارانه : ایثار اموال . ایثار جان § انتخاب ، اختیار : ایثار آخرت . « تالله لقد آثرك الله علینا » = والله

جناب حق سنی ــ حسن صورت وکمال سیرت جهتیله ــ بزه ترجیح واختیار ایلدی .

ایجاب [ع] لازم کتیرمك ، واجب قیلمق : قابك قیرلمسی ایچنده‌کی صویك دوکلمسنی ایجاب ایدر § لازم کلمك ، واجب اولمق : قاب قیریلنجه ایچنده‌کی صویك دوکلمسی ایجاب ایدر . عربیده یالکز متعدی اوله‌رق مستعمل اولدیغی حالده لسانمزده هم لازم هم متعدی اوله‌رق قوللانیلیر . (اقتضا) ده بویله‌در . جمعی : ایجابات .

ایجاد [ع] وار ایتمك ، ایدلمك ، وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : ایجاد کائنات § یکی برشی چیقارمق ، چیقارلمق : ایجاد فن طباعت . ایجادکرده = ایجادایدلمش : غوتنبرغك ایجادکرده‌سی اولان بو صنعت اك بیوك برناشر معرفتدر .

ایجار [ع] کرایه ویرمك ، ویرلمك : ایجار خانه § کرا : خانه ایجاری .

ایجاز [ع] اختصار : ایجاز واعجاز . ایجاز کلام § (اطناب) ایله (مساوات) ك آره‌سی . ایجاز مُخِلّ = افاده‌سی مقصود اولان فکره خلل ویرن ایجاز . اوصاندیریجی اطناب دیمك اولان (اطناب مُمِلّ) مقابلیدر .

ایجاع [ع] وجع ویرمك ، ویرلمك ، آغریتمق ، آغریدلمق : ایجاع کتف .

ایحاش [توحیش] ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

ایداع [ع] امانت اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : ایداع روح .

ایذاء [ع] اینجیتمك ، اینجیدلمك : ایذای مؤمن حرامدر .

ایذان [ع] بیلدرمك ، بیلدیرلمك : ایذان کیفیت . حلول وقت صلاتك اذان ایله ایذانی .

ایراث [ع] ویرمك ، ویرلمك ، حصوله کتیرمك ، کتیرلمك . اکثریا محذوراتده قوللانیلیر : ایراث مضرت . ایراث خسار . ایراث فتور .

ایراد [ع] کتیرمك ، کتیرلمك ، وارد قیلمق ، قیلنمق :

ایراد اوله. ایراد شواهد. « دست بردست طوروب پیشکه جاهنده ـ بحردن قطرهٔ اوصافنی ایتدم ایراد ـ نعت شریف ـ نابی » § کلیر، عقار: « حوض صد رخنهٔ مصرف پر اولورمی (نابی) ـ کسب دستك ایکی فوارهٔ ایرادندن ؟ »

ایراط [ع] ورطه‌یه دوشورمك، دوشورلمك: ایراط عدو.

ایزد [ف] جناب حق: ایزد متعال. فتح زای ایله ده قوللانیلیر.

ایستاده [ف] آیاقده طورمش: ایستادهٔ موقع احترام اولدیلر.

ایصاء [ع] وصی نصب ایتمك، ایدلمك: فلانی ایصا ایتدم. فلانك ایصاسی انسب ایدی § وصیت ایتمك، ایدلمك: ایصای تصدق.

ایصال [ع] واصل قیلمق، قیلنمق، واردرمق، واردیرلمق: ایصال قافله. ایصال پیام.

ایضاح [ع] واضح قیلمق، قیلنمق؛ عیان ایتمك، ایدلمك: ایضاح مرام. ایضاح مسئله. جمعی: ایضاحات: اعطای ایضاحات.

ایفاء [ع] اوده‌مك، اوده‌نلمك؛ برینه کتیرمك، کتیرلمك: ایفای دین. ایفای وظیفه. ایفای رسم تبریك.

ایقاد [ع] یاقمق، یاقلمق: ایقاد نار. ایقاد قنادیل. « نوری آرایش قندیل سراپردهٔ حق ـ پرتوی نائرهٔ حبه مدار ایقاد ـ نعت شریف ـ نابی »

ایقاظ [ع] اویاندرمق، اویاندیرلمق: ایقاظ نائم. ایقاظ غافل.

ایقاع [ع] وقوعه، ظهوره کتیرمك، کتیرلمك: ایقاع مشکلات. ایقاع موانع.

ایقان [ع] یقین حاصل ایتمك، ایدلمك؛ شبهه‌سز بیلمك، بیلنمك: ایقان آخرت نه بیوك سعا-

دندر! « باشقه برعالمایدر وجدانی‌ـ اوبقا عالمنك ایقانی »

ایلاج [ع] ادخال.

ایلاد [ع] طوغورمق، طوغورلمق: ایلادفرزند. ایلاد بنات. (تولید) ده باق.

ایلاف [ع] الفت ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ آلشدرمق، آلشدیرلمق: ایلاف خریداران. ایلاف ارباب تجارت. (تألیف) باشقه یولده قوللانیلیر.

ایماء [ع] قولاً ویافعلاً اشارت ایتمك، ایدلمك: کله‌میه‌جکنی ایما ایتدی. بوخصوصك ایماسی لازم کلیردی.

ایمان [ع] اینانمق، قلب ایله تصدیق. معنای شرعیسی (قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار) در: ایمان مقلد مقبولدر. ایمان بأس مقبول دکلدر. (ایتمك، کلمك، کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: ایمان ایتدی. ایمانه کلدی. ایمان کتیردی.

ایمپراطور [لاتینجه‌دن] حکمدار: آلمانیا ایمپراطوری.

ایمپراطوریچه [لاتینجه دن] ایمپراطور زوجه‌سی: آوستریا ایمپراطوریچه‌سی.

این [ف] قریبه موضوع اسم اشارت. بو. یالکز قوللانلماز: این‌وآن، آن‌واین = شو، بو. بنابرین = بوکا بناءً. قوللانلمامغه باشلامشدر. بعد ازین = بوندن صکره، بوندن بویله. بوایکی تعبیرده (این) ك همزه‌سی محذوفدر.

ایناس [ع] آلشدرمق، آلشدیرلمق: ایناس حیوانات‌وحشیه. بومعناده (تأنیس) دخی قوللانیلیر.

ایواء [ع] بریره قوندیروب آرام ایتدرمك، بوصورتله آرام ایتدیرلمك: ایوای مسافرین. ایوای مهاجرین.

ایهام [ع] واهمه یه کتیرمك ، کتیرلمك § ایکی معناسی اولان برکلمه یی ایراد ایله معنای بعیدینی اراده ایتمکدن عبارت بر صنعت بدیعیه . بوکا (توریه) دخی دینیلیر . جمعی : ایهامات . (توهیم) باشقه یولده قوللانیلیر .

اُ

اُبُوَّت [ع] بابالق صفتی : حقوق ابوت . ابوة = بابالق ، بابا اولمق جهتیله .

اُبَّهَت [ع] عظمت ، مهابت ، وجاهت ، بهجت . صدارتدن منفصل ذواته تخصیص بیوریلان القابدر . (اُبَّهَت) ویا (اُبْهَت) صورتنده تلفظی یاکلشدر .

اُتْرُجّه [ع] آغاج قاوونی .

اُجاج [ع] آجی ، طوزلو صو : ماء اجاج .

اُجْرَت [ع] بدل استفاده ، خدمت وامکه مقابل وبریلن آقچه وسائره : اجرت قدم اجرت قدمیه . بلا اجرة = اجرتسز اوله‌رق .

اَجَم [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق ، کورآغاجلق معناسنه کلن (اَجَه) نك جمعی . شیراجم = شدید الصوله ارسلان : « اولور غزاله هم آغوش نره شیراجم — نفعی » همزه‌نك فتحیله‌ده لغتدر .

اُجُور [ع] (اَجْر) ك جمعی . (اجورات) اجرتلر معناسنده قوللانیلیر .

اُحْجُوَّه [ع] بیلمه‌جه . (اُحْجِیَّه) دخی دینیلیر . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُخْت [ع] قیز قارداش . جمعی اولان (اَخَوات) نظائر معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اُخْدُود [ع] یرده اولان اوزون یاریق ، خندق .

اُخْرَوی [ع] آخرته منسوب ، متعلق : امید اخروی . مکافات اخرویه . « اول خداوندسریر معرفت کیم فیضیدر — سالك بی توشه

كمراهه زاداخروى ــ حضرت مولانا حقنده ــ نفعى » اخرويّات = آخرته متعلق سوزلر ، شيلر .

اُخْرىٰ [ع] (آخَر) ك مؤنثى . باشقه : صورت اخرى . جهت اخرى . مسئلهٔ اخرى . نشأهٔ اخرى = حيات اخرويه . مرّةً بعدَ اخرى = برقاچ كره ، دفعات ايله . زادفى الطنبور نغمةُ اخرى = طنبورده برباشقه نغمه دها پيدا اولدى .

اُخُوَّت [ع] قارداشلق صفتى : اخوت دينيه . اخوت مقدسهٔ اسلاميه . عقد اخوت . « قالمسونمى عقول حيرتده ــ بوده مى وار ايمش اخوتده ! » اخوتكار = قارداشجه ـ سنه معامله ايدن . اخوتكارانه = اخوتكارجه سنه . (اِخوت) صورتنده تلفظى ياكلشدر .

اُدَباء [ع] شعر وانشايه متعلق علومه منتسب ديمك اولان (اديب) ك جمعى : ادباى عرب . ادباى غرب . ايران ادباسى . عثمانلى ادباسى .

اُذُانى [ع] بيوك قولاقلى .

اُذْن [ع] قولاق . ضمتين ايله ده لغتدر .

اُرْجُوحَه [ع] صالينجاق : «چوجق آرتق اويانمق ايستمسه ده ــ اويودر ارتجاج ارجوحه » همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْجُوزَه [ع] بحر رجزدن اولان شعر ، قيصه وزنلى شعر . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْجُوفَه [ع] اويدرمه سوز ، خبر كاذب . اكثريا جمعى اولان (اراجيف) ــ حوادث كاذبه مقامنده ــ قوللانيلير . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْغُوه [ع] بويوندوروق . همزه ـ نك فتحيله غلطدر .

اُسْ [ع] اساس . عربيده همزه نك فتح وكسريله دخى لغت ايسه ده لسانمزده يالكز بو صورتده قوللانيلير .

اُسارىٰ (اسـير) ك جمعى . استعمالى نظمه مخصو ـ صدر : « ليلهٔ ويله فزادر شب يلداى فراق ــ نه قيامت قوپارر آنده اسارای فراق ! ــ اشرف »

اسبوع [ع] هفته • اسبوعی = هفته‌لك ، هفته‌ده برچیقان : اسبوعی غزته • جریدهٔ اسبوعیه • همزه‌نك فتحیله غلطدر •

استا [ف] (استاد) مخففی • نظمده قوللانیله‌بیلیر •

استاد [ف] اوکره‌دیجی ، معلم : حق استاد § ماهر ، وقوف تام صاحبی : « اشعاری بویله سویلر استادسویلینجه — نائلیٔ قدیم » استادانه = استادجه‌سنه : نظم استادانه • ارشاد استادانه § استاده منسوب : دست استادانه • استادی = استادلق : برهان استادی § استاده منسوب : التفات استادی •

استاذ [ع] استاد • استاذیّت = استاذلق •

استخوان [ف] کمیك • استخوانپاره = کمیك پارچه‌سی •

استره [ف] اوستوره •

استوار [ف] محکم ، متین ، قوی • استواری = استوارلق •

اسراء [ع] (اسیر) ك جمعی : اسرای زنجیه •

اسرب [ف] قورشون : معدن اسرب • دانهٔ اسرب •

اسطرلاب [رومجه‌دن معرب] کونشك ارتفاعنی تعیین ایتمکه مخصوص آلت •

اسطقس [رومجه‌دن معرب] اصل ، جوهر ، ماده ، عنصر • جمعی : اسطقسات •

اسطوانه [فارسی (استون) دن معرب] دیرك § سیلندیر • اسطوانی = اسطوانه شکلنده اولان •

اسلوب [ع] طور ، طرز ، نسق ، یول : اسلوب جدید • اسلوب نوین • اسلوب فرنکانه • (طورافاده ، طرزبیان) کبی تعبیرلرله ترجمه ایدلمکده اولان (style) مقامنده‌ده قوللانیلیر : اسلوب عالی • اسلوب حکیم = مخاطبك سوزینی مرادینك خلافی اوزره بالتلقی بکله‌مدیکی بر صورتده اعطای جواب •

اُسْوَه [ع] طريقه ، مسلك : اسوهٔ حسنه § مقتدى به ، پيشوا : اسوة‌المحققين § غمكسار ، درد اورتاغى : اسوة‌العشاق .

اُشْتُرْ [ف] دوه . اشتربان = دوه‌جى . اشترخوى = دوه خويلو ، كينجى . بوكا بدل (اشتردل) دخى قوللانيلير . اشتركاو = زرافه ديني‌لن حيوان . اشترمرغ = دوه قوشى . (شتر) ده باق .

اُشْتُلُمْ [ف] غوغا ، كورلتى . اشتلمكار = غوغاجى ، كورلتيجى .

اُشْغُرْ [ف] كيرپى ، اوقلو كيرپى .

اُشْكُوفَه [ف] نظمده (شكوفه) يه بدل قوللانيلير .

اُشْكُوهْ [ف] نظمده (شكوه) ه بدل قوللانيلير .

اُشْنَه [ع] يوصون .

اُصُولْ [ع] (اصل) ك جمعى : اصول‌وفروع § صورت ، منوال ، طريق ، بر برينه مربوط شيلرك نظامى ، قاعده‌سى . بو معناده مفرد حكمنده‌در . هر حالده صفتى مؤنث اوله‌رق كتيريليير : اصول معلومه . اصول ايله = آهسته‌جه ، ياواشجه . اصول اصول = آهسته آهسته ، ياواش ياواش . اصول فقه = علم فقه‌وسيلهٔ توصل اولان علم . اصوليون = اصول فقه مؤلفلرى ، اصول فقهه منتسب علماى امت .

اُضْحُوكَه [ع] كولمكه سبب اولان شى ، كولنه‌جك شى . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُضْحِيَّه [ع] قربان . قربان بايرامنه (عيداضحى) ديلديكى كبى (عيد اضحيه) دخى دينيلير .

اُضْحُومَه [ع] نسوانك بيوك كوسترمك ايچون قيچلرينه باغلادقلرى بوغجه ، ياصديق . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُعْجُوبَه [ع] باعث تعجب اولان شى ، شاشيله‌جق شى . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُغلوطَه [ع] مغالطى ياكلتمق ايچون ترتيب اولنان كلام ، ياكلتماج . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُغنِيَّه [ع] خواننده‌نك تغنى ايلديكى نغمه ، آهنك .

اُفّ [ع] تكرّه ، تضجر اداتى . اوف .

اُفتادَگى [ف] افتاده‌لك .

اُفتادَه [ف] دوشمش : افتادهٔ الم . « هاروت نكاهى ايتسه ايما — افتادهٔ چاه اولور زليخا — غالب » § دوشكون § عاشق : « اولدم اى شوخ جفا پيشه سكا افتاده — وصفى » « افتاده بر پياده‌يم اى شهسوار طور ! » مصراعنده توريه طريقيله واقع اولمشدر .

اُفتانْ وخيزانْ [ع] دوشه‌رك قالقه‌رق ، دوشه قالقه . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

اُفُق [ع] كوك كنارى ، كوكك كوزه كورينن كنارى : افق حقيقى . افق مرئى . فانك سكونيله‌ده لغتدر . افقى = (عمودى) نك ضدى .

اُفُولْ [ع] غائب اولمق . اكثريا كواكب حقنده قوللانيلير .

اُقنُوم [ع] اصل ، اقانيم ثلثه يعنى اصول ثلثه‌دن هر برى . همزه‌نك فتحيله غلطدر . (اقانيم) ه ده باق .

اُقحُوانْ [ع] پاپاديه دينيلن نبات . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُكافْ [ع] پالان : اكاف جار . كسر ايله‌ده لغتدر .

اُكْذُوبَه [ع] يالان سوز . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُكْرُومَه [ع] كرمدن عبارت اولان فعل . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُكُلْ [ع] ميوه § رزق ، نصيب § ذكا . ذواكل : صاحب ذكا ، ذكى .

الفت [ع] آلشمه : اوته‌دن بری سعی ایله الفت ایتشمدر § کوریشوب قونشمه ، حسن صورتله کوریشوب قونشمه : « کوندن کونه تازه‌لندی الفت — غالب » « میان اصدقاده شرط الفت ترك کلفتدر — شیخ الاسلام عارف » کرم الفت = صیقی فیقی کوریشوب قونیشان : سزکله کرم الفت اوله‌لی باشقه‌لرندن صوغودم . الفتکر = الفت ایدیجی ، ایدن . الفتکری = الفتکرلك .

الوف [ع] بیك معناسنه اولان (الف)ك جمعی . اکثریا حسابده قوللانیلیر .

الوهیت [ع] اللهلق ، معبودلك ، تکریلق : « دینسه مرآت الوهیت سزادر عالمه » (الاهت ، الوهت) دخی لغتدر .

ام [ع] آنا : ام ولد . ام خارجه § اصل ، منشأ : ام الخبائث ، ام خبائث = شراب ، مسکرات : « ای اوغل ام خبائثدر می — فسقی تولیده سبب پی در پی — سنبلزاده » ام الدنیا ، ام دنیا = مصر . ام الرأس ، ام رأس = دماغ . ام الرذائل ، ام رذائل = جهل . ام الفضائل ، ام فضائل = علم . ام القرآن ، ام قرآن = سورهٔ شریفهٔ فاتحه . ام القری ، ام قری = مکهٔ مکرمه . ام الکتاب ، ام کتاب = لوح محفوظ : « یوق قیدماسوی دل قدسی جنابده — اولماز خطا صحیفهٔ ام الکتابده — عارف حکمت » ام النجوم ، ام نجوم = صامان اوغریسی ، حاجیلر یولی ، کهکشان .

امت [ع] جماعت ، قوم ، طائفه § کندیلرینه طرف الهیدن پیغمبر کوندریلن طائفه : امت محمد (علیه السلام) . امت اجابت = امتك پیغمبرینه ایمان ایدن قسمی . امت دعوت = امتك پیغمبرینه ایمان ایتمین طاقمی . امة الله = مخلوق حق .

امراء [ع] رئیس معناسنه اولان (امیر)ك جمعی : امرای عسکریه . (امیر) ه ده باق .

امم [ع] (امت)ك جمعی : امم سالفه . خیر الامم ، خیر امم = پیغمبرمزك امتی .

أُمَناء [ع] (امين) ك جمعی : آلای امناسی . صندوق امناسی .

أُمْنِيَّه [ع] اوميلان شی، مقصود، مأمول § اومه ، امید .

أُمُور [ع] شی، ایش، خصوص، حادثه معناسنه اولان (امر) ك جمعی : امور عظیمه . امور مهمه . معضلات امور . تسهیل امور . امور آشنا = ایش بیلیر آدم . امور دیده = برچوق شیلر کورمش صاحب تجربه آدم . موفق الامور، مسهل الامور = جناب حق . (او-امر) ه ده باق .

اُمُومَت [ع] آنالق صفتی : امومت وابوت. حقوق امومت .

اُمَّهات [ع] (امّ) ك جمعی : اقدام امهات . امهات لغت .

اُمِّی [ع ف] اوقویوب یازمق بیلمین : شخص امی . امی سنان . پیغمبرمزك اوصاف شریفه-سندندر . افندمزك بتون عوالمی شعشعه سنه غرق ایتمش اولان انوار علم وعرفاندن حصه یاب تنور اولان حقبین کوزلره بو عنوان جلیلك پك پارلاق کورینه جکی شبهه سزدر . « اوقومازکن اوخلیلك خلقی - ایتدی ملزم علمای سلفی - خاقانی » امیء صادق = پیغمبرمز .

اُمید [ف] اومه ، اومو : « امید رد ایله در ویردیکی سلام دخی - مانی » میمك تشدیدیله ده قوللانیلیر . امید بخش = امید ویریجی : امید بخش موفقیت . امید بخشانه = امید بخش اولانه یاقیشه جق صورتده : التفات امید بخشانه . امید بخشی = امید بخشلق . امید وار = امیدلی : ایستدیکم کبی برنعت شریف یازمغه موفق اوله جغمه امید وارم . امید-وارانه = امید وار اولانه یاقیشه جق صورتده . امید واری = امید-وارلق . امیدگاه ، امیدگه = امید یری : « کلدم آچیل ای امیدگاهم ! »

اُناس [ع] نظمده (ناس) ه بدل قوللانیله بیلیر .

اُنافی [ع] بیوك بورونلو .

اُنْس [ع] آلیشیقلق ، آلیشقینلق . (طوتمق) ماده سیله استعمالی ترك ایدلمه ملی : مجنون آهولر ایله انس طوتمش ایدی . (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز .

انسا انس = انسی چوق ، پرانس :
مجلس انسا انس . « بزم انسا انسده
برهم نفس بولدم ینه — ایلدم برناله ده
ارباب حالی آه کو — نی لسانندن »

اُنْسیَّت [ع — مولد] آلشمه ، الفت ایتمه : « نکاه
شوخی مردمله عجب انسیت ایتمشدر —
شیخ الاسلام عارف » استعمالنه احتیاج
واردر .

اُنُوف [ع] (انف) لڭ جمعی :
ترغیم انوف .

اُوبُوس [فرانسزجه دن] کوچك خمپره .

اُوپَرا [ایتالیانجه دن] تیاتروده
موسیقی ایله اجرا اولنان
منظوم فاجعه § بودرلو اویونلرك
اجراسنه مخصوص تیاترو . اوپرا
قومیق = نثر ایله قاریشیق مضحك
اوپرا اویونی § بودرلو اویونلرك
اجراسنه مخصوص تیاترو .

اُوسْتا [ف] یاخود

اُوسْتاد [ف] نظمده (استاد) ه
بدل قوللانیله بیلیر .

اُولُو [ع] و

اُولی [ع] صاحب معناسنه اولان
(ذو) نڭ جمعی . ترکیبسز
قوللانلماز . اولو العزم = اوامر
وارده الٓهیه نڭ اجراسنه اڭ زیاده
اهتمام بیوران پیغمبران ذی شان . جناب
ابن عباسدن مروی اولدیغی اوزره
اولو العزم شو بیتده کوسترلدیکی وجهـ
ایله بشدر : « اولو العزم نوح والخلیل
المودد — وموسی و عیسی والحبیب
محمد » (علیهم السلام) . اولو الامر =
پادشاه اسلام ، اسلام پادشاهلری :
اولو الامره اطاعت واجبدر .
اولو الابصار = بصر صاحبلری ، نظر
دقت اربابی : فاعتبروا یا اولی الابصار .
اولو الالباب = عقول سلیمه اصحابی :
« کمال عقلنه حیران اولور اولو الا-
لباب » (اولی) آز قوللانیلیر :
اولی النهی = اصحاب عقول . ثقلتنه
مبنی (اولو النهی) قوللانلماز .
(اولو) لو تعبیرلر اسلوب فارسی
اوزره مضاف الیه اولنجه قاعدهٔ
عربیه یه توفیقاً (اولی) صورتنه
قونلمق لازم کلمز . مثلا (مسلم اولو
الالباب) دینیلیر ، (مسلم اولی الالباب)
دینلمك اقتضا ایتمز .

اُولیٰ [ع] (اوّل) ڭ مؤنثی . برنجی : دفعهٔ اولی . طبعهٔ اولی . رتبهٔ اولی . جمادی الاولی . ادواتدن برینـه بتیشنجه آخرنده الف کبی اوقونور (ی) بولنان سائر کلمـات کبی الف ایله یازیلیر : فلان سنه نڭ جمادی الاولاسی .

اُومْنیبُوس [لاتینجه‌دن] شهرلرده ایشلین عمومی آرابه .

اُونیفُورْمَه [ایتالیـانجه‌دن] ملکیه وعسکریه البسهٔ رسمیه‌سی .

اهْجُوّه [ع] (هجویّه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . (اهجیّه) دخی دینیلیر . همزه‌نڭ فتحیله غلطدر .

بَ

بِ [ف] ادات الصاق . ترکجه‌ده معادلی اواخر کلماته کلن (ه) حرف املاسیدر : تابصباح = صباحه قدر . تابقیامت = قیامته قدر . دست بدست = الدن اله . ماه بماه = آیدن آیه ، هر آی § ادات مطـابقت : بقول فلان = فلانڭ قولنجـه . « طوافه کعبهٔ کویڭ بقـول باقیٔ مرحوم ـ درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر ـ نفعی » § ادات قسم : بحق خدا = خدا حقیچون . بحق نور نبوت . « بحق سورهٔ انا فتحنا ـ لا »

با [ف] ادات مقارنت . ایله ، له . بامضبطه = مضبطه ایله . باسـند = سندله . باکمال = کماله مقارن ، کماللی : جمال باکمال . باخبر = خبره مقارن ، خبردار ، صاحب وقوف : « کوش ایت بوسوزی کیم خبر باخبراندر ـ روحیٔ بغدادی » باخصوص = خصوصیله ، خصوصاً ، هله .

بابْ [ع] قاپو : باب مفتوح . باب مسدود § کتابڭ بر قسم مخصوصی ، (فصل) ڭ بیوکی : مجـله‌ده کتاب الهبه‌نڭ عقد هبه‌یه دائر اولان برنجی بابی ایکی فصلی حاویدر § بند ، ماده : بنا رساله‌سی اوتوز بش بابه منقسمدر . بو اوچ

معناده جمعی اولان (ابواب) دخی قوللانیلیر § دائرهٔ رسمیه : باب مشیخت ، باب سرعسکری § خصوص : بو بابده حقکز وار ، بو ایکی معناده جمعی قوللانلماز .

بابا [ف] پدر § وقارلی ، تمکینلی ، پیشکین ، شایان حرمت : بابا آدم ، بابایانه = باباجه سنه : بابایانه اطوار .

بابونج [ع] پاپادیه . فارسی (بابونه) دن معربدر .

باتاریه [ایتالیانجه‌دن] بر طاقم طوپ ، آلتی طوپ طاقمی § الکتریق استحصالی ایچون تهیئه اولنمش شیشه‌لر مجموعی .

باج [ف] ویرکو .

باجنك [ف] باجه .

باحور [ع] تموزده حکم سورن شدت حرارت ، ایام باحور = تموزك اون طقوزندن یکرمی آلتیسنه قدر اولان یدی کون .

باختر [ف] غرب ، مغرب . خاورو باختر = شرق وغرب .

باد [ف] هوای متحرك ، یل ، روزکار : بادبهار ، بادبهاری .
« باد نوروزی ایله اولسون‌ده دریا موج موج — اولمسونمی دلده‌کی عمان سودا موج موج؟ » باد آور ، بادآورد = چالشمقسزین مساعدهٔ طالعله اله کچن شی : کنج باد آور .

بادبدست = مفلس ، صفر - الیده . باد بروت = مغرورلق ، خودبینلك ، بنلك . بادپا ـ ی = سرعتلی ، سریع الحرکه : رخش بادپا . باد پیما = بوش کزن ، عبثله اشتغال ایدن . بادکرد = قاصیرغه . بادهوا = مصرفسز ، بلش .

باد [ف] و

بادا [ف] اولسون ، اوله : « یکسر دیدیلر صد آفرین باد —

نابی » « مالن هر کیم استخراج ایدرسه آفرین بادا — وله » قوللانلمامغه باشلامشدر ٠

بادام [ع،ف] معروف میوه ٠ بادام دومغز = ایکی ایچلی بادام ٠

بادامی = بادامه منسوب ، مشابه : چشم بادامی ٠

بادبان [ف] یلکن ٠ بادبانکشای = یلکن آچیجی ٠ (بادبانکشای عزیمت) تعبیرندن اوصانلمشدر ٠

بادره [ع] حاضرجوابلق یولنده بالبداهه سویلنیلن سوز : بادرهٔ نادره § بردن بره ظهوره کلن حال ، کیفیت ٠

بادزن [ف] و

بادزنه [ف] یلپازه : « زنه‌شایان کوریلور بادزنه »

بادنج [ف] هندستان جوزی ٠

بادنگان [ف] بادنجان ٠

باده [ف] شراب ٠ باده خوار ، باده نوش = باده ایچن ٠ باده فروش = باده صاتان ٠

بادی [ع] سبب اولیجی ، موجب : « بزه ای باد بادیٔ پریشانی اولورسه‌ڭ ده — طوقن کاهی او زلف تارماره هرچه باداباد — سنبلزاده » مثلا (پریشانلغی بادی اولدی) دینلمه‌ملی ، (پریشانلغه بادی اولدی) دینلملی ٠ (باعث) ده بویله‌در ٠ (موجب) ه ده باق § اول ، ابتدا : بادیٔ امرده حقیقتی آکلایه‌مامش ایدم ٠ بادیٔ نظرده اوبله کورینیور ٠

بادیه [ع] اووه ، چول : « بولمدم بادیهٔ غمده رفیق مشفق — کل سنکله اوله‌لم بزینه همراه کوکل ! » بادیه پیما = بادیه‌ده کزوب طولاشان : خیلی زمان بادیه پیمای تجربه اولدم ٠ بادیه نشین = بادیه‌ده اوطوران ، بدوی ٠ بادیهٔ غول = دنیا ٠

بار [ف] یوك : « چکیلیر شیمدی باق ایمدی شو بار ! — بونی بن یوکلنیرمیم تکرار ؟ — اودوبجی لساندن » بارخانه = یولجی احمال واثقالی ٠ باردار = یوکلو ، حامل : زنان باردار ٠ بارگران = آغیر یوك ٠ بارکش = یوك چکیجی ، طاشیجی § دفعه ، کره : بار اول ٠ هربار =

هر دفعه، هر زمان § اذن، رخصت •
بارخدا = اذن صاحبی، جناب حق •
بارگاه، بارگه = اذن ایله کیدیله‌
بیله جك یر، اوتاغ، دیوان عالی •
دربار = باب شوکتمآب خلافتپناهی §
میوه، ثمره • بارآور = میوه ویریجی،
مثمر: درخت بارآور • بارور = میوه‌لی:
نهال بارور § بارنده، یاغدیریجی •
بو معناده وصف ترکیبی صورتنده
قوللانیلیر: کوهربار • مشکبار •

بارَاتَه [ایتالیانجه‌دن] چوقه‌دن
معمول برنوع سرپوش،
قالنسوه: بوستانجی باراته‌سی •

بَارَاقَه [فرانسزجه‌دن] کلبه،
قولبه: کرك باراقه‌سی •

بارَانْ [ف] یاغمور: «بیلنیر قدر
عباموسم باران اولسون —
لا» «مجبردرکه باران مبتلای عید
قرباندر — واصف»

بارانی [ف] یاغمورلق •

بارَجْ [ف] ایت اوزومی •

بارِدْ [ع] صوغق: ماء بارد •
طوربارد • اوصاغ بارده •

بارْدانْ [ف] هکبه، خرج،
چوال کبی ایچنه اشیا
قونیله‌جق شی •

بارِعْ [ع] اوصاف حمیده‌یی جمع
ایله اقرانه فائق اولان:
فاضل بارع •

بارِقَه [ع] شیمشـك پارلتیسی،
پارلتی: بارقهٔ حقیقت
مصادمهٔ افکاردن چیقار • بارقهٔ
شمشیر جلادت •

بارَكَ اللّٰه [ع] ترکیب استحسانی •
کمال تحسین موقعنده
ایراد اولنور: «بارك الله زهی عاطفت
ربانی — که شـه عالمه اولمش ازلی
ارزانی — نفعی» «تن کارنك کلشن
ارغوانی نیتن کلشن — هزاران
بارك الله کلشن اندر کلشن اولدك
سن!»

بارْگیرْ [ف] بیکیر •

بارُو [ف] دیوار، قلعه دیواری،
حصار برجی •

بارُودْ [ف] باروت • شیوعیله
افواه ناریه‌ده استعمالی
(۸۰۰) سنهٔ هجریه‌سنه مصادف

عـد اولنـه‌بیلیر . کاتب چلبینك تقویم التواریخنده باروت وخـبره‌یی ایجاد ایدن اسکندریه‌لی حکیم سانیوسك (٤٠) سال هجریسنده اسـتانبوله کله‌رك اهالیسـنه بونلرك صورت استعمالنی تعلیم ایتدیکنه دائر مندرج اولان روایت محتاج تدقیقدر .

بارومترو [روجه‌دن] میزان الهوا ، مقیاس الهوا .

باری [ع] خالق ، جناب حق: فیض باری .

باری [ع] آغاج یونیجی ، یونان: باریٔ قوس . اعطِ القوس باریها = یایی یونیجیسنه ویر ؛ ایشی اهلنه تفویض ایت . « یاباری القوسِ بریاً لست تحسنها ـ لاتفسدنها واعط القوس باریها »

باری [ف] (هیچ اولمازسه) مألنی مفید ادات اکتفا: « باری برقاچ کون حضور قلب ایله دنیـایه باق ـ باقی » « باری بزده بکری سیر ایده لم صحراده ـ ندیم »

باریك [ف] اینجه: رشتهٔ باریك . فکر باریك . خیـال باریك . باریك بین = اینجه شیلری کوریجی ، کورن . باریکتر = دها، اك ، پك اینجه .

باز [ف] طوغان دینیلن شکاری قوش: بازسفید . باز بالا ـ پرواز . « بازشـکار کبر چراکاه همتم ـ کام دوکون جنبش بال وپرمده‌در ـ نابی » § آچیق: « دهنك ایله شاشقین کبی باز ـ سنبلزاده » § بازنده ، اویناییجی . بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: شطرنج ـ باز . قارباز . (جانباز) جانیله اویناایان دیمکدر .

بازار [ف] چارسو ، چارشی § امتعه وسـائره صاتانلرك محل اجتماعی : « بازارده کالای معارف صاتیلیرمی؟ ـ واصف » § یوم الاحد ، یکشنبه § بایع ایله مشتری بیننده‌کی معامله . محاوراتده (پ) ایله تلفظ اولنور .

بازرکان [ف] آلش ویرش ایله مشتغل آدم ، تاجر . بازرکانی = بازرکانلق .

بازگشا [ف] قوهٔ ممیزه .

بازگون [ف] و

بازگونه [ف] مقلوب، معكوس، ترس § منحوس ، اوغورسز . (واژگون) زیاده قوللانیلیر .

بازمانده [ف] کری قالمش اولان: سوار بازمانده .

بازنده [ف] اوینایجی، اوینایان .

بازو [ف] قول: بازوی زور ـ آور . ضعف بازو. بازوی سیمین . « تقدیر خدا قوت بازو ایله دونمز ـ لا » بازو بند = قوله باغلانیلان تعویذ ، نسخه .

بازی [ع] طوغان دینیلن شکاری قوش . فارسیده اولدیغی کبی عربیده (باز) دخی دینیلیر .

بازی [ف] اویون، اکلنجه، لهو .

بازیچه [ف] اویونجاق : بازیچهٔ اطفال § اویون: « نیجه بازیچه‌سی وار دنیانك ـ لا »

بازیخانه [ف] و

بازیکده [ف] اویون، اکلنجه محلی ، دار اللهو .

بازیگر [ف] کوچك ، رقّاص، رقاصه . بازیکری = کوچکلك .

بازی کوش [ف] شوخ مشرب، لطیفه جی، مجلس ـ آرا . راغبك « اوینادر عشاقنی اطفال بازی کوشلر » مصراعنده (لر) زائددر .

بأس [ع] ضرر، محذور، فنالق: بأس یوق . نه بأس وار ؟ لا بأس به = آنده بأس یوق § عذاب: بأس شدید . ایمان بأس .

بأساء [ع] آفت ، داهیه .

باستون [ایتالیانجه‌دن] دکنك ، صوپا .

باسط [ع] یاییجی، یایان § دیله - دیکنك رزقنی توسیع ایدن، جناب حق.

باشه [ف] آتماجه دینیلن شکاری قوش.

باصره [ع] کوزده‌کی کورمه قوتی: قوهٔ باصره. مجازاً کوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

باطل [ع] ذاتنده ثبات وحقیقت اولمیان شی، بوش شی: حق وباطل. نابینك « باطل همیشه باطل وبیهوده‌در ولی ـ مشکل بودرکه صورت حقدن ظهور ایده » بیت مشهورنده (بیهوده) زائددر. جاء الحق وزهق الباطل = حق کلدی، باطل کیتدی (محو اولدی).

باطن [ع] ایچ، ایچ یوز: « یک دیکره یوق شرع وحقیقتده مباین ـ آیینه ایمش بربرینه ظاهر وباطن ـ کاظم » § ادراك ابصاردن منزه اولان، جناب حق: « نورالظاهر ایتسه دلده بروز ـ اولور الباطن اسمی فیض افروز ـ شاکر احمد » § ایچده‌کی، ایچ یوزده‌کی: حواس باطنه. باطنی، باطنیه = باطنه منسوب، متعلق: حس باطنی. طائفهٔ باطنیه.

باع [ع] قولاج.

باعث [ع] سبب اولیجی، اولان: « دیللرده‌اوزلف داستاندر ـ (راغب) می بوقیل وقاله باعث؟ » (بادی) یه‌ده باق.

باغ [ف] یشیللك، چیچکلی، آغاجلی یر: « باقیك باغده فواره‌یه دلداره باقك ـ طالمیك کوثره فردوسده دیداره باقك » § اوزوملك. باغ قدس = جنت.

باغبان [ف] باغجی، باغچوان: « باغبان برکل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور ـ لا » باغبانی = باغبانلق.

باغچه [ف] (باغ) هم طبیعی هم صنعی اولدیغی حالده (باغچه) یالکز صنعی اولور. بناءً علیه (صنعی باغ) دیه تفسیر اولنور. مع مافیه طبیعی باغه دخی مجازاً (باغچه) دینیله بیلیر. (بغچه) صورتنده یازلماملی.

باغوث [ع] خرستیانلرك بایرامی ، پاسقالیه ·

باغی [ع] حقدن عدول ایله سرکشلك ایدیجی ، ایدن: « تجمع ایلدی میدان لحمه – ایدوب کفران نعمت بونجه باغی – یکیچری عصاتی حقنده – عزت ملا » باغیانه = باغیجه‌سنه : حرکات باغیانه ·

باقر [ع] واسع · ائمۀ اثنی عشردن محمد بن علی بن الحسین ابن المرتضی حضرتلرینك لقب شریفلریدر · علم و فضیلتده توسعلری باعث تلقیب اولمشدر ·

باقل [ع] عجزۀ عربدن برشخص کشعورك اسمیدر · برکون اون بر آقچه‌یه بر آهو بچه اشترا ایدوب قوجاغنه آلمش ایدی · یولده کوتوررکن تصادف ایدنلردن بری « بونی قاچه آلدك ؟ » دیدکده لسانیله « اون بر آقچه‌یه » دیمکی بجره‌میه‌رك اون بر عددینی کوسترمك ایچون اللرینی رفع ایله پارمافلرینی آچوب دیلنی چیقاردیغی صیره‌ده حیوان قوجاغندن فیرلایوب قاچدی · باقلدن دها عاجز ، دها بجریکسز دیمك اولان « اعیی من باقل » مثلی اکثریا افادۀ مرامدن عاجز اولانلر حقنده ضرب اولنور · « بزم جهالده حسان ایله باقل بردر – لا »

باقلاء [ع] باقلا · (بقله) صورتنده یازلماسی اولادر ·

باقه [ع] چیچك وسائره دسته‌سی ، دمت ، طوتام · باقة النرجس = بدمنظر قوجه قاری ·

باقی [ع] حالت اولاسی اوزره مستمر اولان ، فانی اولمیان: « باقی قالان بو قبه‌ده بر خوش صدا ایمش – باقی » آثار باقیه · معجزات باقیه § آرتان ، کری قالان ، بقیه · بوده (قالمق) ماده‌سیله قوللانیلیر ·

باقی [شاعر مشهور] اصلی (عبدالباقی) در · مشار الیه (۹۳۳) سال هجریسنده استانبولده طوغمشدر · استعداد وسعی جامع بروجود اولدیغندن

سراج چراغی ایکن رئیس الشعرا اولمشدر . طرز قدیم نظمی زمان مساعد اولدیغی مرتبه تجدیده چالشمشدر . اوچ دفعه روم ایلی صدری اولدقدن صکره (۱۰۰۸) ده ارتحال ایتمشدر . «باقی افندی کتدی عقبایه بیك سکزده ــ هادیٔ بغدادی» خاتمنده شو بیت منقوش ایمش : «فانیست جهان درو وفانیست ــ باقی همه اوست جمله فانیست» (مواهب لدنیه) ، (فضائل الجهاد) ، (الاعلام فی احوال بلد الله الحرام) نامارنده کی کتابلر ایله حضرت ابو ایوب انصارینك روایتکرده سی اولان احادیث شریفه یی ترجمه ایتمشدر . مرتب دیوانی اشهر آثاریدر .

باقیات صالحات [ف] عندالله اجری باقی اولان اعمال صالحه . تعبیر قرآنیدر .

باك [ف] صاقنمه ، احتراز : «سنی تبریده بندن اولسه اغیار اتفاق اوزره ــ نه باکم وار خلوص البته غالبدر نفاق اوزره ــ نابی» (ایتمك) ماده سیله قوللانلملی . بی باك = باکسز : مرد بی باك . بی باکانه = بی باکجه سنه . بی باکی = باکسزلك .

باکوره [ع] اول یتیشن ، ترفنده میوه . باکورة الحیاة = کنجلك ، شباب .

باکی [ع] آغلایجی ، آغلایان . آز قوللانیلیر . باکیاً = آغلایه رق .

بال [ع] خاطر ، قلب ، کوکل : بخلوص البال = خلوص قلب ایله . سلیم البال = قلب سلیم صاحبی . مافی البال = کوکلده کی شی .

بال [ف] قاناد : «یاره طوقنور خدانکرده ــ بالك نه سورورسین اوله یرده ــ کبوتره خطاب» بالکشا = قاناد آچیجی ، اوچیجی . شکسته بال = قانادی قیریق : «دل مجروحه رحم ایله قالسون دام زلفکده ــ شکسته بال اولان مرغی ایدوب آزاد نیلرسین ــ بهایی» § قول . قوی بال = قولی قوتلی . اکثریا (بویون ،

بويون كوكى) ديمك اولان (يال) ايله برلكده (تناسب اندام) مقامنده قوللانيلير : « اويال وبال اوتمايل اوشيوهٔ رفتار – نديم »

بالا [ف] يوكسك ،عالى : رتبهٔ بالا ، قد بالا ، قامت بالا = اوزون بوى ، بالاتر = دها اك، پك، عالى ، بالا پرواز = يوكسكدن اوچان ، انسان حقنده اكثريا (حدينى تجاوز ايدن) معناسنده قوللانيلير § يوقارى ، اوست : بالاى كهسار ، بالا پوش = بارده سو كبى اوسته كييلن لباس ، بالاخانه = اوك اوست قاتى ، بالا دست = الى اوستون ، غالب ، بالا دستى = بالا دستلك ، دست بربالاى دستست = ال الدن اوستوندر ، بالا-خوان = برشيئى حددن آشيرى كوسترن ، اوچوران ، بالا خوانى = بالا خوانلق § بوى ، بالاى بلند = اوزون بوى ، بالا بلند = اوزون بويلو ،

بالش [ف] ياصديق : « مادر ويره‌رك سكانواله پهلوسنى ايتميورمى بالش؟ – قوزى‌يه خطاب »

بالغ [ع] يتيشيجى ، ايريشيجى : سنى هنوز اون درده بالغ اولمش § سن رشده ، مرتبهٔ ادراكه واصل اولان : غلام بالغ ، جاريهٔ بالغه ، شيوهٔ عربى اوزره (جاريهٔ بالغ) دخى ديديلير ، بالغاً مابلغ = درجهٔ كفايه‌نك فوقنده ، زياده‌سيله ، (حكمت بالغه ، قدرت بالغه) كبى تعبيرلرده قوللا-نيلان (بالغه) ايلكده صوك درجه‌يه واصل ديمكدر ،

بالقون [فرانسزجه‌دن] پنجره-لرك اوكنده‌كى آچيق وپارماقلقلى شهنشين § تياتروده صحنه جهتنده‌كى لوجه‌لر ،

بالو [ايتاليانجه‌دن] رقص جمعيتى ، رقص محلى ،

بالنه [فرانسزجه‌دن] معروف جسيم بالق ،

بالون [فرانسزجه دن] هوا طولو دريدن ويالاستيقدن طوب § هوايه قالقان معروف بالون.

باله [فرانسزجه دن] بر وقعه تصویر ایدن رقص § رقصلر وپانتومیم ایله قاریشیق تیاترو اویونی .

بالی [ع] اسکی ، کهنه : لباس بالی . البسهٔ بالیه .

بالیده [ف] بیومش ، نشوونما بولمش : نهال بالیده .

بالین [ف] یاصدیق : « در ایله سایه کده تزیین ایلدم بالینکی — کوزلرمدن ایتدی تقطیر لآلی کوزلرك » بالین پرست = تنبل ، تن پرور . سربالین = یاصدیق اوجی ، باش اوجی : « سربالیننه کلسه‌ك ای حور — ایندی دیرلردی شهید اوستنه نور — ثابت »

بالیه [ایتالیانجه‌دن] اشیای تجاریه دنکی .

بالیه‌مز [ایتالیانجه‌دن] بر نوع طوب ، منزل طوپی . بو کلمه‌یی اوللری (بال یمز) یازوب (عسل نمی خورد) دیه ترجمه ایدرلرمش !

بام [ف] سقفك اوستی ، طام : « غرهٔ روزه‌یی کوردم فلکك بامنده — ندیم » بام چشم = کوز قاپاغی § قالین تل ، بم .

بامداد [ف] و

بامدادان [ف] و

بامگاه [ف] و

بامگه [ف] صباح ، سحر وقتی .

بامه [ف] قابا ، کور ، اوزون صاقال .

بان [ع] صورغون آغاجی . موزون اولدیغندن شعرای عرب قامت محبوبه‌یی بانه تشبیه ایدرلر . عجمك (سرو) ینه معادلدر . « نخل نازم ! بیله‌م طوغریسنی هانکیسی راست — سروه بکزتدی عجم قدیکی عربان بانه — سروری »

بان [ف] فاعلیت ، تقید اداتی . لسانمزده اکثریا (جی) ایله تعبیر اولنور : دربان . شتربان . باغبان .

باندرول [فرانسزجه دن] توتون پاکتلرینه یاپشدیریلان اوزون ، اکسز ، تمغالی کاغد .

باندو [فرانسزجه‌دن] طاقم ، موزيقه طاقى .

باندیره [ايتاليانجه‌دن] بايراق .

بانق [فرانسزجه‌دن] بانقه .

بانق نوت [فرانسزجه‌دن] بانقه طرفندن چيقاريلان رسمى ورقهٔ نقديه .

بانقه [ايتاليانجه‌دن] معاملات صرافيه صندوقى § معاملات صرافيه اجراسنه مخصوص بنا .

بانك [ف] هايقيرمه ، شدتلى سس ، صيحه . بانك روارو = صور اسرافيلك امواتى حشر ايده‌جك نفخهٔ ثانيه‌سى . بانك نماز = اذان .

بانكر [فرانسزجه‌دن] بانقه صاحبى ، بيوك صراف .

بانو [ف] قادين ، خانم .

بانى [ع] بنا ايدن . اكثريا (ياپديران) مقامنده قوللانيلير : بومكتبك بانيسى فلان ذاتدر . مؤنثى : بانيه .

بانيو [ايتاليانجه‌دن] صويه كيرمه ، استحمام § بانيو ايتمكه مخصوص صوويا ديكر مايع § بانيو ايتمكه مخصوص محل § ايليجه .

باور [ف] اينانمه ، اعتماد .

باهر [ع] آچيق ، روشن ، پارلاق : دليل باهر . دلائل باهره .

بايسته [ف] لازم ، واجب .

بايض [ع] يومورطلاييجى : ماكيان بايض .

بايع [ع] مال صاتيجى ، صاتان .

ببر [ع] هندستانه مخصوص ييرتيجى بر حيوان ايمش . ارسلان بوندن قورقارمش : «اژدركش وادئ تخيل ــ ببرافكن كوهسار معنى ــ نفعى وصفنده ــ انسى »

« دل‌حاصلی قالدی شوقه مجلوب ــ
شبل‌الاسد اولدی ببره مغلوب »

بَتَات [ع] قطعی: بیع بتات = قطعی صورتده صاتمق . (بیع بات) زیاده قوللانیلیر .

بَتَّات [ع] شالجی، شال صاتان .

بَتَر [ف] (بدتر) مخففی .

بَتْرَاء [ع] (ابتر)ك مؤنثی . خطبهٔ بترا = حمدله وتصلیه‌سز خطبه . عین بترا = قویروقسز عین، همزه .

بَتُول [ع] ارککلردن بالکلیه منقطع پاکدل خاتون: مریم بتول . فضل وحسب جهتلریله نسوان امت ایچنده ممتاز اولدیغی ایچون حضرت فاطمه‌یه‌ده اطلاق اولنور . محتشم کاشانی مرثیهٔ مشهوره سنده امام حسین افندمزك خواهر وفا پروری اولوب کربلا وقعه‌سنده برلکده بولنان جناب زینبی (بضعة البتول) تعبیریله یاد ایلمشدر (رضی‌الله عنهم) .

بَثّ [ع] اظهار مافی‌الضمیر: بث وشکوی .

بِجَا [ف] یرنده، مناسب: «هربیتنه برکنج کهر دینسه بجادر » نابجا = یرنده دکل، مناسب دکل: « حقم دکلمی یالواریشم نابجا- میدر ؟ » بوکا بدل (نابمحل) قوللانیلیر ، فقط (بجا) مقامنده (بمحل) قوللانلماز .

بَجَایِش [ف] ایکی مأمورك بربری یرینه کچمسی ، مبادلهٔ مأموریت: وقوع بجایش § ایکی مأمورك بربری یرینه کچیرلمسی، متقابلاً تبدیل مأموریت: اجرای بجایش .

بَچَگَان [ف] (بچه) نك جمعی . اکثریا مرکّب اوله‌رق قوللانیلیر: مغبچگان . بط بچگان .

بَچَّه [ف] انسان وحیوان یاوروسی . نظمده تشدید ایله‌ده قوللانیلیر: « نه زیبا الفت ایتمش دختررز بچهٔ مغله ! ــ ندیم »

بَحَّاث [ع] بحث ایتمکی سون، چوق بحث ایدن: نجم‌الدین کبری اوائل حالنده بحاث ایدی .

بُخّار [ع] كميجى .

بَحْت [ع] خالص ، اوز ، محض ، صرف : ذات بحت الٰهيدن بحث اولنماز . صهبای بحت = خالص شراب . عربئ بحت = خالص عرب .

بَحْث [ع] سوز آچمق : نه‌دن بحث اولندی ؟ § بر ماده حقنده تفتيش وتحقيق طريقيله سوز سويلمك : امام فخرالدين رازى تفسيرنده حقيقت انساندن اطرافيله بحث ايتمشدر § معارضه طريقيله مكالمه : بينمزده بر بحث جريان ايتدی § اوكدول تعيين ايتمك صورتيله سوز ويرشمك § تفتيش وتحقيق داعى اولان خصوص : « بو بحثى بيلمز ايدم بن مكر نه مشكل ايمش ! — سيد وهبى » § بر ماده‌نك تفتيش وتحقيقنه دائر سوزلرى حاوى مقاله : منطقده برهان بحثى .

بَحْر [ع] دكيز : بحر سفيد . بحر سياه . بحرى ، بحريّه = بحره منسوب : طائر بحرى . عساكر بحريه . « نظارت بحريه » « نظارت امور بحريه » ديمكدر . بحريّون = فنون بحريه‌يه منتسب اولانلر . نثرده (بحريّين) صورتنده قوللانلماز .

بُخّال [ع] پك بخيل .

بَخْت [ف] تصادف : بخت ايشى § حسن تصادف : بختم وار ايمش . بى بخت = بختسز . بى بختى = بختسزلق . بخت بيدار = اويانيق ، آچيق بخت . بخت خوابيده ، بخت خواب آلود = كوتو بخت .

بَخْتَرى [ع] صالنه صالنه يورين ، خرامان ، خوش رفتار .

بَخْتيار [ف] بختلى ، خوشحال : كندمى بختيار عد ايدرم . « بن يولجى اوشيوه كار يولجى — دينسون بكا بختيار يولجى » بختيارانه = بختيارجه‌سنه : « اوتيشورلردى بختيارانه — ويرمسونلرمى نشوه انسانه ؟ » بختيارى = بختيارلق : « اولدك اى سرور ستوده شيم — باعث بختيارئ عالم »

بَخْش [ف] باغشلامه ، بلابدل ويرمه ، هبه ايتمه ، احسان

اتمه : « لازم دکل عنایتی اهل تکبرك
ــ بخش ایلدم عطاسنی وجه عبوسنه ــ
نحیفی » « غنـا کلمز حریصه عالم
امکانی بخش ایسه‌ك » § بخشنده ،
باغشلایجی ، ویریجی ، عفوایدیجی .
بو معنـاده وصف ترکیبی صورتنده
قوللانیلیر : صفابخش‌دل . حیرتبخش
عقول . « روحبخش اولدی مسیحا
صفت انفاس بهار ــ آچدیلر دیده‌لرین
خواب عـدمدن ازهار ــ باقی »
(بخشا) دخی بو مقامده مستعملدر :
« ای لوحهٔ یار نوحه بخشا ــ بیك
کره‌ده ایلسه‌م تماشا ــ طویماز سکا
چشم کربه معتاد ــ باقدقجه اولور
ودادی مزداد »

بَخْشایِش [ف] مرحمت ، شفقت ، احسان : بخشایش الهی . « تقدیسـه احقدر بو ــ بخشایش حقدر بو »

بَخْشایِشگَر [ف] رحیم ، شفیق ، محسن . بخشایشکری = بخشایشکرلك .

بَخْشِش [ف] عطیـه . اکثریا جزئیاتده قوللانیلیر : « بخشش نابمحل جوددن اولماز معدود
ــ صفر معکوس ایله آثارمی حسابی رقلك ؟ ــ بلیغ »

بَخْشَنْدَه [ف] باغشـلایجی ، ویریجی ، عفـو ایدیجی .

بَخُور [ع] توتسو § یاقیله‌جق کوزل قوقولو شی . محاوراتده بانك ضمیله تلفظ اولنور . بخور مریم = مریم آنا الی .

بَخُورْدان [ف] ایچنـده بخور یاقیلان ظرف مخصوص . (بخوردانلق) غلط فاحشدر .

بَخِیل [ع] خسیس ، جری . بخیلانه = بخیلجه‌سنه : بخشش بخیلانه . بخیلی = بخیللك .

بَخْیَه [ف] دیکش ، چاتقی . بخیـه‌زن = دیکشجی ، ترزی (درزی) .

بَدْ [ف] فنـا ، کوتو ، چرکین : نیك وبد . بدتر = دها ، الك ، پك فنـا . بونکله بر چوق وصف ترکیبی تشکیل اولنور : بدآیین

= عادتی ، معتادی فنا : مجوس بد آیین • بداخلاق = کوتو اخلاقلی : فسّاق بداخلاق • بداندیش = سوء فکرده بولنان : کشیش بداندیش • تنكْ ریش بداندیش • بداندیشانه = بداندیشجه‌سنه • بد اندیشی = بد اندیشلك • بدپسند = کوتویی بکنن : نادان بدپسند • بدپسندانه = بد پسندجه‌سنه • « بد پسندی جان من برهان نادانی بود ـ حافظ » = عزیزم ! بدپسندلك برهان جهالتدر . بدبوی = فنا قوقولو • بدبین = هرشیئی فنا کورن ، هیچ بر شیئی بکنمین : حسود بد بین • بدبینانه = بدبینجه‌سنه • بد بینی = بد بینلك • بدچهره = چرکین چهره‌لی : رقیب بدچهره • بد حال = حالی فنا • بد خصال = خصلتلری کوتو • بد خوی = کوتو خویلو ، خویسز • بدخویانه = بدخویجه‌سنه • بدخویی = بدخویلق • بدخواه = فنالق ایستین : همراه بدخواه • بد خواهانه = بد خواهجه‌سنه • بد خواهی = بدخواهلق . بدزبان = آغزی بوزوق . بدزبانی = بدزبانلق . بدزهره = یورکسز ، قورقاق • بد سرشت = بد طینت • بد سِکال = هرکس حقنده سوء ظنده بولنان • بدعهد = عهدنده طورمیان • بدعهدی = بدعهدلك • بدفرجام = عاقبتی فنا : ستمکار بدفرجام • بدفعال = ایشلری ، حرکاتی کوتو . بدکار = بدفعال • بدکاری = بدکارلق • بدگُمان = سوء ظن صاحبی • بدگمانی = بدگمانلق • بدگوی = فنا سویلین ، برینكْ علیهنده سوز سویلین • بدگویی = بدگولق • بدگوهر = صویسز • بدگوهری = بدگوهرلك • بدلقا = بدچهره • بدمَنِش = بدخوی • بدمهر = مروتسز • بدمهری = بدمهرلك • بدنام = کوتولکله آدی چیقان • بدنامی = بدناملق • بد نهاد = بد سرشت • بدنهادی = بدنهادلق •

بَدٰاعَت [ع] بدیعلك ، بدیع اولش •

بَدٰاوَت [ع] بدویلك ، بادیه نشینلك ، (حضارت)كْ ضدی • « وفی البداوة حسن غیر مجلوب ـ متنبی » = بداوتده بر حسن طبیعی واردر •

بَدَاهَت [ع] بديهيلك، بديهى اولش : عاقل بداهته قارشى سوز سويلمز § بردن بره سويلمش، حاضر جوابلق . بداهةً ، بالبداهه = بداهت صورتيله : كونشك منور برجسم اولديغى بداهةً ثابتدر . بالبداهه برقطعه سويلدى .

بَدَايِع [ع] (بديعه) نك جمعى : بدايع طبيعت . عربيده اولديغى كبى (بدائع) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

بَدْر [ع] اون درت كيجه لك آى . صفت كاشفه استعمالى قبيلندن اوله رق (بدرتام ، بدركامل) ديلير . ليلة البدر ، ليلهٔ بدر = آيك بدر اولديغى كيجه § مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره بيننده برموقع . غزوهٔ مشهوره اوراده وقوع بولمشدر . بدرى = بدرغزاسنده بولنان اصحاب كرامدن هر برى . بدريّون = بوغزاده بولنان اصحاب كرام . بونلر (٣١٣) ذات شريفدر . غلبه ايتدكلرى مشركين (٩٥٠) قدر وار ايدى .

بَدْرَقَه [ف] قلاووز .

بَدْرَه [ع] آقچه ايله مملو كيسه، صره .

بَدَل [ع] قارشيلق ، برشيئك يرينى طوتان ، يرينه ويريلن شى . بدل عسكرى . بدل شخصى . بدل نقدى . « بردر چيچكم فقط كوزلدر ـ بيك كلبنه بركلم بدلدر » (بدل اوله رق) مقامنده ده قوللانيلير : « خون دل نوش ايدرم بادهٔ گلگونه بدل ـ نفعى » بدلاً = بدلى، قيمتنى ويرمك صورتيله، (عيناً) تعبيرينك ضدى . بدلِ مايتحلّل = اعضاى بدندن يومى وقوع بولان صرفياته مقابل يئيلوب ايچيلن اطعمه واشربه . جمعى : بدلات : بدلات عسكريه .

بَدَن [ع] كووده : ضعف بدن . بدناً = شخصيله، وجوديله : مالاً وبدناً خدمت ايتدى .

بَدُّوح [ع] اسماء الٰهيه دندر ياخود مراسلاتى محللرينه ايصاله معاونت مأموريت معنويه سنده بولنان ملكك اسميدر . بناءً عليه مكتوب ظرفلرى اوزرينه يازيليرلر : « يازلسه م عرض حال دلبران اوزره بدوح اولسه م ـ عفت »

بَدَوى [ع] باديه نشين، (مدنى)نك ضـدى • بدوّيت = بدويلك •

بَدِيد [ف] و

بَدِيدار [ف] ظاهر ، آشكار . فارسيده ايكيسى ده (پ) ايله مستعمل ايسه ده لسانمزده بوصورتده قوللانيلير • نابديد = بليرسز • (نابديدار) قوللانلماز •

بَدِيع [ع] برشيئى نمونه سى اولمديغى حالده ايجادايدن، جناب حق : بديع السماوات § نظر دقت واستحسانى جالب اولان، ناديده: شعر بديع • منظومهٔ بديعه § فن ادبك مقتضاى حاله مطابقتى ، وضوحى يولنده اولان كلامك صنايع معنويه ولفظيه ايله تزيينـنه عائد مسائلى حاوى اولان قسمى •

بَديعه [ع] نظردقت واستحسانى جالب ماده، خصوص •

بَدِيهه [ع] حاضرجوابلق يولنده بردن بره سويلنيلن كوزل سوز • بديهه گو = بديهه سويليجى، سـويلين • بومقامده (ذوبديهه) دخى قوللانيله بيلير • على البديهه = بالبداهه •

بَدِيهى [ع] محتاج اثبات اولميان، عقل ايچون تصديقى طبيعى اولان خصوص : برشيئك هم وار هم يوق اوله ميه جغى بديهيدر • امر بديهى • امور بديهيه • جمعى : بديهيات : « حق بديهيدر بديهيـاته ايمانكمى يوق ؟ »

بَذر [ع] تخم ، حبه • « وحسن نبات الارض من كرم البذر ــ سعدى » = نبـات ارضك كوزللكى تخمك ايليكندندر •

بَذل [ع] حسن رضا ايله صرف ايتمك ، ايدلمك : بذل مال . بذل ماملك . بذل جان . (اِبذال) دخى بو معناده قوللانيلير •

بَر [ف] ادات استعلا . اوزره : بروجه بالا . برموجب اراده . بر معتاد . دست بر سينه § ميوه ، ثمره : برك وبر • درخت بى بر • « فرياد كه بر و برمدى بيداد دن اوزكه ــ كوز ياشى ايله بسلديكم

تازه نهالم — فضولی » § كوكس :
برودوش . سیبر . سیمین بر §
برنده ، كوتوریجی . بو معناده وصف
تركیبی صورتنده قوللانیلیر : كبوتر
نامه بر . خربار بر .

بَرّ [ع] قاره ، (بحر) ڭ ضدی :
بحر وبر . برّی ، برّیه =
بره منسوب : مهندسخانهٔ برّی .
جنود برّیه § ارض ، طوپراق :
بر الشام .

بَرائَت [ع] بریلك ، وارسته لك ،
مدخلی اولمیش : اثبات
برائت . برائت ذمت .

بَرابَر [ف] برلكده : برابر یازدق .
برابر بولندق . (برابرجه)
تعبیری (یانجه) كبی قوللانلماز اولمشدر §
مساوی ، یكسان : مرتد اولمق ایستمك
شرعاً مرتد اولمقله برابردر . برابری =
مساویلك : دعوای برابری § قارشی ،
مقابل : « صبح وشام اول قبلهٔ ابرو
برابر در بكا — ای (فضولی)
تكری كوزدن صاقلاسون اقبالمی »

بَرات [ع] نشان ، رتبه ،
امتیاز وسائره فرمانی .
جمعی : بَرَوات . لیلة البرات ، لیلهٔ
برات = شعبانك اون بشنجی
كیجه‌سی .

بُرّات [ع] توربو .

بُرادَه [ع] صو ومشروبات
سائره صوغوده جق قاب ،
قارلق .

بَراطیل [ع] رشوت معناسنه
اولان (بِرطیل) ڭ
جمعی . مفردی قوللانلماز .

بَراعَت [ع] اوصاف جمیله ایله
اتصافده اقرانه تفوق .
(براعت استهلال) (استهلال) ده
كوسترلمشدر .

بَرّاق [ع] پارلاق : « وجه براقنك
اصحاب صفا — جرتی
غالب ایدی دبرحتی — حلیهٔ نبویه —
خاقانی » § بولانیق دكل ، كدورتسز ،
پاك : براق صو .

بَرّانی [ع] خارجی ، ظاهری ،
(جوّانی) نك ضدی .

بَراهين [ع] (بُرهان) لڭ جمعى: براهين قاطعه · ايراد براهين ·

بَراى [ف] ادات تعليل. ايچون · آز قوللانيلير · لازم الاضافه در · براى خاطر = خاطر ايچون · « براى خاطر ايكى كره قامت اولماز ايمش ــ شيخ رضا »

بَرايا [ع] (بريّه) نڭ جمعى · مخلوقات: « هر لحظه كورر بيلن جهانى ــ بر مكتب حكمت آسمانى ــ شاكرد فنونيدر برايا ــ برشعبه‌سيدر آنڭ بودنيا » « اوزاق اولمق ايچون بلايادن ــ اتقا ايليك برايادن »

بَرباد [ف] بوزوق ، پريشان ، خراب ، محو ايدلمش ، يله ويرلمش · (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير: برباد اولدى · برباد ايتدى · نابينڭ « اولمه بادى كل كبى برخانه‌نڭ بربادينه » مصراعى يولنده استعمالى عاميانه‌در ·

بَربَط [ع] لاغوته ·

بَرپاى [ف] آياق اوزرنده ، آياقده ، قائم · رشته برپاى = آياغنده ايپلك باغلى اولان: « سبك پروازئ دل فكر زلفكله مفيد اولماز ــ قالير برنخلزار غمده مرغ رشته برپادر ــ صبرى »

بَرتَر [ف] دها‌ءاڭ ، پك يوكسك ، عالى ·

بَرجا [ف] برنده ، مناسب · (بجا) زياده قوللانيلير · نابرجا = برنده دكل ، مناسب دكل ، مناسبتسز · پابرجا = ثابت (پابرجاى ثبات) تعبيرى (انكشت بردهان حيرت) كبى تكرار معنوى‌يى مشتملدر ·

بَرجيس [ع ف] مشترى دينيلن كوكب: « تدبير معظمات امور جهان ايچون ــ ياقشدى شمع فكرتى برجيس نكته‌دان ــ باقى » اصلى بانڭ كسريله‌در ·

بَرچيده [ف] طوپلانمش · برچيده دامن = كنديني چكمش ، آلايشدن برى :

زاهد برچیده دامن . (برچیده دامن استغنا) تعبیری امثالی کبی تکرار معنوی‌یی مشتملدر .

برخوردار [ف] حسن حال وخدمتندن متمتع ، بهره مند ، فیضیاب ، مسعود . یالکز انسان حقنده قوللا نیلیر : برخوردار اول اوغلم ! حافظك « خرم آنکز نازنینان بخت برخوردار داشت » مصراعنده اولدیغی کبی (بخت برخوردار) ی (طالع مسعود) مقامنده استعمال ایتمز .

برد [ع] صوغق . برد شدید = شدتلی صوغق . بردالعجوز ، برد عجوز = قوجه قاری صوغغی .

برد [ع] یاغان طولو ، حبّ الغمام .

بردار [ع] آصلمش ، مصلوب .

بردوام [ف] دواملی ، دائم ، دائمی : ذوق بردوام .

بردوش [ف] اوموز اوزرنده ، اوموزده ، صیرتده . (ایتمك) ماده سیله قوللا نیلیر : «درویش‌ایسه‌ك ایشته برعبا بردوش ایت » خانه بردوش = نرده آقشام اوراده صباح طرزنده یاشایان آدم ، بی‌خانمان .

برز [ف] زراعت . برزکار ، برزگر = اکینجی ، زارع .

برزخ [ع] حاجز ، حائل § موتدن قیامته قدر اولان زمان ، دنیا ایله آخرت بیننده‌کی عالم § برشبه جزیره‌یی قاره‌یه ربط ایدن بر § جان صیقه‌جق یر .

برص [ع] وجودده بریر لکه‌لر پیدا اولمقدن عبارت برعلت ، ابرشلك (آبراشلق) .

برطرف [ف] اهمیتدن ساقط ، زائل : « تك اولمسون قواعد اخلاص برطرف — مانع دکل مراسمه دائر قصورمز — نابی » « برطرف اولسه الم روزگار — نفعی » § شویله طورسون ، لازم دکل : تکلف برطرف . لطیفه برطرف .

برعکس [ف] عکسنه ، ترسنه .

برف [ف] قار: «غرفه‌دن خوش کور بنور منظرهٔ برف وتکرك — فیضی» برفاب = قار صویی، قارلی صو، صوغق صو. برفین = برفه منسوب: شیر برفین = قاردن ارسلان.

برق [ع] شیمشك: برق بهار. برق اورمق = پارلدامق.

برقرار [ف] برحالده، برقرار اوزره.

برك [ف] یاپراق: برك کل. برك‌وساز = لوازم، مالزم. برك‌ونوا = مدار تعیش، نعمت.

برکت [ع] زیاده‌لك، بوللق: فیض وبرکت § سعادت: برکت صحبت نبویه. جمعی: برکات.

برگذار [ف] سویلنن ذاته «بی خاطردن چیقارمه» دیه ویریلن شی، هدیهٔ مخطره.

برگزیده [ف] منتخب، سچمه: آثار برگزیده.

برگشته [ف] ترسنه دونمش، معکوس: بخت برگشته. برگشته بخت = طالعی معکوس.

برکشیده [ف] چکلمش، صیریلمش: شمشیر برکشیده.

برنا [ف] گنج، جوان: پیر وبرنا. ضم ایله‌ده لغتدر.

برومند [ف] حصه‌دار، مستفید. برومندی = حصه‌دارلق، مستفیدلك.

برهمزده [ف] قارمه قاریشیق ایدلمش، آلتی اوسته گتیرلمش.

برهمزن [ف] قارمه قاریشیق ایدیجی، آلتنی اوسته گتیریجی.

برهمن [ف] پاپاس، مجوسی پاپاسی. نظمده (برهمن) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

برهوا [ف] هوایه قالقمش: قایا باروت ایله برهوا ایدلدی. برهوا اولدی.

بری [ع] سالم، آزاده: بریءالذمه. «بریدر چرك تشویشات وشرك خود نمایدن

ـ ملامت اهلنی آزادۀ زرق وریا بولدم ـ حکمت »

بَرِیدْ [ع] بریره کوندریلن خبرجی ، تاتار ، اولاق .

بَرِیعه [ع] حسن وذکاده اقرانه فائق اولان محبوبه .

بَرِیق [ع] پارلتی .

بَرِینْ [ف] پك یوکسك ، پك رفیع ، اعلی : خلد برین . بهشت برین . عرش برین .

بَرِیَّه [ع] (برایا) کبی مخلوقات معناسنده قوللانیلیر . خیر البریه = پیغمبرمز .

بَزّ [ع] بز ، مادۀ ثیاب ، مانیفاتوره .

بَزّاز [ع] بزجی ، مانیفاتوره‌جی .

بَزَازَتْ [ع] بزجیلك ، مانیفاتوره‌جیلق .

بَزّازستان [ف] بدستان .

بَزْر [ع] (بذر) ایله مترادفدر .

بَزْم [ف] صحبت ، محبت مجلسی : « کاپیر هم بزمه تنها هم پشیمان کوستر کندین ـ ندیم »

بَزْمگاه [ف] و

بَزْمگه [ف] بزم یری : بزمگاه جهان . (بزم) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

بَزَه [ف] کناه . بزه‌کار = کناهکار . بزه‌کاری = کناهکارلق .

بَسائط [ع] بسیط اولان شیلر ، (مرکبات) ك ضدی .

بَساتِینْ [ع] (بستان) ك جمعی .

بَسالَتْ [ع] دلاورلك ، بهادرلق .

بَسّام [ع] اکثریا تبسم ایدن ، کولر یوزلو ذات .

بَساطَتْ [ع] بسيطلك : بساطت زمين § سلاست افاده ، طلاقت لسان .

بَسْتَگى [ف] باغليلق ، مربوطيت § قاپاليلق ، قاپالى اولش . دلبستگى = ارتباط قلب ، عاشقلق .

بَسْتَه [ف] باغلى ، باغلانمش § قاپالى ، قاپانمش § موسيقى اربابى طرفندن شرقى وسائره يه ويريلن آهنك . دلبسته = مربوط القلب ، عاشق .

بَسْط [ع] ياييق يايلق ، آچيق ، آچلمق ، اطرافلاندرمق ، اطرافلانديرلمق : بسط مقال . بسط مقدمات .

بَسْمَلَه [ع] بسم الله ديمك : بعد البسمله اوقومغه باشلادم § (بسم الله) ويا (بسم الله الرحمن الرحيم) كلام شريفى : « بسمله يله ايده لم فتح كلام — فتح اوله تا بو معماى بنام — خاقانى » بسمله كش = بسمله چكيجى ، چكن .

بَسيج [ف] حاضرلق ، سفر حاضرلغى § لوازم ، لوازم سفر .

بَسيط [ع] دوز ، عارضه سز : زمين بسيط § آچاق ، يوكسك دكل : بسيط بر ير § ساده ، مجرد ، تركيبسز ، (مركب) ك ضدى : صو بسيط دكلدر . ادوات بسيطه § بحور شعردن هر بيتى درت كره (مستفعلن فاعلن) دن متشكل بر بحر . بحر بسيط عربه مخصوص كبيدر . (امن تذكر جيران) قصيدهٔ مشهوره سى بو بحردندر . بو وزنده فارسى شعر آز بولنور . تركجه يه دها بيكانه در § انبساطلى ، منبسط . بسيط الوجه = كولج يوزلو ، بشوش . بسيط اليد = سخى ، كريم .

بَسيم [ع] كولر يوزلو : شاعر بسيم § تبسملى ، متبسم : وجه بسيم .

بَشارَتْ [ع] مژده . قادينلر طرفندن سوء استعماله اوغرادلمشدر . اصلى بانك كسريله در .

بَشاشَت [ع] كولر يوزلولك ، فرحليلق : « ماحئ اضطراب وحشتدر ـ بونه روح آشنا بشاشتدر ! » « موج اورمه‌ده بر بشوش وحشت ـ بر وحشت ايچنده بيك بشاشت » بشاشت نما = بشاشت كوستريجى : « ويرلدكيجه يوز اولدى وحشت نما ـ نصل اولسون آدم بشاشت نما ؟ »

بَشاعَت [ع]ما كولات ومشروباتده آجيلق ، ايقيلك : بشاعت دوا .

بَشَر [ع] انسان جنسى ، انسان : « هر صاحب خمسه يله نه وار پنجه‌لشيرسه‌م ـ آنلر دخى اى (خالقئ) زار بشردر » بشريت = بشرلك ، انسانلق حالى . بشرى ، بشريه = بشره منسوب : حال بشرى . احوال بشريه . سيّد البشر = پيغمبرمز .

بَشَرَه [ع] انسانڭ ظاهر جلدى ، يوز دريسنڭ خارجى : بشره‌سنده آثار مسرت رونما اولدى . بادى البشره = دريسى ظاهر ، توى ايله مستور دكل .

بَشَرِيَّت [ع] بشرلك ، انسانلق حالى . حسب البشريه = بشريت حسبيله ، انسانلق حالنڭ سوقيله .

بَشير [ع] مژده‌جى ، مژده ويريجى . اوصاف نبويه‌دندر : نبىّ بشير § كولر يوزلو ، خوبرو .

بَشيع [ع] بشاعتلى ، آجى ، ايتى : مطبوخ بشيع .

بَصائر [ع] موجب انتباه اوله‌جق عبرتنما حالات § دلائل ، براهين . (بصيرت) باشقه يولده قوللانيلير .

بَصارَت [ع] كوز آچيقلغى ، دقت نظر .

بَصَر [ع] كوزده‌كى كورمه حاسه‌سى ، كوز . حدت بصر = كوز كسكينلكى . حديد البصر = كوزى كسكين . كلمح بالبصر = چالوب آلمه باقق كبى . كمال سرعتدن كنايه‌در : « كورمه چوق ديرسه‌م بودم آن قيامتدر بكا ـ نور چشمم كچدى يانمدن كلمح بالبصر »

بَصَلْ [ع] صوغان .

بَصِيرْ [ع] كوريجى ، صاحب بصر § بيليجى ، صاحب بصيرت § هر شيئى كوروب بيلمكده اولان ، جناب حق .

بَصِيرَتْ [ع] قلب كوزى آچيقلغى : بصيرتى باغلاندى . بصيرتكار = بصيرتلى . بصيرتكارانه = بصيرتكارجه‌سنه . بصيرتكارى = بصيرتكارلق .

بَطّ [ع] قاز § قاز شكلنده قاب ، صراحى : بط صهبا . مخففاً استعمال اولنور .

بَطَائَتْ [ع] آغيرلق ، آغير طاورانش ، (سرعت)ك ضدى .

بَطّالْ [ع] ايشسز كوجسز § متروك ، حكمسز § ايرى ، قوجامان .

بَطَالَتْ [ع] ايشسزلك ، آواره‌لك .

بَطَانَتْ [ع] بيوك قارينليلق § اكوللك .

بَطْش [ع] عنف وشدتله طوتش ، ياقالايش § قوت غالبانه .

بَطْن [ع] قارين : بطن كبير . عبدالبطن = شكمپرور ، تن پرور § سلاله .

بَطِیء [ع] آغير : بو آدم بطيدر . بو طعام بطيدر . بطیء الهضم = هضمى بطى . بطیء الحركه = حركتى بطى .

بَطِير [ع] نعلبند .

بَطِيش [ع] بطشى شدتلى ، شديدالبطش .

بَعْث [ع] كوندرمك ، كوندرلمك : بعث رسل . بعث رسائل § اولوبى ديرلتمك ، اولو ديرلدلمك : بعث موتى . بعث اموات . بعث اهل قبور . يوم البعث = قيامت كونى .

بَعْد [ع] صكره . تراكيب عربيه‌ده اضافتله قوللانيلير . بعد زمان = برزمان صكره . بعد بعيد = برخيلى مدت صكره . بعدما ، من بعد = بوندن صكره ، بوندن

بویله . بعده = آندن صکره . بعد خراب البصره = ایش ایشدن کچدکدن صکره . بعد اللتیّا والتی = نیجه بلایا چکلدکدن صکره . مابعد = صکره‌سی . (بعد ازین) تعبیرنده دال ساکندر . فارسیده (بعد صدسال) کبی تعبیرلرده فتح دال ایله دخی مستعمل ایسه‌ده لساننمزده بویله تعبیرات قوللانلماز .

بَعْض [ع] جزء، پارچه، کیمی: بعض اشیا. بعض اشخاص. لساننمزده صور استعمالی محتاج تدقیقدر . بعضاً = بعض کره، آره صیره .

بَعْل [ع] زوج ایله زوجه‌دن هر بری . بعله = زوجه .

بَعُوضَه [ع] سیوری سینك . مخّ البعوض = سیوری سینك ایلیکی، بولنمیه‌جق شی . کلّفنی مخّ البعوض = بکا ممکن الحصول اولمیان شیئی تکلیف ایلدی.

بَنات [ع] (بِنت)ك جمعی: « طورمش ایکی یانمه قطارك — نورسته بناتی نوبهارك » بناتِ حوّا = طائفهٔ نسا . بنات الدهر = حادثات، مصائب، دواهی. بنات الفکر، بنات فکر = سانحات شاعرانه . بو مقامده (بنات الصدر، بنات صدر) دخی قوللانیلیر . بنات نعش = قطب شمالی جهتنده یدی کوکبدر . پریشانلقله ضرب مثل اولمشدر .

بَنادِرْ [ع] (بندر)ك جمعی.

بَنادِقْ [ع] (بُندق)ك جمعی .

بَنام [ف] ناملی، مشهور، متمیز: « نفعهٔ تیغ زبانم که زمانمده بنم — صفشکاف شعرای سخن‌آرای بنام »

بَنان [ع] پارماق ویا اوجی، پارماقلر ویا اوجلری: «تابع جنبش بنانمسین — سن بنم عبد ناتوانمسین — قلمه خطاب» الدن کنایه دخی اولور . مشار بالبنان = پارماقله کوستریلیر، مشهور وممتاز .

بَنْج [ع] بنك .

بَنْد [ف] باغ : « بندن بنده انتقال نه‌دن ؟ — باری

بر زلفه باغلانوب قالسه‌ك ! » § بوقاغی : بند آهنین § مفصل، بوغماق، بوغوم : بندنی § ربط ایدیجی، باغلایجی . بو معناده وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر : رشته بند . طهمورث دیو بند § فقره، ماده، مقاله § قوشاق : بند میان § صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مجراسی § (ایتمك) ماده‌سیله ربط، جلب، معنالرینی مفید اولور § مختلف القوافی برقاچ قسمدن مرکب بر منظومه‌نك هر قسمی نهایتنده تکرار ویا آیریجه ایراد ایدیلن بیت. (ترجیع) ه‌ده باق .

بَنْدَرْ [ع ف] تجارتگاه اولان اسکله . بو کا بدل (بندرگاه، بندرکه) دخی قوللانیلیر:
« هرمتاعك برروابجی وار بو بندر-
کاهده — راغب »

بَنْدَگانْ [ف] (بنده)نك جمعی.

بَنْدَگی [ف] بنده‌لك، بنده‌یه منسوب .

بَنْدَه [ف] قول، کوله § طرفدار، منتسب، مخلص . بنده پرور = بنده بسلیجی، بنده‌یه مساعد بولنیجی . بنده پرورانه = بنده پرورجه‌سنه. بنده پروری = بنده پرورلك، بنده پروره منسوب. بنده نواز = بنده تلطیف ایدیجی. بنده نوازانه = بنده نوازجه‌سنه . بنده نوازی = بنده نوازلق، بنده نوازه منسوب .

بَنَفْسَج [ع] و

بَنَفْشَه [ف] منکشه . (بنفسج) بوندن معرّبدر :
« سنبله بنفشه‌یی کورر دون —
اول کاکلی ایلین تماشا — اولسه‌ده
تخیلیله مجنون — زنجیردیم او زلفه
حاشا »

بَنْكْ [ف] اسرار، حشیش .

بَنْگی [ف] بنك ایچمکه آلشمش اولان، بنك تریاکیسی. شاعر مشهور خیالی بنکی ایمش . برکون زیاده‌جه ایچدیکندن باشی آغریمغه باشلاینجه شویله فریاد ایتمش:
« یتر اولدق غبار غمله بنکی —
کتیرساقی شراب لاله رنکی ! »

بُنُونْ [ع] (ابن) ك جمعی: مال وبنون .

بَنی [ع] (بَنین) لفظنك قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله نونی دوشمشیدر. اضافتسز قوللا نلماز. بنی آدم = آدم اوغللری. بنی نوع = نوع اوغللری، انسانلر. بنی اُمیّه = امیه اوغللری، امویلر. بو مقامده (بنو) استعمالنه احتیاج یوقدر.

بَنین [ع] (ابن) ك جمعی: بنین وبنات.

بَوّاب [ع] قاپوجی.

بَوّابَت [ع] قاپوجیلق.

بَوادی [ع] (بادیه) نك جمعی: «اوصـقانسز صوسز بوادیدن — کرچه کچمش ایدك مثال صبا — کچمکه تشنه اولسه‌ده رفقا — کچه‌مم بن قولای بو وا-دیدن»

بَوار [ع] هلاك اولمه. دارالبوار = محل هلاك، جهنم.

بَوارِق [ع] (بارقه) نك جمعی: بوارق سیوف.

بَواقی [ع] (باقی) و (باقیه) نك جمعی. وقس علیه البواقی = قالانلری‌ده بوکا قیاس ایت.

بَوْن [ع] مسافه، ایکی شی آره‌سنده‌کی آچیقلق. بونِ بعید = مسافهٔ بعیده، چوق آچیقلق.

بَها [ف] قیمت، دکر، بدل. بهادار = قیمتلی، دکری زیاده. بهاداری = بهادارلق. بی بها = بهاسی تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده.

بَهائِم [ع] (بهیمه) نك جمعی.

بَهادِر [ف] ییکیت، شجیع. بها-درانه = بهادرجه‌سنه.

بَهار [ع] پاپادیه، صاری پاپادیه.

بَهار [ف] کونشك حمل، ثور، جوزا برجلرنده بولندیغی مدت؛ مارت، نیسان، مایس آیلرینه مصادف اولان موسم لطیف: «بهار کلسه کلیر مطلقا اوغنچه دهانم — بهار کلمیـه‌جکمی بهار کلمیه‌جکمی؟ — صفا» «سرور ایچنـده دخی برملال حس ایدرم — بهار کلسـه‌ده کیتمز خزان خیالمدن» نوبهار = ایلك بهار: «برقاچ پیاله نوش ایده‌لم نوبهاردر — باقی» «امان برکون مقدم آه فصل نوبهار

اولسه ! -- ندیم » کهنه بهار =
صوك بهار : « پامال شتا اولمه‌دن
اقلیم چمن کل — ویر حکمنی ای
سرو روان کهنه بهارك — وله »
ابر بهار، ابر بهاری = بهاربولودی:
« ظن ایدرلر برکلستاندن کچر ابر
بهار — اوغرادقجه کوی‌یاره اشك
جوشانمله بن » « کلدی خروشان
حرم کویکه — ابر بهاری کبی
کریانلرك » (بهار) ه بدل (بهاران)
دخی قوللانیلیر : «کل ای فصل
بهاران مایهٔ آرام وخوابمسین —
ندیم »بهار حقنده سویلنیلن منظومه‌یه
(بهاریه) دیمکدن (ربیعیه) دیمك
اولادر .

بَهارات [ع] دارچین،قرنفل کبی کوزل قوقولو
مواد . پاپادیه دیمك اولان (بهار)ك
جمعی اولمق اوزره بو معناده قوللا-
نلمشدر .

بَهانه [ف] وسیله : « قصدم
همان شکایت بخت سیاهدر
— ای دود آه سن آرده‌ده بربهانه-
سین — نابی » § قصور، نقصان .
بی بهانه = قصورسز، نقصانسز .

بَهائی [شاعر مشهور] سلطان
محمد خان ثالث ایله
(اکری) ملحمهٔ مشهوره سنده
بولنه‌رق محاربه‌نك پك شانلی
بر صورتده قازانلمسنه سبب اوّل
اولان فاضل شهیر خواجه سعدالدین
افندینك دردنجی مخدومی اولوب
مکرراً صدرروم اولدقدن صکره
(۱۰۲۷) ده ارتحال ایدن عبد-
العزیز افندینك اوغلیدر. (۱۰۱۰)
ده تولد ایتمشدر . والده‌سی ابو-
السعود زاده مصطفی افندینك کریمه-
سیدر . بهائی پك او قدر عالم
اولمامقله برابر استعداد فوق‌العاده
اصحابندن معدود در . هله قوهٔ
حافظه‌جه نادرة الزمان اطلاقنه
شایان ایدی . برقاچ مدرسه
مدرسلکنده بولندقدن صکره
سلانیك، حلب، شام، ادرنه
مولویتلرینی شرفیاب ایلدی. حلب
مولویتندن اوراده والی بولنان احمد
پاشانك استانبوله « شرب دخانه
مبتلی اولدیغندن ایفای وظیفه
ایده‌میور » کبی بر صورت غریبه‌ده
عرض شکایت ایتمسی اوزرینه عزل
اولندقده یرینه مشهور منطقی احمد
افندی نصب ایدلمشدر . (٥٦) ده
آناطولی صدارتندن منفصل اولان
مشهور جنجی خواجه‌نك یرینه
کچدی . سلفك غلطتیله خلفك

ظرافتی معکوساً متناسب اولدیغندن
السنهٔ ظرفا « دیو چوبیرون رود
فرشته در آید » مصراعنی کویا
اولدی . (٥٩) ده مسند مشیخته
رونق ویردی . برآز صکره معزول
اولدی . (٦٢) ده ثانیاً مقام مشیخته
کلدی . (٦٤) صفرینك اون ایکنجی
جمعه کیجه‌سی وفات ایتدی . آثاری
بعض تقریضات عربیه ایله دیوانچهٔ
اشعارندن عبارتدر . غزلسرالقده
متمیز ایدی . (نیلرسین) غزل عا-
شقانه‌سی حافظه پیرای شعرادر .

بَهْت [ع] مدهوشلق، متحیرلك.
فتحتین ایله‌ده لغتدر .

بَهْجَت [ع] کوزللك: « بهجت
افزای بهاران —
اولدی کل » § مسرت، بشاشت .

بَهْرَه [ف] نصیب، حصه،
بضاعه : بهرهٔ علمی .
بهرهٔ ادبی . بهره‌دار، بهره‌مند =
بهره‌لی . بهره‌داری، بهره‌مندی =
بهره‌دارلق، بهره‌مندلك. بی‌بهره =
بهره‌سز . بی‌بهرکی = بهره‌سزلك .
بهره بَر = اورتاق، شریك .

بِهْزاد [ف] مشهور بر رسام
قدیم : « کوزل تصویر
ایدرسین خال وخط دلبری اما —
فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد
نیلرسین ؟ — بهایی »

بَهِشْت [ف] جنت . بهشتی =
جنتلك ، بهشته
منسوب : زاهد بهشتی . « هرآشیانه
قونمه ای طائر بهشتی — جاندر
سنك مقامك کوکلمدر آشیانك —
نورس افندی » بهشتی رو — ی =
کوزل یوزلو، حوری کبی. بادهٔ بهشتی
= شراب کوثر .

بُهْلُول [ع] چوق کولن آدم §
جامع المحاسن، ذی‌شان
آدم § هارون‌رشیدك برادری مشهور
عاقل مجنون نما، بهلول دانا .

بَهْلَه [ف] الدیون .

بَهْنانه [ع] اطواری لطیف،
خندان، سبکروح قادین.

بَهی [ع] کوزل : « اولدی
شرح نخبهٔ وهبی بهی —
تاریخ — شیخزاده اسعد » هدیهٔ
بهیه .

بَهیج [ع] کوزل آدم § شن
آدم .

بَهیمه [ع] درت آیاقلی حیوان،
حیوانات .

بَهِيمِيَّتْ [ع] حيوانلق حالى: «بهيميت چراكاه صفادر — غم عالم بنى آدم ايچوندر — شيخ الاسلام عارف»

بَيَّابْ [ع] سقا § صوبجى.

بِيابانْ [ف] صحرا، چول.

بَياضْ [ع] آقلق : بياضِ كردن § آق : بياضِ ديده. «وجودى خام كوموشدن بياض كلدن نرم — بويى هنوز يتشمش نهالدن هموار — نديم»

بَيَّاعْ [ع] صاتيجى.

بَيانْ [ع] حسن صورتله بيلدرمك، بيلديرمك § فن ادبك برفكرك يكديكردن اوضح برقاچ صورتله افادهسى خصوصندن بحث ايدن قسمى.

بَيْتْ [ع] او، اوطه، اوبه، مسكن: «كليشم دلكشا دكلمى نصل؟ — آچل اى شاعرانه يتم آچل!» بيت الله، بيت الحرام، بيت حرام = كعبهٔ معظمه. بيت المقدس، بيت مقدس = قدس شريفدهكى معبد مبارك § ايكى مصراعدن مركب نظم: «بر بيتم ايدرسه حزنى دعوت — برديكرى بخش ايدر مسرت» بيت الغزل = غزلك اك ايى بيتى. بيت القصيد = قصيدهنك اك ايى بيتى. ان الشاعر يرضى بهدم بيته لاباخلال بيته = شاعر بيتنك هدمنه راضى اولورده بيتنك اخلالنه راضى اولماز.

بَيْتُوتَتْ [ع] كيجهلمك.

بَيْداء [ع] صحرا، چول.

بَيْدَقْ [ع] شطرنج اويونندهكى پياده (پايتاق).

بَيْضاء [ع] (ابيض) ك مؤنثى: عمامهٔ بيضا. حلهٔ بيضا. منارهٔ بيضا. يدِ بيضا = حضرت موسانك برمعجزهٔ باهره اولمق اوزره پارلاق كورينن مبارك الى: «قيلماز دل فرعونى منور يد بيضا — فضولى» بيضاوى = انوار التنزيل فى اسرار التأويل نامندهكى تفسير شريفك مؤلفى، قاضىٔ مشهور.

بَيْضَه [ع] يومورطه: «چيقدقبويوب فضاى

فيضه — خاطرده‌مى تنكناى بيضه؟ — كبوتره خطاب » بيضة الديك = خروس يومورطه‌سى ، نادر الوقوع ، اندر .

بَيْضى [ع] يومورطه شكلنده .

بَيْطار [ع] و

بَيْطَر [ع] احوال وامراض فرس فننه واقف آدم .

بَيْطَره [ع] بيطرلق : فن بيطره .

بَيْع [ع] صاتمق ، صاتلق : بيع مال . مالك بيعى . بيع منعقد = انعقاد بولان بيع . بيع غير منعقد = بيع باطل . بيع صحيح = بيع جائز ، ذاتاً ووصفاً مشروع اولان بيع . بيع فاسد = اصلاً صحيح اولوب ده وصفاً صحيح اولميان يعنى ذاتاً منعقد اولوب ده بعض اوصاف خارجيه‌سى اعتباريله مشروع اولميان بيع . بيع باطل = اصلا صحيح اولميان بيع . بيع موقوف = بيع فضولى ، غيرك حقى تعلق ايدن بيع . بيع نافذ = غيرك حقى تعلق ايتمين بيع . بيع لازم = مخيرلكدن عارى اولان بيع نافذ . بيع غير لازم = كنديسنده مخيرلك بولنان بيع نافذ . بيع بات = بيع قطعى . بيع بالوفا = بركيمسه برمالى آخره ثمنى رد ايتدكده كرى ويرمك اوزره شوقدر غروشه صاتمقدركه مشترينك مبيع ايله انتفاع ايلمسنه نظراً بيع جائز حكمنده وطرفين بونى فسخه مقتدر اولدقلرى جهتله بيع فاسد حكمنده ومشترى مبيعى آخره صاته‌مديغى جهتله رهن حكمنده‌در . بيع بالاستغلال = بايع برمالى استيجار ايتمك اوزره وفاءً بيع ايتمك . بيع صرف = نقدى نقده بيع ايتمكدركه تركجه‌ده آقچه بوزمق تعبير اولنور . بيع مقايضه = عينى عينه يعنى غير از نقدين مالى ماله مبادله ايتمكدركه تركجه‌ده طرانپه تعبير اولنور . بيع سلم = مؤجلى معجله صاتمق يعنى پيشين پاره ايله ويره‌سيه مال آلمقدر .

بَيْلَم [ع] پاموق قوزه‌سى .

بَيْن [ع] آره ، اورته : « قالدى بيچاره كوكل خوف ورجا بيننده — عونى » بين بين = نه ايى نه كوتو ، ايكيسى اورته‌سى . شيوهٔ عربى اوزره مضاف اولنجه

نونی دائما فتح ایله اوقونور : بین الغزاة . بین الادبا . بین الاخوان . بینهم داء الضرائر = بینلرنده اورتاق دردی یعنی حسد وار § آیریلق . غراب البین = آیریلق قارغه‌سی ، شخص منفور .

بَیِّن [ع] واضح، آشکار : جهل بین . جهالت بینه .

بَیْنُونَت [ع] مفارقت .

بَیِّنَه [ع] حجت قویه ، برهان قوی . جمعی : بینات . (بینات) (بین) ك مؤنثی اولان (بینه) نك جمعی اولمق اوزره دخی قوللانیلیر : آیات بینات .

بِ

[ع] ادات الصاق . ترکجه‌ده معادلی اواخر کلماته کلن (ه) حرف املاسیدر : یداً بید = الدن اله § ادات قسم : بالله . برب الکعبه . برب البیت § ادات مقارنت : بالدفعات = دفعات ایله . بالواسطه = واسطه ایله . سببیت، ظرفیت کبی معنالری‌ده واردر .

بِالْآخِرَه [ع] صوکنده : جهلا ایله الفت بالآخره موجب ندامت اولور .

بِالْجُمْلَه [ع] بتون، هپ : بالجمله اهالی مسرور اولدیلر . (فی الجمله) بو مقامده قطعا قوللانیله‌ماز .

بِالذّات [ع] کندی، کندك، کندم : بالذات کلدی . بالذات یازدك . بالذات اوقودم . جمعنده (بالذّوات) دینیلیر .

بِالضَّرُورَه [ع] ضرورت سببیله، مجبوریت جهتیله ، ناچار . (بالضرور) یاکلشدر .

بِالطَّبْع [ع] سوق طبیعتله ، طبیعی اوله‌رق .

بِالْکُلِّیَّه [ع] بتون بتون .

بِالْفِعْل [ع] تصوری دکل ، حقیقی ، (بالقوّه) نك ضدی .

بِاَیِّ حالٍ [ع] هر حالده ، البته . اصلی (بای حال کان) در .

بِئْر [ع] قويو : بئر زمزم . عربيده اولديغى كبى تأنيثى معتبر دكلدر : بئر معطل = كور قويو .

بِئْسَ [ع] فعل ذم . نه چركيندر! نادراً تراكيب عربيه‌ده قوللانيلير : بئس المصير = جهنم .

بِحار [ع] (بحر) ك جمعى .

بِدايَت [ع] اوّل ، ابتدا : بدايت ونهايت § باشلامه : محكمهٔ بدايت . اصلى (بداءت) در .

بِدايةً [ع] بدايت صورتيله : بدايةً اقامهٔ دعوى .

بِدَع [ع] (بدعت) ك جمعى : اهل بدع .

بِدْعَت [ع] صكره‌دن حادث اولان شى § زمان سعادتدن صكره دينده حادث اولان شى . بدعت حسنه = بدعت مقبوله . بدعت سيئه = بدعت مردوده .

بِذْلَه [ف] لطيفه . بذله كو = ظريف ، خوش صحبت ، لطيفه‌جى . بانك فتحيله‌ده لغتدر .

بِرّ [ع] خير ، حسنه : بروتقوى . بر الوالدين ، برّ والدين = پدر ومادره اطاعت وخدمت .

بِرادَر [ف] اركك قارداش . برادرانه = قارداشجه‌سنه . برادرى = قارداشلق ، قارداشه منسوب .

براوُو [ايتاليانجه‌دن] آفرين! عشق اولسون! اكثريا مقام استهزاده قوللانيلير .

بِرِنْج [ف] حبوباتدن پرنج .

برُوش [فرانسزجه‌دن] مجوهراتدن اوزوبجه بر ايكنه ايله طاقيلير صالقيملى بر نوع قادين زينتى .

بِرُون [ف] (بيرون) مخففى . نظمده قوللانيلير .

بِرْيان [ف] كباب . (پريان) ياكلشدر .

بريق [انكليزجه‌دن] ايكى ديركلى بر نوع كمى .

بِساط [ع] كليم ، كچه ، دوشه‌مه ، دوشك كبى دوشه‌نن شى .

بِسْتَر [ف] دوشك : «ياتيرم بستر محنتده آچماز دهنم — ناامیدم سربالينمه قويدم كفنم — رفعت» «مسافر راحت ايستر

بالش وبستر خصوصنده — نديم »
(پ) ايله غلطدر .

بِسْمِل [ف] بوغازلانمش، مذبوح. بسملگاه ، بسملكه = سلخخانه، حيوان بوغازلانه‌جق ير .

بِسْيار [ف] چوق .

بِضاعَتْ [ع] و

بِضاعَه [ع] سرمايه : بضاعهٔ مزجات = آزسرمايه § سرمايهٔ علمى، معلومات : كم‌بضاعه = معلوماتى آز. (بضاعت) نظمده قوللانيلير .

بِطانَه [ع] كيزلنيلن خصوص، سر § آستار : بطانهٔ ثوب .

بِطْنَه [ع] معده طولغونلغى ، امتلا. البطنة تميت الفطنة = امتلا ذكايى محو ايدر . « امتلابار بدندر بى حضور ايلرسنى — فضولى »

بِطّيخ [ع] قاوونه وقارپوزه اطلاق اولنور. عربيده خاصهٔ قارپوزه (فِجّ) ديندليكى كبى (بطيخ شامى) دخى دينيلير . بانك فتحيله لغت رديئه‌در .

بِعْثَت [ع] طرف آلهيدن بر پيغمبرك كوندرلمسى، پيغمبرمزك كوندرلمسى: بعثت نبويه. قبل البعثه = پيغمبرمزك بعثتندن اول . بعد البعثه = پيغمبرمزك بعثتندن صكره .

بِغال [ع] قاطر معناسنه اولان (بغل) ك جمعى : حمير وبغال . اخلاق البغال، اخلاق بغال = كوتو خويلر .

بِكْر [ع] قيزلق § قيز، قيز اوغلان قيز . استعمال ايدلمكده اولان (باكره) غلطدر . مضمونِ بكر = برنجى دفعه اوله‌رق سويلنلمش مضمون، معناى نوظهور. بو مقامده (بكرِ مضمون) دخى قوللانيلير : « بكر مضموندن‌ده دم اورمش باقك ديوانه‌يه! — حيرت » ١٢ ضربهٔ بكر = برده ايكى‌يه بولن ضربه . امام على افندمزك ضربه‌سى دائما بكر ظهور ايدردى .

بِلا [ع] ادات سلب. عربى كلماته داخل اولور . (بلاآرام، بلاپروا) كبى تعبيرلر ياكلشدر . حال موقعنده ايراد اولنور . مثلا (بلاسبب) سببسز اوله‌رق ديمكدر .

فى الاصل تاء كرد ايله اولديغى حالده صكره‌دن تاء طويله ايله قوللانيلان (اجرت، رخصت، مدت) كبى كلمه‌لره (بلا) ادخال ايديلنجه تالرك اصله ارجاعيله (بلا اجرة، بلا رخصة، بلامدة) دينلمك اولادر .

بِلَّوْرْ [ع] معروف جوهر، پك بياض وپارلاق جام.
بلورين = بلوردن، بلور كبى .
بو صورتده مخففاً دخى قوللانيلير : « اول قدر روشندر آنده اول بلورين جاملر — حق » عربيده اولديغى كبى (بلَوَر) شكلنده قوللانماز . ايكى لام ايله يازلمالى .

بِنَاْ [ع] ياپلمش ياپى : « ييقمق بو بنايى نا روا در — كيم بريوزى ياردن يكادر — غالب » § ياپى ياپمق : بر مكتب بنا ايتدى .
بناءً = مبنى اوله‌رق، طولايى : بوكابناءً . بناءً عليه، بناءً على ذلك، بناءً على هذا = بوكا مبنى اوله‌رق، بوندن طولايى .

بِنَاگُوشْ [ف] قولاق توزى : « ژاله‌لر طاملامق ايسترگل تردن كويا — كورينن در بناكوشى دكلدر يارك — باقى »

بِنْتْ [ع] قيز . بنت العنب، بنت‌عنب = شراب انكور : « دكدى نشئه‌سى آلامنه بنت العنبك — رمزى » بنت الشفه، بنت شفه = سوز .

بِنْصِرْ [ع] سرچه پارماق ايله اورته پارماق بيننده‌كى پارماق، آدسز پارماق .

بِهْ [ف] ايى § آيوا : « سيب زنخدان ترابه زبه — يافت دلم متعه الله به — جامى »

بِهْبُودْ [ف] ايلك، صاغلق، صحت : « مرهم بهبود وصلكله طبيبم قيل دوا — مبتلاى درد هجران اولديغم بيلمز ميسين ؟ — حليمكراى »

بِهْتَرْ [ف] دها، اك، پك ايى : سانحات العرب عنوانى سانحات ادبيه‌نك بهترلرندندر — ابو الضيا .

بِهْتَرِينْ [ف] اك ايى : رسم بهترين .

بِهِينْ [ف] پك ايى : آيين بهين .

بِى [ف] ادات سلب . سز . عربى وفارسى كلماته داخل اولوب آنلرى صفت ياپار : بى‌خبر .

بی آرام. « قالمشلره باقیورمی راعی؟ — بی همره وبی نوامی قالدك ؟ — قوزی یه خطاب »

بياعت [ع] صاتیلق مال . جمعی : بیاعات .

بیچون [ف] کیفیتی عقل ایله ادراك اولنه میان ، جناب حق : خدای بیچون . « ای صنع صفافزای بیچون — دل اولدی تنزلکله ممنون — کبوتره خطاب »

بیخ [ف] کوك ، اصل .

بیخود [ف] کندینی غائب ایتمش ، کندندن کچمش ، مدهوش: « بیخودایلر دی تماشای جالك عالمی — دیده لردن اولمسه ك ای جان آکاهم نهان » بیخودی = بیخودلق . بیخودانه = بیخودجه سنه: « بیخودانه موافقت ایدیور — (اوبی) امرینه هنوز جبال »

بید [ف] سوکود آغاجی. بید کریان = صالقم سوکود. (Saule pleureur) ترجه سیدر . بیدمشك = سلطانی سوکود ، چیچکی کوزل قوقان سوکود .

بیداد [ف] ظلم : « ایلر نکهی ایدرسه بیداد — عیسایی عروس مرکه داماد — غالب» مشارالیهك « قیلدی آنی ده سپهر بیداد — بر جنبش واژکونه معتاد» بیتنده یاکلش اوله رق (ظالم) معناسنده قوللانلمشدر . بیدادکر = ظالم . بیدادکری = ظالملك .

بیدار [ف] اویانیق، اویقوسز: « کوکلم لیال فرقتك بیدار یاربخوانیدر — فکر ایتدیکم بر آفتك دیدار نور افشانیدر » § متیقظ، بصیرت اوزره بولنان: دل بیدار . بیداری = اویانیقلق، تیقظ .

بیدستر [ف] قوندوز دینیلن کوپکه شبیه حیوان. اکثریا دکیزده یاشادیغندن (سك آبی) دخی دینیلیر .

بیر [ف] یاتاق .

بیرا [ایتالیانجه دن] معروف آرپه صویی .

بیرون [ف] طیش، طیشاری: « هر زاویه فیض حقله مشحون — پر نور خدا درون وبیرون — هاشم » « نه ناجیدر نه اسرار دل ناجی یه محرمدر — قالان دللر حریم خواجهٔ لولاکدن بیرون »

پرده بیرون = حد معروفدن خارجه چیقان، حدی تجاوز ایدن . پرده بیرونانه = پرده بیرونجه‌سنه . پرده بیرونی = پرده بیرونلق .

بیزار [ف] بیقمش، اوصانمش : « شرابسز طوره‌مم نشئه‌دن‌ده بیزارم — اکرم » بیزاری = بیزارلق .

بیزر [ف] خسیس، جری .

بیژن [ف] رستم زالك حسن وجاستله مشتهر اولان همشیره زاده‌سیدر . تفصیلی شاهنامه‌ده مذکور اولدیغی اوزره بیژن بر کون آرزوی صید ایله قیره چیقمغله تفرجده بولنان دختر افراسیاب (منیژه) آنی کوروب عاشق اولمش و بر خیلی عشرت و مخادنتدن صکره بیژنی بر صندوق درونده سراینه کوتوروب کیزله‌مشدر . افراسیاب بو حالدن خبیر اولنجه منیژه‌یی طرد ایله برابر بیژنك اعدامنی امر ایتمش ایسه‌ده (پیران ویسه) شفاعتیله جزاسی تخفیف ایدیله‌رك بر قویونك ایچنه حبس اولنمشدر . صکره وقعه‌یی رستم طویار، تاجر صورتنده کیدوب کمند ایله بیژنی قویودن چیقاره‌رق منیژه ایله برابر آلیر کوتورر . اساطیر شعرانه‌دندر . حافظ « شاه ترکان چو پسندید وبچاهم انداخت — دستگیر ارنشود لطف تهمتن چه کنم ؟ » بیتنده بوکا اشارت ایتمشدر . خاقانینك شو بیتنده بو اشارت دها واضحدر : « چو بیژن داری اندرچه مخسب افراسیاب آسا — که رستم درکمینست وکمندی زیر خفتانش » « ایدر آویخته بیك جان ایله (عزت) کندین — کورسه چاه ذقن یاری روح بیژن »

بیست [ف] یکرمی .

بیستون [ف] عاشق مشهور فرهادك معشوقه‌سی شیرین عشقنه دلدیکی طاغ : « اولسیدی بنده‌کی غم فرهاد مبتلاده — بر آه ایله ویرردی بیك بیستونی باده — فضولی » « هر کسك حالنجه واردر بر تجلیگاه عشق — بیستون فرهاده کوه طور شکلن کوسترر — اسعد مخلص » « داغ غمدن یاندی کیتدی جوهر جانم (جلال) — بن او فرهادم که معدن بیستونمدر بنم »

بیش [ف] زیاده . بیشتر = دها زیاده .

بیشه [ف] اورمان، سازلق : « شرزه شیرانك كنام راحتی بیشه‌مده‌در — راغب » «هر بیشه كمان مبركه خالیست — شایدكه پلنك خفته باشد — سعدی»

بیعت [ع] حكمدارك حكومتنی قبول وتصدیق معامله‌سی . بیعة الرضوان ، بیعت رضوان = سورهٔ فتحده واقع (لقدرضی الله عن المؤمنین اذیبایعونك تحت الشجرة) آیت كریمه‌سنده مذكور اولان وظهور اسلام تاریخنك اڭ پارلاق وقایعندن معدود بولنان بیعت جلیله‌در. رسول اكرم افندمز هجرتك آلتنجی سنه‌سی ذی القعده‌سنده اجرای عمره نیتیله مدینه‌دن چیقوب (حدیبیه) یی تشریف بیوردی . آلنان خبرلر قریش طرفندن مكه‌یه دخولنه ممانعت ایدیله‌جكنی كوستردیكندن مقصد بر زیارتدن عبارت اولدیغنی تبلیغ مأموریتیله (خراش بن امیة الخزاعی) یی مكه‌یه كوندردی. قریش خراشی طوتوب اولدرمك ایستدیلر. قبیله‌سنك حمایتیله قورتیلوب عودت ایتدی . افندمز بو دفعه حضرت عثمانی یوللادی. آنی‌ده مكه‌ده حبس ایتدیلر. اواثناده (عثمانی اولدردیلر) خبركاذبی واصل سمع نبوی اولدی. نزد مقدسنده (١٣٠٠) یاخود (١٤٠٠) ویا (١٥٠٠) صحابی موجود ایدی . مدینه‌دن حرب ایچون چیقمدیغی جهتله یانلرنده برر قیلیجدن باشقه سلاح یوق‌ایدی. افندمز (سمره) ویا (سدره) دینیلن شجرهٔ مباركه‌نك آلتنده قاعداولدیغی حالده اصحاب كرامی دعوت‌ایتدی. قریش ایله جنك ایدلمك لازم‌كلدیكی تقدیرده قطعا یوز چویرلیوب اولنجه‌یه قدر ثبات كوسترلمك اوزره جله‌سیله ال اله ویره‌رك تجدیداً بیعتلشدی . او بیوك ذاتلردن هر بری دیكرینه تقدم شرفنی قازانمق ایچون افندمزدن بیعت آلمغه قوشاردی . قریش كیفیت بیعتدن خبردار اولنجه خوفه دوشوب درحال عقد مصالحه مأموریتیله (سهیل بن عمرو) ی حضور پیغمبری‌یه كوندردیلر . آنك اوزرینه مشهور حدیبیه صلحی عقد ایدلدی. مدینه‌یه عودت بیوریلور كن سورهٔ فتح نازل اولدی . ایكی سنه صكره مكه فتح اولندی .

بیگانگی [ف] بیکانه‌لك.

بیگانه [ف] یابانجی : « آشنایه آشنا بیکانه‌یه بیکانه یز — جوری »

بیلاردو [ایتالیانجه‌دن] معروف اویون .

بیلت [فرانسزجه‌دن] واپور وسائره اجرتی ویرلدیکنی مشعر آلنان ورقه .

بیم [ف] قورقو . بیم جان . بیم وامید = خوف ورجا: « اولدی سرمایۀ حیرت بکا بیم وامید — بیله‌مم ایلیه‌جك کریه‌میدر خنده‌میدر — نابی »

بیمار [ف] خسته : « صحت کبی بیمار غمه کیج کلیورلر — اولدردی بزی ناز اطبا نه بلادر ! — ثابت » بیمارخانه ، بیمارستان = دار الشفا. بیماری = خسته‌لك.

بینا [ف] کوریجی، بصیر: « ایلر اومرایاده بوکون دیدۀ بینا — اوچ بیك سنه اول بچن اقوامی تماشا — تاریخ حقنده » بصیرتلی معناسنده‌ده قوللانیلیر . بینایی = کوریجیلك، بصارت . نا بینا = اعمی . نا بینایی = اعمالق .

بینش [ف] کورش، رؤیت : « ظن ایتسه روادر اهل بینش — انوار قمر تکاثف ایتمش — بولوت حقنده » نقطۀ بینش = کوزبکی § تیقظ، بصیرت: دانش وبینش .

بیننده [ف] کوریجی، بصیر . آز قوللانیلیر .

بینی [ف] بورون .

بیو [ف] کووه دینیلن حیوانجغز .

بیور [ف] اون بیك .

بیوه [ف] طول قادین. بکر وبیوه . لذت انکورزن بیوه‌داند نه خداوندمیوه — سعدی = اوزومك لذتنی طول قادین‌بیلیر ، میوه صاحبی بیلمز .

بیهده [ف] (بیهوده) مخففی : « سخن بیهده‌نك ثابت ومحذوفنه یوف! — عینی» بیهده‌کو = بیهوده سویلییجی. بیهده کویانه = بیهده‌کوجه‌سنه . بیهده‌کویی = بیهده‌کولق . بانك فتحیله غلطدر .

بیهوده [ف] بوش، فائده‌سز، باطل : « بیهوده می

چکدیکی امکلر ؟ » « بیهوده سخن بدین درازی نبود — علاء الدین سمنانی » بانك فتحیله غلطدر .

بُ

بُتْ [ف] پوت . بت پرست = پوته طاپیجی، عابد الصنم. بت‌پرستی = بت‌پرستلك. بت‌تراش = پوت‌یاپان، عامل‌الصنم. حضرت ابراهیمك پدری آزر بت تراش ایدی . بت تراشی = بت تراشلق. بتخانه، بتکده = بت‌پرستلرك عبادتخانه‌سی، دارالصنم. بت شکن = پوت قیریجی، کاسر الصنم : خلیل بت‌شکن. بت‌شکنی = بت‌شکنلك § محبوبه ، دلبر : « حیرت ای بت صورتك کوردکده لال ایلر بنی — صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی — فضولی » « کوکل که بوبجه بت بی ثباته کوملشدر — کوملسه‌یوب بکا وعد ایتدیکك ثباته کولر »

بُحْبُوحَه [ع] اورته‌یر: بحبوحهٔ جنان .

بُحْران [ع] برخسته‌لکك بردن بره کسب شدت ایتمسی، شدت مرضك صوك درجه‌سی : لیلهٔ بحران. لیالیٔ بحران § برایشك مشوش، تهلکه‌لی حالی .

بُحُورْ [ع] (بحر) ك جمعی . دیکر جمعلری اولان (بحار) ایله (ابحر) یالکز (دکیزلر) معناسنده قوللانلدیغی حالده (بحور) هم بو معناده همده (بحرشعر)ك جمعی اولمق اوزره قوللانیلیر .

بُحَیْرَه [ع] دکیزجك، کول .

بُخَار [ع] بوغو. کشتیٔ بخاری = واپور. عربیده‌واپوره (باخره) دینیلیور . جمعی (بواخر) در .

بُخْل [ع] خسیسلك، جریلك. « بخـل بجا بهمت حاتم برابرست » = یرنده بخـل حاتم طائینك جودیله بردر .

بُخَلاء [ع] (بَخیل) ك جمعی .

بُدّ [ع] فراق . يالكز قوللا ـ نماز . (لابد) مخففاً البته معناسنده مستعملدر .

بُدَلاء [ع] (بديل) ك جمعی . عقلسز ، صافدرون آدملر . مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير . مفردی قوللانلماز .

بُذورْ [ع] (بَذر) ك جمعی .

بُرّ [ع] بوغدای .

بُرء [ع] خسته افاقت بولمه ، ايیلشمه ، صاغالمه .

بُراق [ع] ليلهٔ معراجده ركوب نبوی‌يه تخصيص بيوريلان دابهٔ مقدسه : « لازمی براقی مدح وتوصيف ؟ — كيم ايتدی آكا بو كاری تكليف ؟ — نابی حقنده — غالب »

بُرّان [ف] كسكين : شمشير بران . تيغ بران .

بُرايه [ع] يونيلان آغاجك دو. كنتيسی ، يونغه‌سی : برايهٔ قلم .

بُرثُن [ع] يرتيجی حيوان پنجه‌سی : برثن الاسد.

بُرْج [ع] حصار چيقنتيسی ، قله‌سی ، قله § مدار ارضك منقسم اولديغی اون ايكی قسمدن هر بری .

بُرْجُمه [ع] پارماق بوغومی .

بُرْد [ع] برنوع چبوقلو قماش : برد يمانی .

بُرْدبار [ف] حليم ، حمول . برد باری = حليملك ، حمولك .

بُرْدَه [ع] عربلرك احرام كبی بوروندكلری برنوع عباء ، خرقه : پيغمبرمز ، شاعر مشهور كعب بن زهيره — حضور مقدسنده انشاد ايلديكی (بانت سعاد) قصيده‌سنی تقديراً — بردهٔ سعادتنی احسان بيورمشدر .

بُرْغو [ف] بورو . برغو زن = بوروزن .

بُرغوث [ع] پيره .

بُرْقَع [ع] يوز اورتوسی ، پچه ، نقاب . اتخاذ برقع . رفع برقع . « اولمشمی ديسه‌م ابرشفق برقيزه برقع ؟ » برقع فكن = نقابی برطرف ايديجی ، نقاب

آچيجى : « برقع فكن اول شعشعهٔ طور كورنسون — عالم دل موسى كبى پرنور كورنسون »

بُرْكه [ع] مارتى قوشى .

بِرْكه [ع] حوض ، كولجك . عربيده بو معناده بانك كسريله مستعملدر .

بُرْنُس [ع] مولوى كلاهى كبى اوزون برنوع سرپوش . اوللرى علما كييرلرمش § باشلقلى اوست لباسى ، ياغمورلق .

بُرُوت [ف] بييق : ريش وبروت . « سنده مادام كه واردر او تراشيده بروت — بييق آلتندن ايدر خنده قلندر ديديكك »

بُرُوج [ع] (بُرج) ك جمعى . ذات البروج = سما : « طرهٔ طاق ورواق همسر ذات البروج — سايهٔ سقف بلندى خوابگاه اختران — سراى وصفنده — نفعى »

بُرُودَت [ع] مادى ، معنوى صوغقلق : برودت هوا . قبائل عربك بينلرندهكى برو-

دت فيض نبوى ايله مبدل محبت اولدى .

بُرُوز [ع] ظهور ، كيزلندكدن صكره ظهور : بروز آفتاب .

بُرْهان [ع] دليل ، حجت . بونلردن اقوى عد اولنور . منطقجه (يقينياتدن مؤلف قياس) دن عبارتدر .

بَرَهْنگى [ف] چيپلاقلق . بانك فتحيله‌ده لغتدر .

بَرَهْنه [ف] چيپلاق . برهنه پا — ى ، پابرهنه = يالين آياق : كداى برهنه‌پا . فقير پابرهنه . « برهنه‌پا مرو آنجا كه خارست — سعدى » = ديكنلى يره يالين آياق كيتمه . برهنه‌پايى = برهنه‌پالق . برهنه‌سر ، سربرهنه = باشى آچيق ، بى‌سرپوش . برهنه‌سرى = برهنه سرلك . بانك فتحيله‌ده لغتدر .

بُرْهه [ع] مدت ، مدت‌مديده . بعد برههٍ = برمدت صكره ، مدت مديده‌دن صكره . بانك فتحيله‌ده لغتدر .

بُريده [ف] كسلمش . بريده سر ، سر بريده = باشى كسلمش ، مقطوع الرأس .

بُزْ [ف] كچی : بزِ اخفش = اخفشك كچیسی .

بُزاق [ع] توكروك، صالیه : دهانِ بزاق افشان .

بُزُرگ [ف] بیوك، اولو. اشخاص واشیاده قوللانیلیر : برادر بزرك . درخت بزرك . « در محفلی كه خورشید اندرشمار ذرست — خودرا بزرك دیدن شرط ادب نباشد — حافظ = كونشك ذره صایلدیغی بر یرده كندینی بیوك كورمك موافق ادب اولماز . بزركی = بیوكلك، اولولق .

بُزُرگانْ [ف] (بُزرك) ك جمعی . انسانه مخصوصدر. (اكابر) ك یرینی طوتار: بزركانِ طریقت . سخنِ بزركان = قولِ اكابر .

بُزُرگوار [ف] بیوك، اولو، واجب التعظیم. انسانه مخصوصدر : استاد بزركوار. بزركواری = بزركوارلق .

بُزغاله [ف] كچی یاوروسی، اوغلاق .

بُستان [ع] فارسی (بوستان) دن معربدر. (بوستان) ده باق .

بُشْرىٰ [ع] مژده. یابشری: = مژده ! مژده !

بُطْلان [ع] باطللك، باطل اولمه: بطلانِ دعوی.

خطِ بطلان = یازلمش یازینك اوزرینه ابطال ایچون چكیلن چیزكی.

بُطُون [ع] (بَطن) ك جمعی . اكثریا (خفایا) مقامنده قوللانیلیر : « حسنده نهاندر اول مهك آن — مانند بطون نص قرآن — نعت شریف — علی روحی »

بُعْد [ع] اوزاقلق: قرب وبعد. بعدِ مجرّد، بعدِ مطلق = مقدار معین قیدیله مقید اولمیان بعد . بعداً له = بزدن اوزاق اولسون، بردها یوزینی كورمیه‌لم. (بعدیت) استعمالنه احتیاج یوقدر.

بُعُولَت [ع] زوجلك وزوجه‌لك.

بُغات [ع] (باغی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

بُغْض [ع] سومه‌مه، (حُبّ) ك ضدی.

بُقْعَه [ع] قطعهٔ ارض ، بر پارچه یر . جمعی اولان (بِقاع) ضم ایله غلطدر .

بُقُولْ [ع] (بَقل)ك جمعی .

بُكاء [ع] آغلامق : بكای شدید . بكای سرور .
«امید ایله دربكای اطفال — سود ویرمه‌ده بی‌امامی مادر؟»

بُكات [ع] (باكی)نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

بُكْرَه [ع] صباح ، سحر .

بُكْم [ع] (ابكم) ك جمعی .

بُلالَتْ [ع] و

بُلالَه [ع] یاشلق ، نملیلك ، نم .

بُلْبُل [ع] فخر الشعراسیدر طیورك . « نام بلبل زهوا داریٔ عشقست بلند — ورنه پیداست چه ازمشت پری برخیزد — صائب» = بلبلك نامی عشقه انتسابی جهتیله بلند اولمشدر یوقسه برآووج تویك نه قدر اهمیتی اوله‌بیله‌جکی معلومدر .

بُلْبُلَه [ع] امزیكلی صو وسائره قابی .

بُلْدانْ [ع] (بَلد) و(بَلده) نك جمعی .

بُلْعُومْ [ع] بوغازده اطمعه واشربه نچه‌جك یر ، غیر تلاق . بانك فتحیله غلطدر .

بُلَغاء [ع] حائز ملكهٔ بلاغت دیمك اولان (بلیغ) ك جمعی : بلغای عرب .

بُلْغَه [ع] كفایت ایده بیله‌جك قدر مدار تعیش .

بُلَنْد [ف] یوكسك ، عالی . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : دیوارِ بلند . رأیِ بلند .
«پست ایدر جمعیت اعدایی خاكستر كبی — فرقه‌مزدن دمبدم اولدقجه آتشلر بلند — برعسكر لساندن»
بلند نظر = عالی همت . سربلند = سرفراز ، ممتاز : « سایه‌سنده اولمسونمی عسكریلر سر بلند — شانلی شاهنشاهمزده سر بلند افسر بلند — كذا» بلندی = بلندلك . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بُلُوغ [ع] مرتبهٔ ادراكه وصول : سنّ بلوغ .

بُنْ [ف] دیب، کوك: بنِ دیوار = دیوار دیبی. بنِ مژکان کیربیك کوکی. (سر و بن) تعبیری لسانمزده (اوج اورته) تعبیرینه معادلدر. بی‌سروبن = اوجی اورته‌سی یوق، پریشان، صاچه: سخنِ بی سروبن. گلبن = گل آغاجی، گل اوجاغی. گل دیبی معناسنده قوللانیله‌ماز. او معنی (پایِ گل، بنِ گل) تعبیرلریله افاده اولنه بیلیر.

بُنْدُقْ [ع] و

بُنْدُقَه [ع] خرده یووارلاق، دانه، تفك دانه‌سی.

بُنْدُقْ [ف] فندق.

بُنْگاه [ف] ایچنه یوك ولوازم سفریه قونیلان بر وشی. استعمالی (باروبنگاه) تعبیرینه منحصر گبیدر.

بُنْیاد [ف] تمل: بی بنیاد = اساسسز. سست بنیاد = تملی کوشك، اعتماده شایان دکل: جهانِ سست بنیاد § بنا: بنیادِ متین. «عرشه نسبتله حبابه دینیلیرمی بنیاد؟ = نابی» (بنیاد ایتمك) تعبیری (بنا ایتمك) یرنده قوللانیلیر.

بُنْیان [ع] یاپی: بنیانِ رفیع. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز.

بُنْیه [ع] بنای وجود. انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر: قویّ البنیه = بنیه‌سی قوی. ضعیف البنیه = بنیه‌سی ضعیف.

بُوی [ف] قوقو: بویِ گل. خوشبوی = گوزل قوقولو. بوی پرست، بو پرست = آو کوپکی § امید.

بُوالْعَجَبْ [ف] زیاده عجیب: «بوالعجب مجموعهٔ کثرتما درکائنات — جمله‌نك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر — حکمت» بوالعجبتر = دها زیاده، پك زیاده، اك زیاده عجیب. بوالعجبی = بوالعجبلك. اصل اوزره (ابو العجب) صورتنده قوللانلماز.

بُوالْفُضُول [ف] بوش بوغاز، نابجا سوز سویلین، دانغالاق. بوالفضولانه

= بوالفضولجه‌سنه. بو الفضولی = بوالفضوللك. اصل اوزره (ابو الفضول) صورتنده قوللانلماز.

بُوالْهَوَسْ [ف] هوسانه تابع، جانك ایستدیکنی یاپمق آرزوسنده بولنان، ثباتسز: «ای نفس بوالهوس حذرك بوقیدر سنك؟ — بوقسه نتیجه‌دن خبرك بوقیدر سنك؟ — رامز بمیز» بو الهوسانه = بوالهوسجه‌سنه. بو-الهوسی = بوالهوسلك. اصل اوزره (ابو الهوس) صورتنده قوللانلماز.

بُوْدْجَه [فرانسزجه‌دن] بر دولتك ویا بر اداره‌نك سنوی واردات ومصارفی موازنه‌سی § برعائله ویابرآدمك واردات ومصارفی موازنه‌سی.

بُودُونَبُودْ [ف] وجود وعدم، واریوق: «ایلمشدر عالمك بودونبودندن فراغ — دل نه عقباسن خیال ایلر نه دنیاسن بیلیر — حکمت» «ادراك ایدن نتایج احوال عالمی — وارسته‌ٔ علائق بودونبود اولور — وله»

بُور [ع] دنیا و آخرته متعلق خیری اولمیان آدم، آدملر: قومِ بور.

بُورا [روجه‌دن] پك شدتلی روزکار.

بُورْسَه [ایتالیانجه‌دن] اسهام عمومیه واموصرافیه معاملاتنك اجرا اولندیغی محل مخصوص.

بُورِیا [ف] حصیر. بوریا باف = حصیر طوقیجی، حصیرجی. اسکی شاعرلر بونی ترکی (بو) وعربی (ریا)دن مرکب (بوریا) ایله جمع ایده‌رك جناس یاپارلرمش. واصفك «بوریایی قوده صوفی شو کوچك مندره کچ» مصراعی بونلرك اهونلرندندر.

بُوزَه [ف] بوزه: بوزه فروش = بوزه‌جی.

بُوسْ [ف] اوپمه. دامن بوس — اتك اوپمه. دست بوس = ال اوپمه. پای بوس، پا بوس = آیاق اوپمه § بوسنده، اوپیجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر.

بُوسْتان [ف] قوقو محلی دیمك اوله‌رق آغاجی، چیچکی، یشیلکی چوق اولان یره اطلاق اولنمشدر. نظمده ضمه‌سنك مدینه وزن مساعد اولمدیغی صورتده

معربی اولان (بستان) ایراد اولنور. «ایکی ساحل سراپا باغ وبستان وکلستاندر» مصراعی بو یولده‌در. «ایتدی قیام قامتکه سرو بوستان» مصراعنده ایسه بالطبع (بستان) دینیله‌مز. بوستان-سرا-ی، بستان سرا-ی = باغچه ایچنده کائن کوشك § سبزه وسائره باغچه‌سی.

بُوسِشْ [ف] اوپش.

بُوسَنْدَه [ف] اوپیجی.

بُوسَه [ف] اوپمه، برکره اوپمه. بوسه زن = اوپیجی. بوسه‌کاه، بوسه‌که، بوسه جا-ی = اوپه‌جك یر: «خاك پاك آستانی بوسه‌جای انس وجان — نفعی» بوسه رُبا، بوسه چین = بوسه آلیجی.

بُوغْچَه [ف] باصمه و سائره‌دن یاپیلوب ایچنه اشیا صاریلان درت کوشه‌لی بیوجك پارچه.

بُوقَلَمُونْ [ف] رنك رنك کورینور برنوع حیوان ویا بردرلو قماش ایمش § رنکدن رنکه کیرن، متلون آدم. عربیده اولدیغی کبی (ابوقلمون) صورتنده استعمالی پك‌ده خوش کورنمز.

بُومْ [ف] یر، زمین، طوپراق: بومِ شوره = چوراق یر.

بُومْ [ع ف] و

بُومَه [ع] بایقوش: بومِ شوم.

بُویَا [ف] کوزل قوقوجی، کوزل قوقولو: «کلبن باغ مصور کل بویا ویرمز — راغب»

بُویْچَه [ف] صارماشیق اوتی.

بُویْدَانْ [ف] عطریات محفظه‌سی.

بُهْتَانْ [ع] افترا: «بنی سومزدی دیمشسین بکا بهتاندر بو»

بُیُوتْ [ع] او، مسکن، اوبه، اوطه معناسنه اولان (بَیت)ك جمعی. ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان (بَیت)ك جمعی اولمق اوزره قوللانیله‌ماز. (ابیات)ده باق.

بُیُوعْ [ع] (بَیع)ك جمعی: کتاب البیوع.

پ

پا ـ ی [ف] آیاق: «یوق اویمکه پایکی مجالم — اوپسون قطرات اشك آلم» § دیب: پایِ درخت. پایِ خُم. پابستـه، پای. بسته = آیاغی باغلی. پارکاب، پا در رکاب = آیاغی اوزنکیده، سریع الزوال: نشئهٔ پا دررکاب شراب. «تیزتر درنشئهٔ پا دررکاب باده‌دن — عونی» پایِ تخت = حکمدار مقری اولان شهر. (پایتخت) صورتنده یازلمالی. پای. کوب = تپینه‌رك رقص ایدن: سرمستانِ پای کوب. پای کوبان = رقص ایده‌رك، رقص ایده ایده: «باش راهبه کیتدی پای ـ کوبان — لا» پای بند، پابند = آیاق باغی، کوستك، مانع، مانعه: پابنـد تعلق. فضولینك «پای بند اولدم سرزلف پریشانك کوروب» مصراعنده اولدیغی کبی (پابسته = مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. پازده = آیاق آلتنده قالمش، چیکنتمش.

پاپا قاتولیکلرك وکیل حضرت عیسی اولمق اوزره طانیدقلری رئیس روحانینك عنوانی. ابن خلدونك بیانـه کوره (ابو الآبا) دیمکدر.

پاپوش [ف] آیاق قابی، پابوج: «خلق جامعـده ال اوزره کوتورر پاپوشن — نابی» «پاپوشی بیوك یوقی اوقوت کندیکی باری!» «پابوج کبی آچیلوب قالدی آغزی خفافك — ندیم»

پاتنت [فرانسزجه‌دن] و

پاتنته [ایتالیانجه‌دن] اصناف تذکره‌سی.

پاجامه [ف] طـون، شلوار، چاقشیر کبی آیاغه کییلن ثوب.

پاچه [ف] قویون، کچی، صیغیر آیاغی § بونلردن یاپیلان طعام § آیاغه کییلن ثوبك منتهای سفلیسی.

پاداش [ف] مكافات .

پادام [ف] آياقدن طوتان طوزاق § خارجدن قوش جلبى ايچون طوزاق كنارينه بند ايديلن قوش. قوشى قوش ايله آولارلر. اصل اوزره (پاىدام) صورتنده‌ده قوللانيلير .

پادزهر [ف] پان زهر ديئيلن تأثير سمى دافع دارو. (پاد) حافظ معناسنه كلديكندن (حافظ السم) ديمك اولور . مخففاً (پازهر) صورتنده‌ده قوللانيلير .

پادشاه [ف] بيوك حكمدار. (پاد) حافظ ، (شاه) ايسه اعظم معناسنه كلديكندن (حافظ اعظم) ديمك اولور. پادشاهانه = پادشاهه ياقيشه‌جق صورتده، پادشاهه منسوب. پادشاهى = پادشاهلق، پادشاهه منسوب .

پادشه [ف] (پادشاه) مخففى. نظمده قوللانيلير. فارسيده (پادشا) صورتنده دخى تخفيف اولنيور سه‌ده بونك استعمالى بزم سليقه‌مزه موافق دوشميور .

پاراتونر [فرانسزجه‌دن] ابنيه‌يى بيلديرمدن محافظه ايچون يوكسك برديركك اوزرينه قونيلوب جذب ايتديكى قوتى بر تل واسطه‌سيله يره ويرن آلت، سپر صاعقه، دافع الصاعقه .

پاراغراف [فرانسزجه‌دن] بر كتاب فصلنك سطر باشندن باشلار فقره‌لرندن هر برى § تفريق فقراتده قوللانيلان § اشارتى .

پاراكت [ايتاليانجه‌دن] كمينك سرعت حركتى درجه‌سنى آكلامغه مخصوص ايپ مقاره‌سى .

پارانتز [فرانسزجه‌دن] معترضه ديئيلن ( ) اشارتى .

پارتى [فرانسزجه‌دن] قسم، فرقه .

پاردسو [فرانسزجه‌دن] بتون البسه‌نك اوستنه كييلن لباس مخصوص.

پاردم [ف] پالدم، قوسقون.

پاردون [فرانسزجه‌دن] عفو. اكثريا لطيفه يولنده (عفوايدرسكز) مقامنده ايراد اولنور:

«پاردون! آزقالدی بلا اذن ایچه - جکدم توتونی — وارسه رخصت ایچه‌یم بر سیغارت مادموازل! — علی‌علوی» «چکیلیرمی بو قباحت چلبی! پاردوله؟ — وله»

پارْس [ف] فارس اقلیمی، ایران. پارسی = لسان فارسی § بونام ایله معروف حیوان مفترس.

پارْسا [ف] متقی، عفیف، صالح، صوفی. پارسایی = پارسالق.

پارْسالْ [ف] یچن‌سنه، بیلدیر. فارسیده یالکز (پار) دخی بو معنایی افاده ایدرسه‌ده لسانمزده قوللانلماز.

پارْسَنْگْ [ف] ترازونك خفیف اولان کفه‌سنه تعدیل ایچون آصیلان شی. لسانمزده (پرسنك) صورتنده تخفیف اولنه‌رق (تتمهٔ کلام) مقامنده قوللانیلیر: «حدت ایتمه سودیکم هر برسوزك پرسنکی وار — وصفی»

پارَسَه [ف] حقه‌باز مقوله‌سنك ارباب تماشادن طوپلادقلری آقچه.

پارْلامَنْتو [ایتالیانجه‌دن] حکومات مشروطه‌نك، خصوصیله انکلتره‌نك مجلس مبعوثان ومجلس اعیانی هیئتلری.

پارَنْج [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پارُولَه [ایتالیانجه‌دن] برفرقه بیننده اشارت‌مخصوصه اولمق اوزره اتخاذ ایدیلن لفظ مخصوص.

پارَه [ف] پارچه. پاره پاره = پارچه پارچه. دوپاره = ایکی پارچه: «برضربه‌ده کیم دوپاره اولماز؟ — باش کسمه‌دن اوزکه چاره اولماز» یکپاره = برپارچه‌دن عبارت، برقاچ پارچه‌دن مرکب دکل: «اولمازمی کوروب کوکل صفایاب — یکپاره کوموشدن آسمانی؟ — مهتابه دائر» سراپا، بوس بتون مقامنده‌ده قوللانیلیر: «یکپاره نزاکت ولطافت — غالب» پاره دوز = یامایجی، اسکیجی. پاره دوزی = اسکیجیلك. شمدی باقینك «طورسون اللهی سورسه‌ك هله برپاره مدد!» مصراعنده اولدیغی کبی (برپارچه) مقامنده (برپاره)

قوللانیله‌ماز § آقچه ، مسكوكات : «جیبمده پاره وار كوررم البت التفات — هر التفات مبلغ مزبوره مستند — لوئید واپورلرندن برنده» § غروشك قرقده بر جزئی .

پارِنْ [ف] و

پارینَه [ف] كچن سنه‌كی ، بیلدیركی : ملاقات پارینه . «كل كوكس ویرشتای پركینه — یتش ای پوستین پارینه !»

پازاج [ف] ابه قادین § دایه ، مرضعه .

پازِرْ [ف] مائل انهدام اولان دیوار وبنایه طایادقلری دیرك ، دستك .

پاساپورت [فرانسزجه‌دن] مرور تذكره‌سی ، یول تذكره‌سی .

پاسار [ف] تپه ، تكمه .

پاسبان [ف] كیجه بكجیسی ، حارس‌اللیل . پاسبانی = پاسبانلق .

پاستَه [ایتالیانجه‌دن] بر نوع شكرلمه .

پاسدار [ف] حفظ ایدیجی ، كوزه‌دیجی .

پاسُخْ [ف] جواب .

پاسقالیا [رومجه‌دن] خرستیان بایرامی .

پاسُوار [ف] پاپا ، پیاده : «پاسواران عودت ایتمش سیر كاغدخانه‌دن» (پای‌سوار) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر .

پاشنا [ف] آیاقده‌كی اوكچه . (باشنه) دخی دینیلیر .

پاشَنْدَه [ف] صاچیجی .

پاشیبْ [ف] نردبان .

پاشیدَه [ف] صاچلمش .

پاكْ [ف] تمیز ، صاف ، خالص ، حیله‌سز : آبِ پاك . دلِ پاك . نظرِ پاك . «آفرین ای عشق كیم سیلدك كوكل آیینه سن — خاطر پاكده دنیانك ملالی قالمدی — فضولی» پاكی = پاكلك : «اول حیا كلبركنك پاكیٔ دامانن كورك — نائلیٔ قدیم» آنزاكه حساب پاكست ازمحاسبه‌چه باكست؟ —

سعدى = حسابى پاك اولانڭ محا-
سبه‌دن نه پرواسى اولور ؟

پاكار [ف] جابى . پاكارى = جابيلك .

پاكان [ف] (پاك) ڭ جمعى . اوليا ، اصفيا ، قلوب صافيه اصحابى . «كار پاكانرا قياس از خود مگير — حضرت مولانا» = «كار پاكانى قياس ايلمه كندى ايشكه»

پاكباز [ف] عاشق صادق ، جمال عاشقى . پاكبازانه = پاكباز اولانه ياقيشه‌جق صورتده . پاكبازى = پاكبازلق .

پاكت [فرانسزجه‌دن] برلكده باغلانمش شيلر ، دسته ، دمت .

پاكدامن [ف] برىء الذمه ، عفيف ، (آلوده دامن) ڭ ضدى . پاكدامنى = پاكدامنلك . نظمده (پاكدامان ، پاكدامانى) دخى قوللانيله بيلير .

پاكى [ف] اوستوره .

پاكيزه [ف] پاك ، لطيف : «صفا كلدڭ جهانه اى مبارك طفل پاكيزه ! — اكرم»

پالان [ف] اكره بدل يوك حيوانلرينه اوريلان معروف شى . «آن يكى خر داشت پالانش نبود — يافت پالان كرك خررا در- ربود — حضرت مولانا» = بريسنڭ اشكى وار ، فقط پالانى يوق ايمش . بر پالان بولمش . ديركن اشكى قورد قاپمش . آت بولنور ميدان بولنماز ، ميدان بولنور آت بولنماز . پالاندوز = پالانجى . پا- لاندوزى = پالانجيلق . پالانى = پالاندوز .

پالاوان [ف] سوزكو ، سوزكچ .

پالاهنك [ف] ديزكين ، ديزكينه مربوط كند : «سپه- انداز صف آراكه روادر اولسه — آفتاب اشهب چالاكنه زرپا- لاهنك — نفعى» «بلنه باغلادى عشقڭ فلكڭ پالاهنك — كاظم» (پالهنك) صورتنده مخففاً دخى قوللانيلير .

پالتو [فرانسزجه‌دن] معروف اوست لباسى .

پالنك [ف] چاريق ، پوستال : پالنكِ فرسوده .

پالو [ف] سيكيل دينيلن دانه‌كه بدن انسانده حادث اولور .

پالوده [ف] پالوده دینیلن طعام. «بخت چون بر کردد از پالوده دندان بشکند — لا» = طالع یوز چویرنجه پالوده‌دن دیش قیریلیر.

پانتالون یاخود

پانتولون [فرانسزجه‌دن] معروف شلوارتنك.

پانجور [فرانسزجه‌دن] طرز معروف اوزره یاپیلان پنجره قفسی.

پایاب [ف] صویك آیاغه طوقنه‌جق دیبی، قعر قریب: نهرِ بی پایاب = کچید ویرمز نهر. بحرِ بی پایاب = انکین دکیز.

پایان [ف] آخر، نهایت: «محنت هجرانك بیلم نیچون پایانی یوق! — اکرم» بی پایان = نهایتسز.

پای انداز [ف] حکمدارانك کچه‌جکلری یول اوزرینه تعظیماً فرش اولنان چوقه وسائره: «چشم خونینم خیالك شاهنی اعزاز ایدر — هر کلشده بر قماش سرخ پای انداز ایدر — شیخ الاسلام یحیی» «طورپای انداز ایدر نور کلیم آشوبنی — اولسه ای جانان کذرکه وادیٔ ایمن سکا»

پایدار [ف] دائم، برقرار: «اله آل بی قرار کوکلمزی — کیمسه دنیاده پایدار اولماز» پایداری = پایدارلق: «الدن کلن کرمله شاد ایتملی قلوبی — کیمدر ایدن جهانده امید پایداری؟» مخففاً (پادار) صورتنده قوللانلماز.

پایگاه [ف] و

پایگه [ف] مرتبه، منزلت.

پایمال [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیکنمش، محقر: «ای نبی پرورده ایدن نونهال — سوکیلی غنچه‌ك اولیور پایمال» مخففاً (پامال) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

پای مزد [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پاینده [ف] دائم، باقی: «پاینده میدر بهار؟ هیهات!» پایندگی = پاینده‌لك.

پایوند [ف] پای بند.

پایه [ف] قدر، منزلت، مرتبه، رتبه: «شاعره همت ایله

اقبالی — ایلدی پایهٔ شعری عالی — شیخ الاسلام یحیی وصفنده — نوعی زاده » پایه‌دار = پایه‌لی . پایه‌داری = پایه‌دارلق § باصاماق، نردبان باصاماغی : « عرشی براقوب مثال سایه — ذوالعرش دیدی اوعرش پایه — نعت شریف — غالب »

پاییز [ف] فصل خریف ، کوز موسمی . بهارِ پاییزی = کهنه بهار .

پتشگیر [ف] الك . (پرویزن) زیاده قوللا نیلیر .

پچته [ایتالیانجه‌دن] درت کوشه‌لی کوچك پشکیر .

پچل [ف] اوستی باشی ملوث مردار حریف .

پداوره [رومجه‌دن] کره‌میدلرك آلتنه دوشه‌نن ویا کره‌مید یرینه چاتی‌یی اورتن تخته ، قوطیجیلرك قوللاندقلری اینجه چام تخته‌سی .

پدر [ف] آتا، بابا : « پدر دکل بو بلای سیاهدر باشمه — نفعی » « افتادهٔ راه سربلندی — یعنی پدرم رشید افندی — غالب » پدرانه = پدرجه‌سنه . پدری = پدرلك ، پدره منسوب .

پدرود [ف] وداع : « ایتمز میسین ای روان‌مسعود — محنتکدهٔ زمینه پدرود ؟ »

پدندر [ف] اوکی بابا، بابالق . (پدر اندر) مخففیدر .

پده [ف] قاواق آغاجی .

پذیرا [ف] قبول ایدیجی : پذیرای ختام اولدی . (ختام پذیر) دها زیاده قوللا نیلیر. ناپذیرا = قبول ایتمیجی : « بونجه اولر ییقدك ای سیل جنون کوردکمی هیچ — ناپذیرای عمارت قلب ویرانم کبی ؟ — لا »

پذیرش [ف] قبول ایدش : پذیرشِ دل .

پر [ف] قاناد یلکی، قانادك بیوك تویلری : « ارباب نظر سووب‌اوپرلر — یرلرده سورنمسون اوپرلر — کبوتره خطاب » (بال) ایله برلکده ایراد ایدینجه دخی بو معنی قصد اولنور . بو حالده بعضاً تشدید ایله قوللا نیلیر : « شوق اوللیدر سبب بوحاله — توزلاندی یازیق اوپر وباله — کذا » یالکز اولدیغی‌وقت مشدداً استعمالی نادردر. اکثریا علی الاطلاق قاناد معناسنی

مفید اولور. پرکشا = قاناد آچیجی، اوچیجی: «پرکشا اولدی درعدنه حسین معصوم — تاریخ — اشرف»

پَراگَنده [ف] طاغینیق، متفرق: پراکنده اشیا. پراکنده اوله‌رق صاتیور. پراکنده‌گو = صاچه صاپان سویلین.

پَرّان [ف] اوچیجی: مرغِ پران. فی الاصل مخفف ایسه‌ده تشدید ایله قوللانیلیر: «اشك باق اولدی پران ای کبوتر سن‌ده پران اول» «مرغ پرنارسته چوق پران شود — لقمهٔ هرکربهٔ دران شود — حضرت مولانا» = قانادی هنوز اوچه‌جق درجه‌یه کلمه‌مش اولان قوشجغز اوچغه قالقیشیرسه راست کلن ییرتیجی کدینك طعمهٔ دندانی اولور.

پَرَنداخ [ف] سختیان.

پَرآوَر [ف] سرعتله اوچان، سریع الطیران. شاهینِ پرآور.

پَرتاب [ف] صیچرامه، کندینی آتمه، آتلمه، پرتاو.

پَرتَو [ف] ضیا، عکس ضیا: «خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین! — باقی» «پرتو انوار خورشید حقیقتدر مجاز — فضولی» پرتو افشان، پرتو فشان، پرتو انداز، پرتو پاش = پرتو صاچیجی. پرتو افشانی، پرتوفشانی، پرتو اندازی، پرتو پاشی = پرتو صاچیجیلق. پرتو ریز = پرتو دو- کیجی، یوقاریدن آشاغی‌یه پرتو ویریجی: فانوس پرتوریز. پرتوریزی = پرتوریزلك § پارلاقلق، رونق. (پرتو آلمق) ماده‌سنده بو معناده اوله‌رق استعمال اولنور.

پَرتَوسوز [ف] کونشك شعاعلرینی بر نقطه‌یه جمع ایله اوراده بولنان موادی مشتعل ایدن بر نوع دائروی آینه.

پَرچَم [ف] کاکل: «سن دخی بر کردن بلوره‌می اولدك اسیر؟ — سویله ای پرچم نیچون حالك پریشاندر سنك — عونی» § تپه‌ده براقیلان صاچ دمتی § مزراق، بایراق کبی شیلرك تپه‌لرینه قونیلان زلفه.

پَرچین [ف] قاقیلان میخك اوته یاندن چیقان اوجنی

قیویروب قالقق صورتیله تقویه § مادهٔ تقویه . (پرچین ایتمك، پرچینله‌مك) صورتلرنده قوللانیلیر .

پَرْخاش [ف] جنك : « جولان ایدر اول داهیة الحرب شرر پاش — بریر طوتیشور اوروپاده آتش پرخاش — ناپولیون بوناپارت حقنده » منازعه معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر . پرخاشجو — ی = پرخاش آرایجی ، غوغاجی .

پَرْداخْتْ [ف] پارلاقلق ، جلا .

پَرْداخْتَه [ف] ترتیب ایدلمش ، نظامنه قونلمش § پارلادلمش ، جلا ویرلمش .

پَرْدَگی [ف] مستوره قادین ، مخدره § صاحب حیا ، اهل حجاب .

پَرْدَه [ف] اورتو ، آصلمش اورتو ، آلت ستر . پرده‌دار = پرده‌جی ، پرده آرقه‌سنده بکلین . پرده‌بردار = پرده آچیجی : « سوزمدر پرده بردار رخ معنی دیسه‌م ناجی — سراسر همزبان نغمهٔ اقرار اولور عالم » پرده‌برانداز = پرده‌یی قالدیروب آتان . اکثریا مذموماتده قوللانیلیر : « اولمه صاقین پرده‌برانداز راز ! » پرده‌در = پرده ییرتیجی ، هتك ناموس ایدن . پرده کش = پرده چکیجی . پرده نشین = اهل عصمت ، منزوی . پردهٔ نیلگون = آسمان . پرده شناس = خواننده ، سازنده .

پَرَسْتار [ف] خدمتکار ، خدمتجی : « جم اندیشه‌مك خورشید بر جام زر اندودی — عروس طبعمك ناهید بر چنکی پرستاری — نفعی » پرستارانه = پرستارجه‌سنه . پرستاری = پرستارلق . پرستارِ خیال = شاعر . پرستارانِ خیال = شعرا .

پَرَسْتِش [ف] طاپینش § میل کلی ، محبت شدیده . پرستشکار = پرستش ایدیجی : « پرستشکاریدر هپ دلده‌کی تمثال یکتانك — تماثیل سوی کیم قالدی قلب پاکدن بیرون » پرستشکارانه = پرستشکارجه‌سنه . پرستشکاری = پرستشکارلق .

پَرَسْتَنْدَه [ف] پرستشکار .

پَرَسْتَه [ف] معبود .

[stamp]

پَرْگارْ [ف] باخود

پَرْگالْ [ف] پركل دينيلن معروف آلت: «پركار كبی طولاشمه بر دائره‌ده»

پَرْگالَه [ف] پاره، پارچه: «كوزم كيم باغرمك قانن دوكر پركاله پركاله — دمادم آرزوی لعل جانان ايتديكمدندر — فضولی»

پَرَنْ [ف] اولكر دينيلن طوپ كواكب. (پروين) زياده قوللانيلير.

پَرَنْد [ف] نقشسز، ساده‌قاش، اطلس.

پَرَنْدُوشْ [ف] اولكی كيجه، بارحهٔ اولی.

پَرَنْدَه [ف] اوچيجی. نظمده رانك تشديديله ده قوللانيلير.

پَرْنِيانْ [ف] نقشلی قماش، اطلس منقش، (پرند) مقابلی. پرنيان خو — ی = كوزل خويلو، ملايم مشرب، نازك مزاج.

پَرْوا [ف] قورقو، احتراز، قيد: «نه پروا تير طعن ناسدن ای خاطر ناشاد — قو سويلنسون بزم افسانه‌مزده هرچه بادا باد — حلمی» (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز، (چكمك) ماده‌سيله قوللانيلير: «استقامت مسلكن طوت چكمه پروا كيمسه‌دن» بی‌پروا = پرواسز: «دوست بی پروا فلك بی رحم دوران بی سكون — فضولی» (پرواسز اوله‌رق) مقامنده‌ده قوللانيلير: «شعرا ايتمك ايچون استهزا — كيتديكز خانه‌سنه بی‌پروا — بر كيمياجی حقنده — سنبلزاده»

پَرْوارْ [ف] باخود

پَرْوارَه [ف] باخود

پَرْوارِی [ف] بسلنمش، بسيلی حيوان. كاوِ پرواری.

پَرْوازْ [ف] اوچه: «بالالره طوغری ايتمه پرواز — تا اولميه‌سين دوچار شهباز» پروازگاه، پروازگه = اوچه‌جق‌ير، محل طيران § روبه وسائره كنارى.

پَرْوانَه [ف] شمع ايله اوغراشان معروف كوچك كله‌بك § رهبر، قاصد، مخبر § برات، خط جواز § چرخ.

پَرْوَرْدگارْ [ف] مربی، رب، جناب حق .

پَرْوَرْدَه [ف] بسلنمش، بیو-دلمش، تربیه ایدلمش.

پَرْوَرِشْ [ف] تربیه. پرورشیاب = پرورش بولیجی: «پرورشیاب اولدیغچون دودمان عشقده — آه (نابی) پرده قالماز زینت افلاك اولور»

پَرْوَرَنْدَه [ف] بسلییجی، بیو-دیجی، تربیه ایدیجی.

پَرْوِزَنْ [ف] (پتکیر) ه باق .

پَرْوِینْ [ف] (پرن) ه باق : عقد پروین . خوشهٔ پروین .

پَرَه [ف] کنار، اوج . اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر : پرهٔ بینی = بورون اوجی .

پَرْهیزْ [ف] بعض مأکولات ومشروباتدن احتراز : «زاهدا سویله بو ترشی نه بو پرهیز نه‌در ؟ — فیضی » § احتراز، اتقا. پرهیزکار = متقی، صوفی. پرهیز-کارانه = پرهیزکارجه‌سنه. پرهیز-کاری = پرهیزکارلق .

پَرِی [ف] جن طائفه‌سنك غایت کوزل عد اولنان صنف مخصوصی . اکثریا مجازاً انسان کوزللرینه اطلاق اولنور: «بر پری کوردم آلایده بنه کیتدی عقلم — او کیدشدرکه کیدر کلمدی حالاینه — عزت» پری پیکر، پری رخسار، پری رو-ی = پری صورتلی ، پری یوزلو . پری‌وش = پری کبی کوزل . پری زاد = پری زاده ایمش کبی کوزل .

پَرِی اَفْسا-ی [ف] افسونجی، جن دیریجی، خدام صاحبی‌یم دیین شعبده کار . (پری خوان) ایله (پری سا-ی) دخی بو معنایه کلیر .

پَرِی دارْ [ف] پریلی، کندیسنی جن طوتمش اولان شخص، دیوانه . (پری کرفته) دخی بو معنایه کلیر .

پَرِیشانْ [ف] طاغینیق، قاریشیق: زلف پریشان. کیسوی پریشان . «عقل مانعدر صفای عشقه مست شوق اولوب — سن طاغتسه‌ك زلفی بن عقلی پریشان ایلسه‌م! — روحی بغدادی» «جمعیت خاطرمی قور افکار پریشان ؟ —

نیلی » خواب پریشان = قاریشیق
رؤیا : « رشك چین اولمقده فکرم
کلدی تعبیره لیك — وصفی اول
کیسولرك خواب پریشانم کبی —
ندیم » § بوزوق، انتظامسز، مکدر:
حال پریشان . « حالنی بیلمز پریشانك
پریشان اولمیان — ولی‌الدین اوغلی »
پریشانحال = حالی پریشان: «سیر
ایدن حال پریشانم پریشانحال اولور»
بو مقامده (پریشانروزکار) دخی
قوللانیلیر: «سیه بختم پریشانروزکارم
خانه‌بردوشم — لا » پریشانی =
پریشانلق .

پژمُرْدَه [ف] صولمش، صو-
لوق : غنچهٔ پژمرده
§ رونقسز، پریشان، محقر: « اول
عاشق پژمرده قیافت بودر ایشته ! »

پَسْ [ف] آرد : پس وپیش .
پیش وپس. پس دیوار.
پس پرده . فارسیده اولدیغی کبی
وقتیله بزده‌ده (ایمدی، اویله ایسه)
مقامنده قوللانیلان (پس) لسانمزدن
طرد ایدلمشدر .

پَسادَسْت [ف] ویره‌سی‌یه آلش
ویرش .

پَساوَنْد [ف] قافیهٔ نظم .

پَسْت [ف] آلچاق، (بلند) ك
ضدی : « که بلندی
پست ایدر کاهی ایدر پستی بلند
— مقتضای کردش دولاب عالم
بویله‌در — نابی » پستی = آلچاقلق:
« فکر پستی خاطرمدن بکمسون
سوزان اولور — همت آتش سینهٔ
همت پناهم آتشین » « یکدیکرك
افتاده سیدر پستی ومستی » پست
فطرت = یارادیلیشی آلچاق: «پست
فطرتلره زینت ایله رفعت کلمز —
راغب »

پَسْمانْدَه [ف] کری قالان، کری
قالمش . (قالمق) ماده-
سیله دکل، (اولمق) ماده‌سیله قوللا-
نلملی. پسمانده خور = آرتیق ییجی:
« شاعر دیمك اهل دل دیمکدر —
خوش مشرب ومعتدل دیمکدر —
یوقسه بر آلای اراذل ناس —
پسمانده خور نوال وسواس —
پیمانه‌کش ادا اولورمی ؟ — وحی‌دله
آشنا اولورمی ؟ — غالب »

پَسَنْد [ف] بکنمه ، سچمه :
« پسند ایتدی طبعن
فرنك وعجم — عزت ملا » §
بکنیجی، سچیجی . بو معناده وصف
ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: « صد
آفرین طبیعت دلبر پسندمه ! —

شیخ الاسلام شریف » « کل او قدر
اولمه تغافل پسند — صورمه‌که
دائم نیچون آه ایلرم » دلپسند =
طبعه ، آرزوی قلبه موافق :
« دون سایه‌صالدی باشمه برسروسر-
بلند — کیم قدی دلربا ایدی رفتاری
دلپسند — فضولی »

پَسَنْدیدَه [ف] بکنلمش، منتخب،
مرغوب ، مقبول .
ناپسندیده = پسندیده دکل .

پَشْم [ف] یوك، یاپاغی: « بوبجه
دم پوشیده اولدك بن کبی
بر آتشه — ای عبا پشم سمندر-
سین‌که سوزان اولمدك » پشم دوات
= لیقه . پشمین ، پشمینه =
یوکدن، یاپاغیدن معمول : کلاه
پشمین . خرقهٔ پشمینه .

پَشَه [ف] سیوری سینك. اکثریا
تشدید ایله قوللانیلیر .
پشه‌گیر = سینك آولایان، ایشسز
آدم .

پَشیز [ف] و

پَشیزَه [ف] پول، منقر .

پَشیمان [ف] یاپدیغی ایشدن
ندامت حس ایدن .

پشیمانی = پشیمانلق . « عاقلا مکن
کاری کاورد پشیمانی — حافظ » =
عاقل ! پشیمانلق کتیره‌جك هیچ بر
ایشده بولنمه .

پَلاس [ف] عبا، چول مقوله‌سی
شیلر، خصوصیله بونلرك
اسکیسی . پلاسپاره = پلاس پار-
چه‌سی . پلاسپوش = پلاس‌کیین،
پلاسه بورین .

پَلَنْك [ف] قاپلان : « ایلدی
زخم خدنکك نی همرنك
پلنك — کاظم » پلنگانه = پلنکجه-
سنه : هجوم پلنکانه .

پَلَه [ف] ترازو کفه‌سی . اکثریا
تشدید ایله قوللانیلیر .

پَلْتَه [ف] یاقه‌جق فتیل .

پَلید [ف] مردار : یزید پلید .

پَناگاه [ف] و

پَناگَه [ف] صیغینه‌جق یر .
(پناهکاه) دن مخففدر .

پَناه [ف] حفظ وحمایه : جمله‌مز
حضرت رسول اللهك پنا-
هنده‌یز . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز.

« ولی نعمتمسین کهف احسانك پنا ـ همدر » مصراعنده اولدیغی کبی (پناکاه) مقامنده استعمالی مقبول دکلدر. پناه آورده، پناه برده، پناهیده = صیغنمش، التجا ایتمش. پناهنده = صیغنیجی، ملتجی § حافظ وحامی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: رسالتپناه = حافظ وحامی رسالت. عالمپناه = حافظ وحامی عالم.

پنبه [ف] پاموق: آتش وپنبه. پنبه در گوش = غافل، جاهل، طوغری سوزی دیکله‌مز، آکلاماز آدم.

پنج [ف] بش. پنج روزه = بش کونلك، قلیل الدوام، پك آز: « سزده ادراك یوقیدر؟ نه روا — پنج روزه حیات ایچون غوغا! »

پنجاه [ف] اللی: « احسانیده پنجاه وچهلدر فقرایه — روحی بغدادی » پنجاه ساله = اللی یاشنده: عاشق پنجاه ساله.

پنج پا ـ ی [ف] ینکج.

پنجره [ف] معروف مدخل ضیا وهوا. فارسی جیم ایله غلطدر.

پنجشنبه [ف] یوم الخمیس.

پنجگانه [ف] بشدن عبارت: نماز پنجگانه = بش وقت نماز.

پنجم [ف] بشنجی: « ناز ایتمه بکا سپهر پنجم! — حیرت »

پنجه [ف] انسانده الك، حیوانده بش پارماقلی اوك آیاغك هیئت مجموعه‌سی. الده پارماق بش اولدیغی کبی آل عبا حضراتیده بش اولدیغندن (پنجهٔ آل عبا) تعبیر تشبیهیسی قوللانلمشدر. پنجه‌زن = پنجه اوریجی، مخاصم. فارسی جیم ایله غلطدر.

پند [ف] نصیحت: پند پدر.

پنیر [ف] پینیر: نان وپنیر.

په په [ف] ادات استحسان. اکثریا مستهزیانه برصورتده ایراد اولنور: « کزییوردك اشبه اشبه — دیدی کیم که کوردی په په — واصف »

پَهْلُو [ف] بدنك ایكی یانـندن هر بری، یان .

پَهْلَوَانْ [ف] ایری، قوی البنیه، شجیع آدم § كولشجی، مصارع . پهلوانی = پهلوانلق .

پَهْنْ [ف] اكلی، یاصسی .

پَهْنَا [ف] و

پَهْنَاوَرْ [ف] ككیش، وسعتلی : عرصهٔ پهنا . پهنایی، پهناوری = ككیشلك، واسعلك .

پَیْ [ف] ایز، آرد، عقب .

پَیَاپَیْ [ف] و

پَیْ دَرْپَیْ [ف] بربری آردنجه، بربرینك آردی صیره، متوالیاً . نظمده بونلره بدل (پی۔اندرپی) قوللانیله بیلیر : « ییقلماز دل پی اندرپی چكركن جام آزارك — بو بزمك باده نوشی مست اولور اما خراب اولماز — بهایی »

پَیَامْ [ف] خبر . پیام آور = خبر كتیریجی، مخبر . پیـامبر، پیمبر = پیغمبر . نظمده قوللا نیلیر .

پَیْدَا [ف] آشكار : « نور حق خورشید رخسـاركده پیدادر سنك — فضولی » § وار، موجود: خیلی بضاعه پیدا ایتمش . بو كلمه‌ده معنای مصدری اولمدیغندن مثلا (بر خیلی بضاعه پیداسـندن صـكره كتاب یازمغه باشـلادی) دینیله‌مز . (پیدا ایتدكدن صكره) دینملی .

پَیْرَوْ [ف] برینـك آردی صیره كیدن ، مقتفی . اكثریا معنویاتده قوللا نیلیر : فضـولی‌یه پیرو اوله بیلیرمی‌یم ؟ خسرو نجسه۔نویسلكده نظامی‌یه پیرو اولمشدر . « بن اولمدم اول كروهه پیرو — غالب » پیروی = پیرولك .

پَیْ سِپَرْ [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیكنمش: « تشخیص ره‌خیر وشر اولسونمی اودلده — كیم لشكر غم بربرینی پی سپر ایلر؟ — نفعی »

پَیْغَامْ [ف] خبر .

پَیْغَمْبَرْ [ف] كتاب مخصـوصی اولسون‌اولمسون جناب حقك اوامر ونواهیسنی قوللرینـه تبلیغ مأموریت معنویه‌سیله طرف

آلهیدن کوندریلن ذات شریف . پیغمبری = پیغمبرلك ، پیغمبره منسوب . بز (پیغمبر) ویا (حضرت پیغمبر) تعبیریله — کمال نبوتنه مبنی — کندی پیغمبرمزی اراده ایدرز. بو کلمه‌نك (پیغامبر) صورتنده دخی استعمالنه قاعدةً برمانع یوق ایسه‌ده ذوقه کیتمز .

پَیْغُولَه [ف] کوشه بوجاق : پیغوله نشین = پیغوله‌ده اوطوران . پیغوله نشینی = پیغوله نشینلك .

پَیْك [ف] خبرکوتوروب کتیرن § سیاره اطرافنده طولاشان جرم : قمر کرهٔ ارضك پیکیدر.

پَیْكَار [ف] جنك.

پَیْكَان [ف] اوق تمرنی .

پَیْكَر [ف] صورت، چهره : « برنکه ایسه‌ك کورینور حال دل — کوکلمك آینه سیدر پیکرم » زن پیکر = قادین چهره‌لی.

پَیْمَان [ف] عهد، معاهده. پیمان‌شکن = عهدینی بوزان ، عهدنده طورمیان. پیمان شکنی = پیمان شکنلك .

پَیْمَانَه [ف] قدح . پیمانه پیما = شراب ایچن. پیمانه شکن = قدح قیران .

پَیْمُودَه [ف] اولچلمش : بادهٔ پیموده . مسافهٔ پیموده .

پَیْوَسْت [ف] اتصال .

پَیْوَسْتَه [ف] متصل § دائما : « ای کمان ابروسنه پیوسته قربان اولدیغم — زلف شوریده‌ك غمندندر پریشان اولدیغم — ولی‌الدین اوغلی » (متصل) دخی بو معناده قوللانیلیر .

پَیْوَنْد [ف] اتصال، تعلق، ارتباط ، رابطه، باغ .

پِ

پِرِسْتُو [ف] قیرلانغیج قوشی : « بویله چابك کلدك‌ای خط سیه رخسارینه — وار ایسه پروازه مشق ایتدك پرستولرله سن — ندیم » « کیفکجه اوچارسین‌ای پرستو — هر برده نه بختیارلق بو! »

پرنس [فرانسزجه‌دن] بر خاندان حكمدارى‌يه منسوب آدم. عنوان دخى اولور.

پرنسس [فرانسزجه‌دن] بر حكمدار ويا حكمدار- زاده‌نك زوجه ويا كريمه‌سى. عنوان دخى اولور.

پروتستو [ايتاليانجه‌دن] بر حكم ويا حركتى قبول ايتمينك ايلريده آنى طانيمامق حقنى قازانمق ايچون تحريراً ويا شفاهاً ايتديكى اعتراض.

پروتوقول [فرانسزجه‌دن] دول مختلفه مر- خصلرندن مركب مجلس مختلطك مذاكراتى ضبطنامه‌سى.

پروژه [فرانسزجه‌دن] بر شيئك ياپيله‌جغى شكلى مصور رسم § بعده تعديل واكمال اولنمق اوزره ايلك دوشونيلن ترتيب، لايحه.

پروغرام [فرانسزجه‌دن] بر هيئتك اتخاذ ايده‌جكى مسلك وخط حركتى مبين بياننامه، ورقه.

پستان [ف] ممه: پستان مادر. «تميورميدى شكل پستا- نك ؟ — كل ده آچش چيچكلى فستانك» «زانولرين ايلمش نهاده — تسهيل رضاع ايچون زمينه — پستانده‌كى شير شكرينه — فطرت آنى ايلمش قتاده — قوزى‌وصفنده»

پسته [ف] فستق. فضولينك «بر پسته كوردم آنده دوكر ريزه ريزه قند» مصراعى كبى آثارده كورلديكى اوزره اوللرى دهن دلبران پسته‌يه تشبيه ايديليرمش. زمانمزده بو تشبيه دخى سائر بعض تشبيهات عجمانه كبى بكنلمز اولمشدر.

پلاقه [ايتاليانجه‌دن] معدن صفحه‌سى، معدنى لوحه.

پلان [فرانسزجه‌دن] ياپيله‌جق بر ايشك اولدن قوريلان صورت عموميهٔ اجراسى.

پندار [ف] عجب، غرور، زعم.

پنگان [ف] بر نوع طاس. بعض بلدانده آى‌طو- تيلنجه طاس چالمغه باشلامق عادتى بولنديغى حضرت مولانا «مه كرفت وخلق پنكان مى زنند» مصراعيله بيان بيورمشدر.

پنهان [ف] کیزلی . ضم ایله مشهور ایسه‌ده طوغری دکلدر .

پیاده [ف] یایا، آیاغیله یوریه‌رك کیدن § اقتداری پك آز، اقتدارسز : فلان سیاحت خصوصنده پیاده‌در . بو مقامده (راجل) دها زیاده قوللانیلیر § معروف خفیف قایق : « ایکیمز بینوب آچیلسه‌ق نه اولور شو خوش هواده — یانمزده ایشته حاضر ایکی چفته بر پیاده » § شطرنجده طرفیندن اوڭ صیره‌یه دیزیلن طاشلردن هر بری . شطرنج اصولنجه بر پیاده بر خانه‌دن زیاده کیده‌مزسه‌ده کیده کیده مثلا (فرز) اوله‌بیله‌جکی جهتله نابی « برکون کلیرکه صدره چیقار سرفراز اولور — اول کوردیکك کمینه‌که نامی پیاده‌در » دیمشدر .

پیاز [ف] صوغان، طوغرانمش صوغان § تلطیف عامیانه: « باقوب‌ده کریه‌سنه ویرمیك رقیبه پیاز »

پیاته [ایتالیانجه‌دن] طبق .

پیاسه [ایتالیانجه‌دن] عمومك کزنمسنه مخصوص محل، میدان § کزنمه § معاملات صرافیه وتجاریه محلی § فیٔ جاری .

پیاله [ف] قدح : « آل دسته اکر لاله بولنمازسه پیاله — ندیم » پیاله‌کش، پیاله‌نوش = شراب ایچن . پیاله‌کشی = پیاله‌کشلك . پیاله نوشی = پیاله نوشلق .

پیانقو [ایتالیانجه‌دن] برشیئك نامنه متعدد کیسه‌لردن آقچه آلوب نومرولرله قرعه چکه‌رك او شیئی بونلردن بر ویا بر قاچنه حصر واعطا معامله‌سی .

پیانو [ایتالیانجه‌دن] معروف چالغی .

پیچ [ف] بوکلم، قیوریم، طولاشیق . پیچاپیچ = بربرینه طولاشمش، قارمه قاریشیق، اکری بوکری : « درونی یوقلادم کوردم او ناهموار پیچاپیچ — سنبلزاده »

پیچان [ف] بوکیلیجی، قیوریلیجی، قیوریم قیوریم اولیجی : مار پیچان . ثعبان پیچان .

پیچ پا [ف] ینکج .

پیچ وتاب [ف] اضطراب، تلاش، اندیشه :

« قانم سوزه شاعرانه اوهام — يوقدر او جهنمجه پیچ وتابم »

پیچیده [ف] بوكلمش، طولانمش، صارلمش، طولاشمش.

پیر [ف] یاشلی، اختیار: « هپ بو معنایی بیلیر پیر وجوان — یاصسی یاغریـنلی ایدی فخر جهان — خاقانی » § طرق علیه‌دن هر برینك پیشوای اکبری: « مثنویده نه بیورمش باقکز حضرت پیر! » § برصنعت اربابنك رئیس اکبری: « حقیٔ معجزبیاندر پیرمز استادمز — اسماعیل پاشازاده حقی بك حقنده — عونی » پیرانه = اختیاره یاقیشه‌جق صورتده: اطوار پیرانه. پیرانه‌سر = اختیارلق حالنده، وقت شیخوخنده: پیرانه سر طالب تحصیل هنر اولدی. پیری = اختیارلق: ضعف وپیری.

پیرزن [ف] یاخود

پیره‌زن [ف] قوجه قاری: « واعظ! سنك فضیلتکی پیره‌زن بیلیر — لا »

پیراستگی [ف] پیراسته‌لك.

پیراسته [ف] ترتیب، تنظیم ایدلمش: مجلسِ پیراسته.

پیرامن [ف] چوره، اطراف: پیرامنِ گرداب.

« آتشین بر قلعه تشکیل ایلیور پیرامنم » پیرامن گرد = چوره‌سنده، اطرافنده طولاشان: پیرامن کرد خاطر اولدی. پروانه پیرامن کرد شمع اولور.

پیرامون [ف] نظمده (پیرامن) ه بدل قوللانیله بیلیر: « بهارآباد پیرامون خیمه — دروندن کوزل بیرون خیمه »

پیراهن [ف] کوملك: « آتشین پیراهن اولدی کرمیٔ خجلت بکا — سامی » « ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب — یوسفك نور رخندن اولسه پیراهن سکا »

پیرایش [ف] ترتیب، تنظیم. پیرایشده = پیرایش ویریجی، ترتیب وتنظیم ایدیجی.

پیراینده [ف] ترتیب وتنظیم ایدیجی.

پیرایه [ف] زینت ، رونق : « قامتك ای بوستان لا مکان پیرایه‌سی — نوردن بر سرودر دوشمن زمینه سایه‌سی — نعت شریف — ذاتی » پیرایه‌بخش = زینت ویریجی .

پیرَهَن [ف] (پیراهن) مخففی: « کلکون او قدرکه فرق اولنماز — برك كل ترمی پیرهنمی »

پیَس [فرانسزجه‌دن] تیاترو کتابی ، تیاترو اویونی . (پیه‌س) صورتنده یازلمسی اولادر.

پیش [ف] اوك، اوك طرف، حضور : پیش نظر . پیش خیمه . پیش استاد .

پیشادَست [ف] پشین، نقدایله آلش ویرش .

پیشانی [ف] آلین . فرسوده پیشانی = آلنی آشنمش: « جهانبان معلا پایه‌کیم کردون کر- دنکش — زمین بوس جنابندن اولور فرسوده پیشانی — نفعی » گشاده پیشانی = آلنی آچیق. پیشانی- دار = یوزسزلکله ایش بجرن.

پیش آهَنك [ف] اوکه دوشن، اوکده کیدن ، مقدمه : « کریه‌نك آه دل پر سوز پیش آهنکیدر »

پیشگاه [ف] حضور .

پیشکَش [ف] پشکش .

پیشگَه [ف] (پیشگاه) مخففی . نظمده قوللانیلیر : « آغوش نکاهمده کورنمك هوسیله — ابکارنکت جلوه‌ایدر پیشکهمده »

پیشگیر [ف] پشکیر .

پیش مُزد [ف] اجرتدن مقدم ویریلن بر مقدار آقچه .

پیشوا [ف] بر طائفه‌نك او- لوسی، مقتدی‌به .

پیشَه [ف] صنعت ، حرفت § عادت، معتاد: کرم پیشه = معتادی کرم اولان .

پیشه‌گاه [ف] یاخود

پیشه گَه [ف] دارالصناعه، فابریقه .

پیشَه‌وَر [ف] اهل صنعت، صنعتکار. پیشه‌وری = صنعتکارلق .

پیشین [ف] اوّل، اولکی : زمان پیشین. روزکار پیشین § پشین .

پیشینه [ف] نظمده (پیشین)ه بدل قوللانیله بیلیر .

پیشینیان [ف] اول زمان آدملری، متقدمین.

پیل [ف] فیل . پیل تن = فیل وجودلو ، جسیم وقوی : پهلوان پیل تن .

پیلبان [ف] فیلجی .

پیله [ف] ایپك، ایپك قوزه‌سی. کرم پیله = ایپك بوجکی .

پیله‌ور [ف] ایکنه، بونجق کبی اوفاق تفك شیلر صاتان، چرچی . پیله‌وری = چرچیلك.

پینه [ف] یامه . پینه دوز = یامه‌جی ، اسکیجی . پینه دوزی = اسکیجیلك .

پیه [ف] ایچ یاغی .

پُ

پختگان [ف] (پخته)نك جمعی: پیشکین ، صاحب تجربه آدملر: پختکان طریقت . ناپختگان= تجربه‌سز، خام آدملر، خام ارواح : ناپختگان زهّاد .

پختگی [ف] پخته‌لك. ناپختگی = چیکلك، خاملق.

پخته [ف] پیشمش، پیشکین : نان پخته . ناپخته = پیشمه‌مش، پیشکین دکل ، چیك : رغیف ناپخته § پیشکین، صاحب تجربه آدم . ناپخته = پیشکین دکل، خام، تجربه‌سز : صوفئ ناپخته .

پُر [ف] طولو: «جهان حکمتله پردر ساده امعان نظر لازم» «چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت — پر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی — نفعی» معنویاته عائد اولان (پرشتاب) کبی ترکیبلرده (چوق، زیاده) معناسنی مفید اولور: پر حدت، پر غضب = حدتی، غضبی زیاده: «پرغضب، یوق‌جواب موساده — الی تیغ حیات فرساده»

بو يولده كى تركيبلرك ماديانه عائد اولانلرنده اكثريا (طولو) معناسنى افاده ايدر: پرآب = صو ايله طولو.

پُرْپايَه [ف] حشراتدن فرق آياق.

پُرْدِلْ [ف] يوركلى، جسور: «بر اوبله زمانده مرد پردل — ظن ايتمه اولور فتوره مائل» پردلى = يوركليلك، جسورلق.

پُرْسانْ [ف] سؤال ايديجى: «دور كل كلديمى آيا ديه پرسان اوله‌رق — بلبلى كوچه‌ده كوردم كه كلستانه كلير — نديم»

پُرْسِشْ [ف] صورش، سؤال: پرسش خاطر. «پرسش احواله خيالك كلير — خسته‌كى بوقسه كيم آراركيم صورار»

پُسَرْ [ف] اوغل، اركك چوجق.

پُشْتْ [ف] آرقه. پشت بر ديوار = متحير، حيرتده. (پشت بر ديوار حيرت) تعبيرى امثالى كبى تكرار معنوى‌يى مشتملدر.

پُشْتْوارَه [ف] بر آرقه‌لق يوك.

پُشْتَه [ف] ييغين، تپه.

پُشْتِبانْ [ف] ياخود

پُشْتِيوانْ [ف] طاياق، دستك؛ معين، ظهير.

پُفْكَرْدَه [ف] سونديرلمش: شمع پفكرده.

پُلْ [ف] كوپرى.

پُوتَه [ف] ايچنده معدنيات اريتمكه مخصوص آلت: «ديديلر: چوق چاليشيردك چلبى — پوته‌دن ايشته چيقاردك ذهبى — سنبلزاده» عربى با ايله‌ده لغتدر.

پُوچْ [ف] بوش شى، هيچدن عبارت: وعدۀ پوچ. «پيغام پوچ وصل ايله دلشاد اولورمى‌يز؟ — كوه‌غمز نسيم ايله برباد اولورمى‌يز؟ — راغب»

پُودْ [ف] منسوجاتده عرض جهتنه آتيلان تل، آرغاج. بالعكس طول جهتنه آتيلان تل يعنى ارش ديمك اولان (تار) ايله برلكده استعمال اولنور: «تاروپودى ترك تاروپود هستيدر آنك — شال درويشى طوقيماز كشور كشميرده — نديم»

پُور [ف] اوغل . پور آزر = حضرت ابراهيم، خليل‌الله . پورِ مريم = حضرت عيسى . پورِ اعرابى = حضرت شيخ اكبر .

پُوزِش [ف] معذرت ، اعتذار ، عذر ديله‌يش . پوزش‌پذير = معذرت قبول ايديجى : «كريم خطابخش پوزش پذير — سعدى »

پُوزِينَه [ف] مايمون . عربى با ايله‌ده لغتدر .

پُوژِينَه [ف] قنطار .

پُوسْت [ف] درى : اينانمه دوستكه ، صامان طولديرر پوستكه ! § قويون وسائره‌نك يوزيلوب چيقارلمش تويلو دريسى . پوست نشين = پوستده اوطوران . مشايخ حقنده قوللانيلير : اوزبكيلر دركاه شريفى پوست نشينى . پوست پيرا = دبّاغ .

پُوسْتِين [ف] كورك . پوستين‌پوش = كورك كيين : «الن اويمك ديلردم پورشيخ پوستين‌پوشك — فقط اولمشدى پنهان آستين پوستيننده » پوستينِ بازگونه ، بازگونه پوستين = ترس كورك ،

عيب فاحش ، آچيق مناسبتسزلك .

پُوسِيدَه [ف] چوريمش ، چوروك : ميوهٔ پوسيده = چوروك ميوه . استخوان پوسيده = چوريمش كميك .

پُوشِش [ف] اورتو ، اورتنه‌جك شى : « فراشم سنك خارا ، پوششم شوك قتاد اولسون! — نائلئ قديم »

پُوشَنْدَه [ف] اورتيجى .

پُوشِيدَه [ف] اورتلمش ، مستور : « اووه‌لر قار ايله پوشيده ايدى » « اولسه بر بزمده اغماض ايده‌جك شى بسيار — اويله بزمه وارانك بركوزى پوشيده كرك — نديم » رازِ پوشيده = سرّ مكتوم . پوشيده راز = سرّى مكتوم اولان § اورتو : پوشيدهٔ كعبهٔ معظمه . پوشيدهٔ حضرت مولانا .

پُول [ف] آقچه .

پُولَاد [ف] معروف بر نوع سردلشديرلمش دمير . قوى ، قاتى شيلر ايچون مشبه‌به اولور : پولادكبى . « نه‌جهالت بوكه

آندن اومارم داد هنوز — اریدم
بن دل جانان ایسه پولاد هنوز»
پولادرك = قوی، طایانیقلی آت .
پولادسنج = استعمال اسلحه‌ده
ماهر دلاور .

پویا [ف] سکیردیجی . اکثریا
آت حقنده قوللانیلیر که

یوکروك دیمك اولور : سمند پویا .

پویان [ف] سکیردیجی . اکثریا
انسان حقنده قوللانیلیر .

پویه [ف] سکیرتمه . پویه‌گر
= سکیردیجی .

تَ

تَ [ع] ادات قسم : تالله .

تا [ف] ادات انتها . دك، قدر،
دکین: تاسحر = سحروقتنه
قدر . تا بگردن = بوغازه قدر .
بو یولده‌کی تعبیرلردن بعضاً (ب)طی
اولنور . مثلا (تابابد) مقامنده
(تا ابد) دینیلیر . (سرتاپا) دیمك
اولان (سرتاپا) دخی بو قبیلدندر .
بو ادات بعضاً معنای انتهایی (دك،
قدر، دکین) ایله تعبیر اولنه‌میه‌جق
بر صورتده افاده ایدر : «صهبای
خروشان کبی مینای فلکدن — تا
خارج خمخانهٔ امکانه دوکلسه‌ك!
— عونی» بعضاً دخی تأکیدایچون
کتیریلیر : جاده‌نك تا اوبر اوجنه
قدر § ادات تعلیل: «مهتابه‌اولوردی
سایه‌کستر — تا اولمیه نوری بار
دلبر — غالب» بو معناده بعضاً
(که) ایله برلکده ایراد اولنور .
بو تا بعض کره دخی (که) یرینی
طوتار : «بر آه‌یله چکمدیلر موتی
ایچون آه — تا تسلیتیچون اوله
اول روح ایله همراه» § ادات تو-
قیت: «منصور ایده هر یرده خدا
رایت بختن — تا خسرو سیاره
فلکده سفر ایلر — نفعی» نظمه
مخصوص اولان بو صورتده دخی
بعضاً (که) ایله برابر کلیر . او-
چنجی معنی برنجی‌یه ارجاع ایدیله‌بیلیر .

تا [ف] قات، بوکلم : دوتا —
ایکی قات، ایکی بوکلم. قد دوتا.
یالکز قوللانلماز .

تاء [ع] (ت) حرفنك اسمى: تاء خطاب . مصدر تائى. قصيدهٔ تائيه . فتح تا ايله .

تائب [ع] توبه ايديجى، توبه‌كار: تائب ومستغفر اولدم .

تاب [ف] طاقت: «قالمدى صبر ايلمكه دلده تاب» تاب آور = طاقت كتيريجى . تاب آور مقاومت = مقاومتده مقتدر. بى تاب = طاقتسز: دل بى تاب . بى تابانه = بى تابجه‌سنه: رفتار بى تابانه . بى تابى = بى تابلق: فرط بى‌تابى § حرارت، ضيا: تاب مى. تاب خورشيد § بوكلم، قيوريم: تاب زلف § حرارت وضيا ويريجى. بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: خورشيد جهانتاب .

تابان [ف] ضيالى، پارلاق: ماه تابان . وجه تابان .

تابدار [ف] ضيالى، پارلاق: رخسار تابدار § بوكلملو، قيوريملى: كيسوى تابدار . تابدارى = تابدارلق .

تابستان [ف] ياز: موسم تابستان .

تابش [ف] پارلايش، ضيا پاشلش: «تابش مهر جمالكله جهان غرقهٔ نور»

تابع [ع] برينك تحت اطاعتنده ويا مسلكنده بولنيجى، اوييجى، آردى صيره كيديجى: بو بابده سزه تابعم. «معرفت التفاته تابعدر — مشتريسز متاع ضايعدر»

تابعيت [ع] تابعلك § بر دولتك تبعه‌سندن اولمق حالى: تابعيت نظامنامه‌سى .

تابعين [ع] (تابع) ك جمعى . اصحاب كرام زماننه يتيشوب مجلسلرينه داخل وآنلرك اقوال شريفه‌سنى ناقل اولان ذوات محترمه: اويس القرنى كبار تابعيندن اولوب (صفين) جنكنده طرف مرتضويده بولنديغى حالده احراز رتبهٔ شهادت ايتمشدر .

تابناك [ف] و

تابنده [ف] ضيالى، پارلاق: «ظلمته اصحاب عمى بنده‌در — نور ايسه بينالره تابنده‌در»

تابوت [ع] ميت نقلنه مخصوص آلت معروفه .

تابه [ف] تاوه دينيلن مطبخ آلتى § اوزرنده يوفقه قيزارديلان ساج .

تاج [ع] اسكى حكمدارلرك كيدكلرى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى § مشايخدن اولان ذواتك كيدكلرى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى .

تاجدار [ف] حكمدار. تاجدارانه = تاجدار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . تاجدارى = تاجدارلق، تاجداره منسوب .

تاجر [ع] تجارتله مشغول آدم.

تار [ف] قاراكلق : شب تار § تل: تار زلف . تارتار = تل تل § ارش، آرغاج مقابلى : تاروپود .

تاراج [ف] يغما، يغما ايتمه . تاراجگر = يغمالاييجى، يغماجى .

تارك [ف] تپه، باش تپه‌سى .

تارك [ع] ترك ايديجى، براقيجى: تارك صلات. « تارك اين وآن دهر اوله‌يم »

تارمار [ف] طاغينيق، پريشان. مادياتده قوللانيلير : زلف تارمار . مثلا (حال پريشان) دينلديكى كبى (حال تارمار) دينلمز . (مار) اتباع قبيلندندر .

تاره [ع] كرّه، دفعه .

تاريخ [ع] برشيئك زمان وقوعى § مكتوبلره وسائر اوراقه قونيلان زمان معين اشارتى § دور، زمان § دنيا وانسانك احوال سابقه‌سندن بحث ايدن فن: «تاريخ تماشاكه ارباب نظردر — هر صفحه‌سى آينهٔ اطوار بشردر» § ابجد حسابنجه بر زمان معينى كوسترن منظوم ويا منثور عباره، او يولده سويلنمش برمصراع ويا بيتى حاوى منظومه .

تاريك [ف] قاراكلق : شب تاريك . تاريك بخت = قاره بختلى . تاريكى = ظلمت .

تاز [ف] قوشمه، قوشش. (تك) ايله برلكده اوله‌رق قوللانيلير . (تك) ده باق .

تازكى [ف] تازه‌لك .

تازنده [ف] قوشیجی : اسب تازنده .

تازه [ف] یکی، نوظهور: ادای تازه. اسلوب تازه § کنج، کورپه § بایات اولمیان .

تازی [ف] عربی: لغت تازی . زبان تازی . اسب تازی § معروف اینجه یاپیلی آو کوپکی .

تازیان [ف] (تازی) نك جمعی. عربان، عربلر .

تازیانه [ف] قامچی، قیرباج . (تازیانهٔ تشویق) جدیاتده قوللانیله‌جق بر تعبیر دکلدر .

تاسع [ع] طقوزنجی : جزء تاسع . مقالهٔ تاسعه .

تاسعاً [ع] طقوزنجی درجه‌ده، طقوزنجی درجه‌ده اوله‌رق .

تاسه [ف] غم ، کدر .

تاش [ف] ادات شرکت . مثلا افندیلری بر اولان ایکی کوله‌دن هر برینه (خواجه تاش) دینیلیر . سلیقهٔ ترکیه اوزره تاسی داله تبدیل اولنور : دینداش . وطنداش .

تاك [ف] اوزوم آغاجی، آصمه .

تاکی [ف] (تابکی) مخففی . نه وقته قدر ؟ : «می کی نی کبی هی هی کبی شیلر تاکی ؟ — هی کیدی صنعت تکرار مکرر دیدیکك ! — صفا» آز قوللانلمغه باشلامشدر .

تال [ف] زیل، چارپاره .

تالان [ف] یغما، یغما ایتمه . تالانگر = یغمالاییجی، یغماجی .

تالد [ع] انسانك یتشدیکی خانه‌ده بولنان کوله، جاریه، دواب ومواشی کبی مال خانکی، مال قدیم، (طارف) مقابلی .

تالی [ع] آردی صیره کیدیجی، پیرو § عساکر ردیفه‌نك ایکنجی قسمی، (مقدّم) مقابلی § اوقویجی، تلاوت ایدیجی .

تام [ع] بتون ، نقصانسز ، اکسیکسز : وقوف تام . معلومات تامه . تام الاعضا = اعضاسی تام . میم حرکه‌لندکجه تخفیف ایله اوقونور : «طبیعتمده‌کی

ذوق وشـوق تام ايت — مفتون خرامكم خرام ايت »

تأبّه [ع] تكبر § علو جناب سببيله بر شيدن متعظمانه اعراض .

تأبيد [ع] باقى، مؤبد قيلمق، قيلنمق: تأيد وتأبيد .

تأبّى [ع] بر آدمى بابا ايدنمك، بابالق اتخاذ ايتمك .

تأثّر [ع] محزونيت وانفعال صورتنده حسلنمك، ايجلنمك، بر مؤثرك تأثيرى آلتنده بولنمق: شـدت تأثر . كمال تأثر . « بو تأثرله نصل ممكن اولور ضبط فغـان ؟ — هركه زخمى خورد البتـه فغانى دارد » تأثربخش = تأثر ويريجى، متأثر ايديجى: « تأثر-بخش دلدر صوت بلبل » تأثرافزاء تأثر فزا = تأثر آرتيريجى : « بو عالمده هر نغمهٔ نوحه‌زا — اولور اهل درده تأثر فزا » سريع التأثر = تأثرى سرعتلى، چابك متـأثر اولان . جمعى : تأثرات : « بيهوده دكل تأثراتى — لكن كيمه آكلا-درسين ايواه ! — قلبه دائر »

تأثّم [ع] كناهدن صاقنمق .

تأثير [ع] اثرايتمك، ايشلەمك. ماديات ومعنوياتده قوللا-نيلير: قورشون نشانه تأثير ايتمدى. بو سوز بكا تأثير ايتـدى . تأثير بليغ = مبالغەلى، زياده تأثير : قرآن كريمك تأثير بليغى . صاعقه تأثير = يلديريم تأثيرلى، يلديريم كبى تأثيرى تيز : « نظرهٔ صاعقه تأثير سليم اوّل — نيجه آهندل بدخواهى مذاب ايتمشدر » پر تأثير = چوق تأثيرلى : نكاه پرتأثير. بى تأثير = تأثيرسز: آه بى تأثير . سريع التأثير = تأثيرى چابك، تيز تأثير ايدن : دواى سريع التأثير . جمعى : تأثيرات : تأثيرات حسنه .

تأثيم [ع] بريسنى كناهه نسبت ايتمك، كناهكار اولدك ديمك .

تأجّج [ع] طوتيشوب آلولنمق.

تأجّل [ع] وقت معينه قـدر مهلت ايستمك .

تأجيج [ع] طوتشـديروب آلولندرمك، طو-

تشديريلوب آلولندبرلمك : تأجيج نار .

تأجيل [ع] تعيين مهلت، تأ-خير: تعجيل وتأجيل. جمعی : تأجيلات .

تأخی [ع] بريسيله قارداش اولمق، بريسنی قارداش ايديمك .

تأخر [ع] صكره‌يه ، كری‌يه قالمق ، كجكمك : تأخر عزيمت . تأخر اجابت دعا . جمعی: تأخرات .

تأخير [ع] صكره‌يه، كری‌يه براقمق، براقلمق، كجكدر-مك، كجكديرلمك: «سير كاغدخانه‌يی بايرامه تأخير ايلدك» «بو يولده شيلرك بايرامه تأخيرنده‌در لذت» فی التأخير آفات = تأخيرده آفتلر واردر : «چالش مردانه ايله جبر مافات — تردد ايتمه فی التأخير آفات» جمعی : تأخيرات .

تأدب [ع] ادبلنمك، ادبنی طا-قنمق . تأدباً = تأدب صورتيله: تأدباً سوزنی رد ايتدم .

تأديب [ع] ادبلندرمك، اد-بلنديرلمك: پدر اوغلنی تأديب ايدر . بو چوجغك تأديبی لازمدر. تأديباً = تأديب صورتيله، تأديب ايچون. من لم يؤدبه الابوان ادبه الملوان = والدينی طرفندن تأديب اولنميانی زمان تأديب ايدر . جمعی : تأديبات .

تأديه [ع] ادا ايتمك ، ايدلمك؛ اوده‌مك، اوده‌نمك: ديمی تأديه ايتدم . هر بورجك تأديه‌سی واجبدر. تشديدايله غلطدر. جمعی: تأديات .

تأذی [ع] اينجنمك، رنجيده‌اولمق .

تأذين [ع] اذان اوقومق .

تأرب [ع] تكلفله كنديني ذكی كوسترمك، ذكافروشلق ايتمك : ارباب تأرب .

تأريق [ع] كيجه اويقوسز براقمق، اويقوسز برا-قلمق : عاشقی معشوقه سنك خيالی تأريق ايدر . بر صبينك تأريقی حفظ الصحه‌يه مغايردر .

تأزر [ع] بورنمك، جارلانمق.

تأسس [ع] اساسلانمق، بر طوتوب قوتلنمك ،

يرلشمك : دولت عثمانيه‌نك تأسسى اهل اسلام ايچون بر بيوك لطف الهى اولدى .

تَأَسُّفْ [ع] اسفلنمك، كدرلنمك، يانوب ياقلمق . جمعى : تأسفات .

تَأْسِيسْ [ع] وضع اساس : تأسيس مكاتب . تأسيس قوانين . جمعى : تأسيسات .

تَأَفُّفْ [ع] و

تَأْفِيفْ [ع] اوف ديه اظهار اضطراب ايتمك .

تَأْفِيكْ [ع] يالان سويلمك . جمعى: تأفيكات .

تَأَكُّدْ [ع] محكم اولمق، قوت بولمق. معنوياتده قوللانيلير : اول كلن امر صكره كلن امر ايله تأكد ايتدى .

تَأْكِيدْ [ع] محكم قيلمق، قيلنمق؛ قولتدرمك، قوتلنديرلمك . معنوياتده قوللانيلير: اول كلن امرى صكره كلن امر تأكيد ايتدى . او امرك بو امرايله تأكيدى موافق مصلحت كورينور.

تأكيداً = تأكيد صورتيله، تأكيد ايچون . جمعى : تأكيدات .

تَأْكِيلْ [ع] يدرمك، يديرلمك.

تَأَلُّفْ [ع] نظمده (ايتلاف) ه بدل قوللانيلير .

تَأَلُّمْ [ع] الملنمك : بنى نوعنك تألمى انسانى متألم ايدر .

تَأْلِيفْ [ع] امتزاج ايتدرمك، ايتديرلمك: برادرلرمك بينلرينى تأليف ايتدم . بينلرينك تأليفى مطلوب ايدى . ‹(تأليف‌بين) تعبيرى اكثريا بارشدرمق معناسنده قوللانيلير § كتاب وجوده كتيرمك، كتيرلمك: كشف الظنونى كاتب‌چلبى تأليف ايتدى . بو كتابك تأليفندن جله‌مز مستفيد اولدق § تأليف اولنمش‌كتاب، مؤلَف: شرح‌مواقف سيد شريفك تأليفيدر . بو مقامده (تأليفكرده) تعبيرى‌ده قوللانيلير . جمعى اولان (تأليفات) اكثريت اوزره (مؤلفات) معناسنده مستعملدر .

تَأَمُّرْ [ع] آمرلنمك ، تغلب ، تسلط .

تَأَمُّلْ [ع] دقتله تفكر: «مزن بى تأمل بكفتاردم —

سعدى » = تأملسز سوز سويلمه.
جمعى : تأملات .

تَأَمُّم [ع] آنا ايدينمك، برقادينى كنديه آنالق ايتمك .

تَأَمّى [ع] جاريه ايدينمك .

تَأْمِيت [ع] ذهناً تقدير مقدار، تخمين ذهنى.

تَأْمِين [ع] امين ايتمك، ايدلمك؛ امنيت ويرمك، ويرلمك: كنديسنى تأمين ايتدم. بنجه تأمينى ملتزم ايدى. بو كلمه (ويرمك، آلمق) ماده‌سيله مستعمل اولمديغى حالده جمعى اولان (تأمينات) بونلرله قوللانيلير: كنديسنه تأمينات ويردم. كنديسندن تأمينات آلدم.

تَأَنُّث [ع] قادين كبى حركت ايتمك، قادينلاشمق .

تَأَنّى [ع] برايشده عجله‌يى، خفتى ترك ايله تمكينلى طاورانمق: تأنى ممدوحدر. جمعى اولان (تأنيات) ك تشديد يا ايله استعمالى غلطدر .

تَأْنِيث [ع] مؤنث قيلمق، قيلنمق: (خصوص) كلمه‌سنك صفتنى تأنيث جائز دكلدر. صفات عربيه‌نك يرينه كوره تأنيثى لازمدر .

تَأْنِيس [ع] مونس قيلمق، قيلنمق؛ آلشدرمق، آلشديرلمق: شو حيوانى صاحبى تأنيس ايتمش. هر حيوانك تأنيسى ممكن دكلدر .

تَأَوُّد [ع] اكرلمك، دوتا اولمق .

تَأَوُّل [ع] تأويله كلمك، مؤول اولمق .

تَأَوُّه [ع] آه ايتمك، آه وانين ايتمك . جمعى: تأوهات .

تَأَوّى [ع] كنديه مسكن پيدا ايتمك، يوردلانمق .

تَأْوِيد [ع] اكرلتمك، اكرلدلمك؛ دوتا قيلمق، قيلنمق: دوچار اولديغى الم شديد قدمستقيمنى تأويد ايلدى. بر شاخ ميوه‌دارك تأويدى انكسارينى موجب اوله بيلير.

تَأْوِيل [ع] معناى ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل ايتمك، ايدلمك: متأخرين بعض آيات كريمه‌يى تأويل ايتديلر. بو آيتلرك تأويلى قيل وقالى برطرف ايلدى. § رؤيا تعبير ايتمك، ايدلمك. بو معناده (تعبير) زياده قوللانيلير. جمعى: تأويلات .

تَأَهُّل [ع] اونمك .

تَأْهِيل [ع] مسافری (صفا کلدیکز) یوللو سوز- لرله تلطیف : ایفای رسم تأهیل § اهلیتلی قیلمق، قیلنمق: برآدمی مجرد صاحب ثروت اولمسی علما ایله همپایه بولنمغه تأهیل ایده‌مز . برچوجغك تأهیلی تعلیمه وابسته در § لایق کورمك، کورلمك: سز شو افندی‌یی تأهیل ایدیورسکز فقط آندن اعلم اولان بو افندینك تأهیلی الزمدر .

تَأَيُّد [ع] قوتلنمك، قوت بولمق. اکثریا معنویاتده‌قوللانیلیر: دون آلنان خبر بو کون کلن تلغراف ایله تأید ایتدی .

تَأْيِيد [ع] قوتلاندرمك، قوتلندیرلمك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : دون آلنان خبری بو کون کلن تلغراف تأیید ایتدی . طوغری بر مدعانك اقامهٔ دلیل ایله تأییدی لازم کلیر. جمعی : تأییدات : تأییدات الٰهیه .

تَأْيِيس [ع] مأیوس ایتمك ، ایدلمك .

تَب [ع] صیتمه، حمی. تب‌زده = صیتمه‌یه، حایه طو- تلمش. تب‌لرزه = صیتمه تتره‌مسی:

«قانون ونقاره صوت شیون —
تب لرزهٔ جانکداز دفزن — غالب»

تَبَاب [ع] زیان، خسار.

تَبَابِعَه [ع] (تُبَّع) ك جمعی . اسکی یمن ملوکنه اطلاق اولنور .

تَبَادُر [ع] بردن‌بره ذهنه کلمك: بهار دینیلنجه ذهنه ایلك بهار تبادر ایدر .

تَبَادُل [ع] بربرینه بدل‌اولمق، بربرینك یرینه کچمك : فارسیده (ف، پ) حرفلرینك تبادلی شایعدر .

تَبَار [ع] هلاك .

تَبَار [ف] اصل، صوی : عالی تبار ، والاتبار = کریم الاصل، صویی ایی .

تَبَارُز [ع] ایکی خصم جنك‌ایتمك اوزره بربرینه قارشی میدانه چیقمق : عرب قهرمانلری حین تبارزده رجزلر اوقورلردی .

تَبَارَكَ الله [ع] (بارك الله) کبی استحسان بلیغ مقا-

منده ایراد اولنور : « ای طائر غیب صانكَ الله ! — پروازیكه بيك تبارك الله ! »

تَباشير [ع] مژده. تباشیرِ صبح، تباشیرِ فجر = صباحك قدومنی تبشیر ایدن اوائل صباح .

تَباشير [ف] تَبَشير دینیلن معروف بیاض معدن: «تبییضه تباشیر ایله اولسون چالیشیردم — مسرور! بنم بخت سیاهم سن اولیدك» تباشیرِ صبح، تباشیرِ فجر = صباحك ایلك آیدینلغی .

تَباعُد [ع] اوزاقلاشمق: «کوز-لرك بر لحظه کوكلمدن تباعد ایلمز — کوز کوز ایتمشدر دل سوداپناهی کوزلرك»

تَباغُض [ع] بغض ایدشمك، سوشمه‌مك : تباغض رقبا .

تَباكی [ع] آغلار کبی کورنمك، صنعی آغلامق : تباکیٔ واعظ .

تَباه [ف] بوزوق ، برباد ، خراب ، محـو اولمش : «کرچه بن کندمی تباه ایدرم — باری ابقای نام ایدر کیـدرم — موسی بن ابی الغازان لسـانندن »

تباهکار = تباه ایدیجی. تباهکاری = تباهکارلق: « تباهکاریٔ عشقه خرد دکل حائل — سید وهبی »

تَباهی [ع] تفاخر .

تَبایُن [ع] ضدیت، ایکی شیئك بربرینـه ضد اولمسی : تباین قولین .

تَبَتُّل [ع] کسلمك، ماسـوادن انقطاع ایله مخلصاً حقه توجه ایلمك .

تَبَثُّر [ع] انسانك جلدی سیویلجه‌لنمك، سیویلجه‌لر چیقارمق : تبثر چهره .

تَبجيل [ع] تعظیم . (ابجال)دن اقوادر : « آیت نور رخك اول دمکه ترتیل ایلرم — روح داودی مناقبخوان تبجیل ایلرم — علی روحی » جمعی: تبجیلات .

تَبَحُّر [ع] در یالاشمق ، علمده دریا کبی توسع وتعمق ایتمك، علّامه اولمق .

تَبْخال [ف] و

تَبْخالَه [ف] حرارتدن دوداقلرده، آغیزڭ اطرافنده پیدا اولان قابارجق، اوچوق.

تَبَخْتُر [ع] صالنه‌رق متکبرانه یوریمك: تبختر قهرمانانه.

تَبَخُّر [ع] بخاره منقلب اولمق، بوغو حالنه کلمك: صو قاینایه قاینایه تبخر ایدر § توتسولنمك. جمعی: تبخرات.

تَبْخیر [ع] بخاره قلب ایتمك، ایدلمك؛ بخار حالنه کتیرمك، کتیرلمك § توتسوله‌مك، توتسولنمك. جمعی: تبخیرات.

تَبْخیل [ع] بخله نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بخیلسین دیمك، دینلمك.

تَبَدُّع [ع] اهل سنت ایکن اهل بدعت اولمق.

تَبْدیع [ع] بدعته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ اهل بدعتسین دیمك، دینلمك.

تَبَدُّل [ع] دکشمك، باشقه بر حاله کلمك: تبدل هوا. جمعی: تبدلات.

تَبْدیل [ع] دکشدرمك، دکشدیرلمك؛ باشقه بر حاله کتیرمك، کتیرلمك: تبدیل مسلك ایتدم. بر مسلکك تبدیلی آندن دها ایسه‌نك وجودینه متوقفدر. تبدیلِ هوا = هوا دکشدرمك، ایی هوا بولمق مقصدیله نقل مکان ایتمك. تبدیل الشکل لاجل الاکل = خلقی اغفال ایچون صلحا زینه کیرمك. تبدیلاً = دکشدرمك صورتیله. جمعی: تبدیلات.

تَبْذیر [ع] اسراف صورتیله طاغتمق، طاغیدلمق: تبذیر اموال. تبذیر نقود. قرآن کریم بزی تبذیردن تحذیر ایدیور. جمعی: تبذیرات.

تَبَر [ف] بالطه § سیاح درویشانڭ یانلرنده بولندردقلری بالطه‌یه مشابه آلت.

تَبْرِئه [ع] بری قیلمق، قیلنمق: تبرئهٔ ذمت.

تَبَرّا [ف] بری اولمق، سومیوب یوز چویرمك، (تولّا) نڭ ضدی: «تبرا ایتمشدر الفت ارباب غفلتدن — انیس سافلین اولماز دل بیدار عالیدر» «سن صبر ایده‌جك صانیرسین اما — صبر ایتمم ایلرم تبرا» اصلی (تبری) در.

تَبَرُّدْ [ع] صوغومق : تبرد ماء مسخّن .

تَبَرْدار [ف] تبرلی : ابو مسلم تبردار § بالطـه‌جی ، بالطه‌لی عسکر .

تَبَرُّرْ [ع] جنـاب حقه انقیاد وطـاعت اوزره بولنمق ، ابراردن اولمق .

تَبَرُّزْ [ع] میدانه چیقمق : تبرز پهلوان کسوت پوش .

تَبَرْزَدْ [ف] نبات‌شکری ، بیاض ، اعلی شکر .

تَبَرُّعْ [ع] اوزرینـه واجب اولمیان عطیه‌یی ویرمك . تبرعاً = تبرع صورتیله . جمعی : تبرعات .

تَبَرْقُعْ [ع] پچه‌لنمك ، نقابلانمق .

تَبَرُّكْ [ع] مبـارك عد ایتمك . تبركاً = تبرك صورتیله .

تَبَرُّوْ [ع] و

تَبَرِّی [ع] بری اولمق ، سو- میوب یوز چویرمك . (تبری) نك اصلی (تبرؤ) در .

تَبْرِیدْ [ع] صوغوتمق ، صوغو- دلمق : نی سندن تبرید ایده‌مزلر . برمحب قدیمك تبریدی قولای دکلدر .

تَبْرِیكْ [ع] مبارکله‌مك ، مبا- رکله‌نمك ؛ مبارك اولسون دیمك ، دینلمك : موفقیتکزی تبریك ایدرم . بویله موفقیتـلرك تبریکی لازمه‌دندر . جمعی : تبریکات .

تَبَسُّلْ [ع] غضب ویا شجاعتدن چهره اکشیمك .

تَبَسُّمْ [ع] کولمسه‌مك : « کو- کلمجه تبسم اولدی معتاد — چشممده جهـان تبسم آباد » (ابتسام) ده باق .

تَبَشْبُشْ [ع] کولر یوزکوستر- وب التفـات ایتمك . جدیاتده قوللانلمامل .

تَبْشِیرْ [ع] مژده‌له‌مك ، مژده‌له- نمك ؛ مژده صورتنده خبر ویرمك ، ویرلمك : تشریفکزی تبشیر ایتـدیلر . کیفیتك تبشیری موجب مسرت اولدی . جمعی : تبشیرات .

تَبَصْبُصْ [ع] یالطاقلانمق : تبصبص کلبی .

تبصبص كلبانه . جمعى: تبصبصات.

تَبَصُّر [ع] كوز آچيقلغى ، دقت نظر ، ايلريسنى كورش .

تَبْصِرَه [ع] نظر دقتى جالب عبرت آميز خصوص، انسانك كوزينى آچه جق كيفيت .

تَبْصِير [ع] تعريف وايضاح.

تَبْصِيل [ع] صوغان صويوب صوغانه چويرمك. صويلوب صوغانه چويرلمك .

تَبَعاً [ع] اتباع ايله، اويه‌رق .

تَبَعُّض [ع] جزء جزء اولمق.

تَبَعَه [ع] (تابع) لك جمعى . بر دولتك تحت تابعيتنده بولنانلر. لازم كلنجه مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير . مفردى بو معناده قوللانلماز .

تَبَعِيَّت [ع] اويمه، اتباع . تبعيةً = تبعيت صورتيله .

تَبْعِيد [ع] اوزاقلاشدرمق، اوزاقلاشديرلمق .

تَبْعِيض [ع] جزء جزء ايتمك، ايدلمك .

تَبَغُّض [ع] بغض كوسترمك.

تَبَكُّم [ع] سوز سويلركن طوتيلوب قالمق .

تَبْكِيت [ع] توبيخ، تكدير § اقامهٔ برهان ايله غلبه واسكات .

تَبَلُّد [ع] آغير، تنبل اولمق .

تَبَلُّر [ع] بلورلانمق، اجسامك بلور كبى انجمادى .

تَبَلُّل [ع] ايصلانمق .

تَبَلُّه [ع] ابله اولمق § ظاهرا ابلهلك كوسترمك، ابله كبى كورنمك .

تَبْلِيغ [ع] يتشدرمك، يتشديرلمك ؛ واصل ايتمك ، ايدلمك. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: امركزى كنديسنه تبليغ ايتدم . تبليغى وظيفه‌م ايدى . جمعى : تبليغات .

تَبْلِيل [ع] ايصلاتمق، ايصلادلمق .

تَبْلِيَه [ع] اسكيتمك، اسكيدلمك.

تَبَنّى [ع] بريسنى اوغل ايديتمك، اوغللق اتخاذ ايتمك.

تَبَه [ف] (تباه) مخففى. (تباهكار) ايله (تباهكارى) دخى (تبهكار) و (تبهكارى) صورتلرنده تخفيف اولنور.

تَبْهِيج [ع] كوزللشدرمك، كوزللشديرلمك.

تَبِيع [ع] تابع، ياردیمجى، يارداق.

تَبَيُّن [ع] آچيغه چيقمق، عيان اولمق، وضوح بولمق. معنوياتده قوللانيلير: «بلايه قارشى ثباتم تبين ايتمديمى ؟»

تَبْيِيض [ع] آغارتمق، آغارتلمق § بياضه چكمك، چكلمك.

تَبْيِين [ع] آچيغه چيقارمق، چيقارلمق؛ عيان ايتمك، ايدلمك. معنوياتده قوللانيلير.

تَتابُع [ع] و

تَتالى [ع] بربرى آردنجه كيتمك، پى درپى اولمق : تتابع اضافات. تتالئ تبشيرات.

تَتَبُّع [ع] آردينه دوشوب آراشدرمق. معنوياتده قوللانيلير. جمعى : تتبعات.

تَتِمَّه [ع] برشيئك نقصانى كنديسيله تمام اولان شى، ناقص اولان شيئه اتمام ايچون علاوه ايديلن شى. جمعى : تتمات. ايكنجى تانك ضميله غلطدر.

تَتْمِيم [ع] تمام ايتمك، ايدلمك. (اتمام) دن اقوادر.

تَتَوُّج [ع] تاج كيمك.

تَتْوِيج [ع] تاج كيدرمك، كيديرلمك.

تَثاؤُب [ع] اسنه‌مك.

تَثاقُل [ع] اوشنوب آغيرلاشمق § محاربه‌يه كيتمكه تشويق ايدلمش ايكن اويالانوب قالمق.

تَثَبُّت [ع] ثابت، برقرار اولمق، ثبات كوسترمك : تثبت عزات موحدين.

تَثْبِيت [ع] ثابت، برقرار قيلمق، قيلنمق : جناب حق

بزی دین اسلام اوزره تثبیت بیوردی . جله‌نك دین حق اوزره تثبیتی لطف الٰهیدن مستدعادر .

تَثْرِیب [ع] تعییب، توبیخ .

تَثَقُّب [ع] دلیکلنمك، دلنمك : تثقب عقیق .

تَثْقِیب [ع] دلمك، دلنمك : تثقیب لؤلؤ . برایخونك تثقیبی .

تَثْقِیل [ع] آغیرلاشدرمق، آغیرلاشدیرلمق : بردرهم وضعیله ترازونك کفه‌سنی تثقیل ایتدی . کفه‌نك تثقیلنه حاجت یوق ایدی .

تَثْلِیث [ع] اوچه ابلاغ § اوچه تقسیم § اقانیم ثلثه‌یه ایمان : ارباب تثلیث .

تَثْمِیر [ع] آغاجلرك چیچکلرینی دوشوروب یمش باغلامسی : موسم تثمیر .

تَثْمِین [ع] سکزه ابلاغ § سکزه تقسیم .

تَثْنِیَه [ع] عربیده قاعدۀ مخصوصه‌سی اوزره ایکی‌یه دلالت ایدن کلمه . (مثنّٰی) دخی دینیلیر .

تَثَوُّب [ع] فرضدن صکره نافله نماز قیلمق § ثواب قازانمق .

تَثْوِیب [ع] اعطای مکافات، اعطای عوض .

تَثَیُّب [ع] قادین ثیب اولمق، طول قالمق .

تَجادُل [ع] (مجادله) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَجاذُب [ع] (مجاذبه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَجارِب [ع] (تجربه) نك جمعی . رانك ضمیله غلطدر . (تجاریب) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . « ان الرجال صنادیق مقفلة — ومامفاتیحها الاالتجاریب — لا» = انسانلر کلیدلی صندوقلردر . بونلرك مفاتیحی تجاریبدر .

تَجاسُر [ع] جسارتلنمك، جسارت ایتمك .

تَجانُب [ع] نظمده (اجتناب) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَجانُس [ع] برجنسدن اولمق : تجانس حرفین .

تَجاوُبْ [ع] نظمده (مجاوبه) یه بدل قوللانیلەبیلیر .

تَجاوُرْ [ع] (اجتواره) باق .

تَجاوُزْ [ع] کچمك : سنیّ تمشی تجاوز ایتمش § حد معروفی کچمك ، ظلم ایتمك . تجاوزکار = تجاوز ایدیجی ، ظالم . تجاوزکارانه = تجاوزکارجەسنه . تجاوزکاری = تجاوزکارلق . تجاوزی ، تجاوزیهٔ = تجاوزه منسوب ، تجاوزلو ، هجوملو : حرب تجاوزی . حرکات تجاوزیه . جمعی : تجاوزات .

تَجاوُلْ [ع] جولان ایدشمك : تجاولِ فرسان . تجاول نیسواران . جمعی : تجاولات .

تَجاهُلْ [ع] جاهل کبی کورنمك ، بیلمزلنمك : تجاهلِ عارف . « کل عارف اولکه معرفت اولسون تجاهلك — غالب » تجاهلکار = تجاهل ایدیجی . تجاهلکارانه = تجاهلکارجەسنه . تجاهلکاری = تجاهلکارلق . « ولما رأیت الجهل فی الناس فاشیا — تجاهلت حتی ظن انی جاهل — ابو العلا » = خلق آرەسنده جهلك شیوعنی کورنجه تجاهل ایتدم ، حتی بنی ده جاهل صاندیلر . جمعی : تجاهلات .

تَجَبُّرْ [ع] کبرلنمك ، جبابره طوری طاقنمق . جمعی : تجبرات .

تَجْبیرْ [ع] قیریق کمیکی صاروب اصلاح ایتمك ، قیریق کمیك صاریلوب اصلاح ایدلمك : تجبیر عظم . تجبیر عظام .

تَجْبینْ [ع] قورقاقلغه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ قورقاقسین دیمك ، دینلمك : فلان فلانی تجبین ایتدی . اویله بر قهرمانك تجبینی لایق دکل ایدی .

تَجَدُّدْ [ع] یکیلنمك : « اسکیوب کرچه خانه کیتمەده در — فکرم اما تجدد ایتمەده در » (Renaissance) مقامندەده قوللانیورز . جمعی : تجددات : بو عالم دنیایه نظر اولنسه تجددات یومیەدن عبارت بر هنکامهٔ عبرت اولدیغی رونما اولور — جودت .

تَجْدیدْ [ع] یکیلەمك ، یکیلنمك : « شان وجاندن ایستسەم دنیایی تجرید ایلرم — فیض

تجدیدمله ملت جانلی دولت شانلیدر — فاتح لسـانندن » بایرام کلنجه هرکس البسه‌سنی تجدیده چالیشیر. بایرامده البسه تجدیدی اسکی عادتدر. جمعی : تجدیدات .

تَجْدیر [ع] چوجق چیچك چیقارمق .

تَجْذیر [ع] بر عددك جذرینی آلمق، جذری آلنمق .

تَجْرِبَه [ع] دنه‌مه، دنغه: تجربهٔ طالع. تجربهٔ قلم. «مرآته باقه بر ایکی کون ایله تجربه — صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلمیدر — نحیفی » بو صورتله تجربه‌سی لازم کلیر . رانك ضمیله غلطدر .

تَجَرُّد [ع] صویغق، چیپلاق اولمق § متأهل اولمامق، اولنمه‌مك حالی § ماسوادن انقطاع ایله جناب حقه متوجه اولمق حالی.

تَجَرُّع [ع] تکلفـله ایچمك ، ایچلمك. تجرع غصه = غم یمك .

تَجْرید [ع] صویمق، صویلمق ؛ عریان ایتمك ، ایدلمك § نفسی ماسوادن قطع ایله جناب حقه متوجه اولمق حالی : « جان ودلدن کس تعلق رشته‌سن (کاظم) یوری — عالم تجریده اسبابك مهیادر سنك »

تَجْریع [ع] تکلفله ایچیرمك، ایچیرلمك : تجریع دوا.

تَجْریم [ع] برندن جریمه آلمق، آلنمق، مصادره. جمعی: تجریمات .

تَجْزِئَه [ع] جزء جزء ایتمك ، ایدلمك: تجزئهٔ مرکبات. برمرکبك تجزئه‌سی . (تجزیء) دخی بو معناده قوللانیله بیلیر .

تَجَزّی [ع] جزء جزء اولمق. اصلی (تجزؤ) در. جزء لایتجزّی = قابل انقسام اولمیان جزء، جوهر فرد . « یانده جزء لایتجزی جهان قدر » مبالغه‌سی مشهوردر .

تَجَسُّد [ع] جسدلنمك ، جسد صاحبی اولمق : تجسد جنین . تجسد حشرات .

تَجَسُّس [ع] دقتله آراشدرمق، آراشدیرلمق : تجسس احوال . احوال خصوصیه‌نك تجسسی جائز دکل . قرآن کریمده

(ولاتجسسوا) بيورلمش. جمعی: تجسسات.

تجسّم [ع] جسملنمك، مجسم اولمق، مجسم كورنمك.

تجسيم [ع] مجسم ايتمك، ايدلمك؛ مجسم كوسترمك، كوسترلمك.

تجعّد [ع] صاچ قيويرجق اولمق.

تجشّؤ [ع] ككيرمك.

تجعيد [ع] صاچی قيويرجق ايتمك، صاچ قيويرجق ايدلمك.

تجفّف [ع] ياش شی قوريمق: تجفف البسهٔ مبتله.

تجفيف [ع] قورتمق، قوريدلمق.

تجلّا [ف] تجلی: « نه طوطيدر نه آيينه او بر سرّ الهيدر — كه هم نور تجلا هم كليم طور معنادر — صبری » « كلامم سرتسر شرح مزايای تجلادر — نفعی »

تجلّد [ع] تكلفله جلادت كوسترمك.

تجلّی [ع] عيان اولمق، كورنمك: « بر تجلی ايله كيم زير نقاب طره‌دن — جلوهٔ حسنك كليم اللهی مبهوت ايلسون — حكمت » § جناب حقك قابليات مختلفه‌يه كوره اشياده ظهور آثار قدرتی: « خلاق جهان عالمه ايتدكده تجلی — هر آدمی بر حال ايله قيلمش متسلی — لا » تجليگاه، تجليگه = تجلی يری. تجلی زار = پر تجلی اولان ير: « تجليدن نه‌در مقصودی يارك بن ده حيرانم — تجلی ديده سركردان تجلی زار حيرتده » § مظهريت: « نه چاره بويله ايمش كوكلك تجليسی » § طور سيناده حضرت موسايه ظاهر اولان حال § قلب مؤمنده آثار فيض الهينك ظهوری. جمعی اولان (تجليات)ك تشديد يا ايله استعمالی غلطدر. شويله اراد اولنملی: « كيمسين بيلنمدك شو قدر واركه ايلدك — شمع تجلياتكه پروانه عالمی »

تجليد [ع] جلدله‌مك، جلدلنمك: كتابی تجليد. كتابك تجليدی.

تَجْلِيل [ع] چول اورتمك، اورتمك : تجلیل فرس .

تَجْلِيَه [ع] جلاویرمك، ویرمك: تجلیهٔ مرآت . تجلیهٔ سیف . تشدید ایله غلطدر .

تَجَمُّع [ع] طوپلانمق ، بر یره کلمك . جمعی : تجمعات .

تَجَمُّل [ع] زینتلنمك، سوسلنمك: «ایلمش مـولی تجملدن جمالنی بی نیاز»

تَجَمُّلات [ع] (تجمل)ك جمعی. اشیا، لوازم، تمات.

تَجْمِيل [ع] (تزیین) مقامنده قوللانیله بیلیر . جمعی : تجمیلات .

تَجَنُّب [ع] صاقنمق، چکنمك، اوزاقلاشمق. (اجتناب) زیاده قوللانیلیر .

تَجْمِيد [ع] طوكدرمق ، طوكدیرلمق: تجمیدماء.

تَجَنُّن [ع] دلیرمك، دلی اولمق، چیلدرمق .

تَجَنّی [ع] میوه دوشیرمك ، دوشیرلمك . بو معناده (اجتنا) زیاده قوللانیلیر § بریسنك اوزرینه صوچ آتمق، اسناد جنایت.

تَجْنِيس [ع] ایکی شیئی بر برینه مشاکل قیلمق. جمعی : تجنیسات . (جناس) ده باق .

تَجَوُّز [ع] جائز اولمیان شیئی جائز کورمك § سوزی مجاز طریقیله سویلمك . تجوزاً = مجاز طریقیله . جمعی : تجوزات .

تَجَوُّف [ع] ایچی بوشالمق، قوووق اولمق § ایچنه نفوذ ایتمك .

تَجْوِيد [ع] حسن تلاوت قرآن علمی .

تَجْوِير [ع] جوره نسبت ایتمك، ایدلمك، ظالمسین دیمك، دینلمك : تجویر خوبان .

تَجْوِيز [ع] جائز کورمك ، کورلمك . جمعی : تجویزات .

تَجْوِيع [ع] آجیقدرمق ، آجیقدیرلمق (اجاعه) دخی بو معناده قوللانیلیر : اجاعهٔ کلب . اجع کلبك یتبعك = کوپککی آجیقدرکه آردك صیره کلسون .

تجویف [ع] اویوق، قوووق ایتمك، ایدلمك: آغاجی تجویف. آغاجك تجویفی.

تجهّز [ع] لوازمی مرتب، منتظم اولمق: تجهز سفینه. تجهز ارباب سفر.

تجهیز [ع] لوازمی ترتیب وتنظیم ایتمك، لوازمی ترتیب وتنظیم ایدلمك: عساکری تجهیز. عساکرك تجهیزی. جمعی: تجهیزات.

تجهیل [ع] جهالته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه جاهل دیمك، دینلمك: برآدمی تجهیل. برآدمك تجهیلی. جمعی: تجهیلات.

تحاسد [ع] نظمده (محاسده)یه بدل قوللا نیله بیلیر.

تحاشا [ف] احتراز ایتمك، چکنمك: «دریا! بنی ایله بر تماشا — سندن ایده جکمی یم تحاشا؟» اصلی (تحاشی) در.

تحاشی [ع] احتراز ایتمك، چکنمك: مهالکدن تحاشی ایتملی. بی تحاشی = احترازسز، احترازسز اوله‌رق.

تخالف [ع] حاکمك خصمیندن ایکیسنه ده یمین ویرمسی.

تحامی [ع] نفسنی حمایه ایتمك، صاقنمق: «قبایحدن تحامی باعث نیل فضائلدر»

تحاور [ع] نظمده (محاوره)یه بدل قوللا نیله بیلیر.

تحایا [ع] (تحیّه) نك جمعی: «اهدای تحایا ایده‌لم روح رسوله»

تحبّس [ع] حبس نفس ایتمك، بر یره قاپانمق.

تحبیذ [ع] حبذّا دیمك. جمعی: تحبیذات: تحبیذات قصیده کویان.

تحت [ع] آلت. مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر: تحت قدم. تحت تصدیق. قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله استعمالی حالنده نصب ایله اوقونوب ظرفیت معناسنی مفید اولور: تحت الارض = یرك آلتنده، یر آلتنده. تحت الجلد = درینك آلتنده، دری آلتنده. بو قبیلدن اولان تعبیراتك حال موقعنده استعمال ایدیلنلری ده واردر: تحت الحفظ = محافظه آلتنده

اولەرق . (تحت الثرّی) تعبیری (یرك آلتی ، یر آلتی) معناسنده قوللانیلیر . بونده معنای ظرفیت کوزەدلمز . (زیر)ه ده باق .

تَحْتانی [ع] تحته منسوب ، آلتده بولنان ، آلتده‌کی: بیت تحتانی . دائرۀ تحتانیّه .

تَحَتُّم [ع] واجب اولمق ، درجۀ وجوبده بولنمق .

تَحَثُّر [ع] پختیلانمق: تحثردم .

تَحَجُّر [ع] طاش کبی پکشمك ، طاش اولمق ، طاش کسلمك: هر نه دینلسه متأثر اولمیوردی . کویاکه قلبی تحجر ایتمش ایدی .

تَحَجُّم [ع] حجملنمك ، جثەلنمك .

تَحْجیل [ع] کلین ویا کویکیبی زفافخانه قویمق ، بونلردن بری زفافخانه‌یه قونلمق: تحجیل عروس . تحجیل داماد .

تَحَدُّب [ع] قانبور اولمق ، قانبورلاشمق .

تَحَدُّث [ع] حادث اولمق ، یوق ایکن پیدا اولمق .

معنویاتده قوللانیلیر: تحدثِ دعوی . تحدثِ نزاع .

تَحَدُّر [ع] ایکنشه طوغری اینمك . (انحدار) زیاده قوللانیلیر .

تَحَدّی [ع] مغالبه طریقیله معارضه ایتمك: ابلغ الانبیا افندمز فصحای عربه قارشی قرآن حکیم ایله تحدی بیوردی . جمعی: تخفیف یا ایله (تحدیات) در .

تَحْدیب [ع] محدّب ایتمك ، ایدلمك؛ قانبورلاشدرمق ، قانبورلاشدیرلمق .

تَحْدیث [ع] خبر ویرمك ، ویرلمك؛ لسان شکران ایله بیان ایتمك ، ایدلمك: تحدیث نعمت . بعض نعم آلهیه‌نك تحدیثی واجبدر § نقل وروایت . جمعی: تحدیثات .

تَحْدید [ع] حد تعیین ایتمك ، ایدلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : تحدید اراضی . تحدید حرکت . جمعی : تحدیدات .

تَحْدیق [ع] کوزینی دیکوب باقمق ، دقتله باقمق .

تحذّر [ع] حذر اوزره اولمق، صاقنمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر.

تحذیر [ع] حذر ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ صاقندرمق، صاقندیرلمق: چوجقلری یالان سویلمکدن تحذیر. چوجقلرك تحذیری. جمعی: تحذیرات.

تحرّز [ع] صاقنمق، قورنمق. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر.

تحرّس [ع] صاقنمق، قورنمق. مادیاتده قوللانیلیر.

تحرّك [ع] حرکت ایتمك، قیملدانمق: تحرك اوراق اشجار § حرکه‌لنمك: تحرك حرف ساکن.

تحرّم [ع] ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورنمق: اهل تحرم حرامه میل ایتمز.

تحرّی [ع] آراشدرمق، آراشدیرلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تحریٔ فراری. تحریٔ مسئله. جمعی تخفیف یا ایله (تحریات) در.

تحریر [ع] یازمق، یازلمق: بر فقره‌یی تحریر. بر فقره‌نك تحریری. تحریراً = یازمق صورتیله، یازی ایله: تحریراً افادهٔ مرام. تحریری = تحریره منسوب، یازمق ایله، یازی ایله: امتحانِ تحریری § حر ایتمك، آزاد ایتمك، ایدلمك. بو معناده استعمالی نادردر. تحریرِ رقبه = کوله، جاریه آزاد ایتمك.

تحریرات [ع] (تحریر) ك جمعی. رسمی وغیر رسمی مکتوب. مفرد حکمنده‌در. توصیفنده تأنیثه رعایت اولنور: تحریرات وارده. (تحریرات کاتبی) تعبیرنده محررات رسمیه معناسنی مفید اولور. (تحریرات یازمق) تعبیری تحریرات دینیلن شیئی یازمق دیمك اولدیغی ایچون طوغریدر.

تحریص [ع] حریص ایتمك، ایدلمك؛ حرصلاندرمق، حرصلاندیرلمق. اکثریا مذمومانده قوللانیلیر: بر محتکری تحریص. بر مرابحه‌جینك تحریصی. جمعی: تحریصات.

تحریض [ع] تشویق ایتمك، ایدلمك. اکثریا ممدوحانده قوللانیلیر: عسکری غزایه تحریض. ارباب اقتدارك معاونته

تحريضى . (تشويق) دن اقوى
عد اولنور . جمعى : تحريضات .

تَحْريف [ع] يازلمش شيئى
افساد صورتيله تغيير ،
يازلمش شيئك بو يولده تغييرى :
توراتى تحريف . انجيلك تحريفى .
جمعى : تحريفات .

تَحْريق [ع] زياده‌سيله ياقق ،
ياقلمق § پك صوصاتمق ،
صوصادلمق .

تَحْريك [ع] حركت ايتدرمك ،
ايتديرلمك ؛ قيملداتمق ،
قيملدادلمق . ماديات ومعنوياتده قوللا-
نيلير : كهواره‌يى تحريك . حدت
مكتومه‌نك تحريكى . «تحريك
غضبدنمى رجادنمى كليرسين ؟ —
نابى» § فساده تشويق § حركه‌لى
قيلمق ، قيلنمق : تحريك حرف
ساكن . جمعى : تحريكات .

تَحْريم [ع] حرام قيلمق ، قيلنمق :
شريعت قمارى تحريم
ايتدى . خمرك حكمت تحريمى ظا-
هردر . كراهت تحريميه = مكروهيت
شديده . تحريمه = نمازده افتتاح
تكبيرى .

تَحَزُّب [ع] كروه كروه جمع
اولمق : تحزب حجاج .

تَحَزُّن [ع] محزون اولمق :
« نه‌ده جعلى ايمش محزن
يار ! — صوصه‌يم بارى كوكلسون
اغيار »

تَحْزيب [ع] كروه كروه جمع
ايتمك ، ايدلمك : تحزيب
غزات .

تَحْزين [ع] محزون ايتمك ،
ايدلمك : «دل فرقتزده
ذاتاً محزون — سن‌ده برقات دها
تحزين ايتمه» بر قلب معصومك
تحزينى لايقميدر ؟ § حزين حزين
اوقومق : قرآن كريم تلاوتنده
اختيار طرز تحزين ايديور .

تَحَسُّر [ع] حسرت چكمه ،
الدن كيدن ويا الده
ايدلمسى آرزو اولنان شى ايچون
اضطراب چكمه . (ايتمك) و (چكمك)
ماده‌لريله قوللانيلمالى : «كوكلم قاله‌جق
تحسرله — بنم طوله‌جق تفكرله
— ذكار» جمعى : تحسرات .

تَحَسُّس [ع] طلب خبر ، طلب
حوادث . (احتساس)

مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر . جمعی : تحسسات .

تَحْسِیرْ [ع] دوچار حسرت ایتمك، ایدلمك .

تَحْسِینْ [ع] کوزل قیلمق، قیلنمق: تحسینِ لفظ § بکنمك، بکنلمك: کوزل شیئی هر کس تحسین ایدر . کوزل شیئك تحسینی طبیعیدر . تحسین خوان = بکنیجی، آفرین دییجی: « حسن خط عزتی کیم کورسه تحسین‌خوان اولور » تحسین خوانی = تحسین خوانلق . جمعی : تحسینات .

تَحَشُّدْ [ع] بیریکمك، طوپلانمق. انسانه مخصوصدر . اکثریا عسکر حقنده قوللانیلیر . جمعی : تحشدات .

تَحْشِیدْ [ع] بریره جمع ایتمك، ایدلمك . انسانه مخصوصدر . اکثریا عسکر حقنده قوللانیلیر . جمعی : تحشیدات .

تَحْشِیَه [ع] حاشیه یازمق، یازلمق؛ درکنار ایتمك، ایدلمك: برفقره‌یی تحشیه. برفقره‌نك تحشیه‌سی . تشدید یا ایله غلطدر.

تَحَصُّلْ [ع] حاصل اولمق ، حصوله کلمك. معنویاتده قوللانیلیر : تحصل ایدن ممنونیت .

تَحَصُّنْ [ع] مستحکم برموقعه قاپانمق .

تَحْصِیلْ [ع] حاصل ایتمك ، ایدلمك؛ اله کتیرمك ، کتیرلمك : تحصیل علم . ویرکو تحصیلی. تحصیلدار = میری آقچه‌سی طوپلامغه مأمور آدم .

تَحْصِینْ [ع] (احصان) ایله مترادفدر. آندن اقوی عد اولنملی .

تَحَضُّرْ [ع] حاضر، حضورده اولمق : تحضر خادم . تحضر طعام .

تَحَفُّظْ [ع] کندینی حفظ ایتمك، قورنمق : صوغقدن تحفظ .

تَحَقُّدْ [ع] کینلنمك، کین طوتمق: تحقد مذمومدر .

تَحَقُّقْ [ع] حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقمق : شاعر مشهور ثابتك نظمده برطور مخصوص

صاحبی اولدیغی ارباب دقت نظرنده
تحقق ایتمشدر .

تَحْقیر [ع] خوارلامق، خوار-
لانمق : بغیر حق کیمسه‌یی
تحقیر ایتمه‌ملی . بربی گناهك تحقیری
روا دکلدر . جمعی : تحقیرات .
تحقیرآمیز = تحقیر ایله قاریشیق ،
تحقیرلی . (استحقاره) ده باق .

تَحْقیق [ع] حقیقتنی آرایوب
میدانه چیقارمق ،
حقیقتی آرانیلوب میدانه چیقارلمق :
« حقلی‌یی حقسزی امعان ایله تفریق
ایده‌لم — طور تلاش ایتمه افندی
ایشی تحقیق ایده‌لم » کیفیتك تحقیقی
لازم کلدی . جمعی : تحقیقات .

تَحَکُّم [ع] حاکملك طاقینمق ،
بریسنی بغیر حق حکمی
آلتنه آلمق . جمعی : تحکمات .

تَحْکیم [ع] محکم قیلمق، قیلنمق.
(اِحکام) ه ده باق §
حَکَم نصب ایتمك، ایدلمك . جمعی :
تحکیمات .

تَحَلُّل [ع] اجزاسی آیرلمق ،
جزء جزء اولمق : تحلل
اجسام . جمعی : تحللات .

تَحِلَّه [ع] کفارتله یمینك چکمندن
چیقمق § کفارت یمین .

تَحَلّی [ع] زینتلنمك، طونانمق :
تحلیء نسوان . فضائل
عالیه ایله تحلی . جمعی اولان (تحلیات)
تخفیف یا ایله در .

تَحْلیف [ع] یمین ایتدرمك،
ایتدیرلمك : شاهدلری
تحلیف . شهودك تحلیفی . جمعی :
تحلیفات .

تَحْلیق [ع] تراش ایتمك، ایدلمك :
تحلیق رأس . تحلیق
شارب .

تَحْلیل [ع] اجزاسنی آییرمق،
اجزاسی آییرلمق ؛ جزء
جزء ایتمك، ایدلمك : تحلیل مرکبات .
بر مرکبك تحلیلی . جمعی : تحلیلات .

تَحْلیم [ع] حلیم ایتمك، ایدلمك :
بر غضوبی تحلیم . بر
غضبناکك تحلیمی .

تَحْلِیَه [ع] تزیین ایتمك، ایدلمك؛
طونانمق ، طونادلمق .
اخلاق حمیده ایله تحلیهٔ ذات ایتمشدر .
ظاهرك دکل باطنك تحلیه‌سی
مقتضیدر .

تَحَمُّض [ع] اكشيمك، اكشيلك پيدا ايتمك : تحمض شيره .

تَحَمُّل [ع] قاتلانمق ، مادی ومعنوی يوك آلتنده سس چيقارمامق : او حيوان بو قدر يوكه تحمل ايده‌مز . « او قدر نازه تحمل ايده‌مم — وصفی » تحمل‌سوز، تحمل گداز = تحمل محو ايديجی . تحمل فرسا = تحمل آزالديجی، تحمل براقميجی . جمعی : تحملات .

تَحَمّی [ع] كندينی حايه ايتمك، قورنمق : كثرت اكلدن تحمی .

تَحْمِيد [ع] حمد ايتمك، الحمد لله ديمك . جمعی : تحميدات .

تَحْمِير [ع] اشكلكه نسبت ايتمك، ايدلمك ؛ بريسنه اشك ديمك ، دينلمك . جمعی : تحميرات .

تَحْمِيس [ع] بر شيئی آتش اوزرنده قيز ديروب طاولامق . قاموس مترجمی لسانمزده دوكلمش قهوه صاتيلان محله (تحميس) اطلاق بو مناسبته مبنی اولديغنی بيان ايله برابر قاوورمق ديمك اولان (تحميص) لفظنك دخی بو مقامده استعمالی ياقيشيق آله‌جغنی درميان ايلمشدر . ايكنجيسی انسب كورينور . هر حالده « جابا بر قهوهٔ تحسين آكا بندن (واصف) — كيم اويوب كيفه بو بش بيتم ايدرسه تخميس » بيتنده‌كی (تخميس) ك قهوه ايله مناسبتی اولمامق لازم كلير .

تَحْمِيق [ع] حمقه نسبت ايتمك، ايدلمك ؛ بريسنه احمق ديمك ، دينلمك . جمعی : تحميقات .

تَحْمِيل [ع] يوكلتمك، يوكلدلمك . ماديات و معنوياتده قوللانيلير : يوكی حاله تحميل . بر خدمتك بريسنه تحميلی . تحميلِ منت = منت آلتنده براقمق ، منتدار ايتمك ايستمك . جمعی : تحميلات .

تَحَنُّن [ع] شدتله آرزومند، مشتاق اولمق . انسان وحيوان حقنده قوللانيلير . چوجغندن آيرلمش والده‌نك تحننی . قوزيسنی قورد قاپمش قويونك تحننی : « آيرلدی قوزی اولوب مكدر — اظهار تحنن ايتدی مادر »

تحبّى [ع] نظمده (انحنا) يه بدل قوللانيله بيلير .

تحنيط [ع] حنوط دينيلن طيب ايله تعطير كفن ميّت .

تحوّل [ع] دكشمك، باشقه درلو اولمق : تحول حال . جمعى : تحولات .

تحويط [ع] ديوار چكمك، چكلمك: تحويط حائط.

تحويل [ع] دكشدرمك، دكشديرلمك ؛ باشقه درلو ايتمك، ايدلمك: اندازه‌يى متروبه تحويل . پاره‌نك غروشه تحويلى § بورج سندى . جمعى : تحويلات .

تحيّات [ع] (تحيه)نك جمعى: اتحاف تحيات ايت — پيغمبر ذى‌شانه » « نماز شام غمك قعدهٔ اخيره‌سيدر — كوكل قاپوكده تحيات يأسه ايتدى قعود — ثابت »

تحيّر [ع] حيران اولمق، حيرته دوشمك : « دلخسته ايدم تأثرمدن — دمبسته ايدم تحيرمدن » جمعى : تحيرات .

تحيّز [ع] بر طوتمق، بر ضبط ايتمك: برجسمك تحيزى § موقع مخصوص طوتمق، اعتبار واهميت پيدا ايتمك : اصحاب تحيز .

تحيّه [ع] سلام § سلام ويرمك § خير دعا ايتمك، حياك الله ديه دعا ايتمك § بقاء، ملك، مالكيت: التحية لله . تحية المسجد = مسجده كيرنجه اوطورمه‌دن قيلنان ايكى ركعت نافله نماز. (تحيّت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

تخادع [ع] آلدانماميش ايكن آلدانمش كبى كورنمك .

تخارش [ع] خيرلداشوب طالاشمق: تخارش كلاب .

تخاصم [ع] (مخاصمه) يه بدل قوللانيلير .

تخاطب [ع] (مخاطبه)يه بدل قوللانيلير .

تخبّر [ع] ابى بيلمك، كنهنه واقف اولمق . بو معناده (اختبار) دها زياده قوللانيلير .

تخبير [ع] نظمده (اخبار) ه بدل قوللانيله بيلير .

تخت [ف] مقام مخصوص حكمدارى . تختگاه ،

تختگه = تخت محلی، پای تخت .
(تخت) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر .
تخت نشین = تخته اوطوران ،
حکمدار . تخت روان = بر نوع
محفه .

تَخْتَه [ف] یونیلوب بیچیلمش
آغاج § لوح ، لوحه :
« بزده ایلر امتحان چشمانی هپ
سحرین (ندیم) — تختهٔ مشق
فسونز شمدی بز جادولره » تخته بند
= اسیر ، مقیّد . تخته پوش =
تخته دوشه‌مه‌لی اوستی آچیق محل .

تَخَتُّم [ع] خاتم طاقنمق .

تَخْتِیم [ع] (تمهیر)ه بدل قوللا-
نیلیر .

تَخْجِیل [ع] اوتاندرمق ، اوتاند-
یرلمق : برآدمی تخجیل .
بریسنك تخجیلی . جمعی : تخجیلات .

تَخَدُّر [ع] اورتولنمك ، اورتو
طوتمق : تخدر ابکار .

تَخَدُّع [ع] بیله‌رك آلدانمق :
« بو انخداع دکلدر بکم
تخدعدر — لا »

تَخْدِیر [ع] اورتو طوتندرمق ،
طوتندیرلمق : دوشیز —
کانی تخدیر والده‌لرك وظائفندندر .
نسوانك تخدیری وظائف رجالدندر .

تَخَدُّش [ع] طیرمالانمق ،
مضطرب اولمق :
تخدش اذهان .

تَخْدِیش [ع] طیرمالایوب
مضطرب ایتمك ،
طیرمالانوب مضطرب ایدلمك :
اذهانی تخدیش . اذهانك تخدیشی .
جمعی . تخدیشات .

تَخْذِیل [ع] ذلت ایچنده براقمق ،
براقلمق : بر ملحدی
تخذیل . بر وجدانسزك تخذیلی .

تَخَرُّش [ع] طیرمالانمق ، طیر-
میق یمك .

تَخَرُّق [ع] ییرتلمق : تخرق
لباس . (اختلاق) معنا-
سنه‌ده کلیر .

تَخْرِیب [ع] خراب ایتمك ،
ایدلمك : بربنایی تخریب .
بربنانك تخریبی . جمعی : تخریبات .

تَخْرِیش [ع] طیرمیقلامق ، طیر-
میقلانلمق : بریسنك

یوزینی تخریش . چهره سنڭ تخریشی .

تَخْرِیق [ع] ییرتمق، ییرتلمق : جامه‌یی تخریق . جامه‌نڭ تخریقی .

تَخْرِیف [ع] بوناقلغه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه بوناق دیمك، دینلمك : بر اختیاری تخریف . بر کنجك تخریفی .

تَخْسِیر [ع] خساره دوچار ایتمك، ایدلمك: بر تاجری تخسیر . بر تاجرك تخسیری . (اضرار) دن اقوادر .

تَخَشُّع [ع] خشوع کوسترمك، خشوعلانمق .

تَخَشُّن [ع] خشونتلنمك ، درشت اولمق. اشخاص واشیاده قوللانیلیر .

تَخَشِّی [ع] خشیتلنمك ، تعظیم آمیز برصورتده قورقق.

تَخْشِیَه [ع] خشیته دوشورمك ، دوشورلمك : تخشیهٔ قلوب .

تَخَصُّص [ع] (اختصاص) ه بدل قوللانیلیر .

تَخْصِیص [ع] خاص قیلمق ، قیلنمق، (تعمیم) ك ضدی. بتخصیص = علی‌الخصوص، خصوصا . بالتخصیص = تخصیص ایله، تخصیص ایدرك، ایدیله‌رك . تخصیصاً = تخصیص صورتیله .

تَخْصِیصَات [ع](تخصیص)ك جمعی. (مخصصات) معناسنده مستعملدر . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

تَخَضُّع [ع] خضوع کوسترمك، خضوعلانمق .

تَخْضِیب [ع] بویامق، بویانمق: تخضیب لحیه. صاچلرك حنا ایله تخضیبی .

تَخَضُّر [ع] یشیللنمك، یشیل رنك باغلامق . (اخضرار) زیاده قوللانیلیر: اخضرار اشجار.

تَخْضِیر [ع] یشیل رنك ویرمك، ویرلمك؛ یشیللندرمك، یشیللندیرلمك .

تَخْطِئَه [ع] خطايه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسى حقنده خطا ايتدى ديمك، دينلمك: بر محررى تخطئه. بر مؤلفك تخطئه‌سى. بنى تخطئه‌يه شتاب ايتمه، احتمالكه خطا ايدن سنك دايككك همشيره زاده‌سيدر — زينى زاده.

تَخَطُّر [ع] درخاطر ايتمك، ايدلمك: ماضيى تخطر. ماضينك تخطرى. جمعى: تخطرات.

تَخَطّى [ع] آتلايوب كچمك، آتلانوب كچلمك: حدودى تخطى. حدودك تخطيسى. جمعى اولان (تخطيات) تخفيف يا ايله‌در.

تَخْطيط [ع] چيزمك، چيزلمك: برخطى تخطيط. بر چيزكينك تخطيطى § ترسيم.

تَخَفُّف [ع] خفيفلنمك، خفيف اولمق § آياغه مست، چيزمه كبى قونجلو بر شى كيمك.

تَخْفيف [ع] خفيفلتمك، خفيفلدلمك: جزايى تخفيف. جزانك تخفيفى. جمعى: تخفيفات.

تَخَلُّد [ع] بريرده دائمى صورتده قالمق: جهنمده تخلد جزاى اشراكدر.

تَخَلُّص [ع] قورتلمق، خلاص اولمق: غمدن تخلص § مخلص ايدنمك، مخلصلانمق: سلطان سليم ثالث (الهامى) تخلص ايدردى.

تَخَلُّط [ع] قارشمق، قاريشيق اولمق. (اختلاط) اكثريا اشخاص حقنده قوللانلديغى حالده (تخلط) دائما اشيا حقنده استعمال اولنور: شكرك سود ايله تخلطى.

تَخَلُّف [ع] خلاف اوزره بولنمق، اويغون كلمه‌مك، اويمامق. اكثريا اشياده قوللانيلير: ساعتلر تخلف ايديور. بو طبيبك ويرديكى علاج تخلف ايتمز.

تَخَلُّق [ع] اخلاق پيدا ايتمك، اخلاقلانمق: اخلاق نبويه ايله تخلق ايتمليyz كه «تخلّقوا باخلاق الله» سرينه مظهر اوله بيله‌لم.

تَخَلُّل [ع] خلل بولمق، خلل پذير اولمق § آره‌لغه صوقلمق، آره‌سنه كيرمك.

تَخَلّى [ع] بوشالمق، بوش قالمق: تخلیٔ صراحی.

تَخْلید [ع] دائمی صورتده مقیم قیلمق، قیلنمق: ارباب اشراکی جهنمده تخلید. مشرکلرك دوزخده تخلیدی.

تَخْلیص [ع] قورتارمق، قورتارلمق: دکیزه دوشنی تخلیص. طوتیشان اوده بولنانلرك تخلیصی. تخلیص گریبان = یاقه‌یی قورتارمق.

تَخْلیط [ع] قارشدرمق، قارشدیرلمق: شرابی صو ایله تخلیط. سودك صو ایله تخلیطی. افاده قاریشیقلغی حقنده‌ده قوللانیلیر: مقاله‌یی تخلیط ایتمش، مآل استخراجی ممکن اولمیور. جمعی: تخلیطات.

تَخْلیل [ع] خلاللامق، خلاللانلمق: لحیه‌یی تخلیل. اصابعك تخلیلی.

تَخْلیه [ع] بوشالتمق، بوشالدلمق: خانه‌یی تخلیه. اوطه‌نك تخلیه‌سی. تخلیهٔ سبیل = محبوسی، موقوفی صالیویرمك. تشدید ایله غلطدر.

تَخَمُّر [ع] (اختمار) ه بدل قوللانیلیر.

تَخْمیر [ع] یوغورمق، یوغورلمق § مایه‌لندرمك، مایه‌لندیرلمك.

تَخْمیس [ع] بشه ابلاغ § بشه تقسیم § برمنظومه‌نك ابیاتنه اوچ مصراع ضمیله هر بیتنك بش مصراعه ابلاغی § تخمیس ایدلمش منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی. جمعی: تخمیسات.

تَخْمین [ع] ظن ایله بیان رأی، ظن. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تخمین طول مسافه. تخمینه کوره حال بومرکزده‌در. تخمیناً = تخمین اولمق اوزره، حکم ظنی اوله‌رق: تخمیناً شو قدردر. تخمینی = تخمینه منسوب، تخمین ایله. تخمین‌کرده = تخمین ایدلمش. جمعی: تخمینات.

تَخَوُّف [ع] قورقو پیدا ایتمك، خوفه دوشمك.

تَخْویف [ع] قورقوتمق، قورقودلمق: بر خائنی تخویف. برمحلدك تخویفی. تخویفاً

= تخویف صورتیله ، تخویف ایچون . جمعی : تخویفات .

تَخْوین [ع] خیانته نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ بریسنه خائن دیمك ، دینلمك . جمعی : تخوینات .

تَخَیُّل [ع] خیاله آلمق ، آلنمق : « وار ایله او کلشنی تخیل — پروانه‌سی کل چراغی بلبل — غالب » برکیفیتك تخیلی . جمعی : تخیلات .

تَخْییب [ع] محروم ومأیوس قیلمق ، قیلنمق : برامید-واری تخییب . برامیدوارك تخییبی .

تَخْییر [ع] ایکی شی بیننده مخیر قیلمق ، قیلنمق : بریسنی کیدوب کیتمه‌مکده تخییر . برچوجغك اوینایوب اوینامامقده تخییری .

تَخْییل [ع] ذهنده خیاله صورت ویرمك ، ویرلمك : بچین بهاری تخییل . کله‌جك خزانك تخییلی . (تخییل) دن اقوادر : « جوش حیرتدن تجلی خانهٔ تخییلده — لال اولور دل بینات حسنکی ترتیلده » جمعی : تخییلات . حضرت مولانا فخر رازی حقنده « عقل وتخییلات اوحیرت فزود » بیورمشدر .

تَدابیر [ع] (تدبیر) ك جمعی : تدابیر حکیمانه .

تَداخُل [ع] بربرینه کیرشمك ، ایکی شیدن هر بری دیکرینه داخل اولمق . اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) معناسنی مفید اولور .

تَدارُك [ع] تهیئه ، احضار . جمعی : تدارکات . فی الاصل لحوق ووصول معناسنه‌در . رانك کسریله تلفظی شایعدر .

تَدافُع [ع] ایتشمك ، قاقشمق ، متقابل ایکی قوتك بربرنده اجرای تأثیر ایتمسی § دفع دشمن . تدافعی = دفع دشمنه متعلق ، برنده طوروب کلن دشمنی دفع ایتمك صورتنده : حرب تدافعی . مقابلی (تعرضی) ویا (تجاوزی) در .

تَداوُل [ع] الدن اله کزمك ، بین‌الناس مستعمل اولمق . فی الاصل متعدی اولدیغی حالده لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانیلیر . مثلا (تداول ایدن آقچه) دینیلیر ، (تداول ایدیلن) دینلمز . (متداول) ه‌ده باق . جمعی : تداولات .

تداوی [ع] دوا ایتمك، ایدلمك: برخسته‌یی تداوی . بر علتك تداویسی . جمعی اولان (تداویات) تخفیف یا ایله‌در .

تدبّر [ع] تفکر عاقبت، تفکر حقیقت: امور مهمه‌ده تدبر. تدبر قرآن . جمعی : تدبرات.

تدبیر [ع] بر شیئك انجامنی تفکرله تهیئهٔ لوازم و ترتیب اسباب : اتخاذ تدبیر. حسن تدبیر. سوء تدبیر .

تدثّر [ع] جامه‌یه بورنمك: تدثر بوی .

تدرّس [ع] درس آلمق، درس اوله‌رق اوقومق: فلان مدرسدن تدرس ایدییورز . شافیه تدرس ایدییورلر. جمعی: تدرسات.

تدرّع [ع] زرهلنمك، زره کیمك، جوشن پوش اولمق .

تدریج [ع] درجه درجه حرکت ، تأنی . بالتدریج ، تدریجاً = تدریج ایله. علی التدریج = تدریج اوزره. تدریجی، تدریجیه = تدریجه منسوب ، تدریجلی : تعلیم تدریجی . تجاوزات تدریجیه. جمعی : تدریجات .

تدریس [ع] درس ویرمك، ویرلمك؛ درس اوله‌رق اوقوتمق ، اوقودلمق : بر کتابی تدریس . ادبیات تدریسی .

تدریع [ع] زرهلندرمك، زرهلندیرلمك ؛ زره ـ کیدرمك، کیدیرلمك .

تدسیم [ع] دفع نظر ایچون کوچك چوجغك چکه‌سی چوقورینی سیاه ایله بکله‌مك . جناب ذی‌النورین برکون نظر ربا برصبی‌یه تصادف ایدنجه بیوردی‌که: دسّموا نونته = بونك چکه‌سی چوقورینی تدسیم ایدکز .

تدسیه [ع] اغواء، اضلال .

تدفّن [ع] دفن اولنمق، مدفون اولمق .

تدفین [ع] (دفن) معناسنده قوللانیلیر .

تدقیق [ع] دقتله آراشدرمق، آراشدیرلمق ؛ اینجه الکدن کچیرمك، کچیرلمك : مسئله‌یی تدقیق . مسئله‌نك تدقیقی . جمعی: تدقیقات .

تدلّی [ع] نازلانمق. جمعی اولان (تدلیات) تخفیف یاایله‌در: تجلیات وتدلیات.

تدمیر [ع] هلاك، محو ایتمك، ایدلمك: اعدایی تدمیر. اشقیانك تدمیری. جمعی: تدمیرات.

تدنّس [ع] کیر پیدا ایتمك، کیرلنمك: تدنس جامه.

تدنّی [ع] آشاغیلامق، کریله‌مك، (ترقی) نك ضدی. جمعی اولان (تدنیات) تخفیف یا ایله‌در.

تدنیس [ع] کیرلتمك، کیرلدلمك: کاغدی تدنیس. ورقه‌نك تدنیسی. جمعی: تدنیسات.

تدویر [ع] دوندرمك، دوندیرلمك؛ چویرمك، چویرلمك: چرخی تدویر. دولابك تدویری. «طورمه احمق کبی دولابکی تدویره چالش — سعید» بو معناده (اداره) دخی قوللانیله بیلیر § دکرمی، مدور قیلمق، قیلنمق: تدویر شکل مستطیل.

تدوین [ع] برعلمی، برفنی تشکیل ایدن مسائلی جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ. تعبیر دیکرله: برعلمی، برفنی مجلداته ادراج: علم منطق تدوین. علم فقهك تدوینی. جمعی: تدوینات.

تدهّن [ع] (ادّهان) ه بدل قوللانیلیر.

تدهّی [ع] داهیه‌لشمك، اصحاب دهاکبی حرکتده بولنمق.

تدهیش [ع] (ادهاش) ه بدل قوللانیلیر. بو اقوی عداولنور. جمعی: تدهیشات.

تدهین [ع] کوزل قوقولو یاغ سورمك، سورلمك: جامهٔ عیدی تدهین. صاچلرك تدهینی.

تدیّن [ع] بورج ایدنمك، ایدینلمك: بر مبلغی تدین. برخدمتك تدینی § بردینك احکامنه تطبیق حرکت ایتمك، دیندار اولمق.

تذاکر [ع] (تذکره) نك جمعی: تذاکر وارده.

تذبذب [ع] تردد، قرارسزلق، نظامسزلق، قاریشیقلق: حال تذبذب. تذبذب امور. جمعی: تذبذبات.

تَذَرْو [ف] سوكلون دينيلن لطيف قوش : « كيمدر دوشورن هوايه سروى ؟ — آلماز قاناد آلتنه تذروى — غالب »

تَذْكار [ع] آكمق ، آكلمق ؛ ياد ايتمك ، ايدلمك : بر خصوصى تذكار . بر خصوصك تذكارى . كسر ايله غلطدر .

تَذَكُّر [ع] درخاطر ايتمك ، ايدلمك : ماضى يى تذكر . ماضينك تذكرى § بر ايشه دائر سويلشمك ، سويلشلمك . اكثريا رسمياتده قوللانيلير : بر ماده يى تذكر . بر ماده نك تذكرى . جمعى : تذكرات .

تَذْكِرَه [ع] وسيلهٔ تذكر ، ياد ايتمكه وسيله اولان شى : تذكرة الاوليا . تذكرة الشعرا § صورت معروفه ده يازيلان ورقه : « يادايت بنى كاهى ديه بر تذكره يازدم — وضع ايلر ايكن ظرفه دوشوندم كوله يازدم » § اصناف وسائره يه ويريلن ورقهٔ رسميه . محاوراتده كافك فتحيله تلفظ اولنور .

تَذْكير [ع] آكدرمق ، آكدىرلمق ؛ ياد ايتدرمك ، ايتديرلمك : بر وقعه يى تذكير . بر وقعه نك تذكيرى § مذكر قيلمق ، قيلنمق : تذكير كلمه § وعظ ايتمك : تذكير پر تأثير . جمعى : تذكيرات .

تَذَلُّل [ع] كنديني ذليل كوسترمك ، اظهار ذلت . (اظهار تذلل) دينيلهمز . جمعى : تذللات .

تَذْليل [ع] ذليل ايتمك ، ايدلمك : بريسنى تذليل . بريسنك تذليلى . (اذلال) دن اقوادر . جمعى : تذليلات .

تَذْنيب [ع] علاوه اوله‌رق ايراد ايتمك ، ايدلمك : برمسئله يى تذنيب . برمسئله نك تذنيبى § علاوه ، ذيل . جمعى : تذنيبات .

تَذَوُّق [ع] طاتمق ، طادلمق : تذوق شربت § ذوقياب اولمق . جمعى : تذوقات .

تَذْويب [ع] (اذابه) يه بدل قوللانيله بيلير . جمعى : تذويبات .

تَذْهيب [ع] آلتون سورمك ، سورلمك ؛ يالديزلامق ، يالديزلانمق : بركتابى تذهيب .

بر كتابك تذهیبی. جمعی : تذهیبات.

تذییل [ع] ذیل اوله‌رق ایراد ایتمك، ایدلمك : بر بحثی تذییل. بر بحثك تذییلی.

تر [ف] تفضیل، مبالغه اداتی. عربی، فارسی صفاته لاحق اولور : مشكلتر. نازكتر. بوكا بعضاً (ین) علاوه اولنور. بوصورت اكثریا اضافت حالنده قوللانیلیر : مشكلترین امور. نازكترین جواری. ابلهترین عوام § یاش، یاشلی، رطوبتلی : چشم تر § تازه، طراوتلی، مطرّی : میوهٔ تر. كل تر. رخسار تر. ترمزاج = جزئی شیدن منفعل اولان، بولوتدن نم قاپان : ادیب ترمزاج.

ترائب [ع] (تریبه) نك جمعی. كوكس كمیكلری، كوكس تخته‌سی. مفردی قوللانلماز.

تراجم [ع] (ترجمه) نك جمعی: تراجم احوال. جمعك ضمیله غلطدر. (ترجمه) یه‌ده باق.

تراخی [ع] كری چكلمك، كری طورمق، كجكمك، آغیر طاورانمق.

ترادف [ع] یكدیكره تابع اولمق، بر برینك آردی صیره كیتمك : ترادف سفائن § ایكی ویا دها زیاده لفظ بر معنایه دال اولمق : (اسد) ایله (غضنفر) بیننده ترادف واردر.

ترازو [ع] معروف آلت وزن: «محشرده نه‌لر چكر ترازو! — والی» (صو ترازوسی) بر تعبیر مجازیدر.

تراسل [ع] نظمده (مراسله) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تراضی [ع] بربرندن راضی اولمق. بالتراضی = رضای طرفین ایله.

ترافع [ع] (مرافعه) یه بدل قوللانیلیر. بالترافع = مرافعه ایله.

تراكم [ع] بیریكمك. ذی‌روح حقنده قوللانلماز. جمعی: تراكمات.

تراكیب [ع] (تركیب) ك جمعی. تراكیب مسجّعه.

ترانه [ف] نغمه، آهنك : ترانهٔ دلكش . ترانه‌پرداز = تغني ايديجي . ترانه پردازی = ترانه‌پردازلق § اقسام نظمدن رباعی:
« ساحر ميسين ای ترانه‌پردازشهير — برنغمه ايله بيك كوكل ايتدك تسخير — تهييج طبيعت ايتدی آهنكنوك — يكدن سكا برترانه ايتدم تحرير »

تراويح [ع] (ترويحه) نك جمعی. رمضان شريف كيجه‌لرنده قيلنان يكرمی ركعت نماز : تراويح سنت مؤكده‌در .

تربيع [ع] درده ابلاغ § درده تقسيم. تربيعاً = مربع اوله‌رق ، درت كوشه‌لی اوله‌رق § بربيت ويا مصراعك ايكی ياخود اوچ مصراع ضميله درده ابلاغی ، بو يولده ترتيب ايدلمش بر منظومه‌نك هيئت مجموعه‌سی . جمعی : تربيعات .

تربيه [ع] بسليوب بيوتمك، بسلنوب بيودلمك : بر فدانی تربيه . برچيچكك تربيه‌سی § روحانی وجسمانی احوالی اصلاح ، تعليم اخلاق واطوار : استاد شاكردينی تربيه ايدر . شاكردك تربيه‌سی استاده عائددر . تربيهٔ اطفال . (ويرمك) و (آلمق) ماده‌لريله‌ده قوللانيلير : والده‌سی قيزينه تربيه ويرر . تربيه آلميان چوجق بدبخت اولور § تعليم اخلاق واطوارك ثمره‌سی اولان صفت حسنه، حسن حال : شو افندی پك تربيه‌ليدر . بو چوجق تربيه‌سزدر . تربيه‌لی مايمون كبی. طعام حقنده قوللانيلان (تربيه) بو معنادن مجازدر . بو كلمه (تربيت) صورتنده‌ده قوللانيلير : تربيت بنات . « تربيت نا اهل را چون كردكان بر كنبدست — سعدی» = قابليتسزی تربيه‌يه چالشمق قبه اوزرنده جوز طوردرمغه قالقشمق قبيلندندر . تربيه ايدلمش ديمك اولان (تربيه‌كرده) و (تربيت‌كرده) تعبيرلری انسان حقنده مستعملدر : بو چوجق شو ذاتك تربيت‌كرده‌سيدر . دائما (تربيه) يه بدل (تربيت) قوللانيله‌ماز . آنك مقام استعمالنی سليقه تعيين ايدر. ايكيسی‌ده يانك تشديديله غلطدر .

ترتب [ع] برسببله متعلق، عائد اولمق : عهده‌مزه ترتب ادن وظيفه‌يی ايفا ايديورز

§ بر شیئك نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولمق : مأموره سوء استعمالدن مسئولیت ترتب ایدر .

تَرْتیب [ع] دیزمك، دیزلمك ؛ یرلی یرینه قویمق ، قونلمق، تنظیم : صفلری ترتیب . اشیانك ترتیبی § مرتب طاقم : ترتیب اوّل . ترتیب ثانی § پلان، پروژه، حاضرلق . ترتیب کرده = ترتیب ایدلمش . ترتیب ساز = ترتیب ایدیجی . ترتیب سازی = ترتیب سازلق . جمعی : ترتیبات .

تَرْتیل [ع] تأنی وتدبر ایله حسن قرائت : ترتیل قرآن . « باقدم اولمش پر کواکب آسمان — خالق اجرامی تبجیل ایلدم — طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار — سورهٔ (والنجم) ی ترتیل ایلدم »

تَرْجُمان [ع] بر لسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن: « بیان مقصد ایچون یاره ترجمانم وار — بلایه باق که آنی ترجمانه آکلاده مم » « لسان عشق بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن النجار » ترجمان الاسرار = حافظ شیرازی. جیمك ضمیله‌ده لغتدر .

تَرْجَمه [ع] بر لسانی دیکر لسان ایله بیان : عربجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه ایتدم. لسان‌دل ترجمه‌یه کلمز . مترجم یعنی ترجمه اولنمش مقامنده‌ده قوللانیلیر : بو منظومه فرانسزجه‌دن ترجمه‌در . ترجمهٔ حال = بر آدمك حالنی مبین مقاله، رساله . جیمك ضمیله غلطدر .

تَرَجّی [ع] اومه، امیدایدش .

تَرْجیب [ع] هیبتی حس اولنان شیئه تعظیم: ترجیب عسکر منصور. ترجیب آتش طور. جمعی : ترجیبات .

تَرْجیح [ع] زیاده شایان اعتبار عد ایتمك ، ایدلمك ؛ اوستون طوتمق، طوتلمق: علمی ماله ترجیح ایدرم. مالك علمه ترجیحی اثر غفلتدر . ترجیح بلا مرجح = وجهسز، سببسز ترجیح . جمعی : ترجیحات .

تَرْجیع [ع] سسی بوغازده اوینادوب نغمه پیدا ایتمك : ترجیع صوت § شهادتیندن هر برینی آهسته‌جه اوقودقدن صکره

تكرار رفع صوت ايله اوقومق : ترجيع مؤذن. ترجيع بند = مختلف القوافی برقاچ قسمدن مركب اولەرق هر قسمنك نهايتنده يالكز بر بيت تكرار ايديلن منظومه . قسملرك نهايتلرنده باشقەجه بر بيت ايراد اولنورسه آكا (تركيب بند) دينيلير. جمعی : ترجيعات .

تَرَحْ [ع] غم، غصه، (فرح) ك ضدی . ما الدنيا الا فرح وترح = دنيا فرح وترحدن عبارتدر . « ثباتی يوق بو عالمك آكا كيم اعتماد ايدر ؟ — فرح كلير ترح كيدر ترح كلير فرح كيدر »

تَرَحُّلْ [ع] بريردن بريره كوچك: ترحل قافله . (ارتحال) معناسنده قوللانلماملی . جمعی : ترحلات .

تَرَحُّمْ [ع] مرحمت ايتمك، مرحمته كلمك، آجيمق : « شيرين ترحم ايلدی فرهاد نردەسين ؟ » ترحماً = ترحم صورتيله، ترحمدن ناشی . جمعی : ترحمات .

تَرْحِيبْ [ع] مرحبا ديمك، سلام ويرمك، آشنالق ايتمك . جمعی : ترحيبات .

تَرْحِيلْ [ع] بريردن بريره كوچورمك ، كوچورلمك : عائلەيی ترحيل . قافلەنك ترحيلی .

تَرْحِيمْ [ع] مولی رحمت ايلسون ديمك، رحمتله ياد ايتمك: دعاده عربيی التزام ايدن غزتەلرك ايفای رسم ترحيمده « رحمةالله عليه رحمةً واسعة » ديملری طوغری دكلدر . « رحمه الله رحمةً واسعة » دينلمليدر . جمعی : ترحيمات .

تَرْخِيصْ [ع] رخصت ويرمك، ويرلمك؛ مساعده ايتمك، ايدلمك : مباحی ترخيص. مباحك ترخيصی. جمعی: ترخيصات.

تَرْخِيمْ [ع] قاعدهٔ عربيه اوزره حالت نداده اسمك حرف اخيرينی اسقاط : ترخيم منادی .

تَرْدامَنْ [ف] (آلوده دامن) مقامنده قوللانيلير . تردامنی = تردامنلك .

تَرَدُّدْ [ع] ايكی جهتدن برينه قرار ويرەميوب شويلەمی يوقسه بويلەمی ياپسەم يوللو ايكيرجينلك حالنده بولنمق : اجرای

خیرده تردد جائز دکل . بلا تردد == ترددسز اوله‌رق : « میدانه کیروب بلاتردد — دیرمش او دلیر مرتضی‌شان — اولمکدن اولورمی‌یم هراسان ؟ — اولمك ایچون ایلدم تولد » بی‌تردد == ترددسز، ترددسز اوله‌رق: «صاتیلق ایدوب اوجوزدر دیدیکك متاع فکری — مترددین آلیرلر دل بی تردد آلماز » « او دخی امتحانه کیرمش ایدی — بی تردد جواب ویرمش ایدی »

تَرْدَسْت [ف] الی ایشه یاقیشان، ماهر، استاد. تردستی == تردستلك . « قطره‌لر فیض اهلنك چشمنده عماندر بتون — نظره‌لر تردستیٔ فیاضنه حیراندر بتون »

تَرْدِیدْ [ع] یا شویله یا بویله دیه احتماللی صورتده ادارهٔ کلام .

تَرْدِیفْ [ع] (ارداف) ه باق. تردیفاً == تردیف ایده‌رك، ایدیله‌رك، تردیف صورتیله.

تَرْذِیلْ [ع] رذیل ایتمك، ایدلمك: بر ادبسزی ترذیل. بر خائنك ترذیلی .

تَرْذِیلِیَّاتْ [ع] ترذیل ایچون سویلنیلن سوزلر.

تَرْزَبانْ [ف] حاضر جواب : شاعر ترزبان . خامهٔ ترزبان . « طبعمك بر ترجان ترزبانیدر قلم — نفعی » ترزبانی == ترزبانلق : « ادعای ترزبانی باقلی رسوا ایدر »

تَرَزُّنْ [ع] اظهار وقار .

تَرْسْ [ف] قورقو. ترسناك == قورقویه دوچار اولان.

تَرْسا [ف] خرستیان : « مربیٔ مسلمان ویهود وکبر وترسادر — نفعی » ترسابچه == ترسا یاوروسی، ترسا چوجغی .

تَرْسانْ [ف] قورقوجی، خوف ایدیجی . (هراسان) زیاده قوللانیلیر . ترسان ترسان == قورقه قورقه : « کوردی کیم طورمغه یوقدر امکان — عزم‌راه ایلدی ترسان ترسان »

تَرْسانَه امور واعمالات بحریه‌نك محل اجراسی . (دار الصناعه) دن ویا ایتالیانجه

(دارسانه) دن محرفدر دیرلر . بعض ارباب تدقیقك بیاننه كوره (ترساخانه) دن مخفف ایمش. اثنای فتح قسطنطینیه‌ده نصاری اسرایی عسكر اسلام ایله اختلاطدن منع ایچون بیلدیكمز ترسانه موقعنده (ترساخانه) نامی ویریلن برمحلّه حبس اولنورمش. بوتعبیر مؤخراً كثرت استعمال ایله او صورتده تخفیف اولنه‌رق شمدیكی معناده قوللانلمغه باشلامش .

تَرَشُّب [ع] مایعك دیننه چوكمك .

تَرَسُّم [ع] (ارتسام) ه بدل قوللانیلیر : « پیكر روح پرور دلدار — لوح دلده ترسم ایتمشدر »

تَرْسیل [ع] (ترتیل) ایله مترادفدر. (مرسّل)ه‌ده باق .

تَرْسیم [ع] رسم ایتمك، ایدلمك؛ رسمنی یاپمق ، رسمی یاپلمق: برسفینه‌یی ترسیم . برمنظره‌نك ترسیمی .

تَرَشُّح [ع] مایع صیزمق، ترکبی خارجه چیقمق. كلّ اناء یترشح بمافیه = هر قاب ایچنده بولنان شیدن صیزنتی ویرر، هركس درونده اولانی اظهار ایدر. جمعی: ترشحات .

تَرْشیح [ع] تربیه. بو معناده آزقوللانیلیر § عباره‌ده مشبه‌به ملایم برشی ایرادی. جمعی: ترشیحات .

تَرَشُّف [ع] (ارتشاف) ایله مترادفدر .

تَرَصُّد [ع] دقتله كوزتمك ، كوزه‌دلمك : دشمن پیشدارلرینی ترصد . دمدارلرك ترصدی . جمعی : ترصدات .

تَرْصیع [ع] اوزرینه جواهر اوطورتمق، اوطورتمه‌لی یاپمق صورتیله تزیین : برنشانی ترصیع . برساعتك ترصیعی § ایكی فقره‌دن هر برینی تشكیل ایدن الفاظك وزن وقافیه‌جه بربرینه توافقندن عبارت برصنعت ادبیه : « منحصردر سوزلرم اوصافكه — منتظردر كوزلرم الطافكه ـ لا » جمعی : ترصیعات .

تَرْصین [ع] رصانت ویرمك، ویرملك : برموقعی تر-

صين . بر حصارك ترصيني . جمعى : ترصينات .

تَرْضِيَه [ع] رضى الله عنه ديه دعا ايتمك : اصحاب كرامك اسملرى ياد اولندقجه ترضيه ايدرز § كوجنديريلن آدمه عفو ورضاسنى جلب ايچون ايديلن معاملهٔ نادمانه . بو معناده (ايتمك) مادەسيله قوللانلماز، (ويرمك) مادەسيله قوللانيلير : فلان فلانه ترضيه ويردى .

تَرْطِيب [ع] رطوبت ويرمك، ويرلمك : اوراق ترطيب . اوراقك ترطيبى § طراوت ويرمك، ويرلمك : ترطيب لسان . ترطيب دماغ .

تَرَعُّدْ [ع] (ارتعاد) ايله مترادفدر .

تَرْعِيب [ع] (تخويف) ه بدل قوللانيله بيلير .

تَرْعِيش [ع] رعشەدار ايتمك، ايدلمك . بو معناده (ارعاش) دخى قوللانيله بيلير .

تَرْغِيب [ع] (ارغاب) ه باق . جمعى : ترغيبات .

تَرْغِيم [ع] (ارغام) ه باق .

تَرَفُّع [ع] يوقارى قالقمق، يوكسلمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : ترفع بنيان . ترفع منزلت .

تَرَفُّق [ع] حلم ايله، ملايمتله معامله .

تَرَفُّه [ع] رفاه بولمق، وسعت حاله نائل اولمق .

تَرْفِيع [ع] يوقارى قالدرمق، قالديرلمق ؛ يوكسلتمك، يوكسلدلمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : ترفيع بنا . ترفيع رتبه . ترفيعاً = ترفيع صورتيله . جمعى : ترفيعات .

تَرْفِيق [ع] آرقداش ايتمك، ايدلمك ؛ يانه قاتمق، قاتلمق . اكثريا انسان حقنده قوللانيلير : فلانى فلانه ترفيق . عليك وليه ترفيق . ترفيقاً = ترفيق ايدەرك، ايديلەرك .

تَرْفِيه [ع] (ارفاه) ه باق : ترفيه عباد . ترفيه رعايا .

تَرَقُّب [ع] (ارتقاب) ه باق .

تَرَقُّص [ع] بردوزی‌یه‌ یوقاری چیقوب آشاغی اینمك. ماکنه‌لرك بو یولده ایشلین آلتلری حقنده استعمالی پك یاقیشیق آلیر .

تَرَقّی [ع] ایلریله‌مك ، ایلری کیتمك ، اولکی حالدن دها ایی برحاله کلمك : «هر هانکی شیئه ایتسه توجه جهانیان — یوماً فیوماً آنده ترقی فزون اولور — بی ارتیاب هر نه‌دن اعراض ایدرسه خلق — بالطبع رفته رفته تدنی نمون اولور» ترقی جو — ی = ترقی آرایجی، ایستیجی، ترقی طرفداری . ترقی جویانه = ترقی جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ترقی جویی = ترقی جولق . ترقی شکن = ترقی‌یه مانع اولیجی . ترقی‌شکنانه = ترقی شکنجه‌سنه . ترقی شکنی = ترقی شکنلك . جمعی اولان (ترقیات) تخفیف یا ایله‌در : «ترقیات صنایع رفاهه باعثدر — بزم ایچون بوجهت اقدم مباحثدر»

تَرْقیش [ع] تزیین کلام . جمعی : ترقیشات .

تَرْقیص [ع] رقص ایتدرمك، ایتدیرمك: بررقاصی ترقیص . بر رقاصه‌نك ترقیصی .

تَرْقیع [ع] یامامق، یامانمق؛ یامه اورمق، اورلمق: لباس کهنه‌یی ترقیع .ییرتیق جبه‌نك ترقیعی .

تَرْقیق [ع] صورت نازکانه‌ده ادارهٔ کلام : «نظم ایتدیکی هرغزل کوزلدر — ترقیق سخنده بی بدلدر»

تَرْقیم [ع] رقم آتمق، آتلمق : برعددی ترقیم. بریکونك ترقیمی § یازمق، یازلمق: بر ورقه‌یی ترقیم . بر جوابنامه‌نك ترقیمی .

تَرْقین [ع] بوزمق، بوزلمق؛ آره‌دن چیقارمق ، چیقارلمق: براسمی ترقین . برقیدك ترقینی .

تَرْك [ع] براقمق، براقلمق؛ واز کچمك ، واز کچلمك : برمسلکی ترك . برعادتك ترکی . «خیلی مشکلدر کیشی ترك ایلمك معتادینی — خیالی» «ترك ایلدم قبالری کیدم عبالری — فصیح»

تَرَکُّب [ع] برشی دیکرشی ایله برلشوب امتزاج ایتمك،

مركّب اولمق . جمعی : تركبات .

تَرْكَشْ [ف] (تیرکش) مخففی : « ینه بو تیر بكا كندی ترکشمدندر — نابی »

تَرَكُّنْ [ع] ارکاندن اولمق، معناً قوت بولمق: « بربلده‌ده وار تمکن ایله — کسب شرف ایت ترکن ایله »

تَرِكَه [ع] میتك میراثی، مخلفاتی. محاوراتده رانك فتحیله مستعملدر .

تَرْكِیبْ [ع] مركّب قیلمق، قیلنمق: اجزایی ترکیب. بسائطك ترکیبی § بربرینه مرتبط ایکی ویا دها زیاده لفظ، عباره § برقاچ شیئك برلشدیرلمسندن وجوده کلمش دوا وسائره . بو معناده (مرکّب) دیمك اوله‌رق قوللا نیلیر . جمعی : ترکیبات . (ترکیب بند) (ترجیع) ده کوسترلمشدر .

تَرْكِیزْ [ع] (رکز) ه بدل قوللا نیله بیلیر .

تَرْكِیكْ [ع] رکاکت ویرمك، ویرلمك؛ رکیك ایتمك، ایدلمك : عباره‌یی ترکیك . بیتك ترکیکی .

تَرَمْرُمْ [ع] سوز سویلیه‌جك کبی طاورانمقله برابر سویلیه‌میوب قالمق: ترمرم خائف. ترمرم الكن .

تَرْمِیمْ [ع] تعمیر: « خانۀ قلبم ایلسون ترمیم — کعبه یابمق دیلرسه ابراهیم — باقی » جمعی : ترمیمات . (تعمیر) ده باق.

تَرَنُّحْ [ع] سرخوشلق ویا باشقه برعارضه‌دن طولایی ایکی طرفه تمایل ایده‌رك یورمك . نباتاتك روزکار ایله تمایلی دخی بونکله افاده اولنه بیلیر . جمعی : ترنحات: ترنحات اغصان .

تَرَنُّمْ [ع] دلکش بر صورتده اجرای آهنك : ترنم خوانندکان . ترنم نی . « آچل ای فصل دی سن کلستانلردن آچلسون کل — ترنم ایله بلبل ! مطربم جنکم ربابمسین — ندیم » « اثنای ترنمده تکلم اولنورمی ؟ » ترنمساز = ترنم ایدیجی . ترنم سازی = ترنم سازلق . ترنم سنج = نغمه سنج : « موسم کل کلدی بلبلر !

ترنم سنج اولك — ديكلمك اى عاشقان ساخورده كنج اولك» ترنم‌سنجى = ترنم سنجلك . جمعى : ترنمات : «مادام كه بيتميور حياتم — ظن ايته بيتر ترنماتم»

تَرَوُّح [ع] برشيدن رايحه آلمق، رايحه‌لانمق: تروح ثياب .

تَرْوِيج [ع] رواج ويرمك، ويرلمك؛ رواجلاندرمق، رواجلانديرلمق : برلفظى ترويج . بر فكرك ترويجى . «ترويجه سعى ايدر كيشى البت متاعنى» جمعى : ترويجات .

تَرْوِيح [ع] رايحه ويرمك، ويرلمك؛ رايحه‌لاندرمق، رايحه لانديرلمق : برجامه‌يى ترويح . برلباسك ترويحى . (اراحه) مقامنده‌ده قوللانيله بيلير . جمعى : ترويحات .

تَرْوِيحَه [ع] تراويح نمازينك هر درت ركعتى .

تَرْوِيق [ع] سوزوب طورلتمق، سوزيلوب طورلدلمق: صوبى ترويق . شربتك ترويقى .

تَرْوِيَه [ع] دقتله تفكر § اروا . يوم الترويه، يوم ترويه = ثامن ذى الحجه، يوم عرفه‌دن مقدم اولان كون . حضرت خليل‌اللهك كيجه كورمش اولديغى رؤياى ذبحى تأمل بيورديغى ويا حجّاجك نفسلريله دابه‌لرينى سيراب ايدوب صويى اولميان منايه كيتدكلرى كون اولديغى ايچون اطلاق اولنمشدر .

تَرَهُّب [ع] راهب اولمق، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل اولمق .

تَرْهِيب [ع] (ارهاب) ه باق . اكثريا (تحذير) مقامنده قوللانيلير : شاكردانى عطالتدن ترهيب ايله چالشمغه ترغيب ايدردى . ترهيباً = ترهيب صورتيله، ترهيب ايچون . جمعى : ترهيبات . «بو ترغيبات وترهيباتدن مقصود ربانى — بتون ابناى آدمده حصول استقامتدر»

تَرِيكَه [ع] كيمسه طرفندن تزوجنه رغبت اولنميوب قالمش اولان قاديججغز .

تَزاحُف [ع] محاربه‌ده طرفين عسكرى بربرينه

يوريوب چاتمق: تزاحف كتائب. تزاحف افواج .

تَزاحُم [ع] غلبه لكدن صيقشمق: تزاحم ناس. تزاحم امور . تزاحم افكار . (ازدحام) اكثريا انسان حقنده قوللانيلير . جمعى : تزاحات .

تَزاوُر [ع] زيارت ايدشمك ، بربرينى زيارت ايتمك : رسم تزاور . ايام تزاور . جمعى : تزاورات .

تَزاوُل [ع] (مزاوله) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَزايُد [ع] (ازدياد) ه باق . جمعى : تزايدات .

تَزَبُّد [ع] كوپوكلنمك، كوپورمك : تزبد ماء . تزبد فم § قايمافلانمق : تزبد لبن .

تَزْبير [ع] يازمق ، يازلمق . اكثريا (تحريراً اشعار) موقعنده ايراد اولنور : برخصوصى تزبير . كيفيتك تزبيرى . جمعى اولان (تزبيرات) جديانده قوللانلماز .

تَزْفيت [ع] زفتله مك، زفتلنمك: سفينه يى تزفيت .

كمينك تزفيتى . مصارف تزفيت .

تَزَقُّم [ع] تكلفله يوتمق، يوتلمق: لقمه يى تزقم . بر مبلغك تزقى . ذمّياتده قوللانيلير .

تَزَكّى [ع] اهل صلاح اولمق، صلحادن اولمق : تزكى ايدن فلاح بولور .

تَزْكِيه [ع] حال صلاحه كتيرمك، كتيرلمك: تزكيۀ نفس § بو آدم اهل صلاحدنميدر دكلميدر؟ ديه اربابنه صورمق معاملۀ شرعيه سى : تزكيۀ شهود . تزكيۀ ميّت . تشديد ايله غلطدر. بريسى (تزكيه) يى (تسكيه) صورتنده يازمش . كورنلر « سنك تزكيه ك بوزوق » ديمشلر .

تَزَلْزُل [ع] تيرنمك، ايرغالانمق، صارصلمق، صاللانمق : تزلزل زمين . تزلزل اقدام. تزلزل دماغ .

تَزَلُّق [ع] قايمق، سورچمك : تزلق اقدام .

تَزْليق [ع] (ازلاق) ه باق .

تَزَمُّلْ [ع] جامه‌یه بورنمك : تزمل نبوی .

تَزْمِيلْ [ع] ثوب ایچنه صارمق، صارلمق: چوجغی تزمیل. صبینك تزمیلی .

تَزَنْبُرْ [ع] کبرلنمك ، قورلمق ، روحه ثقلت ویره‌جك بر طور طاقنمق .

تَزَنْدُقْ [ع] زندیق اولمق .

تَزَوُّجْ [ع] نکاح ایله آلمق، آلنمق؛ زوجه ایدنمك، ایدینمك : بر ثیبی تزوج . بر دو- شیزه‌نك تزوجی .

تَزَوُّدْ [ع] یانه آزیق آلمق ، زادراه تدارك ایتمك .

تَزْوِيجْ [ع] قوجه‌یه ویرمك، ویرلمك : بر قیزی بر دلی‌قانلی‌یه تزویج . بر مخدره‌نك بر افندی‌یه تزویجی. جمعی : تزویجات .

تَزْوِيدْ [ع] زادراه ویرمك ، ویرلمك؛ آزیقلاندرمق، آزیقلاندیرلمق : تزوید رهروان .

تَزْوِيرْ [ع] یالانی تزویج ایچون تلله‌یوب پوللامق، تزیین دروغ . تزویراً = تزویر صورتیله . جمعی : تزویرات .

تَزَهُّدْ [ع] اختیار زهد ایتمك، زاهد اولمق : « پك گنج ایکن ایتلمش تزهد — اولمق دیله‌مش ولیّ معصوم »

تَزَيُّنْ [ع] بزنمك ، سوسلنمك ، زینتلنمك: « زینتمی بولور چیچکله دستك؟ — دستکله چیچك تزین ایلر » جمعی : تزینات: تزینات زن مزاجانه .

تَزْيِيدْ [ع] آرتیرمق، آرتیرلمق، چوغالتمق، چوغالدلمق، زیاده‌لشدرمك ، زیاده‌لشدیرلمك : نقود موجوده‌یی تزیید . نقد مو- جودك تزییدی . تزیید مشقت . تزیید مسرت . جمعی : تزییدات .

تَزْيِيفْ [ع] قلبه چیقارمق، چیقارلمق؛ قلب اولمق اوزره کوسترمك ، کوسترلمك : بر آدمی تزییف . بر کتابك تزییفی . آقچه حقنده قوللانلماز . جمعی : تزییفات .

تَزْيِينْ [ع] سوسله‌مك، سوسلنمك زینتله‌مك ، زینتلنمك :

بر اوطـه‌یی تزیین . بر صـالونك تزیینی . تزیین ذات . تزیین کلام . جمعی : تزیینات .

تَسَاؤُل [ع] دیلنجیلك ایتمك ، دیلنمك .

تَسَابُقْ [ع] (مسابقه) یه بدل قوللا نیله بیلیر .

تَسَاقُطْ [ع] بربرینی متعاقب دوشمك ، دوششمك : ایكی قوتك تساقطی . ایكی دلیلك تساقطی .

تَسَالُفْ [ع] ایكی آدم بربریله باجاناق اولمق .

تَسَامُحْ [ع] (مسامحه) یه بدل قوللا نیلیر . جمعی : تسامحات .

تَسَاوِی [ع] بر درجه‌ده ، بر مقـدارده اولمق ، یكسان اولمق : تساویٔ لیل ونهار . ایكی قوتك تساویسی . (مساوات)ده باق .

تَسَاهُلْ [ع] (مساهله) یه بدل قوللا نیلیر . جمعی : تساهلات .

تَسَایُفْ [ع] (مسایفه) یه بدل قوللانیلیر .

تَسَبُّبْ [ع] سبب اولمق ، تسبباً = سبب اولمق صورتیله .

تَسْبِیح [ع] تنزیه وتقدیس ایتمك ، سبحان الله دیمك . جمعی : تسبیحات : « ای موحدلر یك آهنك حریم شـوق اولك — عرشی طوتسون نغمهٔ علیای تسبیحاتكز » § ایپلكه دیزلمش دانه‌لردن متشكل معروف تعداد اذكار آلتی : « كیرمش كر و حـدته آلمش اله تسبیح — روحیٔ بغـدادی » « بنی ترك ایلمه مانند نشان تسبیح — یسری »

تَسْبِیغ [ع] یدی‌یه ابلاغ § یدی‌یه تقسیم .

تَسْبِیك [ع] اریدوب قالبـه دوكمك ، اریدیلوب قالبه دوكلمك : برآلتون كولچه‌سنی تسبیكی . بر پارچه كوموشـك تسبیكی . جمعی : تسبیكات .

تَسْبِیل [ع] (اسبال) ه بدل قوللا نیله بیلیر .

تَسَتُّرْ [ع] كیزلنمك ، اورتنمك . اكثریا قادینلرك نا محرمه

کورنمه‌مك ایچون التزام ایتدكلری
تقیدات مشروعه‌یه اطلاق اولنور:
تستر مخدرات . تستر نسوان .

تَسَجُّد [ع] سجده ایتمك، سجده‌یه
قاپانمق : « اس ای صبا
لطیف اولور چنلرك تسجدی —
جناب حقه آنلرك عجب بومی تعبدی »

تَسْجِیر [ع] (تفجیر) ایله مترا-
دفدر .

تَسْجِیع [ع] كلامده سجع كتیر-
مك، كتیرلمك؛ كلامی
سجعلی قیلمق، قیلنمق : بر عباره‌یی
تسجیع . برفقره‌نك تسجیعی. جمعی:
تسجیعات .

تَسْجِیل [ع] سجلّه قید ایتمك،
ایدلمك : بر وقعه‌یی
تسجیل. بردعوانك تسجیلی. جمعی:
تسجیلات .

تَسْجِین [ع] زندانه قویمق،
قونلمق : بر جانی‌یی
تسجین . بر قاتلك تسجینی .

تَسْحِیر [ع] آلداتمق، آلدادلمق؛
مسحور ایتمك، ایدلمك:
« تسحیر عیون ایدر نكاهك —
تسخیر درون ایدر نكاهك » دقت
نظر اصحابنك تسحیری كوججه‌در .
جمعی : تسحیرات .

تَسَخُّن [ع] ایصنمق، قیزمق :
تسخن طاس .

تَسْخِیر [ع] اطاعته كتیرمك،
كتیرلمك ، الده ایتمك ،
ایدلمك: بركشوری تسخیر. برقلبك
تسخیری . « فتح خیبر اوله‌لی ایلمه-
مشدر كیمسه — زور بازو ایله بر
بویله حصاری تسخیر — نفعی »
جمعی : تسخیرات .

تَسْخِین [ع] ایصتمق، ایصیدلمق؛
قیزدرمق، قیزدیرلمق :
قابی تسخین . صویك تسخینی .

تَسْدِید [ع] اوزونلغنه طوغرلتمق،
طوغرلدلمق : سنانی
تسدید . بازونك تسدیدی .

تَسْدِیس [ع] آلتی‌یه ابلاغ §
آلتی‌یه تقسیم § بر
منظومه‌نك ابیاتنه دردر مصراع
ضمیمه‌له هر بر بیتنك آلتی مصراعه
ابلاغی، تسدیس ایدلمش برمنظومه‌نك
هیئت مجموعه‌سی. جمعی: تسدیسات.

تَسَرُّع [ع] شتاب ايتمك، قوشمق. شرور حقنده قوللانيلير.

تَسَرّه [ع] (تسرير) ايله مترادفدر.

تَسَرّى [ع] (استسرار)ه باق: «عقلا آنده تحرى ايلر — اكثرى ميل تسرى ايلر — سنبلزاده — ازدواج حقنده»

تَسْريب [ع] كوندرمك، كوندرلمك. عادى شيلر حقنده قوللانيلير: چوبانلرى تسريب. گبه‌لرك تسريبى.

تَسْريج [ع] اكر اورمق، اورلمق؛ اكره‌لمك، اكرلنمك: حيوانى تسريج. طايك تسريجى.

تَسْريح [ع] (تطليق) معناسنده قوللانيلير: تسريح زوجه.

تَسْريع [ع] سرعت ويرمك، ويرلمك؛ سرعتلندر-مك، سرعتلنديرلمك: چرخك حركتنى تسريع. جريان امورك تسريعى. تسريعاً = تسريع صورتيله، تسريع ايچون. جمعى: تسريعات.

تَسْرير [ع] سويندرمك، سويندرلمك: بر محزونى تسرير. بر بيچاره‌نك تسريرى. عربيده مستعمل اولميان بو كلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتياج واردر. جمعى: تسريرات.

تَسْريق [ع] خرسزلغه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه خرسز ديمك، دينلمك: برشخصى تسريق. بر مجهول الاحوالك تسريقى. جمعى: تسريقات.

تَسْرِيَه [ع] غمى برطرف ايتمك، غم برطرف ايدلمك: تسريهٔ اكدار. تسريهٔ اندوه.

تَسْطيح [ع] ياصى، دوز ايتمك، ايدلمك؛ مسطح قيلمق، قيلنمق: برطوپراق يغيننى تسطيح. كره‌نك تسطيحى.

تَسْطير [ع] يازمق، يازلمق. اكثريا شايان احترام اولان شيلر حقنده قوللانيلير:

امرنامه‌یی تسطیر. امر عالینك تسطیری.

تَسَفُّل [ع] سفیل، آشاغی، بایاغی اولمق، آشاغیلامق، بایاغیلاشمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تسفل سئله. تسفل اعتبار.

تَسَفُّه [ع] سفیه اولمق.

تَسْفیر [ع] سفره کوندرمك، کوندرمك: بریسنی تسفیر. برذاتك تسفیری.

تَسْفیف [ع] توز حالنه کتیرمك، کتیرمك. اکثریا علاج حقنده قوللانیلیر: اجزایی تسفیف. اجزانك تسفیفی.

تَسْفیل [ع] سفیل، آشاغی، بایاغی ایتمك، ایدلمك. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: بر آدمی تسفیل. بر مزینك تسفیلی.

تَسْفیه [ع] سفیهلکه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه سفیه دیمك، دینلمك: بر میراث یدی‌یی تسفیه. برشیقك تسفیهی.

تَسَقُّف [ع] بر خرستیان پاپاسلغی طاقنمق، پاپاس اولمق § بنا طاوانلانمق.

تَسْقیف [ع] بر خرستیانی پاپاس ایتمك، بر خرستیان پاپاس ایدلمك: فلانی تسقیف. فلانك تسقیفی § بنایی طاوانلامق، بنا طاوانلانمق: خانه‌یی تسقیف. اوطه‌نك تسقیفی.

تَسْقیم [ع] خسته ایتمك، ایدلمك § سقامته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ سقامتلیدر دیمك، دینلمك: بر قولی تسقیم. بر رأیك تسقیمی.

تَسْقیه [ع] (اسقا) یه بدل قوللانیلیر. یانك تشدیدیله غلطدر.

تَسَکُّر [ع] سرخوش اولمق، مست اولمق.

تَسَکُّن [ع] کسب سکون ایتمك، یاتشمق: تسکن دریا. تسکن غوغا.

تَسْکیر [ع] (اسکار) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

تَسْكِين [ع] سكون حالنه كتيرمك، كتيرلمك ؛ ياتشدرمق، ياتشديرلمق : « تسكين جوشش دل ايدن آب ديده‌در — باران اولنجه اولماز ايمش پايدار موج — سامی » حدتك تسكينی .

تَسَلُّب [ع] زوجه زوجی وفات ايتمك جهتيله ترك زينت ايده‌رك ماتم لباسی كيوب ياس طوتمق .

تَسَلُّح [ع] سلاح قوشانمق، سلاحلانمق .

تَسَلْسُل [ع] زنجيروارى بربرينه اولاشوب كيتمك : تسلسل اسباب . تسلسل جبال . تسلسل روايات. « بلبلر ايدنجه فصله آغاز — واديده ايدر تسلسل آواز » جمعی : تسلسلات .

تَسَلُّط [ع] صاتاشمق ، مسلط اولمق، حاكمانه معامله‌ده بولنمق : قانون وار ايكن كيمسه كيمسه‌يه تسلط ايده‌مز . جمعی : تسلطات .

تَسَلُّم [ع] تسليم اولنان شيئی اخذ وقبض: تسليم وتسلم معامله‌سی اجرا اولندی .

تَسَلِّی [ع] غمناك اولان كيمسه‌نك كوكلی نصيحت، تلطيف، تبشير كبی بعض اسباب ايله آچلمق ، متسلی اولمق . (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز، (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير: سوزلركزدن تسلی بوليورم . كوكلم سزی بولمدقچه تسلی بوله‌ماز . (ويرمك) ماده‌سيله‌ده مستعملدر: «كوكلمی آلدك تسلی ويردك ای دلبر بكا — شمدی سن اولدك ولی نعمت اكبر بكا» تسلّی بخش = تسلی ويريجی: «يازيق ام الكتاب عشق ايچون تفسير يوقدر يوق — تسلی بخش اهل حال اولور تعبير يوقدر يوق — حكمت» تسلی پذير = تسلی قبول ايديجی : « نه‌در دردك ای روح علوی مسير؟— نيچون اولميورسين تسلی پذير ؟ » تسلی ياب = تسلی بوليجی : « آكوب عصيان بی پايانمی ديركن هزار افسوس — تسلی ياب اولور (لا تقنطوا) دن خاطر مأيوس» جمعی اولان (تسليات) تخفيف يا ايله در . اسلوب فارسی اوزره (تسلا) صورتنده‌ده استعمال اولنور: «ارسطو دانشا حكمت شناسا نشوهٔ لطفك — مزاج كائناته كيف تركيب تسلادر — صبری »

تَسْلِيَتْ [ع] تسلى ويرمك، ويرلمك؛ متسلى قيلمق، قيلنمق: «بر دل محنت زده‌يى تسليت» «برمصيبت زده‌نك تسليتى» (ويرمك) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير: يانته كيردم، كنديسنه تسليت ويردم. كيتدم، كنديسنى تسليت ايتدم. تسليت بخش = تسليت ويريجى: «تسليت بخش آرارادى قلب حزين — بولدى بر عاشق خرابه كزين» تشديد يا ايله غلطدر. بنه تخفيف يا ايله (تسليه) صورتنده دخى استعمال اولنور.

تَسْلِيحْ [ع] سلاحلاندرمق، سلاحلانديرلمق: عسكرى تسليح. نفراتك تسليحى. جمعى: تسليحات.

تَسْلِيخْ [ع] دريسنى يوزوب چيقارمق، دريسى يوزيلوب چيقارلمق: حيوان مذبوحى تسليخ. قربانك تسليخى.

تَسْلِيطْ [ع] صاتاشدرمق، صاتاشديرلمق؛ مسلط ايتمك، ايدلمك: كلبى خنزيره تسليط. تازينك طاوشانه تسليطى.

تَسْلِيفْ [ع] قهوه آلتى ايتمك: بعدالتسليف يوله چيقدى.

تَسْلِيلْ [ع] (سلّ) مقامنده قوللانيلير: «صمصامه‌يى ايلدكجه تسليل — تسليم سيوف ايدردى اعدا — تاريخ ديوركه بى محابا — براردوبى برار ايتدى تنكيل — عمروبن معدى كرب وصفنده»

تَسْلِيمْ [ع] طاپشيرمق، طاپشيرلمق؛ ويرمك، ويرلمك: بر مبلغى برآدمه تسليم. برآدمك ضابطه‌يه تسليمى. تسليم روح = جان ويرمك § بر مدعانك طوغرى اولديغنى اعتراف: قرآن عظيمك معجز اولديغنى ذوق سليم صاحبى تسليم ايدر § امره بلااعتراض انقياد، بويون اكه، رضا: مقام تسليم. تسليم تام § آفتدن مصون ايتمك: سلّمه الله § سلام ويرمك، سلامتله دعا ايتمك: تصليه وتسليم. جمعى اولان (تسليمات) اكثريا «اعطا اولنان مبالغ و سائره» مقامنده قوللانيلير.

تَسْلِيمِيَّتْ [ع] امره بلااعتراض انقیاد، بویون اکمه، رضا: عرض تسلیمیت ایتدی. تسلیمیت کوستردی. (تسلیم) دخی بو معنایی مفید ایسه‌ده یرینه کوره دفع التباس ایچون (تسلیمیت) ك استعمالنه احتیاج کورنمشدر. «عربجه ده تسلیمیت یوقدر» دیمك بو احتیاجی برطرف ایده‌مز.

تَسَمُّمْ [ع] زهرلنمك، زهردن متأثر اولمق.

تَسَمُّنْ [ع] سمن کتیرمك، سمیرمك. تسمن شکم پروران. تسمن انعام.

تَسَمِّی [ع] بر آد ایله آدلانمق، مسمی اولمق: حضرت ابوبکر قبل الاسلام (عبدالکعبه) اسمیله تسمی ایتمش ایدی. صکره (عبدالله) تسمیه بیورلدی.

تَسْمِيتْ [ع] آقصیران آدمه «یرحك الله» دیه دعا ایتمك: تسمیت عاطس.

تَسْمِيرْ [ع] چیویله‌مك، چیویلنمك، مخلامق، مخلانمق: برتخته‌یی تسمیر. اوراقك تسمیری.

تَسْمِيعْ [ع] ایشتدرمك، ایشتدیرمك. (اسماع)دن اقوادر § خلقه طویورمق، طویورلمق: برقوماندانك غلبات واقعه‌سنی تسمیع. برجانبك دوچار ایدلدیکی مجازاتك تسمیعی. جمعی: تسمیعات.

تَسْمِيمْ [ع] زهرله‌مك، زهرلتمك: مالك بن اشتری عسل ایله تسمیم ایتدیلر. مشارالیهك تسمیمی منسوب اولدیغی فرقه‌یه ضعف ویردی. تسمیماً = تسمیم صورتیله: تسمیماً اعدام.

تَسْمِينْ [ع] سمیرتمك، سمیردلمك: برهندی‌یی تسمین. بر قازك تسمینی. تسمین بط.

تَسْمِيَه [ع] اسم ویرمك، ویرلمك؛ آد قویمق، قونلمق: بر نوزادی تسمیه. چوجغه محمد تسمیه‌سی § بسم الله دیمك: بعدالتسمیه ذبح قربان. تشدید یا ایله غلطدر.

تَسَنُّه [ع] کوفلنمك.

تَسْنِيم [ع] جنت ايرماقلرندن بری: «سير ايت هله باق نصل بياندر — تسنيم جنان كبی رواندر — حيرت» «جبرئيل آسمان چوقدن بری سيرابدر — قانمدی تسنيم وحيه جبرئيل جان هنوز» § اوركج شكلنه قويمق، قونلمق: تسنيم قبر.

تَسَوِّی [ع] دوزلنمك، دوز اولمق: تسوی طريق.

تَسْوِيد [ع] قارارتمق، قارارلمق: ديوار سفيدی تسويد. بر چهره‌نك تسويدی. تسويد وجوه § مسوده اوله‌رق يازمق، يازلمق: برماده‌يی تسويد. بر جوابنامه‌نك تسويدی § مسوده. جمعی: تسويدات.

تَسْوِيف [ع] صورت غير معقوله‌ده تأخير، يولسز تأخير: تسويف امور. تسويف عبادات. جمعی: تسويفات.

تَسْوِيل [ع] حقيقتده چيركين اولان شيئی كوزل كوسترمك. جمعی: تسويلات: تسويلات شيطانيه. تسويلات نفس.

تَسْوِيَه [ع] دوزلتمك، دوزلدلمك: بر جاده‌يی تسويه. يوللرك تسويه‌سی. تسويهٔ طريق. تسويهٔ تراب § برابر ايتمك، ايدلمك؛ يكسان قيلمق، قيلنمق: بو معامله ايكيكزی تسويه ايديور. سبحان ايله باقلك تسويه‌سی لايق دكلدر § يابمق، يابلمق، بجرمك، بجرلمك، بيترمك، بيترلمك: بر ايشی تسويه. ايشلرك تسويه‌سی. تسويهٔ كار. تسويهٔ امور. تسويهٔ دين = بورجی اوده‌مك. تشديد يا ايله غلطدر.

تَسَهُّر [ع] كيجه اويويه‌ميوب اويانيق طورمق: تسهر بيمار. تسهر عاشق.

تَسْهِيل [ع] قولايلاشدرمق، قولايلاشدرلمق، آسان ايتمك، ايدلمك: تحصيلی تسهيل. مرور وعبورك تسهيلی. جمعی: تسهيلات.

تَسْيار [ع] كوندرمك، كوندرلمك. اشيا حقنده قوللانيلير: برمكتوبی تسيار. بر كتابك تسياری. تانك كسريله غلطدر.

تَسَيُّب [ع] قيدسزلق، اهمالجيلك. جمعی: تسيبات.

تَسْبِيرْ [ع] يورتمك، يوريدلمك: سفينه‌يى تسيير. حيوانك تسييرى . « قوپمشمى نه در قيامت ايواه — تسيير ايديور جبالى الله! — امواج عظيمه يه دائر » § كوندرمك ، كوندرلمك : نامه يى تسيير . هديه‌نك تسييرى .

تَسْيِيلْ [ع] (اساله) يه بدل قوللانيلير . آندن اقوادر . تسييل دماء .

تَشابُهْ [ع] بربرينه بكزه‌مك : تشابه برادران . (مشابهت) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا « بو يازينك او يازى‌يه مشابهتى وار » دينيلير ، « تشابهى وار » ديمه‌مز . جمعى : تشابهات .

تَشاتُمْ [ع] (مشاتمه) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشاجُرْ [ع] (مشاجره) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشارُكْ [ع] (مشاركت)ه بدل قوللانيله بيلير .

تَشاعُرْ [ع] شاعر طورى طاقنمق، متشاعر اولمق : « ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدى — يوق اويله دكل، شاعرك آنجق آدى قالدى »

تَشاكُلْ [ع] (مشاكله)يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشاكِى [ع] بربرينه حاللرندن شكايت ايتمك .

تَشَأُّمْ [ع] اوغورسز عدايتمك، اوزرينه اوغورسزلق كليور كبى حسلنمك : بعض جهله حالا خسوف ايله تشأم ايتمكدن واز كچمديلر . نه خسوفدن، نه ده كسوفدن تشأم ايدرز . بو بابده‌كى تنبيه نبوى خاطرمزده در .

تَشاوُرْ [ع] (مشاوره) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَبُّثْ [ع] ايشه ياپشمق، ايش طوتمق. جمعى: تشبثات: « او شامل الكرمك خيره‌در تشبثى هپ — موفق ايليه‌مولى تشبثاتنده! »

تَشَبُّكْ [ع] اجزاسى بالق آغى كبى بربرينه كچوب صوقشمق، شبكه شكلى باغلامق : تشبك اغصان اشجار .

تَشَبُّه [ع] بڭزه‌مك، آكدرمق: عالم قيافتنه كيرن جاهل علمایه تشبه ایتمش اولور .

تَشْبيب [ع] شاعرڭ نظم ايده‌جكى نشيده‌يه محبوبه‌سى وصفنده بر غزل ياخود حسب حال وتوصيف آثار طبيعت بوللو بعض ابيات ايله باشلامسندن عبارت بر صنعت ادبيه .

تَشْبير [ع] اندازه وسائره ايله اولچمك، اولچلمك § قاريشلامق، قاريشلانمق .

تَشْبيع [ع] قارنى طويورمق، قارنى طويورلمق : فقرايى تشبيع . بعض كرسنه‌چشمانڭ تشبيعى ممكن اولماز .

تَشْبيك [ع] اجزاسنى بالق آغى كبى بربرينه كچيروب صوقشدرمق، شبكه شكلنه قويمق، قونلمق : ياسمن داللرينى تشبيك . ايكى الده‌كى پارماقلرڭ تشبيكى .

تَشْبيه [ع] بڭزتمك، بڭزه‌دلمك: انسانى ملكه تشبيه . بر كوزلك پرى‌يه تشبيهى . جمعى : تشبيهات .

تَشَتُّت [ع] طاغلمق، متفرق، پريشان اولمق . معنوياتده استعمالى اكثردر: تشتت افكار .

تَشَتّى [ع] بر يرده قيشلامق .

تَشْتيت [ع] طاغتمق، طاغيدلمق، متفرق، پريشان ایتمك، ايدلمك . معنوياتده استعمالى اكثردر : تشتيت افكار .

تَشَجُّع [ع] شجيع كورنمك، ساخته شجاعت كوسترمك .

تَشْجيع [ع] شجاعتلندرمك، شجاعتلنديرلمك؛ شجاعت ويرمك، ويرلمك: عسكرى تشجيع . مهاجملرڭ تشجيعى . جمعى: تشجيعات .

تَشْحيذ [ع] (اشحاذ) ه باق : ذهنى تشحيذ . قيليجڭ تشحيذى . جمعى : تشحيذات .

تَشَخُّص [ع] شخص حالنه كلمك، تجسم ايتمك : زيارت ايتمكده اولديغم قبرڭ صاحبى پيش نظرمده تشخص ايلمكده ايدى . تشخص خيال § شخصى درخاطر ايتمك، شخصى درخاطر ادلمك : كنديسنى

چوقدن بری کورمدیکم جهتله تشخص ایده مدم . تشخصی ممکن اولمدی . جمعی : تشخصات .

تَشْخیص [ع] طانیمق، طانمق. بو معناده امراض حقنده قوللانیلیر : علتی تشخیص. خسته‌لکك تشخیصی. طبیب حاذق قبل التشخیص دوا ویرمز § شخص حالنه کتیرمك، کتیرلمك ؛ تجسم ایتدرمك، ایتدیرلمك: شاعر بریسنی تشخیص ایله آکا خطاب ایدر . خیال یارك تشخیصی . جمعی : تشخیصات .

تَشَدُّد [ع] (اشتداد) ایله مترادفدر .

تَشَدُّق [ع] آوورد چاتلاتمق دینیلن یولده تکلم ، فصاحت فروشلق .

تَشْدید [ع] شدتلندرمك، شدتلندیرلمك ؛ شدت ویرمك، ویرلمك : علتی تشدید. معامله‌نك تشدیدی. تشدید سعی § شده‌له‌مك، شده‌نمك: برحرفی تشدید. برکلمه‌نك تشدیدی § شده، (ّ) اشارتی .

تَشَرُّع [ع] شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنمق .

تَشَرُّف [ع] شرفلنمك، کسب شرف ایتمك. قدومکزله تشرف ایتدك . جمعی : تشرفات .

تَشْریح [ع] دیلم دیلم کسمك ، کسلمك : بر جسمی تشریح . برجسمك تشریحی . فن تشریح § اطرافیله شرح ایتمك ، ایدلمك ؛ ایضاحات کامله ویرمك ، ویرلمك: بر مسئله‌یی تشریح . برماده‌نك تشریحی . جمعی: تشریحات .

تَشْرید [ع] اورکودوب قاچیرمق، اورکودیلوب قاچیرلمق : بر حیوانی تشرید . حیواناتك تشریدی § طرد وتبعید : تشرید اشرا . تشرید آل یزید .

تَشْریع [ع] وضع قانون .

تَشْریف [ع] شرفلندرمك، شرفلندیرلمك؛ شرف ویرمك، ویرلمك . کعبهٔ معظمه ومکهٔ مکرمه حقنده صرف اولنان « شرّفهما الله تعالی » دعاسی بو معنادندر . اکثریا « قدوم » مقامنده

قوللانيلير : حضرت پيغمبر خانهٔ ام
هانی‌يی تشريف بيورديلر . جناب
سيد الشهدانك كوفه‌يی تشريفی §
لباس فاخر، خلعت: « بی تعب شا-
يستهٔ تشريف اولورمی دوشلر ؟ —
راغب » خواجه حافظ اوزون
بويلو ايمش . حاجی قوام بر كون
كنديسنه برخلعت كيدرمش. قيصه
كلديكنی كورنجه اويغونسزلغی
خلعته اسناداً « تشريف ما كوتاهی
كرد » ديمش . خواجه بالبداهه
شو بيت ايله مقابله ايتمش: « هرچه
هست ازقامت ناساز بی‌اندام ماست
— ورنه تشريف تو بر بالای كس
كوتاه نيست »

تَشْرِيفَاتْ [ع] (تشريف) ك جمعی . دولت
آدملرنجه حائز اولدقلری مقام
ورتبه‌يه كوره اجراسی مرعی اولان
تقدم وتأخر اصولی. تشريفاتی
= تشريفاتجی.

تَشْرِيقْ [ع] ضيالاندیروب پارلاتمق، ضيالانديريلوب
پارلادلمق. تكبير تشريق = الله اكبر
الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله
اكبر ولله الحمد. ايام تشريق =
ذی الحجه نك اون برنجی ، اون
ايكنجی، اون اوچنجی كونلری.

تَشْرِيكْ [ع] شريك ايتمك، ايدلمك: بريسنی تجارته
تشريك. بريسنك تجارته تشريكی.

تَشَعُّبْ [ع] شعبه پيدا ايتمك، شعبه‌لنمك : تشعب
سلاله. تشعب قبيله. تشعب نهر.
جمعی: تشعبات.

تَشَعْشُعْ [ع] شعشعه پيدا ايتمك، شعشعه‌لانمق.

تَشْعِيبْ [ع] شعبه‌لندرمك ، شعبه لنديرلمك :
مسئله‌يی تشعيب. بحثك تشعيبی.
جمعی: تشعيبات.

تَشْعِيلْ [ع] (اشعال) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَشَفِّی [ع] حقنده غيظی اولان كيمسه‌دن انتقام آلمقله
يوركی صوغومق. تشفیٔ صدر = بعد
الانتقام يورك صوغومق. بوتعبيرك
«تشفیٔ صدر ايتدم» يوللو استعمالی
مناسبتسزدر. ساده‌جه «تشفی ايتدم»
ديمليدر. اما «تشفیٔ صدر ايچون
بويله يابدم » ديمك طوغريدر.

تَشَقِّيق [ع] پارچه پارچه يارمق ، يارلمق : صخره‌يى تشقيق. جبلك تشقيقى .

تَشَكُّر [ع] شكر ايتمك، نعمته، احسانه، ايلكه مقابل مدحده، ثناده بولنمق : «بيلمم نصل ايليم تشكر ! — حيرت» جمعى : تشكرات .

تَشَكُّل [ع] شكله ، هيئته كيرمك، شكل باغلامق، شكللنمك: بو مجلس شو قدر اعضادن تشكل ايتمشدر . تشكل وجود انسان . تشكل ابدان . جمعى : تشكلات .

تَشَكّى [ع] (اشتكا) يه بدل قوللانيلير.

تَشْكِيك [ع] شكه دوشورمك، دوشورلمك: برآدمى تشكيك. بريسنك تشكيكى. جمعى: تشكيكات.

تَشْكِيل [ع] شكله ، هيئته قويمق، قونلمق؛ شكل ويرمك، ويرلمك: بر مجلسى تشكيل. بر مجلسك تشكيلى. جمعى: تشكيلات.

تَشَلْشُل [ع] (انشلال)ه بدل قوللانيله‌بيلير. جمعى: تشلشلات .

تَشَمُّر [ع] ايشه حاضرلانمق، صيغانمق. تشمر عمله .

تَشَمُّس [ع] كونشه چيقمق، كونشلنمك : تشمس سرماديده .

تَشَمُّل [ع] احرامه بورنمك : تشمل عربان.

تَشَمُّم [ع] (استشمام) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَشْمِيت [ع] (تسميت) ايله مترادفدر.

تَشْمِير [ع] صيغامق، صيغانمق: پاچه‌لرى تشمير. يكلرك تشميرى. (تشمير ساق) و(تشمير ساعد) تعبيرلرى اكثريا (پاچه‌لرى صيغامق) تعبيرينك معناى مجازيسنى افاده ايچون ايراد اولنور .

تَشْمِيس [ع] كونشه سرمك، سرلمك ، كونشه قويمق، قونلمق، كونشه طوتمق،

طوتلق: حنطه‌یی تشمیس. چاماشیرك تشمیسی. تشمیس بادبان.

تَشْمِیع [ع] اریمش بال مومنه باتیرمق، باتیرلمق؛ مشمع ایتمك، ایدلمك: بر بزی تشمیع. بر کربا سپاره‌نك تشمیعی.

تَشْمِیم [ع] قوقلاتمق، قوقلادلمق: بر شکوفه‌یی تشمیم. بر چیچکك تشمیمی. (اشمام) ك ایکنجی معناسنده قوللانلماز.

تَشَنُّج [ع] بوروشمق، بوروشوق اولمق § تشنج دینیلن حالی کسب ایتمك: جلدك تشنجی. یاره‌نك تشنجی.

تَشَنُّف [ع] کوپه طاقنمق: «پرلانته کوپه تشنف ایتمش — سوسلنمه‌ده پك تکلف ایتمش»

تَشْنَگان [ف] (تشنه) نك جمعی: تشنکان کربلا. تشنکان زلال معرفت.

تَشْنَگی [ف] تشنه‌لك: دفع تشنکی.

تَشْنَه [ف] صوسز، صوصامش: «آدمك حالنی هم حالی بیلیر — تشنه‌نك حالنی بیلمز سیراب» «جان لعلن ایلر آرزو یار ایچمك ایستر قانمی — یارب نه وادیدر بوکیم جان تشنه جانان تشنه‌در! — باقی» لب تشنه، تشنه‌لب = دوداغی قوریمش صوسز، پك صوصامش: بادیه پیمایان تشنه لب. لب تشنکان بادیه. لب تشنکی، تشنه لبی = لب تشنه‌لك. دل تشنه، تشنه دل = یورکی حرارتلی: عاشق دل تشنه. دل تشنکی، تشنه دلی = دل تشنه‌لك § پك ایستکلی، پك آرزولو: تحصیل علمه تشنه ایدی.

تَشْنِیع [ع] زیاده سیله ذم و تقبیح. جمعی. تشنیعات.

تَشْنِیف [ع] کوپه طاقمق، طاقلمق، کوپه ایله تزیین: کوش کربه‌یی تشنیف. کوش جاریه‌نك تشنیفی.

تَشَوُّش [ع] مشوش اولمق، قارمه قاریشیق اولمق: تشوش امور. تشوش اذهان.

تَشَوُّق [ع] اظهار شوق ، اظهار آرزو: تشنه‌نك صو ایچمكه تشوق. كال تشوق.

تَشْوِیر [ع] استیعاب، احتوا، اخفا: «میده تشویر حرارت نیده تأثیر صدا — فضولی»

تَشْوِیش [ع] قارمه قاریشیق ایتمك، ایدلمك: اموری تشویش. اذهانك تشویشی. جمعی: تشویشات.

تَشْوِیق [ع] شوقه كتیرمك ، كتیرلمك؛ شوقلندرمك، شوقلندیرلمك: خلقی تحصیل معارفه تشویق . چوجقلرك مكتبه دوامه تشویقی. جمعی: تشویقات .

تَشَهُّد [ع] قعده ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقومق: محله امامیله تشهدمقداری كورشدك.

تَشَهِّی [ع] اشتهالانمق .

تَشْهِیر [ع] شهرتلندرمك ، شهرتلندیرلمك: «حسنكی اشعار مشهوره‌مله تشهیر ایلدم» غیر معروف بر آدمك غزته‌لر واسطه‌سیله تشهیری § میدانه قویمق، قونلمق : امتعه‌یی تشهیر. اشیانك تشهیری § میدانده خلقه كوسترمك، كوسترلمك : برجانی‌یی تشهیر. برقاتلك تشهیری § چكمك، چكلمك: برسلاحی تشهیر. برسلاحك تشهیری. تشهیر سلاح . جمعی : تشهیرات .

تَشَیُّخ [ع] اختیارلامق، قوجالمق § اختیاركبی كورنمك، اختیار طوری طاقنمق § مشایخدن ایمش كبی كورنمك ، شیخ طوری طاقنمق.

تَشَیُّد [ع] مرتفع ومحكم اولمق: تشید بنا .

تَشَیْطُن [ع] شیطانلق ایتمك، شیطنت كارانه حركتده بولنمق .

تَشَیُّع [ع] شیعه‌لق ادعاسنده بولنمق، شیعه‌دن اولمق.

تَشْیِید [ع] رفیع ومحكم قیلمق، قیلنمق : اركان قصری تشییده. بنیاد قصرك تشییدی. جمعی : تشییدات .

تَشْييع [ع] بريردن آيريلوب كيدن آدمى بچيرمك، بريردن آيريلوب كيدن آدم بچيرمك: فلان ذاتى تشييع. فلانك تشييعى. ايفاى رسم تشييع. (استقبال)ه ده باق.

تَصابى [ع] نسوانك كوكلنى جلب ايده جك صورتده معاملهٔ عشقبازانه ده بولنمق، اظهار عشق.

تَصاحُبْ [ع] صاحب چيقمق، صحابت ايتمك، ايدلمك: برشخصى تصاحب. بريسنك تصاحبى. اكثريا مقام ذمده قوللانيلير. جمعى: تصاحبات. بومعناده (تصحب) دخى مستعملدر.

تَصادُفْ [ع] راست كلمك: «بوسنه زهى تصادف رمضان بهاره دوشدى! — ضيا» جمعى: تصادفات. تصادفاً، بالتصادف = تصادف صورتيله، تصادف ايله. تصادفى = راست كله.

تَصادُمْ [ع] (مصادمه) يه بدل قوللانيله بيلير.

تَصاريفْ [ع] (تصريف) ك جمعى.

تَصاعُدْ [ع] يوقارى چيقمق، آغمق: اوچورتمه نك تصاعدى. بالونك تصاعدى. تصاعد بخار. جمعى: تصاعدات.

تَصاغُرْ [ع] كوچك كورنمك، كوچلمك.

تَصافُحْ [ع] (مصافحه)يه بدل قوللانيله بيلير.

تَصالُحْ [ع] (مصالحه) يه بدل قوللانيله بيلير.

تَصالُحْ [ع] صاغيركبى كورنمك، صاغيرلق كوسترمك.

تَصانيفْ [ع] (تصنيف) ك جمعى.

تَصاويرْ [ع] (تصوير) ك جمعى.

تَصَبُّرْ [ع] (اصطبار) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَصَبّى [ع] چوجق طورى طاقنمق، چوجقلانمق. (تصابى) معناسنده ده قوللانيله بيلير.

تَصْحيحْ [ع] صحيح قيلمق، قيلنمق؛ درجهٔ صحته ايردرمك،

ایردیرمك: تصحیح روایت. تصحیح نسب § یاكلشنی طوغرلتمق، یاكلشنی طوغرلدلمق: بركتابی تصحیح. بر غزتەنك تصحیحی. تصحیح افكار. تصحیح ذهاب. (تصحیح مزاج) تعبیری دە بو معنادندر. جمعی: تصحیحات.

تَصْحِیف [ع] خطأً تغییر ایتمك، خطأً تغییر ایدلمك. استعمالی یازی‌یە مخصوصدر: كلمەیی تصحیف. كلمەنك تصحیفی. (كوز)ی (كور) ایتمك كبی. جمعی: تصحیفات.

تَصَدُّر [ع] صدر مجلسە كچمك، اڭ باشە اوطورمق.

تَصَدُّع [ع] طاغلمق، پراكندە اولمق § یاریلوب چاتلامق: تصدع جبل. (انصداع) دخی بو معنادە مستعملدر.

تَصَدُّق [ع] صدقە اولەرق ویرمك، ویرلمك: بر مبلغی تصدق. بر شیئك تصدقی. «متكبرلرە كبر ایتمە تصدق صاییلیر — لا» جمعی تصدقات.

تَصَدّی [ع] شروع، تشبث: «بیل علی قیل صكرە مداواتە تصدی — ضیا» «جوابە ایتمە تصدی سؤالی آكلامەدن»

تَصْدِیر [ع] دیباجەلەمك، دیباجەلنمك: جناب كعب بن زهیر قصیدۀ مشهورەسنی «بانت سعاد فقلبی الیوم متبول» مصراعیلە تصدیر ایتمشدر. قصیدەنك بو یولدە تصدیری تشبیب قبیلندندر. «یریدر ایلر ایسەڭ غیری دعایی تصدیر — حق» جمعی: تصدیرات.

تَصْدِیع [ع] باشنی آغیرتمق، باشی آغیردلمق: بریسنی تصدیع. بر ذاتك تصدیعی. (تصدیع‌سر) تعبیری باش آغریدان تعبیراتدندر. جمعی: تصدیعات.

تَصْدِیق [ع] كرچكدر دیمك، دینلمك؛ كرچكلەمك، كرچكلنمك: برآدمی تصدیق. بر سوزك تصدیقی. تصدیقاً = تصدیق صورتیلە، تصدیق‌ایچون. بالتصدیق تصدیق ایلە.

تَصَرُّف [ع] دیلەدیكنی یاپمق صورتیلە بالاقتدار ادارە: موجوداتدە تصرف الٰهی. «اسرار خفیە وار بیلنمز —

اطوار تصرف خداده » § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایتمك ، ایدلمك : بر ملك منزلی تصرف. املاكك تصرفی § اسرافسز اداره، اقتصاد : تصرفه رعایت ایدر § اقتصاده رعایتله آرتیرمق، آرتیرلمق: بر آیده شو قدر غروش تصرف ایتدی. دها زیاده سنك تصرفی ممكندر. بالتصرف = تصرف ایله. جمعی: تصرفات.

تَصَرُّم [ع] كسب صرامت ایتمك، جلادتلنمك : تصرم جنكاوران .

تَصْریح [ع] آچیق سویلمك، سویلنمك ؛ آچیقدن آچیغه بیان ایتمك، ایدلمك: مقصدی تصریح . كیفیتك تصریحی . « دل ویردیكمز یاره نكاه غضبندن — تصریحه مجال اولمدی ایما ایله كچدك — نائلیٔ قدیم » « ایما ایله ممكنمی اولور مقصدی افهام — بیلمزمیسین اول طائفه تصریحی كوج آكلار » تصریحاً = تصریح صورتیله . بالتصریح = تصریح ایله . جمعی : تصریحات .

تَصْریف [ع] تقلیب، كیف مایشا تحویل . حق الهیده مستعملدر . جمعی اولان (تصاریف) بو معناده قوللانیلیر : تصاریف صانع حكیم . تصریف ریاح = روزكارلری بر جهتدن دیكر جهته تحویل § صیغه‌لامق ، صیغه‌لانمق ؛ چكمك، چكلمك : فعلی تصریف . كلمه‌نك تصریفی § صرف: علم تصریف. جمع دیكری: تصریفات .

تَصَعُّب [ع] كوج اولمق، كوجلشمك : تصعب تعیش .

تَصَعُّد [ع] (تصاعد) ه بدل قوللانیلیر . جمعی : تصعدات .

تَصْعیب [ع] كوجلشدرمك، كوجلشدیرلمك : بر ایشی تصعیب . بر ایشك تصعیبی . جمعی : تصعیبات .

تَصْعید [ع] یوقاری چیقارمق، چیقارلمق؛ آغدرمق، آغدیرلمق . (اصعاد) زیاده قوللانیلیر.

تَصْعیر [ع] تكبردن ناشی قارشیسنده كی آدمه باقیوب یوزینی بر طرفه اكمك :

حضرت لقمان اوغلنی تصعیردن تحذیر ایتمشدر .

تَصْغِیر [ع] کوچلتمك ، کوچلدلمك : صحیفه‌یی تصغیر . حرفلرك تصغیری . جمعی : تصغیرات . اسم تصغیر = تصغیره دلالت ایدن اسم : شُوَیعِر ، شاعرك ، شاعرجك .

تَصَفِّی [ع] صافیلنمك ، صافیلك پیدا ایتمك ، کسب صفوت ایلمك : تصفیٔ ماه . تصفیٔ قلب .

تَصْفِیح [ع] ال ایچلرینی بر برینه اورمق ، ال چیرپمق . جمعی : تصفیحات : تصفیحات بدمستانه . تصفیحات قبطیانه .

تَصْفِیر [ع] ایصلق چالمق ، سسلنمك . جمعی : تصفیرات : تصفیرات پاسبان .

تَصْفِیق [ع] قوش قسمی قانادلرینی چیرپمق . (تصفیح) معناسنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : تصفیقات .

تَصْفِیف [ع] دیزمك ، دیزلمك ؛ صف حالنه قویمق ، قونلمق : عساکری تصفیف . مکتب شاکردانك تصفیفی . تصفیف جنود . جمعی : تصفیفات .

تَصْفِیه [ع] طوری ، صافی قیلمق ، قیلنمق ؛ صفوت ویرمك ، ویرلمك : صویی تصفیه . مشروباتك تصفیه‌سی . تصفیهٔ قلب . تصفیهٔ دیون . یانك تشدیدیله غلطدر .

تَصْقِیل [ع] صیقل اورمق ، اورلمق ؛ جلاویرمك ، ویرلمك : آیینه‌یی تصقیل . دمیرك تصقیلی . جمعی : تصقیلات .

تَصَلُّب [ع] کسب صلابت ایتمك ، قاتیلاشمق : تصلب مایع . جمعی : تصلبات .

تَصَلُّف [ع] حدندن ، اقتداراندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنمق : تصلف شهرت‌پرستان . جمعی : تصلفات : غلظت مزاج اصحابنك تصلفاتی هیچ چکلمز . شاعرك نفعی کبی شعرنده کندیسنی اوکسنه یعنی فخریه سویلسنه‌ده تصلف اطلاق اولنور .

تَصْلِيب [ع] صلابت ويرمك، ويرلمك؛ قاتيلاشدر- مق، قاتيلاشديرلمق: مايعى تصليب. لبنك تصليبى. جمعى: تصليبات.

تَصْلِيَه [ع] صلوات شريفه كتيرمك، صلّى الله عليه عبارەسى وامثالى ايله دعا ايتمك: پيغمبرمزك اسم شريفى ياد اولندقجه تصليه ايدرز. تصليه خوان = تصليه ايديجى: «نام نبوى منتقش لوحهٔ جاندر — دل يش جليلنده آنك تصليه خواندر» § احراق ايچون آتشه القا: جحيمه تصليه. تشديد ايله غلطدر.

تَصْمِيت [ع] (اسكات) ايله مترادفدر.

تَصْمِيم [ع] صورت قطعيەدە نيت ايتمك، ايدلمك؛ اجراسنه قطعياً قرار ويرمك، ويرلمك: برايشى تصميم. برخصوصك تصميمى. جمعى: تصميمات.

تَصَنُّع [ع] تكلفله كندى اطوارينى كوزل، ظا- هرينى مزين كوسترمك: تصنع زاهدانه. «نه تصنع بوكه يوق اهل كرامت ديەرك — كنديني اهل كرامت طانيدرمش خلقه! — رئيس وهابيان حقنده»

تَصْنِيع [ع] برصورت صنعتكا- رانەدە ياپمق، ياپلمق: برماكنەيى تصنيع. برآلتك تصنيعى § ساختە اولەرق ياپمق، ياپلمق: بروقعەيى تصنيع. بريالانك تصنيعى. اكثريا بو معنادە قوللانيلير. جمعى: تصنيعات.

تَصْنِيف [ع] صنف صنف ايتمك، ايدلمك؛ طاقم طاقم آييرمق، آييرلمق: مسكوكات مخلوطەيى تصنيف. ذخائر مخلوطەنك تصنيفى § كتاب ياپمق، ياپلمق: بر كتابى تصنيف. بركتابك تصنيفى. (تأليف) دن دون عد اولنور § تصنيف اولنمش كتاب، مصنف. بو كتاب فلان ذاتك تصنيفيدر. جمعى اولان (تصنيفات) اكثريا (مصنفات) مقامندە قوللانيلير.

تَصَوُّر [ع] ذهندە صورت ويرمك، ويرلمك؛ ذهندە صورتلندرمك، صورتلندير- لمك. ماديات ومعنوياتدە قوللانيلير:

بر چنزاری تصور . الم فراقك تصوری . « هر تصور قابل اجرا . میدر ؟ » « تنم نزار کوروب قاچه ای رمیده غزال — تصور ایت که هیولای روح مجنونم — نائلیٔ قدیم » تصوری ، تصوریه = تصوردن عبارت ، وجود خارجیسی یوق : امر تصوری . امور تصوریه . جمعی : تصورات .

تَصَوُّف [ع] ظاهراً و باطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حال .

تَصْوِیب [ع] صوابه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ صوابدر دیمك ، دینلمك ، (تخطئه)نك ضدی : بررأیی تصویب . بر قولك تصویبی . «بوسوزی تخطئه تصویبدن اولی کورینور» جمعی : تصویبات .

تَصْوِیت [ع] سسلنمك ، سس چیقارمق ، اظهار صوت : تصویت مزماز . تصویت ببغا .

تَصْوِیر [ع] صورت ویرمك ، ویرلمك ؛ بر صورته قویمق ، قونلمق : برفکری تصویر . بر وقعه‌نك تصویری . جمعی : تصویرات : تصویرات شاعرانه § ترسیم : بر چهره‌یی تصویر . بر چهره‌نك تصویری . «نه زیباسین که صورت باغلاماز تصویر رخسارك ! — تحیر صورت ایلر صورتك چکدکجه نقاشی — فضولی» «اهل بهشت جنته کیرمزدی اول پری — تصویر اولنسه طاق درجنت اوستنه — عونی» § ترسیم اولنمش صورت : تصویر جانان . «کعبة الآفاق اولوردی اولسه بر بتخانه‌نك — لوحهٔ دیوارینه پیرایه تصویرك سنك» بو معناده جمعی (تصاویر) کلیر .

تَصْوِیغ [ع] صیغه پیدا ایتمك ، ایدلمك ؛ صیغه صورتنه قویمق ، قونلمق : برکلمه‌یی تصویغ . برکلمه‌نك تصویغی . (اصاغه)مقامنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : تصویغات .

تَصَیُّف [ع] بر یرده یازلامق ، یازی کچیرمك .

تَضَاحُك [ع] قارشیلقلی کولوشمك : تضاحك اطفال .

تَضادّ [ع] بربرينه ضد اولمق § برعبارەده متقابل ايكى معنايى جمع ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه: اى مالك الملك! ديلەديككى اعزاز، ديلەديككى اذلال ايدرسين — مأل آيت كريمه. «دائم نظرمده سور وماتم — همدم بكا هم سرور هم غم»

تَضارُب [ع] (مضاربه) يه بدل قوللانيله بيلير.

تَضاعُف [ع] ايكى ويا دها زياده قات اولەرق زيادەلشمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تضاعف سيل. تضاعف غم. جمعى: تضاعفات.

تَضَجُّر [ع] ايچ صيقلمق، درونده اضطراب پيدا اولمق.

تَضَرُّر [ع] ضرره، زيانه اوغرامق.

تَضَرُّع [ع] تذلل ايله يالوارمق. جمعى: تضرعات.

تَضْعيف [ع] براوقدر دها زيادەلشدرمك، زيادەلشديرمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: برمبلغى تضعيف. اضطرابك تضعيفى. جمعى: تضعيفات.

تَضْليل [ع] (اضلال) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَضَمُّن [ع] حاوى، مشتمل اولمق: بركتابك تضمن ايتديكى مسائل. برسوزك تضمن ايتديكى كنايه.

تَضْمين [ع] سبب اولديغى ضررى، زيانى اودەمك، ضرر، زيان اودتمك: مبالغى تضمين. اشيانك تضمينى § باشقەسنك منتخب برسوزينى كندى سوزى آرەسنده ايراد ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه: «بحمد الله زمانكده بقول صبرى شاكر — كريبان فلك مهجور دست آه شكوادر — نفعى» جمعى: تضمينات.

تَضَوُّع [ع] برشيئك كوزل قوقوسى اطرافه يايلمق: تضوع مسك.

تَضْييع [ع] (اضاعه) يه باق. جمعى: تضييعات.

تَضْييق [ع] طارالمق، صيقشمق. ماديات ومعنوياتد قوللانيلير: تضيق مكان. تضيق زوار. تضيق معيشت.

تَضْييق [ع] طارالتمق، طارالدلمق، صيقشدرمق، صيقشديرلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: بر قابى تضييق. هوايى تضييق. فكرك تضييق. جمعى: تضييقات.

تَطابُق [ع] بربرينه اويمق، اويغون كلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تطابق ظرفين. ايكى رأيك تطابقى. جمعى: تطابقات.

تَطاوُل [ع] اوزون اولمق، اوزامق: تطاول شب هجران. بو معناده (استطاله) دن زياده قوللانيلير § ظلم، تعدى. جمعى: تطاولات.

تَطَبُّب [ع] كنديني طبيب سوسى ويرمك، طبيب كبى كورنمك.

تَطَبُّع [ع] طبيعتلنمك: بريسنك طبيعتيله تطبع. جمعى: تطبعات.

تَطْبِيق [ع] اويدرمق، اويدير-لمق. ماديات ومعنو-ياتده قوللانيلير: قابى ظرفه تطبيق. اقوال وافعالك شرعه تطبيقى § قارشيلاشدرمق، قارشيلاشديرلمق. بو معناده (ايله) اداتيله استعمال اولنور: مكتوبى مسوده‌ايله تطبيق. كتابك اصلى ايله تطبيقى. جمعى: تطبيقات.

تَطْبِيل [ع] ضرب طبل، طاوول چالمق: تطبيل خائف.

تَطْحِين [ع] اوكودمك، اوكودلمك: حنطه‌يى تطحين. شعيرك تطحينى. جمعى: تطحينات.

تَطَرُّب [ع] طربلانمق، شوقه كلمك: تطرب مولويان.

تَطَرُّف [ع] برطرفه چكلمك: تطرف خجل.

تَطَرُّق [ع] يول بولمق، حلول ايتمك: تطرق خلل.

تَطْرِيب [ع] (اطراب) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَطْرِيز [ع] روبه وسائره‌يه كنار ايشله‌مك، ايشلنمك.

كنار چكيرمك، چكيرلمك: باش يمنيسنى اويا ايله تطريز. ماصه اورتوسنك دانتله ايله تطريزى.

تَطَفُّل [ع] طفيلى اولمق؛ تبعيت، اتباع.

تَطَعُّم [ع] طاتمق، طادلمق؛ طادينه باقق، باقلمق: تطعم طعام.

تَطْليق [ع] (اطلاق) ايله معناى اوّلده مترادفدر.

تَطْلِيَه [ع] طلا ايتمك، ايدلمك؛ سوروب صيوامق، سوريلوب صيوانمق. تشديد ايله غلطدر.

تَطْمين [ع] اطمينان ويرمك، ويرلمك؛ مطمئن ايتمك، ايدلمك: قلبى تطمين. نفسك تطمينى. جمعى: تطمينات:

تَطَوُّع [ع] نافله نماز قيلمق. تطوعاً = تطوع صورتيله، نافله اولەرق.

تَطَوُّق [ع] بويونه كردنلك وسائره طاقمق، طاقيلمق: بر كردنلكى تطوق. بر ديزى اينجونك تطوقى.

تَطْويق [ع] بويونه كردنلك وسائره طاقمق، طاقلمق: بر كردنلكى تطويق. بر ديزى اينجونك تطويقى.

تَطْويل [ع] اوزاتمق، اوزادلمق. اكثريا سوز حقنده قوللانيلير: بحثى تطويل. مقالەنك تطويلى. تطويل كلام. جمعى: تطويلات.

تَطَهُّر [ع] مادى ومعنوى تميزلنمك، پاكلنمك: تطهر بدن. تطهر قلب. اوساخدن تطهر. مناهيدن تطهر. جمعى: تطهرات.

تَطْهير [ع] مادى ومعنوى تميزلەمك، تميزلنمك؛ پاكلەمك، پاكلنمك: جامەيى تطهير. قابك تطهيرى. تطهير قلب. ادناسدن تطهير. ذنوبدن تطهير. جمعى: تطهيرات.

تَطَيُّب [ع] كوزل قوقولو شى ايله قوقولانمق،

قوقو سورنمك : تطيب سنت سنیه‌در .

تَطَيُّر [ع] (تشأم) ايله مترادفدر .

تَطْيِيب [ع] خوش ايتمك ، ايدلمك : خاطرى تطييب . خاطرك تطييبى . «ممنونی‌یز صبانك كلدكجه كوى ياره — تطييب خاطر ايلر اوغرار بوخاكساره — فصيح» § كوكلنى خوش ايتمك ، كوكلى خوش ايدلمك : بر ذاتى تطييب . برفقيرك تطييبى . جمعى : تطييبات .

تَظَاهُر [ع] بربرينه كورنمك ، طرفيندن ظهور ايتمك : دكيزده ايكى فيلونك تظاهرى . جمعى : تظاهرات .

تَظَرُّف [ع] ظرافت طاسلامق ، ظرافت صاتمق .

تَظَلُّل [ع] (استظلال) ايله مترادفدر .

تَظَلُّم [ع] ظالمك ظلمندن تشكى ، اظهار مظلوميت . (اظهار تظلم) دينيله‌مز . جمعى : تظلمات .

تَظْلِيل [ع] كولكه لندرمك ، كولكه‌لنديرمك ؛ كولكه آلتنه آلمق ، آلتمق : برآغاج ، آلتنده بولنانلرى تظليل ايدر . قويون سوريسنك تظليلى . تظليل ارباب تفرج .

تَظْلِيم [ع] ظلمه نسبت ايتمك ، ايدلمك ؛ بريسنه ظالم ديمك ، دينلمك : برمأمورى تظليم . بر مأمورك تظليمى .

تَظَنُّن [ع] و

تَظَنِّى [ع] ظن ايله ايش كورمك ، اعمال ظن : تظنى مانع توفيق اوله بيلير . ايكنجيسنك جمعى اولان (تظنيات) تخفيف يا ايله در .

تَظْهِير [ع] آرقه‌يه آلمق ، آتلمق ، اهمال : تظهير امرعسير . جمعى : تظهيرات .

تَعَادُل [ع] بربرينه عديل اولمق ، بربرينه دنك كلمك . اشخاص واشياده قوللانيلير : ايكى مبارزك تعادلى . ايكى يوككك تعادلى . جمعى تعادلات .

تَعادی [ع] (معادات) ه بدل قوللانیلیر. جمعی اولان (تعادیات) تخفیف ایله‌در.

تَعارُض [ع] حکمجه بربرینه ضد، مخالف اولمق: تعارض دلیلین. ایکی ادعانك تعارضی. جمعی: تعارضات.

تَعارُف [ع] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معروف اولمق: حافظ شیرازینك تعارفی. بر وقعه‌نك تعارفی. (معارفه) یه بدل‌دخی قوللانیله بیلیر.

تَعاسُر [ع] (تعسر) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَعاشُر [ع] (معاشرت) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَعاضُد [ع] قول قوله طوتمق، بربرینه قول ویرمك، قول ویرشمك. اکثریا (تعاون) مقامنده قوللانیلیر.

تَعاطُف [ع] بربرینه محبت، شفقت ایتمك؛ محبت، شفقت ایدشمك: تعاطف پدر و فرزند. تعاطف مادر ودختر § معطوف ومعطوف علیه اولمق، عطفلاشمق: تعاطف کلمتین. جمعی: تعاطفات.

تَعاطی [ع] بربرینه ویرمك، ویرشمك: تعاطیٔ افکار. تعاطیٔ اوراق. تعاطیٔ اقداح.

تَعاظُم [ع] نظرده بیوملك، بیوك کورنمك: ایفل قله‌سنك تعاظمی. تعاظم جبال. تعاظم امواج. «کوکلم بیویور تعاظمکدن — پرجوش اولیور تلاطمکدن — دریایه خطاب»

تَعاقُب [ع] بربرینك آردی صیره یوریمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تعاقب امواج. تعاقب لیل ونهار. تعاقب تبشیرات. تعاقب غم وشادی.

تَعاقُد [ع] (معاقده) یه بدل قوللانیلیر.

تَعالُم [ع] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معلوم اولمق. (تعارف) دن اقوادر: تعالم اختلاف مواسم. تعالم شمس.

تَعالی [ع] یوکسك اولمق، یوکسلمك. اکثریا

معنویاتده قوللانیلیر : « اعداسنك آچاقلغی ایتدکجه توالی — ایلر اوضیاء کستر آفاق تعالی — شان پیغمبریده » « تعالی ایلرم وحدتسرای یار عالیدر — وصفی » تعالی پرور = تعالی‌یی التزام وترویج ایدیجی : « تعالی‌پرورم نشر ایتدیکم افکار عالیدر » (تعلی) دن اقوادر .

تَعامُل [ع] تعشیر وسائره کبی خصوصاتده کی معامله، صورت اجرا : تعامل قدیم . جمعی : تعاملات .

تَعامی [ع] کورمز کبی کورنمك، کورمزنمك ، کورلك طاقمق : خذلهٔ قریش معجزات نبویه‌دن تعامی ایدرلردی .

تَعانُق [ع] (معانقه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَعاوُن [ع] بربرینه معاونت ایتمك ، یاردیملاشمق : سعادت عمومیه‌نك یکانه مدار حصولی تعاوندر . « بو نه انجامی یوق تغابندر ! — بشره شان ویرن تعاوندر » جمعی : تعاونات . (تناصر) ده باق .

تَعاوید [ع] (تعوید) ك جمعی . تعاوید صبیان .

تَعاهُد [ع] (معاهده) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . جمعی : تعاهدات .

تَعَب [ع] زحمت، مشقت : تعب راه . تعب تحصیل . استحقار تعب . « جوری کوکلمدر چکن کوزدر کورن رخسارینی — الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب ! — فضولی »

تَعَبُّد [ع] عبادت ایتمك، قوللق ایتمك : «جناب حقه تعبدله روح اولور متعالی — اولور آنکله میسر اولورسه نیل معالی » جمعی : تعبدات .

تَعَبُّس [ع] صورتی اکشیتمك ، اکشی یوز کوسترمك : «ایدوب تعبسی متروك وجه زاهد ایچون — جهانه خنده ایدر رند نشوه‌دار اوله‌لم » جمعی : تعبسات .

تَعبیر [ع] لفظ ایله، عباره ایله بیان : حسن تعبیر . سوء تعبیر . « هنر اول نکتهٔ سربسته‌یی تعبیرده در — لا » « تعبیر

ایده‌یم دها نه‌لر وار ! — غالب »
§ لفظ، عبـاره : « حسنی بالاتر
ایدر جامه دوشنجه چسپان —
نوعروس سخنه رونق تعبیر ویرر
— راغب » § دوش یورمق،
یورلمق: بر رؤیایی تعبیر. بر رؤیانك
تعبیری . تعبیر رؤیا . تعبیرخواب.
تعبیر واقعه . جمعی : تعبیرات .

تَعْبِیَه [ع] مواقعده عسكری
یرلی یرینه قویوب آماده
ایتمك، عسكر یرلی یرینه قونیلوب
آماده ایدلمك: بربلوكی تعبیه . بر
طابورك تعبیه‌سی . تعبیة‌الجیش =
تعبیهٔ عسكر فنی . تشـدید ایله
غلطدر. (طابیه) بوندن محرفدر.

تَعَجُّب [ع] (استجاب) ایله
مترادفدر .

تَعَجُّل [ع] عجله ایتمك، عجله ـ
جیلك ایتمك . جمعی :
تعجلات .

تَعَجُّن [ع] خمیرلشمك ، خمیر
حالنه كلمك: تعجن دقیق.

تَعْجِیب [ع] (اعجاب) ایله مترا
دفدر. آندن اقوادر.

تَعْجِیز [ع] صیقنتی ویرمك ،
ویرلمك؛ جانی صیقمق،

جانی صیقلمق؛ راحتسز ایتمك، ایدلمك:
بر آدمی تعجیز . بر ذاتك تعجیزی .
جمعی : تعجیزات .

تَعْجِیل [ع] عجله ایتمك : نیچون
تعجیل ایدیورسكز ؟
بویله شیلرده تأنی اولادر § عجله
ایتدرمك، ایتـدیرلمك ؛ عجله ایله
یاپلمسـنی ایستمك، عجله ایله یاپلمسی
ایستنلمك : ایشلری تعجیل . امور
مهمه‌نك تعجیلی . جمعی : تعجیلات .

تَعْجِیم [ع] (اعجـام) ایله
مترادفدر .

تَعْجِین [ع] خمیرلشـدرمك،
خمیرلشدیرلمك ؛ خمیر
حالنه كتیرمك ، كتیرلمك : دقیق
تعجین . دقیقك تعجینی .

تَعْدَاد [ع] صایمق، صایلمق :
آلتونلری تعـداد .
قندیللرك تعدادی. «اولور اوصاف
كمالی رقه كنجیـده — كونشـك
ذره‌سی ممكن اولورسه تعداد —
نعت شریف — نابی » « خلقك
اوستنده اولان حقی اونماز تعداد ـ وله »

تَعَدُّد [ع] بردن زیاده اولمق،
برقاچ دانه اولمق: تعدد
آله. تعدد زوجه .

تَعَدّی [ع] ظلم ایتمك: جنکیزك اهل اسلامه تعدیسی § تجاوز ایتمك ، کچمك : بو فعل ایکی مفعوله تعدی ایدر. جمعی اولان (تعدیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَعْدید [ع] (اعداد) ه بدل قوللانیله بیلیر : تعدید آلات. تعدید اسلحه .

تَعْدیل [ع] معتدل قیلمق ، قلنمق؛ ایکی طرفنی بر ایتمك، ایکی طرفی بر ایدلمك : ترازویی تعدیل . میزانك تعدیلی § اعتدال حالنه کتیرمك، کتیرلمك : تعدیل مزاج. تعدیل دم. تعدیل حدت. جمعی: تعدیلات.

تَعْدِیَه [ع] متعدی قیلمق، قیلنمق : بر فعلی تعدیه. فعلك تعدیه‌سی . ترکجه‌ده (در) ادات تعدیه اولور . تشدید ایله غلطدر .

تَعَذُّر [ع] ممکن اولمامق، محال اولمق : تعذر جمع اضداد . تعذر ارتفاع نقیضین.

تَعْذیب [ع] عذابه کرفتار ایتمك، اشکنجه ایتمك، ایدلمك : روحی تعذیب . روحك تعذیبی. تعذیب حیوان . جمعی : تعذیبات .

تَعْذیر [ع] عذر کاذب ایراد ایلمك ، ساخته عذر درمیان ایتمك. جمعی : تعذیرات.

تَعْذیل [ع] لوم ، تعییب . جمعی : تعذیلات .

تَعَرُّس [ع] زوج زوجه‌سنه اظهار محبت ایلمك. جمعی : تعرسات.

تَعَرُّض [ع] ایلشمك، طاقلمق. تعرضی = (تدافعی)-نك ضدی: جنك تعرضی. جمعی : تعرضات .

تَعَرُّف [ع] تتبع ثمره‌سی اوله‌رق وقوف ، تتبعله کسب وقوف: تعرف اسرار قرآن.

تَعْرِفَه [ع] تعریفنامه، تعریفی مشتمل ورقه.

تَعَرُّق [ع] ترله‌مك .

تَعَرّی [ع] صویغمق ، چیپلاق اولمق، مادیات ومعنویاتده

قوللانیلیر: البسه‌دن تعری. رذائلدن تعری. فضائلدن تعری.

تَعْرِیب [ع] عربجه‌لاشدرمق، عربجه‌لاشدیرلمق: بر کلمه‌یی تعریب. بر اسمك تعریبی. جمعی: تعریبات.

تَعْرِیض [ع] کنایه طریقیله ادارهٔ کلام، کنایه طریقیله افهام مرام: «تعریضدر رقیبه کوکل! سوز سکا دکل — نابی» «بزه تعریض ایدنه بز دخی تعریض ایدرز» جمعی: تعریضات.

تَعْرِیف [ع] اطرافیله آکلاتمق، آکلادلمق؛ اطرافیله بیلدرمك، بیلدیرلمك: بر مسئله‌یی تعریف. برموقعك تعریفی. «کلی تعریفه نه حاجت نه‌چیچکدر بیلیرز — لا» § بر شیئك ماهیتنی بیلدیرن عباره: ادبیاتك تعریفی § معرفه قیلمق، قیلنمق: کلمه‌یی تعریف. کلمه‌نك تعریفی. جمعی: تعریفات.

تَعْرِیق [ع] ترلتمك، ترله‌دلمك.

تَعْرِیَه [ع] صویمق، صویلمق؛ چیپلاق ایتمك، ایدلمك.

مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: صبی‌یی اثوابدن تعریه. بریسنك تهمتدن تعریه‌سی. تشدید ایله غلطدر.

تَعَزُّب [ع] اولنمیوب ارکن طورمق.

تَعَزُّز [ع] عزت، شرف کسب ایتمك، عزتمند اولمق § عزتلنمك، عزتفروشلق ایتمك.

تَعَزُّل [ع] (انعزال) ایله مترادفدر.

تَعْزِیر [ع] لوم، توبیخ، تأدیب. جمعی: تعزیرات.

تَعْزِیز [ع] (اعزاز) ایله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعی: تعزیزات.

تَعْزِیل [ع] (عزل) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَعْزِیَه [ع] برمصیبت وقوعنده صبر وتحمله ترغیب: برمصیبت زده‌یی تعزیه. پدری وفات ایدن برذاتك تعزیه‌سی. اسلوب فارسی اوزره (تعزیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. ایکیسی‌ده تشدید ایله غلطدر.

تَعَسُّرْ [ع] كوج اولمق ، كوجلشمك: تعسرمرور. تعسر تحرير.

تَعَسُّفْ [ع] (اعتساف) ه بدل قوللانيله بيلير. جمعى: تعسفات.

تَعْسِيرْ [ع] كوجلشدرمك، كوجلشديرلمك: امورى تعسير. امورك تعسيرى. (تصعيب) زياده قوللانيلير .

تَعْسِيلْ [ع] بال قاتمق، باللامق، باللاندرمق : «جنت عسلن ايتمسه توصيفه تصدى — كيم دير ايدى تعسيل كلام ايلدى واعظ ؟ »

تَعَشُّقْ [ع] عاشق اولمق .

تَعْشِيرْ [ع] اونده برينى آلمق ، اونده برى آلنمق : مزروعاتى تعشير. محصولاتك تعشيرى § اونه ابلاغ § اونه تقسيم . جمعى: تعشيرات.

تَعَصُّبْ [ع] عادات وسائره‌ده ثباتكارانه طرفدارلق، غيرتكشلك يولنى طوتمق : تعصب ايكى درلو اولور. برى ممدوح ، ديكرى مذمومدر . «معناسزه معنالى دير اصحاب تعصب» تعصبكار = تعصبجى ، تعصب ايديجى . تعصبكارانه = تعصبكارجه‌سنه . تعصبكارى = تعصبكارلق .

تَعْصِيرْ [ع] ايچنده‌كى شيئى چيقارمق ايچون صيقمق، ايچنده‌كى شى چيقارلمق ايچون صيقلمق : زيتونى تعصير. اوزومك تعصيرى. جمعى: تعصيرات .

تَعَطُّرْ [ع] كوزل قوقو ايله قوقولانمق: تعطر ثياب § كوزل قوقو، عطر سورنمك: تعطر نسوان .

تَعَطُّشْ [ع] آقصيرمق .

تَعَطُّفْ [ع] اسيركه‌مك، شفقت ايتمك، احسان ايتمك. جمعى: تعطفات.

تَعَطُّلْ [ع] ايشسز قالمق : تعطل عمله § معطل اولمق، ايشله‌مز اولمق : تعطل آسياب.

تَعْطیر [ع] معطر قیلمق، قیلنمق؛ کوزل قوقولو ایتمك، ایدلمك: جامه‌یی تعطیر. صاچلرك تعطیری. تعطیر مشام.

تَعْطیش [ع] آقصیرتمق، آقصیردلمق.

تَعْطیش [ع] صوصاتمق، صوصادلمق. (اعطاش)دن اقوادر.

تَعْطیل [ع] بوشلامق، بوشلانمق: ایشی تعطیل. ایشلرك تعطیلی. تعطیل اشغال § ایشدن کوجدن فارغ قیلمق، قیلنمق؛ ایشلتمه‌مك، ایشله‌دلمه‌مك: عمله‌یی تعطیل. فابریقه‌نك تعطیلی. تعطیل مکتب. ایام تعطیل. مدت تعطیل § طوردرمق، طوردیرلمق: تعطیل حرکت. تعطیل چرخ. جمعی: تعطیلات.

تَعَظُّم [ع] بیوکلك صاتمق، عظمت فروشلق ایتمك، قورلمق. جمعی: تعظمات.

تَعْظیم [ع] بیوکله‌مك، اولولامق، برشیئی بیوك عد ایتدیکنه دلالت ایده‌جك صورتده طاورانمق: اهل قرآنه تعظیم. قرآن عظیمه تعظیم. «تعظیم ادن بیلیر سرشکم — دامانکه سرپیلیر سرشکم» تعظیماً = تعظیم صورتیله، تعظیم ایچون: تعظیماً قیام. جمعی: تعظیمات.

تَعَفُّف [ع] عفتلی اولمق، التزام عفت ایتمك.

تَعَفُّن [ع] فنا قوقمق. جمعی: تعفنات.

تَعَقُّل [ع] (تفهم) ه باق.

تَعَقُّد [ع] دوکلنمك، معقد، مغلق اولمق: تعقدرشته. تعقد کلام.

تَعْقیب [ع] آردی صیره کیتمك، آردی صیره کلمك: منثور نظر بر قدم سکوت ادیبانه ایله تله‌ماقی تعقیب ایدر ایدی — کامل. «هر صفایی بر کدر تعقیب ایدر — وصفی» § آردینه دوشمك، دوشلمك: اشقیایی تعقیب. فراریلرك تعقیبی. جمعی: تعقیبات.

تَعْقید [ع] دوکومله‌مك، دوکوملنمك § عبارەیی

مغلق ايتمك، عباره مغلق ايدلمك: کلامی تعقيد. سوزك تعقيدی § عبارەده مغلقلق، عدم وضوح: تعقيد لفظی. تعقيد معنوی. جمعی: تعقيدات.

تَعَكُّسْ [ع] معكوس اولمق، ترسنه دونمك: روزكارك شدتندن شمسيەنك تعكسی.

تَعَلُّقْ [ع] ايليشکی، مناسبتی اولمق: او ايشك بزه تعلقی يوق. بو آدمك سزه تعلقی وارميدر؟ بو خدمت بزه تعلق ايدر وظائفدندر § سومك، محبت ايتمك: قلبك بر شيئه تعلقی. تعلق دل. فی الاصل (آصلمق) معناسنەدر. جمعی اولان (تعلقات) (متعلقات) ه بدل قوللانيلير.

تَعَلُّلْ [ع] برخصوصك اجراسنی تأخير ايچون بهانه درميان ايتمك، بهانه درميان ايدەرك برخصوصك اجراسنی تأخير. جمعی: تعللات.

تَعَلُّمْ [ع] علم حاصل ايتمك، تعلم ايدلمك؛ اوكرنمك، اوكرنلمك: برفنی تعلم. برعلمك تعلمی. تعلم علم کتابت.

تَعَلُّنْ [ع] علانيته چيقمق، علنی اولمق، آشکار اولمق: برخصوصك تعلنی. تعلن محاسده. تعلن خصومت.

تَعَلّی [ع] (اعتلا) ايله مترادفدر. جمعی اولان (تعليات) تخفيف يا ايلەدر.

تَعْلِيقْ [ع] آصمق، آصلمق. اشيا حقنده قوللانيلير: لوحەيی ديواره تعليق. قيليجك مسماره تعليقی § آصنتيده براقمق، براقلمق: مذاکرەيی فلان ذاتك ورودينه تعليق. ايشك فردايه تعليقی. «بز ديوردق كه بو ايشلر كوريلور بركونده — ايتدی فردالره تعليق بر آويختنی» § خط معروف. جمعی اولان (تعليقات) برکتابك مندرجاتنی ايضاح واصلاح يوللو جابجا يازيلان ملاحظات معناسنده مستعملدر.

تَعْلِيلْ [ع] علت اولمق اوزره کوسترمك، کوسترلمك، بيان علت، بيان سبب: ارتکاب اولنان بر حرکت نابجايی مجبوريتله تعليل. عدم ورودك کيفسزلکله تعليلی. حسن تعليل = براعتبار

لطيفه مستند اولەرق بر خصوص
ايچـون غير حقيقى علت مناسبه
درميان ايتمكدن عبارت بر صنعت
ادبيه: «كللر قيزارر شرم ايله اول
غنچه كولنجه — فطنت» جمعى:
تعليلات.

تَعْلِيم [ع] اوكرتمك، اوكره‌
دلمك: برفنى تعليم. بعض
مسائلك تعليمى. «كائناته بو ذوقى
تعليم ايت — رحمت حقى خلقه
تعميم ايت» جمعى اولان (تعليمات)
اكثريا بر مأموره صورت حركتنى
مبين اولمق اوزره تحريراً ويا شفاهاً
ويريلن اوامر وبو اوامرى حاوى
ورقه معناسنده قوللانيلير.

تَعْلِين [ع] علانيته چيقارمق،
چيقارلمق؛ آشكار ايتمك،
ايدلمك: معاشقه‌يى تعلين. منافرتك
تعلينى. تعلين رذالت. تعلين
كرامت.

تَعْلِيَه [ع] (اعـلا) يه بدل
قوللانيله بيـلير. آندن
اقوادر. مكتوب حقنده (تحرير
عنوان) معناسنده مستعملدر.
تعليهٔ نامه = تحرير عنوان مكتوب.
تشديد ايله غلطدر.

تَعَمُّد [ع] بيلەرك، عزم ذهنى
ايله شروع. تعمداً =
تعمد صورتيله: تعمداً قتل. تعمدى
= تعمد ايله اولان: قتل تعمدى.
جمعى: تعمدات.

تَعَمُّق [ع] درينلشمك: تعمق
چاه. تعمق بحث §
درينه كيتمك، درينـه طالمق. بو
معناده اكثريا معنوياتده قوللانيلير.
بحثده تعمق. بر مسئله‌يى تحقيقده
تعمق. جمعى: تعمقات.

تَعَمُّم [ع] عمومى اولمق، جمله‌يه
شامل اولمق: تعمم احسان
الٰهى. معارفك تعممى.

تَعَمِّى [ع] كور اولمق، اعمى
اولمق.

تَعْمِير [ع] بوزوق شيئى
دوزلتمك، بوزوق شى
دوزلدلمك: بربنايى تعمير. برخطانك
تعميرى. «هركسى راروى در تعمير
ديوار خودست — صائب» =
هركس كندى ديوارينى تعمير ايتمكه
باقار. عربـيده اولديغى كبى معمر
ايتمك معناسنده قوللانلماز. جمعى:
تعميرات.

تعميق [ع] درينلشدرمك، درينلشديرلمك: صيغلغى تعميق. نهرك تعميق. تعميق فكر. تعميق بحث. جمعى: تعميقات.

تعميم [ع] عمومى قيلمق، قيلنمق؛ جمله‌يه شامل ايتمك، ايدلمك: برامرى تعميم. معارفك تعميمى. تعميماً = تعميم صورتيله: تعميماً بيلديرلدى. جمعى: تعميمات.

تعميه [ع] ستر، اخفا. ابجد حسابنجه ارائه‌سى مقصود اولان عدددن اكسيك ياخود زياده كلن تاريخ منظومه‌ده ضمى ويا تنزيلى اقتضا ايدن عددى ايما معناسنده استعمالى شايعدر. مثلا سرورينك (١٢٠٦) عددينى كوسترمسى مطلوب اولان «روح عيسى ايتدى افلاكه عروج» مصراعى (١٢٠٥) عددينى كوسترمكده اولديغندن «آسمان تاريخه قيلدى سرفرو» تعميه‌سيله يعنى (آ) نك دلالت ايتديكى (١) عددينك ضميله تاريخ اكمال ايدلمشدر. تشديد ايله غلطدر.

تعنت [ع] خطاجولق ايتمك؛ اوته‌كينك بريكينك خطاسنى طوتمق، ياكلشنى بولمق سوداسنده بولنمق.

تعند [ع] عناد ايتمك، ديديكندن دونمه‌مك. جمعى: تعندات.

تعنى [ع] زحمت چكمك، زحمتلى برايشى اوزرينه آلمق: «چكمه بيهوده زحمت اى مطرب — بوتغنى دكل تعنيدر»

تعنيف [ع] شدتله تكدير، شدتله توبيخ. جمعى: تعنيفات.

تعوج [ع] اكرى اولمق، اكرلمك: تعوج نهال. (اعوجاج) (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلمديغى حالده بوقوللانيلير.

تعود [ع] (اعتياد) ايله مترادفدر.

تعوذ [ع] (استعاذه) ايله مترادفدر.

تعوض [ع] عوض، بدل آلمق، عوض، بدل اوله‌رق آلمق، آلنمق: برشيئى تعوض. برشيئك تعوضى.

[stamp]

تَعَوُّق [ع] اويالانوب اكلنمك، ئجكمك : بر ايش ايچون كوندريلن آدمك تعوقى. بر ايشك تعوقى.

تَعْويج [ع] اكمك ، اكلمك ، اكرلتمك، اكرلدلمك : بر فدانى تعويج . بردالك تعويجى.

تَعْويد [ع] معتاد ايتدرمك، ايتديرلمك : اطفالى تأدبه تعويد . كبوترڭ عودته تعويدى .

تَعْويذ [ع] نظر دكمك كبى مضراتدن مصون اولمق ايچون استصحاب اولنان نسخه ، حائل : تعليق تعويذ . تعويذچشم بد . تعويذ عين كمال .

تَعْويض [ع] عوض ، بدل ويرمك، عوض، بدل اوله‌رق ويرمك، ويرلمك: بر مبلغى تعويض. برمبلغك تعويضى. تعويضاً = تعويض صورتيله . جمعى : تعويضات .

تَعْويق [ع] اويالانديروب اكلندرمك، ئجكدرمك، ئجكديرلمك : بر آدمى تعويق . بر ايشك تعويق . جمعى : تعويقات .

تَعَهُّد [ع] اوزرينه آلمق ، اجراسى ايچون سوز ويرمك، ويرلمك: برخصوصى تعهد. بر ايشك تعهدى. جمعى: تعهدات.

تَعَيُّش [ع] ياشامق، ئچنمك: مدار تعيش . طرز تعيش . تعيش مسعودانه . تعيش سفيلانه .

تَعَيُّن [ع] عيان اولمق، آشكار اولمق، ميدانه چيقمق : تعين مقصد . تعين مسلك § قدرت الهيه‌نك مظاهرده عيان اولمسى § ميدانه چيقمق ، بللى باشلى آدم اولمق : « بولمسون يارب تعين ناسزالردن برى! — راغب » جمعى: تعينات .

تَعْييب [ع] عيبلامق، عيبلانمق: برشخصى تعييب . بر حركتك تعييبى . جمعى : تعييبات .

تَعْيير [ع] قباحتنى يوزينه اوره‌رق اوتاندرمق ، قباحتى يوزينه اوريله‌رق اوتاندرلمق: برمرتكبى تعيير. برمختلسك تعييرى. جمعى : تعييرات .

تَعْيِيشْ [ع] (اعاشه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَعْيِينْ [ع] معین، بللی ایتمك، ایدلمك : برذاتی بر مأموریته تعیین. وقت ملاقاتك تعیینی § عسکره ویریلن مأکولات. جمعی اولان (تعیینات) بومعناده مستعملدر.

تَغَابُنْ [ع] بربرینی آلداتمق، آلدادشمق. یوم التغابن، یوم تغابن = قیامت کونی : « بوکون غابن اولان مغبون اولور یوم تغابنده »

تَغَافُلْ [ع] غافل کورنمك، غافل کبی طاورانمق : تغافل خبیر . تغافل مغفلانه . «کوزلرم ناجی نصل بیکانهٔ خواب اولمسون ؟ — کوزلرندن کوردیکم یارك تغافل خوابیدر » جمعی : تغافلات .

تَغَالُبْ [ع] (مغالبه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَغَامُزْ [ع] بربرینه کوزاوجیله اشارت ایتمك ، کوز اوجیله اشارت ایدشمك. جمعی : تغامزات .

تَغَايُرْ [ع] (مغایرت) ه بدل قوللانیلیر . جمعی : تغایرات .

تَغَايُظْ [ع] (مغایظه) یه بدل قوللانیلیر . جمعی : تغایظات .

تَغْيِيرْ [ع] توزه بولامق، بولانمق: سیرجیلری تغبیر. پیاده‌لرك تغبیری . تغبیر البسه . تغبیر چهره § کوجندرمك ، مغبر ایتمك، ایدلمك : تغبیر خاطر. تغبیر احبا . جمعی : تغبیرات .

تَغَذّى [ع] غدالانمق، بسلنمك: صبی والده‌سنك سودیله تغذی ایدر . اصلی (تغذی) در . جعلری اولان (تغدیات) و(تغذیات) تخفیف یا ایله‌در .

تَغْدِيَه [ع] غدالاندرمق، غدالاندیرلمق ، بسله‌مك، بسلنمك: برصبی‌یی تغدیه . برصبینك تغدیه‌سی . اصلی (تغذیه) در . تشدید ایله غلطدر .

تَغَرُّبْ [ع] (اغتراب) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تغرد [ع] لطیف بر صورتده نغمه‌پرداز اولمق . اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر : تغرد عندلیب . تغرد قمری . تغرد مرغان . جمعی : تغردات .

تغرر [ع] (اغترار) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تغریب [ع] غربته کوندرمك ، کوندرلمك ، وطنندن جدا ایتمك ، ایدلمك : وثیقه شانی‌زاده‌یی تغریب ایتمشلر . مشارالیهك تغریبی بعض ارباب حسدك نتیجهٔ القاآتی ایدی .

تغرید [ع] (تغرد) ایله مترادفدر .

تغریس [ع] (اغراس) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تغریق [ع] برنجی معناسنده (اغراق) ایله مترادفدر .

تغریم [ع] اداسی لازم اولان شیئی اودتمك ، اداسی لازم اولان شی اوده‌دملك : دینی تغریم . داینك تغریمی .

تغزل [ع] شاعر غزل سویلمك ، غزل یازمق : تغزل تنزل دکلدر — اکرم . نفعی قصیده‌لرنده تغزل ایدر . جمعی : تغزلات : تغزلات فضولیانه .

تغزیه [ع] غزا ایتدرمك ، ایتدیرلمك . (اغزا) مترادفیدر . تشدید ایله غلطدر .

تغسل [ع] (اغتسال) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تغشی [ع] بورنمك ، اورتنمك § غشی اولمق ، غشی حالنه کلمك : تغشیٔ مستعین .

تغشیه [ع] اورتمك ، اورتلمك . بو معناده (اغتشا) ایله مترادفدر § غشی ایتمك ، ایدلمك ؛ غشی حالنه کتیرمك ، کتیرلمك . تشدید ایله غلطدر .

تغضب [ع] (اغتصاب) ه بدل قوللانیله بیلیر : تغضب اصحاب تعصب .

تغفل [ع] (تغافل) ایله مترادفدر .

تغفیل [ع] غافل آولامق ، آولانمق : دشمنی تغفیل . اشقیانك تغفیلی . جمعی : تغفیلات .

تَغْطِيَه [ع] (اغطا) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تَغَلُّب [ع] بغيرحق استيلا، تحكم: وقتيله دره بكلرينك تغلبى. «حقسز چيقارر حقلى يى ارباب تغلب» جمعى: تغلبات.

تَغَلُّط [ع] غلطه دوشمك، ياكلمق: تغلط لغويون. جمعى: تغلطات.

تَغَلِّى [ع] غايه سورنمك، تطبب.

تَغْلِيَه [ع] ايكنجى معناسنده (اغلا) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تَغْليط [ع] غلطه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ غلط ايتدى ديمك، دينلمك: حضرت شيخ اكبر جناب ابو حامدى تغليط ايتمشدر. بويله بيوك ذاتلرك تغليطى كوچكلرك حدى دكلدر § غلطه دوشورمك، دوشورلمك؛ ياكلتمق، ياكلدلمق: اذهانى تغليط. ساده‌دلانك تغليطى. جمعى: تغليطات.

تَغْليظ [ع] (اغلاظ) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر. جمعى: تغليظات.

تَغْليف [ع] غلافه قويمق، قونلمق: برسيفى تغليف. برخنجرك تغليفى. اسلحه‌يه مخصوص دكلدر.

تَغْليق [ع] (اغلاق) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعى: تغليقات.

تَغْميد [ع] قينه قويمق، قونلمق: تغميد سيف. تغميد خنجر. اسلحه‌يه مخصوصدر.

تَغْميس [ع] (غمس) ه بدل قوللانيله‌بيلير. آندن اقوادر.

تَغَنُّج [ع] نازلانمق، ناز كوسترمك. لطائفده استعمالى ياقيشيق آلير. جمعى: تغنجات.

تَغَنّى [ع] نغمه ايتمك، تعبيرقديم اوزره: ايرلامق. جمعى اولان (تغنيات) تخفيف يا ايله در.

تَغْنِيَه [ع] (اغنا)يه بدل قوللانيله‌بيلير. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تغوّل [ع] غوللشمك، رنكدن رنكه كيرمك، تلون .

تغويه [ع] (اغوا) يه بدل قوللانيله‌بيلير. آندن اقوادر . تشديد ايله غلطدر .

تغيّب [ع] غائب اولمق، كوزدن نهان اولمق .

تغيّر [ع] باشقه‌لاشمق ، باشقه درلو اولمق : تغير حال . تغيرلون. تغيرسيما . جمعى: تغيرات.

تغيّظ [ع] (اغتياظ) ايله مترادفدر . جمعى: تغيظات.

تغيّم [ع] بولوتلانمق : تغيم هوا . جمعى : تغيمات .

تغيير [ع] باشقه لاشدرمق ، باشقه لاشديرلمق ؛ باشقه درلو ايتمك، ايدلمك : شيوۀ لسانى تغيير . صورت افاده‌نك تغييرى . جمعى : تغييرات .

تغييظ [ع] (اغضاب) مقامنده قوللانيلير . آندن اقوادر .

تف [ف] حرارت .

تفاخر [ع] برينه كوره (افتخار) ايله مترادف عد اولنور. افتخار متكبرانه، نابجا افتخار مقامنده‌ده مستعملدر . (مفاخره) يه بدل دخى قوللانيلير . جمعى : تفاخرات .

تفاريج [ع] (تفرجه) نك جمعى . ييرتماجلر ، آره لقلر : تفاريج البسه . تفاريج اصابع . مفردى قوللانلماز .

تفاريق [ع] (تفريق) ويا (تفرقه) نك جمعى . بربرندن آيرى اولان شيلر، متفرق اشيا. اكثريا خوشه كيده‌جك اوفاق تفك شيلر معناسنده قوللانيلير . مفردلرى بو معناده قوللانلماز .

تفاسير [ع] (تفسير) ك جمعى: تفاسير شريفه .

تفاصيل [ع] (تفصيل) ك جمعى .

تفاضل [ع] فضل ومزيت ياريشنه چيقمق ، طرفين فضل ومزيته مالكيت ادعاسنده بولنمق § فضله مقدار .

تفاوت [ع] ايكى شى بربرندن فرقلى اولمق . (ايتمك)

ماده‌سيله آز قوللانيلير . اكثريا (فرق) مقامنده ايراد اولنور . بينلرنده تفاوت يوق . بلا تفاوت، بى تفاوت = تفاوتسز ، تفاوتسز اوله‌رق .

تَفائُد [ع] فائده‌لشمك، بربرندن استفاده ايتمك : تفائد معلمين . تفائد شاكردان .

تَفَأُّل [ع] فال آچق، فال طوتمق. بو معناده (دن) اداتيله قوللانيلير : حافظ ديواندن تفأل § خيره يورمق، مقدمهٔ خير عد ايتمك . بو معناده (ايله) اداتيله قوللانيلير : قدومكزله تفأل ايتدم . جمعى : تفألات .

تَفْئيل [ع] فال آچدرمق، فاله باقدرمق . جمعى : تفئيلات : تفئيلات نسوان .

تَفَتُّت [ع] ريزه ريزه اولمق، اوفاق اوفاق پارچه‌لانمق.

تَفْته [ف] قيزمش ، قيزغين ، حرارتلى : آهن تفته . دل تفته .

تَفْتيت [ع] ريزه ريزه ايتمك ، ايدلمك: تفتيت حجر .

تَفْتيح [ع] (فتح) ه بدل قوللانيله‌بيلير. آندن اقوادر. معده‌يى آچق معناسنده استعمالى اكثردر .

تَفْتير [ع] فتور ويرمك ، ويرلمك : طبعى تفتير . «قوهٔ شاعره‌نك تفتيرى» جمعى : تفتيرات .

تَفْتيش [ع] كركى كبى صوروب آراشدرمق ، صوروب آراشديرلمق: احوالى تفتيش. بعض خصوصاتك تفتيشى . جمعى : تفتيشات .

تَفْتيق [ع] يارمق ، يارلمق ؛ شق ايتمك، ايدلمك : تخته‌يى تفتيق . ورقه‌نك تفتيقى .

تَفْتيك [ع] ديتمك ، ديدلمك : يوكى تفتيك . يوكك تفتيكى. (تفتيك) بوندن محرف اولملى. برهانده (تَفتيك) لفظى تِفتيك ايله تفسير ايدلمشدر . بو صورتده فارسى اولمش اولور .

تَفْتيل [ع] بوكمك ، بوكلمك : تفتيل حبل. تفتيل رسن.

تَفْتین [ع] فتنه یه دوشورمك، دوشورلمك § مفتون ایتمك، ایدلمك: تفتین قلوب. تفتین اهل نظر.

تَفَجُّر [ع] (انفجار) ایله مترادفدر.

تَفَجُّع [ع] بر مصیبت وقوعنده آجیمق، دردناك اولمق. جمعی: تفجعات.

تَفْجیر [ع] یردن قاینادوب آقتمق، یردن قاینادیلوب آقیدلمق: صویی تفجیر. صوبك تفجیری.

تَفْجیع [ع] آجتمق، آجیدلمق، دردناك ایتمك، ایدلمك: برعضوی تفجیع. بر قلبك تفجیعی. جمعی: تفجیعات.

تَفَحُّص [ع] ایچ یوزینی دقتله آراشدرمق، ایچ یوزی دقتله آراشدیرلمق: کیفیتی تفحص. کیفیتك تفحصی. جمعی: تفحصات.

تَفَخُّر [ع] (افتخار) ایله مترادفدر. جمعی: تفخرات.

تَفْخیم [ع] تعظیم § قابا، قالین تلفظ ایتمك، ایدلمك: بر حرفی تفخیم. برحرفك تفخیمی. لفظهٔ جلالهنك لامی تفخیم اولنور.

تَفْدِیَه [ع] بریسنه سکا نفسم فدا اولسون، جانم قربان اولسون دیمك: تفدیهٔ عاشق. تشدید ایله غلطدر.

تَفَرُّج [ع] ازالهٔ غم، کسب فرح ایچون قیره چیقمق، کزمکه، سیره چیقمق § کزمکله ازالهٔ غم ایتمك، فرحلانمق، کسب فرح ایتمك. جمعی: تفرجات. تفرجگاه، تفرجگه = تفرج، سیر یری.

تَفَرُّح [ع] فرحلانمق، کسب فرح ایتمك.

تَفَرُّد [ع] تك اولمق، عدیلی، اقرانی اولمامق: ابن‌سینا زمانده تفرد ایتمش ایدی. انسان هر شیده تفرد ایده‌مز.

تَفَرُّز [ع] مفرز اولمق، آیرلمق: بر آلایدن بر طابورك تفرزی.

تَفَرُّس [ع] وجه مصیب اوزره ادراك: برکیفیتی تفرس.

بر خصوصك تفرسی . اكثريا (سزمك) مقامنده قوللانيلير . جمعی : تفرسات .

تَفَرُّش [ع] مفروش اولمق ، دوشنمك : تفرش بساط . تفرش برف .

تَفَرُّع [ع] اصل مسئله‌دن بر ويا برقاچ حكم منشعب اولمق ، فرعلنمك ، داللانمق : بر مسئله‌نك ديكر مسئله‌دن تفرعی . جمعی اولان (تفرعات) (متفرعات) مقامنده قوللانيلير : مجله وتفرعاتی .

تَفَرْعُن [ع] فرعونلشمك ، فرعون طوری طاقنمق ، فرعون كسلمك ، تكبر ، تجبر .

تَفَرُّغ [ع] فارغ اولمق ، واز كچمك : مشاغلدن تفرغ .

تَفَرُّق [ع] ايكنجی معناسنده (افتراق) ايله مترادفدر .

تَفْرِقه [ع] فكر باشقه‌لغی ، فكر آيريلغی ، اختلاف افكار .

تَفْرِيج [ع] ازالهٔ غم ، القای سرور : تفريج هموم . تفريج قلوب .

تَفْرِيح [ع] فرحلاندرمق ، فرحلانديرلمق : بر غمزده‌يی تفريح . بر دل غمناكك تفريحی .

تَفْرِيد [ع] علم دينده تبحر ايله امر ونهی الهی‌يی بروجه كمال يرينه كتيرمك ايچون اختيار عزلت : (١٢٥٢) ده ارتحال ايدن مشهور خواجه عبدالرحيم افندی اهل تفريد ايدی .

تَفْرِيش [ع] دوشه‌مك ، دوشتمك : بر اوطه‌يی تفريش . بر دائره‌نك تفريشی . جمعی : تفريشات .

تَفْرِيط [ع] تقصير ، (افراط)ك ضدی : تفريطده افراط كبی مقبول دكلدر . انسان اعتدالدن آيرلماملی . « اولور اهل كمال افراطدن تفريطدن خالی »

تَفْرِيع [ع] اصل مسئله‌دن فرع پيدا ايتمك ، ايدلمك ؛ فرعلندرمك ، فرعلنديرلمك : بر مسئله‌دن بر حكمی تفريع . بر حكمك تفريعی . جمعی : تفريعات .

تَفْرِيغ [ع] طولو قابی بوشالتمق ، طولو قاب بوشالدلمق ؛

تفریغ صراحی § یمکی قوتارمق ،
یمك قوتارلمق : تفریغ طعام .
جمعی : تفریغات .

تَفْرِیق [ع] آیرمق، آیرلمق:
نیك وبدی تفریق .
عالمك جاهلدن تفریقی .

تَفْزِیع [ع] بلیکالتمك، بلیکله-
دملك : برنائمی تفزیع .
بریسنك تفزیعی .

تَفَسُّح [ع] (انفساح) ایله
مترادفدر .

تَفَسُّخ [ع] (انفساخ) ایله
مترادفدر .

تَفْسِرَه [ع] طبیب خسته‌نك
بولنه باقق § خسته‌نك
طبیب طرفندن معاینه اولنان بولی .

تَفْسِیح [ع] (توسیع) ه باق .

تَفْسِید [ع] (افساد) ایله مترا-
دفدر. آندن اقوادر.

تَفْسِیدَه [ف] حرارتلی ، قیز-
غین . تفسیده لب
== پك صوصامش .

تَفْسِیر [ع] معناسنی بیان ،
ایضاح ایتمك ، معناسی
بیان ، ایضاح ایدلمك : بر آیتی
تفسیر . بر عباره‌یی تفسیر . بر
لفظك تفسیری . جمعی: تفسیرات §
قرآن کریمك معانیٔ منیفه سنی ایضاح
ایچون تألیف اولنان کتاب: تفسیر
کبیر. بو معناده جمعی (تفاسیر) در .

تَفْسِیق [ع] فسقه نسبت
ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه
فاسق دیمك ، دینلمك : بر آدمی
تفسیق . بر شخصك تفسیقی . جمعی:
تفسیقات .

تَفَصُّم [ع] (انفصام) ایله
مترادفدر .

تَفْصِیل [ع] اطرافیله، اطرافلی
اوله‌رق بیان: کیفیتی
تفصیل . وقعه‌نك تفصیلی . جمعی:
تفصیلات .

تَفَضُّل [ع] ادعای فضل،
مزیت فروشلق ایتمك .
جمعی : تفضلات .

تَفْضِیح [ع] رسوای ایتمك،
ایدلمك . بو معناده
(افضاح) دخی قوللانیله بیلیر. جمعی:
تفضیحات .

تفضيض [ع] كوموشله‌مك، كوموشلنمك، كوموشه قاپلامق، قاپلانمق: نيام تيغى تفضيض. قبضهٔ سيفك تفضيضى.

تفضيل [ع] سائرلرندن زياده مزيت اثباتيله ترجيح: انبيايى اوليايه تفضيل. حضرت ابو بكرك حضرت عمره تفضيلى. جمعى: تفضيلات.

تفطر [ع] (انفطار) ايله مترادفدر.

تفطن [ع] (تفهم) ه باق.

تفطين [ع] (تفهيم) ه باق.

تفقد [ع] آرايوب صورمق، آرانوب صورلمق: برينك حالنى تفقد. خاطر احبابك تفقدى. جمعى: تفقدات.

تفقه [ع] فقه تحصيل ايتمك، فقيه اولمق. (تفهم) مقامنده‌ده قوللانيله بيلير.

تفقيه [ع] تعليم، تفهيم § تعليم فقه.

تفكر [ع] دوشونمك، دوشونلمك: برماده‌يى تفكر. برخصوصك تفكرى. جمعى: تفكرات.

تفكير [ع] (تفكر) ايله مترادفدر. دوشوندرمك معناسنده‌ده قوللانيله بيلير.

تفلق [ع] (انفلاق) ايله مترادفدر.

تفليس [ع] مفلس اولديغنه حكم ايتمك، ايدلمك § افلاسه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه مفلس ديمك، دينلمك.

تفنن [ع] فنون آشنا اولمق، فنوندن بهره‌دار اولمق § سوزى درلو درلو سويلمك، بر معنانك تكرار ايرادى لازم كلنجه عبارهٔ اخرى ايله افاده ايتمك.

تفوض [ع] عهده‌يه آلمق، آلنمق: بر مأموريتى تفوض. بر خدمتك تفوضى.

تفوق [ع] اوسته چیقمق، اوستون اولمق، فائق اولمق: دعوای تفوق. اقرانه تفوق.

تفوه [ع] آغیزه، لسانه آلمق، آنمق. سوء تکلمده مستعملدر: فنا بر سوزی تفوه. بر لاطخه‌نك تفوهی. جمعی: تفوهات.

تفویض [ع] احاله، سپارش ایتمك، ایدلمك: اموری جناب حقه تفویض. بر مأموریتك بر ذاته تفویضی.

تفهم [ع] تکلفله آکلامق، ادراك ایتمك، ایدلمك: بر سوزی تفهم. بر مسئله‌نك تفهمی. (تعقل) ایله (تفطن) ده تکلف معتبر دکلدر. (تفطن) ده سرعت، (تعقل) ده جزئیت ملاحظه اولنور.

تفهیم [ع] (افهام) ایله مترادفدر. آندن اقوادر. (تفطین) سرعت ملاحظه اولنور. جمعی: تفهیمات.

تقابل [ع] قارشی قارشی‌یه اولمق، قارشی قارشی‌یه کلمك، قارشیلاشمق: ایکی آینه‌نك تقابلی. ایکی فرقه‌نك تقابلی. تقابل صفین. تقابل نفع وضرر. «اظهار ایچون امتیاز حسنی — چرکینله کوزل تقابل ایتمش» (مقابله) باشقه یولده قوللانیلیر. جمعی: تقابلات.

تقاتل [ع] (مقاتله) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تقادم [ع] بکچمش بولنمق: تقادم زمان.

تقادیر [ع] (تقدیر) ك جمعی.

تقادیم [ع] (تقدمه) نك جمعی.

تقارب [ع] بر برینه یقین کلمك، یکدیکره یاقلاشمق: تقارب خصمین. دونلویه چیقانلرك تقاربی. (تقرب) مقامنده ده قوللانیله بیلیر.

تقارن [ع] بر برینه قرین اولمق، یکدیکرك یاننه کلمك: تقارن خیال وحقیقت. تقارن محبین. (مقارنت) مقامنده ده قوللانیله بیلیر.

تقاریر [ع] (تقریر) ك جمعی .

تقاسم [ع] یمینلشمك، آندلاشمق: تقاسم ارباب جهاد § بولشمك، بولیشمك: تقاسم غنائم . میراثك تقاسمی . بو معناده (مقاسمه) زیاده قوللانیلیر .

تقاسیط [ع] (تقسیط) ك جمعی .

تقاص [ع] اودشمك ، آله جغنی ویره جکنه طوتمق ، محسوب ایتمك .

تقاصر [ع] بر شیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمامق : ایفای وظیفه خصوصنده تقاصر تجویز ایدلمه ملی .

تقاضی [ع] صیقشدرمق . اکثریا طلب دین یعنی مدیونی صیقشدرمق معناسنده قوللانیلیر . اسلوب فارسی اوزره (تقاضا) صورتنده استعمالی اکثردر . «تمنای کوشت مردن به — که تقاضای زشت قصابان — سعدی» = قصابلرك چرکین تقاضاسنی چکمکدن ات آرزوسیله اولمك اولادر .

تقاطر [ع] قطره قطره دوکلمك ، طاملامق : تقاطر باران . تقاطر سرشك حسرت .

تقاطع [ع] بربرینی کسمك ، کسشمك : ایکی خطك تقاطعی .

تقاعد [ع] مأموریتدن چکیلوب چراغ اولمق . تقاعدیه = تقاعد معاشی .

تقالیب [ع] (تقلیب) ك جمعی .

تقامر [ع] (مقامره) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تقاویم [ع] (تقویم) ك جمعی .

تقبل [ع] قبول ایتمك ، ایدلمك : تقبل دعا . صدقه نك تقبلی .

تقبیب [ع] قبه له مك ، قبه لنمك : تقبیب معبد . بر بنانك تقبیبی .

تقبیح [ع] قبحه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ قبیحدر دیمك ، دینلمك : برحرکتی تقبیح . برسوزك

تقبیحی . تقبیح محاسن اك بیوك قباحتدر . جمعی : تقبیحات .

تَقْبِیل [ع] اوپمك ، اوپلمك : مصحف شریفی تقبیل . دست استادك تقبیلی .

تَقْتِیل [ع] چوق اولدرمك ، اولدیرلمك : تقتیل اشقیا . خوارجك تقتیلی .

تَقَدُّس [ع] زیاده‌سیله پاك اولمق ، مقدس اولمق : تقدس کعبه . تقدس قرآن .

تَقَدُّم [ع] اوکه کچمك ، ایلری کچمك ، مقدم اولمق : بر ذاتك دیکرینه تقدمی . حضرت فاتحك زماناً یاووز سلطان سلیمه تقدمی .

تَقْدِمَه [ع] بر بیوك ذاته تقدیم اولنان برکذار ، هدیه .

تَقْدِیر [ع] جناب حقك قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظه ثبت ایلمسی ، تعبیر دیکرله : علم الٰهینك قبل الایجاد هرشیئك نصل اوله‌جغنه تعلق ایتمسی : «اولورمی عارف حکم ازل دلبسته تدبیره — بدیهیدرکه اویماز هر زمان تدبیر تقدیره » § قیمت بیچمك ، بیچلمك : «برمتاعك بهاسنی تقدیر» «قیمت معرفتك تقدیری» «ایده‌مز قیمت عقد درنظمم تقدیر — نفعی» «تقدیر بها ایلیه‌مز صیرفیٔ دهر — برجوهره کیم خاك سیاه ایچره نهاندر — عونی» § بکنمك ، بکنیلمك ، قدرینی بیلمك ، قدری بیلنمك : برخدمتی تقدیر . بر منظومه‌نك تقدیری . «تقدیر اولنمیان هنرك اقتضاسی یوق» تقدیراً = تقدیر صورتیله : تقدیراً برچوق آفرین ویرلدی § عباره‌یه ذهناً برلفظ ویا برترکیب علاوه ایتمك ، ایدلمك : بز لفظی تقدیر . بر ترکیبك تقدیری § احتمال ، صورت ، حال : اویله اولدیغی تقدیرده . علی کلا التقدیرین = بوایکی تقدیره کوره . جمعی : تقدیرات .

تَقْدِیس [ع] مقدس طوتمق ، طوتلمق ، مقدس‌در دیمك ، دینلمك : جناب حقی تقدیس . حضرت پیغمبرك تقدیسی . قرآن کریمك تقدیسی : «شایستهٔ تقدیسسین ای مرد قدر زور — ایتدك اوقضا اردولرین رجعته مجبور — صلاح الدین ایوبی‌یه خطاب» «کیم

كورسه ايدر صفاكى تقديس — دينسون سكا اقدس الفراديس — بر حديقه‌يه خطاب» جمعى : تقديسات .

تَقْدِيم [ع] اوكه كچيرمك ، ايلرى كچيرمك، كچيرلمك، مقدم طوتمق، طوتلمق : بر ذاتى ديكرينه تقديم . بر كلمه‌نك ديكرينه تقديمى . بر ايشك ديكرينه تقديمى . عرض ايتمك ، ايدلمك : بر تأليفى حضور نظارتپناهى‌يه تقديم . برمؤلفك معارف ناظرينه تقديمى . جمعى : تقديمات .

تَقَرُّب [ع] (اقتراب) ايله مترادفدر .

تَقَرُّر [ع] قرار بولمق، قرارلاشمق ، مقرر اولمق : تقرر عزيمت .

تَقْرِيب [ع] ياقلاشدرمق ، ياقلاشديرلق : برشيئى ديكر شيئه تقريب . بركيمنك ديكر كمى‌يه تقريبى § تخمين . بو معناده اكثريا ماديانده قوللانيلير . تقريباً = تخميناً . تقريبى = تخمينى § يولنى بولمق : اورادن بر تقريب‌ايله تباعد ايتدم . بو مقامده (ايله) سز (بر تقريب) دخى قوللانيلير . (بولمق) ماده‌سيله‌ده مستعملدر : تقريبنى بولدم .

تَقْرِير [ع] يرلشدرمك، يرلشديرلمك، ثابت قيلمق، قيلنمق : برمسئله‌يى بريسنك ذهننده تقرير . بر صورتك لوحهٔ مخيله‌ده تقريرى § افاده ، بيان : تقرير دعوى . بر مسئله‌نك تقريرى . «اعتماد ايتمز ايسه‌ك ايلديكم دعوايه — اقتدارم ايده‌يم فن سخنده تقرير — نفعى» بو معناده اكثريا افادهٔ شفاهيه، بيان شفاهى مقامنده ايراد اولنور : تقرير وتحرير . «بجانان درددل ناكفته ماند اى نطق تقريرى — زبان را نيست ياراى سخن اى خامه تحريرى — يغما» = درددل جانانه سويلنمه‌مش قالدى . اى لسان سويله ! لسانده تكلمه اقتدار يوق . اى قلم ياز! § بعض مواد حقنده قلمه آلنان مقالهٔ مخصوصه : بر سفيرك تقريرى . بو معناده جمعى (تقارير) در. ديكر جمعى: تقريرات : تقريرات بليغانه . (شفاهى) يه‌ده باق .

تقريض [ع] مدح ايتمك، ايدلمك. مؤلفات حقنده قوللانيلير: بركتابي تقريض. برتأليفك تقريضي. «ايتدى تقريضنه صرف مكنت — كچه‌جى زاده محمد عزت» تقريضاً = تقريض صورتيله § بر تأليفي مدح يوللو يازيلان منثور ويا منظوم مقاله: تقريضي اصلندن اوزون كتابمي اولور ؟ (تقاريض) صورتنده‌كي جمعي بو معنايه مخصوصدر. ديكر جمعي: تقريضات: اكثر تقريضات متعلق اولديغي كتاب كورلمكسزين يازيليرز !

تقريظ [ع] (تقريض) ايله مترادفدر.

تقريع [ع] توبيخ، تعنيف. جمعي: تقريعات.

تقرين [ع] قرين ايتمك، ايدلمك، برلكده بولندرمق، بولنديرلمق: دفي قانونه تقرين. كريه‌نك آهه تقريني.

تقسيط [ع] پارچه پارچه ادا ايديلن بورجك هربر قسمي.

تقسيم [ع] قسم قسم ايتمك، ايدلمك، بولمك، بولنمك: سكزي دردده تقسيم. ميراثك ورثه‌يه تقسيمي. جمعي اولان (تقسيمات) اكثريا ابنيه بولمه‌لري حقنده ايراد اولنور: برخانه‌نك تقسيماتي.

تقشير [ع] قابوغني صويمق، قابوغي صويلمق: كستانه‌يي تقشير. بادامك تقشيري.

تقصّي [ع] (استقصا) ايله مترادفدر.

تقصير [ع] برشيئي ياپمغه قدرتي وار ايكن چكينوب ياپمامق. بو معناده (تقاصر) ايله مترادفدر § برشيئي ياپمغه قدرتي اولمديغندن ترك ايتمك. مثلا خسته اولان بربنده‌يه كوره افنديسنك خدمتنده بولنه‌مامق بو معناجه برتقصير اولور § قصور ايتمك: اكمال وظيفه‌ده تقصير. جمعي: تقصيرات.

تقطّر [ع] (تقاطر) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تقطير [ع] قطره قطره دوكمك، دوكلمك، طاملاتمق، طاملادلمق: مايعي تقطير. كوزه كلاب تقطيري. «درّ ايله سايه‌كده تزيين ايلدم بالينكي — كوزلرمدن

ایتدی تقطیر لأَلی کوزلرك » §
انبیقدن چکمك ، چکلمك : صوبی
تقطیر. صـویك تقطیری. جمعی :
تقطیرات .

تَقْطیع [ع] پارچه پارچه
کسمك، کسلمك § کلام
منظـومك هرجزئی واقع اولدیغی
بحرك افاعیل وتفـاعیلندن برینـه
موازن کلهجك صورتده پارچه ـ
لانمسی : تقطیـع شعر . جمعی :
تقطیعات .

تَقْفیل [ع] کلیدلهمك، کلید ـ
لنمك: تقفیل باب. در
امیدك تقفیلی .

تَقْفیه [ع] قافیهلهمك، قافیه ـ
لنمك: برکلمهیی دیکر کلمه
ایله تقفیه . برلفظك لفظ آخر ایله
تقفیهسی § قافیـهلی، مقفی قیلمق،
قیلنمق: تقفیهٔ شعر. بیتك تقفیهسی.
تشدید ایله غلطدر.

تَقَلُّب [ع] دونمك ، دکشمك ،
طرز آخره دوکلمك .
(انقلاب) همان دائما معنویاتده
قوللانلدیغی حالده (تقلب) هم
مادیاتده هم معنویاتده قوللانیلیر :
یاتاغك ایچنده نائمك تقلبی. تقلب
مریض. تقلب حال. تقلب اصول.
جمعی : تقلبات .

تَقَلُّد [ع] طاقنمق، طاقینلمق،
قوشانمق ، قوشـانلمق :
تقلد سیف. سیفك تقلدی § بوینه
آلمق، اوزرینـه آلمق ، درعهده
ایتمك، ایدلمك: تقلد امور حکومت.
امور حکومتك تقلدی .

تَقَلُّص [ع] چکیلوب طوپلا ـ
نوب بوزشمك: تقلص
عضلات. تقلص اعصاب.

تَقْلیب [ع] ترسنه چویرمك،
چویرلمك ، بر یاندن بر
یانه دوندرمك، دوندیرلمك: بربیوك
طاشی تقلیب . یاتاقده خستـهنك
تقلیبی. تقلیب افکار. تقلیب قلوب
« دائم ایلر ظاهر وباطنده تقلیب
امور — صانکه احکام شئونك
صانع ثانیسیدر — معرفت حقنده
— کمال» جمعی: تقلیبات .

تَقْلید [ع] طاقمق ، طاقلمق ،
قوشاتمق ، قوشادلمق :
تقلید سیف. سیفك تقلیدی § اصله
بکزتمه یولنده اجرای عمل: «تقلید

زاغ کبك خرامانی کولدیرر — شیخ‌الاسلام یحیی» «شیمدی کوردکلرك اهل تقلید — سنبلزاده» ایکی درلو مفعول آلیر: فضولی‌یی تقلید. نفعی‌یه تقلید. « بنم اول شاعر حق کوی وجری کیم ایده مز — طبعمه نادره‌سنجان مزور تقلید — نفعی» § تقلید یولنده یاپلمش شی: انکلیز چاقیسنك تقلیدی. جمعی: تقلیدات.

تَقَلُّل [ع] آز اولمق، آزالمق: تقلل میاه انهار.

تَقْلیع [ع] (قلع) ه بدل قوللانیله‌بیلیر. آندن اقوادر.

تَقْلیف [ع] قالافاتلامق، قالافاتلانمق: تقلیف سفینه. سفینه‌نك تقلیفی.

تَقْلیل [ع] آزالتمق، آزالدلمق: تقلیل مقدار. برمقدارك تقلیلی.

تَقْلیم [ع] کسمك، کسلمك. طیرناق، قامش کبی شیلر حقنده قوللانیلیر: تقلیم اظفار. خامه‌نك تقلیمی.

تَقَمُّص [ع] کوملك کیمك: تقمص فرنکانه.

تَقْمیص [ع] کوملك کیدرمك، کیدیرلمك: تقمیص طفل عریان.

تَقَوُّت [ع] (تغدی) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَقَوُّس [ع] قوسلنمك، یای شکلنه کیرمك، یای کبی اکلمك: تقـوس قامت پیر. تقوس خط.

تَقَوُّل [ع] قریحه‌دن یالان سویلمك: «قول اصحاب تقـول لایق اصغا دکل» جمعی: تقولات: تقولات مسیلمة الکذاب.

تَقَوُّم [ع] اکری‌شی طوغری اولمق، طوغرلمق: تقوم نهال تر.

تَقْوی [ع] جناب حقدن صاقنمه، مخافة الله ایله مناهیدن توقی: اهل تقوی. التزام تقوی. تقوی‌الله = مخافة الله. اسلوب فارسی اوزره (تقوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

تَقَوِّى [ع] قوت بولمق ، قوتلنمك : تقوىٔ مريض . حرب اوزرنده بولنان بر فرقه‌نك يتيشن امداد ايله تقوى ايتمسى .

تَقْوِيد [ع] يدمك ، يدلمك : تقويد اعمى . دابه‌نك تقويدى . بو معناده (اقتياد) دخى قوللانيله بيلير .

تَقْوِيس [ع] مقوس ايتمك ، ايدلمك ؛ ياى شكلنه قويمق ، قونلمق : تقويس ابرو . بر آغاج دالنك تقويسى .

تَقْوِيل [ع] (اقوال) ايله مترادفدر . جمعى : تقويلات . تقويليات = اقواليات .

تَقْوِيم [ع] اكرى‌يى طوغرلتمق ، اكرى طوغرلدلمق : تقويم غصون . بر دالك تقويمى § صورت معروفه‌ده شهور ، مواسم وسائره‌يى كوسترمك اوزره سنه‌ده بر ترتيب اولنان رساله : « چيقاررلر سنه‌ده برتقويم — اولمه سن طالب علم تنجيم — سنبلزاده » « آتمه يابانه صانوب ده بونى كهنه تقويم — نخبه حقنده — وله » جمعى اولان (تقاويم) بومعناده مستعملدر . تقويمچه = كوچك تقويم : « بزه عرض ايلمسون سويلديكى اشعارى — باقيز روينه تقويمچهٔ سال قدر »

تَقْوِيَه [ع] قوت ويرمك ، ويرلمك ، قوتلندرمك ، قوتلنديرلمك : تقويهٔ بنا . برحكمك تقويه‌سى . (ويرمك) و(ايتمك) ماده‌لريله مستعملدر . اسلوب فارسى اوزره (تقويت) صورتنده‌ده قوللانيلير : « التفاتى پشهٔ ناچيزه ويرسه تقويت — روزكاره حكمن ايلردى سليمان وش روان — كاظم » تشديد ايله غلطدر .

تَقْهِير [ع] قهر ايتمك ، ايدلمك : اعدايى تقهير . خذله‌نك تقهيرى . جمعى : تقهيرات .

تَقِى [ع] تقوى صاحبى ، تقوى ايله متصف آدم .

تَقَيُّح [ع] ايرينلنمك : تقيح جريحه .

تَقَيُّد [ع] قيدلى بولنمق ، دقتلى طاورانمق : اجراى تقيد ايدر § قيدلانمق ، مقيد اولمق :

اوله شیلرله تقید ایتمز. جمعی: تقیدات.

تَقْیِید [ع] مطلق براقیوب قیدلامق، مطلق براقلمیوب قیدلانمق: نابی «باقدم سطور نسخهٔ آفاقه سرتسر — یک حرف نابقاعده یوقدر میانه‌ده» بیتنده (حرف) ی (نابقاعده) ایله تقیید ایتمشدر. واقعا بوراده (حرف) ک تقییدی الزمدر § باغلامق، باغلانمق، بوقاغی‌یه اورمق، اورلمق: برشی‌یی اخذ وتقیید. بریسنک اخذ وتقییدی. جمعی: تقییدات.

تَکْ [ف] قوشمه، سکیرتمه. (پو - ی) یاخود (تاز) ویا (دَوْ) ایله برلکده قوللانیلیر: تک وپو - ی. تک وتاز. تک ودو. «ایره‌مز غایتنه ساحهٔ اوصافنده — نه قدر ایلسه یکران خیالم تک وتاز» (تک وپو) (تکاپو) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر.

تَکاپُو [ف] تلاش ایله تحری، آردندن سکیرتمه: «تکاپویه دکمز او سفلی مطالب — او سفلی مطالب تکاپویه دکمز» § طالقاووقلق طرزنده موافقت، تصدیق فعل وقول: «یکدیکره ایلیوب تکاپو — دیرلرکه افندی بویله‌در بو — غالب» «بر طاقم عاشق تکاپولرله خودبین ایتدیلر — عزت ملا»

تَکاثُر [ع] (تکثر) ایله مترادفدر.

تَکاثُف [ع] صیقلاشوب بربرینه کیره رک قالینلاشمق، کثافت پیدا ایتمک، کثیف اولمق: بخارک تکاثفی. سماده‌کی بولوت پارچه‌لرینه باقلدقجه مهتاب بریر تکاثف ایتمش ظن اولنوردی.

تَکاسُل [ع] اوشنمک، تنبلجه‌سنه طاورانمق: ترک تکاسل. یازی یازمقده تکاسل. جمعی: تکاسلات.

تَکافُؤ [ع] برابرلشمک، بربرینه کفو اولمق: تکافؤ شوهروزن.

تَکالُب [ع] کوپک کبی بربرینک اوزرینه صیچرایوب آتلمق: تکالب اراذل.

تَکالِیف [ع] (تکلیف) ک جمعی.

تَكامُل [ع] (تكمل) ايله مترادفدر .

تَكاوَر [ف] قوشيجى، سكير- ديجى، سريع الحركه. اكثريا آته وصف اولمق اوزره قوللانيلير .

تَكايُد [ع] بربرينه حيله ايتمك، حيله ايدشمك : تكايد حيله‌كاران . بو معناده (مكايده) دخى قوللانيلير . جمعى : تكايدات .

تَكَبُّر [ع] كبرلنمك، بيوكلنمك، نفسنى بيوك كورمك : انسان تكبرى نسبتنده كوچكلكنى بى‌خبرانه اعتراف ايتمش اولور .

تَكْبيب [ع] كباب ياپمق، كباب ايتمك، ايدلمك: تكبيب صيد . شكارك تكبيبى .

تَكْبير [ع] الله اكبر ديمك : آوازهٔ تكبير . افتتاح تكبيرى . « پيش چشممده‌در اول جند جهانكير هنوز — كوش جانمده در اول غلغل تكبير هنوز — اصحاب بدر حقنده » « اول زمان كيم پيش محرابكده تكبير ايلرم — ياد ايدوب ابرولرك تكبيرى تكرير ايلرم — نعت شريف » جمعى : تكبيرات .

تَكَثُّر [ع] چوق اولمق، چوغالمق : تكثر اولاد . تكثر اموال .

تَكْثير [ع] چوغالتمق، چوغالدلمق : تكثير واردات . تكثير سواد . محصولاتك تكثيرى .

تَكْثيف [ع] كثافت ويرمك، ويرلمك؛ كثيف قيلمق، قيلنمق : تكثيف هوا . وجودى تكثيف .

تَكَحُّل [ع] (اكتحال) ايله مترادفدر . « ليس التكحل فى العينين كالكحل — متنبى » = كوزلره سرمه چكمك قدرتدن سرمه‌لى اولمق كبى دكلدر .

تَكْحيل [ع] سرمه‌لمك، سرمه‌لنمك : تكحيل عين . كوزلرك تكحيلى . بريسنك چشمانى تكحيل . چشمان صبيانك تكحيلى .

تَكَدُّرْ [ع] كدرلنمك : تكدر خاطر § بولانمـق : تكدر ماء .

تَكْدِيرْ [ع] آزارلامق، آزارلانمق: چوجغی تكدير. اوشاغك تكديری . « تكدير ايله اوصـلانميانك حق كوتكدر — ضيا » § بولاندرمق، بولانديرلمق : آب صافی تكدير. ماءنهرك تكديری. « اما ينـه بعض كهنه تعبير — (باقی) ده ايدر درونی تكدير — ضيا » جمعی : تكديرات .

تَكْذِيبْ [ع] كذبه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ يالاندر ديمك، دينلمك : بر رواتی تكذيب. بر روايتـك تكذيبی . تصـديق وتكذيب تحقيقه مستند اولمليدر . جمعی : تكذيبات .

تَكْرَارْ [ع] ايكی ويا دها زياده كره اجرا : برسوزی تكرار . بر رجانك تكراری . كثرت تكرار = ايكيدن زياده تكرار: هركثرت تكرار فصاحتی اخلال ايتمز . تكرار علی التكرار = بر چوق دفعـه . بوكا بدل (تكرار بتكرار) دخی قوللانيلير : « آغلاتميه جقدك يوله باقدرميه جقدك — اول وعدۀ تكرار بتـكراری اونوتمـه — اسرار » § مكرراً، مكرر اولەرق، ينه : « تكرار بنی نيچون سوزر سين ؟ — حيرت » « قوندی سربامه بارك الله ! — تكرار هوالانبرسـه ايواه ! — كبوتر حقنده »

تَكَرُّرْ [ع] مكرر اولمق ، بردن زياده وقـوع- بولمق : جنحەنك تكرری . تكرر الفاظ . تجلیء الٓهی تكرر ايتمز . جمعی : تكررات .

تَكَرْكْ [ف] ياغان طولو : باران وتكرك. «باران فرح تكرك آفات — غالب »

تَكَرُّهْ [ع] (استكراه) ه بدل قوللانيله بيلير .

تَكْرِيرْ [ع] تكرارلامق ، تكرارلانمق : تكرير التماس . برلفظك تكريری § عبارەده حسن تكرار، تكرار مقبول. جمعی : تكريرات .

تَكْرِيمْ [ع] تعظيم . اكثريا مفعول‌به آلير. «حق

بنی آدمی تکریم ایتمش» (بنی آدمه تکریم) دخی دینیله بیلیر . تکریماً = تعظیماً . جمعی . تکریمات .

تَکْرِیه [ع] کریه کوستروب سودرمه‌مك ، کریه کوستریلوب سودیرلمه‌مك : مناهی‌یی تکریه . قبایحك تکریهی . تکریه دروغ . جمعی : تکریهات . تکریهات حکیمانه .

تَکَسُّر [ع] برنجی معناسنده (انکسار) ایله مترادفدر : تکسر سبو . تکسر صراحی .

تَکْسِیب [ع] کسب ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، قازاندرمق ، قازاندیرلمق : تکسیب رزق حلال . بریسنه بر مالك تکسیبی .

تَکْسِیر [ع] زیاده‌سیله قیرمق ، قیرلمق : تکسیر اوانی . اقداحك تکسیری . تکسیر خاطر .

تَکَشُّف [ع] (انکشاف) ایله مترادفدر . تکشف سراپرده .

تَکْشِیف [ع] زیاده‌سیله آچق ، آچلمق :

تکشیف سرائر . بعض اسرارك تکشیفی .

تَکَفُّل [ع] کفالت ایتمك ، کفیل اولمق : « فلك بنم کبی عاجزدر ایتم استمداد — کیم اعتماد ایده‌جك مفلسك تکفلنه؟ — سید وهبی »

تَکْفِیر [ع] ازالهٔ کناه . صفت الٰهیه‌در : تکفیر سیئات = سیئاتی کأن لم یکن ایتمك § اعطای کفارت : تکفیر یمین = یمینك کفارتی ویرمك . (اِکفار) معناسنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : تکفیرات .

تَکْفِیل [ع] کفیل ایتمك ، ایدلمك : بر آدمی تکفیل . بریسنك تکفیلی .

تَکْفِین [ع] کفنه صارمق ، صارلمق ؛ کفنله‌مك ، کفنلنمك : تکفین میت . میتك تکفینی . بعض شهدا تکفین اولنماز .

تِکِل [ف] شاب امرد ، چارابرو .

تَکَلُّف [ع] کلفتلی ایش طوتمق، اختیار زحمت: «پیرانه تکلف ایتمش الحق — ویرمش هله کاردزده رونق — نابی حقنده — غالب» بلاتکلف، بی تکلف = تکلفسز، تکلفسز اوله‌رق: «اضطراب نابهنگام ایستمز تحصیل کام — موقعنده بی تکلف کار کندین کوستررـ — راغب» جمعی: تکلفات. تکلفات منشیانه. تکلفات عادت پرورانه.

تَکَلُّم [ع] (سویلمك) و (سوز سویلمك) دیه تفسیر اولنور. برنجی تفسیره کوره مجهول یعنی (سویلنمك) معناسنه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: برلسانی تکلم. برلسانك تکلمی. عربجه‌نك تکلمی تحصیلی قدر کوج دکلدر. ایکنجی تفسیره کوره یالکز معلوم اوله‌رق قوللانیلیر: «اوکرن لسان عصر ورسوم زمانه‌یی — باق طبع ناسه حاله مناسب تکلم ایت — نورس قدیم» «محروم اوله‌لی تکلمکدن — قان آغلایورم تبسمکدن — تصویر جانانه خطاب» (اوچ لسان ایله تکلم ایدردی) کبی تراکیبده دخی ایکنجی تفسیره کوره قوللانلمش اولور. جمعی: تکلمات. (تلفظ)ه ده باق.

تَکْلِیف [ع] بریسنك برایشی ایشلمسنی ایستمك، برایشی ایشلمسی ایستنلمك: برایشی بریسنه تکلیف. برخصوصك بریسنه تکلیفی. «ما کلف الله نفساً فوق طاقتها — لا» = جناب حق هیچ برنفسه طاقتی فوقنده خدمت تکلیف بیورمامشدر. تکلیف مالایطاق = طاقت کتیریله‌میه‌جك شیئی تکلیف § شریعتك امری، حکومتك امری. (تکالیف) صورتنده‌کی جمعی اکثریا بو معناده قوللانیلیر: تکالیف شرعیه. تکالیف امیریه. دیکر جمعی: تکلیفات § اشخاص بیننده بربرینی زحمته صوقه‌جق صورتده جریان ایدن معامله، تکلف. بومعناده اکثریا سلب و نفی صورتنده قوللانیلیر: تکلیفمز یوق. تکلیفمی وار؟ تکلیفسز احباب.

تَکْلِیل [ع] (تتویج)ه بدل قوللانیلیر.

تَکَمُّل [ع] کامللنمك، کمال بولمق، کامل اولمق: تکمل

• چله . تکمیل درویش . جمعی : تکملات .

تکمّن [ع] کیزلنمك، پوصویه کیرمك، درکین اولمق: تکمن دمداران . تکمن عسکر . تکمن صیاد .

تکمیل [ع] بتیرمك، بتیرلمك؛ تمام ایتمك، ایدلمك: تکمیل ثلاثین = اوتوز کونی تکمیل . تکمیل انفاس . درسك تکمیلی . «ذوقی برالله کلبانکیله تکمیل ایلرم» «کوکل تکمیل فن عشق ایدن استاد کاملدر — آنك یانده کیمدر کوهکن مجنون نه جاهلدر — باقی» § بتمش، تام : انشاآت تکمیل اولدی . بو معناده (تکمیل) اسم مفعول دیمك ایسه‌ده «تکمیل اولدی» مقامنده «مکمل اولدی» دینیله‌مز، چونکه (مکمل) باشقه یولده قوللانیلیر . (تبدیل) دخی اسم مفعول یعنی (مبدّل) معناسنده قوللانیله‌بیلیر : «کیتدی باشکدن کوکل اول سروقدك سایه‌سی — آغلا کیم ادباره تبدیل اولدی اقبالك سنك — فضولی» لسانمزده بویله مصدرلر معدود در .

تکنیه [ع] کنیه وضع ایتمك، ایدلمك؛ کنیه‌له‌مك، کنیه‌لنمك: پیغمبرمزی قریش (ابو القاسم) ایله تکنیه ایتدیلر . افندمزك بو صورتله تکنیه‌سی جناب (قاسم) اکبر اولاد ذکوری اولدیغی ایچوندر . تشدید ایله غلطدر .

تکوّن [ع] پیدا اولمق، وار اولمق، موجود اولمق. معنویاتده قوللانیلیر: تکون اختلاف . تکون محاسده .

تکوین [ع] اولدرمق، اولدیرلمق؛ احداث، ایجاد . صفت الهیه‌در: جناب حق اشیایی تکوین بیوردی . اشیانك تکوینده نیجه حکمتلر واردر . «ویردی فر عالم تکوینه مرایای حدوث — حکمت» جمعی: تکوینات .

تکه [ف] ارکك کچی: چوبانك کوکلی اولنجه تکه‌دن سود چیقارر .

تکهّن [ع] کاهنلك، فالجیلق، باقیجیلق ایتمك: کهنه برقبطیه‌نك تکهنی .

تَكَيُّسْ [ع] كياستلى كورنمك، ذكافروشلق ايتمك : تكيس مدار تميز اوله‌ماز .

تَكَيُّفْ [ع] بركيفيتله متصف اولمق ، كيفيتلنمك : شرابك قيرمزيلقله تكيفى .

تَكْيه [ف] درويشلره مخصوص اقامتگاه ، عبادتگاه : «تكيه ماندارمدر دده سلطان ياهو! — تاريخ انشا — سرورى» (تكيه‌گاه) و (تكيه‌گه) تكيه‌يرى وتكيه مقامنده قوللانلديغى كبى طايانه‌جق ، استناد ايده‌جك بر معناسنده‌ده قوللانيلير . تكيه‌زن = طايانيجى ، استناد ايديجى . تكيه‌نشين = تكيه‌ده اوطوران .

تَلاحُظْ [ع] كوز اوجيله بربرينه باقمق ، كوز اوجيله باقشمق : نيزنلرك تلاحظى .

تَلاحُقْ [ع] بربرينه ملحق اولمق، بربرينه قاتلمق، قاتشمق : هرفن تلاحق افكار ايله ترقى ايتمشدر — ضيا .

تَلّْ [ع] تپه، كومه، ييغين : تلّ رفيع .

تَلاشْ [ع] اضطراب ايله قاريشيق عجله : «ايشتدكده تلاشمدن درو ديواره چارپلدم — سنبلزاده» «تلاش ايتدك بتون كتم ايتديكك اسرارى فاش ايتدك» اصلى (تلاشى) در .

تَلاصُقْ [ع] (ملاصقه) يه بدل قوللانيلير : تلاصق خطين .

تَلاطُفْ [ع] (تلطف) ه بدل قوللانيلير . جمعى : تلاطفات .

تَلاطُمْ [ع] طالغه‌لر اورشمق، چارپشمق: تلاطم امواج § زياده اوينايوب طالغه‌لانمق : تلاطم دريا . «اولكى وقار نرده قالدى ؟ — كيتدكجه تلاطمك چوغالدى — دريايه خطاب»

تَلاعُبْ [ع] (تلعب) و (ملاعبه) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَلاعُنْ [ع] (ملاعنه) يه بدل قوللانيله‌بيلير : تلاعن ملاعين .

تلافی [ع] الدن كيدن شيئی صكره‌دن تدارك ايتمك، الدن كيدن شی صكره‌دن تدارك ايدلمك: تلافیء مافات = فوت اولان شيئی تلافی. فوت اولان شيئك تلافيسی. نا قابل تلافی.

تلافيف [ع] (تلفيف) ك جمعی. طاقم طاقم بربرينه صارماشمش نباتات كثيره: تلافيف صحرا. مفردی بو معناده قوللانلماز.

تلاقی [ع] بربرينه قارشی كلوب بولشمق، بربريله بولشمق. اكثريا اشخاص حقنده قوللانيلير: موعد تلاقی. تلاقیء محبين. ايكی حسرتزده نك تلاقيسی. «اولدم متشرف تلاقی» «بر كون او اميد پرستك يری — صدر طربكاه تلاقی اولور — بر حسرتزده حقنده» يوم التلاقی، يوم التلاق = قيامت كونی.

تلاكم [ع] بربرينه يومروق اورمق، يومروق اورشمق، يومروقله مضاربه: انكليزلرك تلاكی. اسكی يونانليلرك تلاكی.

تلاهی [ع] آلات لهو ايله اوغراشوب اوينامق: ساز شاعرلرينك تلاهيسی.

تلألؤ [ع] پارلدامق، لمعان ايتمك: برقك تلألؤی.

تلبّس [ع] كيمك، كيلمك: لباسی تلبس. جامه‌نك تلبسی. جمعی: تلبسات: تلبسات خودنمايانه.

تلبيس [ع] برشيئك عيبنی ستر ايتمك، حقی ستر ايتمك، صورت حقدن حيله‌ايدوب آلداتمق: ابليس پرتلبيس. جمعی: تلبيسات.

تلبيه [ع] لبيك ديمك، لبيك چاغيرمق. تلبيهء حجاج مسلمين. عرفاتده تلبيه. تشديد ايله غلطدر.

تلثّم [ع] ياشماق طوتنمق، ياشماقلانمق: «چهره كده نه‌دربو حسن تابش؟ — صاندم‌كه قمر تلثم ايتمش» «برقيز چوجغی تلثم ايتمش — هر كور ديكنه تبسم ايتمش — انسان باقوب اولمسونمی حيران؟ — ياشماقلی ملك تجسم ايتمش»

تَلْثيم [ع] بريسنك آغزينی اوپمك، آغزی اوپمك: يكی سوز سويلمكه باشلايان طفلك دهاننی تلثيم. دهان صبينك تلثيمی. مطلقا اوپمك معناسنده‌ده قوللانيلير. جمعی: تلثيمات.

تَلَجْلُج [ع] سوزی دیلی چیکنه‌یه‌رك سويلمك، آكلاشيلير آكلاشلماز برصورتده سويلمك: تلجلج متهم. تلجلج خائف.

تَلْجيم [ع] (الجام) ايله مترادفدر.

تَلَحُّز [ع] بريسی اكثی برشی يرايكن ديكرينك آغزی صولانمق.

تَلْحيد [ع] قبری لحدلمك، قبر لحدلنمك: تلحيد قبر. قبرك تلحيدی. (تدفين) معناسنده‌ده قوللانيلير: تلحيد شهيد.

تَلْحين [ع] قرائتده تغيير كلمه§ نغمه ايله، ازكی ايله قرائت. (تخطئه) معناسنده كلير. جمعی: تلحينات.

تَلْخ [ف] آجی، ایتی: تلخ وشيرين. تلخ وترش. «تلخ ايتدی عيشمی لبكی نوشخندايدن — آزری» تلخاب، تلخابه = آجی، طعمی ناخوش اولان مشروب. (تلخابه) زياده قوللانيلير: نوش تلخابهٔ هجران. نوش تلخابهٔ ممات. آجی صو ديمك اولان (آب تلخ) شرابدن كنايه‌دخی اولور. كفتارِ تلخ = آجی سوز. تلخ كفتار = آجی سوزلو. تلخكام = دماغی تلخ اولان، مذاقنده لذت قالميان، مكدر: «تلخكام ايتمز سنك شيرين كلامك (نورس)ی» تلخكامی = تلخكاملق: «تلخكاميدر نصيبی نوش صهبادن بيله — جوری» تلخی = آجيلق: «ناقص اولماز فيض ذاتی تلخیٔ ايامدن — باده‌تلخ اولدقجه آرتار نشئه‌سی قوتلنير — راغب» هندبا دينيلن نباته‌ده (تلخی) اطلاق اولنور. تلخی چشيده = آجی‌يی طاتمش، مشقت چكمش اولان: غريب تلخی چشيده.

تَلْخيص [ع] خلاصه‌سنی آلمق، خلاصه‌سی آلنمق، خلاصه ايتمك، ايدلمك: بركتابی تلخيص. برمقاله‌نك تلخيصی. تلخيصاً = تلخيص صورتيله، ملخص اوله‌رق.

بر ماده‌نك صدراعظم طرفندن حضور همايونه عرض اولنمسنه وبو يولده يازيلان كاغده دخى (تلخيص) دينيلير. جمعى: تلخيصات.

تَلَذُّذْ [ع] (استلذاذ) و(التذاذ) ايله مترادفدر. اك زياده بو قوللانيلير: «نادانلر ايدر صحبت نادانله تلذذ — ضيا» جمعى: تلذذات.

تَلْذِيذْ [ع] لذتلندرمك، لذتلندرلمك، لذت ويرمك، ويرلمك: تلذيذ دماغ. تلذيذ طعام. ذائقه‌نك تلذيذى.

تَلَزُّجْ [ع] لزوجتلى اولمق: تلزج مايع.

تَلَسْقُوپْ [روميجه‌دن] دوربين آزما، رصددوربينى.

تَلَطُّخْ [ع] بولاشمق، بولاشيق اولمق: لباسك چامورايله تلطخى.

تَلَطُّفْ [ع] نازكانه معامله ايتمك، لطف ايله معامله ايتمك: افنديك بنده‌سنه تلطفى. جمعى: تلطفات.

تَلْطِيخْ [ع] بولاشدرمق، بولاشديرلمق، بولاشيق ايتمك، ايدلمك: لباسى چامور ايله تلطيخ. جامه‌نك ياغ ايله تلطيخى.

تَلْطِيفْ [ع] مظهر لطف ايتمك، ايدلمك: برآدمى تلطيف. برمأمورك تلطيفى. تلطيفاً = تلطيف صورتيله، تلطيف ايچون. جمعى: تلطيفات.

تَلَظِّى [ع] آلو چيقارمق، آلولنمك: تلظئ نار. تلظئ حريق. (التظا) دخى بو معناده مستعملدر.

تَلْظِيَه [ع] آلولندرمك، آلولنديرلمك: تلظيهٔ نيران. حريقك تلظيه‌سى. تشديد ايله غلطدر.

تَلَعُّبْ [ع] اوينامق، اويون ايله مشغول اولمق: تلعب اطفال.

تَلَعْثُمْ [ع] جواب ويرمسى لازم كليركن ويره‌ميوب ايركلمك § صاچمه، صاپان جواب ويرمك، كم كوم ايتمك.

تَلْعِين [ع] زياده‌سيله لعنت ايتمك، لعنده مبالغه ايتمك.
جمعی : تلعينات .

تَلَغْراف [رومجه‌دن] دورنو- يس، صورت معروفه‌ده اشارات مخصوصه ايله اوزاقدن مخابره ايتمك اصولی: تلغراف خطی. تلغرافخانه . تلغراف مأموری . (تلغرافنامه) معناسنده‌ده قوللانيلير: تلغراف يازدی . تلغراف كلدی . (تلغراف) صورتنده تلفظی شا- يعدر . تلغرافنامه معناسنه اولان (تلغرام) ك لسانمزده استعمالی نصلسه شيوع بولمامشدر . تلغراف چكمك ، تلغراف كشيده ايتمك = تلغراف واسطه‌سيله اشعار . ينه بو مآلده اولان (تلغراف اورمق) (تل اورمق) تعبيرلری عاميانه عد اولنور .

تَلَف [ع] تباه، هلاك. (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير : «يازيق يازيق تاف ايتدم متاع جان ودلی — بو چار- سوی محبتده كار اولور صاندم — چلبی زاده عاصم » (ايتمك) ماده‌سيله استعمالی حالنده (اتلاف) مقامنه قائم اولمش اولور. بو ماده‌دن مجرد اولديغی وقت (اتلاف) ك يرينی طوته‌ماز . مثلا «مضر بر حيوانی اتلاف جائزدر» دينيلير . «مضر بر حيوانی تلف جائزدر» دينيله‌مز . (تلف نفس) (تلف عمر) كبی تعبيرلرده دخی (اتلاف نفس) (اتلاف عمر) معنالری قصد اولنميوب (نفسك تلف اولمسی) (عمرك تلف اولمسی) معنا- لری قصد اولنميدر . جمعی اولان (تلفات) اكثريا تاف اولانلر معنا- سنده قوللانيلير .

تَلَفُّظ [ع] اصواتی آغيزدن لفظ حالنده اخراج : برحرفی تلفظ . بركلمه‌نك تلفظی . قاموسده (تلفظ) ك (تكلم) معنا- سنه اولديغی كوستريله‌رك «يقال تلفظ الرجل اذا تكلم» دينيليورسه‌ده تركجه‌ده (تلفظ) ايله (تكلم) بيننده خيلی فرق اولديغی كوريليور. مثلا «شو چوجق كوزل تكلم ايديور» ديمك باشقه ، «شو چوجق كوزل تلفظ ايديور» ديمك ينه باشقه‌در. هر تكلمده تلفظ تحقق ايدر، فقط هر تلفظده تكلم تحقق ايتمز . جمعی : تلفظات .

تَلَفُونْ [رومجه‌دن] سسی اوزاغه نقل ایدن آلت مخصوصه، ناقل الصوت: «تلفونسین نه‌لر دیه‌ورسه ازل — ابد ایلر سنکله آنلری حل — قلمه خطاب» بو آلته (دور شنو) دیمك ده مناسبتدن خالی دکلدر .

تَلْفِيفْ [ع] (لفّ) ه بدل قوللانیله‌بیلیر . آندن اقوادر .

تَلْفِيقْ [ع] بربرینه ضم ایتمك، ایدلمك : برجاه‌یی تشکیل ایده‌جك پارچه‌لری جمع وتلفیق . بر فنی تشکیل ایده‌جك مسائلك جمع وتلفیقی. تلفیق اجزای لباس . تلفیق اجزای نردبان . جمعی : تلفیقات .

تَلَقُّبْ [ع] کندی ایچون لقب اتخاذ ایتمك، لقب طاقنمق، لقبلنمك: فلان شاعر فلان نامی تلقب ایتمش ایدی . شاعر مشهور احمد پاشا هیچ برنام ایله تلقب ایتمه‌مشدر .

تَلَقُّمْ [ع] (التقام) ایله مترادفدر .

تَلَقِّی [ع] . . . نظریله باقمق، باقلمق ؛ ادراك، اعتقاده کوره قبول ایتمك، ایدلمك: قاموسی ناقص برلغت کتابی اولمق اوزره تلقی ایدرز . او کتابك بو صورتله تلقیسی اهل وقوفه کوره ضروریدر. (تلقی بالقبول) تعبیر قدیمك استعمالنه دکل ، اهمالنه لزوم واردر . جمعی اولان (تلقیات) تخفیف یا ایله‌در . برشیئی هرقوم باشقه درلو تلقی ایده‌بیلیر. بو تلقیات متنوعه اختلاف طبع وتربیه‌دن ایلری کلیر .

تَلْقِيبْ [ع] لقب وضع ایتمك، ایدلمك ؛ لقبله‌مك ، لقبلنمك: حضرت پیغمبر جناب طلحة ابن عبیداللهی ذات العشیره غزوه‌سنده (فیاض) ایله تلقیب بیوردی . حضرت حیدرك (کرار) ایله تلقیبی جنکده دونه دونه حمله ایتدیکنه مبنیدر . جمعی : تلقیبات .

تَلْقِيحْ [ع] آشی اورمق، اورلمق؛ آشیلامق، آشیلانمق : تلقیح صبیان. تلقیح اشجار. چیچك علتنك اوکی آلنمق ایچون اولری (تلقیح جدری) (تلقیح بقری) ناملریله ایکی درلو تلقیح اجرا او-

لنوردی . تلقیح جدری ابتدا عثمانلی ملکنده ظهور ایتدی . شمدی هر طرفده مرعی الاجرا اولان تلقیح بقری اصولنی مؤخراً انکلتره اطباسندن (جنر) بولمشدر . چیچك علتنه دائر ابتدا رساله یازان (۳۲۰) سال هجریسنده وفات ایدن حکیم شهیر (محمد بن زکریا ابوبکر رازی) در . جمعی : تلقیحات .

تَلْقِيم [ع] لقمه ویرمك، ویرمك، لقمه لقمه اوله‌رق یدرمك، یدیرلمك : چوجغه تلقیم طعام . طعامك چوجغه تلقیمی .

تَلْقِين [ع] ایجه آکلاتمق، آکلادلمق : تلقین دین مبین . مهم بر خصوصك بر آدمه تلقینی § بعد الدفن میته خطاباً قبرینك باشی اوجنده ایراد ایدیلن اخطارات دینیه : تلقین میت مشروعدر . جمعی : تلقینات .

تَلَمُّذ [ع] شاکردلك ایتمك صورتیله تعلم : تلمذ علم حقوق . بر استاددن علم فقه تلمذی .

تَلَمُّس [ع] (لمس) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَلَمُّع [ع] (التماع) ایله مترادفدر . جمعی : تلمعات : تلمعات سیوف .

تَلْمِيح [ع] قولاً ایما : بر وقعه‌یی تلمیح . بر سرگذشتك تلمیحی § سوز آره‌سنده بر قصه‌یه، بر مثله، بر شعره اشارت ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه . مثلا میان کفت وکوده قبحنی ایهام ایدن بدمذشه قارشی « جناب حق قوسقه‌ده دفین خاك عطرناك اولان ذاته رحمت ایلسون! » دیین آدم قوجه راغبك « شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر » مصراعنی تلمیح ایتمش اولور . تلمیحاً = تلمیح صورتیله، تلمیح اوله‌رق، تلمیح ایچون : فلان ماده‌یی تلمیحاً شویله دیدی . جمعی : تلمیحات .

تَلْمِيع [ع] لمعان ایتدرمك، ایتدیرلمك : سیفی تسلیل وتلمیع . کونشه قارشی اسلحه‌نك تحریك وتلمیعی § رنکارنك ایتمك، ایدلمك : تلمیع البسه . بوغچه‌نك تلمیعی § شعری ایکی ویا اوچ لسانی مزج ایده‌رك سویلمکدن عبارت بر

صنعت ادبيه : «بر كهنه كوپريدر بوجهان كيم كلن كچر — بالامن والسلامة فاجعل عبور نا — ابن كمال» «سنسـين ايدن امداد ايله ممنون ضعفايى — دل قطرهٔ سيماب شد اى صبر كجايى» جمعى : تلميعات : تلميعات شيخ سعدى .

تَلَوُّث [ع] بولاشوب مردار اولمق، ملوث اولمق .

تَلَوُّن [ع] رنكدن رنكه كير- مك : تلون بوقلمون § بر حالده طورميوب حالدن حاله انتقال ايتمك، ثباتسز اولمق : تلون مزاج . «هزار احباب اولان اهل تلوندن وفاكلمز — راغب» جمعى: تلونات .

تَلْويث [ع] بولاشديروب مردار ايتمك، بولاشديريلوب مردار ايدلمك؛ ملوث ايتمك، ايدلمك. جمعى : تلويثات .

تَلْويح [ع] برنجى معناسنده (تلميع) ايله مترادفدر. اشارت ايتمك معناسـنه‌ده كلير . جمعى : تلويحات .

تَلْويع [ع] ياقوب درد ناك ايتمك، ايدلمك . محبت حقنده قوللانيلير : تلويع قلب . قلب عاشقك تلويعى. جمعى: تلويعات.

تَلْويم [ع] (لوم) ه بدل قوللانيـله بيلير. آندن اقوادر. جمعى تلويمات .

تَلْوين [ع] رنك ويرمك، ويرلمك؛ ملون ايتمك، ايدلمك : بر قاشى تلوين. چيچكلرك تلوينى . جمعى : تلوينات .

تَلَهُّب [ع] برنجى معناسنده (التهاب) ايله مترادفدر.

تَلَهُّف [ع] متحسر ومحزون اولمق، محسر ومحزو- نيت حالنده بولنمق، يانوب ياقلمق : چوجغى وفات ايدن والده‌نك تلهفى. جمعى : تلهفات .

تَلَهّى [ع] (تلاهى) ايله مترا- دفدر .

تَلْهيب [ع] آلولندرمك، آلولنديرلمك: تلهيب نار . آتشك تلهيبى . (الهاب) دن اقوادر. جمعى : تلهيبات .

تَلْهيف [ع] مقتضاى تلهف اولمق اوزره (والهفاه) چاغيرمق، متحسرانه ومحزونانه ندا ايتمك. جمعى: تلهيفات: تلهيفات عشاق.

تَلَيُّث [ع] ارسلان روشلى، ارسلان يوركلى اولمق.

تَلَيُّد [ع] (تالد) ايله مترادفدر.

تَلَيُّن [ع] يوموشاق اولمق، يوموشامق، (تخشن) لك ضدى.

تَلْيين [ع] يوموشاتمق، يوموشادلمق.

تَماثُل [ع] (تماثله) يه بدل قوللانيله بيلير.

تَماثيل [ع] (تمثال) لك جمعى: «شخوص ناس تماثيل شاهنامهٔ صنع — نابى» «قونمش بو چارسويه برآينهٔ حيات — صورتور اولمش آنده تماثيل كائنات — ضيا».

تَماجُد [ع] مجدينى، شرفنى ياد ايله افتخار ايتمك § ايكى ويا دها زياده آدم مجد، شرف خصوصنده مفاخره ايتمك: تماجد ناكسان.

تَمادى [ع] زياده اوزامق، زياده اوزون اولمق، بيتوب توكنمه‌مك: تمادئ عمر. تمادئ ابتلا.

تَمارُض [ع] خسته كبى كورنمك، يالاندن خسته اولمق: اجرتسز خسته معاينه‌سنه چاغيريلان طبيبك تمارضى. جمعى: تمارضات.

تَماسّ [ع] دكمك، طوقنمق: حين مصافحه‌ده اللرك بربرينه تماسى. قلمك كاغده تماسى.

تَماشا [ف] نظر ايله سير؛ اكلنمك، عبرت آلمق كبى مقصدلر ايله نظر. معناى مصدريى متضمندر. معلوم ومجهول اوله‌رق قوللانيلير: بر سفينه‌يى اوزاقدن تماشا. بر رسمك يقيندن تماشاسى. «آيينه صفت سير اوله‌مازسين بو صوردن — ايتسه‌لك نه‌قدر عالم دنيايى تماشا — طالب» «قيل صنعت استادى تحيرله تماشا — ضيا» (شايان تماشا) (جالب

تماشا) موقعلرنده‌ده قوللانیلیر : «اوزکه حال اوزکه‌جال اوزکه تماشا- دربو — روحیٔ بغدادی» «الله الله نه تماشادر بو! — لا» تماشاخانه = اطرافی سیر ایده‌جك خانه : «کو- کلك سیر ایت نه عالیدر تماشاخا- نه‌سی !» (تماشاگاه) و (تماشاگه) هم اطرافی تماشا ایده‌جك بر همده سیر یری معناسنده مستعملدر. تما- شاگر = تماشا ایدیجی، سیرجی. تماشاگری = تماشاکرلك، سیره چیقمه : «اوزاقدن کوروب بر خرامان پری — کوکل ایتدی میل تماشاگری»

تمالُك [ع] نفسنه مغلوب اولمامق، نفسنی ضبطه مقتدر اولمق، کندینه مالك اولمق: مشتهیاته تمالك ایله فضیلت تمالك برلشمز.

تمام [ع] تام، نقصانسز : «اوله‌دن بیلدیکی تاریخی تمام — بو رساله‌مده تمام اولدی کلام — حلیه یه دائر — خاقانی» «نیم صون پیمانه‌یی ساقی تمام ایتدك بنی — ندیم» § تام اولمق، بتمك: تمام تحصیل. تمام کتاب. تمام عمر. تماماً = تام اوله‌رق، نقصانسز اوله‌رق : بورجنی تماماً اوده‌دی. بالتمام، بتمامه = تمامیله، بلانقصان. ماه‌تمام = تام، نقصانسز آی، بدر. (ماه تام) قوللانلماز. ناتمام = تام دکل، ناقص، تمام ایدلمه‌مش : تألیف ناتمام. (ناتام) قوللانلماز.

تمامیّت [ع] تماملق، تاملق، نقصانسزلق، بتونلك: تمامیت عقل. تمامیت ملك. «دولتك قیلدی تمامیتنی استکمال — ضیا» قاعدهٔ عربیه‌یه موافق کورنمین بوکلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتیاج واردر.

تمایُل [ع] میل ایتمك، میللنمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: هبوب نسیم ایله تازه نهاللرك تمایلی. قلبك برشیئه تمایلی. جمعی: تمایلات : تمایلات صلح جویانه.

تمتُّع [ع] فائده‌لنمك، کار ایتمك: کاغدجیلقدن شوقدر تمتع ایتمش § فائده، کار : سرمایه چیقدقدن صکره کندیسنه شوقدر تمتع قالمش. معنویاتده قوللانلماز. مثلا «خواجه افندینك تقریرندن تمتع ایتدم» دینیله‌مز. (استفاده)

ایله (انتفاع) مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر . (انتفاع) ك مادیاتده استعمالی اکثردر. جمعی: تمتعات .

تَمْتیع [ع] فائده‌لندرمك، فائده‌لندیرمك؛ کار ایتدرمك، ایتدیرمك: بر تاجری تمتیع . بر شریککك تمتیعی . معنویاتده قوللا- نلماز . جمعی : تمتیعات .

تَمَثُّل [ع] بر شیئك صورتنه کیرمك: حضرت جبریلك انسان صورتنه تمثلی § بر سوزی مَثَل اوله‌رق ایراد ایتمك ، بر سوز مثل اوله‌رق ایراد ایدلمك : قول شاعری تمثل. قول شاعرایله تمثل. قول شاعرك تمثلی . جمعی : تمثلات.

تَمْثیل [ع] مثال کتیرمك ، کتیرلمك ؛ مثال اوله‌رق ایراد ایتمك ، ایدلمك : برکلمه‌نك صورت استعمالنی برعباره ایله تمثیل. برعباره‌نك تمثیلی . « ایلمش اهل حکم موج ایله بحری تمثیل — تاکه معلوم اوله کیفیت معنای حدوث — حکمت» § بر شیئك صورتنی نقش ایتمك، صورتی نقش ایدلمك . بومعناده اکثریا (طبع) ه بدل قوللا نیلیر : برکتابی تمثیل . بر رساله‌نك تمثیلی . تمثیل اوّل . حسن تمثیل. تمثیل ابوالضیاء. جمعی: تمثیلات .

تَمَجُّد [ع] مجد صاحبی اولمق، کسب مجد ایتمك : اهل سُوقدن برینك تمجدی .

تَمَجُّس [ع] مجوسی اولمق .

تَمْجید [ع] ثنا ایله تعظیم : تمجید رسول اکرم . تمجید آل عبا § ثنا ایله تعظیم یولنده اوقونان دعا : حضرت بلال طر- فندن اوقونان تمجید . جمعی : تمجیدات .

تَمْجیس [ع] بریسنی مجوسی ایتمك، بریسی مجوسی ایدلمك .

تَمْحیص [ع] تجربه، امتحان: تمحیص الٓهی. جمعی: تمحیصات .

تَمْحیق [ع] ابطال، امحا : تمحیق اباطیل .

تَمَخُّط [ع] سومکورمك .

تَمَدُّح [ع] كندينى اوكمك، اوكنمك: تمدح ممدوح دكلدر. جمعى: تمدحات: تمدحات حسّان العجم.

تَمَدُّن [ع] كسب مدنيت ايتمك، مدنى اولمق: بدويلرك تمدنى آرزو اولنور.

تَمْديح [ع] (مدح) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَمْديد [ع] اوزاتمق، اوزادلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: حبلى تمديد. حياتك تمديدى. تمديد عشرت. تمديد مصاحبت.

تَمْر [ع] خرما. اسم جنسدر. واحدى (تمره) در. تمّار = خرماجى، خرما صاتان. تمرى = خرمايى پكسون. (دمير هندى)نك طوغريسى (تمر هندى) در.

تَمَرُّد [ع] عناد واستكبار ايتمك. (ديك كلمك) تعبيريله ده تفسير اولنه بيلير. جهل مركب اصحابنك تمردى.

تَمَرُّن [ع] ادمان ايتمك، ملازمت ايتمك. آلشمق ايچون دوام اوزره چالشمق: برفنى تحصيلده تمرن.

تَمْرير [ع] مرارت ويرمك، ويرلمك؛ آجى ايتمك، ايدلمك: تمرير مايع. آجى برشى خلطيله مايعك تمريرى. تمرير كام. تمرير مذاق. عمرى تمرير ايتمكسزين امرار ايتملى.

تَمْريض [ع] ضعفه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ ضعيفدر ديمك، دينلمك. اكثريا اقوال حقنده قوللانيلير: مؤلف بو قولى تمريض ايتمشدر. برقولك تمريضى دليله مستند اولملى.

تَمْرين [ع] ادمان ايتدرمك، ايتديرلمك؛ آلشدرمق ايچون دوام اوزره چالشدرمق، چالشديرلمق: طلبه‌يى تمرين. شاكردانك تمرينى. كرك (تمرين) كرك (تمرن) (Exercice) مقامنده ده قوللانيلير. جمعى: تمرينات.

تَمَزُّق [ع] ييرتلمق، پاره‌لنمك، پاره پاره اولمق: تمزق اوراق.

تَمْزِيق [ع] ييرتمق ، ييرتلمق ؛ پاره‌له‌مك ، پاره‌لنمك ؛ پاره پاره ايتمك ، ايدلمك : بر كتابی تمزيق . برمكتوبك تمزيقی . طرف اقدس رسالتپناهيدن جناب (عبدالله بن حذافه) ايله كنديسنه ارسال بيوريلان نامهٔ مقدسی ييرتمق ادبسزلكنده بولنان (خسروپرويز) حقنده «مزّق كتابی مزّق الله تعالی ملكه» «مكتوبمی تمزيق ايتمش . جناب حق‌ده آنك ملكنی تمزيق ايتسون!» بيورلمش ايدی . چوق كچمه‌دن خسروك ملكی اللدن چيقه‌رق طوائف ملوكه كچمك صورتيله پارچه پارچه اولمشدر .

تَمَسُّح [ع] بر شيئه ال سورمك ، مسح ايتمك § بر شيئه سورنمك .

تَمَسْخُر [ع] مسخره‌لانمق ، مسخره‌لق ايتمك § مسخره‌لق اجراسيله استهزاء . جمعی : تمسخرات .

تَمَسُّك [ع] اهتمام ايله طوتنمق . اكثريا معنوياتده قوللانيلير : شريعت غرايه تمسك . دليل قوی‌يه تمسك . بو كابدل (استمساك) دخی قوللانيله بيلير § سند : شاعر مشهور (فاضل)ك پيرمغانه ويرديكی تمسك «وجه تحرير حروف اولدركه» مصراعيله باشلار . «باص مهری تمسكلره اصنافی طولاندر» لطيفهٔ مشهوره سنك ناظمی كيم اولديغنی بيلميورز .

تَمَسْكُن [ع] مسكين اولمق ، مسكينلشمك ، مسكينلك كوسترمك .

تَمْسِيح [ع] (مسح) ه بدل قوللانيله بيلير .

تَمْسِيه [ع] بريسنه «الله آقشاملكی خير ايتسون» ديه دعا ايتمك ، «آقشاملك خير اولسون» ديمك . «شيقدرهنرنما بكم اعلی لسان بيلير — اجرای رسم تمسيه‌ده بون صوآردير !» تشديد ايله غلطدر .

تَمَشُّط [ع] صاچنی ، صاقالنی طارامق ، طارانمق . (امتشاط) مترادفيدر .

تَمَشُّق [ع] مشق آلمق ، مشق اتخاذ ايتمك § ورزش ، تعلم .

تمشّی [ع] یورمك . مادیاتده قوللانلماز : تمشیٔ مصالح . او دلیل بو دعواده تمشی ایتمز .

تمشیت [ع] یورتمك ، یوریدلمك . مادیاتده قوللانلماز . تمشیت مصالح . ایشلرك تمشیتی . (تمشیه) صورتنده‌ده قوللانیلیر . (تمشیت) ك (ویرمك) ، (تمشیه) نك (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی یاقیشیق آلیر : ایشلره تمشیت ویرلدی . ایشلر تمشیه ایدلدی . تشدید ایله غلطدر .

تمشیط [ع] طارامق ، طارانمق : تمشیط کاکل . کیسولرك تمشیطی .

تمصیر [ع] بر موقعی شهر یاپمق ، بر موقع شهر یاپلمق : منتهای صحرایی تمصیر . دامن جبلك تمصیری .

تمطّر [ع] سرینلنمك کبی بر مقصدله یاغموره چیقمق : نیسانده تمطر .

تمکّن [ع] مکانلانمق ، مکان طوتمق ، یرلشمك : فلان ذات فلان یرده تمکن ایتدی . محبتکز قلبمده تمکن ایتمشدر .

تمکین [ع] عدم خفت مزاج ، آغیرلق ، وقار : « تمکینی ویروب جنونی آلمش — دریاینه اضطرابه طالمش — تلاطمه دائر » « اهل تمکینم بنی بکزتمه ای کل بلبله — درده یوق صبری آنك هر لحظه بیك فریادی وار — فضولی » پرتمکین = چوق تمکینلی : رئیس پرتمکین .

تملّق [ع] یالطاقلانمق . (تبصبص) فی الاصل کوپك قویروغنی صاللایوب یالطاقلانمق معناسنه اولدیغندن (تملق) ایله بینلرینی تفریق ایچون دینیله بیلیر که : (تبصبص) یالکز اوضاع ایله‌ده اوله‌بیلیر . (تملق) ایسه اوضاعه مقارن تکلم ایله اولور . هرحالده بو ایکی کلمه‌نك بربرینه بدل استعمالی تجویز اولنور . شو قدر وارکه (تبصبص) کلبه اولان نسبتی جهتیله (تملق) دن اقوی عد اولنملیدر : تملق بر فعل مذمومدر . « دل کیمسه‌یه ایلمز تملق — اول خلق ایله ایتمه‌مش تخلق » جمعی : تملقات .

تَمَلُّكْ [ع] ملك ايدينمك، ايدينلمك، تحت تصرفه آلمق، آلنمق: بر عرصه‌يى تملك. برخانه‌نك تملكى. (مال ايدينمك) تعبيريله‌ده تفسير اولنه بيلير: تملك الفاظ اجنبيه. بر عاريتك تملكى. جمعى: تملكات.

تَمَلُّلْ [ع] برملته داخل اولمق، برملتك افرادندن اولمق، برملت ايله ملتلنمك: «شكر كيم ايتدك تملل ملت اسلام ايله» (امتلال) مترادفيدر.

تَمْلِيحْ [ع] طوزلامق، طوزلانمق: تمليح طعام. جلد مسلوخك تمليحى § سوز آره‌سنده خوش آينده بر مضمون ويا دلنشين برتعبير ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه: شاعر مشهور نديم تمليح ايله تميز ايتمشدر. جمعى: تمليحات.

تَمْلِيكْ [ع] ملك ايتمك، ايدلمك: برباغچه‌يى بر آدمه تمليك. بردكانك بريسنه تمليكى. (مال ايتمك) تعبيريله‌ده تفسير اولنه‌بيلير. جمعى: تمليكات.

تَمَنِّى [ع] ديله‌مك، آرزو ايتمك، ايدلمك: تمنىٔ ترقى. تمنىٔ تلاقى. تمنىٔ موفقيت. تمنىٔ محال. «محالك تمنيسى جائزميدر؟» اسلوب فارسى اوزره (تمنا) صورتنده‌ده قوللانيلير: «قديكه ايرمك اومار دل نه تمنادربو! — روحىٔ بغدادى» «مضمر دل دمبسته‌ده بر كام كرامى — كيم بيلمز آنى عقده كشايان تمنا — جورى» كرك (تمنى)، كرك (تمنا) تمنى اولنان شى مقامنده‌ده ايراد اولنور: تمنيسى حصوله كلدى. «عجب عاشق عجب دلبر عجب اولماز تمنادر — نفعى» النى باشنه طوغرى قالدرمقدن عبارت اولان آشنالق، سلام اشارتنه دخى (تمنا) دينيلير: «نعمت قربك تمنى ايلمك حدم دكل — پيش دكاندن بچركن برتمنا اولسون ايت!» بو تمنانك ده انواعى واردر: باشدن صاومه تمنا. قنديللى تمنا. (تمنى) نك جمعى اولان (تمنيات) تخفيف يا ايله‌در.

تَمَوُّجْ [ع] طالغه‌لانمق، طالغه طالغه اولمق: تموج دريا. تموج ديبا. تموج نباتات. تموج آواز. «دريا تموج ايتمه‌ده خاشاك بى خبر — روحىٔ بغدادى» «تموج

ایتمه ده یر یر چن لطیف لطیف » جمعی : تموجات .

تموز [سریانیدن] معروف آی . حرارت شدیده معناسنه اولدیغی برهان قاطعده مقیددر : تاب تموز . آفتاب تموز . « نیچون آتشلره دوشمش کبی پیچیده‌در زلفك؟ — (رضا) آسا مگر تموزده بغداده کلمشدر — اسبق والیء بغداد » نظمده تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر .

تمول [ع] چوق مال صاحبی اولمق ، مالدار اولمق : فلان آدم تجارتله تمول ایتمشدر .

تمویل [ع] مالدار ایتمك ، ایدلمك : برآدمی تمویل . برتاجرك تمویلی .

تمویه [ع] سوزی یالدیزلامق صورتیله سویلمك ، باطل سوزه حق سوسی ویرمك . (تموِیه) صورتنده تلفظی غلط فاحشدر . جمعی اولان (تمویهات) زیاده قوللانیلیر : تمویهات ارباب الحاد . تمویهات ابله فریبانه .

تمهد [ع] یایلوب دوشنمك : تمهدبساط . تمهد مقدمه .

تمهدی [ع] مهدیلك دعواسنه قالقشمق ، مهدیلك دعواسنده بولنمق .

تمهر [ع] ماهر اولمق ، کسب مهارت ایتمك : کتابتده تمهر .

تمهید [ع] یایوب دوشه‌مك ، یایلوب دوشنمك : بساطی تمهید . مقدمه‌نك تمهیدی . تمهید مقدمات . جمعی : تمهیدات .

تمهیل [ع] (امهال) ایله مترادفدر . حق الهیده اکثریا (امهال) قوللانیلیر : امهال الهی . جناب حق اهمال ایتمز ، امهال ایدر . جمعی : تمهیلات .

تمیز [ع] معنیً امثالندن آیرلمق ، امثالی آره‌سندن آیریلوب آیریجه بر موقع طوتمق ، متمیز اولمق ، سچلمك : فلان بین الاقران تمیز ایتمشدر . ما به التمیز = کندیسیله تمیز ایدیلن شی . جمعی : تمیزات .

تمیع [ع] صیوبق اولمق ، صیویقلاشمق ، مایع حالنه کلمك : طوکدرمه‌نك تمیعی . یوغوردك تمیعی .

تمیمه [ع] دیل کوز، کوز بوجغی، نظر بوجغی.

تمییز [ع] آییرمق، آییرلمق، سچمك، سچلمك، فرق ایتمك، ایدلمك. معنویاتده قوللانیلیر: تمییز خیروشر. نیك وبدك تمییزی. (محکمهٔ تمییز) ما تحتنده‌کی محکمه‌لر طرفندن ویریلن حکملرك صحیح اولوب اولمدیغنی تمییزه مأمور اولدیغی ایچون بو عنوانی آلمشدر § محکمهٔ تمییزه عرض: تمییز دعوی. دعواسنی تمییز ایتدی. تمییزاً = تمییز صورتیله، محکمهٔ تمییز معرفتیله: تمییزاً رؤیت دعوی § قوهٔ ممیزه، انسانده نیك وبدی، نفع و ضرری تمییز ایدن قوت: اهل تمییز. اصحاب تمییز. شخص بی‌تمییز. نه تمییزسز آدم! § ذاتده یاخود نسبتده اولان ابهامی رفع ایدن اسم. (تمییز) کلمه‌سنك نظمه مخصوص اوله‌رق فارسیده اولدیغی کبی لسانمزده دخی (تمیز) صورتنده مخففاً استعمالی بعض شعرا طرفندن تجویز اولنمشدر. از جمله سامی «تمیز نیك وبد عین ضرردر خرده‌بینانه — بو دقت جسمنی سوراخ سوراخ ایتدی غربالك» دیمشدر. بو صورت مقبول طبع سلیم اوله‌ماز صانیرز.

تن [ف] وجود، کووده. باش داخل ویا خارج اعتبار اولنه‌بیلیر: «تنده ای روح روان جان بر اولور — فصیح» «کثرت پیکانك ایتمشدر دمیردن تن بکا — فضولی» «درد چکمش سرم اول خال سیه قربانی — تاب کورمش تنم اول طرهٔ طراره فدا — وله» (بدن) بو استعمالده (تن) ایله مشترکدر. مع مافیه (تن) (قلعه بدنی) کبی یرلرده قوللانیله‌ماز. تناسان = استراحت وجودینی کوزه‌دن، کندی راحتنه باقان آدم: توانکران تناسان. اصل اوزره (تن آسان) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر. تناسانی = تناسانلق. تناور = طولغون وجودلو، اتلی جانلی: تناور بر نوجوان ایدی — نعیما. اصل اوزره (تن آور) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر. تناوری = تناورلك. تن پرور = وجودینی بسله‌مکله مشغول اولان، وجودینی بسله‌مکه اعتنا ایدن آدم: توانکر تن پرور. تن پرورانه = تن پرورجه‌سنه: تنعم تن پرورانه. تن پروری = تن پرورلك: التزام تن

پرورى. تن‌درست = صحیح الوجود، صحتی یرنده، وجودی صاغلام اولان آدم: سائل تن درست. تن‌درستی = تن درستلك، صحت وجود: موجب تن درستی. تن زده = ساکت، صوصمش: خطیب تن‌زده. آهن تن = پك قوی وجودلو: شمشیرزن آهن تن. «داود چرخ درد ایله موم ایلدی (ضیا) — عالمده کیمسه بن کبی آهن تن اولمسون» (آهن تن) ه بدل مشهور پهلوان ایرانی (اسفندیار) ك وصفی اولان (رویین تن) دخی ایراد اولنه‌بیلیر. نرم تن = یوموشاق تنلی: طفل نرم تن.

تناثر [ع] (انتثار) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تناجی [ع] فیسلدشمك، فیسلتی ایله اسرار سویلشمك.

تناد [ع] بربرندن اورکمك. یوم التناد = قیامت کونی. (تنادی) یه‌ده باق.

تنادر [ع] نادرلشمك، کسب ندرت ایتمك.

تنادم [ع] (منادمه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تنادی [ع] بربرینه ندا ایتمك، ندا ایدشمك. قرآن کریمده (یوم القیامه) مقامنده وارد اولان (یوم التناد) تعبیر شریفنده‌کی (تناد) حضرت ابن عباس واتباعنك قرائتنه کوره دالك تشدیدیله ایسه‌ده سائرلرینك قرائتنه کوره (تنادی) دن مخفف اولمق اوزره دالك تخفیفیله‌در. بناءً علیه قیامت کوننه (یوم التنادی) دخی دینیله‌بیلیر.

تنازع [ع] (منازعه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. (تنازع فعلین) بر تعبیر نحویدر.

تناسب [ع] بربرینه مناسب اولمق. وجود انسانی تشکیل ایدن اعضانك بربرینه مناسب اولمسی کبی: تناسب اندام. تناسب الفاظ. (مراعات نظیر) دینیلن صنعت ادبیه‌یه (تناسب) دخی دینیلیر.

تناسخ [ع] بر طائفهٔ ضاله‌نك قولی اوزره روحك بر جسمدن آیریلیر آیرلماز دیکر بر

جسمه تعلق ایتمسی : تناسخ ارواح. مذهب تناسخه سالك اولان آدم بر كون اولوب‌ده روحنك بر قودوق جسدینه تعلق ایده بیله‌جكنی البته دوشـونور! تناسخی = تناسخ مذهبنده بولنـان آدم. جمعی : تناسخیون.

تناسُل [ع] بربرندن طوغوب اوره‌مك : بنی آدمك تناسلی. تناسل حیوانات.

تناشُد [ع] (مناشده) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تناشیر [ع] چوجق یازیسی ، عجمی یازیسی: تناشیر صبیان. جمع بی مفرددر.

تناصُر [ع] بربرینه نصرت ایتمك ، یاردیملاشمق.

(تعاون) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیور. (تناصر) ك مادیاته تعلق ایدن شیلرده قوللانلمسی یعنی صرف معنویاتده قوللانلماسی مناسب اولور صانیرز. بوحالده مثلا (تناصر ارباب جهاد) دینیلیر. (تناصر افكار) دینلمز.

تناطُح [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه بوینوزلریله اورمق، سوسشمك: تناطح كباش. ایكی قوچك تناطحی.

تناظُر [ع] بربرینه باقق، باقشمق، بربرینه ناظر اولمق: تناظر خصمین. ایكی خانه‌نك تناظری.

تنافُر [ع] بربرندن اوركمك ، بربرندن نفرت ایتمك : تنافر عالم وجاهل. تنافر عندلیب وغراب. تنافر حروف = كلمه‌نك اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویره‌جك برحالده بولنمسی. تنافر كلمات = كلمه‌لرك — عدم امتزاج سـببیله — اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویره‌جك برحالده بولنمسی. هرتنافر مخل فصاحت دكلدر.

تنافُس [ع] (منافسه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تناقُص [ع] آزالمق، اكسلمك: سن تزاید ایتـدكجه عمر تناقص ایدر.

تناقُض [ع] انسـانك ایكی سوزی بربرینه مخالف

اولمق : تناقض قولین § ایکنجی سوزی برنجی سوزینه مخالف اولمق: فلان بو سوزنده تناقض ایتدی. جمعی : تناقضات .

تناکح [ع] نکاحلاشمق ، بربریله زوج وزوجه اولمق .

تناکر [ع] (تجاهل) ایله مترادفدر .

تنانیر [ع] (تنور) ك جمعی .

تناول [ع] آلوب يمك، آلنوب يمك : برطعامی تناول. برمیوه‌نك تناولی .

تناوم [ع] اویور کبی کورنمك، یالاندن اویومق : تناوم کربه. تناوم صوفی.

تناهی [ع] نهایت بولمق : « ای قدرتنه اولمیان آغاز وتناهی — ممکن دکل اوصافکی ادراك کماهی — ضیا » بی تناهی = تناهیسی اولمیان، تناهیسز : « دوشون آتی بی حاله آلدانمه — بو نمکاه بی تناهیده — کون کلیر هیچه صایدیغك ذره — مهر اولور سایهٔ آلهیده » (انتها) ایله بینلرنده فرق واردر . (تناهی) ده دائما معنای مصدری ملاحظه اولنور . (انتها) ایسه (نهایت) مقامنده‌ده قوللانیلیر . (غیرمتناهی) موقعنده قوللانیلان (لایتناهی) تعبیرینی — یاسنه آلدانه‌رق — (لایتناهی) اوقومق عجمیلکدر .

تنباکو [ف] نارکیله ایله ایچیلن معروف نبات ، تومبکی : تنباکو کشان سرکران .

تنبت [ع] نابت اولمق ، یردن بتمك : تنبت سنبل . تنبت نباتات .

تنبل [ف] اوشه‌نیجی، اوشنکن: تنبله ایش بیور ، سکا عقل اوکرتسون .

تنبلیت [ف] حیوان یوکی ، کوچك یوك: «مرکب اوزره یوکله‌درلر تنبلیت — سروری »

تنبؤ [ع] نبوت کاذبه ادعا ایلمك ، یالان اوله‌رق

پيغمبرلك دعواسنده بولنمق: مسيلمة الكذابك تنبؤى .

تنبّه [ع] (انتباه) ايله مترادفدر .

تنبيه [ع] اهتمام ايله امر ياخود نهى ايتمك ، ايدلمك : بر خصوصى برآدمه تنبيه . بر خصوصك بريسنه تنبيهى . فى الاصل اوياندرمق معناسنه‌در . جمعى : تنبيهات .

تنته [ايتاليانجه‌دن] كونشه ، ياغموره قارشى سفائن وسائره‌نك اوزرينه چكيلن بز . بو كلمه فارسيده اوروجك آغى معناسنه كليور . معروف اولان معناسى بوندن مأخوذده اوله بيلير .

تنثّر [ع] (انتثار) ايله مترادفدر .

تنثير [ع] صاچمق، صاچلمق : تنثير دنانير . دراهمك تنثيرى § نظمى نثره تحويل . بر مصراعى تنثير . بربيتك تنثيرى .

تنجيه [ع] (انجا) يه بدل قوللانيله بيلير . تشديد ايله غلطدر .

تنخنخ [ع] بوغازينى مكرراً خيرلدادوب سسلندرمك : نماز ايچنده بلا عذر تنخنخ مفسد صلاتدر . ترياكينك تنخنخى . جمعى : تنخنخات : تنخنخات جماعت .

تنحيت [ع] (نحت) ه بدل قوللانيلير .

تنحّى [ع] آلارغه طورمق، برطرفه چكلمك .

تنخيل [ع] الك ايله اله‌مك ، النمك : تنخيل دقيق . كپكنى اخراج ايچون دقيقك تنخيلى .

تندّم [ع] ندامت كتيرمك ، پشيمان اولمق: تندم آثم .

تنديه [ع] نمناك ايتمك، ايدلمك : تنديهٔ جفون . ماكنه‌يه ويريله‌جك اوراقك تنديه‌سى . تشديد ايله غلطدر .

تنذير [ع] (انذار) ايله مترادفدر . آندن اقوادر .

تنزّل [ع] آشاغى ايتمك ، آشاغيلامق : تنزل قيمت . تنزل اسعار . بالونك تنزلى . بو معناده تدريج ملاحظه اولنور .

مثلا (تنزل صاعقه) دينلمز § كوكل آلچاقلغى ايتمك، لطف كوسترمك، انسانك قدر حقيقيسندن آشاغى عد اولنه‌جق صورتده معامله‌سى: « خانۀ اغيار وعشاقه تنزل ايلمز — نفعى » « دل تنزل ايلمز هر خوبه نام ونشكى وار — وصفى » تنزلاً = تنزل صورتيله: تنزلاً تشريف. جمعى: تنزلات.

تَنَزُّه [ع] كسب انشراح، كسب انشراح ايچون فرحلى يرلرده كزنمك: تنزه ايچون چيقمش ايدك. تنزه ايتدك. (تفرج) ايله بينلرنده فرق واردر. (تنزه) (تفرج) دن نازك عد اولنمقله برابر معناسنده آنك كبى دائما (تباعد) ملاحظه اولنماز. مثلا خانه‌سنك باغچه‌سنده كزينن برآدم «تنزه ايتدم» ديه‌بيلير، فقط «تفرج ايتدم» ديه‌مز. (تنزه) فى الاصل (تباعد) معناسنه‌در. (برى اولمق) مقامنده‌ده قوللانيلير. «تنزه ذاته عن النقصان» كبى عباره‌لرده بو معنى قصد اولنور.

تَنْزِيل [ع] قرآن كريم: تنزيل مبين. تنزيل جليل. « سطرنا برجا بولنماز نسخۀ تنزيلده » (انزال) بو معناده قوللانلماز § آشاغى ايندرمك، ايندريلمك: تنزيل بها. قيمتك تنزيلى. (انزال كتاب) (تنزيل كتاب) دينيلير. (انزال بها) (انزال قيمت) دينلمز § طرح: بر مقدارى يكوندن تنزيل. برمقدارك تنزيلى. (انزل) بومعناده قوللانلماز. جمعى: تنزيلات.

تَنْزِيه [ع] قبايحدن برى قيلمق، قيلنمق: تنزيه نفس. برذاتك تنزيهى. حق الهيده قوللانيلان (تنزيه) واجب الوجودك كافۀ نقائصدن برى اولديغنه دائر سوز سويلمكدن، تعبير ديكرله: كافۀ نقائصدن برى اولديغنى اعتراف ايلمكدن عبارتدر. جمعى: تنزيهات.

تَنَسُّخ [ف] نفيس، نادر، بى‌نظير: « اى كل ديه‌مم سكا قمر رخ — مهده اوله‌ماز بو رنك تنسخ »

تَنَسُّق [ع] (اتساق) ايله مترادفدر.

تَنَسُّم [ع] روزكار استشمام ايتمك، ايدلمك: تنسم نسيم خوشبو. « حلول نوبهار ايله

كوكل هوا پرست اولور — نسيم كوى دلبرك تنسيميله مست اولور» (تنفس) كبى صولوق آلمق معناسنه‌ده كلير. جمعى: تنسمات.

تَنْسِيق [ع] نظام اوزره ديزمك، ديزلمك، نظامنه قويمق، قونلمق: تنسيق امور. اشيانك تنسيقى. تنسيق الصفات، تنسيق صفات = اوصاف متعدده‌يى بربرينى متعاقب ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه: «آفتاب بحروبر صاحب قران شرق وغرب — شهسوار نامور رايتكشاى صفدرى — سلطان عثمان وصفنده نفعى» «اديب، ظريف، محبوب القلوب بر ذاتدر» كبى سوزلر هپ تنسيق الصفات قبيلندندر. جمعى: تنسيقات: تنسيقات عدليه.

تَنْسِيَه [ع] (انسا) ايله مترادفدر. تشديد ايله غلطدر.

تَنَشُّب [ع] بر شيئه ايليشوب طوتلمق: صيدك دامه تنشبى. قوشك اوكسه‌يه تنشبى. (انتشاب) مترادفيدر.

تَنَشُّر [ع] (انتشار) ايله مترادفدر.

تَنَشُّط [ع] نشاطلانمق: تنشط ارباب شباب.

تَنَشُّف [ع] صويى، رطوبتى كنديسنه چكوب ايچمك، امك: تنشف ديوار. تنشف تراب. سونكرك تنشفى.

تَنْشُو - ى [ف] تنشير.

تَنْشِير [ع] (نشر) ايله مترادفدر. آندن اقوادر.

تَنْشِيط [ع] نشاطلاندرمق، نشاطلانديرلمق: تنشيط مجلس. اهل بزمك تنشيطى. «مكتوب ايله ويرديكك حوادث — تنشيط قلوبه اولدى باعث»

تَنْشِيف [ع] صويى، رطوبتى ايچيرمك، صو، رطوبت ايچيرلمك؛ امدرمك، امديرلمك: صويى طوپراغه تنشيف. رطوبتك سونكره تنشيفى.

تَنَصُّب [ع] برنجى معناسنده (انتصاب) ايله مترادفدر.

تَنَصُّحْ [ع] (انتصاح) ایله مترادفدر .

تَنَصُّرْ [ع] خرستیان اولمق .

تَنْصِیرْ [ع] بریسنی خرستیان ایتمك، بریسی خرستیان ایدلمك .

تَنْصِیصْ [ع] بعد التدقیق قرار ویرمك، ویرلمك: برمسئله‌یی تنصیص. برخصوصك تنصیصی. جمعی : تنصیصات.

تَنْصِیفْ [ع] ایکی‌یه بولمك، ایکی‌یه بولنمك: سکز عددینی تنصیف. برمبلغك تنصیفی .

تَنْضِیرْ [ع] نضارت ویرمك، نضارتلی قیلمق، قیلنمق: تنضیر حدیقه . بهارك کوه وصحرایی تنضیری .

تَنَظُّرْ [ع] دوشونه‌رك دقتله باقمق ، دقتله باقه‌رق دوشونمك : بو منظره شایان تنظردر . تنظر عارف . تنظر حکیم .

تَنَظُّفْ [ع] مادةً تمیزلنمك ، پاکلنمك . تنظف تن. تنظف مسکن .

تَنَظُّمْ [ع] (انتظام) ایله مترادفدر .

تَنْظِیرْ [ع] نظیرینی یاپمق، نظیری یاپلمق . اکثریا شعر حقنده قوللانیلیر که نظیره سویلمك تعبیر اولنور: برمنظومه‌یی تنظیر . بر نشیده‌نك تنظیری . «آلدی میدانی بووادیده ندیم یکه‌تاز — اولمه چوق رفتاره (راغب ساحهٔ تنظیرده» «غزلن ایتدی (سروری) ینه کندی تنظیر — آدنه بلده‌سنك حیف سخندانلرینه!» تنظیراً = تنظیر صورتیله، تنظیر ایچون : فضولینك غزلنی تنظیراً بویله برشی یازمش. جمعی: تنظیرات.

تَنْظِیفْ [ع] مادةً تمیزله‌مك، تمیزلنمك ، پاکله‌مك، پاکلنمك : تنظیف لباس . تنظیف اسواق . تنظیف ازقه . جاده‌لرك تنظیفی . جمعی : تنظیفات .

تَنْظِیمْ [ع] دیزمك ، دیزلمك : تنظیم لآلی. سبحهٔ صددانه‌نك تنظیمی § یاپوب یاقشدرمق ، یاپیلوب یاقشدیرلمق : تنظیم لایحه. استدعا تنظیم وتقدیمی § یولنه قویمق، قونلمق : باغچه‌یی تنظیم .

اموریتیه‌نك تنظیمی. جمعی: تنظیمات: تنظیمات خیریه.

تنعّم [ع] نعمت ایچنده بولنه‌رق راحت ایتمك: «ارباب تنعم نه بیلیر محنت فقری — ممکنمی اولور تجربه‌سز فهم حقیقت؟» جمعی: تنعمات.

تنعیل [ع] نعلله‌مك، نعللنمك: تنعیل فرس. حیوانك تنعیلی.

تنعیم [ع] نعمتلندرمك، نعمتلندیرلمك؛ نائل رفاه ایتمك، ایدلمك: بر فقیری تنعیم. بریسنك تنعیمی. «انسان اودرکه ایستر هم‌نوعنك رفاهن — انسانلغه یاقشماز تنعیمسز تنعم» § اوت دیمك، اوت دیه جواب ویرمك. جمعی: تنعیمات: تنعیمات بنده‌پرورانه. تنعیمات مداهنه‌کارانه.

تنغّم [ع] نغمه‌پردازلق ایتمك. جدیاتده، مدحیاتده قوللانلاملی. جمعی: تنغمات: تنغمات بدآوازان. تنغمات خواننده مستقل.

تنغیص [ع] زندکانیسنی مکدر ایتمك، زندکانیسی مکدر ایدلمك؛ یاشایشنده صفا براقامق، براقلمامق: تنغیص زندکانی. تعیشك تنغیصی.

تنفّر [ع] نفرت ایتمك: قبایحدن تنفر.

تنفّس [ع] صولوق آلمق: ذی روح تنفس ایدر § یورغونلق آلمق: بر آز تنفس بیورکز. وقت تنفس § طاك یری آچیلوب بیاضی اطرافه یایلمق: تنفس صبح بهار. صباحك تنفسی § دکیز صویی تموج ایله ساحله سرپلمك: تنفس دریا. جمعی: تنفسات.

تنفّل [ع] نافله نماز قیلمق: تنفل شبخیزان.

تنفیخ [ع] زیاده‌سیله اوفله‌مك، اوفلنمك. بو معناده (نفخ) ایله مترادف صایلیر § اوفله‌یوب شیشیرمك، اوفله‌نوب شیشیرلمك: تنفیخ جلد مذبوح. طولومك تنفیخی. جمعی: تنفیخات.

تنفیذ [ع] (انفاذ) ایله مترادفدر. جمعی: تنفیذات.

تنفیر [ع] نفرت ایتدرمك، ایتدیرلمك: بر آدمی بر

شیدن تنفیر . بریسنڭ برشیدن تنفیری . جمعی : تنفیرات .

تَنْفِیس [ع] نفسلندرمك ، نفسلندیرلمك ، فرحلاندرمق ، فرحلاندیرلمق : شاگردانی مکتبك باغچه‌سنه چیقاره‌رق تنفیس . طلبه‌نك تنفیسی . زمان تنفیس . جمعی : تنفیسات .

تَنْفِیش [ع] پاموق آتمق ، آتلمق ، یوك دیتمك ، دیدلمك : تنفیش پنبه . بر مقدار پشمك تنفیشی . پاموق آتار کبی آتمق ، یوك دیدرکبی دیتمك مقامنده‌ده ایراد اولنور : قدرت قاهرهٔ الٰهیه ایسترسه طاغلری ، طاشلری تنفیش ایدر . او قدرته کوره تنفیش جبال برشی دکلدر . جمعی : تنفیشات .

تَنَقُّد [ع] (تنقید) ه باق .

تَنَقُّل [ع] بر یردن دیکر یره کوچك : استانبولدن چاملیجه‌یه تنقل . جمعی : تنقلات .

تَنْقِیح [ع] طرح زوائد ، طرح زوائد ایله دوزلتمك ، دوزلدلمك . تنقیح کلام . جمعی : تنقیحات .

تَنْقِید [ع] ادبی ، فنی ، صناعی آثاری تدقیق ایله ایی وفنا جهتلرینی بالمحاکمه کوسترمك ، بو درلو آثار تدقیق اولنه‌رق ایی وفنا جهتلری بالمحاکمه کوسترلمك . آثار ادبیه حقنده استعمالی غالبدر : بر منظومه‌یی تنقید . بر رومانك تنقیدی . (تنقید) ك معناسنده تدقیق اولنان اثرك «ایی جهتلرینی کوسترمك» بالتبع ملاحظه اولنور . بر اثرك یالکز فنا جهتلرینی کوسترمك‌ده (تنقید) در ، فقط یالکز ایی جهتلرینی کوسترمك (تنقید) دکلدر . دیمك که تنقید بر اثرك هم ایی هم فنا یاخود یالکز فنا جهتلرینی کوسترمکدن عبارت اولمق اوزره ایکی درلو اولور . (تنقید) (انتقاد) ایله مترادفدر . بونلره بدل (تنقد) دخی قوللانیله بیلیر . (تنقید) لفظنك عربیده مستعمل اولماسی بزم استعمالمزه مانع اوله ماز . حتی (تنقید) ی (انتقاد) ه ترجیحاً استعمال ایدرز . یرلرنده بعضلری کوسترلدیکی اوزره لسانمزده بویله برخیلی کلمه موجود در . جمعی : تنقیدات .

تنقيد [ع] (انقاذ) ايله مترادفدر .

تنقيش [ع] نقش ايتمك، ايدلمك : بر صورتى لوحه‌يه تنقيش . بر منظومه‌نك ذهنه تنقيشى § نقشلامق، نقشلانمق: ديوارى تنقيش . سقفك تنقيشى . جمعى : تنقيشات .

تنقيص [ع] اكسلتمك، اكسلدلمك: تزييد وتنقيص. بر مقدارى تنقيص . عملك تزييديله جهلك تنقيصى . جمعى: تنقيصات .

تنقيط [ع] نقطه‌لامق، نقطه‌لانمق : بر حرفى تنقيط . بركلمه‌نك تنقيطى . بو معناده (اعجام) ايله مترادفدر § يازى سهولتله وطبيعى بر صورتده اوقونمق ايچون اواخر جمل ايله بعض كلمات آره‌لرينه نقطه واشارات سائره وضعى . بو تعبيرده (نقطه) اصل اولديغى ايچون تغليب ايدلمشدر : تنقيط عباره . لسانمزده اصول تنقيط تقرر ايتدى .

تنقيه [ع] تطهير . عمليات طبيه‌ده مستعملدر . تشديد ايله غلطدر .

تنگ [ف] طار، صيقنتيلى : خانهٔ تنك . قافيهٔ تنك . دل تنك . «يريدر اولسه منشرح دل تنك — چاليلق صوتكزله پرآهنك — قوشلره خطاب» «شويله‌در قحط تحمل سينهٔ تنكمده‌كيم — يتمز اولمشدر نفس بر آتشين فرياده دك — نديم» «تهى پاى رفتن به از كفش تنك — سعدى» = طار آياق قابى كيمكدن يالين آياق يوريمك اولادر . تنكدست = الى طار، زوكرد : عاشق تنكدست . تنكدستان محررين . تنكدستى = زوكردلك : بلاى تنكدستى . تنك‌چشم = آج كوزلو : تاجر تنك‌چشم . تنك چشمى = آج كوزلولك . تنكدل، دلتنك = يوركى طار، مضطرب القلب . تنكدلى، دلتنكى = طار يوركليلك، اضطراب قلب . دهان تنك، دهن تنك = كوچك آغيز . تنكنا = طار ير، صيقنتيلى ير . راغبك «نه قصر دلكش كلشن نه صحن باغ آرارز — شو تنكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز» بيتنده دنيادن كنايه اوله‌رق ايراد اولنمشدر . تنكى = طارلق : تنكئ دل . تنكئ معيشت . تنكئ حوصله .

تَنْگ [ف] دنك، يوك دنكی: « دوشسه بيك تنك شكر بحره حلاوت كلمز — سيد وهبی »

تُنُك [ف] يوفقه، اينجه، نارين، تحملسز. تنك رو ی = يوزی طوتميان، ايديلن تكليفی رد ايدهمين، يوزی يوموشاق آدم. تنك حوصله = حوصلهسی تحملسز، حوصلهسز آدم. بو تعبير (تَنْك حوصله) صورتنده دخی قوللانيله بيلير. اينجه الهين قالبور والكه اطلاق اولنان (تنك بيز) تعبيری ده بويله در. تنك مزاج = رقيق المزاج .

تَنَكُّر [ع] بيلنميهجك، طانيميهجق قيافته كيرمك: تنكر فراری .

تَنَكُّس [ع] باش آشاغی اولمق، سر نكون اولمق: جانبازك تنكسی . تنكس انا .

تَنْكيح [ع] نكاح ايتمك، ايدلمك: بر مخدره يی بر ذاته تنكيح . بر دخترك بر سالخوردهيه تنكيحی . جمعی : تنكيحات .

تَنْكير [ع] نكره قيلمق، قيلنمق : براسمی تنكير. براسمك تنكيری . جمعی : تنكيرات.

تَنْكيس [ع] باش آشاغی ايتمك، ايدلمك؛ سرنكون ايتمك، ايدلمك: تنكيس عدو . كاسهنك تنكيسی .

تَنْكيل [ع] بريسنه سائرلره مدار خوف وعبرت اولهجق صورتده معامله ايتمك، بو يولده معامله ايدلمك : تنكيل اشقيا . ملاعينك تنكيلی . « دائما اغيار بی ادغانی تنكيل ايلرم — وصفی » جمعی : تنكيلات .

تَنَمُّر [ع] قاپلانلاشمق ، قاپلان خويلو اولمق § بريسنی لسان ايله تهديد ايدركن كوموردنمك صورتنده سسنی اوزاتمق § اكشی چهره ولسان شديد ايله تهديد ايتمك. جمعی : تنمرات . (تنمير) مترادفيدر .

تَنَمُّل [ع] قاريجه كبی قاينامق : تنمل ناس. تنمل خريداران.

تَنْميق [ع] يازمق ، يازلمق : تنميق نامه . بر مكتوبك تنميقی . فی الاصل كوزل يازمق معناسنه در .

تتمیه [ع] تمالاندرمق، تمالاندیرلمق ؛ برکتلندیروب آرتیرمق، برکتلندیریلوب آرتیرلمق: تتمیهٔ نقود . مزروعاتك تتمیه‌سی . تشدید ایله غلطدر .

تنوب [ع] چام آغاجی، چیره آغاجی، قطران آغاجی .

تنوح [ع] نوحه ایتمك: تنوح مرغ شب آویز. جمعی: تنوحات .

تنور [ع] نورلانمق، روشن اولمق، آیدینلق اولمق : تنور حجره . تنور دیده . تنور قلب .

تنور [ع] اتمك پیشیره‌جك اوجاق، فرون، صوبا، طاندیر . نظمده تخفیف ایله‌ده قوللانیله‌بیلیر . محمود غزنوی بر کون دائره‌سنی سمور ایله تفریش ایتدیره‌رك کیجه‌سی صباحه قدر اکلنجه ایله مشغول اولمش . بوحالی بیلن چیپلاق بر فقیر ایسه او کیجه جوارده بر تنور ایچنده وقت کچیرمش . صباحلین محموده خطاباً شویله ندا ایتمش : « شب سمور کذشت وشب تنور کذشت ! » = سمور کیجه‌سی ده کچدی تنور کیجه‌سی ده !

تنوره [ف] طریقت علیهٔ مولویه سالکلرینك آیین شریف اجراسی ایچون کیدکلری لباس واسع الذیل . تنوره پوش = تنوره کیین : درویش تنوره‌پوش .

تنوع [ع] نوعلنمك، نوع نوع اولمق، کوناکون اولمق: تنوع حیوانات . تنوع نباتات . تنوع مسائل . جمعی : تنوعات .

تنومند [ف] (تناور) ایله مترادفدر: جوان‌تنومند. تنومندی = تنومندلك .

تنویر [ع] نورلاندرمق، نورلاندیرلمق، روشن ایتمك، ایدلمك : بر شهری الکتریق ضیاسیله تنویر . قلبك نور ایمان ایله تنویری . « بی بصیرتلر ایدرلرسنه اسناد افول — ایدیور شعشعه‌کز عالمی تنویر هنوز — اصحاب بدره خطاب » جمعی : تنویرات .

تَنْويع [ع] نوعلندرمك، نوعلنديرمك، نوع نوع ايتمك، ايدلمك، كونا كون قيلمق، قيلنمق: تنويع اثمار. افكارك تنويعى. جمعى: تنويعات.

تَنْويم [ع] اويوتمق، اويودلمق: برصبى‌يى تنويم. چوجغك تنويمى. جمعى: تنويمات.

تَنْوين [ع] ايكى اوستون، ايكى اسره، ايكى اوتره. جمعى: تنوينات.

تَنْها [ف] يالكز: اوده تنهايدم. تنهالقدن بيزار اولدم § خالى، انساندن خالى: تنها ير. خانهٔ تنها. «تنها، ابدى خوابكهى دلبرك ايشته — كيزلنديكى مأوى او كوزللكلرك ايشته — مرثيه — ماينار» تنهارو = يالكز كيدن، يالكز باشنه كيدن: سياح تنهارو. تكاور تنهارو. تهمتن تنهارو. تنهاروى = تنهارولك. تنهانشين = يالكز اوطوران: درويش تنهانشين. تنهانشينى = تنها نشينلك. تنهايى = يالكزلق: وحشت تنهايى. تنهايىٔ غربت. (تنهايى) خاليلك معناسندەده قوللانيلير: تنهايىٔ خانه. تنهايىٔ مكان.

تَنيدَه [ف] طوقنمش، منسوج.

تَوّاب [ع] قوللرينك توبه‌سنى قبول ايدن، جناب‌حق: توّاب رحيم. توّاب كريم. «ذنب ايله مغلوب يأس اولمم خدا توّابدر»

تَوابِع [ع] (تابع) ك جمعى. برذاتك خدمتنده بولنانلر. معنىً (اتباع) ك فوقنده عد اولنور § برذاتك قولنه اويانلر، مسلكنى طوتانلر. بو معناده (اتباع) دن فرقى يوقدر. «اولمقسه مرامكز او باشقه — عاشق عمرك توابعندن! — بعض متشاعرينه خطاب» (توابعات) قوللانلماملى.

تَواتُر [ع] كذب اوزرينه اتفاقلرى عقلاً جائز اولميان برجماعتك خبرى: بو مسئله تواتر ايله ثابتدر § برخصوصك افواه‌ناسده دورانى: بويله بر تواتر وار. تواتراً = تواتر صورتيله: بو مادهٔ شرعيه تواتراً ثابت اولمشدر. بو خصوص تواتراً سويلنيور. جمعى: تواترات.

تواثب [ع] بربری اوزرینه صیچرامق ، بربری اوزرینه آتلمق : تواثب هرّتین . کدی یاوریلرینك تواثبی .

تواثق [ع] بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشمك : عاشق ومعشوقه‌نك تواثقی .

تواجه [ع] (مواجهه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

توارث [ع] برندن دیکرینه میراث قالمق ، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایتمك : علم توارث ایتمز . بعض امراض توارث ایدر . جمعی : توارثات .

توارد [ع] کلمك . اکثریا اوراق حقنده قوللانیلیر : توارد مکاتیب . بو کلمه اوراق متعدده حقنده قوللانلملی . مثلا «مکتوبلر توارد ایتدی» دینلملی . «برمکتوب توارد ایتدی» دینلمه‌ملی . (ورود) ه‌ده باق .

تواری [ع] کیزلنمك : کونشك طاغ آردنده تواریسی . قمرك بولوت آرقه‌سنده تواریسی .

«عرض انوار کمال ایله تواری تابکی؟
— فیضی»

تواریخ [ع] (تاریخ) ك جمعی : تواریخ مختلفه . تواریخ سلف . تواریخ منظومه .

توازن [ع] ایکی طرفك وزنی مساوی اولمق ، ایکی طرف وزناً براولمق : توازن کفتین . ایکی یوکك توازنی . جمعی : توازنات .

تواصل [ع] بربرینه واصل اولمق ، قاووشمق : تواصل خطین . ایکی مرمینك تواصلی . جمعی : تواصلات . (مواصلت) باشقه یولده قوللانیلیر .

تواصی [ع] بربرینه توصیه ایتمك : صبرایله تواصی . ثبات ایله تواصی .

تواضع [ع] آلچاق کوکللولك ایتمك ، کوسترمك : اهل تواضع . «حق تواضع ایدنك قدرنی ترفیع ایلر» تواضعکار = تواضع ایدیجی : کبار تواضعکار . تواضعکارانه = تواضعکارجه‌سنه : معاملهٔ تواضعکارانه . تواضعکاری = تواضعکارلق : فائدهٔ تواضعکاری . جمعی : تواضعات .

تَوَاعُدْ [ع] وعدلشمك، بربرینه سوز ویرمك : تواعد محبین . جمعی : تواعدات .

تَوَافُرْ [ع] چوق اولمق، چو- غالمق : توافر نمـل . توافر حشرات . توافر ماء نیل . توافر عقل تجربی. جمعی: توافرات.

تَوَافُقْ [ع] اویمق، اویغـون كلمك : بر سوزك دیكر سوزه توافقی . رأیكز رأیمه توافق ایتمیور. جمعی: توافقات. (موافقت) باشقه یولده قوللا نیلیر .

تَوَاقِیعْ [ع] (توقیع) ك جمعی

تَوَاكُلْ [ع] بربرینی وكیل ایتمك: ائمۀ جوامعك تواكلی.

تَوَالُدْ [ع] (تناسـل) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَوَالِی [ع] (تتـالی) ایله مترا- دفدر . بو زیاده قوللا- نیلیر. علی التوالی = توالی اوزره: علی التوالی یاغمور یاغدی .

تَوَانِی [ع] كوشكلك، كوشك طاورانمه: ضعف وتوانی.

تَوْأَمْ [ع] ایكیز : «مجنون ایله دیوانه كوكل توأمه بكزر — وجـدی» توأمان = ایكیز اولان ایكی ولد، ایكی ایكیز : «اول خداوند خداوندان فضل وجاه كیم — علم وعرفانیله اولمش عز ودولت توأمان — نفعی» «توأمان كلدی وجوده مهر ایله سلطان سلیم — تاریخ — حشمت» توأمی، توأمیت = توأملك . مؤنثی (توأمه) در.

تَوْبَه [ع] كناهدن ، قباحتدن رجوع ، «ایشلدم، فی- الحقیقه یولسزلق ایتدم، فقط بر دها ایشلمه‌مكه عزم ایلدم» دیمك : «نه دیدم، توبه‌لر اولسون، بوده فعل شردر — شناسی» «توبۀ میده ثبات قدممدن صورمه — اوراسن ساقیٔ كلچهره‌نك ابرامی بیلیر — نابی» (دن) اداتیـله قوللا نلماز اولمشـدر . مثلا « قهوه ایچمكدن توبه ایتمش» دینلمز . « ایچمكه توبه ایتمش»دینیلیر. روحیٔ بغدادینك «یتد- كسه شراب ایچمه‌مكه توبه‌كوزلسنز» مصراعنده (ایچمه‌مكه) دكل ، (ایچمكه) دینلملی ایدی . مرحوم بو مصراع ایله مقصـودی اولان معنانك ضدینی افاده ایتمش اولیور.

توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه، توبهٔ قويّه، توبه‌لر توبه‌سى . (توبهٔ نصوح) مثنوئ شريفده بيان بيورلديغى اوزره (نصوح) نامنده‌كى ذاتك توبه‌سى ديمكده اوله‌بيليرلر . بونكده مآلى ينه توبهٔ صادقه اولور. توبه‌كار = توبه ايديجى: باده خوار توبه‌كار. توبه‌كارى = توبه‌كارلق: فضيلت توبه‌كارى . توبهٔ شكسته = بوزلمش توبه. توبه شكن = توبه بوزيجى، توبه بوزديريجى : رند توبه شكن . بهار توبه شكن .

تَوْبيخ [ع] معايبنى تعداد ايله تكدير: يارامازبرچوجغى توبيخ. بريسنك توبيخى . توبيخاً = توبيخ صورتيله، توبيخ ايچون: فلانى توبيخاً بويله سويلدى. جمعى: توبيخات : توبيخات شديده .

تَوَتُّر [ع] كرلمك، كركين اولمق: توتر اعصاب. توتر حبال.

تَوَثُّب [ع] (وثوب) ايله مترادفدر .

تَوَثُّق [ع] وثوق ايله طوتمق، اعتماد ايله استناد ايتمك . معنوياتده قوللانيلير : بربى‌وفانك وعدينه توثّق اولنماز .

تَوْثيق [ع] محكم قيلمق، قيلنمق. معنوياتده قوللانيلير : عهدى توثيق . پيمانك توثيقى . جمعى : توثيقات .

تَوَجُّد [ع] وجده گلمك، حاللنمك: توجّد صوفيان. توجّد قلب. (تواجد) يابمه اوله‌رق توجد معناسنده قوللانيلير.

تَوَجُّع [ع] آغريمق، وجعلانمق: برعضونك توجّعى . معنىً دردناك اولمق معناسنده ده قوللانيلير : توجّع قلب . توجّع روح . جمعى : توجّعات .

تَوَجُّه [ع] يوزينى برجهته دوندرمك، يونلمك : قبله‌يه توجّه . قلباً جناب حقه توجّه . « فكر حسنكله‌در تنزه دل — سكادر دائما توجّه دل » § برآدمك ديگرى حقنده پيدا ايتديگى حس قلبى : حسن توجّه . سوءتوجّه . اكثريا بيوك عد اولنان ذواته اسناد اولنور . حسنياتده استعمالى غالبدر : توجّه عالى .

ولی‌نعمتك بنده‌سی حقنده توجّهی . جمعی : توجّهات . (توجهات فیض آیات) (توجهات مکارم غایات) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرلرده قوللانلماملی .

تَوْجِیبْ [ع] واجب قیلمق ، قیلنمق : عزیمتی توجیب . عودتك توجیبی . (ایجاب) کبی لازم اوله‌رق دخی قوللانلماز .

تَوْجِیهْ [ع] بر شیئك یوزنی بر جهته دوندرمك ، یوزی بر جهته دوندیرلمك : نظر دقتی سمایه توجیه . نکاه شوقك برذات الجماله توجیهی . توجیه حدقه . توجیه خطاب § سویلنمش برسوزی ، اجرا ایدلمش بر حرکتی بر وجه ایله بیان ایتمك ، اویله برسوزه برحرکت بروجه ایله بیان ایدلمك : بر بیوك ذاتك قولنی توجیه . بر قولك ، بر معامله‌نك توجیهی § اعطا ، احاله . رتبه ، مأموریت ، مقام حقنده قوللانیلیر : بررتبه‌یی برذاته توجیه . بر مأموریتك بر آدمه توجیهی . بر خطابت جهتنك ارباب استحقاقدن برینه توجیهی § سوزی مختلف ایکی وجهه محتمل اوله‌رق ایراد ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه . مشاهیر شعرای عربدن (بشّار) (عمرو) نامنده برخیاط یکچشمه بر لباس دیکدرمش . خیاطك ایشنی تحسین یولنده «کاشکی بو آدمك کوزلری یکدیکره مساوی اولسه !» دیمش . ایشته بو سوز خیاطك کورمین کوزینك‌ده بینا ویا کورن کوزینك‌ده اعمی اولمسنی تمنی احتماللرینی مشتمل اولدیغندن (توجیه) ایچون بر مثال عد اولنور . بو صنعته (محتمل الضدّین) دخی دینیلیر . جمعی : توجیهات .

تَوَحُّدْ [ع] (تفرد) ایله متراد فدر . (تفرد) زیاده قوللانیلیر . ایکیسی‌ده حق الهیده دخی مستعملدر .

تَوَحُّشْ [ع] وحشتلنمك . اورکمك . انسان وحیوان حقنده مستعملدر : انسان ارسلاندن توحش ایدر . اکثر حیوانات انساندن توحش ایدر .

تَوْحِیدْ [ع] برقیلمق ، قیلنمق ؛ برلشدرمك ، برلشدیرلمك : توحید افکار . دیونك توحیدی .

«همتله ديوني ايتدي توحيد — حيرت» § جناب حق برله‌مك، جناب حق برلنمك: رب الاربابي توحيد. الله ذو الجلالك توحيدي. توحيد باري. لسان تصوفده توحيد اوچ درلو اعتبار اولنور: توحيد مؤمن. توحيد عالم. توحيد عارف. «توحيدي سور او خالق الرّوح — بردر بر او بی‌نیاز سبوح» § توحيد الٰهی‌یی مشتمل ذکر § توحيد الٰهی‌یی مشتمل مقاله، منظومه: نابینك توحيدي شايان مطالعه‌در. جمعی: توحيدات.

تَوْحِیش [ع] وحشتلندرمك، وحشتلندیرمك، اورکوتمك، اورکودلمك: بر انسانی توحیش. بر حیوانك توحیشی. توحیش قلوب. «بندن اول آهوی انس آموزی توحیش ایتدیلر». جمعی: توحیشات.

تَوَدُّد [ع] محبت، دوستلق: التزام تودّد. اظهار تودّد.

تَوْدِیع [ع] ودیعه اوله‌رق تسلیم: برشیئی برآدمه تودیع. برمبلغك پوسته‌یه تودیعی.

تودیعاً = تودیع صورتیله: پوسته‌یه تودیعاً کوندرلدی. (تشییع) معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر. جمعی: تودیعات.

تَوْرَات [ع] حضرت موسایه نازل اولان کتاب سماوی: تورات شریف.

تَوَرُّث [ع] وارث اولمق: اولادك ابوینه تورّثی.

تَوَرُّط [ع] ورطه‌یه دوشمك، بر مشکل ایشه تصادف ایتمك: آنیبالك تورّطی.

تَوَرُّع [ع] ورع صاحبی اولمق، پرهیزکار اولمق: تورّع زهّاد. تورّع مشایخ کرام.

تَوَرُّق [ع] یاپراقلانمق: تورّق اشجار. جمعی: تورّقات.

تَوَرُّم [ع] ورم علتنه کرفتار اولمق.

تَوْرِیث [ع] (ایراث) ایله مترادف‌در.

تَوْرِیَه [ع] (ایهام) ه باق. تشدید ایله غلطدر.

تَوْريخ [ع] تاريخله‌مك، تاريخلنمك؛ تاريخ قويمق، قونلمق: برمكتوبى توريخ. برسندڭ توريخى § تاريخ سويلمك: توريخ شاعر. جمعى: توريخات: توريخات شعرا.

تَوْريق [ع] ياپراقلاندرمق، ياپراقلاندرلمق: حرارت صنعيه ايله اشجارى توريق. ضياى شمسڭ مشجره‌لرى توريقى. جمعى: توريقات.

تَوْريم [ع] ورم علتنه كرفتار ايتمك، ايدلمك: بربيچاره‌يى توريم. برزواللينڭ توريمى.

تَوَزُّع [ع] طاغلمق: توزّع اوراق حوادث. توزّع حصص.

تَوْزيع [ع] طاغتمق، طاغيدلمق: توزيع مكاتيب. توزيع مكافات. غزته‌لرڭ توزيعى. جمعى: توزيعات.

تَوَسُّخ [ع] (تدنس) ايله مترادفدر.

تَوَسُّد [ع] ياصديغه طيانمق: اوطه سنده باغچه‌يه قارشى توسّد ايتمش ايدى. يوز ياصديغنه توسّد. (استناد) مقامنده‌ده قوللانيله بيلير.

تَوَسُّط [ع] آره‌يه كيرمك، وساطت ايتمك، واسطه اولمق: جناب حق ايله عبادى بيننده انبياى كرامڭ توسطى. كتابڭ افندى‌يه ايصالى ايچون توسّط ايتدم. جمعى: توسّطات.

تَوَسُّع [ع] وسعتلنمك، كنكيشلنمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: توسع امعا. توسّع طريق. توسّع ذهن. توسّع معلومات. (اتساع) (وسعت) معناسنده ده قوللانلديغى حالده بو قوللانلماز. توسّعاً = اتساعاً، مجازاً. جمعى: توسّعات.

تَوَسُّل [ع] وسيله اتخاذيله معنىً طوتنمق، صارلمق: حضرت پيغمبرڭ روحانيتنه توسّل. توسّلاً = توسّل صورتيله، توسل ايله.

تَوْسَن [ف] سركش، سرد آت: «كرد پاى توسنى كور ايتدى چشم دشمنى»

تَوْسيخ [ع] (تدنيس) ايله مترادفدر .

تَوْسيدْ [ع] ياصديغه طاياندرمق، طاياندیرلمق : بر نازنيني وساده‌يه توسيد. برخسته‌نك بالينه توسيدى .

تَوْسيطْ [ع] واسطه ايتمك، ايدلمك ؛ وساطت ايتدرمك، ايتديرلمك : برايشده بر آدمى توسيط . بريسنك توسيطى . جمعى: توسيطات .

تَوْسيعْ [ع] واسع قيلمق، قيلنمق ؛ كنيشلتمك، كنيشلەدلمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : توسيع دائره . توسيع خانه . خيالك توسيعى . معلوماتك توسيعى. جمعى : توسيعات .

تَوْسيمْ [ع] علامتله‌مك، علامتلنمك، نشانلامق، نشانلانمق : بركوله‌يى توسيم . بر حيوانك توسيمى . اكثريا اسم ويرمك مقامنده قوللانيلير : بو كتابى شو اسم ايله توسيم ايتدم § حاجيلرك موسم حجده اجتماعى : موسم توسيم. جمعى: توسيمات .

تَوَشُّح [ع] (تزين) مقامنده قوللانيلير. بونده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور .

تَوْشيح [ع] (تزيين) مقامنده قوللانيلير . (توشح) كبى بونده ده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور. جمعى: توشيحات.

تَوْشيمْ [ع] بدنه ايكنه ايله شكل ياپمق، ياپلمق : بر شكلى توشيم . ارسلان صورتنك توشيمى. جمعى: توشيمات: زنجيلرك توشيماتى .

تَوَصُّل [ع] اولاشمق، قاووشمق، واصل اولمق: برغربت‌زده‌نك وطننه توصلى . ايكى خطك بربرينه توصلى .

تَوْصيف [ع] وصف ايتمك، ايدلمك؛ اوصافنى برر برر كوستره‌رك اطرافيله تعريف ايتمك، بو يولده تعريف ايدلمك : توصيف غروب . نوبهارك توصيفى. جمعى : توصيفات : توصيفات شاعرانه .

تَوْصيل [ع] (ايصال) ايله مترادفدر .

تَوْصِيَه [ع] بر ايشى بريسنه سپارش ايتمك، برايش بريسنه سپارش ايدلمك: برخصوصى برذاته توصيه. برماده‌نك بريسنه توصيه‌سى. توصيه‌نامه = توصيه‌يى حاوى ورقه. تشديد ايله غلطدر. نظمده (توصيت) صورتنده ده قوللانيله بيلير.

تَوَضُّح [ع] وضوح پيدا ايتمك، واضح اولمق: توضح مقصد. توضح افاده.

تَوَضُّؤ [ع] آبدست آلمق: توضؤ جماعت مسلمين.

تَوَضِيح [ع] (ايضاح) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَوْطِئَه [ع] ايلريده بيان اولنه‌جق مقصدى بسلر بعض كلماتك اول امرده ايرادى، ايلريده بيان اولنه‌جق مقصدى ضمناً كوسترەجك صورتده بسط مقدمه.

تَوَطُّن [ع] وطنلانمق، وطن طوتمق: فلان ازميرده توطن ايتدى. بعض مهاجرينك بروسه حواليسنده توطنى.

تَوْطِين [ع] وطن طوتدرمق، طوتديرلمق: توطين مهاجرين. ملتجيلرك توطينى.

تَوْظِيف [ع] وظيفه تعيين ايتمك، ايدلمك؛ ارزاق اعطاسيله وظيفه‌لندرمك، وظيفه‌لنديرلمك: توظيف ائمهٔ جوامع. مؤذنلرك توظيفى.

تَوْعِيد [ع] كلمه‌جكده شويله اوله‌جق بويله اوله‌جق ديه تخويف، وعيد ايله تخويف. جمعى: توعيدات: توعيدات قرآنيه.

تَوَغُّل [ع] زياده‌سيله مشغول اولمق، مشغول اولمقده ايلرى كيتمك: ادبيات ايله توغل. ترجمه ايله توغل. (دن) اداتيله استعمالى ضعيفدر: طبده توغلى يوقدر. جمعى: توغلات.

تَوَفُّق [ع] موفق اولمق، توفيقه مظهر اولمق: توفق ارباب مساعى. جمعى: توفقات.

تَوَفّى [ع] قبض روح .

تَوْفير [ع] (تكثير) ه بدل قوللانيلير .

تَوْفيق [ع] اويدرمق، اويديرلمق. معنوياتده قوللانيلير: بر امره توفيق حركت. امورك شرعه توفيقى. توفيقاً = توفيق صورتيله: آنلر امره توفيقاً شويله يايلدى § جناب حقك قولنك ايشنى راست كتيرمسى ، تعبير ديكرله: جناب حقك كندى ارادەسنى قولنك مقصدينه اويدرمسى : توفيق الهى «حق يول آرامق واجبەدر عقل سليمه — توفيقنى ايسترسه خدا راهبر ايلر — شناسى» جمعى : توفيقات: توفيقات صمدانيه .

تَوَقان [ع] آرزومند اولمق، ايستكلى اولمق . واوك سكونيله غلطدر.

تَوَقُّد [ع] طوتيشوب يانمق : توقد نار . توقد آتش غيرت .

تَوَقُّر [ع] وقار پيدا ايتمك ، وقارلانمق: توقر كدخدايان.

تَوَقُّع [ع] اميد ايتمك، ايدلمك؛ اوممق ، اوملمق : توقع كرم. حصول املك توقعى. جمعى: توقعات .

تَوَقُّف [ع] اكلنمك، طورمق: شوراده بر آز توقف ايدەلم § تعلق ايتمك، آنسز اولەمامق: نهارك وجودى شمسك طلوعنه توقف ايدر. جمعى: توقفات .

تَوَقّى [ع] صاقنمق، چكنمك : «طعنهٔ اغياردن (وصفى) توقى ايلمم» «ايتمك بى‌جا تعرضدن توقى سويليك»

تَوْقيت [ع] تعيين وقت .

تَوْقيد [ع] طوتشديروب ياقق، طوتشديريلوب ياقلمق: توقيد آتش . توقيد نار حسرت. جمعى : توقيدات .

تَوْقير [ع] آغيرلامق ، آغيرلانمق: توقير مهمان . مسافرينك توقيرى. مطلقا (تعظيم) مقامندەده قوللانيلير : «شان رخشانكى تقدير ايدرز — سكا

حلیه‌ڭ کبی توقیر ایدرز —. خاقانی‌یه خطاب» جمعی: توقیرات.

تَوْقیعْ [ع] اوامر سنیه‌یه کشیده قیلنان نشانهٔ پادشاهی: «قاشلرڭ توقیع طغرای شهنشاهیمیدر ؟ — یاسپهر وجهڭ اوزره غرهٔ غرامیدر ؟ — باقی» توقیعی == توقیعجی.

تَوْقیفْ [ع] طوردرمق، طوردیرلمق؛ آلیقویمق، آلیقونلمق: برشخصی توقیف. بر جانینڭ توقیفی. کاغدلرڭ شمدیلك توقیفی. جمعی: توقیفات.

تَوَکُّلْ [ع] جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد: توکلده «اسبابه تشبثی ترك» ماده‌سی بزه کوره قطعا ملاحظه اولنه‌ماز. توکل اسبابه تشبثدن صکره اولور. «الله قسمتمی کوندرسون!» دیه اوطورمق توکل دکل، تنبللکدر. «کفت پیغمبر باآواز بلند — باتوکل زانوی اشتر ببند — حضرت مولانا» == حضرت پیغمبر بر صوت اعلی ایله اعرابی‌یه بیوردی‌که: «اللهه توکل‌ایله برابر دوه‌ڭ آیاغنی باغلا!» «بی کاری وتوکل دورست از مروت — بردوش خلق مفکن زنهار بار خودرا — صائب» == اختیار عطالتله اظهار توکل انسانیتدن خارجدر. صاقن خلقڭ بوینه بار اولمه!

تَوْکیدْ [ع] (تأکید) ایله مترادفدر. آندن افصح عد اولنور.

تَوَلُّدْ [ع] حقیقی و مجازی طوغمق: بر چوجغڭ آناسندن تولدی. برسوزدن نزاع تولدی. جمعی: تولدات.

تَوَلْوُلْ [ع] ولوله ایتمك: تولول نسوان. جمعی: تولولات.

تَوَلُّهْ [ع] وله‌کتیرمك، حیران، سراسیمه اولمق: توله عاشقان. قدرت آلهیه‌یی تفکر ایدنڭ تولهی. جمعی: تولهات.

تَوَلّی [ع] بریسنی دوست ایدینمك، سومك. اسلوب فارسی اوزره (تولا) صورتنده

زیاده قوللانیلیر: تولا، تبرا.

تَوْلِيَتْ [ع] متوللیلك: جهت تولیت. متولی ایتمك معناسنه‌ده کلیر. (تولیه) صورتنه‌ده وارد اولور. تشدید ایله غلطدر.

تَوْلِيدْ [ع] حقیقی و مجازی طوغورمق، طوغورلمق: تولید فرزند. بر چوجغك تولیدی. تولید اختلاف. منازعه‌نك تولیدی. (طوغورتمق) معناسنده‌ده قوللانیلیر: قابله‌نك چوجغی تولیدی. جمعی: تولیدات.

تَوَهُّمْ [ع] وهمه دوشمك، وهم ایتمك، فاسد اوله‌رق ظن ایتمك. جمعی: توهمات.

تَوْهِيمْ [ع] وهمه دوشورمك، دوشورلمك: بر آدمی توهیم. بریسنك توهیمی. جمعی: توهیمات.

تَوْهِينْ [ع] ضعیف قیلمق، قیلنمق § ضعفه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ ضعیفدر دیمك، دینلمك: برروایتی توهین. بر قولك توهینی. جمعی: توهینات.

تَوَيُّلْ [ع] واویلا چاغیرمق: تویل مصیبت‌زده. جمعی: تویلات.

تَوْيِيلْ [ع] بریسی حقنده ویل ایله دعا ایتمك، الله بلاسنی ویرسون دیمك، معناسنده کثرت ملاحظه اولنور. جمعی: توییلات.

تَهْ [فا] دیب، قعر، جانب اسفل: ته دریا. ته جام. کسر ایله غلطدر.

تَهَاجُمْ [ع] بربرینه هجوم ایتمك. (مهاجمه) کبی ساده‌جه هجوم ایتمك معناسنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تهاجمات.

تَهَاجِی [ع] بربرینی هجو ایتمك. (مهاجات) کبی ساده‌جه هجو ایتمك معناسنده‌ده قوللانیلیر.

تَهَارُمْ [ع] اختیار کبی کورنمك، یالاندن اختیارلق کوسترمك.

تَهَافُتْ [ع] بر شیئك پی درپی اوزرینه‌دوشمك، کندینی پی‌درپی برشیئه چارپمق: عاشقك

آتش عشقه تهافتی. پروانه‌نك شمعه تهافتی. اکثریا شر حقنده قوللانیلیر.

تَهالُكْ [ع] میل عجولانه، میل بی صبرانه. جمعی: تهالکات.

تَهاوُنْ [ع] برایشی مهمسه‌میوب آغیر طاورانمق.

تَهَتُّكْ [ع] ییرتلمق: تهتك پردهٔ ناموس § صیبیریق اولمق، رسوایلقدن متأثر اولمیه‌جق بر حالده بولنمق.

تَهْتِيكْ [ع] (هتك) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهَجُّدْ [ع] کیجه اویانوب نماز قیلمق § کیجه نمازی.

تَهَجِّی [ع] حروف هجایی صیره ایله تلفظ § هجالەمك. بو معناده تخفیف ایله (تهجیه) دخی قوللانیله بیلیر.

تَهَدُّمْ [ع] (انهدام) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهَدِّی [ع] هدایتلنمك، هدایت بولمق. (اهتدا) کبی (مسلمان اولمق) دیه تفسیر اولنه‌ماز. «فلان فاسق تهدی ایتدی» دینیلیر. «اهتدا ایتدی» دینیله‌مز.

تَهْدِيدْ [ع] قورقوتمق، قورقودلمق؛ قورقوویرمك، ویرلمك: برشخصی تهدید. بریسنك تهدیدی. (تخویف) دن اقوادر. تهدیداً = تهدید صورتیله، تهدید ایچون. جمعی: تهدیدات.

تَهْدِيمْ [ع] (هدم) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر. (خاك ایله یکسان ایتمك) دیه تفسیر اولنه بیلیر.

تَهْدِيَه [ع] (اهدا) ایله مترادفدر. تشدید ایله غلطدر.

تَهْذِيبْ [ع] طرح زوائد ایله اصلاح، خالص ومنقح ایتمك، ایدلمك. اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر: تهذیب اخلاق. اخلاق ملیه‌نك تهذیبی. جمعی: تهذیبات.

تَهْرِيبْ [ع] قاچیرمق، قاچیرلمق؛ فرار ایتدرمك، ایتدیرلمك: دشمنی تهریب. خصمك تهریبی.

تهريم [ع] قوجالتمق، قوجالدلمق: دوران انسانى تهريم ايدر. كنجلرك تهريمى.

تهزج [ع] ترانه‌پردازلق ايتمك.

تهزز [ع] (اهتزاز) ايله مترادفدر.

تهزيج [ع] (تهزج) ايله مترادفدر. جمعى: تهزيجات.

تهزيز [ع] حركت ايتدرمك، ايتديرلمك، تترتمك، تتره‌دلمك: تهزيز نهال ميوه دار. اوتارسازك تهزيزى. «بر شهك انديشهٔ قهريله لرزاندركه دل — تتره‌در بيك قلبى بر تهزيز مژكان ايتمه‌ده» «بن اولمسه‌م اى نهال نوخيز — كهواره‌كى كيم ايدردى تهزيز؟» جمعى: تهزيزات.

تهزيل [ع] ضعيف ايتمك، ايدلمك: تهزيل وجود. حيواناتك تهزيلى § هزل صورتنه قويمق، قوتلمق: جدياتى تهزيل. جدى بر سوزك تهزيلى. «بر ملك سيمايى كوزلر كوزلرم» مصراعنى «بر بشى بر يرده كوزلر كوزلرم» صورتنه قويش تحف بر تهزيلدر. جمعى: تهزيلات.

تهكم [ع] استهزا. علم بيان تعبيراتندندر. تهكماً = تهكم طريقيله، استهزا ايچون. جمعى: تهكمات.

تهلكه [ع] سبب هلاك اوله‌بيله‌جك حال: قرآن حكيم تهلكه‌دن احترازى آمردر. لامك كسريله غلطدر.

تهلل [ع] مسرتدن يوز كولمك: تهلل وجوه مستمعين.

تهليك [ع] (اهلاك) ايله مترادفدر. بونده شدت ملاحظه اولنور.

تهليل [ع] لا اله الا الله ديمك: تسبيح وتهليل. «هلالى هر نه زمان كورسه‌م ايلرم تهليل — دكلمى وحدتنه صانعك دليل جليل؟» جمعى: تهليلات.

تهمتن [ف] زال اوغلى رستمك لقبيدر. شجيع پهلوانه‌ده اطلاق اولنور: «مجلس عشرتده قورقاقلر تهمتندر بتون» مشهور

بر حكاك وار ايمش . بركون بونك دكاننه بريسی كلمش . برمهر حك ايتدرمك ايستديكنی سويلدكدن صكره شو وجه ايله تعريف نفس ايلمش : «اسمم جعفر بكدر . مولدم (لار) در . كرم، خنجرم مرصعدر . اكرم آلتون يالديزليدر . لطف الٰهی اولمق اوزره تهمتنم ، صف شكنم ، اعدا فكنم» حكاكده شو بيتی حك ايتمش : «تهمتن صف شكن اعدافكن از لطف جبـاری — كمر خنجر مرصع زين طلا جعفر بك لاری»

تَهَجُّجْ [ع] ولد آناسنك قارننده يكيجه جانلانوب حركته باشلامق: جنينك تهججی .

تَهْنِيَتْ [ع] تبريك، استسعاد. (تهنيه) صورتنده ده استعمال اولنور. اصلی (تهنئه) در. تشديد ايله غلطدر .

تَهَوُّدْ [ع] يهودی اولمق .

تَهَوُّرْ [ع] شدت حدت، صوكنی دوشونميه‌رك بردن بره حدتلنمش: غضبك اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور) در . جمعی : تهورات .

تَهْوِيدْ [ع] بريسنی يهودی ايتمك، بريسی يهودی ايدلمك .

تَهْوِيعْ [ع] قوصدرمق، قوصديرلمق . لازمی (تهوّع) در .

تَهْوِيلْ [ع] قورقويه كرفتار ايتمك ، ايدلمك : نزول صاعقه خلقی تهويل ايدر . ارسال صاعقه ايله خلقك تهويلی قدرت الٰهيه‌يه وابسته‌در . جمعی: تهويلات .

تَهْوِينْ [ع] اهونلشدرمك، اهونلشديرلمك : بهایی تهوين . جزانك تهوينی . جمعی : تهوينات .

تُهی [ف] بوش، خالی : كوزهٔ تهی. پيمانهٔ تهی. «بو كليش تهی دكل» كبی يرلرده (سببسز) (حكمتسز) مقامنده ايراد اولنور . (بوش) لفظی‌ده بعضاً بو موقعده قوللانيلير : «بوش دكل كليشك خوش كوردم» تهی دست = الی بوش، صفراليد : سرمست تهی‌دست. تهی دستی = تهی دستلك. تهی ميان، ميان تهی = ايچی بوش : انبان تهی ميـان . طبل ميان تهی.

تهی میانی = تهی میانلق . تهی مغز = بوش قفالی، بینسز . تهی مغزی = تهی مغزلك . تهیگاه ، تهیگه = بوش بوكور . تانك كسریله‌ده لغتدر .

تَهْیِئَه [ع] حاضرلامق، حاضر- لانمق : تهیئهٔ لوازم . اسباب موفقیتك تهیئه‌سی . (تهیّه) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . (تهیؤ) دخی بو معنایه كلیر .

تَهَیُّب [ع] اظهار هیبت § هیبت آلوب قورقق .

تَهَیُّج [ع] هیجانه كلمك، هیجا- نلانمق : تهیج قلب . «یر مایع ایكن تهیج ایتمش — بیك بویله جبل تموج ایتمش» جمعی : تهیجات .

تَهَیُّم [ع] (تحیر) ه بدل قوللا- نیله بیلیر .

تَهِیم [ع] تهمتلی، متهم : غریم تهیم .

تَهَیُّؤ [ع] حاضرلانمق : عزیمته تهیؤ . جمعی : تهیؤات .

تَهْییب [ع] مهابتلی كوسترمك، كوسترلمك : بر ذاتی بر آدم نظرنده تهییب . رستم زالك فردوسی طرفندن تهییبی . جمعی : تهییبات .

تَهْییج [ع] هیجانه كتیرمك، كتیرلمك؛ هیجان‌ویرمك، ویرلمك : تهییج طبیعت . غضبك تهییجی . جمعی : تهییجات .

تَیَبُّس [ع] قورومق، كسب یبوست ایتمك : تیبس دماغ . تیبس میوهٔ تر . جمعی : تیبسات .

تَیْبِیس [ع] قوروتمق، قورو- دلمق .

تَیْس [ع] اركك كچی، تكه : تیس طویل اللحیه .

تَیَسُّر [ع] قولایلقله حصوله كلمك ، میسر اولمق : تیسر آمال . جمعی : تیسرات .

تَیْسِیر [ع] قولایلقله حصوله كتیرمك، كتیرلمك : تیسیر امور . جناب حقك برخصوصی تیسیری . جمعی : تیسیرات .

تَیَقُّظ [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تَیَقُّن [ع] یقیناً بیلمك، بیلنمك: بر حقیقتی تیقن. موتك تیقنی. جمعی: تیقنات.

تَیْقیظ [ع] (ایقاظ) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَیْقین [ع] یقیناً بیلدرمك، بیلدیرلمك: بر منکره آخرتی تیقین. بر ملحده بعثك تیقینی. جمعی: تیقینات.

تَیَمُّم [ع] آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت، یوز ایله دیرسکه وارنجه‌یه قدر اللره طوپراق مسحی. «صو بولنمازسه ضرورتده تیمم جائز — غباری» جمعی: تیممات.

تَیَمُّن [ع] بر شیئی یمنلو عد ایده‌رك آندن میمنت اومق: بر مرقدك زیارتیله تیمن. خاك کربلا ایله تیمن. (تبرك) دخی (ایله) اداتیله قوللانیلیر. تیمناً = تیمن صورتیله. جمعی: تیمنات.

تَیْمیم [ع] تیمم ایتدرمك، ایتدیرلمك: خسته‌یی تیمم. مریضك تیمیمی.

تَیْمین [ع] (تسعید) مقامنده قوللانیله بیلیر.

تِ

تِبْن [ع] صامان. تبنی = صامان رنکنده اولان. فتح ایله‌ده لغتدر.

تِبْیان [ع] بیان، آچیق افاده. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانماز. فتح ایله‌ده لغتدر.

تِجارَت [ع] بازرگانلق، آلم صاتم. تجاری، تجاریّه = تجارته متعلق: متاع تجاری. امتعهٔ تجاریه. تجارتگاه، تجارتگه = تجارت محلی: ازمیر بیوك بر تجارتگاهدر. (تجارت) آلم صاتمدن حاصل اولان استفاده معناسنده‌ده

قوللانیلیر : شوقدر تجارت ایتمش . (تُجّار) ەده باق .

تِراش [ف] یونتمه ، یونمه ، قازیمه : بر طاشی تراش ایتمك . صاقالنی تراش ایتمك . « خط رخن تازه تراش ایتدی یار — بكجدی قیلیجدن فتن روزكار — صبری » § یوزده قازینه‌جق توی : تراشی كلمش . تراشی آغارمش . وصف تركیبی صورتنده استعمال ایدیلنجه (تراشنده) معناسنی مفید اولور: بت‌تراش. = صنم یونیجی. سرتراش = باش تراش ایدیجی، بربر: سرتراش ماهر. سنك‌تراش = طاش یونیجی . قلم تراش= قلم یونیجی، معروف آلت تقلیم. هیكل‌تراش = هیكل یونیجی . اصلی تانك فتحیله در . بونی (طراش) صورتنده یازمقدن تراشلی آدمه (مطروش) دیمك دها مناسبتسزدر.

تِراشَندَه [ف] تراش ایدیجی. آز قوللانیلیر .

تِراشَه [ف] یونغه، طالاش، یونتی، قازینتی .

تِراشیدَه [ف] تراش ایدلمش: ریش تراشیده ، سنك تراشیده . « سنده مادامكه واردر او تراشیده بروت — بییق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیكك » (آلمه) (چالمه) معناسنده ده قوللانیلیر. بو حالده اكثریا سوز حقنده صرف اولنور: بوفقره شو فقره‌دن تراشیده در. « مجلسلره كنج كلیر اكابر » مصراعی « عادت بو در آخرده كلیر بزمه اكابر » مصراعندن تراشیده‌در . ناتراشیده = یونلمامش، قابا آدم: «باقه تل قیرمسنه میر خط آور! (سیمون) لك — ناتراشیده اولور چاره نه بربر دیدیكك » ناتراشیدگی = ناتراشیده‌لك .

تِرامْپَتَه [فرانسزجه‌دن] عسكرده چالنان معروف كوچك طاوول . اصلی بورو معناسنه اولان (ترومپت) (Trompette) در.

تِرامْپَه [ایتالیانجه‌دن] دكشمه، مبادله .

تِرامْوای [انكلیزجه‌دن] شهرلرده عمومی آرابه‌لر ایشله‌دلمك اوزره یاپیلان معروف دمیر یول .

ترانسيت [فرانسزجه‌دن] امتعهٔ تجاریه‌نك بر شهرك، بر اولكه‌نك ایچندن حق مرور ویرلمكسزین كچیرلمسی صلاحیتی.

تراورش [فرانسزجه‌دن]دمیر یول چبوقلرینك آلتنه قونیلان اودون.

ترن [فرانسزجه‌دن] بر لوقوموتیف طرفندن تسییر اولنان دمیر یول آرابه‌لری، شمن‌دوفر قطاری: «دل زهرو عشق اولوب یچنده — دلبرله بولندی بر ترنده»

تریاق [ع] و

تریاك [ف] سمیاتی دافع بردوای مركب: تاتریاق ازعراق آورده شود مار گزیده مرده باشد — سعدی = عراقدن تریاق كتیریلنجه‌یه قدر یلان صوقمش اولان آدم اولور. «زهری تریاك ایلیوب تریاكی زهر ایلردی خلق — اولمسه تغییرماهیات اشیا ممتنع — عونی» عربیده قاف، فارسیده كاف ایله مستعمل اولان بو كلمه فی الاصل یونانیدر. چوجقلره یدیریلن تركیب معروفه‌ده اطلاق اولنور. تریاق فاروق = اعلی تریاق.

تریاكی [ف] مكیفات استعمالنه آلیشقین اولان: «بر كیجه طالدی اجل اویقوسنه تریاكی — تاریخ — سروری» «تریاكیٔ هرزه خواب منحوس — آتشلر ایچنده پیر ققنوس — غالب» (تریاك) افیون معناسنه‌ده كلدیكندن (تریاكی) فی الاصل افیونكش دیمك ایدی. مؤخراً افیون معناسندن تجرید اولنه‌رق استعمالی تعمیم ایدلدی. بناءً علیه (افیون تریاكیسی) تعبیری یاكلش عداولنماز.

ترید [ف] معروف طعام. اصلی تانك فتحیله‌در. یابوعربیسی اولان (ثرید) دن معرس ویا (ثرید) بوندن معربدر. مجازاً (پك اختیار) معناسنده ده مستعملدر: آرتق ترید اولمش.

تسعه [ع] طقوز. اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: افلاك تسعه. آباء تسعه. موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (تسع) قوللانلماز.

تِسْعين [ع] طقسان. (تسعون) دخی دینیلیر.

تِشْرين [سریانیدن] معروف ایکی آی. برنجیسنه (تشرین اوّل)، ایکنجیسنه (تشرین ثانی) دینیلیر. فتح ایله غلط عد اولنور.

تِلال [ع] (تلّ) لک جمعی: جبال وتلال.

تِلامِذه [ع] و

تِلاميذ [ع] (تلميذ) لک جمعی: ایکیسیده تانک فتحیله غلطدر.

تِلاوت [ع] قرآن اوقومق، اوقونمق: برآیتی تلاوت. بر عشرک تلاوتی. مطلقا حسن قرائت معناسنده ده قوللانیله بیلیر: تلاوت نعت شریف.

تِلقاء [ع] طرف، جهت، حذا: تلقاء طور سینا. تلقاء کاظمه.

تِلْميذ [ع] شاکرد: تلمیذ رشید. تلمیذیّت = تلمیذلک.

تلمیذانه = تلمیذه یاقیشه‌جق صورتده: تعظیم تلمیذانه. فتح ایله غلطدر.

تِمثال [ع] مجسم اولسون اولمسون مصنوع صورت: تمثال بی مثال. «ای مصور رهگذاری اوزره چک تمثالمی — فضولی» فتح ایله غلطدر.

تِمْساح [ع] بلاد حارده واقع بیوک نهرلرده اولور بر نوع جانور جسیم. برشی چیکنرکن یالکز اوست چکه‌سی اوینا تمقله معروفدر.

تِنْبال [ع] قیصه‌جق بویلو، بودور آدم. تنبال پر احتیال.

تِنّين [ع] بیوک یلان، اژدرها. تنین فلک = کهکشان.

تِهامه [ع] مکهٔ مکرمه: «اول نور تهامه‌ده آچلدی — دنیایه شراره‌سی صاچلدی — نعت شریف ـ ضیا»

تیاترو [فرانسزجه‌دن] صورت معروفه‌ده ترتیب

اولنان اویون § بو درلو اویونلرك اجرا اولندیغی محل .

تیجانْ [ع] (تاج) ك جمعی : تیجان سلاطین سلف .

تیرْ [ف] اوق : تیر وکمان . « سن‌ده اورادن آتمه ای تیر — حیرت » تیر انداز = اوق آتیجی : « آفرین ای خدیو تیر-انداز — تاریخ رمی تیر — نفعی » تیراندازی = تیراندازلق: صنعت تیر اندازی . تیر سَحَر، تیرسحری = سحر وقتنده چکیلن آه، ایدیلن انکسار . تیر زن = اوق آتوب اوران . تیرکش = اوق قابی ، اوقلق، ترکش . بو معناده (تیردان) دخی قوللانیله بیلیر . (تیر) عطارد دینیلن کوکبه‌ده اطلاق اولنور .

تیراَشَه [ف] علائم السما ، قوس قزح .

تیرَه [ف] بولانیق : آب تیره . هوای تیره . تیره‌دل = قلبی قاره ، قاسی القلب . تیره دلی = تیره دللك . تیره رای = رأی سخیف صاحبی ، تدبیرسز . تیره رایی = تیره رایلق . تیره-شب، شبِ تیره = قاراکلق کیجه: تیره شب هجران . « بز خسته-حال تیره شب فرقتز کوکل — اولمقده شمع مجلس اغیار یار ایسه — فصیح » تیره بخت = بختی قاره، طالعسز. تیره بختی = تیره بختلق . تیره گون = رنکی بو-لانیق : آسمان تیره‌کون. تیرگی = تیره‌لك : تیرگیٔ ماه . تیرگیٔ شب . تیرگیٔ درون .

تیزْ [ف] کسکین : تیغ تیز . ذهن تیز . تیز چشم = کوزی کسکین ، حدید البصر § چابك، چابوق . تیز پا ـ ی = آیاغی چابوق . تیز پر، تیزپرواز = سریع الطیران، سرعتله اوچیجی : « تیز پرواز ایدی شاهین اله کلدی ناکاه — مشهور شاهینکرای حقنده تاریخ — سروری» تیزرو، تیزرفتار = سریع السیر، چابوق کیدیجی، یوریجی : « تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشیر ـ لا » تیز مشرب = تیز . تیزی = کسکینلك، چابوقلق : تیزیٔ شمشیر. تیزیٔ ذهن . تیزیٔ حرکت .

تيزابْ [ف] غلطى اوله‌رق (كزّاب) دينيلن صو.

تيشَه [ف] كسر، كولنك: تيشهٔ فرهاد. «رجاى وصل ايله كار ايتدى تيشه‌ك سنك خارايه — طوقندك خاطر شيرينه اى فرهاد نيلرسين! — لا»

تيغْ [ف] قيليج وقيليجه مشابه آلات قاطعه: «تيغك بلاده اولسه چكلمز بلاميدر؟» «زخم تيغ وتبره كرمسه كوكسن مغفر — باشى اوزره يرى شجعان آكا بى جا ويرمز — راغب» تيغِ زبان = ديل قيليجى، قيليج كبى مؤثر اولان ديل. تيغ زبان = ديلى قيليج كبى مؤثر اولان، قيليج ديللى: نفعىٔ تيغ زبان. تيغ زن = قيليج چالبجى، قيليج استعمالنده ماهر اولان: «زينت خاك شهادت اولمسون بر تيغ زن — شان عثمانى‌يى دلخواه اوزره اعلا ايتمه‌دن» تيغِ گوشتين = اتدن قيليج، لسان. تيغِ كوه = طاغك تپه‌سى، سيوريسى.

تيمارْ [ف] خسته‌يه، حيوانه، طوپراغه، نباتاته، يارهٔيه باقق، تقيدده بولنمق § وقتيله سپاهه ويريلن اراضىٔ اميريه حصه‌سى. تيمار خانه = دار الشفا.

تينْ [ع] انجير.

تيهْ [ع] بيابان، چول.

تيهو [ف] چيل قوشى: آهوى دام جسته. تيهوى قفس‌شكسته — كانى. فتح ايله غلطدر.

تُ

تُبَّتْ چين حدودنده بر مملكت. مسكك اعلاسى اوراده اولورمش: «كويا ايدوب طبيعت كوى زمينى تسطيح — تبت آشاغى دوشمش چين و ختن يوقارى — نديم»

تُخْم [ف] اكلدكده كندى جنسندن بر نبات حصوله

کتیرن دانه § مادهٔ وجود انسانی، نطفه . مادهٔ وجود حیوانی یه‌ده اطلاق اولنور. مجازاً اصل، منشأ معناسنده قوللانیلیر. تخم مرغ = يومورطه . تخمدان = دوشك دینیلن یرکه ابتدا فدان آکا دیکیلیر. وقتی کلنجه باشقه یره نقل اولنور.

تُخْمَه [ع] معده طولغونلغی : « کیرســه زورلقچه‌یه او تخمه ایله — بارینی چکمکه کورکی قالیر ؟ — سنبلزاده »

تُرَابْ [ع] و

تُرْبْ [ع] طوپراق: «ایدرسه وجهی وار بنی ایکی جهانده سر فراز — خدا بیلیر حبیبنك آیاغنك ترابی یم — نعت شریف » « نیچون آخر دمده منزلم زیر تراب ایتدم ؟ — کناهم چوقلغندن یرلره کیردم حجاب ایتدم — حبابی »

تُرْبَه [ع] بر ذاتك مدفون اولدیغی طوپراق، مرقد. مدفون اوزرینه یاپیلان بنا معناسنده استعمالی شایعدر. اسلوب فارسی اوزره (تربت) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « عرفا کعبهٔ عشاق دیبور — تربت حضرت مولانایه » « بعد از وفات تربت ما در زمین مجوی — درسینه‌های مردم عارف مزار ماست — مشار الیه » = وفاتمزدن صکره تربه‌مزی یرده آرامه . بزم تربه‌مز صدور عرفاده در. حضرت فاطمه (رضی الله عنها) نك « ماذا علی من شم تربة احمد — ان لایشم مدی الزمان غوالیا — صبّت علیّ مصائب لوانّها — صبّت علی الایّام صرن لیالیا » مرثیهٔ شریفه‌سنده (تربة احمد) تعبیر معنبری کوریلیورسه‌ده روضهٔ مطهره‌یه تبجیلاً (تربه) اطلاق اولنمیور. تربه‌دار = تربه محافظه‌سنه مأمور اولان .

تُرْبْ [ف] طورب .

تُرْسْ [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان.

تُرُوسْ [ع] (ترس)ك جمعی.

تُرُشْ [ف] اکشی: دوغ ترش. روی ترش. « کس

نكويد كه دوغ من ترشست — لا» = كيمسه آيرانم اكشيدر ديمز. ترش رُوى = اكشى يوزلو، عبوس الوجه. «عسل تلخ باشد ترش روى را — سعدى» = اكشى يوزلونك بالى آجى اولور. ترش رويى = ترش رولق. ترشى = اكشيلك. بو كلمه سكون را ايله (طورشو) معناسنده‌ده قوللانيلير.

تُرُشُه [ع] قوزى قولاغى.

تُرْفَنْدَه [ف] موسمندن اول يتيشن ميوه وسبزه. موسمى كچديكى حالده بولنان ميوه وسبزه‌يه‌ده اطلاق اولنور. فى الاصل تانك فتحيله‌در.

تُرْكْ (ترك بن يافث بن نوح) سلاله‌سندن منشعب معروف صنف انسانى § بو صنفك افرادندن هر برى. تركى، تركيّه = تركه منسوب: لسان تركى. ادبيات تركيه. عادى شرقيه‌ده (تركى) دينيلير: كيمك آرابه‌سنه بينرسه آنك تركيسنى چاغيرر. تركيات = تركجه يازلمش آثار.

تُرْكْ تازْ [ف] قوشمه، سكيرتمه: «بيهوده‌مى بويله ترك تازك؟ — واردر بو ملال ايچنده اميد — مادر در ايدن اميدى توليد — يكمز مى او مهربانه نازك؟ — قوزى‌يه خطاب» (ترك تازى) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

تُرْكْ جُوشْ [ف] يارى پيشمش، نيم پخته، تاتارى. حضرت مولانانك «ترك جوشى كرده ام من نيم خام — از حكيم غزنوى بشنو تمام» بيتى بين العرفا مشهوردر.

تُرْكْمانْ [ف] ترك طائفه‌سندن قوم معروف: تركمانه آرى آليرميسين ديمشلر. پاره‌م ايله ويزيرتى‌يى نيده‌يم ديمش.

تُرُنْجْ [ع ف] معروف پورتقاله شبيه ميوه: «ترنجى باغ حسنك اى دل اعلادر كراسندن

— ندیم» ترنجی = ترنج رنکنده اولان .

تُرَّهات [ع] (ترّهه) نك جمعی. عبث، بیهوده، صاچه صاپان سوزلر . مفردی قوللانلماز .

تُسع [ع] طقوزده بر .

تُفّاح [ع] الما. تفاحه = بر الما: تفاحهٔ حمرا. تفاح‌الارض = یر الماسی .

تُفَك [ف] معروف آلت رمی. (تفنك) صورتنده ده قوللانیلیر : «چیقار جانی عدونك چیقمه‌دن قورشون تفنکمدن»

تُفو [ف] تحقیر ویا تأسفی مفید اولان (تو !) مقامنده ایراد اولنور. تفوزن = بریسنك یوزینه توکورن، تودیین .

تُقیّه [ع] صاقنمه، احتراز . بر مذهبه منتسب اولان آدمك او مذهبه انتسابی اولدیغی کیمسه‌یه سزدرمه‌مك ایچون اختیار ایلدیکی مواضعه‌یه اطلاق اولنور. (تقیّه) صورتنده تلفظی غلط فاحشدر.

تُکمه [ف] اثوابه دیکیلن دوکمه : تکمهٔ زرین. تکمهٔ لعلین . «چوز تکمه‌لرك عارضنك اولدیجه عرقریز»

تُنبان [ف] طون، ایچ طونی . (طومان) بوندن محرف ایمش .

تُنبك [ف] دنبلك. تنبك زن = دنبلك چالان.

تُنته [ف] اشك آریسی .

تُند [ف] سرد، حدید، شدید: بادتند . طبع تند . تندخو ـ ی، تند مشرب = سرد خویلو، سرد مشربلی. تندرو ـ ی = عبوس الوجه، چاتیق چهره‌لی. تندلجام، تندلکام = باشی سرد آت . تندی = سردلك، حدت، شدت .

تو ـ ی [ف] قات، قتمر. توبرتو، توی برتوی = قات قات، قتمرلی: «که ظلمت اولوردی

توى بر توى — كه نور باغاردى سوى بر سوى — غالب » صد تو ـ ى = يوز قاتلى ، چوق قتمرلى: پردهٔ صدتو. ظلام صدتو.

توآلت [فرانسزجه‌دن] يوز يقامه، باش‌طارامه، كيمه ايشى، سوسلنش، تزين. بونده اكثريا «ايكى ساعت آينه‌نك قارشيسنده قيريتمه» مفهومى‌ده ملاحظه اولنور: «پك ياقشمش بو دلارا توآلت مادموازل! — على علوى» § آينه، طاراق، لكن، ابريق كبى آلاتك مجموعى.

توان [ف] كوج، قوت، طاقت. ناتوان = ضعيف، زبون، طاقتسز: عاشق ناتوان. دل ناتوان. (بى توان) قوللانلماز. ناتوانى = ناتوانلق.

توانا [ف] كوجلو قوتلى، مقتدر: توانا آدم. توانا آت. «توانا بود هر كه دانا بود — فردوسى» = دانا اولان توانا اولور. توانايى = توانالق.

توانگر [ف] زنكين: تاجر توانكر. توانكرى = زنكينلك. توانكرى بهنرست نه بمال — سعدى = زنكينلك هنرله‌در، مال ايله دكل.

توت [ف] دوت‌ديديكمز معروف ميوه.

توتيا [ف] بو اسم ايله معروف طاشك كوزه چكيلن مسحوقى.

توده [ف] ييغين، كومه: تودهٔ خاك. تودهٔ ريك. تودهٔ كياه. «باشنه ابناى جنسك باق نه لر كلمش نه‌لر! — توده توده باصديغك طوپراقلر انساندر بتون! — فيضى» (توده بتوده) دخى (توده توده) مقامنده ايراد اولنور.

توشه [ف] سدرمق ايده‌جك، اولميه‌جك قدر يه‌جك، كفاف نفس: «قناعت اهلنه (يحيى) يتر بر كوشه بر توشه»

توف [ف] عكس ايدن سس، يانقى، Echo. (توفيدن) مصدرندن اسمدر. فردوسى «بتوفيد كوه وبلر زيد دشت — خروش سپاه از فلك دركذشت» ديمشدر.

تُونَل [انكليزجه‌دن] يرآلتندن آچلمش يول : غلطه تونلى . « يار ايستديكم زمان قولمده — وارسون تونل اولمسون يولمده » ضمهٔ مبسوطه ايله تلفظى ثقيلدر .

تُونى [ف] رذيل، كلخن بكى .

تُهَم [ع] (تهمت) ك جمعى : اصحاب تهم .

تُهَمَت [ع] سبب اتهام اوله‌بيله‌جك شى، صوچ .

ثَ

ثاء [ع] (ث) حرفنك اسمى .

ثائِب [ع] ياغمور مقدمه‌سى اولان شدتلى روزكار، ياغمور بوره‌سى . ثائب البحر = دكيزك بعد الجزر مد وقوعنده ساحلى باصوب طولديران صويى .

ثابِت [ع] يرندن قيملدانميان، برقرار اولوب طوران، ثبات ايدن . § ثبوت بولان، تحقق ايدن: بو دعوى شو برهان ايله ثابت اولور . ثابت قدم = برنده وسوزنده طوران .

ثابِت [شاعر مشهور] بوسنه‌ده (اوزيجه) قصبه‌سنده طوغمشدر . اسمى (علاء الدين) در . شعرده بر طرز خاص طوتمشدر . ابياتنده ضروب امثال ويا تعبيرات مشهوره ايراد ايتمك برنجى مراقيدر . هر كسك بيلديكى بر سوزى اويله ظريفانه بر صورتده نظم ايدركه اوقوندقجه صفاياب ومتبسم اولماق قابل اولماز . وادئ مخصوصنده يكتا اولمقله برابر مضمون فروشلق درديله برخيلى بى نمك سوز سويلمشدر . اشعارينك پك ده چوق بولنميان كوزللرى فوق العاده شيريندر . عاديلرى ايسه صوك درجه‌ده طاتسزدر . كوزللرى نظيره قبول ايتمز . عاديلرينى تنظيره تنزل ايدلمز . طبعى تحفلغه ميال اولديغندن سوزشلى

سوز سویلیه‌مه مشدر . مشهور (نابی) ایله معاصر ایدی. استانبولده تدریجاً قطع مراتب علمیه ایده‌رك بوسنه، قونیه، دیاربکر مولویتلرینه نائل اولدقدن صکره (١١٢٤) ده ارتحال ایتمشدر . لسانده رکاکت اولدیغندن پك ده درست سوز سویلیه‌مزمش . مناسبت دوشدکجه « بن سوز سویلیه میورم . برکت ویرسون قلم براز سویلیور. اوده سویلیه‌مسه چاتلاردم! » دیرایمش . مرتب دیوانی ومنظومات سائره‌سی واردر. بعض ابیات ومصارعی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر. «نسخه‌ك مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ — ای شیخ کرامات فروش ازده صوین ایچ » بیتیله « افندی‌کنج بکه خدمت ایلمك کوج ایمش! » مصراعی کبی .

ثابتات [ع] (ثابته) نك جمعی. سیار اولمیان، ثابت اولان کواکب، (سیارات) مقابلی : «کرسی‌یه باصنجه پای رفتار — شوق ایلدی ثابتاتی سیار — معراج نبوی‌یه دائر — غالب »

ثابته [ع] (ثابت) ك مؤنثی : مدعیات ثابته . کواکب ثابته . (سیاره) مقابلی اوله‌رق (کوکب ثابت) معناسنده‌ده قوللانیلیر . بو حالده تأنیثی موصوف محذوفی (کره) اولمق اعتباریله اولور.

ثأر [ع] انتقام، اوج. اخذ ثار = اوج آلمق. (انتقام آلمق) دینلدیکی کبی (ثار آلمق) دینلمز . اصلی (ثأر) در.

ثاقب [ع] بریاندن بریانه دلوب کچن : سهم ثاقب. سهام ثاقبه . نجم ثاقب = کوکب تابان، پارلاق ییلدیز . کویا ظلامی دلوب اوته‌سنه کچر. زحله‌ده (نجم ثاقب) اطلاق اولنور.

ثالث [ع] اوچنجی : سلطان سلیم ثالث . فصل ثالث. رتبهٔ ثالثه. ثالثاً = اوچنجی درجه‌ده، اوچنجی اوله‌رق .

ثامر [ع] میوه طوتمش ، میوه‌لی : درخت ثامر . (مُثمر) ده‌ده باق .

ثامن [ع] سکزنجی: جلد ثامن. مرتبهٔ ثامنه . ثامناً =

سكزنجى درجه‌ده، سكزنجى اوله‌رق.

ثانى [ع] ايكنجى: سلطان محمد ثانى. درجۀ ثانيه. ثانياً = ايكنجى درجه‌ده، ايكنجى اوله‌رق.

ثانيه [ع] دقيقه‌نك آلتمش جزءده بر جزئى. كرك بو معناده، كرك (ايكنجى) معناسنده تشديد ايله غلطدر.

ثبات [ع] ثابت، برقرار اولمه، بريرده، برحالده طورمه: موقع حربده ثبات. برفكرده ثبات. ثباتكار = ثبات ايديجى. ثباتكارانه = ثباتكارجه سنه. ثباتكارى = ثباتكارلق. بى ثبات = ثباتسز: دهر بى‌ثبات. بى‌ثباتى = ثباتسزلق: «بى ثباتى موجب حرمان اولور»

ثبت [ع] يازمق، قيد ايتمك، يكيرمك: نامى دفتره ثبت ايدلدى.

ثبيت [ع] ثابت، پايدار.

ثجّاج [ع] شارلدايه‌رق، شورلدايه‌رق آقان: ماء ثجاج. سيل ثجاج.

ثجير [ع] جبره، پوصه: ثجير عنب. ثجير زيتون.

ثخانت [ع] قالينلق، پكلك، صيقيلق: ثخانت سجاده. ثخانت كليم.

ثخين [ع] قالين، پك، صيقى: حصير ثخين. منسوجات ثخينه.

ثدى [ع] قادينك واركككك ممه‌سى: ثدى كثير اللبن. ثدى سمين.

ثرائد [ع] (ثريد) ك جمعى: «اذا صوت العصفور طار فؤاده — وليث حديد الناب عندالثرائد — ابن عبدربّه» = سرچه اوتسه عقلى باشندن كيدر. حال بوكه تريد يمكه كلنجه كسكين ديشلى ارسلان كسيلير.

ثرثار [ع] شخص ياوه‌كو، هرزه وكيل.

ثَرْوَتْ [ع] زنكينلك، كثرت نقود واموال: اكتساب ثروت. تنزل ثروت.

ثَرَىٰ [ع] طوپراق، ارض: تحت الثرى. اين الثريا والثرى؟ = ثريا نره‌ده؟ ثرى نره‌ده؟ «اين الثرى والثريا؟» صورتنده‌ده ايراد اولنور.

ثَعَابِيبْ [ع] آغيزدن آقان صاليه.

ثَعَالِبْ [ع] (ثعلب) ك جمعى.

ثَعْلَبْ [ع] تيلكى. داء الثعلب = صاچ صاقال دوكلمه علتى. (سحلب) ه‌ده باق.

ثَقْبْ [ع] دلمك، دلنمك § اوته‌سى آچيق اولان دليك.

ثَقَلَيْنْ [ع] انس وجن: رسول الثقلين = حضرت پيغمبر: «قربانى‌يم الله ورسول الثقلينك — كاظم» (ثقلان) دخى دينيلير.

ثَقِيلْ [ع] آغير: حمل ثقيل = باركران § صحبتى مستثقل اولان شخص. ثقيل الروح = كرانجان.

ثَلَاثَهْ [ع] اوچ. اسلوف فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانيلير: ازمنهٔ ثلاثه. اقانيم ثلاثه. بلاد ثلاثه. موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربيه اتباع ايله (ثلاث) قوللانلماز. (ثلثه) صورتنده‌ده يازيلير.

ثَلَاثُونْ [ع] اوتوز. (ثلاثين) دخى دينيلير.

ثَلْجْ [ع] قار.

ثِمَارْ [ع] (ثمره) يه بدل قوللانيله بيلير.

ثَمَانْ [ع] سكز: صحن ثمان.

ثَمَانِينْ [ع] سكسان. (ثمانون) دخى دينيلير.

ثَمَانِيَه [ع] سكز: عجائب سبعه (ايغل) قله‌سيله عجائب ثمانيه اولدى. تشديد ايله غلطدر.

ثَمَرْ [ع] ميوه. بى ثمر = ميوه‌سز: درخت بى ثمر = ميوه‌سز آغاج.

ثَمَرَه [ع] میوه § محصول : ثمرهٔ سعی . ثمرهٔ اجتهاد . ثمرهٔ فؤاد = اولاد . جمعی: ثمرات .

ثَمَنْ [ع] قیمت، بها .

ثَمینْ [ع] بهالی، قیمتدار : درّ ثمین . کوهر ثمین .

ثَنا [ع] (مدح) ایله مترادف عد اولنور . ثنا خوان، ثناکار، ثناکوی = ثنا ایدیجی . ثناکارانه ، ثناکویانه = ثناکار، ثناکو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ثناخوانی، ثناکاری ، ثناکویی = ثناخوانلق ، ثناکارلق ، ثناکولق . ثناخوانه، ثناکاره، ثناکویه منسوب . (شقهٔ ثناوری) تعبیرنده کوریله کوریله دیدارندن بیقلمش اولان (ثناور) کلمه‌سی بونلردن قوتسز صاییلیر .

ثَنَوی [ع] بری خیرك، دیکری شرك خالقی اولمق اوزره ایکی خالق تصور ایدن طائفهٔ ضاله افرادندن هر بری . ثنویّه = بو طائفه .

ثَوابْ [ع] اجر : مجتهد اجتهادنده اصابت ایدرسه اون، ایتمزسه بر ثواب آلیر . (کناه) مقابلی اوله‌رق دخی قوللانیلیر که موجب اجر اولان فعل دیمك اولور : قلب قیرمق کناهدر . کوکل یاپمق ثوابدر .

ثَوّابْ [ع] اثواب صاتان، اثوابجی .

ثَوابِتْ [ع] (ثابته) نك جمعی . مرکزلرندن آیرلمیان کوکبلر: ثوابت وسیارات . (ثوابت) و (ثابتات) دائما موصوفسز قوللانیلیر . (ثابته) ایسه یالکز (کرهٔ سیّاره) دیمك اولان (سیّاره) یه مقابل ذکر اولندیغی وقت موصوفسز استعمال اولنور . « شو ایکی کوکبدن بری سیاره ، دیکری ثابته در » دینیلیر . بونك دخی تأنیثی محذوف (کره) یه صفت اولمق اعتباریله‌در .

ثَوْبْ [ع] روبه . مطلقا بزه‌ده اطلاق اولنور . مثلا بر انتاری‌یه (ثوب) دیه بیله‌جکمز کبی بر باش اورتوسنه‌ده دیه بیلیرز .

ثَوَبانْ [ع] خسته‌نك وجودی صحت کسب ایتمك ،

صاغالمق: ثوبان مريض. ثوبان جسم خسته.

ثَوْر [ع] اوكوز: برج ثور. عربيده سيّد، رئيس معناسنده‌ده قوللانيلير. مكۀ مكرمه‌ده شرفياب قدوم رسالتپناهی اولان غارك واقع اولديغی طاغه (جبل ثور) اطلاق وقتيله (ثور بن عبد منات) ك اورايه نزول ايتمسندن ايلری كلمشدر.

ثَيِّب [ع] طول قادين. مطلقا اركورمش قادينه‌ده اطلاق اولنور. بو صورتده (بكر) مقابلی اولور. (ثيبه) استعمالنه احتياج يوقدر. جمعی: ثيبات.

ثِ

ثِخَن [ع] (ثخانت) ايله مترادفدر: برسفينه‌يه‌قونيلان زرهك ثخنی. درت پوص ثخننده. ثانك فتحيله غلطدر.

ثِقال [ع] (ثقيل) ك جمعی. اشيا واشخاص حقنده قوللانيلير: سحاب ثقال. ثقال اشخاص.

ثِقَل [ع] و

ثِقْلَت [ع] آغير اولمق حالی، آغيرلق. ماديات ومعنويات‌ده قوللانيلير: ثقل جسم. ثقل حركه. ثقلت كلام. «زاهدا معذور طوت جلدكده ثقلت وار برآز — نديم» «ويرمه ثقلت ظرفا مجمعنه — سنبلزاده»

ثِقَه [ع] سوزينه اعتماد اولنور آدم، سوزلرينه اعتماد اولنور آدملر. اكثريا جمع مقامنده قوللانيلير: بوكيفيت ثقه‌دن منقولدر. او آدم ثقه‌دن دكلدر. تشديد ايله غلطدر.

ثِمار [ع] (ثمر) ك جمعی: ثمار باغ. معنای مجازيده نه مفردی قوللانيلير، نه ده جمعی. (ثمره) ايله (ثمرات) ايسه هم معنای حقيقيده هم ده معنای مجازيده

استعمال اولنور . مثلا (ثمرهٔ سعى) (ثمرات خدمات) دينلديكى حالده (ثمر سعى ، ثمار خدمات) دينلمز .

(اثمار) دخى (ثمار) كبيدر .

ثِياب [ع](اثواب) كبى(ثوب)ك جمعى: ثياب درويشانه .

ثُ

ثُبُوت [ع] ثابت اولمق، تحقق ايتمك، ديه‌جك قالمامق اوزره ميدانه چيقمق : بردعوانك ثبوتى . ثبوت مدعى . (اولمق) ماده‌سيله قوللانلماز . (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير : « دعوى ثبوت بولماز اولنجه كواه مست — غالب »

ثُبُور [ع] عذاب ، هلاك . ثبور خوان = واويلا چاغيريجى، « الله جانمى آلسون » يولنده نفسنه ويل دعوت ايديجى .

ثُخُونَت [ع] (ثخانت) ايله مترادفدر .

ثُرَيّا [ع] اولكر دينيلن طوب كواكب . عِقد ثريا = كردنلكه مشابه اولان اولكر .

ثُعْبان [ع] بيوك يلان، اژدرها: « گه عصا ثعبان اولور اما يد بيضا ايله »

ثُغُور [ع] (ثَغر) ك جمعى . سرحدلر، دشمن آغزى اولان يرلر. مفردى قوللانلماز.

ثُفْل [ع] چوكنتى، طورطو: ثفل شراب .

ثُقْبه [ع] دليك . اوته‌سى آچيق اولسون اولمسون. جمعى : ثُقُبات .

ثُقَلاء [ع] (ثقيل) ك جمعى . صحبتى چكلمز، مستثقل اشخاص، كرانجانان .

ثُقُوب [ع] اوته‌سى آچيق دليك معناسنه اولان (ثقب) ك جمعى .

ثُلاثى [ع] اوچلو § اوچ حرفلى .

ثُلْث [ع] اوچ بولوکده بر بو- لوك، اوچده بر: طقوزك ثلثی اوچدر.

ثُلْثان [ع] (ثلث)ك تثنیه‌سی. اوچ بولوکده ایکی بولوك، اوچده ایکی: اوچك ثلثانی ایکیدر. (ثلثین) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

ثُلْمه [ع] رخنه، كدیك، چاتلاق.

ثُلَّه [ع] جماعت انسانیه، انسان كروهی، بر طاقم انسان.

ثانك فتحیله قویون وكچی سوریسنه اطلاق اولنور. «قویون سوریسیله انسان كروهنی فرق ایتمز» مآلنده اولان «لایفرق بین الثلة و الثلة» سوزی امثال قبیلندندر.

ثُمْن [ع] سكز بولوكده بر بو- لوك، سكزده بر: سكزك ثمنی بردر. میمك سكونیله‌ده لغتدر.

ثُنائی [ع] ایكیلی § ایكی حرفلی.

ثُوم [ع] صارمصاق. (فوم) دخی دینیلیر.

ج

جا ـ ی [ف] یر، محل: دنیا جای بقا دكلدر. بورا- سی جای ملاحظه‌در. «الله الله چه جای این سخنست — سعدی» = الله الله بو سوزك یریمیدر؟ «بنال بلبل عاشق كه جای فریادست — حافظ» = ای عاشق بلبل، فریاد ایت كه فریاد یریدر. جابجا = یریر: سماده جابجا بولوتلر پیدا اولدی. بی جا = مناسبتسز، یرنده دكل: «اوكنمسون او قدر وسعتیله بی‌جادر — كورنمسون صیقیلیر لامكان خیالمدن» بوسه‌جای = اوپه‌جك یر: «خاك پاك آستانی بوسه‌جای انس وجان — نفعی»

جائِر [ع] جور ایدیجی، ظالم: دلبر جائر. متغلب جائر.

جائِز [ع] ایشله‌نلمسنده بأس اولمیان، اجراسنه

رخصت ویرلمش اولان : (جائز)ی (جایز) یازمق جائز دکل .

جائزه [ع] تقدیم اولنان بر شیئه مقابل ویریلن بخشدش، عطیه. اکثریا شعر مقابلنده ویریلن بخششه اطلاق اولنور : « سروری جائزه استر شفاعت یا رسول الله — تاریخ جوهرین » « قیمت شعری ایدن همت شاعرکبی دون — شاعرك مسکنت جائزه جویانه‌سیدر »

جائل [ع] جولان ایدیجی : شهسوار جائل . صیاد جائل . « ناکاه اوله‌رق زمینه نازل — برلکده اولور سنکله جائل — کوکل حقنده قیرلانغیجه خطاب »

جائله [ع] درونده جولان ایدن خاطره : « برجائله‌درکه فکر چشمك — دلدن ابدا تباعد ایتمز »

جابر [ع] قیریق بتوله‌ییجی، قیریق اصلاح ایدیجی : جابر عظم شکسته . جابر خاطر § جبر ایدیجی، مجبر : آمر جابر .

جابلوش [ف] یالطاقلانمه، تملق، تبصبص : « طوردی حضورنده ایدوب جابلوس — نابی » § یالطاقلانیجی، متملق، متبصبص . جابلوسی = جابلوسلق .

جابی [ع] اوقاف اجاره‌لرینی طوپلامغه مأمور آدم : « قوپی دفترلی اوجابی نه بلا ! — سنبلزاده » ویرکو طوپلامغه مأمور اولان آدمه‌ده دینیلیر .

جاثلیق [ع] باش پاپاس، بیوك پاپاس . (قاتولیك) دن معربدر .

جاحد [ع] بیلیرکن انکار ایدن : خصم جاحد . جاحد نور آفتاب .

جادو [ف] ساحر : « جادولر الینده ایته بسته — اولدر بنی قویه بویله خسته — غالب » جادوفن = ساحرصنعتلی، فن سحره واقف : خامهٔ جادو فن . « صاقین او نرکس جادوفن اولمسون — نابی — سنی بو مرتبه مسحور ایدن نه در بیلم » جادو سخن = ادیب بلیغ . جادوانه = ساحرانه . جادویی = ساحرلك .

جادّه [ع] ایشلك اولو یول، شاهراه. نظمده تخفیف ایله استعمالی ذوقه وابسته‌در.

جاذِب [ع] جذب ایدیجی: نگاه جاذب.

جاذِبه [ع] (جاذب) ك مؤنثی: لمحات جاذبه § جذب ایدیجی قوت. بو معناده (قوهٔ جاذبه) تقدیرنده در: «کونشده وارسه جاذبه‌سنك یوزکده یوقیدر؟ — جالکه کوکل کبی جهانك انجذابی وار — صفا» یرینه کوره موصوفی (قوی) دخی اوله بیلیر: جاذبه قانونی. جاذبه‌دار = جاذبه‌لی: دیدار جاذبه‌دار. جاذبه‌سوز = جاذبه‌محو ایدیجی: «ای جاذبه‌سوز دلفریبان — سودم سنی دلستانم اولدك»

جارْ [ع] قومشو. جار الجنب = جار ملاصق، بیتیشیك قومشو. جار الجُنُب = انسانك اقرباسندن اولمیان قومشوسی، یابانجی قومشو.

جارّ [ع] جر ایدیجی، مجرور قیلیجی: جار و مجرور. حروف جارّه.

جارِح [ع] جرح ایدیجی، مجروح قیلیجی: جارح طوتلدی. مجروح خسته‌خانه‌یه کوتورلدی. شمدیکی سوزکز اولکی سوزکزی جارحدر.

جارِحه [ع] (جارح)ك مؤنثی: آلات جارحه. دلائل جارحه § انسانك آلت کسب اولان اعضاسندن هر بری. اکثریا ال ایله آیاغه اطلاق اولنور § ییرتیجی حیوانلر وقوشلردن هر بری. اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر.

جاری [ع] جریان ایدیجی: جوی جاری. امر جاری. شهر جاری. «ماء جاری طرف طرف چاغلر — باد خوشبو اسر خفیف خفیف» «امیر العاشقینك بندهٔ دیرینه‌سی (خیری) — زلال نعتن ایتدی ناودان خامه‌دن جاری»

جاریَه [ع] (جاری) نك مؤنثی: میاه جاریه. انهار جاریه. وقوعات جاریه. حادثات جاریه § خلایق. انواعی واردر. تشدید ایله قوللانلماز.

جازِم [ع] جزم ایدیجی: عقل جازم. رأی جازم. حرف جازم.

جاحِظْ [ع] کوزینك یومورطه‌سی چیقیق، لقمه کوز آدم. مشاهیر فحول معتزله‌دن (عمرو بن بحر) بو صفتده اولدیغندن (جاحظ) ایله تلقیب اولنمشدر. پك چرکین ایمش. آنك ایچون بر شخصك چرکینلکنی مبالغةً افاده مقامنده «اقبح من الجاحظ» دیرلر.

جاسُوسْ [ع] اسرار تجسس ایدیجی. شرعاً مخصوص دکلدر. «بر زماندر اولدی جاسوس اللیالی کوزلرك — دشمن خواب ایتدی هر صاحب خیالی کوزلرك — بر دلبره خطاب» جاسوس القلوب = کوکللرده‌کی اسراری تجسس ایدن، اسرار قلوبه واقف اولان. جاسوسانه = جاسوسجه‌سنه. جاسوسیت، جاسوسی = جاسوسلق.

جاعِلْ [ع] قیلیجی، یاپیجی، یارادیجی. جاعل الظلمات و النور = نور وظلمتی یارادان، جناب حق.

جافی [ع] جفا ایدیجی: جهان جافی.

جالِبْ [ع] جلب ایدیجی، ایدن: جالب نظر دقت. جالب مرحمت.

جالِسْ [ع] جلوس ایدیجی، ایدن.

جامْ [ع ف] قدح: جامی. «نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بو غملری ینه بر جامدر سرور ایده‌جك — نائلیٔ قدیم» § پنجره وسائره‌یه طاقیلان معروف شیٔ شفاف: ورای جام.

جامِحْ [ع] باشی سرد حیوان.

جامِدْ [ع] طوکمش، طوکوق: ماء جامد. اسم جامد = مشتق اولمیان اسم.

جامِعْ [ع] جمع ایدیجی، ایدن: بو تعریف افرادینی جامعدر. جامع الفضائل بر ذات. کلام جامع = لفظی قلیل، معناسی جزیل اولان کلام. جامعیت = جامعلك، جمع ایدیجیلك § اسلام عبادتخانهٔ عمومیسی: «جامع کهنهٔ بی وقفه جماعت کلمز — نابی» مسجد الجامع، مسجد جامع = جمعه مسجدی، جمعه نمازی قیلنان مسجد.

جامَكى [ف] خدمه ومتعلقاته ويريلن وظيفه، معاش. جامكى خوار = وظيفه‌لى، موظف آدم.

جامُوش [ع] صو صيغيرى، مانده.

جامَه [ف] لباس، خفتان: «بر آتشين مشرب كوزل — كل يوزلو كلكون جامه‌لى» جامهٔ فنا = كفن: «لابس جامهٔ فنـا اولدى = اهل تجريد شيخ عريانى ـ لا» جامهٔ مويى = كورك. جامهٔ غوك = يوصون. جامه‌خواب = ياتاق: «حيرت افزادر قيامك جامه خوابكدن سنك — محمود نديم» جامه خانه = دولاب كبى البسه قونيله‌جق محل. جامه‌دان = صندوق كبى البسه قونيله‌جق ظرف. جامه شوى = اثواب يقايجى. (چاماشير) بوندن دكل، (جامه‌شور) دن محرفدر.

جانْ [ف] روح. جان جان = روح الروح، حقيقت محمديه: «من زجان جان شكايت مى كنم — حضرت مولانا» = بن جان جاندن شكايتمى ايدرم؟ جان — بلب، جان برلب = جانى دودا-غنده، تسليم روح ايتمك اوزره بولنان: «دون كيجه جانانى بكزتدم باقنجه حالنه — جان بلب بر عاشقك اميد استقبالنه» «ايلر اوله‌رق كنديسنه بدرقه رؤيا — برعاجزه بر دولت جان برلبى احيا — (ژان دارق) ك فرانسه ايچون مدار حيات اولمسنه دائر» جاندار = جانلى، ذى روح. سلاحلى آدمه‌ده اطلاق اولنور. (ژاندارمه) يه (جاندار) دينيله‌بيلير. (جانور) دخى «انسان نه غريب جانوردر!» مصراعنده اولديغى كبى (حيوان) يعنى ذى روح ديمكدر. جان شكر = صياد الروح، عزرائيل. جانباز = جان فدا ايديجى. ايپ جانبازى، آت جانبازى جاننى تهلكه‌يه قويمقده اولديغى ايچون بو نامى آلمشدر. آت آلوب صاتمقله اشتغال ايدن آدمه‌ده (جانباز) اطلاقنك مناسبتى ظاهردر. جانبازانه = جانبازجه‌سنه. جانبازى = جانبازلق. جانسپار = جان تسليم ايديجى، جاننى فدا ايديجى. جانسپارانه = جانسپارجه‌سنه. جانسپارى = جانسپارلق.

جانّ [ع] جن طائفه‌سی: انس وجان.

جانان [ف] و

جانانه [ف] معشوقه: «جانی جانان دیله‌مش ویرمه‌مك اولماز ای دل — نه نزاع ایلیه‌لم اول نه سنکدر نه بنم — فضولی» «سوز دلدن بی خبر ظن ایتمیك جانانه‌یی — شیخ الاسلام یحیی» (جانان) زیاده استعمال اولنور.

جانب [ع] طرف: جانب یمین. جانب یسار. «سنی سیر ایتمك ایچون رهکذر کلشنده — ایکی جانبده طورر سرو خرامان صف صف — باقی» جانبدار = طرفدار. جانبداری = طرفدارلق. لیّن الجانب = قولای اقناع اولنور، اویصال آدم.

جانی [ع] جنایت ارتکاب ایدیجی، ایدن، مرتکب جنایت، صاحب جنایت: «کورمه جانیلر کبی لایق بکا عدوانکی — بر جنایت ایتمدم ایتدمسه اعلا شانکی»

جانی [ف] عزیز، جاندن سویلن: صدیق جانی = جاندن دوست. «از دوستان جانی مشکل توان بریدن — حافظ» = جاندن دوستلردن آیرلمق کوج اولور.

جاودان [ف] و

جاودانه [ف] و

جاودانی [ف] و

جاوید [ف] و

جاویدان [ف] و

جاویدانه [ف] دائمی، باقی، ابدی: «صحتم عمرم حیات جاودانمسین بنم — ذاتی» «بر قاعده‌در بو جاودانه — البته کیدر کلن جهانه — فضولی» «درد ایله اولمك حیات جاودانیدر بکا — تك طبیب دهردون منتله درمان ایتمسون — جوری» «لطف ایله‌که سنده شمدی امید — آرتق کورین ای جهان جاوید» استعمالی نظمه مخصوص اولان (جاویدان)

ایله (جاویدانه) آز قوللانیلیر. خواب جاوید = موت.

جاهْ [ع] و

جاهَه [ع] منصب: «نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در — بکم اولولق کمال ایله‌در — شاهدی» «هوس جاه ایله جاهل متلاشی کورینور — نائلیٔ قدیم» (قدرو-منزلت) مقامنده ده ایراد اولنور. (جاهه) نظمده قوللانیله‌بیلیر.

جاهِدْ [ع] جهد ایدیجی، ایدن: «تحصیل علومه جاهد اولمش — معراج کماله صاعد اولمش»

جاهِلْ [ع] جهل ایله متصف اولان: جاهلك صوفیسی شیطانك مسخره‌سیدر. «عاقل نه شاد اولور بو جهانده نه غم چکر — جاهل همیشه شاد اوله‌یم دیر الم چکر — لا» جاهلانه = جاهلجه‌سنه: عناد جاهلانه. جاهلیت، جاهلی = جاهللك: زمان جاهلیت. الجاهل جسور = جاهل جسور اولور.

جائِعْ [ع] آج اولان، قارنی آجیقان: کدای جایع. کلب جایع.

جَبابِرَه [ع] (جبّار) ك جمعی. ظلمهٔ ملوك: تیمورلنك جبابره‌دن ایدی.

جَبّارْ [ع] علو وعظمت، قهر وعزت صاحبی، جناب حق § ظالم خونریز § یانه مرحمت اوغرامامش اولان قلبه وصف اولور: قلب جبار § الندن ایش کلیر، اتمکنی طاشدن چیقارر، بجریکلی، جربزه‌لی آدم. جبارانه = جبارجه‌سنه = جباریت = جبارلق. جباری = جبارلق، جباره منسوب.

جَبانْ [ع] قورقاق: شخص جبان. «فکر کز بوشدر ای کروه جبان» (کوپکی قورقاق دیمك اولان (جبان الکلب) تعبیری پك کریم، مسافرپرور آدمدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر. دار الضیافه‌سنه کلن کیدن اکسیك اولمدیغی ایچون کوپکلرینك آلیشقینلق جهتیله هاولامیوب طورملری قورقویه حمل اولنیور. جدیاتده قوللانلمالی. تشدید ایله‌ده لغتدر.

جَبانَتْ [ع] قورقاقلق .

جَبْر [ع] قيريغى بتـونله‌مك، قيريق بتونلتمك، اصلاح: جبر عظم مكسور . اناء شكسته‌نك جبرى. جبر مافات = فوت اولان شيئك يرينى طولدرمق، الدن كيدن شيئك يرينى طوته‌بيله‌جك ديكر شى تدارك ايتمك. جبر خاطر = قيرلمش قلبى ياپمق، كوكل ياپمق § زورلامق، زور . انسـان حقنده مستعملدر . جبراً ، جبرى = زور ايله ، قهر طريقيله . جبريّه = انسـاندن اراده‌يى سـلب ايله افعال بشريه‌يى رعشهٔ اضطراريه قبيلندن عدايدن طائفه . مقابلى اولان (قَدَريّه) ايله مشاكله حصولى ايچون بعضاً فتح با ايله تلفظ اولنور: مذهب جبريه. مذهب جبر. منتسـبنه (جبرى) دينيلير § رياضياتدن اصول وعمليات معروفه: جبرجى اشرف بك. جبريات = مسائل جبريه .

جَبْرائيل (اربعهٔ مدبّره) تعبير اولنـان درت ملك مقربدن انبياى عظامه وحى انزالنه مأمور اولانى. (جَبْرائِل) (جَبْرَئِل) (جِبْرِيل) صورتلرنده‌ده قوللانيلير: «آيت عشقى ايلسه‌ك ترتيل — جان آتاردى زمينه جبرائيل» «بنى بيرون ايده‌مز دائرهٔ حيرتدن — جبرئيل اولسه مددكار دل مبهوتم — عونى» «دوشـدى حسين آتندن صحراى كربلايه — جبريل! وار خبر وير سلطان انبيايه — مرثيه ـ فيضى»

جَبَرُوتْ [ع] كبر، عظمت، جلالت. مبـالغه‌يى متضمندر. حقيقتده صفت الهيه‌در. انسـان حقنـده استعمالى ذم افاده ايدر.

جَبَلْ [ع] طاغ .

جَبَه [ع] زره. جبه‌پوش = زره كيين. جبه‌خانه = باروت، قورشون، كله كبى لوازم حربيه . بودرلو لوازمى محافظه‌يه مخصوص بنايه‌ده اطلاق اولنور . (جبخانه) مخففيدر.

جَبْهَه [ع] آلين: «قهرمان بى‌محابانك كورك جولانى — جبههٔ پاكنده نور غالبيت منجلى — سليم‌اول حقنده» جبهه‌سـاى =

آتنني سوريجى ، سورتيجى : خاك پاى ولى نعمته جبهه‌ساى اولدى . عفيف الجبهه = بى نماز . جنكه آماده اولان فرقهٔ عسكريه‌نك اورته‌ده وايلريده اولان طاقمنك بولنديغى جهته‌ده (جبهه) اطلاق اولنور . فرقه‌نك آلنى مثابه‌سنده‌در : جبهه اوزرينه هجوم .

جَبِيرَه [ع] قيريق ويا چيقيق اولان عضوه صاريلان تخته ، تخته‌لر .

جَبِين [ع] آلين: «بر شهنشاه جهانگير كه ايلر بولسه — پادشاهان جهان دركهنه وضع جبين» واسع الجبين = آلنى كنيش: حضرت فخر المرسلين واسع الجبين ايدى. چين جبين = آلين بوروشوغى ، اثر غضب : اظهار چين جبين . ارائهٔ چين جبين . «بلبلى عاشق سرمست غزلخوان كبى شوخ — كللرى دلبر رعنا كبى پرچين جبين — نفعى » «چه پروا آتش از چين جبين بوريادارد — صائب » = حصيرك چين جبيننن آتشك نه پرواسى اولور؟ ماه‌جبين، مه‌جبين = آلنى آى كبى، پارلاق آلينلى. زهره جبين = آلنى زهره كبى پارلاق.

جبين سا ـ ى = جبهه سا ـ ى.

جَبِين [ع] قورقاق . (جبان) كبى .

جَحْد [ع] بيله‌رك انكار .

جُحُود [ع] بيله‌رك انكار ايديجى ، ايدن . يهوديلره (جحود) اطلاقى نبوت رسالتپناهى‌يى بيلدكلرى حالده انكار ايتدكلرينه مبنيدر . جحودانه = چيفيتجه‌سنه . (جهود) ه ده باق .

جَحِيم [ع] جهنم: نار جحيم. «آثار ايلدى جحيمه سفر — يكيچرى رؤساى عصاتى حقنده — عزت ملا» «تيغ منتله دل اولنجه دونيم — كورينور جنتك ايچنده جحيم»

جَدّ [ع] بابانك ويا آنانك باباسى ، بيوك بابا ، دده : «قيل شفاعت (عارف) ه جدك محمد عشقنه — عرصهٔ محشرده مقبول الرجاسين يا حسين — كدخدا زاده» جدبجد = جددن جده انتقال صورتيله ، سلسله طريقيله .

جَداوِلْ [ع] (جَدْوَل) ك جمعی .

جَدَرِی [ع] چوجقلرك چیقاردقلری چیچك . جیمك ضمیله‌ده لغتدر .

جَدَفَه [ع] قوشه‌رق کیدرکن ظهور ایدن سس . جمعی : جدفات : جدفات فرسان غزات .

جَدَلْ [ع] نزاع . شدتی متضمندر : «کسمش آتمشدر آنی ایته جدل — تیغ «لایسئل عما یفعل» — خاقانی» جدل منطق «مشهورات ویا مسلماتدن مؤلف قیاس» دن عبارتدر .

جَدْوَلْ [ع] صورت مخصوصه‌ده خانه خانه بولنه‌رك چیزلمش ورقه § دکیزدن ویا بیوك بر نهردن منشعب کوچك نهر، دره: «جدول سیم ایچره آدم بنسه بر زورقچه‌یه — ایستسه ممکن وارلمق جنتك تایانه — کاغدخانه دره‌سنه دائر — ندیم» «دورانیله آب خوش — جریان — ایکی اوج جدول ایلمش پیدا»

جَدَّه [ع] (جدّ) ك مؤنثی . بابانك ویا آنانك آناسی، بیوك والده: (وهب بن عبدمناف) ك والده‌سی اولان (عاتکه بنت اوقص) حضرت پیغمبرك من جهة الام جده‌سیدر. جمعی : جدّات .

جَدْی [ع] ارکك اوغلاق § بو نام ایله معروف برج .

جَدِیدْ [ع] یکی : لباس جدید. البسهٔ جدیده. «طبعمه کلدی عجب شوق جدید — سنبلزاده» «سخن آرای جهان مخترع طرز جدید — نفعی» جدیدان = کیجه ایله کوندوز. (جدیدَین) دخی دینیلیر.

جَدِیرْ [ع] لایق: «فرش خاك حرمی اطلس چرخ اولسه جدیر — حقی»

جَذّابْ [ع] زیاده جذب ایدیجی، ایدن: «چشم روحانی نکاهك جانلرك جذابیدر»

جَذْبْ [ع] کندینه طوغری چکمك، چکلمك: کهربانك صامان چوپنی جذبی. کهربا ایله صامان چوپنك جذبی . «نرده برق

— انداز اولورسه پرتو فیض خدا — جذب ایدر اول سویه نور دیدهٔ عرفانمی — وصفی »

جَذْبَه [ع] جناب حقك قولنی طرف معنویسنه جذب ایتمسندن حصوله کلن حالت معنویه: جذبهٔ رحانیه § جوشش طبیعت، هیجان روح: « بر جذبه ویردی طبعمه بحرك خروشی کبی — صاندم محیط فیض الٰهی خیالمی » جذبه افکن، جذبه فکن = جذبه القا ایدیجی، جذبه ویریجی: « ای جذبه افکن دل ناشاد نردەسین؟ — ایتمز میسین خرابکی آباد نردەسین؟ » جذبەدار = جذبەلی: سالك جذبەدار. جذبەدارانه = جذبەدار اولانه یاقیشەجق صورتده: صیحهٔ جذبەدارانه. جذبەداری = جذبەدارلق: آثار جذبەداری. جمعی: جذبات.

جَذْر [ع] اصل، کوك § بر عددی تشکیل ایدن مساوی مضروبلردن بری. مثلا اون عددی نفسنه ضرب ایدلدکده یوز اولور. ایشته بو اون عددی جذردر.

جَذُوب (جذّاب) ایله مترادفدر.

جَرّ [ع] چکمك، اوتەدن بری‌یه چکمك. جرّ اثقال. الکلام یجر الکلام = سوز سوزی چکر § پاره وسائره چکمك، جلب منفعت: « جر ایچون آب رخ واعظ نادان دوکیلور — سروری » نحو عربیده برعاملك معمولنی مجرور ایتمسندن عبارتدر.

جَرائِد [ع] (جریده) نك جمعی. (جرائد) صورتنده یازلمامالی.

جَرائِم [ع] (جریمه) نك جمعی. (جرائم) صورتنده یازلمامالی.

جَرّاح [ع] یاره تیمار ایتمك، وجود انسانده عملیات اجرا ایلمك فننی بیلن. جرّاحی = جراحلق: فن جراحی.

جَراحَت [ع] یاره § یارەده پیدا اولان، یارەدن آقان مایع. جمعی: جراحات. « جراحات السنان لها التیام — ولا یلتام ماجرح اللسان — امام علی »

= مزراق پارەلری اوکولور. دیل پارەسی اوکولماز. اصلی جیمك کسریلەدر.

جَرادْ [ع] چکیرگه. اسم جنسدر. مفردی (جراده) در: جراد منتشر کبی. رِجل جراد = پای ملخ. «نملة جاءت برجل من جراد — تو سلیمانی کن ای عالی نژاد — جامی» = برقاریجه برچکیرگه آیاغی کتیردی. ای عالی نژاد، سن سلیمانلق ایت.

جَرّارْ [ع] جرایدیجی، مقابلسز کندینە منفعت مادیه جلب ایدیجی، ایدن: جرار خلیع العذار. «جرار دیه ویرمز اولور تکری سلامن — روحیٔ بغدادی» § کلیتلی عسکره وصف اولور: لشکر جرار. «کارها راست کند مردم دانا بسخن — که بصد لشکر جرار میسر نشود — لا» = مرد عارف سوز ایله اویله ایشلر تسویه ایدرکه نیجه لشکر جرار ایله تسویەسی میسر اولماز. بو معناده موصوف ایله ویا بلا موصوف (جرّاره) دخی مستعملدر: جرارهٔ اسلام. فرقهٔ جراره.

جَرائِتْ [ع] جاریەلك حالی.

جَرَبْ [ع] اویوز علتی: «رقیب کلب نهاد اولدی مبتلای جرب»

جَرِبْ [ع] و

جَرْبانْ [ع] اویوز علتنه مبتلی اولان، اویوز: کلب جرب. شخص جربان.

جَرْبَزَه [ع] عیارلق، بجریکلیلك. اکثریا لسانه عائد اولور. قوهٔ مدرکه نك اعتدالی (حکمت)، افراطی (جربزه)، تفریطی (غباوت) در. مقبول اولان (حکمت) در. جربزه دار، جربزه کار = جربزه لی، جربزه جی، جربزه صاحبی.

جَرْحْ [ع] پارەلەمك، پارەلنمك: برشخصك دیکرینی جرحی. بریسنك دیکری طرفندن جرحی § مقبول طوتمامق، طوتلمامق، رد ایتمك، ایدلمك: برسوزی جرح. بر ادعانك جرحی.

جَرَسْ [ف] چاڭ ، چینغیراق : صوت جرس . بانك جرس . « کردن ناقهٔ لیلایه صارلسه مجنون — صاللانیردی یورکی عشق ایله مانند جرس — ثابت »

جَرْغَنْد [ف] موم‌بار دینیلن طعام .

جَرْو [ع] حیوان یاوروسی ، انیك . « لقدربیت جرواً طول عمر — فلما صار ذئباً عض رجلی — امام ابوحنیفه » = مدت مدیده بر قورد یاوروسی بسلدم . بیویوب قورد اولنجه آیاغمی ایصیردی .

جَرْی [ع] و

جَرَیانْ [ع] آقق : صویك جریانی . جریان دم . بطیءُ الجریان = آقیشی آغیر : نهر بطیء الجریان . سریع الجریان = آقیشی سرعتلی : سیل سریع الجریان . خوش جریان = آقیشی خوش : جوی خوش جریان § یوریمك ، یکمك : جریان امور . جریان مصالح . جریان مباحثه . جریان هوا . مثلا بر پرکارك دائره اوزرنده دونوب طولاشمسنه ده (جریان) دینیله بیلیر . قرآن حکیمدن مقتبس اولان (جریان شمس) تعبیری بو قبیلدندر . (جِریَه) دخی جریان معناسنه اولدیغندن کامل پاشانك تله‌ماق ترجه‌سنده (کلوکیریٔ کریهٔ کثیر الجریه‌دن ادارهٔ کلامه قادر اوله‌مدیغم حالده» دینلمش ایسه‌ده بو لفظك — سمعه خوش کلمه‌مکده اولمسنه مبنی — استعمالی ترویج اولنه‌ماز . (جری) نظمده قوللانیله بیلیر .

جَرِیءْ [ع] جرأتلی ، یورکلی ، بهادر : مرد جری . جریءُ اللسان = لسانی جرأتلی ، سوزینی اسیرکه‌مز : نفعی جریءاللسان ایمش . جریءُ القلم = قلمی جرأتلی ، یازمقدن چکنمز : محرر جریء القلم .

جَرِیبْ [ع] برنوع بیوك اولچك § دونم ، تارلا وسائره دونمی .

جَرِیحْ [ع] یاره‌لنمش ، یاره‌لی . جریح القلب ، جریح الفؤاد = یورکی یاره‌لی .

جَرِیحَه [ع] یاره : جریحهٔ مرهم ناپذیر = مرهم قبول

ایتمز جریحه . جریحه دار = یاره‌لی .

جَریدَه [ع] کتاب، دفتر، روزنامه، غزته § مجرد، مجرد اوله‌رق: «جریده روکه کذر-گاه عافیت تنکست — حافظ» = مجرد اوله‌رق کیت که عافیت کذر-کاهی طاردر. جریده‌رو = مجرد اوله‌رق، یالکز باشنه کیدن: سیاح جریده‌رو . جریده‌روی = جریده-رولك .

جَریم [ع] جرم صاحبی، مجرم، صوچلو .

جَریمَه [ع] جرم، صوچ § جرم صاحبندن آلنان آقچه .

جَزاء [ع] صوچ صاحبنه چکدیریلن اذیت، ویریلن تربیه : «رقیبك ایلسه‌ده شمدیلك تأدیبنی امهال — جزای مستحقن ایلمك اهمال قابلمی ؟ — وصفی» جزای سزا = لایق اولان جزا . جزای شرط = شرطك حصولنه تابع اولان کیفیت، بو کیفیتی حاوی اولان قضیه. (جزا) لفظی عربیده (مکافات) ده اطلاق اولنور: لانرید منکم جزاءً ولاشکوراً. حال بوکه لسانمزده قطعا بو معناده قوللانیلە-ماز. جزای نقدی = جزاءً آلنان آقچه. باقلسه بو یولده آلنان آقچه‌یه (جزای نقدی) دکل، (نقد جزائی) دینلملی ایدی . چونکه بحسب اللفظ (جزای نقدی) دن (اخذ نقد ایله ایدیلن جزا) معناسی مستفاد اولیور. جزاءً = جزا اوله‌رق .

جَزائِر [ع] (جزیره) نك جمعی. (جزائر) ایله (جزایر) فرق ایدلملی . (جزائر) آطه‌لر معنا-سنه، (جزایر) قطعهٔ معلومه‌یه تخصیص اولنملی: جزائر بحرسفید. جزائر سبعه . جزایر دایسی .

جَزّار [ع] دوه قصابی. وقتیله عکا اوزرندن فرانسز اردوسنی فنا حالده پوسکوردن جزار احمد پاشا مشاهیر غزاتدندر.

جَزالَت [ع] رکیك اولمیوب راست، درست اولمه، رکاکتسزلك . اکثریا لفظ ومعنی حقنده قوللانیلیر : جزالت لفظ ومعنی .

جَزْر [ع] بحر ونهرده صویك ساحله کلدکدن صکره

ارتفاعی تناقص ایده‌جك صورتده چكلمسی، (مدّ) مقابلی.

جَزْر [ع] هاووج. (فارسی) (گزر) دن معرّبدر.

جَزَع [ع] صبرسزلق‌ساٸقه‌سیله تأثر و تلاش اظهاری: ترك جزع خصاٸص مردان‌خدادندر.

جَزْل [ع] ركیك اولمیوب راست، درست اولان لفظه وصف اولور: لفظ جزل. كلمهٔ جزله.

جَزْم [ع] حكم قطعی ویرمك، ویرمك؛ كسدیروب آتمق، كسدیریلوب آتلمق: بوخصوصك‌شویله اولدیغنی جزم ایتدم. بوصورتك جزمی عقلاً ضروری ایدی. جزماً = جزم صورتیله. جزماً حكم ایتدی § نحو عربیده بعض عوا-ملك آخر كلمه‌ده‌كی حركه ویا حرفی اسقاط ایتمسی § (ْ) اشارتی.

جَزُوع [ع] جزع ایدیجی، ایدن. (جزِع) و(جازع) دخی دینیلیر. (جزوع) مبالغه‌یی متضمندر.

جَزیرَه [ع] آطه: جزیرة-العرب. شبه جزیره. نیم جزیره.

جَزیل [ع] جزالتلی: لفظ جزیل. معنای جزیل § چوق: ثواب جزیل. «روح شهدای غم ایچون اجر جزیل ایت — كاظم»

جَسارَت [ع] جسورلق، یوركلیلك، قورقامه، صاقنمامه.

جَسامَت [ع] معنیً و مادةً بیوكلك: جسامت سفینه. ایشك جسامتی.

جَسْتَه [ف] صیچرامش، فیرلا-مش: «چیقدی مجلسدن اویله حدتله — فوران دم حمیتله — كه كورن ظن ایدردی كیم بر شیر — اولمش اول دمده جستهٔ زنجیر — موسی بن ابی الغازانه دائر» بَرجسته = ایی، لطیف، اعلی. اكثریا اشعار وافكارحقنده قوللانیلیر: شعر برجسته. مصراع برجسته. فكر برجسته. «اكر مقصود اثر سه مصرع برجسته

کافیدر — عجب حیرتده یم بن سدّ اسکندر خصوصنده — راغب» انسان بعضاً کمال سهولتله بر شعر سویلرکه باشقه وقت نه‌قدر چالشسه آنی کبی سویلیه مز . کذلك بعضاً کندی کندینه ذهنه اوبله بر فکر کلیرکه معتاده نظراً فوق‌العاده عد اولنور. ایشته اصل (بر جسته) او درلو شعرلره، او درلو فکرلره دینیلیر . جسته جسته = قسم قسم، پارچه پارچه .

جَسَدْ [ع] وجود، کووده : جسد بی روح. صورت شاعرانه‌ده استعمال اولنماز . مثلا لطیف بر وجوده (جسم لطیف) مقامنده (جسد لطیف) دینلسه کولنج اولور.

جَسُورْ [ع] جسارت صاحبی، جسارتلی . جسورانه = جسورجه‌سنه: هجوم جسورانه. بوکلمه‌نك مقامنه کوره تلقیسنده احتیاط اولنملیدر . مثلا «جسورسکز» خطابنك مخاطبی اولان ذات کندیسنك جسارتله مدح اولندیغنه بلكده ذاهب اولمامليدر . احتمال که متکلمك مرادی « الجاهل جسور » قول مشهورینه تلمیح طریقیله «جاهلسکز» دیمکدر.

جَسِیمْ [ع] معنیً ومادةً بیوك: جسیم جسیم بیلان . ابنیهٔ جسیمه. امر جسیم. امور جسیمه .

جَصّ [ع] کیرج. کسر ایله‌ده لغتدر.

جَصّاصْ [ع] کیرج ایشلین، کیرججی .

جَعادَتْ [ع] قیویرجیقلق : جعادت شعر . جعادت کیسو. جعادت لحیه .

جَعْدْ [ع] قیویرجیق: کیسوی جعد . ریش جعد . موصوفی محذوف اوله‌رق (قیویرجیق صاچ) مقامنده‌ده قوللانیلیر : جعد مشکین. جعد معنبر. جعد قطط = قیصه قیویرجیق صاچ .

جَعْلی [ع] یاپمه ، دوزمه ، ساخته: جعلی اطوار . اوضاع جعلیه . جعلیّات = جعلی خصوصات . جیمك ضمیله‌ده لغتدر.

جَفا [ع] اینجتمه ، اذیت . اکثریا دلبرلره اسناد

اولنور : « جفالرك بزه ای بی وفا صفا کلیور — فصیح » جفا پرور = جفایی التزام ایدیجی، ایدن : دلبر جفاپرور. جفاپیشه = عادتی، معتادی جفا اولان . جفاکار = جفا ایدیجی، جفاجی . جفاکارانه = جفاکارجه‌سنه . جفاکاری = جفاکارلق. (جفاجو) دخی (جفا-کار) مقامنده استعمال اولنور . جفاکَش = جفا چکیجی، چکن، جفایه متحمل : عاشق جفاکش . بعض احوالده جفاکشلك کشلك اولور.

جَفاف [ع] (جُفوف) ایله مترادفدر.

جَفْجَفَه [ع] عسکر کورلتیسی: جفجفة الجیش. جفجفهٔ کتائب .

جَفْن [ع] کوز قاپاغی .

جَفیف [ع] قورومش، قورو: کیاه جفیف . نباتات جفیفه .

جَفْوَه [ع] جفاء، آزار .

جَلاء [ع] وطنندن آیرلمق، غربته دوشمك : جلای وطن .

جَلائِل [ع] (جلیله) نك جمعی. بیوك اولان شیلر : جلائل امور.

جَلابیب [ع] (جِلباب) لك جمعی : جلابیب نسوان .

جَلّاد [ع] اولدیریله جك اشخاصی اولدرمکه مأمور اولان شخص منحوس. وقتیله غمزهٔ خوبانه (جلاد) دینیلیردی . شمدیکی دور ادبی او بارد توصیفی منع ایتدی .

جَلادَت [ع] شدت ومتانته مقارن بهادرلق : حضرت فاروق جلادت وعدالتی جمع ایتمش ایدی . « برق خاطف صانمه، اولمشدر سلیم اولك — دست پرزورنده شمشیر جلادت منجلی » « معنیٔ لفظ جلادت سنسین ای کشورکشا — قولمی اثبات ایچون دنیایی اشهاد ایلرم »

جَلافَتْ [ع] قابا طاسلاقلق، قابالق، ناتراشيده‌لك: جلافت اندام. جلافت طبيعت.

جَلالْ [ع] و

جَلالَتْ [ع] نهايت درجه‌ده عظمت. بونلرله جناب حق دخی موصوف اولور. بوبابده اكثريت استعمال (جلال) ده در. اسم جلال، لفظهٔ جلاله = الله اسم شريفی. ذوالجلال = جلال صاحبی، جناب حق. شان الهيده (جلال) بعضاً (جمال)ه مقابل استعمال اولنور. (جمال) جناب حقك لطف ايله، (جلال) ايسه قهر ايله تجليسندن عبارتدر. (جلال) انسانده ظهور ايدن غضب حالنه‌ده دينيلير. جلالی = جلاللی.

جَلْبْ [ع] كندی طرفنه چكمك، چكلمك، كتيرتمك، كتيردلمك: جلب منفعت. جلب دنيا. برآدمی جلب. اوراقك جلبی. جلبنامه = محكمه طرفندن مدعی ويا مدعی عليه يازيلان دعوت ورقه‌سی.

جَلَبْ [ع] مواشی آلوب صاتمقله مشتغل آدم. فی الاصل (مواشی) معناسنه‌در.

جِلْسَه [ع] اوطورمه: جلسهٔ خفيفه. جمعی: جِلَسات.

جَلی [ع] روشن، عيان، ميدانده، بللی: امرجلی. برهان جلی. امارات جليه. «لمعة اللهدر او نور جلی — امام علی حقنده» جليّات = ميدانده اولان شيلر، (خفيّات) مقابلی.

جَليدْ [ع] جلادت صاحبی، جلادتلی: مرد جليد.

جَليدْ [ع] قيراغی، چی.

جَليسْ [ع] برابر، برلكده اوطوران، همنشين: «وحدت ايدی كوكلك انيسی — بركولرك اولمدم جليسی» «مكثير وذميم برجليسك — غيبوبتی برعظيم نعمت» جليس سوء = كوتو جليس.

جَليلْ [ع] جلالتلی، بيوك: رب جليل. امر جليل. ارادهٔ جليله.

جَمْ [ف] سلیمان نبی § سلاطین پیشدادیانڭ دردنجیسی اولان جمشید . آثار ترکیه‌ده همان دائما (جمشید) مقامنده ایراد اولنمشدر . باده‌یی بو ایجاد ایتمش دیرلر . اشعار قدماده (جام جم) چکلمیه‌جك درجه‌ده چوقدر . جم جاه = جم مسندلی ، جم کبی حشمتلی . بعض مشاهیر شعرا طرفندن استعمال اولنان (جم جناب) تعبیری ایی دکلدر .

جَمّ [ع] چوقلق ، غلبه‌لك ، کروه ، جماعت . (غفیر) ستر و احاطه ایدیجی معناسنه اولدیغندن (جمّ غفیر) جمع کثیر یعنی چوق اوله‌رق طوپلانمش اولان انسانلر معناسنده قوللانیلیر .

جُماح [ع] (جُوح) ایله مترادفدر .

جَماد [ع] طاش کبی حیاتسز اولان جسم . جمعی : جمادات : حیوانات ، نباتات ، جمادات .

جَمّاز [ع] سریع السیر اولان ارکك دوه . مؤنثی (جمازه) در . جمازه سوار = جمازه‌یه راکب اولان . حلیهٔ خاقانیده حضرت پیغمبر (داور جمازه‌سوار) دیه توصیف ایدلمشدر .

جَمّاش [ع] زندوست § نظر تجسس صاحبی ، متجسس : شخص جماش . چشم جماش .

جَماعَت [ع] انسان کروهی ، بر طاقم انسان : جماعت فقها . جماعت نسا . جماعت مسلمین . جمعی : جماعات .

جَمال [ع] ظاهری و باطنی کوزللك : انّ الله جمیل یحب الجمال = جناب حق جمیلدر ، جمالی سور . لسانمزده اکثریا چهره‌ده ظاهر اولان کوزللك معناسنده قوللانیلیر . بو مناسبتله کوزل یوزه‌ده اطلاق اولنورکه استعمال مجازیدر : عرض جمال . (حُسن) ده باق .

جَمّال [ع] دوه‌جی .

جَماهیر [ع] (جُمهور) ڭ جمعی : جماهیر متفقه .

جَمَدْ [ع] ماء منجمد، بوز. (ثلج) کبی قاره‌ده اطلاق اولنور.

جَمْرَه [ع] آتش‌قوری § شباطده هوایه، صویه، طوپراغه عارض اولان حرارتلردن هر بری: جمرهٔ اولی. جمرهٔ ثانیه. جمرهٔ ثالثه § اوفاق چاقل طاشی. جمعی: جَمَرات.

جَمْع [ع] طوپلامق، طوپلانمق، بیریکدرمك، بیریکدیرلمك: جمع مال. متفرق اشیانك جمعی. اسم مفعول معناسنه اوله‌رق دخی قوللانیلان مصدرلردندر. مثلا «جمع اولدی» دینیلیر. «مجموع اولدی» دیمك اولور. بو صورت یالکز (اولمق) ماده‌سیله استعمال اولنور. مثلا (خاطر مجموع) مقامنده (خاطر جمع) دینیله‌مز. فضولی «جمع کوکلك دور جوردن پریشان اولمسون» مصراعنده (جمع) ی شمدیکی شیوه‌یه مخالف اوله‌رق (مجموع) موقعنده ایراد ایتمشدر. (جمع) جماعت، جمعیت معناسنده‌ده قوللانیلیر. بو استعمال دخی (مجموع) دیمك اولمسنه نظراً‌در: «او ماهه کیم دیدی کیم شمع جمع رندان اول» § کلمه‌نك بردن ویا ایکیدن زیاده شیئه دلالت ایده‌جك هیئتی، (مفرد) و (تثنیه) مقابلی § بر قاچ عددی بر یره طوپلایوب بر عدد معلوم قیلمقدن عبارت اولان قاره جمله. جمعاً = جمع ایتمك صورتیله، مجموع اوله‌رق: جمعاً شو قدر ایدر.

جَمْعِیَّت [ع] هیئت، متعدد اشخاصك بر یره طوپلانمسندن حاصل اولان هیئت: جمعیت بشریه. جمعیت علمیه. جمعیت طبیه: «بیت ناجیدن پریشان ایت شوغم جمعیتن — فرد ایسه‌ك ای عشق جمعیت پریشان ایتمه‌ده» «جمعیتی سیرایت کیدیور صانکه جهاده! — اهل صلیب حقنده» § طوپلولق، عدم پریشانی: جمعیت خاطر. «سکا ای بی وفا سرمایهٔ جمعیت اولدم بن — لا» (جمعیت) سوزك معنی جهتیله بر قاچ وجهی ویا الفاظ متناسبه‌یی حاوی اولمسنه‌ده دینیلیر: جمعیتلی بیت. جمعی: جمعیات: جمعیات فنیه. جمعیات غربیه.

جَمَل [ع] ارکك دوه.

جَمیع [ع] بتون، هپ: جمیع ناس. جمیع ملل. جمیعاً = بتون بتون، هپسی.

جَمِيل [ع] كوزل . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : روى جميل. صبر جميل. وسيلهٔ جميله. « مصحف حسن ايدى اول وجه جميل — خط رخسارهسى نص تنزيل — نعت شريف — خاقانى »

جَنَاب [ع] فى الاصل سراى وخانهنك حوليسى ، چورهسى، بنادن خالى اولان يرلرى معناسنهدر. بو مناسبتله كلمهٔ تعظيم اولهرق قوللانلمشدر: جناب رب الارباب. جناب عمر بن الخطاب § امور خسيسهيه تنزل ايتميوب بيوكلكه ياقيشهجق صورتده طاورانمق آرزوسنده بولنمق حالى، حيثيت، شرف : علو جناب . بو معامله كنديسنك جنابنه طوقنمش . (عالى جناب) (والا جناب) كبى تعبيرلرده بو معنى ويا معناى اصلى قصد اولنهبيلير . بو كلمهيه حافظ شيرازى طرفندن «پيداست نكاراكه بلندست جنابت» صورتنده فارسى تاء خطاب الحاق اولنمسى پك چركين دوشمشدر. (جناب) ك (حضرت) ايله جمعى ممنوعدر . قدماى ادبامزك آثارنده تصادف اولنان (جناب حضرت مولى) (جناب مولانا حضرتلرى) كبى تعبيراتده (جناب) لر ياخود (حضرت) لر حشو قبيلندندر . (حضرت) هده باق .

جَنَاح [ع] قاناد: جناح طائر. جناح ماهى. جناح باب. اردونك ايكى جهتندن هر برينهده (جناح) اطلاق اولنور . قانادلرى مثابهسندهدر : صاغ جناح . صول جناح . جناحين = ايكى جناح . ايكى جناحلى ديمك اولان (ذوالجناحين) حضرت جعفر بن ابى طالبك لقبيدر. سبب تلقيب مشهور (مؤته) جنكنده ايكى قولى مقطوع اولديغى حالده احراز دولت شهادت ايتمسى اوزرينه « جناب حق آكا قوللرينه بدل ايكى قاناد احسان بيوردى. آنلرله جنتده ايستديكى يرده طيران ايدر» مآلندهكى حديث شريفك صدوريدر. مشار اليهك (طيّار) ايله تلقيبىده بو حديثه مبتنيدر . ظاهر وباطنى معمور اولان ذاته دخى (ذوالجناحين) دينيلير : مولانا جامى ذو الجناحين ايدى. جناح بعوضه = سيورى سينك قانادى، جزئى، اهميتسز شى. با جناح = قاناداش، با جاناق .

جَنازَه [ع] انسان میتی. کسر ایله (تابوت) معناسنه در.

جَنانْ [ع] یورك، کوکل: خالص الجنان. صدقِ جنان. بو معناده کسر ایله غلطدر.

جَنْبْ [ع] یان طرف، یان، نزد: «بزده آصفلانیرز جنب سلیمانیده ــ صادق»

جَنَّتْ [ع] جناب حقك بعد الحشر مؤمنلره احسان ایده‌جکی نزهتکاه دائمی: «بیله‌لم قدرینی جنت کبیدر استانبول ــ سنبلزاده» جنة الدنیا = شام. جنت مکان = مکانی جنت اولان: جنت‌مکان عبدالمجید خان. بوکا بدل (جنت‌مقام) (جنت‌مقر) کبی تعبیرلر دخی قوللانیلیر.

جَنْدَرَه [عف] منکنه: جندرهٔ اضطراب.

جَنْكْ [ف] دوکش، صاواش، حرب: «بلای سفربه که‌در خانه جنك ــ سعدی» = اوده دوکش ایتمکدن سفر بلاسنی اختیار ایتمك اولادر. «سودیکم، امداده کل کوکلمه عشقك جنکی وار» حضرت (عمار بن یاسر) صفین جنکنده شهید اولدی. جنکاور = جنك اهلی، جنکجی: مردان جنکاور. جنکاوران اسلام. نظمده بوکا بدل (جنکی) دخی قوللانیله‌بیلیر. جنکاورانه = جنکاورجه‌سنه. جنکاوری = جنکاورلك. جنك جو = جنك آرایجی، غوغاجی. جنك جویانه = جنك‌جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جنك جویی = جنك جولق. جنك آزموده = تجارب حربیه صاحبی. جنك آزمودگی = جنك آزموده‌لك. جنك زرگری = ساخته جنك: «ایلرم هرلحظه اندیشه‌مله جنك زرگری ــ نفعی» درجنكِ اوّل = ایشك ابتداسنده، ایشه کیریشیر کیریشمز: ایرانلیلر درجنك اوّل منهزم اولدیلر ــ تاریخ جودت.

جُنُوبْ [ع] (شمال) مقابلی: جنوب‌جهتی. جنوبی، جنوبیه = جنوبه منسوب: باد جنوبی، جهت جنوبیه. ممالك جنوبیه. جیمك ضمیله غلط فاحشدر.

جَنیبْ [ع] و
١

جَنیبَه [ع] یدك حیوانی. جنیبه‌کش = یدك‌حیوا.
١

نى چكوب كوتورن، يدكجى. (جنيبت) صورتنده قوللانيلير.

جَنِين [ع] رحمده اولان ولد، آناسنك قارننده‌كى چوجق: جنين ساقط = دوشن چوجق، دوشوك.

جَو [ف] آرپه. جوين = آرپه‌دن عبارت: نان جوين = آرپه اتمكى. جوجو، جوبجو = آزآز، آزار آزار. جونمانده = هيچ برشيئى قالمامش، مفلس. جوفروش گندم نما = آرپه صاتوب بوغداى كوسترن، حيله‌كار، مغفل.

جَوّ [ع] سما بوشلغى، هوادن عبارت بوشلق: «شاعراو همادركه ايكى عالمه پنهان — برجو مقدسده خفى الطيراندر — عونى» جوّى، جوّيه = جوّه متعلق: حادثات جويه. (جوّهوا) تعبيرنده (جوّ) يالكز بوشلق معناسنى مفيددر. مآل تعبير (هوابوشلغى)در.

جَوائِز [ع] (جائزه)نك جمعى.

جَواب [ع] برسوزه مقابل سويلنيلن ديكرسوز. بعضاً سكوت جواب مقامنده قائم اولور: «نصل سكوت ايله قطعى جواب ويرميه‌يم؟ — لاقيردى آكلاميور آكلادم سؤالندن» (ويرمك) (آلمق) ماده‌لريله قوللانيلير: «بن اولمك ايسترم بكا قطعى جواب وير — لا» «مريض بستر حسرت بوكون قطعى جواب آلمش — راغب» آثار قدماده كورلديكى وجه‌ايله (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز. مثلا «شويله‌جواب ايتدى» دينيله‌مز. جواباً = جواب اوله‌رق: «نصلمش حال دنيا ديرسه مولى خلقه محشرده — عمومندن جواباً برحزين فرياد اولور پيدا» جوابنامه = جوابى حاوى ورقه. جمعى: جوابات.

جَواد [ع] سخاوتلى، كريم: مرد جواد. زن‌جواد.

جَوادّ [ع] (جادّه) نك جمعى.

جَوارِح [ع] (جارحه) نك جمعى: جوارحدن صدور ايدن حركات. جوارح طيور.

جَوارى [ع] (جاريه)نك جمعى.

جَوازْ [ع] جائز اولمه، جائزلك: «مذهب عشاقده باق بوكا بوقدر جواز» (ويرمك) ماده‌سيله قوللانيلير: «ويريلير عشق مجازی‌یه بوصورتله جواز — اشرف»

جَواسيسْ [ع] (جاسوس)ك جمعی: جواسيس القلوب = انسانك افكارينه واقف اولان عرفا.

جَوّالْ [ع] زياده جولان ايديجی، ايدن. فكر جوال. آتش جوال. «بن‌بو آتشلرله دوندم شعلهٔ جواله‌يه»

جَوامِدْ [ع] (جامد)ك جمعی.

جَوامِعْ [ع] (جامع) و(جامعه) نك جمعی: جوامع شريفه. جوامع الكَلِم = الفاظی قليل، معانيسی جزيل اولان سوزلر.

جَواميشْ [ع] (جاموس)ك جمعی.

جَوانِبْ [ع] (جانب)ك جمعی: جوانب اربعه. معمور الجوانب = هر جهتدن معمور اولان ذات.

جَواهِرْ [ع] (جوهر)ك جمعی.

جَوْدَتْ [ع] فنا اولميوب ايی اولمه، ايلك، بوزولغك عدمی: جودت ذهن. جودت قريحه. جودت كلام. «فكرمك علويتی افكاره جودتبخش اولور»

جَوْرْ [ع] اذی، ظلم. اكثريا دلبرلره اسناد اولنور: «اغياری جور ايله نه وار ای شوخ اولديروب — ارباب عشق لطف ايله شرمنده ايلسه‌ك! — نائلیٔ قديم» «جورك فضلايه هر زمانمی؟ — جور ايتمكه توبه‌می، امانمی؟ — فلكه خطاب — حيرت»

جَوْرَبْ [ع] چوراب.

جَوْزْ [ع] معروف ميوه، قوز: «شيطان ايله جوز اوينامه، لازمی چوجقلق؟»

جَوْزاء [ع] معروف برج.

جَوْشَنْ [ع ف] زره: «تیغ تیز الده، آرقه‌ده جوشن — پیش دشمنده قلعهٔ آهن — موسی بن ابی الغازان حقنده» جوشن پوش = زره کیین، زرهلی آدم. جوشن شکاف = زره یاریجی، زره پاره‌لییجی: «ضربهٔ جوشن شکاف مرتضی»

جَوْعَانْ [ع] (جایع) ایله مترادفدر.

جَوْف [ع] ایچ، ایچ بوشلغی، ایچده‌کی بوشلق: جوف خُم. جوف انسان.

جَوَلَانْ [ع] و

جَوْلَانْ [ع] طولانمق، طولاشمق، دونوب طولاشمق: صحراده جولان. جولان فرسان. «جولانك هیجان ویردی دله — هیجان ویردی دله جولانك» خاقانینك «اوخدیوانه خرام اول جولان» مصراعی کبی وزن مساعد اولان یرلرده ایکی صورتله تلفظ اولنه‌بیلیر. (سریع الجولان) کبی عربی ترکیبلرده واوك فتحیله اوقونور. (جولانگر) کبی فارسی ترکیبلرده ایسه واوك اسکانی انسب کوریلور. جولانگاه، جولانگه = جولان یری، جولان ایده‌جك یر: «حزم ایله تیز مهمیز ایت بو جولانگاهده — ایلمشدر صدهزاران شهسواری سرنگون» «عالم قالیر اورته‌سنده ارزن — جولانگهی بویله ایسترم بن» جولانگر = جولان ایدیجی: صفدر جولانگر. جولانگری = جولانگرلك: «ایلدیجه تیغ‌خون‌افشان ایله جولانگری — نفعی»

جَوْهَرْ [ع] فارسی (گوهر)دن معرّبدر. بنفسه قائم اولان شی، متحیز بالذات، (عَرَض) مقابلی § اصل، مایه، جبلت: «کیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر — نائلیء قدیم» جوهردار = جوهرلی، مایه‌سی ایی. جوهرداری = جوهردارلق § ذی‌قیمت طاش: «دیکله جوهر کبی بیل قدرینی ایتمه ضایع — کوشوار اولسه سزا بویله دُرِ ناسفته — سنبلزاده» جوهرفروش = جوهرصاتان، جوهرجی. بوکا بدل (جوهری) دخی دینیلیر: «جوهری دنیایه عرض ایلر دُرِ نادیده‌یی» §

قیلیج دمیرندەکی طالغەلی خطوط: «قیلیجك جوهری یوزی صویدر ـ لا» «تیغ خون آشام نقش جوهرندن بللیدر — وجدی» § نقطەلی حرف. تاریخ جوهرین، تاریخ جوهردار = یالکز نقطەلی حرفلری حساب ایدیلەرك سویلنیلن تاریخ. جوهر فرد = جسمی ترکیب ایدن غیر قابل انقسام جزءلردن هر بری. جمعنده (جواهر فردیه) دینیلیر. جوهره = جوهر منفرد، تك جوهر.

جَهابِذَه [ع] (جِهبِذ) ك جمعی. خبیر، نقّاد، حقایق‌بین، عارف آدملر: جهابذهٔ متکلمین. جهابذهٔ امم. مفردی قوللانلماز.

جَهارَت [ع] سس یوکسك اولمه، سس یوکسکلکی: جهارت صوت.

جَهاز [ع] برکلین ایچون لازم اولان اشیا. (تزیینات) مقامندەده قوللانیلیر. اسلوب فارسی اوزره (جهیز) صورتنده دخی ایراد اولنەبیلیر. کسر ایلەده لغتدر.

جَهالَت [ع] جهل ایله اتصاف، جاهللك: هر فنالق جهالتدن چیقار. (جهل) ەده باق.

جَهان [ف] صیچرایيجی، فیرلایيجی، سریع الحرکه: اسب جهان. مار جهان. «شوق رؤیتدن نصل برق جهان اولماز کلیم — سینه پر آتش، نظرگاهنده سینا غرق نور!» «دوشونلسون نەدر او برق جهان — فکری اعلا ایدر علوّ علی»

جَهد [ع] چالشمق: جهد مقدمانه. (سعی) دن اقوادر. ضم ایلەده لغتدر.

جَهر [ع] سسی یوکسلتمه، رفع صوت: جهر واخفا. جهراً = جهر صورتیله، جهر ایله: جهراً قرائت. جهری، جهریّه = جهرلی، جهر ایله اولان: تهلیل جهری. نماز جهری. صلات جهریه.

جَهرَةً [ع] آشکار اولەرق، آچیقدن آچیغه: جهرةً ارائه.

جَهل [ع] بیلمەمك، (علم) ك ضدی. بعضاً مجهول

صورتنده‌ده قوللانیلیر : هر شیئك علمی جهلندن اولادر § بیلمزلك ، جاهللك . جهل بسیط = بیلمدیكنی بیلمك صورتیله اولان جاهللك . جهل مركب = بیلمدیكنی‌ده بیلمه‌مك صورتیله اولان جاهللك . « آنكس‌كه نداند ونداندكه نداند — در جهل مركب ابدالد هر بماند – لا » = بیلمه‌مكله برابر بیلمدیكنی ده بیلمین الی الابد جهل مركب ایچنده قالیر . (جهل) هم مصدر هم‌ده اسم اوله‌رق قوللانلدیغی حالده (جهالت) یالكز اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

جَهَلَه [ع] (جاهل) ك جمعی : جهلهٔ عوام . جهلهٔ اقوام .

جَهَنْدَه [ف] (جَهان) ایله مترادفدر : اسب جهنده . برق جهنده . جهندگی = جهنده‌لك .

جَهَنَّم [ع] جناب حقك رضاسنه مخالف حركتده بولنان بعض عبادینی بعد الحشر ادخال ایده‌جكی دار العذاب . فی الاصل درین قویو معناسنه‌در . « جهنم اول ! » طردغضوبانه‌سی « داخل جهنم اول ! » دیمك اوله‌جق . جهنمی = جهنملك .

جَهُود [ع] دین اسلامك میدانآلماسی ایچون زیاده جهد ایتدكلرینه مبنی طائفهٔ یهود افرادینه اطلاق اولنور .

جَهُول [ع] پك جاهل : « جهوله شانمی ویرر جهلن ایلمك اظهار ؟ — نیچون معارض اولورسین مألی آكلامه‌دن ؟ » جهولانه = جهولجه‌سنه : طورجهولانه .

جَیْب [ع] یاقه : جیب تفكر . سربجیب تفكر § البسه‌نك مناسب یرلرینه دیكیلن كیسه طرزنده‌كی ظرف . درجیب = جیبده . درجیب ایتمك = صورت حیله‌كارانه‌ده آلوب جبینه قویمق ، مال ایدینمك .

جَیِّد [ع] ایی ، بوزوقلقدن عاری : قول جید . شعر جید . آثار جیده . اشعار جیده .

جَیْش [ع] عسكر كروهی . (مقدمة الجیش) (قلب الجیش) كبی تعبیراتده قوللانیلیر . باشقه یولده استعمالی جدیاً كوره مقبول دكلدر . آكا بدل (جُند) دینیله بیلیر .

ج

جِبالْ [ع] (جَبَل) ك جمعى : جبال متسلسله . « دوشمشدى شواهق جبالك — تا نصف فضايه‌دك ظلالى — حالا او جبالك اول ظلالك — پيش نظرمده‌در خيالى » همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتى طاغلرى يرندن قوپارر .

جِباهْ [ع] (جبهه) نك جمعى : جباه ساجدين . جباه منيرۀ مؤمنين .

جِبايَتْ [ع] اجاره كبى شيلرى طوپلامق، بويله شيلرى طوپلانلمق: اجارات وقفيه‌يى جبايت. وارداتك جبايتى § جابيلك . (جباوت) صورتنده‌ده لغتدر.

جِبْتْ [ع] صنم، معبود باطل: جبت وطاغوت .

جِبْسْ [ع] قانسز، حسسز، خيرسز، آلچاق شخص § آلچى .

جِبِلَّتْ [ع] اصل، مايه، يارا-ديلش. اكثريا مقام ذمده ايراد اولنور: جبلت رديئه. جبلت خبيثه. يزيد ملعنت شعار جبلتنده‌كى خباثتى اظهار ايلدى . (جبليت) صورتنده استعمالى غلطدر .

جِبِلّى [ع] طبيعى ، يارادیلش اقتضاسى . مدح وذم مقامنده ايراد اولنور : « يكانه سوكيليمزدر لسان عثمانى — لسان محبتى هر قوم ايچون جبليدر » خبث جبلى . خباثت جبليه .

جِدّ [ع] بر ايشى كرچكدن ايشله‌مه، (هزل) مقابلى. اسع بجد اودع = يا جد ايله چالش ياخود براق. جدّاً = جدصورتيله، كرچكدن : جداً ممنون اولدم . جدّى = كرچكدن طوتيلان ايش، ايشى كرچكدن طوتان آدم: تشبث جدى . مرد جدى . جدّيات = جدى اولان خصوصات : متمادياً جديات ايله اشتغال طبعه كلال ويرر.

(جد) (جهد) مقامنده ده ايراد اولنه‌بيلير .

جِدار [ع] ديوار : جدار مائل . وراى جدار .

جِدال [ع] شدتله مخاصمه ايتمك ، غوغا ايتمك : « اظهار كين شعار دل زارمز دكل — اغيار ايله جدال بزم كارمز دكل — نابى »

جِذْع [ع] خرما آغاجنك بدنى ، ساقى : جذع نخل . جذع نخله .

جِرْم [ع] وجود ، جثه . اكثريا جاداتده قوللانيلير : حوضك جرمى . جرم شمس . جرم قمر . اللسان صغير الجِرم وكبير الجُرم = ديلك جِرمى كوچك ، جُرمى بيوكدر .

جِرّيث [ع] يلان ياخود سازان بالغى .

جِزْيَه [ع] ذمّيلردن آلنان ويركو .

جِسْر [ع] كوپرى : « بگجرز جسر صراطى‌ره خلده صاپارز — عينى » جسرَين = ايكى كوپرى . (قنطره) يه‌ده باق .

جِسْم [ع] كووده : جسم نزار . جسم وجان . « كل اى روح روانم جسمه كلسون ينه جانم — سنبلزاده » § طولى ، عرضى ، عمقى اولان شى : جسم لطيف . جسم كثيف . جسم نامى . جسم جامد . جسماً = جسم جهتيله : جسماً بيوك . معلوم الاسم ، معدوم الجسم = اسمى وار ، جسمى يوق .

جِسْمانى [ع] جسمه متعلق ، (روحانى) مقابلى : مرض جسمانى . عوارض جسمانيه . بوكا بدل (جسمى) قوللانلماز .

جِفْر [ع] كويا انسانى غيبه مطلع ايدن بر علم . فى الاصل فتح ايله‌در . (جَفر) يتشمش قوزى معناسنه‌در . كويا بو علمك موجدى آكا متعلق مسائلى جفر دريسنه يازديغندن اونام ايله شهرت بولمش . « جفر ايسه اهل كرامت ايشيدر — كيم كورر اهلن آنك كيم ايشيدر ؟ — سنبلزاده » جفرى = جفر ايله مشتغل آدم ، جفرجى .

جفريّات = جفره متعلق خصوصات .

جِگَرْ [ع] معروف آلت داخليه. تركجه‌سى (باغر) در . برزماندن برى آثار ادبيه‌ده (جكر) ايرادى، حتى اولاده (جكر پاره) اطلاقى بكنلمز اولدى . سببى خياله (جكربجى) (جكر كبابى) كبى شيلر كتيرمكده اولمسيدر . اما (باغر) بويله دكلدر. «اوغلنى باغرينه باصمش آغلار» كبى سوزلردن استكراه ايدلمز. جكرفروش = جكرصاتان، جكربجى .

جِلاءْ [ع] صيقل زده‌لك، پارلاقلق: « هر فكر شعله‌داردن اوراق آلير جلا» جلابخش = جلا ويريجى: جلابخش عيون . جلا بخش قلوب . جلادار = جلالى: تيغ جلادار. مرآت جلادار. جلادارى = جلادارلق .

جِلْبابْ [ع] كوملك § جار، فراجه .

جِلْدْ [ع] درى : جلد انسان. جلدكلب. جلدى، جلديّه = جلده متعلق : جلدى اولان امراض . امراض جلديه § كتابك اوزرينه كچيريلن قاب § بر كتابك هيئت مجموعه‌سى § بيوك بركتابك آيرى آيرى قابلر ايچنه آلنمش اقسامندن هر برى .

جِلْوَهْ [ع] عموميت اوزره اوضاع دلبرانه: «شيرين كلماتى شعره زيور — موزون حركاتى شاعر آشوب — هر نظره‌سى قلبه لرزه آور — هر جلوه‌سى عقله دائر آشوب » § صورت لطيفه‌ده كورنمه، حسن ظهور. بو معنى اكثريا دلبرلره اسناد اولنور : « عرض ديدار ايله اولدم انتظار جلوه‌دن! » « جلوهٔ حسنك فريب غمزهٔ جادوفنك — بايزيدى برهمن جبريلى هاروت ايلسون — نائلئ قديم » § تجلى : « بوده بر جلوهٔ الٰهيه » جلوه‌گاه ، جلوه‌گه = جلوه ايده‌جك ير ، جلوه يرى . جلوه‌گر، جلوه ساز = جلوه ايديجى: « صحن صحراسنده بيك ليلى ومجنون جلوه‌كر — كوهسارى اوزره بيك فرهاد وشيرين باده‌خوار — بغداد وصفنده — فضولى » جلوه‌كرى، جلوه سازى = جلوه‌كرلك، جلوه سازلق . جلوه‌نما =

جلوه كوستريجى . جلوه نمايى = جلوه نمالق . جلوه كُنان = جلوه ايده‌رك : جلوه كنان كچدى .

جِمالْ [ع] (جَمَل) ك جمعى .

جِنّ [ع] روحانيوندن برصنف: « جن كبى ديده‌دن نهان اولدك — موجب اضطراب جان اولدك » روحانيون اوچ صنفدر : اخيار = ملائكه . اشرار = شياطين . اوساط = جن طائفه‌سى. بو طائفه‌يه (جِنّه) دخى دينيلير . هر برينه (جِنّى) اطلاق اولنور .

جِناسْ [ع] ايكى لفظك بر برينه بكزه‌مسندن عبارت بر صنعت ادبيه . انواعى واردر . (تجنيس) (جناس) مقامنده قوللانلديغى كبى (جناس يابمق) معناسنده ده قوللانيلير .

جِنانْ [ع] (جَنّت) ك جمعى: « اوچدى صحن جنانه طوطى شيخ — تاريخ ـ سرورى » (باغ جنان) (كلزار جنان) كبى تعبيرلره (حدائق جنان) (رياض جنان) كبى تعبيرلر ترجيح اولنور.

مضافك دخى جمع اولمسى البته اولادر . بو معناده فتح ايله غلطدر .

جِنايَتْ [ع] بريسنه طوقنور صوچ ايشله‌مك § مجازات ترهيبيه‌يى مستلزم اولان صوچ. جنايتكار = جنايت ايديجى. جنايتكارانه = جنايتكار جه‌سنه . جنايتكارى = جنايتكارلق .

جِنَّتْ [ع] دليلك، چيلغينلق. (جنون) ده باق .

جِنْس [ع] صنف، نوع : جنس فرس . جنس واحد. فى الاصل (نوع)دن اعمدر . مثلا انسان قسمى حيواناتدن برجنسدر. عرب آنك بر نوعيدر. استعمالمزده بو اعميته اهميت ويرلمز . جنسيت = برجنسدن اولمه حالى : مقتضاى جنسيت . سائقهٔ جنسيت . الجنس الى الجنس يميل = جنس جنسه ميل ايدر. « الجنس الى الجنس كما قيل يميل — حبى قادين »

جِوارْ [ع] يقين ، يقين ير : جوار حضرت خالد . « نه‌در او نوحه شو ويرانه‌نك جوارنده ؟ — طوقندى خاطرمه حال انكسارنده » فضولينك « بر

طوتشمش آتشم قرب وجوارمدن صاقن » مصراعنده (قرب) ایله (جوار) دن بری لزومسزدر . (جوارّیت) استعمالنه احتیاج یوقدر.

جِهادْ [ع] اعدا ایله محاربه . لسان تصوفده اعدا ایله محاربه‌یه (جهاد اصغر) ، نفس ایله محاربه‌یه (جهاد اکبر) دینیلیر . بو تعبیرلر بر حدیث شریفدن مقتبسدر . مصرك حربیه نظارتی (جهادیّه) نامیله یاد اولنیور.

جِهارْ [ع] (جهر) ایله مترادفدر. جهاراً = جهراً ، جهرةً .

جِهانْ [ف] دنیا : « جهانه کلمه‌ده کیتمکده اختیارم یوق — نابی » « جهان بی ثبات ایچره غم وشادی برابردر — شیخ الاسلام یحیی » § علی الاطلاق عالم : « هم مجلسك اولدیغم زمانلر — کوزدن چیقه‌رق بتون جهانلر — برباشقه جهان اولوردی منظور — تعریف اولنورمی عالم نور؟» جهان آرا = جهانی تزیین ایدیجی ، ایدن: خورشید جهان آرا . جناب حقده اطلاق اولنور . جهان آفرین = جهانی یارادان ، جناب حق. جهانبان = صاحب جهان ، جهانی کوزه‌دیجی ، کوزه‌دن ، پادشاه . جهانبانی = جهانبانلق ، جهانبانه منسوب. جهان بین = جهانی کوریجی ، کورن ، متبصر: « قیلمه ضایع سرمهٔ چشم جهان بینم بنم — فضولی » جهان‌پناه = حافظ وحامیٔ جهان ، پادشاه . جهان پناهی = جهان‌پناهلق ، جهان پناهه منسوب . جهانتاب = جهانه حرارت ویا ضیا وریجی ، ویرن: مهر جهانتاب. جهانتابی = جهانتابلق . جهاندار = مالك جهان ، پادشاه. جهاندارانه = جهاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جهانداری = جهاندارلق ، جهانداره منسوب. جهاندیده = جهانی کورمش ، کورمش کچیرمش ، اسکی قورد : پیرجهاندیده . « جهاندیده بسیار کوید دروغ — سعدی » = جهاندیده یالانی چوق سویلر. جهاندیدگی = جهاندیده‌لك. جهانستان = جهانی ضبط ایدیجی ، ایدن ، قوی الشوکه پادشاه. جهانستانی = جهانستانلق ، جهانستانه منسوب. (جهانگیر) آندن اقوادر. جهانکیرانه = جهانکیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جهانکیری

= جهانكيرلك، جهانكيره منسوب.
جهانگَرْد = جهانی طولاشیجی، طولاشان : « نصل طورر شو جهانكرد قهرمانه باقك! — نه قهرمانلره ویرمش سكون زمانه باقك! — سلیم اول حقنده» جهانكردی = جهانكردلك . جهانِیان = اهل جهان، جهان خلقی . جهانِ جان = عالم ارواح . جهانْ جهان = كلیتلی ، پك چوق اولمق اوزره طاقم طاقم : «قدم قدم كیجه تشریفی (نائلی) یارك — جهان جهان الم انتظاره دكزمی ؟ » « طبعمده جهان جهان معانی — خامه‌مده نوای آسمانی » فتح ایله‌ده لغتدر.

جِهَتْ [ع] طرف : آناطولی جهتی. «اول قدر كاكل دلداره صارلدی دل كیم — شش جهتدن كوزمه زلف مسلسل كورینور — ابن النجار» § سبب : شویله اولدیغی جهتله - یاخود - شویله اولمق جهتیله بویله اوله‌مدی. مِن جهةٍ = بر جهتدن : من جهةٍ حقلی كورینور . جمعی : جهات : جهات ستّه .

جِیادَتْ [ع] ایلك، صاغلاملق، بوزوقلغك عدمی : جیادت هوا.

جِیْد [ع] بویون .

جِیرانْ [ع] قومشو معناسنه اولان (جار) ك جمعی.

جِیَفْ [ع] (جیفه) نك جمعی.

جِیفَه [ع] لاشه .

جُ

جُبّ [ع] قویو. جبّ یوسف = برادرلرینك حضرت یوسفی ایجنه القا ایلدكلری قویو . غَیابة الجبّ = قویونك دیبی .

جُبُن [ع] (جبانت) ایله مترادفدر.

جُبَّه [ع] معروف اوست لباسی.

جُثام [ع] اویقوده عارض اولان آغیرلق ، آغیر باصمه . (کابوس) زیاده قوللانیلیر.

جُثّه [ع] کووده ، جسد ، قالب .

جُحود [ع] (جحد) ایله مترادفدر.

جُدا [ف] آیری: «سکا نصیحتم اولسون نه عاشق اول نه جدا دوش !» «ایلمز خلوتسرای سرّوحدت محرمی — عاشقی معشوقدن معشوقی عاشقدن جدا — فضولی» جدایی = آیریلق، فرقت: درد جدایی .

جُدُر [ع] و

جُدْران [ع] (جِدار) لـُ جمعی: جدر منهدمه . جدران اربعه .

جُذاذه [ع] کسینتی ، قیرپنتی . جمعی : جـذاذات : جذاذات ذهب . جذاذات فضه .

جُذام [ع] مسـکینلك دینیلن علتکه وجودده چیبانلر ، یاره‌لر پیدا ایدر.

جُذور [ع] (جذر) لـُ جمعی.

جُرْأَت [ع] جسارت: «جرأت نه‌دیمکدر آکلاشلسون» «باری سن ای نکته حسرت ایدوب بر جرأت — شونی بر سویلسه‌ك اولمازمی قدحکاره عجب؟ — ندیم» جرأتکار = جرأت ایدیجی ، جرأتلی . جرأتکارانه = جرأتکارجه‌سنه : حرکات جرأتکارانه . جرأتکاری = جرأتکارلق . (جرائت) دخی بو معنایه‌در.

جُرْثومه [ع] کوك : جرثومهٔ درخت . جرثومة الشجره .

جُرح [ع] یاره .

جُرز [ع] فارسی (گرز) دن معرّبدر.

جُرُز [ع] منبت اولمیان یر، چوراق یر: ارض جرز.

جُرْعَه [ع] يودم، ايچم. اكثريا ايچلدكدن صكره قابك ديبنده قالان جزئى مايعه دينيلير: « شربنا واهرقنا على الارض جرعة — وللارض من كأس الكرام نصيب — بديع همدانى » = ايچدكدن صكره زمينه جرعه پاش اولدق. اصحاب كرمك قدحندن يرده حصه‌دار اولور.

جُرْف [ع] ياليچين طاغك يالييمى، يار، اوچوروم.

جُرْم [ع] صوچ، كناه: «مور مدح ايتدى سليمانى بنم — شرم جرمدن آچلماز دهنم — خاقانى» بى‌جرم = جرمسز.

جُرُوح [ع] (جُرح) ك جمعى.

جُزْء [ع] پارچه، قسم. جزئى = آز، اهميتسز: وقوف جزئى. امور جزئيّه. جزئيّات = اهميتسز شيلر: جزئيات امور. جزء لايتجزى = قابل انقسام اولميان جزء، جزء فرد. « ياننده جزء لايتجزى جهان قدر» مبالغه‌سى مشهوردر. نظمده همزه‌سى اسقاط اولنه بيلير: « يدى يوز كره ياكلمق نه ديمك بر جزده — بويله اولماز آ بنم حافظم ازبر ديديكك! » «هر اوبوجاق وار ايدى ياننده — حاجى ياتماز دخى جزدانده — سنبلزاده »

جُغْد [ع] بايقوش، بوغوقوشى: « جغده ويرانه خوش كلير ديرلر »

جُفاء [ع] كوپوك § صو اوزرنده‌كى چورچوب.

جُفْت [ف] چفت.

جُفْتَه [ف] چفته. جفته انداز = چفته آتيجى: خر جفته انداز.

جُلّ [ع] چول: « خرار جلّ اطلس بپوشد خرست — سعدى » = اشك اطلس چول اورتنسه ينه اشكدر. تخفيفى جائزدر: « پارسا بين كه خرقه دربر كرد — جامهٔ كعبه‌را جل خركرد — وله » « جل منقش اولورمى خره مدار شرف؟ »

جُلاب [ع] فارسى (گلاب) دن معرّبدر. تشديدايله‌ده مستعملدر.

جُلّاس [ع] (جالِس) ڭ جمعی. نظمده (جلسا) یه بدل قوللانیله بیلیر.

جُلْجُل [ع] کوچك چاك. اوشاق چاغیرمق ایچون قوللانیلان چینغیراغه (جُلجله) اطلاقی مناسبدر § دف پولی. بو معناده جمعی اولان (جَلاجِل) زیاده قوللانیلیر: «باشلادی جنبشه جلاجل دف — چوقمی شوقندن اویناسه دل دف ؟»

جُلَساء [ع] (جلیس) ڭ جمعی: لطیفه کویان جلسا.

جُلَّنار [ع] فارسی (گلنار) دن معرّبدر. لامك تخفیف واسکانیله‌ده قوللانیله بیلیر.

جُلوس [ع] اوطورمق § پادشاهمزڭ تخت عالئ عثمانی‌یه چیقمسی: «ایتدی شهنشاه معظم جلوس — فیضی» جلوسیّه = جلوس همایونه دائر سویلنیلن منظومه، یازیلان مقاله.

جُمادَی الآخِرَه [ع] و **جُمادَی الاُولی** [ع] معروف ایکی آی. (جَماذِی الآخر) (جَماذِی الاوّل) صورتلرنده استعماللری غلطدر. بونلره (جمادی) اطلاقنه سبب هنکام تسمیه‌ده عربستانده انجماد وقوعی یعنی یاغمورسزلقدن قایناقلرڭ قوریمسیدر.

جُمّاع [ع] بر آرایه کله‌رڭ طورطوپ اولمش شی. جماع الثریا = اولکر کواکب مجتمعه‌سی، اولکر طوپی. جماع الکف = یومروق.

جُمْجُمَه [ع] باش طاسی، کاسهٔ سر: جمجمة الرأس.

جُمْعَه [ع] معروف کون. عید المؤمنین عد اولنور. سبب اطلاق او کونده مؤمنلرڭ جامعلرده اجتماعیدر. میمڭ ضمیله‌ده لغتدر. جمعی: جُمُعات، جُمَعات، جُمْعات.

جُمَل [ع] (جمله) نڭ جمعی: جمل حکمیه.

جُمْلَه [ع] مجموع، هپ: «جمله‌مز بر پادشاهلك زیردستانندنز»

§ بتون خلق: « جله‌نك مقصودی بر اما روایت مختلف — سلیمان قانونی» § فعل ایله فاعلدن ویا مبتدا ایله خبردن مترکب سوز: جملهٔ فعلیه. جملهٔ اسمیه. جملةً = جمیعاً. ازجمله، من الجمله = برخیلی امثالندن بری اوله‌رق. (ازجمله) زیاده قوللانیلیر. فی الجمله = آز، آز اوله‌رق.

جُمُوحْ [ع] آتده سرکشلك، راکبنی دیکله‌میه‌جك صورتده باش سردلکی.

جُمْهُورْ [ع] جماعت کثیره، کروه عظیم: جمهور فقها. جمهور متکلمین. «کفت وکوچوق صدد عشقده جمهوره کوره — حق کندکده آرا مذهب منصوره کوره — منیف» § بر دولتی تشکیل ایدن جمعیت: مدبر امور جمهور § اهالی طرفندن انتخاب اولنان بر رئیسك تحت اداره‌سنده بولنان بر دولتی تشکیل ایدن جمعیت: رئیس جمهور. حکومت جمهوریّه. جمهوریت = او یولده اداره اولنان حکومت: فرانسه جمهوریتی.

جُمُودْ [ع] طوکوق اولمه، طوکوقلق: جمود عین. جمود قریحه.

جُناحْ [ع] کناه.

جُنْبانْ [ف] قیملدایجی، حرکت ایدیجی، اوته‌یه بری‌یه صاللانیجی: «ایلر نمه‌یی باشیله تهزیز — دنباله ایسه همیشه جنبان — سود قوزیسی وصفنده» § قیملدادیجی، حرکت ایتدیریجی، صاللاییجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: دنباله‌جنبان = قویروق صاللاییجی. سرجنبان = باش صاللاییجی.

جُنْبُدَه [ع] و

جُنْبُذْ [ع] قبّه. فارسی (کنبد) دن معرّب اولملی. (جنبذ بن سبع) برکیمسه‌درکه بر کونك صباحنده کافر اولدیغی حالده حضرت پیغمبره، آقشامنده ایسه مؤمن اولدیغی حالده اعداسنه قارشی جنك ایتمشدر.

جُنْبِشْ [ف] قیملدانمه، حرکت: جنبش ابرو. جنبش

مژكان . جنبش كهواره § ذوق،
اكلنجه . بانك ضمـيله غلطدر .
(افيون جنبشلنمك) كبی تعبيرات
بكتاشيلره عائددر .

جُنْبیده [ف] قيملدانمش، حر-
كت ايتمش .

جُنْد [ع] عسـكر ، عسـكر
كروهی : « انهزام جند
اعدا كلدی پيش چشمه — جدی »
جيمك كسريله ماهر بيلنجی معنا-
سنده قوللانيلان (جندی) نك فی-
الاصل ضم جيم ايله (عسـكری)
معناسـنه اولمسی ظن غالبـدر :
« اوغرادی قضايه طبع تندی —
اولسيدی يرمده باشقه جندی —
حيرت » جنديانه = جنديجه سنه:
جولان جنديانه .

جُنُود [ع] (جُند) ك جمعی :
جنود موحدين. جنود
اسـلام . « صف شكاف جنود
اعدايز »

جُنُون [ع] دليرمه، چيلدرمه،
دليلك: «بش اون كون
بش اون كون كتيردم جنون — عزت
ملا» «جنون اقليمنی سير ايلينلر راحتن
سويلر — راغب » (جِنّت) دائما
مذمومدر. آنی كيمسه نفسنه اسناد
ايتمك ايستمز . (جنون) ايسه لسان
شعر وتصـوفده (غلبهٔ عشـق)
(غلبهٔ جذبه) مقاملرنده ايراد اولنور.

جُنّه [ع] اسكی ادوات حربيه دن
قالقان § قادينلرك اوموز
وباش اورتوسی .

جُوال [ف] چوال . جوالدوز
معروف بيوك ايكنه .

جُوان [ف] كنج، تازه: «جوان
مهربانسين شو خسين
نازنده دلبرسـين — نديم» مطلق
اوله‌رق ذكر اولندقده اكثريا ارككه
مصروف اولور . زنِ جوان =
كنج قادين. جـوانی = جوانلق:
ايام جوانی. موسم جوانی. نوجوان
= پك كنج، پك تازه. نوجوانی =
نوجوانلق. جـوانمرد = سخی،
كريم، مروتلی. جوانمردانه =
جوانمرد اولان ياقيشه‌جق صورتده.
جوانمردی = جوانمردلك. جوان-
بخت = طالعی مساعد. فتح ايله‌ده
لغتدر. كسر ايله غلطدر.

جُود [ع] كريملك، جومردلك،
مروتليلك: ای صاحب

جود، حامدكم . اى يكانه معبـود، ساجدكم — امام على .

جُودِىّ [ع] طوفانده موصل قربنده سفينهٔ نوحڭ اوطورديغى طاغ .

جُوش [ف] قاينامه، جوشمه : «جوشه باشلاركوربجه سيل دلم — لا ابالى روشلى انهارى» «دريا كبى بردن ايليوب جوش — اى عشـق ديدى واولدى خاموش — غالب» جوش بهار = بهارڭ جوشقونلغى، كمال فيضى : «باق نه خوش جوش بهـار اولمش محيط قصريار — بر تموج واركه صحراسنده درياسنده يوق» پُرجوش = جوشى زياده، زياده جوشـقون : «سرتابقدم بهار كلپوش — صهبا كبى لعل رنڭ وبر جوش — آت وصفنده — غالب»

جُوشان [ف] جوش ايديجى، ايدن: سرشڭ جوشان. «كليور بانڭ آب جوشانى — كوش تحسينه دقت ايتدكجه — بر دره حقنده» جوشانى = جوشانلق.

جُوشِش [ف] قاينايش، جوشش : جوشش

دريا، جوشش طبيعت. «جوششى واردر ينه عمانلرڭ»

جُوشيده [ف] قاينـامش ، جوشمش .

جُوع [ع] آجلق: دفع جوع.

جُوى [ف] ايرماق : جـوى جارى. «نه‌در اى‌جوى خوش روش بو شتاب؟ — عجبا بصره كورفزنده نه وار! — دجله‌يه خطاب» «واريورى ايستر-سه‌ڭ اى اشـڭ روان جولرله‌سن — نديم» لب‌جو—ى = ايرماق كنارى. «بنشين برلب جوى وكذر عمربين — حافظ» = ايرماق كنارينـه اوطور ، عمرڭ مرورينى سـير ايت. § جوينده، آرايجى ، آرايان . بو معنـا ده وصف تركيبى صـورتنده قوللانيلير: عربده جو = عربده آرايجى، آرايان: زن-پرستان عربده جو—كانى. «فرقتله حيـاته دشمن اولدم — ديوانهٔ مرجكو بن اولدم»

جُويا [ف] آرايجى ، آرايان : جوياى كمال . «اولسـه

شایسته جهان جان ایله جویای عدم
— عاکف»

جُویبار [ف] ایرماق، بیوك ایرماق: دلکش جو-
یبار! طالعجه سنکله بیتمزده مشابهت
وار. سن بحر بی کرانه طوغری
روانسین. بن مرك بی درمانه طوغری
دوانم — مادام ده زوایِر. «بن
اولسهم برده مطرب برده طرف
جویبار اولسه! — ندیم»

جُوینده [ف] (جویا) ایله مترادفدر: «جوینده
صدر مجلس اولمم — سحبان کبی
اولسه ارتجالم» «عاقبت جوینده
یابنده بود — حضرت مولانا»

= آرایان عاقبت بولور. جویندگی
= جوینده‌لك.

جُهّال [ع] و

جُهَلاء [ع] (جاهل) ك جمعی: «فهم ایدر آنلری ارباب
کمال — طعن وتشنیع ایده طورسون
جهال — سنبلزاده»

جُیُوب [ع] (جَیب) ك جمعی.

جُیُود [ع] (جِید) ك جمعی.

جُیُوش [ع] (جَیش) ك جمعی: جیوش مسلمین.

چ

چابُك [ف] چابوق. چابك دست = الی چابوق.
چابك رَو = چابوق کیدیجی، کیدن.

چادَر [ف] چادر: «بر عجب دریا در اردوی همایونك
سنك — کیم حباب برقرار اولمش
آکا هر چادری — نفعی» § قا-
دینلرك بورندکلری جار.

چار [ف] (چهار) مخففی: چار جهت. چار چشم: «ای
نور دیده صانمه عبث کوزلکم

کوروب — تشریف یاری بکلیورم چار چشم ایله » چار بالش = جاه والا، بیوك مسند، مقام. چارپا = درت آیاقلی حیوان. چارچوبه = چرچوه. چارده = اون درت: « چارده معصوم پاکه مقتداسین یا علی — اشرف » چارسو = چارشی. (درت طرف) معناسندەده قوللانیله بیلیر. چارشب = چارشاف. چارطاق = چارداق. چارگوشه = درت کوشەلی، مربع. (درت کوشه) معناسندەده قوللانیلیر. چارم = دردنجی: چرخ چارم. چارم کتاب = قرآن کریم. (چارمین) دخی (چارم) معناسنده مستعملدر. چارناچار = ایستر ایستمز. چاریك = درتده بر، چیرك.

چاره [ف] علاج، تدبیر: «کار تقدیره نەدر چاره رضادن غیری؟ — راشد مورخ» چاره جو = چاره آرایجی، آرایان. چارەجویانه = چارەجو اولانه یاقیشەجق صورتده. چاره جویی = چارەجولق. چارەساز = چاره بولیجی، بولان. چارەسازی = چارەسازلق.

چاشت [ف] قوشلق وقتی § قوشلق طعامی. (چاشتدان) مخففی اولان (چاشدان) اتمك و سائر ییەجك قونیلان سپده اطلاق اولنور.

چاشنی [ف] لذت، چشنی.

چاك [ف] یاریق، ییرتیق، ییرتماج: « چاك اولەجق رتبەدەدر سینەلر — الدەمی ابقاسی کریبانلرك؟» چاك کریبان = یاقه ییرتماجی: « کوررلرسه کوکلمر چاك اولور چاك کریبانك — آلنماز اللرندن اهل عشقك صکره دامانك — فصیح» (چاك کریبان ایتمك) تعبیر مشهورنده (چاك) (ییرتمه) معنای مصدریسنی متضمن عداولنمشدر: «کل کوروب یادك ایله چاك کریبان ایتدم — فضولی» چاك چاك = زیاده ییرتیق، پارچه پارچه: «خاك کوی یاری قیلمش اشك جوشان چاك چاك — فائق ممدوح» چاك‌چاکی = چاك چاکلك.

چاکر [ف] قول. چاکرانه = چاکرجەسنه. چاکری

= چاكرلك ، چاكره منسوب .
چاكر پرور = چاكر قاييريجى .
چاكر پروانه = چاكر پرورجه-
سنه. چاكر پرورى = چاكرپرور-
لك، چاكر پروره منسوب. چاكر-
نواز = چاكر تلطيف ايديجى .
چاكر نوازانه = چاكر نوازجه-
سنه . چاكر نوازى = چاكر
نوازلق، چاكرنوازه منسوب .

چالاك [ف] حركتى سرعتلى، روشى عيارانه اولان:
طبع چالاك . « اى خرده شناس
معنىٔ پاك — كوش ايت كه نه دير
بو كلك چالاك — غالب» چالاكى
= چالاكلك .

چالش [ف] و

چاليش [ف] رفتار متكبرانه § مقابله ، منازعه،
خصومت. حضرت مولانا يوكسكدن
يرده‌كى دامك دانه‌سنى كورن بر
قوشجغزك برسمايه، بر اوغدايه باقه
باقه نهايت مغلوب سوق طبيعت
اوله‌رق دانه جهتنه كيتديكنى حكايه
ايتديكى صيره‌ده « اين نظر باآن نظر
چاليش كرد — ناكهانى ازخرد
خاليش كرد» بيورمشدر .

چاه [ف] قويو، چوقور: «پيش قدمنده كوره‌مز چاهى
منجم — كاظم» مخففى: چه: «چه
دكل سيب زنخدانده برقالمش(نديم)
— زخم انكشت نكاه انتخابكدن
سنك»

چاى [ف] قاينـاديلوب ايچيلن معروف ياپراق : «شمدى
ايرانده قناعت ايدرز چاى ايله بز
— منيف»

چپ [ف] صول: چپ وراست. چشم چپ. دست چپ .
چپ انداز = غدار، حيله‌كار :
« بن اومهرو ايله (راغب) ايشمى
صاغ ايتدم — امتنان ايلمسون
چرخ چپ انداز بكا» چپ اندازى
= چپ اندازلق . « اولورمى را-
ستكاران مائل طورچپ اندازى ؟»

چتر [ف] كولكه‌لك ، چادر ، شمسيه . چتر عنبرين =
قاراكلق كيجه .

چَرا [ف] اوتلامه . چراگاه، چراگه = حیوان اوتلایه‌جق یر، اوتلاق، چاییر. کسر ایله غلطدر.

چَرْب [ف] سمیز، یاغلی: چرب وشیرین. چرب وخشك = غث وسمین.

چَرْخ [ف] سماء، فلك: چرخ پیر: «چرخك سکا مقصدی یماندر — غالب» «نه لطف ایلرسه‌ك ایت بر ابلهك حقنده تك ای چرخ — بولندرمه آنکله اهل استعدادی بر یرده — سالم» § تکرلك کبی حرکت دوریه‌سی اولان شی، چرق: چرخ دوار. چرخ‌گردان. چرخ شکسته. چرخ اورمق = دائره تشکیل ایده‌رك دونمك. چرخ زن = چرخ اوریجی، اوران. چرخ زنان = چرخ اوره‌رق: «ذره‌لر محفل خورشیده چیقار چرخ زنان» (چرخ زنان) (چرخ زن) ك جمعیده اوله‌بیلیر. (چرخ فلك) تعبیر کهنه‌سندن ادبا یوز دوندرمشدر.

چَرْخَه [ف] المیه، چیقریق کبی دور ایدن شی § برفرقه عسکریه‌نك ایلریسنده بر طاقمك دشمن ایله محاربه‌یه باشلامق اوزره ایتدیکی حرکت: چرخه‌جی. چرخه طوپی.

چَرْغَنْد [ف] (جرغند) ایله مترادفدر.

چَرَنْدَه [ف] اوتلاییجی، اوتلایان.

چَسْپان [ف] یاقیشیجی، لایق، مناسب.

چَشْم [ف] کوز: چشم سیاه. چشم کریان. «اوچار او چشم کبودك خیالی چشمه‌ده — نائلیٔ قدیم» چشم آشنا = کوز آشناسی. چشم آشنایی = کوز آشنالغی. چشم آویز = نقاب، پچه. چشم چراغ = روشنیٔ دیده، نور دیده، نورعین. چشم‌زخم = اصابت عین، نظر دکه. چشم‌دریده، دریده چشم = بی ادب، حیاسز.

چَشْمَه [ف] پیکار، صوقاینانغی، صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مقسمی. چشمه‌سار = چشمه‌سی چوق اولان یر. اکثریا (چشمه) و (چشمه باشی) موقعنده

ايراد اولنور. چشمهٔ حيوان، چشمهٔ خضر = آب حيـات چشمه‌سى:
« بن سنك آب حيات لبكك تشنه‌سى‌يم — طالب چشمهٔ حيوان ايسه‌م انسان دكلم — عونى »

چَشْن [ف] دوكون، ضيافت: چشن عظيم.

چَشَنْدَه [ف] طاديجى، طادان

چَغانَه [ف] برنوع ساز. اكثريا (چنك) ايله برلكده ايراد اولنور: «چنك وچغانه ذوقى برآز طورسون الامان — نديم» «وير باشقه حالت دل عاشقانه — بو دلكش هواده بوچنك وچغانه»

چَغْز [ف] قورباغه.

چَكْ [ف] پوليچه. فى الاصل (برات) معناسنه‌در. (صك) بوندن معرّبدر.

چَكاچاكْ [ف] اجسام صلبه‌نك، خصوصيله اسلحه‌نك تصادمندن حاصل اولان سس: چكاچاك رماح. چكاچاك سيوف. فردوسينك «چكاچاك خنجر بكردون رسيد — زهندوستان خون بجيحون چكيد» بيتى بين الادبا مشهوردر.

چَكيدَه [ف] طاملامش.

چَليپا [ف] خاج: «كردنده كافرك اولمش چليپا غرق نور — جلال»

چَمانْ [ف] صالنيجى، صالنه‌رق يوربين: «ميـل چمن ايتمزميسين اى نخل چانم ؟»

چَمَنْ [ف] آغاجلى، چيچكلى، يشيللك اولان ير: «خيمه‌لر قوردى ينه صحن چمنده ازهار — باقى» «ايتدى تشريف چمن ملكنى سلطان بهار — وله» § تازه يشيل اوت: «لب جوده كال صنعى هر برك چمن سويلر — نابى» چمنزار، چمنستان = ايكى معناسنه كوره چمنلك. چمن صفّه = چمن قاپلى صفه، سد. جيمك كسريله غلطدر.

چِنار [ف] معروف آغاج. مرور زمان ايله كندى كنديـنه طوتشور يانار ديرلر: «چنار آسا درونـدن طوتشمش نخل زيبادر — صبرى» شاعرك برى مقام تمدحده «سالخورده چناردر قلمم» ديمش! كسر ايله غلطدر.

چَنْبَرْ [ف] بر دائره‌یی احاطه ایدن شی: دف چنبری. چنبری = چنبر بچمنده، چنبریمسی: «بر بیچم ویرمش رقیبك خط چیچكلی رویته — چهره‌سن غرباله دوندومش اوریش چنبری» درچنبر = چنبر ایچنده، ضبط آلتنده. ندیمك «بیكیتمی اولدك آجانم نه در بو قرمزی شال؟ — باشكده دون دها باغلیدی قرمزی چنبر» لطیفه‌سنده اولدیغی كبی باش یمنیسنه‌ده (چنبر) دینیلیر.

چَنْد [ف] بر قاچ. قوللانلمامغه باشلامشدر. یكی یولده یازی یازانلر «چند روز اقدم» كبی عباره‌لری كولنج عد ایدیورلر. نظمده استعمال اولنه بیلیر.

چَنْدانْ [ف] او قدر. استعمال جهتیله (چند) ك اشیدر.

چَنْگ [ف] پنجه: «كوكلم الدن كیتدی سودانك نه غالب چنگی وار!» § برنوع ساز. چنگی = چنگ چالان سازنده. ذاتینك «بر چنكی كوزل سودم شرمایه‌یی چالدردم» مصراعنده اولدیغی كبی چالوب چاغیران مختاله‌یه‌ده اطلاق اولنور.

چَنْگالْ [ف] چنكل: چنكال اهمال. (پنجه) معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر: چنكال شاهین.

چَنْگُلْ [ف] (چنكال) ایله مترادفدر: چنكل شهباز.

چَوْگانْ [ف] اوجی اكری بر نوع جرید.

چَهارْ [ف] درت. چهار بالش = چار بالش. چهارپا = چارپا. چهار پاره = چارپاره: «الندە مطرب بزمك چهار پاره كوره — ندیم» چهارشنبه = معروف كون. چهارم، چهارمین = چارم، چارمین. كسرایله غلطدر.

چَهْرَه [ف] یوز، انسان یوزی، صورت: «آغلامش چهره‌لی صوفی نه بلا! — جنته كیرسه‌ده كولمز مثلا — سنبلزاده» چهره‌پرداز = مصور، رسام. چهره‌گشا = چهره آچیجی، چهره‌سنی آچیجی. (چهره پرداز) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر: «آكا ویرمشدی كمال زینت — كاتب چهره كشای فطرت — خاقانی» فی الاصل جیمك كسریله‌در.

چ

چِرا [ف] (چون) ه باق .

چِراغ [ف] فتیل، موم، قندیل: « دشمنلرك چراغی دیمم روشن اولمسون — حقدن بولور ایدن کوتولك بندن اولمسون — لا» § چراق : « حیرت کبی بیك چراغك اولسون » چراغان = قنادیل وسائره ایله ترتیب ایدیلن دونغا . چراغِ چشم = روشنیٔ دیده ، نورعین . فتح ایله‌ده لغتدر .

چِرك [ف] کیر، پاس: « چیقماز اول چرك که پیراهن بقالده‌در — نابی » چرکاب = کیرلی صو، چرکف .

چِرکین [ف] حسنسز، (کوزل) مقابلی. فی الاصل کیرلی پاسلی معناسنه‌در.

چِکل [ف] ترکستانده کوزلی چوق بر شهر ایمش .

چِل [ف] (چهل) مخففی .

چِلّه [ف] ایپلك دسته‌سی § درویشلرك خلوته قاپاندقلری، خدمت مخصوصه‌ده بولندقلری مدت . اکثریا قرق کون اولور . تشدید ایله استعمالی غالبدر : « ای چلهٔ عشق طولمدکی ؟ — فیضی » حسن طبیعت اصحابندن بعض خواندکان بومصراعی « ای چلهٔ عشق دها طولمدکی ؟ » صورتنده تصحیح ایدرلر. چله شکن = چله‌قیریجی، چله قیران درویش . چله‌کش = چله چکیجی، چکن . (چله) مطلقا بلا، مشقت موقعنده‌ده ایراد اولنور. یای کیریشی معناسنه‌دخی کلدیکندن اشعار قدماده اکثریا (ابرو، تیر، کمان) کلمه‌لریله جمع اولنوردی . فطنت بیله « چلهٔ سختن چکرهردم کمان ابرولرك » دیمشدر .

چِمْ [ف] كسلمش چنلی طوپراق قطعه‌لرینه اطلاق اولنور. فی الاصل یوصون معناسنه‌در.

چِه [ف] نه. (چه سود) (چه فائده) كبی بعض تعبیراتده قوللانیلیردی. شمدی كیسه‌یه یكندیریله‌میور. «نه وار ایكن چه‌یه نه لزوم وار؟» سؤالنه جواب ویرمك مشكلجه‌در. نظمده (نه فائده) یرنده (چه سود) دینیله‌بیلیر: «طعن اعدادن نه غم مدح احبادن چه سود؟ — اشرف» (كیفیت) كلمه‌سی موجود ایكن نثرده (چه گونگی) تعبیری غریب كورینور.

چِهِلْ [ف] قرق: چهل سال.

چیدَه [ف] طوپلانلمش، دوشیرلمش: میوهٔ چیده. (برچیده) میوه حقنده قوللانلماز. مثلا چكیلوب طوپلانلمش اتكه (دامن برچیده) دینیلیر. (برچیده دامن) تعبیری اكثریا (مستغنی) موقعنده ایراد اولنور. بو حالده قوروغنه برده (استغنا) طاقه‌رق (برچیده دامن استغنا) دیمك یولسز اولور.

چیرَه [ف] غالب، مستولی. چیره‌دست = طوتدیغی ایشی مكملاً یاپان، ماهر، استاد. چیره دستی = چیره دستلك.

چیزْ [ف] شی. ناچیز = بر شی دكل، پك اهمیتسز. اشیا واشخاصه وصف اولور: هدیهٔ ناچیز. بندهٔ ناچیز. ناچیزی = ناچیزلك. ناچیزانه = ناچیز اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده: تألیف ناچیزانه. بو تعبیرلر اكثریا مقام تواضعده ایراد اولنور.

چیسْتانْ [ف] بیلمه‌جه. (چیست‌آن) دن مخففدر.

چینْ [ف] قیوریم، بوكلم، بوروشوق: چین‌زلف. چین گیسو. چین ابرو. چین جبین. § چیننده، طوپلاییجی، دوشیریجی. بو معناده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: میوه‌چین.

چینَه [ف] قوش یمی: «مرغ آنجا رود كه چینه بود — سعدی» = قوش یم اولان یره كیدر. چینه‌ریز = یم دوكیجی، دوكن: صیاد چینه ریز.

چُ

چُسْت [ف] سريع الحركه، چويك. چستى = چستلك. عربى جيم ايله غلطدر.

چُمْچُمَه [ف] چامچاق دينيلن قاب.

چُنْبُكْ [ف] صيچرامه، آتلامه، پرنده آتمه. چنبك‌زن = پرنده آتيجى، آتان.

چُوبْ [ف] آغاج پارچه‌سى، اودون، صوپا: چوب خشك. چوب تأديب. چوبين = آغاجدن: پاى چوبين. كاسهٔ چوبين. بوكا بدل (چوبينه) دخى قوللانيلير. چوبخوار = آغاج قوردى.

چُوبانْ [ف] معروف. «چونكه چوبان خفت‌كرك ايمن شـود — حضرت مولانا» = چوبان اويويجه قورد امين‌اولور.

چُوبَكْ [ف] دكنك، صـوپا، چوماق. چوبك زن = بكجى، پاسبان، طاوولجى: چوبك زن محله.

چُوبَه [ف] اوقلاغى.

چُوخا [ف] چوقه.

چُونْ [ف] نون وزننده. نصل. دائما (نيچون) معناسـنه اولان (چرا) ايله برلكده استعمال اولنور. برى كيفيتـدن، ديكرى علتدن سؤال ايچوندر. (چونُ‌وچرا) نصل؟ ونيچون؟ ديمك اولور: «بحر افكاره طالوب چكمه املك — نكتهٔ چون وچرادن ال چك — خاقانى» يالكز اوله‌رق هيچ برى قوللانلماز. فارسيده تشبيه وتوقيت اداتى اوله‌رق قوللانيلان (گون) وزننده (چون) ومخففى اولان (چو) ايله يالكز ادات تشبيه اوله‌رق قوللانيلان (همچون) ومخففى اولان (همچو) لسـانمزده قوللانلماملیدر.

چونکه [ف] ادات تعلیل: قارداش کبی سویشیورز، چونکه بر وطن اولادی یز. «ملت بختیار یکدل اولور — چونکه آماله اویله نائل اولور» § ادات توقیت. (مادام‌که) یرینی طوتار: «چونکه بلبلسین کوکل بر کلستان لازم سکا — ندیم» (چونکیم) صورتنده قوللانلمامل‌ی.

ح

حاء [ع] (ح) حرفنک اسمی.

حائر [ع] حیرتده قالان، متحیر.

حائز [ع] مالك: فلان رتبه‌یی حائز. فلان نشانی حائز. حائز اهمیت. حائز فضیلت. «درسه‌ك اوله‌یم کمالی حائز — تضییع زمانی کورمه جائز»

حائط [ع] دیوار: حائط مائل.

حائك [ع] جولاه، چولهه.

حائف [ع] ظالم. الحائف خائف = حائف خائف اولور.

حائل [ع] ایکی شی آره‌سنه کیرن شی: آغاجلق حائل اولدیغندن دکیز کوریله میور.

حاتم [ع] سخوتله مثل اولان ابن عبد الله بن سعد: «جم جامنی نوش ایتدی سوردی دمنی حاتم — مجلس ینه اول مجلس عالم ینه اول عالم — رجی» منسوب اولدیغی قبیله‌نك اسمی عد اولنان (طیّ) حقیقتده ـ اعظم قبائل عرب اولان ـ اوقبیله‌نك پدرینك نامیدر. نسبتنده (طائی) دینیلیر. (طیء) لفظنی (طی) صورتنده تخفیف ایتدیکمزدن (حاتم طائی) دیدیکمز کبی (حاتم طی) دخی دیرز. نفعینك «جم بزم وحاتم مکرمت ممدوح اصناف امم» مصراعنده‌کی

(حاتم مکرمت) کبی بر خیلی وصف ترکیبلرك مدار تشکیلیدر . بونلر یاء نسبتله (حاتمی کرم) صورتنده‌ده تشکیل اولنه بیلیر . حاتمانه = حا- تمجه‌سنه : کرم حاتمانه . فی الاصل تانك کسریله‌در .

حاجِب [ع] قاپوجی، پرده‌جی: «ملکك حاجبی ابو-القاسم — دیدی: رعنا بیلیر که هر مسلم» § قاش . حاجبین = قاشلر، ایکی قاش : «وار ایدی بر خالی بین الحاجبین»

حاجَتْ [ع] انسانك محتاج اولدیغی شی، لزوملو خصوص : عرض حاجت . طلب حاجت . اسعاف حاجت . جمعی : حاجات . قاضی الحاجات = حاجتلری اسعاف ایدن، جناب حق. (حاجت) احتیاج، لزوم مقامنده‌ده قوللانیلیر: آکا حاجتمی وار؟ آکا حاجت یوق. «آکلادك حال دلی تعریفه حاجت قالمدی» (نه حاجت؟) یاخود (حا-جت‌نه؟) تعبیری (نه احتیاج وار؟) (نه لزوم وار؟) مقامنده ایراد او-لنور: «حال دلی سؤاله نه حاجت‌که دمبدم — سویلر زبان حال ایله هر بر نگاهمز — فصیح» «بر واقعه کیم خیر اوله تعبیره نه حاجت؟— عارف» «ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت نه؟— اولور مرآته صورت مرتسم رسامه حاجت نه ؟ — سید وهبی»

حاجّ [ع] حاجی . (الحاج) صورتنده قوللانیلیر . حرمین شریفینی موسم مخصوصنده زیارت ایدن ذاته (حاجّ الحرمین) دینیلیر .

حاجی [ع] حج ایدن ذات : «حاجی‌ده صبحه‌دك طورر اول آستانه‌ده — ثابت» اصلی مدغمی (حاجّ) اولان (حاجج) در .

حادِث [ع] حدوث ایله متصف، حدوث ایدیجی، ایدن: عالم حادثدر. متکلمین بیننده اختلاف حادث اولدی . اختلاف حادث . اختلافات حادثه .

حادِثه [ع] حدوث ایدن حال: خسوف بر حادثه‌در . انسانك وجودنده چیبان پیدا اولمسی بر حادثه‌در § کوچك وقعه . جمعی اولان (حادثات) اکثریا (یکیدن یکی‌یه وقوع بولان احوال) مقامنده

ایراد اولنور: «حکمت! تقابل اوزره‌ـ
در احکام حادثات — البت ایدر
ورای صفادن کدر ظهور»

حادّه [ع] تل وصیرمه دوکمکه مخصوص بر آلت. (حادهٔ تدقیق) تدقیق حاده‌سی یعنی حاده کبی اولان تدقیق معناسنه بر تعبیر تشبیهیدر: مسئله‌یی حادهٔ تدقیقدن چکیردی. بومعناده (حدّه) استعمالی غلطدر. ذاتاً (حادّه) کسکین دیمك اولان (حادّ) ك مؤنثیدر: سیوف حاده. رایحهٔ حاده. زاویهٔ قائمه‌دن کوچك اولان سیوری کوشه‌یه (زاویهٔ حاده) اطلاق بومناسبتله‌در.

حادی [ع] برنجی: بادیءحادی § حیواناتی، خصوصیله دوه‌لری نغمه ایله سوریجی، سورن.

حاذِر [ع] حذر ایدیجی، یدن: رهرو حاذر.

حاذِق [ع] حذاقت صاحبی، حذاقتلی: طبیب حاذق. حکیم حاذق. ادیب حاذق. صنعتکار حاذق. حاذقانه = حاذق اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مداوات حاذقانه. حاذقیّت = حاذقلق.

حارّ [ع] حرارتلی: علاج حار. اقلیم حار. اشربهٔ حارّه. بلاد حارّه.

حارِث [ع] حراثت ایدیجی، ایدن.

حارِس [ع] حراست ایدیجی، ایدن: حارس ممالك. حارس دار.

حارِق [ع] نظمده (مُحرق) ه بدل قوللا نیله‌بیلیر: خیال حارق. اندیشهٔ حارق. افکار حارقه. تصورات حارقه.

حارِقه [ع] آتش: حارقهٔ سودا. حارقهٔ عشق. حارقهٔ ندامت.

حازِم [ع] حزم ایدیجی، ایدن: مرد حازم. امیر حازم. حازمانه = حازمجه‌سنه: حرکت حازمانه. تحمل حازمانه.

حاسِد [ع] حسد ایدیجی، ایدن: خصم حاسد. «لطف ایله حاسد بدخواهه ندامت کلمز — نابی» «آز بلا صانمه افندی حسدی — محو ایدر حاسدی کندی

حسدی » حاسدانه = حاسدجه‌سنه: اضطراب حاسدانه . تلاش حاسدانه . مؤاخذهٔ حاسدانه .

حاسِمْ [ع] حسم ایدیجی، ایدن: حاکم حاسم . حکم حاسم .

حاسَّه [ع] حس ایدیجی، ایدن. (حاسّ) ك مؤنثیدر :
قوای حاسه. اکثریا موصوفی حذف اولنه‌رق (قوهٔ حاسه) مقامنده قوللانیلیر: حاسهٔ ذوق. حاسهٔ رؤیت. حاسهٔ سمع . حاسهٔ شم. حاسهٔ لمس.

حاشا [ع] ادات تنزیه . ایراد ایدن «آنی بویله اوصافدن تنزیه ایدرم» دیمش قدر اولور: حاشا! جناب حق ظلم ایتمز. حاشا! حضرت پیغمبر شاعر دکلدر. استفهام انکاری‌یی متضمن اولان جمله‌لرده اکثریا تأخیر اولنور: قرآن کریمه شعر دینیلیرمی ؟ حاشا ! ابتداده بعضاً (که) ویا (کیم) ایله ایراد اولنور. بوحالده جمله برفعل التزامی ویا آنك یرینی طوتان بر امر غائب صیغه‌سی ایله بیتر: حاشا که او ذات بویله بر سوز سویلمش اوله — یاخود — اولسون! نظمده فعلك تقدیمی جائزدر : « هر جهتدن فارغم عالمده حاشا کیم اوله — رزق ایچون اهل بقا اهل فنانك چاکری — فضولی »

حاشِرْ [ع] حشر ایدیجی ، ایدن : ندای حاشر . نفخهٔ حاشره .

حاشَ لِلّٰه [ع] قرآن کریمدن مقتبس تعبیراتدندر. (حاشا) مقامنده ایراد اولنور : « حاش لله که اهدایه سزادر دیه‌یم — شانه عرض ایلدم آنجق او کریم الشانه — ثابت »

حاشِیَه [ع] کنار، پرواز § کتاب ویا مکتوب کنارینه یازیلان یازی، در کنار § برکتابك مندرجاتنه دائر جابجا ایضاحات وملاحظات یازمق صورتیله وجوده کتیریلن تألیف .

حاصِبْ [ع] اورته‌لغی توز طوپراق ایچنده براقان شدید روزکار .

حاصِدْ [ع] اکین بیچن آدم، اوراقجی .

حاصِر [ع] حصر ایدیجی ، ایدن .

حاصِل [ع] حصوله کلیجی ، کلن؛ حصول بولیجی، بولان : « نامه‌ك دلزاره واصل اولدی — اوق دکدی ویاره حاصل اولدی — غالب » « حاصل ایتدك آرزوسن کوکلك لطف ایلدك » جمعی اولان (حاصلات) بر ایشدن، بریردن حصوله کلن شیلره اطلاق اولنور: غزته‌جیلك حاصلاتی. پوسته حاصلاتی .

حاصِن [ع] و

حاصِنه [ع] عرض اهلی، عفتلی قادین. جمعی: حاصنات.

حاضِر [ع] حضورده ، کوز اوکنده اولان شخص: « مادام که دلبر آنده حاضر — — موقعـده در احسن المناظر » جمعی: حاضرون، حاضرین § اجرا ایتمك وایدلمك ایچون لازم کلن حال وکیفیت اوزره بولنان شخص وشی: « آیت سجده کلدی حاضر اولك — وحید» طعـام حاضردر . حاضر بالمجلس = مجلسـده حاضر اولان شخص. حاضر جواب = برسوزه درحال جواب ویرن، برسوزك چارچابوق قارشیلغنی بولان: « بر سؤاله برقوماز اول غمزهٔ حاضر-جواب — نفعی » « هر بر سؤاله غمزه‌ك حاضر جواب کوستر — وجدی » حاضر جوابی = حاضر جوابلق .

حاضِنه [ع] چوجقلری تربیه ایدن قادین ، دایه : حاضنهٔ شفیقه .

حاطِب [ع] اودون دوشیریجی، دوشیرن . کیجه وقتی اودون دوشیرن دیمك اولان (حاطب-اللیل) تعبیریله صاچه صاپان سویلین آدم اراده اولنور . (حاطب لیل) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

حافِر [ع] قازیجی، قازان : حافر بئر § دابه قسمنك طیرناغی .

حافِظ [ع] صاقلاییجی، صاقلایان: حافظ اموال. حافظ نقود. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: حافظ حقیقی. حافظ مطلق § ازبر-

لهیجی، ازبرله‌ین : « حافظ اشعار حافظ رند اولور » « حافظ الفاظ بی معنی جناب ازبری » مطلق ذکر اولندقده (حافظ قرآن) دیمك اولور: «کتابك رازمکتومندن اولماز محفظه آگاه — ینه اخلاصی بیلمز اولسه‌ده اهل ریا حافظ — سنبلزاده » حافظ سورهٔ یوسف = علمی آز اولان ذات .

حافِظه [ع] حس اولنان شیئك اثرینی ذهنده حفظ ایدن قوت، ازبرله‌یوب اونوتمامق قوتی: قوهٔ حافظه . موصوفسز اوله‌رق دخی قوللانیلیر: « صوره‌یم سویلدیکك سوزلری اصحابکدن — آنلرك حفظنه وقف ایلیه‌یم حافظه‌می » حافظه تزیین ایدیجی دیمك اولان (حافظه پیرا) کبی ترکیبلرده موصوف دائما محذوفدر.

حافَه [ع] قییی، کنار : حافة الوادی . حافهٔ طریق . جمعی : حافات .

حافی [ع] پك آکرامجی بشوش آدم § یالین آیاق یورین. حافیاً = یالین آیاق اوله‌رق .

حاقّه [ع] بلیهٔ ثابته § قیامت، قیامت کونی .

حاکِم [ع] حکم ایدیجی، ایدن: «آره‌دن بیك بو قدر سال مرور ایتمش ایکن — دل حساسده حاکدر او تأثیر هنوز — غزوهٔ بدر حقنده » § بین‌الناس وقوع بولان دعوالره باقان مأمور شرعی . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: حاکم حقیقی. حاکم مطلق. حاکمانه = حاکمجه‌سنه: طور حاکمانه . حاکمیّت = حاکملك .

حاکی [ع] حکایه ایدیجی، ایدن: بو ذات فلان حکایه‌نك حاکیسیدر . بو تحریرات فلان ماده‌یی حاکیدر.

حال [ع] هر شیده‌کی وصف متغیر، صفت متغیره، هر شیئك ایچنده بولندیغی کیفیت: «مجبردر حال عالم کل کولر ابر بهار آغلار — نوعی» « حال دلی اول آفته تقریره حاجت؟ — عارف» درویشلره عارض اولان کیفیته (حال) اطلاقی دوامسز اولدیغی ایچوندر . دواملی اولنجه (مقام)

تعبير اولنور. « هست بسيار اهل
حال از صوفيان — نادرست اهل
مقام اندرميان — حضرت مولانا »
= صوفيلر ايچنده اهل حال
چوقدر، فقط اهل مقام نادر بولنور
§ الآن ايچنده بولنديغمز زمان،
ماضى ايله مستقبل آره‌سى: زمان
حال. حالاً = حال جهتيله، حاله
كوره § حاله دلالت ايدن صيغه،
تعبير. درحال، فى‌الحال = همان.
چارچابوق: «بو اثر صفحهٔ تبييضه
چكلدى فى‌الحال — جودت» بهمه‌
حال = هرحالده، البته. على كلّ
حال = اولديغى قدر، اولوريله.
عربيده بعضاً مؤنث اعتبار اولنان
(حال) ك تأنيثى لسانمزده معتبر
دكلدر. حال بوكه ديمك اولان
(حال آنكه) تعبير كهنه‌سى مر-
دوددر. هنوز معناسنده قوللانلمقده
اولان (حالا) (حالاً) مخففيدر.
تخفيف ايله موقع استعمالى دكشمشدر:
«شيخمز حالا بزى ارشاد سودا-
سنده‌در» وقتيله هنوز وشمديلك
معناسنده مستعمل اولان (حاليا)
متروكدر. تشديد ايله (حال) (حلول)-
دن اسم فاعلدر. حلول ايدن سنه
وآى ديمك اولان (سال حال) (شهر
حال) تعبيرلرنده مخففدر. مؤنثى
(حالّه) اولديغنه كوره (سنهٔ حالّه)
ديمك لازم كليرسه‌ده تسهيل تلفظ
ايچون (سنهٔ حاليه) تعبيرينه انتقال
ايدلمشدر. بونده‌كى (حال) (حلول)
دن اوله‌ماز. (حاليه) بيلديكمز حاله
منسوب يعنى شمديكى ديمكدر.

حالَت [ع] (حال) ايله مترادف، حتى آنك مؤنثى عد او-
لنورسه‌ده اكثريا (شايان دقت اولان
حال) مقامنده قوللانيلير: « قلبمه
اى (حالتى) بيلمم نه حالتدر كلن!»
«دورى دونمش ساغرك صهباده
حالت قالمامش — نيلى» «دواسازين
براقش حالت بيمار حيرتده»

حامِد [ع] حمد ايديجى، ايدن: عبد حامد. جمعى: حا-
مدون، حامدين.

حامِض [ع] اكشى. حامضيّت = اكشيلك.

حامِل [ع] طاشيجى، طاشييان، كوتوريجى، كوتورن:
حامل نشان. حامل ورقه. حامل
باركران. حاملاً = حامل اوله‌رق،
اولديغى حالده.

خامِل [ع] و

خامِله [ع] کبه قادین .

خامی [ع] حمایه ایدیجی، ایدن: حامیٔ دین مبین . حامیٔ ضعفا .

خانِث [ع] ایتدیکی یمینی یرینه کتیرمییجی، کتیرمین .

خانوت [ع] دکّان : حانوت کبیر . حانوتِ عنکبوت . میخانه‌یه‌ده دینیلیر .

خانه [ع] میخانه . جمعی: حانات .

خانِیه [ع] شراب .

خاوی [ع] شامل، جامع : مسائل نافعه‌یی حاوی برکتاب .

حَبّ [ع] دانه . حبّ الغمام = یاغان طولو § دانه حالنده یوتیلان دوا .

حَبائِل [ع] (حِباله) نك جمعی . حبائل الشیطان، حبائل شیطان = نسوان . حبائل الموت، حبائل موت = اسباب موت .

حَباب [ع] صو اوزرنده پیدا اولان قابارجق : « حباب باده آسا کوزلرم قالدی مل اوستنده — بلیغ » « بی دل وبی‌خانمان بی چاره بر بن برحباب — فانی » (شبنم) معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر .

حَبّال [ع] ایپ، اورغان صاتان؛ ایپجی، اورغانجی .

حَبَّذا [ع] نه کوزل! نه‌سویملی! مألنی مفید ادات تحسین: « حبذا باغچهٔ پادشه روی زمین! — کورسه رضوان ایدر استادینه یوز بیك تحسین — نفعی » قوللانلمامغه باشلامشدر .

حَبْس [ع] بر یره قاپامق، قاپانمق: برجانی‌یی حبس . برمتهمك حبسی . (محبس) معناسنده قوللانلدیغی کبی آلیقویمق مقامنده‌ده قوللانیلیر . حبسه القا . حبس دموع .

حَبْلْ [ع] ایپ، اورغان: حبل متین. حبل الله = قرآن کریم، شرع قویم، دین اسلام. حبل‌الورید، حبل ورید = بویون طاماری، شاه طامار.

حَبَّه [ع] دانه. حبهٔ سودا = چورك اوتی. حبهٔ خضرا چیتلنبك.

حَبیبْ [ع] سوکیلی، محبوب: «صانمه کیم احباب حالندن اولور غافل حبیب — فضولی» «سودی اول نوری حبیبم دیدی حق — خاقانی» حبیب الله = حضرت پیغمبر.

حَتْفْ [ع] موت. قدمانك قوللاندقلری (حتف انفه وفات) اورته‌ده ضرب، جرح کبی برسبب اولمقسزین اجل موعودیله اولمکدن عبارتدر.

حَتّیٰ [ع] عطف تنبیهی اداتی. معطوفی باشقه‌جه نظر دقته عرض ایدر: چوق یاغمور یاغمش، حتی اولری صو باصمش. کورمه‌مش، حتی ایشتمه‌مش. (حتی) دن صکره ذوقاً لزوم کور-لمدکجه (بیله) اداتی ایراد ایدلمه‌ملیدر.

حَثّ [ع] ترغیب، تشویق.

حَجّ [ع] مبنای اسلام اولان ارکان خمسه‌دن بری بولنان فریضه‌یی ادا ایچون مکهٔ مکرمه‌یه کیتمك. قصد وتوجه معناسندن مأخوذدر.

حَجّاج [ع] مشهور ظالم. دلیل ایله غلبه ایتمك معناسنه اولان (حجّ) دن مأخوذدر. حجاجانه = حجاجه یاقیشه‌جق صورتده.

حَجّام [ع] حجامت ایدیجی، حجامتجی: «اولمه لب‌تشنهٔ خون شیشهٔ حجام کبی — نابی»

حِجامَتْ [ع] صورت معروفه‌ده قان آلمه. فی الاصل حانك کسریله‌در.

حَجَبه [ع] (حاجب) ك جمعی.

حَجْر [ع] مالنده تصرفدن منع. حجراً = حجر صورتیله.

بو معناده (حَجز) دخی قوللانیله بیلیر. (حجر) آغوش معناسنه‌ده کلیر: فلانك حجر تربیتنده بیودی. کسر وضم ایله‌ده لغتدر.

حَجَر [ع] طاش: حجر شجر. حجرِ اسود = کعبهٔ معظمه دیوارنده‌کی معروف سیاه طاش. (حجر اسعد) دخی دینیلیر.

حَجْم [ع] ال ایله یوقلانه‌جق جثه، مقدار. اشیا حقنده قوللانیلیر: کتابك حجمی. چکمجه‌نك حجمی. حجماً = حجم جهتیله: حجماً بیوك.

حَدّ [ع] صینیر. ایکی دولت طوپراغنك بر برینه بیتشدیکی یره (سرحد) تعبیر اولنور § درجه، مرتبه: «آلچالیر البته حدندن زیاده یوکسلن — ژیلبر» «بیل حدیکی اول شان حقیقی ایله خرسند — نفسه خطاب» § بر شیئك کسکین اولان یری، آغزی: حد سیف § مجرمك کندیسنی وباشقه‌لرینی ارتکاب جرمدن منع ایده‌جك یولده تعزیر وتأدیبی: حد شرعی.

حَدائِق [ع] (حدیقه) نك جمعی. (حدایق) صورتنده یازلمامالی.

حَداثَت [ع] اول، ابتدا. تازه‌لك، کنجلك مقامنده قوللانیلان (حداثت سن) تعبیرینه بدل ساده‌جه (حداثت) دخی دینیله بیلیر.

حَدّاد [ع] دمیرجی، چلنکیر.

حَدَب [ع] قانبور اولمه، قانبورلق.

حَدْس [ع] ظن وتخمین. حدسیات = ظنیات، تخمینیات.

حَدَق [ع] بادنجان.

حَدَقه [ع] کوزك قاره‌سی، کوز ببکی.

حَدیث [ع] حضرت پیغمبرك کلام شریفی § آندن بحث ایدن علم § خبر، قصه، سوز: حدیث هول قیامت. حدیث درد فرقت § یکی، تازه. حدیث السن

= كنج، نوجوان. (حدث السن) دخی قوللانیلیر.

حَدید [ع] حدتلی، تیز. حدید المزاج = تیزمشربلی § كسكین: سیف حدید. بصر حدید. حدید البصر = كوزی كسكین § دمیر. حدیدیّه = دمیره متعلق، دمیردن: ادوات حدیدیّه.

حَدیقه [ع] آغاجی چوق صولو باغچه.

حَذاقت [ع] مهارت، استادلق. اكثریا طبیبلره اسناد اولنور.

حَذَر [ع] صاقنمه، قورقمه: «شمشیر زبانمدن احبا حذر ایلر — نفعی» «قلب درویشه طوقنمه حذر ایت — سنبلزاده»

حَذف [ع] آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: بر كلمه‌یی حذف. بر حرفك حذفی.

حَذور [ع] زیاده حذر ایدیجی، ایدن. متبصر، متیقظ مقامنده‌ده ایراد اولنور.

حَرّ [ع] حرارت: حرّ شدید. حر نار جهنم.

حَرّاث [ع] اكینجی، چفتجی.

حَرارت [ع] صیجاقلق: حرارت شدیده.

حَراضت [ع] دردك، علتك اوزایوب كیتمسی، مزمن اولمسی.

حَرّاقه [ع] ادوات محرقه ایله مجهز حرب كمیسی.

حَرام [ع] ممنوع، شرعاً ممنوع اولان شی، (حلال) مقابلی. (حرام اولسون!) تعبیری ایچنه سینمسون! حقنده مضر اولسون! مقامنده ایراد اولنور: «چنده ناسزالرله او شوخك — حرام اولسون خرام نازی بنسز! — نیلی» «حرام اولور بكا كیفمجه اولمیان عشرت — شرابی نیلیم احباب مشربمجه دكل! — عونی» حرام زاده = پیچ.

حَرب [ع] جنك: فن حرب. میدان حرب. حرباً = حرب ایله، حرب ایتمك صورتیله:

حرباً ضبط اولندی . حربگاه ،
حربگه = حرب یری، جنك میدانی .
دار الحرب = اهل اسلام ایله
بینلرنده صلح اولمیان مشرکین بلادی .
داهیة الحرب = ناپولیون بوناپارت
کبی قوماندانلقده ماهر اولان .

حَرْبَه [ع] قیصه مزراق طر-
زنده بر نوع سلاح .

حَرْف [ع] کلمه‌لری تشکیل
ایدن اشارتدن هر بری
§ سوز : « حرف رجا زبانم ایله
آشنا دکل — نابی » حرف انداز
= سوز آتیجی، آتان . حرف-
اندازی = حرف اندازلق . حرفگیر
= سوزده عیب آرایجی، آرایان :
« حرفگیر اولمه ظرافت صاتمه
— سنبلزاده » حرفگیری =
حرفگیرلك .

حَرْق [ع] (احراق) ایله مترا-
دفدر .

حَرَكَت [ع] تپرنمه، قیملدانمه :
حرکت وسکون .
حرکت حشرات § ایش، ایشلنیلن
ایش : حرکت ناپسندیده . جمعی :
حرکات . تراکیب عربیه‌ده (حرکه)
صورتنده قوللانیلیر : سریع الحرکه .
بطیء الحرکه .

حَرَكَه [ع] اوستون، اسره،
اوتره دینیلن اشارات
خطیه‌دن هر بری : وضع حرکه §
حرفك ساکن اولمامسی حالی . بو
معنالرده (حرکت) صورتنده قوللا-
نلماز .

حَرَم [ع] مکهٔ مکرمه‌ده معروف
مواضع شریفهٔ محدوده .
حرمین = مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ
منوره : « دیرلر ایکی عالمده بزه
خازن اسرار — ارباب دلز محرم
راز حرمینز » § بیوت اسلامیه‌نك
قادینلره مخصوص دائره‌سی § برذاتك
زوجه‌سیله محرمی اولان سائر نسوان
طاقمی § زوجه . حرم سرا — ی
= قادینلره مخصوص دائرهٔ فاخره .

حَرُور [ع] کیجه اسن صیجاق
روزکار . کوندوز اسنه‌ده
دینیله بیلیر § حرارت شمس § حرا-
رت مدیده .

حَرُوق [ع] قاو .

حَرُونْ [ع] ایلری سورلدکده کری کری کیتمك کبی مناسبتسز حاللری اولان حیوان: اسب حرون. استر حرون. حرونی = حرونلق.

حَرِیّ [ع] لایق.

حَرِیرْ [ع] ایپك: لبس حریر. لباس حریر § حرارتلی، پر حرارت: قلب حریر. عاشق حریر.

حَرِیصْ [ع] حرصلی: حریص مال. حریص شهرت. حریص تحصیل. «حریص را نکند نعمت دو عالم سیر — صائب» = حریصی ایکی عالمك نعمتی طویورماز. حریصانه = حریصجه‌سنه.

حَرِیفْ [ع] هم‌صنعت، همکار، بر صنعتده، بر ایشده بولنان آدملردن هر بری. بر اصناف افرادندن هر بری دیکرینك حریفیدر. اکثریا اصناف طرفندن یاپیلان اورتاقلاشی ضیافت وتفرجه (حریفانه) تعبیر اولنور. (عارفانه) غلطدر § تکلفسز آرقداش: «حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع! — حافظ» «بزم دهر ایچره حریف لاابالی قالمدی — فضولی» § شخص عادی، بایاغی آدم: «نادان اولان حریف سخندانی نیلسون؟ — سامی» «حرف آثار بلکه سکا برایکی بدلهجه حریف — سنبلزاده» «غیری واز کچ نه زمان اوصلانه‌جقسین آ حریف! — واصف»

حَرِیقْ [ع] یانغین.

حَرِیمْ [ع] خانه حولیسی کبی غیرك تعرضندن مصون اولان یر، مکان محفوظ، حرم: «کچر صبا کبی عاشق هزار جنتدن — حریم کویکه چیقمازسه رهکذار امید — جوری» «سریر دولتنه آسمان سراپرده — سرای حشمتنه لامکان فضای حریم — نفعی»

حَزَامَتْ [ع] و

حَزْمْ [ع] رشد و بصیرتله صورت مضبوطه‌ده ادارهٔ امور: انسانك عزمی حزمه مقارن اوملی. الحزم سوء الظن.

حَزَنْ [ع] غم، غصه : « ایلر بنی طورمیوب زیارت — بیت الحزنمده بیلك مسرت » « اشعار دلفریبی اولور دافع حزن »

حَزِیرانْ [سریانیدن] معروف آی .

حَزِینْ [ع] حزن ایله متصف، حزنلو : عاشق حزین . قلب حزین . آواز حزین . انین حزین . « عکس ایلدکجه کوکلره نالهٔ حزین حزین — اولمقده‌در مشارك حزنك مقرّبین » (محزون) ه ده باق .

حَسادَتْ [ع] حسودلك، حسدجیلك .

حَسّاسْ [ع] حس ایدیجی، ایدن، حس صاحبی، حسلی : جسم حساس . دل حساس . حساسانه = حساس اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

حَسَبْ [ع] فی الاصل سینك فتحیله (مقدار) معناسنه‌در . لسانمزده تراکیب عربیه‌ده (جهت) مقامنده‌ده قوللانیلیر . (بِ) آلدیغی وقت سین مفتوح، آلمدیغی وقت ساکن اوقونور : بحَسَبِ الاستطاعه، حسَبَ الاستطاعه = اقتدار مقدارنجه . (جهت) مقامنده استعمالی اکثردر : بحسب الاقتضاء، حسب الاقتضا = اقتضا جهتیله . اکثریا (بِ) سز ایراد اولنور : حسب الحمیه . حسب اللزوم . حسب الحال . حسب البشریّه . (صورت حال، موافق حال، مصوِّر حال) موقعلرنده قوللانیلان (حسبِ حال) تعبیرنده سین دائما ساکندر : حسب حالنی سویلیور . شو بیت بنم حسب حالمدر . بو منظومه آنك حسب حالیدر : « غزلده سویلیه‌لم باری حسب حالمزی — سیدوهبی » « حسب حالك ایتمه هر نادانه عرض — ابن النجار » (حسبحال) صورتنده یازلمامالی . (الله رضاسی ایچون) مقامنده قوللانیلان (حسبةً لله) تعبیرنده فی الاصل کسر حا ایله اولان (حسبه) اجر، ثواب معناسنه‌در .

حَسَبْ [ع] آباواجداد جهتندن اولان شرف، حیثیت، اصالت .

حَسَدْ [ع] بریسنك مالك اولدیغی نعمتك زوالنی

ایسته: «حسد بر معنوی تعریضدر
الطـاف مولایه — عزت ملا»
(غبطه) یه‌ده باق.

حَسَدَه [ع] (حاسد) ك جمعی.

حَسْرَتْ [ع] الدن کیدن ویا اله کلمسی مطلوب
اولان شی ایچون کمال آرزودن حصوله
کلن تأسف، اضطراب: حسرت ـ
دیدار. حسرت یاران. «حسرت‌بکا
یادکار قالدی — فیضی» (متحسر)
مقامنده‌ده مستعملدر: «حسرت
اولدم ذوقه دائر صحبته — واصف»
«دکل مکتوبه شمدی بر سـلامه
حسرت اولدم بن ـ لا» حسرتزده
= حسرته کرفتار اولمش، حسرته
اوغرامش: عاشق حسرتزده.
حسرتزدگی = حسرتزده لك.
حسرتزدگان = حسرتزده‌لر.
حسرتکش = حسرت چکیجی،
چکن: «بونده حسرتکش اولور
ذوق جنونه هوشلر — راغب»
حسرتکشانه = حسرتکش اولانه
یاقیشه‌جق صورتده. حسرتکشی
= حسرتکشلك.

حَسْم [ع] کسمك، کسلمك. (اعطای حکم قطعی)
مقامنده مستعملدر: حسم دعوی.
برمسئله‌نك حسمی. حسماً = حسم
صورتیله: حسماً اعطای جواب.

حَسَنْ [ع] حُسنلو، کوزل: قول حسن. فکر حسن.
صورت حسـنه. نیت حسنه.
«حلیهٔ پاکی کیم کورسه بنم —
اوله کورمش کبی وجه حسنم —
خاقانی» ابو الحسن = امام علی.
حسنین = حسن، حسین افندیلرمز.
جدّ الحسـنین، جد حسنین =
حضرت پیغمبر. حسن الوجه =
کوزل یوزلو. حسن الصّوت =
کوزل سسلی.

حَسْنَاء [ع] کوزل قیز، قادین: جاریهٔ حسنا.

حَسَنَه [ع] ایلك، ایی‌حال، ایی عمل. جمعی: حسنات:
حسـناتی سیئاتنه غالب اولان آدم
ایی آدم‌صاییلیر. انّ الحسنات یذهبن
السّیّئات = حسـنات سیئاتی ازاله
ایدر.

حَسُودْ [ع] حسدجبلی صاحبی، خلقةً حسد ایدیجی اولان: «متابعـان سیهکارهٔ رجیم حسود — ثابت» الحسود لایسود = حسود برخودار اولماز. حسودانه = حسودجهسنه. حسودی = حسودلك.

حَسِیبْ [ع] حَسَب صاحبی § محاسب.

حَسِیرْ [ع] فری کیتمش، طونوقلانمش: بصر حسیر. چشم حسیر § متحسر، حسرتکش: محروم حسیر. مفلس حسیر.

حَشْرْ [ع] بر میتی ویا بالجمله امواتی دیرلدوب محشره چیقارمق، برمیت ویا بالجمله اموات دیرلدیلوب محشره چیقارلمق. صفت مخصوصهٔ الٓهیهدر: حشر اموات. اجسادك حشری. یوم الحشر. روز حشر. «اومارم حشر ایدر اول رب غنی — آنی دنیاده کورنلرله بنی — خاقانی» «زعم المنجم والطبیب کلاهما — لن محشر الاجساد قلت الیکما — ان صح قولکما فلست بخاسر — ان صح قولی فالخسار علیکما — امام علی» = منجم ایله طبیب «اجسـاد حشر اولنماز» زعمنده بولندیلر. دیدمکه: بندن ایراق اولك! سزك سوزکز صحیح چیقارسه بن ضررلی چیقمم. بنم سوزم صحیح چیقارسه سز ضررلی چیقارسکز. (زمان حشر) موقعنده‌ده ایراد اولنور. (حشرهدك) حشر زماننه قدر دیمك اولور. بو استعمالده (زمان) ك حذفی واجبدر. نابینك «زمان حشرهدك کرداب برکرداب اولور پیدا» مصراعنـده اولدیغی کبی اثباتی بلاغت ترکیهیه منافیدر. حشو صـایلیر § حشر اولنمش، محشور: شهید اولان شهدا ایله حشر اولور. غلبه لکدن کنـایه اولان (حشردرحشر) و (حشراندرحشر) تعبیرلرنده (حَدّ) ی (لَحَد) اوقومق قبیلنـدن اولهرق شـینلر مفتوح قیلنمشدر. بونلرده‌کی (حشر) کوچك بوجك معناسنه اولان (حَشَره) نك جمع جنسی اولمق احتمالی بعید کورینور: «خورشـید کواکب حشم روی زمین کیم — عسکرله جهانی حشراندر حشر ایلر — نفعی»

حَشَراتْ [ع] (حَشَره) نك جمعی. قارینجـه،

اورمجك كبى بوجكلر. (هوام) ايله بينلرنده فرق واردر . مفردى قوللانلماز.

حَشْرَجَه [ع] حال احتضارده بولنان خستەده كى غرغرهٔ نفس .

حَشَم [ع] بر آدمك دشمنلرينه قارشى غضبناك اولەجق درجەده غيرتى كودن متعلقات واتباعى : خدم وحشم. حشم نشين = كوچبه .

حَشْمَت [ع] حَشَمدن حاصل اولان هيبت، عظمت.

حَشْو [ع] ياصديق، مندركبى شيلرك ايچنه طولديريلان پاموق، قيتيق وسائره § سوزده زائد، سوزك زائدى . انواعى واردر: حشو مليح. حشو متوسط . حشو مفسد. حشو قبيح. «چراغ ايتدى بنى اما ولكن ياقدى ياندردى» مصراعندەكى (ولكن) حشو قبيح قبيلندندر . حشويّات = سوزده زائد اولان شيلر، سوز زوائدى .

حَشِيش [ع] قورى اوت . بعضاً مكيفاتدن (اسرار) ه ده اطلاق اولنور .

حَشِيم [ع] حشمتلى، محتشم .

حَصَات [ع] اوفاجق طاش، چاقل طاشى . جمعى: حَصَيات .

حَصَاد [ع] اكين، چايير بيچمك، بيچلمك: حصاد مزروعات . تارلالرك حصادى . بيچم زمانى يعنى (وقت حصاد) موقعندەده ايراد اولنه بيلير .

حَصَافَت [ع] متانت عقل، قوت رأى، درايت كامله .

حَصَانَت [ع] بر بنا ويا سائر مكانك ضبط اولنەميەجق درجەده متانتى : حصانت موقع .

حَصْبَه [ع] قيزامق . صادك فتحيلەده لغتدر .

حَصْحَصَه [ع] عيان اولمق . الآن حصحص الحقّ = شمدى حق ميدانه چيقدى § بر شيئى ديكر شيئك ايچندە ــ ايبجه يرلشمسى ايچون ــ صاللامق .

حَصْر [ع] اطرافنى قوشادوب صيقشدرمق ، اطرافى قوشاديلوب صيقشديرلمق : حصر- قلعه. بر موقعك، بر فرقه نك حصرى § مخصوص قيلمق ، قيلنمق ، باشقه يره تجاوز ايتدرمه مك. ايتديرلمه مك: برجهتـه حصر نظر . فصاحت عربيه نك بدويلره حصرى § سويليوب، اوقويوب طورركن طوتلمق . بومعناده صفت مقامنده قوللانيلير: خطيب حصر اولدى .

حَصُور [ع] غصه دن دلتنك اولان § كتم اسرار ايدن § مجاهـده طريقيله تأهله ، تقرب نسوانه رغبت ايتمين. قرآن كريمده بوكلمه ايله حضرت يحيى توصيف بيورلمشدر.

حَصِير [ع] معروف دوشه مه: « يانسه جهان ايچنده حصيرى بولنميه — نائلیٔ قديم » § سـويليوب، اوقويوب طورر كن طوتيلان : خطيب حصـير. امام حصير .

حَصِيف [ع] حصافتله متصف، حصافتلى آدم: وزير حصيف. حكيم حصيف .

حَصِين [ع] حصانتلى ير : مكان حصين . موقع حصين. بناى حصين. قلعهٔ حصينه.

حَضَارَت [ع] (غيبت) مقابلى اولان (حضور) ه بدل قوللانيله بيلير .

حَضَر [ع] مقيم اولمق حالى، (سفر) مقابلى § شهر، قريه، (باديه) مقابلى. حضرى = مقيم، شهرلى، كويلو .

حَضْرَت [ع] فى الاصل قرب، پيشگاه معناسنه در. بو مناسبتله كلمهٔ تعظيم اوله رق قوللا- نلمشدر: حضرت پيغمبر . حضرت على . « سن الم چكمه كوكل ! حضرت الله يا پار — كانى » مثلا (حضرت عمر) اصله نظراً (عمرك حضـورى) ديمكدر . (حضـور) (ذات) دن كنايه در . (جناب) ده بوكا قياس اولنسون . (حضرت) اشخاصه مخصوص دكلدر. (حضرت قرآن، حضرت مثنوى) دينيله بيلير. (جناب) ك بو صـورتده استعمالى نادردر. ساده جه (حضرت) بربيوك ذاتدن كنايه اوله رق دخى قوللانيلير: « باشقه بر قوت ويرر جنكاورانك

قلبنه — قلب لشکر کاهده اولدقجه حضرت منجلی — سلیم اول حقنده» (جناب) بو یولده قوللانلماز. یرینه کوره (حضرت) (جناب) دن اقوی عد اولنور. جمعی اولان (حَضَرات) هم جمع هم ده تثنیه مقامنده مستعملدر: آل عبا حضراتی . حسنین حضراتی .

حَضیض [ع] (اوج) مقابلی.

حَطّاب [ع] اودونجی .

حَطَب [ع] اودون .

حَطیبه [ع] اودونی چوق، اودونلق یر : جبال حطیبه . اودیهٔ حطیبه .

حَطیم [ع] کعبهٔ معظمه نك جانب شمالیسنده کی محل مخصوص .

حَظائِر [ع] (حظیره) نك جمعی. (حظایر) صورتنده یازلمامالی .

حَظّ [ع] خیر جهتندن اولان نصیب، بهره: حظ وافر. حظ جزیل § خوشه کیتمه، خوشلانمه: «کیشی غربت دیارنده ایدرمش آشنادن حظ — باقی»

حَظیره [ع] آغیل § اطرافی محفوظ محل دفن، قبرستان . حظیرة القدس، حظیرهٔ قدس = جنت . (خطیره) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر .

حَظیظ [ع] بهره دار، برخوردار، سعادتمند .

حَفائِر [ع] (حفیره) نك جمعی. (حفایر) صورتنده یازلمامالی .

حَفْر [ع] قازمق، قازلق : بر یری حفر . قویونك حفری . «کنار جوی فراوانده حفر چاه عبث — سامی» حفرّیات — حفر ایتمه لر، قازشلر .

حَفَظَه [ع] (حافظ) ك جمعی . انسانك اعمالنی یازمغه مأمور اولان ملکلر: حفظهٔ کرام.

حَفید [ع] طورون: «اولسه‌ك صاری زیبکك حفیدی

— بوقدر ينه قورتيلش اميدى — بر متشاعره خطاب » مؤنثنده (حفيده) دينيلير. (حفيد) ك جمعى اولان (احفاد) اركگه، قيزه شاملدر . لازم گلنجه (حفيـده) نك جمعى مقامنده (حَفَدَه) ديه بيليرز .

حَفير ۱ [ع] و

حَفيره ۱ [ع] درينجه قازلمش بر، چوقور. قبرده اطلاق اولنور .

حَفيظ ۱ [ع] اسماء حسنادن . حافظ : «خامهٔ قدرت (رضا) نك جبههٔ آمالنه — ايلمش تحرير « اللّهم سهّل يا حفيظ ! »

حَفيف ۱ [ع] آت قوشاركن، قوش اوچاركن، روزكار اسركن حاصل اولان سس، خيشلامه، خاشيرتى، خيشيرتى : حفيف اسب تازى . حفيف كبوتر. حفيف اوراق اشجار .

حَقّ [ع] الله : «عدم بنم صنعتمدر وجود حقكدر — نابى» § نفس الامره مطابق، طوغرى، ثابت، متحقق، باطل دگل : اعتقاد حق . قول حق . « حقدر بوكه دنك ولال ايدم بن — غالب » بو معناده (حقّه) صورتنده مؤنث قيلينير : اعتقادات حقه . مذاهب حقه § انسان اوزرينه لازم، كنديسنه عائد اولان شى، خصوص : حق صريح. كيمسه حقنك ضايع اولديغنى ايستمز. « فلان شى حقنده نه ديرسين؟ » كبى برلرده (فلان شيئه دائر، متعلق) معناسى قصد اولنور . بو تعبير دائما (ده) ايله قوللانيلير . « حقنده بويله ديورلر » دينيلير . « حقنه بويله ديورلر » دينلمز . حق بين = حق كوريجى ، حق كوريجى، كورن: چشم حق بين . حاكم حق بين . « طبيعت روشن اولماز اولمدقجه ديدهٔ حق بين — آليرمى بيت بى روزن ضيا خورشيد انوردن ؟ — فطنت » حق بينانه = حق بينجه سنه . حق بينى = حق بينلك . حق پَرَسْت = حقه طابيجى، طاپان. حق پرستانه = حق پرست اولانه ياقيشه جق صورتده . حق شناس = حق طانيجى، طانيان، حقه رعايت ايديجى، ايدن.

حق شناسانه = حق شناسجه‌سنه. حق شناسی = حق شناسلق. حقگو = حق سویلیجی، سویلین. حقگویانه = حقگوجه‌سنه. حقگویی = حقگولق. بحق = حقلی اوله‌رق، حقیله، کرچکدن. نا حق = حق دکل، حقسز: حکم نا حق. «کیشی نا حق یره عالمده بر دار اولمسون یارب! — عونی» الحقّ مرّ = حق سوز آجیدر. الحقّ احقّ ان یتّبع = حق اتباع اولنمغه الیقدر. الحقّ یعلو ولا یعلی علیه = حق غلبه ایدر. آکا غلبه ایدلمز.

حقّا [ع] طوغریسی: «نزول ایتدی زمینه آیت رحمت ایدی حقا — نعت شریف — ثابت» بعضاً (که) ایله قوللانیلیر. او حالده (طوغریسی بوکه) مقامنه قائم اولور: «حقا که قصیده‌ده ظهیره — نظم ایتمدی کیمسه‌لر نظیره — ضیا» بوکا بدل (الحق) دخی دینیلیر § حق اوله‌رق، کرچکدن: حقا مؤمنم. (حقاً) دن مخففدر.

حقارت [ع] تحقیر: «ایتمه درویش عبا پوشه حقارتله نظر — لا» «فلانی تحقیر ایتمش» دینلدیکی حالده «فلانی حقارت ایتمش» دینلمز. «فلانه حقارت ایتمش» دینیلیر. حقیرلك معناسنده‌ده قوللانیلیر: حقارت ایچنده یاشامش.

حقّانی [ع] حقی التزام ایدیجی، ایدن، عادل: مرد حقانی § حقه مقرون، موافق حق: حکم حقانی.

حقّانیّت [ع] حقانیلك، عدالت.

حقایق [ع] (حقیقت) لك جمعی. واقف حقایق. «بندن صورك حقایق اسرار عالمی — نابی» اصلی (حقائق) در. تراکیب عربیه‌ده بویله یازلملی: حقیقة الحقائق. خلاصة الحقائق.

حقود [ع] پك کیندار، کینجی: شخص حقود. لئیم حقود. حقودانه — حقودجه‌سنه: تصورات حقودانه.

حقیر [ع] حقارتله متصف، خوار، اعتبارسز، بایاغی: عبد حقیر. شیء حقیر. حقیرانه = حقیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

حَقيقْ [ع] لايق .

حَقيقَتْ [ع] طوغرى اولان اصل: حقيقت حال. « بر حقيقت قالمسون عالمده اللهم نهان ! » « حقيقت اهلنه توفيق رهنمايتيشير — راغب» § وفادارلق، حقوقشناسلق: « حقيقتدر همان لازم اولان عالمده آدمده — شيخ الاسلام يحيى » « حقيقتسزلك ايتدك سوديكم رنجيده يز سندن — لا » § اصل وضع اوزره استعمال اولنان كلمه . بعضاً (طوغريسى) مقامنده ايراد اولنور: حقيقت، انسان نه غريب مخلوقدر! حقيقةً = حقيقت اوله‌رق، كرچكدن. فى الحقيقه = حقيقتده، كرچكدن. حقيقتشناس = حقيقتى طانيان، بيلن. حقيقت شناسانه = حقيقت شناس اولانه ياقيشه‌جق صورتده . حقيقتشناسى حقيقتشناسلق. المجاز قنطرة الحقيقه = مجاز حقيقت كوپريسيدر . حقيقى = حقيقته منسوب، كرچكدن: معبود حقيقى .

حَكّ [ع] قازيمق، قازنمق: حك مهر. برغلطك حكى.

حَكّاكْ [ع] حك ايله مشتغل صنعتكار: « نا مجويانك ايدر حكاك چرخ بدكهر — جسمنى پرشرحهٔ آلام مانند نكين — حامى» « درون پر هوس مجموعهٔ حكاكه دونمشدر — نابى» حكاكى = حكاكلك: صنعت حكاكى .

حَكَمْ [ع] ايكى خصمك بينلرنده‌كى دعوايى فصل ايچون حاكم اتخاذ ايتدكلرى كيمسه: صفين وقعه‌سنك نتيجه‌سنده (ابو موسى الاشعرى) ايله (عمرو بن العاص) حكم تعيين قيلنمشلر ايدى. آنلره (حكمين) دينيلير.

حَكيمْ [ع] حكمت ايله متصف، واقف حكمت: حكيم ذو فنون ابن خلدون. « وار ايمش روز قيامت قيلمه انكاراى حكيم — فضولى» « مال و فرزنده باغلانير مى حكيم؟ — ياشا سون سينه‌سنده قلب سليم!» § طبيب: « نافع اولماز مرض عشقه مداواى حكيم — نوعى» حكيمانه = واقف حكمت اولانه ياقيشه‌جق صورتده: فكر حكيمانه. قول حكيمانه.

حَلّ [ع] چوزمك، چوزلمك: حل عقده. عقده‌نك حلی. § دیه‌جك قالمیه‌جق صورتده ایضاح ایتمك، ایدلمك: حل مسئله. مسئله‌نك حلی. « عاقل کتاب عقلی حل ایلمکده غافل — نابی » (تحلیل) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

حَلائِل [ع] (حلیله) نك جمعی. (حلایل) صورتنده یازلمامل.

حَلّاج [ع] پاموق آتان صنعتکار.

حَلّاف [ع] چوق یمین ایدن: کذاب حلاف.

حَلّاق [ع] بربر.

حَلال [ع] حرام اولمیان شی: «سکا حلالدر ای مغبچه شراب سکا — فضولی» حلال‌زاده = ولد زنا اولمیان.

حَلّال [ع] حل ایدیجی، ایدن: حلال المشکلات. حلال مشکلات.

حَلاوَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: حلاوت‌میوه. حلاوت کلام. « حلاوت اولماز او نعمتده کیم لسانه دوشر — راغب» حلاوتبخش = حلاوت وریجی: حلاوتبخش مذاق. حلاوتیاب = حلاوت بولیجی: «حلاوتیاب اولورمی نعمت الوان دنیادن — دهن شوی اولمیانلر بوس دامان مدارادن ؟ — وله»

حَلَزُون [ع] قابوقلو بوجك. بو مناسبتله شکل معروفه (حلزونی) دینیلیر.

حَلْف [ع] یمین ایتمك.

حَلْق [ع] بوغاز، حلقوم. (تحلیق) معناسنه‌ده کلیر.

حَلْقَه [ع] دائره شکلنده اولان شی: حلقهٔ انکشتر. حلقهٔ در. حلقهٔ زلف § انساندن دائره: حلقهٔ درویشان. حلقهٔ رندان. بو معناده لامك فتحیله‌ده قوللانیلیر. حلقوی = حلقه شکلنده.

حَلْوا [ع] معروف طعام: «حلواجی دکاننده پیازك ایشی یوقدر — نابی» حلوافروش = حلوا صاتان، حلواجی. بوکا

بدل (حلوایی) دخی قوللانیله بیلیر: حلوایئ ترشرو.

حَلیبْ [ع] صاغلمش سود.

حَلیفْ [ع] آند ایچـهرك بربیسیله عهدلشن آدم. بو یولده یمین ایدنلردن هر بری دیکرینك حلیفی اولور.

حَلیقْ [ع] تراش ایدلمش: ریش حلیق. عـذار حلیق. تذکیر وتأنیثی مساویدر: لحیهٔ حلیق.

حَلیلْ [ع] زوج.

حَلیله [ع] زوجه.

حَلیمْ [ع] حلم صاحبی، حلملی: حکیم حلیم. اتقوا غضب الحلیم = حلیمك غضبندن صاقنکز. «اللهه صیغن شخص حلیمك غضبندن — ضیا» حلیمانه = حلیم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مقابلهٔ حلیمانه.

حَمائِدْ [ع] (حمیده) نك جمعی. افعـال محموده، برذاتك مدحه شایان اولان افعالی. (حماید) صورتنده یازلمامالی.

حَمائِلْ [ع] (حماله) و(حمیله) نك جمعی. قیلیج باغی § بو یونه آصیلان نسخه. مفرد حکمنده‌در. مفردلری قوللانلماز.

حَمائِمْ [ع] (حامه) نك جمعی: حمائم بیوت. (حمایم) صورتنده یازلمامالی.

حَماسَتْ [ع] جبلّی اولان شجاعت: سلیم اولك حماستی.

حَماقَتْ [ع] احمقلق: «حکمتن انکار ایدر واعظ حماقت بونده‌در — نفعی» «لکل داء دواء یستطب به — الا الحماقة اعیت من یداویها — لا» = هر درد ایچون آرانه‌جق دوا واردر. فقط علت حماقت تداوی ایدنی عاجز براقیر.

حَمّالْ [ع] یوك طاشیق صنعتی اولان آدم: «یوك دکلدر کندینه صبرتنده حالك سمر — سروری» حالانه = حمالجه‌سنه.

حُمّام [ع] معروف : « هزار ضعف ایله حامه طوغری عزم ایتدم — ندیم » حامی = حامجی.

حَمامه [ع] کوکرجین : حامهٔ دلکش ترانه — نرکسی. (حَمام) دخی دینیله بیلیر. قری معناسنده‌ده مستعملدر.

حَمْد [ع] فضیلت ایله ثنا. جناب حقه مخصوصدر. (مدح) ه ده باق.

حَمْدَله [ع] الحمد لله دیمك : « خطبه ابتر صاییلیر حمدله‌سز »

حَمْراء [ع] (احمر) ك مؤنثی : سحابهٔ حمرا . فارسی اسملره (احمر) صفت اولدیغی کبی (حمرا) ده اولور: گل حمرا. لالهٔ حمرا . موزهٔ حمرا = قرمزی چیزمه .

حَمْقاء [ع] (احمق) ك مؤنثی : جاریهٔ حمقا.

حَمْل [ع] آناسنك قارنده اولان ولد: وضع حمل § کبه اولمه، کبه‌لك : مدت حمل. ظهور آثار حمل § اسناد : سکوتی جهلنه حمل اولندی. نابینك « حملدن سایه‌سنی عاجز اولور کاو زمین » مصراعنده اولدیغی کبی یوکلنمك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

حَمَل [ع] قوزی § معروف برج : « جلوه‌کاهن ایده خورشید فلك برج حمل — نفعی »

حَمْله [ع] صالدرمه، صالدیرش: حملهٔ حیدرانه. حملهٔ اولی. جمعی: حَمَلات: حملات متوالیه.

حَمَله [ع] (حامل) ك جمعی : حملهٔ عرش. حملهٔ قرآن = قرآن کریمی مآل آشنا اوله‌رق حفظ ایله مقتضاسنجه عامل اولمغه چالیشانلر. حقلرنده « اشراف امتی حملة القرآن » بیورلمشدر. مآل آشنا اولمیان حافظلره‌ده تبرکاً (حملهٔ قرآن) دینیلیر.

حَمُول [ع] تحملو، حوصله‌سی کنیش آدم : حمول ملول . حمولانه = حمولجه‌سنه . حمولی = حمولك.

حَمُولَه [ع] يوك. اكثريا مراكب بحريه يوكلرينه اطلاق اولنور: اخراج حموله. اخذ حموله.

حَمِيَّتْ [ع] انسانيته، خصوصيله ملّيته عائد فضائلك خلاصهٔ معانيسنى جامع بركلمهٔ مقدسه‌در. متصفى مشاربالبنان اولور. (حميت جاهليه) ديدكلرى بوس بتون باشقه برشيدر. ايشك ايچنه جهل قاريشنجه حال دكيشير. حميتمند = حميتلى. حميتمندانه = حميتمنداولانه ياقيشه‌جق صورتده. حميت مندى = حميت مندلك.

حَمِيدْ [ع] اسماء حسنادن: رب حميد. حميد مجيد § جالب حمد اولان خصائل ايله متصف بولنان.

حَمِيمْ [ع] يقين خصم § صيجاق صو.

حَنَاجِرْ [ع] (حنجره) نك جمعى.

حَنَانْ [ع] مرحمت، رأفت، رقت قلب.

حَنَّانْ [ع] اسماء حسنادن. رحيم.

حَنْجَرَه [ع] بوغاز، حلقوم. حنجرى = حنجره‌يه متعلق.

حَنْظَلْ [ع] ابوجهل قاربوزى.

حَنَفِى [ع] امام اعظم ابو حنيفه‌نك مذهبنه تابع اولان: فلان: حنفيدر. حنفى المذهبدر. رجال حنفيه. فقهاى حنفيه. جمعى: حنفيون.

حَنَكْ [ع] آغيز طاوانى، داماق. آغيزك آلت جهتنه‌ده دينيلير: حنك اعلى، حنك اسفل.

حَنِيفْ [ع] دين اسلامه ميلى درست اوله‌رق آنده ثابت اولان ذات.

حَنِينْ [ع] شوق، آرزو، اشتياق § شدت اشتياقدن آغلايوب فرياد ايتمه: حنين حزين.

حَوَّاء [ع] حضرت آدمك زوجهٔ محترمه‌سى، ام البشر.

حَواجّ [ع] (حاجّ) ك مؤنثى اولان (حاجّه) نك جمعى . حج ايدن قادينلر .

حَواجِب [ع] قاش معناسنه اولان (حاجب) ك جمعى: تحريك حواجب. «حواجبنا تقضى الحوائج بيننا — ونحن سكوت والهوى يتكلم — لا» = قاشلرمز بيتمزده تفهيم مقاصد ايديور. بز خاموش طوريورز. عشق سويليور.

حَوادِث [ع] (حادثه) نك جمعى . ايى كوتو يكيدن يكى يه وقوعه كلن حاللر : حوادث سارّه . حوادث مؤلمه § كدر ويريجى وقوعات : «دوران حوادثندن يوق باكز فضولى !» بو معناده (حادثات) زياده قوللانيلير. (حوادث) مفرد مقامنده ده مستعمللدر . (بر حوادث) دينيلير . (بر حادثه) دينلسه باشقه معنى آكلاشيلير. (حوادثات) استعمالنه احتياج يوقدر.

حَوارِيُّون [ع] حضرت عيسانك انصار واصحابى . مفردى فى الاصل ناصر، مددكار معناسنه اولان (حوارى) در.

حَواسّ [ع] (حاسّه) نك جمعى: حواس خمسه. «قوى وديعهٔ قدرت، حواس وضع حكيم — نابى»

حَواشى [ع] (حاشيه) نك جمعى .

حَواصِب [ع] (حاصب) ك جمعى : هبوب حواصب .

حَواصِن [ع] (حاصن) و(حاصنه) نك جمعى .

حَوافِر [ع] دابه طيرناغى معناسنه اولان (حافر) ك جمعى .

حَواله [ع] سپارش . حوالهً = حواله اولەرق . حوالەنامه = حوالەيى حاوى كاغد.

حَوالى [ع] (حَول) ك جمعى. اطراف، اقطار: حوالئ حجاز .

حَوانيت [ع] (حانوت) ك جمعى .

حَوايِج [ع] (حاجت) ك جمعى. مادياتده قوللانيلير : حوايج ضروريه . حوايج سفريه . حوايج شتائيه . (حاجات) بو يولده قوللانلماز.

حَوْزَه [ع] بر حکمدارڭ حکم ایتدیکی ممالکڭ مجموعی. حوزة الاسلام = ممالك اسلامیه § دائره: فلان یری حوزهٔ تصرفنه کچیردی.

حَوصَلَه [ع] قوش قورصاغی § انسانڭ اقتدار وتحمل ودرونیسی. «دعوئ حوصله تنها بقدح نوشی نیست — صائب» = حوصله دعواسی یالکز قدح- نوشلق ایله اولماز. تَنْكْ حوصله = حوصله‌سی طار. تُنُكْ حوصله = حوصله‌سی یوفقه.

حَوض [ع] معروف صو مجمعی: کنار حوض. حوض کبیر. حوض سابح. « بلبل خموش، حوض تهی، کلستان خراب — عزت ملا »

حَوْقَلَه [ع] سرعتله یوریمك: حوقلهٔ عجول.

حَوْل [ع] ییل: حول کامل. حولَین کامِلَین § اطراف، چوره: حول بیت. حول کعبه. (حولی) تعبیری بوندن مأخوذدر. (لاحول) ده‌کی (حول) قوّت دیمکدر.

حَوْلَقَه [ع] لاحول ولاقوة الابالله دیمك، لاحول چکمك.

حَیّ [ع] اسماء حسنادن: حی لایموت § حیات ایله متصف اولان، دیری: حی ومیّت. یخرج الحی من المیت ویخرج المیت من الحی = جناب حق اولودن دیری، دیریدن اولو چیقارر. حیّاً = دیری اوله‌رق، اولدیغی حالده.

حَیا [ع] اوتانمه: اطفالده ظهور آثار حیا مبشر حسن خلقتدر — امام غزالی »

حَیات [ع] دیریلك: حال حیات. مدت حیات. حیات افزا = حیات آرتیریجی، آرتیران. حیاتبخش = حیات ویریجی، ویرن. حیات جاودان = دائمی حیات: « ویرمین جانن سکا بولماز حیات جاودان — فضولی »

حَیّاك [ع] (حائك) ایله مترادفدر.

حَیّاكَ اللّٰه [ع] الله عمریکی اوزون ایتسون! کمال تحسین موقعنده ایراد اولنور.

حَیثِیَّت [ع] شرف، اعتبار: اصحاب حیثیت.

حیثیت ذاتیه . حیثیت عرضیه . «نه حیثیتله استکبار ایدرسین ؟ — حکمت »

حَیْدَر [ع] ارسلان § امام علی: «بز محب خاندان حیدرز یا سن نه سین ؟ — لا » حیدرانه = حیدرجه‌سنه . حیدری = حیدرلك، حیدره منسوب .

حَیْدَرَه [ع] ارسلان .

حَیْرَان [ع] (حائر) ایله مترادفدر: « بن آنك حیرانی یم یا اول کیمك حیرانیدر ؟ ـ لا»

حَیْرَت [ع] شاشیرمه، شاشیروب قالمه، نه یاپه‌جغنی بیلمه‌مه : « بزده یوقدر بیان حاله مجال — مست صهبای حیرتز شمدی — عزت بك » (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . مثلا « حیران اولدم » مقامنده « حیرت ایتدم » دینلمز . حیرت افزا = حیرت آرتیریجی، آرتیران . حیرتبخش = حیرت وریجی ، ویرن . حیرتزده = حیرته کرفتار اولان : « سمت دل حیرتزده وادیٔ جنوندر — نائلیٔ قدیم»

حَیِّز [ع] مکان، موقع : حیز اعتبار .

حَیْف [ع] ادات تأسف . یازیق!: «حیف سلطان سلیمه یوز بیك حیف! — هم قلم آغلاسون آکا هم سیف ! — ابن کمال» «بیکانه چیقدی حیف بنم یار صاندیغم! — حلیمکرای» (حیفا) دخی دینیلیر. بعضاً ایکیسندن صکره ده (که) ویا (کیم) کتیریلیر.

حَیْلُولَت [ع] آره‌یه کیرمك: حیلولت موانع .

حَیْنُونَت [ع] وقت یاقلاشمق: حینونت موسم .

حَیْوَان [ع] جانلی مخلوق § انساندن ماعدا جانلی مخلوق. جمعی: حیوانات§ادراکسز، احمق § حیات: آب‌حیوان. فی‌الاصل یانك فتحیله‌در.

حَیَّه [ع] ییلان. جمعی: حیّات: حیات وعقارب .

ح

حِبَال [ع] (حَبل) ك جمعی : حبال سحرهٔ فرعون.

حِبَالَه [ع] طوزاق، آغ .

حِبْر [ع] یازی یازه‌جق مرکّب § عالم، دانا: کعب الحبر. بو معناده فتح ایله‌ده لغتدر. جمعی اولان (احبار) لـٔ علی الاطلاق (علما) مقامنده استعمالی نادردر.

حِجاب [ع] صیقلمه. اوتانمه: « مهمانمی کلیر خانهٔ ناپاکه؟ حجاب ایت! — نابی » « حجاب ایت کندی وجدانکدن آدم! » § پرده، حائل: « حجاب چهرهٔ مقصود اولور حیا کاهی »

حِجاره [ع] (حَجَر) لـٔ جمعی: رامی الحجاره. رمی حجاره. (احجار) زیاده قوللانیلیر.

حِجاز [ع] مکه، مدینه، طائف وحوالیسندن عبارت اولان اقلیم معروف § موسیقیده معروف مقام.

حِجال [ع] زفافخانه معناسنه اولان (حَجله) نك جمعی. ربّات الحجال = حجال صاحبه‌لری، کلینلر: « زهی مشاطهٔ زینت‌فزای طبع نظم آرا! — عروس بکر فکرم رشك ربات الحجال ایلر — نیلی »

حِجّه [ع] برکره حج ایتمه. حجة الوداع = هجرتك اوننجی سنه‌سی حضرت پیغمبرك ایفا بیوردیغی حج. بو حج شریف یوز بیکدن زیاده اهل ایمان ایله برلکده ایفا بیورلمشدر. ایرتسی سنه ارتحال نبوی وقوع بولدی. اکثریا حانك فتحیله تلفظ اولنور. ذی الحجه = معروف آی.

حِدَّت [ع] انسانه عارض اولان طارغینلق، تیزلك، اوفکه: شدت حدت § کسکینلك: حدت سیف.

حِذاء [ع] (اِزاء) ایله مترادفدر. ایکیسی ده مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. بونك استعمالی اکثردر.

حِراء [ع] مکه جوارنده بر طاغ. حضرت پیغمبر قبل البعثه آنده واقع غار شریفده تنهاجه عبادت ایدردی.

حِراثت [ع] اکین اکمك، اکلك: تارلایی حراثت. مزارعك حراثتی.

حِراست [ع] قوریمق، قورنمق: بر موقعی حراست. برخانه‌نك حراستی.

حِرْباء [ع] قایا کلری دینیلن حیوان. کرتنکله‌دن بیوك اولورمش. دائما کونشه توجه ایدرمش. فارسیده آکا (آفتاب-

پرست) تسمیه‌سنك وجهی بودر.
«اغیار توجه ایتدی یاره — حربا دونر البت آفتابه»

حِرْز [ع] محافظهٔ نفسه وسیله اوله‌جق شی: «فارغ ایتدی مهرك اوزكه مهلقالردن بنی — حرز ایمش عشقك سنك صاقلار بلالردن بنی — فضولی» محافظهٔ نفسه وسیله اولور اعتقادیله نسخه، طلسم كبی شیلره ده اطلاق اولنور: حرز جان.

حِرْص [ع] برشیئی لزومندن زیاده طلب، بر شیئه زیاده‌سیله رغبت. اكثریا مذموماتده قوللانیلیر: حرص جاه. حرص مال.

حِرَف [ع] (حِرفت) ك جمعی: اصحاب حرف.

حِرْفَت [ع] مدار جلب رزق اولان صنعت: اهل حرفت. (صنعت) ه ده باق.

حِرْمان [ع] محروملق: حرص نابجا موجب حرمان اولور. عربیده اولدیغی كبی (محروم ایتمك) معناسنده قوللانلماز.

حِزْب [ع] طائفه، انسان كروهی: حزب قلیل. حزب مجاهدین. كلّ حزب بما لدیهم فرحون = هر طائفه كندی مسلكیله مسرور ومفتخر اولور § بولوك، قسم: حزب قرآن § مداومت اوزره قرائت اولنان شی، ورد.

حِسّ [ع] روحده‌كی طویمه قوتی، طویغو: حس داخلی. حس خارجی. حس رقیق حس آنی § روحك طویمسی، طویمه. بو معناده اكثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: الناك آلتنده بركتاب بولندیغنی حس ایدیوردی. بوسوزدن مخاطبك منفعل اولدیغنی حس ایتدی. حسّی، حسّیه = حسه متعلق.

حِساب [ع] صایمق: سرعت حساب. حساب سریع § صایی: ابجد حسابی. بی حساب § قواعد مخصوصه‌سی واسطه‌سیله معلومات عددیه‌دن مجهولات عددیه‌یی استخراج ایدن علم. جمعی: حسابات: حسابات صحیحه. مالیه حساباتی. علی الحساب = عدد كلینك بر قسمی اولمق اوزره. عندالحساب، لدی الحساب = حساب ایدلدكده. یوم الحساب، روز حساب = قیامت كونی. حسابی = حسابه منسوب، حسابجی، خسیس آدم. حسابیّه = حسابه متعلق: مسائل حسابیه.

حسابيات = حسابه متعلق خصوصات. حانك فتحيله غلطدر.

حِسّيّات [ع] حواس واسطه‌سيله روحده حصوله كلن طويغولر، ادراكات روح: حسيات عاشقانه. حسيات شديده.

حِصار [ع] قلعه.

حِصان [ع] آيغير.

حِصَص [ع] (حصّه) نك جمعی: تقسيم حصص.

حِصّه [ع] پاى: «ايريشير هر نه ايسه حصهٔ استحقاقك — نابى» حصه‌دار = حصه‌سى اولان، حصه‌لى. حصه‌دارى = حصه‌دارلق. حصه ياب = حصه بوليجى، بولان. حصه يابى = حصه‌يابلق.

حِضانت [ع] دايه‌لك.

حِفاظ [ع] محافظهٔ حقوق، وفادارلق.

حِفظ [ع] صاقلامق، صاقلانمق: بر شيئى حفظ. بر مبلغك حفظى § ازبرله‌مك، ازبرلمك: حفظ قرآن. برمنظومه‌نك حفظى. معاصرين ظرفادن برى «انسانك سلامتى ديلنى طوتمقده‌در» مآلنده اولان «فى حفظ اللسان سلامة الانسان» قول مشهورينه — حفظك ايكى معناده مستعمل اولمسندن بالاستفاده — «انسانك سلامتى لسان بلله‌مكده‌در» ديه معنى ويرمش ايدى.

حِقد [ع] كين: حقد وحسد.

حِكايه [ع] نقل، بيان: بر وقعه‌يى حكايه. بر خصوصك حكايه‌سى § بعض وقوعاتك هيئت مجموعه‌سى: «ذوق آكلام حكايهٔ گيسو وپشنده بن — واصف» حكايه نويس = حكايه يازان، رومانجى. حكايه نويسى = حكايه نويسلك. يرينه كوره (حكايت) صورتنده ده قوللانيلير. جمعى: حكايات.

حِكَم [ع] (حكمت) ك جمعى: حكم الٰهيه. حكم خفيه. «طرفه دكان حكمدر بوكهن طاق سپهر — نه آرارسه‌ك بولنور درده دوادن غيرى! — راغب»

حِكمت [ع] علم و عدلك اجتماعندن متحصل صفت شريفه: «حكمت آموز ايدى اوضاع رسول — خاقانى» § معرفت حقايق موجودات، معرفت

حقايق اشيا: «فن حكمتده منافات اساليب اولماز — نابى» (حكمت طبيعيه) كبى تعبيراتده بو معنى ملاحظه اولنور § آداب واخلاقه متعلق مختصر سوز، نصيحت صحيحه‌دن عبارت كلام مختصر § كيزلى سبب، منشأ خفى: «اولدردى بزى آه بيلنمزمى بو حكمت! — روحئ بغدادى» نسبتنده قاعدهٔ عربيه اوزره (حِكْمِى) ديمك لازم كلديكى حالده سليقهٔ تركيه (حِكْمِى) ديمكى ايجاب ايديور. بز بو نسبتى يرينه كوره (حكمت) لك جمعى اولان (حِكَم) ه ده ارجاع ايده‌بيليرز. جعلره ياء نسبت الحاقنده تردد ايتميز. ذاتاً بوخصوص عرب قاعده‌سنه‌ده بوس بتون مخالف دكلدر: حكَمى سوزلر. مواد حكَميه. مسائل حكَميه. حكَميّات = حكمته دائر سوزلر: حكميات سعدى.

حِلّ [ع] حلال § حلال اولمه: فلان شيئك حلنه فتوى ويرلدى. علما حلنه قائل اولدى § ارض مكه‌ده حرم شريف حدودى خارجنده اولان محل: حل وحرم.

حِلْم [ع] انسانده طبيعت ياواشلغى: حلم حكيمانه انسانى خيره سوق ايدر بر صديق شفيقدر — امام على. حلم جارى = شرعاً وعقلاً مذموم اولان حلم.

حِلْيَه [ع] زينت § خلقت حسنه، صورت حسنه، صفت حسنه § حضرت پيغمبرك صفات شريفه‌سى، بو صفاتى حاوى كتاب، لوحه: «دل كه آيينهٔ سبحانيدر — لوحهٔ حليهٔ خاقانيدر»

حِمَار [ع] اركك اشك: «سوف ترى اذا انجلى الغبار — افرس تحتك ام حمار — لا» = هله بركره توز آچلسون: آلتكده‌كى آتمى، اشكمى كوررسين! مؤنثى (حماره) در.

حِمَايَه [ع] موذى شيلردن قوريمق، قورنمق. اكثريا انسان حقنده قوللانيلير: برشخصى حمايه. بر بيچاره‌نك حمايه‌سى. (حمايت) صورتنده ده مستعملدر.

حِمْل [ع] طاشينان يوك: حمل ثقيل.

حِمْيَه [ع] يبوب ايچمكده احتياط، پرهيز. الحمية رأس كل دواء = حميه دوالرك باشيدر.

حِنَّاء [ع] قنا. حنائى = قناجى. فى الاصل تشديد ايله‌در.

حِنْث [ع] يمينك عهده سندن كله‌ميوب حكمى آلتنده قالمه، خلف يمين .

حِنْطَه [ع] بوغداى .

حِوَلْ [ع] (زوال)ه بدل قوللانيله بيلير .

حِيَاض [ع] (حوض) ك جمعى .

حِيطَانْ [ع] (حائط) ك جمعى . للحيطان آذان = ديوار- لرك قولاغى وار .

حِيَلْ [ع] (حيله)نك جمعى .

حِيلَه [ع] دك، دوباره . حيله باز، حيله ساز، حيله كار = حيله ايديجى، حيله‌جى . حيله كارانه = حيله‌كارجه‌سـنه . حيله كارى = حيله كارلق .

حِينْ [ع] وقت: حين عزيمت . حين عودت . حين حا- جت .

حُ

حُبّ [ع] سوكى : حب على . حب وطن . حب نفس . «طوتاردى بشر حبى كوكلمده ير محب فضيلت اوليـدى بشر — — زيلبر»

حُبُبْ [ع] (حَبَاب) ك جمعى .

حُبْلى [ع] كبه . صيحة الحبلى = مخاطره‌يه دال اولان فرياد . الليلة حبلى = كيجه كبه‌در . «كونده بيك شى طوغورر ليلهٔ حبلاى عدم — عاكف»

حُبُوبْ [ع] (حَبّ) ك جمعى . جمع الجمعى اولان (حبوبات) آرپه، بوغـداى كبى دانه‌دن عبارت اولان ذخائره اطلاق اولنور .

حُبُورْ [ع] (سرور) ايله مترادفدر .

حُجَّابْ [ع] قاپوجى معناسنه اولان (حاجب)ك جمعى .

حُجَّاجْ [ع] (حاجّ) ك جمعى : قافلهٔ حجاج .

حُجُبْ [ع] پرده معناسنه اولان (حجاب) ك جمعى .

حُجَّتْ [ع] دليـل ، برهان : « آدمك دعوان عرفان

حجت خسرانیدر» «هر مصرعی موج لجة الله — هر بیت متینی حجة الله» § حکمنامهٔ شرعی: «غیبه ایمان کتیر ای ملحد فاجرکه سکا — آخرتدن خط تعلیق ایله حجت کلمز! — ثابت»

حُجَج [ع] (حجت) ك جمعی.

حُجْرَه [ع] کوچك اوطه § کوچك دولاب. جمعی: حُجُرات، حُجَرات، حُجْرات.

حُجَیْرَه [ع] بك کوچك حجره. جمعی: حجیرات.

حُدُوث [ع] صکره‌دن پیدا اولمه: «قدم اللهمك حدوث بنم»

حُدُود [ع] (حدّ) ك جمعی: حدود ممالك. حدود شرعیه. حدود الله.

حُرّ [ع] کوله اولمیان § کندی فکرنجه حرکت ایده‌بیلن: «حرایکن دوشدم بلا کردابنه» حر مطلق = هر جهتله حر اولان. مؤنثی (حره) در.

حُرّاس [ع] (حارس) ك جمعی.

حُرْقَت [ع] احتراق اثری، یانیق. (احتراق) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «نفحهٔ زلفك ایله کلدیکجه باد — حرقت قلبم ایدیور ازدیاد»

حُرْمَت [ع] حیثیت، شرف: هتك حرمت. «مرتضی عشقنه! شاه شهدا حرمتنه!» § احترام: «حرمت ایتمزمیسین شو مهمانه؟» § حرام اولمه، حراملق: حرمت خمر. بو کلمه شعرایه سرمایهٔ ایهام اولمشدر: «حرمتك انکار ایدن عالمده حرمت بولمسون! — باده‌یه خطاب — نفعی»

حُرُوب [ع] (حرب) ك جمعی: حروب جسیمه.

حُرُوف [ع] (حرف) ك جمعی. بعضاً جمع الجمعی اولان (حروفات) دخی قوللانیلیر.

حُرّیَّت [ع] حرلك: «براویله ملیکه ای اسیران — حریتم اولمسونمی قربان؟»

حُزْن [ع] محزونلق عارضه‌سی: حزن وسرور. حزن آور = حزن کتیریجی، کتیرن: نغمهٔ حزن آور.

حُسام [ع] کسکین قیلیج. حسام اللیالی = بك اوزون کیجه.

حُسْنْ [ع] كوزللك : حسن وقبح . حسن صوری . حسن معنوی . بعض تراكيبده مآله نظراً (كوزل) معناسـنیده مفيد اولور . مثلا (حسن اداره) تعبيرندن (اداره‌نك كوزللكی) معناسی آكلا ـ شيله بيله‌جكی كبی (كوزل اداره) مآلی‌ده آكلاشيله بيلير . حسنيات = كوزل اولان خصوصات . (سوء) ده باق .

حُسْنٰی [ع] عمل صالح ، خصلت ممدوحه .

حُسُومْ [ع] اوغورسزلق .

حُشَاشَه [ع] خسته ويا مجروحك وجودنده قالان بقيهٔ روح . (رَمَق) ده باق .

حُصُولْ [ع] حاصل اولمه ، وجوده كلمه : « اول نشئه كيم طلبده‌در اولماز حصولده — راغب» (بولمق) و(كلمك) ماده‌لريله قوللانيلير : حصول بولدی . حصوله كلدی .

حُصُونْ [ع] (حِصن) ك جمعی .

حُضَّارْ [ع] (حاضر) ك جمعی . اشخاصه مخصوصدر : حضـار مجلس . حضار كرام .

حُضُورْ [ع] حاضر اولمه ، غائبده اولمـامه : شاهدلرك محكمه‌ده حضوری § اوك ، پيشگاه : حضور پيغمبری . حضور وزير § راحت ، اضطرابسزلق : اكتساب حضور . انسلاب حضور . بی‌حضور = راحتسز ، اضطرابلی . (حضور ـ قلب) برايشك دوامی هنكامنده فكرك اشتغالی متمادياً آكا منحصر اولمقدن عبارتدر . اكثريا نماز حقنده صرف اولنور : «ميدانه كلدی نعش رقيب نميمه‌ساز — قيلدم حضور قلب ايله عمرمده بر نماز — ثابت»

حُطَامْ [ع] آز فائده ، نفع قليل ، متاع قليل : حطام دنيا .

حُطَمَه [ع] شـدتلی آتش § جهنم .

حُظُوظْ [ع] (حظّ) ك جمعی . اكثريا جمع الجمعی اولان (حظوظات) قوللانيلير .

حُفَّاظْ [ع] (حافظ) ك جمعی : حفاظ حديث .

حُفَرْ [ع] (حُفره) نك جمعی : حفر جهنم . حفر نيران .

حُفْرَه [ع] قازلمش چوقور .

حُفَيْرَه [ع] قازلمش كوچك چوقور، چوقورجغز.

حُقُوق [ع] (حق) لـ جمعی: حقوق دیرینه. حقوق شخصیه.

حُقَّه [ع] معروف قاب: مركب حقه‌سی. وقتیله شعرا دهان دلبرانی حقه‌یه بكزه‌درلرمش. مثلا «آچ حقهٔ دهانك درّ خوشاب كوستر» دیرلرمش. شمدیكی شاعرلر بكز تمیورلر. فی الواقع (حقه كبی آغیز!) تشبیه عامیانه‌سی ادبیاتده یاقیشیق آلماز.

حُكّام [ع] (حاكم) لـ جمعی: مفتش حكام.

حُكْم [ع] بو بویله‌در ویا دكلدر دیمك: شویله اولدیغنه ویا اولمدیغنه حكم ایتدم. بو حكم طوغری دكلدر § امر، اراده: حكم الهی § تأثیر، اهمیت: حرارت حكمنی اجرا ایدییور. حكمی یوق. حكمسز § قیمت، منزله، مثابه: عمجه پدر حكمنده‌در. حكماً = حكم جهتیله، حقیقةً دكل: تیزه حكماً والده‌در.

حُكُومَت [ع] اهالی اوزرنده آمرلك: اجرای حكومت. حقوق حكومت § اجرای حكومته مخصوص دائره.

حُلْقُوم [ع] ذی روح بوغازی.

حُلَل [ع] (حُلّه) نك جمعی.

حُلَّه [ع] بری بلدن آشاغی، دیكری بلدن یوقاری تلبس اولنان ایكی پارچه‌دن عبارت لباس: حلهٔ بهشت.

حُلْو [ع] طاتلی، (مرّ) مقابلی. حلویّات = طاتلی‌یه متعلق یه‌جكلر.

حُلُول [ع] كلوب چاتمق: حلول بهار. حلول عید § اعتقاد باطله كوره جناب حقك برجسمه ویا بر روحك دیكر جسمه كیرمه‌سی. حلولی = حلول اعتقادنده بولنان.

حُلِیّ [ع] (حِلی) لـ جمعی. آلتون كوموش، الماس، یاقوت كبی زینتلره اطلاق اولنور: حلی نساء. مفردی قوللانلماز. (حلیات) استعمالنه احتیاج یوقدر.

حُمَات [ع] (حامی) نك جمعی: حات معارف. تشدید ایله غلطدر.

حُمّاض [ع] قوزی قولاغی .

حُمْرَت [ع] قرمزیلق ، قزللق: حمرت حجاب. حمرت رخسار. حمرت شفق. حمرت شدیده.

حُمُّص [ع] نخود. اسم جنسدر. واحدی (حمصه) در.

حُمْق [ع] (حماقت) ایله مترادفدر.

حُمَقاء [ع] احمق معناسنه اولان (حمیق)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

حُمُوضَت [ع] اکشیلك .

حُمّی [ع] خسته‌لك اثری اوله‌رق وجوده عارض اولان شدتلی حرارت § صیتمه: «اکثری خلط کلامك هذیان محموم — عجبا طوتدیمی شاعرلری حای سخن؟ — سنبلزاده» حمی الروح، حای روح = کرانجان آدم، ثقیل حریف .

حُمَیّا [ع] شدت. حمیا الشباب = جوانلق چاغنك اك نشاطلی زمانی. حمیا الکأس = شرابك اك نشئه‌لی دمی .

حُنَفاء [ع] (حنیف) ك جمعی.

حُوت [ع] بالق: «یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام ! — تاریخ — سروری» § معروف برج.

حُور [ع] جنت قیزی ، جنت قیزلری. تشبیه طریقیله حسنالرده اطلاق اولنور. فی الاصل آهو کوزلو معناسنه کلن (أَحْوَر) ایله آنك مؤنثی اولان (حَوْراء)نك جمعیدر. لسانمزده مفرد مقامنده استعمالی جمع اوله‌رق استعمالندن اکثردر: «سربالیننه کلسه‌ك ای حور — ایندی دیرلردی شهید اوستنه نور — ثابت» یاء نسبتله (حوری) ینه بو معناده یالکز مفرد اوله‌رق قوللانیلیر . اسلوب فارسی اوزره (حور) ك جمعنده (حوران)، (حوری) نك جمعنده (حوریان) دینیلیر.

حُوَیْنات [ع] خرده بینی حیوانجقلره اطلاق اولنور.

برنجی جلدك نهایتی

بر مطبعه سهوینه مبنی (بَ) فصلنه قونیله‌میان پارچه:

بَعیدْ [ع] اوزاق. مادیات و معنویاتده مستعملدر: منزل بعید. مسافهٔ بعیده. «درخت یأسدن اظهار برك وبارامید — تصرفات آلهیه‌دن بعیدمیدر؟ — نابی»

بَعیرْ [ع] دوه. فضولی «بوغملر کیم بنم واردر بعیرك باشنه قویسه‌ك — چیقار کافر جهندن کولر اهل عذاب اوینار» بیتنده (حتی یلج الجمل فی سم الخیاط) آیت کریمه‌سنه تلمیح ایتمشدر.

بَغّالْ [ع] قاطرجی.

بَغایا [ع] چرخه‌جی طاقمی، عسکر چرخه‌جیلری.

بَغْتَةً [ع] بردن بره، آکسزین: «بغتةً ثابت اولوب غره، فراشنده امام — خواب ایچون یاتمش ایکن ایتدی تراویحه قیام — ندیم» «اولدك ینه بغتةً پریده — بوندن نه چیقار آنور دیده؟»

بَغْضاء [ع] شدت بغض: عداوت وبغضا.

بَغْلْ [ع] قاطر. بغله = دیشی قاطر. بغلهٔ ابودلامه = کثیرالعیوب، جامع‌العیوب، پرعیب. خلفای عباسیه‌دن منصور ومهدی‌یه ندیملك ایدن شاعر لطائف پرداز ابو دلامه مالك اولدیغی استر بی‌هنره دائر بر قصیدهٔ مخصوصه یازه‌رق بونده بی چاره‌نك عیوبنی تعداد وتشهیر ایلدیکندن ظرفای عرب پك معیوب اولان حیوان وانسان حقنده (ما هوالابغلة ابی‌دلامه) دیمکه باشلامشلردر.

بَغَلْ [ف] قولتوق. زیربغل = قولتوق آلتی. بغلگیر = قولتوغه کیریجی: «دوشنجه برك کله مهر اولور بغلگیری — جنده قطرهٔ شبنمدن آل فتاده‌لکی — راغب»

بَغْیْ [ع] تجاوز، ظلم § حقدن عدول ایتمك صورتیله سرکشلك. فئهٔ باغیه = امام عادلك اطاعتندن خروج ایدن طائفه. خوارج کبی § فاحشه‌لك.

بَغیّ [ع] فاحشه .

بُغیض [ع] خلقه بغض ایدن، کیمسه‌یی سومین . (مردمگریز) کبی (Misanthrope) معناسنده قوللانیله بیلیر .

بَقاء [ع] باقیلك، فانی اولمیش: عالم بقا . دار بقا . بقای روح § دوام : بقای توجه . بقای عافیت : «وارسه اوچ بش کون بقاسی عمرمك — اولمسون مختل صفاسی عمرمك — سنده اولسون انتهاسی عمرمك — کچمه عمرم کچمه‌دن ای نو بهار!»

بَقّال [ع] ارزاق وسائره صاتان دکانجی. «جامه آلوده‌لکی زینتیدر بقالك — نابی» اذا اصطلح الفارة والسنور خرب دکّان البقال = فاره ایله کدی باریشنجه بقالك دکانی خراب اولور .

بَقایا [ع] (بقیّه) نك جمعی .

بَقْر [ع] و

بَقَره [ع] صیغیر. ارککنه، دیشیسنه شاملدر. سورة البقره، سورهٔ بقره — قرآن کریمده فاتحه‌یی تعقیب ایدن سورهٔ شریفه. «فما علی اذالم تفهم البقر» = صیغیر آکلامازسه بکا نه ؟

بَقْل [ع] و

بَقْلَه [ع] اوزرندن دوکیلن تخمدن موسمنده بیتن نبات. بقلة الحمقاء، بقلهٔ حمقا = سمیز اوت.

بَقَّم [ع] بونامایله معروف بویا آغاجی .

بَقَّه [ع] تخته کهله‌سی § سیوری سینك .

بَقِیَّه [ع] آرتان، کری قالان شی: بقیهٔ مال. بقیهٔ مبلغ. بقیهٔ عمر. بقیة السّیوف، بقیة السّیف = قیلیجدن قورتیلانلر، قتل اولنمیانلر: «اشعاری آلوب کوتوردیلر حیف ! — قالدق هله بز بقیة‌السیف — غالب»

بَكارَتْ [ع] قیزلق ، قیز اوغلان قیز اولمق حالی .

بَكام [ف] مطلوبنه واصل اولان ، مرادینه ایرن .

بَكامَتْ [ع] ابكملك ، دیلسزلك .

بَكَره [ع] قویو وسائره‌ده قوللانیلان چرخ ، چیقریق ، ماقاره .

بَلاء [ع] مغمومیت واضطرابی داعی اولان حادثه ، خصوص ، شی : « ادراك دكل باشه بلادر — غالب » « بیان مقصد ایچون یاره ترجانم وار — بلایه باق كه آنی ترجانه آكلاده‌مم! » بلازده = بلایه اوغرامش ، كرفتار بلا : «ای عشق بیلدیكك كبی یاق ییق درونمی — بركیمسه‌سز بلازده‌نك خانمانیدر » بلاكش = بلا چكیجی : عاشق بلاكش . بلااندربلا = قتمرلی بلا .

بَلادَتْ [ع] اذعانسزلق ، قلب كورلكی .

بَلاغ [ع] ابرشدرمه ، تبلیغ . بلاغ مبین = تبلیغ بلیغ .

بَلاغَتْ [ع] كلامك — فصیح اولمقله برابر — مقتضای حاله مطابق اولمسی § متكلمك كلام بلیغ ایله افادهٔ مرام اتمك ملكه‌سنی حائز بولنمسی . بلاغت‌فروش = بلیغلك طاسلایان . بلاغت‌فروشانه = بلاغت‌فروشجه‌سنه . بلاغت‌فروشی = بلاغت‌فروشلق .

بَلاهَتْ [ع] ابلهلك .

بَلْبال [ع] خدشه ، تاسه ، وسوسه : بلبال بال .

بَلَدْ [ع] و

بَلْدَه [ع] شهر ، مملكت . بلدالله = مكهٔ مكرمه . قرآن كریمده واقع (بلدة طیّبة) ابجد حسابنجه تاریخ فتح قسطنطینیه اولان (٨٥٧) رقمنی كوسترر .

بَلَدی [ع] (بلد) ویا (بلده)یه منسوب ، شهرلی ، مملكتلی ، (بدوی) مقابلی .

بَلَدِیّه [ع] برشهرك ، برقصبه‌نك نظافتنه ، معموریتنه ، انتظامنه خدمت ایدن دائره .

بَلَسان [ع] بلسـنك آغاجى ، ياغى .

بَلْع [ع] يوتمق، يوتلق : بلع لقمه .

بَلْعَمْ [ع] آج كوزلو اكول .

بَلْغَم [ع] اخلاط اربعه‌دن برى. بلغمى = بلغمى غالب اولان : بلغمىّ المزاج .

بَلْكه [ف] (بل) ايله (كه) دن مركبدر. ادات احتمال : «عفو ايليه‌لم كه بلكه بيلمز — بر سورچن آتك باشى كسيلمز — نابى حقنده — غالب» § ادات انتقال: «ديديكم يارغم‌كسار دكل — بلكه شدتفزاى حسرتدر» (بلكيم) صورتنده استعمالى عاميانه‌در.

بَلْوى [ع] بليه .

بَلَى [ع] اوت. عربيده اكثريا صورت نفيده اولان استفهامه جواباً استعمال اولنور. جناب حق بيوردى كه : « الست بربكم » = ربكز دكلى يم؟ «قالوا بلى» = اوت، ربمزسين ديديلر . لسـانمزده آنجق بو جلوهٔ ازليه مناسبتيله قوللانيلير. (الست) لفظ شريفى‌ده بويله در . مثلا (اسرار الست ، روز الست ، بزم الست ، دم الست) دينيلير : « هر نعره‌ده تجديد ايدرم عهدالستى — كاظم »

بَلى [ف] اوت . عربيدن بوزمه‌در. قوللانلماغه باشلامشدر .

بَليد [ع] اذعانسز، قلبى كور.

بَليغ [ع] بلاغتله متصف، بلاغتلى : شاعر بليغ . شاعرهٔ بليغه . شعر بليغ . نشيدهٔ بليغه . بليغانه = بليغجه‌سنه : توصيف بليغانه .

بَليّه [ع] طبعـه خوش كلمين حالت، حادثه . جمعى : بلايا، بليات .

بَمّ [ع] طنبوركبى چالغيلرك قالين تلى : مخففاً قوللانيلير. زيروبم .

بَنّاء [ع] بنا انشا ايدن، يابى يابان، قلفه، معمار .

خَ

خاء [ع] (خ) حرفنك اسمی: خاء معجمه. خای مفتوحه.

خائِب [ع] بی بهره، محروم، مأیوس قالیجی، قالان § ضرره، زیانه اوغرایيجی، اوغرایان § سعیی هبا اولیجی، اولان؛ مطلوبنه نائل اوله‌میيجی، اوله‌میان. خائباً = خائب اوله‌رق، اولدیغی حالده: خائباً عودت ایلدی. جمعی: خائبون، خائبین.

خائِف [ع] قورقیجی، قورقان، قورقاق. الخائن خائف = خائن خائف اولور. خائفاً = خائف اوله‌رق، اولدیغی حالده: خائفاً یوله چیقدی. خائفانه = خائفجه‌سنه: مقابلهٔ خائفانه. (خایف) صورتنده یازلماملی. جمعی: خائفون، خائفین.

خائِن [ع] خیانت ایدیجی، ایدن، خیانتله متصف اولان: خادم خائن. خائنانه = خائنجه‌سنه: حرکت خائنانه. (خاین) صورتنده یازلماملی. جمعی: خائنون، خائنین.

خاتَم [ع] مهر: نقش خاتم. وضع خاتم. «طوته‌ماز مهر سلیمان یرین آخر خاتم — باقی» § یوزوك: خاتم الماس § صوك، اك صوك. خاتم الانبیا، خاتم النبیین = پیغمبرلرك اك صكره كلنی، حضرت پیغمبر. تانك كسریله ده لغتدر. لسانمزده دائما فتح تا ایله قوللانیلیر. (خاتمه) یه‌ده باق.

خاتِم [ع] مهرلیيجی، مهرلین: خاتم اوراق § ختم ایدیجی، ایدن: خاتم قرآن.

خاتِمَه [ع] صوك: خاتمهٔ كلام. خاتمهٔ حیات. حسن خاتمه. «سعیك خوش اولور خاتمه‌سی فاتحه‌سندن». خاتمه كش = خاتمه

چكيجى، چكن؛ نهايت ويريجى، ويرن: نطقنه مشوش بر صورتده خاتمه كش اولدى. (خاتَم) يالكز انسان حقنده قوللانلديغى، مثلا (خاتمهٔ كتاب) يرنده (خاتم كتاب) دينلمديكى حالده (خاتمه) ايكى صورتله ده قوللانيلير. مثلا (خاتم المفسرين) مقامنده (خاتمة المفسرين) دينيلير.

خاتُون [ع — ف] قادين. فى الاصل مفهومنده شرف معتبردر. محرفى اولان (قادين) دخى اكثريا بو يولده ايراد اولنور. (قادين) ايله (قارى) بيننده‌كى فرق معلومدر. خاتون‌قيامت = حضرت فاطمة الزهرا: «كربلادشتنده خاتون قيامت آه اكر — غرق خون كورسيدى شاه كربلانك حالنى — هيچ شك يوق كيم قيلاردى كربلا طوپراغنى — غرق خون كوزدن دوكوب سيلاب اشك آلنى — فضولى»

خاد [ع] چايلاق: «هنرنهفته چوعنقا بماند از انكه نماند — كسى كه باز شناسد هماى را از خاد — ظهير»

خادِع [ع] خدعه ايديجى، ايدن، خدعه‌جى: بايع خادع. خادعانه = خادعجه‌سنه: معاملهٔ خادعانه.

خادِم [ع] خدمت ايديجى، ايدن، خدمتجى. سيد القوم خادمهم = بر قومك اولوسى خدمتلرنده بولنانلردر § حرم خدمتنده بولنان شخص بى رجوليت.

خار [ف] ديكن. «جاى كل كل باش جاى خار خار — سعدى» = كل اوله‌جق يرده كل، ديكن اوله‌جق يرده ديكن اول. خارِ اشتر = دوه ديكنى. خارپشت = كيرپى. خارخار = يورك راحتسزلكى، بى حضورئ قلب. قاشنمه معناسنه ده كلديكى ايچون جديدا‌نده معناى اولده استعمالى مقبول دكلدر.

خارا [ف] پك طاش، مرمر. (سنك خارا) صورتنده ده قوللانيلير. خارا شكاف = خارا ياريجى، ياران: ضربهٔ خارا شكاف § بر نوع موجلى قماش: «نورمواج معانيمى سوزمده برق اوران — يالباسى نظمك بر آتشى خارا ميدر؟ — نفعى»

خارِج [ع] طیشاری چیقیجی، چیقـان § طیشـده، طیشاریده: وظیفه‌مدن خارجدر § طیش، طیشاری: «خارجدن اکر اولسه تماشاسنه امکان — مدهش کوریـنور هیکل مستعجب عالم — ضیا». خارج قسمت = بر عدده بر عددك قاچ دفعه بولندیغنی کوسترن عدد. خارجاً = طیشدن، طیشاریدن: خارجاً احاطـه . خارجاً تزیین. خارجی = خارجه منسوب، طیش طرفه متعلق: آرایش خارجی. تزیینات خارجیه. امور خارجیه. وقتیـله امام علی یه قارشی اعلان عصیـان ایدن بر فرقهٔ باغیه افرادندن هر برینه‌ده (خارجی) دینیلیر.

خارِش [ف] قاشیش، قاشیمه § قاشینش، قاشنمـه: خارش سر.

خارِق [ع] ییرتیجی، ییرتان. خارق العاده، خارق عاده = عادتك خارجنده. بو تعبیر (فوق العاده) تعبیرندن اقوادر.

خارِقَه [ع] عادتك خارجنده اوله‌رق یتشمش، غایتله ممتاز انسان: خارقهٔ ادب. بسمارق بر خارقهٔ سیاسیدر. «سائره بکزرمی سخندانلرك؟ — هر بری بر خارقه‌در آنلرك». بو معناده آخرنده‌کی (ه) مبالغه افاده ایدر. (خارقه) (خارق) ك مؤنثی اوله‌رق قوللانلدیغی وقت (ه) بالطبع عـلامت تأنیث اولور. فقط بو صـورتده انسانه وصف اولماز. مثلا (امور خارقه) (کیفیت خارقه) دینیلیر. (رجال خارقه) دینلمز. «اوبر خارقـه‌در» کبی جمله‌لرده ایکی احتمال واردر: اشارت بر انسانه ایسه (ه) مبالغه ایچون، بر کیفیته ایسه تأنیث علامتی اولمش اولور. (خوارق) ه‌ده باق.

خارَه [ف] (خارا) ایله ایکی معناسنده‌ده مترادفدر: «مالك اولسه‌م کاشکی بر قلبه سنك خاره‌دن!» «کل یاقالی کلکلی کراله‌لی مورخاره‌لی — ندیم»

خازَن [ف] زوجه قیز قارداشی، بالدیز. (خواهرزن) دن مخففدر. (خازنه) دخی دینیلیر.

خازِن [ع] خزینه محافظی، خزینه‌دار: خازن کنج دانش. خازن اسرار.

خاسْتَه [ف] قالقمش، آیاغـه قالقمش، قیام ایتمش.

اكثريا (بوْخاسته) صورتنده قوللانيلير. نوخاسته = تازه يتشمش دلى‌قانلى. بو تركيب اكثريا مقام ذمده ايراد اولنور: نوخاستهٔ نادان.

خاسِر [ع] ضرره، زيانه اوغرايجى، اوغرايان: قوم خاسر. تاجر خاسر. خاسراً = خاسر اوله‌رق، اولديغى حالده: خاسراً ترك تجارت ايلدى. جمعى: خاسرون، خاسرين.

خاشاك [ف] چورچوپ، سوپورنتى. نابينك «دلده بر سوز محبت واركه تقرير ايلسه‌م — شوقدن اجزاى عالم سربسر خاشاك اولور» بيتى بر مضمون عجيبى حاويدر.

خاشِع [ع] خشوع ايديجى، ايدن، خشوع ايله متصف اولان: عبد خاشع. قلب خاشع. قلوب خاشعه. خاشعاً = خاشع اوله‌رق، اولديغى حالده: خاشعاً كعبهٔ معظمه‌يه توجه ايتدى. خاشعانه = خاشع اولانه ياقيشه‌جق صورتده: ذكر خاشعانه. نماز خاشعانه. جمعى: خاشعون، خاشعين.

خاصّ [ع] برقاچ شيئه شمولى اولميوب بر شيئه مخصوص اولان: اسم خاص. طرز خاص. شيوهٔ خاص. بو اداكنديسنه خاصدر. مؤنثنده (خاصه) دينيلير: خزينهٔ خاصه. عساكر خاصه § متميز، ممتاز انسان: خاص وعام. خاصان حق. خاصان حرم. خاص الخاص = اك خاص، خاصدن خاص.

خاصّه [ع] برشيده بولنوب سائرنده بولنميان قوت، كيفيت؛ حالت مخصوصه: مقناطيسده جذب حديد خاصه‌سى واردر. خاصّةً، بالخاصّه = مخصوص اوله‌رق: «بالخاصه نخبه منتخبدر — كشاف بلاغت عربدر — ضيا» (خاصكى) عنوانى اصله نظراً فارسى كاف ايله اوقونمق لازم كلير. چونكه بو كاف (خاصه) ده‌كى هانك مقلوبيدر.

خاصيّت [ع] فائدهٔ مخصوصه، تأثير مخصوص: «بو خاصيتله سن زخم درونه مرهم اولمازسين — ثابت»

خاضِع [ع] خضوع ايديجى، ايدن، خضوع ايله

متصف اولان: بندهٔ خاضع. خاضعاً = خاضع اوله‌رق، اولدیغی حالده: خاضعاً عرض تحیت. جمعی: خاضعون، خاضعین.

خاطِر [ع] کوکل: «نامه‌وقاصد پیامیله خوش اولماز خاطرم — فضولی» «نه قیرارسین ایکیده برده بنم خاطرمی؟ — واصف». خاطری قالمش دیمك اولان (خاطرمانده) تعبیری جدیاتده قوللانلماملی. درخاطر ایتمك = کندی خاطرینه کتیرمك، خاطرلامق. خاطر نشان = خاطرده قالمش، کوکلده یرایتمش اولان شی. خاطر شناس = خاطر اله آلیجی، کوکل یاپان. خاطر شناسانه = خاطر شناس اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ خاطر شناسانه. خاطر شناسی = خاطر شناسلق: فضیلت خاطر شناسی. (دل)ه‌ده باق.

خاطِرَه [ع] خاطره کلن خصوص، فکر: بوراسنی بر خاطره اولمق اوزره عرض ایدیورم § خاطرده قالمش اولان خصوص، کیفیت: خاطرهٔ عهد شباب. جمعی: خاطرات. (خواطر)ه‌ده باق.

خاطِف [ع] کوز قاماشدیریجی، قاماشدیران. (برق)ه وصف اولور: برق خاطف § ابلیسانه دیکله‌یوب آغیزدن سوز قاپان: خاطف الکلام.

خافِض [ع] اسماء حسنادن. آلچالدیجی، آلچالدان، آلچاق ایدیجی، ایدن، مذلّل، مذل: «ای حافظ صبّاران! ای خافض جبّاران!» § عربیده حرف جر. نزع خافض = حذف حرف جر. خافض الجناح = متواضع. خافض الطیر = وقور.

خافِقان [ع] مغرب ایله مشرق. (خافقین) دخی دینیلیر: «نصرة الدنیا معز الدوله کهف الخافقین — جامی». نعیما تاریخنك عنوانی (روضة الحسین فی خلاصة اخبار الخافقین)در.

خافِیَه [ع] «قارده‌کز امابلیرسز اولسون ایز» بولنده حرکت ایده‌رك حقایق اعمالی کیمسه‌یه سزدرمین آدم § کیزلی حالت، کیزلی سر.

خاقان پادشاه عظیم الشان. فی الاصل ترکستان

حکمدارلرینه مخصوص علمدر. (تخقین) مصدری بوندن یاپه‌درکه برآدمی خاقان ایلمك دیمکدر. خاقانی = خاقانلق، خاقانه منسوب.

خاقانی [شاعر مشهور] منظوم حلیهٔ شریفه صاحبیدر. هم شاعرانه هم عاشقانه اولان بو اثر لطیف ایله ابقای نام ایتمشدر. (محمد بك) عنوانیله یاد اولنوردی. صدراعظم اولان ایاس پاشانك اقربا- سندندر. حلیه‌نك مقطعی اولان

«اولمه‌دن بیك بدی تاریخی تمام —
بو رساله‌مده تمام اولدی کلام»

بیتندن آکلاشلدیغی اوزره اوفرخنده اثری (١٠٠٧) سالی ایچنده اکمال ایلمشدر. ارتحالی (التفات بقا) ترکیبنك ابجد حسابنجه کوستردیکی (١٠١٥) تاریخنه مصادفدر. کندیسنك آثار سائره‌سی دخی اولدیغی مروی ایسه‌ده آنلر رسیدهٔ نظر استفاده‌مز اولمامشدر. حلیه (واحد کالف) قبیلندن اوله‌رق علو طبعنه شهادت ایتمکده‌در. ادرنه قاپوسی جامع شریفی قبرستاننده مدفوندر. سنك مرقدینه — طوغری اولمق شرطیله — ایکی سوز یازیله- مامش اولمسنه تأسف اولنور.

خاك [ف] طوپراق: خاك پاك. خاك انداز = فراش که آنکله سوپورنتی دوکرلر. خاکدان = کرهٔ ارض، عالم سفلی. خاکروب = سوپورکه. (جاروب) دخی دینیلیر. خاکسار = توز طوپراق ایچنده قالمش، پریشانحال، دوشکون، حقیر، محقر. خاکساری = خاکسارلق. خاك‌نشین = فقیر، حقیر. خاك نشینی = خاك نشینلك. خاکی = طوپراغه منسوب، طوپراقدن: وجود خاکی. بونك جمعی اولان (خاکیان) — که تخفیف ایله‌در — عالم سفلی سکنه‌سی یعنی انسانلر موقعنده ایراد اولنور. آکا بدل (خاکیلر) دخی دینیلیر. خاکی- نهاد = متواضع. (خاك پای) تعبیری (خاکپای) صورتنده یازلمامل.

خاکستر [ف] کول، آتش کولی: «اخگری خاکستر ایدر روزکار». خاکستری = خاکستره منسوب، خاکستر کبی: رنك خاکستری.

خال [ع] والده‌نك ارکك قار- داشی، دایی: خال وعم. «خال خالیمی اولور شفقتدن؟»

§ بدنده اولان نقطه، بنك، بك: خال سیاه. خال مشكین. «اولورمی باصره خالی خیال خالندن؟». خالدار = بكلی: رخسار خالدار.

خالِدْ [ع] باقی، دائم. خالداً = خالد اوله‌رق، اولدیغی حالده: جنتده خالداً مقیم اولمق. جمعی: خالدون، خالدین. علم شخص اولان (خالد) كچ قوجامق، چوق یاشامق معناسنه كلن (خلود)دن مأخوذدر.

خالِصْ [ع] صافی، قاریشیق دكل، مغشوش دكل: قلب خالص. زر خالص. نیت خالصه. خالصاً = خالص اوله‌رق، اولدیغی حالده: خالصاً جناب حقه عبادت ایدردی. خالصاً لوجه‌الله. خالصانه = خالص اولانه یاقیشه‌جق صورتده: محبت خالصانه. اخطار خالصانه. خالصیت = خالصلق.

خالِعْ [ع] قوجه‌سندن بوشانمش زوجه‌یه وزوجه‌سنی بوشامش زوجه اطلاق اولنور. زوجه حقنده استعمالی غالبدر.

خالِقْ [ع] اسماء حسنادن. یارادیجی، یارادان: خالق زمین و آسمان. «خالق! نه غریب خلقتم وار — سینه‌مده نه‌در بو بحر زخار؟». خالقیت = خالقلق.

خالَه [ع] پدرك قیز قارداشی. عربیده والده‌نك قیز قارداشنه یعنی تیزه‌یه اطلاق اولنور.

خالی [ع] بوش، تنها: اناء خالی. مكان خالی. ایكیدن خالی دكل. مونثی اولان (خالیه)نك تشدید ایله استعمالی غلطدر: ایام خالیه. بیوت خالیه. خالیاً = خالی اوله‌رق، اولدیغی حالده: خانه‌یی خالیاً ترك ایتمش. خالی الذهن = ذهنی بوش: خالی الذهن عوام مقوله‌سندن.

خام [ف] چیك، پیشمه‌مش، اولمامش: میوهٔ خام § ایشلنمه‌مش، صنعت كورمه‌مش، حال طبیعیده: خام اشیا § بوش، بیهوده: خیال خام. «طمع خامه دوشوب سركه‌لنیرمش زاهد — به قوروق یوق كوزیكه بونده‌می ناب دكل! — ثابت». خام طمع = طمع خام صاحبی: عاشق خام طمع § تربیه كورمه‌مش، پیشكین دكل: خام آدم. خامی = خاملق، چیكلك.

خامِد [ع] قوری سونمدیکی حالده آلوی ساکن اولان آتش: آتش خامد. نیران خامده. شعلهٔ خامده.

خامِس [ع] بشنجی: جلد خامس. دفعهٔ خامسه. خامساً = بشنجی، بشنجی درجه‌ده اوله‌رق: خامساً شویله یاپملیدر.

خامُش [ف] (خاموش) مخففی.

خامِل [ع] بین الناس شهرت وشانی اولمیان، گمنام اولان آدم. خاملاً = خامل اوله‌رق، اولدیغی حالده: خاملاً یاشامغی ترجیح ایلدی.

خامُوش [ف] صوصیجی، صوصان، ساکت: «سن بو مجلسده نه دیرسین دیدیلر — دیه‌جک یوق دیدی خاموش اولدی». (خامش) و(خوش) و(خمش) بوندن مخففدر. بونلر فارسیده (صوص!) مقامنده‌ده ایراد اولنور: «یا سخن دانسته کو ای مرد عاقل یا خموش! — حافظ». فضولینک «لیلی سوزی سویله یوقسه خاموش!» مصراعنده اولدیغی کبی بو ادا وقتیله بزده تقلید اولنوردی. زمانمزده مهجور در.

(خامش) ایله (خمش) نادراً قوللانیلیر: «خامشکن شاعر هجاکو — غالب» « ای جهلای روترش — خرمنشان مرده‌هش — ایلیه‌مز سکز خمش — خامهٔ حق شعارمی». خاموشی = خاموشلق، سکوت: فضیلت خاموشی. وادیٔ خاموشان = قبرستان: «عاقبت منزل ماوادیٔ خاموشانست — حافظ» = «عاقبت منزل بزه وادیٔ خاموشان اولور»

خامَه [ف] قلم. خامه‌ران = قلم یوریدیجی، یوریدن، یازان: شو یولده خامه‌ران اولدی. خامه‌زن = اوزرنده قلم کسه‌جک آلت، مقطع، مقط. خامهٔ موی، خامهٔ مویی، خامهٔ مویین = قیل قلم.

خان [ف] شهرلرده وخارجده صورت معروفه‌ده یاپیلان بنا: «صاندک ای خواجه مگر کعبه‌یی سن خان خلیل! — راغب». برده بو کلمه فی الاصل خطا وترکستان حکمدارلرینه مخصوص عنوان اولدیغی حالده مؤخراً مطلقا حکمدار مقامنده قوللانلمشدر.

خانْدان [ف] اصیل بر ذاتک اهل بیتیله اقرباسی

طاقمی: خاندان نبوت. خاندان عثمانی § صوی، اوجاق. اصیل ومعتبر ذواتده اطلاق اولنور. مفردی، جمعی مساویدر. «بو ذات شهرمزك خاندانندندر» دینلدیکی کبی «بو آغا شوکویك خاندانیدر» دخی دینیلیر.

خانِق [ع] بوغیجی، بوغان: سارق خانق.

خانْقاه [ع] تکیه: خانقاه مولوی. (خانگاه)دن معربدر. اسلوب فارسی اوزره (خانقه) صورتنده تخفیف اولنور.

خانگی [ف] خانه‌یه منسوب، اوده بولنان، اوده‌کی: کبوتر خانکی. دشمن خانکی.

خانُمان [ف] او بارق، خانه وخلق، اهل وعیال، مامللك: «ای عشق یاقارسه‌ك ایشته جانم! — یاق دیردم اولیدی خانمانم». خانمان بر انداز = خانمان برباد ایدیجی، ایدن. خانمان براندازانه = خانمان بر انداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده. خانمان براندازی = خانمان براندازلق. خانمانسوز = خانمان یاقیجی، یاقان: حریق خانمانسوز. «خانمانسوز تحملدر جفای دائمی — واصف»

خانَه [ف] او: خانهٔ واسع. خانه‌خدا = بیت الله، کعبه.

خانه خدا = رب البیت، خانه صاحبی. بونك اصلی (خدایِ خانه) در. خانه برانداز = خانه برباد ایدیجی، اوییقیجی: «بلکه برخانه‌برانداز چیقار — اویکی باشکه برکونده ییقار — سنبلزاده». خانه‌براندازانه = خانه براندازجه‌سنه. خانه براندازی = خانه براندازلق. خانه خراب = جاهل، مفلس، بی‌مایه، پریشانحال: «بیت دلنی دانش ایله ایتمین آباد — معمور صانیر صدرینی هر خانه خرابك». خانه‌خرابی = خانه خرابلق. خانه‌پرورد = اوده بیومش، دنیایی کورمه‌مش: مخدوم خانه پرورد. «بك قصهٔ بی کسان یازلسه — بیلمز بونی شخص خانه پرورد». خانه‌پروردی = خانه پروردلك. خانه‌زاد = افندیسنك اونده طوغمش کوله ویا جاریه چوجغی: غلام خانه‌زاد. پرستار خانه‌زاد. خانه‌باز = باته‌سی‌یه اونایان قارباز. خانه بازی = خانه بازلق. خانهٔ فردا = دارعقبی. خانه‌کن = ناخلف، سفیه میراث یدی. بعض اسما ومصادره الحاق اولنان (خانه) لفظی

فی‌الاصل مضاف اولمق اوزره تصور اولنور. مثلا (اجزاخانه) خانۀ اجزا دیمکدر.

خاوَرْ [ف] شرق، مشرق. خاوری = شرقی، مشرقی: «ایلدی دریایه غوطه آفتاب خاوری — نفعی»

خاوِیَه [ع] شنلکسزیر: ارض خاویه. اراضیٔ خاویه. تشدید ایله غلطدر. (خاوی) دخی قوللانیله‌بیلیر: زمین خاوی.

خایَنْدَه [ف] آغیز ایله چیکنه‌یجی، چیکنه‌ین. نظمده قوللانیله‌بیلیر.

خاییدَه [ف] آغیز ایله چیکنمش. اکثریا آغیزدن آغیزه طولاشمش، مبتذل اولمش سوز حقنده صرف اولنور: «خاییده سخن مرد سخندانه یاقشماز — ابن‌النجار». خاییده‌گو = خاییده سوز سویلین، بایاغی شاعر.

خَبائِثْ [ع] (رذائل)ك مفردی اولان (رذیله) معناسنه کلن (خبیثه) نك جمعی. شرابه (ام الخبائث) اطلاق منشأ رذائل اولدیغنه مبنیدر. مفردی قوللانلماز. (خبیث)ك مؤنثی اولان (خبیثه) — که مستعملدر — باشقه‌در.

خَباثَتْ [ع] خبیثلك.

خَبّازْ [ع] اتمك‌صاتان، اتمکجی. خباز حیله‌باز.

خَبایا [ع] (خبیئه) نك جمعی. کیزلی شیلر، کیزلی ایشلر، مخفی خصوصات: واقف خبایا. خبایای مسئله. خبایای امور. مفردی قوللانلماز. (خفایا) یه‌ده باق.

خَبَرْ [ع] نقل اولنان سوز: خبر صادق. خبر کاذب. خبر واحد. «خبر خیر ویرر نشئه یالان اولسه دخی — رئیس واصف» § علم، وقوف، معلومات: خبری وار. خبری یوق. خبری اولمامش. (آلمق)(ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. «خبر آلدق او طرفدن بزه آدم کلدی — لا» «صبا لطف ایتدك اهل دردە درماندن خبر ویردك — فضولی». صبری‌نك «اول سنکدله سوز دلمدن خبر ایله» مصراعنده اولدیغی کبی ادبیاتده (ایلمك) ومعناجه آنك عینی اولان (اتمك) ماده -

لريله قوللانلماز اولمشدر. نفعینك
«هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ايلر»
مصراعنده ده استعمال قديم شوا-
هدندندر. خبردار = خبری،
معلوماتی اولان: «هجوم ناله‌ٔ شبگيردن
ظالم! خبردار اول — نديم».
خبردارانه = خبردارجه‌سنه:
استفسار خبردارانه. خبرداری =
خبردارلق. (خبردار)ه بدل بعضاً
(باخبر) تعبيری ايراد اولنور. نفعینك
«انديشهٔ عقل بشری باخبر ايلر»
مصراعنده (انديشه) حشو قبيحدر.
بی‌خبر = معلوماتسز، طويغوسز.
بی خبرانه = بی خبرجه‌سنه. بی
خبری = بی خبرلك. خبری =
خبره منسوب، خبردن عبارت:
كلام خبری. جملهٔ خبریّه.

خَبْط [ع] كورجه‌سنه راست
كله باصه‌رق يورومك.
(خطا) مقامنده مستعملدر: خبط
وخللدن عاری. (عَشوا) اوكنده‌كی
شيئی كورميوب كورله‌مه‌دن يوريين
ناقه ديمك اولديغندن (خبط عشوا)
تعبيری (خطای فاحش) موقعنده
ايراد اولنور.

خَبيث [ع] ناخوش، ناپاك،
مردار: شیء خبيث.
افكار خبيثه § انسانيتسز، صويسز،
فرومايه: شخص خبيث. خبيثهٔ حسناء.
بو معناده (خبيث)ك جمعی (خبيثون)
و(خبيثين)، (خبيثه)نك (خبيثات)
كلير. «الخبيثات للخبيثين والخبيثون
للخبيثات» آيت كريمه‌سی مثل حكمنده-
در. خبيثانه = خبيثجه‌سنه: آمال
خبيثانه.

خَبير [ع] خبردار: «سن‌ده
اولمازسه‌ك كيم اولسون
انكسارمدن خبير؟». جناب حقده
اطلاق اولنور: خداوند خبير. «بوكا
راضيمی اولور رب خبير؟ —
سنبلزاده». خبيرانه = خبردارانه.

خَتّار [ع] غدار خدعه‌كار:
ختار فخور.

خَتّان [ع] سنت ايديجی،
سنتجی: ختان حاذق.

خَتْم [ع] مهرله‌مك، مهرلنمك:
ختم مكتوب. سندك ختمی.
بو معناده (تختيم) زياده قوللانيلير.
ختم القلب، ختم قلب = جناب
حقك قلوب اهل كفری سد ايله
ايمانه متعلق هيچ برشی حس ايتميه-
جك بر حاله قويمسی § اتمام، اكمال:
ختم قرآن. ختم كتاب. ختم حيات.

حضرت پیغمبر حقنده توصیف اوله‌رق ایراد ایدیلن (ختمیت پناه) تعبیرینه بدل (خاتمیت پناه) قوللا‌نلملیدر.

خَتْمَه [ع] بر کره ختم ایتمه، ختم. جمعی: خَتَمات: ختمات قرآن. ختمات شریفه.

خَتْن [ع] اجرای ختان: ختن صبی. ختن ماهرانه.

خَتَنَه [ع] زوجه‌نك والده‌سی، قاین آنا: ختنهٔ شفیقه. ختنهٔ خائنه. جمعی: ختنات: ختنات بی حسنات.

خَتُور [ع] (ختّار) ایله مترادفدر: ختور کفور. بونلره بدل (ختیر) دخی قوللانیله‌بیلیر.

خَثارَتْ [ع] صیویق شی قویولانوب قاتیلاشمق: خثارت مایع. خثارت لبن.

خَجالَتْ [ع] و

خَجَلْ [ع] و

خَجْلَتْ [ع] اوتانمه، اوتانوب شاشیرمه: «بر قاچ غروشه مدت عمرکجه خجالت — ضیا» «ایلدی رنك رخك کلمره ایراث خجل» «نه‌قدر یوزله‌سه‌لر یوز سزه خجلت کلمز»

خَدّ [ع] یاناق: خداسیل. لاله خد = لاله‌رخ = لاله یاناقلی. وقتیله (کوفه) شهرینه — پك کوزل کورندیکی ایچون — قیز یاناغی دیمك اولان (خدعذرا) عنوانی ویرلمش ایدی.

خُدْعَه [ع] خدعه‌جی، خدعه‌کار. (خادع) دن اقوادر. خداعانه = خداعجه‌سنه.

خَدایِع [ع] (خدیعه) نك جمعی: بدایع نامیله خدایع قبول اولنماز. (خدائع) صورتنده یازلمالی.

خَدْشَه [ع] راحتسزلك، وسوسه، مراق: موجب خدشهٔ درون. خدشه‌بخش اذهان. فی الاصل (تخدیش) کبی طیرمالامق دیمك اولان (خدش) دن بناء مره‌در. لسانمزده (ذهن

طیرمالامق) تعبیری معروفدر.
کاتبلر مثلا «ذهنمی طیرمالایور»
دیه‌جك یرده «ذهنمی تخدیش
ایدییور» یاخود «ذهنمه خدشه
ویرییور» دیرلر. طیرمالامه مقا-
منده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: خد-
شات.

خَدَمْ [ع] و

خَدَمَه [ع] خدمت ایدیجی، خدمتکار معناسنه اولان
(خادم) ك جمعی: «نه بلادر سفهای
خدمه! — کوندرر آدمی‌ملك عدمه
— سنبلزاده». (خدمه) مفرد
مقامنده‌ده مستعملدر. مثلا «بو آدم
جامع خدمه‌سندندر» دینلدیکی کبی
«بو آدم جامع خدمه‌سیدر» دخی
دینیلیر.

خَدَنْك [ف] اوق. فی الاصل
قاین آغاجی معناسنه.
درکه آندن اوق یاپیلیر.

خُدُوش [ع] سینك § پیره:
«خدشات خدوش
بی پروا — چشم عاشقدن اولدی
خوابربا»

خَدِیجْ [ع] مدت حمل تمام
اولمه‌دن طوغان ولد.
(خدیجه) بونك مؤنثیدر.

خَدِیشْ [ف] خانه‌ده‌کی بیوك
قادین، بیوك خاتم.
ضم ایله‌ده لغتدر.

خَدِیعَه [ع] (خدعه) ایله
مترادفدر. آندن اقوی
عد اولنملی. (خدیعت) صورتنده‌ده
قوللانیلیر.

خَدِینْ [ع] دوست، همدم،
غمکسار: خدین امین.
خدین حزین.

خَذَلَه [ع] (خاذل) ك جمعی.
اراذل ناس، آلچاق
اشخاص. مفردی ضرورتسز قوللا-
نلماز.

خُذُولْ [ع] خذلانه مبتلی
اولان، اهل خذلان:
ابلیس خذول. خذول مسئول.
خذولانه = خذولجه‌سنه: انصراف
خذولانه.

خَذِیمْ [ع] سرخوش. مؤنثی
(خذیمه) در. خذیمانه
= سرخوشانه: رفتار خذیمانه.

خَرْ [ف] اشك : « خاصيت صحبتلری انسانی خر ایلر — نفعی » « شیوه‌هامی کند که خر نکند — لا » = اویله شیوه‌لر ایدرکه اشك ایتمز . بیچاره‌یی برده (لایفهم) صفت کاشفه‌سیله توصیف ایدرلر : خرِ لایفهم . خربان = اشکجی : خربان بی اذعان . خربنده = بندهٔ خر دیمکدرکه اشکه وسائر یوك‌ویپنك حیوانلرینه باقمقله اشتغال ایدن شخصه اطلاق اولنور . « سالها خربنده بودی بس بود — زانکه خربنده زخر واپس بود — حضرت مولانا » = بونجه ییلدر خربنده‌سین ، الویرر ! زیرا خربنده خردن کری قالیر . خربندگان = خربنده‌لر . خربندگی = خربنده‌لك . خرِ دشتی = یابان اشکی . خرکرّه = اشك یاوروسی ، صیپا . خرمنش = خرطبیعتلی : « چکنلر خرمنشدر خارج از طوق بشر چکمش — راغب » . خری = اشکلك . (خر) لفظی دیکر بر کلمه ایله مرکب صورتنده اولدیغی حالده اکثریا تغلیظه دلالت ایدر یعنی قرینی اولان کلمه‌نك معناسنده بیوکلك ، ایریلك اولدیغنی کوستر . (خربط ، خربله ، خرتوت ، خرچنك ، خرگله) کلمه‌لری بو قبیلدندر .

خَرائِدْ [ع] (خریده) نك جمعی . جدیاتده (ابکار افکار) و (لآلئ افکار) مقامنده (خرائد افکار) دینلمه‌ملی . (خراید) صورتنده یازلمامـلی .

خَرائِطْ [ع] (خریطه) نك جمعی : خرائط منتظمه . خرائط سقیمه . (خرایط) صورتنده یازلمامـلی .

خَرابْ [ع] ویران ، معمور دکل : دار خراب . شهر خراب . بلدهٔ خراب . بلاد خراب . مؤنثنده (خرابه) دینلمز . خرابی ، خرابیت = خرابلق : خرابئ خانه . قریه‌نك خرابیتی . (خراب) لفظی ییقلمق ، ویران اولمق معناسنه مصدرده اولور . « شو وقف خرابندن صاتیلیور » کبی یرلرده بو معنایه‌در . شو مصراع مشهورده‌ده بویله‌در : « لدوا للموت وابنوا للخراب » = اولمك اوزره طوغورکز ، ویران اولمق اوزره بنا ایدکز . ابجد حسابنجه (٨٠٣) عددینی کوسترمکده اولان بو کلمه تیمور طرفندن سیواسك تخریب ایدلدیکنه تاریخ دوشمش . کچکین

سرخوشه (خراب) اطلاق مجا-
زیدر. اکثریا (مستِ خراب)
دینیلیر: «میمیدر ساقیمیدر مست
خرابی ایکله‌دن؟ — شیخ الاسلام
یحیی». (مست وخراب) صورتنده
استعمالی یاکلشدر.

خَرَابَاتْ [ع] میخانه، جسیم میخانه، میخانه‌لر مجموعی:
«خراباتك میان میکشانده نامی
قالمشدر — لا». راغبك «خراباتی
کورنلر هر بری برحالتن سویلر»
مصراع مشهوری ضعف تألیفی
مشتملدر. خرابات مفهومنده غازینو،
قافه شانتان کبی یرلرده داخلدر.
خراباتی = خرابات مداومی:
«اولدك آواره بر خراباتی — یازیق
ای خانمان خراب سکا!». بونك
جمعی اولان (خراباتیان) تخفیف
ایله‌در. «توبه‌داری‌که رندی در-
خرابات؟ — خراباتی شدن هیهات
هیهات! — بهاء الدین». (خرابات)
لفظی (خرابه)نك جمعی اولمق اوزره
قوللانلماملی. مثلا (تدمر خرابه‌لری)
مقامنده (تدمر خراباتی) دیمك منا-
سبتسز اولور.

خَرَابَه [ع] ویرانه: «ای خرابه! مطاف آه‌مسین — مرکز
حیرت نگاهمسین». خرابه‌زار =
ویرانه‌لك، خرابه‌سی چوق یر:
«خرابه‌زار جهانده بولور فنا هر
شی — ضیا». خرابه‌نشین =
خرابه‌ده اوطوران، ساکن اولان:
فقیر خرابه‌نشین.

خَرَاجْ [ع] رعایانك طرف سلطانی‌یه ادا طریقیله
تقدیم ایتدکلری مبالغ. خراجگذار
= خراج ویریجی، ویرن، خراجه
کسلمش.

خَرَاس [ف] حیوان ایله دوندیریلن دکرمن.
اصلی (آسِ خر)در. خراس خراب
= دنیا، فلك.

خَرَاشَتَرْ [ف] موذیاته، حشراته اطلاق اولنور.

خَرَاطِینْ [ع] صوغلجان. فارسی (خراتین)دن
معرّبدر.

خَرْبَطْ [ف] ایری قاز. اکثریا احمق، خصوصیله قالبی،

قيافتى يرنده اولان كوسترشلى احمق معناسنده قوللانيلير. حضرت مولانانك (طعنه زنندهٔ مثنوى)يه جواب صورتنده ايراد ايلديكى ابيات آره‌سنده شو بيته تصادف اولنور: «خربطى ناكاه ازخرخانهٔ — سر برون‌آورد چون‌طعانهٔ». (خربطه) دخى دينيلير.

خَرْبُزَه [ف] قاوونه وقارپوزه اطلاق‌اولنور. تخفيف ايله (خربز)دخى دينيلير. (قارپوز) بوندن محرفدر. بالخاصه قارپوزه (خربزهٔ هنـدى) ديرلر. (خربزهٔ روباه) ابو جهل قارپوزيدر. شو قاوون وقارپوز بيلمه‌جه‌سى مشهوردر: «آن چيست كه پاوسرندارد — گردست ودرازودر ندارد — اندرشكمش ستار كانند — جزنام دو جانور ندارد ـ لا» = او نه دركه باشى وآياغى يوقدر، مدوردر، سـوبوجه‌در، مدخلسزدر، قارنـنـده كواكب واردر، ايكى حيواندن زياده‌سـنك نامنـه مالك دكلدر؟. (خربزه) و (خربز)ده‌كى ايكى‌حيواندن برى (خر)، ديكرى‌ده بكچى ديمك اولان (بز) در. خربزه‌زار = قاوون قارپوز بوستانى. خربزه فروش = قاووبجى وقارپوزجى.

خَرْبَلَه [ف] صودولابى، بوستان دولابى: خركلهٔ خربله‌كردان.

خَرْتُوتْ [ف] ايرى، لذتسز قاره‌دوت: فرتوت خرتوت خور.

خَرْجْ [ع] مصرف: خرج يكروزه. وكيل خرج § صرف: شوقدر پاره خرج ايتمش § بر مخلوط تشكيل ايده‌جك اجزا: طعام خرجى. ديوار خرجى § البسه اوزرينه ايشلنيلن قايطان وسائره. (خرج عالم) تعبيرى (هر كسـك ايشـنه كلير) مقامنده قوللانيلير. خرج راه = يول مصرفى، رسماً ويريلن يول خرجلغى.

خَرْچَنْكْ [ف] يـنكـج: «براولور طبع سمندرله مزاج خرچنك — نفعى»

خَرِخْشَه [ف] غوغا، كورلتی، پاتیردی. (قارغاشه) بونك محرفیدر.

خَرْدَل [ع] معروف دانه، خاردال. مجازاً مجون حالنه كتیرلمشنه دخی اطلاق اولنور. خردله = خردل دانه‌سی.

خَرَس [ع] دیلسز اولمه، دیلسزلك : مبتلای خرس.

خَرْط [ع] ال ایله آغاجك داللرندن یاپراق صییرمق. اصعب من خرط القتاد = خرط قتاددن دها كوج. (پك كوج) دیه‌جك یرده ایراد اولنور. (قتاد) برنوع آغاجدركه متین ودیكنلی اولور.

خَرْق [ع] یاروب ییرتمق، یاریلوب ییرتلمق : خرق اثواب. خرق‌عادت. البسه‌نك خرقی § یاریق، ییرتیق : دكرمن خرقی. اتسع الخرق علی الراقع = دلیك بیوك، یامه كوچك.

خَرْگاه [ف] بیوك چادر، اوتاق § ككیش محل: «بیلدم كه بو خركاهده نادر ایمش آدم — نورس افندی». (خرگه) دخی دینیلیر. خرگاه ماه = آی آغیلی، هاله. بوكلمه‌یی بعض ارباب نزاهت كسر ایله اوقورلر.

خَرْگَلَه [ف] بینمكه، قوشلمغه آلشمامش جنس فرس. § صویسز، خویسز بینك حیوانی. فی الاصل بیوك سوری دیمكدر.

خَرْگُوش [ف] طاوشان : «خدا قادردر ایلر كربه‌دن خركوشلر پیدا — لا». فی الاصل بیوك قولاقلی دیمكدر. خركوشك = طاوشان یاوروسی.

خَرْمُهْرَه [ف] قاطیر بونجغی : «لیك خرمهره قدر قیمتنی بیلمزلر — نفعی»

خَرْنُوب [ع] كچی بوینوزی دینیلن میوه.

خَرْوار [ف] اشك یوكی. مشتی نمونهٔ خرواری — سعدی = بر آووج شی بر اشك یوكندن نمونه اولور.

خَرُّوب [ع] (خرنوب) ایله مترادفدر.

خَرِیدَه [ع] دلنمه‌مش اینجو، در ناسفته § ارکك الی طوقنمامش قیز اوغلان قیز.

خَرِیطَه [ع] معروف: خریطهٔ عالم. آسیاخریطه‌سی. فی‌الاصل قولپلو کیسه وطاغارجق کبی شیلره اطلاق اولنور. «خریطه‌ده بویوق ایدی» یوللو تعبیراتده بومعنی دخی یاقیشیق آلیر.

خَرِیفْ [ع] فصول اربعه‌نك یازدن صکره کلنی، کوز: فصل‌خریف. موسم خریف.

خَرِیمْ [ع] لا ابالی مشرب، قیدسز آدم: خرسوار خریم.

خَزّ [ع] تفتیکدن ویا تفتیك ایله قاریشیق ایپکدن‌معمول برنوع قماش: خز دمیاطی.

خَزَائِنْ [ع] (خزینه) نك جمعی: کتبخانه‌لر خزائن علومدر. (خزاین) صورتنده یازلمامالی.

خَزّافْ [ع] چاناق، چوملك کبی شیلر یاپوب صاتان.

خَزَانْ [ف] یاپراق دوکومی موسمی، کوز: خزان یاپراغی. اکثریا (بهار) ه مقابل اوله‌رق ایراد اولنور: «صیفی قیلار شتا و خزانی بهار ایدر — ضیا» «اویکانه عالم عشرتك طویلورمی ذوق بهارینه؟ — نظرمده کلشن کوینك بو قدر صفالی خزانی وار». خزانی = خزانه منسوب: رنك خزانی. «بن اولمه‌دیم هزاره ثانی — دینسون بکا بلبل خزانی». خزاندیده = خزان کورمش، صارارمش صولمش: برك‌خزاندیده.

خَزّانْ [ع] نظمده (خازن) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

خَزَفْ [ع] چاناق، چوملك کبی چاموردن ایشلنوب آتشده پیشیریلن شیلره اطلاق اولنور. خزفپاره = خزف پارچه‌سی، قیریغی: «پست ایدر قدرینی مانند خزفپاره کساد — اشرف»

خَزِینَه [ع] نقد ومال وضع وحفظ اولنان محل. مجازاً هر شیئك زیاده بیریکدیکی

يره‌ده دينيلير : صو خزينه‌سى § كليتلى نقد ومال . خزينه‌دار = خزينه محافظه‌سنه مأمور اولان . خزينه‌دارى = خزينه‌دارلق ، خزينه‌داره منسوب .

خَسْ [ف] فائده‌سز اوت § چوپ . خس وخار = چورچوپ . خسپوش = مرائى ، مزور ، حيله‌كار . خسپوشى = خسپوشلق § صويسز ، آلچاق ، ناكس ، باياغى آدم .

خَسائِسْ [ع] (خسيسه) نك جمعى . (خسايس) صورتنده يازلماملى .

خَسارْ [ع] و

خَسارَتْ [ع] ضرر ، زيان . اكثريا ماديا تده قوللانيلير : خسار عظيم . خسارت جسيمه . جمعى : خسارات .

خَساسَتْ [ع] ناكسلك ، فرومايه‌لك ، آلچاقلق ، باياغيلق : برشخصك خساستى . برفكرك خساستى . برمشغله‌نك خساستى . (خِسّت) ه ده باق .

خَسْتَه [ف] كيفسز ، مزاجى يرنده‌اولميان . تركجه‌سى (صايرو) دركه مهجوردر : «اولور ميل دل افزون آستانك طاشنه هر دم — اكرچه رسمدر ياصديقدن اكراه ايلمك صايرو — فضولى » . (خسته) فى الاصل (خستن) مصدرندن اسم مفعول اولمق اوزره مجروح ديمكدر . (دلخسته ، خسته‌دل ، خسته خاطر) كبى تركيبلرده بومعنى قصد اولنه‌بيلير . جمعى : خستگان . خستگى = خسته‌لك . خسته‌بند = قيريق ، چيقيق اعضا باغى ، جبيره .

خَسَنْدَه [ف] سينك ، آرى كبى ايصيريجى اوفاق حيواناته اطلاق اولنور .

خَسير [ع] (خاسر) ايله مترادفدر : اسير خسير .

خَسيسْ [ع] بخيل ، جرى : توانكر خسيس § باياغى ، التفاته شايان دكل : شغل خسيس . مشاغل خسيسه . بو معناده اشخاصه‌ده وصف اوله‌بيلير . مثلا (شخص خسيس) صويسز ، آلچاق شخص ديمك اولور . بو كلمه برنجى معناده (خِسّت) دن ،

ایکنجیسنده (خساست) دن مشتق عد اولنور.

خَسِیسَه [ع] خصلت ردیئه، کوتو خوی، فنا کیفیت: خسیسهٔ تنگ چشمی. خسیسهٔ خودستایی. خسیسهٔ شهرتپرستی.

خَشَب [ع] قالین قوری آغاج که آندن کرسته یاپیلیر. کغمد من ذهب علی سیف من خشب — تفتازانی = آغاج قیلیج اوزرنده آلتون قین کبی. مشارالیه بو تشبیهی لفظی پارلاق، معناسی بایاغی اولان سوز حقنده صرف ایتمشدر. کندی سوزی ایکی جهتله ده پارلاقدر.

خَشَبَه [ع] آغاج پارچه‌سی. جمعی: خشبات: خشبات سابحه.

خَشْخاش [ع] معروف نبات. (خرد و خشخاش) تعبیری مهجوردر.

خَشَن [ف] ساز نوعندن بر نبات که بعض فقرا آندن لباس یاپارلر. خشن پوش = مرائی، منافق: «زینهار از خرقه‌آرایان مشو غافل که من — هر خشن پوشی که دیدم خانهٔ صیاد بود — صائب». خشن پوشی = خشن پوشلق. محلنده کوستردیکی اوزره بونلره بدل (خسپوش، خسپوشی) دخی قوللانیله‌بیلیر.

خَشِنْ [ع] خشونتلی، خشونتله متصف اولان: شخص خشن. شیء خشن. (خشین) دخی دینیلیر: بساط خشین. مفروشات خشینه.

خَشْیَت [ع] تعظیم ایله قاریشیق قورقو، خوف تعظیم آمیز: استیلای خشیت. خشیت کلیم الله. «قلبنده طورردی خشیةالله — ضیا» § او صورتده قورقه: مخلوقك خالقدن خشیتی. قولك افندیسندن خشیتی. خشیةً = خشیت صورتیله، جهتیله: خشیةً قیام. خشیةً غشی اولدی.

خَصائِص [ع] (خصیصه)نك جمعی: خصائص جلیله. خصائص انسانیه. (خصایص) صورتنده یازلمامالی. (خواصّ)ه ده باق.

خَصائِل [ع] (خصلت) لك جمعی : خصائل ممدوحه. خصائل عاليه. (خصايل) صورتنده يازلماملی.

خَصاص [ع] و

خَصاصَت [ع] فقر، احتياج، زوكردلك: سائقهٔ خصاصت ايله ارتكاب سرقت. (خصاصه) صورتنده دخی قوللا- نيلير. خصاصهٔ شديده. حسب- الخصاصه = زوكردلك حسبيله.

خَصْلَت [ع] انسانك يارا- ديليشنده اولان صفت، خوی. حسنيات وقبحياتده قوللانيلير : خصلت حسنه. خصلت قبيحه. حسنياتده استعمالی اكثردر: خصلت سخا. ملك — خصلت.

خَصْم [ع] دشمن: «خصمه قارشی هر صف سيار آتش پوسكورر». خصم جان = جانه قصد ايدن خصم § بريسنه غلبه ايتمكه چاليشان، مخالف، مخاصم: «خصمكز برقوهٔ فكريه‌در فكر ايسترم !». هركز دوخصم بحق راضی پيش قاضی نروند — سعدی = هيچ بروقت حقنه راضی ايكی دعواجی حاكم حضورينه چيقماز. خصمانه = خصمجه‌سنه: نظر خصمانه. تنقيد خصمانه: «بزه خصمانه نكاه ايلمه خصمك دكلز». خصمی = خصملق، خصومت: موجب خصمی. خصمیٔ زبونكشانه.

خَصِیّ [ع] خادم ايدلمش اركك § بورديرلمش حيوان، اكديج، ايمليق.

خَصيب [ع] اوجوزلق، بوللق ير: بلد خصيب. شهر خصيب. بلدهٔ خصيبه.

خَصيصَه [ع] برشيئه مخصوص اولوب باشقه‌سنده بولنميان كيفيت، حالت مخصوصه. (خاصّه) اكثريت اوزره اشيا حقنده قوللانلديغی حالده (خصيصه) اكثريا اشخاص حقنده قوللانيلير: شو قلمه خاصه ايله خصيصه بيننده‌كی فرقی بيلمه‌مك بو افندی ايچون بر خصيصه عد اولنه بيلير.

خَصیم [ع] مخاصم ، ایکی خصمدن هر بری : خصیم مبین . خصیم لئیم . خصیمانه = خصمانه .

خَضراء [ع] (اخضر) لك مؤنثی : عمامهٔ خضرا . حدیقهٔ خضرا . « بهار کلشنه کیدردی حلهٔ خضرا — فضولی » . فارسی اسملره (اخضر) صفت اولدیغی کبی (خضرا) ده اولور : دشت خضرا . درخت خضرا § سبزه ، اکل اولنان یشیللك . جمعی : خضراوات = سبزوات . خضراء دِمن = سوپورنتیلکده بیتن فیلیز ، سوپورنتیلك فیلیزی . « خضراء دمندن صاقنکز » مألنده اولان «ایاکم وخضراء الدمن» حدیث شریفنده‌کی (خضراء دمن) فرومایه اولان کوزل قیز وقادیندن کنایه‌در . «طراوت بین صورت اولمه خضراء دمندن کچ — علی روحی » . (دمن) سوپورنتیلك دیمك اولان (دِمنه) نك جمعیدر .

خَضیب [ع] بویانمش ، بویالی ، ملوّن § قنالانمش ، قنالی . مذکری مؤنثی مساویدر : ریش خضیب ، لحیهٔ خضیب = قنا قونمش صاقال . بنان خضیب = قنالی پارماق اوجلری . کف۔ خضیب = قنالی ال . برده (کف خضیب) بر کوکبه دینیلیرکه هرکیم آنی بیلوب بریسنه کوسترسه من بعد بینلرنده ائتلاف محال اولور۔ مش . بو کلمه‌یی (خضیبه) صورتنده مؤنث یاپمق المزده‌در : اصابع خضیبه .

خَطّ [ع] چیزکی : خط مستقیم . خط منحنی . خط وصل . خط فاصل . مجازاً صیره ، صف ، طریق معنالرنده‌ده قوللانیلیر : آتش خطی . خط رجعت § یازی : حسن خط . خط جلی . خط تعلیق . خط دست = ال یازیسی § تازه یتشمش صاقال : خال وخط . «ویرر رونق عذار یاره خط مشکبار البت — طراوتبخش اولور کلزاره ابر نوبهار البت — فطنت » . خط۔ نو ، خط نوخیز = هنوز کورنمکه باشلامش اولان صاقال . نوخط = صاقالی هنوز کورنمکه باشلامش اولان : «آفرین ای شوخ نوخط سن‌ده‌می اولدك ادیب؟» . خط آور = صاقالی بلیرمش اولان : میر

خط آور. بوکا بدل (خط آورده،
خط برآورده) دخی قوللانیلیر:
«خط برآورده‌یه میل ایتمدم اصلا
واصف!»

خَطاء [ع] یاکلش، یاکلشلق:
بو سوز خطادر. بونده
خطا وار. خطایی تصحیح ایتملی.
اویله برکتاب ایچون خطا صواب
جدولی نه لازم. بیچاق طاشیمق
ممنوع اولدیغی برصیره‌ده ضابطه
مأموری طلبه‌دن برینک یاننده
قوجه کسکین بر بیچاق بولمش.
بینلرنده شویله بر محاوره جریان
ایتمش: بو سنک نه ایشکه یارار؟
— آنکله خطا حك ایدرم —
خطا بونکله دکل، قلمتراش ایله
حك اولنور — اویله خطالر
بولنیورکه بونکله بیله اصلاحی
قابل اولمیور! § یاکلمه: «کلدك بو
دهر دونه خطامز بودر بزم—لا».
خطابخش = خطا باغشلایجی،
باغشلایان. خطابخشانه = خطا‌
بخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده.
خطابخشی = خطا بخشلق. خطا‌
پوش = خطاستر ایدیجی، ایدن:
کریم خطاپوش. خطاپوشانه =
خطا پوش اولانه یاقیشه‌جق صو-
رتده: مروت خطاپوشانه. خطا‌
پوشی = خطاپوشلق: هرخطاکار
لایق لطف خطاپوشی اوله‌ماز.
خطاکار = خطا ایدیجی، ایدن:
محاسب خطاکار. خطاکارانه =
خطاکارجه‌سنه. خطاکاری =
خطاکارلق. (خَطَأ) دخی یاکلمه
معناسنه‌در. یالکز (خطأً) شکلنده
قوللانیلیرکه یاکیله‌رق، یاکلمه
صورتیله دیمکدر: خطأً جرح.
بوکا بدل (خطاءً) دینلدیکی یوقدر.
مترجم قاموسك بیانه کوره خطا
اوچ درلو اولور: برنجیسی اراده‌سی
قبیح اولان برشیئی اراده ایله قوه‌دن
فعله کتیرمکدر. ایکنجیسی فعلی
مستحسن اولان برشیئی اراده ایتمکله
برابر بلا قصد خلافنی ایشله‌مکدر.
اوچنجیسی فعلی مستحسن اولمیان
برشیئی اراده ایتدیکی حالده نصلسه
خلافنی یاپمقدر. (سهو) ه ده باق.

خَطّاب [ع] دونورلك خصو-
صنده ماهرانه کار
کذار اولان آدم.

خَطّاط [ع] مشق و سائره
یازمقله اشتغال ایدن
آدم: شعرای عثمانیه‌دن جوری

«کل خطاط جاهل» قضیه‌سنی جرح ایدنلردندر. «خوشنویس اولسه نه رتبه علما عندنده — طوتیلور مردم نقاشه مماثل خطاط — هوایی»

خَطایا [ع] (خطیئه)نك جمعی: عفو خطایا. خطایای سابقه.

خَطَر [ع] هلاکه تقرب، تهلکه: راه پر خطر. خطرناك = خطرلی: طریق خطرناك. (خطر)ك جمعی اعتبار اولنان (خَطَرات) فی الاصل (مسّ جن) معناسنه اولان (خطره)نك جمعیدر: «نهایت خطرات طریق مأمندر — توقف ایلمه (عونی) علیك عون‌الله!» «قیسه دکلدر خطراتم مقیس — محبس شاهین بلادرسرم»

خَطْف [ع] شیمشکك پارلدامسی کوزی آلمق، قاماشدرمق: خطف ابصار. خطف بصر.

خَطَل [ع] چوق وفاسد سوز: خطل شاعر. خطل حکایه نویس. مبتلای خطل.

«اصالة الرأی صانتنی عن الخطل — طغرائی» = اصالت رأی بنی خطلدن صیانت ایدر.

خَطْمی [ع] معروف چیچك.

خَطْوَه [ع] آدیم: خطوهٔ اولی. خطوهٔ واحده. فسیح الخطوه = آدیمی ککیش، ککیش آدیم آتان. خطوه انداز = آدیم آتیجی، آتان: خطوه‌انداز جرأت اولدی. خطوه اندازی = خطوه اندازلق: مانع خطوه‌اندازی. خطوه شُمار = خطوه صایجی، صایان؛ احتیاط ایله، محترزانه یوریین: «ای خطوه‌شماران چکیلك رهکذرمدن!». خانك ضمیله ده لغتدر. جمعی: خطوات، خُطُوات. خطوات الشیطان، خطوات شیطان = شیطانك مسلکی، طریق ضلالت. ولا تتبعوا خطوات الشیطان.

خَطیئَه [ع] کناه. (خطیئت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: خطیئات.

خَطِيب [ع] خطبه اوقويان: خطيب خوش آواز. «كتاب وسنتّه اوى اى خطيب خوش نغمه! — ثابت» § بر مستمعين جماعتى اوكنده نطق ايراد ايدن آدم، نطوق، ناطقه پرداز. (Orateur). خطيبانه = خطيبجه‌سنه، ناطقه پردازانه.

خَطِير [ع] شرف وشان صاحبى آدم: مرد خطير. كامل خطير. علامۀ خطير § رفيع، عالى: رأى خطير. تأليف خطير. § مخاطره‌لى، خطرناك: طريق خطير. تشبث خطير.

خَفاء [ع] كيزلى اولمه، كيزليلك: ظهور وخفا. خفاى معنى. كمال خفا. بوشعرك معناسنده خفا وار.

خِفاف [ع] چيزمه، مست، پابوج كبى شيلر صاتان اصناف، قواف.

خَفايا [ع] (خفيّه) نك جمعى: كيزلى خصوصات، كيزلى اولان جهتلر: خفاياى امور. خفاياى وجدان. آثار ادبيه‌يه زادۀ طبيعت ديتلر خفاياى قلبه نه بيوك وقوف كوسترمشلر! — كمال. مفردى بو معناده قوللانلماز.

خَفْتان [ع] اوزون لباس مخصوص، قفتان: خفتان نيلكون. فى الاصل جنكده زره اوزرينه تلبس اولنان بر نوع پاموقلو لباسه ديرلر: «چو بيژن دارى اندرچه مخسب افراسياب آسا — كه رستم دركمينست وكمندى زير خفتانش — خاقانى»

خَفَقان [ع] يورك اوينامسى. فى الاصل مطلقا تحرك واضطراب معناسنه اولديغى حالده صكره‌دن يوركه تخصيص ايدلمشدر. بناءً عليه (خفقان قلب) ديلمه‌مك لازم كلير.

خَفِىّ [ع] كيزلى: خفى وجلى. سرّ خفى. اسرار خفيه. الطاف خفيّه. خفيّات = كيزلى اولان شيلر. عالم الخفيات، عالم خفيات = جناب حق. خفياً = كيزلى اوله‌رق، كيزليجه: خفياً فرار.

خَفِيف [ع] يڭى، آغير دكل، ثقيل دكل: جِل

خفيف . اشياى خفيفه. تكديرات خفيفه . خفيف المزاج = مزاجى خفيف ، تمكينسز ، دليشمن : بر خفيف المزاج برثقيل الروحه ترجيح اولنور .

خَفِيَّه [ع] حكومتـه تعلق ايده‌جك كيزلى ايشلرك تحقيـق واخبارينـه مأمور آدم. (امور خفيه مأمورى) دنيله‌جك يرده يالكز (خفيـه) ويا (خفيه مأمورى) دينمكله اكتفا ايديليور.

خَلّ [ع] سركه : خمرك خله تحولى .

خَلائِق [ع] (خليقـه) نك جمعى . مخلـوقات ، خصوصيله انسانلر . كافهٔ خلائق. بو معنـاده (خلايق) صورتنـده يازلماملى. مفردى قوللانلماز. خدمتجى جاريه معناسنده قوللانيلان (خلايق) تركجـه‌لشمش بر كلمه در . مفرد حكمنده‌در .

خَلاص [ع] قورتارمـه : « خـلاص ايلردى جانى درد مندك اولسه درمانى — شيخ الاسـلام يحيى » § قورتلمه : امكان خلاص. چارهٔ خـلاص § قورتلمش، قورتيلان . بو معنـاده يالكز (اولمق) ماده‌سيله قوللانيلير. خلاص اولمق = قورتلمق.

خَلاعَت [ع] كستـاخلق ، حياسزلق، يوزسز-لك . اكثريا (خلاعت عـذار) صورتنده قوللا نيلير .

خَلّاف [ع] وعـدنده خلف ايديجى،ايدن، وعدينى يرينه كتيرمه‌مك معتادى اولان : شخص خلاف .

خَلّاق [ع] اسماء حسـنادن. خالق: خلاق عالم. خلاق عليم . شاعر مشهور كمال اصفهانى‌يه (خلاق المعانى) عنوانى ويرلمشدر: « دفع زخم چشم خلاق معانيدر سوزم — نفعى»

خَلاقَت [ع] كوزل‌خويلولق، خلوقلق : خلا قت اولاد § مهره تخته‌سى كبى دوم دوز اولمه، دوزلك : خلاقت سطوح .

خَلالَت [ع] (خُلّت) ايله مترادفدر .

خَلَجان [ع]اضطراب، رعشه-لنمه، تترمه . اكثريا

قلبه اسناد اولنور: «ساقی ! بزه می صـونکه دل تجربت آموز — اندیشهٔ انجام ایله وقف خلجاندر — ضیا»

خَلْخَال [ع] عربستان قادینلرینك آیاقلرینه طاقدقلری زینت، آیاق بیله‌زیکی: اهتزاز خلخال. آواز خلخال. «پای زیبای زنان‌اوزره نه لازم خلخال!»

خَلْط [ع] قاتوب قارشدرمق، قاتیلوب قارشدیرلمق: خلط اجزا. اجزانك یکدیکره خلطی § فنا، غلیظ، مضر سوز سویلمه: «منطقه ایله ولکن اقدام — خلط ایدر دیکلمه کیم دیرسه حرام — سنبلزاده». (مزج) ه ده باق.

خَلْع [ع] صویوب چیقارمق، صویلوب چیقارلمق: خلع ثوب. لباسك خلعی.

خَلْف [ع] آرده، آرقه، آرقه طرف: خلف امام.

خَلَف [ع] پدرندن صکره قالان ولد: «اوقومازکن اوخلیلك خلفی — ایتدی ملزم علمای سلفی — خاقانی». خیر الخلف، خیر خلف = صالح، ایی خلف § برینك یرینه کچن ویا کچه‌جك اولان: «جانان ایله جان خلف سلفدر — غالب». خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه انتقال صورتیله. ذکور حقنده استعمالی غالبدر.

خَلْق [ع] یاراتمق، یارادلمق: کائناتی خلق ایدن. کائناتك خلقی § بریوك اهالیسی، انسانلر: «خلق عالم دائما بی‌غم اولیدی کاشکی! — شیخ الاسلام یحیی» «نزاع خلقه سبب آرزوی رفعتدر = نابی». خلقاً = خلقت ظاهریه، صورت ظاهره جهتیله: «خلقاً وخُلقاً مشابهسین رسول اللهه سن — امام حسینه خطاب — عارف»

خَلَل [ع] ضعف، بوزوقلق، اکسیکلك: عبارهده خلل. ترتیبده خلل. عقلده خلل. اکثریا (کلمك، کتیرمك، ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: بعضاً برحرکه ایله وزنه خلل کلیر. کاهی برسوز محبته خلل کتیریر. «ویره‌مز بادخزان رونق کلزاره خلل — نفعی». خلل پذیر = خلل قبول ایدیجی،

خلل بولیجی: محبت صمیمیه قولایلقله خللپذیر اولماز.

خَلْوَت [ع] یالکز قالمه، تنهایه چکلمه، تنهالق: فوائد خلوت. اختیار خلوت § خالی محل، تنها اوطه وسائره: خلوته کیردی. خلوته قاپاندی. «غیردن بزی خلوت ایتمش ایدك — بر پری چهره دعوت ایتمش ایدك — وحید». خلوتسرا ‌ـسی = مکلف خلوت محـلی: خلوتسرای خاص. خلوتگاه، خلوتگه = خلوت محلی: «اوکونه ظـاهر اول کیم شـاهد خلوتکه لاهوت — جالن صورت انسانده اظهار ایتدی صانسونلر — عونی». خلوت گزیده = خلوت اختیار ایتمش اولان: عابد خلوت کزیده. خلوت گزین = خلوت اختیار ایدیجی، ایدن: زاهد خلوت‌کزین. خلوتنشین = خلوتده اوطوریجی، اوطوران: صوفیٔ خلوت نشـین. خلوت نشینی = خلوت نشینلك.

خَلُوق [ع] اخـلاق حمیـده صاحبی: حکیم خلوق.

خَلِی [ع] فارغ، غائله‌سز، قید‌سز. خلی البال = یورکی اندیشه‌سز § اولنمه‌مش، زوجه‌سز، ارکن آدم.

خَلِیج [ع] دکیزك نهر شکلنده قاره ایچنـه طـوغری اوزامش کیتمش قسمی، اوزون کورفز: خلیج قسطنطینیه. مدللی آطه‌سنده یره خلیج لطیفی.

خَلِیدَه [ف] کندیسی دورتیلوب باتیرلمش، صانجلمش: خارخلیده. خنجر خلیده. «تابقبضه خلیده بر خنجر» § کندیسنه دورتیلوب باتیرلمش، صـانجلمش: پای خلیده. کباب خلیده.

خَلِیطَه [ع] بر قاچ شـیئك، خصوصیله معدنیاتك یکدیکرله امتزاجندن حاصل اولان مرکب: باقیر وکوموش خلیطه‌سی. صو وشراب خلیطه‌سی.

خَلِیع [ع] کسـتاخ، بی ادب، حیاسز. اکثریا (خلیع العذار) صـورتنده قوللانیلـیرکه (یوزسز) دیه تفسـیر اولنه‌بیلیر: سـنی کیدی خلیع العذار بی عار اختیار! — تله‌ماق ترجمه‌سی.

خَلِیفَه [ع] پادشـاه اسـلام. (خلیفهٔ رسـول الله)

دیمکدر. اسلام پادشاهلرینه (خلیفة الله) اطلاقی ده تجویز ایدلمشدر § قلفه: قلم خلیفه‌سی. مکتب خلیفه‌سی.

خَلِیلْ [ع] صادق دوست. لقاء الخلیل شفاء العلیل = خلیلك لقاسی خسته‌یه شفادر. مؤنثنده (خلیله) دینیلیر. خلیل الله = حضرت ابراهیم (علیه السلام): «اولوردی وادیء ایمن کلستان خلیل الله — نفعی» «شمدی کلزار خلیل الله مسکندر بکا — جلال». مشارالیه ساده‌جه (خلیل) دخی اطلاق اولنور: برکات خلیل. (خلیل آزر) خلیل بن آزر دیمکدر: «کعبه بنیاد خلیل آزرست — لا»

خَمْ [ف] اکری، بوکلش: قدخم. ابروی خم. «خم ایتدی قامتم اول چین ابرو کوستر شبجکلر — عارف» «سنبل خم اولور رشك ایله کاکل بوکیلنجه — فطنت» § بوکلم، قیوریم: خم زلف. خم گیسو. خم بخم، خم درخم، خم اندرخم = بوکلم بوکلم، قیوریم قیوریم: «بر الده جام لاله فام بر الده زلف خم بخم — نفعی». خم شده، خم گشته = اکرلمش ویا بوکلنمش: قامت خم شده. کاکل خم کشته.

خَمّارْ [ع] خمر صاتیجی، میخانه‌جی، باده‌فروش: خمار مخمورنواز. «مخموری مست ایدرمش خمارك التفاتی». دار الخمار، خانهٔ خمار = میخانه، خرابات: «طار کلیر سرخوشه دار الخمار» «اورادن آیریله‌ماز خانهٔ خماره باقك»

خَمْخَمَه [ع] سوزی کنکیزدن سویله‌مه، خمخم طرزنده تکلم: خمخمهٔ عجوزانه.

خَمْرْ [ع] سرخوش ایدیجی اوزوم شیره‌سی، شراب. مطلقا سرخوش ایدیجی مشروبه‌ده اطلاق اولنور. ارباب تحقیقك بیانه کوره اصحی بودر. دیورلرکه: تحریم خمر آیتی نازل اولدیغی وقت مدینهٔ منوره‌ده اوزوم شیره‌سی یوق ایدی. موجود اولان آنجق (نبیذتمر) ایدی. خمر منحصراً مسکر اوزوم شیره‌سی دیمك اولسه نبیذتمرك حرام اولماسی لازم کلیردی». بو حالده خمر (مشروب مسکر) دیمك اوله‌رق عرق وسائره‌یه شامل اولمش اولور: «عیاشنه یوف خمرینه خمارینه هم یوف! — روحیء بغدادی» «بو عشرتخانهٔ فانیده خمر بی‌خمار اولماز»

خَمْسَه [ع] بش: اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: اصابع خمسه. موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (خمس) قوللانلماز. مثلا (بدایع خمسه) دینیلیر، (بدایع خمس) دینلمز. (عشره)یه‌ده باق.

خَمْسِینْ [ع] اللی. (خمسون) دخی دینیلیر. قیش اربعینی تعقیب ایدن اللی کونه (خمسین) تعبیر اولنور.

خَمُشْ [ف] و

خَمُوشْ [ف] (خاموش) مخففی.

خَمْیازَه [ف] اسنه‌مه: خمیازهٔ بی‌اختیار. خمیازهٔ کمان. خمیازه‌رسن. خمیازه‌کش = اسنه‌ییجی، اسنه‌ین: خمیازه‌کش خمار. (خمیازه) اطوار ثقیله، اوضاع منفوره مقامنده‌ده ایراد اولنور: «چکلمز مقبلك خمیازه‌سی اقبال ضمننده»

خَمِیدَه [ف] اکرلمش، بوکلمش: نهال خمیده. قدخمیده. پیر خمیده قامت. خمیدگی = خمیده‌لك.

خَمِیرْ [ع] و

خَمِیرَه [ع] خمور: «خمیرکار جهانی قدر یاپار یوغورر لا» — «قر خمیره‌سی یاخود کونش مرباسی — ندیم». خمیرکار = یوغوریجی، خمورجی. خمیرمایه = مایه خموری. بو تعبیر اکثریا اصل طینت، اجزای طینت مقامنده قوللانیلیر.

خَنازِیرْ [ع] (خنزیر)ك جمعی: «اعناق خنازیره جواهر طاقیلیرمی؟»

خَنّاسْ [ع] شیطان.

خَنّاقْ [ع] بوغیجی، بوغان؛ بوغمق صورتیله اعدام ایدن جلاد.

خَنْجَرْ [ع] معروف آلت جارحه. فارسی جیم ایله یازلمالی. خنجری اللحیه = اینجه اوزون صاقاللی: عسکری خنجری اللحیه.

خَنْداخَنْدْ [ف] عمومیتله سوزکلی کولمه‌یی تصویر ایدر. مثلا (مجلس خنداخند) تعبیری اربابنك بر دوزی‌یه کولمکده اولدقلری بر مجلسی کوستر.

كذلك «خنداخند دينيله جك بر صورتده وقت كچيردك» دينلسه «هپمز همان بردوزي يه كولمكله امرار زمان ايتدك» مآلى آكلاشيلير.

خَنْدانْ [ف] كوليجى، كولن، كوله كن: روى خندان. لب خندان. دلبر خندان. خندان روى = كولج يوزلو، بشوش. خندان خندان = كوله كوله، كوله رك: «التفات ايلدى خندان خندان»

خَنْدَقْ [ع] قلعه، تارلا كبى يرلرك اطرافنه قازيلان اوزون چوقور، هندك.

خَنْدَه [ف] كولمه: خندهٔ مستهزيانه. «صداى خندهٔ بى اختيارى بز بيليرز — نابى» «اولمدى سوز سويلمك ممكن هجوم خنده دن!». خندهٔ جام = قدحده ايچنه شراب قونيلنجه حاصل اولان رونق. خواجه نك «خندهٔ جام مى وزلف كرهكير نكار — اى بسا توبه كه چون توبهٔ حافظ بشكست» بيتى مشهوردر. خندهٔ زمين = يرك يشرمسى، ظهور آثار بهار: آسمانك كريه سى زمينك خنده سنى موجب اولور. خنده فرما = كولدريجى، مضحك: اطوار خنده فرما.

خَنْقْ [ع] بوغازينى صيقوب بوغمق، بوغازى صيقيلوب بوغلمق. خنقاً = بوغمق صورتيله: خنقاً اعدام. نونك كسريله ده لغتدر. (اخناق) زياده قوللانيليير.

خوابْ [ف] اويقو. خواب گران = آغير اويقو. خواب نوشين = طاتلى اويقو: خواب نوشين سحر. خواب آلود، خواب آلوده = اويقوسى كلمش، اويقو باصمش: مست خواب آلود. چشم خواب آلوده. خواب آلودگى = خواب آلوده لك. خوابِ خرگوش = حيله، اغفال، يالان وعده، وعد كاذب. خوابگاه، خوابگه، خوابستان = اويقو اويويه جق محل، ياتاق اوطه سى. خوابناك = خواب آلود: ديدهٔ خوابناك. خوابناكى = خوابناكلك. § رؤيا، دوش: تعبير خواب. «كورمك ميسر اولمدى جانانى

خوابده — لا». خوابْ دیده = بلوغه ایرمش، بالغ. خوابْ نادیده = بلوغه ایرمه‌مش، نابالغ: طفل خواب نادیده.

خوابیده [ف] اویومش، اویقویه طالمش: طفل خوابیده. جمعی: خوابیدگان.

خَواتِمْ [ع] و

خَواتیمْ [ع] (خاتَم) ك جمعی: خواتم رسمیه. خواتیم خلفا. (خاتمه‌لر) مقامنده‌ده مستعملدر: خواتم امور. خواتیم اعمار.

خَواتینْ [ع] (خاتون) ك جمعی: خواتین حرمسرای عصمت.

خواجه [ف] افندی، آغا، معتبر ذات، خانه صاحبی، رئیس خانه: «ای خواجه لسان شعرا باشقه لساندر — عونی». خواجه تاش = برافندینك بندکاندن هر بری، برافندی بنده‌سی. خواجۀ دوسرا، خواجۀ عالم، خواجۀ کائنات = حضرت پیغمبر. خوجه سرا = خادم آغا § استاد، معلم: «خواجه که ایله بغایت تعظیم — سنبلزاده» «اوقوتسون کندینی دیوانه اولمش خواجۀ مکتب! — ثابت». جمعی اولان (خواجگان) بو معنالرده قوللانلماز اولمشدر. یالکز رتبۀ معلومه صاحبنه واصحابنه اطلاق اولنور. خواجگی = خواجه‌لك، افندیلك: «بولای توکه کر بندۀ خویشم خوانی — ازسر خواجگیِٔ کون ومکان برخیزم — حافظ» = محبتك حقیچون که اکر بکا کندی بندم دیر ایسه‌ك کون ومکانك خواجه‌لکندن یکچرم!

خوارْ [ف] حقیر، ذلیل، خور: حریص خوار. ضیا پاشانك «مانند لاشه نعش توانکر ذلیل وخوار» مصراعنده (وخوار) حشو قبیحدر. خوارکار = تحقیر ایدیجی، حقارت ایدیجی، محقِّر. (خوارکاره) دخی دینیلیر. خوار کاری = خوارکارلق. خواری = خوارلق، خورلق، ذلت.

خَوارِجْ [ع] حضرت امام علی‌یه قارشی اعلان

عصیان ایدن فرقهٔ معلومه: خوارج بصره.

خَوارِق [ع] (خارقه) نك جمعی: انبیادن بر طاقم خوارق ظهور ایتمشدر. فلان ذات عصرینك خوارقندندر.

خواره [ف] یه‌جك، ییتی: خوار بی‌خواره.

خواستكار [ف] ایسته‌یجی، ایستین، طالب: خواستكار اشتهار. خواستكاری = خواستكارلق.

خواسته [ف] ایستنلمش، ایستنیلن، مطلوب: خواستهٔ خدا.

خَواصّ [ع] (خاص) و (خاصه)‌نك جمعی: خواص بندگان. خواص اخوان. خواص ادویه. خواص قرآن. بعض تأثیرات معنویه اجراسی ایچون اوقونان عزیمتلرده اطلاق اولنور: «عوام اوقور سنی تسخیر ایچون همیشه خواص — لا»

خَواطِر [ع] (خاطره) نك جمعی. (خاطره) ممدوحات ومذموماتده قوللانلدیغی حالده (خواطر) یالکز مذموماتده قوللانیلیر. مثلا اثنای عبادتده ذهنه کلن مناسبتسز بعض افکاره (خواطر) دینیلیر. (خواطر دور اقبال) دینلمز.

خَوافی [ع] (خافیه)‌نك جمعی: خوافیٔ دهات. خوافیٔ وقوعات.

خوان [ف] یمك سفره‌سی، اوزرینه یمك قونیلان تپسی، سینی: «ای بنی محروم ایدوب بزم وصالندن مدام — غیری خوان التفاتی اوزره مهمان ایلین — فضولی». خوانچه = کوچك خوان § طعام، مائده: پروردهٔ خوان احسان. خوان یغما = اصحاب احتیاج کروهنه ویریلن اطعمه، عمومه کشیده قیلنان مائده. خوانسالار = سفره‌جی باشی. اوقومق، چاغیرمق، دعوت ایتمك معناسنه کلن (خواندن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: صلا خوان = صلا چاغیریجی، چاغیران.

خَوَّانْ [ع] پك خائن، معتادى خائنلك اولان: خوان كفور.

خوانَنْدَه [ف] شرقى، غزل كبى شيلرى موسيقى اصولى اوزره اوقومق اعتيادنده بولنان: «خوانندهٔ گلستان ايدك سن — وجدآور عاشقان ايدك سن». جمعى: خوانندگان.

خواهْ [ف] «ميوهٔ مقصود ايستر اولسون ايسترا ولمسون» يولنده (ايستر) مقامنده مكرر اوله‌رق قوللانيليردى: «خواه كافر خواه مؤمن طوت بودر دينم بنم — فضولى» «خواه صونسون باده ساقى خواه امدرسون لبن — نورس افندى». شمدى نظمده بيله قوللانيليرسه ده نثرده قوللانلماز اولمشدر. (طوعاً وكرهاً) معادلى اوله‌رق ايستر ايستمز ديمك اولان (خواه ناخواه) نثرده‌ده مستعملدر. (خواه) ايستمك معناسنه اولان (خواستن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير. خير خواه. بد خواه. خاطر خواه، دلخواه = مطلوب قلب، كوكل مرادى.

خواهَرْ [ف] قيز قارداش، همشيره: «خواهر! اويو آرتق ايله آرام — ال ايشلرى چوجقه‌در بو آقشام — نفى». خواهرزاده = همشيره زاده. خواهرى = خواهره منسوب، خواهرلك: مهر خواهرى.

خواهِشْ [ف] ايستيش، ايستك: خواهش طعام. «محشرده دخى خواهشك اولمازسه ديرلم — نورس افندى». بو كلمه‌نك ماديات حقنده استعمالى انسبدر. خواهشكار، خواهشگر = ايستيجى، ايستكلى. (خواهشكار) آز قوللانيلير: خواهشكر سياحت. خواهشكر ترقى.

خَوَرْنَقْ [ع] (نعمان بن منذر)ك بنا كرده‌سى اولان قصر عجيبك اسمى: قصر خورنق. «كهنه مضمون سنمار خورنق آسا — بيتدن بيته كيروب چيقمه‌دن اولدم بيزار — لا». (سنمار) ه‌ده باق.

خَوضْ [ع] صويه كيرمك: دريايه خوض § صا-

قینیله‌جق ایشه صوقلمق، کیرشمك: قتاله خوض. تهلکه‌یه خوض. ذمیاته خوض.

خَوْف [ع] قورقو: خوف هلاك. خوف جان. خوف حرمان § قورقه: «خوف ایتمه‌که وقت خوف کچدی» «نه‌سر- آزاده ایدرسین نه هلاك ایلرسین — قالدی بی چاره کوکل خوف ورجا بیننده — عونی». خوفاً = قورقه جهتیله، قورقودن: جناب حقدن خوفاً تعبد.

خَوَنَه [ع] (خائن) ك جمعی: خونهٔ منافقین. «حق نعمت کوزه‌درمی خونه؟»

خَیّاط [ع] ترزی: خیاط ماهر. خیاط چیره- دست. (خائط) دخی دینیلیر.

خَیال [ع] (متخیله) دینیلن حاسهٔ باطنه‌ده مرتسم اولان صورت: خیال جانان. خیال وطن. «ای خیال یار طورمه دلده قیل چشمم مقام — کاظم» «عرشم دیمسونمی دل که اولدی — سلطان خیالك سریری؟» § متخیله‌نك بالترسیم کوز اوکنه کتیردیکی صورت: «دیده‌دن بر لحظه آیرلماز خیال چشم یار» «کیتمز کوزمدن بر دم خیالی — شوقی» «خیالك کلمز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه — ندیم» «جهان افسانه‌در آلدانمه (باقی) — غم وشادی خیال وخوابه بکزر» § قوری: خیال ترقی. خیال جاه. «زهی تصور باطل زهی خیال محال! — وله» § قوهٔ متخیله: «اویله وحشی او پری چهره که امکان اولسه — عاشق زاره کورنمزدی خیالنده بیله — عونی» «طبیعتم باقه‌لم هانکیکزله اکلنه‌جك — بر بر بکلك ای کلرخان خیالمدن» § تخیل، تصور. بومعناده (ایتمك، ایلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: «دل ایدر میکده‌ده عالم لاهوتی خیال» «صورت حالم کورن صو- رت خیال ایلر بنی — فضولی». راغبك «امتیاز ثابت وسیاری مشکلدرخیال — ظن ایدر سکان کشتی ساحل دریا یورر» بیتنده (خیال)ی متعاقب (ایتمك) ویا (ایلمك) دینیله‌مدیکی ایچون ضعف تألیف تحقق ایتمشدر § صورت

تخییل، صورت تصور : خیال شاعرانه § عکس، صورت موهومه: آیینه‌ده کورینن خیال . آب صافه دوشن خیال. خیالی = خیاله متعلق، خیال ایله، تخییل ایله اولان: امر خیالی. امور خیالیّه. خیالیّات = خیاله متعلق شیلر : شاعرك خیالیاتی. خیالاً = خیال جهتیله، خیالده اوله‌رق : خیالاً خزینه‌لره مالك اولمق. خیالاً اجرای سیاحت. جمعی: خیالات: ادراك حقایقدن ذهنه کلن فتوری خیالات تعدیل ایدر.

خَیالَتْ [ع] کوزه کورینن خیال : «کوردیکك جن دکل خیالتدر» . جمعی : خیالات: خیالات مخوفه.

خَیْبَتْ [ع] محروم ، مأیوس اولمه ، محروملق ، مأیوسلق: «پامال خیبت ایلمه امید واریمی». خیبت‌زده = محروملغه، مأیوسلغه دوچار اولمش : عاشق خیبت‌زده .

خَیْرْ [ع] (شرّ) مقابلی. «خلقك محبت و رغبت ایلدیکی شی» دیه تعریف اولنمشدز. ایکی نوعدر : برنجیسی (مطلق) ایله توصیف اولناندرکه هرکسه کوره خیر اولور، جنت کبی. ایکنجیسی (مقید) ایله توصیف اولناندرکه بریسنه کوره خیر اولدیغی حالده دیکرینه کوره شر اولور، مال کثیر کبی. بوکلمه ترکجه‌ده اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر. صفت مقامنده ایرادی لازم کلنجه (خیرلی) دینیلیر. مثلا «هذا خیر منه» جمله‌سی «بو آندن خیرلیدر» دیه ترجمه اولنور. «بو آندن خیردر» دینیله‌مز. (خیر الامور، خیر الناس) کبی عربی ترکیبلرده صفتدر. (خیر خبر) و(خبرِ خیر) خیرلی خبر دیمکدر.

خیر اندیش = خیرلی ایش دوشونیجی ، دوشونن : درویش خیراندیش. خیر اندیشانه = خیر اندیشجه‌سنه: تشبثات خیراندیشانه. خیراندیشی = خیر اندیشلك : مزیت خیراندیشی . خیر خواه = بریسی حقنده خیر ایستیجی ، ایستین . خیرخواهانه = خیرخواهجه‌سنه. خیرخواهی = خیرخواهلق .

خَیِّرْ [ع] خیری چوق آدم، کثیر الخیر .

خَیْرات [ع] خیرلی ایش ، خیرلی عمل معناسنه اولان (خَیْره) نڭ جمعی . اکثریا چشمه وسائره کبی فی سبیل الله یاپیلان شیلره اطلاق اولنور . مفرد حکمنده‌ده طوتیله بیلیر . مفردی قوللانلماز .

خَیْشُوم [ع] ککیز . خیشومی = خیشومه منسوب ، ککیزدن کلن : صوت خیشومی . اصوات خیشومیه .

خَیْط [ع] ایپلك ، ایپلك تلی . خیط الشعاع ، خیط شعاع = ایپلك ایپلك کورینن شعاع شمس . خیط ابیض = فجر ظهورنده افقده کورینن بیاض . خیط اسود = غروب شمسی متعاقب افقده کورینن سواد . خیط باطل = احمق طویل القامه ، اوزون احمق .

خَیْطَه [ع] ایپ ، اورغان § قازیق : خیطهٔ خیمه .

خَیْل [ع] آت سوریسی § آتلی عسکر ، سواری کروهی § کروه ، فرقه ، زمره ، طاقم . ذی روح حقنده اوله‌رق اکثریا بو معناده قوللانیلیر : خیل عاشقان . خیل حجاج . خیل مرغان . «کوکده افغان ایده‌رك صانمه بچر خیل کلنك — باقی» . سرخیل = سرکرده ، فرقه باشی : سرخیل غزات . سرخیل فضلا . خیلتاش = فرقه آرقداشی ، بر فرقه‌یی تشکیل ایدنلردن هر بری . ایبجه ، چوقجه معناسنده قوللانیلان (خیلی) (خیل) ك فارسی یاء تنکیر الحاق ایدلمشیدر . فی الاصل (بر طاقم) دیمکدر .

خَیْلَت [ع] کبر ، غرور : رذیلهٔ خیلت . (خیله) دخی دینیلیر .

خَیْمَه [ع] چادر . خیمه نشین = چادرده اوطوریجی ، اوطوران ، کوچبه . خیمه نشینی = خیمه نشینلك . خیمه‌گاه ، خیمه‌گه = چادرلر قوریلان محل . خیمهٔ ازرق ، خیمهٔ کبود = کوك ، آسمان .

خَیُو [ف] توکروك ، سالیا . (خِیو) دخی دینیلیر .

خ

خِبازَتْ [غ] اتمكجيلك ، اتمكجيلك صنعتى.

خِبْرَه [ع] بر شيئى كنهيله بيلمه. (خبرت) دخى دينيلير: اصحاب خبرت. اهل خبره = برشيئه دائر معلومات كامله‌سى اولان واولانلر. بوكا بدل (اهل قبله) ديمك طوغرى دكلدر.

خِبِّيثْ [ع] پك خبيث حريف، كثير الخبث.

خِتامْ [ع] صوك: ختام كلام § بتمه، نهايت بولمه: ختام انشـاآت. «نقصانكى بيل بر ايشه يا باشلامه اول — يا باشلاديغك كارى پذيراى ختام ايت — ضيا». (بولمق) و(ايرمك) ماده‌لريله استعمالنده بو ايكى معنادن هر برى قصد اولنه بيلير: ختام بولدى. ختامه ايردى. ختام پذير = ختام بوليجى، بولان: ختام پذير اولدى. (ختام) فى الاصل (ختم) معناسنه مصدر ور شيئى مهرليه‌جك (مهر مومى كبى) شى معناسـنه اسمدر. (مسكى الختام) و (ختامه المسك) تركيبلرى حسن ختام موقعلرنده ايراد اولنـور. تركيب ثانى شيخ غالبك (حسن وعشق) منظومه‌سنى اتمامنه تاريخدر كه ابجد حسابنجه (۱۰۹۷) رقمنى كوسترر.

خِتانْ [ع] سنت ايتمه: اجراى ختان. ختان جمعيتى.

خِتانَتْ [ع] سنجيلك، سنتجيلك صنعتى.

خِداعْ [ع] حيله. (مخادعه) معناسنه‌ده كلير.

خِدَمْ [ع] (خدمت) ك جمعى. (خدمات) زياده قوللانيلير.

خِدْمَتْ [ع] ايش، وظيفه: خدمت معينه. خدمت كتابت § ايش كورمه، برينك ايشنى كورمه: «فكر ايت قلما نه خدمت ايتمش — هر نامه‌يى درس حكمت ايتمش». خانك فتحيه‌ـلـه‌ده لغت اولديغندن جمعنده (خِدَمات) دينلديكى

کبی (خَدَمات) دخی دینیلیر . خدمتکار = خدمتجی . خدمتگذار = شونك بونك ایشنی کوریورن .

خِدیوْ [ف] اعاظم وزرایه ، علی الخصوص مصر والیسنه اطلاق اولنور . وقتیله پادشاهلره‌ده دینیلیردی . خاقانی «او خدیوانه خرام اول جولان» مصراعنده (خدیوانه)‌یی (شاهانه) مقامنده ایراد ایتمشدر . خدیوی = خدیولك ، خدیوه منسوب . (خدیویّت) غلطات ضروریه‌دن معدوددر .

خِذْلانْ [ع] مددسز ، معاونتسز ، یالکز باشنه قالوب ذلیل اولمه : دوچار خذلان اولدی . وادیٔ خذلانه دوشدی . (مخذول)‌ده باق .

خِرامْ [ف] صالنمه ، صالنه‌رق یوریمه ، ادا ایله یوریمه ، حسن مشی : «سن خرام ایتسه‌ك کلیر جوشه ملکلر شوقدن — ضیا»

خِرامانْ [ف] خرام ایدیجی ، ایدن : طاوس خرامان . (صالنه‌رق ، صالنه صالنه مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر : «التفات ایتمز کذر ایلر خرامان شیرنر — باقی»

خِرامَنْدَه [ف] نظمده (خرامان)ه بدل قوللانیله بیلیر .

خِرَدْ [ف] عقل . خردمند = عقللی . خرد مندانه = عاقلانه . خردمندی = عاقللك . بی خرد = عقلسز . بی خردانه = عقلسزجه‌سنه . خرد فرسا = عقل ییپرادیجی ، عقلی زیاده یوران : مشاغل خرد فرسا .

خِرْسْ [ف] آیی : خرس وقبطی . خرسَك = آیی یاوروسی .

خِرْقَه [ع] معروف لباس . درویشانه‌سی‌ده اولور . فی الاصل بز پارچه‌سی معناسنه‌در . خرقه‌پوش = خرقه کیین ، درویش : «خرقه‌پوش خانقاه بی‌نیازیدر کوکل — راغب» . خرقه‌پوشانه = خرقه پوش اولانه یاقیشه‌جق صورتده . خرقه‌پوشی = خرقه‌پوشلق .

خِرْمَنْ [ف] خارمان . خرمنِ ماه = آی آغیلی ، هاله . خرمن سوخته = سرمایه‌سی تلف اولمش : زراع خرمن سوخته .

خِريدارْ [ف] مشترى: خريدار متاع. خريدار خواهشگر = ايستكلى مشترى. «نقدجان بركف جهان اولمش خريدارك سنك — على روحى». خريدارى = خريدارلق. خريدارگير = مشترى جلب ايديجى، ايدن، رواجلى: متاع خريداركير.

خِريدَه [ف] صاتين آلنمش، آلنان: كوهر خريده.

خِزانَتْ [ع] خزينه‌دارلق: خدمت خزانت.

خِزانَه [ع] خزينه: «لبريز كوهر اولمسه كوكلم خزانه‌سى — دوكرزدى بويله چشم ترم اينجو دانه‌سى». خانك فتحيله غلطدر. (خزانت) صورتنده قوللانلماز.

خِزْىْ [ع] و

خِزْيَه [ع] رسوايلغه دوچار اوله‌رق ذليل اولمه، رسوايلقدن ايلرى كلن ذلت: خزى عظيم. خزيهٔ عظيمه.

خِسَّتْ [ع] بخيللك، جريلك: خست طبع. خست جبلّيه. بوكلمه بومعنايه مخصوصدر. (خساست) بوكا، بو (خساست)ه بدل قوللانيله‌ماز.

خِشْتْ [ف] كرپيچ، طوغله: خشت خام. خشت پخته. خشتكْ = كرپيچجك، طوغله‌جق. خشت تابه = كرپيچ اوجاغى. خشت‌زن = كرپيچ ايشلين، طوغله‌جى. (سروخشت) تعبيرى سوز آكلاماز كيمسه‌يى توبيخ مقامنده ايراد اولنور. (باشى طاشه!) مآلنده‌در: «مدعى كرنكند فهم سخن گوسرو خشت — حافظ». كوچك مزراق شكلنده بر نوع سلاحه‌ده (خشت) دينيلير: «شب اولنجه اوشبر شرزهٔ مست—دور اطراف ايدردى خشت بدست». خشت‌خشت = طيقيرتى، خيشيرتى: خشت خشت موش. خشت خشت لباس. (خش‌خشت) و(خش‌خش) صورتلرنده تخفيف اولنور: خش‌خش دامن.

خِشْعَه [ع] وقت تولدينك حلولنده وفات ايدن

والده سنك قارنی یاریله رق چیقاریلان چوجق.

خِشْم [ف] غضب. خشم آلود، خشمناك، خشمگین، خشمین = غضبناك.

خِصَاء [ع] انسانی خادم ایتمك، حیوانی انه‌مك: خصاء حیوانات.

خِصَالْ [ع] (خصلت)ك جمعی: خصال جیده. ممدوح الخصال. ممدوحة الخصال.

خِصَامْ [ع] (مخاصمه) یه بدل قوللانیله بیلیر: خصام بر دوام.

خِصْب [ع] اوجوزلق، بوللق: خصب ورفاهیت.

خِضَابْ [ع] بویا: خضات آسمانی. خضاب لعلین. خضاب خوشنما.

خِضْرْ [ع] و

خِضْر [ع] بونام ایله معروف پیغمبر ذی‌شان. حالا بر حیات وشهادت پارماغی اورته پارماغیله مساوی ایمش. باشی صیقیلان اصحاب اخلاصك امدادینه یتشدیکی مشهوردر: خضر کبی یتشدی. «یتش ای خضر مددرس که عنایت دمیدر — نابی» «خضره محتاج اولمامق عین هدایتدر بکا — راغب» «خضر آرارکن کندینی غائب ایدن درویشه یوف!» «خضردر خوابه وارمش چشمهٔ حیوان کنارنده — رجی». رومی نیسانك یوم معروفنه (روز خضر) اطلاقی بین الناس مشهور اولدیغنه کوره خضرك کندیسی کبی حیات جاودانه مظهر اولان حضرت الیاس ایله او کونده برلشوب کورشملرینه دکل، اوموسمده اخضرار ارضك کاله کلسنه مستند اولمق معقولدر. عوام بیننده زبانزد اولان (خضر اللز) (خضر والیاس) غلطیدر.

خِطَابْ [ع] توجیه کلام، شخصه، شیئه توجهله سوز سویلمه: ناسه خطاب. جباله خطاب. «اتمه‌مکله بورأیی استصواب — ایلدی هیئته شوبولده خطاب». خطاباً = خطاب صورتیله: فلانه خطاباً شویله دیدی § خطاب صو-

رتنده سويلنيلن سوز: خطاب «لن ترانى». «الست بربكم» خطابى. خطابيات = خطابدن عبارت اولان، خطاب اوله‌رق سويلنيلن سوزلر. فصل الخطاب = خطاب فاصل، حكم قطعى، خطاب معقول، ديه‌جك بولنميه‌جق خطاب، خطاب معتدل: «هر خيالك صيقل آينهٔ حسن ادا — هر كلامك كوهر كنجينهٔ فصل الخطاب — نفعى». جمعى: خطابات: خطابات حكيمانه.

خِطابَت [ع] خطيبلك ايتمه، خطيبلك: جهت خطابت. حسب الخطابه § نطوقلق، ناطقه‌پردازلق: خطابت عسكريه.

خِطْبه [ع] تزوج ايچون طلب اولنان قيز، قادين: خطبهٔ حسنا.

خِطّه [ع] مملكت، ديار، اولكه: خطهٔ مصريه. يمن خطه‌سى. خطهٔ جسيمه.

خِفَّت [ع] خفيفلك، يڭيلك: خفت اجال. خفت بار § وقارسزلق، تمكينسزلك: خفت عقل. خفت مزاج. خفت مشرب. «اولماز ايسه‌ده خلاف عفت — البته اولور دليل خفت — اياس»

خِلاف [ع] يالان: «رقيبه سويليكز اوله لاف سويلمسون — ره صداقته كيتسون خلاف سويلمسون» § عكس، مخالف: «خلاف طينتمدر طبع احبابه كدر ويرمك — راغب» «بيقدق خلاف حكمت اولان ترهاتدن — على روحى» (خلاف مأمول) كبى بعض تعبيرات حال موقعنده قوللانيلير. مثلا «خلاف مأمول ياغمور ياغمدى» عبارە‌سى خلاف مأمول اوله‌رق... ديمكدر § مخالفت، اختلاف: بيلمرنده خلاف يوقدر. خلافاً = مخالف اوله‌رق: شاعر كاتبه خلافاً شو ادعاده بولندى. خلافكير = مخالفت ايديجى، مخالفت التزام ايديجى، ايدن، عليهنده بولنيجى، بولنان: عاكف پاشا پرتو پاشانك خلافكيرى ايدى. خلافكيرانه = خلافكيرجه‌سنه. خلافكيرى = خلافكيرلك.

خِلافَت [ع] بر بيوك ذاته خليفه اولمه، خليفه‌لك: حضرت پيغمبردن صكره خلافت جناب صديقده تقرر ايتدى.

خلافت کبری = اللهك، رسول اللهك خلافتی ، اسلام پادشاهنك حائز اولدیغی صفت مقدسه . خلافتپناه = حافظ وحامئ خلافت، پادشاه اسلام . خلافتپناهی = خلافتپناهلق، خلافتپناهه منسوب . دار الخلافه = ممالك اسلامیه پای تختی، مرکز پادشاه اسلام : دار الخلافهٔ قسطنطینیه .

خِلال [ع] دیش قارشدرمق کبی ایشلرده قوللانیلان معروف آلت: استعمال خلال. «بر خلالی یوق ایکن کوشهٔ دستارنده — لا» § آره، آره‌لر، آره‌لق، آره‌لقلر: خلال خطوط . خلال اشجار. خلال سطور. ییل وآی کبی زمانه دلالت ایدن کلمه‌لرله‌ده برلکده کلدیکی واردر. مثلا (خلال رمضانده) (بوسال خلالنده) رمضان ایچنده، بوسال ایچنده دیمك اولور.

خِلْط [ع] بر شیئه قارشمش اولان شی: خلط صفرا. اجزای ثلاثه‌دن مرکب اولان بر معجونك ایکی خلطی. (جزء) قارشمش وقارشمامش اولان قسمه دینلدیکی حالده (خلط) یالکز قارشمشنه دینیلیر .

خِلَع [ع] (خلعت)ك جمعی : البـاس خلع. خلع کونا کون .

خِلْعَت [ع] بیوکلر طرفندن شایان التفات کوریلن ذاته کیدیریلن مکلف اوست لباسی: خلعت فاخره . «شاهنشه آسمان جباله — کیدردی بر سفید خلعت»

خِلْقَت [ع] یارادلمه، یارادیلش: خلقت عالم . خلقت آدم . مقتضای خلقت . خلقت بشریه. خلقت حیوانیه. خلقةً = خلقتجه، یارادیلش جهتیله: خلقةً بیوك آدم. خلقةً خبیث.

خِلْقی [ع] خلقته منسوب، یارادیلشده اولان: کرم خلقی. مزیات خلقیه. خلقیّات = خلقته متعلق، یارادیلشده اولان اوصاف : خلقیات فاضله . خلقیات ذمیمه . بوکا بدل (جبلیّات) دخی دینیله‌بیلیر .

خِلْقیّت [ع] خلقی اولمه ، خلقیلك : بر آدمده بعض اوضاعك خلقیتی . صولاقلغك

خلقیتی . بو کلمه (خلقت) مقامنده ایراد ایدیلیرسه غلط عد اولنور . بوکا قیاساً (جبلیت) قوللانلماملی.

خِنَاثْ [ع] (خُنْثی)نك جمعی.

خِنْزِیرْ [ع] طوموز: لحم خنزیر . مؤنثی اولان (خنزیره) اکثریا (خنزیرهٔ فتانه) یوللو ایراد اولنور . بونك جمعی (خنزیرات) کلمك طبیعیدر .

خِنْسِیرْ [ع] فرومایه ، لئیم ، صویسز: خنسیر خنزیرمنش .

خِنْصِرْ [ع] کوچك پارماق ، سرچه پارماق. صادك فتحیله‌ده لغتدر .

خِنْكْ [ع] قیرآت.

خوِیشْ [ف] اقربادن، متعلقاتدن هر بری، خصم: خویش و بیگانه. خویشی = خصملق، قرابت § کندی . (خویشتن) ده بو معنایه‌در .

خویشاوَنْدْ [ف] برنجی معناسنده (خویش) ایله مترادفدر . شو قدر وارکه بو جمع مقامنـده‌ده قوللانیلیر . مفرد اعتبار اولندیغنـه کوره جمعی (خویشاوندان) اولور. بوکا بدل (خویشان) دخی دینیلیر . اسکی کاتبلرجـه (اقرباسـندن) یاخود (خویشانندن) دیمکله اکتفا ایتمیه‌رك (اقربا وخویشانـندن) دیمك هنر صاییلیرمش . خویشـاوندی = خصملق، قرابت.

خویشْتَنْ دارْ [ف] و

خویشْدارْ [ف] وجودینی نظر دقت آلتنده طوتان، حفظ الصحه قواعدینه رعایت ایدن: طبیب خویشـتن‌دار § هیچ برشیئه اهمیت وبرمیه‌رك وجودینه باقان ، نفسندن باشقه کیمسه‌یی دوشونمین: شخص خویشدار.

خِیابانْ [ف] ایکی طرفی آغاجلی منتظم یول، باغچه‌ده‌کی یول، باغچـه یولی: خیابان جنت نشان .

خِیارْ [ع] معروف سبزه خیار. چنبر = خیار شنبه دینیلن دارو § مخیرلك. (خیر)ك جمعی‌ده اولور: خیار مال. خیار مالك.

خِیاطْ [ع] بر شی دیكیله‌جك ایپلك، ابریشم وسائره § ایكنـه: سمّ الخیاط، سم خیاط = ایكنه دلیكی.

خِیاطَتْ [ع] ترزیلك، ترزیلك صنعتی.

خِیامْ [ع] (خَیمه)نك جمعی: خیام عساكر اسلام. ضرب خیام. ركز خیام. نصب خیام. رفع خیام. فك خیام.

خِیانَتْ [ع] بریسی نزدنده حاصل ایتدیكی امنیته مغایر قصداً حركت، خائنلك ایتمه، خائنلك: «صادق كوریئور كسوه‌ده ارباب خیانت — ضیا». مبالغهٔ (خائن) معناسنده‌ده قوللانیلیر. بونكله برابر (خیانتلك) دیمك جائز دكلدر. خیانةً = خیانت طریقیله، صورتیله: خیانةً اضاعهٔ امانت. جمعی: خیانات: خیانات واقعه.

خِیَرَه [ع] تفضیل، ترجیح، اختیار، انتخاب: حق خیره. اسم‌مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر: خیرة الله = كزیدهٔ الٓهی. خیرهٔ ناس = منتخب خلق.

خیره [ف] قاماشمش، طونوق، فرسز: چشم خیره. خیره چشم = خیره كوزلو: راصد خیره چشم. خیرگی = خیره‌لك. قاماشیقلق ویریجی، قاماشدیریجی معناسنده قوللانیلان (خیركی‌بخش) تعبیرینه بدل (خیره‌بخش) دینیله‌مز. (خیره) حیران، مبهوت، شاشقین، جسور، كستاخ، معاند، بی معنی، بیهوده معنالرینـه‌ده كلیر: خیره‌دست = الی اوز دكل. خیره‌سر = سرسم، آلیق: خر خیره‌سر. خیره‌سرانه = خیره‌سرجه‌سـنه. خیره‌سری = خیره‌سرلك. خیره‌رای = رأیی مضر، فنا رأیلی: نادان خیره‌رای. خیره‌رایی = خیره‌رایلق.

خیزاب [ف] طالغه. خیزاب‌انكیز = طالغـه قالدیریجی، طالغه پیدا ایدن: باد خیزاب انكیز.

خیزْرانْ [ف] هزارن دینیلن معروف آغاج.

خیزانْ [ف] اکثریا (افتان) ایله برلکده ایراد اولنور. (افتان وخیزان)ه باق. (خیزنده) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر.

خیزَنْدَه [ف] قالقیجی، صیچرا‌یجی، آتیلیجی، فیرلاییجی: اسب‌خیزنده. مارخیزنده. امواج خیزنده.

خیفه [ع] (خوف) ایله مترادفدر: خیفهٔ موسی. خیفهٔ خفیه.

خیكْ [ف] طولوم: خیك شراب.

خینا [ف] تغنی، ترنم. خیناگر = خواننده، سازنده.

خُ

خُبّازْ [ع] و

خُبّازَه [ع] ابه‌کومجی: قبطیهٔ خبازه فروش.

خُبثْ [ع] (خباثت) ایله مترادفدر: خبث ظاهری. خبث باطنی. خبث نفس.

خُبَثاءَ [ع] (خبیث)ك جمعی: خبثای قوم. خبثای عوام.

خُبزْ [ع] اتمك: خبز حنطه. خبز شعیر. کل اداة الخبز عندی غیره = اتمك یاپه‌جق ادواتك کافه‌سی یانمده اما اتمك یوق.

خُبْزَه [ع] بر اتمك، بر پارچه اتمك § کولده پیشیریلن اتمك، کول چورکی.

خُتُونْ [ع] و

خُتُونَتْ [ع] داماد اولمه، دامادلق. داماده (خَتَن) دینیلیر § اولنمك، تأهل.

خجسته [ف] قوتلو، اوغورلو، مبارك: دم خجسته. وقت خجسته. نام خجسته.

خدا [ف] الله، آله. خداپرست = جناب حقه عبادت ایدیجی، ایدن. خداپرستانه = خداپرست اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مدافعهٔ خداپرستانه. خداپرستی = خداپرستلك: وظیفهٔ خداپرستی. خداداد = الله ویركیسی، موهبهٔ الٓهیه اولان: استعداد خداداد. ذكای خداداد. عقل خداداد. حسن طبیعت خداداد بر سرمایه‌در كه حسن تحصیل ایله نما بولور. خدافروش = مرائی صوفی: «خودفروش اول خدافروش اولمه!». خدافروشی = خدافروشلق: «خدافروشیٔ زهادپاره ایتسونمی؟». خدارا = الله ایچون، الله عشقنه. خدایی = خدالق، الوهیت، خدایه منسوب: دعؤی خدایی. سیلٔ خدایی. خدایی سله. خدایی نابت = اكه‌دن كندی كندینه بتمش، تربیه ایتمه‌دن كندی كندینه یتشمش: خدایی نابت ازهار. خدایی نابت ارباب قلم. خدایی فروش = فرعون كبی الوهیت دعواسنده بولنان: نمرود خدایی‌فروش. خدایی فروشانه = خدایی‌فروشجه‌سنه: تعظم خدایی فروشانه. خدایی فروشی = خدایی‌فروشلق. خداشناس = جناب حق طانیان، اهل توحید، موحد. خداشناسی = خداشناسلق. خدایا = ای خدا، یا الله: «براخلاص وجدانمز وار خدایا — بكچرمی بو اخلاص مقبوله آیا!» § صاحب، مالك: خدای خانه. خانه خدا. خانه خدایی = خانه خدالق، صاحب خانه‌لك.

خدام [ع] خدمت ایدیجی، خدمتكار معناسنه اولان (خادم)ك جمعی: خواص خدام. اوفوروكچی خواجه‌لرك كویا جن طائفه‌سندن اوله‌رق جلب ایتدكلری خدمتچیلره‌ده (خدام) دینیلیر. بو خادملرك — موهوم اولمقله برابر — اوخواجه‌لره اولان خدمتلری انكار اولنه‌ماز!

خداوند [ف] افندی، صاحب، مالك، حاكم مطلق، پادشاه، الله: خداوند خانه. خداوند جهان. خداوند یكانه. «ای عالمی وار ایدن خداوند — ای آدمی زار ایدن خداوند — ضیا».

خداوندانه = خداوندجه‌سنه : « بو نه اطوار خداوندانه ! » . خداوندی = خداوندلك، خدا-ونده منسوب : منصب خداوندی. التفات خداوندی .

خُداوَنْدگارْ [ف] برینه کوره (خداوند) ه بدل قوللانیلیر . اعاظم سلاطین عثمانیه‌دن مراد اوّل حضرتلرینه عنوان اولمشدر. بومناسبتله بروسه ولایتی اونامی آلمشدر .

خُدایْگانْ [ف] حکمدار بی نظیر، اعظم السلاطین ، ملك الملوك، شهنشاه. (خدایکانه) دخی دینیلیر .

خُدْعَه [ع] حیله . خدعه‌کار = حیله‌کار. خدعه-کاری = خدعه‌کارلق. «الحرب خدعة» جملهٔ مشهوره‌سنده اوچ درلو اوقونمشدر: خَدعه، خُدعه، خُدَعه. برنجیسنه کوره «حرب حیله‌دن عبارتدر»، ایکنجیسنه کوره «حرب بر آلدادیجیدر»، اوچنجیسنه کوره «حرب بر کره آلداتمه‌دن عبارتدر» دیمك اولور.

خُراجْ [ع] چیبان.

خُرافه [ع] عربك (عذره) قبیله‌سنه منسوب بر شخصدرکه کویا بر آره‌لق کندیسنی جن طائفه‌سی قاپوب کوتورمش اولدیغندن عودتنده نقل غرائب ایتمکه باشلامش ایسه‌ده مبالغه‌ده التزام اعتدال ایتمدیکندن کندیسنه کیمسه اینانمامشدر . بومناسبتله کذب صریحه (حدیث خرافه) دینلمکه باشلامشدر . (خرافات) بونك جمعیدرکه صاچمه صاپان روایات واقواله اطلاق اولنور. (خرافه) بو معناده قوللانلماز.

خُرْجْ [ع] هکبه‌نك بیوکی اولان قاب، خورج .

خُرْجِینْ [ف] (خُرْج) معادلیدر.

خُرْدْ [ف] کوچك، اوفاق . خردومرد = اوفاق تفك. خردی = خردلك. اشیا واشخاص حقنده مستعملدر: خردسال = کوچك یاشلی. دانهٔ خرد .

خُرْدَه [ف] بر شیئڭ اوفاقمشی، پارچه پارچه ایدلمش اوفاغی : خردهٔ زر. خردهٔ مینا § نکته، دقیقه. خرده‌دان = صاحب دقت، نکته شناس، اینجه شیلری بیلن . خرده‌دانی = خرده‌دانلق. خرده‌گیر = سوزده عیب‌طوتیجی، سوزڭ عیبنی آرایوب بولان: میر خرده‌کیر. خرده‌کیرانه = خرده‌کیرجه‌سنه: اعتراض خرده‌کیرانه . خرده‌کیری = خرده‌کیرلك: نقیصهٔ خرده‌کیری. خرده‌بین = اینجه شیلری کوریجی ، کورن : حکیم خرده‌بین . خرده‌بینانه = خرده‌بینجه‌سنه: ملاحظات خرده‌بینانه . خرده‌بینی = خرده‌بینلك. کوچك شیلری بیوك کوسترن آلت معروفه‌یه‌ده (خرده بین) اطلاق اولنور . خرده فروش = اوفاق تفك شیلر صاتان، چرچی.

خُرْسَنْد [ف] قناعت ایدیجی، قناعتکار ، قانع : «بیل حدیکی اول شان حقیقی ایله خرسند» . خرسندانه = قانعانه. خرسندی = قانعلك، قناعت.

خُرْطُم [ع] و

خُرْطُوم [ع] فیل بورنی § انسان وسائر حیوان بورنی: اطالهٔ خرطوم § طولومبه‌یه طاقیلان معروف آلت.

خُرَّم [ف] سوینجلی، مسرور : دل خرم § طراوتلی ، مسرت ویریجی ، دلکشا : زمان خرم . مکان خرم . خرمی = خرملك . خرمگاه ، خرمگه = مسرتلی محل، جای دلکشا.

خُرْما [ف] معروف میوه .

خُرُوج [ع] چیقمق، طیشاری چیقمق : قاپودن خروج. اطاعتدن خروج .

خُرُوس [ف] طاووغڭ زوجی: خروس خوش‌آواز. «ایلرمی خروسلر طاووقلق ؟ ». خروس صحرایی = سوکلون .

خُرُوش [ف] شماته ، کورلتی، چاغلتی : خروش جماعت. خروش دریا .

خُرُوشان [ف] خروش‌ایدیجی، ایدن : باده نوشان خروشان. سیل خروشان .

خُزّانْ [ع] (خازِن)ك جمعى. (خَزَنَه) زياده قوللانيلير.

خُسْر [ع] و

خُسْرانْ [ع] (خسار) ايله مترادفدر. اكثريا ضلالت معناسنده قوللانيلير: خسران مبين.

خُسْرَوْ [ف] پادشاه. خسروانه = پادشاهانه. خسروى = خسرولك، خسروه منسوب. خسروانى = نفيس، فاخر، عظيم: لباس خسروانى. خُم خسروانى. خسروانجم، خسرو-خاور، خسروسيارگان = كونش.

خُسُوفْ [ع] آى طوتلمسى.

خُشْكْ [ف] قورى، يبوستلى: خشك وتر. كياه خشك § قابا، صوغق: زاهد خشك. مزاج خشك. خشك‌پى = اوغورسز، دوز طابان. خشك‌جان = علمى، عرفانى، اذعانى اولميان. خشك سر = دماغى يبوستلى، قاچيق، ديوانه. خشكى = خشكلك.

خُشْنُودْ [ف] راضى، قانع، ممنون: «برغزا ايتدك كه خشنود ايلدك پيغمبرى — نفعى». خشنودى = خشنودلق. (خشنوديت) غلطدر.

خُشُوعْ [ع] تواضع كوسترمه، آشاغيدن آلمه، سكون وتذلل.

خُشُونَتْ [ع] سردلك، قاتيلق، درشتلك: خشونت بساط. خشونت طبع.

خُصَماءْ [ع] (خصيم)ك جمعى.

خُصُوصْ [ع] ايش، كيفيت، جهت: «عجب حيرتده‌يم بن سد اسكندر خصوصنده — راغب» § مخصوص اولمه، مخصوصلق. خصوصا، بالخصوص، على‌الخصوص = آيريجه، باشقه‌جه اوله‌رق، هله: «اول صفدر دشمن‌كش نظمم كه خصوصا — نفعى». خصوصى = بريسنه، برصنفه، برشيئه، برزمانه، برصورته مخصوص:

مکتوب خصوصی. مکتب خصوصی. مکاتیب خصوصیه. مکاتب خصوصیه. خصوصیت = خصوصیلك، خصوصی اولمه، اختصاص، انتساب: خصوصیت حال نسوان. خصوصیت قدیمه. جمعی اولان (خصوصات) امور، کیفیات، جهات مقامنده قوللانیلیر.

خُصُومْ [ع] (خَصْم)ك جمعی.

خُصُومَتْ [ع] خَصِم اولمه، خصملق: خصومت شدیده. ازالهٔ خصومت.

خُضَارَه [ع] سبزه، سبزوات.

خُضْرَتْ [ع] یشیل رنکلی اولمه، یشیللك، یشیل رنکلیلك.

خُضُوعْ [ع] (خشوع) ایله مترادف صاییلیرسه‌ده بینلرنده فرق بولنور.

خُطَّافْ [ع] قیرلانغیج: خطاف وهما.

خُطَبْ [ع] (خطبه) نك جمعی.

خُطَبَاء [ع] (خطیب)ك جمعی.

خُطْبَه [ع] خطیبك منبرده اوقودیغی کلمات § بر جماعته قارشی ایراد اولنان مقاله، نطق: خطبهٔ بلیغه. حضرت عمرك خطبهٔ تشویقیه‌سی.

خُطُوبْ [ع] ایش، مصلحت معناسنه اولان (خَطْب)ك جمعی: خطوب عظیمه. مفردی قوللانلماز. آکا بدل (امر) قوللانیلیر.

خُطُورْ [ع] خاطره کلمك. (خاطر) لفظیله مستعملدر: خاطرمه خطور ایتدی. نظمده (قلب) و(درون) لفظلریله‌ده قوللانیله‌بیلیر.

خُطُوطْ [ع] (خطّ)ك جمعی.

خُفّ [ع] آبدست آلنیرکن اوزرینه مسح ممکن اولان آیاق قابی. چیزمه، مست، چدیك کبی.

خُفَّاشْ [ع] یاراصه: «رنجیده اولور دیدهٔ خفاش

ضيادن — ضيا». خانك فتحيله غلطدر.

خُفْتَه [ف] ياتمش، اويومش: مارخفته = اويوريلان.
«اى خفتـه چشم اويانكه عبادت زمانيدر — نابى». جمعى: خفتگان. خفتگى = خفته‌لك.

خُفْيَه [ع] كيزلمه، صاقلانمه. خفيةً = اختفا صورتيله، كيزليجه: خفيةً تضرع.

خُلاصَه [ع] برشيئك صافيسى، كزيده‌سى، روحى: نباتات خلاصـه‌سى. خلاصهٔ قوم عرب. خلاصةً = خلاصه اوله‌رق، زوائدسز اوله‌رق: خلاصةً تحرير مرام. خلاصة الخلاصه = خلاصه‌نك خلاصـه‌سى. (خلاصـه) لفظى (حاصل كلام) مقامنده‌ده قوللانيلير: «عالمده قصورسز خلاصه—انسانه كمال ايدر رفاقت»

خُلَّتْ [ف] صميمى دوستلق، محبت صميميه.

خُلْد [ع] جنت. (خلود) معناسنه‌ده كلير. ينه جنت ديمك اولان (دار الخلد) تركيبنده بو معنى ملاحظه اولنور.

خُلْف [ع] ويرديكى سوزى يرينه كتيرمه‌مك: خلف وعد. وعدنده خلف ايتدى.

خُلَفاء [ع] (خليفه) نك جمعى. خلفاى راشدين = ابوبكر، عمر، عثمان، على حضراتى. بعضلر مشاراليهمه (عمر بن عبد العزيز)ى‌ده الحاق ايتمشلردر.

خُلْفَتْ [ع] بونامه، بوناقلق. (خلفه) دخى دينيلير.

خُلْق [ع] خوى، طبيعت: خلق حسن. خلق سيّء. خلق عظيم. خلقاً = خلق جهتيله: هر اوغل خلقاً پدرينـه بكزه‌مز. ضمنين ايله‌ده لغتدر.

خُلُوّ [ع] بوش اولمه، خاليلك: خلو ذهن. خلو مكان.

خُلُود [ع] دائمى صورتده، الى الابد قالمق: جنتده خلود.

خُلُوص [ع] خالصلق، صافلق، مغشوش

اولمامه: خلوص نيت. خلوص قلب.
«باغ عالمده اولور ميوه دكل بار
خلوص — حشمت». خلوصكار =
ساخته اولەرق عرض خلوص
ايديجى، ايدن: مكار خلوصكار.

خُمْ [ف] كوپ: خم باده. خمخانه
= ميخانه، شراب كوپلرى
محلى.

خُمار [ع] ايچكينك نشئەسى
بجدكدن صكره عارض
اولان باش آغريسى، راحتسزلك،
سرسملك: «ثابت! نه باش بلاسى
بو اولدك خماردن!» «شب شراب
نيرزد بامداد خمار — سعدى» =
شراب كيجەسى خمار صباحنه دكز.

خُماسى [ع] بش حرفلى:
مصدر خماسى. كلمات
خماسيه.

خُمْبَرَه [ف] قومباره. (خنبره)
دخى دينيلير.

خُمس [ع] بش بولوكده بر
بولوك، بشده بر.

خُمُود [ع] آتشك قورى
سونمەرك آلوى ساكن
اولمق: خمودنار.

خُمول [ع] آدى صانى باتمه،
گمنام اولمه، گمناملق:
ارباب فنا خمولى اشتهاره ترجيح
ايدرلر.

خُنّاق [ع] معروف علت كه
بوغازه عارض اولور.
فى الاصل تخفيف ايلەدر.

خُنْثى [ع] كنديسنده هم
ارككلك هم ديشيلك
علامتى موجود اولان شخص.

خُنَّس [ع] (خانس)ك جمعى.
سبعۀ سياره‌يه ياخود
(خمسۀ متحيره) دينيلن زحل،
مشترى، مريخ، زهره، عطارد
يلديزلرينه ويا مطلقا كواكبه اطلاق
اولنور. مفردى قوللانلماز.

خُنُك [ف] سعادت، بختيارلق.
§ سعادتلى، بختيار.

خُنْكار [ف] سلطان، پادشاه.
فى الاصل سعادت معناسنه اولان (خنك) ايله (آر)ڭ
مركب وصف تركيبيدر. حضرت
مولانايه (ملاخنكار) دينيلير.
پدرى ده (سلطان العلما) لقبيله
معروفدر.

خُوارْ [ع] حیوان سسی ، سسلنمه‌سی، بوکورمه ، ملەمه: خوار عجل سامری.

خُوانْ [ع] (خائن)ك جمعی.

خُوبْ [ف] کوزل : روی خوب . زن خوب . آواز خوب. خوبی = کوزللك.

خُوجْ [ف] قوش تاجی، ایبیك: خوج خروس . خوج هدهد.

خُودْ [ع] نازك اندام محبوبهٔ نازنده معناسنه اولان (خَوْد)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

خُودْ [ف] جنکده کییلن معدنی سرپوش، توغلغه.

خُودْ [ف] (واو معدوله ایله) کندی. خود بخود = کندی کندینه ، کندیلکندن . خودبین = متکبر، مغرور. خودپرست = کندینی پك بکنن. خودپسند = کندینی بکنن . خودرای = مستقیم وسقیم کندی رأیله عامل اولان ، کیمسه‌نك رأینی قبول ایتمین، دیك باشلی . خودرو ــــ ی = کندی کندینه بیتن، خدایی ثابت: کل خودرو. سبزهٔ خودرو. خودستا ــــ ی = کندینی مدح ایدن، متمدح . خودسر = کندی باشنه کیدن، کیمسه‌یه تابع اولمیان. خودفروش = کندی مدایحنی اورته‌یه قویان. خودکام = کندی مقصدندن باشقه بر شی دوشونمین. خودنما = کندینی اورته‌یه سوره‌رك عرض آلایش ایدن . خودی = نفس وارلغی، بنلك .

خُورْ [ف] (واو معدوله ایله) کونش : پرتوخور § یه‌جك، ییتی : خواب وخور . یمك وایچمك معناسنه اولان (خوردن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : کوفته خور. میخور . (خوار) و(خواره) لفظلریده بعضاً بونك یرینی طوتار: میخوار. میخواره .

خُورْدْ [ف] (واو معدوله ایله) و

خُورْدَنی [ف] (واو معدوله ایله) یه‌جك، ییتی: خورد وخواب. شراب وخوردنی.

خُورْدَه [ف] (واومعدوله ایله) یمش، ایچلمش: طعام خورده. شراب خورده. ترکیب ایله یمش، ایچمش معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: رند باده خورده.

خُورْشیدْ [ف] کونش. خورشید اشتهار = آفتاب اشتهار.

خُوشْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف. خوش‌آمدی = خوش کلدك: ایفای رسم خوش آمدی. خوش آمد گوی = طالقاووق. خوش‌نما = خوش کورینیجی، کورین: مشجرهٔ خوش نما. بو ترکیب خوش کوستریجی معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر: مرآت خوش‌نما. خوشا = نه‌خوش! نه قدر خوش!

خُوشابْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف بولده پیشیریلن شربت، خوشاف: «چوربه نوش ایلیه‌جك یرده خوشاب ایسترلر — هوایی»

خُوشَه [ف] باشاق، صالقم: بوغدای خوشه‌سی. خوشهٔ انکور. خوشه‌چین = خوشه طوپلاییجی، طوپلایان، خرمن صوکی مستفیدی. خوشه‌چینی = خوشه‌چینلك. شونك بونك آثارندن اقتباسی ایله اثر میدانه کتیرن محرر وشاعره‌ده (خوشه‌چین) دینیلیر.

خُوكْ [ف] طوموز: خوك ستركْ. خوك زخم‌خورده. خوکبان = طوموز چوبانی.

خُولْیا [ف] قورنتی، تخیل: «نیل وصال یار اوله‌جق خولیا دکل». (خلیا) صورتنده یازلماملی.

خُونْ [ف] قان: خون شهدا. خوناب، خونابه = قانلی صو. خون آلود، خون‌آلوده = قانه بولاشمش. خونبار = قان یاغدیریجی: چشم خونبار. خون بها = قان بهاسی. خون‌چکان = قان طاملادیجی، کندیسندن قان طاملایان: خامهٔ خون‌چکان. خونریز = قان دوکیجی: ظالم خونریز. خون افشان، خون‌فشان = قان‌صاچیجی: تیغ خون‌افشان. خونی = قانلی، قاتل: «سندن آیرلمق همان اولمکدر ای خونی بکا — نائلیٔ قدیم». خونین = قانلی، خون آلود: دیدهٔ خونین.

خُویْ [ف] طبیعتده تقرر ایدن صفت: خوی بد. (خو) صورتنده تخفیفی ترکیباته مخصوص کبیدر: خوشخو. بدخو. خوکرده = آلشمش، الفت ایتمش: خوکردهٔ ناز. آلیشلمش، مألوف معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: عادت خوکرده.

خُویْ [ف] (واو معدوله ایله) تر: «می ایچ که روی آلك اولسون ینه خوی افشان — وجدی». خوی کرده = ترله‌مش، ترلی: عارض خوی کرده.

خُیُوط [ع] (خَیط)ڭ جمعی: خیوط رقیقه.

خُیُول [ع] (خَیل)ڭ جمعی: خیول مهاجِه.

دَ

داء [ع] مرض، درد. داء الکلب = قودوز علتی.

دائِر [ع] دور ایدیجی، ایدن: دولاب دائر. دوالیب دائره. دائراً مادار = چپ چوره § متعلق: فن هیئته دائر بر تألیف.

دائِره [ع] معروف شکل هندسی: بر دائره‌نك مرکزندن محیطنه وصل ایدیلن خطوط مستقیمه‌نك کافه‌سی بربرینه مساوی اولور § برطاقم اوطه‌لری وتقسیماتی مشتمل رسمی وغیر رسمی بنـا § دف: «اولمه اول دائره‌ده دائره‌زن — سنبلزاده»

دائِم [ع] دوام اوزره، بر قرار اولان: دور دائم. عافیت دائمه. بوکا بدل برینه کوره (دائمی) دخی دینیلیر: تجسس دائمی. دائما = دائم اوله‌رق، هر زمان: «دائما بویله مفرحمی بوجای دلکشا؟ — نفعی». اصل اوزره (دائماً) صورتنده ده قوللانلدیغی واردر. (دائما) مقامنده (دائم) دخی دینیله‌بیلیر. (هردائم) دیمه‌ملی.

دابّه [ع] اوزرینه بینیلن هر حیوانه اطلاق اولنور.

داخِل [ع] ایچری کیریجی، کیرن: شهره داخل اولدی.

§ ایچری کیرمش، ایچریده : اوده حسابده داخلدر § ایچ، ایچری: داخل بلده . داخل خانه . داخلاً = ایچدن، ایچریدن: داخلاً تعمیر. داخلی = ایچه، ایچ طرفه متعلق، ایچریده‌کی : آسایش داخلی. امتعهٔ داخلیّه. امور داخلیه.

داخِنَه [ع] باجه.

داد [ف] عدالت. دادگر = عادل: شهریار دادکر. داد-خواه = شکایتجی، مشتکی، عدالت ایستین § تظلم یولنده فریاد، فغان: «داد الندن کوکلك فریاد النـدن کوکلك! — نوعی». داد وستد = آلش ویرش.

دادا [ف] دادی: دادای درشت-ادا .

دادار [ف] جناب حق: «دادار جهان ایلسـون عالمی سنسز! — باقی». عادل پادشاهه‌ده اطلاق اولنور.

دادَر [ف] برادر.

دادَه [ف] ویرلمش ، ویرکی : دادهٔ خدا.

دار [ع] بنا وعرصـه یی جامع محل، بر قاچ اوطه وسائره ایله حولی‌یی حاوی یر: دار التعلیم. مجازاً توسیع اولنور: دارفنا. دار-بقا. دارین = دنیا وآخرت.

دار [ف] (گیر) ایله برلکده قوللانیلیر: داروکیر، کیرو-دار = جنك، غوغا، کورلتی.

دارا [ف] (کیانیـان) دینیلن ملوکك طقـوزنجیسی . مجازاً سائر پادشاهلره‌ده اطلاق اولنور.

دارات [ف] شان ، شـکوه ، حشمت، دبدبه: دارات اسکندر.

دارُو [ف] علاج: داروی شفا-بخش.

داس [ف] اکین بیچمك ایچون قوللانیلان آلت، اوراق.

داسار [ف] و

داستار [ف] دلال، سمسار .

داستان [ف] قصه ، حکایه ، ماصال : «بن آغلادم

ینه تأثیر داستانمدن» «داستان ایتسون
بتون دنیایه دیوانم سنی — یحیی بك»

داسَه [ف] (داس) ایله مترا-
دفدر.

داشتَه [ف] اسکیمش، آشنمش،
ییپرانمش: جامهٔ داشته.

داعی [ع] دعوت ایدیجی،
ایدن: داعی الله § سبب
اولیجی، اولان: «فرقتمی بو اضطرابی
داعی؟» § دعا ایدیجی، ایدن: داعیٔ
دیرینه.

داعِیَه [ع] درونده انسانی بر
خصوصه تشویق ایدیجی
حالت: داعیهٔ تفوق. تشدید ایله
غلطدر.

داغْ [ف] انسان وحیوانك
جسدنده قیزغین دمیر
وسائره ایله پیدا ایدیلن نشان، یاقی.
(داغ درون، داغ دل) کبی تعبیر-
لرده اونودلمیه‌جق تأثردن کنایه
اوله‌رق ایراد اولنور. داغدار =
پك متأثر، تأثر دائم صاحبی.

دافِعْ [ع] دفع ایدیجی، ایدن:
دافع غم. جناب حقه‌ده
اطلاق اولنور: یا دافع الثقلاء!

دافِقْ [ع] آتیله‌رق دوکیلن:
ماء دافق.

دالْ [ع] (د) حرفنك اسمی.

دالّ [ع] دلالت ایدیجی، ایدن:
شو حال ذکایه دالدر.
بو کلمه سائر بر چوق اسم فاعللر
کبی اسلوب فارسی اوزره مضاف
اوله‌رق قوللانلماز.

دامْ [ف] طوزاق، آغ: دام
طائر. دام ماهی. دامگاه،
دامگه = طوزاقلر قوریلان یر:
«کوردکمی بو دامکهده آزاد؟ —
بر دامك اسیری صید وصیاد»

داماد [ف] کویکی. دامادخانگی
= زوالی ایچ کویکیسی.

دامان [ف] و

دامَن [ف] اتك. دامن کوه.
«دامانه سرپیلیر سر-
شکم». دامن درمیان = خدمته
حاضرلانمش. دامن گیر = خصم،
مدعی، دعواجی.

دانْ [ف] ظرف مکان اداتی:
سرمه‌دان. قلمدان. بیلمك

معناسنه اولان (دانستن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: سخندان. دقیقه‌دان. نادان = جاهل.

دانا [ف] عالم، علیم: دل دانا. مرددانا. دانایی = عالملك، بیلکیجلك.

دانش [ف] بیلش، علم. دانشور = صاحب علم. دانشمند = علمادن معدود اولان ذات.

دانسته [ف] بیلیجی: دانندهٔ سرائر.

دانه [ف] آربه، بوغدای کبی محصولاتی تشکیل ایدن اوفاجق میوه: دانهٔ خردل § چکیردك: دانهٔ سیب. مجازاً هر اوفاق یووارلاغه‌ده دینیلیر: قورشون دانه‌سی. (عدد) مقامنده‌ده قوللانیلیر: اقرانی ایچنده بر دانه‌در. دانه‌چین = دانه دوشیریجی: «دانه‌چین اولمق ایدی مقصدمز غربتدن — دانهٔ خالنی کوردکده طوتلدق قالدق — لا»

داو [ف] شطرنج، طاوله کبی اویونلر ده تداول ایدن نوبت: داو اوّل.

داوَر [ف] حکم الندە اولان، حاکم. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور.

داهی [ع] غایت ذکی، ذکاوت خارق العاده صاحبی. (داهیه) زیاده قوللانیلیر.

داهیه [ع] بیوك آفت، بلای عظیم. (داهی) معناسنده‌ده قوللانیلیر. تشدید ایله غلطدر.

دائِن [ع] آله‌جقلی.

دایه [ف] چوجغه باقان جاریه، قادین: «همشیره‌کی سوکه اولدی دایه‌ك». دایگی = دایه‌لك.

دأب [ع] عادت، اصول: دأب دیرین. دأب معایده.

دبابیج [ع] (دیباج) ك جمعی. (دیابیج) دخی دینیلیر.

دبابیس [ع] (دبّوس)ك جمعی.

دبّاغ [ع] طاباق دینیلن اهل صنعت.

دَبْدَبَه [ع] كوتورتى، پاتيردى، كورلتى: دبدبۀ كوس § حشمت، عظمت.

دَبِسْتان [ف] مكتب. دبستانى = مكتبلى: طفل دبستانى.

دَبُور [ع] باطى روزكارى.

دَبّوس [ع] طوپوز: دبوس آهنين.

دَبيب [ع] پك آهستە يورييش. اكثريا حيوانات حقنده قوللانيلير: دبيب نمل.

دَبيرِسْتان [ف] قلم، قلم اوطەسى. (دبستان) معناسنەدە كلير: «دبيرستانه آلمق ايستيور اول طفلى روز وشب — ثابت»

دَجّال [ع] آخر زمانده ظهور ايدەجك كذاب مشهور: خروج دجال.

دَخْل [ع] قارشمه، تأثير: آنك بونده دخلى يوق§ايراد: دخل و خرج § طوقنمه، ايلشمه، تعييب، تعريض: «دخل ايدنده سوزمه بارى بر استاد اولسه — نفعى» «دخل ايدن ديمزه بارى مسلمان اولسه — لا»

دَخْمَه [ف] ميت وضعنه مخصوص سرداب، تربه، قبر.

دَخيل [ع] خارجدن كلوب بريسنك سايەسنه صوقيلان: دخيل دوشمك.

دَر [ف] قاپو: در مسجد. در سعادت = استانبول. بونك عاميانەسى عد اولنان (درعليّه) (در دولت عليه) ديمكدر § ادات ظرفيت، (اندر) مخففى: درجنك اول. بو كلمه ييرتمق معناسنه اولان (دريدن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: جكردر. صفدر.

دَرّ [ع] فعل مستحسن، كوزل اثر. (لله درّه) جملۀ دعائيەسى مدح بليغ مقامنده واكثريا سوز حقنده ايراد اولنور. «بوكا مقابل اجراى مكافاته بشر مقتدر دكلدر. جناب حقه حواله قيلنير» مآلندەدر.

دَرا [ف] چاك، چینغیراق: آواز-دراء درای قافله.

دَرا-ی [ف] د. لامق، چان چان ایتمك معناسنه اولان (درایدن) مصدرندن امر حاضر اوله‌رق وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: هرزه‌درا، یاوه‌درای.

دَراری [ع] (دُرّی)نك جمعی.

دَرّاك [ع] سریع الادراك، کثیر الادراك: شخص دراك. عقل دراك. قوهٔ دراکه.

دَراهِم [ع] (دِرهم)ك جمعی.

دَراینده [ف] چان چان ایدیجی، ایدن، لقلقه‌جی.

دَربند [ف] سرحدده بولنان کوچك قلعه § قاره‌ده طار بوغاز.

دَرج [ع] داخل ایتمك، ایدلمك. اشخاص حقنده قوللانلماز: بر مسئله‌یی کتابه درج. برفقره‌نك مکتوبه درجی § بر یره جمع: درج دراهم.

دَرَجه [ع] یوقاری چیقه‌جق باصاماق، قدمهٔ صعود: درجهٔ مرقات § بولوك: بر دائره‌نك متساویاً اوچ یوز آلتمش درجه‌یه تقسیمی § مرتبه: درجهٔ علیا. جمعی: درجات.

دَرخواست [ف] طلب.

دَرخور [ف] (واو معدوله ایله) لایق.

دَرد [ف] آغری، صیزی، مادی، معنوی ناخوشلق، انسانی متأذی ایدن هر درلو احوال: دردچشم. درددندان. دردفراق. «دردرونی سویلسه‌م باشقه درد اولور — عزت ملا». درد مند، دردناك = دردلی.

دَردست [ف] الده، یاپلمق اوزره: دردست اوراق. دردست تسویه بولنان مصالح § طوتمه، یاقالامه: اشقیایی دردست ایتمك.

دَرز [ف] بز، آغاج وسائره‌ده اولان ییو.

دَرزی [ف] ترزی. (درز)ه منسوبدر.

دَرْس [ع] اوکره‌نملك اوزره اوقونان پارچه: «کیشی بر درسی اوکرنسون‌ده تك دشمندن اوکرنسون — ضیا»

دَرْك [ع] تفهم: درك حقایق § آشاغی طبقه: جهنمك درك اسفلی. بومعناده رانك فتحیله‌ده لغتدر.

دَرْکار [ف] بللی، بدیهی. زمانمزده (آشکار) ایله برلشمز اولمشدر § ایشده، ایش اوزرنده. بومعناده‌استعمالی اندردر.

دَرْگاه [ف] فی الاصل قاپو یری دیمك اوله‌رق بیوك ذواتك آستانه‌لرینه، تکیه‌لره اطلاق اولنور: درگاه الٰهی. درگاه مولانا. «درگاه دکل صومعه‌سی ولوله گاه». (درگه) صورتنده تخفیف ایدیلیر.

دَرْکنار [ف] مکتوبك کنارینه یازیلان یازی § قوجاقلامه، قوجاغه آلمه: «مادری معصومی ایتمش درکنار»

دَرَکه [ع] آشاغی اینه‌جك باصاماق، قدمهٔ نزول: درکهٔ مرقات § آشاغی طبقه: درکهٔ جحیم. جمعی: درکات.

دَرْمان [ف] علاج، چاره: «شاد ایلدی دردمندی درمان» § قوت، طاقت: «باقدك برکره اولسون دردمند عشقکه — یوقسه ای چشم تغافل پیشه درمانکمی یوق؟»

دَرْمانْدَه [ف] عاجز. درماندگی = عاجزلك.

دَرَنْدَه [ف] بیرتیجی، ییرتان. رانك تشدیدیله استعمالی غالبدر: گرگ درنده.

دَرْوازَه [ف] بیوك قاپو، بر بیوك دائره‌نك بیوك صوقاق قاپوسی.

دَرُون [ف] برشیئك ایچی، داخل: درون خانه § ایچ یوز، جوف صدر، قلب: درد درون. اضطراب درون. درونی = داخلی، ایچدن، صدردن، قلبدن: آه درونی.

دَرْویش [ف] فقیر: درویش وتوانگر § طرق علیه‌دن برینه انتساب ایتمش اولان ذات.

زنکین‌ده اولسه بأس یوقدر. ساده قیافت‌ده صاحبنه درویش دیدیره‌بیلیر.

دَرَه [ف] معروف. رانك تشدیدیله ده‌قوللانیله بیلیر. درهٔ آسمان = کهکشان.

دَرْهَم [ف] قارمه قاریشیق، مضطرب: «صوفی‌که صفاده‌کچینیر مالك دینار — بر درهمی آلسه‌ك اولور خاطری درهم — روحیٔ بغدادی»

دَرِی [ف] لسان فارسینك فصیحی. اسلوب عربی اوزره (درّیه) دخی دینیلیر: لغت دریه. (دری) برده دره‌یه منسوب دیمکدر. بونکله کبك یعنی ککلك توصیف اولنور: کبك دری.

دَرْیا [ف] دکیز. دریا دل = واسع الهمه، قلبی واسع، حوصله‌سی ککیش: «بیك یاشا ای وزیر دریا دل — شناسی». دریاکش، دریانوش = چوق ایچکی ایچن.

دَرِیچَه [ف] پنجره.

دَرِیدَه [ف] ییرتلمش، ییرتیق: کریبانِ دریده.

دَرْیُوزْ [ف] و

دَرْیُوزَه [ف] دیلنجیلك: «اولمه جویای کرم کف لئام عصردن — نشوه‌خواه اولمق روامی کاسهٔ دریوزه‌دن؟ — ندیم». دریوزه‌گر = دیلنجی.

دَسائِسْ [ع] (دسیسه)نك جمعی.

دَساتِیرْ [ع] (دُستور)ك جمعی.

دَسّاسْ [ع] دسیسه‌کار.

دَسْتْ [ف] ال. دستکش = الچکیجی، فارغ اولان. دستگیر = ال طوتیجی، معین، ظهیر. دست آموز = یاورودن بسلنوب اله آلشدیرلمش: «مرغ دست آموزی صید ایتمك قولایدر دامسز — لا»

دَسْتارْ [ف] صاریق. دستاربند = صاریق صاران، صاریقلی. دستارچه = مندیل، یاغلق.

دَسْتانْ [ف] حيله، تزوير.

دَسْتاويزْ [ف] هديهٔ جزئيه، كوچكدن بيوكه تقديم اولنان هديه.

دَسْتبُرْدْ [ف] قدرت غالبانه، غلبه.

دَسْتْرَسْ [ف] نائل، موفق، ظفرياب. فى الاصل اقتدار معناسنه‌در. لسانمزده بو معناده استعمالى اندردر.

دَسْتْرَه [ف] ال بيچقيسى. (دستر) دخى دينيلير.

دَسْتْگاهْ [ف] تزگاه. اصل اوزره قدرت، اقتدار معناسنده‌ده قوللانيله بيلير.

دَسْتْمالْ [ف] ال سيله‌جك ياغلق.

دَسْتْمايه [ف] سرمايه.

دَسْتُورْ [ف] اذن، رخصت.

دَسْتَه [ف] دمت.

دَسْتى [ف] معروف قاب.

دَسْتْيارْ [ف] معين، ظهير. دستيارى = معاونت.

دَسْتينَه [ف] ال بيله زيكى.

دَسَمْ [ع] چرويش ياغى.

دَسيسَه [ع] حيله، گيزلى حيله. دسيسه‌كار = دسيسه‌جى.

دَشْتْ [ف] اووه، صحرا.

دَشْنَه [ف] خنجر.

دَعائِمْ [ع] (دعامه)‌نڭ جمعى. (دعايم) صورتنده يازلماملى.

دَعاوى [ع] (دعوى) نڭ جمعى.

دَعْوَتْ [ع] چاغيرمه. (مستجاب الدعوه) تعبيرنده دعا معناسنه‌در § ضيافت.

دَعْوى [ع] بو بويله‌در ياخود دكلدر ويا شو شى بنم

حقمدر دیه ادعا § بو بولده ایکی کیشی بیننده پیدا اولان ادعا . اکثریا مؤنث اعتبار اولنور . نظمده اسلوب فارسی اوزره (دعوی) صورتنده قوللانیلیر .

دَغا [ف] حیله، خباثت § حیله‌کار، خبیث .

دَغْدَغه [ع] اضطراب، راحتسزلك: دغدغهٔ حیات .

دَغَل [ف] (دَغا) ایله مترادفدر . بچمز آقچه معناسنده ده قوللانیلیر . دغلباز = حیله‌کار، اویونده حیله ایدن: «غالب اولماز نه قدر اولسه دغلباز بکا — راغب»

دَفّ [ع] معروف آلت لهو، تف . دفزن = دف چالان .

دَفائِن [ع] (دفینه) نك جمعی . (دفاین) صورتنده یازلماملی .

دَفاتِر [ع] (دفتر) ك جمعی .

دَفْتَر [ع] صورت مخصوصه‌ده بربرینه ربط اولنمش اوراق، مجموعه .

دَفْع [ع] صاومق، صاولمق: دفع دشمن . غوائلك دفعی . اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر: دفع اولدی .

دَفْعه [ع] کرّه: دفعهٔ اولی . جمعی: دفعات . بالدفعات = دفعات ایله . دفعهً = بردن، بردن بره، آکسیزین .

دَفْن [ع] یره کومك، کوممك: دفن میت . امواتك دفنی .

دَفّه [ع] یان، یوز . کتاب جلدینك ایکی جهتندن هر بری حقنده قوللانیلیر . دفتین = جلدك ایکی جهتی: بین الدفتین .

دَفین [ع] (مدفون) ایله مترادفدر .

دَفینه [ع] یره کومولمش مال: «چاتلاسه یرده دفینه بوله‌ماز — سنبلزاده»

دَقّ [ع] اورمق، چالمق، اورلمق، چالنمق: دق باب . قاپونك دقی .

دَقايِقْ [ع] اكثريا آكلاشلمسى كوج، محتاج دقت اولان كيفيت معناسنه كلن (دقيقه) نك جمعى اولمق اوزره قوللانيلير: دقايق ادبيه.

دَقيقْ [ع] اينجه. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: فكر دقيق. افكار دقيقه § اون: دقيق حنطه.

دَقيقَه [ع] آكلاشلمسى كوج، محتاج دقت اولان كيفيت: بر دقيقۀ فنيه § ساعتك آلتمش جزءده برجزئى، آلتمشده برى.

دَكاكينْ [ع] (دكّان)ك جمعى.

دَلائِلْ [ع] (دليل)ك جمعى. (دلايل) صورتنده يازلماملى.

دَلّاكْ [ع] حامده آدم اوغشديروب يقامق خدمتنده بولنان: دلاك ناپاك.

دَلالْ [ع] ناز، عشوه، جلوه.

دَلّالْ [ع] صاتيجى ايله آليجى بيننده واسطه اولان، برينك مالنى ندا ايدرك صاتان: دلال محتال. «غنا ويرمز متاع مستعارى دوش دلالك — سامى»

دَلالَتْ [ع] يول كوسترمك، قلاووزلق ايتمك، كوسترمك: «بن عقلدن ايسترم دلالت — عقلم بكا كوسترر ضلالت — فضولى». شو كلمه بو معنايه دلالت ايدر. (دليل) مقامندهده ايراد اولنه‌بيلير: «انسانلغه انسانده بودر ايشته دلالت — ضيا»

دَلْقْ [ف] اسكى لباس، جامۀ كهنۀ درويش: دلق پوش = دلق كيين.

دَلْكْ [ف] ال سورتمك، اوغمق، اوغشدرمق، اوغشدبرلمق: بر شيئى دلك. بر شيئك دلكى. تماس ودلك.

دَلْوْ [ع] قوغه.

دَليلْ [ع] قلاووز: دليل راه صواب. بو معناده جمعى (ادلّاء) كلير § مجهولى كشفه ومعلومك صحتنى اثباته مدار اولان خصوص: دليل قوى. «اولەماز محض

مباهات بودعوایه دلیل — راغب». بو معناده جمعی (ادلّه) و(دلائل) کلیر.

دَمْ [ع] قان: سفك دم. «دم کلیر حسرت ایله چشم ترەنم یرینه — ابن النجار»

دَمْ [ف] صولوق: دمواپسین = صوڭ نفس § آن، وقت، زمان: «او نه خوش دم نه قدر نشوەلی بر عالم ایدی!»

دَمادَمْ [ف] صیق صیق، متصل، دائما، دائمی: کریهٔ دمادم. «کوکل ایدر او بکّن دملری دمادم یاد»

دَمارْ [ف] هلاك: مدار دمار § انتقام. دمارآور = منتقم.

دَمانْ [ف] هیجانلی، غضبلی. کوکرەمش: پیل دمان.

دَمْبَدَمْ [ف] (دمادم) ه بدل قوللانیلیر.

دَمْبَسْتَه [ف] نفسی طوتلمش، صولوغی کسلمش. اکثریا سویلیەجك سوز بولەمیوب قالانه وصف اولور: خطیب دمبسته. دمبستگی = دمبستەلك.

دَمْدَمَه [ع] بریسنه حدتله سوز سویلمه، آلاباندە ویرمه § خلقی استیصال صورتیله قیروب کچیرمه: دمدمهٔ آلهیه.

دَمْسازْ [ف] محب، مونس، سرداش، رفیق موافق: «دمساز خوش آوازدر اربابی ایچون نی». دمسازی = دمسازلق.

دَمْعْ [ع] کوز یاشی: «سن طور، یوریسون دمع دمادم جریانم»

دَمْعانْ [ع] پك طولو، لبریز، لبالب: قدح دمعان.

دَمْعَه [ع] بر طامله کوزیاشی، کوز یاشی طاملەسی: دمعهٔ عاشق.

دَمْگُذارْ [ف] وقت کچیریجی، کچیرن: «یاد زمان وصلك ایله دمکذاردر». دمکذاری = دمکذارلق.

دَمَوِیّ [ع] قانی چوق، قانلی. شخص ومزاجه وصف

اولور: دموی آدم. مزاج دموی. دموی المزاج.

دَمَنْدَه [ف] اوفله‌یجی، اوفله‌ین: «اوراقه نی دمنده یازار ابتسه اقتضا — لا». (دمان) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

دَمَه [ف] آتش یاقه‌جق کوروك.

دَمیدَه [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ دمیده.

دَنّ [ع] کوپ، بیوك کوپ: دن صهبا.

دَنائَت [ع] دنیلك، آلچاقلق: بر شخصك دنائتی. دنائت خلقت.

دَناسَت [ع] کیرلیلك، ملوثلك: دناست لباس. دناست اخلاق.

دَنانیر [ع] (دینار)ك جمعی: دنانیر مسروقه.

دَنْدانْ [ف] و

دَنْدانَه [ف] دیش: دندان پیر. دندان سین. «نان ویردی شمدی آه‌که دندانه قالمدی! — ضیا». (دندانه)نك غیرذی روحده استعمالی غالبدر. دندان مُزد = دیش کراسی.

دَنْدَنَه [ع] آکلاشلمیه‌جق صورتده تکلم، خومور دانمه: دندنهٔ نائم§ ویزلامه، ویزیرتی: دندنهٔ ذباب.

دَنَس [ع] کیر، پاس. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر.

دَنِس [ع] کیرلی، پاسلی. مادیات ومعنویاتده قوللانیله‌بیلیر.

دَنك [ف] حیران، متحیر: «روح قدسی نکه مستکه آشفته ودنك — کاظم»

دَنْگَل [ف] دیوث.

دَنیّ [ع] آلچاق، صویسز: شخص دنی.

دَنیئَه [ع] عیب، نقیصه: دنیئهٔ دنیاپرستی.

دَوْ [ف] قوشمه، سکیرتمه. (تك) ایله برلکده قوللانیلیر: تك ودو.

دَوَاء [ع] علاج : داء بی دوا.

دَوَائِر [ع] (دائره)نك جمعی . (دوایر) صورتنده یازلمالی .

دَوَابّ [ع] (دابّه)نك جمعی .

دَوَاتْ [ع] دیویت.

دَوَاجْ [ف] اوسته اورتنه‌جك شی، یورغان .

دَوَارْ [ع] باش دونمسی خسته‌لکی . دالك ضمیله ده لغتدر.

دَوّارْ [ع] دور ایدیجی ، دونیجی، چوق دونن، دائما دونن: مهر دوار، چرخ دوار .

دَوّاره [ع] پرکل دینیلن آلت، پرکار .

دَوَاعِی [ع] (داعیه) نك جمعی.

دَوَالِیبْ [ع] (دولاب) ك جمعی.

دَوَامْ [ع] دائم اولمه، دائملك: دوام اقبال. عمر بی‌دوام. «ذوقم کدرم دوامسزدر» § ملازمت ایتمه، ترك ایتمه‌مه : «هر هانکی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا». (بَرْدوام) ایله (علی الدوام) یبننده استعمالجه فرق واردر . (علی الدوام) اکثریا حال موقعنده ایراد اولنور . مثلا «اوچ کون علی الدوام یاغمور یاغدی» عباره‌سنده (علی الدوام)ه بدل (بردوام) کتیریله‌مز .

دَوَانْ [ف] قوشیجی ، سکیردیجی : شخص دوان . اسب دوان .

دَوَاوِینْ [ع] (دیوان)ك جمعی. دواوین اشعار.

دَوَاهِی [ع] (داهیه)نك جمعی.

دَوْحَه [ع] اولو آغاج.

دَوْرْ [ع] دونمك ، چرخ کبی دونمك: «دور ایتمه‌ده دست قدرتنده — یوز بیك کره ملك حکمتنده» § دونوب طولاشمق ، دونیلوب طولاشلمق : دور ولایت.

دور ابواب . بر قضانك دوری § برينك عهده‌سندن ديكرينك عهده‌سنه كچيرمك، كچيرلمك، نقل: دور اوراق. اشيانك دوری § بر مدت، زمان، وقت، موسم: دور سلمى . دور گل.

دَوَرانْ [ع] دونمك، چرخ كبی دونمك: دوران رأس. واوڭ سكونيله اكثريا دهر، فلك، زمان، دور مقاملرنده ايراد اولنور: «باق نه‌حاله قويدی عهدندن‌دونوب دوران بنی» «دوران طربناك جه خنده‌لر ايلر — نفعی»

دَوْلَتْ [ع] بيوك سعادت: دولت شهادت. «اولميه دولت جهانده بر نفس صحت كبی — سليمان قانونی» § ممالك مستقله وسكنه‌سی مجموعی.

دَوَنْدَه [ف] (دوان)ه بدل قوللانيله بيلير.

دَوِيتْ [ف] ديويت.

دَهْ [ف] اون: ده ساله = اون سنه‌لك، اون ياشنده.

دَهٰاء [ع] خارق العاده ذكا.

دَهٰاقِينْ [ع] (دِهقان)ڭ جمعی.

دَهٰالِيزْ [ع] (دِهليز)ڭ جمعی. ابناء الدهاليز = صوقاغه، جامع قاپوسنه آتلمش پيچلر.

دَهٰانْ [ف] آغيز: دهان تنك. (دهانه) غير ذی روحه مخصوصدر: دهانهٔ تنور.

دَهْرْ [ع] زمان، زمان مديد. جهان، دنيا مقامنده‌ده قوللانيلير: «كلستان دهره كلدك رنك يوق بو قالمامش — نابی» «اقبالنه ادبارينه بل باغلامه دهرك — ضيا». دهری = دهرڭ بقاسنه قائل، آخرتی منكر اولان، ملحد.

دَهَشْ [ع] و

دَهْشَتْ [ع] زياده قورقونج اولمه، زياده قورقونجلق: دهشتلی بر قهرمان . دهشتلی بر اورمان § زياده قورقه،

زیاده قورقو: «موقعِ حالم خیال اربابنه دهشت ویرر»

دَهُمْ [ف] اونبجی.

دَهَنْ [ف] (دهان) مخففی.

دَهْیاء [ع] تأکید ایچون (داهیه) لفظنه صفت یاپیلیر: داهیهٔ دهیا. (دهواء) دخی دینیلیر.

دَیْ [ف] قیش: «آچل ای فصل دی سن کلستانلردن آچلسون کل — ندیم»

دَیّار [ع] صاحب دیر، مناستر صاحبی § کیمسه، فرد: «یوق دارده سندن اوزکه دیار — ضیا»

دَیّان [ع] اسماء حسنادن. قهار، محاسب، مجازی.

دَیْجُور [ف] قاراکلق: شب دیجور. عربی اولمق اوزره ظلمت معناسنده ده قوللانیلیر: دیجور لیل.

دَیْدَنْ [ع] و

دَیْدَنه [ع] عادت: دیدنهٔ دیرینه.

دَیر [ع] مناستر. دیرانی = صاحب دیر.

دَیْمُومَت [ع] دائم اولمه، دائملك، برقرارلق: دیمومت عافیت.

دَیْن [ع] بورج.

دَیُّوث [ع] عیالنه یزه ونکلك ایدن آلچاق. دیوثی = دیوثلق.

دِ

دِباغَتْ [ع] دری یی سپیله مك، دری سپیلمك: دری یی دباغت. درینك دباغتی § دباغلق صنعتی: صنعت دباغت.

دِبْق [ع] اوكسه.

دِثار [ع] اوست لباسی. اكثریا تركیب ایله استیعاب وكثرتدن كنایه اوله‌رق قوللانیلیر. مثلا (مرحمت دثار) پر مرحمت دیمك اولور.

دِراز [ف] اوزون: مژكان دراز. عمر دراز. درازی = اوزونلق. فی الاصل دالك فتحیله‌در.

دِرایت [ع] تمكین وتجربه یه مقارن ذكا: «بیلمز ایدك اول بو درایت یكی چیقدی — ضیا». درایتكار = درایتلی.

دِرَخت [ف] آغاج: درخت سیب.

دِرَخش [ف] نور، ضیا، پرتو، پارلتی: درخش برق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرَخشان [ف] پارلدایجی، لمعان ایدیجی: مهر درخشان. كوهر درخشان. درخشانی = درخشانلق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرْع [ع] زره كه جنك لباسیدر: «فوتنده بولندی درعی مرهون — ضیا»

دِرَفش [ف] بایراق، سنجاق. درفش كاویانی = دمیرجی كاوه‌نك ضحاك علیهنه آچدیغی بایراقكه اوكنه طوتدیغی سختیان پارچه‌سندن عبارت ایدی.

دِرَم [ف] آقچه، پاره. درمسرای = ضربخانه. درمگزین = صراف § درهم دینیلن مقدار.

دِرَنْك [ف] اكلنمه، آرام، قرار: «اولورم حق اداده بنه بی تاب ودرنك — نفعی». بو كلمه چاك، چینغیراق كبی شیلرك صداسندن كنایه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: درنك ناقوس. بر شیئك متصل چالنمسندن حاصل اولان اصوات متسلسله (درنگادرنك) تعبیریله حكایه اولنور.

دِرَوْ [ف] اكین بیچمه، بیچم، حصاد: موسم درو. هنگام درو. دروگر = اكین بیچن، اوراقجی.

دِرَّه [ع] طوره، قیرباج.

دِرْهَمْ [ع] آقچه، پاره § وزن معروف.

دِرِيغْ [ف] اسیرکه‌مه: «ساقیٔ بزم دریغ ایتمز الندن کلنی — ریاضی». بی دریغ = دریغسز، مبذول § یازیق، ایواه!: «باقدم دیدم دریغ بنی اولدرر بو درد!». دریغا = حیفا: «دریغا صورمدك بر کره حالم!»

دِزْدار [ف] قلعه محافظی. (دز) حصار دیمکدر.

دِعامه [ع] بنایه اوریلان دیرك، دستك، پاینده.

دِقّ [ع] اینجه آغری: مرض دق.

دِقّت [ع] اینجه‌لك: دقت نظر § اهتمام ایله صرف ذهن، اهتمام ایله اماله‌ٔ نظر: «شمعك یاننده کردنه دقت ایلدم — ثابت»

دِل [ف] یورك، کوکل. (خاطر) ایله بینلرنده فرق واردر. (خاطر) مادی اولان یورك مقامنده قوللانلماز. دلارا = کوکل تزیین ایدیجی، کوکل زینتی اولان، محبوب قلب: وجه‌دلارا. موقع دلارا. نظم دلارا. دلارام = کوکل اکلندیریجی، قلبه آرام وصفا ویریجی. اکثریا کوزلره وصف اولور. دل آزار = کوکل اینجیدیجی. دل آشوب = قلبه اضطراب ویریجی. دل‌آگاه = قلبی اویانیق، بصیرتکار. دلاور = یورکلی. دلاویز = کوکل آصیجی، کوکل جذب ایدیجی، کوکل تعلق ایتدیریجی. دلبر = کوکل کوتوریجی، کوزل. دلبسته = کوکلی باغلی، عاشق. دلپذیر = مقبول قلب. دلپسند = قلبك بکندیکی، کوکل مستحسنی، مطبوع. دلجو ـ ی = کوکل آرایجی، کوکل جذب ایدیجی. دلخون = پك متأثر. دلداده = کوکل ویرمش، عاشق. دلدار = بریسنك کوکلنه مالك اولان، معشوقه. دلربا = کوکل قاپیجی، محبوبه. دلریش = کوکلی یاره‌لی، مجروح القلب. دلساز = کوکل یاپیجی، تطییب خاطر ایدیجی. دلستان = کوکل آلیجی. دلسوخته = کوکلی یانمش. دلسوز = کوکل یاقیجی. دلشاد = کوکلی مسرتلی، مسرور الفؤاد. دلشده = کوکلی کیتمش، عاشق. دلشکار = کوکل آولاییجی، کوکل الده

ایدیجی. دلشکاف = کوکل یاریجی. دلشکسته = کوکلی قیریق. دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی. (دل افروز) دخی دینیلیر. دلفریب = کوکل آلدادیجی. دلفگار = مجروح القلب، عاشق. (دل افگار) دخی دینیلیر. دلکش = کوکل جذب ایدیجی. دلگشا = کوکل آچیجی. دلگداز = کوکل اریدیجی، قلبه زیاده احتراق ویریجی. دلگیر = خاطری قالمش، کوجنمش. دلمرده = قلبی اولو، حسسز. دلنشین = کوکلده یر طوتان. انسان حقنده قوللانلماز. دلنواز = کوکل تلطیف ایدیجی. (دل) کلمه‌سی اورته، یاری مقامنده‌ده مستعملدر. دل شب = کیجه یاریسی.

دِلیر [ف] جسارتلی، جسور: امیر دلیر. دلیری = دلیرلك.

دِماء [ع] قان معناسنه اولان (دم)ك جمعی: سفك دماء.

دِماغ [ع] بین: «بر تمایلدر دماغم نغمهٔ دوشینه‌دن»

دِمَن [ع] (دِمنه)نك جمعی.

دِمْنَه [ع] سوپورنتیلك.

دِهْ [ف] کوی: ده خدا = کوی رئیسی. بو معناده (دیه) مخففیدر. ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: «آرامده عقل ملامتزدکاندر — ضیا»

دِهان [ع] قرمزی سختیان.

دِهِش [ف] ویرش، اعطاء، احسان.

دِهْقان [ع] چفتجی § کوی آغاسی.

دِهْلیز [ع] قاپو ایله خانه آره‌سی، قاپو آره‌لغی. دالك فتحیله‌ده مستعملدر.

دِی [ف] دون، دونکی کون: دی وفردا. دی روز.

دِیار [ع] مملکت، اولکه: «غریبه یر بولنورمش

عدم دیارنده » . فی الاصل (دار)ڭ جمعیدر . بناءً علیه (خانه‌لر) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

دِیانَت [ع] احکام دینیه یه رعایت، مقتضای دین اوزره حرکت، دیندارلق. دیانتکار = دیانتلی، دیندار .

دیبا [ف] و

دیباج [ع] معروف حریر قماش: دیبای زیبا.

دیباجه [ع] مقدمه، کتاب مقدمه‌سی.

دِیَت [ع] نفس ویاعضو بدلی اوله‌رق جانی طرفندن تأدیه‌سی لازم کلن مال: «ایتمزدی وفا آلدیغی نقددل عشاق — ابرولرینڭ کشته‌لرنده دیت اولسه — نابی». تشدید ایله غلطدر. جمعی: دیات .

دیدار [ف] رؤیت جمال: آرزوی دیدار § حسن ایله کورنمه، ظهور جمال: دیدار دیده فروز § کوزل یوز، چهرهٔ خوب: عرض دیدار § جناب حقڭ جنتده مؤمنلره موعود اولان معنوی کورنمشی: «طالمیڭ کوثره فردوسده دیداره باقڭ! »

دیدان [ع] قورتجغز معناسنه اولان (دوده)نڭ جمعی.

دیدَه [ف] کوز: « دیده اڭ سودافزا بر صورتڭ حیرانیدر» . دیده‌بان = کوزجی. (دیدبان) دخی دینیلیر. بو افصحدر. (دیده) کلمه‌سی کورمش معناسنه‌ده کلیر. بو حالده ترکیب ایله قوللانیلیر: احساندیده.

دیر [ف] کج: دیروزود.

دیرین [ف] و

دیرینَه [ف] اسکی، قدیمی: عادت دیرین. بندهٔ دیرینه .

دیك [ع] خروس: آواز دیك.

دیگ [ف] چوملك، طوپراق تنجره: دیگ جوشان .

دیگَر [ف] باشقه: طرزدیگر. (دگر)صورتنده تخفیف

اولنور. دیکر کون، دکر کون = متغیر، بوزلمش، بوزوق: «باقیٔ بی‌چاره‌نك احوالی دیکر کون اولور — باقی»

دِیکه [ع] خروس معناسنه اولان (دیك)ك جمعی.

دین [ع] برملتك عموماً طوتدیغی طریقت: دین حق. دین باطل. «بویله‌میدی عهدمز ای دینی یوق ایمانی یوق؟ — اصولی»

دینار [ع] سکه‌لی آلتون، لیرا: «فقرجاویده دوشمر دینی دیناره ویرن!»

دیو [ف] شیطان: «کندك ای دیو منش خلقه ملك کوسترمه — شمدی اول خدعه‌لره آلدانه‌جق آدم یوق! — انور» § انسانه مضرتی اولان جنیٔ خبیث، مخلوق عجیب اساطیری، دو. دیوچه = آغاج قوردی، کووه. دیوباد = قاصیرغه.

دیوار [ف] دووار. دیوارگر = دیوارجی.

دیوان [ع] دعاوی دیکله‌نوب احکام لازمه اجرا قیلنان مجلس، حضور عالی: دیوان الٓهی. دیوان حرب. خط دیوانی. (دیوان طورمق) تعبیری بو معنادندر § اسکی یولده مرتب مجموعهٔ اشعار: «بن کیدرسه‌م مجلس دورانه دیوانم کلیر — ضیا». جمعی اولان (دواوین) اکثریا بو معناده قوللانیلیر. دیوانچه = اویولده کوچك مجموعهٔ اشعار.

دیوانه [ف] دلی: «دیوانه‌لرك همدمی دیوانه کرکدر — ضیا». دیوانه رو = مجنونانه حرکت ایدن، چیلغین: «عاقل‌دیوانه‌رودر عاشق بی باکدر». دیوانگی = دیوانه‌لك.

دیه [ف] (ده)ه باق.

دیهیم [ف] تاج. نفعینك «رونق سلطنت آرایش تاج ودیهیم» مصراعنده حشو قبیحدر.

دُ

دُبّ [ع] آیی. مؤنثی (دبّه)در.

دُثور [ع] محو اولمق، اثری قالمامق: دثور نشانهٔ دار.

دثور القلب = اذكار الٓهيه‌نك دروندن محو اولمسی ، اذكار الٓهيه نسيان كليسی. دثور النفس = هر شيئی چابق اونوتمق حالی.

دُجاجه [ع] طاووق : بيضهٔ دجاجه. دجاجهٔ هنديه. دالك فتح وكسريله‌ده لغتدر.

دُجُج [ع] (دجاجه)نك جمعی.

دُجُرْ [ع] بوكرلجه.

دُجَّه [ع] زياده قارا كلق، شدت ظلمت: دجهٔ لجّه.

دُجی [ع] (ظلمت) معناسنه اولان (دُجيه)نك جمعی. ظلمت وظلمات مقاملرنده مستعملدر. مفردی قوللانلماز.

دُحُورْ [ع] طرد وتبعيد ، دفع .

دُخانْ [ع] دومان ، توتون : دخان آتش. شرب دخان.

دُختْ [ف] و

دُخْتَرْ [ف] قيز، بريسنك قيزی. دخترز، دختررز = شراب. دختری = بريسنك قيزی اولمه وبكارت، قيزلق.

دُخْتَره [ف] قيزلق ، بكارت .

دُخْتَنْدَرْ [ف] اوكی قيز .

دُخُورْ [ع] حقير، ذليل اولمه، ذلت، خواری.

دُخُولْ [ع] ايچری كيرمك ، ايچنه كيرمك ، داخل اولمق: قاپودن دخول. خانه‌يه دخول. بر مبلغك حسابه دخولی.

دُرّ [ع] اينجو . تخفيف ايله‌ده مستعملدر : درگر انمايه . درناسفته. دريتيم = صدفده يالكز متكون اولان شهدانه اينجو. بوتعبير حضرت پيغمبردن كنايه‌ده اولور.

دُرّاجْ [ع] بو نام ايله معروف ككلكه مشابه لطيف قوش. (دراجه) دخی دينيلير.

دُرّاعَه [ع] فراجه ، بنش: «صوفی! ينه دراعه

ودستار بولنده ! » . تخفيف ايله ده مستعملدر .

دُرْج [ع] قوطو، قوطوجق، حقه: درجدر. درج كهر. (درجه) دخی دينيلير.

دُرَجَه [ع] نردبان.

دُرْدْ [ف] طورطو: «غالبا بر اهل دل طوپراغيدر درد شراب — فضولی». (درده) دخی دينيلير.

دُرْدُورْ [ع] كرداب. لطائفده قوللانيله‌بيلير: «افتاده دردور دحور اولدی اومغرور»

دُرْدِیّ [ع] (دُرد) ايله مترادفدر.

دُرَرْ [ع] (دُرّه) نك جمعی. (درّات) جمع ديكريدر.

دُرُسْتْ [ف] صاغ، صحيح، سالم، طوغری: جسم درست. رأی درست. درست اوقومق. درستی = درستلك: درستیٔ عهد.

دُرُشْتْ [ف] سرد، قالين، قابا: قماش درشت. كلام درشت. درشتی = درشتلك.

دُرْگَرْ [ف] دولكر. (دروگر) مخففی.

دُرُودْ [ف] دعا.

دُرُوسْ [ع] (درس)ك جمعی. نظمده مصدر اولمق اوزره (اندراس) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

دُرُوگَرْ [ف] دولكر. (درودگر) مخففی. بوراده (درود) آغاج يونمق معناسنه اولان (درودن) دن اسم مصدردر.

دُرُوعْ [ع] (دِرع) ك جمعی.

دُرُوغْ [ف] يالان: «اوصافی دروغدن فزوندر — غالب». دروغزن = يالانجی: زن دروغزن. دروغزنی = يالانجيلق. دروغی = دروغه منسوب. ابی شاعر مخلصی اولور.

دُرَّه [ع] اينجو، اينجو دانه‌سی، بيوك اينجو دانه‌سی:

« هر زمان دره چیقارماز غواص»

دُرِّی [ع] پارلاق. ییلدیزه وصف اولور: «کوکب دریءِ حکمت بر زمان ایتمز غروب — وصفی»

دُزْد [ف] خرسز: دزدزن. بمزد. دزدی = خرسز. لق. سرقت ایتمك معناسنه اولان (دزدیدن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: دلدزد = کوکل چالیجی.

دُزْدیدَه [ف] چالنمش، مسروق: کوهر دزدیده. نکاه. دزدیده = چالوب آلمه باقش.

دُسْتُور [ع] قوانین مجموعه. سی. دستور العمل = مقتضاسیله عمل اولنه جق قانون، قاعده § قاعدهٔ اساسیه: دستور ریاضی § وزیر: دستور مکرم.

دُشْمَن [ف] صاحب عداوت: اسکی دوست دشمن اولماز دیرلر. دشمن کام = دشمن مرامل، مرامی دشمنك مرامنه موافق: مرگ دشمن کام.

دُشْنام [ف] سوکه، سوکوب صایمه.

دُشْوار [ف] کوج: کار دشوار. دشواری = کوجلك.

دُعاء [ع] درکاه الهیدن خیر ورحمت رجاسی: «یارب دعالرم نه زمان مستجاب اولور؟» § بو یولده ترتیب وقرائت اولنان عبارات: «آزدر سخن کرانبهاسی — باقیسی عجوزه‌لر دعاسی — ضیا». دعاگو = دعاجی. دعاخوان = دعا اوقویجی.

دُعات [ع] (داعی) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

دُکّان [ع] معروف. دکانجه = دکانجق. تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر.

دُلْدُل [ع] اسکندریه ملکی (مقوقس)ك طرفرسا. لتپناهی‌یه اهدا ایلدیکی قیر استرکه حضرت علی‌یه احسان بیورلمشدر.

دُلُوك [ع] كونش باتمسی : دلوك شمس .

دُمْ [ف] قویروق : دم گاو . دمچه = كوچك ، قیصه قویروق .

دُمَلْ [ع] و

دُمَّلْ [ع] چیبان .

دُمُوعْ [ع] (دَمع) ك جمعی : اساله دموع .

دُنْبالْ [ف] و

دُنْباله [ف] قویروق . دنباله رَوْ = بریسنك آردی صیره كیدن ، تابع : «دنباله رو خر اولدی اشتر»

دُنْیا [ع] بوعالم : « دنیا نه‌در آكسه‌ق اونوتسه‌ق ! »

دُنْیَوِیّ [ع] دنیایه متعلق : كام دنیوی . آمال دنیویه .

دُو [ف] (واو رسمیه ایله) ایكی : دوجهان . دوپا ــ ی = ایكی آیاقلی : خردوپا . دورو ــ ی = ایكی یوزلو .

دُوتا [ف] (واو رسمیه ایله) ایكی قات ، بوكلمش ، اكرلمش : قامت دوتا .

دُوچارْ [ف] (واو رسمیه ایله) چاتیجی ، چاتان . معنویات ومحذوراتده قوللانیلیر : «او دخی اولدی بربلایه دوچار» . واو اصلیه ایله استعمالی خطادر .

دُوخْتَه [ف] دیكلمش : جامهٔ دوخته § صاپلانمش ، قاقیلوب برلشدیرلمش : نیزهٔ دوخته . مسمار دوخته § صاغلمش : لبن دوخته .

دُودْ [ع] قوردجغز كه اوفاق بوجكدر .

دُودْ [ف] دومان ، توتون : دود ممدود . مبتلای دود .

دُودْمانْ [ف] صوی صوپ ، خاندان ، قبیله .

دُودَه [ع] قوردجغزكه اوفاق بوجكدر . دودة القزّ = ایپك بوجكی .

دُودَه [ف] (دودمان) ایله مترادفدر.

دُورْ [ف] اوزاق: دور ودراز. راه دور. دورادور = اوزون اوزادی‌یه: فکر دوزادور. دور اندیش = ایلریسنی دوشونن. دوری = اوزاقلق.

دُورْباشْ [ف] دکنك، عصا.

دُوزَخْ [ف] جهنم. دوزخی = جهنمی.

دُوزَنْده [ف] دیکیجی، دیکن: دوزندهٔ موزه.

دُوسْت [ف] محب حقیق: «دوست بولمق زیاده مشکلدر — وحید» § سوکیلی. دوستی = دوستلق. دوستدار = محب. دوستکام = دوست مرامی، مرامی دوستك مرامنه موافق: اقبال دوستکام.

دُوشْ [ف] اوموز § دون کیجه.

دُوشابْ [ف] بکمز.

دُوشَنْبِه [ف] (واو رسمیه ایله) بازار ایرتسی کونی: روز دوشنبه.

دُوشیزَه [ف] قیز، قیز اوغلان قیز.

دُوشینْ [ف] و

دُوشینَه [ف] دون کیجه‌یه متعلق، دون کیجه‌کی: صحبت دوشینه.

دُوغْ [ف] آیران.

دُوكْ [ف] ایپلك اکیرمکده قوللانیلان ایك.

دُوگانَه [ف] (واو رسمیه‌ایله) اکثریا ایکی رکعت‌نماز معناسنده قوللانیلیر: ادای دوگانه.

دُولابْ [ع] معروف: صو دولابی. یمك دولابی: «آبلر غالب کلنجه دوندیلر دولابلر — شیخ الاسلام یحیی» § حیله، دك.

دُومْ [ف] و

دُومینْ [ف] ایکنجی .

دُونْ [ع] آشاغی : دون بها : بو آندن دوندر § آلچاق، صویسز، دنی: دشمن دون.

دُومُو ـ ی [ف] (برنجی واو رسمیدر) صاچنه صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم .

دُونیمْ [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی پارچه ، ایکی‌یه بولنمش : « سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بکا — عونی»

دُویستْ [ف] ایکی یوز .

دُهاتْ [ع] (داهی) نك جمعی: دهات اسلام. تشدید ایله غلطدر .

دُهْرِیّ [ع] پك اختیار، پیر فانی .

دُهْنْ [ع] سورینه‌جك یاغ .

دُهُورْ [ع] (دهر) ك جمعی: مرور دهور .

دُیُونْ [ع] (دَین) ك جمعی.

ذَ

ذا [ع] شو، بو، او: بعدَ ذا = بوندن، آندن صکره. کذا = بویله ، اویله . ترکیبسز قوللانلماز. عربیده مفرد مذکره مخصوص اسم اشارتدر . لسانمزده مذکره اختصاصی یوقدر. عربیده بر(ذا) دها واردرکه صاحب معناسنه اولان (ذو) نك حالت نصبیدر. بو لسانمزده مستعمل دکلدر. (ذو)یه‌ده باق.

ذائِبْ [ع] اریییجی، ارین : معدن ذائب . (ذایب) صورتنده یازلمالی .

ذائِقْ [ع] طادیجی، طادان : ذائق تلخ وشیرین .

ذائق موت . «کل نفس ذائقة الموت» ده تأنیثی مؤنث سماعی اولان (نفس) ه اسنادینه مبنیدر. (ذایق) صورتنده یازلماملی.

ذائقه [ع] انسانده مادی ومعنوی طادیجی قوت: بو شربت آنڭ ذائقه‌سنه خوش کلدی . بو شعر آنڭ ذائقه‌سنه اویمدی. (قوهٔ ذائقه) دخی دینیلیر. (ذایقه) صورتنده یازلمامل.

ذابح [ع] ذبح ایدیجی، ایدن: ذابح ذبیحه .

ذات [ع] صاحبه معناسنه - درکه صاحب معناسنه اولان (ذو) نڭ مؤنثیدر. امرأة ذات الزوج = قوجه‌لی قادین. (ذات) عین وحقیقت معناسنه‌ده کلیر : ذات باری . ذات مسئله. اشخاصدن کنایه اوله‌رق استعمالنده تذکیر وتأنیثی اشخاصڭ نوعنه تابعدر. بر ارکڭ حقنده (ذات عالی)، بر قادین حقنده (ذات عالیه) یاخود (ذات علیا) دینیلیر. ذات الصدور = مضمرات قلبیه. ذاتاً = اصلنده، اصل اوله‌رق. ذاتی = ذاته منسوب: فضل ذاتی. مزیت ذاتیه. ذاتیّات = ذاته متعلق خصوصات.

ذاتی [شاعر مشهور] بالیکسرلیدر. اسمی (عوض). درکه تاریخ تولدی اولان (٨٧٦) سنه‌سنی کوسترر. اوائل حالنده دیکیجیلك ایدردی. مؤخراً بو صنعتی ترك ایله بایزید ثانی دورنده استانبوله کلدی. سلیم اول، سلیمان قانونی زمانلرینه ده یتشدی. بو اوچ پادشاهی قصائد ایله مدح ایده‌رك احسانلرینه نائل اولمشدر. اول امرده قاضیلك طریقنه سلوك ایتمك ایستدی ایسه ده مبتلی اولدیغی صمم جهتیله بو یولده موفق اوله‌میه‌جغنی آکلادی. باشقه بر ایش ایله اشتغاله لزوم کوردی. بایزید جامع شریفی حولیسنه کیرنلر ذاتی‌یی اوراده ایچه پژمرده بر قیافتله بر دکانچه‌ده قاعد بولورلردی. دیکیجی بودفعه رمّال اولمش ایدی. وفق‌ده یابه‌بیله‌جکنی سویلیوردی . دکانچه‌سنی زیارت ایدنلر آز دکل ایدی . رمل دوکدرمك، وفق یاپدرمق ایستینلر بو کاهن مشهوره مراجعت ایدرلردی .

دکانچه نوهوسان شعر ایچون دخی برمرجع اولمش ایدی . آره صیره اورایه کیده‌رك شعر نامیله یازمش اولدقلری سطرلری تصحیح اولنمق اوزره رماله کوستررلردی . اوده هربرینه دائر بردرلو ملاحظه بیان ایدردی . نه فائده‌که زوارك کثرتی شاعرك ضرورتدن بری بر حالده یاشایه بیلمسنی تأمین ایتمزدی. خلقك دکانچه‌یه کوستردیکی توجه برآزده ذاتینك طبعاً بشـوش ، خوشکو اولمسندن نشأت ایدییوردی. ارباب مراجعته شاعرانه سوزلر سویلر ، اکلندیرردی . بعضـاً مؤثرجه لطیفـه‌لر ایتـدیکی‌ده اولوردی . ازجـله چرکین یوزلولردن علی نامنده برپاشانك دعوتیله حضورینه برنجی دفعه اوله‌رق داخل اولنجه پاشـا بونك یوزینه باقدقده بعض حضاره « ذاتی کوزل بر ذات دکل ایمش ! » دیمکله شـاعر « یکیت یکیـدك آینه‌سیدر ! » جـوابنی ویرمشدر. وفاتی (٩٥٤) سنه‌سنه مصادفدر. کندندن مروی اولدیغی اوزره (١٦٠٠) غزل، (٤٠٠) دن زیاده قصیده سویلمشدر . مشهور (شمع وپروانه) منظومه‌سی (٥٠٠٠) بیتی حاویدر . (احمد ومحمـود) نامنده‌کی دیکر منظومه‌سی (٢٠٠٠) بیتـدن متشکلدر . آثارنده کرك لفظاً، کرك معنیً قابا عد اولنه‌جق برخیلی شیلره تصادف اولنورسه‌ده کندیسـنك دقایق شعریه‌یه واقف برمرد قوی طبیعت اولدیغی اثبات ایده‌جك برچوق ابیات‌ده بولنور. کندیسندن یاریم عصر قدر صکره کلمش اولان (باقی) کبی سن کالده اولسون ضرورتدن وارسته بولنه‌بیلمش اولیـدی بزه دها قیمتـدار اثرلر براقه بیلیردی.

ذاکِر [ع] ذکر ایدیجی، ایدن : ذاکر اسم حق. تکیه‌لرده اثنای ذکرده درویشانی تشـویق ایچون الهیات اوقویان ذاته‌ده اطـلاق اولنور. جمعی : ذاکرون، ذاکرین .

ذاکی [ع] کسکین قوقولو . مسك وعنبر کبی شیلره وصف اولنور : مشك ذاکی .

ذال [ع] (ذ) حرفنك اسمی : ذال معجمه .

ذاهِب [ع] کیدیجی، کیدن. اکثریا ذهنیـا تده

قوللانيلير : اومذهبه ذاهب اولدى. اوراده بولنمديغكزه ذاهب اولمش ايدم . « بن ده بو طريقه ذاهب اولدم — ضيا »

ذاهِلْ [ع] ذهول ايديجى، ايدن. ذهن ذاهل . كاتب ذاهل .

ذَبائِحْ [ع] (ذبيحه) نك جمعى .

ذَبْحْ [ع] بوغازلامق ، بوغازلامق : ذبح قربان . بر قوزينك ذبحى .

ذَبيحْ [ع] بوغازلانمش حيوان، فى سبيل الله قربان ايدلمكه صالح اولان حيوان . اسماعيل پيغمبر ايله پدر مكرم نبوى حضرت عبدالله (ذبيح) ايله تلقيب ايدلمشلردر. « انا ابن الذبيحين » حديث شريفى بونى معلندر . جناب اسماعيلك بولقب ايله مناسبتى محتاج ايضاح دكلدر . كلهلم حضرت عبداللهه : مشار اليهك پدرى اولان عبد المطلب — اركك اولادى اولمديغى صيره‌لرده — اولاد ذكورى اون نفره بالغ اولدقده برينى قربان ايتمك اوزره عهد ايتمش ايدى . عبدالله اونيجى اوله‌رق تولد ايدنجه ذبح ايتمك ايستدى . بعض چاره جويانك دلالتيله اون دوه اوزرينه قرعه آتلدى . اونيجى دفعه‌ده قرعه دوه اولمق اوزره ظهور ايتدى . عبدالمطلب يوز دوه قربان ايده‌رك ايفاى نذر ايلمش اولدى .

ذَبيحَه [ع] اركك اولسون ديشى اولسون فى سبيل الله قربان ايدلمكه صالح اولان حيوان § ذبح ايدلمش حيوان .

ذَخائِرْ [ع] (ذخيره) نك جمعى. (ذخاير) صورتنده يازلماملى .

ذَخيرَه [ع] حين اقتضاده صرف اولنمق اوزره حفظ اولنان حبوبات ومأكولات سائره .

ذَرَّه [ع] برآره‌نك يوزده بر جزئى، پك اوفاق پارچه، شى : « كيمسه اينجنمدمى وضعندن آنك ذره قدر — عاكف » . جمعى : ذرّات : ذرات كائنات .

ذَريعَه [ع] وسيله : ذريعهٔ بديعه .

ذَقَنْ [ع] چكه كميكلرينك آشاغی طرفده قاووشدیغی یر، اكك .

ذَكاء [ع] آكلايشی تيز اولمه، آكلايشده تيزلك : اصحاب ذكا .

ذَكِيّ [ع] ذكالی، ذكا صاحبی: ذكی وغبی .

ذَلالَتْ [ع] (ذِلّت) ايله مترادفدر .

ذٰلِكْ [ع] شو، او : كذلك = شونك كبی، آنك كبی . مع ذلك = شونكله برابر، بونكله برابر . كافك سكونيله قوللانيلير . تركيبسز قوللانلماز . عربيده مفرد مذكره مخصوص اسم اشارتدر . لسانمزده مذكره اختصاصی يوقدر .

ذَلُولْ [ع] سركش اولميان، مطيع، ياواش اولان حيوان وانسان .

ذَليلْ [ع] خوار، حقير . اكثريا انسانه وصف اولور . ذليلی = ذليللك .

ذَمائِمْ [ع] (ذميمه) نك جمعی . (ذمايم) صورتنده يازلمامالی .

ذَمّ [ع] يرمك، يرلمك : برآدمی ذم . بريسنك ذمی . مدح وذم .

ذَمّام [ع] ذم ايديجی، ذم ايله اشتغال ايدن : نمام ذمام .

ذَميمْ [ع] (مذموم) ايله مترادفدر : خلق ذميم . اخلاق ذميمه .

ذَنْبْ [ع] كناه : ذنب عظيم .

ذَنَبْ [ع] قويروق : قطع ذنب .

ذَنَنْ [ع] انسان سوموكلو اولمه، سوموكلولك : عيب ذنن .

ذَنينْ [ع] سوموك .

ذَوائِبْ [ع] (ذُؤابه) نك جمعی . (ذوايب) صورتنده يازلمامالی .

ذَواتْ [ع] (ذات) ك جمعی : ذوات كرام . « الا ای ذوات لطائف مرام — لا »

ذَوْبْ [ع] و

ذَوَبانْ [ع] اریمك : ذوبان رصاص. ذوبان برف .

ذَوْقْ [ع] بر شیئك لذتی طویمق خصوصی : ذوق شراب . ذوق بلاغت . « ذوقه کیتمشدی کلش کلشنه — کوچ کلیور شمدی کیدش مدفنه » § اکلنجه، اکلنتی، جنبش. ذوقاً = ذوق جهتیله، ذوقجه : بلاغتده ذوقاً اقرانه تفوق . ذوقی = ذوقه متعلق : بو بر امر ذوقیدر، حقیله تعریف اولنه‌ماز . ذوقیات = ذوقه، اکلنجه‌یه متعلق خصوصات.

ذَوِی [ع] (ذُو) نك اضافت سببیله نونی دوشمش جمعیدر. اضافتسز قوللانلماز. ذوی‌العقول = اصحاب عقول .

ذَهابْ [ع] کیتمك : ذهاب وایاب § ذهناً بر یوله کیتمك‌که ذاهب اولمق تعبیر اولنور: ذهاب صواب .

ذَهَبْ [ع] آلتون دینیلن معدن .

ذَهِیبْ [ع] (مُذَهَّب) ایله مترادفدر .

ذَیْلْ [ع] اتك : ذیل ازار § آخر، صوك، علاوه : ذیل کتاب . ذیل قانوننامه. ذیلاً = ذیل اوله‌رق: ذیلاً شویله یازلدی. ذیلیات = ذیله متعلق محررات .

ذِ

ذِئابْ [ع] (ذئب) ك جمعی : ذئاب گرسنه .

ذِئْبْ [ع] قورد دینیلن یرتیجی حیوان. ذئب یوسف = صوچی اولمدیغی حالده اتهام ایدیلن، متهم بی‌گناه. داء الذئب = آجلق .

ذِبْحَه [ع] اکثریا چوجقلرك بوغازینه عارض اولان قوش پالازی علتی .

ذِراعْ [ع] آرشين § انسانڭ ديرسكى اوجندن اورته پارماغى اوجنه قدر اولان مقدار . جمعى: ذراعات .

ذِرْوَه [ع] برشيئڭ يوقاريسى، تپه‌سى: ذروهٔ جبل. ذروهٔ علم .

ذِكْرْ [ع] آكمق ، آكلمق ، ياد ايتمك، ايدلمك: ذكر اسماء احبا. برشيئڭ عباره آره‌سنده ذكرى § ياد اسم الٓهى : ذكر درويشان § موعظه .

ذِكْرٰى [ع] آكه، ياد ايتمه § عبرت § موعظه .

ذِلَّتْ [ع] ذليللك، حقيرلك، خوارلق : « اى داهيه سن شمديلك اول صابر ذلت »

ذِمَّتْ [ع] عهده : مترتب ذمت اولان وظيفه § عهده‌ده بولنان شى، بورج : اهل ذمت .

ذِمّى [ع] اهل ذمت، رعيه، خراجگذار.

ذِهِ [ع]شو،بو. مؤنثه‌مخصوص اسم اشارتدر. تنبيه افاده ايدن (ها) ايله قوللانيليركه كتابتده الفى اسقاط اولنور: هذه = ايشته شو: الحالة هذه .

ذِهْنْ [ع] قوهٔ مدركه ، قوهٔ حافظه: ذهناً = ذهن جهتيله، ذهن ايله: ذهناً بورغون. برحسابى ذهناً بولمق. ذهنى = ذهنلى، ذهنه منسوب: مرد ذهنى. حساب ذهنى. ذهنيات = ذهنه متعلق خصوصات .

ذى [ع] (ذو)يه باق .

ذُ

ذُبابْ [ع] و

ذُبابَه [ع] سينك: طنين ذباب.

ذُبالَه [ع] موم فتيلى. لاتكن كالذبالة تضئ للناس وهى تحترق = ذباله كبى خلقه آيدينلق ويروب‌ده كندڭ يانمه !

ذُبول [ع] پژمرده اولمق، صاراروب صولمق: ذبول شکوفه. ذبول چهره.

ذُخر [ع] وقت حاجت ایچون اتخاذ وحفظ اولنان شی. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: اعمال صالحه انسانڭ ذخریدر.

ذُراره [ع] صاچیلان شی، صاچنتی: ذرارهٔ عنبر.

ذُرّیّت [ع] انسانڭ ولدی، نسلی. جمعی: ذرّیّات.

ذُکران [ع] و

ذُکور [ع] ارککڭ معناسنه اولان (ذَکَر)ڭ جمعی. مفردی بو معناده قوللانلماز.

ذُکورت [ع] ارککلك: ذکورت وانوثت.

ذُلّ [ع] (ذِلّت) ایله مترادفدر.

ذُنوب [ع] (ذَنب)ڭ جمعی.

ذو [ع] صاحب. قاعدهٔ عربیه اوزره حالت رفعده بو صورتده بولنور. حالت نصبی (ذا)، حالت جری (ذی) در. لسانمزده یالکز (ذو) ایله (ذی) قوللانیلیر. بو استعمالده حکم سلیقه‌یه تابعز. نره‌ده (ذو)، نره‌ده (ذی) قوللانیله‌جغنه دائر قاعده‌مز یوقدر. مثلا (نبیّ ذی‌شان، حکیم ذوفنون) دیرز. (نبیّ ذو شان، حکیم ذی فنون) دیمیز. دیله هانکیسی طاتلی کلیرسه او ترجیح اولنور. بونلر (لی، لو) اداتلریله ترجمه اولنه‌بیلیر: ذوالوجهین = ایکی وجهلی. ذی‌حیات = جانلی.

ذُهول [ع] اونودر کبی قصداً ترك ایتمك § مشغولیت سببیله غفلت ایدوب اونوتمق. (دن) اداتیله مستعملدر: مؤلف بو کلمه‌دن ذهول ایتمش.

ذُیول [ع] (ذَیل)ڭ جمعی.

رَ

رَاءْ [ع] (ر) حرفنك اسمی: راء مهمله. رای متصله. فتح را ایله.

رَائِفْ [ع] رأفتلی، صاحب رأفت. (رایف) صورتنده یازلماملی.

رَائِقْ [ع] خالص، صافی: لبن رائق. بحیات رائقه. (رایق) صورتنده یازلماملی.

رَائِی [ع] کوریجی، کورن، رؤیت ایدیجی، ایدن. را حرفنه منسوب دیمکده اولور. بوحالده یاسی مشدد اعتبار اولنور: قصیدهٔ رائیّه. (رایی) صورتنده یازلماملی.

رَابِحْ [ع] آلش ویرشده فائده قازانان: تاجر رابح.

رَابِحَه [ع] فائده‌لی تجارته وصف اولور: تجارت رابحه.

رَابِطْ [ع] ربط ایدیجی، ایدن: حبل رابط. حرف رابط.

رَابِطَه [ع] باغ، بند. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر که (مناسبت) یرینی طوتار: رابطهٔ محبت. فلکّ رابطه § نظام، انتظام، ترتیب، دوزکونلك، حسن حرکت: رابطه‌لی ایش. رابطه‌سز آدم § درویشك شیخنه صورت مخصوصه‌ده توجهی § ربط ایدیجی ادات: (که) رابطه‌سی.

رَابِعْ [ع] دردنجی: فصل رابع. دفعهٔ رابعه. رابعاً = دردنجی اوله‌رق، دردنجی درجه‌ده.

رَابَّه [ع] اوکی آنا.

رَاتِبَه [ع] معاش، تعیین، وظیفه.

رائِق [ع] بر شیئك یاریغی قاووشدیروب بیتشدیرن: رائق وفائق.

راجِح [ع] رجحانلی ، معنیً ویا مادةً اوستون: قول راجح. متاع راجح. مرویّات راجحه.

راجِع [ع] رجوع ویا رجعت ایدیجی ، ایدن : بو ضمیر شو کلمه‌یه راجعدر. بونك فائده‌سی سزه راجعدر. بو مقامده (عائد) زیاده قوللانیلیر . فرقهٔ راجعه .

راجِف [ع] تتره‌دیجی حمی ، صیتمه .

راجِفَه [ع] صور قیامتك برنجی نفخه‌سی که آنکله کافهٔ ذی‌روح اماته اولنور.

راجِل [ع] یایا: فارس وراجل. بو فنده راجلدر . راجلاً = یایا اوله‌رق: راجلاً سیاحت.

راجی [ع] رجا ایدیجی، ایدن: متوسط راجی § امیدلی، امیدوار: عبد راجی .

راح [ع] شراب : « لطف ایله کتیر راحی روحم ساقی ! »

راحَت [ع] اضطرابسز ، کدرسز اولمه: راحت جسم . راحت جان : «کل مهد صفاده راحت ایله — غالب» § مستریح : « جهانده عاشق مهجور صانمه راحت اولور — شیخ‌الاسلام یحیی»

راحِل [ع] رحلت ایدیجی ، ایدن: رجل راحل . نفوس راحله.

راحِلَه [ع] یوك دوه‌سی، یوك حیوانی : راحله‌ران طریق حجاز اولدی .

راحِم [ع] رحم ایدیجی ، ایدن : حاکم راحم . جمعی: راحمون، راحمین.

راحَه [ع] آووج ایچی ، ال آیه‌سی . « الکأس فی راحة والقلب فی تعب — لا» = قدح الده اما کوکل المده .

راد [ف] سخی، کریم، فاضل، حکیم: «ای ضیاء الحق

حسام الدین راد — حضرت مولانا »

رادّ [ع] رد ایدیجی، ایدن: راد السلام.

رادِفه [ع] صور قیامتك ایکنجی نفخه‌سی که کافۀ امواتی دیرلدر.

راده [ع] صیره، درجه، کرته: ساعت ایکی راده‌لرنده. سنّی اوتوز راده‌لرنده § خط، چیزکی: راده چکمك.

راز [ف] سر، کیزلنیلن خصوص: راز درون. راز نهان.

رازِقی [ف] اوزومك معروف نوعی.

رازی [ع] ری شهرینه منسوب، ریلی: حکیم رازی. فخر رازی.

رازِیانَج [ع] و

رازِیانه [ف] رزنه دینیلن معروف نبات.

راسِب [ف] مایعك دیبنه چوکیجی، چوکن: جسم راسب. اجسام راسبه.

راست [ف] طوغری: نهال راست. سخن راست. راستی = طوغریلق. راستکار = اهل استقامت، مستقیم الاطوار. راستگو = طوغری سویلین، صادق القول.

راسِخ [ع] ثابت، پایدار، متین، محکم: جبل راسخ. اعتقاد راسخ. عقائد راسخه. جمعی اولان (راسخون) و (راسخین) علوم نافعه‌ده ملکۀ کامله‌سی اولان علمای امته اطلاق اولنور.

راسی [ع] ثابت، پایدار، متین، محکم: جبل راسی. جبال راسیه § دمیر اوزرنده طوران. کمی‌یه وصف اولور: فلك راسی. سفینۀ راسیه.

راشِد [ع] رشادلی، صاحب رشاد: سالك راشد. جمعی: راشدون، راشدین.

راشی [ع] رشوت ویرن: راشیٔ متلاشی.

راصِد [ع] رصد ایدیجی، ایدن: راصد قمر.

راضی [ع] رضا کوستریجی، رضا ویرن: «صانمیك معترض قاضی یز — سویلسون حقمزه راضی یز»

راعب [ع] کوز باغیجی، افسونکار: هنرمند راعب.

راعد [ع] رعداظهار ایدیجی، کورلده‌ین: آسمان راعد. سحاب راعد. سحائب راعده.

راعده [ع] رعد اظهار ایدیجی، کورلده‌ین بولوت: راعدهٔ مظلمه.

راعی [ع] حیواناتاوتلادیجی، چوبان: «قالمشلره باقیورمی راعی؟»

راغ [ف] طاغ‌اتکی، چاییرلق، چنلك. اکثریا (باغ) ایله برلکده ایراد اولنور.

راغب [ع] رغبت ایدیجی، ایدن: راغب حسنات.

راغب [شاعر مشهور] قوجه راغب پاشا عنوان ملیسنی حائزدر. کندی زادهٔ طبعی اولان «بحمد یرجو الامان محمد — مما یخاف وفی نوالك راغب» بیتی خاتمنده منقوش ایدی. دفتر-خانه کتبه‌سندن محمد شوقی افندینك اوغلیدر. (۱۱۱۰) تاریخنده تولد ایتمشدر. اوائل شبابنده بریاندن تحصیل معارفه اهتمام، بر یاندن‌ده دفترخانه‌یه دوام ایدردی. ثمرهٔ تمیز اوله‌رق اولا روان والیسی عارفی احمد پاشانك مکتوبجیلغی خدمتنده، ثانیاً تبریز جهتی سر-عسکری علی پاشانك معیتنده دفتر امینی وکالتنده بولندقدن صکره روان دفترداری اولدی. استانبوله عودتنده رئیس الکتاب وکالتیله وتیمار و زعامت توزیعی خدمتیله همدانه اعزام ایدلدی. بعده کندیسنه بغداد دفتردارلغی ویرلدی. ینه استانبوله عودتنده مالیه تذکره‌جیلکنه رونق ویردی. بر-آز صکره عهده‌سنه ارضروم سرعسکرلکی تفویض اولنان سابقا بغداد والیسی احمد پاشا معیتنده ینه ریاست وکالتیله اردو دفتردارلغنه نصب اولندی. تکرار درسعادته کله‌رك بر قاچ مهم مأموریتده دها بولندقدن صکره صدارت مکتو-بجیلغنه کچدی. بر مدتده رئیس الکتابلقده بولندی. نهایت رتبهٔ

وزارتله مصر واليلكنـه تعيين قيلنـدی. اوراده بش‌سنه قدر غایت مدبرانه بر صورتده ایفای وظیفه ایلدیکندن نشانجیلق ایله عتبهٔ علیایه دعوت بیورلدی. صکره‌لری آیدینده، صیداده، رقه‌ده، حلبده واليلك ایتدی. بر آره‌لق شام ایالتی واميرالحاجلق ایله مبشر اولدیغی حالده مسند صدارته چاغیرلدی. (٦٨) سنه‌سی جمادی‌الآخره سنك سکزنجی کونی دار الخلافه‌یه مواصلتله اوته‌دن بری اثبات لیاقت ایده کلدیکی مقام سامی‌یه شرفبخش اولدی. زمان سلطان عثمان ثالث زمانی ایدی. مؤخراً سلطان مصطفای ثالث دوری حلول ایتمکله راغبك نیر اقبالی تماميله ضیا پاش اولمغه باشلامش، حتی پادشاه مشار الیهك خواهری صالحه سلطانه اقتران ایله شرف صهریت سنیه‌یه دخی نائل اولمشدر. تاریخك شهادتیله ثابت اولدیغی اوزره بش آلتی سنه دوام ایدن مدت صدارتنده دولته پك بیوك خدمتلر ایتمشدر. (٧٦) رمضانك یکرمی دردنجی کونی ارتحال ایتدی. مدت عمرنده جمع ایتمش اولدیغی کتب نفیسه ایچون قوسقه‌ده انشا ایتدردیکی کتبخانه ایله چشمه وسبیلك یانـنه آماده ایلدیکی تربه‌یه دفن ایدلدی. انتقالی ختام انشاآتی تعقیب ایتمشـدر. مرتب دیوانی ومنشأتیله (سفینة الراغب) نامنده مباحث فنون شتایی مشتمل مجلهٔ جلیله‌سی متداولدر. (راغب پاشا مجموعه‌سی) عنوانیـله یاد اولنـان یازمه مجموعهٔ نفیسـه‌سی حمیدیه کتبخانه‌سـنده محفوظدر. پاشـا سیاسیاتجه (وزیر حکیم) نامنی آلمش اولدیغی کبی ادبیاتجه دخی (شاعر حکیم) عنوانی قازانمشـدر. اسکی صدراعظملر ایچنده کندینه مخصوص بر موقع طوتمش اولان راغب ادبامز، شعرامز آره‌سنده‌ده برمقام عالی احراز ایتمشدر. منشأتی انقلاب زمان ایله اهمیتنی محافظه ایده‌مه‌مش ایسـه‌ده اشعار حکیمانه‌سی قیمتدن دوشمك مخاطره‌سندن مصـون بولنمقده‌در. برخیلی سانحاتی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر. مثلا محض حکمت اولدیغی مسلم اسافل واعالی اولان «شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر» مصراعنی صیره‌سی کلدکجه هرکس یاد ایدر. پاشانك اکثر اشعار منتخبه‌سی حفظه شایان حکیمانه

سوزلردر. هیچ برشاعرمز بویولده کندیسی قدر اثر موفقیت کوستره‌مه‌مشدر دینیله‌بیلیر. طبعی مألوف حکمت اولدیغندن عاشقانه، رندانه ابیاتی بالنسبه آزدر. شعری تکلفله سویلر، فقط (سامی) کبی لطافتدن خالی براقاز. (نابی) کبی ارسال مثله مائلدر. بوده آثار ایران ایله اشتغالندن، خصوصیله (صائب)ه امتثالندن ایلری کلیر. صائبی تقدیر وتقلید ایتمسنه برشی دینیله‌مسه بیله (شوکت) کبی صرف خیالات ایله اوغراشانلره کوستردیکی تمایل جالب تکلمدر. دیوانـنده سویمسز بعض تصوراته تصادف اولنمسی بوتمایلك نتایجندندر. راغب معانیده تقلیددن، الفاظده مسامحه‌دن برآز دها متحاشی بولنیـدی ترکی اشعارینك قسم اعظمی انتخابه شایان کوریلوردی. شمدیکی حالده دخی منقحیتده دیواننه معادل طوتیله‌بیله‌جك بردیوان همان بولنه‌ماز.

رافِضْ [ع] ترك ایدیجی، ایدن: رافض راه صواب.

رافِضَه [ع] شیعه‌دن برفرقه‌درکه اولدن حضرت (زید بن علی)یه بیعت ایتدکلری حالده صکره‌دن بعض اسباب غیر مشروعـه‌یه مبنی کندیسنی ترك ایتمشلردر.

رافِضیّ [ع] (رافضه) فرقه‌سنه منسوب: شخص رافضی. جمعی: رافضیون. تخفیف یا ایله اسـلوب فارسی اوزره (راقضیان) صورتنده‌ده جمعلنیر.

رافِعْ [ع] رفع ایدیجی، ایدن. جنـاب حقه ده اطلاق اولنور: یا رافع!

رافِهْ [ع] رفاه ایله یاشـایان: مؤمن رافه. (مرفهاً) مقامنده (رافهاً) دینیله‌بیلیر.

راقِمْ [ع] یازیجی، یازان: راقم الحروف.

راکِبْ [ع] بینیجی، بین: راکب‌جازه. راکب‌البحر. راکباً = بنمش اوله‌رق: سفینه‌یه راکباً عزیمت.

راکِدْ [ع] جریان ایتمیـوب طوران: ماء راکد. میاه راکده. هوای راکد.

راكِعْ [ع] ركوع ايديجى ، ايدن: مصلىٔ راكع . راكعاً = ركوع حالنده اولەرق: راكعاً سلام ويرمك.

رامْ [ف] مطيع، منقاد. انسان وحيوان حقنده قوللانيلير.

رامِشْگَرْ [ف] و

رامِشى [ف] مطرب، سازنده، خواننده : « ميكشان مدهوش نى خاموش رامشكر حزين »

رامى [ع] آتيجى، آتان: رامىٔ تير. رامى الحجاره.

رامى [ف] رامه منسوب ، يك مطيع . (رام) آرام ، قرار معناسنەده كلديكندن (آرامى، قرارى) ديمكده اولەبيلير .

رانْ [ف] اويلوق: «زير رانده رخش ازدرسر» . سورمك، سوق ايتمك معناسنه اولان (راندن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : اسبران. خامه ران .

راوَنْدْ [ع] معروف دارو : راوند چينى. فى الاصل (روند) در.

راوى [ع] روايت ايديجى ، ايدن : « راستكو اولمليدر بر راوى». العهدة على الراوى = بو روايتك صحت وعدم صحتى راويسنه عائد.

راهْ [ف] يول: راه مكه . راه محبت. (رَهْ) صورتنده تخفيف اولنور. راهبر، رهبر = يوله كوتوريجى، قلاووز، دليل. راهزن، رهزن = يول اوريجى، قاطع طريق. راهنما ، رهنما = يول كوستريجى ، قلاووز ، دليل . راهوار ، رهوار = صورت معروفەده كوزل يوريين حيوان، راهوان .

راهِبَه [ع] بال آريسى.

راىْ [ع] (رأى) مليمى: تيره راى. نظمده (را) صورتنده تخفيف اولنور : خودرا.

رايَتْ [ع] سنجاق . نظمده (رايه) صورتنده ده قوللانيلەبيلير. جمعى: رايات.

رائج [ع] خلق آره‌سنده سوریلور، یکجر: رایج آقچه. فی الاصل (رائج) در.

رائحه [ع] قوقو: رایحهٔ طیّبه. فی الاصل (رائحه) در.

رائگان [ف] بادهوا، عوضسز، زحمتسز الهکچن شی.

رائش [ع] رشوت ویرن ایله رشوت آلان بیننده واسطه اولان شخص.

رأس [ع] باش: رأس وقدم. رأس الحکمه. اوچ رأس قوزی. رأس المال = سرمایه.

رأفت [ع] اسرکه‌مه، بك اسیرکه‌مه، مرحمت، شدت مرحمت.

رأی [ع] نتیجهٔ تفکر اولان حکم، حکم فکری، حکم نظری: رأی فاسد. رأی سدید. رأیَ العین = کوزیله کورمك. رأی العین کورمش = کوزیله کورمك صورتیله کورمش.

رئیس [ع] باشده بولنان آدم، برجماعتك باشی: رئیس مجلس. رئیس روحانی.

ربّ [ع] جمله مخلوقاتی بسلین، تربیه ایدن جناب حق، پروردکار: رب العالمین. رب الارباب. § صاحب، مالك: رب الدار = او صاحبی. جناب حقه اطلاق اولنان (رب عزت) عزت حقیقیه صاحبی دیمکدر. (یارب) (یاربِّ)‌دن، (یاربِّ) دخی (یاربّی) دن مخففدر. عرب (یا ربّی) دن یاء متکلمی اسقاط ایله (یاربِّ) دیر. عجم بونی بر قات دها تخفیف ایله (یارب) صورتنده قوللانیر. بز صور ثلاثه‌یی استعمال ایدرز. فقط نظمده اکثریا قوللاندیغمز (یارَبْ) در: «مبارك ملکدر اول ملك ویران اولماسون یارب! — فضولی»

رباب [ع] و

ربابه [ع] کمانچه: «مستغنیٔ نغمهٔ ربابم» «اربابنه خوش کلیر ربابه». ربابی = رباب چالان.

ربّانی [ع] متألّه، متعبد، عارف بالله اولان ذات: امام ربانی. عالم ربانی. (محمد بن

الحنفيه) (عبد الله بن عباس)ك ارتحالنده «اليوم مات ربانی هذه الامة» بیورمشدر. (رضی الله عنهما). جمعی: ربانیون، ربانیین. فی الاصل رب حقیقی اولان جناب حقه منسوب دیمکدر. (امر ربانی، الطاف ربانیه) کبی تعبیرلرده بو معنی ملاحظه اولنور.

رَبْط [ع] باغلامق، باغلانمق: ربط قلب. رشته‌نك ربطی. «کچ هردوسرادن دلکی خالقه ربط ایت»

رَبْع [ع] حوالی‌یی مشتمل خانه، دار.

رُبُوب [ع] اوکی اوغل.

رُبُوبِیّ [ع] ربّه منسوب، خدایی: علم ربوبی = الهام طریقیله ویریلن علم، علم لدنی.

رُبُون [ع] آلش ویرشده ویریلن پی.

رَبِیب [ع] اوکی اوغل. (رابّ) کبی اوکی بابایه‌ده اطلاق اولنور.

رَبِیبَه [ع] اوکی قیز. دایه‌یه دخی اطلاق اولنور.

رَبِیط [ع] (مربوط) ایله مترادفدر.

رَبِیع [ع] بهار، موسم بهار: «بتدی نهال (کلبن خانان) ربیعده — تاریخ — سروری». ربیع اوّل = ایلك بهار. ربیع ثانی = صوك بهار. ربیعی = ربیعه منسوب: «یوق کرچه کشایش ربیعی — سویلتمه‌ده جوشش طبیعی». (ربیع الاول) و (ربیع الآخر) معروف آیلردر.

رَتَائِم [ع] (رتیمه) نك جمعی. (رتایم) سورته‌ده یازلمالی.

رَتْق [ع] بر شیئك یاریغنی قاووشدیروب بیتشدرمك، یاریق قاووشدیریلوب بیتشدیرلمك: رتق چاك روزنه. بر یاریغك رتقی. اکثریا (فتق) ایله برلکده ایراد اولنور.

رَتْل [ع] و

رَتِل [ع] منتظم، خوش، دلکش، روشن کلام: رتل شاعر.

رَثْمَه [ع] و

رَتِيمَه [ع] بر شيئى اونوتمامق ايچون انسانك كندى ويا باشقه‌سنك پارماغنه باغلاديغى ايپلك .

رَثاثَتْ [ع] اسكيمش، ييرانمش اولمه، اسكيلك، كهنه‌لك: رثاثت البسه. رثاثت مفروشات .

رَثْى [ع] ميتك محاسننى تعداد ايده‌رك آجيبوب آغلامق، مرثيه خوان اولمق: رثى ميت.

رَثيث [ع] اسكيمش، ييرانمش: لباس رثيث. اثواب رثيثه.

رَجّ [ع] صاللايوب صارصمق، صاللانوب صارصلمق: رج اجسام. رج شديد. كرهٔ ارضك رجى. (ارتجاج) معناسنه‌ده كلير .

رَجاء [ع] اومه، اميد ايتمه. منقطع الرجا = مأيوس، نوميد. كسر ايله غلطدر.

رَجَبْ [ع] معروف آى . عِش رجباً ترَ عجباً .

رَجَزْ [ع] عروضده بحر مخصوصدركه فى الاصل هرمصراعى درت كره (مستفعلن) دن تشكل ايدر. (أُرجوزه) معناسنده‌ده مستعملدر.

رَجْسْ [ع] و

رَجْسَه [ع] شدتلى كوك كورلتيسى .

رَجْعْ [ع] (ارجاع) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

رَجْعَه [ع] بعد الموت دنيايه رجوع : فلان ملحد رجعه‌يه قائلدر.

رَجْف [ع] و

رَجَفانْ [ع] شدتله صاللانوب صارصلمه : رجفان ارض. بومعناده متعدى‌ده اولور § شدتله كورلدمه: رجفان رعد.

رَجُلْ [ع] بالغ اولان اركك انسان: رجل صالح.

رَجْمْ [ع] طاشه طوتمق، طاشه طوتلمق، طاشلامق، طاشلانمق: رجم شیطان. بر ملعونك رجمی § بریسنه آتیلان طاش.

رَجُولِیَّتْ [ع] اركك اولمه، اركككلك، ارلك.

رَجِیلْ [ع] چوق یوریین، یوریییجی آدم.

رَجِیمْ [ع] قوغلمش، طرد اولنمش، مطرود: شیطان رجیم.

رَحْلْ [ع] سمر، پالان. شدّ رحل = سفره چیقمق، یولجی اولمق § انسانك یاننه آلدیغی یاغمورلق وسائره كبی یول لوازمی: القای رحل.

رَحْلَه [ع] اوزرینه كتاب وسائره قونلمق اوزره صورت معروفه‌ده یاپیلان صیره: رحلهٔ تدریس.

رَحْمْ [ع] مرحمت: «احوالمه رحم ایلر ایدك دشمنم اولسه‌ك — عونی». فی الاصل ضم ایله افصحدر.

رَحِمْ [ع] نسوانده ودیشی حیوانده اولان دول یاتاغی: رحم مادر § خصملق، قرابت، اخوت كبی وسائل قرابت: صلهٔ رحم. لسانمزده اكثریا حانك سكونیله قوللانیلیر.

رَحْمٰانْ [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق. مخلوقه اطلاق اولنماز. رحمانی = رحمانه منسوب، شیطانی دكل: رحمانی رؤیا: «طوندی آفاق او دمده نفس رحمانی — حقی». (رحمن) صورتنده‌ده یازیلیر.

رَحْمَتْ [ع] جناب حقك قولنه بعد الموت اولان احسانی، حسن معامله‌سی: «الله رحمت ایلیه بیمار حسرته! — عونی». قبل الموت اولان احسان الٰهی یه ده اطلاق اولنه بیلیر § یاغمور.

رَحُموتْ [ع] بیوك مرحمت، مرحمت عظیمه: رحموت حق.

رَحَی [ع] دكیرمن. فرس. الرحی = دكیرمن باركیری.

رَحيب [ع] ككيش ، بول. رحيب الراحه = الى آچيق.

رَحيق [ع] ايى شراب ، شراب ناب : «باقكز رحيق بيانمك نه صفافزا جريانى وار!»

رَحيل [ع] كوچه ، كوچ ايته، كوچ : يوم رحيل. «رضينا من نوالك بالرحيل — لا»

رَحيم [ع] صاحب رحت اولان جناب حق: رب رحيم. (رحان) بوندن ابلغدر. بو مخلوقه‌ده اطلاق اولنور: «شونكته قلب رحيمكدن ايتيورمى كذر ؟»

رَخاء [ع] وسعت معيشت ، بوللقله كچينش : نعمت رخاء.

رَخاصت [ع] تازه‌لك، ملايمت ، نازكلك : رخاصت بدن . رخاصت اصابع.

رَخامت [ع] سسك وياسوزك اينجه وياواش، نرم ولطيف اولمسى : رخامت صوت. رخامت كلام.

رَخاوت [ع] كوشكلك ، سولپوكلك : رخاوت بدن . ايفاى وظيفه‌ده رخاوت.

رَخت [ف] آت طاقمى، يول، سفر طاقمى، مجملات.

رَخش [ف] كوسترشلى ، سريع الجولان آت : «رخشى ايتدكجه ضبح ايله جولان — سرّ « والعاديات » اولوردى عيان» § زال اوغلى رستمك آتى: « رخش مى‌بايدكه رستم‌را بميدان آورد — صائب»

رَخشا [ف] و

رَخشان [ف] (درخشان) ايله مترادفدر : كوكب رخشان. شان رخشان.

رَخشنده [ف] (رخشان) ه بدل قوللانيلير .

رَخنه [ف] كديك ، ياريق ، ييرتيق، آره‌لق: رخنهٔ ديوار § ضرر، زيان. رخنه‌دار = رخنه‌لى، متضرر، ضررديده .

رَخو [ع] رخاوتلى، كوشك، سولپوك: جسم رخو. اجسام رخوه.

رَخيص [ع] اوجوز: متاع رخيص. امتعهٔ رخيصه. § نازك، ملايم ثوب: لباس رخيص. § آكسيزين اولان اولوم: موت رخيص.

رَخيم [ع] و

رَخيمه [ع] سسى اينجه وياواش، سوزى نرم ولطيف اولان قيز: جاريهٔ رخيمه.

رَدّ [ع] كرى دوندرمك، دوندرلمك، قبول ايتمامك، ايدلمامك: برهديه‌يى رد. برسوزك ردى. «زعمنجه اولور هركيشينك رد وقبولى — لا». رد سلام = سلام ويرنه سلام ايله مقابله، سلام آلمق.

رَداءَت [ع] باياغيلق، كوتو.لك، فاسدلك: رداءت خلقت. رداءت لباس.

رَدَّت [ع] چركينلك، مدار مردوديت: ردت منظره. ردت قيافت.

رَدع [ع] كرى طوردرمق، طوردرلمق: ردع اطفال. اطفالك مهالكدن ردعى. ردع الجيب، ردع جيب = درونى كدردن تخليه.

رَدم [ع] قاپو وكديك كبى شيلرى اهتمام ايله قاپامق، بويله شيلر اهتمام ايله قاپانمق: ردم در. رخنه‌نك ردمى. (سدّ) دن ابلغدر.

رَدَم [ع] سد، بند: هدم ردم. رفع ردم.

رَدىء [ع] باياغى، كوتو، فاسد: متاع ردىء. اخلاق رديئه. بو معناده (ردىّ) و(رديّه) غلطدر.

رَديغ [ع] يره اورلمش: پهلوان رديغ § احمق: شخص رديغ.

رَديف [ع] حيوانده برينك آردينه بينن، برينك آردى صيره كيدن § عسكرك صنف معروفى: عساكر رديفه § كافهٔ ابيات اواخرنده مستقل اوله‌رق تكرر ايدن بر ويا دها زياده لفظ.

رَذائِل [ع] (رذيله)نڭ جمعى: فضائل و رذائل . (رذايل) صورتنده يازلمالى .

رَذالَت [ع] رذيللك ، بك زياده چركين اولان حالت .

رَذيل [ع] آلچاق، صويسز، فرومايه، رسواى.

رَذيلَه [ع] فنا خصلت، شيمهٔ رديئه : يالانجيلق بر رذيله‌در. (رذيل)ڭ مؤنثى ده اوله بيلير.

رَزْ [ف] اوزوم آغاجى، آصمه، چوتوق .

رَزّاق [ع] جملهنڭ رزقنى ويرن جناب حق : رزاق عالم.

رَزانَت [ع] آغيرلق، وقارليلق، تمكينليلك : رزانت اطوار. رزانت رأى.

رَزايا [ع] (رزيئه) نڭ جمعى.

رَزْم [ف] جنك: رزم رستمانه. «عزم رزم ايلدڭ ارباب غزاز شمدى — عزت بك » .

رزمگاه، رزمگه = جنك يرى، محاربه ميدانى .

رَزَّه [ع] قاپويه كليد كچيرمك ايچون ياپيلان دميره لسانمزده تخفيف ايله مستعملدر.

رَزيئَه [ع] مصيبت، بليه.

رَزين [ع] رزانت ايله متصف، رزانتلى: رئيس رزين. رأى رزين.

رَسّ [ع] ايچريسى طاش ايله اورلمش قويو § قوم ثمود بقيه‌سنڭ استعمال ايتدكلرى بر قويو. كنديلرينه مبعوث اولان پيغمبرى آنڭ ايچنه اتقا ايده‌رك آغزينى طاش ايله اورمشلردر : اصحاب الرس .

رَسا [ف] ايريشيجى، يتيشيجى: «دست كوتاهمزى ايتمه‌مش الله رسا — عزت ملا». نارسا = رسا دكل، يتشمز، الويرمز .

رَسائِل [ع] (رِساله) نڭ جمعى . (رسايل) صورتنده يازلمالى.

رَسّامْ [ع] رسم یاپان صنعتکار.

رَسْتگارْ [ع] قورتیلیجی، قورتیلان. رستکاری = رستکارلق، نجات.

رَسْتَه [ف] قورتلمش، خلاص اولمش. نورسته = یکی یتشمش: نهال نورسته. جوان نورسته. جمعی: رستگان.

رَسْمْ [ع] اثر، نشان، بقیه: رسم خانهٔ خراب § صورت معروفه‌ده یاپیلان شکل، هیئت: انسان رسمی. آت رسمی. § یازمه، چیزمه: بو کلمه شوبله رسم اولنور. چهره‌یی کوزل رسم ایتمش § عادت، اصول: رسم کشاد. § دأب دولت، اصول دولت. رسماً = اصول اوزره، اصوله، عادته موافق اوله‌رق. ظاهرا کوسترشدن عبارت اوله‌رق مقامنده‌ده قوللانیلیر. رسمی = رسمه منسوب: امر رسمی. اوامر رسمیه. معاملات رسمیه. رسمیات = رسمی اولان خصوصات § ویرکو: دخان رسمی.

رَسَنْ [ف] ایپ، اورغان. زلف ایچون مشبه به اوله‌ماز.

رَسُولْ [ع] ایلچی § جانب حقدن کتاب ایله کوندریلن پیغمبر § حضرت پیغمبر.

رَسیّ [ع] خیرده یاخود شرده ثابتقدم، صاحب مسلك آدم.

رَسیدْ [ف] دفترده بر مبلغك آلندیغنی یاخود حکمدن ساقط اولدیغنی کوستررپردرلو اشارت. (ایتمك) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر: «بز ویرمیه‌لم پاره‌یی سن بورجی رسید ایت — لا». فی الاصل ایرشدی، واصل اولدی معناسنه‌در.

رَسیدَه [ف] ایرشمش، واصل اولمش، یتشمش، اولمش: پیام رسیده. میوهٔ رسیده. نو رسیده = یکی یتشمش: نهال نورسیده. شاعر نورسیده. جمعی: نورسیدگان.

رَسیلْ [ع] ایلچی، مخبر معتبر.

رَشّ [ع] مایعی سرپمك، مایع سرپمك: رش گلاب. رش دموع. صویك رشی § چیسنتی، سرپنتی یاغمور.

رَشاشْ [ع] و

رَشاشَه [ع] سرپنتی: رشاشهٔ ماء.

رَشْح [ع] ترلەمە ، صیزمە : رشح بدن. رشح انا.

رَشْحَه [ع] صیزنتی ، طاملە : رشحهٔ خامە . جمعی: رَشَحات.

رَشْف [ع] مایعی امەرك ایچمك، مایع امیلەرك ایچمك: رشف زلال. شرابك رشفی. سونكر صویی رشف ایدر. الرشف انقع = صویی آزار آزار ایچمك تسكین حرارت خصوصنده پك مؤثردر.

رَشْك [ع] حسد. رشك‌آور = حسد ایتدیریجی ، حسده دوشوریجی: «رنك رخسارەسی رشك‌آور كل» . رشكین = حاسد، حسود . (رشك) محسود معناسندەده مستعملدر: رشك ارم.

رَشیح [ع] تر: رشیح وجه ملیح. رشیح سبو .

رَشید [ع] طوغری یولەسلوك ایدن: سالك رشید § عاقل، بالغ: ولد رشید. (مرشد) معناسنه اولەرق جناب حقه دە اطلاق اولنور: رب رشید. (رشیدیه) دینیلن حلوا هارون رشیده منسوبدر.

رَشیق [ع] بویی موزون ولطیف اولان: جوان رشیق. رشیق القد .

رَصّاد [ع] (راصد) ە بدل قوللانیلیر . آندن ابلغدر : «كیمی صیاد ماهیدر كیمی رصاد ماه اولمش — صفا»

رَصاص [ع] قالای: رصاص مذاب. رصاصی = قالایجی.

رَصافَتْ [ع] و

رَصانَتْ [ع] متینلك، محكملك: رصانت بناء.

رَصَایِع [ع] (رصیعه) نك جمعی : رصایع نیام. رصایع لجام. (رصائع) صورتنده یازلمالی.

رَصَدْ [ع] کوز دیکوب کوزتمك، کوز دیکیلوب کوزه‌دلمك: رصدکواکب. سیاراتك رصدی. رصدخانه. رصدگاه. «بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد — سنبلزاده»

رَصْف [ع] قالدیریم دوشه‌مك، دوشنمك، قالدیریملامق، قالدیریملانمق. (ترصیف) زیاده قوللانیلیر: ترصیف طرق. اسواقك ترصیفی.

رَصَفْ [ع] و

رَصَفَه [ع] قالدیریم، قالدیریم طاشلری. جمعی : رِصَفات: تنظیم رصفات.

رَصِیعَه [ع] قاباره § قاباره کبی یر یر وضع اولنان زینت.

رَصِیف [ع] و

رَصِینْ [ع] متین، محکم: بنای رصین. قلعهٔ رصینه.

رَضَاعْ [ع] و

رَضَاعَتْ [ع] ممه‌دن سود امه: رضاع صبی. مدت رضاعت. «زانولرین ایلمش نهاده — تسهیل رضاع ایچون زمینه». رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَضِیعْ [ع] سود قارداش.

رَطَابَتْ [ع] (رُطوبت) ایله مترادفدر.

رَطَانَتْ [ع] لسان عربیدن باشقه لسان ایله تکلم. مثلا فارسی سویلمك رطانتدر. رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَطْب [ع] یاش، نملی: میوهٔ رطب. رطب و یابس

= مناسبتلی مناسبتسز ، صاچه صاپان سوز § تازه ، ملایم : جسم رطب. رطب اللسان = لسانی تازه‌لك بولمش، لذتیاب اولمش.

رَطَبْ [ع] خطا، صواب دیله نه کلیرسه سویلمك حالی: مبتلای رطب.

رَطْبَه [ع] بونجه اوتی. (رَطْب)ك مؤنثی ده اوله بیلیر : ثمرات رطبه.

رَطیبْ [ع] ایکی معناسنده‌ده (رَطْب) ایله مترادفدر: چشم رطیب. جسم رطیب.

رَعایا [ع] (رَعیّه) نك جمعی : ترفیه رعایا.

رَعْد [ع] کوك کورلتیسی ، صوت سحائب: رعد وبرق.

رَعْدَه [ع] و

رَعْشَه [ع] تتره‌مه . رعشه‌دار = رعشه‌لی : «بر رعشه‌دار اله طولو پیمانه ویردیلر — لا»

رَعْنا [ع] کوزل، لطیف، خوش نمایشلی : محبوبهٔ رعنـا . سرورعنا . فی الاصـل (ارعن) ك مؤنثی اولمق اوزره احمق، چولپـه ، سونه‌یه قادین معناسـنه‌در . بوراسنی بیلمن بر محبوبه‌یه رعنـا دیمك مخاطره‌لی کورینور. قاموس مترجمی دییورکه: «لسان شعراده محبوبه‌یی رعنا ایله توصیف استرخادن ناشی نهال تازه کبی تمایلی اعتبـاریله‌در». سنبلزاده «احمق قاری‌یه رعنا دینیرمش — محبـوبه دیمك بیلم نه معنی» دیه تجاهل ایتمشدر . «رعنا معلومکزدر» یوللو تعبیرلر کوزل کورنمه‌مکه باشلادی. گل رعنا = نصفی قرمزی ، نصفی صاری اولان کل: «دلم زبیم خزان می‌طپد خوشـا کل رعنا — که دربهار پس سر نمود فصل خزان را — صائب». «ایکیسندن برکل رعنا کورینوردی کوزه — لاله رخسـارکله جمع اولسه رخ زردم بنم — ابن‌کمال». مطلقا کوزل کله‌ده وصف اولور.

رَعْی [ع] اوتلاتمق، اوتلادلمق: رعی مواشی . حیواناتك رعیی. اوتلامق معناسنه‌ده کلیر .

رَعيب [ع] (مرعوب) ايله مترادفدر .

رَعِيَّه [ع] بر حكومتك الى آلتنده اولان عامهٔ ناس . «كلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته» حديث شريفى مشهوردر . (رعيت) صورتنده ده قوللانيلير .

رَغائِب [ع] (رغيبه) نك جمعى . ليلهٔ رغائب = خاتم الانبيا افندمزه والدهٔ مكرمه لرى حضرت (آمنه) نك حامل قالدقلرى شب مقدس كه رجب شريفك ايلك جمعه كيجه سيدر . عطايى جزيله كيجه سى ديمكدر . (رغايب) صورتنده يازلمامللى .

رَغْبَت [ع] ديلهمك ، ايستمك ، ايستك ايتمك ، ميل قوى : « اولدى عصرنده علم وصنعت وفن — مترقى كمال رغبتدن » . راغبك « فهم ايلمدك معنىٔ رغبت نه يه ديرلر » مصراعى بى (معنى) اولسه دها مرغوب اولوردى . رغبةً = رغبت صورتيله : رغبةً عبادت . جمعى : رَغَبات .

رَغْد [ع] سهولت ، وسعت ، رفاهيت اوزره اولان ديرلك : عيشهٔ رغد § ديرلكده سهولت ووسعت : رغد معيشت .

رَغْم [ع] بريسنك خوشنه كيتميه جكى معلوم اولان حركتك بالالتزام اجراسى ، كورلك : « ثابت اول عزمكده دهر بى ثباتك رغمنه — لا» . رغماً = رغم اوله رق ، رغم طريقيله . رغماً على انفه = كوستر ديكى عظمتى تحقير ايچون ، تحقير مقصديله . على رغم العدو = دشمنك كورلكنه . رغميات = رغم صورتيله اولان خصوصات .

رَغيبَه [ع] رغبت اولنان شى § چوق ويركى ، عطيهٔ كثيره . (رغيبت) صورتنده ده قوللانيله بيلير .

رَغيف [ع] كرده ديبنيلن اتمك ، يوفقه ، پيده .

رَفّ [ع] راف : رف رفيع .

رِفاقَت [ع] رفيق اولمه ، يولداشلق ، آرقداشلق :

حسن رفاقت. حسب الرفاقه.

رَفاهْ [ع] و

رَفاهَتْ [ع] و

رَفاهِيَتْ [ع] وسعتلی، سهولتلی دیرلك، وسعتله، سهولتله خوش کچینش، وسعت حال، وسعت معیشت. (رفاه) عربیده مستعمل اولمدیغی حالده لسانمزده قوللانیلیر. (رفاهیت) یانك تشدیدیله غلطدر.

رَفْتْ [ف] کیتمه. (آمد) ایله برلکده قوللانیلیر. آمد ورفت = کیدوب کلمه، کلوب کیتمه.

رَفْتارْ [ف] صالنه‌رق یوریمه، کوزل یوریش، حسن مشی: «رفتارینه دقت ایت نه موزون!»

رَفْتَه [ف] کیتمش، کچمش، ماضی: عیش رفته. ایام رفته. عمر رفته. رفته رفته = کیده کیده، تدریج ایله: «رفته رفته عدو زوال بولور»

رَفَثْ [ع] بی ادبانه تعبیرات ایله تکلم § چاپقینجه‌سنه سویلنیلن سوز.

رَفْرَفْ [ع] و

رَفْرَفَه [ع] پرده ودوشه‌مه یاپیله‌جق یشیل بز، قاش § اینجه، نازك قاش، دیبا § پرده، اورتو کبی شیلرك صاچاق یرلرینه کلن فضله‌سی، صاچاق § دوشك، مندر، یاصدق، دوشه‌مه. § صالقم سوکود کبی داللری صارقیق اولان نازك، لطیف آغاج.

رَفْش [ع] چاپا، «من الرفش الی العرش» مثلی بی اقتدار ایکن مساعدهٔ روزکار ایله پك مقتدر اولان آدم حقنده ضرب اولنور.

رَفَش [ع] قولاغی بیوك اولمه، بیوك قولاقلیلق: عیب رفش.

رَفْض [ع] ترك § رافضی اولمه، رافضیلك. فتحتین ایله‌ده لغتدر.

رَفْع [ع] یوقاری قالدرمق، قالدیرلمق: رفع درجه.

حضرت مسیحڭ رفعی § اورتەدن قالدرمق، قالدیرلمق : رفع نزاع . مناسبتسزلکڭ رفعی.

رَفُو [ف] یامه، اورکو: «رفوی عافیت چاك کریبانمله دشمندر — نابی» . رفوگر = اورکوجی.

رَفُوشَه [ف] شاقه، لطیفه § صوچ، کناه .

رُفَهاء [ع] (رافِه) ایله مترادفدر.

رَفیض [ع] (متروك) ه بدل قوللانیله بیلیر.

رَفیع [ع] یوکسك: بنای رفیع. رتبهٔ رفیعه.

رَفیق [ع] یولداش، آرقداش: رفیق شفیق § اوصلو، اذعانلی، تربیەلی آدم .

رَفیه [ع] (رافِه) ایله مترادفدر.

رَقّ [ع] کاغده بدل اوزرینه یازی یازیلاندری، جیلان دریسی § صحیفه، بیاض صحیفه.

رَقابَت [ع] رقیبلك، رقیبلك ایتمه، دیکرینی منع ایله کندنی اورتەیە چیقارمغه چالیشمش: «او مهی یانمده طوتدم قهره رقابتندن — کمال» . حسب الرقابه.

رَقّاص [ع] رقص ایدیجی، ایدن، کوچك § ساعتڭ ایچنده صاغه صوله حرکت ایدن آلت مخصوصه: «رقاصی تماشا ایدرز ساعتمزده — سید وهبی»

رَقایِق [ع] (رقیقه) نڭ جمعی: رقایق شعریه .

رَقَبَه [ع] بویون : ضرب رقبه § قول، کوله ، جاریه : اعتاق رقبه، فكّ رقبه = قول آزاد ایتمك. جمعی: رقبات.

رَقَدان [ع] شوق ونشاط ایله صیچرایوب اوینامه : رقدان صبیان.

رَقْش [ع] (نقش) ایله مترادفدر .

رَقْص [ع] قالغیوب، صیچرایوب اوینامق : رقص نسوان. رقص مدید. رقص کنان = رقص ایدیجی، رقص ایدەرك، رقص ایده ایده .

رقصان [ف] رقص ايديجى، ايدن: «عالم امكانده رقصان اولمدق جان قالمسون»

رقطاء [ع] قاره‌لى بياضلى آلاجه حيوان ديمك اولان (ارقط)ك مؤنثى: هرهٔ رقطاء. دجاجهٔ رقطا § عباره‌نك برحرفى نقطه‌لى، ديكر حرفى نقطه‌سز اولمقدن عبارت برصنعت ادبيه. (اصطلاحات ادبيه) ده ايضاح اولنه‌جغى اوزره اهميتى يوقدر.

رقم [ع] حسابده عدد اشارتى: (١) رقمى. صبرينك «بن شبنم اشكم دوكه‌يم سن رقم ايله» مصراعى كبى بعض آثارده رقم قويمه معناسنده‌ده قوللانلمشدر. رقمزن = يازيجى. رقمزده = يازلمش.

رقيب [ع] ديكرينى منع ايله كندى ايشنى ترويج ايتمكه چاليشان، انكل: «انصاف اولنسه بزده رقيبك رقيبى يز — نابى». حافظ، نكهبان، كوزه‌ديجى معناسنه اوله‌رق جناب حقه‌ده اطلاق اولنور.

رقيق [ع] رقتلى، اينجه: رشتهٔ رقيق. قلب رقيق. نظم رقيق.

رقيم [ع] يازى يازه‌جق لوحه: رقيم طفل مكتب.

رقيمه [ع] يازلمش كاغد، مكتوب، تذكره.

رگ [ف] طامار. بدرك = طامارسز. ركزن = قان آليجى، فصاد.

ركاكت [ع] ضعيفلك، كوشكلك، قصورلولق: ركاكت لسان. ركاكت طبع. ركاكت عباره.

ركانت [ع] وقار، تمكين صاحبى اولمه، وقارليلق، تمكينليلك: ركانت مشرب. ركانت اطوار.

ركب [ع] سواران كروهى، سوارى طاقى: ركب غزات.

ركز [ع] يره‌صاپلايوب ديكمك، صاپلانوب ديكلمك: ركز علم. سنجاغك ركزى.

رَكْض [ع] هارل هارل تپمك، تپمك : ركض ارض. زمينك ركضى . حيوانى يورتمك ، قوشدرمق ايچون تپمك معناسندهده مستعملدر: ركض دابه.

رَكْعَت [ع] نمازده برركوعى حاوى اولان اعمال مخصوصهنك مجموعى: ركعت اولى. «قيلدى اقصاده ايكى ركعت نماز — سليمان افندى». جمعى: رَكَعات.

رَكيك [ع] ركاكتلى: لسان ركيك. نظم ركيك. افادهٔ ركيكه . «الفاظى ركيك وپرتافر — ضيا»

رَكين [ع] ركانتلى : ركن ركين . وضع ركين. مرد ركين .

رَم [ف] اوركه. رمكرده = اوركمش: رخش رمكرده.

رَماد [ع] آتش كولى: «يازسهلر روضهسنك نامنى آتشدانه — زير آتشده اولور برچمن سبز رماد — نابى». رمادى = كول رنكنده: لباس رمادى.

رَمّال [ع] رمل دوكن، رملجى: «بن نكته شناسم بنى رماللى صاندك؟ — خيالى»

رَمان [ف] اوركيجى، اوركك: اسب رمان .

رَمَد [ع] كوز آغريه ، كوز آغريسى: «ديدهٔ كلكون‌بياضن صانمه سرخ ايتمش رمد — نديم»

رَمز [ع] كيزليجه اشارت : «صراحتلهدر صانمه رمز ايلدى — عزت ملا »

رَمَضان [ع] معروف آى، اوروج آيى : «صيق بوغاز ايتدى كلوب شحنهٔ شهر رمضان — ثابت»

رَمَق [ع] وجودده قالان بقيهٔ حيات. پك جزئى، پك آز مقامنده ده مستعملدر: شويله اولمسنه رمق قالدى . سدّ رمق = اولميهجك قدر كچنمه.

رَمْل [ع] قوم: رمل وادى. § معهود علم غريب .

رَمَل [ع] عروضده بحر مخصوص.

[stamp]

رَمَنْدَه [ف] (رمان) ايله مترا- دفدر .

رَمَه [ف] سورى: رمهٔ آهو. رمهٔ فيل .

رَميدَه [ف] اوركمش : دل رميده. آهوى رميده.

رَميم [ع] چوريمش. اكثريا كميكه وصف اولور : عظم رميم. عظام رميمه.

رَنْج [ف] آغرى، درد، علت، محنت: رنج شديد. رنج فراق .

رَنْجْبَر [ف] چفت سورمك، اكين اكمك، باغ چاپا- لامق كبى آغير ايشلرله مشغول اولان آدم.

رَنْجِش [ف] اينجينش : « نه بو رنجش سكا كستاخ نگاه ايلمدك — نابى»

رَنْجُور [ف] رنجلى، خسته . عاشق رنجور . دل رنجور. رنجورى = رنجورلق.

رَنْجَه [ف] اذيت § رنجلى ، الملى، متألم .

رَنْجيدَه [ف] اينجنمش ، اينجيدلمش : شخص رنجيده. قلب رنجيده. رنجيدگى = رنجيده‌لك .

رَنْدَه [ف] بو اسم ايله معروف آلت.

رَنْديدَه [ف] رنده‌لنمش: تختهٔ رنديده .

رَنْك [ف] معروف ، بويانك كورينيشنده‌كى كيفيت : « رنك رخسارك كبى هر رنكنك حيرانى يم — وجه باقينك بو حيرتكهده يوز بيك رنكى وار» § طرز، صورت: وقوعاتك رنكى. § حيله : « بلبل شوريده‌يه كللر عجب رنك ايتديلر — باقى » . رنكارنك = درلو درلو رنكلى: «ابره شرمندن كيرر خورشيد رنكارنك اولور — غالب بك»

رَنْكين [ف] رنكلى، بويالى: قرطاس رنكين § كوزل، لطيف، نظر ربا: « بيك چرخ دكر او بيت رنكين — غالب »

رَوا [ف] جائز، لايق : «قربانى اولديغم! بو تردد روا ميدر؟»

رَوابِطْ [ع](رابطه) نڭ جمعی: روابط قویه. روابط معنویه.

رَواتِبْ [ع] (راتبه) نڭ جمعی: «رواتبِ نعم مطبخ قصادندر — نابی»

رَواجْ [ع] بکم، سورم: رواج متاع. «برکون بزم دنخی اولور البت رواجمز — نورس قدیم». رواجدار = رواجلی: «هرشی رواجدار اوله‌ماز بی رواج ایکن»

رَواحْ [ع] مجهول اولان شیئه وقوف تحصیلندن حاصل اولان سوینج: ذوق رواح. رواح متتبع § آقشام: وقت رواح. صباح ورواح. صباحاً و رواحاً. زوالدن کیجه‌یه قدر اولان وقته‌ده اطلاق اولنور.

رَواعِدْ [ع] (راعده) نڭ جمعی: رواعد آتشبار.

رَوافِضْ [ع] (رافضه) نڭ جمعی. رافضیلره اطلاق اولنور.

رَوانْ [ف] یوربیجی، کیدیجی، آقیجی: «زلالی ماوراء النهره دریادن روان اولدی — تاریخ — سنبلزاده» «کویا چمن عالمه بر آب رواندر — نفعی» § روح انسانی: «قوت رواندر قدسی صریری». «دون فضولی عارضڭ کورکج روان طاپشیردی جان — لاف ایدوب دیردی که جانم وار امانتدار ایمش» یتنده اولدیغی کبی (سرعتله، فی‌الحال) معناسنده قوللانلماغه باشلامشدر.

رَوانَه [ف] برنجی معناسنده (روان) یرینی طوتار. اکثریا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: «کزمك هوسیله خانه خانه — اول پیر ایله اولدیلر روانه — فضولی»

رَواهی [ع] (راهیه) نڭ جمعی: «رواهی دکلمش دواهی ایمش!»

رَوایِحْ [ع] (رایحه) نڭ جمعی: روایح ازهار. فی‌الاصل (روائح) در.

رَوْحْ [ع] راحت، آسایش، صفا: روح روح. «نیلسون بویله رند خوش مشرب — خودنمالرله روح وریحانی؟»

§ سرين وملايم روزكارك وجوده ويرديكى خوشلق: روح نسيم. روح صبا. روح الله = رحمت الٓهيه. لاتيأسوا من روح الله.

رَوْحانىّ [ع] خوش، دلكش، دلكشا مقامه وصف اولور: مكان روحانى. سراى روحانى. روحانيّت = روحانيلك: روحانيت كاشانه.

رَوْزَنْ [ع] و

رَوْزَنَه [ع ـ ف] پنجره: «صانكه روزن جحيمه ناظر ايدى» «كلستانه آچيلير روزنه‌سى»

رَوِشْ [ف] كيدش، طرز، طور، اسلوب: «غربه‌در روشم مهربان آرار كزرم — سالم» «رتبه شناس روش ساده‌يم». نفعينك «نه طريق روش تازه نه وادئ قديم» مصراعنده (طريق) ياخود (روش) حشو عد اولنه‌بيلير.

رَوض [ع] (رِياض) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

رَوْضَه [ع] چايرلق، چنلك، آغاجلق وصولو ير، مرغزار، باغچه. روضهٔ رضوان = جنت: «نائل روضهٔ رضوان اولسون — خاقانى». روضهٔ مطهّره = حضرت پيغمبرك مرقد مقدسى.

رَوْع [ع] و

رَوْعَه [ع] خوف، خلجان.

رَوْغَن [ف] ياغ: روغن زيت. روغن گل.

رَؤُف [ع] (رائف) ايله مترادف صايليرى. بو جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رؤف.

رَوَق [ع] پرده: رفع روق. القاى روق § او اوكى: روق الدار. روق البيت § خالص، صافى: ماء روق. روق الشباب = كنجلكك اولى § بوينوز. ذات روقين = داهيه، بلاى عظيم.

رَوَنْده [ف] كيديجى، كيدن § يوريبيجى، چوق يورين: اسب رونده. رونده آت.

رَوْنَق [ع] لطافت، پارلاقلق، آب‌وتاب: رونق جمال. رونق بهار. رونق سيف.

رَوِيّ [ع] قافيه‌نك حرف اصلئ اخيرى اولان ويا حرف اصلئ اخيرى منزله‌سنده بولنان حرف.

رَوِيَّت [ع] فكر، تفكر. بلا رويةٍ = دوشونمكسزين. § فكر سديد، تفكر اصابتكارانه: اصحاب رويتندر.

رَه [ف] (راه) مخففى. ره آورد = يول ارمغانى، سفردن كلنك كتيرديكى هديه.

رَها [ف] قورتلمه، خلاص. رهاياب = قورتيليجى. رها يافته = قورتلمش. (رها) يه بدل (رهايى) دخى قوللانيلير.

رَهائِن [ع] (رهينه) نك جمعى. (رهاين) صورتنده يازلماملى.

رَهابِنَه [ع] و

رَهابين [ع] (راهب) ك جمعى: رهابنهٔ نصارى. قدماى رهابين.

رَهْبانِيَّت [ع] راهبلك. «لا رهبانية فى الاسلام» حديث شريفنده رهبانيتدن مراد رجوليتنى ازاله ايتمك، بوينته زنجير كچيرمك، اصلا ات يمه‌مك كبى اوصاف غير معقوله ايله متصف اولمقدركه نهى بيورلمشدر.

رَهْبَت [ع] قورقه، احتراز. اكثريا (رغبت) مقابلنده ايراد اولنور: جنته رغبت، جهنمدن رهبت. رهبةً = رهبت صورتيله: رهبةً عبادت. جمعى: رَهَبات.

رَهْبَر [ف] قلاووز: «آوارهٔ هامون هزار آفت عشقز — بر عالمه دوشدككه نه ره بللى نه رهبر». رهبرى = رهبرلك.

رَهْرَو [ف] يوله كيدن، يولجى، سالك: «اى رهرو حقجوى محب حسنين اول — تحصيل رضاى شه كونينه بودر يول». رهروى = رهرولك. (راهرو) صورتنده‌ده قوللانيلير.

رَهْط [ع] بريسنڭ قوم وقبيلەسى § جاعت، كروه.

رَهْگُذار [ف] و

رَهْگُذَر [ف] كچەجك يول، كچيد: «بورهگذار نيجه يولجيلر كچيرمشدر» «بو رهگذردە هزاران سلام آلير بولنور — نابى». (راهگذار) و (راهگذر) صورتلرندە دە قوللانيلير.

رَهَل [ع] ولادت عقبندە ظهور ايدن صوڭ.

رَهْن [ع] اودنج ويا عاريت اولەرق آلنان شيئڭ برينه ويريلن شى، طوتو: «ماملك شيخم! بتون خاره رهن اولمش كبى — نديم» «جوهر عقلمى ويردم رهنه — فاضل»

رَهْنُمُون [ف] (رهبر) ه بدل قوللانيلير: «آه بيلمم نيليم يوق بر موافق رهنمون — فضولى». رهنمونى = رهنمونلق. (راهنمون) صورتندە دە مستعملدر.

رَهين [ع] رهن ايدلمش، مرهون. (قرين) مقامندە دە قوللانيلير: بوصورت رهين جواز اولەماز.

رَهينَه [ع] رهن ايدلمش شى.

رَيّا [ع] كوزل قوقو، رايحهٔ طيبه، بوى خوش: رياى صبا، رياى قرنفل.

رَياحين [ع] (ريحان) ڭ جمعى: شم رياحين.

رَيّان [ع] صويه قانمش: «بريمى عطشان ايله ريان آبكم!»

رَيْب [ع] شبهه: «مرآت جمال شاهدغيب — اولحوض جلى ايدى بلا ريب — غالب». حوادث دهر، حادثات زمان معناسندە قوللانيلان (ريب المنون) تعبيرندە (ريب) حادثه، (منون) دهر ديمكدر.

رَيْحان [ع] فسلكن. ريحانه = برطوتام، بردسته فسلكن § رزق، مدار معيشت: روح وريحان.

رَيْعان [ع] آرتمق، بركتلنمك: ريعان مزروعات §

کنجلکك اولی : موسم ریعان . ریعان شباب . یاڭ سکونیله‌ده لغتدر .

رَین [ع] برشیئی قاپلایان کیر ، پاس § کناه ایشلمکدن حاصل اولان قسوت قلب .

رِ

رِئه [ع] آق جکر . جمعی : رئات .

رِبا [ع] معامله‌ده اولان مقدار مشروعی متجاوز زیاده . آقچه ربحی کبی . رباخوار ، رباخور = ربایین .

رِباط [ع] کندیسیله بر شی باغلانه‌جق شی ، باغ : رباط محبتله یکدیکره مربوط اولان قلوب § تکیه ، منزل ، خانه ، قوناق : رباط خراب .

رِباطت [ع] قوی القلب اولمه ، قوی القلبلك . § قلب قویلکی ، قوت قلب : اصحاب رباطت . رباطت قلب .

رِبح [ع] تجارتدن قازانیلان فائده ، تجارتله اولان قازانج : ربح مشروع . ربح عظیم .

رِبقه [ع] ایلمك : ربقهٔ اسارت .

رِبّی [ع] بیکلرجه آدم ، جماعت کثیره . جمعی : ربّیون .

رِثاء [ع] و

رِثایت [ع] (رثی) ایله مترادفدر .

رِجال [ع] (رَجُل)ك جمعی : « هر حصه‌دن رجاله نسادن فزون دوشر — نابی » « قالسه راجل ینه دیر بحن رجال — سنبلزاده » . (رجل) مرد کامل ، مروتی تام معناسنه‌ده کلدیکندن (رجال)ده بومعنی کوزه‌دیلیر : رجال دولت . باب عالی رجالی . (راجل)ك جمعی‌ده اولور .

رِجْز [ع] عذاب § عبادت اصنام، بت پرستلك § جناب حقه شريك اسنادى، شرك § مادى ومعنوى مردارلق.

رِجْس [ع] عذابى مؤدى اولان عمل، فعل مكروه، كوتو ايش § عذاب § مادى ومعنوى مردارلق.

رِجْعَت [ع] كرى دونمك. اكثريا محاربه‌ده عسكرك كرى دونمسنده قوللانيلير: خط رجعت. منتظماً رجعت. رانك فتحيله‌ده لغتدر.

رِجْعَه [ع] بر ياخود ايكى دفعه تطليق ايدن كيمسه‌نك مطلقه‌سنه رجوعى. رانك فتحيله‌ده لغتدر. رجعى = رجعه‌يه منسوب: طلاق رجعى.

رِجْل [ع] آياق: رجل طاوس. غسل رجلين.

رِحال [ع] (رَحل) ك جمعى: تنظيم رحال.

رِحالَه [ع] اكر، سمر: «دوزكون اولماز رحاله خرلنك»

رِحْلَت [ع] دنيادن آخرته كوچه: دم رحلت. فى‌الاصل مطلقا كوچه معناسنه ايسه‌ده لسانمزده بويله خصوصى اوله‌رق قوللانيلير.

رِداء [ع] بلدن يوقارى‌يه مخصوص اورتو. چار، شال كبى شيلر.

رِدَّت [ع] دين اسلامدن دونمه، مرتد اولمه، مرتدلك: اهل ردت.

رِدْف [ع] قافيه‌ده آره‌لرنده برحرف متحرك بولنماق اوزره (روى) دن اول واقع اولان الف ياخود ماقبلى مضموم واو ساكنه ويا ماقبلى مكسور ياء ساكنه.

رِزْق [ع] يه‌جك، ايچه‌جك شى: «زياده قبض ايدمم رزقى مقدردن — نابى» «رزق مقسومه قناعتدر مآلى حكمتك — ضيا». مطلقا كنديسندن انتفاع اولنان شيئه‌ده اطلاق اولنور.

رِسالَت [ع] رسوللك، پيغمبرلك. رسالتپناه = حضرت پيغمبر. جمعى: رسالات. رانك فتحيله‌ده لغتدر.

رِسالَه [ع] مختصر، كوچك كتاب: رساله‌مرغوبه. § نامه، مكتوب: ارسال رساله.

رِشْتَه [ف] تل، ايپلك.

رِشْوَتْ [ع] معروف: «كيرمك اولماز بهشته رشوت ايله — فضولی». رانك فتح وضميله‌ده لغتدر.

رِضا [ع] راضی اولمه، راضيلك: تحصيل رضا. رضای طرفين. «ثابتقدم اول مركز مأمون رضاده — ضيا»

رِضْوانْ [ع] (رضا) ايله مترادفدر: رضوان‌الله. خازن جنته دخی اطلاق اولنور: «حور وغلمانی قالير كنديسنه رضوانك — فضولی»

رِطْل [ع] بر نوع اولچك. بيوك قدح معناسنده قوللانيلير: «رطل پيايی صون بزه كيتسون كوكللردن الم — نفعی». اكثريا (گران) ايله توصيف اولنور: «نشوه‌می دستمده‌كی رطل كرانم سويليور — وصفی». فتح ايله‌ده لغتدر.

رِعايَتْ [ع] كوزتمك، حرمت ايتمك: برعادته‌رعايت. برآدمه رعايت. رعايةً = رعايت صورتيله.

رِفْد [ع] عطيـه، بخشش، جائزه: رفد وفير.

رِفْعَتْ [ع] رفيعلك. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: رفعت مرتبه. رفعت مقام. «نه ديسه‌م رفعتك اول مرتبه‌دن برتردر — نابی»

رِفق [ع] ملايمت، شدتسزلك: رفق ايله معامله.

رِقّ [ع] مملوكيت، قوللق، كوله‌لك، جاريه‌لك. عبد الشهوة اذلّ من عبد الرق § مملوك، قول، كوله، جاريه.

رِقابْ [ع] (رَقَبه) نك جمعی: «اول در چاكر نواز وبنده پرور كيم ايدر — حلقه‌سن بی اختيار آزاده‌لر طوق رقاب — نفعی»

رِقاع [ع] (رُقعه) نك جمعی.

رِقَّتْ [ع] يوفقه‌لق، اينجه‌لك: رقت قلب. رقت شعر.

رِقِّيَّتْ [ع] برنجی معناسنده (رِق)ك يرینی طوتار.

رِكابْ [ع] اوزنكی: «دارا طوتار ركابنی خسرو عنان ویرر — نفعی»

رِماحْ [ع] (رُمح)ك جمعی: رماح لامعه.

رِمالْ [ع] قوم معناسنه اولان (رَمْل)ك جمعی: «عاقلك كاریمیدر عد رمال؟»

رِمايَتْ [ع] اوق، قورشون كبی شیلری آتمه‌ده ماهر اولمه، آتیجیلق: فن رمایت.

رِنْدْ [ع] عارف لا ابالی نما، روش لاابالیانه صاحبی فیلسوف، باطنی عرفان ایله مزین اولدیغی حالده ظاهری ساده كورینن حكیم: «حیاته خنده ایدن رند، كائناته كولر»

رِنْدَكْ [ع] رندجكز، رند مقلدی، ساخته رند.

رِواقْ [ع] او اوكنده‌كی سقف، صاچاق، شهنشین، قبه، كمر. رانك ضمیله‌ده لغتدر.

رِوايَتْ [ع] خبر نقل ایتمك، ایدلمك: بر حدیثی روایت. بروقعه‌نك روایتی. روایت كاذبه. روایت اخری.

رِهانْ [ع] (مراهنه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

رِياءْ [ع] كندینی متصف اولمدیغی حاللرده كوستر-مه، ساخته صورتلرده كورنمه: «زاهدلرك اطوارینه آلدانمه ریادر». عربیده (رِئاء) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رِياحْ [ع] (ریح)ك جمعی: ریاح شدیده. مُرسل‌ـ الریاح = جناب حق: «ای مظهری مرسل الریاحك — آقشامكه اویمیور صباحك — دریایه خطاب»

رِياسَتْ [ع] رئیسلك: مقام ریاست. عربیده (رئاسه) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رِياضْ [ع] (روضه)نك جمعی: ریاض خلد.

ریاضت [ع] ییوب ایچمکی آزالتمق صورتیله تربیهٔ نفس.

ریاضی [ع] ریاضه منسوب § ریاضته منسوب. بومناسبتله فن معروفه وآنك اهلنه اطلاق اولنمشدر: علم ریاضی. ریاضی برآدم. ریاضیوندن بری. ریاضیات ایله مشتغل بر ذات.

ریبت [ع] شبهه‌یه دوشمه، شبهه‌ایلك، بدگمانلق. (ریبه) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

ریح [ع] یل، روزکار: ریح طیار. ریح شدید. لسانمزده تأنیثی معتبر دکلدر.

ریخته [ف] دوکلمش، آقیدلمش: خون ریخته.

ریزان [ف] دوکیلیجی، دوکیلن: «جانان کیده رندان طاغیله می اوله ریزان — ضیا»

ریزش [ف] دوکیلش: ریزش خون شهدا.

ریزه [ف] دوکنتی، قیرنتی: ریزهٔ الماس. ریزهٔ نان.

ریسمان [ف] ایپ، اورغان: «مهری اسطرلاب ایدوب قیلمش شعاعن ریسمان — نفعی».

ریش [ف] یاره. مجروح معناسنده ده قوللانیلیر. (دلریش) کبی تعبیرلرده‌بو معنایه‌در. § صاقال: ریش سفید. ریش دراز. «آغاردی ریش سیاهم جوان آرار کزرم — سنیح». ریشدار = صاقاللی.

ریشخند [ف] استهزا ایله کولمه، صاقاله کولمه.

ریشه [ف] صاچاق، پوسکول: ریشهٔ پرده. آغاجك کوکنده اولان لیف کبی صاچاغه‌ده دینیلیر: ریشهٔ درخت.

ریق [ع] آغیز باری، صالیه. علی الریق = آج قارننه.

ریگ [ف] قوم: ریگ بیابان. ریگ روان = آقارقوم. ریکدان = ریگ قابی.

ریم [ف] ایرین: ریم جریحه.

ریمه [ف] چاپاق : ریمهٔ چشم رمد دیده .

ریو [ف] حیله: ریو دیو .

رُ

رُباعی [ع] درت حرفلی مصدر § مصدری درت حرفلی اولان فعل § درت مصراعدن متشکل بر نوع شعر .

ربع [ع] درت جزءده بر جزء ، درتده بر . ربع مسکون = کرهٔ ارضك قاره قسمی : « ربع مسکونده اولان دودهٔ شمع عصیان — بریره کلسه رخ رحته برخال اولماز — راشد»

ربوده [ف] قاپلمش ، قاپیلان : « بیلمز بیسین ربودهٔ چوکانك اولدیغم ؟ — ندیم»

رتب [ع] (رتبه) نك جمعی : رتب علمیه .

رتبه [ع] پایه ، منزلت ، درجه ، قدر: رتبهٔ عسکریه . « قلبی اول رتبه بولمش استحکام » . (رتبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

رتبی [ع] رتبه‌یه متعلق: تقدم رتبی . تشریفات رتبیه .

رُجحان [ع] اوستون اولمه ، اوستون کلمه : بر شیئك دیکر شیئه رجحانی . (رجحانیت) غلطدر .

رُجوع [ع] دونمك ، کری دونمك : جناب حقه رجوع . برسوزدن رجوع . ضمیرك رجوعی § بر نکته‌یه مبنی کلام سابقی نقض ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه : « ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی — یوق اویله دکل شاعرك آنجق آدی قالدی»

رُجوم [ع] بریسنه آتیلان طاش معناسنه اولان (رجم)ك جمعی .

رخ [ع] شطرنج ادواتندن بری . رخ الشطرنج = معتبر ، والاقدر .

رخ [ف] یاکاق: «اول رخلری ایتدی دل تخییل — کللر

آره‌سنده قالدی بلبل». مجازاً یوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

رُخام [ع] مرمر: « بیتمك هر بری بر بتكده در کیم یاراشیر — اولسه سنك دل خوباندن آکا فرش رخام — نفعی». رخامی = مرمره متعلق، مرمردن یاپلمش: هیکل رخامی.

رُخسار [ف] و

رُخساره [ف] یاکاق معناسنه اولان (رخ) مقامنده قوللانیلیر: «رخسارهٔ عشق وعشق رخسار — غالب»

رُخسوده [ف] یوزسورمش: «الك شانلی اکابری جهانك — رخسودهٔ خاك آستانك». رخسودگی = رخسوده‌لك.

رُخصت [ع] اذن: «تحمیدده عجزه ویردی رخصت — غالب»

رُذلاء [ع] (رذیل)ك جمعی.

رُستاخیز [ف] قیامت، محشر: روز رستاخیز. «مست بی پروا گچر میدان رستاخیزدن — شوقی»

رُستاق [ع] کوی، کویلر، ایل. فارسی(روستا)دن معرّبدر. رستاقی = کویلو.

رُستخیز [ف] (رستاخیز) مخففی.

رُسته [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ رسته. نورسته = یکی بتمش: نبات نورسته.

رُسغ [ع] انسان وحیوانك بیلکی.

رُسُل [ع] و

رُسلاء [ع] (رسول)ك جمعی: «سلطان رسل نبیّ اکمل»

رُسوای [ف] ناس بیننده حیثیتی قالمیان، رذیل اولان: مرتشیٔ رسوا. رسوای عالم. «فضولی رند وشبدادر همیشه خلقه رسوادر» مصراعنده اولدیغی کبی وقتیله شاعرلر

کندیلرینه عشق یولنده رسوایلق اسنادندن چکنمزلرمش. شمدی بو فداکارلقدن واز کچلدی. رسوایی = رسوایلق.

رُسُوب [ع] مایعک دیبنه چوکمک : صویه آتیلان دمیرک رسوبی.

رُسُوخ [ع] محکم، ثابت، پایدار اولمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: رسوخ اعتقاد. برقنده کسب رسوخ.

رُسُوم [ع] (رسم) ک جمعی : تحصیل رسوم. علمای رسوم. (رسومات) جمع الجمعدر.

رُشْد [ع] طوغری یول بولوب سلوک ایتمه: اهل رشد § عاقل، بالغ اولمه: اثبات رشد.

رُطُوبَت [ع] نملیلک، نمناکلک، یاشلق : رطوبت هوا.

رُعاف [ع] بورون قاناسی : منع رعاف.

رُعب [ع] قورقو، انسانی حرکت و اقدامدن آلیقویه‌جق قورقو: رعب مشرکین. استیلای رعب.

رُعُونَت [ع] بونلق، چولپه‌لق، سونه‌په‌لک § انسانه آغیر کله‌جک اوضاعده بولنمه : «ای دلبر رعنا چکیلیرمی بو رعونت؟»

رُفات [ع] چوریوب ریزه ریزه اولمش شی: عظم رفات.

رُفْت [ف] سوپورمه. (روب) ایله برلکده قوللانیلیر: رفت وروب خانه.

رُقاد [ع] اویومه، اویقو : ترک رقاد.

رُقَباء [ع] (رقیب) ک جمعی : دفع رقبا.

رُقْعَه [ع] یازی یازیله‌جق کاغد و دری پارچه‌سی § یازلمش کاغد : رفع رقعه. رقعهٔ منشآت سعدی.

رُقْیَه [ع] اوقونان افسون. رقیه‌خوان = افسونجی، اوفوروکجی.

رُکَب [ع] (رُکبه) نک جمعی.

رُکْبان [ع] (راکب)ك جمعی: کروه زکبان.

رُکْبه [ع] دیز.

رُکْن [ع] محکم اولان طرف، کوشـه، ضلع: رکن کعبه § موقعاً قوی، ثابت، متین اولان آدم: رکـن دولت. رکن مجلس.

رُکُوبْ [ع] بنمك: کمی یه رکوب. آته رکوب.

رُکُودْ [ع] راکدلك: رکود ماء. رکود هوا.

رُکُوعْ [ع] اوکه طوغری اکلمك: «معذور ابدر جنونی رکوع وسجوددن — ضیا» § نمازده بو صورتله اجرا اولنـان رکن مخصوص.

رُکُونْ [ع] جان ودلدن میل، میـل صمیمی: اهل هـوایه رکون موجب اضطراب درون اولور.

رُکُونَتْ [ع] (رکانت) ایله مترادفدر.

رُمّانْ [ع] نار. رمانی = نار رنکنده: یاقوت رمانی.

رُمُوزْ [ع] (رمز)ك جمعی. بعضاً (رموزات) صورتنده جمع الجمع یاپیلیر.

رُو ـــ ی [ف] یوز: روی خـوب. روی التفات. روی بروی، رو برو = یوز یوزه، یوزینه قارشی.

رُوٰاتْ [ع] (راوی)نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

رُوبْ [ف] سوپورمه. (رُفت) ایله برلکده قوللانیلیر.

رُوباٰهْ [ف] و

رُوبَهْ [ف] تیلکی: «روباه ایله شیر اولورمی سیان؟»

رُوپُوشْ [ف] یوز اورتوسی § یوز اورتیجی.

رُوحْ [ع] مادهٔ حیات اولان ودیعـهٔ الٓهیه. روح القدس = جبرائیل. روح الله = حضرت عیسی.

رُوحانی [ع] روحه متعلق، جسمانی دکل: ذوق

روحانی . ملك وجنه‌ده اطلاق اولنور . جمعی : روحانیون، روحانیین. اسلوب فارسی اوزره جمعی اولان (روحانیان) تخفیف ایله‌در . روحانیت = روحانیلك حالی.

رُودْ [ف] ایرماق § برنوع ساز، چنك، کمانچه § ساز کیریشی، ساز تلی .

رُودَه [ف] باغیرصاق .

رُوزْ [ف] گون. روز افزون = کوندن کونه آرتان. روزمرّه = هرکونکی.

رُوزَه [ف] اوروج : « شوبله بی تاب اولمش اول مهپاره تاب روزه‌دن — ندیم » . روزه‌دار = اوروجلو .

رُوزِی [ف] رزق، نصیب : « اکر اولمازسه پریشانیٔ زلفك روزی — حشره‌دك بار کراندر بر آووج خاك بکا — نائلیٔ قدیم » . روزی رسان = جناب حق، رزاق.

رُوزِینَه [ف] کونده‌لك ، یومیه. (یومی) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

رُؤُس [ع] (رأس)ك جمعی § معروف پایهٔ علمی .

رُؤَساء [ع] (رئیس)ك جمعی.

رُوسْتا [ف] کوی. روستایی = کویلو.

رُوشَنْ [ف] آیدین، ضیادار، رونقلی § آچیق ، بللی. روشنی = روشنلك.

رُوشَنا [ف] (روشن) ه بدل قوللانیلیر. روشنایی = روشنالق .

رُوگَرْدان [ف] یوز دوندیریجی، یوز چوریجی. روکردانی = روکردانلق. (روی کردان) دخی دینیلیر .

رُومال [ف] یوز سوریجی. رومالی = روماللك. (رویمال) دخی دینیلیر .

رُونُما [ف] یوز کوستریجی، ظهور ایدیجی § یوز کورملکی. (روی نما) دخی دینیلیر.

رُونُمُونْ [ف] برنجی معناسنده (رونما) یه بدل قوللانیلیر .

رُوی [ف] تونج. رویین = تونجدن.

رُویا [ف] بیتیجی، تنبت ایدیجی: کیاه رویا.

رُؤْیا [ع] اویقو ایچنده کوریلن کیفیت، دوش. لسانمزده تذکیر وتأنیثی مساویدر: رؤیای صادق. رؤیای کاذبه.

رُؤْیَت [ع] کورمك، کورلمك: برایشی رؤیت. هلالك رؤیتی.

رُهْبان [ع] (راهب) ك جمعی.

رُهُن [ع] و

رُهُون [ع] (رهن) ك جمعی.

زَ

زائِد [ع] آرتیق، صکره‌دن قاتیلان: حرف زائد. حروف زائده § لزوم خارجنده، لزومسز: «غیری برهان قوی وار ایسه‌ده زائددر — شناسی». (زاید) صورتنده یازلماملی.

زائِر [ع] زیارت ایدیجی، ایدن: زائر کعبه. «ای زائر اعتبار پرور — سیر ایت نه کوزل طورر شو مقبر — اکرم». (زایر) صورتنده یازلمامل.

زائِل [ع] زوال بولیجی، بولان: ظلّ زائل. حادثهٔ زائله. (زایل) صورتنده یازلمامل.

زاجِر [ع] زجر ایدیجی، ایدن: آمر زاجر.

زاحِف [ع] زحف صورتیله یوریین: حیوان زاحف. حیوانات زاحفه. بودرلو حیواناته ساده‌جه (زاحفه) دخی دینیلیر.

زاخِر [ع] طاشقین دکیزه وصف اولور: بحر زاخر. بحار زاخره.

زاد [ع] آزیق: زاد راه. «مرد راه اولمیانه زاد سفر ویرمزلر — نائلئ قدیم»

زاد [ف] (زاده) یه بدل ترکیب ایله قوللانیلیر: پری زاد. ملکزاد. نوزاد.

زادگی [ف] زاده‌لك، اصالت: ادعای زادگی.

زاده [ف] ولد، اولاد، ذریت. اکثریا ترکیب ایله قوللانیلیر: «آفتابم خاکدن رفع ایت که مردم زاده در — لا». جمعی اولان (زادگان) اصحاب اصالته اطلاق اولنور. زادهٔ طبع، زادهٔ خاطر = شعر، شعر بلیغ، سانحه.

زار [ف] اسم مکان اداتی. کثرت افاده ایدر: گلزار = گللك. لاله زار = لاله‌لك § ضعیف، نحیف: «جسم زارم خاکده پنهان اولنجه ایسترم — برزمان اولسون ضیا! عالمده نامم پایدار». بومعناده (نزار) مخففیدر. § ایکله‌ییجی، آغلایوب ایکله‌ییجی، گریان ونالان: عاشق زار. عندلیب زار § سوزشله آغلامه: «حکمت! جهانده اکلنه‌م آه وزارسز». زار زار = یانیق یانیق، حزین حزین: «ایتدیم تباعد ایایه‌رك گریه زار زار»

زارع [ع] زرع ایدیجی، زراعتله مشغول اولان، چفتجی.

زاری [ف] آغلایوب صیزلامه: زاریٔ دل. زاریٔ عاشقانه.

زاغ [ع — ف] قارغه: زاغ سیاه. «زاغ رفتارین اونوتدی کبکه تقلید ایته‌دن — لا»

زاکی [ع] صالح، صافی، خالص، پاك: صوفیٔ زاکی. صلوات زاکیه.

زال [ف] اختیار، آق صاقاللی. § رستمك پدری. (رستم زال) رستم بن زال دیمکدر: «دیسه عقباده سزا غبطه ایله رستم زال — ضیا»

زامر [ع] دودوك چالان، نیزن: زامر ماهر.

زانو [ف] دیز: «قان اوطوردی سیلیٔ افسوسدن زانولره — ندیم». زانو بزانو = دیز دیزه: «یار ایله زانو بزانو جام ایله لب برلبز — لا». زانوزن = دیز چوکن: زانوزن پیش استاد.

زانوزده = دیز چوکمش: زانوزدهٔ تعظیم.

زانی [ع] زنا ایدن ارکك. مؤنثی تخفیف ایله (زانیه) در.

زاویه [ع] کوشه § تکیه، حجره.

زاهِدْ [ع] حقیقی ویا صوری زهد ایله متصف اولان: «زاهد اولسه‌م دیر ایمش وارث پاپوش پدر — سروری»

زاهِرْ [ع] پارلاق: کوکب زاهر. طرف زاهر الشرف. نجوم زاهره.

زاهِقْ [ع] مضمحل اولیجی، محو اولیجی: باطل زاهق اولور.

زاهِلْ [ع] اضطرابی سکونه مبدل اولمش اولان: شخص زاهل. قلب زاهل.

زَبانْ [ف] دیل: زبان شیرین بیان. زبان فارسی. زباندراز = دیلی اوزون، اطالهٔ لسان ایدن. زبانزد = لاقیردی آره‌سنده مستعمل اولان: «اول کونه زبانزد سوزی کیم بولمغه قادر؟ — نابی»

زَبانَه [ف] ترازو وسائره دیلی. § آتش یالینی، آلو: «سوز کیم زبانمه کله کویا زبانه‌در — شیخ الاسلام یحیی»

زَبانی [ع] اهل جهنمی آتشه آتمغه مأمور اولان عذاب ملائکه‌سندن هر بری.

زَبانِیه [ع] زبانیلر، ملائکهٔ عذاب. تشدید ایله غلطدر.

زَبَدْ [ع] کوپوك.

زَبَرْ [ف] اوست. زبرین = اوستده‌کی: لب زبرین = اوست دوداق. زبردست = الی اوستون، غالب: «ای زبردست زبردست آزار — سعدی»

زَبَرْجَدْ [ع] زمرد نوعندن معروف جوهر.

زَبُورْ [ع] کتاب، مکتوب § حضرت داوده (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی: زبور شریف.

زَبُونْ [ع — ف] ضعيف، قوتسز. زبونكش = مدافعه‌يه اقتداری اولميانی ازن: لئيم زبونكش.

زَبِيبْ [ع] قوری اوزوم § قوری انجير. ضرب الحبيب زبيب.

زَجّاجْ [ع] صيرچه ايشلين، شيشه‌جی، جامجی.

زَجْرْ [ع] كرك سس ايله، كرك سسسز اوله‌رق منع ونهی ايتمك، ايدلمك: زجر اهل تجاوز. برمتجاوزك زجری.

زَحفْ [ع] آياقلرينی سوريه‌رك يورمك § امكله‌مك: زحف صبی.

زَحْمَتْ [ع] صيقشمه، صيقلمه، صيقنتی: «رحم قيلدنك خلقه افغانكله زحمت ويرمدك — فضولی»

زَحِيرْ [ع] ايچ آغريسی.

زَخّارْ [ع] پك طاشقين دكيزه وصف اولور: بحر زخار.

زَخارِفْ [ع] (زُخْرُف) ك جمعی. آرايش وآلايشه اطلاق اولنور: زخارف دنيويه.

زَخْمْ [ف] ياره: زخم تيغ. زخمين، زخمناك = ياره‌لی.

زَخْمَه [ف] ساز چاله‌جق آلت، تازنه.

زَرْ [ف] سكه‌لی، سكه‌سز آلتون. مطلقا آقچه معناسنده ده قوللانيله‌بيلير.

زَرابِیّ [ع] (زِربی) نك جمعی. بساط فاخر، مفروشات نفيسه. تعبير قرآنی اولان (زرابیّ مبثوثه) ده (مبثوثه) يايلمش ديمكدر.

زَرافَه [ع] معروف بوينی اوزون، اوك آياقلری آرد آياقلرندن يوكسك حيوان. تشديد ايله ده لغتدر: «زرافه‌يه بكزردی ككز كركدن اولسون! — نفعی»

زَرّاقْ [ع] مرائی، رياكار، ريا معتاد: زاهد زراق.

زَرْدْ [ف] صاری: روی زرد. زردی = صاریلق، صفرت.

زَرْدْاٰلُو [ف] معروف میوه.

زَرْعْ [ع] تارلایه، یره تخم صاچق، صاچلمق، اکمك، اکلمك: زرع حبوبات. تخمك زرعی § اکلمش اکین: زرع سرنما.

زَرْقْ [ع] ریا، نمایش عابدانه، حیلهٔ صوفیانه.

زَرْقَاْءْ [ع] (ازرق) ك مؤنثی. § کوك کوزلو قادین. (زرقاء الیمامه) حدت باصره ایله مشهور یمامه‌لی برقادیندر. « ابصر من زرقاء الیمامه » مثلدر.

زَرْگَرْ [ف] قویومجی: « قدر زر زرکر شناسد قدر کوهر کوهری — لا». زرکری = زرکرلك.

زَرّینْ [ف] آلتوندن، آلتوندن یاپلمش: خاتم زرین § آلتون کبی صاری وپارلاق: تار زرین. ضیای زرین.

زَعْفَرَانْ [ع] معروف: « زعفران نوع نباتك خواجه نصر الدیندر — نابی ». زعفران الحدید = دمیر پاسی. زعفرانی = زعفران کبی، زعفران رنکنده: رنك زعفرانی.

زَغَنْ [ف] چایلاق: زاغ وزغن.

زَفِیرْ [ع] کوکس کچیرمه.

زَقُّومْ [ع] معروف آغاج جهنمده برآغاج § اهل جهنمك طعامی.

زَکَاْءْ [ع] اهل صلاح اولمه، صلاح حال: ذکا ایله زکایی جمع ایدنلر دارینده مسعود اولورلر.

زَکَاْتْ [ع] انسانك مالندن وجه شرعی اوزره اخراج وانفاق ایلدیکی مقدار معین: « هپ کندینه چکدی زر اصحاب زکاتی — ثابت»

زَکِیّ [ع] اهل صلاح، صالح، دیندار: ذکیٔ زکی.

زَلَاْزِلْ [ع] (زلزله) نك جمعی: زلازل مشهوره.

زَلْزَلَه [ع] ایرغالانمه ، صاللانوب صارصلمه : زلزلهٔ شدیده. اکثریا حرکت ارض معناسنده قوللانیلیر: « بر ولوله سقف آسمانده — برزلزله سطح خاکدانده — غالب » . زلزلة الساعه = قیامت زلزله‌سی. فی‌الاصل ایرغالامق معناسنه‌در.

زَلَقْ [ع] و

زَلْقَه [ع] سورچه ، آیاق قایمه: دوچار زلقه.

زَلَّه [ع] سورچوب قایمه : زلة القدم § خطیئه، جنحه، بادره ، جزئی کناه: بعض انبیادن زله صادر اولمشدر. جمعی: زلات .

زَمانْ [ع] آز، چوق وقت : مرور زمان .

زَمانه [ف] وقت، دور. اکثریا زمان فساد آمیز مقامنده ایراد اولنور : ابنای زمانه. « لال ایتدی بنی شیوهٔ بی جای زمانه — نفعی » « زمانه خلقی بی وفا — نه‌در بو چکدیکم جفا ! »

زَمْزَمْ [ع] کعبهٔ معظمه قربنده‌کی معروف قویونك صویی: بئر زمزم. « بر رشحه دیوب بچاه زمزم — غالب» « درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر — باقی». فی‌الاصل چوق صو معناسنه‌در .

زَمْزَمَه [ع] ازکیلی آواز ، متموج نغمه، ترانهٔ منعکس: زمزمهٔ آب روان. زمزمهٔ کهسار. زمزمهٔ مطرب . « بلبللره کیم ایلدی تعلیم زمزمه؟ — ضیا»

زَمِسْتانْ [ف] قیش ، قیش موسمی : « زمستان کلدی حکم زمهریر ایردی جهان اوزره — ضیا». (زم) برودت معناسنه‌در .

زَمَنْ [ع] (زمان) ایله مترادفدر. آز قوللانیلیر .

زَمْهَرِیرْ [ع] پك صوغق، شدت برد ، برد شدید § قیش موسمنك الك صوغق قسمی: « دینلسه کندینه شایسته زمهریر مجسم! »

زَمِینْ [ف] یر ، ارض ، کرهٔ ارض: روی‌زمین. زمین حجاز. زمین خانه. کرهٔ‌زمین. «یك

ييل ياشامه‌ك نه جهان بو — كردش بو زمين بو آسمان بو — ضيا» § اوزرينه ديكر رنكلر نقش اولنان رنك اصلى : زمينى آسمانى برلوحه § طرز بيان، اسلوب افاده : «شمشير طبع ايله آچدم بو زمينى راغب! » «زمان مساعداولنجه زمين قولاى بولنور». نوزمين = يكى زمينلى: «سويليه‌لم بز دخى برغزل نوزمين»

زَنْ [ف] قارى، قادين، زوجه: زن خوشخوى. زن مرد- افكن § اورمق معناسنه اولان (زدن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: شمشيرزن = قيليج اوريجى.

زَنَابِير [ع] (زُنبور) ك جمعى: مهاجمهٔ زنابير.

زَنَابِيل [ع] (زنبيل) ك جمعى.

زَنَادِقَه [ع] و

زَنَادِيق [ع] (زنديق) ك جمعى: تفوهات زنادقه. تضييق زناديق.

زَنَانِير [ع] (زُنّار) ك جمعى: قطع زنانير.

زَنْبَق [ع] معروف چيچك: «بوكا زنبق صيغارمى قيل انصاف! — لا»

زَنْبِيل [ع] معروف: زنبيللى على افندى. فى‌الاصل كسر زاى ايله‌در.

زَنْج [ع] قاره‌لر ديديلن اسود اللون طائفه § بونلرك مملكتى، سودان.

زَنْجَبِيل [ع] زنجفيل § شراب.

زَنْجِى [ع] زنج طائفه‌سندن هربرى: غلام زنجى. جاريهٔ زنجيّه.

زَنْجِير [ف] زنجير. زنجيرى = زنجير ايله باغلانمغه لايق دلى.

زَنْخ [ع] و

زَنْخْدَان [ف] چكه، اكك: «لب تشنهٔ حيرته زنخدان — پيمانهٔ سيم آب حيوان — غالب»

زَنْد [ع] چاقماق.

زَنْدَقه [ع] حشری، آخرتی، واجب الوجودی انکار ایتمه، دینسز اولمه، دینسزلك، زندیقلق.

زَنْك (ف) پاس: «صیقل اور اوس آئنه‌که پر زنك المدر — روحیٔ بغدادی». § قاره‌لر مملکتی، سودان. (زنج) بوندن معربدر. بومعناده (زنکبار) زیاده قوللانیلیر.

زَنْگار [ف] برنجی معناسنده (زنك)ایله مترادفدر: «آینهٔ درونکی زنکار قاپلامش»

زَنْگُلْ [ف] و

زَنْگُلَه [ف] و

زَنْگُولْ [ف] چاك، چینغیراق، دف بولی. حکیم شفایی مشهور مؤمن خان هجونده «بابای کله زنکله جنبان بکجارفت؟» دیمشدر.

زَنْگی [ف] زنجی: «موی زنکی کبی قارمه قاریشیق»

زَنیم [ع] بر قومه صکره‌دن قاتیلان، فی‌الاصل آنلردن اولمیان: زنیم ذمیم § دنائتله مشهور اولان فرومایه، لئیم معروف.

زَوائِدْ [ع] (زائده)نك جمعی: زیاده، فضله شیلر. (زواید) صورتنده یازلمامل‌ی.

زَوائِلْ [ع] (زائله)نك جمعی: زوال بولیجی شیلر. (زوایل) صورتنده یازلمامل‌ی.

زَوالْ [ع] یرندن آیریلوب کیتمه، بیتوب کیتمه: «هر کمالك زوالی وار مطلق — کل شئ یزول الا الحق — فیضی» § کونشك وسط فلکدن، نصف‌نهاردن غروب سمتنه میلی: وقت زوال.

زَوایا [ع] (زاویه) نك جمعی: زوایای صوامع.

زَوْج [ع] چفت، تك دکل: زوج وفرد § دیشی وارکك اش، بر چفتدن هربری. فی الاصل قاری قوجه‌دن هر برینه

اطلاق اولنور. تصریح تأنیث ایچون قاریٔه (زوجـه) دخی دینیلیر. لسانمزده (زوج) علی الاطلاق ذکر اولنـدقده ارکك مقصود اولور. جمعی اولان (ازواج) لسـانمزده (زوجلر) معناسـنده‌ده قوللانیله‌بیله‌جکندن (زوجه) نك جمعنـده اکثریت اوزره (زوجات) دینیلیر. قرینه بولندیغی حالده (زوجات) ه بدل (ازواج) دیمکده بأس یوقدر. زوجین = دیشی ایله ارکك، بر چفت.

زَوْجَه [ع] (زوج) ه باق.

زَوْجِیَّتْ [ع] زوجلك و یا زوجه‌لك، اشلك.

زَوْرَقْ [ع] قایق، اوفاراق صندال. زورقچه = کوچك زورق.

زَهَادَتْ [ع] زاهدلك، زهد ایله اتصاف.

زَهْدَانْ [ف] دول یاتاغی، رحم. (زه) دول معناسنده‌در.

زَهْرْ [ف] معروف. ترکجه‌سی (آغو) در. مشـهور نسیمی «سـندن آیری دوشدیکم آغولر ایچیردی بکا» دیمشـدر. زهراب، زهرابه = زهرلی صو، سملی مایع. زهر خند = آجی آجی کولمه، خندهٔ منفعلانه. زهر دارو = پان زهر.

زَهْرَاءْ [ع] (ازهر) ك مؤنثی. چهره‌سی هم کوزل هم آق، براق، پارلاق اولان خاتون. حضرت فاطمه‌یه (رضی الله تعـالی عنها) بو جهتله وصف اولمشدر.

زَهْرَه [ع] چیچـك. زهرة الدنیا = دنیانك رونق ولطـافتی. قرآن کریمده «زهرة الحیوة الدنیا» واقع اولمشدر.

زَهْرَه [ف] جـکره ملاصق اولان اود: «نعره‌سندن چاك اولوردی زهره‌لر» § جسـارت، جرأت: «اقتحـام ایتمکه زهره‌سی یوق»

زُهُوقْ [ع] (زاهق) ایله مترادفدر. ان الباطل کان زهوقاً.

زَهِی [ع] نه خوش! نه کوزل!: «تعالی الله زهی

رخش همایون هما سایه! — نفعی» § نه غریب! نه عجیب!: «زهی تصور باطل! زهی خیال محال! — احمد پاشا»

زَیْت [ع] زیتون یاغی.

زَیْتُون [ع] معروف میوه: شجرهٔ زیتون. آغاجنه‌ده اطلاق اولنور. زیتونی = زیتون رنکنده.

زَیْغ [ع] و

زَیَغان [ع] میل ایتمه. اکثریا سوء میل مقامنده ایراد اولنور: زیغنکاه. زیغان قلب. § قاماشمه: زیغ نظر. زیغان بصر. § حق واستقامتدن عدول ایتمه: زیغان حاکم.

زَیْف [ع] مغشوش، قلب آقچه: نقد زیف.

زَیْن [ع] زینت. باقینك «هنکام شبکه کنکرهٔ قصر آسمان — زین اولمش ایدی شعله‌لنوب شمع اختران» بیتنده اولدیغی کبی (مزیّن) معناسنده قوللانلماز اولمشدر.

زِ

زِبْر [ع] مکتوب § کتاب.

زِحَاف [ع] شعرده اثبات وجود ایتمسی لازم کلن حرفك سقوطی. عیوب شعردندر: «اولدر اغیاری وبالی وارسه صار (یار) بوینه — واصف». جمعی: زحافات: «اسلافده کرچه وار زحافات — ضیا»

زِحَام [ع] غلبه‌لك، صیقیشیقلق: زحام ناس. «کوك صو برناخوش هوا شمدی چبوقلو پك زحام — ندیم»

زِرَاعَت [ع] اکینجیلك، چفتجیلك. مصدر اولان (زرع) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

زِرْنیخ [ع] و

زِرْنیق [ع] معروف مخلوط.

زِرِه [ف] اکثریا دمیردن یاپیلان معروف جنك لباسی: فاتح محارباتده زره کییر ایدی. زره پوش = زره کیین، زرهلی.

زِشْت [ف] چرکین: روی زشت. کار زشت. زشتی = زشتلك: زشتئ چهره. زشتئ اعمال.

زِفاف [ع] کلینی یاخود کویکیی کردکه قویمه، کلینك یاخود کویکینك کردکه کیرمسی: اجرای رسم زفاف. لیلهٔ زفاف.

زِفْت [ع] معروف قاره ساقیز.

زِلْزال [ع] (زلزله) ایله مترادفدر: زلزال شدید. فتح ایله‌ده لغتدر.

زِمام [ع] یولار: تسلیم زمام. زمامدار = یولار النده اولان: زمامداران امور.

زِناد [ع] (زَند)ك جمعی.

زِنْدان [ف] حبسخانه، جانیلر حبسخانه‌سی. (زندانی) زندانجی و زندانده محبوس اولان معنالرنده قوللانیلیر.

زِنْدَگانی [ف] حیات، تعیش، معیشت: مدار زندگانی.

زِنْدَگی [ف] زنده‌لك، دیریلك، حیات.

زِنْدَه [ف] دیری، حیاتده، تندرست، چویك.

زِنْدیق [ع] آخرته، ربوبیته اینانمیان.

زِنْهار [ف] (زینهار) مخففی: «زنهار غافل اولمه سنی امتحان ایدر!» — باقی»

زِه [ف] کیریش، یای کیریشی § شریت، قایطان § برشیئك کنارینه چکیلن خط.

زِیّ [ع] هیئت، قیافت، قیلیق: زیّ علما. (زیٔ) صورتنده استعمالی غلطدر.

زِیادَه [ع] چوق، آرتیق.

زِیارَتْ [ع] كورمكه كیتمك ، كورشمكه كیتمك ، كیدلمك : زیارت احبا . اخوانك زیارتی § تبرك قصدیله برشیئه تقرب : « زیارت ایلدم برتار پاك خرقۀ پیری — اسرار »

زِیانْ [ف] ضرر § حیاتده ، یاشامقده اولان : پیرزیان .

زیبْ [ف] زینت .

زیبا [ف] یاقیشیقلی ، رونقلی : روی زیبا . جامۀ زیبا . زیبایی = زیبالق .

زیبَقْ [ع] جیوه .

زیبَنْدَه [ف] (زیبا) مقامنده قوللانیلیر .

زیجْ [ع] علم سیر كواكب كتابی . (زایجه) بوندن مأخوذدر .

زیرْ [ع] طنبور كبی چالغیلرك اینجه تلی . نغمینك « حافظ اولور لب بسته دم خامه م ایدنجه زیر وبم » مصراعنده یا (لب) یاخود (دم) حشودر .

زیرْ [ف] آلت ، آشاغی : زیر پای . زیر اداره . زیرین = آلتده كی ، آشاغیكی : لب زیرین .

زیرا [ف] تعلیل اداتی : « اوقو زیرا اوقومق نافعدر » . (كه زیرا) و (زیرا كه) صورتلرنده قوللانلمالی .

زیرْدَسْت [ف] الی آلتنده ، حكمنده ، تبعه‌دن . بو معناده اضافتله استعمالی طوغری دكلدر .

زیرَكْ [ف] عاقل ، ذكی ، قورناز . زیركی = زیركلك .

زیرَه [ف] كمون ، كیمون .

زینَتْ [ع] سوس ، بزه‌ك ، طوناق : زینت عظمی .

زینْ [ف] اكر : زین زرین .

زیوَرْ [ف] (زیب) ایله مترادفدر .

زینْهارْ [ف] صاقن ! امان ! (زنهار) زیاده قوللانیلیر .

زُ

زُبْدَه [ع] خلاصه، اڭ منتخب: زبدهٔ افکار. زبدهٔ اشعار.

زُبُرْ [ع] کتاب و مکتوب معناسنه اولان (زبور) ڭ جمعی.

زُجاجْ [ع] و

زُجاجَه [ع] صیرچه، جام، شیشه، قدح. زجاجی = صیرچه‌جی، صیرچه‌دن.

زُحَلْ [ع] معروف ییلدیز.

زُخْرُفْ [ع] یالدیز، سطحی نمایش، ساخته زینت.

زُرّاعْ [ع] (زارع) ڭ جمعی.

زُرُوعْ [ع] اکلمش اکین معناسنه اولان (زرع) ڭ جمعی: زروع مصفرّه.

زُعْمْ [ع] ظن مرجوح، ظن فاسد: «سن‌ده زعمکجه شاعر اولمشسین!». زعمیّات = زعمه متعلق خصوصات.

زُقاقْ [ع] صوقاق.

زُکامْ [ع] نازله، نزله. تشدید ایله غلطدر.

زُلالْ [ع] صافی، خفیف، صوغق، کوزل صو.

زُلْفْ [ع] کوزل یوزڭ ایکی جهتندن صارقان صاچ.

زُلْفَه [ع] اوفاق صاچاق: زلفهٔ الف. زلفهٔ علم.

زُلْفی [ع] تقرب، قربت، درجه، منزلت.

زُلَیْخا حضرت یوسفڭ (علیه السلام) زوجه‌سی. عربیده (زَلیخا) دینیلیر.

زُمَرْ [ع] (زُمره) نڭ جمعی: زمر اهل نار.

زُمُرُّدْ [ع] معروف یشیل طاش. زمردی، زمردین = زمرد کبی، زمرد رنکنده:

نباتات زمردین. محاورانده (زمرد) صورتنده تلفظ اولنور.

زنار [ع] معهود پاپاس قوشاغی: قطع زنار.

زوار [ع] (زائر) ك جمعی: زوار بیت المقدس. زوار مریض.

زود [ف] تیز، چابوق. زودی = زودلك.

زور [ع] یالان، یالان سوز: قول زور. شاهد زور. «کندی شاهد اوده واحد اوده زور — لا»

زور [ف] قوت: زور بازو § جبر: زور ایله.

زهاد [ع] (زاهد) ك جمعی: «زهاد ایچنده معنیٔ زهدی بیلنمی وار؟»

زهد [ع] دنیایه رغبت ایتمه‌مه، پرهیزکارلق: «بن سنك زهدیکه ای شیخ دکشمم کنهم — نورس‌قدیم» «ایدرسه زهد صاتوب صورت ریا اظهار — ندیم»

زهره [ع] معروف ییلدیز.

زهور [ع] پارلدامه: زهور زهره.

زهوق [ع] مضمحل اولمق، محو اولمق، حکمی قالمامق: زهوق باطل.

زیوف [ع] آقچه‌قلب، مغشوش اولمه. (زیف) ك جمعی‌ده اولور. بو صورتده قلب، مغشوش آقچه‌لر معناسنه کلیر.

ژ

ژاژ [ف] و

ژاژه [ف] باطل، بی ادبانه سوز، هذیان. ژاژخا—ی = اوبولده سوزلر سویلین، هذیانجی.

«مبتدیان هرزه‌کرد منتهیان ژاژ خا — فیضیٔ هندی»

ژاله [ف] چی: «ژاله‌می دوشدی ورق آلمه؟ — آغلادیمی یوقسه فلك حالمه؟»

ژَرْف [ف] و

ژَرْفا [ف] درين: دریای ژرف. نهر ژرفا. (ژرفا) صویك درین یری معناسنده‌ده قوللانیلیر: ژرفای دریا. ژرفی = ژرفلك.

ژَنْدَه [ف] یامه‌لی، اسکی، اسکی پوسکو. ژنده پوش = ژنده کیین: درویش ژنده پوش.

ژَنْك [ف] (آژنك) مخففی.

ژَنْگَلَه [ف] حیوانده چاتال طیرناق § چاتال طیرناقلی حیوان.

ژِ

ژِیان [ف] خشملی، قیزغین، کوکره‌مش. اکثریا ارسلانه وصف اولور: «ای سباع مفازهٔ کنعان — کرك وببر وپلنك وشیر ژیان — حمد الله»

ژِیوَه [ف] جیوه.

ژُ

ژُولیدَه [ف] بربرینه کیرمش، طاغینیق، قارمه قاریشیق. اکثریا صاچه وصف اولور: موی ژولیده.

سَ

سائِبَه [ع] دابهٔ مهمله، باشی بوش براقلمش حیوان.

سائِر [ع] باقی، باشقه، غیری: سائر مواد. موادّ سائره. § یوریینجی، یورین: ابر سائر. سحابهٔ سائره. (مَثَل سائر) تعبیرنده مشهور دیمکدر: «بیستونی زور فرهاد ایلدی سائر مثل — راغب»

سائره [ع] اشخاص، اشیاء، موادکبی محذوف جمعلره صفت اوله‌رق قوللانیلیر . دائما معطوف اوله‌جغندن (و) سز ایرادی جائز اولماز : احمد، محمد و سائره. صراحی، برداق وسائره. ادبیات، حکمیات وسائره.

سائغ [ع] بوغازدن قولایلقله کچن یه‌جك وایچه‌جك: طعام سائغ . شراب سائغ. اطعمهٔ سائغه. اشربهٔ سائغه .

سائق [ع] سوق ایدیجی، ایدن: «سوبسو سوق ایلین هپ سائق تقدیر در — راغب»

سائقه [ع] سوق ایدن حالت، کیفیت. موصوفی دائما محذوف اولور: سائقهٔ حدتله ایلری کیتمش. (سائقهٔ شوق) کبی تعبیرلری طوغری‌عد ایتمیوب‌ده (سائق شوق) دیمك صرف وهمدن ایلری کلیر. (حدت)ده‌کی تأنیثك، (شوق) ده‌کی تذکیرك (سائقه) یه تعلقی یوقدر. بونکله برابر (سائق شوق) دخی دینیله‌بیلیر.

سائل [ع] دیلنجی § صوریجی، صوران: سائل ایله مجیب § آقیجی، آقان: دم سائل .

سائمه [ع] کندی باشنه اوتلاغه، چاییره صالیویرلمش حیوان وحیوانات.

سابح [ع] صوده یوزیجی، یوزن: شخص سابح . حوض سابح .

سابحه [ع] کمی . جمعی : سابحات.

سابع [ع] یدنجی: جلد سابع. دفعهٔ سابعه .

سابق [ع] کچیجی، کچن، ایلرله‌ییجی، ایلریله‌ین: سال سابق. سنهٔ سابقه. مأمور سابق. سابقا = اولدن .

سابقون [ع] و

سابقین [ع] (سابق)ك جمعی. ایلریده بولنان ذوات کرام، اکابر دین، اعاظم امت: «همعنان سابقون اولمق تمناسنده‌در»

ساتر [ع] اورتیجی، اورتن: ساتر مکشوف. ساتر عیب . لحاف ساتر. البسهٔ ساتره .

ساجِدْ [ع] سجده ایدیجی، ایدن: عابد ساجد. جماعت ساجده.

ساحِرْ [ع] سحر ایدیجی، ایدن: ساحرۀ ساحر. شاعر ساحر. جمعی: ساحرون، ساحرین.

ساحِرَه [ع] (ساحر)ك مؤنثی: فاجرۀ ساحره. جمعی: ساحرات: ساحرات النساء.

ساحِلْ [ع] صو کناری، یالی: ساحل دریا. ساحل نهر.

ساحَه [ع] عرصه، میدان، حولی، دوزو ککیش یر. (ساحت) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

ساخْتَگی [ف] ساخته‌لك: ساختگی اطوار. التزام ساختگی.

ساخْتَه [ف] یاپمه، قلب، کوسترشدن عبارت: «برکونده دوام ایتدیمی ساخته ماتم؟ — پارنی»

ساخِطْ [ع] پك کوجنوب غضبناك اولان: آمر ساخط.

سادات [ع] (سیّد)ك جمعی. (سادات)جمع الجمعیدر: سادات کرام.

سادِسْ [ع] آلتنجی: قسم سادس. لیلۀ سادسه. سادساً = آلتنجی درجه‌ده اوله‌رق.

سادَگی [ف] ساده‌لك: سادگی لباس. سادگی افاده.

سادَه [ف] نقشسز، زینتسز، کلفتسز: البسۀ ساده. افادۀ ساده § مخلوط دکل: ساده قهوه § یالکز: «ساده سنسین نقش لوح خاطرم». ساده دل = یورکی تمیز، قورناز دکل، بون. (ساده لوح) ده دینیلیر: سودای ساده لوحانه. بومقامده سادهجه (ساده)دخی قوللانیله بیلیر: «سن هنوز ای ساده اول مضمونی ادراك ایتمدك — فضولی»

ساذَجْ [ع] (ساده) دن معرّبدر: «سوز برنفس ساذج بی رنکدر اما — برهمزن صورتکدۀ کون ومکاندر — عونی»

سارّ [ع] سرور ویریجی، ویرن: پیام سار. اخبار ساره.

سارا [ف] خالص: عنبر سارا.

ساربان [ف] دوه‌جی.

سارق [ع] خرسز.

ساری [ع] سرایت ایدیجی، ایدن: فیض ساری. ساری خسته‌لك. علت ساریه.

ساز [ف] چالغی آلتی، چاله‌جق چالغی § معروف چالغی: «آلوب دستکه سازیکی چال براز — عزت ملا». یاپیق، ایتمك معناسنه اولان (ساختن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خاطرساز = کوکل یاپیجی. ناساز = اویغونسز، مناسبتسز: همراه ناساز. طالع ناساز. ناسازی = ناسازلق.

سازکار [ف] اویغون، موافق: بخت سازکار. سازکاری = سازکارلق: سازکاری طالع.

سازنده [ف] اینجه چالغی چالان، اینجه چالغیجی: سازنده جمعیتی. «فصل منفور اولورمی عالمده — ایکی سازنده‌نك نزاعی کبی؟» § یاپیجی، تطبیب ایدیجی: «مطرب! ینه همدم رباب اول — سازندهٔ خاطر خراب اول»

ساطع [ع] ظاهر ومرتفع اولان، میدانه چیقوب یوکسلن: برق ساطع. علم ساطع. انوار ساطعه. رایات ساطعه.

ساطور [ع] بیوك قصاب بیچاغی § ات قییمقده قوللانیلان معروف آلت قاطعه. نائلیء قدیمك «وقف قربانکه عشق ایدی کوکل، بیلمز ایکن — دست قصاب اجل قبضهٔ ساطور هنوز» بیتنه ثقلت ویرمشدر.

ساعت [ع] معروف وقت بیلدیرن آلت: جیب ساعتی § معروف جزء وقت، آلتمش دقیقه‌دن عبارت زمان § وقت حاضر، وقت، آن: «سنك دشمنله پیکار ایتدیکك ساعت قیامتدر — نفعی». جمعی: ساعات § قیامت: اشراط ساعت. قیام ساعت.

ساعد [ع] بیلك: ساعدسیمین.

ساعی [ع] چالیشیجی، چالیشان: «تحصیل علومه

اولدی ساعی» § یورییجی، سرعتله یورییجی، یوریین: «ساعیٔ راه راست الداعی — ساعی». بو ایکی معناده (سعی) دن مشتقدر § قوغجیلق ایدیجی، ایدن: ساعیٔ پرمساعی. بو معناده (سعایت) دن مشتقدر. غلط اوله‌رق (سابی) دینیلن شخصه‌ده (ساعی) دینیلیر: «ساعی دکلز، آغیر آغیر کیت»

ساغر [ف] قدح: ساغر زرّین. ساغر گلفام. «کنار ساغره یازمش بو بیتی پیر مغان — ضیا»

سافر [ع] سفر ایدیجی، ایدن، سفر حالنده بولنان، سفربر: مرد سافر. قافلهٔ سافره. عساکر سافره.

سافل [ع] آشاغی، آلچاق: طرف سافل. فکر سافل. شخص سافل. «انیس سافلین اولماز دل بیدار عالیدر»

ساق [ع] اینجیك، بالدیر: ساق انسان. ساق حیوان. ساق سمین. سائر شیلرك بالدیر مقامنده بولنان طرف اسفلنه‌ده اطلاق اولنور. ساق شجر. ساق نبات. ساق عرش.

ساقط [ع] دوشیجی، دوشن: حکم ساقط. احجار ساقطه. اعتباردن ساقط.

ساقه [ع] (سائق) ك جمعی. عسکرك کریدن کلن، دمدار طاقمی: ساقة الجیش.

ساقی [ع] قدح صونان: «اوراسن ساقیٔ کلچهره‌نك ابرامی بیلیر — نابی»

ساقیه [ع] (ساقی) نك مؤنثی. جمعی: ساقیات: «نیچون اولسون بنات بسته‌نقاب — بزم اعداده ساقیات شراب؟». باغچه، تارلا صولامق ایچون آچیلان جدول وصو دولابی معناسنه اولان (ساقیه) نك جمعی (سواقی) در.

ساکب [ع] دوکیلیجی، دوکیلن: دمع ساکب. ماء ساکب. میاه ساکبه.

ساکت [ع] سکوت ایدیجی، ایدن: شخص ساکت. زبان ساکت. جماعت ساکته.

ساكِنْ [ع] حركتسز اولان، حالی اوزره طوران: هوای ساكن § كندی حالندهاولان: ساكن آدم§ اوطوریجی، اوطوران: فلان محلهده ساكن § حركهسز، جزملی: حرف ساكن. حروف ساكنه.

سالْ [ف] ییل: سال سابق. سالجدید. سالخورده = پك اختیار، چوق یاشلی.

سالارْ [ف] باش، سركرده: سالارقوم. سالارسپاه.

سالِبْ [ع] سلب ایدیجی، ایدن: سالب آرام.

سالِفْ [ع] كچن، كچمش: ذكری سالف. سالف الذكر. دور سالف. اعصار سالفه.

سالِكْ [ع] سلوك ایدیجی، ایدن: «سالك مسالك صواب اولهلم» «باشقه طریقك اولهلم سالكی» § برطریقت علیهیه منتسب اولان: طریقت مولویه سالكی.

سالِمْ [ع] سلامت ایله متصف اولان: خطادن سالم. عیبدن سالم. سالماً = سلامت ایچنده اولهرق: «سالماً واصل اولدیلرمی؟ دیدم — دیدی: كیمدر او سالماً بیلمن!»

سالُوسْ [ف] ریا: ترك سالوس. § ریاكار: صوفیٔ سالوس.

سامانْ [ف] طاقم، اسباب، ترتیب، انتظام، انتظام حال: «بوزدی سامانمی بر بیلمدیكم لفظ سقیم — نورس افندی»

سامِحْ [ع] سماحتلی، سماحت ایله متصفاولان: صالح سامح.

سامِعْ [ع]ایشیدیجی،ایشیدن: كوش سامع. شخص سامع § دیكلهییجی، دیكلهین. جمعی: سامعون، سامعین.

سامِعَه [ع] انسانده ایشتمه قوتی،ایشیدیجیقوت. (قوهٔ سامعه) دخی دینیلیر.

سامَّه [ع] زهرلی حیوانه اطلاق اولنور.

سامی [ع] (عالی) ایله مترادفدر. استعمالجه بینلرنده فرق بولنور: امر سامی. رتبهٔ سامیهٔ وزارت.

سانح [ع] سنوح ایدیجی، ایدن: فکرسانح. افکار سانحه.

سانحه [ع] سنوح ایدن فکر، سوز: «بر سانحه نك اولمسی حقیله مجل — اولمقله اولور سبك ومؤداسی مکمل». جمعی: سانحات: «سویله خامه م! سانحات عشق پنهان قالمسون»

ساهر [ع] کیجه لری دائما او- یانیق طوران، مبتلای سهر: عاشق ساهر. پاسبان ساهر. جاریهٔ ساهره.

ساهره [ع] یر، یر یوزی. § قیامتده تجدید بیو- ریله جق ارض § بیابان: ساهرهٔ خالیه.

ساهور [ع] کیجه وقتی اویانیق اولمه، کیجه اویانیقلغی § آی آغیلی، هاله.

ساهی [ع] سهو ایدیجی، ایدن: حافظ ساهی. محرر ساهی.

سایبان [ف] کولکه لك § بیوك چادر. (مستظل) مقامنده استعمالی غلطدر. (سایه بان) صورتنده ده یازیله بیلیر.

سایس [ع] آتك تیمار وسائره- سیله مشتغل آدم، سیس.

سایه [ف] کولکه: «نوردن بر سرودر دوشمن زمینه سایه سی — ذاتی» § حمایه، صیانت.

سب [ع] سوکمك، سوکوب صایمق. سبّك من بلغك = سکا سوکن تبلیغ ایدندر.

سبا [ع] بلقیسك یمنده وقتیله بك معمور اولان شهری: «ای هد هد امید سبادنمی کلیرسین؟ — نابی». (سبأ) دخی دینیلیر.

سبائك [ع] (سبیکه) نك جمعی. (سبایك) صورتنده یازلماملی.

سبابه [ع] شهادت پارماغی.

سباح [ع] یوزکج.

سباحت [ع] صوده یوزمك. فی الاصل کسر ایله در.

سَبّاكْ [ع] اریدوب قالبه دوكن.

سَبایا [ع] (سبی) نك جمعی.

سَبَبْ [ع] واسطهٔ توصل، واسطهٔ ظهور: سبب تفیض. سبب عزل. سببیّت = سبب اولمه، سببلك.

سَبْح [ع] (سباحت) ایله مترادفدر.

سَبْحَلَه [ع] سبحان الله دیمك.

سَبْز [ف] یشیل، رنكی یشیل: برك سبز. بو مقامده (سبزین) دخی دینیلیر: «او بولور جامهٔ سبزین ورقله رونق — ابن كمال»

سَبْزَه [ف] یشیللك، یه‌جك یشیللك.

سَبُع [ع] ییرتیجی جانور، حیوان مفترس. سبعیّت = ییرتیجیلق. بانك سكونیله ده لغتدر.

سَبْعَه [ع] یدی: عجائب سبعه. سبعهٔ سیّاره.

سَبْعِین [ع] یتمش. (سبعون) دخی دینیلیر.

سَبْق [ع] ایلری كچمك: سبق ایدن اشعار.

سَبَق [ع] درس. سبق آموز = معلم، معلمه. سبقخوان = شاكرد.

سَبْك [ع] اریدوب قالبه دوكمك، اریدیلوب قالبه دوكلمك: سبك ذهب. كوموشك سبكی § عبارەنك طرز ترتیبی.

سَبُك [ف] خفیف. سبكبار = یوكی خفیف، عائله‌سز. سبكمغز = بینی خفیف، بینسز. سبكروح = روحی خفیف، آغیر جانلی دكل.

سَبَل [ع] كوزه عارض اولان اورومجك آغی كبی پرده علتی § كوز قاپاقلرینك ایچ یوزنده قیل بتمكدن عبارت اولان علت.

سَبَلا [ع] اوزون كیرپیكلی كوزه وصف اولور: عین سبلا. چشم سبلا.

سَبَلَه [ع] بییق. اكثریا (سبلت) صورتنده

وسکون با ایله قوللانیلیر : سبلت دراز . ریش وسبلت .

سَبُو [ف] دستی : سبوی شکسته . سبوی تهی . «شیشبرن دامن پرفیضی سبوی میدر — شیخ کشف ایتسه‌ده سرّ عبایی بیلیرز — ثابت»

سَبُوح [ع] یوزکیج : ملاح سبوح .

سَبُّورَه [ع] مشق یازوب بوزمق ایچون چوجقلره مخصوص تعلیم تخته‌سی ، یازبوز تخته‌سی .

سَبْی [ع] اسیر ایتمك ، ایدلمك : سبی عدو . اعدانك سبی . سبی واسترقاق .

سَبِی [ع] اسیر ایدلمش اولان ، اسیر اولان : محارب سبی .

سَبِیکَه [ع] اریدیلوب قالبه دوکلمش پارچه : سبیکهٔ زر .

سَبِیل [ع] یول ، آچیق یول ، اولو یول ، جاده : فی سبیل الله = الله یولنده . بومعناده (سبیله) دخی قوللانیله بیلیر § خیراتدن اولمق اوزره صو اولشدیریلن محال معروفه . سبب تسمیه بونلرك جاده‌لر اوزرنده اولمسی ویا فی سبیل الله یاپلمش بولنمسیدر § فی سبیل الله طاغیدیلان صو . (سبیل ایتمك) ماده‌سی (صو یرینه ویرمك) مقامنده قوللانیلیر : «صهبای صفاکستری لله سبیل ایت ! — کاظم»

سَپا [ف] اوچ آیاقلی معروف یوکسك اسکمله که اکثریا کزدیریجی صاتیجیلر قوللانیر . اصل اوزره (سه‌پا) صورتنده ده یازیله‌بیلیر .

سَپَنْد [ف] معروف قاب : «کدیمك هرکیجه بوبرکله طولار-دی سپندی — کمال» . سپندك یوزنده ، یعنی اك اوستنده بولنان گل دیمك اولان (گلِ رویِ سپند) ترکیبی لطائفده (منتخب ، مقبول ، یوزده) مقامنده ایراد اولنور . ثابتك «سرمایهٔ ایمانی چالمش سپندندن» سوزی بی ادبانه‌در .

سَپِید [ف] (سفید) ه بدل قوللانیلیر .

سَپِیدَه دَم [ف] صباح وقتی ، وقت صبح صادق ،

صباحلین: «سپیده دم که اولوب دیده خوابدن بیدار — خروشه باشلادی ناگاه سرده درد خمار — ندیم». (سفیده دم) صورتنده قوللانلماز.

ستا [ف] اوچ تللی ساز. اصل اوزره (سه‌تا) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر. اکثریا طنبور مقامنده قوللانیلیر.

ستّار [ع] قوللرینك عیوب وذنوبنی ستر وعفو ایدن جناب حق: «خدا ستاردر طعن ایتمه رنده عیب بین اولمه — شیخ الاسلام یحیی» «ندیم مجلس اسرار حضرت ستار — ضیا»

ستیر [ع] (مستور) ایله مترادفدر: امر ستیر. امور ستیره. «گنجینه‌لرز خرقهٔ پشمینده ستیرز»

ستیره [ف] (ستیر) ك مؤنثی. مستوره خاتون: «ای ستیره هیچ تو برخاستی — خویشتن را بهر کور آراستی؟ — حضرت مولانا» = ای مستوره، سن هیچ قالقدڭده کندیکی اعمی ایچون تزیین ایتدکمی؟

سجّاده [ع] معروف: «سکوت زهد ایله زانوزن سجاده یم شمدی»

سجایا [ع] (سجیّه) نك جمعی: «مرضیة السجایا محمودة الخصائل — حافظ»

سجده [ع] عبادت ویا تعظیم طریقیله آلنینی یره قومه: «آدم سکا ایتمسونمی سجده؟» «سهو ایله سجده ایدوب اجر عظیم ایسترلر — روحیٔ بغدادی» § او یولده آلنینی یره قومه‌دن عبارت وضع مخصوص: «نظرك یارده، سن سجده‌ده زاهد! بیلسه‌ك — بو توجه خم ابرویه‌می محرابه‌میدر! — لا»

سجع [ع] قمری، کوکرجین کبی قوشلرك متموج آواز ایله اوتمسی: سجع بلبل § نثرده فواصل وفقرات اواخرینك قافیه طرزنده توافقی: عدن دریالرنده، یمن صحرالرنده... — کمال. یاکلش یوله گیدیورسکز. حقیقتدن غفلت ایدیورسکز § فواصل وفقراتك بووجه ایله توافق ایدن کلمات اخیره‌سی.

سَجَنْجَلْ [ع] و

سَجَنْجَلَه [ع] آینه. فی الاصل یونانیدر.

سَجِیَّه [ع] خوی، طبیعت، ملکه: سجیهٔ مرضیّه. سجیهٔ شعریّه.

سَحَائِبْ [ع] (سحابه) نك جمعی: سحائب مظلمه. (سحایب) صورتنده یازلماملی.

سَحَابْ [ع] بولوت: سحاب مطیر. فی الاصل (سحابه) نك جمعی اولدیغندن (سحائب) موقعنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «سو بسو کریان سحاب، آفاق سرتاسر حزین»

سَحَابَه [ع] بولوت، بربولوت، تك بولوت: سحابهٔ رفیعه.

سَحَّارْ [ع] پك ساحر: طبع سحار. محتالهٔ سحاره.

سَحَّاقَه [ع] صورت مخصوصه‌ده ارلك طاسلایان عورت.

سَحَرْ [ع] طاڭ یری آچلمازدن اولجه اولان وقت: «سحرده سیره کلدی باغه جانان — نه‌لر سیر ایلدی بیدار اولانلر! — اسرار». سحری = سحره منسوب، سحرده اولان: دعای سحری. بلبل سحری. (سحر وقتنده) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «کیتدم سحری طاعت ایچون مسجده ناکاه — روحیٔ بغدادی»

سَحْقْ [ع] دوکوب ازمك، دوکیلوب ازلمك: سحق اجزا. اجزانك سحقی. سامینك «اولماز مسیح ایدر ایسه اجزاسنی‌ده سحق — شمشیر غمزه یاره‌لری مرهم آشنا» بیتنده پك فنا یره دوشمشدر.

سَحْلَبْ [ع] سالب. سحلبی = سحلبجی، سحلاب‌فروش.

سُحُورْ [ع] تمجید یمکی: «الده اشکمبه فنار آرقه‌ده زنبیل سحور — ثابت». واصفك «جانم ننه! بو شب بنی ساحوره اویاندر» مصراعنده اولدیغی وجه ایله استعمالی غلطدر. (وقت سحور) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سحور طاوولجیسی ایله سحورده‌کی طاوول

ولولەسنه (سحوری) دینیلیر: «محله بكجیسی اولمش سحوری»

سَحِیق [ع] (بعید) ایله مترادفدر: مكان سحیق. (مسحوق) معناسندەده قوللانیله بیلیر.

سَخاء [ع] جوامردلك ایتمه، جوامردلك: فضیلت سخا. اهل سخا. همزەسز دخی لغتدر.

سَخافَت [ع] ضعیفلك، خفیفلك، یوفقەلق، بوزوقلق. معنویاتده قوللانیلیر: سخافت عقل. سخافت رأی.

سَخانَت [ع] صیجاقلق، قیزغینلق: سخانت ماء. سخانت معدن.

سَخاوَت [ع] (سخا) ایله مترادفدر.

سَخت [ف] قاتی، پك، قوتلی، شدتلی: دل سخت. روی سخت. بازوی سخت. بلای سخت. سختی = سختلك.

سَخْتِیان [ف] معروف. سختیانی = سختیانجی. اعلام علمادن ایوب سختیانی سختیان‌فروش ایدی.

سَخِیّ [ع] سخا ایله متصف اولان: مرد سخی. اصیلهٔ سخیّه.

سَخِیف [ع] سخافت ایله متصف اولان: عقل سخیف. آرای سخیفه. اشخاصه وصف اولماز.

سَخِین [ع] سخانت ایله متصف اولان: ماء سخین. مایعات سخینه.

سَدّ [ع] قاپامق، طیقامق، قاپانمق، طیقانمق: سدّ باب. سدّ رخنه. قاپونك سدّی. كدیكك سدّی. «سكندر سیر ایسەك ده سدّ نطق ایت پیش كاملده — ارسطوی حقیقت بینه نقل ماجرا اولماز — فنی» § حائل، حاجز، مانع: سدّ اسكندر. «سزه اقوام سدّراه اولەماز — كیمسەلر رهزن آله اولەماز»

سَداجَت [ع] سادەلك: سداجت قلب. سداجت افاده. (ساده) دن معرّب اولان (ساذج) دن مأخوذدر. ذالك نقطەسی كثرت استعمال ایله دوشمشدر.

سَدادْ [ع] صوابلق، طوغر- يلق، خطاسزلق: رشد وسداد. طريق سداد. سداد قول. «كوهر بحر خرد پادشه ملك سداد — نابى»

سَديدْ [ع] سداد ايله متصف اولان: رأى سديد. شديد اولميان قول سديدسديد اولميان قول شديددن مؤثردر. آراى سديده.

سَديرْ [ع] قاريوله ويوكسك مندر كبى زمين مكاندن مرتفعجه اولان يرلره اطلاق اولنور. فى الاصل كوشك معناسنه‌در.

سَرْ [ف] باش: «پايمال اولسون يولنده دشمن دينك سرى — نفعى» § اوج: سر زلف. سر تيغ.

سَرا-ى [ف] بيوك قوناغك بيوكى. تغنى ايتمك معناسنه اولان (سرايدن) مصدر- ندن امر حاضر ده اولور. بوحالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: نغمه سرا.

سَرّاء [ع] وسعت، سهولت، يسر حالى: سرا وضرا.

سَرائِرْ [ع] (سريره) نك جمعى: سرائر سرزده. سرائر صوفيه. سرائر قلبيه. (سراير) صورتنده يازلماملى.

سَرابْ [ع] چولده صو كبى كورينن اشعۀ شمس: «سيراب اولورم صانمه قورى بر كورينشدر — چوق تشنه يورلدى هوسيله بوسرابك»

سَرابيلْ [ع] (سِربال) ك جمعى: اكساى سرابيل.

سَراپا [ف] باشدن آياغه قدر، تماماً، كاملاً: سراپا كوزلدر. سراپا مطالعه ايتمش.

سَراپَرْدَه [ف] پادشاه اوتاغى § اوك اورته‌سنه چكيلن پرده، حرم پرده‌سى § چادر پرده‌سى، توزلق.

سَرّاجْ [ع] اكر وسائره ياپان اهل صنعت.

سَراچه [ف] اوجكز: سراچۀ دماغ.

سَراحْ [ع] تطليق، طلاق: سراح جميل.

سَرْاَسَرْ [ف] باشدن باشه : «سراسر چشم عبرتدن كچيردم نسخهٔ دهرى — ايچنده معنئ آرامه دائر براشارت يوق — نابى » § بو اسم ايله معروف قماش: سراسره قاپلانمش كورك .

سَرْاَسيمه [ف] ادارهٔ عقليه سنه خلل كلمش، شاشيرمش ، حيرتزده . (آسيمه سر) صورتنده استعمالى نظمه تخصيص ايدلملى .

سَرْآمَدْ [ف] باشده ، ايلريده بولنان ، ايلريده اولان، ايلرى كلن: «شيوه ونازده سرآمد ايدى— وحيد». سرآمدان بلدان .

سَرْاَنْجام [ف] باشه كلن وقعهٔ عبرتبخش: «ديديلر عارفان : مؤثردر — بر سرانجام بيك نصيحتدن» . (انجام) مقامنده قوللانلماملى .

سَرْاَنْداز [ف] فداكار، بى باك، باشندن قورقماز: «صوك شدتى طورمه ايله ابراز — قارشيكده وار ايشته بر سرانداز » «رهبر فرقهٔ سراندازان». سراندازى — سراندازلق.

سَرَاويل [ع] ايچ طونى . جمعى: سراويلات .

سَرْآهَنْك [ف] باش چالغيجى، چالغيجى باشى ، خوانندكان وسازندكان طاقى رئيسى.

سَرَايا [ع] (سريّه)نك جمعى: سراياى غالبه.

سَرايَنْده [ف] تغنى ايديجى ، ايدن: «سراينـدهٔ نغمهٔ دلكشا»

سَرْباز [ف] جسارتلى ، قورقوسز، بى پروا: عاشق سرباز . سربازى = سربازلق : «سربازئ طبعمه شاشلسون»

سَرْپاش [ف] چوماق، كرز : سرپاش رستم.

سَرْبَسْت [ف] آزاده، مقيد دكل ، مانعسز . سربستى = سربستلك : سربستئ تجارت .

سَرْبَسْته [ف] باشى باغلى § اورتولو ، كيزلى : «دردك بيلنميور بو نه سربسته رازدر ! »

سَرْبَسَرْ [ف] (سراسر)ه بدل قوللانيليـر . (باش باشه) مقامندەده ايراد اولنەبيلير .

سَرْبُلَنْدْ [ف] مادةً ويا معنىً عالى اولان شيلره وصف اولور: درخت سربلند . مرصاد سربلند. خطيب سربلند . دانشور سربلند. سربلندى = سربلندلك.

سَرْپَنْجَه [ف] قوت بازو صاحبى، زورلو، كربز. سر-پنجگى = سرپنجەلك : لاف سر-پنجگى .

سَرْپُوشْ [ف] باشه كييلن هر درلوشى: «سرپوشن آثار سمايه شوقم — حيرت»

سَرْجْ [ع] اكر: سرج فرس.

سَرْدْ [ع] سوزى حسن ادا وانسجام ايله سوق ايتمك، سوز بو صورتله سوق ايدلمك : سرد براهين . دلائلك سردى . «سرد ايلديكم سوزلرى اس الحركات ايت»

سَرْدْ [ف] صوغق : هواى سرد. اداى سرد § قاتى، ملايمتسز، سركش، سرت. سردى = سردلك.

سَرْدَابْ [ف] و

سَرْدَابَه [ف] ير آلتنده اولان سرين اوطه، بودروم: «اولمش اوده سردابه نشين عربستان»

سَرْدَارْ [ف] فرقه باشى، قو-ماندان ، الك بيوك قوماندان: سردار حيدرى كردار. سردار اكرم . «باقدقجه او كنج اردو قوماندانه پيران — ديرلردى ديسونلر سكا سردار دليران» . سردارى = سردارلق .

سَرْرِشْتَه [ف] ايپ اوجى ، معنوى طوتاماق : «سررشتهٔ عشق الده در المنة لله — شيخ الاسلام يحيى» . اصل اوزره اضافتله استعمالى نادردر.

سَرْزَدَه [ف] اوج ويرمش ، باش كوسترمش ، ظهور ايتمش : سرّ سرزده . (سر-زدهٔ ظهور) تعبيرينى بكننلر «سرزده اولان» و «سرزدهٔ ظهور اولان» تعبيرلرى بيننده بر فرق بولەرق (ظهور)ك حشو اولمديغنى اثبات ايتمليدرلر.

سَرْزَنِشْ [ف] (توبيخ) معنا- دلیدر.

سَرْسَامْ [ع - ف] انسانی سرسم ایدن برنوع بین‌علتی: علت سرسام. بو معناده (سرسم) صورتنده قوللانلماز § یینی برنده دكل، آلیقلاشمش، آلیق. بو معناده ایكی صورتله‌ده قوللانیلیر: «ایته‌ده ابخرهٔ عزل دماغم سرسام — نابی» «خانقاهك نه‌باقارسین برایكی سرسمنه — شیخ الاسلام یحیی». (سرسم) عربی عد اولنه‌ماز.

سَرْسَرِی [ف] اوته‌ده برده بوش كزن، اولدم اوله‌سی‌یه طولاشان: سرسری یوردی. سرسریانه = سرسریجه‌سنه: باشدن چیقمش، سرسریانه كزیبور. § ناپخته، بوش، بیهوده سوز: «عارفم دوشمز بكا لاف وكذاف سرسری — نفعی». بو معناده آز قوللانیلیر.

سَرْشَارْ [ف] دوكیله‌جك درجه‌ده طولو: ساغر سرشار § زیاده، حددن زیاده، طاشقین: مستیٔ سرشار. «بی محابا نشوهٔ سرشار كندین كوسترر — راغب» § حدی آشیرمش، طولغون: مست سرشار. «سرشارلق خراب ایدر انجام آدمی — لا». سرشاری = سرشارلق.

سَرَطَانْ [ع] ینكج § معروف برج § معروف علت.

سَرَفْ [ع] اسراف: لاخیر فی السرف و لا سرف فی الخیر. (ایتمك، ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانلماز.

سَرْفِرَازْ [ف] (سرافراز) مخففی. مادةً ویامعنیً عالی: شاخ سرفراز. غالب سرفراز. «سرفراز ایتدك لواء الحمد دین احمدی — نفعی». سرفرازی = سرفرازلق.

سَرْفُرُو [ف] باش اكه. (ایتمك، ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانیلیر: «سرفرو ایتمدك ادانی‌یه». مثلا «سكا سرفرودن مقصدی نه‌در؟» دینیله‌من. سرفروبرده = باش اكمش: «سرفروبردهٔ شكر اولدی نهال عرجون — منیف»

سَرَقَه [ع] (سارق)ك جمعی: مشاهیر سرقه.

سَرْكَرْدَه [ف] كروه باشی، باش، رئیس. اعالی‌یه اطلاق اولنماز.

سَرْکَشْ [ف] اطاعتسز ، عنادجی : سرکش آدم. اسب سرکش. «سرکشلك ایتدی توسن بخت ستیزه‌کار — باقی». سرکشی = سرکشلك.

سَرْگُذَشْتْ [ف] باشه کلن ، باشدن کچن وقعه، وقایع: آه سرکذشتنی تکرار سویلسه! — کامل. «کچدی زمانی دیکلیه‌یم سرکذشتکی»

سَرْگِرانْ [ف] کچکینجه سرخوش: «سرکران همتز بر جام آشنا کدن — کیم چراغ مجلس جشیددر هرقطره‌سی — حکمت» § مخمور: «سرکران ایتدی بزی پیمانهٔ غم نشوه‌سی — شیخ الاسلام یحیی». سرکرانی = سرکرانلق.

سَرْگَرْدانْ [ف] باشی دونن ، متحیر، نه‌یاپه‌جغنی بیلمز: «اوده دشت بلاده سرکردان — آرایورکندی دردینه درمان». سرکردانی = سرکردانلق.

سَرْگَرْمْ [ف] دماغی حرارتلی: سرکرم غرام اولمش. § نشئه‌لی ، سرخوش: سرکرم باردنوا. سرکرمی = سرکرملك.

سَرْگَشْتَه [ف] (سرکردان) ه بدل قوللانیلیر : سیاح سرکشته. عاشق سرکشته. سرگشتگی = سرکشته‌لك.

سَرْگینْ [ف] فیشقی.

سَرْما [ف] قیش، قیش موسمی، صوغق: شدت سرما. «بولن کرمابه‌ده سرماده، گرماده سرِ ماده — شاکر»

سَرْمایَه [ف] اصل مال که آنکله قازانیلیر : سرمایهٔ تاجر. «سرمایهٔ شاعران توکنمز — دنیا توکنیر یالان توکنمز — غالب»

سَرْمَدْ [ع] و

سَرْمَدِیّ [ع] دائم ، دائمی : عیش سرمد. عمر سرمدی. حیات سرمدیّه. سعادت سرمدیّه .

سَرْنُوِشْتْ [ف] باش یازیسی، تقدیر الٓهی : اوت، سرنوشت ازلی قابل تغییر دکلدر — جامی .

سَرْوْ [ع] معروف آغاج : سرو آزاد. سرو سهی. سرو ناز.

سَرْوَرْ [ف] رئیس، سید، اولو: سرور انبیا. سروری = سرورلك: «دستگیر دین ودولت کامبخش سروری — نفعی»

سَرْهَنْكْ [ف]چاوش، قواس، یاساقجی، قاپو بکجیسی: سرهنك بی فرهنك.

سَرِيرْ [ع] تخت: سریر عثمانی. §اوطوره‌جق یوکسك، مکلف یر: «مسند معدلته آصف جشید سریر — نفعی» § قاریوله، یوکسك یاتاق.

سَرِيرَه [ع] درونده اخفا ایدیلن سر، سرّ مکتوم: عارف سریره‌دان.

سَرِيرِيّاتْ [ع] خسته‌خانه‌ده وخسته‌لرك یاتاقلری یاننده ویریلن طب درسلری: سریریات معلمی. یاتاق معناسنه اولان (سریر)ه منسوبدر.

سَرِيعْ [ع] سرعتلی، چابوق: سیر سریع. حرکت سریعه. سریعاً = سرعتله، چابوق اوله‌رق: سریعاً ارسال.

سَرِيَّه [ف] دشمن اوزرینه کوندریلن فرقهٔ قلیله، آزجه عسکر، چته.

سَزَا [ف] و

سَزَاوَارْ [ف] لایق: «اولمدمی یوقسه بن حالا سزای مرحمت؟ — لا» «هردرلو ستایشه سزاوار». (سزاوار) حسنیاتده قوللانیلیر.

سَطْحْ [ع] برشیئك دوز اوستی: سطح زمین. سطح دریا. سطح مائل.

سَطْحِیّ [ع] سطحه منسوب: امتدادسطحی. مساحهٔ سطحیّه § ایچ یوزه متعلق دکل، یالکز طیشدن، شویله‌جه، اوستون کورون: نظر سطحی. تحقیقات سطحیّه. سطحی نظر = نظری سطحی، مدققانه دکل: «اولمسون سطحی نظر معنی شناس ایت چشمکی». سطحیّات = سطحی شیلر.

سَطْرْ [ع] یازی صیره‌سی: سطر مکتوب.

سَطْوَتْ [ع] قوهٔ قاهره، اقتدار قاهرانه،

اخذ وقهر مقتدرانه: سطوت عسکریه. «سیر ایدك عثمانیانك جلهٔ شیرانه‌سن — بردن اولمشدر هزاران سیف سطوت منجلی»

سَعادَتْ [ع] بختلیلق، نیکبختی: سعادت ازلیّه. «هرخانه کورلسه پرمسرت — یارب نه‌قدر بیوك سعادت!»

سَعْد [ع] قوتلولق، مبارکلك: سعد طالع § قوتلو، مبارك: طالع سعد. سال سعد. «اویله بر کوکب سعد اولمش آکا تاب افکن — عزت ملا»

سَعَه [ع] (وسعت)ه بدل قوللانیلیر: سعهٔ حال. کسر ایله‌ده لغتدر.

سَعْی [ع] چالشمق: سعی بلیغ. محصول سعی. «انسان کامل اولمغه سعی ایله آدم اول — باقی» § یوریمك، سرعتله یوریمك: صفا ایله مروه بیننده سعی.

سَعِید [ع] سعادت ایله متصف اولان: شهید سعید. شقی وسعید § قوتلو، مبارك: عید سعید. «بارك الله زهی کوکبهٔ بخت سعید! — نفعی»

سَعِیر [ع] آتش، آلولنمش آتش، یانار آتش § جهنم: عذاب سعیر.

سَفائِن [ع] (سفینه)نك جمعی: سفائن تجاریه. سفائن حربیّه. (سفاین) صورتنده‌یازلمامالی.

سَفارَت [ع] ایلچیلك، ایلچیلك مقامی.

سَفّاك [ع] زیاده قان دوکیجی، دوکن، ظالم خونریز: سفاك بی باك. حجّاج برسفاك ایدی.

سَفالَت [ع] دوشکونلك، حقیرلك: سفالت کامله.

سَفاهَت [ع] عقل خفیفلکی، خفت عقل، عقلسزلك § ذوق عالمنده یاشایش، بیهوده پاره صرف ایدش: سفاهت انسانی کرفتار سفالت ایدر.

سَفَر [ع] قطع مسافه، یولجیلق § عسکرك دشمن قارشیسنه کیتمك اوزره حرکتی. سفر بر = سفر حالنده بولنان عسکر: سفر بر عسکر. سفر بری = سفر برلك: حال

سفر بری § دفعه، کرّه: «دنیایی براقتده ایکن قانلر ایچنده — قالمش بو سفر کندیسی وولقانلر ایچنده — بوناپارتك مسقوه محاربه‌سنه دائر». سفری = سفر حالنده بولنان آدم.

سَفَرْجَلْ [ع] آیوا.

سَفْسَطَه [ع] صادق کبی کورندیکی حالده حقیقتده کاذب اولان قیاس، طوغری کبی کورینن سقیم النتیجه اقوال: «بیك سفسطه بر مصرع بر جسته‌یه دکز — عونی». سفسطه پرداز = سفسطه‌جی.

سَفْك [ع] قان دوکمك، دوکمك: سفك دم. خون قربانك سفکی. «سفك دم ایتمه‌نك نه لذتی وار؟»

سَفَه [ع] برنجی معناسنده (سفاهت) ایله مترادفدر: اصحاب سفه.

سَفِید [ف] (سپید) ایله مترادفدر. بوزیاده قوللانیلیر: ریش سفید. باز سفید. سفیدی = سفیدلك.

سَفِیر [ع] ایلچی: سفیر کبیر.

سَفِینَه [ع] کمی: سفینهٔ مجهّزه.

سَفِیه [ع] سفاهت ایله متصف اولان: مالدار سفیه. غنیّهٔ سفیهه.

سَقّاء [ع] صو طاشییجی، صو اولاشدیریجی: «شکل سقاده کزر دیدهٔ کریان صف صف — باقی»

سَقَام [ع] خسته‌لك: اندفاع سقام.

سَقَامَت [ع] بوزوقلق: تکلمده سقامت. عبارەده سقامت. سقامت کلام.

سَقَر [ع] جهنم. سقر مقر = مکانی سقر اولان، جهنمه کیدن.

سَقْط [ع] بر عارضهٔ جسمانیه‌یه اوغرامش، حال اصلیسنده دکل: سقط آدم. سقط قول § کلامده خطا، بوزوقلق:

عبارەدە سقط وار § خطالی ، بوزوق: سقط سوز.

سَقَطَات [ع] کلامدە خطا، بوزوقلق معناسنه اولان (سقطه) نك جمعی : اصلاح سقطات .

سَقَطِی [ع] عادی، کوتو متاع صاتان صاتیجی § سقطاتی چوق اولان محرر وشاعر. جمعی: سقطیون .

سَقْف [ع] طاوان : سقف بیت . سقف منقش . « یقلدی مکتبك سقفی یاپلدی کوکلی صبیانك — تاریخ — سروری»

سَقَم [ع] (سَقام) ایله مترادفدر. بوزیادەقوللانیلیر.

سَقَنْقُور [ع] بو اسم ایله معروف جانور § مکاتیب محترمه وسائره صارمقده قوللانیلان تول : « بی تکلفلر هدایاسی سقنقور ایستر»

سَقْی [ع] (اسقا) ایله مترادفدر: سقی نباتات . تشنەلرك سقیی . سقی ماء = صو طاغتمق ، صو اولشدرمك .

سَقِیم [ع] سقامت ایله متصف اولان، بوزوق : رأی سقیم. افکار سقیمه. « نیجه معنای درستی بوزه برلفظ سقیم — نفعی» § سقم ایله متصف اولان، مریض: طبیب سقیم. افراد سقیمه. «اندیشهٔ صحیح نباشد سقیم را — صائب » = سقیمدە فکر صحیح اولماز.

سَگ [ف] کوپك : سك شکاری. سك بازاری . سك بچه = کوپك یاوروسی ، ایت انیکی: خانه خراب سك بچه ! بوسنك کندی یاپدیغك یالاندر . سوینه سوینه نەسویلیورسین! — عاکف. سك جان = ایت جانلی: صیاد سك جان.

سَگابی [ف] (سك آبی) مخففی. قوندوز دینیلن صو جانوری .

سَکْب [ع] مایعی دوکمك ، مایع دوکلمك : سکب ماء . شرابك سکبی .

سَکَبَه [ع] باشه کییلن اورمه، طاقیه .

سَکَبَه [ع] باشده حاصل اولان کپك کبی شی، قوناق. جمعی: سکبات.

سَکْت [ع] سسی صولوق آلمقسزین فصل ایتمه: «من مرقدنا هذا» = سکت ایله اوقونور§ کلام موزونده بر حرکه‌نك سقوطندن حاصل اولان آهنك قیریقلغی: سکت ملیح. «دریا دریا دوکردی یاشن — فضولی»

سَکْتَه [ع] کسلمه، طورمه، طورغونلق: ایشه سکته کلمك. «سکته ویردی حافظان خود فروشك کارینه». سکتهٔ قلبیه. (سکت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سکته دار = دوزنی بوزلمش، دوزنی بوزوق: کار سکته‌دار.

سَکْر [ع] سرخوشلق: حد سکر. حال سکر. سکر جزئی. غزته لرمزدن بعضلرینك «سکر حال اوله‌رق» یوللو تعبیرلر قوللانملری موافق هشیاری دکلدر.

سَکْرَان [ع] سرخوش: «اك صکره کی مملو قدح سکرانی سگران ایلدی»

سَکْرَه [ع] سرخوشلق، صاحبنه غلبه ایدن سرخوشلق: سکرهٔ سودا§ حیرت، شدت: سکرة الموت. سکرهٔ موت. (سکرت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: سَکَرات: سکرات موت.

سَکَنَات [ع] ساکنلك، سکون معناسنه اولان (سکنه) نك جمعی: حرکات وسکنات. مفردی قوللانلماز.

سَکَنَه [ع] (ساکن) ك جمعی. ساکن اولانلر، اوطورانلر: سکنهٔ محله. سکنهٔ شهر.

سَکینَه [ع] وقار، تمکین، قوت قلب، آرام درون: «قاپسه‌لرده بزی سفینه‌مزدن — کیتمز بو سکینه سینه‌مزدن — دریایه خطاب». (سکینت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

سَلّ [ع] صییرمق، صییرلمق: سل سیف. سیفك سلی.

سَلاسَت [ع] کلامده روانلق، سهولت وآهنك ایله تلفظ اولنمق خاصه‌سی: سلاست الفاظ. سلاست کلام. «نه سلاست

بوكه منظومهٔ بی معناسن — او-
قويان افصح دهر اولسه‌ده مطلق
كه‌كه‌لر ! »

سَلاسِل [ع] (سلسله) نك جمعی. وقتيله كوزل
صاچلره (مشكين سلاسل) ديرلردی.

سَلاطِين [ع] (سلطـان) ك جمعی : سـلاطين
عثمانيه. مخدرات سلاطين.

سَلام [ع] عيوب و آفاتدن سالم اولمه. ويريلوب
آلنان سلام بو معناده عرض دعادن
عبـارتدر: «زمانه‌ده غزلی كيمسـه
آلميور ثابت — كوزلره ويريلن
تحفهٔ سلام كبی». سلام ويردم،
رشوت دكلدر، ديه آلمديلر ! —
فضولی. دار السـلام = جنت.
مدينة السلام = بغداد.

سَلامَت [ع] بلايا واكداردن بری اولمه، سالملك:
نعمت سلامت. «كيت سلامتله، كل
سلامتله !». (سالم) معناسـنده‌ده
قوللانيلير: «برسلامن آلان سلامت
اولور — باقی» «سن صاغ كوزلم،
كوكل سلامت! — اياس»

سَلْب [ع] نفی، محو ايتمك، ايدلمك: سلب عقل.
امكانك سلبی. «ماسوی اللهی دلكدن
سلب ايت — خاقانی». (استلاب)
معناسنده‌ده قوللانيلير.

سَلَب [ع] بريسندن قاپيلوب آلنان شی: ساب قتيل.

سَلْجَم [ع] شلغم.

سَلْخ [ع] دريسـنی يوزمك، دريسی يوزلمك: سلخ
مذبوح. قربانك سلخی § هرشهر
عربينك صوك كونی: سلخ رمضان.

سَلْسال [ع] طـاتلی، كوزل صـو: «روضة ماء
نهرها سلسال — سعدی»

سَلْسَبِيل [ع] ظاتلی، خفيف، لطيف صو. سلساله
فائق عد اولنور § جنتده برچشمه.

سَلَف [ع] برينه بكچيلن آدم، مأمور. (اسلاف) مقا-
منده‌ده قوللانيلير. اخيار حقنـده
استعمالی غالبدر: سلف صالحين.

سَلْوَت [ع] آرام دل، فراغ بال، استراحت قلب:

هر صاحب ثروت نائل سلوت اولەماز .

سَلْوَىٰ [ع] بال § بيلدرجينه شبيه بر قوش كه بنى‌اسرائيله ترزيق بيورلمش ايدى : «يرى وار عالمه من ايلسه سلواى عدم — عاكف»

سَلَّه [ع] تخفيف ايله (سله) ديْيلن سپد . سله باف = سپدجى ، كوفه‌جى .

سَليب [ع] عقلى سلب ايدلمش آدم ، مسلوب الشعور . (مسلوب) ە بدل دخى قوللانيلير : سليب العقل .

سَليس [ع] سلاستلى : «اولمسه نظم سليسمده عجبمى تعقيد ؟ — نفعى» . افصحى عد اولنان (سلس) (سلس البول) تعبيرينى اخطار ايده‌جكى جهتله بو مقامده قوللانلماملیدر .

سَليط [ع] كوتو سوزلرله حلقى اينجيدن ، بدزبان ، زباندراز : محرر سليط . زوجهٔ سليطه .

سَليطَه [ع] صالاطه . مترجم قاموسك بيانه كوره زيتون ياغيله ياپلديغى ايچون اطلاق اولنمشدر . (سليط) زيتون ياغى معناسنه‌ده كلير . فصيحى بو ايمش ديه (صالاطه) يرنده (سليطه) يازمق كولنج اولور .

سَليقَه [ع] طبيعتده حاصل اولان انشاى كلام ملكه‌سى .

سَليقى [ع] سليقه‌يه منسوب : اداى سليقى . لطافت سليقيه .

سَليم [ع] عيب وآفتدن ، غل وغشدن برى اولان . اكثريا معنوياته وصف اولور : عقل سليم . فكر سليم . طبع سليم . «يوم لاينفعده قلب سليم ايسترلر — روحئ بغدادى»

سَمّ [ع] زهر : سمّ قاتل . «عشق اهلنه آينه و زهد اهلنه سمدر — كاظم» . سم الفار — صيچان اوتى .

سَماء [ع] كوك : «ايلدى نور ايچنده عزم سما» . جمعى : سماوات : «آغوشمه صيغسه‌ده سماوات — يانده وجود اولنماز اثبات» .

سماوی = سمایه منسوب: کتاب سماوی. کتب سماویه. «آچدقجه سنی سپهر ماوی — کوکلم نصل اولمسون سماوی؟». سماویات = سماوی شیلر.

سَماجتْ [ع] چرکینلك، بدمنظرلق. اکثریا کلام حقنده قوللانیلیر. مثلا سوزك باشلانغیجنده اولان چرکینلکه (سماجت ابتدا) دینیلیر.

سَماحتْ [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك. (سخاوت) ایله بینلرنده فرق واردر: (سخاوت) ده طبیعیلك تصور اولنور. (سماحت) غیر طبیعیده اوله بیلیر.

سَماسِره [ع] (سمسار)ك جمعی. سماسرهٔ سائره.

سَماعْ [ع] ایشتمه. سماعاً = ایشتمه صورتیله: سماعاً محبت ایتمك § ارباب طریقتك صور مخصوصه‌ده ذکر ایتمسی، خصوصیله مولویلرك دونمسی: «قونیه‌لی قیلدی علی پاشا قدومندن سماع — تاریخ — سروری»

سَمانتْ [ع] سمیرمه، سمیزلك: سمانت غنم. سمانت لحم.

سَمْتْ [ع] طرف: «جست وجو ایلر سنی ای سرو بالا سمت سمت — باقی» «ای نونهال عشوه بهاریه سمتنه — بر سنبلی هواده خرامان اولورمیسین؟ — شناسی» § سیرت: حسن سمت.

سَمْعْ [ع] ایشتمه § قولاق: «ایتدی تکرار او لفظ ممتازی — ایردی سمع زبیره آوازی»

سَمَكْ [ع] و

سَمَكه [ع] بالیق: سمك نهری. سمکهٔ بحریه. «یملك نه دیمك بی نمك اولنجه سمك! — سروری»

سَمْن [ع] تره یاغی.

سِمَنْ [ع] سمیزلك: سمن کاذب. «رجائی یه سمن کلدی بومخزنده اوطورمقدن — رجائی». فی الاصل سینك کسریله در.

سَمَنْ [ف] یاسمین : برگ سمن .

سَمَنْدْ [ف] آت ، قوله آت : سوق سمند . «اندامنی سودیكم كیتمش — برجلوه‌نما سمنده بنمش»

سَمَنْدَرْ [ع . ف] اساطیری بر حیوان كه آتشده متكون اولور، آتشدن چیقنجه اولور ایمش .

سَمُوحْ [ع] سماحتی چوق ، كثیر السماحه : نصوح سموح .

سَمُّورْ [ع . ف] بو اسم ایله معروف حیوان كه دریسندن كورك یاپیلیر . دریسنه، تویننه‌ده اطلاق اولنور: «سموریكی قاپلات بو سنه قرمزی شاله — ندیم» «دوك زلفكی سمور كبی عارضڭ اوزره — وله»

سَمُومْ [ع] سام یلی : سموم بادیه .

سَمِیّ [ع] آداش ، همنام : سمیّ نبی . سمیّهٔ بتول . «وكم من سمیّ لیس مثل سمیه — وان كان یدعی باسمه فیجیب — لا»

سَمِیرْ [ع] كیجه‌لری بربرلریله صحبت ایدن آدملردن هر بری، مصاحب شب. (فضائل‌سمیر) كبی تعبیرلرده (همدم) مقامنده بولنور. مثلا (درایت سمیر) همدمی درایت اولان دیمك اولور.

سَمِیعْ [ع] قوهٔ سامعه‌سی قوتلی اولان، زیاده‌ایشیدیجی: شب زنده‌دار سمیع. جناب حقده‌ده اطلاق اولنور: سمیع الدعا .

سَمِینْ [ع] سمیز: سمین محمدكرای. بازوی سمین. لحم سمین.

سَنَا [ع] شیمشك پارلتیسی: «برق ربانی سنایم، اولمسونمی تا ابد — اهل وحدت رخشش وجد آورمدن مستنیر؟ — شیخ» اكبر لسانندن § سنامكی دینیلن نبات مسهل . بو معناده همزه ایله‌ده لغتدر. بو اعتباره كوره (سنامكّی) فی الاصل (سناء مكّی) در.

سَنابِكْ [ع] حیوان طیرناغی اوجی معناسنه اولان (سُنبك)ك جمعی: سنابك خیول. سنابك عادیات . سنابك افراس . مفردی قوللانلماز .

سَنابِل [ع] (سُنبله)نك جمعى: سنابل پردانه.

سَنْجِيدَه [ف] طارتلمش، موازنه‌لى، منتظم: سخن سنجيده. فكر سنجيده. «قدرين آكلار يوق بيلير يوق مردم سنجيده‌نك — نابى»

سَنَدْ [ع] بورج وسائره ايچون صورت مخصوصه‌ده يازيلان كاغد: «سنى بونلر نه‌يه شق ايلديلر يا سندى!» § دليل، برهان: هر عالمك سوزى سند اتخاذ اولنه‌ماز § ملجأ، استنادگاه: «اى بنم شانلى سيدم، سندم!»

سَنْك [ف] طاش: «طارتيلير جوهر ماهيت انسان ايله سنك — نفعى»

سَنَوِىّ [ع] سنه‌يه منسوب، ييلاق، بر ييلاق: ربح سنوى. واردات سنويه.

سَنَه [ع] ييل: سنهٔ سابقه. سنهٔ حاضره. سنهٔ آتيه. «اى طرفدار مقالات نويس ونه‌ده! — عجبا قاچ (ونه‌ده) صرف اولنور بر سنه‌ده!»

سَنِىّ [ع] رفيع، عالى: امرسنى. نبى سنى. سنت سنيه. ارادهٔ سنيه.

سَوابِقْ [ع] (سابقه) نك جمعى. حسنيات وقبحياتده قوللانيلير: سوابق‌احوال. بر آدمك سوابقى.

سَواحِلْ [ع] (ساحل) لك جمعى: «عجباهانكى عصرك آثارى! — نه‌بوويرانه‌لر سواحلده!»

سَوادْ [ع] سياهلق، قارالتى. تكثير سواد = فائده‌سز اوله‌رق يازى‌يى چوغالتمق، تحرير بى فائده. سواد اعظم = بيوك شهر: «موى ژوليده مده‌در جمعيت اصناف غم — ملك سوادنك بودر گويا سواد اعظمى — فضولى». سواد خوان = يازى اوقويه‌بيلن، چيقاره‌بيلن. سوادالعين، سواد عين=كوز قاره‌سى، كوز بپكى.

سَوامّ [ع] (سامّه) نك جمعى: دفع مضرت سوام.

سَوانِحْ [ع] (سانحه)نك‌جمعى: سوانح صوفيانه.

سَوْداء [ع] هوس، آرزو: «شيخمز حالا بزى ارشاد سوداسنده‌در!» § شدت ميل، عشق § اخلاط اربعه‌دن برى. § (اسود) ك مؤنثى: صحيفهٔ سودا. حبهٔ سودا.

سَوْط [ع] قامچى، قيرباج.

سَوْق [ع] ايلرى سورمك، سورلمك: سوق عسكر. كلامك سوقى. «اوغلكى راه شانه سوق ايتدك — قلبنى نشوه‌ياب شوق ايتدك»

سَوْگَنْد [ف] يمين: سوكند منافق. «سوكندينه اعتماد اولنماز»

سَوِىّ [ع] دوز، طوغرى: صراط سوى. طرق سويه.

سَوِيَّه [ع] برابرلك، مساويلك: على السويه = مساوات اوزره.

سَه [ف] اوچ: سه‌زبان. سه‌خوان = اقانيم ثلاثه يه قائل اولان، مثلث.

سَهَر [ع] كيجه‌لرى اويويه‌ميوب اويانيق طورمه: علت سهر. مبتلاى سهر.

سَه‌شَنْبِه [ف] صالى كونى.

سَهْل [ع] قولاى: «جهلك اول مرتبه‌سى سهل اولماز — لا». سهل ممتنع = قولاى كورنديكى حالده تنظيرى زياده‌سيله مشكل اولان سوز: شيخ سعدينك اكثر آثارى سهل ممتنع قبيلندندر. «باشدن باشه سهل ممتنعدر — ضيا»

سَهْم [ع] اوق § حصه.

سَهْم [ف] قورقو. سهمكين، سهمناك = قورقونج.

سَهِى [ف] طوغرى. ماديا‌تده قوللانيلير: سرو سهى. قد سهى.

سَيّاح [ع] چوق سياحت ايدن، سياحت ايتمك معتادى اولان: «سياح بى قرارك اولور آشناسى چوق — شيخ الاسلام يحيى». جمعى: سياحين.

سِياحَت [ع] بلده‌دن بلده‌يه طولاشوب كزمك:

سیاحت بریه. سیاحت بحریه. فی الاصل سینك کسریله‌در.

سَیّار [ع] یوریجی، کزیجی: «وار وجهی کولوب آچلسـه دلدار — جنتده‌ده یوق بو قصر سیار». کشتیٔ سیار. سفینهٔ سیاره.

سَیّارَه [ع] یوریین، ثابت اولمیان یلدیز: «فرقتیله برمهك رشـك آور سـیاره‌یم» § کاروان، قافله: سـیارهٔ حجاج. جمعی: سیارات.

سَیّال [ع] آقیجی، آقان: نور سـیال. انوار سیاله. «جان دکل تنده، نور مهر جلال — قان دکل رکده، آتش سیال»

سَیّالَه [ع] آقیجی ماده: سـیالهٔ برقیه. جمعی: سیالات.

سَیِّئ [ع] کوتو، فنا: خلق سیئ. اخلاق سیئه.

سَیِّئَه [ع] کوتو، فنا ایش: برسیئه بیك حسـنه‌یی محو ایده‌بیلیر. جمعی: سیئات.

سَیِّد [ع] اولو، بر قومك اولوسی: «بر کلیر اویله سید صابر» «دنیایه رغبت ایتمدی سید البشر — ضیا» § حضرت پیغمبرك سلالهٔ طاهره‌سندن اولان ذات.

سَیْر [ع] یوریمك: سیر سریع. سریع السیر. سیر متوسط § کزمه، کشت وکذار: «البته قالیر سیره چیقانلر توز ایچنده» § تماشا: «یاری هرکوشه‌ده بر صورت ایله سیر ایله — بیداری»

سَیْف [ع] قیلیج: سیف صارم. «سیف اسـلامه دکل صاعقه تعبیری سزا — اویله بر صاعقه ایندرمدی تقدیر هنوز»

سَیْل [ع] و

سَیْلاب [ع] و

سَیْلابَه [ف] کثرتله آقان صو، خصوصیله یاغموردن بیریکه‌رك کثرتله آقان صو: سیل منحدر. «خاك درکاهن نظردن سـورمه ای سیلاب اشـك — فضولی». سیلابهٔ خروشان.

سَیَلان [ع] آقق: سـیلان ماء. سیلان دم.

س

سِباع [ع] (سَبُع) ك جمعی: سباع جبال. سباع بیابان.

سِباق [ع] عبارەنك اوست طرفی: سباق كلام.

سِبْط [ع] طورون: «سبط ذی‌شان سید الثقلین — نور عین علی امام حسین». سِبْطَین = حضرت پیغمبرك ایكی طورونی، حسن وحسین حضراتی: سبطین مكرمین.

سِپارِش [ف] ایصمارلامه، ایصمارلایش.

سِپاس [ف] حمد، شكر، ثنا: سپاس بی قیاس.

سِپاه [ف] عسكر: سپاه ظفر پناه.

سِپَر [ف] قالقان: «شمشیری قور اندیشهٔ زره و سپر ایلر — نفعی» § آردینه كیزلنه‌جك، آردینه صیغینه‌جق شی: «خصمانه چكوب تیغ زبان سپر ایلر — وله»

سِپَرْغَم [ف] فسلگن: «نه چیچكدر بو گلستانده سپرغم بیلیرز — سنبلزاده»

سِپَنْج [ف] مسافر، قونوق. سرای سپنج، سرای سپنجی — دنیا.

سِپَنْد [ف] اوزرلك تخمی كه آتشه آتیلنجه چیتردی احداث ایدر. اشعار قدماده چوق ایراد اولنمشدر.

سِپَه [ف] (سپاه) مخففی. سپهسالار = سرعسكر. (سپهدار) دخی دینیلیر.

سِپِهر [ف] كوك: سپهر نیلگون. «طبع نا اهله موافقدر سپهرك گردشی — فطنت». نابینك «نه قدر عالمی دور ایتسه سپهر — بولماز استانبوله بكزر بر شهر»

بيتنده اولديغى كبى فتح ايله قوللا-
نلماملى .

ستارَه [ف] ييلديز : ستارهٔ رخشان .

ستايش [ف] مدح ايدش ، اوكش: ستايش پادشاهى .

سِتَبْر [ف] قالين، غليظ: قاش ستبر.

سِتْر [ع] پرده.

سِتَم [ف] ظلم § كوجه كيده‌جك معامله : «خصمك ستمك آكلامامق خصمه ستمدر — لا»

سِتّه [ع] آلتى : جهات ستّه. ستهٔ ثور. (عشره) يه‌ده باق .

سِتيز [ف] و

سِتيزَه [ف] غوغا، جدال : «دهشتليجه‌در بنم ستيزم — قوردون بوبى طار كلير عزيزم!». ستيزه‌كار = غوغاجى.

سِتّين [ع] آلتمش: ستين سنه! (ستون) دخى دينيلير .

سِجال [ع] طولو قوغه معناسنه اولان (سَجل)ك جمعى. «الحرب سجال» مثلى «غلبه كاه بر طرفده ، كاه ديكر طرفده كورينور» ديه‌جك يرده ايراد اولنور. «دكدى عارضنه لطمهٔ الحرب سجال — ضيا»

سِجِلّ [ع] محكمه دفترى . جمعى: سجلات .

سِجْن [ع] زندان : سجن مظلم .

سِحْر [ع] جادولق ، كوز باغجيلق، بويوجيلك : سحر مبين .

سِدْرَه [ع] طربزون خرماسى نوعندن بر آغاج، عربستان كراسى . كولكه‌سى خفيف ولطيف اولور. سدرة المنتهى = كوكده بر مقام: «اول سيرده ماورا كورندى — تا سدرهٔ منتها كورندى — غالب». آكا ساده‌جه (سدره) دخى دينيلير : «سدره‌دن قدينه ايتدكجه نكاه — روح قدسى دير ايدى طال بقاه — خاقانى»

سِرّ [ع] كيزلى خصوص : افشاى سر. سراً = كيزليجه، كيزلى اوله‌رق .

سِراجْ [ع] قنـديل، موم، يانار فتيـل : سراج وهاج.

سِراجه [ف] معروف علت.

سِرايَتْ [ع] كچمك، بولاشمق: برعلتك سرايتى.

سِرْبالْ [ع] كوملك.

سِرْحانْ [ع] ييرتيجى حيوانلردن قورد.

سِرِشْتْ [ف] طبيعت، خلقت، طينت : سرشت خوب.

سِرِشْتَه [ف] يوغورلمش، مخمر: «نهـاد آب وخاكنده سرشته عدل فاروقى — نفعى»

سِرِشْكْ [ف] كوز ياشى: «دود آهم كوكه يوزين طوتمش سرشكم ير يوزين — فضولى»

سِرْقَتْ [ع] چالمق، چالنمق، اوغريلامق، اوغريلانمق : سرقت كتاب. اشيانك سرقتى § خرسزلق : «شجـاعت عرض ايدركن مرد قبطى سرقتن سويلر — راغب»

سِرْكَه [ف] معروف. سركه‌فروش = اكشى يوزلو. سركه فروشى = سركه‌فروشلق.

سِعايَتْ [ف] قوغيجيلق ايتمك، ايدلمك، قوغيلامق، قوغيلانمق: برآدمى سعايت. بريسنك سعايتى. «اقبال ايچون احبابى سعايت يكى چيقدى — ضيا»

سِفالْ [ف] و

سِفالَه [ف] چاناق چـوملك پارچه‌سى.

سِفالينْ [ف] چاموردن يابلمش شى، چاناق چوملك: كوزۀ سفالين.

سِفْرْ [ع] كتاب، جزء: توراتك برنجى سفرى.

سِفْلَه [ع] فرومايه، آلچـاق: «راست كردش آسمان سفله خصم واهل دوست — نفعى» «هر سـفله خريدار لآلئ عـدن اولماز — نابى»

سِقایَه [ع] صو ایچه‌جك قاب.

سِقْط [ع] دوشن ولد ، دو- شوك. سقط الزند = چاقاق چاقیلیرکن صیچرایان قیغلجملر.

سِکالْ [ف] فکر، اندیشه ، قورنتی . بدسکال = فکری کوتو .

سِکالِشْ [ف] فکر ایدش ، دوشونش، قورش: سکالش بد خواهانه .

سِکّه آقچه اوزرینه ضرب اولنان نقش § مولوی کلاهی § صوقاق . سکة الحدید = دمیر یول .

سِکّینْ [ع] بیچاق .

سِلاحْ [ع] قیلیج ، تفك کبی حرب آلتی : استعمال سلاح. (سلحدار، سلحشور) کبی کلمه‌لرده مخففدر .

سِلْسِلَه [ع] زنجیر § بربرینه اولا شوب کیدن شیلرك هیئت مجموعه‌سی: سلسلهٔ جبال. سلسلهٔ خواجکان . «بر سلسله‌درکه صوت مرغان — حر اولسه دخی اسیریدر جان»

سِلْعَه [ع] متاع ، تجارت متاعی.

سِلْكْ [ع] ایپلك: سلك سبحه. § صیره، دیزی: سلك عسکری .

سِلْم [ع] صلح : سلم وسلامت . فتح ایله‌ده لغتدر .

سِماتْ [ع] نشان، علامت معناسنه اولان (سِمَه) نك جمعی . اکثریا وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (فضائلسمات) علائمی فضائلدن عبارت اولان دیمك اولور. مفردی قوللانلماز .

سِماطْ [ع] سفره‌یه دیزلمش اطعمه، سفره: سماط خسروانه. ترتیب سماط.

سِمْسارْ [ع] صاتیجی ایله آلیجی بیننده توسط ایدن شخص، متاع میانجیسی: «دلال باشقه، سمسار باشقه»

سِمْط [ع] دیزی ، دیزلمش دیزی: سمط لؤلؤ .

سِنّ [ع] ديش: سن سفيد § ياش: سنى يمشى متجاوز. سناً — ياشجه: سناً بيوك.

سِنان [ع] مزراق: «تن اعدايى ايتدى خيلى زمان — غازيان ضربه‌گاه سيف وسنان»

سِنجاب [ع] معروف حيوان كه دريسندن كورك ياپيلير. سنجابى = سنجاب رنكنده.

سِنِمّار نعمان ايچون خورنق كوشكنى ياپان معمار مشهور. قصرى اتمام ايدنجه نعمان «كيدرده سائر ملوكه دخى بويله قصرلر بنا ايدر» ملاحظه‌سيله بيچاره‌يى كوشكك كنكره‌سندن آشاغى آتدرمش. (جزاء سنمار) مثلدر. «فضاى جنون سمت مبنا‌سيدر — سنمار انديشه بناسيدر — عزت ملا»

سِنَّوْر [ع] كدى: سنور مغلوب.

سِنَه [ع] اويوقلامه، اويقو ابتداسى.

سِنين [ع] (سَنَه) نك جمعى: سنين سالفه.

سِوار [ع] بيله‌زيك: سوار زرين.

سِهام [ع] اوق معناسنه اولان (سهم) لك جمعى: سهام قضا.

سى [ف] اوتوز: «سى و دو حرفدر اول دندانلر — نابى»

سِيادَت [ع] سيدلك.

سِياسَت [ع] امور تبعه‌يى، مصالح دولتى محور لايقنده جريان ايتدرمك صورتيله اولان حاكملك § مجرمين اوزرينه ترتب ايدن مجازاتلرك اجراسى.

سِياسى [ع] سياسته، امور دوليه‌يه متعلق: امر سياسى. امور سياسيه. «هر سياسى ايش اولور منجر نهايت منزله — اكرم». سياسيات = امور دوليه‌يه متعلق خصوصات.

سِياق [ع] سوق كلام، سوزك كليشى: سياق وسباق.

سِياقَت [ع] معروف بر نوع يازى: خط سياقت.

سِیّانْ [ع] ایکی مساوی ، مساوی ایکی شی . تثنیه‌در . مفردی (سی) درکه قوللانلماز .

سِیاهْ [ف] قاره : خاك سیاه . روی سیاه . سیاهی = سیاهلق ، قاره عربلردن هر بری .

سِیبْ [ف] الما .

سِیخْ [ف] دمیر شیش .

سِیرْ [ف] طوق : سیر وکرسنه . «نه بیلیر کرسنه‌نك حالنی سیر!» § صارمصاق : سیروپیاز .

سِیَرْ [ع] (سیرت) ك جمعی : سیرنبویه . سیر اصحاب . کتب سیر .

سِیرابْ [ف] صویه قانمش : «خاك برمرتبه کرم اولدی که دوران ایده‌مز — نیجه طوفان ایله بر ذره غبارین سیراب — نفعی» «جهانده وارمیدر اولمش سراب ایله سیراب؟» § تازه ، طراوتلی ، لطافتلی : کل سیراب . لالهٔ سیراب .

سِیرَتْ [ع] انسانك معنی طوتدیغی یول ، مسلك ، کیدش : سیرت حسنه . «سیرت وصورتی شاهانه ایدی — خاقانی» «اکثر کیشینك صورتنه سیرتی اویماز — ضیا»

سِیلی [ف] شامار : سیلیٔ خدایی .

سِیمْ [ف] کوموش . سیمین = کوموشدن ، کوموش کبی : پیالهٔ سیمین . سروسیمین . سینهٔ سیمین .

سِیما [ع] چهره ، چهره‌نك طرز مخصوصی : «هر کسك حالنی اولو الابصاره سیما سویلیور»

سِیَّما [ع] باخصوص ، علی‌الخصوص ، خصوصاً ، خصوصیله . (ولاسیما) و(لاسیما) صورتلرنده‌ده مستعملدر . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

سِیمابْ [ع] جیوه : «درونمده بنم بر معدن سیماب اولور پیدا — نابی»

سیمرغ [ف] عنقا: «تا که پرواز ایده آفاقده سیمرغ وهما — ضیا»

سیمیاء [ع] معروف علم موهوم: «سیمیاسیمه باتیرماز بیلنی — سنبلزاده»

سین [ع] (س) حرفنك اسمی: «لبلرك مجروح اولور دندان سین بوسه‌دن — ندیم»

سیناء [ع] حضرت موسایه تجلیء الٰهی واقع اولان طاغ، طور سینا: «بر تجلی وارکه موساسنده سیناسنده یوق». سینك تخیله‌ده لغتدر.

سینه [ف] کوکس. (درون) مقامنده‌ده ایراد اولنور: «بر صحیفه آچسه‌م آغلارسین کتاب سینه‌دن»

سینی [ف] بو اسم ایله معروف تپسی نوعی، بیوك تپسی.

سینین [ع] (سینا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. (طورسینین) صورتنده ایرادی ترجیح ایدلملی.

سیه [ف] (سیاه) مخففی: بلای سیه.

سیه‌روز [ف] بختسز، بدبخت: «کوردکمی بنم کبی سیه‌روز؟» «نه سیه‌روز روزکار اولدم!»

سیه‌کار [ف] فاسق، حرکاتی کوتو: مکارسیه‌کار.

سُ

سُبات [ع] اویقو، خفیف اویقو.

سُباعی [ع] یدی حرفلی.

سُبحان [ع] جناب حق. سبحان الله = جناب حقه تسبیح ایدرم. استغراب واستعظام موقعنده‌ده ایراد اولنور.

سُبحه [ع] چکیلن تسبیح: «قالدی آرده سبحه مرجان متردد — نابی»

سُبع [ع] یدی جزءده برجزء، یدیده بر. بانك سكونیله‌ده لغتدر.

سُبُل [ع] یول معناسنه اولان (سبیل) لك جمعی: «چیقا-ران طوغری‌یه هادئ سبلدر یوقسه — كیم كه برراهه كیدر اول رهی شهراه بیلیر — عزت ملا»

سُبّوح [ع] جناب حق: «روح اعظمدن مدد-خواه اول، صیغین سبوحكه»

سُتُردَه [ف] یونلمش، تراش ایدلمش: روی سترده. موی سترده.

سُتُرْك [ف] بیوك، ایری: كرك سترك.

سُتْرَه [ع] پرده، اورتو: سترهٔ خضرا.

سُتُودَه [ف] مدح اولنمش، ممدوح: سیرت ستوده.

سُتُور [ف] بینك حیوانی: تربیت ستور.

سُتُون [ف] دیرك: ستون سنگین § بر صحیفه‌نك منقسم اولدیغی ایكی ویا دها زیاده بولوكلردن هربری: غزته ستونی.

سُجُود [ع] سجده ایتمه، سجده: سربسجود.

سُخَن [ف] سوز. (سَخُن) و(سُخُن) صورتلرنده‌ده لغتدر.

سُخُونَت [ع] صیجاقلق، قیزغینلق: سخونت اناء. سخونت بیت.

سُداسی [ع] آلتی حرفلی.

سُدُس [ع] آلتی جزءده بر جزء، آلتیده بر. دالك سكونیله‌ده لغتدر.

سُدَّه [ع] قاپو، قاپو اشیكی § بعض اعضایه عارض اولان طوتقونلق علتی.

سُرادِق [ع] (سراپرده) معرّبی. جمعی: سرا-دقات.

سُرّاق [ع] (سارق) لك جمعی.

سُرخ [ف] قرمزی: روی سرخ. سرخ. سرخسر = قیزلباش.

سُرُرْ [ع] (سریر) ڭ جمعی .

سُرْعَت [ع] چابوقلق: سرعت حرکت.

سُرْفه [ف] اوکسوروك .

سُرْمَه [ف] کوزه چکیلن معروف دارو: « سرمه مخفی ایده‌مز انسانی — سنبلزاده »

سُرْنا [ف] زورنا. سرنازن = زورنا چالان .

سُرُوجْ [ع] (سَرج) ڭ جمعی.

سُرُودْ [ف] تغنی، ترنم. سرود حزین .

سُرُورْ [ع] سوینج: «دلده غم وار شمدیلك لطف ایله کلمه ای سرور — راسخ »

سُرُوشْ [ف] ملك : نزول سروش .

سُسْت [ف] کوشـك . سستی = کوشکلك.

سُطُوحْ [ع] (سطح) ڭ جمعی: سـطوح مستویه . سطوح بحار .

سُطُورْ [ع] (سطر) ڭ جمعی: سطور صحیفه. سطور منحنیه . «عکس خامه‌یله سطوری ایده‌مز فرق اوهـام — نفعی». «سـطور حادثات دهرده ابعاد نا محدود — خواجه تحسین»

سُعالْ [ع] اوکسوروك: مبتلای سعال. دافع سعال.

سُعَداء [ع] سعادتله متصف آدم معناسـنه اولان (سعید) ڭ جمعی : سـعدای قوم . «سعدادن صایلیردی قوجه نمرود پلید — کاظم »

سُفْتَه [ف] دلنمش: درسفته.

سُفَراء [ع] (سفیر) ڭ جمعی: سفرای اجنبیه.

سُفْرَه [ع] اوزرنده یمك ییلن یایغی وسـائره : آداب سفره .

سُفَلاء [ع] (سفیل) ڭ جمعی. سفلای شهر .

سُفْلی [ع] آلچـاق ، بایاغی ، دوشکون ولاابالی: فکر سفلی. شخص سفلی. افکار سفلیه.

اشخاص سفليه. سفلّيات = سفلى افكار وامور. سفليّت = سفليلك.

سُفُنْ [ع] (سفينه)نك جمعى. (سفائن) دها زياده قوللانيلير.

سُفَهاء [ع] (سفيه)نك جمعى: سفهاى اغنيا.

سُقاطَه [ع] قيرنتى، دوكنتى: سقاطهٔ سفره. سقاطه‌چين.

سُقُوطْ [ع] مادةً ويا معنىً دوشمك: بر جسمك سقوطى. ناپوليون بوناپارتك سقوطى. «سقوط ايتديسه كوكب مهرانور پايدار اولسون — لا»

سُقُوفْ [ع] (سقف)ك جمعى: سقوف منقّشه.

سُكارىٰ [ع] (سكران)ك جمعى: مداراى سكارى. جمعيت سكارى.

سُكّانْ [ع] شخصه وصف اولان (ساكن)ك جمعى: سكان قريه. دومن معناسنده ده قوللانيلير: سكان سفينه. ادارهٔ سكان. بو معناده مفرددر.

سُكَّرْ [ع] شكر.

سُكْنىٰ [ع] ساكن اوله‌جق ير، مسكن: بر عائله‌نك سكناسى § ساكن اولمه: بو خانه قابل سكنى دكل.

سُكُوتْ [ع] صوصمه: سكوت دائم. سكوتى = صوصمه‌يى التزام ايدن.

سُكُونْ [ع] اضطرابسزلق، حركتسزلك: حال سكون. سكون دريا. بو معناده (سكونت) دخى قوللانيلير § حركه‌سزلك: واوك سكونيله. بو معناده (سكونت) قوللانلماز.

سُلافْ [ع] و

سُلافَه [ع] شراب: سلاف صاف. سلافهٔ محبت.

سُلالَه [ع] ذريت: سلالهٔ طاهره.

سُلْطانْ [ع] پادشاه: سلطان جهان. سلطان البرّين. § پادشاهك والده و يا كريمه‌سى § سطوت شاهانه، قدرت عاليه: سلطان مبين.

سُلَّم [ع] مردیون ، نردبان : «بختی بالا سلم ادراکدن — بختی اعلا عالم افلاکدن — ضیا»

سُلوك [ع] یوله کیرمك، یول طوتمق: طریق حقه سلوك. برطریقته سلوك.

سَم [ف] حیوان طیرناغی : سم سمند . تشدید ایله ده قوللانیلیر .

سُمرت [ع] اسمرلك : سمرت لون. سمرت وجه .

سُمعه [ع] ایشیداسون دیه ریاکارانه ایشله نیلن ایش : فلانك ایتدیکی فداکارلق سمعه‌در § برایشی بویولده ایشلەمه: سمعه طریقیله شویله یاپدی .

سُمُوّ [ع] یوکسکلك: سموپایه. (علوّ) دها زیاده قوللانیلیر .

سُمُوم [ع] (سمّ) ك جمعی : سموم غیر مهلکه.

سُنبل [ف] معروف چیچك : «آب ناب ایچره طورر تازه و خوشتر سنبل — باقی» . زلف دلبران ایچون مشبه‌به اولور . سنبلی = سنبل رنکنده . اکثریا قاپانیقجه ویاغمورسز هوایه وصف اولور: سنبلی هوا . «هم حزین هم حزنی دافعدر هوای سنبلی»

سُنبُله [ع] باشاق : سنبلهٔ صددانه. جمعی: سنبلات. § معروف برج .

سُنَّت [ع] سیرت حسنه ، خصوصیله حضرت پیغمبرك سیرت حسنه‌سی: سنت مؤکده . سنة الله = حکم الٰهی، عادت الٰهیه § ختان .

سُندس [ع] اینجه دیبا، نازك اطلس. سندسی = سندسدن: بالین سندسی .

سُنَن [ع] سیرت حسنه معناسنه اولان (سنت) ك جمعی: سنن سنیه. الفرار مما لایطاق من سنن المرسلین.

سُنوح [ع] حسن صورتله خاطره کلمه : قلبمه اویله سنوح ایتدی . جمعی اولان (سنوحات) سانحات معناسنده ده قوللانیلیر .

سُنِّي [ع] اهل سنتدن اولان ذات: مرد سنی. جاریهٔ سنیه.

سُو-ی [ف] طرف: سوی سماء. هرسوی. هر سو. سو بسو = طرف طرف، هریانه، هریاڭده.

سُوء [ع] کوتولك. معنویاتده قوللانیلیر. اضافتسز قوللانلماز. بعض تراکیبده مآله نظراً (کوتو) معناسنی ده مفید اولور. مثلا (سوء اداره) تعبیرنده (ادارهنڭ کوتولکی) معناسی آکلاشیله بیلهجکی کبی (کوتو اداره) مآلیده آکلاشیله بیلیر. (حسن) لفظی ده ایکی معنایه دلالتده بویله ایسهده او اضافتسز دخی قوللانیلیر.

سُوار [ف] بنمش: سوار مسلح. اشترسوار = دوهیه بنمش.

سُؤال [ع] صورمق، صورلمق: برکیفیتی سؤال. بر مسئلهنڭ سؤالی § دیلنمك: ذل سؤال. جمعی: سؤالات.

سُوخته [ف] یانمش، یانیق: نان سوخته.

سُود [ف] فائده: «ایتمز حساب سود وزیانڭ غریب حال! — سالم»

سُور [ع] حصار: خارج سور.

سُور [ف] دوکون: سور همایون. سورپرسرور. § ضیافت: ترتیب سور. بوکلمه فارسی اولدیغی حالده خندق غزوه‌سنده «قوموا فقد صنع جابر سورا» صورتیله لسان پیغمبریدن صدور ایتمشدر.

سُوَر [ع] (سوره) نڭ جمعی: اوائل سور. سور شریفه.

سُورَه [ع] قرآن کریمڭ منقسم اولدیغی یوزاون درت باشدن هربری: سورهٔ فاتحه. نظمده (سورت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

سُوز [ف] حرارت، احتراق، یانمه: سوز دل. شعرپرسوز. یاقق معناسنه اولان (سوختن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خانمانسوز = خانمان یاقیجی.

سُوزان [ف] یاقیجی، یاقان: آتش سوزان § یانیجی، یانان: دل سوزان.

سُوزِش [ف] محرقلق، مؤثرلك: «یارب او نه سوزش اول نه سوزدر — ضیا». «مأل محرق اولور سوزش بیانمدن». (سوز) مقامنده‌ده قوللانیلیر: سوزش درون.

سُوزَن [ف] ایکنه. چشم سوزن = ایکنه دلیکی. سوزندان = ایکنه‌لك.

سُوزَنده [ف] (سوزان) ه بدل قوللانیلیر.

سُوس [ف] کووه: سوس منحوس.

سُوسمار [ف] کلر.

سُوسَن [ف] صوصام دینیلن چیچك.

سُوفار [ف] ایکنه دلیکی § اوق کرزی.

سُوق [ع] چارشی، بازار: سوق عکاظ. سوق صحافین. سوقی = چارشی‌یه منسوب شی، چارشی آدمی.

سُومَنات هندده بر بتخانه ایمش: «که دیر گاه کعبه کهی سومناتده — حقجوی نرده اولسه خداسن آرار بولور — راغب»

سُوَیداء [ع] یورکده اولان سیاه نقطه، حبة القلب، دانهٔ دل. اکثریا قلبدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر: «سوداك ایله زنده‌در سویدا — روح دل ناتوانم اولدك»

سُها [ع] بنات النعش صغری ایچنده غایت کوچك کورینور بر ییلدیز.

سُهولَت [ع] قولایلق: «هر کارده عاقل کوزه‌در سمت سهولت — سامی»

سُهَیل [ع] بر پارلاق ییلدیز. یمندن پك پارلاق کورندیکی ایچون (سهیل یمنی) و (سهیل یمانی) دیه توصیف ایدرلر.

سُیُوف [ع] (سیف) ك جمعی: سیوف صارمه.

سُیُول [ع] (سَیل) ك جمعی: سیول منحدره.

ش

شائبه [ع] اثر، اماره، شبهه: شائبهٔ امتناع. شائبهٔ نفاق. اعتقاد بی شائبه. (شایبه) صورتنده یازلماملی.

شائق [ع] شوقلی، آرزولی، آرزومند: قلب شائق. قلوب شائقه. (شایق) صورتنده یازلمامللی.

شابّ [ع] کنج آدم، جوان: «طبعمه کلدی فتور اوضاع شیخ وشابدن — حلیمکرای»

شاباش [ف] آفرین، تحسین: سزاوار شاباش.

شاتم [ع] شتم ایدیجی، ایدن: نادان شاتم.

شاخ [ف] دال: شاخ میوه‌دار. «شاخ کلده ژاله دوشمش غنچهٔ زیبامیدر؟ — باقی». شاخ شاخ = پارچه پارچه: «شاخ شاخ ایلدی بر صدمه حصارك بابن» § بوینوز: شاخ آهو.

شاخسار [ف] داللق، آغاجلق، قورولق: «برنغمه کلدی کوشمزه شاخساردن»

شاخه [ف] بیوندوروق کبی آغاجدن یاپیلان ضبط وتضییق آلتی.

شاد [ف] سوینجلی: «ناشاد کوکل برکون اولور شاد اوله‌جقدر — ضیا». شادی = شادلق: بادیٔ شادی.

شاداب [ف] طراوتلی، تر، تازه: مرغزار شاداب. «آب نظممله کلستان تخیل شاداب — نفعی». شادابی = شادابلق.

شادان [ف] (شاد) ه بدل قوللانیلیر: «بر لطف ایله شهریار دوران — قیلدی ینه اصدقایی شادان»

شادکام [ف] زیاده سوینجلی. آنجق شخصه وصف اولور. مثلا (دل شادکام) دینلمز. شادکامی = شادکاملق.

شادمان [ف] (شاد) ه بدل قوللانيلير: «شادمان اول كه سن آنلردنسين». شادمانى = شادمانلق.

شادى [ع] علم وادبدن حصه‌دار اولان § نغمه ايله شعر اوقويان.

شاذّ [ع] قاعده‌دن خارج، قاعده خارجنده: بو كلمه شاذ در. كلمات شاذه.

شارب [ع] ايچيجى، ايچن: شارب شراب. شارب الليل والنهار = كيجه كوندوز ايچن سرخوش، بكرى § بييق: شارب دراز.

شارح [ع] شرح ايديجى، ايدن: شارح قول حكيم. شارح مثنوى. «شارح ديسه‌لر فهم اولنور انقروى — غالب»

شارع [ع] شروع ايديجى، ايدن: شارع تحرير § واضع شريعت، جناب حق ياخود حضرت پيغمبر: اذن شارع.

شارق [ع] پارلايجى، پارلايان: نجم شارق. نجوم شارقه.

شاطر [ع] شطارتلى، چويك آدم: بريد شاطر.

شاعر [ع] شعر سويلين: شاعر عربى شاعر سوه بيلير.

شافع [ع] شفاعت ايديجى، ايدن: نبىّ شافع. شافع روز جزا.

شافى [ع] شفا ويريجى، ويرن: داروى شافى. ادويهٔ شافيه § قناعت ويريجى، ويرن: جواب شافى. اجوبهٔ شافيه. «مريض بستر حسرت بوكون شافى جواب آلمش = راغب»

شاقّ [ع] زحمتلى، مشقتلى. اكثريا مؤنثى اولان (شاقّه) قوللانيلير: اعمال شاقه. عمليات شاقه.

شاكر [ع] شكر ايديجى، ايدن: «شاكر لطف مستعان اوله‌لم»

شاگرد [ف] چراق، تحصيلده بولنان: شاكرد اولميان استاد اوله‌ماز.

شاكله [ع] مذهب، مسلك، خلقت، طبيعت:

شاكلهٔ مرضيه . «قربان رضا شاكلهٔ خنجر عشقم». قل كل يعمل على شاكلته .

شاكى [ع] شكايت ايديجى ، ايدن : شاعر شاكى. (مشتكى) دها زياده قوللانيلير . شاكى السلاح = آلات حربيه‌سى مكمل اولان آدم.

شام [ف] آقشام: شام هجران. «شامدن چيقديغم آقشامه ديدم شام شريف — كاظم »

شامّ [ع] قوقو طويجى ، طويان. اكثريا مؤنثى اولان (شامّه) قوللانيلير: قوهٔ شامه .

شامخ [ع] يوكسك : جبل شامخ. جبال شامخه.

شامل [ع] شمولى، احاطه ايديجى، ايدن : شو عباره بو معنالرى شاملدر. لطف شامل. عنايت شامله.

شامه [ع] بك ديديلن لكه : شامهٔ سودا . جمعى : شامات .

شآمت [ع] اوغورسزلق : شآمت مقدم .

شان [ع] خلق نظرنده بيوك كورينن و صاحبى ايچون مدار افتخار اولان حالت: «شانى هيچ اولمدى مقارن شين» § حال: «آكلامق برشيئى شانندن دكل»

شانه [ف] طاراق : « بارى اولسون سوديكم پيوسته شانه‌م زلفكده». شانه‌زن = طارايجى: شانه زن زلف دلبران .

شاه [ف] بيوك آمر، حكمدار: شاه جهان .

شاهباز [ع] ايرى طوغان : « شاهباز ومكس دكل سيان». تشبيهاً انسانده اطلاق اولنور: «شاهبازم، يوق ايدى سنده بو حالت اوّل — فهيم قديم» «شاهبازم ، غيرى مرغ دل شكاركدر سنك — عاصم»

شاهبال [ف] قانادك اك اوزون تويلرى: ظل شاهبال جبريل .

شاهبندر [ف] نظمده (شهبندر) ه

بدل قوللانيله بيلير: «شاهبندر نصب اولنمش ناز شهرستانه — نديم»

شاه بيت [ف] بر منظومه‌نك اك كوزل بيتی: شاه بيت ديوان فطرت.

شاهپر [ف] (شاهبال) ه بدل قوللانيلير.

شاهد [ع] شهادت ايديجی، ايدن: شاهد عادل. شاهد زور § محبوب، محبوبه. شاهد بازار = مبتذل كوزل.

شاهدانه [ف] ايری دانه، ايری دانه‌لی. اكثريا اينجو حقنده قوللانيلير.

شاهراه [ف] ايشلك، بيوك يول، جاده: شاهراه شريعت.

شاهسوار [ف] آته پك كوزل بينن، پك ايی بينيجی: «ای رسول قرشی شاهسوار مدنی — جامی»

شاهق [ع] (شامخ) ايله مترادفدر: جبل شاهق. جبال شاهقه.

شاهنشاه [ف] اك بيوك پادشاه، پادشاهلرك پادشاهی، ملك الملوك: «انبيانك يا رسول الله شاهنشاهيسين»

شاهنشه [ف] (شاهنشاه) مخففی: شاهنشه دوران.

شاهنشين [ف] صوقاغه ناظر اوطه چيقمه‌سی: «زيور شاهنشين اولدی شه ماهوشان»

شاهوار [ف] شاهه، پادشاهه لايق. اكثريا اينجو حقنده قوللانيلير: «شهلر خزينه‌سنده كرك در شاهوار — نوعی»

شاهين [ف] معروف آوجی قوش: شاهين چابكپرواز.

شايان [ف] لايق: شايان مطالعه. «خصوصيله بهاری مطلع مخصوصه شاياندر — ضيا»

شايد [ف] ادات احتمال. اكثريا احتمال بعيده دلالت ايدر.

في الاصل (لايق اولور، مناسبت آلير، ياقيشير، اوله بيلير) كبي معنالري مفيد مضارعدر. ينه ادات احتمال اولان (بلكه) جمل شرطيه ايله پك ده اويوشه‌مديغي حالده (شايد) اكثريت اوزره جمل شرطيه‌ده بولنور: «سير ايت بوني كورمدكسه شايد — محزونلق ايچنده شاد بر ير — اكرم»

شايسته [ف] لايق. حسنياتده استعمالي غالبدر: «شايسته يز اولسه‌ق ايكي عالمده سرافراز»

شايع [ع] شيوع بولمش، بولان: قول شايع. اقوال شايعه.

شايعه [ع] شيوع بولمش ماده، كيفيت: تكذيب شايعه. جمعي: شايعات.

شايگان [ف] چوق، بول: قافيهٔ شايكان.

شب [ف] كيجه: شب قدر. شب تاريك.

شباب [ع] كنجلك، جوانلق: «عمرك بهار موسمي عهد شبابدر — شيخ الاسلام حكمت».

بعض شعرا (سكون) ايله (سكونت)ه قياساً (شبابت) استعمال ايدرلر.

شبانگاه [ف] كيجه وقتي: آه شبانكاه. (شبكاه) دينلمز.

شبانه [ف] كيجه‌لك، كيجه وقتي اولان: ضيافت شبانه.

شب‌بوی [ف] معروف چيچك: «بكزه‌در كنديسني كاكل ياره شب‌بو — سنبح» «شب‌بويي كوركه برك سمندن قباسي وار — نديم»

شب‌پره [ف] ياراسه: «شب‌پره خصم طبيعيسي ايمش خورشيدك»

شبچراغ [ف] بر كوهر ايمش كه كيجه وقتي چراغ كبي شعله فشان اولورمش: «اول فهيم مه ضميرم كيم نقاط خط نظمم — شبچراغ ايتدم شعاع مهر طبع روشنمدن — فهيم قديم»

شبح [ع] جسد، جثه، جسم، شخص: شبح مرئي.

شبخون [ف] كيجه باصقيني: اجراى شبخون.

شَبْخیز [ف] کیجه وقتی اویانوب قالقان: زاهد شبخیز.

شَبْدیز [ف] یاغیز آت § خسرو پرویزك آتی.

شَبْرَو [ف] کیجه وقتی یوریین، کزن، سائر اللیل: دزد شبرو.

شَبْ زِنْده دارْ [ف] کیجه اویومیان: «آرزوی وصل ایله شب زنده دار اولدقلرم — کریهٔ حسرتله چشم انتظارم سویلسون — نابی» § کیجه اویومیوب عبادت ایدن، محیی اللیل: عابد شب زنده دار.

شَبِسْتانْ [ف] حرم دائرهسی § خلوتخانه § یاتاق اوطهسی.

شَبْعانْ [ع] طوق، طویمش: بطن شبعان. شخص شبعان.

شَبَکَه [ع] آوجی آغی، بالق آغی § قفس کبی دلیك دلیك اولان پارماقلق وسائره.

شَبْگیر [ف] کیجه وقتی ایشلهیلن ایشه وصف اولور: نالهٔ شبکیر. آه شبکیر.

شَبْنَم [ف] کیجه یاغان رطوبت، چی: «کوکلمه کیر ای کوکل اول غنچهنك شبنم کبی — شیخ الاسلام یحیی»

شَبیخُونْ [ف] (شبخون) ه بدل قوللانیلیر: «دشمن آکاهه تدبیر شبخون ایستمز — سامی»

شَبیکَه [ع] (شبکه) یه بدل قوللانیلیر.

شَبیه [ع] بکزهیجی، بکزهین: فلان فلانه شبیهدر.

شَتْم [ع] سوکمك، سوکوب صایمق، سوکش.

شَتّی [ع] (شتیت) ك جمعی: آیری آیری، باشقه باشقه: مواد شتی. مسائل شتی.

شَتیتْ [ع] طاغینیق: شیء شتیت. اشیای شتیته.

شَجاعَتْ [ع] انسانده قورقهجق احوالده قورقامق خاصهسی، یورکلیلك: شجاعتك افراطی تهوردر.

شَجَرْ [ع] آغاج: شجر زیتون.

شَجَرَه [ع] جدول سلاله ، سلسلهٔ سلاله: شجرهٔ آل عثمن. (شجر) مقامنده ده قوللانیلیر .

شَجیع [ع] شجاعتلی . شخصه وصف اولور: محارب شجیع. مثلا (قلب شجیع) دینلمز.

شَحْنَه [ع] صو باشی، شهر ضابطی، ضابطه مأموری: « درمیخانه‌یی شحنه قاپامق ایستره‌ایمش — سنبلزاده». فی الاصل شینك کسریله‌در.

شَحم [ع] ایچ یاغی: لحم وشحم.

شَحْمَه [ع] بر پارچه ایچ یاغی، ایچ یاغی پارچه‌سی: شحمة العین.

شَخص [ع] انسانك هیئت جسمانیه‌سی: «شخصی انسان ایدرمی برقوری نام ؟» . شخصیات = بریسنك شخصنه متعلق اویغونسز سوزلر.

شَدّ [ع] صیقی باغلامق، صیقی باغلانمق: شد رحل.

شَدائِد [ع] (شدیده)نك جمعی: شدائد روزکار . (شداید) صورتنده یازلماملی .

شَدید [ع] شدتلی : عذاب شدید. ضربهٔ شدیده.

شَدیدَه [ع] بلا ، مصیبت، شدتلی حالت مکدره.

شَرّ [ع] خیر دکل، خیر اولمیان، خیرلی اولمیان شی، خصوص : « یالکز خیری دکل شری‌ده اوکرنمکه باق »

شَرائِط [ع] (شریطه) نك جمعی: شرائط اشترا. (شرایط) صورتنده یازلماملی.

شَراب [ع] ایچیله‌جك شی ، ایچه‌جك : طعام وشراب § سرخوشلق ویرن معهود مایع : « صو ایچمك نه لازم شراب اولسون آبم — صفا »

شَرافَت [ع] شرف صاحبی اولمه، شرفلیلك : شرافت علما .

شَرایِع [ع] (شریعت) ك جمعی . (احکام شریعت) معناسنده قوللانیلیر : علم شرایع .

شَرْبَت [ع] طاتلی ایچه‌جك: « شربته رغبت ایلمز مستان »

شَرْح [ع] آچىق، آچمق: بر كتابى شرح. كتابك شرحى. شرح صدر § ايضاح ايچون سويلنيلن سوزلر وبو يولده يازيلان كتاب: شرح عقائد علامهٔ تفتازانينك اثريدر.

شَرْحَه [ع] ياريق: شرحهٔ سينه. شرحهٔ خونين.

شَرَر [ع] قيغلجم: «خاكستر اولور صاعقه ادنى شررمدن»

شَرْط [ع] برشى كه ديكر شيئك وجودى آنك وجودينه توقف ايدر، آنسز اولماز: شرط بولنميجه مشروط بولنماز.

شَرْع [ع] طرف الهيدن وضع اولنان امر ونهى كبى احكامى مشتمل اصول مقدسه، پيغمبرمزك تبليغ بيورديغى اصول مقدسه: شرع شريف. «آچماز كسديكى پارماق شرعك — شناسى»

شَرَف [ع] معنوى يوكسكلك، اولولق: شرف ذاتى. شرف عارضى. شرف المكان بالمكين.

شَرْق [ع] كونشك طوغديغى جهت: «آفتاب بحر و بر صاحبقران شرق وغرب — نفعى»

شَرْم [ف] اوتانمه: شرم جبلى. شرم جعلى.

شَرْمْسار [ف] اوتانان، اوتانمش: شرمسار احسان. شرمسار اولدى.

شَرْمْگين [ف] اوتانغاج: دختر شرمگين.

شَرْمَنْدَه [ف] (شرمسار) كبى قوللانيلير.

شَرَه [ع] زياده حرص، پك دوشكون اولمه، زياده دوشكونلك: اصحاب شر وشره.

شَرْهان [ع] زياده حريص، پك دوشكون: شرير شرهان.

شَرير [ع] شرلى، شرى سون: لئيم شرير.

شَريطَه [ع] شرط، شرط مخصوص.

شَريعَت [ع] (شرع) ايله مترادف صايليير: شريعت غرا.

شَرِیفْ [ع] شرفلی : ذات شریف. نعت شریف. § سلالهٔ پیغمبریدن اولان ذات.

شَرِیكْ [ع] اورتاق، همکار: شریك تجارت. درس شریکی.

شَسْتْ [ف] تیراندازلرك باش پارماقلرینه کچیردکلری یوکسوك، زهکیر § باتق اولطه‌سی.

شَشْ [ف] آلتی : دو شش. شش جهت.

شَشْپَرْ [ف] آلتی باشلی معروف آلت: «اوله دشمنلرینك باشنه ششپر سنبل — باقی»

شَشْخانه [ف] آلتی یوللی تفنك وطوپ. (ششخانه تفنك) کبی تعبیرلرده (ششخانه‌لی) استعمالی طوغری اولمامق لازم کلیر.

شَصْتْ [ف] آلتمش. (شست) مقامنده ده قوللانیله بیلیر.

شَطارَتْ [ع] شنلك، شوخلق: شطارت موقته.

شَطْرَنْج [ع - ف] معروف اویون: «نرده کوردك ایسه نرد وشطرنج — مبتلاسنده هویدا صدرنج — سنبلزاده»

شَعائِرْ [ع] علامت معناسنه اولان (شعیره) نك جمعی: شعائر اسلام. مفردی بو معناده قوللانلماز. (شعایر) صورتنده یازلمامالی.

شَعْبانْ [ع] معروف آی : «شعبانده کلدی عالمه شهزاده مصطفی — تاریخ — سروری»

شَعَرْ [ع] قیل: شعر شارب.

شَعْشَعَه [ع] پارلاقلق : کونشك شعشعه‌سی. شعشعه‌لی سوز.

شَعِیرْ [ع] آرپه: خبز شعیر.

شَعِیرَه [ع] آرپه دانه‌سی، بر دانه آرپه.

شَغالْ [ف] چقال دینیلن حیوان.

شَغَفْ [ع] چیلدیره‌سی‌یه سومه، محبت مجنونانه: مبتلای شغف.

شَفاعَتْ [ع] صوچلو ویا محتاج اولان ایچون عفو

ويا احسان رجاسى . فى الاصل اعانه معناسنه‌در .

شَفّاف [ع] باقلدقده اوته طرفى كورين براق اجسامه وصف اولور: جسم شفاف. اجسام شفافه . بلور شفافدر .

شَفْتالو [ف] معروف ميوه .

شَفَق [ع] كونش باتدقدن صكره افقده قالان قيزل آيدينلق . كونش طوغمازدن اول افقده ظاهر اولان آيدينلغه‌ده اطلاق اولنور: ظهور شفق. شفق سوكدى.

شَفَقَت [ع] آجيوب اسيرگه‌مه: شفقت مادرانه. فانك سكونيله‌ده مستعملدر .

شَفَوى [ع] شفه‌يه منسوب: حرف شفوى . حروف شفويه .

شَفَه [ع] دوداق: «زير شفه‌دن كلر ايدر خنده بوحاله». آغيز آچق ديمك اولان (شق شفه) تعبيرى اكثريا منفياتده قوللانيلير: شق شفه ايتمدى .

شَفيع [ع] شفاعت ايديجى ، ايدن، شفاعتجى: شفيع روز جزا .

شَفيق [ع] شفقتلى : رفيق شفيق . مادر شفيق .

شَقّ [ع] يارمق، يارلمق: شق سند. كاغدك شقى § ياريق، چاتلاق : شق ديوار .

شَقاء [ع] شقيلك ، بدبختلق، بدطينتلك: اصحاب شقا.

شَقاوت [ع] فى الاصل (شقاء) ايله مترادف ايسه‌ده هايدودلق معناسنده‌ده قوللانيلير : شقاوت مستمرّه .

شَقايق [ع] كلينجك چيچكى . (شـقائق النعمـان) و (شقايق نعمانيه) دخى دينيلير .

شَقى [ع] شقاوتلى، شـقاوت صاحبى : سعيد وشقى . شقئ مشهور .

شَقيق [ع] اورته‌سندن يارلمش برشيئك هربر پارچه‌سى § اوز اركك قارداش .

شَقیقه [ع] یاریم باش آغریسی § اوز قیز قارداش .

شَكّ [ع] شبهه : شك ویقین .

شَكَرْ [ف] معروف . نظمده كافك تشدیدیله‌ده قوللانیله‌بیلیر : «كویا كه قارشدی شیر وشكر — ضیا»

شَكل [ع] بیچیم ، قیلق : شكل مستطیل . شكل قبیح § منطقده قیاسك هیئت ترتیبی .

شَكُورْ [ع] شكر ایتمك معتادی اولان : عبد شكور .

شَكْوَه [ع] و

شَكْوٰی [ع] شكایت : «كیمدن كیمه شكوی ایده‌یم بن دخی شاشدم — ضیا»

شَكیمه [ع] انسانده بریسنك تحكمنه ، ظلمنه ، قهرینه تحمل ایتمیوب بی‌پروا مقاومت ایتمك حالی : شدید الشكیمه .

شَلْوارْ [ف] معروف .

شَمّ [ع] قوقلامق ، قوقلانمق : شم ریاحین . كلك شمی .

شَمائِل [ع] خوی معناسنه اولان (شِمال) ك جمعی .

اخلاق : شمائل كریمه . اشكال وصفات معناسنده‌ده قوللانیلیر . مفردی بو معناده قوللانلماز . (شمایل) صورتنده یازلمامالی .

شَماتَتْ [ع] دشمنك دشمنه اصابت ایدن بلادن طولایی اظهار سرور ایتمسی : شماتت اعداء . «تسلیء شماتت كونهٔ احبابدن فریاد — راغب»

شَماتَه [ع] كورلتی ، باغریشوب چاغرشمه .

شَمْس [ع] كونش . تأنیثی معتبر دكلدر : شمس منیر .

شَمَّه [ع] پك جزئی مقدار : شمهٔ وفا . فی الاصل بركره قوقلامه معناسنه‌در .

شَمْشیر [ف] قیلیج : شمشیر تیز . كسر ایله‌ده لغت صایلیر .

شَمْع [ع] ياقه‌جق موم § بال مومى .

شَمِيم [ع] كوزل قوقو ، رايحهٔ طيبـه : شميم صبـا . شميم زلف .

شَنَاعَت [ع] زياده چركينلك . اكثريا افعال حقنده قوللانيلير : شناعت‌فعل . شناعت‌كار .

شَنَايِع [ع] كوتو ايش معناسنه اولان (شـنيعه) نك جمعى : ارتكاب شنايع .

شَنْبِه [ف] جمعه ايرتسى كونى .

شَنِيع [ع] شناعتلى : كار شنيع . افعال شنيعه .

شَوَائِب [ع] (شائبه) نك جمعى : شوائب تردد .

شَوَّال [ع] معروف آى : شوال مكرم .

شَوَاهِد [ع] (شاهد) و (شاهده) نك جمعى . بر مسئلهٔ لسانيه‌يى اثبات ايچون آثار بلغادن كتيريلن مثاللر .

شَوَاهِق [ع] (شاهق) و (شاهقه) نك جمعى . يوكسـكلر ، يوكسـك جهتلر ، تپه‌لر . اكثريا طـاغ حقنده ايراد اولنور : شواهق جبال . يوكسك طاغلر مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

شَوْق [ع] كوكل ميلى ، آرزو : شوق شديد .

شَوْك [ع] ديكن .

شَوْكَت [ع] پادشـاه اسلامه مخصوص اولان قدرت وهيبت .

شَوْهَر [ف] قوجه ، زوج : شوهر وزن .

شَه [ف] (شاه) مخففى .

شَهَادَت [ع] شاهدلك ايتمه ، شاهدلك : شهادت صـادقه . « اثرى فضلنه شهادت ايدر » § شهيد اولمه ، شهيدلك : حضرت عمرك شهادتى . « طالب دولت شهادتدر » § كوزه كورينن اشياء ، جهان : عالم شهادت . جناب حق عالم الغيب والشهاده‌در .

شَهَامَت [ع] شجاعت وحميته مقارن شدت ذكا §

نفوذ اوامره مقارن رياست وحاكميت: «اورنك شهامتمدن ايتدم — آت صيرتنه نقل مركز شان — كمال»

شَهْباء [ع] (اشهب) ك مؤنثى: بغلهٔ شهبا. حلب شهرينه‌ده اطلاق اولنور. (حلب الشهبا) صورتنده استعمالى غالبدر.

شَهْباز [ف] (شاهباز) مخففى.

شَهْبال [ف] (شاهبال) مخففى.

شَهْ بَيت [ف] (شاه بيت) مخففى.

شَهْپَرْ [ف] (شاهپر) مخففى.

شَهْدْ [ع] بال، كومج بالى.

شَهْداب [ف] و

شَهْدابه [ف] شربت، بال شربتى.

شَهْدانَه [ف] (شاهدانه) مخففى.

شَهْر [ع] يكى آيدن يكى آيه قدر اولان مدت: شهر شوال. رومى آيلره شهر اطلاقى مدت جهتيله بونلرك شهور عربيه‌يه مشابه اولمسنه مبنيدر.

شَهْر [ف] بيوك قصبه: حلب شهرى. شهر غرا.

شَهْراه [ف] (شاهراه) مخففى.

شَهْريار [ف] بيوك حكمدار، قدرتلى پادشاه.

شَهْسُوار [ف] (شاهسوار) مخففى.

شَهْلاء [ع] (اشهل) ك مؤنثى: چشم شهلا. (شاشى) معناسنده‌ده مستعمل اولديغندن جديانده استعمالى روا كورلمز.

شَهَنْشاه [ف] و

شَهَنْشَه [ف] (شاهنشاه) مخففى.

شَهَنْشين [ف] (شاهنشين) مخففى.

شَهْوارْ [ف] (شاهوار) مخففى.

شَهْوانى [ع] شهوته متعلق: فكرشهوانى. هوسات شهوانيه.

شَهيدْ [ع] دين حق اوغرنده قتل اولنان و بو يولده سائر بعض اسباب شديده ايله اولن آدم: شهيد سعيد. شهيدهٔ سعيده.

شَهيرْ [ع] (مشهور) ايله مترادفدر: شاعر شهير. شهر شهير.

شَهيقْ [ع] صولوغى ايچرى آلەرق سسلنمه: شهيق حمار. شهيق جهنم.

شَهيمْ [ع] شهامتلى: شاه شهيم.

شَىْءْ [ع] نسنه. قاعدهٔ فارسيه اوزره مضاف اولديغى وقت دائما همزه‌سى اثبات اولنور: شئ واحد. همزه حركه‌لنميه‌جك ايسه دائما حذف ايديليرر. مثلا (شيلر) دينيلير، (شيئلر) دينلمز. حركه‌لنه‌جك ايسه اثباتى مرجح اولمقله برابر حذفى دخى جائز اولور. مثلا (شيئه) دينلديكى كبى (شيه) دخى دينيله‌بيلير.

شَياطينْ [ع] (شيطان)ك جمعى: شياطين انس. شياطين بدآيين.

شَيْبْ [ع] صاچ صاقال آغارمه، قوجامه، اختيارلق: شيب وشباب. موسم شيب.

شَيْخْ [ع] اختيار، قوجامش آدم: شيخ الوزرا § قبيله رئيسى. § برطاقم درويشلرك مقتداسى اولان ذات.

شَيْخوخَتْ [ع] اختيارلق: كمال شيخوخت.

شَيْدا [ف] دلى: «شيدا الغى بيك عقله دكشمز دل شيدا — روحئ بغدادى»

شَيْطانى [ع] شيطانه متعلق: خواب شيطانى. وسوسهٔ شيطانيه.

شَيْطَنَتْ [ع] شيطانلق، قورنازلق.

شَيْنْ [ع] عيب معنوى، لكه: «خاكدن پرتو خورشيد جهانتابه نه شين — باقى»

شِ

شِبْر [ع] قاریش .

شِبَع [ع] طویمه ، طوقلق : حصول شبع .

شِبْه [ع] بر شیئه بکزری : شبه جزیره .

شِتاء [ع] قیش : موسم شتا . « صیفی قیلار شتا وخزانی بهار ایدر — ضیا »

شِتاب [ف] عجله : « کیتدیکك وقت آکلادم عمرم شتابکدن سنك — ندیم »

شِتابان [ف] عجله ایله کیدن : « بکمه ای روح روان عمر شتابانم کبی — ندیم »

شِدَّت [ع] سرداك ، قاتیلق ، زیاده‌لك : کمال شدت . شدت کامله . شدت ضرب . شدت شتا . شدت ذکا .

شِراء [ع] صاتین آلمه ، صاتین آلنمه . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . بیع و شرا = آلوب صاتمه ، آلنوب صاتلمه . « ضروریدر بتون بیع وشراسی سوق ایجادك — عونی »

شِرار [ع] و

شِرارَه [ع] (شرر) ایله مترادفدر . (شراره) تك قیغلجم مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

شِراع [ع] یلکن : فتح شراع .

شِرَّت [ع] شریر اولمه ، شریرلك ، شرلیلك : « کیم جلب ایدر نکاهنی ارباب شرتك — صیت بلندی اولمسه اهل عدالتك — هوغو » . مبالغهٔ صفت مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

شِرْذِمَه [ع] آز اولان انسان کروهی ، جماعت قلیله . « نه دیمکدر بو شرذمه‌سی؟ » . ایجابی حالنده (قلیله) ایله توصیف اولنورکه بو صورتده ساده‌جه کروه انسانی دیمك اولور .

شِرْك [ع] جناب حقه شریك قوشمه، اللهه شریك اثبات ایتمه: خدای بی انباز شرکی عفو ایتمز.

شِرْكَت [ع] اورتاقلق: عقد شرکت. فسخ شرکت. شرکت مفسوخه § بر برلریله اورتاق اولان بر هیئتك اداره‌سی، اداره‌خانه‌سی. عربیده اولدیغی کبی (شرك) ه بدل قوللانلمامالی.

شِرْيان [ع] بدنده متحرك طامارلردن هر بری، آتار طامار، عرق نابض. فتح ایله ده لغتدر.

شِرِّير [ع] شرتی چوق، پك شریر اولان، کثیر الشرّه: «قویمدی هیچ صفا دلده بو چرخ شرّیر — حقی»

شِعار [ع] علامت، مدار تمیز اولان علامت: شعار عفت § عادت، مدار تمیز اولان عادت: «اظهار کین شعار دل زارمز دکل — نابی». (ظفر شعار) کبی وصف ترکیبلرده بو ایکی معنادن هر بری ملاحظه اولنه‌بیلیر: تیغ ظفر شعار. سردار ظفر شعار.

شِعْر [ع] موزون ومقفی سوز: شعر بلیغ § الك بلیغ، پك بلیغ سوز: هر موزون سوزه شعر دینیله‌مز.

شِفاء [ع] خسته‌لکدن قورتلمه، صاغالمه: شفا بولدی.

شِفاه [ع] (شفه) نك جمعی. شفاهاً = آغیز ایله، دیل ایله: شفاهاً افاده ایتدی. شفاهی = آغیز ایله، دیل ایله اولان: شفاهی افاده. افادهٔ شفاهیه. شفاهیات = شفاهی اولان افادات.

شِقّ [ع] مسئله‌نك ایکی جهتندن هر بری: ایکی شقدن برینی ترجیح. شق اول. فی الاصل ایکی‌یه بولنمش شیئك بر پارچه‌سی دیمکدر. لساننمزده مادیاتده استعمالی اندردر.

شِقاق [ع] اتفاقسزلق، جدال‌آمیز اختلاف: نفاق وشقاق.

شِكار [ف] آو: شکار شیر. شکاری = آوه متعلق، آوجی: کلب شکاری § آولامه:

«که بر سنك کبی سرکش پری یی قیلدی شکار — ندیم» § دکرلی، جالب طمع: شکار بر شی دکل. آولامق معناسنه اولان (شکردن) مصدرندن امر حاضر عد اولندیغی وقت وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (دلشکار) کوکل صید ایدیجی دیمك اولور.

شِکاف [ف] یاریق، ییرتیق، ییریق، چاتلاق: شکاف دیوار. شکاف جامه. یارمق، ییرتمق معناسنه اولان (شکافتن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (زرهشکاف) زره ییرتیجی دیمك اولور.

شِکایَتْ [ع] عدم خشنودی صورتنده‌کی افاده، خشنود اولمدیغنی سویلمك: برآدمدن شکایت. «ال دکمدی شکایته شکر وصالدن — حالتی». جمعی: شکایات: شکایات محققه.

شِکَسْتْ [ف] قیرلمش، قیریق. بو معناده (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: «غیرتله رنك دلبر کنعان شکست اولور» § قیرمه: «برخلیل اول کلوب اصنامی ایتمشدی شکست — حقی» § قیرلمه: شکست جام. شکست توبه.

شِکَسْتَه [ف] قیرلمش، قیریق: ساغر شکسته. توبهٔ شکسته. خاطر شکسته.

شِکَمْ [ف] قارین: شکم مادر.

شِکَنْ [ف] قیوریم، قیرمه، بوکلم: شکن کاکل. قیرمق معناسنه اولان (شکستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (خاطرشکن) کوکل قیریجی دیمك اولور.

شِکَنْجْ [ف] برنجی معناسنده (شکن) ایله مترادفدر: شکنج زلف.

شِکیبْ [ف] صبر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. (ناتوان) قبیلندن اوله‌رق صبرسزه (ناشکیب) دینیلیر: «کرکس مثال وارث وغسال ناشکیب — ضیا»

شِکیبا [ف] و

شکیبنده [ف] صابر.

شمال [ع] صول § کونشك طوغدیغی طرفه توجه اولندقده صولده قالان طرف: شمال وجنوب .

شمشاد [ف] چمشیر آغاجی . اوللری قامت خوبان شمشاده بکزه‌دیلیردی.

شنا [ف] (شناه) ه بدل قوللانیله بیلیر .

شناور [ف] صوده یوزیجی ، یوزمه بیلن، یوزکچ.

شناه [ف] صوده یوزمه: «محیط عرقده ایدردم شناه — عزت ملا »

شنیده [ف] ایشیدلمش. ناشنیده = ایشیدلمه‌مش .

شهاب [ع] کوك یوزنده بعضاً آقوب کیتدیکی کوریلن آتش پارچه‌سی : شهاب ثاقب § جرأتلی، کارکذار، آتشپاره آدم .

شیر [ف] ارسلان : « شیرك دخی قصد ایتمسی جانه کوله‌ر کدر — ضیا » § سود : شیر مادر. شیر جوشان.

شیرازه [ف] کتابك یاپراقلرینی صورت منتظمه‌ده ضبط ایدن باغ، اورکو : « معتدل اولسون کتابك چیقمسون شیرازه‌دن » . مجازاً دخی قوللانیلیر .

شیره [ف] اوزوم صویی. سائر میوه‌لرك صیقیله‌رق چیقاریلان صولرینه‌ده اطلاق اولنه‌بیلیر.

شیرین [ف] طاتلی: آب شیرین. خواب شیرین § سویملی ، محبوب القلب : شیرین چهره‌لی .

شیشه [ف] صیرچه قاب : « دوکیلن می قیریلان شیشهٔ رندان اولسون — ندیم »

شیعه [ف] بر ذاتك متفق و ناصری اولان طاقم . § حضرت امام علی ایله خاندان کریمنی سووب التزام ایدن فرقهٔ مسلمین.

شیفته [ف] نه یاپدیغنی بیلمیه‌جك درجه‌ده كلمش اولان. اكثریا وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: شیفته‌دل. شیفته‌حال.

شِیَم [ع] (شیمه) نك جمعی: شهریار حمید الشیم.

شیمه [ع] خوی، خصلت. معناسنده همان دائما كوزللك ملاحظه اولنور: شیمهٔ كریمه. شیمهٔ مهماننوازی.

شین [ع] (ش) حرفنك اسمی: شین مكسوره.

شیون [ف] ماتم: روز شیون. شیونكاه = ماتمخانه، ماتم یری.

شیوه [ف] كوزللرك طبیعته خوش كلن، قلبی جذب ایدن طوری § طرز، طور، اسلوب. شیوهٔ لسان = برلسانك طرز تكلم وتحریری.

شُ

شئون [ع] (شأن) ك جمعی. احوال: شئون یومیه. «حیثیت حوادث وكیفیت شئون — ضیا» (شئونات) صورتنده‌ده قوللانیلیر: «شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق — حكمت»

شباط [سریانیدن] معروف آی: «دم شباطده‌كی نوبهاره آلدانمه — لا»

شبان [ف] چوبان: «ازهار ایچنده اویقویه طالمش اولان شبان»

شبّان [ع] (شابّ) ك جمعی. اكثریا كنجلر مقامنده قوللانیلیر: شبان اهل جنت. ریشداران شبان ادبا. «شبان وطن، سعی ایدك اقدام ایله یوقسه — بر فائده ویرمز قوری دعوای ترقی»

شُبَه [ع] (شبهه) نك جمعی. نظمده قوللانیله‌بیلیر.

شبهه [ع] اویله‌می یوقسه دكلمی دیه بر خصوصی

کسدیره‌مه‌مك حالی: «شبهه یوق مظهر لطف حقسین — خاقانی».
جمعی: شبهات.

شُتُر [ف] (اشتر) مخففی. شترگربه = اطرادسز، ایلی‌فنالی: «اوضاعی شترگربه ایدی مجنونك — ثابت»

شُتُوم [ع] (شتم) ك جمعی: شتوم غلیظه. راغبك «نه‌در گناهی سپهرك که بز شتوم ایده‌لم؟» مصراعنده اولدیغی کبی (ایتمك) ماده‌سیله قوللانململی.

شُجاع [ع] شجاعتلی: رجل شجاع.

شُجعان [ع] (شجیع) ك جمعی: شجعان عرب. «الرأی قبل شجاعة الشجعان — متنبی»

شُخُوص [ع] (شخص) ك جمعی. (اشخاص) زیاده قوللانیلیر.

شُذُوذ [ع] شاذ اولمه، شاذلق: بو کلمه شذوذاً بویله قوللانیلیر.

شُرب [ع] ایچمك، ایچلمك: شرب‌شراب. ماء باردك تدریج ایله شربی.

شُرَفا [ع] نسل پیغمبریدن اولان ذات معناسنه کلن (شریف) ك جمعی: کبار شرفا.

شُرْفه [ع] یوکسك محلك چیقینتیسی، مناره‌نك اذان اوقونان محلی. جمعی: شرفات.

شُرَکاء [ع] (شریك) ك جمعی: فلان وشرکاسی.

شُرُوح [ع] بر اثری ایضاح ایچون یازیلان دیکر اثر معناسنه اولان (شرح) ك جمعی: شروح شافیه.

شُرُور [ع] (شرّ) ك جمعی: اهون شرور. شرور نفس.

شُرُوط [ع] (شرط) ك جمعی: شروط مقاوله. شروط مرعیه.

شُرُوع [ع] باشلامق: مقصده شروع. بسمله ایله شروع.

شُسْت [ف] يقامه. (شو-ى) ايله برلكده قوللا-نيلير: شست وشوى جامه.

شُسْتَه [ف] يقانمش: جامهٔ شسته. روى ناشسته.

شُشْ [ف] آق جكر.

شُعاعْ [ع] ضيا، تل تل كو-رينن ضيا: شعاع شمس. جمعى: شعاعات.

شُعْبَه [ع] بولنتى، بولوك، طاقم: نهرك شعبه‌سى. شعبهٔ مسئله. شعبهٔ قوم. جمعى: شعبات.

شُعْبَدَه [ف] ال چابوقلغى كبى وسائط ايله كوستريلن هنر، حقه‌بازلق: «الامان اول آلامان دلبرينك شعبده‌سى — نورس افندى»

شُعَراء [ع] (شاعر)ك جمعى: شعراى عرب. ياوه‌كويان شعرا.

شُعْلَه [ع] آلو: شعلهٔ آتش. شعلهٔ جوّاله. «آه كيم ياندق طوتشدق شعلهٔ ادراكدن! — سامى»

شُعُورْ [ع] طويه، حس اتمه، آكلامه، بيلمه: شعورى يوق. مختل الشعور. بى‌شعور. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز.

شُغْلْ [ع] مشغول اوله‌جق شى، ايش: شغل بى‌فائده.

شُفَعاء [ع] (شفيع)ك جمعى: شفعاى امت. «اوله‌لر وهبئ زاره شفعا — سنبلزاده»

شُقَّه [ع] پارچه. اكثريا كاغد پارچه‌سى ومكتوب معناسنده قوللانيلير.

شُقُوق [ع] ياريق معناسنه اولان (شق)ك جمعى: شقوق جدار.

شُكاتْ [ع] (شاكى)نك جمعى: شكات اهل درد.

شُكْرْ [ع] و

شُكْران [ع] كوريلن نعمته مقابل اظهار اولنان

قيمتشناسلق: «سكا اى لطفكار بيك شكران». (شكران) (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز.

شُكُفْتَه [ف] آچلمش: كل شكفته. لالهٔ شكفته.

شُكُوفَه [ف] چيچك: «يكى چيقمش شكوفه‌لر يرير»

شُمار [ف] صايى، حساب: بى‌شمار § صايمه، حساب ايتمه، عد ايتمه: شمار اعداد. «دل جور بى‌حسابكى احسان شمار ايدر». صايمق معناسنه اولان (شمردن) مصدرندن امر حاضر دخى اولور. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير. مثلا (خطوه شمار) آديم صاييجى ديمك اولور.

شُمارَنْدَه [ف] صاييجى، صايان: شمارندهٔ امواج.

شُمُرْدَه [ف] صايلمش، حساب ايدلمش: نقود شمرده. «عمردن اولماز شمرده بزجه ايام فراق»

شُمُوس [ع] (شمس)ك جمعى: فضاده‌كى شموس.

شُمُوع [ع] (شمع) ك جمعى: شموع موقده. شموع پفكرده.

شُمُول [ع] معنىً ايچنه آلمه: بو سوزك آكا شمولى يوقدر.

شُو - ى [ف] يقامه. (شست) ايله برلكده قوللانيلير: شست وشو. يقامق معناسنه اولان (شستن) مصدرندن امر حاضر دخى اولور. بو حالده وصف تركيبى اوله‌رق قوللانيلير. مثلا (دست شوى) ال يقاييجى ديمك اولور.

شُور [ف] ككرمسى، طوزلو: آب شور § شماته، چيغلتى، قاريشيقلق: شور درياء.

شُورِش [ف] قاريشيقلق، بربرينه كيرش، پريشانلق، انتظامسزلق: «شورشم مجنون مادرزادى حيران ايتمه‌ده»

شُورَه [ف] منبت اولميان، چوراق ير: زمين شوره.

شُورٰی [ع] مشورت، مشاوره: اهل شوری.

شُورِیدَه [ف] حالی پریشان، حرکتی مجنونانه اولان: دلشوریده. عاشق شوریده.

شُومْ [ف] اوغورسز: طالع شوم.

شُوی [ف] قوجه: زن وشوی. شوی بی‌وفا. «شوی زن زشت روی نابینابه — سعدی»

شُهَدَاء [ع] (شهید)ك جمعی: شهدای بدر. شهدای کربلا.

شُهْرَت [ع] خلق آره‌سنده سویلنمه، اوکلنمه، اون: شهرت کامله. شهرت بولدی.

شُهُودْ [ع] شهادت ایدن معناسنه اولان (شاهد)ك جمعی: شهود عادله. اقامهٔ شهود.

شُهُودْ [ع] وجود بولمه، موجود اولمه، میدانه کلمه، کوزه کورنمه: عالم شهود. مهد شهود § کورمه، مشاهده ایتمه: اصحاب شهود.

شُهُورْ [ع] (شهر)ك جمعی: شهور عربیه. شهور ثلاثه.

شُیُوخْ [ع] (شیخ)ك جمعی: شیوخ قبائل. طریقته متعلق اولان شیخك جمعنده اکثریا (مشایخ) دینیلیر.

شُیُوعْ [ع] خلق آره‌سنده بیلنمه، هر کسجه طویلمه. اشخاص حقنده قوللانلماز: شیوع کیفیت. شیوع بولدی.

ص

صَائِبْ [ع] صواب ایله، خطاسزلق ایله متصف، خطا ایتمین، طوغریجه نشانه واران: رأی صائب. سهم صائب. افکار صائبه. (صاب) صورتنده یازلمامالی.

صَائِلْ [ع] صالدیریجی، صالدبران: دفع صائل.

جاهل صائل. فرقهٔ صائله. (صایل) صورتنده یازلمامل‌ی.

صائم [ع] اوروجلو: رجل صائم. صالحهٔ صائمه. (صایم) صورتنده یازلمامل‌ی.

صابر [ع] صبرایدیجی، ایدن، صبرلی: ایوب صابر. آسیهٔ صابره. «بر کلیر اوله سید صابر»

صاحب [ع] بر شی حقنده «بنمدر» دیمکده صادق، مالك، متصرف. قاعدهٔ فارسیه اوزره مضاف اولدیغی وقت اضافتدن منقطع اوله‌رق استعمالی غالبدر: صاحب خانه. صاحب ورقه § صحبت ایدیجی، ایدن. بو معناده استعمالی اندردر. حضرت یوسفك جمالنی کورنجه حیرتله اللرنی کسمش اولان قادینلره (صاحبات یوسف) تعبیر اولنور.

صاد [ع] (ص) حرفنك اسمی: صاد مفتوحه.

صادر [ع] صدور ایدیجی، ایدن: کلام صادر. کلمات صادره.

صادق [ع] طوغری، کرچك: مرد صادق. قول صادق. قضایای صادقه.

صارم [ع] کسیجی، کسکین. اکثریا قیلیجه وصف اولور: سیف صارم. سیوف صارمه.

صاعد [ع] صعود ایدیجی، ایدن: دود صاعد. ادخنهٔ صاعده.

صاعقه [ع] ییلدیریم: نزول صاعقه. سپر صاعقه.

صاف [ع] و

صافی [ع] صفوت ایله متصف، خالص، تمیز، طورو: قلب صاف. آب صاف. قلوب صافیه. (صاف) صافی مخففیدر.

صالح [ع] صلاح ایله متصف، صلاح صاحبی: رجل صالح. صالحه بر قادین § یارار، الویرشلی: کرسته اعمالنه صالح آغاج.

صامت [ع] (ساکت) ایله مترادفدر.

صَبا [ع] لطيف روزكار: هبوب صبا. «صبا كوينده دلدارك نه‌در افتاده‌لر حالى؟ — فضولى»

صَبابَتْ [ع] عاشق اولمه، عاشقلق: صبابت برنوع صباوتدر.

صَباحْ [ع] كون ابتداسى: «اويان اى ديدهٔ جان خواب غفلتدن صباح اولدى — رضايى»

صَباحَتْ [ع] كوزللك، دلبرلك. اكثريا چهره حقنده صرف اولنور: صباحت‌سيما.

صَبّارْ [ع] صبرى چوق، چوق صبرلى: مبتلاى صبار.

صَبّاغْ [ع] بوياين، بوياجى: «صباغنه صد هزار تحسين!»

صَباوَتْ [ع] صبيلك، چوجقلق: حال صباوت «ممكن اوليدى عودت ايدردم صباوته»

صَبْرْ [ع] شدائد و لذائذده ضبط نفس: «هپ صبر ايله بولديلر اكابر»

صَبْغْ [ع] بويامق، بويانمق: صبغ البسه. كرباسك صبغى.

صَبُوحْ [ع] صباحلين ايچيلن شراب، صباح شرابى: «صبح اولدى مهيامى صبوحم ساقى؟»

صَبُورْ [ع] (صبّار) ايله مترادفدر. جناب حقده اطلاق اولنور: «زاهد چكيربودملرى وار ياصبور ايله — نشأت»

صَبِىّ [ع] كوچك اركك چوجق. صبىّ ذكى. صبيّهٔ باكيه.

صَبيحْ [ع] صباحت صاحبى، صباحتلى: طفل صبيح. صبيهٔ صبيحه. وجه صبيح.

صَحائِفْ [ع] (صحيفه)نك جمعى: صحائف مطبوعه. (صحايف) صورتنده يازلمامل.

صَحابَتْ [ع] صاحب چیقمه، بنسه‌یوب یاردیم ایتمه: صحابت صحیحه. صحابت اهل حق. بر بی‌چاره‌یه صحابت.

صَحابی [ع] اصحاب کرامدن اولان ذات: ابن مسعود صحابیدر. ام ایمن صحابیه‌در.

صَحارَی [ع] و

صَحاری [ع] (صحرا)نك جمعی: صحارای خالیه. صحاری بی‌آب. صورت ثانیه دها زیاده قوللانیلیر.

صَحّاف [ع] کتاب آلوب صاتان، کتابجی: صحاف بی انصاف. «نهایتی کتبك اسمن اوکرنیر صحاف — لا»

صَحْراء [ع] اووه: صحرای کربلا. صحرای واسع. تأنیثی ملتزم دکلدر. «کوردم آثارین بهارك اولدی صحرالر بنم». جمعی: صحراوات.

صَحْن [ع] مکانك اورته‌سی، اورته یر: صحن صفه. «صحن صحراسنده بیك مجنون ولیلی جلوه‌کر — فضولی» § زیل. صحنین = چفته زیل: ضرب صحنین. بیوك کاسه معناسنه‌ده کلیر. بو مناسبتله لسانمزده فتحتین ایله معروف یملك قابنه اطلاق اولنور.

صَحْنَه [ع] تیاتروده اویونجیلرك اویون اوینادقلری محل مخصوص: هیچ بر اویونجی حقیقتده صحنه اوزرنده کورندیکی کبی دکلدر.

صَحْو [ع] آیلمه، آییقلق: سرخوش صحوه کلدی. حال استغراق صحوه متحول اولدی. سکر صحوه منقلب اولدی.

صَحیح [ع] صحت ایله متصف، صحتلی: فکر صحیح. وجود صحیح. افکار صحیحه. ادبیات صحیحه.

صَحیفَه [ع] کاغد یوزی: صحیفهٔ ثانیه. صحیفهٔ خالیه.

صَخْرَه [ع] بك وبیوك طاش، قایا: صخرة الله. صخرهٔ مندکه.

صَدْ [ف] یوز: صد کلمهٔ علی. «محو ایدر یك دقیقه صد سالی»

صَدا [ع] مطلقا سس: صدای مؤثر. صدای مؤذن § سسلنلدکده طاغ وقبه کبی شیلره منعکس اولان سس، یانق: « باقی قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش — باقی» «هرطاغده‌کی قلبی صدا افغانمڭ افغانیدر» «ایکی یاندن صدا ویرر طاغلر»

صَدارَت [ع] صدراعظملق: مقام صدارت. مسند صدارت. صدارت عظمی § اڭ باشده بولنمه: جمله‌ده بر کلمه‌نڭ صدارتی § روم ایلی یاخود آناطولی قاضی عسکرلکی.

صَداقَت [ع] طوغریلق، یورك طوغریلغی: صداقت مجربه. «واردر آنلرده صداقت الحق — سنبلزاده»

صَدَد [ع] لاقیردی صیره‌سی: صدد بحث. تحویل صدد. صدددن چیقدی.

صَدْر [ع] کوکس: صدر واسع. علل صدریه § اڭ باش، اڭ یوقاری، اوست باش: صدر جمله. صدر کلام. صدر مجلس § وزیر اعظم: صدر عالی. صدر گزین § روم ایلی یاخود آناطولی قاضی عسکری: صدرین.

صَدَف [ع] اینجی قابوغی: «هر صدفده دریکدانه بولنماز الحق — ندیم»

صَدَقه [ع] فی سبیل الله کوکل خوشلغی ایله فقرایه ویریلن شی: صدقهٔ نقدیه. صدقهٔ جزئیه. جمعی: صدقات.

صَدْمَه [ع] چارپمه: صدمهٔ شدیده. جمعی: صدمات.

صَدیق [ع] کرچك دوست: صدیق شفیق § طوغری سوزلو، راستکو: رفیق صدیق.

صَراحَت [ع] سوز آچیق اولمه، سوزده آچیقلق: صراحت کامله. افاده‌ده التزام صراحت.

صَرّاف [ع] پاره بوزمق، فائضله پاره ویرمك کبی ایشلرله مشغول اولان اهل تجارت: «صافدل وار ایسه صراف اوله‌ماز»

صَرْصَر [ع] پك شدتلی، پك کورلتیلی روزکار: باد صرصر. صرصر سرعتیله.

صَرْف [ع] خرج ایتمك ، ایدلمك: صرف نقود. صرف ذهن . صرف نفس . بر مبلغك صرفی § چویرمك ، دوندرمك ، چویرلمك ، دوندیرلمك: صرف نظر . نظر دقتك اوجهتدن صرفی § كلماتك تبدلاتندن بحث ایدن علم : « صرفه صرف ایلمیوب مدرسه‌لرده عمرین — سنبلزاده »

صَرِیح [ع] صراحتلی : قول صریح . تعریضات صریحه . « قلبه قوت ویرر مقال صریح »

صَعْب [ع] كوج ، چتین: كار صعب . امور صعبه . صعب الحصول .

صَعْقَه [ع] بایلمه ، بایغینلق : صعقهٔ شدیده .

صَعْوَه [ع] قوبروق صالان قوشی: « هوالاندك یتر ای صعوهٔ دل دیده باز اول كیم — ثابت »

صَغائِر [ع] كوچك كناه معناسنه اولان (صغیره)نك جمعی : ارتكاب صغائر . (صغایر) صورتنده یازلماملی .

صَغیر [ع] كوچك: اناء صغیر. اجسام صغیره . « بزه حرمت ایلر صغیر وكبیر — شیخ‌الاسلام یحیی »

صَغیرَه [ع] كوچك كنـاه : عنـد الله توبه سز صغیره‌نك عفوی مأمول قویدر .

صَفّ [ع] بر چیرپیده دیزلمش شیلرك هیئت مجموعه‌سی ، دیزی ، صیره: صف عسكر. صف اطفال . اكثریا تخفیف ایله قوللا‌نیلیر : « قورلدقجه صف هیجـای معنی روحیٔ بی باك — دیوب «هل من مبارز ؟» هرچه باداباد اولور پیدا — علی روحی». صف نعال = قاپوده پاپوشـلرك طوردیغی یر ، پاپوشلق .

صَفاء [ع]صافیلك، كدرسزلك، كوكل شنلكی : صفـای ساعد. صفای خاطر. موسم صفا . صفای تام . « صفا كوردیكم یوقدر اسمم صفادر — صفا »

صَفْح [ع] یوز چویرمه ، یوز دوندرمه : عفو وصفح. صفح جمیل. عفو معناسنه‌ده كلیر ،

صَفْحَه [ع] بر شـیئك یاصـی یوزی: صفحهٔ قرطاس،

صفحهٔ سینه . صفحهٔ واسعه . « باقی بو شعری صفحهٔ چرخ برینه یاز — باقی »

صَفْدَرْ [ف] صف ییرتیجی معناسنه وصف تر- کیبیدر : دلاور صفدر .

صَفَرْ [ع] معروف آی : صفر الخیر . خروج صفر .

صَفْوَتْ [ع] صافیلك : صفوت قلب . صفوت سما . صفوت کامله .

صَفِیّ [ع] تمیز ، پاك ، پاکیزه : قلب صفی . صفیّ القلب . صفیّ الله = حضرت آدم : « بیلیر- میدی بیلمم بو سرّی صفی — اکرم »

صَفِیرْ [ع] ایصلیق . اکثریا اینجه وگوزل سس مقا- منده قوللانیلیر : صفیر بلبل .

صَكّ [ع] قاضی حجتی : علم صك . اصول صك .

صَلا [ع] میدان اوقومه : « غمده دشمن بلای تیغندن — الامانخوان صلای تیغندن » . (الصلا) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « الصلا هر کیم یانارسه نار عشقه الصلا — نیازی »

صَلَابَتْ [ع] پکلك ، قاتیلق : صلابت اجسام § معنوی متانت ، قوت قلبدن ایلری گلن متینلك : صلابت دینیه .

صَلَاتْ [ع] نماز : ادای صلات . صلات فجر § پیغمبره دعا : صلات وسلام . جمعی : صلوات : صلوات مفروضه . صلوات شریفه .

صَلَاحْ [ع] فاسد اولمیوب ایی اولمه ، ایيلك : صلاح حال . حال صلاح . صلاح نفس . صلاح تام .

صَلَاحِیَّتْ [ع] وظیفه‌سنك خارجنده اولمیوب حقلی اولمه ، وظیفه داخلنده حقلی حرکت : بر پدرك لزومی حالنده اوغلنی تکدیره صلاحیتی واردر .

صَلْبْ [ع] آصمق ، بردار ایتمك ، آصلمق ، بردار ایدلمك : برجانی‌یی صلب . برمفسدك صلبی . صلباً اعدام .

صَلِیبْ [ع] خاچ : اهل صلیب . تعلیق صلیب . القاء الصلیب فی‌الماء .

صَمْتْ [ع] سکوت . (صمت وسکوت) تعبیرنده بری حشودر : « یا سویله سوزی

کهر نثار ایت — یا صمت وسکوتی
اختیار ایت — ضیا »

صَمَد [ع] صوڭ درجه‌ده عالی اولمقله برابر دائم اولان.
اسماء حسنادندر: « ایته درد اهلنی
ای فرد صمد — هیبت « ثم رددنا »
ایله رد — خاقانی » . الله الصمد .

صَمَدانی [ع] صمده منسوب، الهی: عون صمدانی.
عنایت صمدانیه .

صَمْصام [ع] و

صَمْصامه [ع] یوزی دونمز کسکین قیلیج:
« هر منکره صمصام بلند ایلدك ابراز » .
قهرمانان عربدن عمرو بن معدی
کربڭ معروف قیلیجنه دخی (صمصامه)
دینیلیر .

صَمْغ [ع] بواسم ایله معروف آغاج صیزنتیسیدر که
صکره قویولاشوب اوزلنیر: صمغ
عربی .

صَمُوت [ع] سکوته ملازمت ایدن. اکثریا چهره‌-
سنی اکشیده‌رك صوصوب طوران
معناسنده قوللانیلیر: جاهل صموت.

صَمیم [ع] یورك ایچی، باطن قلب، درون دل. عن‌-
صمیم. عن صمیم القلب. میل صمیمی.
محبت صمیمیه .

صَنادید [ع] بهادر وعالیشان، اولو و نافذ الحکم
معناسنه اولان (صِندید) ڭ جمعی:
صنادید قریش. صنادید عجم.
« آثار پدیدست صنادید عجم را —
عرفی »

صَنادیق [ع] (صندوق) ڭ جمعی: صنادیق مقفله.

صَنایع [ع] (صنیعه) نڭ جمعی اولدیغی حالده
(صنعت) ڭ جمعی عد اولنور:
صنایع نفیسه. صنایع شعریه.

صَنْدَل [ع] معروف قوقولو آغاج: صندل صداعی
دافعدر .

صَنْدَلی [ع] صندالیه: صندلی‌-
نشین تعظم. « صندلی‌-
زیب داستان خیال — وحید »

صَنْدُوق [ع] صندق: صندوق آهنین. مال صندوقی.
« ایلدی تقدیر صندوق تحذرده نهان
— نابی »

صَنْدُوقَه [ع] تربه‌لرده مزار اوزرینه قونیلان صندوق سرنكون. صندوقهٔ مزینه.

صَنْعَتْ [ع] برآدمك معتاد اوزره ایشلدیکی ایش كه آنكله كچینیر: صنعت صیدله. صنعت مقبوله § دوام ایله حاصل ایدیلن ملكه: صنعت كتابت § كلامده اعتبار مقبول: مراعات نظیر صنعتی. «ایتمز غزلنده فكر صنعت — صنعت اولور آنده بی صناعت — ضیا»

صَنَمْ [ع] بت، پوت: «صمد - پرست اول افندی صنم - پرست اولمه» § محبوبه: «بیك جفا كورسه‌م ای صنم سندن — لا»

صَنَوْبَرْ [ع] چام آغاجی. قوزالاغنه ده اطلاق اولنور: شكل صنوبری. صنوبری - الشكل.

صَنِیعْ [ع] ایشلنیلن ایش، عمل: صنیع شنیع.

صَنِیعَه [ع] دوزمه ایش، حیله طریقیله ایشلنیلن ایش، حیله: صنیعهٔ زهدیه.

صَوابْ [ع] طوغری، یاكلش دكل: قول صواب. طریق صواب. جواب صواب.

صَوارِمْ [ع] (صارم)ك جمعی: صوارم لامعه. التماع صوارم.

صَواعِقْ [ع] (صاعقه) نك جمعی: صواعق مخربه. نزول صواعق.

صَوامِعْ [ع] (صومعه) نك جمعی: صوامع معموره. اعمار صوامع.

صَوبْ [ع] طرف: صوب والا. صوب عالی. ضم ایله غلطدر.

صَوتْ [ع] سس: صوت بلبل. صوت اعلی. صوت شدید.

صَوْلَتْ [ع] صالدرمه، اوزرینه یوریوب صالدرمه: صولت شدیده.

صَوْمْ [ع] اوروج: صوم داود. صوم وصال.

صَوْمَعَه [ع] خصوصی عبادتخانه، وحدتخانه: صومعهٔ خالیه. صومعهٔ راهب. صومعهٔ زاهد. «درصومعه رفته - دل ببازار چه سود — لا»

صَوْن [ع] (صیانت) ایله مترادفدر: صون صمدانی.

صَهْبا [ع] شراب: عاکف پاشانڭ صهبانامه‌سی. «نشوه مینانڭ دکل رنکنده صهباسنده‌در». فی الاصل عربیده مؤنث اعتبار اولنان (خمر) ڭ صفتیدرکه صهوبتلی، یعنی آل دیمکدر. فضولینڭ «بن کیم ساقی اولان کیمدر می صهبا نه‌در» مصراعنده (صهبا) او اعتباره کوره (حمرا) موقعنده ایراد اولنمشدر.

صَهیل [ع] آت کیشنه‌مسی: طنین صهیل. صهیل دمادم. «آواز صهیلی نفخهٔ صور — غالب»

صَیّاد [ع] آوجی: صیاد حیله‌معتاد. «صیاد بوناتوانه قییه — قیل جانکه رحم جانه قییه — فضولی»

صَیّاغ [غ] قویومجی. (صوّاغ) دخی دینیلیر.

صَیحَه [ع] صوڭ درجه‌ده بلند آواز ایله هایقیرمه، هایقیریش، یڭ سس: صیحهٔ جبریل. صیحهٔ حبلی. صیحهٔ واحده.

صَیْد [ع] آو: صید مقید. العلم صید والکتابة قید. § آولامق، آولانمق: صید ماهی. بر قوشڭ صیدی.

صَیْدَلانی [ع] اسپنجیار.

صَیْدَلَه [ع] اسپنجیارلق: فن صیدله.

صَیْرَف [ع] و

صَیْرَفی [ع] قورناز، متبصر، کار کذار § صراف: «تقدیر بها ایلیه‌مز صیرفئ دهر — برجوهره کیم خاڭ سیاه ایچره نهاندر — عونی» «جواهر چالوب کوز کوره صیرفی — عزت ملا»

صَیْف [ع] یاز: موسم صیف. الصیف ضیعت اللبن.

صَیْقَل [ع] پرداخت ایدیجی، ایدن، جلا ویریجی، ویرن آدم وآلت: «صیقل اور او مرآته که پرزنڭ المدر — روحئ بغدادی» «اولدی کوکلم عشق ایله آیینهٔ صیقلزده»

صِ

صِباغْ [ع] و

صِبغْ [ع] و

صِبْغَه [ع] بویا: صبغهٔ حسنه. صبغة الله = فطرة الله، فطرت اسلام. صبغة الله ومن احسن من الله صبغة؟

صِبْیانْ [ع] (صبی) نك جمعی: صبیان محله.

صیتْ [ع] شهرت، اون: صیت نی. صیت سخن. صیت جمیل.

صِحَّتْ [ع] صحیحلك، صاغلق: صحت املا. صحت وجود. حفظ الصحه. صحت تامه. «صحت بوزیلور شباب قالماز — ضیا»

صِداقْ [ع] زوجه‌نك مهری، نکاح آقچه‌سی: تأدیهٔ صداق.

صِدقْ [ع] طوغریلق: صدق افاده. صدق نیت. صدق تام.

صِدّیقْ [ع] صدق تام صاحبی: یوسف صدیق. ابو بکر صدیق. عائشهٔ صدیقه.

صِراطْ [ع] یول: صراط مستقیم § جهنمك اوزرینه قوریلان کوپری: قنطرهٔ صراط. جسر صراط.

صِرفْ [ع] ساده، صافی، ایچنده باشقه شی یوق: صرف یالان. کذب صرف. مداهنهٔ صرفه.

صِغارْ [ع] (صغیر) ك جمعی: صغار وکبار. اولاد صغار.

صِغَرْ [ع] کوچکلك: صغر جرم. صغر سن.

صِفَتْ [ع] حال، کیفیت، صورت موجودیت: صفت ممدوحه § بر شیئی توصیف ایدن کلمه وترکیب: صفت کاشفه. ادات تشبیه مقامنده دخی قوللانیلیر. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده کیرر. مثلا (حیدر صفت) دینیلیرکه حیدر صفتلی، یعنی حیدر کبی دیمك اولور.

صِفْر [ع] بوش: صفر الید = الی بوش § رقم نقطه‌سی: صولده صفر. صفر معکوس. «صفر آلاف اوله یارب همهٔ نجم سما — اشرف»

صِلَه [ع] وطننه کیتمه، اقرباسنه اولاشمه: صلهٔ رحم § بخشش، جائزه: صلهٔ قصیده. صلهٔ وفیره. جمعی: صلات.

صِماخ [ع] قولاق: «کذار باشتاب عمری اشرابه کلیر دائم — لب جوده صماخ جانه جوش آبدن فریاد — راغب»

صِناعَتْ [ع] صنعتکارلق حال و کیفیتی، صنعتکارلق، صنعت: صناعت انشا. جمعی: صناعات.

صِناعی [ع] صناعته منسوب، طبیعی اولمیوب صنعت سایه‌سنده حصوله کلن: شکوفهٔ صناعی. اشیای صناعیه. جمعی: صناعیات.

صِنْف [ع] بولوك، طاقم: مکتبك برنجی صنفی. صنف ثانی.

صِهر [ع] قاین آنا، قاین آتا، بالدیز، داماد، انشته کبی قیز ویروب آلمقله اقربادن معدود اولان ذواته اطلاق اولنور. امام علی‌یه منسوب اولان «محمد النبی اخی و صهری» مصراعنده قاین آتا دیمکدر. صهریت = صهر اولمق صورتیله اولان قرابت.

صِیاغَتْ [ع] قویومجیلق: صنعت صیاغت.

صِیام [ع] اوروج طوتمه، اوروجلولق: شهر صیام. «زاهد ایتمزمی کوربجه اومهی ترك صیام — اشرف»

صِیانَتْ [ع] قوریمق، قورنمق: صیانت صبیان. برصبینك تهلکه‌دن صیانتی. صیانت جعلیه.

صِیَغ [ع] (صیغه) نك جمعی: صیغ ناقصه.

صیغَه [ع] فعلك آلدیغی هیئات مختلفه‌دن هر بری: صیغهٔ مجهوله.

صُ

صُبْح [ع] صباح: صبح کاذب. صبح صادق. عمود صبح.

صُحْبَتْ [ع] کوریشوب قو. نشمه: صحبت مدیده. آداب صحبت. برکت صحبت نبی. الصحبة مؤثرة.

صُحُفْ [ع] (صحیفه) نك جمعی. بعض پیغمبران عظامه نزول ایدن رسائل الٓهیه یه اطلاق اولنور: صحف ابراهیم. صحیفه‌لر معناسنده اکثریا (صحائف) قوللانیلیر.

صُداعْ [ع] باش آغریسی: دعوت صداع. دفع صداع.

صُدُورْ [ع] (صدر)ك جمعی: صدور ناس. روم ایلی وآناطولی صدوری.

صُدُورْ [ع] چیقمق، صادر اولمق: صدور اراده. صدور کلام.

صُراحیْ [ع] صورت معروفه‌ده یاپیلان قاب: صراحیٔ شفاف.

صُرَّه [ع] آقچه کیسه‌سی، پاره چیقینی: صره امینی. «لایألف الدرهم المضروب صرتنا — لا»

صُعُوبَتْ [ع] کوجلك: صعوبت تحصیل. صعوبت مندفعه.

صُعُودْ [ع] یوکسکه چیقمق: صعود بخار. بالونك صعودی.

صُغْرٰی [ع] (اصغر)ك مؤنثی: زینب صغری § قیاس منطقینك کوچك مقدمه‌سی: «اقتران ایلسه صغراسنه کبرای عدم — اشرف»

صُفْرَتْ [ع] صاریلق: صفرت وجوه. کسب صفرت.

صُفُوفْ [ع] (صف)ك جمعی: ترتیب صفوف. صفوف مرتبه.

صُفَّه [ع] اوطوره‌جق سدلی محل: صفهٔ باغ. چمن-

صفه § خانه‌لرده صوفه دینیلن محل.

صُکوك [ع] (صك)ك جمعی: صکوك مقبوله.

صُلْب [ع] آرقه کمیکی، اوکورغه: صلب پدر. صلبی اوغل.

صُلْب [ع] پك، قاتی: زمین صلب. جسم صلب. اجسام صلبه.

صُلْح [ع] بارشمه، باریشیقلق: صلح نافع. «حاضر اول جنکه اکر ایسترایسه‌ك صلح وصلاح — لا». الصلح خیر. الصلح سید الاحکام.

صُلَحاء [ع] صلاح صاحبی معناسنه اولان (صالح)ك جمعی: صلحای امت. صلحای سالفه.

صُنْع [ع] یاپش، عمل، اثر قدرت: صنع باری. «لب جوده کمال صنعی هر برك چون سویلر — نابی». صنعی = یاپمه: صنعی چیچك.

صُنُوف [ع] (صنف)ك جمعی: صنوف عالیه.

صُور [ع] دودوك کبی چالنان بوینوز، نفیر: صور اسرافیل. نفخ صور.

صُوَر [ع] (صورت)ك جمعی: صور مختلفه. صور جمیله: «آیینه صفت سیر اوله‌مازسین بوصوردن — طالب»

صُورَت [ع] شکل ظاهری، قیلق: صورت حسنه. § حال ظاهری: «صورتده اکرچه پك وضیعم — معناده شوسرودن رفیعم» § رسم: صورت مرتسمه § طرز، کیفیت: حسن صورتله تسویهٔ امور § برشیئك عینی: صورت مکتوب.

صُورِی [ع] صورته متعلق، معنایه تعلقی یوق: علوّ صوری. مدایح صوریه.

صُوف [ع] یوك § یوك طوقومه‌سی: شرابی صوف.

صُوفِی [ع] اهل تصوفدن اولان ویا آنلردن کچینن ذات. چوغی قابا اولور: صوفیٔ صافی. صوفیٔ تیره دل.

صُوفِیّه [ع] اهل تصوف طائفه‌سی: کلمات صوفیه. ترهات صوفیه.

ض

ضابط [ع] (ظ) ضبطه مأمور. اکثريا عسکر حقنده صرف اولنور. اسلوب فارسی اوزره جمعنده (ضابطان عسکری) دینیلیر، (ضابطان عسکریه) دینلمز.

ضابطه [ع] (ظ) ضبطه مأمور اداره: انتظام ضابطه§ قاعده: «اصل معناسی غلط ضابطه‌سز — سنبلزاده»

ضاحك [ع] کولیجی، کولن: رجل ضاحك. عجوز ضاحکه.

ضاد [ع] (ض) حرفنك اسمی: ضاد مفتوحه.

ضارب [ع] ضرب ایدیجی، ایدن: شخص ضارب. اشخاص ضاربه.

ضالّ [ع] ضلالتده قالان: هم ضال هم مضل. فرق ضاله. امام علی پدری ابو طالبك وفاتی حضرت پیغمبره «ان عمك الشیخ الضال قدمات» عباره‌سیله خبر ویرمش ایدی.

ضامن [ع] (ظ) کفیل: ضامن امین. صدیق ضامن. اصدقای ضامنه.

ضایع [ع] (ظ) الدن چیقان، تلف اولان: متاع ضایع. اشیای ضایعه. جمعی: ضایعات.

ضبط [ع] (ظ) حسن تدبیر و بصیرت ایله حفظ: ضبط افاده. سرکش حیوانك ضبطی§ حسن تدبیر وبصیرت ویا قوت ایله کندی دائرهٔ تصرفنه ادخال: ضبط ممالك. برمملکتك ضبطی.

ضخامت [ع] ایریلك: ضخامت عظام.

ضخم [ع] ایری: ضخم العظام = ایری کمیکلی.

ضرّ [ع] (ضرر) ایله مترادفدر: نفع وضر. «ضر و نفع کفرودین آخر اولور عائد سکا — صانع عالم غنیدر کفر ودینکدن سنك». ضم ایله‌ده لغتدر.

ضرّاء [ع] محنت، شدت، بلا: اصابت ضراء. مسّ ضراء.

ضَرائِرْ [ع] (ضَرّه)نك جمعى: بينهم داء الضرائر = بربرلرینی پك قیصقانیورلر، آره‌لرنده محاسدهٔ شدیده وار. (ضرایر) صورتنده یازلمامالی.

ضَراعَتْ [ع] تواضع، تذلل، مسكنت: ضراعتنامه. عرض ضراعت. «سورمز یره جبههٔ ضراعت — ضیا»

ضَرْبْ [ع] (صادی اكثریا (ظ) كبی اوقونور) اورمق، اورلمق: ضرب تیغ. بر عددك بر عدده ضربی § دوكمك، دوكملك: بریسنی ضرب. بریسنك ضربی § قوت، قدرت: ضرب دست. ضرب نطق. ضرب طبل = طاوول چالمه. ضرب مَثَل = ایراد مثل. بو تعبیر مثل مقامنده‌ده قوللانیلیر.

ضَرَبانْ [ع] اورمق، اورش: نبضنك ضربانی. شدت ضربان. ضربان شدید.

ضَرْبَه [ع] اورش، اورمه: ضربهٔ شدیده. «بر ضربه‌ده كیم دوباره اولماز؟ — باش كسمه‌دن اوزكه چاره اولماز». جمعی ضَرَبات.

ضَرَرْ [ع] (ظ) نقصان، بدحاللك. (ضرر ایتمك) مصدر مركبی ضرر ایرشدرمك معناسندن زیاده ضرره دوچار اولمق معناسنده قوللانیلیر: «حاشا كه بو اندیشه‌ده نفعی ضرر ایلر — نفعی». شیخ غالبك «زكاتی یوق ضرر ایتمز توكنمز اكسلمز» مصراعنده ایكی معنایه‌ده حمل اولنه‌بیلیر.

ضَرُورَتْ [ع] (ظ) محتاجلق، چاره‌سزلك: ضرورت شدیده. بالضروره. قاتل الله الضرورة = الله ضرورتك بلاسنی ویرسون. جمعی: ضرورات. الضرورات تبیح المحظورات = ضرورت محرّماتی مباح قیلار.

ضَرُورِی [ع] (ظ) ضرورته منسوب، ناچار، چاره‌سز: قبول ضروری. تمایلات ضروریّه. جمعی: ضروریّات: ضروریات امور.

ضَرّه [ع] برآدمك ایكی یاخود دها زیاده زوجه‌سندن هر بری، اورتاق: ضرّهٔ شریره.

ضَرِیح [ع] قبر، مزار: نوّر الله ضریحه.

ضَرِیر [ع] آنادن طوغمه کور، اعمای مادرزاد، کور مادرزاد: «اوله خفاش کبی دولتنك خصمی ضریر — حقی»

ضَعْف [ع] (ظ) ضعیفلك، قوتسزلك: ضعف بازو. ضعف ادراك. «واردر اول زمره‌ده ضعف ایمان — سنبلزاده». (ضعفیت) غلطدر.

ضَعِیف [ع] (ظ) ضعف ایله متصف، قوتسز، زبون: جسم ضعیف. قول ضعیف.

ضَفادِع [ع] (ضفدع)ك جمعی: ولولهٔ ضفادع.

ضَلال [ع] و

ضَلالَت [ع] طوغری بولدن چیقمه، صاپمه، صاپیقلق: «حافظ دولت ودرهم کن اوثان ضلال — ضیا» «مرشد صاپانلیر وهله‌ده اصحاب ضلالت — وله». ضلال بعید = ضلال کامل، طوغری یولدن بتون بتون اوزاقلاشمه.

ضَمّ [ع] (ظ) قاتمق، قاتلمق: ضم معاش. بر مقدارك ضمی § اوتره ایله اوقومق، اوقونمق: ضم ضاد. ضادك ضمی.

ضَمائِر [ع] (ظ) (ضمیر)ك جمعی: ضمائر شخصیه. واقف ضمائر. (ضمایر) صورتنده یازلمامالی.

ضَمائِم [ع] (ظ) (ضمیمه) نك جمعی: ضمائم عشریه. (ضمایم) صورتنده یازلمامالی.

ضَمان [ع] (ظ) کفالت: ضمان قوی. زمان ضمان.

ضَمَّه [ع] (ظ) اوتره: ضمهٔ خفیفه.

ضَمِیر [ع] (ظ) قلب، درون، مافی الضمیر. «چوقدن ضمیرمزدن امید اولدی منفصل — لا» «نحوی مفلس شکسته ضمیر» § کوکلده کیزلی اولان سر: کشف ضمیر § اسمك یرینی طوتان کلمه که متکلم یاخود مخاطب ویا غائبه دلالت ایدر.

ضَمِیمَه [ع] (ظ) قاتیلان شی: ضمیمهٔ جدیده.

ضَوابِط [ع] (ظ) قاعده معنا سنه اولان (ضابطه)نك جمعی: ضوابط نحویه.

ضَوْء [ع] (ظ) ضیا: ضوء شمس.

ضَیاع [ع] (ظ) ضایع اولمه: ضـیاع کلی. ضـیاع سرمایه. ضیاع شعور.

ضَیف [ع] مسافر، قونوق: ضیف مکرم.

ضَیِّق [ع] پك طـار: مکان ضیق.

ضِ

ضِحك [ع] کولمك: ضحـك ضروری. ضحك مدید. «ضحکی قوبسـون ظرفا کریه‌دن اورسـون دمی کیم — اولدی همبزم خوشـان او لطائف کانی — سروری»

ضِدّ [ع] (ظ) برشیئك عکسی، مخالفی، خلافی: ضداکبر. «برعارفم که ضدینه کیتدم بوعالمك —لا» «جمع ضدین مألی هله بونده درکار — لا»

ضِعف [ع] (ظ) بر شـیئك مقـدارجه مثلی، بر اوقدری: ضعف عذاب. ضعفین.

ضِفدَع [ع] قورباغه: صوت ضفدع.

ضِلع [ع] قابورغـه کمیکی، یان: ضلع ایسر § شکلك بر جانبی.

ضِمن [ع] (ظ) قول‌وفعلك ایچ یوزی: «لذتی انکار اولنماز بذل و اسراف ایتمه‌نك — آه ضمننده اکر اندیشهٔ وام اولمسه! — نابی» § مقصـد، حقیقت مقصد: «سویله ای شوخ جفاپیشه نه‌نك ضمننده؟ —لا»

ضِیاء [ع] (ظ) پارلاقلق، آیدینلق: ضیای شمس. «طولدردی ضـیاسی کائناتی — ضیا» «ضیا ویر کلبهٔ احزانمه ای ماه کنعانم — ابن البخاری»

ضِیافت [ع] (ظ) بر قاچ ذاتی‌دوستانه واکرام ایله اطعام: ضیافت چکمك. ضیافت مکمله.

ضِیفان [ع] (ضَیف)ك جمعی: ضیفان‌محترمه. ضیفان حضرت ابراهیم.

ضَيِّق [ع] (ظ) طار اولمه، طارلق: ضيق معاش. ضيق نفس § طار: ضيق یر.

ضُ

ضُجْرَت [ع] ایچ صیقنتیسی، تنکیٔ دل: « مخفی ایدی ضجرت شدیده‌م — اکرم »

ضُحى [ع] قوشـلق وقتی: سـورهٔ ضحی. نور ضحی. صلات ضحی.

ضُرُوب [ع] (ضرب) ك جمعی: ضروب امثال.

ضُعَفاء [ع] (ظ) شخص ضعیف معناسنه اولان (ضعیف) ك جمعی: ضعفای امت. حمایت ضعفا. ضعفای محقره.

ضُيُوف [ع] (ضیف) ك جمعی: اکرام ضیوف.

طَ

طاء [ع] (ط) حرفنك اسمی: طاء مفتوحه.

طائِر [ع] اوچیجی، اوچان: خیال طائر. خیـالات طائره § قوش: طائر فرخنده. طائر خیال. طائر جنت. (طایر) صورتنده یازلماملی.

طائِف [ع] طواف ایدیجی، ایدن. طائف کعبه. (طایف) صورتنده یازلمامل‍ی.

طائِفَه [ع] بولوك، کروه، طاقم: طائفهٔ صوفیه § کمی ایشجیلرینك جمله‌سی ویاهر بری: برسفینه‌نك طائفه‌سی. برقاچ طائفه. (طایفه) صورتنده یازلمامل‍ی.

طائِل [ع] فائده. سلب مقامنده قوللانیلیر: سعی بی طائل. (طایل) صورتنده یازلمامل‍ی.

طارِق [ع] صباح ییلدیزی: لمعان طارق.

طارم [ف] قبه. طارم فیروزه، طارم نیلکون = کوك، فلك: «هوای جنبشندن چاك اولور بو نیلکون طارم — نفعی»

طاس [ع] معروف قاب: «آرتق یتیشیر طوپلایهلم طاسی طاراغی — کانی»

طاعت [ع] جناب حقك امر ونهیی یرینه کتیرمه، رضای الهی یی طلبده بولنمه: طاعت دائمه. انسانه اولان انقیادده نادر قوللانیلیر. لاطاعة للمخلوق عند معصية الخالق. جمعی: طاعات: طاعات شب.

طاغی [ع] طغیان ایله متصف، آزغین: شخص طاغی. طائفهٔ طاغیه.

طاق [ع] بنا کمری، کمرلی بنا، کمر: طاق عالی. طاق ظفر. چار طاق. «انهدامی اوبر ترین طاقك» «طاق ایدر طاقتمی ذرهجه بار منت — راغب» § تك: طاق نعل. طاق نعلین. جمعی: طاقات.

طاقت [ع] قدرت حیوانیه، قدرت بشریه. اکثریا نفی مقامنده قوللانیلیر: طاقتی قالمدی. طاقت کتیرهمدی. «بوکا طاقتمی کلیر یا بوکا جانمی طایانیر؟ — عاکف». جمعی: طاقات.

طاقیه [ع] صورت معروفهده یاپیلان سرپوش. (طاق) باشه اورتیلن شی معناسنهده کلیر.

طالب [ع] طاب ایدیجی، ایدن: طالب علم. طالب مساعی پرور. «کیمسهنك لطفنه اولمه طالب — کمال». جمعی: طالبون، طالبین. مؤنثی اولان واکثریا مکتبلی قیز معناسنده قوللانیلان (طالبه) نك جمعی (طالبات) کلیر.

طالح [ع] ایی دکل، صلاح ایله متصف دکل، یارامز، یاووز: صالح وطالح.

طالع [ع] طلوع ایدیجی، ایدن: نجم طالع، نجوم طالعه § بخت: طالع مسعود. «طالعم اولسون مساعد یار یار اولسون هله — شیخ الاسلام یحیی»

طامات [ع] مناسبتسز، لاقیردیلر، صاچمه صاپان: طامات متشیخین.

طامِع [ع] طمع ایدیجی، ایدن، طمعکار: شخص طامع. اشخاص طامعه.

طاوُس [ع] معروف قوش: بر طاوس. «طاوس کشاده باله دوندی — شیخ الاسلام یحیی»

طاهِر [ع] تمیز، پاك: مکان طاهر. قلب طاهر. قلوب طاهره.

طایِع [ع] بر ایشی کندی ایستکیله یاپان: مقر طایع. طائعاً اقرار.

طَبابَت [ع] طبیبلك اتمه، طبیبلك: اجرای طبابت. طبابت دائمه. «لکن بر اوزکه دردە دوشوردك طبابتی — بهجت»

طَبّاخ [ع] آشجی: طباخ ماهر.

طَبایِع [ع] (طبیعت)ك جمعی: اختلاف طبایع. طبایع مختلفه.

طَبّال [ع] طاوول چالان، طاوولجی: طبال بطال.

طَبْخ [ع] پیشیرمك، پیشیرلمك: طبخ طعام. لحمك طبخی.

طَبْع [ع] طبیعت: لطف طبع. طبع نازك § باصمق، باصلمق: طبع کتاب. بر رسالەنك طبعی. طبع ثانی.

طَبْعَه [ع] باصمه، باصش: طبعهٔ اولی.

طَبَق [ع] معروف قاب. طبقچه = کوچك طبق. طبق‌الارض = وجه ارض، روی‌زمین.

طَبَقَه [ع] قات: طبقهٔ ثانیه. بر طبقه کاغد. جمعی: طبقات: طبقات‌الارض.

طَبْل [ع] طاوول: ضرب طبل. طبل بلند آواز. طبل تهی.

طَبْلَه [ع] معروف قاب: «اشکوفه فروش طبله برسر» «حلواجی‌یه طبله کار لازم — ضیا»

طَبیب [ع] طب عالمی، طب علمنی بیلن، خسته‌لره باقان حکیم: طبیب حاذق. طبیب

خسته کش. «طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر — راغب» «طبیب یداوی الناس وهو مریض — لا»

طَبیعَت [ع] یارادیلشده‌کی کیفیت، مشرب، مزاج: طبیعت اشیا. طبیعت شعریه. «چونکه هرکسده طبیعت باشقه — سنبلزاده» «ممنون دکلم طبیعتمدن»

طَبیعی [ع] طبیعته منسوب، صنعی دکل، مقتضای طبیعت اوله‌رق: میل طبیعی. تمایلات طبیعیه. جمعی: طبیعیات.

طَحّان [ع] دکیرمنجی: طحان کرانجان.

طَحن [ع] اوکودمك، اوکودلمك: طحن حنطه. آرپه‌نك طحنی. (تطحین) دها زیاده قوللانیلیر. «الناس فی غفلاتهم ورحی المنیة تطحن — ابو العتاهیه»

طَرائِق [ع] (طریقت) ك جمعی. مسالك معناسنده قوللانیلیر: طرائق مختلفه. (طرایق) صورتنده یازلمالی.

طَرّار [ع] یان کسیجی، کیسه‌بر: طرار عیار. (طرهٔ طرار) تعبیری جدیاتده بکنلمز اولمشدر.

طَراوَت [ع] تازه‌اولمه، تازه‌لك: طراوت نباتات. طراوت بدن. طراوت رخسار. طراوت جعلیه.

طَرَب [ع] شنلك، سوینجلیلك: طرب تام. موجب طرب. طربناك = طربلی.

طَرح [ع] آتمق، آتلمق: طرح اساس. برعددك برعدددن طرحی. «فرزی طرح ایتمکه قادر کچینیر — سنبلزاده» § ترتیب ایتمك، یاپمق: «برغزل طرح ایده‌یم لعل لبك وصفنده — کاظم» § یاپلمش، قورلمش بنا: طرح لطیف. طرح دلجو.

طَرد [ع] خارجه سوروب ایراق ایتمك، بوصورتله ایراق ایدلمك، قوغمق، قوغلمق: برمأموری طرد. برخدمتكارك طردی. «طرد ایتدی جنود بی‌حسابی — تأثیر دعای مستجابی — وصاف»

طَرْز [ع] شكل ، هيئت ، اصول، اسلوب، يول: طرز معماری. طرز افاده. طرز جديد .

طَرْف [ع] (طَرَف) مخففی: «طرف رخنده کاکلن اولمه کوروب ديمش — شريف» § کوز، نظر: امالهٔ طرف. ارسال طرف. طرف الفتی يخبرعن ضميره = کيشينك کوزی کوکلندن خبرويرر.

طَرَف [ع] صاغ، صول، اوك، آرد ، اوست ، آلت جهتلرندن هر بری ، يان : شرق طرفی. طرف عالی. طرفدار = بريسنی ياخود برفکری التزام ايدن. بی طرف — طرفدار اولميان.

طَرْفه [ع] کوز قاپاقلرينی بر کره ايندرمه ياخود اويناتمه: طرفة العين. طرفهٔ عين. «طرفة العين ايچره اول شاه حرم — سليمان»

طَرِیّ [ع] طراوتلی، تازه : ورد طری. لحم طری.

طَرَيانْ [ع] عارض اولمق، کليويرمك : طريان خلل. طريان مرض.

طَرِيدْ [ع] (مطرود) ايله مترادفدر: يزيد طريد.

طَرِيفْ [ع] غريب، ناديده : شیٔ طريف. هدايای طريفه .

طَرِيقْ [ع] مادی و معنوی يول: طريق مستقيم. طريق واسع. طريق حق. اهل طريق. طريق تعليم. «آچشدر اومثنوی طريقن — ضيا». الرفيق ثم الطريق.

طَرِيقَتْ [ع] اعزهٔ کرام طرفندن طوتيلوب کوستريلن معنوی يول: پيرطريقت. طريقت عليهٔ مولويه . بعضاً (طريقه) صورتنده دخی قوللانيلير.

طَشْتْ [ف] لکن : طشت زرين.

طَعَامْ [ع] يمك : اکل طعام. طعام نفيس.

طَعَّانْ [ع] طعن ايتمك معتادی اولان: حسود طعان. حاسدهٔ طعانه .

طَعْمْ [ع] طاد: تغير طعم.

طَعْن [ع] زباندرازلق صورتیله یریسنی ذم وتعییب: طعن حسود. «عاشقه طعن ایتمك اولماز مبتلادر نیلسون — نفعی»

طَعْنَه [ع] طعن ایته، طعن. «کارکر دوشمز خدنك طعنهٔ دشمن بکا — فضولی». (ایتمك) مادهسیله قوللانلماز. طعنه‌زن = طعن ایدن: «کندین بیلن ارباب دله طعنه زن اولماز»

طَفْرَه [ع] بی وجه متعالی کورنمه، کندینی عالی کوسترمه: طفره فروش § ارتفاع رتبهٔ علمیه. جمعی: طفرات: طفرات متوالیه.

طَلاق [ع] زوجه زوجندن بوشانمه، بوش اولمه. طلاق ثلاثه. طلاق ویرمك = بوشامق.

طَلاقَت [ع] دوزکون سوزلولك، فصیحلك: طلاقت لسان. طلاقت نادره § کولر یوزلولك: طلاقت سیما.

طَلاوَت [ع] کوزللك جهتیله مقبولیت، محبوب‌القلوبلق: حلاوت و طلاوت. طلاوت ادا. طلاوت کلام.

طَلَب [ع] ایستمك، ایستنمك، رغبت ایتمك، ایدلمك: طلب حق. آله‌جغك طلبی. «ایدن ارباب شوقی نائل مطلب طلبدر هپ»

طَلَبَه [ع] (طالب)ك جمعی: طلبهٔ علوم. برمکتبك بعض طلبه‌سی. یرینه کوره مفرد مقامنده دخی قوللانیلان جمعلردندر.

طَلْعَت [ع] چهره، دیدار: اشتیاق طلعت یار.

طَمَع [ع] حریصانه ایستمك: «خالی نه زمان قالدی جهان اهل طمعدن؟ — ضیا» «دلبرا معذور طوت دنیا طمع دنیاسیدر — فغانی»

طَنّاز [ع] قول وفعلی استهزاآمیز اولان: دلبر طناز. ناز طنازانه.

طَنْبُور [ع] معروف چالغی: «هر موبی طربده تار طنبور — غالب». فی الاصل ضم طا ایله‌در.

طَنْز [ع] قول وفعلده استهزا- آميزلك: طنز بی‌جا. طنز منافقانه.

طَنْطَنَه [ع] طان طان یاخود طین طین دیه‌سسلنمه: طنطنهٔ طبل. طنطنهٔ طنبور § كورلتی، هارلتی، كلفت، آلایش: طنطنهٔ سور.

طَنِين [ع] طینلامه، چینلامه: طنین‌طاس. طنین‌كاسه. § ویزلامه، ویزلتی: طنین ذباب.

طَوائِف [ع] كروه معناسنه اولان (طائفه) نك جمعی: طوائف ناس. طوائف ملوك. (طوایف) صورتنده یازلمامیلی.

طَواف [ع] اطرافنی طو- لاشمق، اطرافی طو- لاشملق: طواف كعبه. بیت اللهك طوافی.

طَوامِير [ع] (طومار) ك جمعی: طیّ طوامیر. طوامیر مطویه.

طَوْر [ع] اداء، صورت حر- كت: طور عالمانه. «كولر انسان بو طور بی سببه»

طَوْع [ع] ارادهٔ ذاتیه، ایستك: طوعاً اقرار.

طَوْف [ع] (طواف) ایله مترادفدر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: «كل طوف ایده‌لم كعبهٔ اصحاب دهادر»

طَوَفان [ع] (طواف) ایله مترادفدر.

طَوْق [ع] كردنلك، كردن حلقه‌سی: طوق‌زرین. قرینك طوقی § طاقت: قرآن كریمده طوق بشردن خارج بر اعجاز واردر.

طَوِیَّت [ع] كوكلده كیزلی او- لان قصد، نیت: حسن طویت.

طَوِیل [ع] اوزون: حسن طویل. ذیل طویل. طویل الذیل. مقالهٔ طویله.

طَوِیله [ع] حیوان طاوله‌سی: طویلهٔ خر.

طَهارَت [ع] تمیزلك، پاكلك: طهارت ذیل.

طَهُورْ [ع] كنديسى پاك اولديغى حالده پاك ايدن: ماء طهور § زياده‌سيله پاك: شراب طهور.

طَىّ [ع] دوروب بوكمك، دوريلوب بوكلمك: (طىّ مسافه) تعبيرى بو معنادندر. كوياكه يول دوريلوب بوكيلور § آره‌دن چيقارمق، چيقارلمق: طىّ فقره. بر عباره‌نك طيّ.

طَيّارْ [ع] اوچيجى، اوچان، چوق اوچان: ريح طيار. برك طيار.

طَيِّبْ [ع] ايى، كوزل، خوش: قول طيب. كلمات طيبه.

طَيْبَه [ع] مدينهٔ منوره: اهل طيبه. «خاك طيبه توتياى ديدهٔ عشاقدر — اشرف»

طَيْرْ [ع] قوش: «بونلرك الك رحيمى قاتل طير». طير الدوله = هما.

طَيَرانْ [ع] اوچمق: طيران طيور. «طيران ايتدى سماواته هماى والا»

طَيْفْ [ع] اويقوده عارض اولان خيال: طيف يار. طيف هائل.

طَيْلَسانْ [ع] باشه صاريلان صاريغك اوموزلر اوزرينه صاليويريلن اوجى: طيلسان دراز. طىّ طيلسان § باشه و بيونه اورتيلن شال وسائره.

طِ

طِبّ [ع] حكيملك: فن طب. امر طبى. كتب طبيه.

طِباخَتْ [ع] آشجيلق: صنعت طباخت.

طِباعْ [ع] طبيعت معناسنه اولان (طبع) لك جمعى: طباع سليمه. اختلاف طباع. «وارسون اولسون شيوهٔ ايران طباع ناسده»

طِبْقْ [ع] موافق، مطابق، فرقسز: بو آنك طبقيدر.

طِرازْ [ع — ف] اثوابه ديكيلن علامت: طراز عسكرى.

طراز شاکردان. طرز معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر: طراز انسباق. طراز اصطفاف جنود. بوندن وصف ترکیبی دخی یاپیلیر: بلیغ حریری‌طراز. فارسی اولدیغی تقدیرده زینت ویرمك، دوزوب قوشمق معناسنه اولان (طرازیدن) مصدرندن امر حاضر اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: بدیعه‌طراز. یاوه طراز. بونده طانك فتحیله دخی لغتدر.

طِفْل [ع] چوجق: طفل نائم. مذکر و مؤنثه شاملدر. مؤنثنده (طفله) دخی دینیلیر.

طِلاء [ع] سوریله‌جك وسورینه‌جك مایع. زر طلا = یالدیز آلتونی. طلا ایتمك = سورمك. طلا فارسیده آلتون معناسنده دخی قوللانیلیر: طلاکار = یالدیزجی.

طِلِسْم [ع] سحر نوعندن بر امر موهومکه اوبوزلمدنجه مثلا بر دفینه ضبط اولنه‌ماز ایمش. جمعی: طلسمات.

طِناب [ع] چادر ایپی که قازیغه باغلانیر: «عرصهٔ عالمده برپابی ستون وبی طناب — نفعی»

طِیب [ع] سورینه‌جك کوزل قوقولو شی: استعمال طیب. «محبوس کنج محفظهٔ تنکناده طیب — ضیا»

طیره [ف] انفعال: طیرهٔ عقل. § منفعل: طبع طیره.

طِیَرَه [ع] کندیسیله تشأم اولنان شی، فال بد: تصادف طیره.

طِین [ع] چامور، بالچیق: ماء وطین.

طِینَت [ع] مایه، خمیر مایه، اصل خلقت: طینت ردیئه.

طُ

طُبُولْ [ع] (طبل) ك جمعی: ضرب طبول.

طُرْفَه [ع] غریب، نادیده، تحف، کولنج. اکثریا ذمیاتده قوللانیلیر: جحود طرفه۔ اذعان.

طُرُقْ [ع] (طریق) ك جمعی: تسویهٔ طرق. طرق علیه.

طُرَّه [ع] آلین صاچی، جبهه‌ده‌کی صاچ: طرهٔ لطیفه.

طُعْمَه [ع] ییئنتی: طعمهٔ نار اولدی. بالغك بیوکی کوچکنی طعمه ایدر. «مرغ هوایه طعمه اولور ماهیٔ بحار — ضیا»

طُغَاتْ [ع] (طاغی) نك جمعی: طغـات مشرکین. تشدید ایله غلطدر.

طُغْرَا [ع] نام عالیٔ پادشاهی‌یی مشتمل اوله‌رق شکل مخصوص اوزره ترسیم اولنان خط معروف: طغرای همایون. طغرای غرا.

طُغْیَانْ [ع] حدی تجـاوز، آزمه، آزغینلق: اهل طغیان. طغیان میاه.

طُفُولَتْ [ع] و

طُفُولِیَّتْ [ع] چوجقلق: هنکام طفولیت. مقتضـای طفولیت. (طفولت) نوظهورلق وتازه‌لك معناسـنده‌ده قوللانیلیر: طفولت نباتات. طفولت ازهار.

طُفَیْلی [ع] طالقـاووق. (طفیل الاعراس) یاخود (طفیل العرائس) عنوانیله یاد اولنان وطالقاووق زمره‌سـنك پیری اولان (طفیل بن زلال الکوفی) یه منسوبدر. دعوت اولنمقسزین بریسیله طعامه کیدن شخصه دخی طفیلی دینیلیر.

طُلَّابْ [ع] (طالب) ك جمعی: زمرهٔ طلاب. طلاب حطام دنیا.

طُلُوعْ [ع] طوغمق: طلوع شمس. طلوع قمر.

طلوع کوکب. بر فکرک قلبه طلوعی. بر مولودك طلوعی. جمعی: طلوعات.

طُنُب [ع] (طناب) ك جمعی: قطع طنب.

طُوبیٰ [ع] کوزللك، ایلك، خوشلق، سعادت، دولت: طوبی لك = نه موتلو سکا! «حورلر دیرلر ایدی طوبی له — خاقانی» § جنتده بر آغاج: «سایهٔ طوبایی آکم نونهالم وار ایکن». بو معناده اسلوب فارسی اوزره کسر ایله دخی قوللانیلیر.

طُورْ [ع] طاغ § حضرت موسایه تجلیٔ الٰهی واقع اولان طاغ. (طورسینا) و (طورسینین) دخی دینیلیر.

طُوطی [ع] معروف قوش: طوطیٔ کویا. «نه طوطیدر نه آینه او بر سر الٰهیدر — صبری»

طُوفانْ [ع] هر یری قاپلایان چوق صو، پك زیاده یاغان یاغمور: طوفان نوح.

طُولْ [ع] اوزونلق: طول مسافه. طول عمر. ایکی مترو طول. طولاً = اوزونلق جهتیله، اوزونلغنه.

طُولیٰ [ع] (اطول) ك مؤنثی: ید طولی.

طُومارْ [ع] دفتر، اوزون دفتر. فضولینك «آچلدی غنچه طوماری ومعلوم اولدی مضمونی» مصراعنده کی تشبیه شمدی غریب کورینیور.

طُیُورْ [ع] (طیر) ك جمعی: مهاجرت طیور. طیور اهلیه.

ظَ

ظاءْ [ع] (ظ) حرفنك اسمی: ظای مفتوحه.

ظالِمْ [ع] ظلم ایدیجی، ایدن: شخص ظالم. حاکهٔ ظالمه. جمعی: ظالمون، ظالمین.

ظاهِرْ [ع] کورینیجی، میدانده: نور ظاهر. صورت ظاهره. ظاهر اولدی.

ظَبْیْ [ع] کییك: ظبی صحرا. جمعی: ظبیات.

ظَرافَتْ [ع] ذكايه مقارن خوش آينده قول وفعل ايله اتصاف: ظرافت نادره؛ ياقيشيقليلق، خوشمالق: ظرافت قيافت. ظرافت البسه.

ظَرْف [ع] قاب: ظرف ظريف؛ زمانه ياخود مكانه دلالت ايدن كلمه: ظرف زمان. ظرف مكان. (ايكى آى ظرفنده) كبى تعبيرلرده‌كى (ظرفنده) ايچنده ديمكدر.

ظَرِيفْ [ع] ظرافت ايله متصف، ظرافتلى: ظريف بر آدم. ظريف برساعت. جاريهٔ ظريفه.

ظَفَرْ [ع] مقصوده وصول: قيده ظفرياب اولمق (ياخود) ظفر بولمق؛ غلبه: دشمنه (ياخود) دشمن اوزرينه ظفر بولمق.

ظَلامْ [ع] (ظلمت) ايله مترادفدر: ظلام ليل. ظلام شديد. ضم ايله غلطدر.

ظَلّامْ [ع] ظالم، زياده ظالم: ظلام بدفرجام.

ظَلُومْ [ع] پك ظالم: انسان ظلوم وجهولدر.

ظَلِيلْ [ع] كولكه‌لى: مكان ظليل. (ظل ظليل) تعبيرى قويو كولكه ياخود دائمى كولكه موقعنده قوللانيلير.

ظَنّ [ع] امارەدن حاصل اولان علم غير قطعى، صانمه، سزمه: ظن غالب. سوء ظن. حسن ظن.

ظَواهِرْ [ع] (ظاهر) و(ظاهره)نك جمعى. كوزه كورينن، كوريله‌بيلن جهتلر: ظواهر احوال. ظواهر حركات.

ظَهْر [ع] آرقه: ظهر انسان. ظهر كتاب. «باغلايوب ظهرينه دوبازوسن»

ظَهِير [ع] آرقه چيقان، معين: ظهير مقتدر.

ظِ

ظِلّ [ع] كولكه: ظل ممدود. «ظلى ممدود اولور ضیاسى قصير — ابن كمال». ظل الله = پادشاه اسلام.

ظِلال [ع] (ظل) ك جمعى: ظلال سيوف. ظلال اشجار.

ظُ

ظُرَفا [ع] ظرافتلى شخص معناسنه اولان (ظريف)ك جمعى: ظرفاى روزكار.

ظُروف [ع] (ظرف)ك جمعى: ظروف خاليه. ظروف زمان. ظروف مكان.

ظُفْر [ع] طيرناق: قطع ظفر. ضمتين ايله ده لغتدر.

ظُلْم [ع] برشيئك محل حقيقيسندن باشقه بريره وضعى، عدالته مغاير حركت: ظلم صريح.

ظُلْمانى [ع] ظلمته منسوب، ظلمتلى: چاه ظلمانى. مواقع ظلمانيه.

ظُلْمَت [ع] قاراكلق، ضياسزلق: ظلمت ليل. ظلمت شديده. جمعى: ظُلُمات، ظُلْمات.

ظُنُون [ع] (ظن)ك جمعى: ظنون باطله. «باقيليرمى ظنون كاذبه‌يه؟»

ظُهْر [ع] اوكله: وقت ظهر. قبل الظهر. بعد الظهر. صلات ظهر.

ظُهُور [ع] ظاهر اولمق، ميدانه چيقمق، بللى اولمق: ظهور دخان. ظهور صرصر. ظهور لطف الٰهى. جمعى: ظهورات.

عَ

عائِد [ع] دونوب كلن، دونوب كیدن: ضمیر عائد. فائده‌سی آكا عائددر. اشخاص حقنده آز قوللانیلیر: قاصد عائد. (عابد) صورتنده یازلمامالی.

عائِدَه [ع] بریسنه عائد اولان حصه: اعطای عائده. قطع عائده. عائدهٔ جزئیه. (عایده) صورتنده یازلمامالی. جمعی: عائدات.

عائِق [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی، ایدن: امر عائق. وقعهٔ عائقه. (عایق) صورتنده یازلمامالی.

عائِقَه [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی خصوص، كیفیت: بر عائقه ظهوریله وقت معیننده كیدیله‌مدی. (عایقه) صورتنده یازلمامالی.

عائِلَه [ع] خانه خلقی، فامیلیا: عائلهٔ بی غائله. (عایله) صورتنده یازلمامالی.

عابِد [ع] عبادتله اشتغال ایدن، عبادت ایتمك معتادی اولان: مرد عابد. عفیفهٔ عابده.

عابِر [ع] عبور ایدیجی، ایدن: شخص عابر. اشخاص عابره. جمعی: عابرون، عابرین.

عاج [ع] فیل دیشی: شانهٔ عاج.

عاجِز [ع] عجز ایله متصف: عبد عاجز. عباد عاجزه. بر عاجزه.

عاجِل [ع] سرعتلی: دوای عاجل. تداركات عاجله.

عادَت [ع] كوره‌نك: عادت حسنه. عادت قبیحه. جمعی: عادات.

عادِل [ع] عدالت ایله متصف، عدالتلی: پادشاه عادل. سلاطین عادله.

عادیّ [ع] عادت اوزره كورلدیكی صورتده، بایاغی: شعر عادی. آثار عادیّه.

عار [ع] خلقك تعییبنه سبب اوله‌جق بر شیئك ارتكا-

بندن حاصل اولان انفعال نفس: موجب عار اولور. كبراى مشركين «النار ولا العار» ديرلردى. «عار ايتدى شهيدغم كفندن — فضولى»

عارِضْ [ع] برشيئه صكره‌دن تعلق ايدن، صكره‌دن كلن: اويقو عارض اولمش. خلجان عارض اولدى § ياكاق: عارض آل. بو معناده اسلوب فارسى اوزره فتح را ايله دخى اوقونور.

عارِضَه [ع] عارض اولان حالت: باش آغريسى برعارضه‌در. جمعى: عارضات.

عارِفْ [ع] عرفان ايله متصف، عرفانلى: مرد عارف. عابدهٔ عارفه. «حيرانم اولور نكاه عارف»

عارى [ع] چيپلاق، خالى: عيبدن عارى. شبهه‌دن عارى.

عارِيَتْ [ع] حاجت بتيرمك ايچون موقتاً آلنان ياخود ويريلن شى: عاريت كتاب. تشديد ايله‌ده لغتدر.

عازِمْ [ع] عزم ايديجى، عزيمت ايدن: يازمغه عازم اولدى. او طرفه عازم اولدى.

عاشِرْ [ع] اونُنجى: سطر عاشر. صحيفهٔ عاشره.

عاشِقْ [ع] عشق ايله متصف، صاحب عشق: عاشق برذات. عاشقه برعابده. «كورمه‌مشكن وفايه عاشقدر»

عاشُوراء [ع] شهر محرمك اوننجى كونى: يوم عاشورا § محرمده پيشيريلن معروف طعام: طبخ عاشورا.

عاصِفْ [ع] و

عاصِفَه [ع] شدتله اسن روزكار: ريح عاصف. ظهور عاصفه. جمعى: عاصفات.

عاصِمْ [ع] عصمت ايله متصف، عصمتلى: زاهد عاصم. عابدهٔ عاصمه.

عاصى [ع] عصيان ايله متصف، عصيانلى: عبد عاصى. جاريهٔ عاصيه.

عاطِرْ [ع] عطرلى، كوزل قوقولو، خوشبو: نسيم عاطر. (معطّر) زياده قوللانيلير. (عاطر) عطرى‌سون، محب عطر معناسنه‌ده كلير. (خاطرعاطر)

تعبیری مشهوردر . حافظ شیرازی « من که باشم که بران خاطر عاطر کذرم ؟ » دیمشدر .

عاطِس [ع] آقصیران: تشمیت عاطس .

عاطِف [ع] شفقتلی، مهربان: عارف عاطف § عطف ایدیجی: حرف عاطف. واوعاطفه.

عاطِفَت [ع] اسیرکەمه ، شفقت ، مرحمت ، احسان : عاطفت عظیمه .

عاطِل [ع] عطالت ایله متصف، عطالتلی: جاهل عاطل.

عافِیَت [ع] وجود صاغلغی : عافیت کامله . کسب عافیت .

عاقِبَت [ع] صوڭ ، نتیجه : عاقبت کار . عاقبت حسنه. حسن عاقبت. اڭ صکره، اڭ صوکنده مقامنده دخی ایراد اولنور: عاقبت: نائل موفقیت اولدی.

عاقِر [ع] قیصیر : زوجهٔ عاقر .

عاقِل [ع] عقللی ، عقل صاحبی: زوج عاقل. زوجهٔ عاقله .

عاکِف [ع] اعتکاف ایدن: زاهد عاکف § اصلاح ایدیجی ، ایدن : عارف عاکف .

عالَم [ع] مجموع مخلوقات : خالق عالم § احوال خصوصیه‌یی حاوی موجودیت : عالم آب . « بر عالم مهتاب ایده‌لم بزده فلکده — واصف » (عالمین) صورتنده جمعلنمسی ذوی العقولڭ تغلیبنه مبنیدر : رب العالمین. «جان چیقمه‌ده رب عالمینه »

عالِم [ع] علم ایله متصف، علم صاحبی: عالم برآدم. ادیبهٔ عالمه § بیلیجی، بیلن : عالم الغیب. عالم الخفیات.

عالی [ع] یوکسك: قدر عالی. عالی بنا. افکار عالیه. ابنیهٔ عالیه.

عام [ع] ییل: عام فیل. عام الحزن.

عامّ [ع] عموم افاده ایدن : اسم عام . اسماء عامه .

عامِر [ع] معمور ایدیجی، ایدن : عامر مساجد. معمور معناسنه‌ده کلیر . دوائر

امیره‌دن بعضلرینه وصف اولان (عامره) بو معنادندر: مطبعهٔ عامره.

عَامِل [ع] عمل ایدیجی، ایشله‌یجی: عمیله عامل. عالم عامل § نحوده رفع، نصب، جر، جزم حالاتندن برینی وقوعه کتیرن شی: عامل قیاسی.

عَبَاء [ع] معروف ثوب: تلبس عباء. آل عباء. حضرت پیغمبرك عبا کیدیکی اولوردی.

عَبَث [ع] بوش، بیهوده، مناسبتسز: عبثله اشتغال. «حکیم کامله کار عبث نقیصه ویرر — نحیفی»

عَبْد [ع] کوله، قول: عبد آبق. «عبد عاجز نه یاپار قادر مطلق سنسین — عزت ملا»

عَبَدَه [ع] (عابد) ك جمعی: عبدهٔ اصنام.

عَبُوس [ع] ناخوش، کریه، اکشی، چاتلمش: یوم عبوس. وجه عبوس. چهرهٔ عبوس.

عَبْهَر [ع] نرکس: عبهر اصفر.

عَبِیر [ع] (عنبر) مقامنده قوللانیلیر: «دامن بادصبا ایلسه پرمشك وعبیر — نفعی»

عَتَبَه [ع] قاپو اشیکی: عتبهٔ علیه. عتبهٔ فلکمرتبه. جمعی اولان (عتبات) بعضاً امام حسین افندمزك مشهد مقدسندن کنایه اولور: عتبات علیه.

عَتَه [ع] بونامه، بوناقلق. اکثریا (کلمك) و (کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: آرتق آکا عته کلمش. عته کتیرمش. بر اختیاره «سن عته کتیرمشسین» دیمشلر. «بن کتیرمدم، کندی کلدی» دیمش.

عَتِیق [ع] اسکی: طرز عتیق. ادبیات عتیقه § آزاد ایدلمش کوله: حضرت بلال ابوبکر صدیقك عتیقیدر. عبد عتیق. جناب صدیق دخی (عتیق) ایله توصیف اولنور: «ظل حق حضرت صدیق عتیق — خاقانی». بیت عتیق = کعبهٔ معظمه.

عَثْرَه [ع] سورچه: عثرهٔ واحده. جمعی: عثرات: عثرات متتالیه.

عَجائِب [ع] (عجیبه) نك جمعی: عجائب سبعه. مقام تعجبده دخی ایراد اولنور.

عَجائِز [ع] (عجوز) ك جمعی: صحبت عجائز. (عجایز) صورتنده یازلماملی.

عَجَب [ع] تعجب اولنه‌جق شی، عجیب: «قالسه باطل عجبمی بی رونق؟». (عجبا) مقامنده‌ده ایراد اولنور: «کلزارده هزار نه‌عالمده‌در عجب! — عزت علی»

عَجَبا [ع] فارسی (آیا) معادلیدرکه مراقی متضمن تردد اداتیدر. استفهام ایله قوللانیلیر: «حرکات سفله‌نوازینه فلکك سبب عجبا نه‌در؟ — فیضی»

عَجْز [ع] عاجزلك، اقتدارسزلق: عجز تام. «عجزم سکا قارشیدر الٰهی»

عَجَزه [ع] (عاجز) ك جمعی: اقدار عجزه. حمایهٔ عجزه. دار العجزه.

عَجَلَه [ع] ترکجه‌ده (ایوملك) دینیلن حالدرکه صبرسزلق ایله حرکت ایتمکدر: «عجله اکثر احوالده ممدوح اولماز». (علی العجله) مقامنده‌ده ایراد اولنور: عجله کلسون.

عَجُوز [ع] و

عَجُوزه [ف] قوجه قاری: افسانهٔ عجوز. «مجو درستیٔ عهد از جهان سست نهاد — که این عجوزه عروس هزار دامادست — حافظ»

عَجُول [ع] عجله‌جی: همراه عجول.

عَجِیب [ع] موجب تعجب اولان: طور عجیب. احوال عجیبه.

عَجِیبَه [ع] تعجب اولنه‌جق شی، کیفیت: عجیبهٔ طبیعت. عجیبهٔ رؤیت. ردوس هیکلی بر عجیبه ایدی.

عَدّ [ع] صایمق، صایلمق، اعتبار ایتمك، ایدلمك: ناموزونی موزون عد ایتمك. اصحاب قلمك عملادن عدی. (تعداد) مقامنده آز استعمال اولنور.

عَدالَت [ع] کافهٔ فضائلی جامع بر خصلتدرکه

سعادت دارین آنکله حصوله کلیر: عدالت دائمه.

عَداوَت [ع] دشمنلك: عداوت شدیده. عداوت ایدنه عداوت ایدرلر.

عَدَد [ع] صایی: عدد معلوم. اون عددی.

عَدْل [ع] (عدالت) ایله مترادفدر: عدل شامل. عدل الٰهی.

عَدَم [ع] یوقلق، اولمامه: وجودیله عدمی مساوی. عدم التفات. عدم رغبت. «وجهی وار دینسه بنی آدمه ابنای عدم — عاکف»

عَدْن [ع] جنت: «محفل عدنی مقر ایتسون بلال — تاریخ - سروری». فی الاصل اقامت وتمکن معناسنه اولدیغندن (جنت عدن) (جنات عدن) (بهشت عدن) تعبیرلری دخی قوللانیلیر.

عَدُوّ [ع] دشمن: عدوّ اکبر. اکثریا تشدیدی اسقاط اولنه‌رق واوی حرف مد حکمنده بولندیریلور: عدوی جان. فلان فلانك عدوسیدر.

عَدید [ع] (متعدد) ایله مترادفدر. اکثریا مؤنثی قوللانیلیر: دلائل عدیده.

عَدیل [ع] مساوی، دنك: «جهانده عدیلی عدیم الوجود — عزت ملا»

عَدیم [ع] عدم ایله متصف، یوق: «بیم قهریله وجود ستم وفتنه عدیم — نفعی»

عَذاب [ع] اذیت: عذاب الیم. عذاب عظیم. عذاب مهین.

عَذْب [ع] طاتلی، خوش، خوشگوار: لسان عذب البیان. ماء عذب. «هر شربت عذبم که دهی عین عذابست — حافظ»

عَذْراء [ع] قیز اوغلان قیز: مریم عذرا.

عَرائِس [ع] (عروس) ك جمعی: تزیین عرائس. عرائس معانی. (عرایس) صورتنده یازلمامللی.

عَرائِض [ع] (عریضه) نك جمعی: تقدیم عرائض. (عرایض) صورتنده یازلمامللی.

عَرْبَدَه [ع] غوغا، سرخوش غوغاسى : عربدهٔ مضحكه .

عَرْش [ع] طاوان : « سجدهٔ شكر ايتدى عرشى فرشى اوزره خانه‌نك — لا » § فلك اعظم : عرش اعلى . عرش الٰهى . «دكل كرسى‌يه واعظ عرشه چيقسه‌ك آدم اولمازسين — ثابت»

عَرْصَه [ع] بنادن خالى ير، ميدان: عرصهٔ واسعه. عرصهٔ قيامت. جمعى: عَرَصات .

عَرْض [ع] كوسترمك، كوسترلمك : « عرض حقيقت ايلدم افسانه صانديلر» . حقيقت حالك عرضى . « نوبت عرض هنر سنده‌مى شاهينكراى ؟ —شاهينكراى» . اكثريا كوچكدن بيوكه اولمق اوزره قوللانيلير.

عَرْض [ع] اك ، اكليلك : ايكى مترو عرضنده. عرضاً شوقدر.

عَرَض [ع] بنفسه قيامى اولميوب جوهر ايله قائم اولان شى. الوان كبى: «اولماز نمايشى عرضك جوهر اولمسه—لا»

عَرْعَر [ع] سرو، طاغ سروى، ديكنلى آرديج. وقتيله قامت خوبانه مشبه‌به اولوردى.

عَرَفات [ع] مكهٔ مكرمه‌ده عرفه كونى حجاجك وقوف ايتدكلرى موقف شريف: جبل عرفات .

عَرَفه [ع] حجاجك عرفاتده وقوف ايتدكلرى كونكه شهرذى الحجه‌نك طقوزنجى كونيدر: يوم عرفه. رانك كسريله غلطدر.

عَرَق [ع] تر : عرق جبين . عرقيه = معروف سر-پوش § راقى: « ميدن اول عرقك حكمى يكر ملك دله — لا»

عَرُوس [ع] كلين : عروس شرمكين .

عَرُوض [ع] بيتك برنجى مصراعنك جزء اخيرى § علم اوزان شعر .

عَرِيض [ع] اكلى، ياصىسى، ككيش: كف عريض. اظفار عريضه .

عَرِيضَه [ع] كوچكدن بيوكه كوندريلن مكتوب : عريضهٔ ملفوفه .

عَرِيف [ع] شخص حقنده (معروف)ه بدل قوللا- نيلير.

عَزاء [ع] بلا وقوعنده صبر ايتمه: عزا وماتم.

عَزائِم [ع] دعا، افسون معنا- سنه اولان (عزيمت)ك جمعی: عزائم عظيمه. (عزايم) صو- رتنده يازلماملی.

عَزَبْ [ع] بكار. مؤنثی (عزبه)- در.

عَزْرائيل [ع] قبض ارواحه مأمور اولان ملك: «خستهٔ هجران اولان قورقارمی عزرائيلدن؟ — اشرف». وكيل عزرائيل = خسته اولديريجی دوقتور، طبيب خسته‌كش.

...ل [ع] منصبدن چيقارمق، چيقارلمق: عزل مدير.

عَزْم ربط قلب ... ـله مكه ... منظور ... ه. كيتمك معناسی ... ماديا‌ده ... تحصيل علومه عزم ايتدی ... راه ايلدی.

عَزْو [ع] نسبت ايتمك، ايدلمك، اسناد: عزو نقصان. بر قباحتك بريسنه عزوی.

عَزِيز [ع] صاحب عزت، عزت ايله متصف: رب عزيز. محب عزيز. عمر عزيز. عزيز الوجود. محبهٔ عزيزه.

عَزِيمَت [ع] كيتمك: بريره عزيمت ايتمك § دعا، افسون: عزيمتخوان. (عزم) مقامنده‌ده قوللا- نيلير.

عَساكِر [ع] (عسكر)ك جمعی: عساكر شاهانه. عساكر منصوره.

عَسَس [ع] بر محلك محافظه- سی ايچون كيجه كزوب طولاشان، ضابط ليلی: «مست باتمكينه رهزنمی اولور بيم عسس؟ — راغب»

عَسْكَر [ع] بلده محافظه‌سی ايچون مسلح ومرتب طوتيلان آدملر: سوق عسكر. ادارهٔ عسكريه. مفرد مقامنده دخی قوللانيلير: بن عسكرم. بر عسكر.

عَسَل [ع] بال: عسل مصفی. شمع عسل.

عَسیر [ع] كوچ: امر عسیر. امور عسیره.

عَشائِر [ع] (عشیرت)ك جمعی: عشائر سیاره.

عَشَرَه [ع] اون: عقول عشره. عشرهٔ مبشره. (اربعه وامثالنده اولدیغی كبی اسلوب فارسی اوزره صفت اولەرق قوللانلدیغی وقت موصوفك مفردی مؤنث اولسەده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (عشر) دینلمز. بوقبیلدن اولان ملاحظاتمز نثره عائددر. اما نظمده مثلا (معلقات سبعه) دینلدیكی كبی (معلقات سبع) دخی دینیلەبیلیر. جمعی: عشرات.

عِشق [ع] پك زیاده سومه، افراط محبت. «عشق اولسون» تعبیری فی الاصل مثلا بر قدح شراب ایچن بر ذاته قارشی «بو ایچدیككك كوكلكده عشقه منقلب اولسون، محبت كسلسون» دیمك اولدیغی حالده تحسین مقامنده دخی قوللانلمشدر: «عشق اولسون او پیرمی پروردهٔ عشقه — ضیا». فی الاصل عینك كسریله‌در. لسانمزده اكثریا فتح ایله قوللانیلیر.

عَشیر [ع] اونده بر: عشیر ذراع.

عَشیرَت [ع] بر اصلدن منشعب اولان كروه انسانی، قبیله: عشیرت اصیله.

عَصا [ع] دكنك، صوپا، اوزون باستون: «مستم طورەمم دیرسه عصاسیله طاپاق باص — ثابت». العصا لمن عصی.

عَصَب [ع] سیكیر: مرض عصبی. امراض عصبیه.

عَصَبِیَّت [ع] اقربا و قومنه نصرت ایتمك قیدنده بولنمه، غیرت كودمه: عصبیت شدیده.

عَصر [ع] یوز سنەدن عبارت زمان: اوندردنجی عصر. اوزونجه مدت معناسنده‌ده قوللانیلیر: عصر سعادت § ایكیندی: صلات عصر. بعدالعصر. (تعصیر) مقامنده‌ده قوللانیلەبیلیر.

عَصافیر [ع] (عصفور)ك جمعی: عصافیر مجتمعه.

عَضَلە [ع] بدنده اولان سیكیرلی قابا ات، بالق اتی. جمعی: عضلات.

عَطٰاء [ع] (عطيّه) ايله مترادفدر: عطای جزيل.
بخشش اولەرق ويرمە معناسندەدە قوللانيلير: «يا محمد بن سكا قيلدم عطا — سليمان»

عَطّٰارْ [ع] عطريات و سائره صاتان اهل صنعت: عطار حيله‌كار.

عَطٰايا [ع] (عطيّه)نك جمعی: عطايای سنيه.

عَطْسَه [ع] آقصيرمه، آقصيريق: عطسهٔ اولی.

عَطَشْ [ع] صوصامه، صوسزلق: دفع عطش.

عَطْشٰانْ [ع] صوصامش، صوسز: ارواى عطشان. اشتر عطشان.

عَطْفْ [ع] ميل ايتدرمك، ايتديرمك: عطف نظر.
برنظر مرحمت عطفيله. كلمه‌لر، تركيبلر، جمله‌لر بيننده جريان ايدن عطف بو معناده‌در § اسناد: كندی قباحتنی باشقه‌سنه عطف ايديور.

عَطُوفْ [ع] زياده اسيركه‌يجی، مرحمتلی، شفقتلی: اب عطوف.

عَطِيّه [ع] بخشش: عطيهٔ عظيمه.

عَظٰائِمْ [ع] (عظيمه)نك جمعی: عظائم امور. (عظايم) صورتنده يازلمالی.

عَظْمْ [ع] كميك: عظم مكسور.

عَظَمَتْ [ع] بيوكلك، اولولق: عظمت الٰهيه. عظمت جبال. عظمت فكر.

عَظيمْ [ع] بيوك، اولو: امر عظيم. فوز عظيم. جبال عظيمه.

عَظيمَه [ع] بيوك ايش، مصلحت جسيمه: قوم عربه هر صورتله انقلاب ويرمك عظيمه‌سی بر معجزهٔ محمديه‌در.

عَفٰاريتْ [ع] (عفريت)ك جمعی: عفاريت انس.

عَفٰافْ [ع] و

عَفَافَتْ [ع] (عفّت) ايله مترادفدر.

عَفْوْ [ع] صوچندن كچمك، كچلمك: عفو كناه. بر جرمك عفوى. عفو الٰهى. عفو عالى.

عَفِيفْ [ع] عفت ايله متصف، عفتلى: زوج عفيف. زوجهٔ عفيفه.

عَقَائِدْ [ع] (عقيده) نك جمعى: عقائد صحيحه. (عقايد) صورتنده يازلماملى.

عَقَارْ [ع] خانه، خان، دكان، تارلا، باغ، بوستان كبى ملك. جمعى: عقارات.

عَقَارِبْ [ع] (عقرب) ك جمعى: عقارب مهلكه.

عَقَارَتْ [ع] قيصير اولمه، قيصيرلق: عقارت نسوان. عقارت حيوان.

عَقَاقِيرْ [ع] معالجاتده قوللانيلان اوت كوكى معناسنه اولان (عقّار) ك جمعى.

عَقِبْ [ع] اوكجه. عقبكير = تعقيبجى § برزمانى تعقيب ايدن زمان: عقبنده يتشمك. درعقب = همان: «باقلى درعقب نهايتنه». محاورانده قافك فتحيله تلفظ اولنور.

عَقَبَه [ع] تهلكه لى كچيد: عقبه آتلاتمق. جمعى: عقبات.

عَقْد [ع] باغلامق، باغلانمق: عقد نكاح. رشته نك عقدى § قورمق، قورلمق: عقد انجمن. مجلسك عقدى.

عَقْرَب [ع] معروف مضر حيوان: نيش عقرب. § فلكده بر برج: برج عقرب.

عَقْل [ع] انسانده مادهٔ ادراك اولان وديعهٔ الٰهيه: عقل كامل. عقل ايتمك = عقلنه كتيرمك، درخاطر ايتمك.

عَقُور [ع] قودورمش، قو- دوز: كلب عقور.

عَقِيدَه [ع] دروندهكى مادهٔ اعتقاد: عقيدهٔ صحيحه. «انسان دكل عقيدهسنى قدسيان بوزار — كاظم» § معروف بر نوع شكر.

عَقِيق [ع] معروف قرمزى طاش: عقيق يمانى.

عَقِيمْ [ع] قيصير: جاريهٔ عقيم. زوجهٔ عقيمه. حيوانات عقيمه.

عَكْسْ [ع] خلاف، مخالف، ضد: ايش عكسنه كيتمك § سس، آيدينلق، كولكه كبى شيلرك بريرده اثر پيدا ايتمسى: كولكه ديواره عكس ايتدى § بوكبى شيلردن حاصل اولان اثر: قبه‌ده‌كى صدا بوسسك عكسيدر § ترسنه چويرمك: (باب) عكس ايديلنجه ينه (باب) اولور.

عَلَاءْ [ع] يوكسكلك. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: «سومز اهل علايى آلچاقلر»

عَلَائِقْ [ع] (علاقه)نك جمعى: ايليشيكلر، تعلق اولنان شيلر معناسنده قوللانيلير: علائق دنيويه. ترك علائق.

عَلَائِمْ [ع] (علامت)ك جمعى: علائم خير. علائم ظاهره. علائم السما.

عَلَاقَه [ع] ايليشيك، تعلق، مناسبت: علاقهٔ قلب. علاقهٔ كليه. قطع علاقه. جمعى: علاقات.

عَلّامْ [ع] هرشيئى بيلن جناب حق: حكيم علام. علام الغيوب.

عَلَامَتْ [ع] برشيئك بيلنمسنه وسيله اولان شى، نشان: علامت فتحه. علامت فارقه.

عَلّامَه [ع] چوق بيلن، هر فنى بيلن: علامهٔ شيرازى. علامهٔ تفتازانى. «علامه وحده ابدا لاشريك‌له — كانى»

عَلَانِيَتْ [ع] ظاهر اولمه، ظاهرلك، آشكارلق: ميدان علانيته چيقدى. سرّاً وعلانيةً. تشديد ايله غلطدر.

عَلَفْ [ع] حيوان يه‌جكى، حيوان يمى. خوش‌علف = بولديغنى يين، عبدالبطن.

عَلَمْ [ع] سنجاق، بايراق: علمدار. «الفوز للعلم ليس الفوز للعلم — لا» § طاغ § اسم خاص.

عَلَنْ [ع] (علانيت) ايله مترادفدر. علناً = آشكار، ميدانده اوله‌رق: علناً عرض شكران. علنى = آشكار، ميدانده: شكر علنى. شكايت علنيه. «علنيدر بو انجلا علنى»

عَلَی [ع] حرف جر. اوزره، اوزرینه، اوزرنده. علی‌الحساب، علی‌العمیا، علی ملأ الناس کبی ترکیبلرده قوللانیلیر.

عَلِی [ع] اسدالله بن ابی طالبك اسم عالیسی § یوکسك: اکثریا مؤنث صورتنده قوللانیلیر: اوامر علیه.

عَلیل [ع] علتلی: شخص علیل. چشم علیل. اشخاص علیله.

عَلیم [ع] چوق بیلن، علمی چوق. وفوق کل ذی علم علیم. اکثریا (علام) ه بدل قوللانیلیر: رب علیم.

عَمّ [ع] عمجه: عم نبی. عم اکرم. عمه = خاله.

عَمائِم [ع] (عمامه) نك جمعی: عمائم علما.

عَمْد [ع] برایشه ملاحظه ایله، بیله‌رك باشلامه. عمداً = عمد صورتیله: عمداً جرح.

عَمَش [ع] کوز ضعیف ویاشلی اولمه: مبتلای عمش.

عَمَل [ع] ایش: عمل صالح § ایش ایشله‌مه: «ایله عملکله عمل تااولمیه سعیك هبا — سنبلزاده»

عَمَلَه [ع] (عامل) ك جمعی: ایشجیلر. مفرد مقامنده دخی قوللانیلان جمعلردندر. مفردی بو معناده قوللانلماز.

عَمُود [ع] دیرك: عمود قائم.

عَمی [ع] کوزسزلك، کورلك: عمای صوری. عمای قلب.

عَمیق [ع] درین: بحر عمیق. فکر عمیق. ملاحظات عمیقه.

عَمیم [ع] جمله‌یه شامل، عمومی: احسان عمیم. عمیم الاحسان. الطاف عمیمه.

عَنْ [ع] حرف جر. دن: عن قصد، عن الغیاب، عن قریب کبی ترکیبلرده قوللانیلیر.

عَنادِل [ع] (عندلیب) ك جمعی: نغمات عنادل.

عَناصِر [ع] (عنصر) ك جمعی: عناصر کثیره کشف اولندی. عناصر اربعه آتش وهوا ایله آب وترابدن عبارتدر.

عَنْبَر [ع] معروف کوزل قوقولو ماده: « بیلنمز اصلی چوق سوز سویلنیر عنبر خصوصنده — نیلی »

عَنْدَلیب [ع] بلبل: فریاد عندلیب.

عَنْعَنَه [ع] بر خصوصك آدمدن آدمه حکایه اولنه‌رق خیلی کیمسه‌لردن منقول اولمسی: عنعنه ایله مرویدر. (عن فلان وعن فلان) تعبیرلرندن آلمه‌در.

عَنْقاء [ع] معلوم‌الاسم ومعدوم‌الجسم بر بیوك قوش: «عنقانك اصلی اولسه ده کورسه‌ك نصل اوچار!»

عَنْکَبُوت [ع] اورمجك: پردهٔ عنکبوت. بیت عنکبوت.

عُنُود [ع] عنادجی: نمرود عنود.

عَنید [ع] (عنود) ه بدل قوللانیلیر: ولید عنید.

عَنیف [ع] عنف ایله متصف، خشونتلی، سرد: خطاب عنیف. کلمات عنیفه.

عَوائِد [ع] (عائده)نك جمعی: عوائد منقطعه.

عَوائِق [ع] (عائقه) نك جمعی: عوائق متوالیه.

عَوارِض [ع] (عارضه) نك جمعی: ازالهٔ عوارض. عوارض جدیده.

عَواصِف [ع] (عاصف) و (عاصفه)نك جمعی: هبوب عواصف.

عَواقِب [ع] (عاقبت) ك جمعی: عواقب امور. عواقب حسنه.

عَوالِم [ع] (عالم) ك جمعی: عوالم علویه. «شهود ربوبیتکدر عوالم»

عَوامّ [ع] (عام) ك جمعی. آحاد ناس، آیاق طاقمی: عوام ناس.

عَوامِل [ع] (عامل) نحوینك جمعی: عوامل قیاسیه.

عَوْد [ع] و

عَوْدَت [ع] کری دونمك: حجازدن عودت.

عَوْعَوَه [ع] هاولامق: عوعوهٔ کلاب.

عَوْق [ع] آلیقویمق، آلیقونمق: عوق وتأخیر.

عَوْن [ع] یاردیم ایتمه، یاردیم: عون الهی.

عَهْد [ع] سوز ویرمه، اجراسنی اوزرینه آلمه: عهد ایتدی § بر خصوصك اجراسی ایچون ویریلن سوز: عهدینی بوزدی. نقض عهد ایتدی § زمان، دور: عهد شباب. عهد خلافت فاروق.

عَیّار [ع] اوته‌یی بری‌یی چوق طولاشیر، چویك، ذکی، قورناز: عمروعیار.

عَیّاش [ع] عشرته مبتلی، چوق عشرت ایدن: عیاش بدمعاش.

عَیان [ع] آچیق، آشکار: عیان اولدی. عیان ایتدی. عینك کسریله‌ده قوللانیلیر.

عَیْب [ع] چرکین کورینن حال: «یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایستین — احمد پاشا»

عَیْش [ع] ییوب ایچوب ذوق وصفا ایتمه: التزام عیش. § یاشامه: عیش خوش. محاوراتده کسر ایله قوللانیلیر.

عَیْن [ع] کوز: نور عین § کندیسی: عین حقیقت § طبق: بو آنك عینیدر § قایناق: عین خلیل الرحمن § (ع) حرفنك اسمی.

ع

عِباد [ع] (عبد) ك جمعی. اللهه نسبتله قوللر: عبادالله. اضعف العباد.

عِبادَت [ع] قوللق ایتمك، طاپمق، طاپنمق: اللهه عبادت. عبادت اصنام. عبادت خالصه. جمعی: عبادات.

عِبارَت [ع] مجموع موجودیت: بو ایش شوندن عبارتدر. نظمده (عباره) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «دیر عقله عقل عبارتنده — ضیا»

عِبارَه [ع] کلام یاخود ایکی ویا دها زیاده کلمه‌دن

مترکب جزء کلام: عبارهٔ واضحه. نظمده (عبارت) صورتنده دخی قوللانیله‌بیلیر. «بو بوندن عبارتدر» مقامنده «بو بوندن عباره‌در» دینیله‌مز. جمعی: عبارات.

عِبَرْ [ع] (عبرت)ڭ جمعی: عبر مؤثره. مرآة العبر.

عِبْرانی [ع] اسکی یهود لسانی: لسان عبرانی. کلمات عبرانیه.

عِبْرَتْ [ع] موجب انتباه اوله‌جق وقعه، خصوص: عبرت مؤثره. عبرت آلمق = عبرت اولان شیئی ملاحظه ایله تربیهٔ نفس ایلمك.

عِبْرِیّ [ع] (عبرانی)یه بدل قوللانیله‌بیلیر: لسان عبری.

عِتاب [ع] آزارلامه، تکدیر: عتاب عنیف. «ایلمه عاشق بی‌تابه عتاب»

عِتْرَتْ [ع] نسل، ذریت، اقربا، عشیرت: عترت رسول. «عترت طاهرهٔ پیغمبر»

عِتْق [ع] قول آزاد اولمه، آزادلق: عتقنامه.

عِجْل [ع] ارکك بوزاغی: عجل عجل سامری. مؤنثی (عجله) در.

عِداد [ع] حساب، صاىي. مثلا «اهل خیردن معدوددر» دینیله‌جك یرده «اهل خیر عدادندندر» دینیلیر.

عِدَّت [ع] زوجه‌نڭ زوجندن بوشاندیغی صورتده یوز کون، زوجی وفات ایتدیکی تقدیرده یوز اوتوز کون اوله‌رق بکله‌دیکی مدتکه آنڭ انقضاسندن اول شرعاً قوجه‌یه واره‌ماز: ختام عدت.

عِذار [ع] یاناق: عذاریار. کلعذار. «عذارنده عرق کویا که شبنمدر کل اوستنده — بلیغ»

عِرْض [ع] انسانڭ نفسنه وحرمنه متعلق حیثیت که جاندن عزیزدر: محافظهٔ عرض.

عِرْفان [ع] مساعدهٔ خلقتله حاصل اولان معرفتمند-

لك‌كه استعدادی اولمیانلرده علم ایله حصوله كلمز. «عرفانده مقدم جهانسین — وار وجهی دیدكسه ماعرفنا — حمدالله»

عِرْق [ع] طـامار § صوی. ضیانك «هركیم كه خساست اوله عرق وكهرنده» مصراعنده (عرق) ویا (كهر) حشودر.

عِزّ [ع] و

عِزَّتْ [ع] عزیز اولمه، عزیزلك، عالیقدرلك: عز شهادت. عزت نفس. (عزت) قدرت وغلبه معناسنده‌ده قوللانیلیر. (رب عزت) قدرت وغلبه صاحبی دیمكدر.

عِشاء [ع] یاتسی: وقت عشا. صلات عشا.

عِشْرَت [ع] استعمال مسكرات: اهل عشرت. عشرت دائمه.

عِشْرُونْ [ع] و

عِشْرِینْ [ع] یكرمی.

عِشْوَه [ع ـ ف] دلبرلرده‌كی دلفریب اطوار وادا.

عشوه‌گر = عشوه‌جی.

عِصْمَتْ [ع] معصوملق: عصمت انبیا § عرض وناموسه مغایر اولان ایشلردن اجتناب: اهل عصمت. عصمت مجسمه.

عِصْیان [ع] امره انقیاد ایتمه‌مه، اطاعتسزلك، عاصیلك: عصیان جزئی.

عِطارَتْ [ع] عطارلق: صنعت عطارت.

عِطْر [ع] كوزل قوقولو یاغ وتركیب. اوقیبلدن اولان شیلره (عطریّات) دینیلیر: استعمال عطریات.

عِظام [ع] (عظیم)ك و(عظم)ك جمعی: سلاطین عظام. عظام رمیمه.

عِظَم [ع] بیوكلك، اولولق: عظم قدر.

عِفَّتْ [ع] عفیفلك، پرهیزكارلق، منهیاتدن اجتناب، اهل عرضلق: عفت متوارثه.

عِفْرِیت [ع] جن طائفه‌سندن مقتدر، شریر، مهیب برنوع.

عِقاب [ع] (عذاب) ایله مترادف صایلیر: عقاب شدید.

عِقال [ع] باغ، بند، پابند: عقال عقل. «نهایة اقدام العقول عقال — فخر رازی»

عِقْد [ع] کردنلك: عقد زرین. عقد ثریا.

عِلاج [ع] دفع مرض ایچون استعمال اولنان شی: علاج مؤثر. (معالجه) مقامنده‌ده قوللانیلیر: علاج ایتمك.

عِلاوه [ع] بر شیئه قاتیلان شی: علاوهٔ فائقه. غزته علاوه‌سی § قاتمه: علاوه ایتمك.

عِلَّت [ع] مرض: علت مزمنه. § سبب: علت خلقت.

عِلَل [ع] (علت) ك جمعی: علل ساریه. علل امور.

عِلْم [ع] بیلمه، بیلگی: علم الٰهی. علم هرشیئك علمی جهلندن اولادر § برطاقم مسائل مخصوصه‌نك هیئت مجموعه‌سندن عبارت معلومات: علم حقوق.

عِلِّیُّون [ع] و

عِلِّیِّین [ع] فوق السماوات یاخود اشرف مقامات جنات اولان برمقام که ارواح عرفای مؤمنین اورایه صعود ایدر: «فخر ایله سیر ایلیور اعلای علیین سنی»

عِماد [ع] دیرك: نماز دینك عمادیدر § استناد ایده‌جك شی: عماد الملك.

عِمارت [ع] معمورلق: عمارت بلدان § طلبهٔ علوم وسائره‌یه طعام توزیع ایدیلن محل مخصوص.

عِمامه [ع] صاریق: عمامهٔ خضرا. محاوراتده فتح ایله قوللانیلیر.

عِناد [ع] مخالفتده ثبات: «اوله‌ماز حقلینك ثباتی عناد»

عِنان [ع] دیزگین: عطف عنان.

عِنایت [ع] ایلك ایتمك خصوصنده التزام اهتمام»

بالاهتمام احسان: عنایت جلیله.

عِنَبْ [ع] اوزوم. بنت العنب = شراب.

عِنْدْ [ع] یان، حضور معنوی: عند الله = نزد الهیده. من عند الله = طرف الهیدن. عندی = براسه مستند اولمیوب قائلنك كیفنه تابع اولان: عندی سوز. عندیات = او مقوله سوزلر.

عِوَجْ [ع] اكریلك: خط بی عوج. صحرای بی‌عوج.

عِوَضْ [ع] بدل، قارشیلق: عوض خدمت.

عِیادَتْ [ع] خسته‌نك حال وخاطرینی صورمق: عیادته كیتمك: ایفای وظیفهٔ عیادت.

عِیاذْ [ع] صیغنمق. عیاذاً بالله = اللهه صیغینیرز.

عِیارْ [ع] آلتون وكوموش كبی شیلرك درجهٔ صفوتی: خالص العیار. كمعیار. محاورانده فتح ایله اوقونور.

عِیالْ [ع] (عیّل)ك جمعی. بر آدمك كچینه‌جكلرینی ویره‌ن اشخاص، ازواج وانساب واتباع: اولاد وعیال.

عِیدْ [ع] بایرام: عید فطر. عید اضحی. عید سعید.

عِینْ [ع] ایری وكوزل كوزلو معناسنه اولان (عینا)نك جمعی: حور عین.

عُ

عُبُودِیَّتْ [ع] قوللق، بنده‌لك: عبودیت كامله. عرض عبودیت.

عُبُورْ [ع] برطرفدن اوبرطرفه كچمك، كچلمك: نهردن عبور ایتدیلر. نهرك عبوری.

عُبُوسْ [ع] و

عُبُوسَتْ [ع] یوز اكشیلكی: عبوست چهره. اظهار عبوست.

عُتَقاء [ع] آزادلی معناسنه اولان (عتیق)لڭ جمعی: عتقای بنی هاشم.

عُتُوّ [ع] سرکشلکله مقارن تکبر: عتو کبیر.

عُجْب [ع] کندینی برشی صانمق صفتی: عجب عجیب.

عُدْوان [ع] تجاوز، ظلم. عدوان عظیم. «کورمه جانیلر کبی لایق بکا عدوانکی»

عُدول [ع] صاپمق: طریق مستقیمدن عدول. قول اولدن عدول § (عادل) لڭ جمعی: شهود عدول. شهادت عدول ایله ثابت اولدی.

عُذْر [ع] بر ایشك ایشلنلمسنه یاخود ایشلنلمه‌مسنه سبب اولان خصوص: عذر شرعی. عذر مقبول. بیان عذر. «العذر عند کرام الناس مقبول — لا». عذرلنك = مناسبتسز، نامُلایم عذر.

عُذوبَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: عذوبت لسان. عذوبت افاده.

عُرْبان [ع] (عرب) لڭ جمعی: عشائر عربان. عربان بادیه.

عُرْف [ع] حکم اولو الامر: ادارهٔ عرفیه § عادت: مجاز عرفی. حقیقت عرفیه.

عُرُوض [ع] عارض اولمق: عروض مرض.

عُرْیان [ع] چیپلاق: طفل عریان. صبیهٔ عریانه.

عُزْلَت [ع] ناس ایله اختلاط ایتمیوب چکلمك: اختیار عزلت. عزلت دائمه.

عُزُوبَت [ع] عزبلك، اركنلك: ترجیح عزوبت. عزوبت موقته.

عُسْر [ع] و

عُسْرَت [ع] کوجلك: حال عسر. عسرت تحصیل.

عُشّاق [ع] (عاشق) لڭ جمعی: عشاق عرب. «عشاق ملامتزده رسوا اوله‌کلمش — لا»

عُشْر [ع] اون جزءده برجزء، اونده بر: عشر شرعی. عشر مزروعات.

عُصات [ع] (عاصى) نك جمعى: عصات امت. شفاعت عصات. تشديد ايله غلطدر.

عُصاره [ع] صيقيلان شيئك صو وياغ وسائرەسى: عصارۀ عنب.

عُضال [ع] اطبابى عاجز براقان مرض: داءعضال. «اول درد عضالك بولەماز كيمسه علاجن — كاظم»

عُضو [ع] ال، آياق كبى بدنك برجزئى: عضو بصر.

عُطارِد [ع] معروف كوكب. كتابته منسوبدر: «زحلدر ستارەك عطارد دكلدر — عطارد دكلدر زحلدر ستارەك»

عُظَماء [ع] ظاهرا بيوك آدم معناسنه اولان (عظيم)ك جمعى: عظماى قوم. عظماى ترشرو.

عُظمى [ع] (اعظم)ك مؤنثى: صدارت عظمى. معرفت عظمى.

عُفونَت [ع] چوريوب فنا قوقه: عفونت سبزه. كسب عفونت.

عُقاب [ع] طاوشانجيل قوشى: پر عقاب. تشديد ايله غلطدر.

عُقبى [ع] آخرت. فى الاصل مجازات ومكافات معناسنەدر. (دار عقبى) تعبيرنده بو معنى ملاحظه اولنور. نظمده اسلوب فارسى اوزره (عقبى) صورتنده دخى اوقونه بيلير.

عُقَد [ع] (عقده) نك جمعى: حلال العقد.

عُقده [ع] دوكم: عقدۀ دشوارکشاد. حل عقده.

عُقَلاء [ع] (عاقل)ك جمعى: عقلاى محله. مقام تهكمده مفرده بدل اولەرق دخى قوللانيلير: عقلا دنبلكى. عقلالق.

عُقوبَت [ع] عذاب، عذاب ايتمه: اجراى عقوبت. عقوبت الٓهيه.

عُقوق [ع] آنایه، بابایه عاصی اولمه: عقوق والد. عقوق والده. عقوق والدین.

عُقول [ع] (عقل) ڭ جمعی: عقول ضعیفه.

عُکوس [ع] (عکس) ڭ جمعی: عکوس مرایا. نهرده عکوس اشجار.

عُلَماء [ع] (عالم) ڭ جمعی: علمای امت. علمای عاملین. علمای عامله.

عُلوّ [ع] یوکسکلك: علوّ افکار. علوّ همت. علوّ جناب.

عُلوفه [ع] عسکر و سائره یه اوقات معینه ده ویریلن معاش: علوفهٔ سپاهیان.

عُلوم [ع] (علم) ڭ جمعی: علوم دینیه. تحصیل علوم.

عُلْوی [ع] (عُلْو) ه منسوب، یوکسك: فکر علوی. جان علوی. «دیدیکم روح روح علویدر». علویت = علویلك: علویت افکار.

عُلْیا [ع] (اعلی) نك مؤنثی: کعبهٔ علیا.

عُمّان [ع] بیوك دکیز: عمان عدم.

عُمْدَه [ع] محل اعتماد، معتمد علیه: عمدة الاکابر.

عُمْر [ع] مدت حیات: عمر عزیز. شتاب عمر.

عُمْران [ع] معمورلق: آثار عمران. عمران ممالك.

عُمْرَه [ع] افعال حجدن فعل معروف: ایفای عمره.

عُمْق [ع] درینلك: عمق بحر.

عُموم [ع] هپ، جمله: عموم حضار. عمومنه بردن؟ شامل اولمه: عموم و خصوص. عموماً = جملةً، هپ بردن: عموماً سعی ایدش. عمومی = عمومه منسوب، جمله یه متعلق: عفو عمومی. منافع عمومیه. عمومیت = عمومیلك: بر امرك عمومیتی.

عُنّاب [ع] معروف میوه : دانهٔ عناب .

عُنْصُر [ع] اصل ، اساس ، ماده ، مادهٔ خلقت : عنصر اسلام . عنصر خاك .

عُنْف [ع] سردلك، ملایمتسزلك : عنف ایله خطاب ایتدی .

عُنْفُوان [ع] كوزللك هنكامنك ابتداسی : عنفوان شباب. عنفوان جوانی .

عُنُق [ع] بویون : ضرب عنق .

عُنْوان [ع] اسم ، وصف ، لقب : عثمانلی عنوانی. § سرنامه، دیباجه: عنوان كتاب.

عُود [ع] معروف كوزل قوقولو آغاج: رایحهٔ عود. عود پردود .

عُهْدَه [ع]دائرهٔ حق ومالكیت: بریسنك عهده‌سنه بر مأموریتك توجیهی. برایشك عهده‌سندن كلمك = حقنی ادا ایتمك ، حقیله یاپمق § اوزرینه ، بوینه آلمه، كفالت : العهدة علی الراوی = صدق وكذبی راویسنه عائددر.

عُهُود [ع] ویریلن سوز معناسنه اولان (عهد) ك جمعی: عهود مرعیه. عهود قدیمه.

عُیُوب [ع] (عیب) ك جمعی: افشای عیوب. عیوب جسمانیه .

عُیُون [ع] كوز وقایناق معناسنه اولان (عین) ك جمعی: عیون ناظره. عیون جاریه.

غَ

غائِب [ع] كورنمیجی ، كورنمین، حاضر دكل: غائب اولمق . غائب ایتمك . شیٔ غائب. اشیای غائبه .

غائِلَه [ع] صیقنتی ویریجی كیفیت، بلا: دفع غائله. غائلهٔ زائله .

غابِنْ [ع] معاملاتده حيله ايديجى، ايدن: بايع غابن.

غابَه [ع] ارسلان ياتاغى اولان صيق اورمان: شير شرزهٔ غابه. اسد الغابه.

غادِرْ [ع] غدر ايديجى، ايدن: غادر نفس.

غارْ [ع] مغاره: غار شريف. يار غار.

غارَتْ [ع] يغما: غارت ايتمك. غارتكر = يغماجى.

غازَه [ف] دوزكون: «پاره ايتمز يوزنده‌كى غازه»

غازى [ع] غزا ايديجى، ايدن، اهل غزا: «سن زره‌پوش ايمشسين اى غازى»

غاشِيَه [ع] قيامت: حديث غاشيه § آت طاقمندن معدود اولان معروف اورتو، خاشه.

غاصِبْ [ع] غصب ايديجى، ايدن: «غاصب حق برآز اوتانسه ايدى»

غافِرْ [ع] مغفرت ايديجى، ايدن، جناب‌حق: غافر‌الذنب. غافر ذنوب عباد.

غافِلْ [ع] غفلت ايديجى، ايدن، غفلت‌ايله متصف، غفلتلى: شخص‌غافل. قلوب غافله.

غالِبْ [ع] غلبه ايديجى، ايدن، غلبه‌ايله متصف: مرد غالب. فرقهٔ غالبه. «غوغاى سخنده غالبم بن — غالب». غالبا = ظن ايتديكم وجه ايله، ظنمه كوره: غالبا كلدى.

غالى [ع] بهالى: متاع غالى. اشياى غاليه.

غالِيَه [ع] كوزل قوقولو بر تركيب: غاليه سا.

غامِضْ [ع] آكلاشلمسى كوج: سؤال غامض. مسئلهٔ غامضه.

غامِضَه [ع] غامض اولان كيفيت: غامضهٔ تشكل ارض.

غاوى [ع] غوايتله متصف، آزغين: غافل غاوى. غافلهٔ غاويه.

غايت [ع] صوك، صوك در- جه: «غلهٔ نعمت بی‌غايتی بیلمز مكيال — ضيا». غايت تشنكی. بو معناده (غايه) صورتنده دخی قوللانیلیر: حد بی- غايه § ادات مبالغه: غايت كوزل. بوكا بعضاً (ب) ادخال اولنه‌رق (بغايت) دينيليركه صوك درجه‌ده ديمك اولور.

غباوت [ع] عقلسزلق، آكلايشمسزلق: غباوت مجسمه.

غبراء [ع] ير، يريوزی: «تن شهيداً دوشجه غبرايه»

غبغب [ع] چكه آلتی: غبغب سمين.

غبن [ع] معامله‌ده آلداتمق: غبن فاحش.

غبی [ع] غباوت ايله متصف، غباوتلی: شاكرد غبی.

غثيان [ع] قوصمق: غثيان صنعی.

غدار [ع] غدر ايتمك معتادی اولان، غدرجی: روز- كار غدار.

غدر [ع] وفاسزلق، خيانت، ظلم: غدر كلی.

غراء [ع] پارلاق، كوزل، كوسترشلی، نمايشلی: غرهٔ غراء. شهر غراء. ماكيان غراء.

غرائب [ع] (غريبه)نك جمعی: غرائب وقوعات. ومن الغرائب.

غرام [ع] عشق شديد، محبت شديده: «حرمده اسيری‌یم غرامك»

غرامت [ع] اداسی لازم اولان شیء. دين وديت كبی.

غرب [ع] كونشك باتديغی جهت، كون باتيسی: غرب شمالی.

غرس [ع] آغاج ديكمك، ديكلمك: غرس اشجار. برفدانك غرسی.

غرض [ع] مقصد: «بازیء طفلانميدر تأسيس مكتبدن غرض؟» § مقصد بدخواهانه: اجرای غرض.

غَرْغَرَه [ع] صویی بوغازده اویناتمق : غرغرهٔ شدیده .

غَرَق [ع] صویه باتمق: برکیمنك غرقی§ باتمش، مستغرق: «هر شب مهتابده اولدقجه دریا غرق نور». غرق ایتمك = باتیرمق، مستغرق ایلمك .

غَرْقاب [ف] صویه باتان، باتمش اولان: «ایتسه فرعونی خدا بویله هواده غرقاب — نفعی»

غَرْقَه [ف] صویه باتمش، باتمش، مستغرق: غرقهٔ دریای رحمت .

غَرِیب [ع] یابانجی: بو آدم بو شهرك غریبیدر§ غرابتلی، موجب تعجب: حال غریب. کیفیت غریبه.

غَرِیبَه [ع] غریب کیفیت: کوکدن حنطه یاغمق غریبه‌سی .

غَرِیزَه [ع] انسانك مجبول اولدیغی طبیعت .

غریزی = غریزه‌یه منسوب : غریزی بر قوت. قوهٔ غریزیه.

غَرِیم [ع] آله‌جقلی، صاحب غرامت: غریم لئیم.

غَزاء [ع] دشمن دین ایله جنك: غزا ایتمك. غزایه کیتمك.

غَزال [ع] و

غَزالَه [ع] آهو ، کنج آهو ، آهو یاوروسی. (غزاله) دیشیسنه‌ده اطلاق اولنور.

غَزَل [ع] برنوع شعر عاشقانه که اقلی درت ویا بش بیت اولور : «عاشق عمر غزللری هپ ازبرمده‌در — لا »

غَزْوَه [ع] جنك: غزوهٔ بدر. غزوهٔ کبری . جمعی : غَزَوات.

غَسّال [ع] اولو یقایجی ، مرده شوی : غسال کهنسال. « کرکس مثال وارث وغسال ناشکیب — ضیا». مؤنثی (غساله) در.

غَشْی [ع] كندندن كچمش، بی‌خود: غشی اولدم. غشی ایتمك = بی خود ایلمك § كندندن كچمه، بی خودلق: غشی كلدی.

غَصْب [ع] ظلم وزور ایله آلمق، آلنمق: غصب اشیاء. برشیئك غصبی.

غَضَب [ع] طارغینلق، طارلمه، قیزغینلق، قیزمه: نگاه غضب. «لطف ایله دیسه‌م روحیٔ زاره غضب ایلر — روحیٔ بغدادی»

غَضْبان [ع] طارغین، قیزغین: قهرمان غضبان.

غَضَنْفَر [ع] ارسلان: غضنفر غضوب.

غَضُوب [ع] غضبی چوق، غضبجی: مربیٔ غضوب.

غَطْس [ع] صویه طالدرمق، طالدیرلمق: غطس ید. الك ماء بارده غطسی.

غَفّار [ع] مغفرتی چوق اولان، جناب حق: غفار الذنوب. رب غفار.

غَفْلَت [ع] بی خبرلك، سهو وترك: غفلت جعلیه.

غَفُور [ع] (غفار) ایله مترادفدر.

غَلاء [ع] بهالیلق، قیمت یوكسكلكی: قحط وغلاء. غلای اسعار.

غَلَبه [ع] اوستون كلمك: غلبهٔ كامله. غلبه ایتمك. غلبه چالمق.

غَلَط [ع] یاكلش: غلط فاحش. غلط مشهور. جمعی: غلطات: «وار ایمش بزده مكر چوق غلطات — سنبلزاده»

غَلْطان [ف] یووارلانیجی، یووارلانان: سر غلطان. كوی غلطان.

غَلّه [ع] ذخیره، محصول: انبار بی غله.

غَلَيانْ [ع] قاينامق: غليان ماء. «ايلدی عشـق الٓهی غليان — خاقانی»

غَلِيظْ [ع] قالين، قابا: لسان غليظ. بسـاط غليظ. طباع غليظه.

غَمْ [ع] قايغو، تاسه: «چكمه غم دسـتكيردر الله — غالب» «غم عالم بنی آدم ايچوندر — عارف»

غَمّازْ [ع] غمز ايتمك معتـادی اولان: شخص غمـاز. جاريهٔ غمازه. غمازيت = غمازلق.

غَمامْ [ع] و

غَمامَه [ع] بولوت: غمام غم. غمام نازل. غمامهٔ بيضا. (غمامه) تك بولوت مقامنـده ده قوللانيلير.

غَمْزْ [ع] قوغولامق، غمازلق ايتمك: برشخصی ديكرينه غمز ايتمك. بريسی حقنده اجرای غمز.

غَمْزَه [ع] كـوزل كوزده، خصوصيله قوبروغنـده كوريلن دلفريب حركات: غمزهٔ فتان. غمزهٔ فتانه.

غَنائِمْ [ع] (غنيمت) لك جمعی: غنائم مأخوذه.

غَنّاجْ [ع] شيوه كار: «روامی اكرم اونوتمق او مهر غناجی؟ — اكرم»

غَنَمْ [ع] قويون: لحم غنم.

غَنِی [ع] زنكين: شخص غنی. صالحهٔ غنيه.

غَنيمَتْ [ع] حربده دشمندن آلنـان مال: غنيمت مصيبه. مجـازاً دخی قوللانيلير: فرصت غنيمتدر.

غَوائِلْ [ع] (غائله) نك جمعی: غوائل مندفعه.

غَواشی [ع] (غاشـيه) نك جمعی: حامل الغواشی.

غَوّاصْ [ع] طالغيچ: «عمری اولدقجه عدن بحرينه طالسه غواص — عاكف»

غَوامِضْ [ع] (غامض) و (غامضه)نك جمعی: غوامض فقهیه.

غَوایَتْ [ع] آزغینلق، كمراهلق: غوایت نفس. غوایت كلیه.

غَوْث [ع] فی الاصل مدد، نصرت معناسنه‌در. مددكار، ناصر معناسنده وكبار اولیاء الله حقنده قوللانیلیر: غوث اعظم. غوث الواصلین.

غَوْر [ع] دیب، اساس، كنه: غور عمیق. بئر عمیق‌الغور. غور مسئله‌یه واصل اولمق.

غَوْص [ع] صویه طالمق: غوص ماهرانه.

غَوْغا [ف] جنك، نزاع، دوكشمه، كورلتی: غوغاده احراز شهادت. «چرخ نعمتمی ویرر غوغاسز؟ = نابی»

غَوِیّ [ع] (غاوی) ایله مترادفدر.

غَیْب [ع] كورنمین، بیلنمین حال واحوال: عالم الغیب. عالم غیب. ایمان بالغیب. (غائب ایتمك) مقامنده (غیب ایتمك) دینلمه‌ملی.

غَیْبَتْ [ع] غائبلك: فعل مضارعك غیبت حالی. § ایشیدنجه منفعل اوله‌جغی صورتده بریسنك غیابنده واقعه مطابق اوله‌رق سوز سویلمك: غیبت ایتمك.

غَیْبُوبَتْ [ع] كوزه كورنمه‌مك، كورنمز اولمق: غیبوبت ایتمك. غیبوبت موقته.

غَیْث [ع] یاغمور: غیث نافع.

غَیْر [ع] باشقه: سندن غیری. سنك غیرك § دكل: غیر منتظم.

غَیْرَت [ع] نام وناموسه خلل ویره‌جك شیلره قارشی اولان حس انسانی‌كه پك ممدوحدر: بو حال آنك غیرتنه طوقندی. «غمدن اولمم قورقارم غیرت هلاك ایلر بنی — نشأت» § اهتمام ایله سعی: یازمغه غیرت ایدیور.

غَیْظ [ع] غضب، مقدمهٔ غضب، فوران غضب: کظم غیظ. کاظم غیظ.

غَیْم [ع] بولوت: غیم شباط. غیم زائل.

غَیْن [ع] (غ) حرفنك اسمی: غین مفتوحه.

غَیُور [ع] غیرت ایله متصف، غیرتلی: طابع غیور. غیور بغدادی.

غ

غِبْطَه [ع] بریسنك نائل اولدیغی نعمته آنك زوالنی ایستمکسزین نائل اولمغی آرزو ایدش: غبطه ممنوع دکلدر. «غبطه ایتدم شرف طالعنه ملانك — عزت ملا»

غِذاء [ع] و

غِذاء [ع] یه‌جك، ایچه‌جکدن وجودك قوام ونماسنه مدار اولان شی: غدای کافی.

غِرار [ع] و

غِراره [ع] قیل‌چوال، خرار: «هزار کلب ملوثله بر غرارده‌در — عونی»

غِربال [ع] قالبور: «بودقت جسمی سوراخ سوراخ ایتدی غربالك — سامی»

غِرّه [ع] مغرور: «غره اولمه حسنکه جانا دیدم — حلیمکرای». فتح ایله‌ده مستعملدر.

غِریو [ف] فریاد، شماته، چیغرشمه، چیغلتی: غریو صبیان.

غِشّ [ع] حیله، قاریشیقلق، صفوتسزلك، خیانت. سلیقهٔ عجمانه اوزره فتح ایله او. قوندقده اصله نظراً مصدر اولور: دل بی غش. بادهٔ بی غش. زر بی غش.

غِشاوه [ع] و

غِطاء [ع] اورتو، پرده: غشاوهٔ قلب. غشاوهٔ غلیظه. غطای بصر. غطای رقیق.

غِلّ [ع] كوكل صفوتسزلکی، خیانت قلب: دل بی غل. غل كلمی.

غِلاف [ع] قیـلیف، قین: غلاف مذهب. غلاف شمشیر.

غِلظَت [ع] قالینلق، قابالق: غلظت طبیعت. غلظت مزاج. غلظت كلمه.

غِلمان [ع] (غلام) ك جمعی: غلمان جنان.

غِمد [ع] قین: غمد سیف. غمد مذهب.

غِنا [ع] زنكینلك: استحصال غنا. غنای تام. غنـای طبع § اوصانج: محرره بعضاً یازمقدن غنا كلیر § نغمه، ازكی: مجلس غنا.

غِیاب [ع] غائب اولمه، غا- ئبلك: غیاباً فلان ذاتك تناسنده بولندیلر. غیابنده بویله سویلدیلر. عن الغیاب اظهار محبت.

غیبَت [ع] ایشیدیجه منفعل اولهجغی صورتده بریسنك غیابنده واقعه مطابق اولهرق سویلنیلن سوز: بوسوزلرك آرهسنده غیبت یوقدر.

غُ

غُبار [ع] توز: غبار پای. غبار طریق. غبار منتشر.

غُدّه [ع] كوودهده دری ایله ات آرهسنده حاصل اولان یومروجه، بز.

غُراب [ع] قارغـه: نعیب غراب. «دیدیلر ای غراب طرفه نعیب — اك زیاده بو اعتذار غریب». غراب البین = شخص مشئوم.

غُرّان [ف] خـوموردانیجی، كومورد نیجی، خشم ایله هایقیریجی: شیر غران.

غُرَباء [ع] دیار یابانجیسی معناسنه اولان (غریب) ك جمعی: غربا خسته خانهسی.

غُرْبَت [ع] وطندن باشقه یرده بولنمه، غریبلك: دیار غربت. کربت غربت. مجازاً (دیار غربت) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «کاه اولور غربت وطن کاهی وطن غربتلنیر — لا»

غُرَر [ع] (غرّه) نك جمعی: غرر زاهره.

غُرَف [ع] (غرفه) نك جمعی: غرف جنان. غرف عالیه.

غُرْفه [ع] چارطاق، کوشك: غرفهٔ منهدمه. جمعی: غُرُفات: غرفات جنات.

غُرَماء [ع] (غریم) ك جمعی: تقسیم غرما. بین الغرما تقسیم.

غُرَنْده [ف] (غران) ه بدل قوللانیلیر: پلنك غرنده.

غُروب [ع] باتمق: غروب شمس. غروب کوکب.

غُرور [ع] قورلمه، مغرورلق: غرور منفور § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمه: دارالغرور = دنیا.

غُرّه [ع] یوزده‌کی نورانیلك: «غرهٔ جبهه‌که مغرور اولمه». § آتك آلننده‌کی صباح الخیر تعبیر اولنان بیاض: غرهٔ لطیفه § عربی آیك برنجی کیجه‌سی وکونی: غرهٔ شوال § ابتدا کورینن آی پارچه‌سی: غرهٔ غراء. رومی آیلرده غره اولماز.

غُزات [ع] (غازی) نك جمعی: غزات کرام. بین الغزاة. تشدید ایله غلطدر.

غُسْل [ع] ییقانمق، صورت مشروعه‌ده ییقانمق: غسل مفروض.

غُصَص [ع] (غصه) نك جمعی: غصص متوالیه.

غُصْن [ع] دال: غصن شجر. غصن مکسور.

غُصَّه [ع] قلبه طاری اولان صیقنتی، قایغو، تاسه: غصهٔ دائمه. «قصهٔ غصهٔ زلفن نه دراز ایلیه‌لم — لا»

غُصُونْ [ع] (غصن)ك جمعی: غصون اشجار. غصون مائله.

غُفْرانْ [ع] یارلیغامه: غفران حق. غفران بی‌پایان. «قولکی نائل غفران ایله»

غُلّْ [ع] متهمك بوینه و بیلکلرینه کچیریلن دمیر طوقه، نعله: غل آتشین.

غُلاتْ [ع] غلیان ایدیجی معناسنه اولان (غالی)نك جمعی. بعض مذاهبك آزغین طاقمنه اطلاق اولنور: غلات شیعه. تشدید ایله غلطدر.

غُلامْ [ع] تازه دلی قانلی، جوان § کوله: «غلام مشرب عرفانی‌یم اول رند عشقك کیم — نه صونمش دستنی تسبیحه نه زناره باغلانمش — عونی»

غُلْغُلْ [ف] و

غُلْغُلَه [ف] کورلتی، شماته، چیغرشمه: غلغل اطفال. غلغلهٔ تکبیر.

غُمُومْ [ع] (غم)ك جمعی: غموم زائله.

غُنْجْ [ع] ناز، شیوه، عشوه.

غُنْچَه [ف] یاپراقلری هنوز آچلمامش ویا آز آچلمش چیچك طومسوغی. اکثریا کل طومسوغنه اطلاق اولنور: «غنچه آچاز سرو شاد ایتمز قاپانمش کوکلمی — فضولی». فارسی جیم ایله غلطدر.

غُنُودَه [ف] ایمیزغانمش، اویومش: مادر غنوده.

غُورَه [ف] قوروق: «نه‌لر کورر سرغوره شراب اولنجه‌یه دك — غالب»

غُوطَه [ف] صویه طالمه. غوطه‌خور، غوطه‌خوار = صویه طالان.

غُوكْ [ف] قورباغه: آوازغوك. غلغلهٔ غوکان.

غُولْ [ع] تنها یرلرده اشکال مختلفه ایله انسانه کورینور

عد اولنان مخلوق: غول بیابانی.

غُیُوبْ [ع] (غیب)ك جمعی: علام الغیوب. استطلاع غیوب.

غُیُومْ [ع] (غیم)ك جمعی: غیوم سائره.

فَ

فائِزْ [ع] فوز بولیجی، بولان: سالك فائز. سالكهٔ فائزه.

فائِضْ [ع] فیضان ایدیجی، ایدن: حضور فائض النور § اودنج آلنان آقچه ایچون ویریلن اجرت، کذشته: فائض مرکب.

فائِقْ [ع] معنوی اوله‌رق فوقنده بولنان، اوستون اولان: بو افندیلردن بری ذکاجه دیکرینه فائقدر. تعظیمات فائقه.

فاتِحْ [ع] فتح ایدیجی، ایدن: فاتح اندلس § سلطان محمد خان ثانی. فاتح قسطنطینیه مخففیدر.

فاتِحَه [ع] باشلانغیج: فاتحهٔ کلام § قرآن کریمك برنجی سوره‌سی: سورهٔ فاتحه. فاتحهٔ شریفه. فاتحة الکتاب.

فاتِرْ [ع] فتور ایله متصف، فتورلو: نظر فاتر. نظرهٔ فاتره. جرهٔ فاتره.

فاجِرْ [ع] فجور ایله متصف، معاصی ایله مشتغل: شخص فاجر. محتالهٔ فاجره.

فاجِعْ [ع] خلقی دردناك ایدیجی، ایدن: فاجع بر وقعه. وقعهٔ فاجعه.

فاجِعَه [ع] خلقی دردناك ایدن حادثه § اویولده مؤثر اوله‌رق ترتیب اولنان اویون، تیاترو.

فاحِشْ [ع] پك چرکین ومنکر: فعل فاحش. خطای

فاحش. خطیئات فاحشه.

فاخته [ف] اوكیك: آواز فاخته. «صبحدم ای فاخته بیهوده افغان ایلمه — باقی»

فاخر [ع] فخر ایدیجی، ایدن. بوكا بدل اكثریا (مفتخر) قوللانیلیر § كوزل، شعشعه‌لی، احتشاملی: لباس فاخر. خلعت فاخره. دائرهٔ فاخره.

فارس [ع] آتلی: فارس تیزرو.

فارغ [ع] آزاده، مشتغل دكل: نمازدن فارغ اولدی. «فارغ اول بزدن سنكله یوق نزاعی كیسه‌نك — نائلی»

فارق [ع] فرق ایدیجی، ایدن: فارق نیك وبد. علامت فارقه.

فاروق [ع] حق وباطلی فرق ایتمكده مشار بالبنان اولان حضرت عمر: عمر الفاروق.

فاسخ [ع] فسخ ایدیجی، ایدن: فاسخ شركت.

فاسد [ع] بوزوق، صحیح دكل: فكر فاسد. اقوال فاسده.

فاسق [ع] فسق ایله متصف، فسق ایله مشتغل: فاسق محروم. مؤمن فاسق.

فاش [ع] میدانه چیقان، ظاهر اولان. اكثریا سر حقنده قوللانیلیر: فاش ایتمك = میدانه چیقارمق: «چشمم یاشی فاش ایلدی اسرار نهانم». اصلی: فاشی.

فاصل [ع] بولیجی، بولن: ایكی خانه بینی فاصل. خطوط فاصله.

فاصله [ع] ایكی شی آره‌سنی آییران شی: فاصلهٔ بیت.

فاضل [ع] فضل ایله متصف، فضیلتلی: مرد فاضل. زوجهٔ فاضله.

فاطر [ع] یار ادیجی، یارادان، خالق: فاطر السماوات. قدرت فاطره.

فاعل [ع] ایشله‌یجی، ایشله‌ین: فاعل خیر. فاعل مختار.

فاقه [ع] فقیرلك: فاقهٔ شدیده. شدت فاقه.

فاکهه [ع] میوه: فاکههٔ لذیذه. فاکهة الشتاء.

فال [ع] منتظر اولان خصوصی استخراج مقصدیله کتاب آچه‌کبی تشبث وبویله بر تشبثك کوستردیکی نتیجه: فال آچق. فاله باقق. فال خیر. فال بد.

فام [ف] رنك. ترکیب ایله قوللانیلیر: کلفام = کل رنکلی.

فانوس [ع] چراغ اوزرینه شعله‌سنی خارجه عکس ایتدیره‌جك برحالده قونیلان شی: فانوس شمع. فانوس خیال.

فانی [ع] بقاسی اولمیان، زوال بولیجی، بولان: عالم فانی. حظوظات فانیه. پك اختیاره (پیر فانی) دینیلیر.

فتاح [ع] قوللرینك قاپالی ایشلرینی آچان، جناب حق: فتاح کریم.

فتان [ع] فتنه قوپاریجی، فتنه انکیز: چشم فتان. غمزهٔ فتان.

فتاوی [ع] و

فتاوی [ع] (فتوی)نك جمعی: فتاوای شریفه.

فتح [ع] آچق، آچلمق: فتح باب. دریچه‌نك فتحی. (فتح بلاد) تعبیری بو معنادندر § اوستون اوقوتمق، اوقودلمق: فتح فا ایله. فانك فتحیله.

فتحه [ع] اوستون: فتحهٔ خفیفه.

فترت [ع] ایکی پیغمبر بیننده‌کی زمان: زمان فترت. ایکی وقعه آره‌سنده‌کی زمانه ده اطلاق اولنور.

فتق [ع] یارمق، یارلمق: فتق ورتق امور. امورك فتق ورتقی.

فتوی [ع] سؤال مشروعه ویریلن جواب رسمیٔ شرعی: فتوای شریف. نظمده اسلوب فارسی اوزره (فتوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

A. 2190-2

فتى [ع] دلی قانلی، یکیت «لافتى الا علی لاسیف الاذوالفقار-لا» «بکزر روشك حیدره برشانلی فتاسین -ناجی» § سخی، جوممرد.

فتیل [ع] و

فتیله [ع] فتیل: موم فتیلی: «نور آلدی فتیلهٔ سحردن - غالب» § بوکولمش: فتیلهٔ گیسو = صاچ اورکوسی

فجر [ع] کونش طوغمه‌دن اول افق شرقیده پیدا اولان قزیللق، طاك یرینك آغارمسی: «بر صباح روشن ومسعودك ایتمش انعطاف - فجر نور انیسی دهرك افق استقبالنه». فجر صادق. فجر کاذب. فجرده وجه تسمیه کیجه‌یی کوندزدن آییرمسیدر

فجره [ع] (فاجر)ك جمعی: کفرهٔ فجره. هلاکو بغداده قتل عامه باشلادیغی اثناده مشهور نجم الدین کبری «ایها الکفرة اقتلوا الفجرة» دیه خطاب ایتمشدر.

فجیع [ع] فاجع، آجیقلی: کربلا حقنده: «براشی وار ایسه جهانده صلا - هر بلادن فجیعدر بو بلا - ناجی»

فجیعه [ع] مصیبت. بلا (drame - مؤثر اویون) کلمه‌سنه مقابل قوللانیلان (فاجعه) کلمه‌سیله ایکیسی براصلدن مشتقدر.

فحاش [ع] کثیر الفحش آدم: عیاش فحاش.

فحاوی [ع] (فحوا)نك جمعی: «اثرك آتشین فحاویدر - چوق دل افروز نظمی حاویدر - ناجی»

فحشاء [ع] طبع سلیم و عقل مستقیمك تنفر ایتدیکی شی، فحش؛ رخصت شرعیه خارجنده اولان لذائذ شهوانیه: «شیاطین دیده‌بان فرصت ینهی عن الفحشا - نابی» «ولی اذن عن الفحشاء صمّا - لا» = بنده برقولاق واردرکه فحشایه قارشی صاغیردر. § ادای زکاتده بخل.

فحص [ع] برشیئك ایچ یوزینی آراشدیرمق، تفحص: فلاسفهٔ طبیعیون یالکز بحث وفحصی عالم شهود موجوداتنه حصر ایدوب - رموز الحکم

فحم [ع] کومور.

فحوى [ع] و

فحواء [ع] معنی، کلامك سیاق وسباقندن ذهنك انتقال ایده‌جکی مدلول.

فخ [ع] آلت صید، قاپان، طوزاق. فخ الفار = فاره قاپانی.

فخار [ع] بالچیقدن معمول چناق، دستی، بارداق.

فخار [ع] زیاده اوکونیجی ، اوکونن ، تعداد فضائل ایله فخر ایدیجی، ایدن: نفعیٔ فخار.

فخامت [ع] قدر وشانی عظیم ورفیع اولمق، اولولق. § فخامتلو: القاب رسمیه دندر. صدر اعظملره، خدیوه، پرنسلره یازیلیر.

فخذ [ع] اویلوق .

فخر [ع] تعداد مناقب صورتیله اظهار فضل ، اوکونمك: «فخر ایتملیسین ای شرف نامتناهی ـ زیرا سکا مظهردر او محبوب الٰهی ـ ناجی» § مدار افتخار: فخر کائنات ، فخر الوزرا ، فخر الادبا. «اولدی اخلاصکله فخر دودمان ـ اوغلك ارطغرل کبی بر قهرمان ـ ناجی » § تعظم، تکبر «مانندهٔ ماکیان غرا ـ یك بیضه هزار فخر ودعوی ـ شیخ غالب»

فخریات [ع] (فخریه)نك جمعی.

فخری [ع] پاره سز ، شرف ایچون ایفا ایدیلن خدمت ومأموریت: فخری شهبندرلك ، فخری مأموریت . § اویله برخدمت و مأ- موریتی ایفا ایدن : فخری کاتب ، فخری معلم .

فخریه [ع] تمدح یولنده سویلنن شعر : زمانمزده تمدح ممدوح کورلمه مکده در . نفعینك فخریه لری مشهوردر .

فخور [ع] دها، پك فخر ایدیجی، ایدن: فرح وفخور. بوندن بشقه یرده استعمال اولندیغی یوقدر.

فخیم [ع] فخامتله متصف، عظیم: دول فخیمه. فخیمانه == فخیم اولانه یاقیشیر صورتده .

فداء [ع] بر شیئه مقابلةً دکرلی برشیدن واز کچمك. اختیاری محرومیت. بومعناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر : فدا ایتمك، فدا ایلمك § فدا اولنمش: «عندمده خدابیلیر فدادر ـ برلحظه صفایه ماسوی الله ـ ناجی » § قربان: «حاصلی ای شه اقلیم وفا ـ سکا جانم ده فدا بن ده فدا ـ خاقانی». «دیدم که ای کل نوخیز ناز و عشوه سکا ـ فدا ندیم کبی بنده لر هزار هزار» § اسیرکمه مك، ایثار ایتمك : « جانی راه حقده قیلدی فدا ـ ناجی» فی الاصل فانك کسریله در. « روحی فداك عرفت ام لم تعرف ـ ابن فارض» لسانمزده فتحیله قوللانیلیر.

فدائی [ع] بر چوق کیمسه نك باعث حیاتی اوله جق برامر خطیر ایچون فدای نفس ایدن مرد دلیر: لسانمزده (فدایی) صورتنده قوللانیلیر: حرب فداییلری . «او فدایی عضنفر شرزه ـ دشمن اردوسنی ایتدی پرلرزه ـ ناجی »

فداكار [ع] كنديني ، ياخود دكرلى برشيء اسيركه مين : فداكاران وطن ، فداكاران حميت . فداكار آدم . فداكارى = فداكارلق . فداكارانه = فداكارجه‌سنه . فداكارى خصائل عاليه‌دندر .

فدان [ع] مصردو نميدركه تقريباً ايكى بيك بشيوز آرشوندن عبارتدر .

فذلكه [ع] نتيجه ، خلاصه ، اجمال : « برفذلكهٔ حيات شاعر - كوز ياشلرى ، برده‌عشق وسودالا » § حسابات ، استجوابات خلاصه‌سى § اجمال مقررات .

فر [ع] نور ، ضيا : « فر ويردى جهانه مهر حسنك » § زيب وزينت : « شاهد صيفه زيب وفرسندن - خسرو صبحه تاج زرسندن - سنان پاشا تضرعاتندن » . « نور و حددن اولوب شعله پذيراى حدوث - ويردى فر عالم تكوينه صراياى حدوث - هرسكلى حكمت‌بك » § شان وشوكت : فرّ دولت . بويله بركلمه‌يه مضاف ويامعطوف عليه اولديغى صورتده تشديد ايله قوللانيلير : « يارب بفيض نورظهور محمدى - يارب بفرّ سلطنت سيدا نام‌حمدى بك » . « ساقى ويراول پيالهٔ الماسه فرّ وتاب - شيخ غالب »

فرّ [ع] فرار . كروفر .

فرائد [ع] (فريد وفريده) نك جمعى .

فرائض [ع] (فريضه) نك جمعى § مستحقلر ينه تركه‌نك كيفيت تقسيمنى بيلديرن علم .

فراخ [ف] واسع ، بول ، كنيش : ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : آسمان فراخ . « طاق اياوينى قوس فلكدن فراخ و رنكين . . . - تحفة الحرمين ، نابى » . « بهيچ يارمده خاطر و بهيچ ديار - كه برو بحر فراخست و آدمى بسيار - سعدى » = هيچ بريارو دياره كوكل ويرمه . زيرا قره ، دكز واسع و بنى آدم چوقدر . غالب دده‌نك « اولورمى آدمه خوليا كبى حساب فرح » مصراعنده‌كى « حساب فرح » ياكلشدر . طوغريسى « حساب فراخ » در . فراخ دست = كريم ، جوانمرد . فراخ كام = دولتمند ، مسعود . فراخى = بوللق ، اوجوزلق .

فراديس [ع] (فردوس) ك جمعى : « كيم كورسه ايدر صفاكى تقديس - دينسون سكا اقدس الفراديس - ناجى » .

فرّاش [ع] ياييجى ، دوشه‌يجى § كعبهٔ معظمه جاروبكشى § خادم : « هر رخام فرشى بر آيينهٔ عالمنما - هركزن فراشى بر اسكندر كيتى ستان - نفعى »

فراشت [ع] كعبهٔ معظمه فراشلغى: فراشت براتى. (فراشيت) غلطدر.

فراشه [ع] پروانه.

فراعنه [ع] (فرعون)ك جمعى: فراعنهٔ مصريه.

فراغ [ع] ترك اشتغال § راحت، استراحت: «كنج فراغ اهل دله قهوه خانه‌در - نابى». «شو تنكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز - راغب پاشا» § آسوده‌لك، آزاده‌لك: فراغ بال، فراغ خاطر: «شعر اولمق ايچون جديد وفاخر - شاعرده كرك فراغ خاطر - خرابات» § واز كچمه. قطع تعلق: «خاطر اغيار ايچون بن ياردن قيلمام فراغ - غالب». «روح محض خاكدان شوردن قيلدم فراغ - مهر بالايم شب ديجوردن قيلدم فراغ - اسرار دده» § بر ملكك حق تصرفنى آخره ترك ايتمك.

فراغت [ع] فراغ، راحت: «جهانده جاى فرح كوشهٔ فراغت ايمش - فطنت خانم» § واز كچمه، ال چكمه: «فراغت كوزل سومه‌دن، توبه‌ميدن - باقى» § بعد الدعوى بر حقدن فراغت § استغنا: اظهار فراغت. (دستكش فراغ) ياخود (دستكش فراغت اولدى) تعبيرلرى استعمالدن فراغت ايتمليدر.

فراموش [ع] اونوتمه، نسيان: «شوقندن او رتبه اولدى مدهوش - عرش ايلدى صاحبن فراموش - معراج وصفنده - غالب». فراموش كلمه‌سى فرمش، فرامش، فرموش، صورتلرنده تخفيف ايديليرسه‌ده بو استعمال نظم عجمه مخصوصدر.

فراهم [ف] طوپلانمق، تحشد: «فراهم شد از شام چندان سپاه - كزان خيره شد ديدهٔ مهر وماه - هاتفى» = شامدن اوقدر عسكر تجمع ايتدى كه ديدهٔ مهر وماه قاماشدى § طوپلو، دوشيريلى: «پيش حكمنده اوشاه رسلك - دامن انبيا فراهمدر - نظيم».

فربه [ف] سميز، اتلى، بسيلى: ابله فربه. فربهى = فربهلك.

فرتوت [ف] بوناق. پير. § كهنه: سپهر فرتوت.

فرج [ع] طارلقدن، صيقينتيدن قورتولمق. ظفر. (شدت) مقابلى: الصبر مفتاح الفرج.

فرجام [ف] صوك، عاقبت، انجام: بسيط اوله‌رق قوللانلماز. بد فرجام = منحوس، سيئ العاقبه: طالع بد فرجام. بخت نا فرجام. فرجامكاه = مزار.

فرح [ع] سونمه، برامله نائليتدن ويا تماشاى طبيعتدن حصوله كلن لذت روحانيه: فرح وترح. «نصل فرح

بوله یم بن که بی صفا بولورم - کلن
زمانمی ناجی کیدن زمانمدن - ناجی »
بوکلمه یالکز (بولمق) مصدریله ترکب
ایدر. فرح بخش = فرح باغشلایجی.
فرح افشان یاخود فرح فشان = فرح
صاچیجی. فرح آور = فرح کتیریجی.
فرح افزا ، فرحفزا = فرح آرتیریجی ،
صفالی: «عالم شکفته باغ مفرح هوا
لطیف - دللر کشاده نفحهٔ بادصبا
لطیف - جوری »

فَرِح [ع] و

فَرْحان [ع] شاد ، مسرور : کل
حزب بما لدیهم فرحون =
هر طائفه کندی مسلکیله مسرور
ومفتخردر. (فرح) یالکز (فخور)
ایله برلکده وآز قوللانیلیر. فرح
وفخور = ممنوناً ومفتخراً .

فَرْحَت [ع] مسرت ، سوینج ،
زمان فرحت نشان.

فَرَحْناك [ف] فرحلی ، مسرور :
«عشق اولدی بومژده-
دن فرحناك - غالب» § مقامات موسیقیه-
دن برینك اسمی: فرحناك فصلی.

فَرُّخ [ف] مبارك ، اوغورلو :
«ایلدی مقدم فرخفالی - پایهٔ
آل قریشی عالی - خاقانی ». فرّخزاد
= ولد مسعود. فرخی = میمنت.

فَرْخال [ف] قیوریجق وطولا-
شیق اولمیان صاچ: «آز
کوررکن نور اسود نامنی فرخالنه-
ناجی »

فَرْخُنْدَه [ف] مبارك ، متیمن ،
مسعود: «سایهٔ فرخندهٔ
رب رحیم - جانشین صاحب خلق عظیم-
ناجی » فرخنده طالع = مسعود الطالع:
« همین جاهل شود فرخنده طالع
- فلك بردولتش رانیست مانع -
میرنظمی » . فرخنده پای : آیاغی
اوغورلو. فرخنده رای = رأیی
مصیب. فرخنده فال = فالی متیمن.

فَرْد [ف] نظیری اولمیان ، تك :
« قیلمه درد اهلنی ای فرد
صمد - هیبت « ثم رددنا » ایله رد -
خاقانی » § جنسنده نظیری اولمیان ، فرید ،
بیهمتا : « بر کللیسی وارمی هپسی
پرورد - آنجق آراده بن قالان فرد-
ناجی » § بنی آدمدن هر بری ، برآدم:
فرد آفریده. «اوغراشمغه هر فرد
ایله دکمز بودنیای اخس - سامی پاشا»
بومعناده جمعی (افراد) کلیر . افراد
بشر ، افراد امت. § مصرع اولمیان
تك بیت. § تك ، ایکی یه تقسیم ایدیله-
مین عددلر .

فَرْدا [ف] یارین ، کونك ایرتسی:
« هرشیی کویم که فردا ترك
این سودا کنم - باز چون فرداشود
امروزرا فردا کنم - » = هرکیجه

دیرم که یارین بو سودادن واز کچه‌یم. فردا حلول ایدر. بو کونی یننه فردایه تعلیق ایدرم. « نیست یك وعده‌که شرمندهٔ صد فردا نیست‌لا » = بر وعده یوقدرکه یوز فردانك شرمنده‌سی اولمسون. اندیشهٔ فردا = یارینی دوشونمه. اندیشهٔ فردا شعار ارباب ذکادر. § قیامت: « فردا الن چکمه کوکل باق رخ خوبه ـ عاشقلره فردادە دخی وعد لقا وار ـ علی روحی » تابفردا = قیامته قدر موقعنده استعمال اولنور.

فردانیّت [ع] برلك. صفات الٓهیه‌دندر: واحد سین. سرادقات لم یزلیده فردانیتله موصوف ـ تضرعات ـ سنان پاشا.

فردیّت [ع] وحدانیت، تکلك: « کنج پنهان کبی تا اولدن ذاتی فردیت ایله قائم ایکن ـ خاقانی »

فرز [ف] شطرنج اویونی طاشلرندن شاهك وزیری مقامنده برآلت؛ « فرزی طرح ایتمکه قادر کچینیر ـ سنبلزاده ». اصلنده فانك کسریله‌در.

فرزانه [ف] حکیم، فیلسوف، عارف، ذوفنون: « بر حمیت شناس فرزانه ـ پایه‌ماز جنبش فرنکانه ـ ناجی ». « اقبال وبخت جاهلی فرزانه کوسترر ـ ادبار سخت عاقلی دیوانه کوسترر ـ عزت ملا » § قیو-

دات نفسانیه‌دن عاری اولان ذات.

فرزند [ف] اوغل، ولد: فرزند ارجمند. « مال وفرزنده باغلانیرمی حکیم؟ ـ ناجی »

فرس [ع] آت، بارکیر. جمعی افراس.

فرسا [ف] فرسودندن فعل امر. ترکیب حالنده قوللانیلیر. جانفرسا. طاقت فرسا. خردفرسا. « بزم جمدر بونده حکم جام غم فرسا یورر ـ راغب پاشا »

فرسخ [ع] و

فرسنك [ف] اوچ میللك مسافه: مادیات و معنویاتده قوللانیلیر. اورادن بورایه بش فرسخدر. معنویاتده اکثریا تکراریله (بول بول) معناسنده قوللانیلیر: شیخ غالب شاعرلکده خواجه‌سی نشأتی فرسخ فرسخ کچمشدر.

فرسوده [ف] اسکیمش، آشنمش، پیرانمش: جامهٔ فرسوده. ندیمك: « خیالله کلمز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه » مصراعنده مجازاً (دوکلمش) معناسنده استعمال ایدلمشدر. بو معناده اولان (فرسود) مرکب اوله‌رق استعمال اولنور. فرسوده‌کی = فرسوده‌لك.

فرش [ع] دوشه‌مك، دوشه‌نمك، یایمق، یایلمق: سجاده‌نك

فرشی. «یوزینی ایتمش ایدی پاینه فرش
- بو قدر عزت واجلال ایله عرش-
خاقانی» § دوشك، خالی، سجاده
کبی یره سریله جك شی: «رخشنده
چراغی نور تنزیل - فرش چمن آنده
بال جبریل - غالب» § زمین: عرش
و فرش. «شاه ملکوت عرشپایه
- ماه جبروت فرش سایه - غالب»
«سجدهٔ شکر ایتدی عرش وفرشی
اوزره خانه‌نك - لا»

فَرْض [ع] دلیل قطعی ایله ثابت اوله‌رق شبهه ایدیله‌مین واجراسی واجب ترکی معصیت اولان اوامر الهیه: صوم وصلات کبی. فرض عین = اداسی هرفرده لازم اولوب بعض افرادك اداسیله دیکر- لرندن ساقط اولمیان اوامر. فرض کفایه = اداسی بالجمله مسلمینه لازم اولمیوب بعض افرادك اداسیله باقیسندن ساقط اولان اوامر. § لازم، واجب «فرضدر تحصیل علمه اعتنا». «کلك دعا ایده‌لم پادشاه دورانه - ادای فرضه شتابان دکلمی مکتبمز- ناظم الحکم احمد حمدی» بو معناده (اولمق) مصدریله ترکب ایدر: آرتق سلاح مدافعه‌یه صارلمق فرض اولدی. § تقدیر، تخمین. بو معناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر «فرض ایلیه‌لم که همت ایتمش».
فَرَضاً = طوته‌لم که: «غفلت مدار معذرت جرم اولورمی هیچ - معفو اولورمی ایلسه فرضا کناه مست - راشد مورخ» رانك فتحیله فَرَضاً صورتنده استعمالی غلطدر. بالفرض = مثلا. فرضی = امر اعتباری.

فَرَضِیّه [ع] تصویر مدعا ایچون ایراد اولنوب حکمی قطعی اولمیان مسئلهٔ فنیه. جمعی فَرَضِیّات.

فَرْط [ع] زیاده‌لك، شدت، فوق العاده‌لك، افراط. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: فرط ذکا. فرط سوزش. فرط سمن. «عاشقه باقدیغی فرط محبتدندر - صاقینیر کندی کوزندن دخی دلداده‌سنی - ثابت». «فرط تحسرمله بوشب پك چوق آغلادم - آکدم ینه وطنده‌کی حال آشنالری - لا» (افراط) کبی بسیط اوله‌رق قوللانیلماز.

فَرْع [ع] براصله ابتنا ایدن هر شی، شعبه، قول: فرع اصله تابعدر. جمعی فروع. فروع مسئله.

فَرْق [ع] باشقه‌لق، باشقه‌لق علامتی، تفاوت: «بحکم فن هیأت شمسی کوردم زیر پایمده - کناه اولماز دیسه‌م ارضك سمادن فرقی وار یوقدر...» مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: شوایکی قماش آراسنده نفاستجه فرق یوقدر، شو

ایکی فکر بیننده فرق یوقدر . بو معناده جمعی فروق کلیر . § آیرمق ، آیراق ، تمییز : « حق وباطل نور عدل ایله نمایاندر سعید - فرق اولنماز نیك وبد کیتسه نظردن آفتاب - دیاربکرلی سعید پاشا »

فَرْق [ع] باش ، تپه « الحاصل فرق اقتدارمی افسر قناعت و قالب اعتبارمی خلعت عزلت ایله مزین قیلوب . . . فضولی »

فَرْقَد [ع] قطب شمالی‌یه یقین دائما بولندیغی یردن طلوع وغروب ایدن ایکی پارلاق کوکبدن هر بری . صیغهٔ مثنی ایله (فرقدان) قوللانیلیر . « اول ظل خداکه خاك پایی - پیرایهٔ فرق فرقداندر - عونی بك »

فِرْمان [ف] امر ، اراده : فرمان آلهی « آلهی پادشهلر پادشاهی - نه حیرت بخشدر صنعك آلهی - ازلده جلوهٔ فرمانك اولمش - وجودك مصدر عزتپناهی - اکرم بك » § یرلیغ ، حکم پادشاهی : واللك فرمانی ، قرعه فرمانی . کلمه فارسی اولدیغندن جمعی اولمق اوزره استعمال ایدیلن (فرامین) بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز .

فرمانبر [ف] و

فرمانبردار [ف] تابع فرمان ، مطیع : « یارب بونه قدرتکه سراپای ممالك - فرمانبر شمشیر جهانکیر زباندر - عونی بك »

فرمانده [ف] و

فرمانروا [ف] و

فرمانفرما [ف] حکمی نافذ پادشاه ، مطاع : فرمان فرمای اقلیم روم وعرب . « فرمانده عوامدر افکار باطله - وولتر »

فرمایش [ف] امر ، سپارش . بعض اسکی محرراتده والیوم عجم منشأتنده کوریلن (بحسب الفرمایش) ترکیبنده‌کی سقامت محتاج بیان دکلدر .

فرموده [ف] امر . فرمودهٔ عالیلرینه امتثالا . آز قوللانیلان کلماتدندر .

فروردین [ف] سنهٔ جلالیه‌نك یعنی فصل ربیعك ایلك آیی : « باغه رشك ایتسه روا روضهٔ فردوس برین - اول قدر زینت وفر ویردی یینه فروردین - باقی » .

فروه [ف] کورك : فروهٔ سمور ، فروهٔ بیضا .

فرهنك [ف] ادب ، معرفت « سجده‌کاه عرفا کعبهٔ اهل فرهنك - کاظم پاشا » § هنر ،

« قيلدى مغلوب اسارت طبعمك
حريتى - باق نكاه شوخنك معجزنما
فرهنكنه - ناجى » فرهنك شعوريده
(فرهنك) كلمه‌سنك لغات فارسيه‌يى جامع
كتاب معناسنه‌ده دلالت ايتديكى بيان
اولنيورسه‌ده بو قول عنداللغويون
ضعيف عد اولنمقده‌در.

فرياد [ف] استمداد ايچون چيقا-
ريلان آوازهٔ بلند : فرياد
عاشقانه . « فرياد بى كردم وفرياد
رسى نيست - كويا كه درين قبهٔ فيروزه
كسى نيست - لا » = چوق فرياد ايتد-
مسه‌ده برفرياد رس بوله‌مدم . صانكه
بو كوك قبه‌ده بر كيمسه يوقدر . §
الحان : فرياد عندليب . § سس ،
شارلتى « كذار باشتاب عمرى
اشرابه كلير دائم - اب جوده
صماخ جانه جوش آبدن فرياد -
راغب پاشا » § بايغره : « برو بكار
خوداى واعظ اين چه فريادست -
حافظ » = واعظ ايشكه كيت بونه
بايغره‌در. فرياد رس = امدادجى :
« فرياد ايدرم بيهوده ، فرياد رسم
يوق - فريادكه فريادة دخى غيرى
سسم يوق - . . . » فريادخوان =
متظلم ، دادخواه .

فريد [ع] امثالسز، بى نظير. فريد
الزمان . فريد العصر . §
ديزلمش اينجى. عقد منظوم . جمعى
(فرائد) كلير .

فريضه [ع] فرمودهٔ الهى §
لازم ، واجب : « فريضه
در بشره اكتساب علم وهنر - انكله
حاصل اولور دلده ذوق روحانى »
§ بورج ، وظيفه : دعاى پادشاه اسلام
فريضهٔ ذمت خاص وعامدر .

فريق [ع] بولوك ، فرقه : « چاره‌سز
شهرى ايلدم تضييق - التجا
ايتديلر فريق فريق - ناجى » § فرقهٔ
عسكريه قوماندانى . فريقين = ايكى
فرقه ، ايكى طرف . تقابل فريقين .

فساد [ع] چورومك ، بوزلمق .
ماديات ومعنوياتده قوللانيلير .
فساد معده ، فساد اخلاق . § شورش §
بطلان : قضيه‌نك فسادى بديهيدر . §
فنالق (صلاح) مقابلى : « مى مبدأ فتن
ايسه خم منبع الفساد - لا » . « عيبدر
عاقله شيطان بنى آلداتدى ديمك
- كندى نفسمدر ايدن كندمه القاى
فساد - نابى » عالم كون وفساد = وجود
وفنا عالمى يعنى دنيا .

فسان [ف] بيلكى طاشى : سنك
فسان . « پارهٔ الماسدرسنك
فسانى نيلر اول - چرخه چكمه بر
دخى شمشير والا كوهرى - نفعى » .
« اول داور اعجاز كه شمشير زبانه
- خاصيت الماس‌ده سنك فساندر -
عونى بك » .

فسانه [ف] (افسانه) مخففى . « بو
رتبه ديلره دوشدك عجب

فسانه‌میسك - علی روحی »

فسخ [ع] عقد وعهدی بوزمق: عهد وعقد بوزلق: فسخ مقاوله، فسخ شرکت. فسخ نکاح. فسخ بیع § اولجه مقرر اولان اوامر رسمیه دکشدیرلمك: مواد قانونیه‌نك فسخی. § استیناف محکمه‌سنك بر اعلام ابتدائی حکمنی بوزمسی.

فسده [ع] (فاسد) ك جمعی. لسانمزده (مفسد) ك جمعی کبی قوللانیلیر.

فسقه [ع] (فاسق) ك جمعی.

فسیح [ع] فسحتلی، کنیش، آچیق: صحرای فسیح. ساحهٔ فسیحه.

فشافش [ف] آتیلان اوقك سسی: فشافش تیر. § خیشیلتی: فشافش لباس. « پرایتدی کوچه‌یی صیت فشافش دامان - ایرشدی ذروهٔ ناهیده چن چن خلخال - ندیم »

فشان [ف] (افشان) مخففی. (فشاننده) مرخمی اوله‌رق صاچیجی، صاچان. ترکیبسز قوللانلماز: کوه آتش فشان. « مشرق اودم تلاطم امواج نوردن - دریای رنك جوش جواهر فشان اولور ». « نه عشق سوزش تأثیر حالتندندر - شرر فشان نغمات نی و ترانهٔ عود - سامی »

فص [ع] یوزوك طاشی: فص نکین « بن ده فؤاد عصر ایدم - فص نکین صدر ایدم - سامی پاشا » جمعی (فصوص).

فصاحت [ع] روشنائی § کلمه‌ده تنافر حروفدن، غرابتدن، قیاسه مخالفتدن؛ کلامده کلماتك فصاحتیله برابر ضعف تألیفدن، تنافر کلماتدن سلامت: کلمهٔ فصیحه، کلام فصیح. متکلمده الفاظ فصیحه ایله افادهٔ مرام اقتداری: فصاحت متکلم § کلامده، متکلمده بالفعل تجلی ایدن حال: بلاغتسز فصاحت جاری اولسه‌ده فصاحتسز بلاغت کیده‌من - اکرم بك. فصاحت پرداز = فصاحتله سوز سویله‌ین. اکثریا مقام تهکمده استعمال ایدیلیر.

فصاد [ع] قان آلیجی، آلان، حجامتچی: « دردمند کهنه خارزهك نافعدر - نه قدر انفع ایسه خسته‌یه نیش فصاد - نابی »

فصال [ع] فصل ایدیجی، ایدن؛ پك زیاده آدم ذم ایدن.

فصد [ع] قان آلمه.

فصل [ع] آییرمق، آییرلق (وصل) مقابلی. § حق

و باطل بيننى تميز ايله اولان حكم:
فصل دعوى، دعوانك فصلى§ ذم،
آدم چكشديرمه، چكشديرله : بو
ايكى معناده (ايتمك، ايلمك) مصدر-
لريله تركب ايدر.§ كتابك ديكر-
لرندن مستقل ومنفصل اولان قسمى:
« افتراقك فصلنى يازدقجه دل ايلر
انين - كلك حزن انكيز، كوكلم
سازينك مضرابيدر - ناجى»§ سنه نك
اقسام اربعه سندن هر برى. موسم:
فصول اربعه. فصول زندكانى. «تاكى
كوكل چكرسين اندوه روزكارى
- فصل بهار كلدى سير ايله لاله
زارى... »§ مقامات موسيقيه دن
هر برى. حجاز كار فصلى. «كاسون
بهار، فصلنى سير ايله بلبلك - احمد
نيلى» بو معنالرده جمعى (فصول)
كلير§ ترك عطف، كلمه لر، تركيبلر،
جمله لر آراسنده عطف و تشريك
ادواتى بولنمه مه. فصل الخطاب =
خطاب فاصل. ايكى كلام بيننى فصل
ايدن « اما بعد، بعدذا » كبى سوزلر:
« هر خيالك صيقل آيينهٔ حسن ادا
- هر كلامك كوهر كنجينهٔ فصل
الخطاب - نفعى » . فصل الجسد =
بدنك اويناق يرلرى .

فَصِيح [ع] فصاحتله متصف
اولان: كلمهٔ فصيحه،
كلام فصيح، متكلم فصيح.

فصيح دده [احمد] استانبوللودر.
مشاهير شعراى مو
لويه دندر. اوائل حالنده كوپريلى
زاده احمد پاشانك خدمت كتابتنده
بولنمش، صوكره « غوثى » دده يه
انتساب ايله غلطه مولويخانه سنده
حجره نشين اولمشدر. حسن خطى
اولديغندن كتابتله تعيش ايدردى.
«جلوه كاه اوله فصيحه كلشن دارالنعيم»
مصراعندن اكلاشيلديغنه كوره
(۱۱۱۱) ده ارتحال ايتمشدر. شعرى
كبى انشاسى ده كوزلدر. مرتب ديوانيله
« مناظرهٔ كل ومل »، «مناظرهٔ شب
وروز » «خسرو وشيرين»، «محمودو
اياز»، « تنباكونامه » نامليرنده
اثرلرى واردر. بونلردن يالكز
« مناظرهٔ كل و مل » عنوانلى اثرى
مطبوعدر. دده جذبه داران عرفاى
مولويه دن معدوددر.

فَصيلَه [ع] خواص مميزه سنده
مشابهت تامه بولنان نبا-
تاتك هيأت مجموعه سى.

فَضاء [ع] بعد مجرد، اوجى
بوجاغى اولميان بوشلق،
ساحهٔ بيكران كائنات: «نه عالى
كتاب بديع المتوندر - شوبى حدفضا
كيم كواكب نموندر» § مكان
واسع: «چيقدك بيويوب فضاى فيضه
- خاطرده مى تنكناى بيضه - ناجى»§
كنيش، آچيق صحرا، اووه:
« كيمى كنار چمنده كناره كير حبيب
- كيمى فضاى محنده كزر غريب

غريب - سامى » . فضا نورد = فضاده كيديجى ، كيدن : « شوقكله فضا نورد عشقم - هر ليل مثال نجم سيار - عندليب » . اذاجاء القضا ضاق الفضاء = قضا كلنجه ,ضا طارالير .

فضائل [ع] (فضيلت)ك جمعى . خصائل عاليهٔ ذاتيه : « سنسك اول فارس ميدان دنائت كيم اولور - اشهب قهريكه ارباب فضائل پامال - ناظم الحكم حمدى بك »

فضاحت [ع] رسوايلق ، كشف مساوى : فضاحت لسانيه .

فضايح [ع] (فضيحه) نك جمعى : عربيده اولديغى كبى تركجه ده (فضائح) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

فضل [ع] (نقص) مقابلى ، زيادەلك ، مزيت ذاتيه § كرم وعاطفت ، احسان : اكر ازلده بنى قوللغه قبول ايتدكسه فضل سنك نعمت بكا - سنان پاشا . § كمال ، علم ، معرفت : توحيدندن « درفضلنده مستعمل سخن ماهيت عالم - رەجوذنده پاشيده كهر خاصيت اشيا - نابى »

فضلات [ع] (قاذورات) معناسنه اولان (فضله) نك جمعى .

فضله [ع] زائد ، زياده § آرتيق ، بقيه § قاذورات .

فضيح [ع] رذيل ، رسواى .

فضيحه [ع] فضاحت ، رسوايلق .

فضيلت [ع] خصلت ممدوحهٔ ذاتيه ، ياراديليشده كى اييلك : اى روح مقدس ! برلطف دائمى وبر انبساط درونيدنك تجليكاهى اولان بو سيما اوزرنده لمعانى كور . ديكم بونجه فضيلت سنك ايچون بر خيال كاذبدنمى عبارت قالەجقدر - لامارتين § فضل جهتيله اولان درجهٔ رفيعه : « برفضيلت ياراتمامش مولى - حسن ختم حياتدن اعلى - ناجى » § علم ومعرفت : صاحب علم وفضيلت . فضيلت پرور = صاحب فضيلت . فضيلتمند = فضيلتلى . جمعى فضائل . فضيلتله (مزيت) بيننده فرق واردر .

فطانت [ع] (غباوت) مقابلى . ادراك جبلى ، ذهنك تعلق ايتديكى شيئ ادراك خصوصنده كى جودت استعدادى .

فطور [ع] اوروج آچەجق شى . « دخى غدا وعشاسى هنوز باقيدر - نهنك تيغنه بو فتحدر كمينه فطور - نابى »

فطين [ع] فطانتله متصف اولان .

فَظّ [ع] غليظ ، كوتو سوزلو، خويلو آدم، ناتراشيده.

فَظاظَت [ع] غلظت، ناتراشيده‌لك، كوتو سوزلولك : فظاظت لسانيه .

فَعّال [ع] چالشقان ، غيور : «كلمسون بر كون فتور انديشۀ فعالمه - شيخ وصفى افندى» مرد فعال = چاليشقان آدم . فعالانه = فعالجه‌سنه . فعال لمايريد = هر ايستديكنى ايشله‌ين جناب حق.

فَغْفُور [ف] چين ايمپراطورلرينك علم مخصوصيدر . ايران حكمدارلرينه (شاه) حبش حكمدارلرينه (نجاشى) دينلير . وقتيله هندستان حكمدارلرينه‌ده (راى) نامى ويريليردى . اساميزده «همايوننامه» ناميله بر ترجمه‌سى موجود اولان مشهور (كليله ودمنه) يى حكيم بيدپاى، راى دابشليم نامنه تأليف ايتمشدر . «زمستى مى تلخ حمايت درچين - بسى پياله شكستند بر سر فغفور - عرفى»

فَغْفُورى [ف] فغفوره منسوب § اوانئ چين : «كاسۀ لبريز، فغفور اولسه‌ده ويرمز صدا - راغب پاشا» . «نشئه اميد ايتديكك ساغرده سندن غمليدر - بر طوقن بيك آه ديكه كاسۀ فغفوردن - عالى پاشا»

فَقار [ع] (فقارة) نك جمعى . آرقه‌ده ياغريندن قويروق صوقمنه قدر استيف ديزيلى اولان قبورغه كميكارى . ذوالفقار = عاص بن منبهك قيلجيدر . بدر ملحمه‌سنده اغتنام ايدلمكله طرف اشرف رسالتپناهيدن امام على «رضى الله عنه» حضرتلرينه احسان بيورلمشدر . (فقاره) لرى حاوى اولمغله بو اسم ايله تسميه ايدلمشدر . «هر على حيدر دكل هر سيفه ديمز ذوالفقار - لا» فانك كسريله غلطدر .

فَقاهَت [ع] فقيهلك . علم فقهده رسوخ . فقاهتلو = مفتيلره مخصوص عنوان رسمى.

فَقْد [ع] فقدان . فقد نقد .

فَقْر [ع] يوقسوللق، احتياج : الفقر قميص من النار = فقر آتشدن كوملكدر . «دوزخ نشين آتش فقر اولديغك قالير - اى آخرت خراب تهيدر توكلك - غالب دده» . «ثوب فقرى زيب دوش افتخار ايتدم بوعيد - مشربمجه بن ده تحصيل مسار ايتدم بوعيد - رشاد بك» اشخاص واشياده قوللانيلير : فقر حال، فقردم .

فَقَطْ [ع] (فا) ايله (قطّ) لفظلرندن مركب ادات استدراك : بيچاره . . . . بك ضروب امثال

نشرينه قالقيشوب فقط درجنك اول آثالردن قالمه ضروب امثال تركيبنى هيچ مناسبتى يوق ايكن موقع اعترا- ضه وضع ايتديكندن ... سعيد بك. بعضاً عربيده اولديغى كبى معناى حصرى يعنى (يالكز) مفهومنى متضمن اولور . « صائمه اهل سمعه فريادم فقط رقت ويرر - اك حليم انسانلرك افكارينه حدت ويرر - ناجى »

فقير [ع] يوقسول ، محتاج § سائل ، ديلنجى § زواللى ، بى چاره ، عاجز : « طوپراقدى هر مزار فقيرانه بى رخام - فقرمله بن ده زائر ذى- ابتصار ايدم - اكرم » فقيرنامو سپرور. فقيرانه = فقيرجه سنه .

فقيه [ع] فقاهتله متصف اولان.

فك [ع] آييرمق ، كسمك : فك رابطه . § تخليص : فك رهن = رهنك تخليصى § اعتاق : فك رقبه § چكه ، زنخ : فك اعلى ، فك اسفل.

فلاة [ع] چول ، بيابان .

فلاح [ع] فوز وظفر ، نجات : « بو مثل ايله بولور جمله دول فوز وفلاح - حاضر اول جنكه اكر ايستر ايسهك صلح و صلاح - عبدالحق ملا » نصيحت ديكله مين چوجق فلاح بولماز . فلاح كلمه سى يالكز (بولمق) مصدريله تركب ايدر.

فلاّح [ع] اكينجى ، حراث .

فلاحت [ع] اكنجيلك ، حراثت . فصيحى (فا) نك كسريله در .

فلاخن [ف] طاش آتمغه مخصوص آلت ، صپان : بيت آتيده (فاضل) بانك ضميله اوقونان (كابن) كلمه سيله ياكلش تقفيه ايتمشدر : « بر غنچهٔ تردى كابن ايجره - چرخ آتى قودى فلاخن ايجره »

فلاسفه [ع] (فيلسوف) ك جمعى . فلاسفهٔ اسلاميه.

فلاطون [ع] (پلاطون) مشهور حكيم يونانى : « سكندر سير ايسه ك ده سدنطق ايت پيش كاملده - فلاطون حقيقت بينه نقل ماجرا اولماز - فنى ». « بيك سفسطه برمصرع برجسته يه دكمز - عندمده اساطير فلاطون هذياندر - عونى بك »

فلاكت [ع] مصيبت ، داهيه ، اقبالك ادباره تحولى ، بدبختى : « فلاكت كورمه مشسين دردمى ايلرسك استخفاف - فلاكت اولسه لايقدر بو خلقه سنده كى اوصاف - حامد بك ». « هر فلاكت شعله بخش انتباهمدر نم - ضيا بك » . فلاكتزده ، فلاكتديده = كرفتار مصيبت اولان .

جمعی فلاکتزدکان ، فلاکتدیدکان. بو کلمه عربجه‌ده مستعمل دکلدر . فقط لسانمزده استعماله محتاج اولدیغمز الك کوزل کلماتدندر .

فَلَجْ [ع] ایمه ، نزول ، بدنده‌کی اعصاب محرکه‌نك وظیفه‌سنی اجرا ایده‌مه‌مسندن متولد آفت . عضوك حرکتدن محرومیتی .

فَلْسَفَه [ع] حکمت § اعاظم حکمادن هر برینك اصول حکیمانه‌سی: محیی الدین عربینك فلسفه‌سی، بوخنه‌رك فلسفه‌سی § هر کسك فکر مخصوصی، مسلکی: بنم فلسفه‌م بودر، بویله‌در. § بر علمك حکم وحقایقندن بحث ایدن علم: فلسفهٔ دینیه، فلسفهٔ اخلاقیه، ، فلسفهٔ تاریخیه § منطق ، آداب ، اخلاق وطبیعیات و آلهیات قسملرینه منقسم بر علم مخصوص.

فَلَق [ع] صبح ، فجر: قل اعوذ برب الفلق آیت کریمه‌سنده‌کی (فلق) کلمه‌سنی بعض محققین مجموع مخلوق ایله تفسیر ایتمشلردر § طوسموق، فلقه .

فَلَك [ع] کوك ، سما : ماهتاب فلك آرا . هیأت عتیقه‌یه کوره فلك دوّار اعتبار ایدلدیکندن اسکی شعرلرده هپ او یولده مضمونلر صرف اولنمشدر « مدت دور فلك بر دمدر آدم بر نفس - باقی » بو معناده جمعی افلاك . افلاکیان = ملکلر، ساکنان سما. § زمان، دهر، اجل: « فلك دیدکاری اول نا بکار کچرودن - نه‌در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم - نفعی ».« ینه دیرم که فلك قیامق کرکدی آکا - حیاتنك بوز مانده کیم بهاری ایدی - اکرم بك » بو اعتباره کوره کافهٔ احکام حادثات وشئون فلکه یعنی زمانه اسناد اولنمشدر. § عالم، دنیا « فلکده بر کون ایسه کورمك ای کوکل قصدك - او ماهپاره‌یی کور آفتابی نیلرسین - لا »

فَلَوات [ع] (فلاة)ك جمعی. «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات - تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی - سعدی » = مصانعك قدرینی فلواتده متحیر اولان سوارلردن صور . سن صویك قدرینی نه بیلیرسین که کنار فراتده بولنیورسین .

فَکاهت [ع] خوشخولق، لطیفه کولق .

فَم [ع] آغز، دهان: فم لطیف، فم نازك. کالفم = آغزی کل کبی اولان . غنچه فم = آغزی غنچه کبی اولان . « هر نورسیده شاخ کل آلدی الینه جام مل - لطف ایت آچل سن داخی کل الك سروقد وغنچه فم - نفعی » اصلی (فوه) در.

جمعی اولان (افهام) لسانمزده مستعمل دکلدر .

فَن [ع] چشید ، درلو ، نوع: بو معناده یالکز جمعی اولان (فنون) قوللانیلیر . § معارف بشریه‌نك عملیات ایله ثابت اولان قسمی ، هنر وصنعت: فن زراعت. فن کیمیا. فناً ، بالفن = فن واسطه‌سیله. فنی = فنه منسوب . مسائل فنیه . حقایق فنیه . ارباب فن . آشنایان فن. « برکشف ایدن حقایق اکوانی وارمیدر - ظنم بودرکه ظنده‌در ارباب فن دخی - روحی بك ». علومدن برشعبه : فن تشریح . فن صیدلی . فن طبقات الارض .فنون ریاضیه ، فنون طبیعیه § حیله‌کارلق، معامله‌ده آلداتش : اونك فننه آلدانمامليدر. هزارفن = هر شیئه آشنا اولان ، هر تلدن چالان . پرفن = مکار ، حیله‌کار : « کیدیرمه‌ده روزکار پرفن - هر طالغه‌یه بر قبا کوپوکدن - ناجی »

فَناء [ع] یوق اولمق ، زوال بولمق: « فنا بقایه مقابل‌عدم وجوده ردیف-جهان یوق اولمه‌ده مانند شمع وار اوله‌لی - حامی » یالکز (بولمق) مصدریله ترکب ایدر. فنایاب ، فناپذیر = فنا بولیجی ، بولان . نا قبول ایدیجی، ایدن، قابل فنا . دارفنا = دنیا . آغوش فنا = مزار. « هیچ کیمسه کلوب دوکمیه‌جك اشك تأثر-آهسته روان اولدیغم آغوش فنایه-ژیلبر» فنافی الله = تجرید ،ماسوادن کلیاً قطع رشتهٔ تعلقله دریای احدیته استغراق. § ایینك ضدی. کوتو: فنا سوز ، فنا آدم. فناسوز کم آقچه صاحبنکدر . « بو کون نم صانیرم کوردیکم فناالقدر - دیمم که بویله فنالق خدایه لایقدر-حامد بك»

فَنْد [ف] دك ، حیله ، دسیسه.

فَواحِش [ع] (فاحشه)نك جمعی. دار الفواحش = عموخانه .

فَواخِر [ع] (فاخره)نك جمعی.

فَوارِس [ع] (فارس)ك جمعی.

فَوّارَه [ع] فسقیه ، درونندن صو فوارن ایدن شی : «آب‌روی فیض‌جویان اولسه‌عنوانم نه وار - خاك پاك معرتدن فشقیرر فواره‌یم - ناجی »

فواکه [ع] (فاکهه)نك جمعی.

فَوت [ع] وصول وادراکی بر دها ممکن اولمیه‌جق صورتده برشیئك الدن چیقوب کیتمسی : انسان فرصتی فوت ایتمه‌ملیدر .

فوج [ع] بولوك ، جماعت: فوج فوج = بولوك بولوك.

فور [ع] همان ، فی الحال : علی الفور ، فوراً = درحال ، چارچابوق، بردنبره .

فوران [ع] قاینایوب فشقیرمق : مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: فوران آب خوشجریان. وزوولقانك فورانی. فوران دم حمیت. فوران حدت . فوران غضب.

فوز [ع] نجات وظفر: حسناتده قوللانیلیر. فوز ونصرت .

فوق [ع] اوست: (تحت) مقابلی. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . سناً او بونك فوقنده‌در . افقك فوقنده كورونن نجم پرتوزا. ما كلف الله نفساً فوق طاقتها = جناب حق كیمسه‌یه اقتدارینك فوقنده بر شی تكلیف بیورمه‌مشدر . «عذاب چكمه‌ده‌یم اصطبار فوقنده - اكرم بك »§ اكثریا قهر وغلبه اعتباریله قوللانیلیر: « بیك مهاجم قارشی چیقمشكن لوای خامه‌می - دیكدی طبعم عالم سحرالبیانك فوقنه - ناجی». فوقانی یوكسك، اوست طرفده بولونان: خانه‌نك جهت فوقانیسی.

فوق العاده [ع] عادتك فوقنده، كورلمه‌مش: « سن نه سین سن آه فوق العاده بر دلبر ملك - صفا »

فهارس [ع] (فهرس) ك جمعی.

فهام [ع] پك، الك زیاده آكلایان. غایت ذكی.

فهم [ع] آكلامق . (اتمك) (اولنمق) مصدرلریله تركب ایدر: «اولمسه نازوتمنا ترجمان حسن وعشق - فهم اولنماز نكتهٔ شرح وبیان حسن وعشق - جوری »

فیاض [ع] زیاده فیض ویریجی، ویرن: فیاض مطلق، فیاض ازل. حكیم فیاض. شاعر فیاض. فیاضانه = فیاضه لایق .

فیافی [ع] (فیفا)نك جمعی. «تهور كنان ایتدی آغاز جنك - فیافی‌یی ایكلتدی آوازجنك -ع نادر»

فیصل [ع] حق وباطل بینینی تمیز ایله حكم § ایكی شی بینینی آییران شی§ ایكی شی بینینی تفریق.

فیض [ع] نفس انسانیه‌یه وقوع بولان القاآت الهیه، وار-دات: فیض الهی ، فیض ربانی . فیض ازل. «فیض حق برق اورر آیینهٔ اندیشه‌مدن - چشم جان روشن اولور مشرق ادراكمدن - نفعی »§ تأثیر : فیض غرام . فیض محبت . فیض انفاس. فیض باران، « بویله كویا لبكی ای یوزی كل ملهمی ایدر- فیض كیفیت مل غنجه‌یی بلبلمی

ايدر - اكرم بك »§ يمن وبركت ، بوللق : باران فيض رسان . فيض محصولات « لطف اطواركله احسان وعدالت كامكار - فيض آثار كلەدر بو دين وامت پايدار - اكرم بك » §احاطه ، عموميت : « فيض استعداد ذاتن كوركيم ايتمش تا ازل-جذبەسى خورشيد وماه وآسمانى - مولوى-نفعى» § ظهور وتجلى : « فيض حسنكدن كوكلر نوره غرق اولمقدەدر-انعكا- سندن اولور ماهك مرايا غرق نور - ناجى »§ جوش وخروش : فيض مياه . فيض جويبار . § كمال تنمى وتجدد : فيض بهار . فيض چمن . § علم ومعرفت : فيض و عرفان . ازدياد فيض وكمال §ترقى ، معناً ايلريلەمك . فيضياب = فيض بوليجى ، بولان § كيفيت روحانيه ، صفاى روحانى : فيض عبادت . فيض سحر «نەدر بو فيض مكمل نەدر بو حال سحر-اكرم»§ فضل وكرم : فيض واحسان . §فيضناك = فيضلى ، خاك فيضناك = منبت طوپراق . «اى خوشەلر يتيشديريجى خاك فيضناك - اى انجيلر نثار ايديجى بحر سينه چاك - ناجى » .

فيض بخش = فيض باغشلايجى ، باغشلايان . فيضرسان = فيض ايرشديريجى ، ايرشديرن . فيض افزا فيض آرتيريجى آرتيران . فيض آور = فيض كتيريجى ، كتيرن . فيضافيض = فيض ايله مالامال اولان . جمعى فيوض . فيض اقدس ، فيض مقدس اصطلاحات اهل تصوفندر .

فيضان [ع] صويك طاشمەسى ، جوشمەسى : فيضان مياه . طونەنك فيضانى . نهر نيلك فيضانى مصرك موجب ثروت وعمرانيدر .

فيفاء [ع] دوز ، بيوك صحرا § چول ، بيابان : فيفاى واسع الانحا .

فيلسوف [ع] حكيم ، محب حكمت § كيفت وكوى عالمدن اوزاق اولەرق لاقيدانه دمگذار اولان ذات حكمت سمات § اديانه معتقد اولميان ، دهرى : «فيلسوفك كنديسى نا قابل اصلاح ايكن - قالقار اصلاح ايتمكه زعمنجه حال عالمى - شيخ وصفى »

فيال [ع] فيلجى . پيلبان .

فِ

فئه [ع] طائفه ، كروه ، جماعت : فئهٔ قليله .

فتراك [ف] تركى ، آت اكرينك آردندەكى تصمه .

فتن [ع] (فتنه)نك جمعى . تحريك درياى فتن .

فتنه [ع] اختلاف آراء ، شورش ، شقاق و غوغا : اسكيدن

هالەده هلال، آفاقده فتنه ظهورینه دال عد اولنوردی . القای فتنه. فتنه جو = فتنه آرایجی، آرایان. دروغ مصلحت آمیز به ازراست فتنه‌انگیز - سعدی = موافق‌مصلحت اولان یالان موجب فساد اولان طوغریدن ایيدر .

فتنه انگیز = فتنه قوپاریجی، قوپاران. «عشوه طوتمش دامنندن فتنه‌کیرمش آره‌یه - کلمش ابرولرینه مستانه خنجر خنجره - ندیم» § محنت، بلیه : هر بار که کفار ، اهل اسلام اوزرینه نارفتنه ایقاد ایلیه حق‌تعالی کندی لطفندن اول آتشی سوندیرر - نعیما. فتنه‌کار = مضل § حسن وجاذبهٔ دلبران : « کوزل تصویر ایدرسین خال وخط دلبری اما - فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین - بهایی » برکوزل چهره ، برکوزل کوز، برقامت موزون بعضاً قلب وفکره مورث شور و جنون اولدیغی ایچون بو معناده استعاره طریقیله مستعملدر .

فتیان [ع] (فتی) نك جمعی.

فخام [ع] (فخیم)ك جمعی. وکلای فخام .

فرار [ع] قاچمق ، صاوووشمق ، بلا اذن غيبوبت: ارتکاب عارفرار. فراره قدم‌باصمق. «لشکر نصرت شعاری دست بر تیغ ثبات - دشمن ناپایداری پای درراه فرار - نظیم » فراری = قاچاق ، عسکر فراریسی .

فراز [ف] یوقوش. فرازونشیب = یوقوش اینیش § موقع بالا، نقطهٔ رفیعه: «نادان‌فراز عزوسعادتده سرفراز - دانا حضیض عجز ومذلتده سرنکون - . . . » فراز عرش . فراز آسمان.

فراست [ع] آکلامق ، ادراك. فتح فایله غلطدر .

فراش [ع] یتاق ، دوشك : فراش عطالت . فراش استراحت. فراش نومیدی . فراش بیماری، اسیرفراش = خسته، بی‌تاب. « خسبیدهٔ فراش اماندر نفوس‌هپ - برطوپ شعله ناکده بی‌قید وهم وباك - . . . » . « دوا نەدر عجبا درد بی دوا که‌سنك - فراش‌هجرده بیمار اولان کوکلجکزم - سنیح افندی »

فراق [ع] آیریلق . هجران: سوزش فراق. محن‌فراق. لیل فراق . «کوکلم شب یلدای فراقکدن اوصاندی - هرکوردیکی مهپاره‌یه باقدی سنی صاندی - صفا»

فرانق [فرانسزجه‌دن] تقریباً درت بچق غروش قیمتنده بر فرانسز سکه‌سی .

فردوس [ع] جنت ، بهشت : فردوس آشیان = مقامی جنت اولان. § بوستان. باغچه.

فرستاده [ف] رسول ، پیغمبر : فرستادکان = پیغمبران § کوندرلمش: بومعناده (افاده) کلمه‌سیله تسجیع ایدیله‌رك پك نادر قوللانیلیر .

فرشته [ف] ملك. فرشته خصلت = ملك خویلو. فرشتکان = ملکار . فرهنك شعوری و جهانکیری بو لغتی (فا) نك فتحیله قید ایتمشلردر .

فرعون [ع] متکبر § موسی علیه السلامه ایمان ایتمین ولید بن معصب . ولکل فرعون موسی = هر فرعونك بر موساسی واردر. § اسکی مصر حکمدارلرینك علم مخصوصی: فراعنهٔ مصریه .

فرق [ع] (فرقه) نك جمعی .

فرقت [ع] آیریلق . فراق : « فرقتیله بر مهك رشك آور سیاره‌یم - هیچ بر منزلده اکلنمم غریب آواره‌یم - ناجی ». « جانا، نه قزاندم الفتکدن - قهر اولدم عذاب فرقتکدن - معلم فیضی»

فرقتزده = سودیکندن آیرلمش اولان. فی الاصل (فا)نك ضمیله‌در.

فرقتین (انکلیزجه‌دن) قروتدن بیوك بر نوع سفینهٔ حربیه.

فرقه [ع] بولوك : فرقهٔ ناجیه . «دیرلر سکا بر فرقه ادیبان سبکسر - اعجاز نه‌در باق نه دیمش شاعر اکبر-ناجی » § فریق رتبه‌سنی حائز بر قوماندانك معیتی افرادی: فرقهٔ عسکریه. فرقه مرکزی.

فریب [ف] آلداتمق معناسنه اولان (فریفتن) دن فعل امر . ترکیبسز قوللانلماز. دلفریب = کوکل آلداتیجی، آلداتان. نکهفریب ، نظر فریب = کوز آلداتیجی ، آلداتان . ابلهفریب = ابله آلداتیجی، آلداتان. بقال مشتری فریب .

فریفته [ف] آلداتلمش . فریفته دل .

فستان [یونانجه‌دن] قادینلره مخصوص بر نوع لباس .

فسق [ع] طریق حقدن چیقمق، جناب حقه قارشی عصیان ایتمك : مجلس فسق.

فصاد [ع] قان آلمق.

فضه [ع] کوموش. فضهٔ خالصه.

فطام [ع] چوجغك سوددن كسلمسی .

فطر [ع] اوروج آچمق § اوروج آچان. عيد فطر = رمضان بايرامی .

فطرة [ع] صدقهٔ فطر § يارادیلیش آفرينش ، طينت : « علو فطرتمك بر نشانيدر ناجی - جهانده هركسی عاليجناب ظن ايتدم - آلای بك زاده ناجی » § قوهٔ فاطره : « طورمه سامح نغمه پرداز اول كه دائم ، فطرتك - اك بيوك احسانی فيض ارتجال اولمش سكا - سامح » . « ديده‌دن چيقماز خيالك بر زمان ای مه جمال - سيلسه‌ده فطرت خيالمدن خيال عالمی »

فطنت [ع] ذهنك تعلق ايتديكی شيئی ادراك خصوصنده‌كی جودت استعدادی . (غباوت) مقابليدر .

فطنت (زبيده) قديم شاعره‌لرمز ايچنده نظيری اولميان شاعرهٔ مشهوره‌در . شيخ الاسلام شاعر محمد اسعد افنديك كريمه‌سيدر . غرائبدن عد اولنه‌جق واقعاتدندر كه برخاندان معرفت ايچنده پرورش بولمش اولان مشاراليها مؤخراً روم ايلی قاضی عسكری ونقيب الاشراف اولديغی حالده شعر ايله توغلی اولميان درويش افندی‌يه زوجه اولمش ايدی . ديوانی مطبوع و اشعاری مردانه‌در . (١١٩٤) ده وفات ايتمشدر .

فعال [ع] (فعل)ك جمعی : بد فعال = افعالی كوتو اولان . پسنديده فعال = افعالی مستحسن .

فغان [ف] آوازهٔ استمان ، فرياد : « تسلی بولمه پك مشكل رضادن - فغان يارب فغان حكم قضادن - اكرم بك » . « مؤثر بر فغان اشتكادن دم اوروب كيتمش - كورنلر هپ بوسقف بی ستون كهنه بنيادی »

فقدان [ع] يوق اولمق . يوقلق : فقدان نقود .

فقرات [ع] (فقره) نك جمعی .

فقره [ع] جملهٔ كلاميه § حكايه ، قصه ، (nouvelle) .

فقه [ع] بيلمك § حضرت امام اعظمه كوره : نفس انسانيه‌نك له وعليهنده‌كی شيئی بالتفكر بيلمسيدر . امام مشاراليه فقهك وجدانيات واعتقادياته شمولنی تجويز وحتی علم كلامه فقه اكبر تسميه ايتمش وبناء عليه تعريفده (عمل) قيدينی زياده‌يه لزوم كورمه‌مشدر . § علم شريعت .

فكار [ف] آزرده ، مجروح : دلفكار = مجروح الفؤاد . « نه دلفكارمز اولسون نه دلفكار اولەلم - سالم بك »

فکر [ع] دوشونمك، اعمال نظر. «فکر ایله اولوری بر سمن تن ـ تاب آور حملهٔ تهمتن ـ ناجی» § قوهٔ مفکره، ذهن، خاطر § دوشونیلن شی، مطالعه § اندیشه، محترزانه دوشونمه. جمعی افکار. افکار عالیه.

فکرة [ع] فکر.

فلاما [ایتالیانجه‌دن] انجه، اوزون باندیره، بیراق.

فلاوطه [ایتالیانجه‌دن] بر نوع چالغی.

فهرس [ع] بر کتابك مشتمل اولدیغی فصول و ابوابی کوسترن مفردات جدولی § اسامی کتبی حاوی دفتر. قاتالوغ. (فهرست) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر.

فی [ع] ادات ظرف و حرف جردر. (ده) لفظیله ترجمه اولنور. فی الاصل = اصلنده. فی الحقیقه = حقیقتده. فی الحال = بو آنده. فی سبیل الله = الله یولنده. فیه = آنك حقنده، اکا دائر. منازع فیه = اکا دائر منازعه واقع اولان. مانحن فیه = اکا دائر مباحثه ایدیلن خصوص. فیها مفرد مؤنثه مخصوصدر. § بدل. بها: بو کلمه بو معناده مولداتدن معدوددر. ظن اولنورکه مثلا (باع الکتاب بخمسة قرش) عباره‌سنده عوض ایچون کلن (با) حرفنه بدل فی اداتی قوللانلمش و بو صورت عربلردن بزه انتقال ایدوب (بخمسة) مقامنده مجروری محذوف اوله‌رق (فی ه) یازلمغه باشلانمشدر. فقط یالکز بونکله قالمامش. بو کلمه‌یه برده جمع اویدرمق لازم کلمش، اورته‌یه غلط فاحش اوله‌رق (فیئات) کلمه‌سی چیقمشدر.

فیروز [ع] سعید، خرم § منصور ومظفر: فیروز بخت = مسعود، نیك بخت. فیروزمندی = غلبه، ظفر. (پیروز) کلمهٔ فارسیه‌سنك معربیدر.

فیروزه [ع] کوك رنکلی قیمتدار بر نوع یوزوك طاشی: (پیروزه) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. فیروزه‌رنك، فیروزه فام = فیروزه رنکلی. قبهٔ فیروزه فام، فیروزه رواق = آسمان. «بوقدر سپر بو قبهٔ فیروزه فامده ـ ذرات جمله تیر قضایه نشانه‌در ـ . . . .»

فیل [ع] معروف خرطوملو بیوك حیوان. دیشلری مقبولدر.

فلو (فرانسزجه‌دن flotte) دونما § قوهٔ بحریه.

فیلورین [فرانسزجه‌دن] سکهٔ خالصه اعتباریله طقوز غروش قیمتنده آوستریا سکه‌سی.

فيلوقەرا [فرانسزجەدن] كوتوكارك كوكنه عارض اولەرق باغلری خراب ايدن غايت كوچك بوجك.

فيلەتو [فرانسزجەدن محرف filet] قيون وصيغيرك آرقه كميكنك ايكی يانندن چيقاريلان اوزون ات پارچەسی.

فيليغران [فرانسزجەدن] كاغدك ايچنده كورونن خطوط و نقوش.

فُ

فتاده [ف] (افتاده) مخففی.

فتوت [ع] سخا، كرم، احسان: «سخن ازمن آفريده چو فتوت ازمروت - هنر ازمن آشكارا چوطراوت از جوانی - نظامی». فتوتلو = رتبۀ رابعه اصحابنه يازيلير القاب رسميه‌دندر.

فتوح [ع] آچمق، آچلمق § فرحلنمق، كشايش خاطر: «صبح اولدی مهيامی صبوحم ساقی - آچ شيشەيی محتاج فتوحم ساقی - ناجی» § ظفر ونصرت «برموكب فتوح كه هم تابش نجوم - صف صف جنود صف‌شكن آمادۀ هجوم» § قلب ايله علم لدنی‌يی كشف واظهار. جمعی: فتوحات.

فتور [ع] كوشه‌كالك، فرسزلك، ضعف وسكون: بدنه عارض اولان فتور. § يأس ونوميدی: فكره عارض اولان فتور. «اكرچه بر نيچه دم اقتضای حكمت ايله مزاج عالمی چرخ ايتدی پايمال فتور - نابی» «ساغر اميدمی سنك فتور ايتدی شكست». امارۀ فتور = علامت فتور. بلافتور = فتورسز. بوكلمه اسانمزده ماديّاتدن زياده معنوياتده قوللانيلير.

فجأة [ع] آنسزين، بردنبره: فجأة وفات ايتمك = بردنبره اولمك. (فجئة) يازملی.

فجار [ع] (فاجر)ك جمعی.

فجور [ع] طريق حقدن رجوع، ارتكاب معصيت: فسق و فجور.

فحش [ع] حدی تجاوز § كوتولك، خلاف عفت و ناموس حركت: ارتكاب فحش ورزالت.

فحول [ع] فضل و كمال جهتيله امثالنه فائق اولانلر، متحيزان، سرآمدان: فحول علما. فحول محدثين. فحول مفسرين. «وار ايسه شبهەك اكر اورمحك

تجربه‌یه - اشته لوح، اشته قلم، اشته کتب، اشته فحول - حامی». ابوالسعود مرحوم فحول علمادن ایدی. فحول شعرا = اثنای مشاعره‌ده معارضلرینه غلبه ایدن، تفضیل اولنان شاعرلر. بوکلمه‌نك مفردی اولان (فحل) لسانمزده مستعمل دکلدر.

فرات [ع] طاتلی صو. بو منا - سبتله کوفه نهرینه علم اولمشدر. «نامبارك قدمی نیل وفراتی قورودور - ؟»

فرجه [ع] یاریق، ایکی شی بیننده‌کی آچیقلق: فرجهٔ باب. فرجهٔ دیوار. § وقت فرصت: خرسزك خانه‌دن فرجه یاب فرار اولمسی. بو عباره‌ده‌کی (فرجه) کلمه‌سی ایکی معنایه‌ده توجیه اولنه‌بیلیر. فرجه یاب فرار اولدی. مقامنده دائما، فراره موفق اولدی. جمله‌سنی یازان بزم غزته جیلره امتثالاً «موفقیت» کلمه‌سنی سوء استعماله اوغراتمامليدر.

فرصت [ع] نوبت § برخصوصك اجراسنه مساعد وقت، حال: «فرصت دیدیککك دم سحردر - کویا که صبای خوش اثردر - افسوس اولور اول نسیم نافع - بر غفلت یکدم ایله ضایع - نرکسی» «فرصت کفتار یارب! دوشمسون بدکولره - ندیم» فرصت جو = فرصت آرایجی، آرایان. فرصتیاب = فرصت بولیجی، بولان.

فرقان [ع] قرآن کریم. حق و باطل بینی تفریق ایتدیکی ایچون بواسم شریف ایله تسمیه ایدلمشدر. یوم بدره یوم الفرقان دینیلیر.

فروق [ع] (فرق)ك جمعی.

فرومایه [ف] صویسز، بدطینت، ناکس: «بافرومایه روزکار مبر - کزنی بوریا شکرنخوری - سعدی» = فرومایه ایله دمکذار اولمه. زیرا حصیر قامشندن شکر ییه‌مزسك.

فروز [ف] (افروز) مخففی. ترکیبسز قوللانیلماز. جهان فروز = جهانی تنویر ایدیجی، ایدن. آفتاب جهانفروز. انجمن فروز = انجمنی رونقلندیریجی، رونقلندیران. شمع انجمن فروز. دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی، ویرن. خاطر فروز = خاطره فرح ویریجی، ویرن. «عرش مسرنه بوزمین منورك - هرطاق دلفروزی بر کهکشان اولور - جلال بك»

فروزان [ف] پارلایجی، پارلایان. ضیادار: نجم فروزان. مصباح فروزان. «آفتاب آفلسه‌ده مغرب فروزاندر. هنوز - کیتدی جانان رهکذر چشممده حالا غرق نور - هاشم بك»

فروغ [ف] ضیا، شعله، آب و تاب: فروغ آفتاب. فروغ ماه. فروغ حسن. فروغ باده. «کسمه بندن التفاتی ساقیا بیلمزمیسك ـ روح عصمتدر فروغ عشرتك پروانه‌سی».

فزود [ف] (افزود) مخففی: محنت فزود = محنت آرتیریجی، آرتیران.

فزون [ف] (افزون) مخففی.

فستق [ع] فستق، (پسته) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر.

فسحت [ع] گنیشلك. وسعت: فسحتسرای = سرای عظیم. فسحتسرای آسمان. فسحتکده = محل واسع: «فسحتکدهٔ سپهر ایچنده ـ دریای ضیای مهر ایچنده ـ ماهی کبی خوش سیاحتك وار ـ طور طور نه ده چوق سیاحتك وار ـ ناجی».

فسرده [ف] (افسرده) مخففی. فسرده دل. فسرده مغز. فسرده بیان.

فسوس [ف] (افسوس) مخففی.

فسون [ف] (افسون) مخففی، سحر: فسونگر = محیل، ساحر. نگاه فسون‌پناه. طبع فسونساز. کلك فسونساز. «سن حسن وفسون بن سکا کوندن کونه مفتون ـ فکرت بك» § عزیمت، اوفورولك: فسونگر = عزیمت خوان.

فصحاء [ع] (فصیح) ك جمعی. فصحای عرب. فصحای ترك.

فصوص [ع] (فص)ك جمعی.

فصول [ع] (فصل) ك جمعی. فصول کتاب. فصول اربعه = بهار، صیف، خزان، شتا فصللری.

فضلاء [ع] (فاضل) ك جمعی. فضلای ارباب قلم.

فضولی [ع] بوش بوغاز، مالا یعنی ایله مشتغل، حدندن، وظیفه‌سندن خارج سوز سویلین، ایشه قاریشان آدم. § بغیر اذن شرعی آخرك حقنده تصرف ایدن: فضولی ضبط اموال. (فضول) فضلك جمعی اولدیغی حالده مفرد مقامنده استعمال ایدیله‌رك لفظنه نسبتله (فضولی) اولمشدر.

فضولی [محمد بن سلیمان] اسلاف ایچنده شرقك یکانه شاعر حساسیدر. بغداد مضافاتندن حله قصبه‌سنده طوغمشدر. بو سببله

فضولی بغدادی دیـه یاد اولنه کلمشدر. تاریخ ولادتی معلوم دکلدر. سلطان سلیمان قانونی بغدادی فتح ایتدیکی زمان فضولی تقدیم ایتدیکی قصائدله التفات شاهانه‌یه مظهر اولمشدر. بغدادده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره کربلاده اختیار انزوا ایدرك (۹۷۲) تاریخنده وفات ایتمشدر. مشارالیه کربلاده مرقد مقدس حضرت سید الشهداء جوارنده مطموره کزینی خاك فنادر. دیوان ترکی، دیوان فارسی، حدیقة السعداء، لیلی و مجنون نامنده‌کی اثرلریله دها بعض آثاری واردر. نظم ونثری کندینه مخصوص بر واديده‌در. بو عراقی عندلیب غریبك نای آلهی نوای طبعندن جوشان اولان او محرق زمزمه‌لر شمدی‌یه قدر هیچ برشاعر طرفندن حقیله تقلید اولنه‌مامشدر. صنعتله ساده‌لکی تکلفسز بر صورتده امتزاج ایتدیرمشدر. اسلاف ایچنده آثاری حالاك زیاده لذتله اوقونان فضولیدن عبارتدر. مشارالیه (فضولی) تخلص ایتمسنك سببنی بیان ایدرکن شویله دیبور: «بیلیرم که بو مخلص کیمسه‌نك خوشنه کیتمز. بو سببله بکا شریك ظهور ایتمیه جکندن امینم»

فقاع [ع] شربت.

فقراء [ع] (فقیر)ك جمعی. فقراء صابرین.

فقهاء [ع] (فقیه)ك جمعی. فقهاء حنفیه. فقهاء شافعیه.

فکاهة [ع] لطیفه، مزاح.

فکاهات [ع] (فکاهه)نك جمعی.

فکن [ف] (افکن)، مخففی.

فلان [ع] اسم بنی آدمدن، اسمای اعلامدن کنایه‌در. «ابنای زمانك طلبی نام ونشاندر - هر بیری تصورده فلان ابن فلاندر - روحی بغدادی»

فلس [ع] پول، منقر. وقتیله تداول ایتمش برنوع آقچه: فلس احمر = قزل منقر. جمعی (فلوس).

فلفل [ع] بوبر: (فلفل خال) تشبیهی زمانمزده بکنلمین تشبیهات مهجوره‌دندر.

فلك [ع] کمی، سفینه: فلك مشحون. «توکل باد بانن قیل کشاده فلك اخلاصه - اسیر بحر املده برموافق روزکار البت‌نظنت خانم»

فندق [ع] فندق: (پندق) معربیدر.

فنون [ع] [فن]ك جمعی: ذوفنون = صاحب فنون. «فنونه منتسبم آشنا دكلسه‌م‌ده - رضا توفيق»

فؤاد [ع] قلب، كوكل: مسرور الفؤاد = قلبی مسرور اولان. مجروح الفؤاد = قلبی یاره‌لنمش اولان. روشن فؤاد = منور القلب. «فؤادی وافؤادی وافؤادی - فؤادی هائم فی كل وادی - لا»

فوته [ف] پشتمال.

فورطنه [ایتالیانجه‌دن] كورولتولی اسن روزكار.

فورمه [فرانسزجه‌دن] مطبوع كتابك قطعه‌سی، هر جزئنك مقدار صحایفی § شكل، صورت، هیئت.

فوسفور [رومجه‌دن] اجسام بسیطه‌دن یانمغه غایت مستعد وظلمتده پارلایان صاریمتراق بر عنصر: «بر فوسفور ایمش او نور عرفان - حامد»

فوطوغراف [رومجه‌دن] معروف. پرتونویس § رسم، صورت.

فوطه [ع] فوته، پشتمال.

فول [ع] حبوباتك نخوده شبیه بر نوعی. بقله‌یه‌ده دینور.

فولاد [ع] [پولاد] معربی. «فراقك اودینی كوردكجه موم تك ایدی - ثبات و صبرده فولاد كوردیكك كوكلم - فضولی»

فولیسپید [انكلیزجه‌دن] واپور قپودانینك چرخجی‌یه ویردیكی سرعت امری.

فوندو [ایتالیانجه‌دن] حصه سندی. اسهام عمومیه. بورسه اصطلاحاتندندر.

فونوغراف [رومجه‌دن] هر نوع اصواتی حفظ ایدوب آرزو اولندیغی زمان عیننی تكرار ایدن نو ایجاد ماكنه. صدانویس یاخود معكس اصوات.

فیوض [ع] فیض: «مقیم راغ اول ای كوكل فیوض نوبهاری كور - شكوفه‌لرده موج اوران صفای حسن یاری كور - اكرم بك»

فیوضات [ع] [فیوض] جمعی: فیوضات الهیه.

فیول [ع] (فیل)ك جمعی.

ق

قائد [ع] بدیجی : قائد فرس § سرعسکر، عسکر قوماندانی: « قائد الجیشکدر امداد رسل - فیض تأیید سماوی یاورك - حمدی بك » قائد الجبل == طاغك چیقینتیسی ، برونی .

قائل [ع] سویلیجی ، سویلین : « غمم وشادیء فلك بویله کلیر بویله کیدر » مصراعنك قائلی واصفدر . « کچمش زمان اولورکه خیالی جهان دکر » مصراعنك قائلی مجهولدر . § راضی : جریان ایدن مذاکره نتیجه‌سنده افندی ده بو صورته قائل اولدی. « تك کسمه‌ده التفاتی کاهی - ایتدیر بکا منتکله آهی - ای غمزه‌سی جانمك پناهی - هر جورکه قائل اولدی کوکلم - اکرم بك »

قائم [ع] آیاقده طوریجی، طوران § موجود، باقی . § بر ایشده ثبات ایدن . قائممقام == تقسیمات ملکیه‌جه لوانك مادوننده بولنان قضانك الك بیوك آمری . جهت عسکریه‌جه بیکباشیدن بر درجه بیوك رتبه‌یی حائز اولان ذات .

قائمه [ع] نقد مقامنده متداول اولوب ناطق اولدیغی مبلغ عائد بولندیغی محلده موجود ومحفوظ اولان سند، کاغد پاره: بانقه قائمه‌سی.

قاآن [ف] چین ایمپراطورلرینك علم مخصوصی : قاآن چین.

قابض [ع] قبض ایدیجی، ایدن: قابض ارواح == عزرائیل علیه السلام. قابض مال == تحصیلدار. § طبیعته پکلك کتیریجی، کتیرن . انقباض ویریجی، ویرن .

قابل [ع] قبول ایدیجی، ایدن § مستعد، سخن‌شناس: ناقابل == ادراکسز، لایفهم، بداصل. ناقابلان == بداصلان، تهی مغزان. § ممکن: «کرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر - وجدی » . ناقابل == غیر ممکن. § ابوالبشرك بیوك اوغلی که برادری هابلی قتل ایتمشدر : «قابل درین زمانه زآدم نشان مخواه - چندین هزار سال زآدم کذشته است - قابل » == قابل ! زمانه‌ده آدمدن نشان آرامه. آدم کچه‌لی بوقدر بیك سنه اولمشدر .

قابلو [فرانسزجه‌دن] دکز آلتنده تلغراف خطی .

قابله [ع] ابه قادین .

قابليات [ع] (قابليت) ك جمعى . قابليات متخالفه .

قابليت [ع] قابللك § استعداد فطرى : « قابليت اثرين محوايده‌لم قابل ايسه - سنبلزاده وهبى » . «شخصك استعدادى لطف پيكرندن بلليدر - كيمياى قابليت جوهرندن بلليدر - نائلىٔ قديم » . قابليتك بيوك بخشايش فطرتدر .

قابينه [فرانسزجه‌دن] خلوت اوطه‌سى § يازى يازمغه ، حساب كورمكه و سائر ايشلره مخصوص حجره ، قلم § مجلس وكلا § هيئت وكلا § دولت ، حكومت § بر حكمدارك معيتنده بولنان مجلس .

قاپوت [فرانسزجه‌دن] ياغمورلق ، عبا .

قاپيتولاسيون [فرانسزجه‌دن] تسليم شرائطى ، مقاوله‌سى § بردولتك ملكنده ديكر بر دولت تبعه‌سنه بعض حقوق وامتيازات ويرن معاهده .

قاتل [ع] جسددن روحى ازاله ايدن برفعل مؤثرك مرتكبى : بو ، تعريف شرعيسيدر . كرك سلاح وتسميم ايله كرك صور سائره ايله اولديرن . بو ، تعريف قانونيسيدر . « اموال خلق سارق آلوب سارقم ديمز - قاتل وبال قتله دخى ويرمز احتمال - . . . . . »

قادح [ع] قدح ايديجى ، ايدن ، طعنه زن :

قادر [ع] ثروت ويسار ، قدرت وقوت صاحبى § جناب حقك اسماء شريفه‌سندندر : قادر مطلق ، خداوند قادر .

قادمه [ع] ايلرى قره‌غول ، مقدمة الجيش .

قاذورة [ع] پيسلك § مردار ير ، مزبله : جمعى قاذورات .

قارابينا [ايتاليانجه‌دن] قيصه ششخانه تفنكى .

قارت دو ويزيت [فرانسز- جه‌دن] زيارت كاغدى . مختصراً (قارت) ده دينيلير . عربجه بونك مقابلى اولمق اوزره قوللانيلان (بطاقة الزيارة) بزه قارت دو ويزيتدن دها غريب كلير .

قارتوچ [فرانسزجه‌دن] فشنك . خرطوچ cartouche .

قارعه [ع] اشد شدائد روزكار ، بلا : قارعهٔ زمان § بلادن خلاص اولمق ايچون حالت فزعده اوقونان آيت كريمه . آية الكرسى كبى .

قارناوال [لاتینجه دن] خرستیانلرك بیوك پرهیزدن اول اجرا ایتدكلری مسخره‌لقلر § ات كسیمی، آپوقوریا.

قارورة [ع] صرچه‌دن معمول شیشه.

قارون [ع] حضرت موسی علیه السلامك اقرباسندن مشهور برمتمردك نامیدر. ابتدا پك فقیر ایكن نبی مشارالیهك فیض دعاسیله ثروت بی‌پایانه مالك اولمشیدی. صكره‌دن طغیان ایتمكله ینه مشارالیهك دعاسیله كندیسی و مال و اشیاسی منخسف اولمشدر. نامی السنه‌ده ضرب اولنور. قارون كبی زنكین، قارون قدر مالی واردیرلر. «ویرمدی كندیسنه فائده كنج مخزون ـ آتدی قارونی عدم چاهنه چرخ وارون»

قاری ـ ی [ع] قرائت ایدیجی، ایدن: قاریء مثنوی.

قاری [ع] قریه‌ده ساكن اولان، كویلو.

قاسر [ع] زورا كی ایشلدیجی، ایشلدن.

قاسم [ع] تقسیم ایدیجی، ایدن.

قاسی [ع] طاش كبی پك، قاتی: قلب قاسی.

قاصد [ع] پیك، نامه‌بر § متوجه عازم § قصد ایدیجی، ایدن. قاصد چرخ = شمس وقمر.

قاصر [ع] عاجز.

قاصرة الطرف [ع] زوجندن بشقه‌سنه نظر ایتمین قادین: جمعی قاصرات الطرف. «بكر فكرم قاصرات الطرف ربات الجمال ـ حقی بك»

قاصف [ع] پك كورلییجی، كورلین، شدیدالصوت: رعد قاصف، ریح قاصف.

قاصه [ایتالیانجه‌دن] درونده آقچه‌واوراق نقدیه حفظنه مخصوص دمیر صندوق.

قاضی [ع] حاكم، دعاویده حكم و قضا ایدیجی، ایدن: قاضی الحاجات = حاجات عبادی ویرن جناب حق. قاضی عسكر = شیخ الاسلاملق رتبه‌سنك مادوننده‌كی رتبهٔ علمیه‌یی حائز اولان ذات. قاضیء كبرنك = خوشكو.

قاطبة [ع] جمیع، جمله، كافه: قاطبةً = جمیعاً، عموماً. (قطب) كلمه‌سندن مأخوذ اولان بو كلمه عربجه‌ده آنجق حال اوله‌رق قوللانیلیر. ذوالحالك دائما ارباب عقولدن اولمسی شرطدر. مثلا (جاء

الفوم قاطبةً) دينيلير . بز ايسه قاعدهٔ مبحوثه‌يه رعايت ايتميه‌رك بو مقامده (قاطبه) كلمه‌سنه بدل (جمله، كافه) كلمه‌لرينى قوللانير (قوم قاطبةً كلدى) دكل ، (قوم عموماً كلدى - ياخود - قومك جمله‌سى كلدى) ديرز . (قاطبه) كلمه‌سنى (عاقبه) وزننده مصدر بمعنى مفعول اوله‌رق (مجموع) معناسنه اكثريا بشقه‌وقعده، بشقه صورتله استعمال ايدرز . مثلا: قاطبهٔ احوالده‌ديرزكه جميع احوالده، احوالك جمله‌سنده ديمك اولور .

قاطع [ع] كسيجى، كسن: سيف قاطع .

قاعد [ع] اوطوريجى، اوطوران.

قاعده [ع] تمل، اساس. § دستور، بر شيئك وقوعنه شرط اولان خصوص، بوخصوصك تعريفى: قاعدهٔ صرفيه. قاعدهٔ نحويه. قاعدهٔ رياضيه. قاعدهٔ اساسيه . « الفاظنه باقسهم بوسوزك قاعده‌سزدر - معناسنه باقسهم او دخى فائده‌سزدر - ناجى » . قاعده‌شكن = قاعده‌يه رعايت ايتمين، قاعده‌يى بوزان. قاعده شكنانه = قاعده شكنه لايق. برلسانك قاعده لرى مضبوط اولمدقجه خطاسز يازى يازيله‌مز . § ضلع اسفل : بر مثلثك قاعده‌سى، قاعده‌سندن ارتفاعنه قدر.

قاف [ع] اعتبار قدمايه‌كوره كرهٔ ارضى محيط اولان طاغ . « لانه‌كير قاف استغنا اولور عنقاى عشق - لا » .

قافله [ع] قطار، كاربان: قافلهٔ حجاج. قافلهٔ غم. قافلهٔ يمن. قافلهٔ امواج. « ينه فراش صبا صحن رباط چمنه - كلدى برقافله‌قوندوردى يوكى جمله بهار - باقى » . شمارقافلهٔ انفاس حجابدن بيرون شكر ومنت اول حضرت منعم بى علته كه - نابى . « ايكلتدى بتون كوه بلند عرفاتى - هرقافله‌دن عكس ايدن آوازهٔ لبيك » § زمره، فرقه: قافلهٔ ادبا. قافلهٔ شعرا. قافلهٔ عشاق. قافلهٔ رندان. قافله سالار = رئيس قافله. قافله‌سالار انبيا = فخر كائنات افندمز .

قافيه [ع] همم لفظ همم معنى ياخود يالكز لفظ ويا يالكز معنى حسبيله مختلف اولدقلرى حالده مصراعلرك ياخود بيتلرك اواخرنده ويا بونلرك اواخرى منزله‌سنده بولنان برلرده - تلفظده استقلالى مشروط اولمامق وروى، تأسيس، دخيل، ردف، قيد، وصل، خروج، مزيد، نائره ديئيلن حروف وحركاتدن عبارت اولمق اوزره - تكرر ايدن شيئك مجموعيدر. (قافيه) مسئله‌سى كتب ادبيه‌ده مفصل بربحث تشكيل

ایتمکده اولدیغندن هوسکاران ادبه اونلره مراجعت ایتملرینی توصیه ایدرم . « بلای شاعر بی وایه‌در ضرورت وزن ـ دها بلاسی آنك اضطراب قافیه‌در ـ لا »

قافیه سنج [ف] شاعر . قافیه سنجان = شعرا .

قافیه‌ سنجان عرب = شعرای عرب .

قاقله [ع] بواسمله معروف اولان علاج . قاقله .

قال [ع] سوز : قال وحال . اکثریا قیل ایله برلکده قوللانیلیر . قیل وقال = بیهوده سؤال وجواب ، مالایعنی .

قالب [ع] قیو مجیلرك اریمش جوهر آقیتدقلری ظرف ، قالب . § نمونه : قوندوره قالبی . شکر قالبی . § بدن : قالب انسان . قالب بی روح . « قالب هر سخن دلکشه جاندرمعنی ـ بلیغ » . فتح لام ایله‌ده لغتدر .

قالع [ع] کوکندن چکوب قوپاریجی ، قوپاران .

قالیچه [ف] کوچك خالی : قالیچهٔ زمردین .

قاماره [ایتالیانجه‌دن] حجره ، واپور حجره‌سی .

قامبیال [فرانسزجه‌دن] پولیچه .

قامت [ع] بوی . قد : قامت موزون = دوز ، لطیف قامت . « قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی ـ نوردن برسرو دردوشمز زمینه سایه‌سی ـ ذاتی »

قامع [ع] قمع ایدیجی ، ایدن .

قاموس [ع] انکین ، دکزك اورته‌سی . وسط البحر . § مفصلات کتب لغات : قاموس عربی . قاموس فرانسوی .

قانال [فرانسزجه‌دن] صو یولی ، جدول ، مجرا : سویش قانالی .

قانچلاریه [لاتینجه‌دن] سفارات اجنبیه معیتلرنده‌کی هیئت حاکمه .

قانط [ع] نومید ، مأیوس .

قانع [ع] حالندن خشنود اولان ، رزقنه‌راضی اولوب زیاده‌سنی ایسته‌مین : قانعین = قانعلر . فخر القانعین = قانعینك مدار افتخاری .

قانغرن [فرانسزجه‌دن] برعضوك دیکر اعضایه سرایت ایده‌جك صورتده چوروه‌سی .

قانون [ع] قاعده، قضیهٔ کلیه: قانون ریاضی. قانون ادبی. § عادت، رسم: قانون قدیم = اسکی عادت § فارابینك اختراع کرده‌سی اولان بر نوع ساز. «قانون محبت چالنیر مجلسمزده - نابی». نغمهٔ قانون شفابخش خسته‌دلان محبت اولوب ...وله § برحکومتك صلاحیتدار اولان هیئتلری طرفندن اصول ادارهٔ داخلیه و مصالح عامه‌یه دائر تنظیم اولنه‌رق جمعیتجه مجبوری الاجرا قواعد وضع و تعیین ایدن اعلان رسمیسی، بو اعلان رسمی‌یی حاوی اولان کتاب: قانون جزا. قانون تجارت. اصول محاکمات حقوقیه قانونی. (قانوننامه) دیمکه حاجت یوقدر. «هر بلده‌ده احوالی بماندر ضعفانك - قانون جزا عاجزه‌می خاص دیمکدر...» «یالکزمی بورایه منحصر اولمش قانون - یوقمی قانون الٓهی اوته‌کی دنیاده - رشاد بك» قانونسز دولت پایدار اوله‌ماز. قانون حقوق انامك محافظه‌سنی متکفلدر. قانونی = موافق قانون. قانون شناس = دقایق قانونیه‌یه واقف. قانون شناسان = قانون شناسلر. حکم قانون. تفسیر قانون. لایحهٔ قانونیه. احکام قانونیه، دلائل قانونیه.

قاهر [ع] قهر ایدیجی، ایدن. غالب: قوهٔ قاهره، سطوت قاهرهٔ عثمانیه. قاهر الاشرار = اشراری قهر ایدیجی، ایدن.

قاهره (ع) مصرك مقر حکومتی: «یتر شو قاهره‌نك قهری عزم روم ایده‌لم - راغب پاشا»

قباء [ع] روبه، قفتان: «الندهٔ کل - باشنده تول - قبای آل زیب دوش - ریاض خلدی کیم آرار کلیرمی خاطره سروش - چمنده نازایله کزن بنات مه‌عذاری کور - اکرم بك». قبای آهنین = زره. جمعی (اقبیه). اقبیهٔ مزینه = زینتلی قفتانلر.

قبائل [ع] (قبیله) نك جمعی. قبائل عرب. رؤسای قبائل.

قباحت [ع] صوچ. فنا عمل. فعل ناسزا: § قانوناً معاملهٔ تکدیریه‌یی استلزام ایدن افعالدرکه یکرمی درت ساعتدن بر هفته‌یه قدر حبس و نهایت یوز غروشه قدر مجازات نقدیه‌یی موجبدر.

قباله [ع] التزام تمسکی § حجت قاضی.

قبان [ع] بیوك ترازو. (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. (اون قپانی)، (باغ قپانی) تعبیرلرنده‌کی (قپان) لفظی بوندن محرف اولسه کرکدر.

قبایح [ع] (قبیحه) نك جمعی . ارتکاب قبایح .

قبر [ع] مزار ، قرارگاه اخیر بشر، مغرب حیات : انسان دنیایه کلدیکی دقیقه‌ده قبره‌طوغری بر آدیم آتمش اولور . « سیر ایله قبر ورسم (فره‌دریقی) عبرت آل - نولسه‌ك بودر جهانده حیاتك نهایتی - سعدالله پاشا » قبرستان == مزارلق . اسکی ترکجه‌ده قبرستانه (صاوویری) دیرلرمش. (صاوو) آغلامه معناسنه اولدیغی ایچون «محل بکاء» دیمك اولور. « مرحبا ای غریب قبرستان - مرحبا ای جهان تنهایی - ایدیورسك فنای دنیایی - برسکوت بلیغ ایله اعلان - صفا » .

قبض [ع] پنجه ایله طوتمق § ضبط ایتمك § دورمك دوشیرمك: قبض وبسط.§ تحصیل: سندك حاوی اولدیغی مبلغی قبض ایتمك. § پکلك، عملسزلك.

قبضه [ع] برطوتام، برآوج شی: «یارب بو نه‌عزت وعلادر - یارب نه کمال وکبریادر - برقبضه ترابه جان ویررسین - طوبراغه‌طاشه‌لسان ویررسین..... » § پنجه: « محیط دائرهٔ‌عشقدن‌خروج محال - نه چاره قبضهٔ‌تقدیر کردکارده‌یز - عونی بك§ قلیجك الده‌طوتیله جق یری: قبضهٔ‌سیف

قبقبه [ع] کوکره‌مه ، حایقرمه : قبقبهٔ شیر. قبقبهٔ ابل.

قبل [ع] اوّل معناسنه ظرف زماندر . (بعد) مقابلیدر . قبل المیلاد == میلاددن اول قبل الهجره == هجرت سنیه‌دن اول . قبل الزوال == زوال وقتندن اول. «صبحه قارشی زهره‌لر ای ماه! قبل الانکشاف - بر تبسم لمعه‌سی بکار نگاهکدن سنك »

قبول [ع] آلمق ، تلقی: مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . کوندریلن هدیه‌یی قبول ایتدی. نصیحت قبول ایدر طاقمدن اولمدیغی ایچون کندیسنی پریشان ایتدی . «اوکلزارکه آتشدر کلی شبنم قبول ایتمز - رامی پاشا » § رضا : اول رد ایتمشیکن صکره‌دن ینه قبول ایتدی . درمیان اولنان تکلیفی اونلرده قبول ایتدیلر . § انشای تصرف ایچون ایجابدن صکره سویلنیلن سوزدرکه عقد بونکله تمام اولور. ایجاب وقبول. (قبول) کلمه‌سی منحصراً (ایتمك) مصدریله ترکب ایدر.

قبیح [ع] و

قبیحه [ع] چرکین ، فنا شی . ناسزا حال : انسان صباحلین قالقنجه آیینه‌یه باقملی .

چيركين ايسه برفعل قبيح ارتكابيله ايكي چركينلكي برلشديرمه‌مليدر. لا. اويله بر قبيحه‌يي ارتكاب ايتدي. افعال قبيحه = قبيح اولان فعللر.

قبيله [ع] بر پدرك ذريتندن منشعب جماعت.

قپودان [فرانسزجه‌دن محرف] كمی رئيسی. اصلی capitaine در.

قتّال [ع] زياده قتل ايدیجی، ايدن.

قتل [ع] اولديرمك. نفس انسانی‌يه تعلق ايدن جنايت. شرعاً جسددن روحی ازاله ايدن برفعل مؤثردن، قانوناً كرك سلاح وتسميم ايله كرك صور اخری ايله بريني اولدرمكدن عبارتدر. من قتل قتل = قتل ايدن قتل اولنور. وقتيله زوالای نفعی حقنده: «آن شاعر هجاكوكه نام اوست نفعی - قتلش بچار مذهب واجب چوقتل افعی» دنيلمشدر.

قحبه [ع] زانيه. فاحشه. روسپی.

قحط [ع] قيتلق، قوراقلق: قحط رجال = آدم قيتلغی.

قحيط [ع] شدتلی قيتلق اولان سنه. سال قحيط.

قدّ [ع] بوی. قامت: قد موزون. «چيقمدی بر نيمتن قد بلند همته - اطلس كردونی بر قاچ كره تخمين ايتديلر - نورس قديم»

قداحة [ع] قدحجيلك صنعتی.

قدّاح [ع] قدح ياپان، ياپیجی.

قدح [ع] آغاجدن، طوپراقدن، بلوردن معمول كاسه، بارداق § درونته مسكرات قونيلان كوچك بارداق، پيمانه: «قدح ميله دلم شوق ايله‌مالی - دكل كوكلم كبی برلاابالی - رفعت بك» قدح پيما = شراب ايچن. قدح شكن = قدح قيران. «قدح قيرارسه‌ده ارباب دل كوكل قيرماز - طوقنمه خاطره آداب عشرت اويله دكل - ناجی». قدح لاجوردی = آسمان. قدح سيم = ساقيی كوزلی دنيلن چيچك. زرين قدح = برنوع چيچك.

قدح [ع] عرضه، نسبه دخل وطعن، سوكوب صايمق. آتوب طوتمق.

قدر [ع] دكر، مقدار: رحم الله امرءاً عرف قدره ولم يتعدّ طوره = جناب حق كندی مقدارينی بيلن، طورينی تجاوز ايتمين آدمه

رحمت ایتسون. «فکر هر کس بقدر همت اوست - حافظ» = هر کسك فکری مقدار همتنه کوره اولور. § اعتبار، حیثیت، شرف و مزیت: «قدر و شرف شاعری شاعر بیلیر آنجق - روح القدسك سری سرافیله عیاندر - عونی بك». «تعیشی متناسبدی قدر و شانی ایله - حقیقةً شودمك اعظم کباری ایدی - اکرم بك». قدردان = قدر بیلیجی، بیلن. قدردانی = قدردانلق. قدرشناس = قدر طانییجی، طانییان. قدر شناسی = قدرشناسلق. قدرشناسان = قدرشناسلر. قدربخش = قدر باغشلاییجی، باغشلایان.

قَدَر [ع] ازلدن ابده قدر جاری اولان احوال وشئونك لوح محفوظده صورت ثبوتی وجه ایله اعیان موجوداتده وقوعه کلن حکم کلیٔ الهیدر. دیکر بر تعریفه کوره (قضاء) صور جمع اشیانك علم اعلاده وجه کلی اوزره ثبوتندن عبارتدر. حکمای متقدمین بوکا (عقل اول) دیرلر. (قدر) لوح محفوظده صور جمع موجوداتك حصولیدر. بوکاده حکمای مشارالیهم (نفس کلیه) دیرلر. بعضلری قضایی من الازل الی الابد اعیان موجودات اوزرینه اونلرك احوالیله حکم کلیٔ اجمالیدن، قدری اعیان موجوداتك ایجادینی اوقات و ازمانه تخصیص واحوال اعیاندن هر حالی بر زمان معین وسبب مخصوصه تعلیق وتعیین اسباب ایله بو حکمك تفصیلندن عبارت اولمق اوزره تعریف ایتمشلردر. بعض محققین بر حدیث نبویدن استدلالاً قضا ایله قدر بینی بالتفریق (قدر) جناب حقك ازلدن ابده قدر خلق ایده جکی کافهٔ شئون و موجوداتی قبل الایقاع لوح محفوظه اوله جغی وجه ایله تحریرندن، (قضاء) ایسه مقدراتی عدمدن ساحهٔ فعل وظهوره اخراج ایلمسندن عبارتدر دیمشلردر. هر حالده حکم قدر تزاید سن وسال وتجارب احوال ایله بیلنیر بر امر لایتغیردر. «کیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر - کلیر البته ظهوره نه ایسه حکم قدر - حقه تفویض امور ایت نه الم چك نه کدر - قیل سوزم عارف ایسه‌ك کوش قبوله کوهر - محتی». کندینه ذوق ایتمه‌در عالمده هنر - غم وشادیٔ فلك بویله کلیر بویله کیدر - واصف» § قدرت، طاقت: قرنجه قدرنجه.

قَدَرِیّه [ع] معتزله‌دن قدری انکار ایدن، قول افعالنك خالقیدر دیین طائفه. (جبریه) مقابلیدر.

قَدَم [ع] آیاق. «خاك اول که خدام تبه‌کی ایلیه عالی -

تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر - روحیٔ بغدادی.» قدم بوس = آیاق اوپیجی او پن. قدم کش = آیاق چکیجی، چکن. قدم نهاده = آیاق باصمش اولان. ثابت قدم = فکرندن، نیتندن جایمیان: ثبات ایدن: «ثابت قدمز توبه‌ مزاوستونده نصوحز - روحی» § اون ایکی پارمق طولنده، یاریم آرشون: بورادن اورایه قدر یکرمی بش قدمدر. § قدملی = اوغورلو، یمنلو. قدمسز = یمنسز. جمعی اقدام. خاك اقدام. صدای اقدام.

قدمیه [ع] آیاق تری: اجرت قدمیه.

قدمه [ع] مردیون باصامغی. برنجی قدمه. بشنجی قدمه.

قدیم [ع] زمان جهتیله اسکی شی. دیرین. (حادث) مقابلیدر: «نه طریق روش تازه نه وادیٔ قدیم - نفعی». آشنای قدیم = اسکی آشنا. عبد قدیم = اسکی قول. بنای قدیم. سرای قدیم. جامع قدیم. ادبیات قدیمه. مخالصت قدیمه. مودت قدیمه. § اولنی بیلیر کیمسه بولنمیان، اولی بیلنمین شی: قدیم قدمی اوزره ترك اولنور. - مجله.

قدید [ع] قوریدلمش ات. حیوانك قورومشی. § قورومش شی.

قدیر [ع] قادر. اسماء الٓهیه دندر. «قدیر و مقتدر و قادر و مقدر وحی - علیم و عالم و علام و اعلم واعلی - فضولی».

قذافه [ع] صپان. فلاخن.

قذر [ع] پیسلنمك، مردارلنمق.

قذف [ع] آتمق § عفیفه قادینه تهمت زنا ایله بهتان. حدّ قذف.

قرّ [ع] قرار. یوم القر = قربان بیرامنك حجاجك مناده آرام ایتدیکی ایکنجی کونی. افضل الایام یوم النحر ثم یوم القر - حدیث = کونلرك افضلی یوم نحردن صکره یوم القردر.

قرّاء [ع] کوزل اوقویجی، اوقویان. حافظ قراء. جمعی. قرائون.

قرابة [ع] رحم جهتیله یاقینلق. خصملق: بینلرنده قرابت موجود اولدیغی حالده فکرلرنده اختلاف جهتیله پك بیوك برغرابت کورلمکده‌در.

قرابه [ع] بیوك دستی، قربه § بیوك شیشه: «ساقی نه دم قرابه سنی می نثار ایدر - بزمی عکوس

نشئه‌سی نقش انکار ایدر ـ اسرار دده».

قرابین [ع] (قربان)ك جمعی.

قرار [ع] طورمق، سکون و آرام: صحراده قرار. شاهقهٔ جبلده قرار. ساحل دریاده قرار. «کوکل بریرده ای آرام جان سنسز قرار ایتمز ـ . . . »لانهٔ قرار = لانهٔ حضور. قراریاب = قرار بولیجی، بولان. بی قرار = قرارسز. «قراریاب اوله‌مام کرچه مست سرشارم ـ حسد اورنده که آسوده درمزارنده ـ ناجی». «تن اوندن رختکی چهد ایله ای جان طشره چك ـ آفت سیل سرشك بی قرارمدن صاقین ـ فضولی». قرارگاه = محل قرار، آرامگاه. قرارداده = قرار ویرلمش، مقرر. قرارگیر = قرار طوتیجی، طوتان. مقرر. § حدلایق: برشیئك قرارینی بولمسی. § طرفینك ادعالرینه نهایت ویرمك اوزره اثنای محاکمه‌ده محکمه جانبندن سویلنیلن سوز. قرار اعدادی = دعوانك تحقیق ورؤیتنی تسهیل و نتیجهٔ حکمنی حاضرلیان بر تدبیری مبین قرار. قرار قرینه = دعوانك رؤیتنی تسهیل ونتیجهٔ حکمنی اعداد ایله برابر بوحکمك نه اوله‌جغنی احساس ایدن بر تدبیری مبین قرار. قرار قطعی = دعوایه نهایت ویرن قرار. قرار موقت = دعوی صورت قطعیه‌ده فصل اولنمه‌دن اول موقتاً اتخاذ اولنمسی لازم کلن بر تدبیری متضمن قرار. قرارنامه = مظنون علیهك بعد الاستنطاق کندیسنه اسناد اولنان جرمده علاقه‌دار و یا بریٔ الذمه اولدیغنه دائر مستنطق طرفندن تنظیم ایدیلن مهرلو ورقه.

قراطیس [ع] (قرطاس)ك جمعی.

قراول [ف] قراغول.

قرائن [ع] (قرینه) نك جمعی. قرائن حالیه.

قرح [ع] یاره‌لمق، یاره‌لنمق. § بدنده آریتان چیبان.

قرض [ع] اودونج ویرمك، آلمق § اودونج ویریلن، آلنان شی. قرضاً = قرض اوله‌رق «قرض خدا و قرض خلایق بکردنم ـ ایا ادای فرض کنم یا ادای قرض ـ عبید زکانی».

قرن [ع] بوینوز. قرن کوسفند = قیونك بوینوزی. قرن الجراد = چکرکه‌نك باشنده‌کی اوزون توی. § باشلك ایکی طرفلی

تپه‌سی § اصح اقواله کوره یوز
سنه‌دن عبارت زمان: قرناً بعد قرن
= عصراً بعد عصر. دولت عثمانیه
آلتنجی قرن هجری اواخرنده ظهور
ایتمشدر. فن طبع سکزنجی قرن هجری
اواسطنده اختراع اولنمشدر § تاریخ
عمومینك منقسم اولدیغی دورلردن
هر بری § بر امتدن صکره کلن
دیکر امت : قرناً بعد قرن § بر
زمان، بر وقت : کچن قرن رجالنك
تمایلات فکریه‌سی.

قَرَنْفُل [ع] معروف چیچك.
« اذا قامتا تضوّع المسك
منهما - نسیم الصباجاءت بریا القرنفل
- امرؤالقیس » = او ایکی دلبر قیام
ایتدکاری زمان نسیم صبا قرنفل
رایحه‌سی کتیردیکی کبی کندیلرندن
مسك قوقوسی منتشر اولور.
(قُرُنْفُل) ده دینیلیر. لسانمزده بو کلمه
(قَرَنْفِل) صورتنده تلفظ اولنور.

قَرِیب [ع] یاقین. (بعید) ك
ضدی: مکان قریب.
مسافهٔ قریبه. عن‌قریب = یاقینده
§ نسب جهتیله یاقین، خصم.

قَرِیح [ع] مجروح، چیبانلی، مراد
قرح.

قَرِیحه [ع] طبیعت. فکر: جودت
قریحه = قریحه‌نك ایلیکی.

وسعتِ قریحه = قریحه‌نك وسعتی.
تنکیٔ قریحه = قریحه‌نك طارلغی.
قریحهٔ صبیحه = کوزل قریحه.
محررلك ایده‌جك ذواتك وسعت
قریحه اصحابندن اوله‌لری شرطدر.

قَرِیرُالْعَیْن [ع] مسرور، روشن
چشم. (قریر العین
ابتهاج)، (قریر العین انشراح) کبی
ترکیبلری استعماله حاجت یوقدر ظن
اولنور.

قَرِین [ع] یاقین § آرقداش،
رفیق : کشی بی کندندن
دکل، قریندن صور - لا. سوء قرین
= قرینك فنالغی § حکمدارانك
یاقینلرنده بولنان سرای مأمورلرندن
هر بری، مابینجی : قرین اول، قرین
ثانی. (شوکت قرین) کبی ترکیبلرده
صاحب شوکت معناسنی افاده ایدر.

قَرِینه [ع] سوزك معنای مقصوده
دلالت ایدن سیاق وسباق:
قرینه ایله کشف مرام. § بر شیئك
حقیقتنه دلیل اولان شی. قرینهٔ قاطعه
= حدیقینه بالغ اولان اماره. النده
قانلی بچاقله برینك برخانه‌دن چیقدیغی
صره‌ده خانه‌ده هنوز کسیلمش بری
کوریلنجه او کیمسه‌نك مقتوللك قاتلی
اولدیغنه یقین حاصل ایتمك کبی.

قَرْيَه [ع] كوى . تشديد ايله (قرّيه) صورتنده استعمالى غلطدر .

قَزْ [ع] خام ايپك . (كز) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر .

قَزّاز [ع] ايپك صاتان قزاز .

قَسّام [ع] تركه‌يى تقسيم ايدن مأمور شرعى .

قَسامَه [ع] قاتلى معلوم اولميان و كنديسنده قتل ، ياضرب و يا بوغولمق اثرى بولنان و ياخود كوزندن ، قولاغندن قان آقه‌رق اثر قتل ظاهر اولان ، بر محله ويا قريه وياخود بر كيمسه‌نك ملك ويا مسكننده وياخود برقريه ويا قصبه‌يه صوت استماع اولنه‌بيله‌جك مرتبه‌ده ياقين اولوب كيمسه‌نك ملكى اولميان خالى يرده جسدينك نصفندن زياده‌سى ويا جسدينك نصفيله برابر باشينك تمامى بولنان قتيلك بولنديغى يرلر اهاليسندن اللى كشينك وبومقداردن دون اولديغى حالده - اللى‌يه بالغ اولمق اوزره - جمله‌سنك مكرراً يمين ايتمسندن عبارت برمعاملهٔ شرعيه دركه - قاتل ميدانه چيقمازسه - بعدالتحليف مشتركاً قتيلك ديتنى ادايه مجبور اولورلر . قسامه يمى آدمه مخصوص اولديغى كبى ولى قتيلك دعواسى‌ده شرطدر .

قَساوَة [ع] غم ، غصه : قساوت قلب . قساوت كلمه‌سى يالكز اولديغى حالده (چكمك) مصدريله استعمال اولنور . قساوت چكمك .

قَسْر [ع] زورا كى ايشلتمك ، جبراً ايش كورديرمك : قسرى = جبرى . حركات قسريه = قسرى حركتلر . «تمزمى بوقسرى روش اغرب عالم — برمنزله ايرمزمى عجب كوكب عالم — . . . .»

قَسَم [ع] آند ، يمين .

قَسْوَة [ع] صيقينتى ، غصه ، كدر : «اويله پامال ظلام قسوت اولمش كيم قلوب - محو آثار ظلامه بيك ضيا كافى دكل - آطنه‌لى ضيا بك» . قسوت افزا = قسوت آرتيريجى ، آرتيران . قسوت انكيز = قسوت قوپاريجى ، قوپاران . بوكون هواپك قسوت افزادر . بوزاسى پك قسوت انكيزدر .

قَصّاب [ع] معروف . «قصاب ملك عدوى جاندر - ايلر سنى عن قريب معدوم - ناجى» قصابيه = اجرت ذبحيه .

قَصَائِدْ [ع] (قصیده)نك جمعی: «نابی دخی سویلمش قصائد - اماكه مقولهٔ زوائد - خرابات».

قَصَبْ [ع] قامش، ساقی بوغوملی نباتات § نفس بوریلری. § قصب السبق = اسكیدن عربلر قوشی میدانینك نهایتنه بعض قیمتدار اشیا ایله مزین برقارغی نصب ایدرلر و ـ واران آكا طوغری هپ بردن فرسان اولورلردی. میدان مسابقه‌ده امثالنه تقدم ایدن جندی قارغی‌یی یرندن سوكرك اوزرنده‌كی اشیایی اخذایدردی. اشته بوكا (قصب السبق) دینمشدر. صكره بوتركیب برخصوصده امثالنه تفوق ایدن ارباب فضل وكمال حقنده استعمال اولنمغه باشلامشدر. مثلا (حائزقصب السبق اعجاز) ویا (حائز قصب السبق كمال) دینیلیركه بوندن مقصد موصوفك اعجاز ویا فضل وكمال خصوصنده امثالنه متفوق اولدیغی بیاندر.

قَصَبَه [ع] (قصب)ك مفردی. بوغوملی نبات § نفس بوریلرندن هر بری. قصبات رئه = آق جكر داخلنه ممتد اولان نفس بوریلری.

قَصَبَه [ع] قریه‌دن بیوك، شهردن كوچك یر: باندرمه قصبه‌سی قره‌سی سنجاغنك یكانه اسكله‌سیدر. جمعی قصبات. قرا وقصبات.

قَصْد [ع] نیت، تصور: اكثریا سیئاتده قوللانیلیر: قتل قصدیله تشهیر سلاح. § نیت ایدیلن شیئك اجراسنه تشبث: اورادن فراره قصد ایتدی ایسه‌ده طیشاری چیقار چیقماز یقایی اله ویردی. § صالدیرمق: «یاقدی نیجه جانلر اونزا كتله تبسم - شیرك دخی قصد ایتمسی جانه كوله‌ركدر - ....» قصداً = نیت ایدرك، التزاماً: یاپیلان شیلری قصداً بوزیبور. عن قصدٍ = نیت ایله، بالالتزام. قصد خائنانه = خائنجه‌سنه قصد. شرعاً (قصد) ایله (عمد) بیننده فرق یوقدر. لسان قانونده ایسه قصد (تهور)، عمد (تصمیم وتصور) معناسنه قوللانیلمشدر. مثلا قصداً قتل بالتهور، عمداً قتل بالتصمیم برینی اولدیرمك دیمكدركه اولكیسی نهایت اون بش سنه حبس، ایكنجیسی اعدام جزاسنی استلزام ایدر.

قَصْر [ع] قیصه كسمك، قیصالتمق: لحیه‌نك لزومندن زیاده قصری وجاهت سیمایی اخلال ایدر. افاده‌نك اودرجه قصری فهمی اشكال ایده‌جكی جهتله خوش كورلمز. قصرید = ال چكمك، فراغت.

قَصْر [ع] كوشك، كاشانه: كاغدخانه قصر عاليسى. قصر بهرام كورتاريخده عظمت و آرايشيله مشهوردر. «قصر روح افزا دكل حسن وبها مأواسيدر — نديم». قصر جنت = جنت كوشكى.

قَصْعه [ع] چناق، طباق. قصعه ليس = دال قاووق، مداهن. قصعه‌ليس رزالت انيس.

قَصِيد [ع] قصيده. بيت قصيد — ياخود — بيت القصيد = برقصيده‌نك اك كوزل بيتى: «قصيده‌ده بر اولور بيت نادر المضمون — لا»

قَصِيده [ع] مطلعى مصرّع اوله‌رق اون بشدن زياده برقافيه اوزره سويلنلمش بيتدن متشكل اولان نظم. اللى بيتى حاوى قصيده. قصيده اكثريا مدايح اكابرى متضمن اولور. بزده اك ايى قصيده سويلين شاعر نفعيدر. قصيده‌كو = قصيده سويليجى، سويلين. قصيده‌كويى = قصيده كولق. قصيده سرا = قصيده‌كو. قصيده‌سرايان = قصيده‌سرالر. قصيده سرايان عجم. قصيده پرداز = قصيده تنظيم ايديجى، ايدن. قصيده‌پردازان = قصيده پردازلر. قصيده‌پردازى = قصيده پردازلق. زمانمزده قصيده پردازلق موده‌سى كچمشدر.

قَصِير [ع] قيصه، بويسز: فتنه جونقده بى نظير برقصير.

قصير القامه = قيصه بويلى. قصير النسب = تعيين نسبده — پدرى نامدار اولمغله — اجدادينى تعداددن مستغنى اولان آدم.

قَصِيره [ع] اونده حبس ايديلن، طيشارى‌يه چيقارلميان قادين.

قَصِيل [ع] وقتندن اول بيچيلن كوك اكين. آكا لسانمزده تحريف ايله (حاصيل) دينيلير.

قَضاء [ع] مقدراتك ساحهٔ ظهوره كلمسى: «وفا ايدربزى مأمور كريهٔ حسرت — اكرچه چاره‌سى يوق امردر قضاوقدر — اكرم بك». شامده طاعون اولديغى حضرت عمر (رضى الله عنه) ايشيدنجه داخل شهره كيرميه‌رك بشقه طرفه توجه بيورمشيدى. ابوعبيده: «يا امير المؤمنين قضادن فرارمى ايديورسك» ديدى. مشاراليه «قدر مادام كه قضا صورتنى بولمامشدر. دفعى جناب حقدن مستدعادر» جوابنى ويردى.

قضا شخصيست پنج انكشت دارد
چو خواهد از كسى كامى برآرد
دو بر چشمش نهد دونيز دركوش
يكى برلب نهد كويدكه خاموش

— مآلى —

قضا عادتا بش پارمقلى برشخصدركه

برکیمسه‌دن کام آلمق ایستدیکی زمان پارمغنك ایکیسیله کوزینی قاپار، ایکیسیله ده‌قولاقلرینی طیقار. بریسنی ده دوداغی اوزرینه قویه‌رق (صوص!) دیر.

بعضاً قضا قدر مقامنده قوللانیلیر: «احکام قضا موقع تحقیقه کلنجه - هیچ کیمسه حقیقتده کنهکار بولنماز - عونی بك» § قاضیلك، حاکملك: «توجه ایلسه دانشوران دهره قضا - ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا - ثابت» امضای قضا = حکم واقعی تنفیذ واجرا: قصاصده امضای قضا تتمهٔ قضادندر. § امرایله ثابت اولان شیئك مثلنی تسلیم: نمازوقتنده قیلنیرسه ادا، وقتندن صکره قیلنیرسه قضا ایدلمش اولور. دیون امثالیله قضا اولنور اعیانیله اولنماز. بر شیئی مستحقنه تسلیم و واجبی اسقاط خصوصلرنده مشترك اولدقلرندن مجاز شرعی اوله‌رق ادایه قضا، قضایه ادا دنیلدیکی واقعدر. § تقسیمات ملکیه‌جه ملحقاتیله برابر بر قائمقامك ید اداره‌سنه تودیع ایدلمش اولان محل: قائمقام قضا، مجلس ادارهٔ قضا، مأمورین قضا. مرزیفون اهمیت موقعیه‌یی حائز بر قضادر. § خرابیت، مصیبت، بلا: او قضانك باشنه کلن قضا قابل انبا دکلدر. § قصداً وقوع بولمیان، خطادن ایلری کلن حال: باشقه‌سنه اورمق ایچون قالدیریلان باستونك افندینك باشنه اصابتی اثر قضادر. قضاءً = قضا اوله‌رق. قضاءً مردیوندن سقوط. ازقضا = قضا اوله‌رق، وقعنده قوللانیلیر. قضارا = قصداً اولمیوب خطا اوله‌رق: «قضارا بر صبیان طاشی بر آلتون کاسه‌یی قیرسه - نه آرتار قیمتی طاشك نه قیمتدن دوشر کاسه - لا». قضای حاجت = دفع حاجت. § تهلکه: «قضالیدر اوچوروملر یقین طولاشمیه‌لم - فکرت». قضازده = قضایه اوغرامش. § حادثه: کچن بر قهوه‌خانه طاوانك بغتةً سقوطیله آلتنده درت بش کشی تلف اولمسی شایان تأسف بر قضا ایدی.

قَضٰایٰا [ع] (قضیه) نك جمعی. قضایای منطقیه.

قَضْیب [ع] اینجه دال، چبوق. § آلت تناسل ذکور.

قَضِیَّه [ع] صدقه، کذبه احتمالی اولان سوز: قضیهٔ منقطیه.

قضیهٔ کلیه = حکمی موضوعنك جمیع افرادینه شامل قضیه. انسانلرك جمله‌سی ناطقدر. جمله‌سی بر قضیهٔ کلیه‌در. قضیهٔ محکمه = مواد جزائیه‌ده اساس ماده حقنده صلاحیتی اولان بر محکمه‌دن ویریلوب استیناف وتمییز مدتلرینك مروریله لایتغیر حالنه

کلمش اولان حکم. (امر مقضی)ده دینیله بیلیر.

قطار [ع] بر صره‌یه دیزلمش اولان حیوان سوروسی: دوه قطاری، مرکب قطاری. § مطلقا دیزی: بر قطار آلتون. بر قطار اینجو. شمندوفر قطاری. «دیزلمش نهالان کلسو وبسو ـ قطاریله کلمش مکررنك وبو ـ ندیم» اصلنده قافك کسریله‌در.

قطّاع [ع] پك، اك قطع ایدیجی، ایدن.

قطایف [ع] معروف طاتلی.

قطرات [ع] (قطره) نك جمعی. قطرات باران = یغمور قطره‌لری. قطرات عیون = کوز یاشلری: جمعیات بشریه‌ده مصائبدیده‌کان افرادك زخم اضطرابنه اك مؤثر دوای تسکین، عیون مرحمت عامه‌دن ریزان اولان قطرات صافیه‌در. فی الحقیقه کوزلر آغلانجه ال‌ده جومرد اولور ـ اکرم بك. «درو یاقوت ایله برنخل مرصع صاندم ـ ارغوان اوزره دوکولمش قطرات امطار ـ باقی».

قطران [ع] آردیچ، چام آغاجلرندن چیقاریلان فنا قوقولی یاغ. لسانمزده‌ده بو نام ایله معروفدر. قطران طباً نافع بر دوادر.

قطره [ع] طامله. قطرهٔ باران. قطرهٔ تأثر. «سرکران همتز برجام آشنا کدن ـ کیم چراغ مجلس جمشیددر هر قطره‌سی ـ هرسکای حکمت بك». قطر = قطره‌لر: القطر تصیر غدیراً = طامله طامله کول اولور. «اهل دقت قطره‌دن عمانه ایلر انتقال ـ لا»

قطع [ع] کسمك، کسلمك: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. آغاجك قطعی. کراسته‌نك قطعی. قطع مناسبت. قطع علاقه. قطع امید. «چاره سازم! کیتمه کیم روز فراقك دردمه ـ قطع امید ایتدیکم کوندر حصول چاره‌دن ـ ناجی». «سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر ـ بویله‌در شرع بلاغتده فتاوای سخن ـ سنبلزاده وهبی». § قرار ویرمك، فصل ایتمك: قطع دعوی. § کچمك، ایلریله‌مك: قطع مسافه. قطع ایتدیکم دریا برحوض بهشتیدن نشانه‌نما ایدی. واپور دکزده تقریباً برساعتلك مسافه قطع ایتمشدر. قطع طریق = یول کسمك، رهزنلك. قطع رحم = صلهٔ رحمی ترك ایتمك، اونوتمق. قطع نظر = باقماقق، نظر اعتباره آلمامق. قطعی = کسوب آییجی، آتان، تردده محل براقمیان: دلیل قطعی. قطعیاً = قطعی اوله‌رق،

اك صوك دفعه، اصلاشبهه وتردده محل
براقميه‌رق. قطعياً بيان اولنور. قطعي
المفاد. قطعي المفاد امرنامه.

قطعاً [ع] اصلا، هيچ بر وقت:
كنديسنك بوبابده قطعاً خبري
يوقدر. (قطعاً) مقامنده (قطعياً)
كلمه‌سني استعمال ايتمه‌مليدر.

قطيرة [ع] قطره. جمعي قطيرات.

قطيفه [ع]. معروف قماش. §
برنوع چيچك

قعاره [ع] درينلك: قعارهٔ دريا.

قعده [ع] بركره اوطورمق.
ذي‌القعده = شوال آيندن
صكره كلن آي.

قعر [ع] ديب، نهايت، درينلك:
قعر دريا. قعر چاه. قعر ناياب
= بولنميجي، بولنميان قعر.

قعقعه [ع] سلاح سسي، چكاچاك،
ايكي شيئك تماسندن حاصل
اولان صدا: «طوپولور قعر بيانكده
صداي آهن: ـ ضرب ششپرله چيقان
قعقعه مغفرلردن ـ فكرت».

قعور [ع] و

قعير [ع] پك، اك درين: بحر
قعور. درياي قعير. بئر قعير.

قفا [ع] اكسه، بوينك آرقه
جهتي: قفادار = آرقداش،
همدم.

قفال [ع] چلنكير.

قفر [ع] ارض خالي، چول،
بيابان.

قفس [ف] معروف محبس طيور:
«بلبله دام بلا اولدي لسانيله
قفس ـ راغب».

قفص [ع] (قفس) معربيدر.

ققنس [ف] و

ققنوس [ف] پروبالي منقش
بر بيوك قوش ايمش
كه هندستان جزيره‌لرنده او-
لورمش. قاغه‌سي اوززنده كويا
اوچيوز آلتمش دليك وارمش.
شاهقهٔ جبلده روزكاره قارشي طو-
رنجه بوديلكلرك هربرندن بلند وپست
الحان لطيفه چيقارمش. بومرغ هزاران
آهنكك ترنماتي ايشيدن طيور باشنه
طوپلانير واوده بوصره‌ده آنلردن
يقالاديغني توشلرله كچينيرمش. حكماي
متقدمين كويا موسيقي‌يي بونك الحانندن
آلمشلر! ققنوسك اركگي ديشيسي
اولمازمش! ختام عمرنده خاروخس

جمع ایدرك اوستنه چیقار، کمال وجد ایله ترنمه باشلارمش . قنادلرینی شدتله چارپه‌رق چیقاردیغی شراره ایله چورچوبی طوتشدیرر و بوصورتله مترنمانه آتشك ایچنده یانارکیدرمش! صکره رمادندن بر یموړطه حاصل اوله‌رق ایچندن کندی کبی برقوش یاوریسی چیقارمش! حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دندر. «زعمنجه سخنور زمانه- سجاده‌نشین قهوه‌خانه- تریاکیء هرزه خواب منخوس - آتشلر ایچنده پیر ققنوس - شیخ غالب». «همچو ققنس بناله وافغان - سوختم خویش را بر آتش عشق - لطیفی» = ققنس کبی ناله وافغان ایله کندمی آتش عشق اوزرنده یاقدم.

قلاش [ع] دوباره‌جی، خراباتی، مفلس، بالدیری چیپلاق: قلاش بد معاش.

قلائد [ع] (قلاده) نك جمعی. قلائد الشعر = ناظمنك ارتجالندن صکره روزکاره یادکار قالان شعر. آکا (مقلدات الشعر) ده دینیلیر.

قلائل [ع] (قلیل) ك جمعی.

قلب [ع] یورك، کوکل: بو کلمه لسانمزده مادی و معنوی (یورك) معناسنه قوللانیلیر. قلبنده‌کی خلجانی تسکین ایده‌مدی. قلبك بر ثانیه انقطاع ضربانی روحك بدندن سبب طیرانیدر. قلب داخل بدنده اك مهم بر وظیفهٔ حیاتیه‌یی ایفا ایتمکده‌در. قلب مؤمن نظرکاه الٓهیدر. فقرانك قلبنه اصلا طوقونمه‌ملیدر. «وقتا که طوروب شو قلب غمناك - طوپراقده نهان اولور وجودم - وقتا که طولوب دهانمه خاك - شوقکله تمام اولور سرودم - اکرم بك». «فکر کده‌میدر که اشکریزان - بردیده سکا نکاه ایدردی - یادکده‌میدر که زارو کریان - برقلب سنکچون آه ایدردی - فکرت». قلب عندالحکما نفس ناطقه دنیلن حقیقت انسانیه‌یه، عندالعرفا (یورك) دنیلن لحم جسمانی‌یه متعلق لطیفهٔ ربانیه‌یه دینیلیر. بناءً علیه (قلب) سکون وحرکت و میل و استکراه کبی حالاتك مداری اولان (کوکل) مقابلی اولمش اولور. قلب سلیم = غل وغشدن بری اولان قلب. § جناحینك اورته‌سنده بولنان صف عسکری: قلب دشمن. قلبگاه دشمن. «قلب لشکرکاهده اولدقچه حضرت منجلی - ناجی» § قاریشیق، مغشوش: نقد قلب = قلب اقچه. § بر شیئی کری‌یه چویرمك، دوندرمك: بو معناده مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. § بازیچه نوعندن بر صنعت ادبیه‌در که

کلمه‌نك آلتنی اوستنه چویرمکدن عبارتدر. داماد، ربك فكبر كبی. لفظین متجانسین، ترتیب جهتیله مختلف اولورسه (جناس قلب) دنیلیر. بوده ایکیدر. قلب (کلف) (فلك) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی تام اولورسه (قلب تام)؛ (اهمال) (امهال) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی ناقص اولورسه (قلب بعض) نامنی آلیر. قلبزن = قلب آقچه یاپان. § قلباً = قلب ایله، قلبدن اوله‌رق. قلباً محبت. قلبی = قلبه منسوب. محبت قلبیه.

قلتبان [ع] دیوث.

قلع [ع] قوپارمق، قوپارلمق یرندن آییرمق، آییرلمق. باغچه‌ده‌کی آغاجلرك قلعی. قلع اسنان.

قلعه [ع] مملکتی تسلط اعدادن محافظه ایچون اطرافنه یاپیلان محکم دیوار، بنا: قلعه بندلك = مجازات ترهیبیه‌دن اوله‌رق دولتجه تعیین اولنان قلعه‌لرك برنده محبوسیت جزاسی. قلعه‌بند = بوجزایی چکن آدم. موقت قلعه‌بند، مؤبد قلعه‌بند.

قلق [ع] کوکل طارلغی، اضطراب قلب. «ادعوك ربی حزیناً هائماً قلقا - فارحم بکائی بحق البیت والحرم - امام زین العابدین» = یاربی! محزون، متحیر، مضطرب اوله‌رق سکا یالواریپورم. بیت مکرم وحرم محترم حقی ایچون کوز یاشلرمه مرحمت ایت.

قلقله [ع] سسلنمك.

قلم [ع] قامش، معروف آلت تحریر: «توصیف اولندی نص ومایسطرون ایله-شایان ترین رتبهٔ اعزاز درقلم- هرسکلی حکمت بك». «ارباب قلم تربیت آموز امم‌در - آداب امم ماحصل فیض قلم‌در - عونی بك» ارباب قلم دینیلدیکی زمان یازدیغنی بیلیر، بیلدیکنی یازار مزیتلی ذوات خاطره کلیر. یوقسه اوکرندیکی برقاچ جمله‌یی بربرینه ربط ایدرك محدود بر وادیده یازی یازانلره «یازیجی» نامی ویریلیر. § دوائر دولتده کتبه‌نك اوطوردیغی حجره‌لردن هربری: محاسبه قلمی. مکتوبی قلمی. ایستاتستیق قلمی. «کندی بعضاً کلیر اما سوزی کلمز قلمه - لا» § مفردات دفترینك هر بر قسم مخصوصی. برقلم اشیا. جمعی: اقلام. اقلام دولت. اقلام ادبا.

قلمتراش [ف] معروف قلم آچمغه مخصوص آلت.

قلمدان [ف] قلم قویمغه مخصوص آلت.

قلمرو [ف] بر حکمدارك تحت حکومتنده بولنان، فرمانی جاری اولان بلاد: «عزم ایتمشیدم

قلمروده - ترك ايتمه‌مكه خراب بر
ير - . . . »

قلمزن [ف] كاتب .

قلمكار [ف] قلمله ايش ايشله‌يجى، ايشله‌ين. هنرور، نقاش:
قلمكارئ استاد طبيعت. قلمكارى =
قلمكارلق.

قلمكش [ف] قلم چكيجى، چكن، كاتب.

قلندر [ف] ايليشيكسز، لاقيد، لاابالى، علائقدن مجرد آدم:
«كيروب بيك عالمه هر عالمى بر عالم ذوق
ايت - قلندر اول حكيم اول عالمك
هر عالمندن كچ - جلال پاشا» . تبيان
نافعده قلندر شويله تعريف اولنمشدر:
«... لكن اصل قلندر اول ذاتدركه
نقوش واشكال ورخوت واثقال
وامانى وآمال قيوداتندن مبرا ورو-
حانيت درجه‌سنه ارتقا ايلمكله شعاع
آفتاب آسا مصفا اولوب الحاصل
تكلفات رسميه وتعرفات اسميه‌دن
منزه وماسوادن منقطع وطالب جمال
وجلال حق وواصل فيوضات سنيهٔ
احدى مطلق اوله. اگر مقدار ذره كونين
واهل كونين طرفنه ركون واماله‌ٔ
درون ايدرسه عداد اصحاب غروردن
معدود وسلسلهٔ قلندراندن خارج
ومطرود اولور. بونلرك خلاصه‌سى
تجريد وتفريده كمال وتخريب عادات
وعباداتده قصد وقصر اعمالدر.
وملامى طائفه‌سى اغياردن كتم اعمال
حسنه ايدوب صورت سيئه‌ده جلوه‌نما
افعاللرينى اخفا صددنده اولمازلر
وصوفى زمره‌سى قطعا قلوبنى خلقله
مشتغل وآنلرك رد وقبولى جهتلرينه
ملتفت ومائل اولمازلر وبونلرك خلا-
صه‌سى تفريد وتجريدك وجوديله مطيع
پيغمبر وپير وآنلر ايله قدم بر قدم
رهرو ومنزل اثير اولورلر. پس بونلرك
مرتبه‌سى فرقتين مزبورتين مرتبه-
لرندن ممتازدر». «قلندرى نه بريش
است وموى ويا ابرو - حساب راه
قلندر بدان كه موى بموست - حافظ»
قلندرانه = قلندرجه‌سنه. قلندرانه
بر ذوق.

قليان [ف] ناركله.

قليل [ع] آز شى. (كثير) ك
ضديدر.

قمارى [ع] (قمريه)نك جمعى.

قمر [ع] آى. اوچنجى كيجه‌يه قدر
(هلال)، صكره نهايتنه قدر
(قمر) دينيلير. قمر كونشدن اقتباس
انوار ايدرك كرهٔ ارضك حولنده
دور ايدر. قمر، لقاى نورانى وجمال
روحانيسيله ملكة الليالى اطلاقنه سزادر.

ليلۀ قمراء ، = شب مهتاب. قمری = قمره منسوب . جمعی (اقمار) اقمار كائنات.

قمریه [ع] مهتاب كیجه‌لرنده اوطورمق ایچون باغچه‌درونده تلدن و سائره‌دن یاپیلوب اطرافی صارماشیق وسائر ازهار لطیفه ایله اورتیلن تپه‌سی قبه شكلنده چادر. § قمره منسوب. حروف قمریه = (القمر) ده اولدیغی كبی بر كلمه‌نك اولنه الف لام كلدیكی زمان قمرك قافی مقامنده اولان كلمه‌نك اول حرفی تشدیدسز اوقنوب لام حرفنك‌ده تلفظ اولنمسی . بونك نقیضی حروف شمسیه‌در .

قمطریر [ع] شدتلی، سخت.

قمع [ع] قهر وتذلیل.

قمیص [ع] كوملك. پیراهن.

قناة [ع] یر آلتنده بولنان كونك، مجرای ما. جمعی : قنوات.

قناد [ع] شكرجی. قناد سخن. قناد ادب.

قنادیل [ع] (قندیل) ك جمعی .

قناطیر [ع] (قنطره) نك جمعی .

قناعة [ع] قسمته راضی اولمق : قناعت فنا بولماز بر خزینه‌در. § مطلقا رضا : « فهما شاعران بوالهوسده قالمامش انصاف ـ قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چارپار ـ فهیم ». قناعتكار = قناعت ایدیجی ایدن. قناعتبخش = قناعت ویریجی، ویرن.

قنبر [ع] امام علی رضی الله عنه افندمز حضرتلرینك كوله‌سی ایدی . مشارالیه اولان صداقت ومحبتیله مشهوردر . زمان خلافت علیه‌لرنده حاجبلری ایدی. حجاج بن یوسف زماننده شهید ایدلمشدر . «قدر كل بلبل شناسد قدر قنبر را علی ـ لا» = كلك قدرنی بلبل، قنبرك قدرنی‌ده حضرت علی بیلیر.

قند [ع] شكر ، شكر قامشنك منجمد عصاره‌سی. (كند) كلمۀ فارسیه‌سندن معربدر. قند مكرر = محبوبه‌نك ایكی دوداغی.

قندیل [ع] درونده فتیل ایله زیتون یاغی یاقیلان، معابده وسائر محللره تعلیق ایدیلن آلت تنویر. قندیل ترسا = خرستیان كلیسالرنده صورت دائمه‌ده یاقیلان قندیل .

قنطار [ع] ترازوايله طارتیله‌میان اشیایی وزنه مخصوص بر نوع میزان. اصلی کسر قاف ایله‌در.

قنطره [ع] طاشدن یاپیلان کمرلی بیوك کوپری : قنطرهٔ حقیقت. قنطرهٔ حیات.

قنوع [ع] الك، پك قناعت ایدیجی، ایدن.

قواد [ع] پزوونك ، دیوث بی ناموس.

قوارع [ع] (قارعه) نك جمعی. قوارع قرآن == اثنای فزعده اوقونان آیات کریمه.

قواریر [ع] (قاروره)نك جمعی.

قواصف [ع] (قاصف)ك جمعی. شدتله اسن روزکارلر: قواصف طوفان‌انگیز.

قواعد [ع] (قاعده) نك جمعی. قواعد لسانیه . قواعد اساسیه.

قوافل [ع] (قافله)نك جمعی. «ای باد!ای قوافل امواج بیقرار - ای کائنات ایچنده‌کی الحان بی‌شمار - ناجی». قوافل کذران == کچیجی، کچن قافله‌لر.

قوافی [ع] (قافیه) نك جمعی. «شعری رنکین کوسترن فیض قوافیدر کوکل - شیخ وصفی»

قوال [ع] فصاحتله چوق سوز سویلین آدم. § کوه‌زه، پرکو. قوّالده دینیلیر.

قوالیب [ع] (قالب)ك جمعی : الفاظ قوالیب معانیدر.

قوانین [ع] (قانون)ك جمعی. قوانین ریاضیه ، قوانین جزائیه. «وجدانیدر اسائت فعلنده آدمك - دعواجیسی ، شهودی ، قوانینی، حاکمی - اکرم بك»

قوائم [ع] (قائمه)نك جمعی. قوائم نقدیه.

قوس [ع] یای. § محیط دائره‌نك بر پارچه‌سی. § برج تاسع. قوس قزح == هواده‌کی یاغمور قطراتی آراسندن کچن شعاع آفتابك بالتحلل مرکب بولندیغی یدی رنکدن هر برینك آیری آیری نصف ویا قوس دائره شکلنده کورنمسندن عبارت علامت سماویه، تیراژه: «فرش پای نازیدر پیشنده ازهار زمین -

قوس رنکین قزح کویا سماوی افسری »

قوصره [ع] بواسم ایله معروف اولان سپد.

قول [ع] سوز، کلام، جمله: صاحب مسلك، قولی فعلنه توافق ایدن آدمه دینیلیر. قول مجرد = دلیلسز، برهانسز لقردی. جمعی اقوال. جمع الجمعی اقاویل. اقوال حکما = حکمانك سوزلری.

قوم [ع] جماعت، ملت: قوم عاد. قوم یهود. «یکانه سو کیلمزدر لسان عثمانی - لسان محبتی هرقوم ایچون جبلّیدر - ناجی». قوم محصور = یوز نفردن آز اولان قریه اهالیسی. جمعی اقوام: اقوام فاضله. آفریقا اقوام وحشیه‌سی.

قوی [ع] کوجلو، قوتلی: مرد قوی.

قویم [ع] طوغری، راست: راه قویم. مسلك قویم.

قهار [ع] پك، اك قهر ایدیجی، ایدن: صفات الٓهیه‌دندر. خداوند قهار. قهارانه = قهارجه‌سنه.

قهر [ع] تذلیل صورتیله غلبه. قهراً = قهر ایله.

قهرمان [ف] کارفرما، صاحب حکم، ولی الامر: «شرق وغربی برق شمشیرکله تنویر ایلدك - قهرمانلر قهرمانی دهری تسخیر ایلدك - محمد جلال بك» § یکیت، شجیع، بهادر: قهرمان برآدم. قهرمان بر ضابط. قهرمانی = قهرمانلق. قهرمانانه = قهرمانجه‌سنه. قهرمانان = قهرمانلر. قهرمانان امت.

قهقره [ع] رجعت قهقری ایله دونمك.

قهقری [ع] بردنبره کری یه دونمك، ایز اوزرینه رجوع.

قهقهه [ع] زیاده کولمه: «باییلیر قهقهه‌دن خانه ارباب هوا» § برنوع چیچك. § ایرانده برقلعه اسمی: قهقهه قلعه‌سی. «درقهقهه ام ولیك خون میکریم - لا» = قهقهه‌ده‌یم اما قان آغلایورم.

قهوه [ع] معروف. قهوه‌خانه = اجتماعکاه‌تن پروران.

قیٔ [ع] قوصمق.

قیاصره [ع] (قیصر) ك جمعی. قیاصرهٔ روم.

قید [ع] باغلامق، باغلانمق. § باغ: قیدك چوزولمسی. § بوقاغی. § اوراقك صورتی دفتر مخصوصنه تحریر، تحریر اولنان شی: قیده مراجعت. § اندیشه، امل، رابطهٔ قلبیه: «اولهیم قیددن آزاده دین قیده دوشر - راغب پاشا». § حصر وتخصیص: مؤلف عباره‌یی قید ایتمشدر. § شرط. لاقید، بی‌قید = اندیشه‌سز. بی‌قیدانه = بی‌قیدجه‌سنه. بی‌قیدی = بی‌قیدلق.

قیس [ع] مشهور مجنون عامرینك عنوانی: «مژه‌سین هول قیامت ایده‌مزدی تحریك - فکر لیلی ایله اول مرتبه حیران ایدی قیس - فصیح دده»

قیصر [ع] اسکی روم حکمدارلرینك علمی. «پرده‌داری میکند درقصر قیصر عنکبوت - لا»

قیّم [ع] بر وظیفه‌یه نظارت ایدن. § جامع خدمه‌سندن هربری.

قیّوم [ع] اسماء حسنادندر.

قِ

قباب [ع] (قبه)نك جمعی: قباب آسمان. ضم قاف ایله غلطدر.

قبالة [ع] [ع] ابه‌لك: فن قباله.

قبطی [ع] مصرك اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (قبط) قومنه منسوب. § چنکانه طائفه‌سنه منسوب: «شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر - راغب پاشا». قبطیان = قبطیلر.

قبل [ع] عند، جانب: من قبل الرحمن = طرف الهیدن.

قبله [ع] توجهگاه اسلامیان اولان بیت الهی، کعبهٔ معظمه. § قبله‌یه توجهله ادای صلاة. § طرف جنوبی: قبله‌دن اسن روزکاره (لدوس) دینیلیر. § توجه ایدیلن طرف، یر: قبلهٔ حاجتمندان = حاجتمندانك توجهگاهی. قبلتین = بیت معظم ایله بیت مقدس. قبله‌گاه = کعبهٔ مکرمه‌نك بولندیغی خاك مقدس. قبله‌نما = قبله طرفنی کوسترن بر آلت: «مستغنیٔ ارشاد اولور ارباب حقیقت - سکان حرم نیلر ایمش قبله‌نمایی - سید وهبی». (قبله‌نامه) غلط فاحشدر.

قتال [ع] بربرینی اولدرمك . (مقاتله) ایله مترادفدر.

قحف [ع] بینك ظرفی اولان كمیك، كاسهٔ سر.

قدم [ع] اسكیلك، قدیملك. § بر خصوصده سائرلرینه تقدم.

قدوة [ع] كندیسنه اویوله‌جق، اقتدا ایدیله‌جك كیمسه : قدوة العلما. قدوة الحكما. قافك حركات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائز اولان كلماتدندر.

قرائة [ع] اوقومق. قرائت كتابی = (lecture) مقابلی اوله‌رق چوجقلری اوقومغه الشدیره‌جق رسائله دینیلیر.

قراب [ع] قلیج قینی : « یاد ایلسون هنرلركی قانلر آغلاسون - تیغك بونجه قاره‌یه باتسون قرابدن - باقی».

قران [ع] ایكی شیئك برلشمسی، مقارنت. سیاراتدن ایكیسنك بر برجده اجتماعی : قران نیرین، قران كواكب. صاحبقران = سعدین دینیلن زهره و مشتری یلدیزلرینك قراننده تخت سلطنته جلوس ایدن حكمدار فرخنده‌بخت. « آفتاب بحر وبر، صاحبقران شرق وغرب - شهریار نامور، رایت كشای صفدری - نفعی» جمعی قرانات: منجم اولیدم احكام قرانات علویه‌دن استخراج ایدردم - .....

قربة [ع] صو قابی .

قرد [ع] مایمون.

قرزام [ع] قالدیرم شاعری، هرزه‌كو. ثابتك: «قالدیرم طاشلری آلتنده برر شاعر وار» دیدیكی كروه افرادینه دینیلیركه غریب ایسه‌ده زمانمزده استعمالنه احتیاج حس ایدیلن كلماتدندر: شاعر قرزام.

قرطاس [ع] كاغد. قرطاسیه = كاغد بدلی.

قرمز [ع] قزل بویه.

قسط [ع] حصه، نصیب: قسط الیوم = كونده‌لكه دوشن حصه . معاشك قسط الیوم قطعی . § جسته.

قسطاس [ع] ترازو .

قِسم [ع] پارچه ، بولوك : جمعی اقسام .

قسمة [ع] بولمك . § نصیب ، مقدر: « ایتسه‌م حق نوله عالمده آرام وسکون - سهم آلام اولدی چون روز ارادت قسمتم - حق بك »

قسّیس [ع] کشیش ، پاپاس: (کشیش) دن معربدر.

قشر [ع] قبوق : قشر شجر ، قشر ارض.

قصار [ع] (قصیر)ك جمعی.

قصاص [ع] قاتلی مقتول مقابلنده قتل ایتمك ، یاخود مجروحك تلف ایدیلن عضوی مقابلنده جارحك آکا مماثل عضونی تلف ایتمکدن عبارت بر جزای شرعیدر . قصاصده حیات واردر.

قِصَص [ع] (قصه) نك جمعی . قصص انبیا ،

قصّه [ع] فقره ، حکایه: قصه‌پرداز = قصه ترتیب ایدیجی ، ایدن . مصالحی .

قطعه [ع] بولوك ، پاره ، جزء: السفر قطعة من السقر = سفر سقردن بر قطعه‌در. (بر قطعه نشان) تعبیری معناسز عد اولنور. § مطلعی مصرّع اولمدیغی حالده یکقافیه اولان نظم . اقلی ایکی بیت اولور.

قلاده [ع] کردانلق.

قلاع [ع] (قلعه) نك جمعی.

قلّة [ع] آزلق . (کثرت) مقابلیدر . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: قلت بضاعه. قلت نقود.

قناع [ع] باش اورتوسی. نقاب، پچه.

قنّب [ع] اینجه سیجم.

قوام [ع] دیرك § بر شیئك وجودی کندیسیله قائم

اولان شی، نظام، مدار قیام: قوام دین.

قیاس [ع] برشیئی دیکر برشیله تقدیر ایتمك، ایکی شیئی ذهناً بربرینه بکزتمك، ایکی شی ذهناً بربرینه بکزه‌دلمك: «کل سر قبرمده طور برلحظه ای سیمین بدن - نوردن بر سرو دیکمشلر قیاس ایتسون کورن - عونی بك». هر خصوصده قیاس‌نفس جائز دکلدر. بوراسی عندالقیاس آکلاشیلیر. علی غیرالقیاس = قیاسه موافق اولمامق اوزره: علی‌غیرالقیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اوله‌ماز - مجله.

قیافة [ع] شکل، هیئت، صورت: قیافت فقیرانه. علم قیافت = اعضای خارجیه‌دن اوصاف باطنیه‌یی استخراج علمی.

قیام [ع] آیاق اوزره قالقمق، طورمق: «اولسون دعای شاه جهان آخر الکلام - ایفا ایچون شو رسمی عموماً قیام ایدك - حمدی بك» § نظام: § عصیان. روز قیام = روز آخرت.

قیامة [ع] عموم اولولرك دیریلمسی: روز قیامت = قیامت کونی. (قیامت) کلمه‌سی بعضاً یالکز اوله‌رق (روز قیامت) مقامنده قوللانیلیر. قیام قیامت = حلول قیامت. «کوسترمك اوزره بن دخی برکره قامتم - موقوف انتظار قیام قیامتم - اکرم بك».

قیر [ع] زفت، قطران: «زکرد سواران و از کرز و تیر - سرکوه شد همچو دریای قیر - فردوسی» = سوارانك غبارندن، کرزدن، تیردن طاغك تپه‌سی دریای قیر کبی اولدی.

قیراط [ع] قیومجیلر بیننده مستعمل کوچك بروزن. شرعیسی بش متوسط آرپه آغیرلغندن عبارتدر.

قیروان [ف] اطراف عالم، شرق وغرب: «سنسن اول خورشید اوج آرای شوکتکیم سنك - طوتدی دهری نور عدلك قیروان تا قیروان - حقی بك».

قیل وقال [ع] (قال) ماده‌سنه مراجعت.

قیم [ع] (قیمت) لك جمعی.

قیمة [ع] دکر، بر مالك حقیقی بهاسی. § شرف، قدر،

اعتبار : انسانك قيمت حقيقيه‌سی حائز اولدیغی فکر ایله متناسب اولور - ناجی . ذی قیمت = دکرلی ، بهالی . قیمت شناس = قیمت بیلیجی ، قیمت شناسی = قیمتشناسلق . قیمت ناشناس = قیمت بیلمیجی ، بیلمین . قیمت ناشناسان = قیمت ناشناسلر .

قُ

قُبّه [ع] تپه‌سی یووارلاق بنا ، نصف کره شکلنده طاوان ، کنبد : «باق قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش - باقی» قبهٔ فیروزه فام ، قبهٔ مینا = سما . قبهٔ زربفت = سمای مکوکب .

قُبْح [ع] چرکینلك : تمیز حسن و قبح الك کوچ شیدر . قبحیات = چرکین اولان خصوصات .

قُبُور [ع] (قبر)ك جمعی .

قُتّال [ع] (قاتل)ك جمعی .

قُتَلاء [ع] (قتیل)ك جمعی .

قُدّام [ع] اوك ، پیش .

قُدْرَة [ع] ثروت ، غنا : ذی قدرت = صاحب یسار .

قدرت علمیه ، قدرت ادبیه . § قوت : سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانك الك بیوك علامه‌لرندن برینی .... - ... «یارب بونه قدرت بو نه تأثیرکه بر سوز - رونق شکن معرکهٔ سیف وسناندر - عونی بك» § تاب ، طاقت ، اقتدار : «قدرتم یوق حالمی عرض ایتمکه جانانمه - اصولی» . بی‌قدرت = بی‌اقتدار . ید قدرت = ید الله . «عبارتدر ید قدرتده بر بازیچه‌دن عالم» .

قُدِّسَ [ع] (مقدس اولسون) معناسنه دعادر . قدس سرّه = سرّی مقدس اولسون . اولیاء الله حقنده استعمال اولنور . محی‌الدین عربی قدس سره . بو مقامده قدس الله سره = عباره‌سی ده قوللانیلیرکه (جناب حق سرینی تقدیس ایلسون) دیمکدر .

قُدْس [ع] پاکلك ، تمیزلك ، طهارت . روح القدس =

جبريل عليه السلام « روح القدسك مريمه نفخ ايتديكی روحز - روحی ». حظيرة القدس = جنت . قاف ودالك ضميله‌ده تلفظی جائزدر .

قدسی [ع] (الهی) معناسنه قوللانيلير: قدسی برآهنك. قدسی برعشق.

قدسيان [ف] ملكلر .

قدماء [ع] (قديم)ك جمعی : قدمای ادبا، قدمای محررين. «قدمانك كوروب آثارينی بز ذوق ايتدك - قدما كورمدی حيفا بزم آثارمزی - نابی».

قدوس [ع] پاك، معايبدن بری: اسماء الهيه‌دندر .

قدوم [ع] كلمك ، وصول : « مجربدر رقيبك ميمنت يوقدر قدومنده - نابی » .

قراضه [ع] آلتون، كوموش قرينتيسی. قماش وسائره قرينتيسنه‌ده دينيلير.

قرآن [ع] روح الكائنات افندمزه نازل اولان كتاب جليل سماويدركه دينی ، دنيوی هر درلو سعاداتمزك اسباب حصولنی بزه تعليم ايدن اودر. اوبر نيرّ قدسيدركه شعشعهٔ بی‌زواليله كرهٔ زمين اوزرندن ظلام جهل و ضلالتی قالديرمش، عالم انسانيته نورانی برطريق سلامت وهدايت آچمشدر .

قرب [ع] ياقين ، جوار : آيا صوفيه جامعنك قربنده . قرب مولاناده مدفوندر. § ياقينلق: «قرب معنی چو بود بعد مكانی سهلست - لا» = قرب معنی اولورسه مكانجه اوزاقلغك اهميتی يوقدر . (قرب) كلمه‌سی لسانمزده زمانده، مكانده، نسبده استعمال اولنور.

قربان [ع] جناب حقه وسيلهٔ تقرب اولان شی . § ذبيحه .

قربة [ع] رحم جهتيله ياقينلق ، خصملق . § جناب حقه ياقينلق.

قرةالعين [ع] كوزك كنديسيله آيدينلانه‌جغی ؛ روشن روشن اوله‌جغی شی : قرة العينم مقابلنده لسانمزده (كوزمك نوری) دينيلير . «قرة العينی مجاهد امتك -

روح جسمی غازیان صفدرك - حمدی بك».

قرحه [ع] یاره، چیبان: قرحهٔ افرنجیه = فرنکی علتنك چیبانی. فتح قاف ایله استعمالی غلطدر.

قرشی [ع] (قریش) قبیله‌سنه منسوب. (قریشی) ده دینیلیر.

قرص [ع] جرم، دائره، کره: قرص آفتاب = کرهٔ شمس. قرص قمر = کرهٔ قمر. § چورك، کولچه: قرص نان.

قرطه [ع] کوپه: قرطهٔ کوش.

قرعه [ع] نومرو کشیده‌سی صورتیله افراز وتقسیم ایدیله‌جك شیئه - تجربهٔ طالع مقصدیله - اشتراك: قرعه چکمك. § پیانقونك هر وقت چکیلیشی. § نومرو کشیده‌سی صورتیله اجرا اولنان اخذ عسکر معامله‌سی.

قرناء [ع] (قرین)ك جمعی.

قروح [ع] (قرحه) نك جمعی.

قرون [ع] (قرن)ك جمعی. شئون قرون. «سربهم دادهٔ دست احد یتدر هپ - یك بیك سلسلهٔ نسبت انشای قرون - منیف».

قروی [ع] کویلو.

قری [ع] (قریه) نك جمعی.

قریش [ع] حجازده عرب مستعربه‌دن برقومدر. حضرت اسماعیل بن ابراهیم (علیهما السلام) نسلندن اولدیغی مرویدر. قریش قبیله‌سی برچوق اقسامه منقسم اولوب، کندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنوردی. رؤسای قریشدن بری کعبة اللهه نظارت وظیفه‌سنی ایفا ایتمکله دیکر قبائلدن زیاده شهرت بولمش، فخر کائنات افندمزك قبیلهٔ قریشده ظهوری ده قریشك شهرتنی برقات دها آرتیرمغه سبب اولمشدر. «آفتاب قریش اولنجه عیان - ظلمات اوزره اولدی نور افشان - ناجی». صنادید قریش = قریشك اولولری.

قزح [ع] (قوس) ماده‌سنه مراجعت.

قسطنطينيه [رومجه‌دن معرب] مقر سلطنت سنيه اولان استانبول شهری : خليج قسطنطينيه. Constantinople

قشور [ع] (قشر)ك جمعی : قشور اشجار.

قصور [ع] بر شيئی ياپمغه مقتدر كن ياپمامق، ياپمقدن امتناع ايتمك : زيارتده قصور . § صوچ ، قباحت : ارتكاب قصور ، « سنی سومكمیدر بيلمم قصورم » § تدبيرسزلك: اوروپا جزائيونندن بعضلری آرابه‌جينك قصوروندن نشأت ايدن بر فلاكتدن افنديسنك‌ده مسئول طوتولمسی لازم كله‌جكی رأينده‌در. § عجز، نقصان : اعتراف قصور. قصورينی اعتراف ايله ايشدن چكيلدی. § فضله، بقيه: پاره‌نك قصورينی فقرايه توزيع ايتدی.

قصور [ع] (قصر)ك جمعی: قصوربهشت قصورجنان.

قصوى [ع] صوك درجه‌ده بولنان § نهايت، آخر.

قضاة [ع] (قاضی) نك جمعی. قضات مسلمين.

قطاع [ع] (قاطع)ك جمعی . قطاع طريق = يول كسيجيلر. رهزنان.

قطب [ع] دكرمنك آلت طاشنده بولنان اوزون دميردركه اوست طاشنك دليكی آكا كچيرلمه‌رك دور ايدر، ايك، ميخ آسيا . § فخر كائنات افندمز حضرتلرينك بر يوزنده خليفهٔ ذيشانی اولان ذات عالی‌صفات. § قومك اولوسی، رئيسی، سيدالقوم. § برشيئك مدار قوامی اولان شی. § مرشد، مقتدا: «مركز پركار دانش قطب كردون هنر - مالك ملك فضائل مفتئ دور زمان - نفعی » قطب العارفين = پيشوای عرفا. § دمير قازيق كوكبی § محور ارضك نهايت نقطه‌لری: قطب شمالی = شرقه باقان كيمسه‌نك صول طرفنده قالان، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه. قطب جنوبی = شرقه باقان كيمسه‌نك صاغ طرفنده قالان ، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه. جمعی اقطاب. قطبين = ايكی قطب.

قطر [ع] طرف، جانب، ناحیه. § بر دائره‌نك مركزندن كچه‌رك محیطك بر نقطه‌سندن دیكر نقطه‌سنه قدر اوزانان خط مستقیم: قطر دائره.

قطن [ع] پاموق، پنبه. قطنی = پاموق ایله ایپكدن یاپیلان برنوع قماش.

قعود [ع] اوطورمق: نمازده قعود. § اجنبی حكمدارانك تخت حكمرانی‌یه اوطورمسی: انكلتره قرالیچه‌سنك تخت حكمرانی‌یه آلتمش برنجی سنهٔ دوریهٔ قعودی.

قفل [ع] كلید: قفل كنجینهٔ حكمت.

قفول [ع] (قفل)ك جمعی.

قفول [ع] كری دونمك، سفردن عودت.

قلّاب [ع] اوجی اكری اولان شی، چنكال: «طرهٔ سودا پناهك دلرك قلابیدر ـ چشم روحانی نكاهك جانلرك جذابیدر ـ ناجی».

قلّه [ع] طاغ تپه‌سی، شاهقهٔ جبل. § هر شیئك اوست طرفی، تپه‌سی. جمعی: قلل.

قلزم [ع] دكز. § بحر احمر. فتح قاف ایله غلطدر.

قلوب [ع] (قلب)ك جمعی، محبوب‌القلوب = قلبلرك سودیكی. معشوق عمومی.

قلوب [انكلیزجه‌دن] clube مصالح عمومیه مذاكره‌سی ایچون ایدیلن اجتماع. § قونوشمق، اوینامق ایچون واقع اولان معین وخصوصی اجتماع. § بو اجتماعاتك واقع اولدیغی محل. انجمن الفت.

قمار [ع] ایكی طرفدن آقچه ویا بشقه شی اوزرینه كاغد وسائره ایله اوینانان اویون: قمار اوینامق شرعاً حرام اولدیغی كبی قانوناً ده افعال ممنوعه‌دندر. قمارك صوكی خرابیتدر. قمارباز = قمار اوینایجی، اوینایان: قماربازلق زیانی سود شكلنده كورمكدن عبارت غریب بر ابتلادركه قمارده قازانیلان پاره دائما سفاهت عالمرنده مصروف، الده‌كی سرمایه ایسه ینه اویولده الدن كیدرك قمارباز ـ سائقهٔ اعتیاد

وضرورتله - هر درلو فصاحت وجنایتی ارتکابه مألوف اولور. قمارخانه == قمار اوینانیلان او، محل. (قمار) کلمه‌سی اصلنده قافك کسریله‌در. (قومار) غلط فاحشدر.

قمری [ع] معروف قوش: قمریٔ سوخته‌بال. «دکل چشم کبود اول ابروانك زیرطاقنده - ایکی آواره قمریدرکه کلمش آشیان طوتمش - ندیم».

قندز [ع] دریسندن اعلا کورك یاپیلان بر جانور.

قنوت [ع] طاعت، عبادت. § صلوة وتر. § صلوة وتر دعاسی.

قنوط [ع] مأیوسیت، نومیدی.

قواد (قائد)ك جمعی.

قوپون [فرانسزجه‌دن] اسهام وتحویلاتك هر تقسیطك تأدیه‌سنده کسیلوب براقیلان پارچه‌سی.

قوپه [فرانسزجه‌دن] یالکز بر طرفنده اوطوره‌جق یری اولان قپالی آرابه. § coupe دن محرف اولدیغنه کوره بارداق.

قوپیه [فرانسزجه‌دن copier] صورت چیقارمق، استنساخ § تبییض ایتمك. قوپیه‌جیلق.

قورده‌له [فرانسزجه‌دن] ایپ، شریت.

قوردون [فرانسزجه‌دن] اینجه ایپ، سجیم. § غیطان قوردونی. § شریت، نشان شریتی. § چیقندیلی طاشلر صره‌سی. ریختم § قره‌غول خطی.

قورسه [فرانسزجه‌دن corset] قادین کوکسنی صیقی، دوزکون طوتمغه مخصوص بالنه‌لی یلك.

قورصان [فرانسزجه‌دن محرفدر] اثنای حربده دشمن سفائننی اورمق ایچون چیقاریلان سفینه. (دکز خرسزی) بشقه‌در.

قورنش [فرانسزجه‌دن cor- niche] صاچاق. پنجره‌لرك مربوط اولدیغی یالدیزلی آغاجلر.

قوزموغرافيا [يونانجه‌دن] علم هيئت.

قوستوم [فرانسزجه‌دن] قيافت، كسوه، § تبديل البسه‌سى . § بر چشيد قماشدن تكميل اثواب طاقمى.

قوله [فرانسزجه‌دن محرف colle] چريش. نشاسته. قوله‌لى كوملك .

قولرا [يونانجه‌دن] مهلك، سارى برخسته‌لك.

قوماندا [فرانسزجه‌دن] امر، حكم.

قوماندان [فرانسزجه‌دن] آمر، حاكم، رئيس . § قائد، بيكباشى.

قومپانيه [ايتاليانجه‌دن] com-pagnie هيئت رفقا. § زمره. § جمعيت . § جماعت . § شركت. § هيئت شركا.

قومديا [ايتاليانجه‌دن] comédie كولنج تياترو اويونى، مضحكه . § بو اويونى اجرايه مخصوص تياترو. § مضحكه اجرا ايدن تياتروجيلر. § مضحكه ترتيب وتحريرى. § كولنج شى.

قوميته [فرانسزجه‌دن] comité مجلس شعبه‌سى . § قوميسيون.

قوميسر [فرانسزجه‌دن] com-missaire مأمور مخصوص. § فوق‌العاده مأمور، مرخص.

قوميسيون [فرانسزجه‌دن] commission اصمارلمه، سپارش. § مجلس شعبه‌سى، انجمن . § صورت مخصوصه‌ده تشكيل اولنمش مجلس. § صورت مخصوصه‌ده تشكيل اولنمش محكمه. § تجارت توسطى ، دلاللق . § اجرت دلاليه.

قوميق [فرانسزجه‌دن]مضحكه‌يه متعلق. § تحف، كولنج. § تياترو اويونلرينك مضحك نوعى. § مضحكه محررى . § تياترو اويوننك مضحك شخصنى تقليد ايدن اويونجى. § كولنج طور وحال. § مقلد، صويتارى.

قونت [فرانسزجه‌دن] comte مارکی ایله بارون آراسنده بر اصالت عنوانی حائز آدم.

قونتس [فرانسزجه‌دن] com- tesse قونتك زوجه‌سی.

قونترول [فرانسزجه‌دن] con- trôle مقابله دفتری. § قید رسمی، قیدیه. § حکومت طرفندن بر مأمور ویا دائره‌نك احوال وحرکاتی حقنده اجرا اولنان تفتیش، مراقبه. § یوقلامه. § کومش وآلتون معمولاتی اوزرینه باصیلان تمغا. § مؤاخذه، اعتراض.

قوندوکتور [فرانسزجه‌دن] conducteur یول کوستریجی، قلاوز. § ترامواي وعمومی آرابه مأموری. § مدیر. § امور نافعه مهندس معاونی.

قونسر [فرانسزجه‌دن] موسیقی جمعیتی، چالغی طاقمی: « طوپلانوب اهل هوا هر بری بر ساز چالار - چلبی! بویله اولور بزده‌ده قونسر دیدیکك - ناجی »

قونسلوس [فرانسزجه‌دن محرف] consul شهبندر. جنرال قونسلوس = consul gé- néral باش‌شهبندر. ویس‌قونسلوس = vice consul شهبندر وکیلی.

قونسولتو [فرانسزجه‌دن] con- sultation استشاره، مشاوره. § اطبانك برخسته‌یه باقق ایچون واقع اولان اجتماع واستشاره‌لری، مشورت.

قونسول [فرانسزجه‌دن] con- sole اوزرینه آینه وسائره وضع اولنان چکمجه‌لی بر نوع ماصه.

قونسولید [فرانسزجه‌دن] con- solidé اسهام عمومیه

قونشمنطو [ایتالیانجه‌دن] بر سفینه‌یه تحمیل اولنان اشیانك جنس و مقدارینی بیلدیرن جدول، مفردات جدولی.

قونطراتو [ایتالیانجه‌دن] مقاوله‌نامه.

قونغره [فرانسزجه‌دن] con- grès مسائل سیاسیه تسویه‌سی ایچون منعقد و دولتلر مرخصلرندن مرکب مجلس. §

مصالح عموميه يه ويا علوم ومعارف وصنايعه متعلق مذاكرات ايچون منعقد انجمن مخصوص. مؤتمر.

قونفرانس [فرانسزجه دن .con férence] مشورت، مذاكره. § ديپلوماتلر بيننده مصالح دوليه نك قرارلشديرلمسی ايچون منعقد مجلس: لاهی قونفرانسی.

قوه [ع] قدرت، زور. (ضعف مقابلی. قوة الظهر = آرقه ويرن قوت، ياردمجی، امدادجی. جمعی (قوی). قوای نفس اوچدر: برنجيسی (نطق) در. بونك اعتدالی (حكمت)، افراطی (جربزه)، تفريطی (غباوت)در. ايكنجيسی (غضب)در. بونك ده اعتدالی (شجاعت)، افراطی (تهور)، تفريطی (جبن) در. اوچنجيسی (شهوت)در. بونك دخی اعتدالی (عفت)، افراطی (فجور)، تفريطی (جمود)در. افراط ايله تفريط بيننده اولان ملكات (فضائل)، افراطه ويا تفريطه مقارن بولنان ملكات (رذائل) ناميله ياد اولنور.

قواء خمسهٔ ظاهره [ع] بش حس ظاهری.

قوهٔ باصره [ع] كوزده كی كوريجيلك قوتی.

قوهٔ ذائقه [ع] آغزده كی داديجيلق قوتی.

قوهٔ سامعه [ع] قولاقده كی ايشيديجيلك قوتی.

قوهٔ شامه [ع] برونده قوقويی حس ايدن قوت.

قوهٔ لامسه [ع] اشياء خارجيه نك قاتيلغنی، يومشاقلغنی حس ايدن قوت اعضا.

قواء خمسهٔ باطنه [ع] بش حس باطنی.

قوهٔ حافظه [ع] برشيئی ذهنده حفظ ايدن قوت.

قوهٔ متخيله [ع] حس اولنان شيئی - غيابنده - رسم وتصوير قوتی.

قوهٔ متصرفه [ع] متخيله واسطه سيله ذهنده احضار ايديلن شيلری ترتيب قوتی.

قوهٔ مدركه [ع] ظاهرده كی قوتلردن برينه

مخصوص اولان شیئی ذهنآده حس ایدت قوت.

قوۀ ممیزه [ع] باطناً محسوس اولان شیلری بربرندن تمیز قوتی.

قوۀ جاذبه [ع] کرۀ ارضك اجسامی جذب ایتمسی قوتی. قوۀ جاذبۀ عمومیه == اجرام سماویه‌نك یکدیکرینه اولان تأثیر جذبیسی.

قوۀ دافعه [ع] بر شیئك دیکر شیئی بولندیغی نقطه‌دن تبعید ایتمسی قوتی. (جاذبه)نك ضدیدر.

قوۀ قدسیه [ع] اسرار ملکوت کندیسیله متجلی اولان قوت. انبیا واولیایه مختصدر.

قوت [ع] غدا، توشه: «غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار - ....»

قولنج [ع] باغرصاقلرده حاصل اولوب بدنك هر طرفنی طولاشان بر مرض. فارسیدن معربدر.

قوی [ع] (قوت)ك جمعی: قوای عسکریه. قوای عقلیه.

قیود [ع] (قید)ك جمعی. «ناجی‌یم ایلمش بنی وارستۀ قیود - ربط ایلین عناصر امکانه عالمی - ناجی» دام قیود.

قیودات [ع] (قید)ك جمع الجمعی. دفاتر ومحررات رسمیه. قیودات عتیقه.

ك

کائن [ع] اولیجی، وار، موجود اولان. دائما محسوساتده قوللانیلیر: باب عالی جاده‌سنده کائن عصر مطبعه‌سی. بروسه‌ده کائن امیر سلطان تربۀ شریفه‌سی. بو مقامده (واقع) کلمه‌سنی قوللانملیدر.

کائنات [ع] وار اولان شیلرك جمله‌سی. موجودات، عوالم: کتاب کائنات. اجزای کائنات بی‌نهایه مرایای تجلیاتدر. «سنی مزاره براقدم حیاته کوسدم بن - دکل حیاته بتون کائناته کوسدم بن - وفا». کائنات افروز == کائناتی تنویر ایدیجی، ایدن. مهر کائنات افروز. فخر کائنات == کائناتك مدار افتخاری اولان پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری. مفردی اولان (کائنة) لسانمزده مستعمل دکلدر.

کأالاول [ع] اولکی کبی: کأالاول خدمت نشریه‌یه دوام

ایدیورز . (کألاول) کاف حرف تشبیهی لام حرف تعریفیله (اوّل) لفظندن مرکبدر .

کَأَنَّ [ع] ادات تشبیهدر . (صانکه – کبی) معناسنه‌در . اکثریا تشبیه تعریضیده قوللانیلیر : کأن بزی کورمیور . یالکز اولدیغی حالده لسانمزده دائما بویله مشدداً قوللانیلیر . کأنْ لمْ یکُنْ = صانکه اولمدی معناسنه اهمیتسز ، حکمسز موقعنده ایراد اولنور . «هرسخنك نجه کأن لم یکن – ناجی» بوترکیبده ایسه اصلنده اولدیغی کبی مخففاً قوللانیلیر .

کابِرْ [ع] بیوك ، اولو ، کبیر : فطرةً کابر اولان آدمه متکبر دیمك خطادر .

کابوس [ع] اویقوده عارض اوله‌رق انسانده حرکته مجال براقمیان آغیرلق ، آغیر باصمه : «سوز آکلامیور نه شخص منحوس ! – چوکدی باشمه مثل کابوس»

کابِنْ [ف] و

کابین [ف] کلینه ویریلن آغیرلق ، پاره ، اشیا ، مهر مؤجل : «دخترانی که بکر فکر منند – هریکی‌را بشوهری دادم – آن که کابین ندا دعنین بود – زوکرفتم بدیکری دادم – انوری»

کاتِبْ [ع] کتابت ایدیجی ، ایدن : افندی ایی کاتبدر . (منشی) بشقه موقعده قوللانیلیر .

کاتِبِ وَحْی [ف] حضرت عثمان بن عفان رضی‌الله عنه .

کاتِمْ [ع] کتم ایدیجی ، ایدن : کاتم اسرار هر درلو ستایشه سزاواردر .

کاثِرْ [ع] چوق ، کثیر .

کاذِبْ [ع] یالانجی : شخص کاذب . § حقیقی اولمیان شی ، اویدرمه : خبر کاذب . خیال کاذب . اخبار کاذبه . حوادث کاذبه . صبح کاذب = کونش طوغمدن اول برمدت پیدا اولوبده زائل اولان بیاضلق . «صباحك بر نفسده نصفی صادق ، نصفی کاذبدر – نابی»

کاجْ [ف] چام آغاجنك کوچك نوعی .

کاخْ [ف] کوشك ، قصر : ساحل دریاده بر کاخ دلارا . § یوکسك خانه .

کار [ع] ایش گوج، شغل وصنعت: « حلواجی یه طبله کار لازم - اول کاره ده اقتدار لازم - خرابات » § قزانج، تمتع، سود: « بنم نه کارم اولور دهره التفاتمدن - حامد» § جنك.

کار [ف] ادات فاعلیتدر. اواخر کلماته لاحق اولور. (ایدیجی) معناسنی افاده ایدر. ستمکار = ستم ایدیجی، ایدن. گنهکار = گناه ایدیجی، ایدن. خدمتکار = خدمت ایدیجی، ایدن. § لایق: رستکار = قورتولغه لایق. § سبب معناسنه دلالت ایدر: روزکار = روز وشبك سببی. یادکار = یاده کتیرمك ایچون سبب. سبب تخطر.

کار آزموده [ف] ایش بیلیجی، تجربه‌دیده آدم. مردکار آزموده. کار آزمودگی = کارآزموده‌لك. کارآزمودکان = کار آزموده‌لر.

کارآگاه [ف] ایش بیلیجی، صاحب وقوف وتجربه، حقیقت آشنا: کارآگاهی = کارآگاهلق. جمعی کارآگاهان = کارآگاهلر.

کاروبار [ف] ایش گوج، کسب وکار.

کاربان [ف] دوه، قاطر، اشك قطاری. § قافله، کاروان: کاربان غم. جمعی کاربانان. کاربانان عرب.

کاربانسرای [ف] شهرلرده، قصبه‌لرده، یول اوزرنده یولجیلرك، مسافرلرك اقامت وبیتوتنه مخصوص اوطلق اوزره انشا ایدیلن خان.

کارپرداز [ف] ایش دوزیجی، دوزن. ایش گوریجی، گورن. § عجم شهبندری: کارپرداز خداوندکار. جمعی کارپردازان.

کارپرورد [ف] ایش ایشلیجی، ایشلین. صحیح الفکر آدم.

کارخانه [ف] ایش محلی. دستگاه، دکان، فابریقه. کارخانهٔ دنیا.

کارد [ف] بچاق.

کاردان [ف] ایش بیلیجی. بیلن: کاردانی = کاردانلق. جمعی کاردانان = کاردانلر.

کاردیده [ف] ایش گورمش، صاحب تجربه آدم. کاردیدگی = کاردیده‌لك. جمعی کاردیدگان.

کارزار [ف] جنك وجدال ، محاربه : فضای کارزار = میدان جنك.

کارساز [ف] موافق ایش دوزیجی، دوزن. فاعل.

کارشناس [ف] صاحب تجربه و وقوف ، حکیم ، صاحب فراست . کارشناسی = کارشناسلق . جمی کارشناسان . کارشناسان عالم. کارشناسان دولت.

کارفرما [ف] ایش بیوریجی ، بیوران . امری نافذ حکمدار. کارفرمایی = کارفرمالق. جمی کارفرمایان.

کارگاه [ف] کارخانه . نظمده تخفیف ایله (کارگه) ده دینیلیر. کارگاه کن فکان = دنیا ومافیهادن کنایه‌در .

کارگذار [ف] ایشگذار . کار- گذاری = کارگذارلق. جمی کارگذاران.

کارگر [ف] ایش ایشلیجی، ایشلین § مؤثر، نافذ : (کارگر تأثیر) دیه‌ملی. یا یالکز (کارگر) ، یاخود (مؤثر) دیملیدر.

کارگیر [ف] ایش طوتیجی . طوتان . مجملرك قالفه‌یه (کالکار) دیدکلرینه نظراً متین ومستحکم بنا معناسنه اولمق اوزره قوللانديغمز (کارکیر) تعبیری (کارکل) دن محرف اولمليدر.

کاروان [ف] کاربان. جمی کار- وانان.

کاروانسرای [ف] کاربانسرای.

کاریز [ف] یر آلتنده باغچه‌لری صولامق ایچون یاپیلان صو یولی § یر آلتنده چرکابك جریاننه مخصوص اولمق اوزره یاپیلان لغم ، کریز، مجرا. بز بو کلمه‌یی شمدیلرده آنجق بوموقعده قوللانیورز.

کأس [ع] ایچی طولو قاب ، چناق. § چیچکی خارجاً احاطه ایدن یشیل ظرف . جمی کؤس وکاسات .

کاسب [ع] کسب ایدیجی، ایدن: الکاسب حبیب الله.

کاسته [ف] اکسیلمش.

کاسد [ع] قیمتسز، رواجسز . کچمز اولان شی: متاع کاسد. بضاعهٔ گفتار مدعیانی کاسد بازار اعتبار ایلدیلر — سامی پاشا.

کاسه [ف] معروف قاب . کاسهٔ آب. کاسهٔ سر .

کاسه‌بند [ف] کاسه وسائر قیریق اوانی تعمیر ایدن.

کاسه‌گر [ف] کاسه یاپیجی، یاپان § موسیقیده بر نوا.

کاسه‌لیس [ف] دالقاووق ، مداهن.

کاشانه [ف] مکلف خانه: اودلنشین کاشانه دریایه قارشی مثلی بولنمز بر تماشا خانه‌در. (کاشانه) کلمه‌سی فی الاصل (کلبهٔ فقیرانه) دیمکسه‌ده‌بز اومعناده قوللانمیز. § اوطه، حجره § یووا، آشیانه: کاشانهٔ مرغان. کاشانهٔ کبوتران.

کاشف [ع] کشف ایدیجی، ایدن: کاشف اسرار نهان.

کاشکی [ف] ادات تمنیدر. دائما (کاسه — کیتسه — اولیدی — بولیدی) کبی تمنی‌یه موافق افعال ایله برلکده بولنور: «کاشکی سودیکمی سوسه بتون خلق جهان — سوزمز جمله همان قصهٔ جانان اولسه — شیخ الاسلام یحیا افندی». «کاشکی جهلمی حفظ ایتسه ایدم - او سلامتلی یوله کیتسه ایدم - ناجی» محاوراتده دائما (کشکه) صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده لسان ادبده بو وجه ایله استعمال اولنماز. (کاش) مهجوردر.

کاظم [ع] اوفکه‌سنی، غضبنی هضم ایدیجی ایدن.

کاظمین [ع] (کاظم)ك جمعی. کاظمین غیظ «یارم چو دائم با غیظ وکینست - ورد زبانم والکاظمین است - زهاوی زاده غنی» والکاظمین الغیظ... آیت کریمه‌سنه تلمیحدر.

کاعب [ع] طومورجق ممه‌لی قیز. کاعب سیمینبر. جمعی کواعب.

کاغذ [ف] معروف. (کاغد) بونك معربیدر. بزده معربنی استعمال ایدرز.

کافه [ع] هپ، جمله، جمیع: کافهٔ احوالده = احوالك جمله‌سنده. یولجیلرك کافه‌سی کیتدی. کافةً = جمیعاً.

کافر [ع] مؤمن اولمیان، نعم الٰهیه‌یی انکار ایدن: عجملر بونی فتح (فا) ایله (کافر) تلفظ ایدرلر. «کافران ازبت بی جان

چه تمتع دارید- باری این‌بت‌پرستید
كه‌جانی دارد - سعدی» كافرانه ==
كافرجه‌سنه. كافرستان == محل كفار.
جمعی كُفّار، كَفَرَه كلیر. كافر نعمت
== نانكور. كافره == مؤمنه
اوليان. جمعی (كوافر)، (كافر)
كلمه‌سی لسانمزده بشقه معنالرده
قوللانیلماز.

كافل [ع] بوینه آلیجی، آلان.
درعهده ایدیجی، ایدن:
كافل اعاشهٔ ایتام § ضامن، كفیل:
قانون آسایش عمومینك خللدن
وقایه‌سنه كافلدر.

كافور [ع] بیاض، كوزل قوقولی
برعلاجك اسمی: كافور
بیاض. «برعكس نهند نام زنكی
كافور-لا» == عكسنه اولمق اوزره
زنجینك آدینی كافور قورلر.§ جنتده
برپیكار اسمی. كافوری == كافوره
منسوب.

كافی [ع] كفایت ایدیجی، ایدن.
§ الویرر، یتیشیر.

كاكل [ف] باشك تپه‌سنده‌كی
صاچ، پرچم § زلف،
یناقلره طوغری اوزانان صاچ:
«شمیم كاكلن آلمش نسیم كلشنده -
دیمش كه سنبله‌سنده امانت اولسون
بو - فغانی»

كالا [ف] قماش، متاع: كالای
كرانبها. «بزه عرض ایلمه
كالای وصالك یتیشیر - بیلدك ای
شوخ‌سنك بزنه قماش اولدیغكی-لا»
§ اثاث البیت.

كالبد [ف] قالب، جسد، هیئت
مشخصه، تمثال: «سوز كالبد
قدر بنی آدمه جاندر - سوز واسطهٔ
رابطهٔ عالمیاندر - عونی بك» فتح با
ایله (كالبد)ده لغتدر.

كالوس [ف] احمق، ابله.

كاله [ف] كالا: كالهٔ سخن §
قباق: كالهٔ شراب § خام
قاوون، كالك.

كام [ف] مطلوب، مقصود، امنیه:
نائل كام اولمق. كام آلمق.§
آغزك طاوانی، طماق.

كامبخش [ف] كام باغشلاییجی،
باغشلایان.

كامبین [ف] كام‌كوریجی، كورن،
بختیار، صاحب عزوجاه.
كامبینی == كامبینلك. جمعی كامبینان.

كامپرور [ف] صاحب كام‌واقبال.
تاجدار كامپرور. كا-
مپروری == كامپرورلك. جمعی
كامپروران.

کامران [ف] کام سوریجی، سورن. بختیار، صاحب دولت واقبال. کامرانی = کامرانلق ایام کامرانی. سریر کامرانی. جمعی کامرانان.

کامکار [ف] حکمدار صاحب اقبال: سلطان کامکار. کامکاری = کامکارلق. تخت کامکاری کامکارانه = کامکارجه‌سنه، کامکارانه بر عالم.

کامل [ع] اجزاسی تام اولان، نقصانسز، صفت کمال ایله متصف بولنان. § صاحب علم وکمال، فاضل، ادیب، تربیه‌لی: مرد کامل. کامل بر آدم. «کامل خطا ایدرکه آنی جاهل ایلمز - غالب دده» § بحور عروضدن برینک اسمی: بحر کامل.

کاملاً [ع] تماماً، نقصانسز؛ کاملاً اوقودق.

کاملیه [ع] روافضک اشری بر طائفه درکه (ابو کامل) نامنده برشخص پلیدک پیروانیدر. ابو کامل، امام علی رضی الله عنه حضرتلرینه بیعت ایتمدیلر دییه جمیع صحابۀ کرامی وطلب حقی ترک ایتدی دیه مشارالیه امامی اکفاره جرأت ایتمشدر. تناسخه قائل ایمش.

کامن [ع] گیزلی، صاقلی، بلیرسز.

کامور [ف] کاملی، صاحب کام، بختیار، مسعود. شهریار کامور. کاموری = کامورلك. جمعی کاموران.

کامیاب [ف] کام بولیجی، بولان بختیار، طالعلی: «سایۀ لطفکده اولدق پادشاهم کامیاب». کامیابی = کامیابلق. جمعی کامیابان.

کامه [ف] کام. بلکامه = کثیر المطلوب، کثیر الامنیه آدم.

کان [ف] معدن: کان هنر. کان فضائل.

کانون [ع] دمیردن، باقیردن، طوپراقدن یاپیلان آتش اوجاغی، صوبه: کانون سینه. § قیش فصلنک ایکی آیی. کانون اول = مارتدن اعتباراً شهور رومیه‌نك اونجی آیی. کانون ثانی = ینه بو اعتبار ایله اون برنجی آیی. قیشك اك شدتلی زمانی. «کانونه موافق اولدی کانون»

کانی [ع] کنایه سویلیجی، سویلین.

کانی (ابوبکر) توقادلی برمنشیدرکه هزل ومزاح طرزنده یازدیغی لطیف مکتوبلرله شهرت بولمشدر.

مشارالیه صدراعظم حکیم اوغلی علی پاشا ایله استانبوله کلمش، طریق خواجکانی‌یه ادخال اولنمش ایسه‌ده دوام ایده‌میه‌رك کاه دیوان قلمنه منسوبیت صورتیله استانبولده، کاه دیوان کتابتی خدمتیله خارجده وقت کچیرمشدر. سرورینك:

چوق هوایلری وارایدیکه یازلسه بتون
بوش قالیر بونجه مرکبجیلرك دکانی
شهری دوراتمشیدی دف چاله‌رق سورکبی
رقصی قیلمشدی کذردائرهٔ امکانی

دیمش اولمسندن آکلاشیلدیغنه کوره کانی عمرینی بتون بتون لاابالیکله امرار ایتمشدر. شعری عادیدر. فقط مزاح طرزنده یازمش اولدیغی مکتوبلر فوق العاده‌در. تأسف اولنورکه منشأتی طبع اولنه‌مامشدر. سرورینك:

«هرسوزی معدن جوهرایدی کندی کانی» مصراعندن آکلاشیلدیغی اوزره (۱۲۰٦)ده وفات ایتمشدر.

گاو [ف] اوکوز. کاو مشرب.

گاوبان [ف] صیغیر تماچ: کاوبان بی اذعان.

گاودشتی [ف] یبان صیغیری.

گاودم [ف] اسکیدن چالنان بر نوع بوری: «خروش آمد از نالهٔ کاودم - فردوسی»

گاوزمین [ف] اعتبار قدمایه کوره ارضی صیرتنده کوتورن اوکوز. آ کا (کاوارض) ده دینیلیر. «اویله قیلیج اوردرکه فرضی ایلرایکی پاره کاوارضی - خرابات»

گاوه [ف] ایرانلی مشهور بر دمیرجینك اسمیدر.

گاه [ف] صمان، چوپ.

گاه [ف] اکسیلتمك معناسنه اولان (کاستن) دن فعل امر. ترکیبسز قوللانیلماز. جانکاه = جان اکسیلدیجی، اکسیلدن. آه جانکاه. بومقامده کاف فارسی ایله اوقومق خطادر.

گاه [ف] ادات زمان اولور: سحرکاه = سحر وقتی. شبانکاه = کیجه وقتی. نالهٔ شبانکاه. «بندن سزی ایتدکجه خبر آه شبانکاه - سزدن ده بکا بادسحر نفحه براولسون - اکرم بك» § ادات مکان اولور: سجده‌کاه = سجده محلی. نخجیرکاه = آو محلی. تختکاه = تخت محلی. تختکاه سلطنت «کعبه جویان محبت خضری رهبر ایلمز - سجده کاه اهل دلخك

درندن بلليدر. وجدى» وقت، زمان: «كورمك ايستردل فرقتزده هركاه سنى - نحيفى» § بعضاً: «كاه بر حرف سقوطيله ايدر ناصرى نار - كاه بر نقطه قصوريله كوزى كورايلر - فضولى» بعضاً نظمده (كه) صورتنده تخفيف اولنور: كاهى = بعضاً (كاهيجه) مهجوردر. كاه كاه = بعضى بعضى. ناكاه = وقتسز، آكسزين، بردنبره: «كويا اويويورمشم اويانندم - ناكاه سنى كورنجه صاندم - ناجى»

گاه گاه [ف] وقت وقت، زمان زمان.

گاه و بى گاه [ف] وقتلى، وقتسز. صره لى صره سز.

كاهبان [ف] خرمن بكجيسى.

كاهدان [ف] صمانلق.

كاهربا [ف] صمان قاپيجى، قاپان ديمكدر. الكتريق قوتى حاوى صارى برماده دركه سيغاره آغزلغى، چبوق اوجى، تسبيح كبى شيلر اعمال اولنور. (كهربا) صورتنده تخفيف اولنور. لسانمزده دائما مخففى قوللانيلير.

كاهكشان [ف] كوك يوزنده كيجه لرى بياض، يول شكلنده كورونن كوكبلر دركه ارضدن ميليونلرجه مسافه اوزاقده بولندقلرى ايچون اويله خرده كورينورلر. هيئت شناسان بونلردن هر برينك كونش كبى بر عالم عظيم اولديغنى بيان ايتمكده درلر. (كهكشان) صورتنده تخفيف اولنور. لسانمزده همان دائما مخففى قوللانيلير، «دكل خالى عموماً آسمانلر كهكشانلردن» كهكشانه تركجه ده (صمان اوغريسى) دينيلير.

كاهل [ع] (كهولت) ايله متصف اولان. بومناسبتله تنبل، غيرتسز معناسنه قوللانلمشدر. كاهلانه = كاهلجه سنه.

كاهن [ف] فالجى، باقيجى، غيبدن خبرويرن: كاهن ابلهفريب. كاهنانه = كاهنجه سنه. جمعى (كهنه) و (كهان).

كاهواره [ف] بشيك، مهد: (كهواره) صورتنده تخفيف اولنور. لسانمزده اكثريا مخففى قوللانيلير: جنبش كهوارۀ صفا. كهواره پيراى وجود.

گاهى [ف] بعضاً: «كاهى او نكاه وحشت آثار - حس ايتديريبوركه برغمك وار - ناجى» نظمده (كهى) صورتنده تخفيف

اولنور. «زلفكه، سينه‌كه دوشدكجه كهى برك خزان - تتره‌دير روح غريبانه‌كى برآه نهان - سيرت بك»

كباب [ع] اتى صوسز اوله‌رق آتش اوزرنده پيشيرمك § بو صورتله پيشيريلن طعام. «كباب جكر» تشبيهى زمانمزده بكنلمين تشبيهاتدندر.

كبابه [ع] برنوع علاج. (كبابيه) غلطدر.

كباده [ف] تعليم يايى. كباده‌كش = كباده چكيجى، چكن، تيراندازلغه هوسكار. كباده‌كشى = كباده‌كشلك.

كبائر [ع] (كبيره) نك جمعى. پك كناه اولان افعال: اهل كبائر. ارتكاب كبائر.

كبّان [ع] بيوك ترازو. (كپان) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر.

كبد [ع] قره جكر. جمعى اكباد، كبود كابر. كسربا ايله ده لغتدر. كبدالبحر = دكزك انكين يرى. كبد كلمه‌سنى دوقتورلر غلط اوله‌رق فتح بايله استعمال ايديورلر.

گبر [ف] مجوسى، آتش پرست: «اگر صد ساله گبر آتش فروزد - اگر يكدم درو افتد بسوزد - سعدى».

كبش [ع] درديه‌نه كيرمش اركك قيون، قوچ، چپش.

كبك [ف] ككلك: كبك خرامان. «روشى زاغ اونودر كبكى ايدركن تقليد - ثابت». «تقليد زاغ كبك خرامانى كولديرر - يحيا».

كبوتر [ف] كوكرجين: كبوتر منقش بر. كبوترنامه بر. «بكا طوغرى ميل ايدركاه اوكبوتر ملاحت - چيقار آشيان دلدن آكا بيك ترانه قارشى - فكرت». كبوترباز = كوكرجين بسله‌ين، صاتان. جمعى كبوتران. كبوتران خوش آواز.

كبوتر حرم [ف] مكهٔ مكرمه‌ده حرم كعبه‌ده بولنان، صيدى ممنوع اولان كوكرجين: كبوتران حرم § صيد و وصلى مشكل محبوبه.

كبود [ف] كوك، مائى: سپهر كبود. چشم كبود. «مائى كوزلك نه روا عين كبودكده سنك - علوى».

كبير [ع] بيوك، اولو § ياشلى، سالخورده آدم.

کَبیسَه [ع] طولدیرلمش § سنهٔ شمسیه‌نك خللدن وقایه‌سی ضمننده هر درت سنه‌ده بر کسور ایامی جمع ایله شباط آینه علاوه ایدرلرکه او سنه شباط یکرمی طقوز کون اعتبار ایدلمش اولور. اشته او سنه‌یه (سنهٔ کبیسه) نامی ویریلیر. تأنیثی موصوفی اعتباریله‌در.

کَبیکَج [ف] برنوع نبات § سریانیده حشرات اوزرینه مؤکل برملك اسمی اولدیغندن کووه طوقونمسون دیه بو اسمی بعض کتابلره یازارلر.

کَپچه [ف] کپچه.

کَتائب [ع] (کتیبه) نك جمعی. «عرشه اولنور سنکله اعلا — کلبانك تضرعی عبادك — شوقك غلیان ایدردی پیدا — خونندهٔ کتائب جهادك — قدسیتی کوترن بو شیلر — علویتکه دلالت ایلر — اکرم بك» (کتایب) صورتنده یازلماملی.

کَتّان [ع] معروف. لسانمزده تخفیف ایله مستعملدر. کتان کیجه ماهتابه قارشی آچیق بر محلده براغلسه چوررمش. «آن پرتورونیاورم تاب — مانند کتان به پیش مهتاب — لا»

کَتْب [ع] یازمق.

کَتَبَه [ع] (کاتب)ك جمعی. دوائر دولت مداوملرندن اولان کوچك مأمور افندیلر: کتبه‌دن فلان افندی. (کتبه) کاتبك جمعی اولدیغی حالده مثلا دوائر رسمیه‌یه انتسابی اولمیان بر ذاتك کتابتده‌کی اقتدارینی بیان ایچون افندی ایی کتبه‌دندر دینیله‌مز بو مقامده ایی کاتبدر دینیلیر. (کتبه) دینیلدیمی مطلقا دوائرده مستخدم کوچك مأمورین خاطره کلیر. کتبهٔ اقلام.

کَتْم [ع] برسوزی، برخبری کیزله‌مك، برشیئی صاقلامق: کتم سر. کتم نفوس.

کَتوم [ع] سری پك، اك کتم ایدیجی، ایدن.

کَتیبه [ع] عسکر، آلای: کتیبهٔ شان واجلال § اردودن آیرلمش طوپلو آلای § دشمنه چاپول ایدن یوزدن بیك نفره قدر سواری عسکری.

کَثافَت [ع] لطافتك ضدی § قالینلق، صیقلق، چوقلق،

کورلك : کثافت اشجار، کثافت نفوس . § مایعاتك قویولغی، برشی شفاف اولمیوب ایچندن آیدینلغك کچه‌مه‌مسی .

کثرة [ع] چوقلق (قلت) مقابلیدر. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کثرت نقود . انسانی مسعود ایده‌مز. «وحدت حسنکله قطع ایتدی علائق رشته‌سین — کثرت شوق خردسوزم دل دیوانه‌دن»

کثیر [ع] چوق اولان شی . کثیرالوقوع .

کثیف [ع] کثافتله متصف اولان: جیش کثیف ، ابر کثیف . ماء کثیف : «بن آهلارم دوکیلور ابرلر کثیف کثیف — کولنجه سن آچیلیر بیك کوزل بهار کوزل‌وفا» § قویولمش مایعات، ضیانك درونندن کچمسی ممکن اولمیان شی.

کج [ف] اکری، منحنی، اعوج کژ .

کجابه [ف] و

کجاوه [ف] محفه ، کعبهٔ معظمه یوللرنده دوه اوزرینه قوردقلری شی، هودج: کجابهٔ شان واجلال. کجاوهٔ اقبال.

کجباز [ف] اویونده حیله‌کارلق ایدن.

کجبین [ف] شاشی، احول

کجرأی [ف] سقیم الرأی.

کجرو [ف] اکری کیدیجی، کیدن، مسلك سقیم صاحبی.

کجفهم [ف] ترس آکلایجی ، آکلایان، جمعی کجفهمان.

کجمزاج [ف] مزاجی ناخوش ، متغیر.

کجنظر [ف] اکری باقشلی ، حسود.

کجنهاد [ف] طینتی بوزوق.

کچکول [ف] کشکول . کاسهٔ سائلان.

کحال [ع] کوز حکیمی. § سرمه‌چکیجی، چکن .

کحل [ع] کوزه سرمه چکمك.

کحیل [ع] سرمه چکلمش: عین کحیل = سرمه چکلمش کوز.

کَدْ [ع] برشیئك حصولی ایچون مشقت، محنت، امك چكمك: «ومن طلب العلی من غیر کد ـ اضاع العمر فی طلب المحال ـ ابو الفتح البستی» = مشقتسز معارج کماله یوکسلمك ایستین طلب محال ایله عمرینی اضاعه ایدر. کدّ یمین = ال امکی.

گَدا [ف] یوقسول، دیلنجی، سائل: «محبت اهلی هپ ساغر گدادر ـ حکمت بك». گدایی = گدالق. گدایانه = سائلانه. گدایان = گدالر.

کَدْبانو [ف] خانه‌نك امورینه مدبرانه نظارت ایدن بیوك قادین. کهیا قادین. بی بی.

کَدَر [ع] بولانقلق (صفوت) مقابلیدر. بو مناسبتله اضطراب قلب، غم، غصه معناسنه قوللانیلمشدر. کدر افزا = کدر آرتیریجی، آرتیران. کدر انگیز = کدرقوپاریجی، قوپاران.

کَدو [ف] قباق: یاش اولسون قوری اولسون هر ایکیسنه ده دینور. «کدو افتاد بادنجان برآمد»

کَدَه [ف] ادات محلدر: آتشکده = آتش پرستلرك عبادتخانه‌سی. میکده = می صاتیلان محل، میخانه. محنتکده = محل محنت.

کَذّاب [ع] پك، اك یالان سویلییجی سویلین: کذاب بی‌حجاب.

کَرّ [ع] برشیدن، جوع ایتدکدن صکره یکیدن اوزرینه میل وتوجه: کروفر = دشمن اوزرینه هجوم وبرمدت قاچامق گوستردکدن صکره دونه‌رك تکرار حمله ایتمك صورتیله جنك. بوندن بشقه یرده قوللانیلدیغی یوقدر.

کَرّار [ع] دشمن اوزرینه دونه دونه حمله ایدن مبارز: حیدر کرار.

گر [ف] (اگر) اداتنك مخففیدر. استعمالی نظمه مخصوصدر: «گر بو عهدنده وفا ایلرسه جانان ایشته‌بن ـ یحیا» § ادات فاعل اوله‌رق اسمه لاحق اولور: زرگر = قیومجی. کفشگر = پاپوشجی § اویوزعلتی.

کَرّات [ع] (کره) نك جمعی. کرات عدیده. کرّتان = صبح وشام. جدول کرات = اعدادك یکدیگرینه ضربیله حاصلنی بیلدیرن جدول.

کَراسته [ف] معروف.

کَرامة [ع] صفت کرم واحسان ایله اتصاف § عزیزلك §

اولیاء اللهدن صادر اولان خارق العاده بعض امثال واقوال: «کرامت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمشسك — یقاسین روم ایلینك پنجهٔ همتله آلمشسك — سلیمان دده ».

کرانْ [ف] اوج ، صوك ، کنار، نهایت . دائما (بی) اداتیله برابر قوللانیلیر: بی کران=نهایتسز. افق بی کران تفکرات . دریای بی کران تأثرات : کوزلرم فضانك فسحت بی کران اشعه نثارینه قاریشان صولرك سطح بی پایان ضیاداری اوزرنده سرسریانه طولاشیردی — لامارتین . بوکلمه‌یی بو معناده اولق اوزره کاف فارسینك کسریله تلفظ غلط فاحشدر. (کرانه)ده لغتدر.

کراهة [ع] و

کراهیة [ع] برشیدن خوشلانمامق ، ایکرنمك .

کرْب [ع] غم ، غصه ، اندوه : جمعی کروب.

کرْبلا [ع] عراقده حضرت حسین افندمزك نوش جام شهادت بیوردقلری محلدرکه مشار الیه افندمزك وجود مقدسلری اوراده دفین خاك عطرنا کدر .

کرّه [ع] دفعه ، مرّه « حالی توبر ایلدم بیك کره ای آیینه‌رو - سن‌ده اولمازسه‌ك کیم اولسون انکسارمدن خبیر - ناجی»

گرچه [ف] (اگرچه) مخففی .

گردْ [ف] توز، طوپراق، غبار: کرد آلوده == توزه ، طوپراغه بولاشمش .

گردانْ [ف] دونیجی ، دونن : چرخ کردان . سپهر کردان. «تفوباد برچرخ کردان تفو- ردوسی ،فانوس کردان= بورنجکدن یاپیلوب ایچنه درلو اشکال وضع ایدیلدرك مومك شعله‌سی قوتیله دوندکجه طرف طرف‌اواشکال‌نمایان اولان فانوس. آکا (فانوس خیال)ده دینور . « بکزر فلك اول چنبر فانوس خیاله - کیم نقش تماثیلی سریع الجریاندر ...»

گردشْ [ف] دونش، طولانش: کردش افلاك . کردش زمین . کردش اجرام. «بیك ییل یشاسه‌ك ینه جهان بو- کردش بو، زمین بو، آسمان بو - . . . »کافك کسریله استعمالی یاکلشدر .

گردنْ [ف] بیون: بلور کردن. «کردنندن، سینه‌سندن

بوسه‌لر ایتمشدی وعد ـ جمله‌سندن نیله‌یم کافر پشیمان اولدی هپ ـ ندیم » « کردننده جوش ایدر صبح تجلی موج موج ـ ازدحام ایلرطولار نورالٰهی قوینه ـ . . . . »

گردن بسته [ف] بیونی باغلی، مطیع، منقاد.

گردن بند [ف] کردنه باغلانان شی. قلاده.

گردن فراز [ف] بیونی قالدیریجی. قالدیران. فخرایدیجی، ایدن.

گردنکش [ف] سرکش، معاند.

گردون [ف] دونیجی، دونن § فلك، دنیا، سما : چرخ کردون. کردون حشمت = کردون کبی صاحب حشمت.

گردونه [ف] آرابه : کردونهٔ سلطنت. کردونهٔ اجلال. آرابه دونه‌رك کیتدیکی ایچون (کردونه) نامی ویرلمشدر.

گردیده [ف] دونمش. حالی تغیر وانقلاب ایتمش.

کرفس [ع] معروف سبزه. کرویز.

کرگدن [ف] بربیوك جانوردر. آلننده بربیوك بوینوزی اولورمش. عربلر بونی کاف عربی وتشدید نون ایله تلفظ ایدرلر.

کرکس [ف] آق بابا. نسر.

کرم [ع] اوزوم چبوغی، کوتوك. جمعی کروم.

کرم [ع] نفاست، عزت، شرف، علو جناب. (خساست) مقابلیدر. (کرم) کلمه‌سیله جناب حق توصیف اولنورسه الطاف واحسانی، انسان توصیف اولنورسه اخلاق حمیده وافعال پسندیده‌سی قصد اولنور. اثری ظهور ایتدکجه کریم اطلاق اولنماز کرم اصلی ونفسیدر. بی کسانه دستکیر اولمق، ضعفایه ترتب ایدن تکالیفی درعهده ایتمك اثر کرمپروریدر.

گرم [ف] صیجاق، حار : مقابلی (سرد) در. کرمران = آتی، دوابی پك سوریجی، سورن. کرمخیز = جست وچابك. کرمند = عجول. کرمیٔ تام. (کرمیت) غلطدر.

گرما [ف] صیجاق، حرارت : موسم کرما = فصل صیف.

گرمابه [ف] صیجاق صو حمامی : « کرمابهٔ وصلنده بایلدق

اوپرینك - كانی یتیشیر طوپلایه‌لم طاسی طراغی- كانی » دكز حماملرینه كرمابه دینمز.

گرماگرم [ف] قیزیشوب، ایصنمش اولان، پرسوز وشوق: مجلس كرما كرم اولدی. كرماكرمی = كرماكرملك.

كرمكار [ف] كرم ایدیجی، ایدن، كرمكاری = كرمكارلق كرمكارانه = كرمكارجه‌سنه. التفات كرمكارانه. كرمكاران = كرمكارلر.

كرمكستر [ف] كرم دوشه‌یجی، یاییجی، مكرم، كرمكستری = كرمسترلك. كرمكسترانه = كرمكسترجه‌سنه. كرمكستران = كرم كسترلر.

كرمپرور [ف] صاحب كرم واحسان: كرمپروری = كرمپرورلك. كرمپرورانه = كرمپرورجه‌سنه. كرمپروران = كرمپرورلر.

گرمی [ف] صیجاقلق، حرارت: كرمی صحبت، كرمی مباحثه

كرنای [ف] اسكیدن قوللانیلان بر نوع عسكر بوریسی: « آل كرنایی دستكه چال روز كاره یوف - شیخ غالب». «خروشان یلان ودم كرنای- چنان شدكه چرخ اندر آمد زجای- فردوسی » تخفیف را ایله‌ده لغتدر.

كرنك [ف] آل آت: « بن‌نه خاكم كه اوله بنده بو آثار كمال - فارس طبعمه احسان اولنه بویله كرنك § لشكرگاه، اردو § محل توقف § میدان جنك.

كروبیون [ع] اشراف ملائكه كرام، مقرب دركاه جناب الٓهی اولان ملكلر: فارسی جمعی (كرّوبیان). مفردی اولان (كروبی) آز قوللانیلیر: ذات كروبی صفات، تخفیف را ایله‌ده لغتدر.

كره [ع] خوشلانمامق، تكسینمك § جبر ایتمك، اكراه ایتمك، زورلق: كرهاً = ایسته‌میه‌رك، خوشلانمیه‌رق: كرهاً ارتكاب قباحت.

كری [ع] قازمق.

كریم [ع] كرمله متصف: كریم فضائلپرور. كریمانه = كریمجه سنه، معاملهٔ كریمانه § عفوومسامحه‌سی غالب: مرد كریم = مرد صفوح. جمعی: كرماء، كرام، كرایم.

كریمه [ع] قرآن عظیم الشانك هر آیت جلیله‌سی § قز اولاد.

كریه [ع] مكروه، طبیعته ایكرنمه كتیرن: كریه المنظر. كریه الصوت.

کَریهه [ع] شدت حرب § مصیبت § نفسه حالت اکراه ایراث ایدن جنحه، بادره.

کَز [ف] ایپك. (قز) بوندن معربدر.

گَزا [ف] گزیدندن مشتق گزاینده مرخمی اوله‌رق ایصیریجی، ایصیران معناسنه. ترکیبسز قوللانیلماز: جانگزا، لبگزا.

گَزَند [ف] ضرر، زیان، الم، آفت، مصیبت: «وجود نازکت آزردهٔ گزند مباد ـ حافظ»

گَزیده [ف] ایصیرلمش.

کَژ چشم [ف] شاشی، احول.

کَژدُم [ف] عقرب. قویروغی اکری اولدیغی ایچون بو نام ویرلمشدر.

کَس [ف] کیمسه، کشی: یالکز اولدیغی حالده باشنه برهر ویا (بی) کتیرلمدکجه قوللانیلماز: هرکس، جمعی اولان (کسان) یالکز رسمیاتده قوللانیلیر. (فلان کس) کبی سوزلر لسان ادبه یاقشه‌جق شیلردن دکلدر. هله (کسان) هیچ یاقشماز. بی کس = کیمسه‌سز.

کَساد [ع] آلیش ویریشده طورغونلق، متاعك چکمه‌مسی، اعتباردن سقوطی: «ایله بازار جهانه بر آلیر کوزله نظر ـ کیمی همدست رواج وکیمی همکرد کساد ـ نابی»

کَسالَت [ف] تنبللك، اوشنملك: کسالت موجب ندامتدر.

کَسانه [ف] کسه لایق، کسجه‌سنه. دائما (بی) ادات سلبیه ایله برابر قوللانیلیر: بی کسانه = بی کسجه‌سنه، کیمسه‌سز کبی. بی کسانه آغلامق. بی کسانه حیات. «سنی یاد ایلدم صباحه قدر ـ آغلادم بی کسانه حسرتله»

کَسب [ع] چالیشوب قازانمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کسب ثروت، کسب قدرت. کسب کمال. کسب شرف. کسب شهرت. «سرشار غمم فهم مآل ایلیمکدن ـ خوندر جکرم کسب کمال ایلیمکدن ـ رامی پاشا» کافك کسریله‌ده لغتدر.

کَسر [ع] قیرمق، قیرلمق: اعضانك کسری. شیشه‌نك کسری § سهم تامه بالغ اولمیان جزء، اجزاء واحددن جزء غیرتام: نصف، عشر، خمس کبی. کسر عادی. کسر اعشاری § پك آزشی. § اسره.

کَسْرَه [ع] اسره. حرفی مجرور اوقوتدیران حرکه.

کَسَل [ع] کوشکلك، برایشه آغیر دورانمق، اوشنمك.

کَسْلان [مولد] کسل : کسلان روح . بوکلمه عربجه‌ده یوقدر. (فلاکت) و سائره کبی بزم اختراع ایتدیکمز مصادردندر. هم بو صورت قاعدهٔ عربیه‌یه توافق ایتمز. چونکه (فَعَلان) وزننده‌کی مصادر عربیه‌ده معنای حرکت ملاحظه اولنور. دوران، جریان ، خفقان ، جولان، سیلان کبی. فقط بزجه استعمالنده بأس یوقدر.

کَسْلان [ع] اوشه‌نیجی، اوشه‌نن، تنبل. طفل کسلان.

کَسُوب [ع] پك ، الك کسب ایدیجی، ایدن .

کَسید [ع] کچمز، قیمتسز § هر شیئك آشاغیسی ، ادناسی.

کَسیر [ع] قیرلمش § وجودینه ضعف عارض اولمش ناقه.

کَش [ف] چکمك معناسنه اولان (کشیدن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز: محنتکش = محنت چکیجی. چکن. سوداکش = سودا چکیجی ، چکن. جفاکش = جفا چکیجی، چکن . جفاکش امید. جفاکشان = جفا چکنلر.

کَشّاف [ع] پك ، الك کشف ایدیجی ، ایدن . کشاف حقایق. «کشاف دقایق معانی»

کَشاکَش [ف] ایکی کشینك بر شیئی اوجندن طوتوب هر بری کندی طرفنه چکمسی § جنك ، غوغا : «کشاکش چوکار خردمندنیست — لا» § پهلوانلرك بربریله صواشمه‌لری ، مصارعه . § غم ، غصه ، فلاکت متعاقباً عارض اولوب کوز آچدیرمامسی.

کَشان [ف] چکیجی ، چکن . § ادرنه داخلنده برقضا اسمی : «کشانك‌ده کورسون کوزی میکشان — عزت منلا»

کَشان بَرکَشان [ف] عنف ایله، زور ایله کو-تورمه. چکه چکه کوتورمه.

گَشت وگُذار [ف] کزمه ، طولاشمه. سیاحت: «حقیقت فرقی یوق عمرك مثلدن — خیال و خواب گشت و کذارم — حامد بك»

کَشتی [ف] کمی، سفینه : کشتی نشین = کمیده بولنان. کشتی نشینان = کمیده بولنانلر.

کشتیٔ نوح = نوح علیه السلامك کمیسی . «کوکل سیار بر کشتی ، جهان عمان بی پایان — کوزمدن ساحل امید پنهان اولدی کیتدکجه — آصف» کاف فارسی ایله استعمالی طوغری دکلدر .

کَشتیبان [ف] کمیجی ، ملاح ، قپودان .

کَشتیگاه [ف] لیمان ، مرسی : کشتیکاه پهنا .

کَشتیگر [ف] کمی یاپان . مرانغوز .

کَشف [ع] بر شیئك یوزنده‌کی پرده‌یی قالدیرمق ، آچیغه چیقارمق : کشف نقاب . کشف غطاء ، کشف سدول . «کشف ایت نقابکی یری ، کوکی منور ایت — بو عالم عناصری فردوس انور ایت — زینب خانم » § کیزلی برشیئی میدانه چیقارمق : «کشف اسرار ایلمه اغیاره الله عشقنه — شیخ الاسلام اسحاق افندی » . «کشف ایلدك حقایقی ده ایشمی ایلدك — دنیایی جاهل ایلدك ای خرده‌بین اوتان — حیرت افندی» مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : کشف پردهٔ راز . کشف حقیقت . کشف عیوب . کشف مساوی . § تخمین ایله بر شیئك انشاسنه لازم اولان مصرفی حساب ایتمك : او بنانك انشاسی مصرفی یوز بیك غروش کشف اولنمشدر . کشف مضبطه‌سی . § اولیاء اللهك مغیباتدن خبردار اولمسی : ارباب کشف و کرامت . «دیرمش بکا کشف اولدی رموزات حقیقت — والله یالاندرسوزی بالله یالاندر — روحیٔ بغدادی »

کَشَف [ف] قبلومبغه : « عاجز ایکن عقابه کرفتار اولور کشف — غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار — . . . »

کَشکول [ف] کچکول ، دیلنجی کاسه‌سی .

کَشمَکَش [ف] نزاع ، مجادله ، جنك : «یارب نه در بوکشمکش درد احتیاج — انسانك احتیاجی‌که برلقمه نانه در — . . . »

کُشَنده [ف] چکیجی ، چکن .

کَشیده [ف] چکلمش ، طارتلمش § یازلمش ، یازیلان : کشیده بیوریلان تلغرافنامه آلنمشدر .

کَشیده قامت [ف] اوزون بویلو .

كَشيده رُو‌ى [ف] سوبو يوزلو.

كَشيش [ف] پاپاس، راهب. جمعى كشيشان. تركجه‌دن معجمدر.

كَظْم [ع] غيظ وحدتى اظهار ايتمه‌مك، اوفكه‌يى هضم ايلمك.

كَظيم [ع] حدتى، غضبنى حبس ايدیجى، ايدن.

كَعْب [ع] اعضا كميكلرينك اويناق يرلرى، مفاصل، پيوندگاه § طوپوق § آشيق § طاوله زارى § مجذورى بر دفعه دها جذره ضرب ايتمك § مجد، شرف وشان: علوّ كعب § كنج قيزك ممه‌سى يومرولنمق § كعب بن زهير = مداح حضرت پيغمبر.

كَعْبه [ع] قبلهٔ اهل اسلام اولان بيت الحرام: «حاجى بره كعبه رو دكين ره‌دين است ـ خوش مى‌رود اماره مقصودنه اين‌است‌ـلا». كعبة الآمال، كعبهٔ ارباب تحقيق.

كَفّ [ع] منع ايتمك، امتناع ايتمك كف يد = الچكمك، بر كيمسه‌نك قبل الدعوى مطلوبندن واز كچمسى. كف‌يد آنجق حقوق شخصيه دعوالرنده جاريدر. حقوق عموميه دعواسندن كف يد اولنه‌ماز. § ال، يد، بش پارمغى مشتمل اولان آوج، پنجه: جمعى كفوف.. ظاهر كف = الك اوستى، صيرتى. باطن كف = الك ايچى، آيه § اصطلاح عروضيونده يدنجى حرف ساكنى اسقاط.

كَفْ [ف] كوپوك: امواج كف فشان. موجهٔ كف نثار. «پيش عزممده كف نثار هجوم — موج طوفانخروشى دريانك»

كَفّارَه [ع] كناهلرى ستر ايدیجى، ايدن شى، بدل جنايت: مثلا كفارهٔ قسم بر بنده آزاد ايتمكدر. «كفارهٔ شراب خوريهاى بى‌حساب ـ هشيار درميانهٔ مستان نشستن است ـ صائب»

كَفاف [ع] بر شيئك مثلى، مقدارى § احتياجى دفع ايليه‌جك قدر رزق، معاش. كسر كاف ايله غلطدر.

كَفالَت [ع] بوينه آلمق، برينه عائد اولان شيئك ايفاسنى تعهد ايتمك § بر شيئك مطالبه‌سى حقنده ذمتى ذمته ضم ايتمكدر. يعنى بر كيمسه ذاتى ديكرك ذاتنه ضم ايدوب آنك حقنده لازم كلن

مطالبه‌یی کندی دخی التزام ایلمکدر ـ مجله .

کَفالَتِ بِالتَّسْلیم [ع] بر مالك تسلیمنه کفیل اولمق .

کَفالَتِ بِالدَّرَكْ [ع] مبیع بالاستحقاق ضبط اولندیغی تقدیرده آقچه‌سنی ادا وتسلیمه یاخود بایعك نفسنه کفیل اولمقدر .

کَفالَتِ بِالْمال [ع] بر مالك اداسنه کفیل اولمقدر .

کَفالَتِ بِالنَّفْس [ع] بر آدمك شخصنه کفیل اولمقدر . بو کفالت امام شافعی حضرتلرینك عندنده باطلدر .

کَفالَتِ مُنَجَّزه [ع] شرطه معلق وزمان مستقبله مضاف اولمیان کفالتدر .

کَفالَتِ مُعَلَّقه [ع] شرطه معلق اولان کفالت . فلان آدم سنك آله‌جغكی ویرمزایسه اداسنه کفیلم دیمك کبی .

کَفالَتِ مُوَقَّته [ع] زمان موقت ایچون عقد ایدیلن کفالت . بو کوندن فلان وقته قدر کبی .

کَفالَتِ نَقْدیّه [ع] بر خصوصی تأمین ضمننده معین اولان بر آقچه بر صندوق و یا بانقه‌یه دیپوزیتو ایدلمك یعنی او خصوص مطلوب درجه‌ده جریان ایدرسه کری‌یه آلنمق اوزره آقچه ترهین اولنمق . عکسی صورتده تضمینات بو آقچه‌دن آلنیر .

کَفْج [ف] آغزدن جریان ایدن صو وکوپوك .

کَفْچه [ف] کپچه .

کَفَرَه [ع] (کافر)ك جمعی : کفرهٔ فجره .

کَفْش [ف] پاپوش ، آیاق قابی .

کَفْش دُوز [ف] پاپوش دیکیجی ، دیکن .

کَفْشگَر [ف] پاپوش دیکیجی ، دیکن ، پاپوشجی .

کفگیر [ف] کوپوك آلمغه مخصوص معروف دلیکلی ظرف .

کفچه .

کفن [ع] اولویه صاریلان بز ، انسانك دنیادن الك صکره کوتوره‌جکی شی، جامهٔ عدم: «ازبیابان عدم تا سربازار وجود ـ بتلاش کفنی آمده عریانی چند ـ لا». کفن بدوش = کفنی اوموزنده . کفن بدوش جنون. کفنپوش = کفن قوشانجی قوشانان. «صویوندی ثوب فانیدن کفنپوش اولدی عریانی ـ لا» جمعی اکفان. اکفان موتا .

کفة [ع] ترازو کوزی . کفة الصائد = دکرمی آوجی آغی. کفة الدف = دائره قصناغی، دکرمی شی . کافك کسر وضمیله‌ده لغتدر.

کفیل [ع] بوینه آلیجی، آلان. درعهده ایدیجی، ایدن: «امورینه قاریشان آخرك وکیل کبی — نتیجه‌سنده غرامت چکر کفیل کبی — ثابت § کندی ذمتنی آخرك ذمتنه ضم ایدن یعنی آخرك متعهد اولدیغی شیئه کندی دخی متعهد اولان کیمسه در — مجله . کفیل بالتسلیم = برمالك تسلیمنه کفیل اولان کیمسه‌در. کفیل بالمال = برمالك اداسنه کفیل اولان کیمسه‌در. کفیل بالدرك = مبیع بالاستحقاق ضبط اولندقده آقچه‌سنی ادا وتسلیمه یاخود بایعك نفسنه کفیل اولان کیمسه‌در. کفیل بالنفس = برآدمك شخصنه کفیل اولان کیمسه‌در . بو کفالت عندالشافعی باطلدر.

کلاء [ع] یشیل اوت .

کلاغ [ف] قوزغون: «طفیل خوار مشو چون کلاغ بی پروبال ـ لا»

کلال [ع] یورغونلق ، بی تابلق: کلال آور = کلال کتیریجی کتیرن. کلال روح. «بوکون زواللی کوکلمك غریب برملالی وار — مماتدن توحشی، حیاتدن کلالی وار — اکرم بك» . (کلالة) ده لغتدر.

کلام [ع] سوز، قول، سخن: کلام عارفانه . «کلامندن اولور ظاهر کشینك کندی مقداری ـ لا» . کلام الله، کلام قدیم = قرآن عظیم الشان. علم کلام = علم عقائد.

کلان [ف] هیبتلی، جثه‌لی، ایری کوده‌لی: خردوکلان .

کلب [ع] کوپك، سك: کلب عقور. § ییرتیجی جانور ، انسانی، حیوانی طالایان آرسلان ، قپلان، قورد وامثالی . جمعی کلاب . کلاب محله = محله‌نك کوپکاری. §

كوپك بالغی .كلب الماء = قندز. § برقبيله اسمی.

كَلْبَتَانْ [ع] نعلبند و دولكر آلتلرندن دمير قيصقاج : (كلبتين)ده ديليلير.

كَلَكْ [ف] خام، اولمامش قاوون، قارپوز.

كَلِمْ [ع] (كلمه) نك جمعی. ياخود اسم جمعدر: اليه يصعد الكلم الطيب.

كَلِمَاتْ [ع] (كلمه) نك جمعی. كلمات فصيحه.

كَلِمَه [ع] لفظهٔ واحده. كرك اسم، كرك فعل وحرف اولسون: كلمهٔ فصيحه. § بعضاً بر جملهٔ مخصوصه يه ده اطلاق اولنور: كلمهٔ شهادت. كلمهٔ توحيد. كلمهٔ باقيه = كلمهٔ توحيد اعلای كلمة الله.

گَلُو [ف] انسان، حيوان بوغازی. حلقوم. ضم كاف ايله ده لغتدر.

گَلُوبَنْد [ف] گردن بند.

گَلُوگِير [ف] طاغ ارمودی، خلط § بوغازدن كچمسی كوچ اولان شی: «لقمهٔ غم كه گلوگير ملال اولدی - شير مادر كبی شمدی می حلال اولدی بكا - عونی»

گَلَه [ف] سوری، قيون وسائره سوريسی.

كَلَّه [ف] باش، باشك تپه سی.

كَلِيسَا [ف] معبد نصاری. مناستر.

كَلِيلْ [ع] كسمز قليج، بچاق: سيف كليل § يورولمش: «وعين الرضاء عن كل عيب كليلة - كما ان عين السخط تبدی المساويا - لا»

كَلِيمْ [ع] مكالمه ايديلن كيمسه. كليم الله = جبل طورده مظهر خطاب الٓهی اولان موسی عليه السلام. «خامه‌م اول معجز طراز صد هزاران پيشه‌در - كيم نظير اولمازا كا الا كليمك اژدری - نفعی»

كَمْ [ف] ذاتاً اكسك، ناقص اولان شی. (بيش) مقابليدر: كمبضاعه = بضاعه سی آز، ناقص. اديب كمبضاعه. كمبها = بهاسی آز، قيمتسز. كمپايه = پايه سی دون. «تحصيل كمالات كم آلات ايله اولماز - لا»

كَمَا [ع] (ك) ايله (ما)دن مركب ادات تشبيهدر: كما كان = اولديغی كبی. كما فی السابق = سابقده كبی. كما فی الاول = اولكی كبی.

كما ينبغى = لايق اولديغى كبى. كماهى = اولديغى كبى .

كمال [ع] برشيئك جميع اجزاسنك تمامى § تمام اولمق. نقائصدن خالى اولمق، صفات عاليه ايله متصف بولنمق . § علم، عرفان، فضيلت : « تحصيل كماله خيلى مدت — محنت چكه‌رك چالشدم اما — محسود افاضل اولدى فضلم — شاهد آرانيرسه اشته اعدا — ناجى» عين الكمال = اصابت عين. وقتيله هذيل قبيله‌سندن (كمال) نامنده مشئوم بر حريف وارمش . هر نه‌يه باقارسه در حال هلاك اولورمش. بوملابسه ايله اصابت عينه (عين الكمال) دينلمش. «آفت عين الكمال اعتبارمدن صاقين — نائلئ قديم»

كمالات [ع] (كمال) ك جمعى . كمالاتپرور = صاحب كمالات .

كمان [ف] ياى، قوس: كمان ابرو = كمان قاشلى « اى كمان ابرو شهيد خنجر مژكانكم — بولمشم فيض نظرسندن سنك قربانكم — فضولى» § كماندار = ياى طوتيجى، قواس . كمانكش = كمان چكيجى، چكن. تيرانداز. « تو كمان كشيده ودر كمين كه زنى بتيرم ومن غمين — همهٔ غمم بوداز همين كه خدانكرده خطا كنى — لا » § برنوع چالغى . « روحم ده‌هم آهنك اوله‌رق ناله كناندر — هرنغمهٔ كريان حزينيله كمانك» كمانچه = معروف كوچك كمان، رباب .

كمائن [ع] (كمين)ك جمعى .

كمتر [ف] اكسيك، ناقص § عاجز حقير، بى اعتبار . عبدكمتر. كمترانه = كمترجه‌سنه . آثار كمترانه . كمترين = اك آز، اك اكسيك، اك دون: كمترين پايهٔ عرفان § پك عاجز، حقير : بندهٔ كمترين. «عرض ايدو خاكسار بى مقدار — بندهٔ كمترين فضولئ زار»

كمخا [ف] ايپكدن طوقونمش قماش: « يا بستر كمخاده يا ويرانه‌ده جان وير- چون باى وكدا خاكه برابر كيره‌جكدر — ....»

كمر [ف] قوشاق، كمر بسته، كمر بند خدمت = خدمته آماده . § طاق، قوس شكلنده بنا : بنانك كمرلرى بتون رهين انهدام اولدى.

كمسال [ف] كنج : كمسال خوش جمال .

كمعقل [ف] عقلى آز، احمق.

کمعیار [ف] ناقص العیار، مغشوش.

کمقیمت [ف] دکرسز.

کمگو [ف] آزسویلیجی، سویلین. کمگویی = کمگولق. کمگویانه = کمگوجه‌سنه. کمگویان = کمگولر. (کمگفتار) ده دینیلیر.

کمایه [ف] دنی، فرومایه، ناکس: «کمایه‌لرک جوری آچار جوهر ذاتی ـ اسربله تراشیده اولور جوهر الماس ـ شیخ غالب»

کمنام [ف] نامی، شهرتی اولمیان: بندۀ کمنام. کمنامی = کمناملق. کمنامانه = کمنامجه‌سنه. کمنامان = کمناملر.

کمند [ف] ایلمک، باغ: کمند محبت. «ندیم نامه برشاعر جهانوار ایمش ـ کمند زلفمه دوشسون الٓهی اول عیار»

کمون [ع] کیمیون.

کمی [ع] شجیع بهادر. جمعی کماة.

کمیاب [ف] آز بولنان، نادر.

کمیت [ع] مقدار.

کمین [ف] جنک زماننده پوصویه کیرمش عسکر، آدم: قوم کمین.

کمین [ف] پوصو: درکمین احتیال. § اکسیک، ناقص.

کمینگاه [ف] پوصویری. نظمده (کمینکه) صورتنده تخفیف اولنور.

کمینه [ف] ناقص § عاجز، حقیر. بندۀ کمینه. «ویرمز بنای فقره خلل جوش حادثات ـ محو ایده‌مز کمینه خسی صد هزار موج ـ سامی»

کن [ف] (کندن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانلماز: کورکن = مزار قازیجی، قازان.

کنار [ف] اوج، نهایت، صوك: کنار صحرا § قیی: کنار کتاب. مکتوبك کناری § ساحل: کنار دریا. § قوجاق، آغوش: زیب کنار. درکنار = محررانك کنارینه یازیلان شی. کنارگیر = فوچی وسائره چنبری.

کَنارَه [ف] کنار، اوج § قوجاق § قیون آصیلان دمیر چنکال، سلخخانه، قناره.

کَنّاس [ع] سپوریجی.

کَنائِس [ع] (کنیسه)نك جمعی. معابد نصاری.

گَنْج [ف] خزینه: کنج قناعت. کنج احسان. «سخن بر کنج لایفنای اسرار آلهیدر — که طبع نکته‌دانمدر او کنجك شمدی کنجوری - نفعی» کَنْجدار، کَنْجور = خزینه‌دار. § مال مدفون، دفینه: «یوقسه ویرانه‌لرده کنج نهان - یوقمی کنجینه‌لر دکر انسان - ناجی»

گَنْجینه [ف] کنج، خزینه: کنجینهٔ لطف‌واحسان.

§ دفینه: کنجینه‌لر اکثریا خرابه‌لرده بولنورمش.

گَنْدُم [ف] بغدای.

گَنْدُم گون [ف] بغدای رنکلی.

گَنْدُم نُما [ف] یوزه کولوب آدم آلدادان.

کَنْدَه [ف] چوقور، خندق.

کَنْدَه‌خایَه [ف] خادم آغاسی، عنین.

کَنْز [ع] مال مدفون، دفینه: کنز مدفون. کنزعرفان. (کنج) کلمهٔ فارسیه‌سندن تعریب ایدلمشدر.

کَنَف [ع] جانب، طرف. بو معناده یالکز جمعی اولان (اکناف) قوللانیلیر. § صیغینه‌جق یر.

کَنْعان [ع] یعقوب‌علیه‌السلامك مملکتی. ماه کنعان = یوسف علیه السلام.

کَنُود [ع] کفران نعمت‌ایدیجی، ایدن، ناسپاس § اوغرادیغی مصائب وبلیات ایله نعم الهیه‌یی انکار ایدرك - حاشا - جناب حقه اعتراض ایدن تبهکار، عاصی، کنهکار § بخیل، ناکس § برشی بتیرمین طوپراق، شوره‌زار: ارض کنود.

کَنَه [ف] حیوانك قانی امن معروف بوجك.

کَنیز [ف] و

کنیزك [ف] جاریه.

کنیسه [ع] معبد نصاری. (کلیسا) دن تعریب ایدلمشدر.

کنین [ع] اورتیلو، کیزلی، مکنون.

کواعب [ع] (کاعب) ك جمعی.

کواعب انجم [ف] بنات النعش.

کواکب [ع] (کوکب) ك جمعی: کواکب سما. کواکب رخشان.

کواکب شناس [ف] منجم. اختر شناس.

کوثر [ع] جنتده بر نهرك اسمیدر: آب کوثر. شراب کوثر. «دوزخ فرقتده قویمه یاندم ایمام علی - کوثرك ساقیسیسین قاندر بنی جام علی - خیری» اسامزده بشقه معنالرده قوللانیلماز.

کودن [ف] احمق، ادراکسز، کجفهم: «بن سنی بیلمیه جك مرتبه کودن دکلم - لا» [بولغتی بعض فرهنکلر کاف فارسی ایله قید ایتمشلردر.

کوکب [ع] اختر، نجم: کوکب دری = پارلاق کوکب. ستارهٔ رخشان. کوکب شان واقبال. کوکب طالع. «هر تفنکندن فروزان نور جوال ظفر - هر طوپندن کوکب اقبال ملت منجلی - ناجی» کوکب الحدید = جلالی چلیکك پارلتیسی.

کوکبه [ع] اختر § انسان جماعتی، آلای: کوکبهٔ عظیمه § درخشان.

کوکبه [ف] طنطنه، دارات واحتشام، صیت وشهرت: کوکبهٔ اقبال. کوکبهٔ شان واجلال. کوکبهٔ خاقانی § اسکی ایران حکمدارانك رکابنده چکیلیر باشنه پولاددن مجلا بر طوپ مربوط چوکان شکلنده اوجی اکری اوزون بر آغاج § غلبه، کثرت، انسان جمعیتی.

گوهر [ف] جوهر. (جوهر) بونك معربیدر § طینت وجبلتك اوزرینه خلق اولندیغی شی. اصل، نژاد: پاك کوهر = اصلی نسلی پاك. بد کوهر = بد اصل صویسز. § اینجی § بذاته قائم اولان شی. بومعناده (عرض) مقابلیدر.

گوهرتاب [ف] آلتون تل ایله ایشلنمش نسوابه

مخصوص باش اورتوسی : «سیر ایدوب کیسوی مشکیننده کوهرتابنی — لیلی‌تتویج ایلمش نوریله صاندم ماهتاب» § غایت اینجه دلبند.

گوهرریز [ف] کوهردوکیجی، دوکن: کوهر ریز ادب.

گوهرفشان [ف] کوهرصاچیجی، صاچان. کوهرفشانی = کوهرفشانلق. کوهرشارده بومعنایه‌در.

گوهری [ف] جواهرجی، جوهر قروش.

گوهرین [ف] جوهرلی، مرصع. تاریخ کوهرین = یالکز نقطه‌لی حرفلر حساب اولنه‌رق سویلنیلن تاریخ.

کون [ع] اولمق، حدث. برشیئك حدوث ووقوعی § وارلق، موجود اولمق، وجود: عالم کون وفساد.

کونین [ع] عالم جسمانی ایله عالم روحانی: «کونینی کچرکن ایدرز غرقهٔ انوار — ناجی»

که [ف] صمان معناسنه اولان (کاه) دن مخففدر.

گه [ف] (گاه) مخففیدر. نظمده قوللانیلیر.

گهان [ف] وقت، زمان: سحر گهان = سحر وقتی. اکثریا (نا) ادات نفی ایله برابر قوللانیلیر: ناگهان = وقتسز، بردنبره، آکسزین: قضای ناگهانی

کهانت [ع] غیبدن خبر ویرمك. فالجیلق، باقیجیلق ایتمك.

کهربا [ف] (کاهربا)یه باقکز.

کهف [ع] طاغلرده اویولمش یر، اویوق، مغاره، بیوك غار § صیغینه‌جق یر، پناه: کهف امان. § صیغینه‌جق آدم. کهف القوم = قومك ملجائی، پناهی.

کهکشان [ف] (کاهکشان) ه باقکز.

کهل [ع] صقالنه قیر دوشن، وجودنده‌اختیارلق امارەسی ظهور ایدن کیمسه. § برقوله کوره اوتوز یاخود اوتوز درت یاشندن اللی بر یاشنه قدر (کهل) دینیلیر، جمعی کهول، کهال، کهلان. مؤنثی (کهله) جمعی کهلات، کهلات.

کهنه [ع] (کاهن)ك جمعی: کهنهٔ هند.

کهواره [ف] (کاهواره) یه باقکز. «عارف اول عارف که اصلا فرقی یوقدر عارفه — کوشهٔ لحدك کنارمادر وکهوارهدن —...»

کهوارهٔ فنا [ف] دنیا ، عالم فانی.

کی [ف] ادات استفهامدر. نه زمان، نه وقت معناسنه. اسکی ترکجه‌ده بو مقامده (قچان) قوللانیلیردی. (نه زمانه قدر) معناسنه اولمق اوزره دائما (تا) اداتیله برابر قوللانیلیر: تاکی عزیزم! «تاکی کوکل چکرسك اندوه روزکاری - فصل بهار کلدی سیر ایله لاله‌زاری - ...»

کی [ع] قزغین دمیر و سائره ایله بدنك بر یرینی ویا بر یاره‌یی داغلامق: کی عشائرك اك برنجی دواسیدر.

کیّال [ع] کیله ایله اولچیجی ، اولچن.

کیّالیه [ع] کیله‌جینك اجرتی ، اجرت کیال.

کیان [ف] و

کیانیان [ف] بو (کیانی) نك، اولکی بیوك حکمدار معناسنه اولان (کی) ك جمعیدرکه حکمداران ایراندن ایکنجی فرقه‌نك لقبیدر. دولت کیانیانی کیقباد تأسیس ایتمش، مؤخراً کیکاوس، کیخسرو، وکیلهراسب نامنده اوچ حکمدار دها کلش اولمغله دیکرلرینه دخی بطریق التغلیب کیان وکیانیان دنیلمشدر. (قباد)ك نامنه بو کلمه‌یی اضافه ایدن رستمك باباسی زالدر.

کیخسرو [ف] کیانیان ملوکنك اوچنجیسی اولان حکمدار مشهوردر. کیکاوسك torونی، سیاوشك اوغلیدر. یونان قدیم مورخلری کیخسروه (کیروس) نامنی ویرمشلردر. مشارالیه اسکیتلرله محاربه ایتدیکی اثناده (توماریس) اسمنده برملکه طرفندن قتل ایدلمشدر.

کید [ع] مکر وحیله ایتمك § مکر وحیله ، خیانت.

کیس [ع] ذکا ، فطنت. (حمق وبلاهت) مقابلیدر.

کیّس [ع] ظریف ، زیرك.

کیف [مولد] حال، صحت، عافیت: کیفسز خسته، مزاجی متغیر. کیفکز ایپدر ان شاءالله. §

سرور انشراح: کیفلنمك = دلشاد، مسرور اولمق ، کیف قاچمق = تکدر. § نشئه، مسکرات تأثیرندن حصوله کلن حال، سرخوشلق: کیف اولمق. «نه نامه در بو که کیف رحیق مضمونی — ویرر ملاحظه یه بر نشاط روحانی — نفعی» § رأی اختیار: کیفنه کوره حرکت. «کیفنجه اوچارسك — ای پرستو — هر یرده نه بختیارلق بو — ناجی»

کَیْفَ مَا اتَّفَقْ [ع] نصل تصادف ایدرسه.

کَیْفَ مَا یَشَاءْ [ع] نصل ایسترسه، ایستدیکی کبی: انسان خصوصات مشروعه ده کیف مایشاء حرکت حقنه مالکدر.

کَیْفَرْ [ف] جزا ، مکافات .

کَیْفِیَّتْ [ع] نصل معناسنه اولان (کَیْفَ) اسم مبهم عربیسندندر. نصللق ، نصل اولدیغی دیه ترجمه اولنور : «بونك کیفیتی تعبیر اولنماز ذوقه دائردر — نوعی» «بیلنمز قدری مخمور اولمدقجه نشوهٔ جامك — شباب ایامنك کیفیتن پیر دوتادن صور — فطنت خانم». § نشوه، مسکرلك خاصه سی: کیفیت مل. کیفیت باده. § ایش، امر، خصوص: کیفیتك تدقیقی ضمننده مجلسه حواله سی. کیفیتدن خبردار اولمق. جمعی اولان (کیفیات) اکثریا (حالات) معناسنه قوللانیلیر: کیفیات روحانیه. کیفیات نفسانیه. کیفیات وجدانیه .

کَیْلْ [ع] اولچمك § اولچك.

کَیْلِی [ع] کیل ایله اولچیلان شی .

کِیلُوسْ [ع] معده ده هضم اولنان مواد امیله رك طمارلره کچدیکی صره ده اوعیهٔ لنفاویهٔ معائیه دنیلن باغیرصاقلره مخصوص بیاض قان طمارلری ایچنده دوران ایدن سود رنکنده کی مایع .

کِیمُوسْ [ع] معده ده مأکولاتك هضمه خدمت ایدن افرازات ایله اختلاط ایدرك خمیر قوامنده بولنمسی حالی .

کَیْنُونَتْ [ع] وار اولمق ، موجودیت .

کَیْوَانْ [ف] زحل ییلدیزی : اوج کیوان .

کَیُومَرْثْ [ف] وقتیله ایرانده ظهور ایتمش اولان پیشدادیان دولتنك مؤسسیدر .

ك

كبار [ع] (كبير)ك جمعى. صغار وكبار = كوچكلر، بيوكلر.
كبار مفسرين = مفسرينك اولولرى، اعاظمى. كبار امت = امتك بيوكلرى، اولولرى. بو معناده دائما جمع اوله‌رق قوللانيلير. بعضاً صفت اوله‌رق استعمال اولنور: انبياء كبار « شرع حفظنده اتم معجزات مصطفى — دين ظهورنده شريك اجر اصحاب كبار - فضولى» § نازك، تربيه‌لى، نجيب: كبار آدم. كبار بر ذات. كبارانه = كبارجه‌سنه. وضع كبارانه. معاملۀ كبارانه. هيئت كبارانه. § ظريف، لطيف، خوش نما: نه كبار شى. نه كبار منظره. § زنكين، بلندجاه. بو اوچ معناده دائما مفرد كلمه كبى قوللانيلير.

كباش [ع] (كبش)ك جمعى.

كبر [ع] بيوكلك، اولولق، عظمت تجبر: كبرلى آدم. صاحب كبر وغرور. كبر، اخلاق مذمومه‌نك اشنعيدر.

كبر [ع] بيوكلك، اولولق: (صغر)ك نقيضيدر. كبر سن. كبر اخلاق. كبر عقل. كبر قدر = جلالت قدر. كبر حجم. كبر جثه.

كبرياء [ع] زياده بيوكلك، اولولق، عظمت: صفات الٓهيه‌دندر. درگاه كبريا پناه. كبريا كاه رحمت پناه. كبريائى = كبريايه منسوب. § بعضاً موصوف اوله‌رق قوللانيلير. جناب كبرياء.

كبريت [ع] قرمزى ياقوت، آلتون § كوكورد.
كبريت احمر = قرمزى كوكورد، اسكى كيمياگرلره كوره پك آز بولنور بر اكسير. § اوجى كوكوردلو ويا سائر اجزالى چيره: چاقماقسز كبريت، شمعه‌لى كبريت. كبريتى = آچيق ليمون رنكى.

كتاب [ع] معروف: « لال اولورسك سويلسه‌م بر فقره تاب سينه‌دن - بر صحيفه آچسه‌م آغلارسك كتاب سينه‌دن - ناجى». كتاب الله = قرآن عظيم الشان. اهل كتاب = كتب سماويه‌دن برينه ايمان ايدن ملتلر. جمعى كتب.

كتابة [ع] يازى يازمق، سويله‌نيلن برماده‌يى شرائطنه

موافق قلمه آلمق : ایفای وظیفهٔ
کتابت . قوپیه‌جیلغه کتابت
نامی ویریلەمز .

کتابه [ف] ایوانلرك طاقنه، قپو باشلرینه، چشمه‌لره، مبانیٔ
عالیه‌فوقنه وسائر محللره وضع اولنان
یازیلی لوحه، اولوحه‌اوزرنده‌کی یازی :
«صدر اقبال را کتابه نوشت» و «مانده
جاوید آن کتابه بجای» مصراعلرندن
بو ایکی معناده قوللانیلدیغی آکلاشیلیر .
بناءً علیه (کتابهٔ سنك مزار)
ترکیبنده‌کی (سنك) یرینه کوره بی
لزوم عد اولنه‌ماز. کتابهٔ مزارده
دینیلیر کتابهٔ سنك مزارده .

کتمان [ع] کیزلمك، صاقلامق :
معنویاتده قوللانیلیر. کتمان
سرّ. ضدی (اظهار) در.

کذب [ع] یالان سویلمك :
ارتکاب کذب. § یالان.
دروغ. (صدق)ك ضدیدر.

کراء [ع] طوتیلان برشی مقابلنده ویریلن اجرت ، مستأجرك
ویردیکی اجرت، بدل اجاره: حیوانك
کراسی. خانه‌نك کراسی.

کرار [ع] تکرار . کراراً =
تکرار اوله‌رق : کراراً
تنبیه . کراراً عرض ایتمك .

کرام [ع] (کریم)ك جمعی :
اعضای کرام . کرام ادبا.
رجال کرام . «پاره ایستر محررین
کرام - صاحب‌امتیاز حیرتده - ناجی»

گرامی [ف] عزیز ومحترم، مکرم :
التفاتنامهٔ کرامیلری .
الٓهی بومحبتنامهٔ نامی و بوفرزند دلبند
کرامی که زادهٔ طبع فسونساز ؤ ونتیجهٔ
ادراك سحر پردازمدر — فضولی .
کاف عربی ایله‌اوقومالی.

گران [ف] آغیر ، ثقیل :مادیات
و معنویاتده قوللانیلیر .
بارکران، تکلیف‌کران. عنوان‌کران.
کلمه معنای مصدریتی متضمن اولمد-
یغندن (کران ویردی)دیمك خطای
فاحشدر .

گرانبار [ف] آغیر یوكلو § میوه‌سی چوق آغاج :
درخت کرانبار § زنکین § کبه
قادین، حیوان .

گرانبها [ف] بهاسی آغیر، قیمتلی:
قماش کرانبها . اشیای
کرانبها .

گران پشت [ف] صیرتی صاغلام، بارکش ، حمول.

گرانجان [ف] آغیر جانلی، ثقیل الروح: صوفیٔ گرانجان.

گرانجانی = گرانجانلق. گرانجانانه = گرانجانجه‌سنه. گرانجانان = گرانجانلر.

گرانخواب [ف] آغیر اویقولی. گرانخوابی =

گرانخوابلق. گرانخوابانه = گرا- نخوابجه‌سنه. گرانخوابان = گرا- نخوابلر.

گرانخوار [ف] چوق ییجی، اکول، عبد البطن.

گرانخواری = گرانخوارلق. گرانخوارانه = گرانخوارجه سنه. گرانخواران = گرانخوارلر.

گراندست [ف] الی آغر. گراندستی =

گراندستلك. گراندستانه = گراند- ستجه‌سنه. گراندستان = گراندستلر.

گرانرکاب [ف] ثابتقدم، متین§ وقور، رزین آدم §

آت اوزرنده دلیرانه طوران. گرانرکابی = گرانرکابلق. گرانر- کابانه = گرانرکابجه‌سنه. گرانرکابان = گرانرکابلر.

گرانسایه [ف] رتبهٔ عالیه صاحبی، والاجاه. گرانسایکی =

گرانسایه‌لك.

گرانسر [ف] کبرلی، متکبر. گرانسری = متکبرلك،

گرانسرانه = متکبرانه. گرانسران = گرانسرلر.

گرانسرشت [ف] آغیرطبیعتلی، صاحب تمکین §

تنبل. گرانسرشتی = گرانسرشتلك. گرانسرشتانه = گرانسرشتجه‌سنه. گرانسرشتان = گرانسرشتلر.

گرانسیر [ف] سیری آغیر، بطیٔ الحرکه. گرانسیری =

گرانسیرلك. گرانسیرانه = گرا- نسیرجه‌سنه. گرانسیران = گرانسیرلر.

گرانگوش [ف] صاغیر. گرانگو- شی = صاغیرلق.

گرانگوشانه = صاغیرجه‌سنه. گرانگوشان = صاغیرلر.

گرانمایه [ف] بهاسی آغیر، قیمتدار، نفیس شی: در گرانمایه.

گرانی [ف] آغرلق، ثقلت: گرانی صحبت.

کرباس [ع] خام بز. (کرپاس) کلمه‌سندن معربدر.

گرج [ف] کیرچ.

گرد [ف] دکرمی، مدور، چوره. دوره. (تاء کرد) یوارلق

ثا: شو (ة)

گرداب [ف] دکزلرده، نهر. لرده صولرك دونديکی،

چورلديکی موقع خطرناك: کرداب عميق حزن و تأثر. کرداب فلاکت. کرداب مصيبت. کرداب اضحلال: بتون کرداب! بتون تهلکه! بن متصل يوريورم — راسم بك. «دوشديکم فيفای عشقك فرقی يوق کردابدن»

کردار [ف] شغل، عمل، فعل: «بم اوعاصی و آثم که عالمه کله‌لی - بر کناه کبير اولدی باکه هرکردار — ....» اکثريا ترکيب حالنده قوللانيليرر: مصطفی کردار. فاروق کردار. (مرحمت کردار) کبی ترکيبلرده ايشی کوجی مرحمتدن عبارت يعنی غايت مرحمتلی معناسنی افاده ايدر. تاجدار معدلت کردار. § روش، طرز و طور، عادت.

گرداگرد [ف] چپ چوره، دائراً مادار.

گردباد [ف] قاصيرغه. فورطنه‌نك دهشتلی صويی: کردباد فنا.

کردگار [ف] فعال مطلق. صفات الٓهيه‌دندر.

گردگان [ف] جوز.

کرشمه [ف] ناز، عشوه، محبوبه‌نك کوزيله، قاشيله

ايماسی، غمزهٔ دلبران: کرشمهٔ يار. کاف عربی ايله اوقومق ذوق عثمانی‌يه خوش کليور.

گرفتار [ف] طوتولمش، اسير: کرفتار محبت. کرفتاری

= کرفتارلق. کرفتارانه = کرفتارجه‌سنه. کرفتاران = کرفتارلر. کرفتاران سودا.

گرفته [ف] طوتولمش، اسير: کرفتهٔ دام بلا. کرفته لب

= ساکت، خاموش. کرفته لبانه = خاموشانه. کرفته لبان = خاموشان. کرفته‌دم = نفسی طوتولمش.

کره [ف] دوكوم ، عقده : «بهم بسته مورا بصد پیچ وتاب — کره‌داده شب را پس آفتاب — فردوسی » == صاچلرینی یوز پیچ وتاب ایله بربرینه باغلایه‌رق کیجه‌یی کونشك آرده‌نده دوكوملمشدر . کره‌کیر == عقده‌دار. کره‌چه == کوچك دوكوم ، دوكومجك . کره‌بند == اوچقور. فتح را ایله‌ده لغتدر.

کریان [ف] آغلایجی ، آغلایان : دیدهٔ کریان. کریان شوق و غرام. «مجلس وصلکده کریان اولدیغم معذور طوت — بر طبیعتدر که قالمش غم زمانندن بکا — اکرم بك». کریانی == کریانلق .

کریبان [ف] البسه یاقه‌سی: «عشقه دوشدم جان ودل مفت جوانان اولدی هپ — صبر وطاقت مصرف چاك کریبان اولدی هپ — ندیم » کریبانکیر == یاقه‌یی طوتیجی، طوتان .

کریزان [ف] قاچیجی ، قاچان ، فرار ایدن : « بندن نیچون بو رتبه کریزانسین ای کوکل — ندیم » کریزانی == کریزانلق.

کریزگاه [ف] قاچاجق یر § قصائدده تغزلدن صکره ممدوحك وصفنه مناسبت پیدا ایدن بیت § قصد اولنان شیئه مناسبت پیدا ایدن سوز. بوكا ساده‌جه (کریز)ده دینیلیر .

کریزنده [ف] کریزان .

کرینده [ف] کریان : کریندهٔ هجران .

کریوه [ف] چیقماز یول: کریوهٔ سودا. کریوهٔ امل . § اوچورم، یار .

کریه [ف] آغلامه ، بکا ، انین وناله : کریهٔ عاشقانه . کریهٔ بدبختانه . «کریه در مجلس رند غریبك کاری — که کلیر شاعر اولان ناله‌ایچون دنیایه — سامح بك» . کریه‌خیز == کریه قوپاریجی قوپاران: «ای چشم کریه‌خیز اثرك یوقمیدر سنك — آتش ایچنده‌یم خبرك یوقمی سنك — راغب پاشا » کریه‌بار ، کریه‌ریز == آغلایان، کوزیاشی دوکن. کریه‌ناك == آغلایجی آغلایان. چشم کریه‌ناك . کریه‌فشان کریه‌پاش == کوز یاشی دوکیجی، دوکن . چشم

کریه فشان. دیدۀ کریه پاش. کریه فشانی = کریه‌فشانلق. کریه‌پاشی = کریه پاشلق. کریه پاشانه = کریه پاشجه‌سنه. کریه‌پاشان = کریه‌پاشلر. کریه‌خیزانه = کریه‌خیزجه‌سنه. کریه خیزی = کریه‌خیزلك. کریه‌خیزان = کریه‌خیزلر.

کسب [ع] (کَسْب) ایله مترادفدر.

کسری [ع] حکمداران ایرانك لقبیدر. بو نام اك اول نوشیروان عادله ویرلمشدر. (خسرو) دن معرب اولدیغی ظن اولنور. جمعی قیاسه مخالف اوله‌رق (اکاسره) کلیر: اکاسرۀ عجم.

کسفة [ع] جزء، پاره.

کسوة [ع] روبه، لباس. (کسپت) بوندن محرفدر.

کش [ف] شطرنج اویوننده شاهك خانه‌سنه نظر ایتمك اوزره آلاتدن ویا پیادکاندن بری سورلدکده بو کیفیتی خبر ویرمك ایچون استعمال اولنان لفظ.

کشت [ف] اکین. کشتزار = اکینلك: کشتکار = اکینجی، چفتجی.

کشنش [ف] و

کشنیز [ف] بو نام ایله معروف اولان خوشبو تخم.

کشور [ف] اقلیم، ولایت، مملکت: کشور عثمانی. کشور علوم.

« تاجداری اك بیوك بر دولتك — شهریاری اك دلارا کشورك — ناظم الحکم حمدی بك». کشور بکشور = ولایت بولایت. کشور خدا = حکمدار. کشور کشا = کشور آچیجی، آچان، فاتح البلاد. کشور کشایی = کشور کشالق. کشور کیر = کشور طوتیجی، طوتان، پادشاه، فرمانفرما. کشور کیری = کشور کیرلك. کشور کیرانه = کشور کیرجه‌سنه. کشور کیران = کشور کیرلر.

کفایة [ع] یتیشیر اولمق، الویرمك، استغنا بخش اولمق: کوندریلن پاره آلنه‌جق اشیایه کفایت ایتمدی.

كفل [ع] حصه، نصيب § مثل ونظير. ذو الكفل = بر پيغمبر اسميدركه بيضاوى على الاختلاف تفسير ايتمشدر.

كل [ف] بالچق، صوايله ايصلانمش طوپراق، طين: كل آدم. « مانده سنكى كه ايجاد مكر دركل توركه همه جاى تونازك بودالا دل تو — لا »

كلاب [ع] (كلب) ك جمعى. خرخرهٔ كلاب.

كلس [ع] كيرچ.

كلك [ف] قامش قلم، يراعه: كلك هنر. « كلك مانيز زبانى وبيانى دارد — حافظ » = بزم قلممزكده لسان وبيانى واردر.

گله [ف] يانوب ياقيلمه. شكايت: كله‌مند = شاكى، شكايت ايديجى، ايدن: «ساقى كله‌مند وبزم خاموش - رقاصهٔ باده خوار مغبر— جامد بك». كله‌مندى = كله‌مندلك. كله‌مندانه = كله‌مندجه‌سنه. مراجعت كله‌مندانه. كله‌مندان = كله‌مندلر.

كليد [ف] فى الاصل آناختار معناسنه ايسه‌ده لسانمزده آناختارله آچيلان معروف آلت معناسنه قوللانيلير: كليد كنج حكمت.

كليم [ف] دوشمه، بساط § قالين صوف، خرقهٔ درويشان.

كليم پوش = كليم قوشانيجى، قوشانان، كليم پوشان.

كمام [ع] (كُمّ)ك جمعى.

كنايه [ع] سوزى قپالى سويلمك، يعنى برشى سويليوب ديكر برشى قصد ايتمك § علم بيانجه حقيقت ومجاز طرفلرى متجاذب اولان بر لفظى تكلم ايتمكدر. كرك حقيقى، كرك مجازى اراده ممكن اولور. سخى بر آدم حقنده (كثير الرماد = كولى چوق) ديمك كبى. § مفهوم مخالفنى قصد ايدرك سوز سويلمك، تلميحاً سرزنش ايتمك. بو معناده لسانمزده تعريض وكنايه بردر: «طوررزمين بيانمده عرض قدرت ايچون- صفوف جند كنايات ايله صنوف مجاز - حمدى بك»

كه [ف] فارسيدن مأخوذ در. باشليجه اوچ وجه ايله استعمال اولنور. ادات تبيين اولور: «ارواح كه تحفهٔ خدادر - خاك رهشاه انبيادر -

شيخ غالب § ادات تفريع اولور. بو صورتده ماقبلنك بعض متفرعاتنى مابعديله ارائه ايدر . § ادات تعليل اولور. « آلدانمه‌كه شاعر سوزى البته يالاندر — فضولى ». (اووقتده‌كه) كبى تعبيرلرك يرينى طوته‌جق صورتده (كه) استعمالى مهجوردر. نديمك « صباكه دست اوره اول زلفه‌مشك ناب قوقار، مصراعى كبى.

كِه [ف] كوچك، صغير.

كُهّال [ع] (كهل)ك جمعى: كهال كهنسال.

كِهان [ف] (كه)ك جمعى. كوچكلر. دائما (بيوك) معناسنه (مه)ك جمعى اولان (مهان) ايله برابر قوللانيليرز: كهان ومهان = صغار وكبار. « سنى عالى طانير كهان ومهان — ناجى»

كِهانه [ع] كاهنلك صنعتى.

كِهتر [ف] زياده كوچك. كهترى = زياده كوچكلك.

كِهترين [ف] دها، الڭ زياده كوچك: فرزند كهترين.

كِهين [ف] كوچك.

گيازار [ف] چاير، اوتلاق. گيازار سبزين.

كياسة [ع] زيركك، فطانت.

گياه [ف] تازه اوت. نبات. نظمده (كيه) صورتنده تخفيف اولنور . « مانند كياهى كه سراز راه بر آرد - زير قدم محنت ايام شكفتيم — لا» = يول اوزرنده سرنما اولان اوت كبى پاى محنت ايام آلتنده آچيلدق. (كيا) ده جائز در. كياه شتر = دوه تيكنى. كياه نمناك = سميز اوتى، بقلة الحمقا.

گيتى [ف] دنيا، جهان. كيتى‌بان = جهانبان. پادشاه.

كيتى پژوه = طالب دنيا، پادشاه. كيتى نورد = جهان كرد، سياح. كيتى ستان = جهان آليجى، آلان، فاتح جهان. كيتى فروز = جهانى تنوير ايديجى ايدن . آفتاب كيتى فروز . كيتى نما = جهانى كوستريجى، كوسترن: كاخ كيتى نما.

کیر [ف] ارکك انسان وحیوانك عضو تناسلی.

گیر [ف] (کرفتن) مصدرندن مشتق امرحاضردر. ترکیبسز قوللانیلماز. جهانکیر = جهانی طوتیجی، طوتان. «موجهٔ نور تجلیٔ جهانکیرکدر — شعلهٔ رنکی کلستانده آچان ازهارك» عالمکیر. کریبانکیر. کلوکیر.

گیرودار [ف] جنك، غوغا، آشوب: عرصهٔ کیرودار. «آلدیغك زخم الم دکمز بو عمریکدمه — قارشیدن سیر ایله دائم کیرودار عالمی»

کیس [ع] پاره کیسه‌سی § رحمده چوجق یتاغی، مشیمه. جمعی (اکیاس). یونانجه‌دن تعریب اولنمشدر.

گیسو [ف] اوموزاوستنه‌دوکیلان صاچ، باش صاچی: کیسوی مشکین. «یاده کلدکجه خیال سنبل کیسوی یار — کوزلرمدن سرپیلیر اشك تحسر دانه‌سی» کیسودار = صاچلی. نجم کیسودار. فتح کاف ایله استعمالی غلطدر.

گیسوبند [ف] صاچ اورکوسی. صاچ باغی.

کیسه [ف] معروف. بر کیسه آقچه بشیوز غروش اعتبار اولنور. کیسه بر = یان کسیجی.

کیلوغرام [فرانسزجه‌دن] اوزان جدیده اوقه‌سی، قیهٔ اعشاریه. تخفیف ایدیله‌رك (کیلو) ده دینیلیر.

کیلومترو [فرانسزجه‌دن] Kilomêtre طول مقیاس جدیدینك بیك متره‌دن عبارت مسافه‌سی.

کیش [ف] دین، مذهب، ملت. یالکز قوللانلماز. کبرکیش = مجوس مذهبلی.

کیمیاء [ع] اکسیر § باقیری آلتون ویا کوموش یاپمق علم باطلی. بواغورده نیجه حمقا اللرنده‌کی سرمایه‌یی افنا ایدرك آچلقدن اولمشلردر. کیمیاکر = کیمیا عملنی یاپان: «کیمیاکر بغصه مرده ورنج — ابله اندرخرابه یافته کنج — سعدی» = کیمیاکر غمله، مشقتله اولدی، ابله خرابه‌ده خزینه بولدی.

§ chimie مقابلى . اجسام عضويه وغير عضويه نك خواص اصليه‌لرى تبدل ايتمك شرطيله يكديكرى اوزرينه اجرا ايتدكلرى تأثيراتدن وبو تأثيراتك تابع اولديغى قوانيندن بحث ايدن فن .

chimie minérale كيمياى معدنى. chimie organique كيمياى عضوى . كيمياكر = بو علم ايله مشغول اولان ذات .

كين [ف] بغض، حقد، عداوت. كين توز = منتقم .

كين [ف] صاحب معناسنه‌در . دائما مركب استعمال اولنور.

غمكين = غملى، مكدر. شرمكين = صاحب شرم ، محجوب .

كينه [ف] قلبده كيزلنن حقد ، بغض ، عداوت . كينه‌ور = كينلى، كين طوتيجى. كينه‌كش = دشمندن انتقامنى آلان ، منتقم . كينه خواه = كينه ايسته‌يجى ، ايستين ، بغض ايديجى ، ايدن .

كينه‌كاه [ف] جنك يرى. معركه. نظمده (كينه‌كه) صورتنده تخفيف اولنور .

ك

كبراء [ع] (كبيرك) جمعى. كبراء قوم = قومك بيوكارى. كبراى امت = امتك اولولرى .

كبرى [ع] (اكبر) ك مؤنثيدر.

كتاب [ع] (كاتب) لك جمعى : جهله‌ٔ كتاب. «صرير خامه صانمه اصطلاحاته بوغلمقله — ايدزبى چاره دائم شيوهٔ كتابدن فرياد - راغب پاشا»

كتب [ع] (كتاب) ك جمعى . كتب فقهيه. كتب سجلات. بزم تركجه‌ده مستعمل اولان (كوتوك) بوندن محرفدر .

كحل [ع] سرمه. كحل اصفهانى.

كداخته [ف] اريمش. مذاب.

كداز [ف] (كداختن) مصدرندن امر حاضر . تركيبسز

قوللانیلماز: تحملگداز = تحملی محو ایدیجی، ایدن. ماحیٔ تحمل. طاقتگداز = طاقتی محو ایدیجی، ایدن. تکلیف طاقتگداز. محنت جانگداز.

گُدازَنده [ف] اریتیجی، اریتن.

کُدُور [ع] (کدر)ك جمعی.

کُدُورات [ع] (کدر)ك جمع الجمعی: کدورات فلك.
« بدن شکسته کدورات دهر فوجا فوج - نائلیٔ قدیم »

کُدُورَة [ع] بولانقلق. (صفوت) مقابلیدر: کدورت آب.
§ غم، غصه، اندوه: « خلاص اولماز کدورتدن دل بی چاره بر برده »

گُذار [ف] (گذاشتن) مصدرندن مشتقدر. گچمه، گچیش: گذار حیات. گذار عمر. گذار باشتاب.
« ندانستم گذار شانه بر زلف تو می افتد - وگرنه تاقیامت خدمت شمشاد میکردم - لا » = طراغك گذاری سنك زلفك اوزرنده وقوع بوله‌جغنی بیلمدم. یوقسه قیامته قدر شمشاده خدمت ایدردم. لسانمزده منحصراً (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر: ایام جوانی، برق یمانی گبی گذار ایتدی.
مشتق منهی متعدی اعتبار اولندیغی حالده (گذار) کلمه‌سی دائما وصف ترکیبی حالنده استعمال اولنور. دمگذار = دم گچیریجی، گچیرن. زمانگذار = زمان گچیریجی، گچیرن. « بو شب بمله ای ملك زمانگذار اولورمیسك — دل خزانرسیده‌یه دم بهار اولورمیسك — منیملی‌زاده طاهر بك ». رهگذار = گچید، گچه‌جك یول: « ای مصور رهگذاری اوزره جك تمثالی — فضولی » § اوده‌مه، ادا ایتمه: بومعناده ترکیبسز قوللانیلماز. شکرگذار = ادای شکر ایدیجی، ایدن. خدمتگذار = ادای خدمت ایدیجی، ایدن. وامگذار = ادای دین ایدیجی، ایدن. کارگذار = ایشگذار. سخن گذار = سوزی حقیله ادا ایدیجی، ایدن. اهل سخن: ادیب سخن گذار. سخن گذاری = سخن گذارلق. سخن گذارانه = سخن گذارجه‌سنه. « شکر نعمت رانکومیکن که حق — دوست دارد بندگان حق گذار — سعدی » = نعمتك شکرینی حسن ایفا ایت که خداوند مطلق، ادای حق ایدن بندگانی سور.

گُذارَنده [ف] گچیجی، گچن. گچیریجی، گچیرن. گذارندهٔ ایام.

گذارش [ف] كچمه، كچيش: كذارش ايام. كذارش حيات. «كذارش حياتدن بو سرى آكلادم كه بن — ممات بر ديدنمه نك سكونه انقلابيدر — سامح»

گذاف [ف] بوش لقردى، معناسز سوز، لاف: «اشته او قدر در اول حكايت - باقيسى كذاف بى نهايت — غالب دده»

گذر [ف] كچمه: (ايتمك) مصدريله قوللانيلير. كذر ايدن. «بردوش كيدر حق بوكه معنى ده بو عالم — كيم كوز يوموب آچنجه زمانى كذر ايلر — نفعى». خوش كذر = خوش كچيجى، كچن. رهكذر = كچيد، كچه جك يول. «اى خطوه شماران چكيلك رهكذرمدن - ناجى». (جانمدن كچدم) مقامنده (جانمدن كذرايتدم) دينيلسه كولنج اولور.

گذران [ف] كچيجى، كچن: جهان كذران. عمر كذران. كذران اولان ماه تموزده. كلمه لازم اولديغندن [كذران اولان] مقامنده (كذران ايدن) ديمك خطاى فاحشدر. كذرانى = كچيجيلك: استحصال وسائل خوش كذرانى.

گذرگاه [ف] كچيد. يولك اوغراد يغى محل. دربند: كذركاه نورانى. كذركاه جانان.

گذرنامه [ف] مرور تذكره سى.

گذشتگان [ف] (كذشته) نك جمعى. كچمشلر، اسلاف، متقدمين: كذشتكان شعرا. كذشتكان بشر. كذشتكان ملت.

گذشته [ف] كچمش: سال كذشته. كذشته زمان. § قرضاً آلنان آقچه نك فائضى. آقچه تأديه سندن عبارت تعهداتك زمانيله ايفا ايديله مه مسندن طولايى لازم كلن تضمينات. كذشتهٔ نظامى.

كرات [ع] (كره) نك جمعى. تشديد را ايله استعمالى غلطدر. كرات انجم. «صاچدك برآوج كهر سمايه — اولدى بو كرات بى نهايه - عشقكله او رميه دن بريدر — هر بر كره زاروسرسريدر —...»

گراز [ف] آزیلی ارکك طوموز.

کران [ف] آل آت. کوران: کران سبك جولان. ترکجه‌دن تعجیم اولنمشدر.

کربة [ع] غم، غصه، محنت: کربت غربت.

گربه [ف] کدی، سنور.

کره [ع] یووارلاق، مدوراولان شی: کرهٔ ارض. کرهٔ آفتاب. تشدید را ایله استعمالی غلط فاحشدر.

کرّه [ف] آت و سائر حیوان یاوریسی. صپا.

گرد [ف] بهادر، پهلوان، دلاور، قوی دست.

گرز [ف] اسلحهٔ عتیقه‌دن صاپی اوزون دمیر برطوپوز درکه زره اوزرینه اوقدن، قلیجدن زیاده تأثیری اولورمش. «ستاره سنان بود وخورشید تیغ - از آهن زمین بود واز کرز میغ — فردوسی»

گرسنه [ف] آج. جوعان. کرسنکی = آجلق. سکون را، کسر سین ایله (گرسِنه) ده لغتدر.

گرسنه چشم [ف] آج کوزلی، حریص، جمری.

کرسنه چشمانه = کرسنه چشمجه‌سنه.
کرسنه چشمی = آج کوزلیلك.

کرسیّ [ع] تخت، سریر § واعظلرك جامعلرده اوزرینه اوطور دقلری یوکسك یر. کرسی نشین = کرسیده اوطوران، واعظ. § تحت العرش بر سما.

کرماء [ع] (کریم) جمعی.

گرمیخ [ف] اکسر.

گرك [ف] قورد: کرك زاده. کرك آشنایی = منافقانه کورشمه. کرك باران دیده = اسکی قورد، کورمش کچیرمش آدم.

کرنك [ف] آل آت: کرنك زرّین پالهنك.

کروب [ع] (کرب)ك جمعی.

کرور [ع] تکرار، برشیئك دفعة بعددفعة وقوعی: کرور

ایام. کرور ادوار. کرور لیل ونهار.

کروم [ع] (کرم)ك جمعی.

گروه [ف] جماعت، بولوك: گروه اشقیا. گروه متمردین. گروه عصات. گروه‌فسده. گروها گروه = بولوك، بولوك. فوجافوج.

کروی [ع] کره‌یه منسوب، کره کبی یووارلاق: جسم کروی. کرویّ الشکل. (کری) ده دینیلیر.

کریوات [ع] کره‌جکلر. کریوات بیضاء = قان درونده بولنان بیاض کره‌جکلر. کریوات حمراء = قان درونده بولنان قرمزی کره‌جکلر. صحیحی (کریّات) در.

کریوه [ع] کره‌جك. کره‌نك مصغری. واوایله‌یا اجتماع ایدوب‌ده برنجیسی ساکن اولورسه واو یایه قلب اولنمق قاعدهٔ صرفیه اقتضاسندن اولدیغندن صحیحی (کریّه) اولمق لازم کلیردی.

گزارش [ف] دوش یورمه، رؤیا تعبیر ایتمه.

گزارشگر = دوش یوریجی، یوران، معبر. گزارشنامه، گذارنامه = تعبیر نامه.

گزاف [ف] گذاف.

گزیده [ف] سچلمش، منتخب: گزیده اسلوب. گزیده سخن.

گزین [ف] سچلمش، منتخب، مطبوع: شعر گزین. اسلوب گزین § (گزیننده) مرخمی اوله‌رق ترکیب حالنده قوللانیلیر: خلوت گزین = اختیار خلوت ایدیجی، ایدن. عزلت گزین = عزلت اختیار ایدیجی، ایدن. وحدت گزین = وحدت اختیار ایدیجی، ایدن.

گزیر [ف] چاره، علاج. ناگزیر = ناچار، لا علاج، ضروری.

گزینش [ف] سچمه، سچیش.

گسار [ف] ایچمك، تناول ایتمك معناسنه اولان (گساردن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانیلماز: میگسار = می ایچیجی، ایچن. مینوش. غمگسار = غم ییجی، یین،

شهریك الم . « کیمك همبزمیسین یاران عیش وعشرتك کیمدر — ندیمك غمکسارك همدمك هم صحبتك کیمدر — نیلی »

گستاخ [ف] ادبسز، حیاسز . گستاخانه = گستاخجه . سنه . گستاخی = گستاخلق . حرکت گستاخانه .

گستر [ف] یایمق، دوشه‌مك معناسنه اولان (گستردن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: ضیا گستر = ضیا یاییجی، یایان. ناشر ضیا. کمالات گستر = کمالات یاییجی، ناشر کمالات. عدالت گستر .

گسترده [ف] یایلمش، دوشنمش، مفروش .

گستهم [ف] ابن توزربن منوچهر، یا خود (کژدهم) نامنده‌کی پهلوان ایرانینك اوغلی اولان مبارز: « اول دم که قصد جنك ایدر صحرالری کارنك ایدر — دنیایی خصمه تنك ایدر اولورسه سام وگستهم — نفعی »

کسبه [ع] یاغی چیقاریلان شیئك بعدالتعصیر قالان پوصه‌سی. لسانمزده‌ده بونام ایله معروفدر .

گسسته [ف] قوپمش، قیرلمش. گسسته‌مهار = کندی باشنه حرکت ایدن لاقید، لاابالی .

کسور [ع] (کسر)ك جمعی . (کسورات) جمع الجمعی. کسورات اعشاریه.

کسوف [ع] کونش طوتولق: کسوف آفتاب. سبب کسوف، قمرك کونشله ارض آره‌سنه کیره‌رك ضیاسنك انتشارینه حیلولت ایتمسندن عبارتدر. بوکبی حادثات سماویه اسکی انسانلر طرفندن پك اهمیتله تلقی اولنوردی.

کش [ف] (کشتن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: دشمن کش = دشمن اولدیریجی، اولدیرن. عاشق کش = عاشق اولدیریجی، اولدیرن. « بر یر وار ایمش دلبری عاشق کش اولورمش - اسحاق مکر وار ایسه اسکوب اوله‌جقدر - اسحاق »

گشا [ف] آچمق، فتح ایتمك معناسنه اولان (گشادن) مصدرندن مشتق فعل امردر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: دلگشا = کوکل آچیجی، آچان، مفرح . ممالك گشا = ممالك آچیجی، آچان، فاتح البلاد .

گشاد [ف] آچلمه ، آچیلیش : « کشاد غنچهٔ دل قالدی بر بهاره دخی ـ لا » . یکی یاپیلان مکتبك رسم کشادی . § طاوله اویونلرندن برینك اسمی .

گشاده [ف] آچیلمش ، آچیق : کشاده پیشانی . = آلنی آچیق ، وضاح الجبین . کشاده ابرو = کولر یوزلی ، صبیح الوجه . کشاده رو ـ ی = آچیق یوزلو ، بشوش . « خوبرویان کشاده روباشند ــ توکه روبستهٔ مکر زشتی ـ لا » = کوزل یوزلیلرك یوزلری آچیق اولور . سن چرکین اولملیسك که یوزنی قپامشسك . کشادکی = کشاده لك .

گشاده دل [ف] کریم ، منعم ، جوانمرد § شن ، بشوش آدم . کشاده دلی = کشاده دللك . کشاده دلانه .

گشاده زبان [ف] فصیح ، بلیغ . کشاده زبانی = کشاده زبانلق .

گشاده دست [ف] جوانمرد ، کریم . کشاده دستی = کشاده دستلك . کشاده دستانه = کشاده دستجه سنه . کشاده دستان .

گشایش [ف] آچیلمه ، آچیلش : کشایش بخش خاطر . کشایش بخش دل . § آچیقلق ، صافیت ، رونق : کشایش هوا . کشایش آسمان « بر کشایش ، بر لطافت وار بو کون افلاکده ــ وارسه دنیادن چکلمش آشنالردن بری ـ لا » .

گشاینده [ف] آچیجی ، آچان .

کشتار [ف] قربان ، مذبوح .

کشتره [ف] دولکرلرك اوزون رنده سی . کشتره .

کشتگان [ف] (کشته) نك جمعی . کشتکان راه عشق . کشتکان زنده = شهدا .

کشته [ف] اولدیرلمش مقتول ، کشتهٔ هجران .

کشتی [ف] کورشمك ، مصارعه .

کشتیگیر [ف] و

کشتگیر [ف] کورش طوتیجی ، طوتان ، پهلوان : کشتکیر بی نظیر .

کشتنی [ف] اولدیرلمکه لایق، سزای قتل.

کشنده [ف] اولدیریجی، اولدیرن، قاتل.

گشوده [ف] آچلمش.

کعوب [ع] و

کعوبة [ع] قز ممه‌سنك بیوممسی، قبارمه‌سی.

گفتار [ف] سوز، کلام: گفتار دلپسند.

گفت وگو [ف] سوز، دیدی قودی، قیل وقال: گفت وگوی خلق. «هپ حسن وعشقه دائرایمش گفت وگوی خلق — دیللرده داستان ایمش اسرار صاندیغم — نوعی» (گفتکو) یازمق ده جائزدر.

گفت وشنید [ف] دیدی قودی.

کفر [ع] وحدانیت ویا نبوتی انکار: ایمانك ضدیدر. کفر درت درلو اولور: کفر انکاری = قلب ولسان ایله کفر ایتمك، وجود واجب الوجودی اصلا بیلمه‌مك، اقرار ایتمه‌مك. کفر جحودی = قلباً بیله‌رك لساناً اعتراف ایلمه‌مك. کفر عنادی = قلب ایله بیلوب و لسان ایله اقرار ایدوب متدین اولمامق. بوکا کفر عاری ده دینیلیر. ابی طالبك کفری کبی. کفر نفاقی = لسان ایله اقرار ایدوب قلب ایله معتقد اولمامق. (کفر) کلمه‌سی آنجق انکار دین وشریعتده مستعملدر. عربجه‌ده کفر (ظلمت) معناسنه ده کلدیکندن بزم اسکی شاعرلر بو مناسبتله (زلف سیاه) اوزرینه ایچه مضمون صرف ایتمشلردر. § سوکوب صایمق، طعن ودشنام ایتمك: نه کفر ایدییورسك. ایتدیکك کفر الویرمدیمی؟

کفران [ع] نعمتی، احسانی انکار ایتمك، کوریلن لطفی اونوتمق: کفران نعمت، شعار ارباب دنائتدر. (کفر ایتدی) مقامنده ترکجه‌ده (کفران ایتدی) دینیله‌مز. ذاتاً کفران کلمه‌سی عربجه‌ده بیله غالباً انکار نعمتده مستعملدر.

کفو [ع] اش، مثل، همتا، قدرجه مساوی: او قز بو افندینك کفوی دکل. انسان اثنای تأهلده کفوینی آراملیدر. (کفؤ) ده لغتدر.

کفه [ف] قامشدن، آغاج چیبوغندن اورلمش سپد، کفه.

کفیه [ع] کچنه‌جك غدا.

كُلّ [ع] برلفظ مفرد دركه شیئك جمیع اجزاسنك شمول واستغراق اوزره اسمیدر. تركجه‌ده مقابلی هر، هپ، بتون كلمه‌لریدر: كل نفس ذائقة الموت. كل شیئ يرجع الى اصله = هرشی اصلنه رجوع ایدر.

كُلّی = كله منسوب. قوۀ كلیه = قوۀ عمومیه. قدرت كلیه = قدرت الهیه. امور كلیه. كلیاً = كلی اوله‌رق، بسبتون: سویلدیكی سوزلر كلیاً خلاف حقیقتدر. عقل كل = عقل اوّل. «عقل كل» برهانده شویله تعریف اولنمشدر: «ارباب عقول تقریرلری اوزره حضرت خالق بیچون جلت قدرته جمیع اشیادن مقدم لاعن سبب محض فیض وعنایتیله عقل كلی ایجاد ایلدی. بوكا عقل اول وجوهر اول دخی دیدیلر وبوعقله اوچ معرفت عنایت بیورلدی. بری معرفت حق وبری معرفت نفس وبری معرفت احتیاجدركه مولاسنه محتاج اولدیغنی بیلمكدر... الخ» **كُلِّیَّت** = كلیلك. جزئیت. كلیت.

گُل [ف] معروف خوش قوقولی شكوفۀ رنكین، ورد: كل وبلبل. «سركذشت عهد كل را از هزاران بشنوید — عندلیب آشفته ترمیكوید این افسانه را — لا» = كل زماننك وقایعنی بلبللردن دیكلیكز. بلبل بوافسانه‌یی پك چیلغنجه‌سنه سویلر. «میان نالۀ مانیست چندان فرق ای بلبل — توازرخسار كل من ازكل رخسار می نالم — جمیل صدقی زهاوی» = ای بلبل بزم ناله‌مز آراسنده پك اوقدر فرق یوقدر. سن رخسار كل، بن بركلرخسار ایچون نالانز. «لفظ پرخنده، معنی كریان — وارسه بونلر دیمك بدیع وبیان — هم كلی هم هزاری پك سورم — اكرم بك». «طورر كوكلمده مبهم برامل عمرنزارمدن — المده بركل پژمرده قالدی نوبهارمدن — راسم بك». «قاچمه ای نوبهار باغ دلم — اورسه‌لنمزكالك خزان دكلم — ناجی» كلباغ = كل باغچه‌سی: كلباغ كوی جانان. كل صدبرك = قتمرلی برنوع ایری كل. كل تر = تازه، طراوتلی كل. كل سرخ = قرمزی كل. كل نشاط = باده. كل رعنا = طیشی صاری ایچی قرمزی برنوع كل. كل تصویر = كل مصوّر: «كل تصویر بهار اولسه‌ده خندان اولماز — راشد مورخ» كلبیز = كل سرپیجی، سرپن، كل دوكیجی، دوكن. كلخیز = كل بتیریجی، بتیرن. ارض كلخیز. كل زمین = محل عیش وعشرت. كل اندام = كل بویلی، نازك، لطیف انداملی: «اوكل اندام بر

آل شاله بورونسون یوریسون — اوجی
کوکلم کبی آردنجه سورونسون یوریسون
— واصف ، برك كل ، كلبرك ==
كل یاپراغی. كلبرك حیا § چیچك:
كل نسرین، كل بادام. كل زنبق .

گلاب [ف] كل صویی.

گلابدان [ف] اینجه كل صویی
قونیلان اوجی سیوری
ظرف .

گلاج [ف] نشاسته‌دن غایت
اینجه صورتده یاپیلان
طاتلی یوفقه‌سی.

كلاله [ف] قیوریجق صاچ، موی
مجعد § چیچك دسته‌سی،

كلاه [ف] قالپاق § باش اورتوسی،
سرپوش : كلاه مولوی .
مناره كلاهی. كاغد كلاهی . كلاهجی
== حیله‌كار . كلاه قاپمق == قپا.
روز ایتمك. كیجه كلاه == رفع رتبه ،
علامت مأموریتی فك ایله طرد ایتمك.
كلاه ایتمك == برینه اویون اوینامق:
«مولویدر سودیكم هردم كلاه ایلر-
بكا — لا». بعضاً نظمده (كله)
صورتنده تخفیف اولنور : «چه
غم زبی كلهی كآسمان كلاه منست _لا»
== كلاهسزلقدن نه غم. زیرا
آسمان بنم كلاهمدر.

كلبة [ع] شدت، مشقت: كلبت
شتا.

گلبانك [ف] آوازهٔ بلند : بر
آغزدن چیقان سس :
كلبانك توحید . كلبانك تضرع .
كلبانك ظفر. « الله اكبر» كلبانك جلیلی
بتون طاغلری، وادیلری ایكلتمشیدی.
(كلبام) ده بو معنایه‌در.

گلبدن [ف] كل بدنلی، بدنی كل
كبی لطیف و نازك .
(كلتن) ده بو معنایه‌در.

گلبشكر [ف] كل خمیره‌سی ،
كل رچلی : « حقهٔ
كلبشكردر دهنك — طویام آغزكی
اوپمكله سنك — احمد مدحت افندی،
مشهور شرقیسندن» (كلشكر) ده
دینیلیر.

گلبن [ف] كل فدانی، كل اوجاغی:
فتح با ایله استعمالی
یا كلشدر.

كلبه [ف] قولوبه § طار، قرانلق
حجره ودكان: كلبهٔ محنت.
كلبهٔ تاریك هجران.

گلچهره [ف] كل چهره‌لی ،
چهره‌سی كل كبی لطیف.
جوان كلچهره . دختر كلچهره.

گلچين [ف] كل دوشيريجى ، دوشيرن : كلچين باغ كامرانى .

گلخان [ف] و

گلخن [ف] حماملرده صويى تسخين ايچون آتش ياقيلان محل. كلخانى = سرسرى.

گلدان [ف] كل محفظه‌سى ، چيچكك .

گلدسته [ف] كل دمتى، چيچك دسته‌سى: كلدستهٔ تحيات.

گلرخ [ف] و

گلرخسار [ف] كل يناقلى.

گلروى [ف] كل يوزلو.

گلزار [ف] و

گلستان [ف] و

گلشن [ف] كل تارلاسى، كل باغچه‌سى: «كلزاره صالن موسميدر كشت وكذارك — وير حكمنى اى سروروان كهنه بهارك — نديم». «سنسك بو كلستانك سرمايهٔ صفاسى — الله اى بهارم كوسترمسون خزانك — نورس افندى». «خندهٔ كلله دكل كلشنده آه عندليب — منتشر در كوشه كوشه داستان حسن و عشق - لا» (كلستان) كلمه‌سى سينك سكونيله ده اوقنور.

گلعذار [ف] كل يناقلى: «كلعذارم سن همان صاغ اول فدا جانلر سكا - ...»

گلغنچه [ف] كل غنچه‌سى، وردنا شكفته.

گلفام [ف] كلى رنكلى: بادهٔ كلفام. ابر كلفام. «ابر كلفام شفق ايلدى تشكيل صفوف — طرف دامان سما دوندى كلستانه ينه»

كلفة [ع] رنج، مشقت، تعب: كلفتلى ايش. كلفتلى شى. § مشقتله ايش ايشله‌مك: «آنجق كورينوركه كلفت ايتمش — كويا جبر طبيعت ايتمش — ...» § مراسم: «ميان اصدقاده شرط الفت

ترك كلفتدر — شيخ الاسلام عارف حكمت بك» بومعناده مجازاً مستعملدر.

گلفشان [ف] گل صاچيجى، صاچان. گلفشانى = گلفشانلق.

گلگشت [ف] تفرجگاه، مسيره، چمن.

گلگون [ف] گل رنگلى: رخ گلگون. بادهٔ گلگون. § معشوقهٔ فرهاد اولان شيرينك آل آتى.

گلگونه [ف] بر نوع قادين دوزگونى. § گل رنگلى

گلميخ [ف] قپو قنادلرينه، دولاب قپاقلرينه ميخ آلتنه قونيلان پول، قباره.

گلنار [ف] نار چيچكى

گلنخل [ف] گل آغاجى.

گلنگبين [ف] بال ايله ياپيلان گل مرباسى.

كلنك [ف] قازمه، طاش قيران دمير آلت.

كله [ف] (هاء ملفوظه ايله) (كلاه) مخففى. نظمده قوللانيلير: طرف كله. كله گوشه = فس گوشه‌سى. كله گوشهٔ مباهات.

كليات [ع] (كليت)ك جمعى: كليات امور § برشاعرك بالجمله آثارينى حاوى اولان مجموعه: كليات فضولى. كليات نابى.

كليچه [ف] كولچه، قرص: كليچهٔ آفتاب. كليچهٔ قمر. كليچهٔ سيم = بدر تام.

گم [ف] ضايع: «گم اولدى راحتمز ليلمزنهار اوله‌لى‌لا». «اللهدن ايلمش تجسم — الاهده كائنات اولور گم — ناجى»

كماة [ع] (كمى)ك جمعى.

گمان [ف] و

گمانه [ف] ظن. (يقين) مقابليدر. گمان ارباب غرور.

گمراه [ف] آزغين، يولنى شاشيرمش. ماديات و معنوياتده قوللانيلير. معنوياتده (ضال) معناسنى

افاده ایدر: «نه‌دن کافی دکلدر خلق ایچون رهبرلکی عقلك — نیچون هامون خلقت قالمیور کمراهدن خالی — صفا». نظمده (کمره) صورتنده تخفیف ایله‌ده استعمال اولنور. کمراهی = کمراهلق. کمراهانه = کمراهجه‌سنه. کمراهان = کمراهلر.

گمکرده‌پی [ف] ایزی غائب اولمش، آدی صانی باتمش، بی‌نام ونشان § مصنوعاتی کیمسه‌نك تقلید وتنظیره مقتدر اوله‌مدیغی صنعتکار.

گمگشته [ع] ضایع اولمش: «هلال عید براوج فلك هویداشد — کلید میکده کمگشته بود پیداشد — لا»

گمنام [ف] نام ونشانی ضایع اولمش، اونوتولمش. کمنامی = کمناملق. کمنامانه = کمنامجه‌سنه. کمنامان = کمناملر.

کمون [ع] کیزلنمك، اختفا ایتمك.

کمیت [ع] قرمزی شراب § یلیسی قویروغی سیاه طوری آت: کمیت سبك رفتار، کمیت خامه. کمیت نشاط = باده.

کنام [ف] آرامکاه آدم، آشیانهٔ طیور § میشه، بیشه § آرسلان یتاغی. «رایت افرازوغا زهره‌شکاف اعدا — سیف مسلول وغا، شیر کنام دولت — منیف»

کنان [ف] ایدرك: یالکز قوللانیلماز. تظلم کنان مراجعت ایتمك. ناله کنان کیتمك. یرینه کوره ایدیجی، ایدن معنالرینی ده افاده ایدر.

گناه [ف] اوامر الٓهیه‌یه موافق اولمیان عمل، اثم: «نه‌چاره‌یار بزی سومیور کناهی قدر — لا» کناهکار = کناه ایشله‌ییجی. ایشلین. کناهکاری = کناهکارلق. کناهکارانه = کناهکارجه‌سنه. کناهکاران = کناهکارلر. کناهپیشه = کناه ایشلمه‌یی عادت ایدینن، آثم. نظمده (کنه) صورتنده تخفیف ایله‌ده استعمال اولنور. «ایا شفیع کنه پیشکان دم موعود — سامی»

گنبد [ف] قبه، جنبذ: «کیم اولمش واقف اسرار هستی هانکی دم قالمش — بو کنبد پرسش لاریب این اللهدن خالی — صفا» بو کلمه‌یی بعض فرهنکلر کاف عربی ایله‌ده قید ایتمشلردر. (کنبده) ده بو معنایه ایسه‌ده ترکجه‌ده مستعمل دکلدر.

کُنْج [ف] کوشه، بوجاق، زاویه: کنج محنت، کنج هجران.
«کنج غربت کلشن جنت قدر جابخش اولور — دار غربتده بولنسه آشنالردن بری — نابی»

کُنْجایِش [ف] صیغیش، صیغیشمه، کنجایش پذیر = صیغیشیجی، صیغیشان.

گُنْجِشْك [ف] سرچه قوشی، عصفور.

کُنْجِیدَه [ف] کنجیدن مصدرندن مشتق اسم مفعولدر، صیغمش، صیغدیرلمش: «کنجیده طورر خرقه‌مزه آلتنده کنوزات — درویشلرز کرچه نظرده فقرایز ـ ...»

کُنْشْت [ف] مجوس آتشکده‌سی، یهودی هاوراسی. (کُنِش) صورتنده تخفیف ایله استعمال اولندیغی ده واردر.

کُنْگُرَه [ف] هر شیئك طبقه طبقه یوکسك یری، تپه‌سی § قلعه بدنلری اوزرینه یاپیلان شرفه. (کُنْگُر)ده لغتدر.

کُنَنْدَه [ف] ایدیجی، ایدن. یاپیجی، یاپان. یالکز اولدیغی حالده قوللانیلماز. آغاز کننده = باشلایجی، باشلایان.

کَنُود [ع] کفران نعمت ایتمك.

کُنُوز [ع] (کَنْز)ك جمعی: کنوز حکمت، کنوز غیب.

کُنُون [ع] برشیئی کیزله‌مك.

کُنْه [ع] بر شیئك جوهری، حقیقتی § بر شیئك قعری، نهایتی: کنه مسئله.

گُنَه [ف] (کناه) مخففی، نظمده قوللانیلیر.

کُنْیَه [ع] لقب، بر آدمه اب، ام، ابن، بنت کلمه‌لرینك برینی اضافه ایدرك تسمیه ایتمك.

گُو [ف] (کفتن) مصدرندن امر حاضردر، ترکیبسز قوللانیلماز: سخنکو = سوز سویلیجی، نادره کو = نادره سویلیجی. اعجازکو = اعجاز سویلیجی، اعجاز کویی = اعجاز کولق. اعجاز کویانه = اعجاز کوجه‌سنه، اعجاز کویان = اعجاز کولر.

گوا [ف] (گواه) مخففی، شاهد، بینه.

گوار [ف] و

گوارا [ف] هضمی، تناولی قولای اولان مأکولات. (کلوگیر) مقابلیدر. (گواران) ده لغتدر.

گوارش [ف] هضمه یاردمی اولان ترکیب.

گواه [ف] شاهد،

گواهی [ف] شهادت.

«هر نسنه قیلار وارلغکه حسن شهادت
هر ذره ایدرو حدتکه عرض گواهی...»

کوب [ف] (کوفتن) دن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز پایکوب = آیاق اوریجی، اوران. کوبان = اوره‌رق. پایکوبان = آیاق اوره‌رق.

کوپال [ف] گرز، دمیر طوپوز، اسکی محاربات‌ده قوللانیلیر ایدی. «ززخم تبر زین و کوپال و تیغ ـ زدریا بر آمد یکی تیره میغ ـ فردوسی»

کوتاه [ف] قیصه، بویسز: کوتاه نظر = غافل؛ عاقبت اندیش اولمیان؛ کوتاهتر = دها قیصه، کوته آستین = صورت صلاحده کورونن اهل فساد. کوتاهترین = اك زیاده قیصه. کوتاهترین ایام. کوته اندیش = صوکنی صایمیان. دوشونمین. (کوته) صورتنده تخفیف ایله ده استعمال اولنور. کوتاهبال = قیصه بویلی.

کوچه [ف] طار سوقاق، اینجه یول § محله. کوچه گردان. (کویچه) ده دینیلیر.

کودك [ف] چوجق، طفل. کودکی = چوجقلق. کودك منش، چوجق طبیعتلی.

گودرز [ف] اشکانیان سلاله‌سندن بر حکمدار غدارك اسمیدرکه زماننده دنیایی قاصمش قاوورمش و حسابسز معابد خراب ایتمشدی.

کور [ف] اعمی. کوری = کورلك کورانه = کورجه‌سنه. کوران = کورلر.

گور [ف] مزار، قبر «هیز اگر توبه کند بازچنان تالب گور ـــ حرکات وسکناتش همه هیزانه بود»

— لادری » § ملوك ساسانیاندن یزد جردك لقبیدر. گور، یبان اشکی معناسنه‌ده کلدیکندن وبهرام بونی صید ایتدیکندن کندیسنه بو نام ویرلشدر.

گوره [ع] دمیرجی اوجاغی، معدن اوجاغی.

گوراب [ف] سراب،

گورابه [ف] قبه‌لی تربه.

گوردل [ف] قلبی کور، جاهل، اذعانسز.

گورستان [ف] مزارستان.

گورفز [رومجه‌دن] قوی: سلانیك کورفزی.

گورکن [ف] مزار قازیجی، قازان.

گورمیخ [ف] قازیق.

گوز [ع] بارداق.

گوزش [ف] تظلم.

گوزه [ع] صو دستیی. کوزه‌کر = چوملکجی، بارداقجی.

گوژ [ف] آلیچ.

گوس [ف] اسکیدن محاربه‌لرده، بیوك آلایلرده چالنان بیوك طاوول: « دولشکر بهم بر کشیدند کوس — چوشطرنجی ازعاج واز آبنوس — فردوسی » کوس رحیل = کوج محلنده چالنان کوس: « آخر چالندی کوس رحیل ایتدك ارتحال — اول قوناغك اولدی جنان بوستانلری - باقی »

گوساله [ف] بریاشنده صغیر، طانه. اصلی (کاوساله) در. § کوندن تربیه اولنان قالین دری.

گوسفند [ف] قویون، غنم.

گوسه [ف] چکه‌سنده بر قاچ تل صقالی اولان آدم، (کوسج) بوندن معربدر. « اوزون بویلی کوسج جسیم الوجود —

جنهانده عديلى عديم الوجود — عزت منلا»

گوش [ف] قولاق، اذن : گوش پیچ = قولاق بورمه، تأديب. گوش پیچیده = تأديب اولنمش، گوش خرده = تأديب اولنمش. گوشدار - سوزى لايقيله ديكلييجى، حفظ ايديجى. گوشگذار = ايشيديلان سوز § ايشيديجى.

گوشاب [ف] پكمز.

گوشت [ف] ات، لحم.

كوشش [ف] چالشمه، چالشيش.

كوشك [ف] معروف، قصر «كشيده سر باوج آن كوشك عالى - وليكن چون دل عشاق خالى — مير نظمى». بو كلمه‌نك تركجه‌دن آلنمش اولديغى ظن اولنور.

گوشمال [ف] قولاق بورمه، تأديب.

گوشوار [ف] كوپه. (گوشواره)ده دينيلير.

گوشه [ف] بوجاق، پیغوله: «اقتباس فيض بى پايان ايدوب پيمانه‌دن — بيك جهان ايتدم تماشا گوشهٔ ميخانه‌دن — محيى الدين افندى». گوشهٔ دهن = آغزك ايكى طرفى. گوشهٔ چشم = كوز اوجى. گوشه‌گير و گوشه نشين = منزوى، عزلتگزين. گوشه مفتيسى = مغرور.

كوف [ف] بايقوش.

كوفته [ف] دوكولمش شى § معروف دوكولمش اتدن ياپيلان طعام. كوفته خور = لافزن، دوباره‌جى.

گوگرد [ف] كوكرت، كبريت.

كوكنار [ف] خشخاش، خشخاش تخمى، عصاره‌سى افيون بوندن حاصل اولور: «من ار شراب ميخورم ببانك كوس ميخورم — ببارگاه تهمتن ببزم طوس ميخورم — پياله‌هاى ده‌منى على الرؤس ميخورم — شراب كبر ميچشم مى مجوس ميخورم — نه‌جو كيم كه خوكنم ببرك كوكنارها — قاآنى»

كولاب [ف] كول، غدير § بيوك طالغه.

کومه [ع] طوپراق ییغینی . § یوکسك یر .

کون [ف] مقعد .

گون [ف] رنك، لون : یالکز قوللانیلماز. کلگون = کل رنکلی. لاله‌کون = لاله رنکلی . شفق کون = شفق رنکلی . سبز کون = یشیل رنکلی . کوناکون = درلو درلو ، انواع مختلفه‌ده اولان . § طرز، روش، صفت .

گونه [ف] کون، درلو. کونه‌کونه = رنکارنك، درلودرلو.

کوه [ف] طاغ، جبل: کوه‌ودشت. کوه آتشفشان = ینارطاغ، وولقان. کوه شکوفه شکوه. کوهی = طاغه منسوب . شکوفهٔ کوهی، مرد کوهی. (کُه) صورتنده تخفیف اولنورسه‌ده ترکجه‌ده یالکز اوله‌رق قوللانیلماز . کوهپایه = طاغلق . کوهپاره = طاغ پارچه‌سی. کوهامون = تپه‌سی دوز طاغ . کاف فارسی ایله اوقومالی.

گوه [ف] نجاست، بوق.

کوهسار [ف] طاغلق § طاغ ، طاغ تپه‌سی . جمعی کوهساران

کوهستان [ف] طاغلق . طاغی چوق یر . کسرسین ایله‌ده اوقنور. بو ایکنجی صورت قرائت — اقتضای وزن ایله — دائما نظمده‌واقع اولور.(کلستان) وامثالی کلمه‌لرده بویله‌در.

کوهکن [ف] و

کوه‌کوب [ف] طاغ قازیجی ، طاغ دوکیجی :
« بیستون فلکی آه ایله برباد ایده‌یم - کوهکنلك یولن اوکرتمك ایچون فرهاده — حمدی بك » § شیرینك عاشقی اولان فرهادك لقبی .

کوی [ف] قریه § محله، صوقاق:
« شویله پنهان کیده‌سین کوینه جانانك کیم — همدمك راه اوله اما اوده خوابیده کرك - ندیم »
بو ایکنجی معناده یالکز نظمده قوللانیلیر .

گوی [ف] مدورشی، طوپ . عجملرك چوکان دیدکلری شیله اوینادقلری یووارلاق .

گویا [ف] سویلیجی ، سویلین : «بر نکهله قومدی دردمی تقریره مجال - چشم مستك نیجه کویالری خاموش ایلر — فطنت» § ادات تشبیه . (صانکه) معناسنه . «بر حمله اوررکه خصم دینه - کویا اینز آسمان زمینه - ...» بعضاً مقام تعریضده قوللانیلیر: کویا شعر سویلیور. بو صورتده کویانك (که) ایله استعمالی ممنوعدر. (کویا)نك برياء زائده ایله (کوییا) صورتنده استعمالی جائز دکلدر.

گوینده [ف] سویلیجی ،سویلین، قائل: «کوینده‌سی عمرو ایمش ویازید - ...»

که [ف] (کوه) مخففی.

کهان [ع] (کاهن)ك جمعی.

کهر [ف] (کوهر) مخففی : «سوز کهردر نه‌بیلیر قدرینی نادان کهرك — باقی». کهر پاش ، کهرفشان = کهرصاچیجی ، صاچان. کهربار = کهرياغديريجی، ياغديران. کهر پاره = کهر پارچه‌سی. کهر ریز = کهر دوکیجی ، دوکن . کهر فروش = کهر صاتیجی ، صاتان .

کهسار [ف] (کوهسار) مخففی : کهسارانجم جوار. «چشم حق بینمه انوار تجلا کورینور — هانکی کهسارینه باقسه‌م بوتجليزارك» «فیض ازهارایله پرنورفضای کلشن — صوت مرغان ایله پر زمزمه دشت و کهسار» جمعی کهساران.

کهستان [ف] (کوهستان) مخففی. کسرسین ایله‌ده اوقنور.

کهن [ف] اسکی، قدیم: دیرکهن. معبد کهن . کار ارباب سخن، تجدید مضامین کهندر. «فخر اجداد وپدر تازه کل باغ کهن — عزت ملا» . بعضاً مقام تزییفده قوللانیلیر : بر مغز کهندن غرابت فرمای طلوع اولان بو فکر جدید، مرکز اصابت وحقیقتدن بعدنامتناهی ایله بعید در . — اکرم بك. کهن پیر = اسکی پیر، فرتوت.

کهنه [ف] اسکی: کهنه لباس . کهنه فکر . بزم کهنه. (کهن) ایله بینلرنده استعمالجه فرق واردر . «شراب کهنه و ساقئ

خنده‌رو تازه — وجدی». کهنه بهار = صوك بهار، فصل خریف.

کُهْنْسال [ف] اسکی، قدیم: معبد کهنسال. قصر کهنسال § یاشلی، قوجه‌مش: شیر کهنسال. پیل کهنسال. «چون شیر کهنسال بزنجیر شدم ـ لا»

کُهوف [ع] (کهف)ك جمعی.

کُهول [ع] (کهل)ك جمعی.

کُهولَة [ع] اوتوز یاشنی تجاوز ایتمك، صاچه آقلق دوشمك.

کئول [ع] اسپرتو. فرانسزجه (آلقول) کلمه‌سی (الکئول) کلمهٔ عربیه‌سندن محرفدر.

ل

لِ [ع] حرف جردر. لسانمزده یالکز ادات تعلیل اوله‌رق قوللانیلیر. لهذا = شونك ایچون.

لا [ع] حرف نفیدر. لایتغیر = تغیر ایتمز. قانون لایتغیر.

لاابالی [ع] ایلیشکسز، قیدسز، مبالاتسز: رندلا ابالی، لاابالیلك پرده‌بیرونلق دیمك دکلدر. لاابالیانه = لاابالیجه‌سنه. اوضاع لاابالیانه. غائب ایچون (لایبالی) یازمغه حاجت یوقدر. چونکه بوکلمه ترکجه‌مزده اوصاف مفرده صره‌سنه کچمشدر.

لَأمَة [ع] آلچاقلق، دنائت، فرومایه‌لك.

لائم [ع] لوم ایدیجی، ایدن: لوم لائم.

لائمه [ع] لوم و سرزنش.

لابُدّ [ع] البته، مطلقا، لازم. فی الاصل آیریلق یوق دیمکدر که لازمدر، واجبدر کبی لزوم ووجوبی افاده موقعنده استعمال اولنور برجمله‌در. لسانمزده تخفیف دال ایله قوللانیلیر.

لابه [ف] عجز ونیاز وتملق یوزندن سویلنیلن سوز.

لات [ع] زمان جاهلیتده حرم کعبهٔ معظمه‌ده موجود بر بتك اسمیدر. بو، ثقیف قبیله‌سنك، هزی غطفان قبیله‌سنك بتلری ایدی.

لاجرم [ع] لابد معناسنه‌در. فی الاصل (انقطاع یوق) دیمکدر. لسانمزده سکون میم ایله قوللانیلیر.

لاجورد [ع] ماوی رنکلی بر طاش اسمی. لاژورد کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. لاجوردی = لاجورد رنکنده. قبهٔ لاجوردی = سما.

لاحق [ع] لحوق ایدیجی، ایدن. اولاشیجی، اولاشان: بر حرف کلمه‌نك صوکنه علاوه اولنورسه اکا لاحق اولان، اولنه علاوه اولنورسه اکا داخل اولان دینیلیر. § (سابق) مقابلی. صکره‌دن تعیین ایدیلن، حالا مقامنده اوطوران: ناظر لاحق. مأمور لاحق.

لاحم [ع] دائما ات یین طوغان واممثالی طیور. جمعی (لواحم) § ات یدیرن.

لاحوس [ع] اوغورسز، مشئوم آدم.

لاخ [ف] ادات محلدر. مرکب اوله‌رق قوللانیلیر. سنکلاخ = طاش یری، طاشلق. دیولاخ = اجنه یتاغی. رودلاخ = چای محلی، چایی چوق یر، جای مهیب، محل خطر. اهرمن‌لاخ. آتش‌لاخ. بونلردن بشقه کلماته لاحق اولمامشدر. بناءً علیه راست کلن کلمه‌یه الحاق ایدیله‌مز.

لاخه [ف] یامه.

لاخیز [ف] سیل صویی، سیلاب: لاخیز خروشان.

لاد [ف] دیوار، جدار: سرلاد = دیوارك باشی، اوستی، بن‌لاد = دیوارك دیبی. «دلامجوی سلامت زآستان وجود که بر ندامت و حسرت نهاده اندش لاد — همکر شیرازی»

لاده [ف] احمق، ابله، بون.

لاحقه [ع] علاوه، ضمیمه، ذیل: لاحقهٔ جمیله.

لازال [ع] اکسیك اولمسون معناسنه. (لا) بوراده دعائیه‌در.

لازب [ع] یاپیشیجی، یاپیشان‌شی § ثابت، پایدار.

لازم [ع] برشيدن اصلا آير لميان، آنكله برابر اولان . § كرك ، مقتضى، وجودينه احتياج اولان شى: « لازم دكل عنايتى اهل تكبرك — بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه — نابى » (اولمق) ، (كلمك) مصدرلريله تركب ايدر: لازم اولمق . لازم كلمك . لازم كان سوزلرى سويلدم . § متعدى اولميان فعل . فعل لازم .

لازمه [ع] لازم اولان شى واو شيئ مبين ورقهٔ رسميه.

لاژورد [ف] برنوع ماوى طاش لاجورد .

لاسيّما [ع] باخصوص، خصوصيله.

لاشكّ [ع] شبهه‌سز .

لاشه [ف] اولاش حيوان. لش، جيفه . § ضعيف ، زبون حيوان .

لاشيْ [ع] شى دكل، هيچ، جزئى.

لاحق [ع] اولاشيجى، اولاشان.

لاطائل [ع] فائده‌سز، بيهوده، عبث : « حاصلى شعره كيرشمك مشكل — چونكه ايجاتى بتون لاطائل — سعيد بك افندى»

لاطه [ايتاليانجه‌دن محرف] قوقولاته‌نك باشلقسزى.

لاغ [ف] لطيفه، مزاح، هزل.

لاغر [ف] آريق ، ضعيف . (فربه) مقابلى: اسب لاغر. خرلاغر. لاغرى = لاغرلك .

لاف [ف] بوش اقردى، معناسز دعوى و تفاخر : «لاف دعواى انانيت نه لازم عاقله — هركسك عالمده بيك مافوق بيك مادونى وار — اسعد مخلص پاشا » . لافزن = كوه‌زه، معناسز دعوى وتفاخرايدن،اقردى قوافى. لسانمزده (آتمق) (ايتمك) مصدرلريله قوللانيلير. لاف آتمق. لاف ايتمك = سويلنمك، ميرلدانمق، خشنودسزلق. اسكيدن (اورمق) مصدريله‌ده قوللانيليردى.

لال [ف] ديلسز ، ابكم: «وصف حسننده لال اولور قلم » § قرمزى رنك: كل لال. شكوفهٔ لال.

§ بر نوع جوهر قیمتدار ، (لعل) بوندن معربدر .

لالا [ف] کوله، قول ، چوجق مربیسی، خادم § اسکیدن (اتابك) معناسنده قوللانیلیردی: یار غارم و لالای اختیارم غازی بالی بك – سلطان سلیمان قانونی .

لاله [ف] معروف خودرو بیتن چیچك: « بزم چمنده ژاله ایله طولدی لاله‌لر — عشرت زمانی کلدی پر اولسون پیاله‌لر — دلی برادر». «خون حسرتله طولار جام صفاسی لاله‌نك - اکرم بك» بونك بر چوق انواعی واردر. لالهٔ کوهی. لالهٔ بری. لالهٔ شقایق. لالهٔ دلسوخته. لالهٔ دلسوز. لالهٔ خطایی . لالهٔ خودرو. دیکر بر قوله کوره : لالهٔ سفید، لالهٔ آل، لالهٔ سرخ. لالهٔ زرد. لالهٔ دوروی. لالهٔ نعمان . لالهٔ دختری = یاپراغنك کنارلری غایت قرمزی، وسطی سیاه بر نوع لاله. بوکا (آذرکون) ده دیرلر . عربیده مقابلی (شقایق النعمان) در . § اسکیدن اسرا و مجرمینك بیونلرینه طاقیلان بر نوع دمیر حلقه.

لاله‌رخ [ف] و

لاله‌رخسار [ف] یناغی لاله کبی قرمزی اولان.

لاله‌زار [ف] لاله‌لك . لاله‌نك بیتدیکی محل: « دهشتلی طوپلر پاطلاسون صحرالر اولسون لاله‌زار - لا ».

لاله‌رنك [ف] و

لاله‌فام [ف] و

لاله‌گون [ف] لاله‌رنکلی، لاله رنکنده: «یتر اولدق غبارغمله بنکی - کتیر ساقی شراب لاله رنکی- خیالی» شراب لاله‌فام. ابر لاله‌فام . اشك لاله‌کون.

لآلی [ع] (لؤلؤ)ك جمعی. لآلی فشان = لآلی صاچیجی، صاچان. ضم لام ایله غلطدر.

لامبه [فرانسزجه‌دن محرف] lambe قندیل. ترکجه‌ده (لامپه) یازمغه حاجت یوقدر.

لامع [ع] پارلدایجی، درخشنده.

لامحالة [ع] محل حوالەسی یوق دیمکدر. بویله اولمق ضروریدر مفهومنده اولەرق (لابد) معناسنەدر.

لامس [ع] لمس ایدیجی، ایدن.

لامسه [ع] حواس ظاهرەدن برشیئك قاتیلغنی، یومشاقلغنی حس ایدن قوت. قوهٔ لامسه.

لامع [ع] لمعان ایدیجی، ایدن. برق لامع.

لامعه [ع] پارلایان شی.

لانه [ف] قوشلرك وسائر حیواناتك یووەسی، مسکنی، خانەسی: «فرق اولنماز جسم بیارم بوزولمش لانەدن — فیضی افندی». «خودکلشن بخت است این یارب چه درخت است این — صد بلبل مست اینجا هر لحظه کند لانه — لا». لانهٔ پدر = خانهٔ پدر. لانهٔ نرمین = یومشاق لانه. لانهٔ خراب = بوزولمش یووه. لانه کیر = لانەطوتیجی، طوتان. «لانه کیرقاف استغنا اولور عنقای عشق — لا». لانه کیران = لانه کیرلر.

لاندو [فرانسزجەدن] اوستی اوکدن و آرقەدن آچیلوب قپانیر بر نوع بیوك آرابه.

لاو [فرانسزجەدن] یانارطاغلردن قاینار بر نهر کبی آقان مادهٔ سیاله، اندفاعات برکانیه.

لوانطه [فرانسزجەدن] عطریات.

لاهف [ع] داد خواه، متظلم، مضطر § قلبی یانیق، لاهف القلب.

لاهوت [ع] جناب حقك ذات کبریا پناهندن عبارت اولان عالم اعلی: «ناسوت ایدی بر زمان مقامك — لاهوتەمی شمدی اعتزامك — ناجی». عالم لاهوت = عالم علوی. لاهوتی = لاهوتەمنسوب.

لای [ف] سویلمك معناسنه اولان (لاییدن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانیلماز: هرزەلای = هرزەکو.

لایتجزی [ع] قابل تجزی وتقسیم اولمیان: جزء لایتجزی.

اسکی شاعرلر دهان دلبری جزء لایتجزایه تشبیه ایله موهوم بر حاله کتیرمشلردر. شو بیت مشهوردر: «بیك پاره اولسه‌ده اوله‌ماز اول دهان قدر — یانده جزء لایتجزی جهان قدر - لا»

لائح [ع] ظاهر § پارلدایجی، پارلدایان. عربجه‌ده اولدیغی کبی (لائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر.

لائحه [ع] بر ماده حقنده تفصیلاتی حاوی قلمه آلنه‌رق مقامات رسمیه‌دن برینه تقدیم ایدیلن ورقه § جهت‌عدلیه‌ده: مدعی ویا مدعی علیهك صورت ادعا ومدافعه‌سنی ودلائلنی مبین محکمه‌یه ویردیکی ورقه.

لایحصی [ع] صایلماز، قابل تعداد وحساب دکل.

لایخطی [ف] خطا ایتمز. impeccable مقابلی. لایخطیانه = لایخطیجه‌سنه. یانك فتحی، خانك سکونیله اوقومق یاکلشدر.

لایزال [ع] قابل فنا و زوال اولمیان. خداوند لایزال. لایزالی = لایزاله منسوب: «جهات سته‌ده کشوربکشور — مرتب لایزالی بر حکومت - آصف». حسن لایزالی.

لایعد [ع] صایلمیان، قابل تعداد اولمیان: لایعد آلتون.

لایعقل [ع] ادراك ایتمز، طالغین، بی هوش. مست لایعقل صیزمش سرخوش. لایعقلانه = لایعقلجه‌سنه.

لایق [ع] مناسب، شایان، یاقیشان: «عصرمزك شاننه لایق بو در — کیم اوله شمشیر وغادرنیام — لا» «سزبنی برکره‌جك فکر ایتمه‌مك لایقمیدر — بن سزی سزدن زیاده فکر ایله مشغول ایکن» (اولمق)، (کورمك) مصدرلریله ترکب ایدر. لایق اولمق. لایق اولان. لایق کورمك = تنسیب ایتمك.

لایموت [ع] اولمز، فنا بولماز، جاودانی. immortel مقابلی. لایموتانه = لایموتجه‌سنه.

لبابة [ع] زیرکلك، عقللیلك، فطانت.

لباجه [ف] اوکی آچیق البسه، خرقه، جبه.

لب [ف] دوداق، شفه: لب جانان § اوج، كنار: لب جويبار. لب دريا. لب ساغر. «ترانهٔ لب هر جويبار فاعتبروا — زبان بلبلك اورادی یا اولی الابصار — جودت پاشا». غنجه لب = دوداغی غنجه کبی، غنجه دوداقلی. طفل غنجه لب. لب برلب ـ و ـ لبالب = دوداق دوداغه، آغزینه قدر طولمش: «لبالب است زخون جگر پیالهٔ ما ـ لا». لب آفتاب = کولکه‌یه متصل شعاع آفتاب. لب خضرا = افق آسمان، زمینه متصل کورینن دائره. لب کشتیگاه = نهرلرك کچید یری، بوغاز ولیمان آغزی کبی.

لب بسته [ف] آغزی باغلی، ساکت، خاموش.

لبریز [ف] طاشقین، طاشیجی: اکثریا معنویاتده قوللانیلیر. پیمانهٔ لبریز، لبریز شوق وغرام. لبریز مسرت.

لبس [ع] کیه‌جك شی. لباس.

لبن [ع] سوت، شیر. جمعی البان. لبنی = لبنه منسوب. جمعی لبنیات.

لبلاب [ع] صارماشیق.

لبان [ع] سودجی.

لبون [ع] سودلی حیوان: حیوانات لبونه.

لبیق [ع] عاقل، حاذق، طاتلی سوزلو.

لبیب [ع] عاقل، ذکی: ادیب لبیب.

لبیك [ع] (لب) کلمه‌سی اقامت، مواجهه، محبت، خالص معنالرینه کلمکله بو ترکیبه بروجه آتی درت درلو معنی ویرلمشدر. (١) بن سنك امر و فرمانکه اطاعت واجابت مرکزنده مرةً بعد اخری ثابتم. (٢) بنم قصد وتوجهم دائما سکادر. (٣) بنم دائما محبت وانجذابم سکادر. (٤) اخلاصم یعنی صدق وعبودیتم دائما سکادر. بو بابده تفصیلات آلمق ایستینلر قاموسده (لب) ماده‌سنه مراجعت ایتملیدرلر. «اولسه حاشا دامنك چوقدن ایدردم چاك چاك — یوقمی بر لبیك یارب صدهزاران یاربه ـ ناجی»

لَتّ [ع] قارشديرمق، خلطايتمك § باغلامق § مقارن اولمق.

لَثّ [ع] دائم و قائم اولمق.

لاْج [ع] طارشى : مكان لاج .

لَجّ [ع] خصومتده عناد ايتمك .

لَجْلَجَة [ع] سوزده تردد .

لَجَاجَة [ع] خصومتده عناد ايتمك.

لَجُوج [ع] پك عنود ومخاصم.

لَحَامَة [ع] اتليلك ، سميزلك : لحامت وجود.

لَحْس [ع] يالامق .

لَحْظ [ع] و

لَحَظَان [ع] كوز اوجيله باقمق: لحظان آهونكاهان.

لِحَاظ [ع] كوز قويروغى ، كوز اوجى .

لَحْظَه [ع] آن، دقيقه: بر لحظه استراحت.«آهم كه لحظه لحظه ره آسمان طوتار — فضولى» جمعى الحاظ، لحوظ. § كوز اوجيله باقمق.

لَحِيظ [ع] نظير، شبيه .

لَحْد [ع] چوقور، مزار: اطلبوا العلم من المهد الى اللحد ـ حديث شريف. == علمى مهددن لحده قدر طلب ايديكز . حانك فتحيله‌ده لغتدر : «بو اضطرابنه پايان ويروب دل رنجور ـ اولنجه جسم نزارم لحد كزين حضور — عندليب ». «كز لحد باروى خون آلوده بر خيزد دفين— سعدى »

لَحْم [ع] ات، كوشت. جمعى لحوم، لحام .

لَحْمَة [ع] ات پارچه‌سى .

لَحیم [ع] اتلی، سمیز: مرد لحیم. کوسفند لحیم.

لَحْن [ع] ازکی، نغمه: لحن غرام. لحن سوزشناک. جمعی الحان، لُحون. § لغت، لسان § قرائتده خطا ایتمک.

لاحِن [ع] و

لَحّان [ع] قرائتده پك خطا ایدیجی، ایدن.

لَخْت [ف] بر شیئك پارچه‌سی، جزئی: لخت جکر.

لَدْغ [ع] ییلان، عقرب صوقمق.

لَدُنّ [ع] علم غیب، خفایایی منکشف برحالده کوسترن، اسرار الٓهیه‌یه اطلاع کسب ایتدیرن علم: علم لدن. لدنی = لدنه منسوب. لدنّیات = ایچ یوزی، اسباب خفیه: اکثریا مفرد مقامنده قوللانیلیر: ایشك لدنیاتی. لدنیات امور.

لَدَی [ع] عند معناسنه‌در: لَدَی التحقیق = عند التحقیق. لَدَی الحاجه = عند الحاجه. لدی الحواله = عند الحواله. «اصلی یوق آکلادم لدی التحقیق»

لَدیغ [ع] عقرب، ییلان صوقمش آدم.

لَذّات [ع] (لذة)ك جمعی.

لَذائذ [ع] (لذیذه)نك جمعی. طاتلی شیلر: لذائذ بهشت. لذائذ روحانیه.

لَذّة [ع] طات، چاشنی، مزه. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: لذت باده، لذت علم. لذت نان. لذت آب. لسان عوامده تخصیص ایله شکر طادینه دینور.

لَذیذ [ع] طاتلی، خوشمزه. لذت عام، (حلاوت) خاصدر. فارسیده برنجینك مقابلی (مزه)، ایکنجینك مقابلی (شیرینی) در.

لَرزان [ف] (لرزیدن) مصدرندن مشتقدر. تتره‌یجی، تیره‌ین، مرتعش: دست لرزان. «سودالی کوزل بر نظرك قلبه خطابی ...»

مژکانلرك اول غمزه‌سی ، شیرین
حرکاتی — جوشان ایدیيورسینه‌ده
سودای شبابی — لرزان ایدییور
بیش جلالنده حیاتی »لرزان احتراص .

لَرْزِش [ف] تتره‌مه ، تتره‌یش : لرزش اوراق . لرزش برده . لرزش روح . لرزشنمون .

لَرْزَه [ف] تتره‌مه ، تتره‌یش ، رعشه : لرزه‌ور = تتره‌یجی ، تتره‌ین ، لرزه‌لی . لرزه‌ناك = لرزه‌لی تتره‌یجی ، تتره‌ین : زمان اولیورکه شواهق جبال راسیه‌یی چاك چاك بتون ساحهٔ زمینی کمال دهشتله لرزه‌ناك ایدرك ناگهان ظهور ایدن بر وواقان ، سکّانی غنودهٔ آرام وبر چوق عصرلرده ساحه پیرای تکمل و انتظام اولان بر معمورهٔ مدنیتی آن واحدده خاك ایله یکسان ایدوب اومعموره‌دن مرور زمان ایله کرهٔ زمین اوزرنده بللی بلیرسز بر نشان براقیور .

لازِق [ع] و

لُزُوق [ع] یاپیشقان شی . § بالچق : طین لازق .

لَسْع [ع] ییلان ، عقرب ، آری صوقمق ، ایصیرمق .

لَشْكَر [ف] عسکر . ترکجه‌سی (چری) : لشکر عرمرم = جیش کثیر . صفوف لشکر . لشکر کش = عسکر چکیجی ، چکن . لشکرپژوه = جاسوس .

لَشْكَرْ شِكاف [ف] و

لَشْكَرْشِكَنْ [ف] و

لَشْكَرْ شُكُوف [ف] عسکر یاریجی ، یاران ، دلاور ، دشمن آلاینی یاران بهادر .

لَشْكَرْگاه [ف] اردو محلی ، معسکر .

لَصاص [ع] و

لُصُوصِيَّة [ع] خرسزلق ایتمك .

لَصِيف [ع] پارلایجی ، پارلایان ، تابان .

لَطافَة [ع] لطیفلك ، گوزللك ، تناسب ، نزاکت : لطافت

سيما . لطافت اندام . لطافت افاده . لطافت معنى § آچيقلق ، كشايش ، رونق . (كثافت) ك ضدى : «قيل كوك يوزينك لطافتندن — صافيت عشقمى تخطر — اكرم بك »

لَطائِفْ [ع] (لطيفه) نك جمعى : مجموعهٔ لطائف. لطائف كويان‌شعرا. § كوزل شيلر، محاسن، بدايع: «لطائفدن نه كورديسه بيلوب الطاف باريدن— درخت اوستونده بر ديكر قوشه تعداد ايدر بر قوش — عبدالحق حامد بك »

لَطْمْ [ع] ال آيه‌سيله اورمق ، شمار اورمق .

لَطْمَه [ع] ضربه، شمار : لطمه خوار = لطمه يجى ييـن. « لطمه خواران جفـا ويرانه دن ويرانه‌يه— بختياران صفا كاشانه‌دن كاشانه‌يه — آطنه‌لى ضيا بك »

لَطيف [ع]صغير، دقيق§ كوزل، نازك ، متناسب : روى لطيف. سيماى لطيف. مزاج لطيف. سخن لطيف § كشاده ،رونقلى (كثيف)ك ضدى: « اى ابرلطيف‌رنك سيار— پك شعشعه‌لى نمايشك وار— ناجى » § اسماء حسنادندر: عبداللطيف .

لَطيفَه [ع] شاقه، حقيق اوليه‌رق اكلنجه‌مقصديله برنكته‌يى حاوى اولمق اوزره سويلنيلن سوز ياخود ياپيلان شى: «لطيف اولمق كركدر هرلطيفه». «هرزه‌كويدلطيفه‌پندارد» درجه‌سنه واردير لمامق شرطيله بونك اديبانه‌سى خوشه كيدر .

لَطيفَه‌پَرْداز [ف] و

لَطيفَه‌گو [ف] لطيفه‌ترتيب‌ايديجى، ايدن. لطيفه‌سويلييجى، سويلين: لطيفه پرداز بى‌انباز. لطيفه كوى خوشخو . لطيفه پردازى = لطيفه پردازلق . لطيفه پردازانه = لطيفه‌پردازجه‌سنه. لطيفه‌پردازان = لطيفه پردازلر. لطيفه‌كويى = لطيفه كولق. لطيفه‌كويان = لطيفه‌كولر.

لَظى [ع] آتش ، آلاو . § جهنم اسملرندن برى.

لَعْل [ع] قرمزى بر نوع قيمتدار جوهر.(لال) كلهٔ فارسيه‌سندن معربدر. بونك مقبولى بدخشان طاغلرنده اولورمش . لسان شعرده لب دلبران دائما لعله تشبيه اولنمشدر . حتى (لعل) ك لب مقامنده قوللانيلديغى پك چوقدر:

« ناز اولوردمبسته چشم نیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم » لعل فام، لعل رنك، لعلکون = لعل رنکلی. لعل روان = باده. لعل مذاب = شراب، قان.

لَعَلَّ [ع] ادات ترجیدر. مأمولدر که. احتمال که، اومولور که معناسنه: لیت و لعل ایله وقت کچیریورز. لیت و لعل ایله بزی آووتیور. ترکجه‌مزده بوندن بشقه یرده قوللانیلدیغی یوقدر.

لَعْن [ع] سورمك، ابعاد ایتمك، خیردن اوزاقلشدیرمق: جناب حق طرفندن اولورسه دنیاده توفیقدن، آخرتده لطف و رحمتدن ابعاد قصد اولنور. خلق طرفندن اولورسه سب و نفرین موقعنده ایراد ایدلمش اولور. لعنتله‌مه = آفوروز ایدلمش.

لَعْنَة [ع] نفرین، مطرودیت. § سب و دشنام. لعنة الله.

لَعِین [ع] ملعون، مطرود: شیطان لعین. § هر کسك لعن و نفرین ایتدیکی آدم. یزید کبی.

لُغْزان [ف] سورچیجی، قایجی.

لَغْزیده [ف] سورچمش، قایمش: لغزیده پای = آیاغی قایمش.

لَغْزِش [ف] سورچش، قایش، سورچمه، قایمه: لغزش پای. « ذوقی برنعمت عظمادر اهل درد ایچون - سرخوشك هر لغزشی بر سجدۀ شکرانیدر — ناجی »

لَغْو [ع] فائده‌سز، بیهوده، باطل سوز § اورته‌دن قالدیرمق، قالدیرلق: لغو ایدیلن قومیسیون. لغو ایدیلن ولایت. یمین لغو = اثنای کلامده من غیر فکر ولارویة لساندن صادر اولان یمین. لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم. لغوی = لغوه منسوب. جمعی لغویات: لغویات ایله اشتغال.

لَفّ [ع] دورمك، ظرف ایچنه قویمق. (ایتمك)، (اولنمق) مصدرلریله قوللانیلیر: لف ایدیلن ورقه. لف اولنان پوصله. لفاً = دورلمش، صارلمش اوله‌رق، ملفوفاً. مصدر بمعنی مفعولدر. لفاً تقدیم ایدیلن

بوصله. اك زياده رسمياتده قوللا- نيلير. لف ونشر = عبارهده اول امرده ايكى ياخود دها زياده شيئى ذكر ايدرك بعده آنلردن هر برينه عائد اولان شيلرى ايراد ايلمكدر. لف ونشر مرتب، لف ونشر مشوش.

لَفاء [ع] طوپراق § خيس، حقير شى.

لَفائف [ع] (لفافه) نك جمعى.

لَفج [ف] و

لَفجه [ف] قالين دوداق: «خروشان زكابل همى رفت زال — فروهشته لفج وبرآورده بال — فردوسى»

لَفظ [ع] سوز. § صرفيونجه: لفظ معنيدار ايسه كلمه، دكل ايسه حرفدر. جمعى الفاظ. لفظاً = لفظ جهتندن: لفظاً دوزكون. لفظى = لفظه منسوب: لفظى ومعنوى نقائص مجموعه‌سى اطلاقنه شاياندر. لفظه‌ده بو معنايه‌در. لفظهٔ جلاله.

لَفق [ع] ايكى شيئى بربرينه ضم ايتمك.

لَفيف [ع] دورلمش § ثلاثيشده ايكى حرف علت واقع اولان فعل. لفيف مقرون. لفيف مفروق.

لَقانة [ع] سريع الفهم اولمق.

لَقَب [ع] اسم اصليدن بشقه اولمق اوزره صكره‌دن مناسبتله قونيلان آد. جمعى القاب.

لَقط [ع] يردن ديوشيريلن شى.

لَقلَق [ع] لكلك دنيلن قوش: آمدن لقلق. (لكلك) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر. § طار آغزدن چيقان مايعاتك صوتى: «زلحن باربدى خوشتر آيدن لقلق- ابن سينا»

لَقلَقه [ع] لكلك آوازى. § صوت، معناسز لقردى. لقلقيّات = معناسز سوزلر، قورو كورولتودن عبارت لقرديلر.

لَقيط [ع] كوشه باشنه، جامعه، كليسايه وسائر محله براقيلوب بولنان چوجق. طفل متروك. لقيطه = ينه بويله اولان قز چوجق. (لقيط) آدمده استعمال اولنور.

لقيم [ع] يوتولمش شى. ملقوم.

لك [ف] يوز بيك عددى . § احمق، ابله.

لكد [ف] تپه: لكدزن = لكد اوريجى، اوران، تخفيف ايله (لكزن) ده لغتدر. لكد خوار = لكد ييجى، يين.

لكلك [ف] معروف بويلى اوزون قوش، لقلق: لكلكك عمرى لقلق ايله كچر.

لگن [ف] ايچنده ال ييقانان معروف قاپ ، طشت .

لكن [ع] ادات استدراكدر. لسانمزده مخففاً قوللانيلير :

«مهتاب دخى لطيف لكن — آنده نه كزر بو نور ساكن — حق»

«ايسه‌ده، ايسه‌لرده، ايسه‌كده، ايسه‌كزده، ايسه‌مده، ايسه‌كده» تعبيرلرندن صكره هيچ بر وقت ادات استدراك كتيريله‌مز.

لمح [ع] كوز، كوريلن شيئك كنهنى آكلامدن باقمق ، چالوب آلمه باقمق : «عينى‌يه عمرى كلمدى لمح بصر قدر — سرورى» § پارلدامق، لمعان ايتمك .

لمحات [ع] لمحه‌نك جمعى.

لمحه [ع] بردفعه باقمق. § پارلتى، لمعه. ديكر جمعى خلاف قياس اوله‌رق (ملامح) كلمشدر. انسانك يوزنده‌كى كوزللك ، چيركينلك آثارينه‌ده (ملامح) دينيليرسه‌ده لسانمزده مفردى بومعناده قوللانيلماز. ملامح وجهيه .

لمحة البصر [ع] كوزك بردفعه باقمسى ممتد اولديغى قدر. پك آز: لمحة البصرده نهان اولدى .

لمس [ع] ال ايله يوقلامق.

لمع [ع] پارلامق.

لمعات [ع] (لمعه)نك جمعى . لمعات خورشيد.

لمعان [ع] پارلامق: لمعان برق.

لمعة [ع] پارلتی، روشنی. فی الاصل برکره پارلامق دیمکدر.

لم یزل [ع] زوال بولماز، پاینده: خدای لم یزل.

لنك [ف] آقساق، طوپال، اعرج. تیمورلنك = مشهور طوپال جهانکیر. لنکی = طوپاللق. لنکانه = طوپالجه‌سنه.

لنکر [ف] واپورلر، کمیلر لیمانه کیردیکی وقت یرنده طوردیرمق ایچون دکزه آتیلان آغیر دمیر: لنکرانداز = لنکر آتیجی، آتان:
ای کول! لیلهٔ ابدیت ایچنده بردها عودت ایتمه‌مك اوزره دائما بویله یکی یکی ساحللره طوغری سوریلوب کیده. جکمی یز؟ اوقیانوس ازمان اوزرنده بر کون اولسون لنکر انداز آرام اولمق بزه نصیب اولمیه‌جقمیدر — لامارتین.

لنکری [ف] باقردن یاپیلان بیوك صحن، لنکر.

لو [ع] ادات شرطدر. لسانمزده اولنه واو علاوه‌سیله قوللانیلیر. (اولسه بیله) معناسنی افاده ایدر: ولو سویلمش، نه اولمق لازم کلیر.

لواحق [ع] (لاحقه)نك جمعی.

لوازم [ع] (لازمه) نك جمعی. (لوازمات) یا کلشدر.

لوام [ع] اك، دها لوم ایدیجی، ایدن. نفس لوامه.

لوامع [ع] (لامعه)نك جمعی.

لوایح [ع] (لایحه) نك جمعی.

لوث [ع] نجاست، پیسلك، مردارلق: لوث فحش. لوث دنائت.

لوح [ع] و

لوحه [ع] تخته‌دن وسائره‌دن یاپیلان یصی صحیفه: لوح الغرام. «آنم که زحیرت نتوان کفت که ایتم — یك حرف بخوانی مکر ازلوح جبینم — عونی بك» § مصور صحیفه، تابلو. بو ایکنجی معناده دائما (لوحه) قوللانیلیر. جمعی

(الواح) جمع الجمعى (الأويح) كلير. لوح المحفوظ، لوح محفوظ = اهل شريعت عندنده يدنجى كوكك فوقنده اولمشلر واوله‌جقلر اوزرنده محرر بولنان لوح.

لَوَحْشَ اللّٰه [ع] الله ايراق ايلمسون، وحشت ويرمسون ديمكدر. اصلى (لااوحش الله) در. تخفيفاً (لوحش الله) دنيلمشدر: «زر كناباد ما صد لوحش الله — كه عمر خضرمى بخشد زلالش — حافظ» اكثريا تعظيم واستعجاب موقعنده تحسين وآفرين معناسنه استعمال اولنور: «لوحش الله زهى قصر رفيع البنيان — ابوالمعانى». بعضاً مقام تهكمده قوللانيلير: «بارك الله زهى كوكبهٔ عال العال — لوحش الله عجب نصرت وفيض واقبال - ظفر نامه». بوتركيبى ايران وعثمانلى شاعرلرى قوللانمشلردر. عرب اشعارنده كورلمز.

لَوْذَعى [ع] ظريف، زيرك آدم.

لَوْز [ع] بادام.

لَوْزينه [ف] بادامل حلوا. معربى (لوزينج) در.

لَوْع [ع] ياقق، يانمق: لوع غرام.

لَوْعَة [ع] عشقدن و يا حزن واندوه كبى حالاتدن يوركده اولان يانقلق، سوزش دل: لوعهٔ قلب § يانوب ياقلمق. نظمده (لوعت) صورتنده‌ده قوللانيله بيلير. جمعى لوعات.

لَوْم [ع] قنامق، سرزنش ايتمك: مستحق لوم.

لَوْمَة [ع] موجب لوم اولان ايش.

لَوْن [ع] رنك، صفت: سواد و حمرت كبى. § نوع، صنف، چشيد. جمعى الوان. الوان مختلفه. الوان سبعه.

لَوَنْد [ف] تنبل، كاهل، عياش، زندوست § پيشكار، شاكرد، خدمتكار.

لَوَنْد [ايتاليانجه‌دن] ونديكلينك وقتيله ممالك شرقيه‌دن آلديغى بحريه سلاح انداز نفرى § تشكيلات قديمهٔ عثمانيه‌دن برنوع صنف عسكرى. بومعنايه دلالت ايدن (لوند) كلمه‌سنك ايتاليانجه‌دن آلنمش اولديغى

بيان ايدن اعاظم لسانيونمزدن وفيق پاشا مرحومدر . فرهنك شعوری ، مجمع الفرس ، تحفة الاحباب ، مؤيد الفضلاء ، فرهنك جهانكيری ايله ميرزا علی قليخانك فرهنك ناصری نامنده اك صكره تأليف ايتمش اولديغی لغت كتابنده فارسی اولان (لوند) كلمه‌سنك بالاده كوستريلن معنالردن بشقه معناسی اولديغی قيد وبيان ايدلمه‌مش و يالكز برهان قاطعده فضله اوله‌رق عبارات آتيه كورلشدر: «واصطلاحده اول سرهنك بی فرهنكه ديشور كه درونده خوف خدادن و حيادن اثر اوليوب بی باك و بی پروا خلقه اطالهٔ دست تعدی وامواللرينی عندنده مباح عدايله بكنديكی كبی آلوب قطعا انصاف و مبالات ايلميه»

لَهُ [ع] آنك ايچون، آنك طرفنه معناسنه لام حرفيله (ه) ضميرندن مركبدر . لَهْنده = آنك منفعتنه موافق، آنی ثنا ايدر يولده : لهنده اعطای حكم ايتمك . لهنده ادارهٔ لسان ايتمك . عليهنده = آنك مضرتنه ، آنی ذم ايدر يولده : عليهنده اعطای حكم ايتمك . عليهنده ادارهٔ لسان ايتمك . فقط شايان دقتدركه بو يولده قوللا- نيلان (له و عليه) تركيبلری بعضاً ضميريتلرندن صرف نظرله مفرد كلمه كبی استعمال اولنور . مثلا لهكزده ، عليهكزده ، لهمده ياخود عليهمده قرار ويرلدی ديرلر . بونلرده ضمير بريره ارجاع اولنه‌ماز : بنی بشر علی ماهو عليه واقف حقايق‌خير و شر اولمدقلرندن درجهٔ حظ ونفرتلرينه كوره بر شيئك لهوعليهنده حكم ايدرلرسه‌ده ... تلماق ترجمه‌سی — يوسف كامل پاشا . موصی له = كنديسنه بر مال وصيت اولنان . محكوم عليه = كنديسی اوزرينه حكم اولنان . مفرد مؤنث ايچون (لها) ضميری استعمال اولنور .

لَهَبْ [ع] آتش يالكی ، آلاوی ، شعله : لهب النار = زبانهٔ آتش .

لَهَبانْ [ع] آتش يالكلنمق ، آلاولنمك . اشتعال النار : لهبان آتش غرام .

لَهْجَة [ع] ديل ، لسان : فصيح اللهجة = فصيح اللسان . § سوزك محل استعمالی ، جايكاه سخن § فارسيده وضع تكلم ، صوت لطيف ، لغت ، شكل و صورت معنالرنده قوللانيلير : حافظ خوش لهجه .

لَهْف [ع] فوت اولان شیٔ ايچون تحسر چكوب غمكين اولمق .

لهفان [ع] قلبى يانيق، متحسر، مضطر، داد خواه.

لهو [ع] اويون. انسان، مهم شيدن كنديسنى آله قويان شيله مشغول اولمق، غفلت. بوندن طولايى اويونه، چنك وچغانه يه لهو دنيلمشدر.

لهيب [ع] آتشك آلاوى، شعله سى، زبانه: لهيب دلسوز غرام. § آتش آلاولنمك: لهيب آتش تحسر.

لهيف [ع] لهفان، ملهوف.

ليال [ع] و

ليالى [ع] (ليل) ك جمعى: ليال هجران. ليال محنت. ليال تنهايى. ملكة الليال. ليالئ حسرت. ليالئ وحدت. « صبّت على مصائب لوانها — صبت على الايام صرن لياليا — حضرت فاطمه رضى الله عنها — حضرت فخر كائنات حقنده كى مرثيه سندن» == بنم اوزرمه دوكولن مصيبتلر اكر كوندزلرك اوزرينه دوكولسيدى كيجه لره تحول ايدردى. «دكل هلال، او بر حور آسمانيدر — تجلياتنه آينه در ظلام ليال» عربيده (ليل)ك جمع مستعملى (ليالى) در. (ليال) قوللانيلماز. بونى مجملرله بز قوللانيورز.

ليت [ع] ادات تمنيدر. كاشكى معناسنه. غالباً مستحيلاتده قوللانيلير: ليت ولعل == كاشكى، ءامولدركه معناسنه اولوب انشاءالله ماشاءالله كبى ايشه تعلق اولميان بوش سوزلرله وقت كچيرمك موقعنده ايراد اولنور. ليت ولعل ايله وقت كچيريورز. لسانمزده كرك (ليت)نك كرك (لعل)نك بوندن بشقه قوللانلديغى ير يوقدر.

ليث [ع] آرسلان، شير.

ليل [ع] كيجه، شب: كونشك غروبندن فجر صادقك ياخود ينه كونشك طلوعنه قدر اولان مدت. قانوناً ليل، ٩٩ تاريخلى بر تذكرهٔ ساميه موجبنجه ساعت بردن صكره اعتبار اولنمشدر. ليل هجران. ليل محنت. ليل مظلم. ظلمت ليل. ليل متخيل. ليل ابديت: رداى ظلمانئ ليل سطح بحيره يى ستراتمش، نجوم سما آينهٔ آبه عكس ايدرك كائناتك سكون عميق كرهٔ زمينى پرده پوش خواب ايلمشيدى — لامارتين.

«ولیل كموج البحر ارخی سدوله — علیّ بانواع الهموم لیبتلی — امرؤ القیس» = نیجه‌لیل، انواع غموم واحزان ایله بنی امتحان ایچون موج دریا كبی پرده‌لرینی اوزرمه صالیویردی. لیلاً = كیجه وقتی، كیجه‌لین: سرقت قصدیله لیلاً خانه‌یه دخول. لیلی = لیله منسوب.

لیلاء [ع] پك قراكلق كیجه، شب تاریك. كیجه‌نك طولنی، شدتنی افاده ایچون‌ده قوللانیلیر. لیلهٔ لیلا.

لیلی [العامریه] مشهور مجنون عامرینك معشوقه‌سی: «تالله یاظبیات القاع قلن لنا — لیلای منكن ام لیلی من البشر — مجنون» = ای غزالان دشت! الله ایچون بكا سویلیك. لیلی سزدنمیدر؟ یوقسه لیلی بشردنمیدر؟ لیلای لیال. جملر لیلایی كسر یا ایله بعضاً (لَیلِی) صورتنده‌ده قوللانمشلر وبو صورت آنلردن بزه‌ده انتقال ایتمشدر: «مهربا نیهای لیلی كرد مجنون راخراب — ورنه آن بی‌چاره را میل كرفتاری نبود — لا» «اولیلیٔ امیدك جذبهٔ شیرین سوداسی — دوشورمش كوه و صحرایه هزاران قیس و فرهادی»

لیلة [ع] كیجه، لیل: «اوزاندی لیلهٔ حسرت مدد یا شمس تبریزی — پرتو پاشا». فی الاصل بر كیجه دیمكسه‌ده اسانمزده (لیل) كبی قوللانیلیر. لیلهٔ محنت، لیلهٔ ابدیت. لیلة الاسری = شب معراج. لیلة القدر = اصح روایاته كوره رمضان شریفك یكرمی یدنجی كیجه‌سی. لیلة البدر = نور ماهك رسیدهٔ كمال اولدیغی اون دردنجی كیجه.

لین [ع] و

لین [ع] یومشاق شی. جمعی الیناء. لین الجانب = ملایم مشرب، شائبهٔ تعصب وتمرددن آزاده.

لینة [ع] یومشاق قولتوق یاصدیغی.

لیئم [ع] آلچق، دنی؛ § جری، بخیل: لیئم ایله بخیل آراسنده فرق واردر. لیئم نه كندی یر، نه باشقه‌سنه یدیرر. بخیل كندی یر باشقه‌سنه یدیرمز. لیئمانه = لیئمجه‌سنه. جمعی لئام. فارسی جمعی لئیمان، سفرهٔ لئیمان، معاملهٔ لئیمانه.

لِ

لِئام [ع] (لئيم) ك جمعى .

لِباس [ع] كيه‌جك شى ، روبه ، جامه : « لباس نوبنـوله

اى اولان آرايشه مائل — كمالكدن
خبر وير كيمسه سندن احتشام آلماز
— راغب پاشا » لباس فرسـوده
= اسكيمش لباس . لباس التقوى
= حيا . جمعى (البسه) البسۀ فاخره .
(البيسه) ياكلشدر .

لِبان [ع] قادين سودى § رضاع .

لِبْس [ع] لباس .

لِبْسة [ع] كيش ، لباس كيمك حالاتندن برنوعى .

لِثام [ع] ياشماق ، نقاب .

لِثه [ع] ديش اتى . ثانك تشديديله‌ده لغتدر .

لِجام [ع] حيوان آغزينه اوريلان كم . (لكام) كلمۀ فارسيه‌سندن معربدر . جمعى (لُجم) .

لِحاء [ع] آغاج قابوغى ، قشرشجر .

لِحاظ [ع] دوشونمك ، ملاحظه ايتمك ، رعايت ايلمك .

لِحاف [ع] اورتونه‌جك شى ، يورغان : زيرلحاف . جمعى (لُحف) .

لِحام [ع] (لَحم) ك جمعى . ديكر جمعى (لحوم)

لِحام [ع] لهيم ، پاره‌لنمش شيئى بربرينه ياپيشديره‌جق شى ، (لهيم) بوندن محرفدر . فتح لام ايله‌ده لغتدر .

لِحيانى [ع] اوزون صـقاللى ، عظيم اللحيه .

لِحْیَه [ع] صقال، ریش: لحیه‌دار = صقاللی. لحوی = لحیه‌یه منسوب . جمعی (لِحی) .

لِذٰلِكَ [ع] بوندن طولایی ، بو سببدن .

لِزامْ [ع] لازم اولمق ، لزوم.

لِسانْ [ع] دیل ، زبان . جمعی السنه، لسن . « ولا یلتام ماجرح اللسان — لا » = دیل پاره‌سی اونوتولماز § بر ملتك کندینه مخصوص لغتی، لهجه‌سی : عثمانلی لسانی. عرب لسانی، فرانسز لسانی . « ایستر ایسه‌ك آکلامق جهانی — اوکرنملی اوروپا لسانی — خرابات». «عموم السنهٔ شرق وغربی اوکرندم — تأثرات دلی شرح ایدر لسان یوقدر — فیضی افندی ». « لسان عشق بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن‌النجار». « دیکرلسن عتیقه‌نك هپ — خرابات» لسان الله = کلام الٓهی . لسان القوم = قومی طرفندن سوز سویلین. لسان النار = آتشك شعله‌سی، زبانه. لسان الثور = صغیر دیلی دینیلن نبات. لسان العصافیر = قوش دیلی دنیلن نبات. لسان حال = وضعیتك، سیمانك لسانیدر که بونك تبیین ایتدیکی معنالری لسان قال تعریفدن عاجزدر، بوندن طولایی: « لسان الحال ابلغ من لسان المقال » دنیلمشدر. « لسان حال حیا اعتذار درکویا — راغب پاشا » لساناً = لسان ایله. لساناً عرض مرام.

لِصّْ [ع] خرسز، سارق، دزد .

لِطافْ [ع] (لطیف) ك جمعی .

لِطامْ [ع] لطم ، ال آیه‌سیله اورمق .

لِعانْ [ع] یکدیکره لعن ایتمك .

لِفافَه [ع] صارغی، جمعی (لفائف).

لِقاءْ [ع] کورمك، راست‌کلوب قاووشمق، ملاقات. § یوز، چهره : مهلقا = یوزی آی کبی، قمر منظر . خورشید لقا = یوزی

كونش كبی، كونش يوزلو. لقای طبيعت. لقای آفاق. «شهنشه منقبت، درويش خصلت — ملك سيرت، مه قدسی لقادر - هرسكلی حكمت بك» لقاء الله = روز قيامت . ايكنجی معناده فارسی ايله تركجه ده قوللانيلير.

لِقاطْ [ع] باشاق ديوشيرمك : لقاط ايله تعيش.

لِكافْ [ع] پالان : لكاف زرّين .

لِگامْ [ف] حيوان آغزينه اوريلان كم . (لغام) ده بو معنايه در. ضم لام ايله استعمالی ياكلشدر.

لِلّٰه [ع] الله ايچون: «هيچ كيمسه نك اقبالنه اصلا حسد ايتمم — المنة لله تعالى وتقدس — رشاد بك».

لِمُؤَلِّفِه [ع] بر تركيب عربيدر . بو راده كی لام حرف جری تملك واختصاص معناسنه در. (مؤلف كتابك كندی سوزيدر) ديمكدر . لمحرره، لمترجمه، لقائله كبی تركيبلرده بوكا قياس ايدلمليدر.

لِواءْ [ع] بيراق، سنجاق : لواء عثمانی . لوای اتحاد اسلام. لوای ظفر. ركزلوای كشورستانی . § ايكی آلای يعنی آلتی بيك نفردن عبارت هيئت عسكريه: لوا قوماندانی. ميرلوا = فريقك مادوننده بولنان قوماندان. § تشكيلات ملكيه جه ملحقاتيله برابر ارادهٔ سنيه ايله منصوب بر متصرفك يد اداره سنه توديع اولنان قطعهٔ ممالك، سنجاق، متصرفلق: مركز لوا = متصرفك اوطورديغی قضا . عموم قضالر، لوالره ؛ لوالر — مستقل متصرفلقلر مستثنا اولمق اوزره — ولايتلره تابعدر.

لِواذْ [ع] يكديگره صيغنمق، بری بری آرقه سنه گيزلنمك.

لِواطَه [ع] اولاشمق § اوغلان قوللانمق ، كودكبازی .

لِياقَة [ع] لايق اولمق ، مناسب اولمق: التفاتكزه حالا كسب لياقت ايده مدم. § اقتدار، هنروفضيلت، كار گذاری: لياقتلی برذات. لياقتسز برآدم . لياقت موهومه . لياقتمند = لياقتلی . لياقتمندانه = لياقتمند جه سنه . لياقتمندان = لياقتليلر.

ليپاری [رومجه‌دن] اوسقومری بالغنك قارنی بنکلی بر نوعی.

ليتره [فرانسزجه‌دن litre] بر دسیمتره مکعبندن عبارت یکی اولچك.

ليرا [فرانسزجه‌دن livre] هر شیئك مدار حصولی اولان معروف آلتوندن معمول واسطهٔ مبادله درکه عموم اهل جهان پینده شتاباندر. عثمانلی لیراسی. انکلیز لیراسی. (لیرای عثمانی) یازمق خطادر.

ليس [ف] یالامق معناسنه اولان (لیسیدن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانیلماز: کاسه لیس = کاسه یالایجی، دالقاووق، مداهن: «سن کاسه لیس بزمکه عمر ووزید سین — من کچمشم معاشرت خاص وعامدن — رمزی بابا». کاسه لیسانه = کاسه لیسجه‌سنه. کاسه لیسان = کاسه‌لیسلر. کاسه‌لیسان زمان.

ليطوغرافيا [رومجه‌دن] lithographie طاش باصمه‌سی.

ليف [ع] خرما آغاجنك چوبی، لیف § اجسام نامیه‌ده تل تل کورینن شی: لیف نباتی، لیف حیوانی. جمعی الیاف.

ليقه [ع] مرکب حقه‌سنه قونیلان ایپك وسائره، لیقه.

ليك [ف] لکن کبی ادات استدراکدر. نثرده هیچ قوللانیلماز. نظمده - مسامحات - قبیلندن اوله‌رق استعمالی تجویز اولنور: «لیك بو سرمبهمك حلی - عقله تیسیر اولنمامش بللی — آدمه عجز وغفلت وجهلی — ایتدیررلر خطا ایچنده خطا—ژان‌ژاق روسو — مترجمی ادهم پرتو پاشا»

لكيداسيون [فرانسزجه‌دن] تسویهٔ حساب، قطع محاسبه، تصفیه § تعیین قیمت.

لينة [ع] یومشاقلق، نرمی، ملایمت. ضدی (خشونت) در. لینت مزاج.

لُ

لُبّ [ع] هرشیئك ایسی، خالصی § ایچلی شیئك ایچی، اوزی: لب الجوز = جوز ایچی. § عقل سلیم، هوش: بو معناده جمعی اولان (الباب) قوللانیلیر: «آچیلمجه اولو الالباب اولور دمبستهٔ حیرت — لب اعجاز کوبی لبّ اسرار مثانیدر — ناجی»

لُبان [ع] کونلوك. لبان جاوی. بانك تشدیدیله‌ده جائزدر.

لُبس [ع] کیمك.

لُبنان [ع] شامده بر طاغ اسمیدر. جبل لبنان = مستقل متصرفلق

لُجّة [ع] انکین صو، وسط دریا: لجهٔ غرام.

لُجْمة [ع] ایرماق آغزی.

لُجَین [ع] كوموش، فضه.

لُحود [ع] (لحد)ك جمعی: لحود اکابر.

لُحوق [ع] اولاشمق، ایرشمك، تابع اولمق. (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر: لحوق ایدن.

لُحوم [ع] (لَحْم)ك جمعی.

لُزوب [ع] یاپیشمق، کیرشمك.

لُزوجة [ع] چکیلوب اوزانمق، طوتقال کبی بر شیئه صیوانوب یاپیشمق، یاپیشقانلق.

لُزوم [ع] لازم اولمق: بورادن کیتمك لزومی حس اولنیور. اشتراسنه لزوم کوستریلن اشیا.

لُسْن [ع] (لسان)ك جمعی: لسن عتیقه. پك آز قوللانیلیر.

لُصوص [ع] (لِصّ)ك جمعی.

لُصوصیة [ع] خرسزلق ایتمك.

لُصوق [ع] یاپیشمق، اولاشمق.

لُطْف [ع] کوزللك: لطف سیرت. لطف اخلاق § رفق و نواز شله معامله ایتمك ، بو صورتله ایدیلن معامله : لطفکزك منتداری یم . لطفپرور § توفیق الٓهی: بلطفه تعالی مقصود حاصل اولدی .

لُعاب [ع] آغزدن آقان صالیا.

لُعب [ع] اویون ، مقصد صحیحه دال اولمیان ایش.

لُعْبَة [ع] کندیسیله اویون اوینانان شی، اویونجاق : لعبتکاه = لعبت محلی. لعبت باز = حقه باز. § کورنلرك مفتون و مجلوب اولدیغی شی. لعبة العین = کوز ببکی .

لُغات [ع] (لغت)ك جمعی: لغات مأنوسه. لغات غریبه. (لغات عثمانیه) نامنده‌کی کتاب پك چوق لغات غریبه‌یی حاویدر.

لُغَة [ع] هر قومك کندینه مخصوص دیلی ، افادهٔ مرام ایچون قوللاندیغی اصوات. بز بو موقعده (لسان) کلمه‌سنی استعمال ایدرز. § برقومك جملهٔ کلامیه‌سنی تشکیل ایدن کلماتدن هر بری: « لغتك ترجمه‌سی یانده - یر ایدر اهل دلك جانده - سنبلزاده » لغت نویس = لغت یازیجی، یازان. لغت شناس = لغت بیلیجی، آکلاییجی. لغت نویسانه. لغت نویسلك بو قدر مشکل اولدیغی بیلسیدم بو کتابی اتمامه باشلامازدم.

لُغَوِی = لغت شناس. آشنای علم لغت. جمعی لُغَوِیّون.

لُغْز [ع] بیلمجه، چیستان : شو لغز خوش آینده‌در : «دو دانه کبوتران ابلق — جفتند وزهم دگر جدایند — پرواز کنند سوی افلاك — وز خانهٔ خود برون نیایند — لا» = هم جفت هم بربرندن آیری ایکی آلاجه کوکرجین سماواته پرواز ایدرلر . اولرندن ده طیشاری‌یه چیقمازلر. بونك نه اولدیغی عین ادراکه خفی قالماز . جمعی (اَلغاز). لغزایله (معما) بیننده فرق واردر ، لغز اکثریا سؤال طریقیله اولور .

لُقاطَة [ع] یره آتیلمش دکرسز شی : اما بو لقاطه چین اقلام اکابر یعنی ویسیٔ پریشان مآثرك دیدهٔ سلوکی... - ویسی.

لُقَطَه [ع] یرده بولنوب آلنان شی. لقطه آدمك غیری‌یه مخصوصدر.

لُقْمَه [ع] بر يودوم طعام. لقمهٔ غم. § مطلقا طعام. بو معناده (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: برلكده لقمه ايتمك. لقمه كوز = پاتلاق كوزلى.

لُقْمَه شُمار [ع] لقمه صايجى، بخيل، خسيس.

لُكْنَة [ع] و

لُكُونَة [ع] و

لُكْنُونَة [ع] ديلده‌كى پلتكلك، سوز سويلركن ديلده‌كى طوتوقلق. كرفتكئ زبان.

لُوط [ع] انبياء عظامدن بر پيغمبر ذيشان اسميدر كه قومندن بعضيسى كودكباز اولدقلرى ايچون قهر الٓهى‌يه اوغرامشلردر.

لُوطى [ع] قوم لوطه اقتفا ايدن، كودكباز.

لُؤْلُؤ [ع] اينجى. لؤلؤ لالا = پارلاق اينجى. وجه تسميه لمعانيدر.

لُؤْلُؤْبار [ف] اينجى ياغديريجى، ياغديران.

لُؤْلُؤْپاش [ف] و

لُؤْلُؤْفَشان [ف] اينجى صاچيجى، صاچان.

لُوجَه [فرانسزجه‌دن محرف] loge قولبه. § كوچك اوطه، حجره § قپوجى اوطه‌سى § تياترو حجره‌سى.

لُودُوس [رومجه‌دن محرف] جنوب طرفندن اسن روزكار.

لُورد [انكليزجه‌دن] انكلتره‌ده زادكاندن بر صنفه ويريلن عنوان.

لُوسْتارْيا [ايتاليانجه‌دن] كوچك لوقانطه.

لُوسْتَره [ايتاليانجه‌دن]قوندوره بوياسى. لوستره‌جى.

لُوفر [رومجه‌دن] بر نوع بالق.

لوقوموتيف [فرانسزجه‌دن] locomotive دمير يول آرابه‌لريني چكن ماكنه‌لي آرابه .

لوقانطه [ايتاليانجه‌دن] بيوك آشجي دكاني ، آشجي دكاننك آلافرانغه‌سي .

لوله [ف] چشمه‌، موصلق وامثالنه طاقيلان كوچك بوري ، صو اولچوسي . « تاريخي سلطان احمدك جاري زبان لوله‌دن — سيد وهبي » . § چبوغك باشنه طاقيلان مدورجه توتون ظرفي : « زاهد بوبرودتله اكر دوزخه كيتسه‌ك — بر لوله توتون ياقمغه آتش بولامازسك — لا »

لول [ف] بي شرم ، بي حيا . لولي = بي شرمي § لوله منسوب . جمعي لوليان .

لونجه [فرانسزجه‌دن] اصنافك ، تجارك مذاكره اوطه‌سي ، جمعيتكاهي .

م

ماء [ع] صو‌، آب : ماء جاري = آقار صو . ماء راكد = طوران صو . ماء معين = آب صاف وروان . ماء الحيوة = آب حيات . مائي ، ماوي = مايه منسوب . جمعي (مياه) . مياه دريا .

مآب [ع] رجوع ايده‌جك ير ؛ مرجع . شوكتمآب ، فضائلمآب كبي تركيبلرده شوكتك ، فضائلك قرار ايتديكي وجود معناسني افاده ايدر .

مآبده [ع] (مؤبد)ك جمعي . مآبدهٔ مجوس .

مآثر [ع] كوزل اثرلر ، نشانه‌لر ، افعال حسنه ، يادكار و مفاخر اسلاف : مآثر بر كزيدهٔ ظفر . مآثر علميه . مآثرعرفان . بونك مفردي اولان (مأثره) لسانمزده قوللانيلماز .

مآثم [ع] كناهلر ، اثملر . مفردي اولان (مأثم) قوللانيلماز .

مَآخَذْ [ع] (مأخذ)ك جمعی. مآخذ علوم.

مَآدِبْ [ع] (مَأْدُبه)نك جمعی.

مَآرِبْ [ع] حاجات، مطالب، مفردی اولان (مأربه) قوللانیلماز.

مَآزِبْ [ع] (میزاب)ك جمعی.

مَآزِرْ [ع] صیغینه‌جق یرلر، ملجألر. (مأزر) ك جمعی.

مَآلْ [ع] زبده، حاصل اولان شی، نهایت، سوزك دلالت ایتدیکی خصوص، معنی، مفهوم. مآل حزن اشتمال. بی مآل = مآلسز.

مائِلْ [ع] میل ایدیجی، خواهشکر، شائق.

مائِده [ع] سفره، خوان: مائدهٔ مسیح.

مابَقی [ع] باقی قالان. (مابقی)ده بو معنایه‌در. «علم نبود غیر علم عاشقی — مابقی تلبیس ابلیس شقی — بهاء الدین آملی»

مابَعْدَ الطَّبیعَة [ع] طبیعتك غیری اولان شی، علم الٰهی.

مابَیْن [ع] ایکی شیئك آراسی § اولرده حرمله سلاملق بیننده‌کی اوطه: مابین اوطه‌سی. § سرای پادشاهینك سلاملق دائره‌سی، اندرون: مابین همایون جناب ملوکانه.

ماتْ [ف] شطرنج اویونجیلرینك اصطلاحنده شاهك اسارتنه دینور. مغلوبیت دیمکدر.

ماتَقَدَّم [ع] کچمش زمان ماضی، سابق.

ماتَم [ع] حزن ومصیبت دمنده‌کی آغلاییش، نوحه. ناله. فارسی مقابلی (شیون). «یادکده‌می طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك کولردی عالم — بر اویله زمان کچیرکه اولسون — موتك سکا خنده خلقه ماتم — خاکی افندی». § حزن وکدر، مأیوسیت: روز ماتم. ماتمزده = مأیوس، ناله‌زن. ماتم کنان = ماتم ایدرك. ماتمی = ماتمه منسوب، ماتملی: ندای ماتمی. ماتم انکیز = ماتم قوپاریجی، قوپاران: خبر ماتم انکیز. ماتم فزا = ماتم آرتیریجی،

آرتیران. ماتمسرا ـ و ـ ماتمکده = محل ماتم، بیت الحزن: «درین ماتمسرا ازغفلت ای جاهل! چه‌میخندی؟ ترا چون دل، عزیزی مرده ای غافل چه‌میخندی — نهنك مرك پیشا پیش وموج عمر بی دربی — شکسته کشتی ودریاست بی ساحل چه‌میخندی — کلیم همدانی» برنجی معناده اك زیاده (ایتمك، ایلمك) مصدریله قوللانیلیر: «ایل عید اکبر ایلدی بن ماتم ایلدم — حلیمکرای».

ماتیس [رومجه‌دن] صیزمش سرخوش.

مأبون [ع] مفعول. علت ابنته مبتلی.

مأثوره [ع] سلفدن روایت اولنان خبرلر. ادعیهٔ مأثوره = علیه الصلاة و السلام افندمزله صحابهٔ کرامدن منقول اولان ادعیه.

مأثوم [ع] صوچلو، کناهلی عد اولنمش اولان. (معصوم) مقابلی.

ماجد [ع] صاحب مجد وشرف، عالی، بزرکوار، کریم: والد ماجد.

ماجری [ع] ماوقع، کچمش، واقع اولمش شی، سرکذشت: ماجرای عاشقانه. ماجرای غم افزا.

ماجن [ع] خلقه حیله‌کارلق یولی اوکره‌دن: مفتیٔ ماجن.

مأجور [ع] اجر وثوابی ویرلمش. § کرایه ویریلن شی.

ماچین [ف] چینك جنوبنده بر ملك.

ماحصل [ع] حاصل اولان شی،

ماحضر [ع] حاضر اولان شی، مجملر بونی وقت حاجت ایچون موجود اولان طعام قلیل معناسنه قوللانیر: خیر الطعام ماحضر = طعامك خیرلیسی حاضر اولانیدر.

ماحی [ع] محو ایدیجی، ایدن، یوق ایدیجی، ایدن: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: ماحیٔ آرام. ماحیٔ تحمل. ماحیٔ اوثان ضلال. ماحیٔ ظلام.

مأخذ [ع] بر شیئك آلندیغی، چیقارلدیغی یر.

مأخوذ [ع] اخذ اولنمش، آلنمش، چیقارلمش، طوتولمش.

مادام [ع] اولندهکی ما مصدریهٔ زمانیهدر. (مدتجه) دیه ترجمه اولنور. مادام الحیات . § چونکه : مادامکه بیتمیور حیاتم - ظن ایتمه بیتر ترنماتم - ناجی»

مادام [فرانسزجهدن] خانم. اولنمش قادینلر حقنده مستعملدر.

مادامپول [فرانسزجهدن] قالین پاتیسقه.

مأدبه [ع] ضیافت . ضم دال ایلهده لغتدر .

مادح [ع] مدح ایدیجی، ایدن.

مادر [ع] آنا، والده: «آیری دوشمش بربرندن شرم ایله خورشید وماه — مادری اول کونده کیم آلمش اوماهی قوینه —....» مادری = مادرلك. (مادریّت) یاکلشدر. مادرانه = مادرجهسنه. شفقت مادرانه. مادرزاد = آنادن طوغمه: اعمای مادرزاد. شاعر مادرزاد. مادر اندر = اوکی آنا.

مادموازل [فرانسزجهدن] mademoiselle اولنمهمش قادینلره، قزلره ویریلن عنوان. خانم قز. کوچك خانم.

مادون [ع] آلت، فروتر. مادون النفس.

مادّه [ع] مایه، اصل، جوهر § ایش، امر، خصوص: اساس ماده. § سوزك بربندی § جسم. مادی = مادهیه منسوب، جسمانی. جمعی مادیات. (معنوی) مقابلی.

ماده [ف] دیشی حیوان. شیرماده = دیشی آرسلان.

مادّی [ع] مادهیه منسوب. (معنوی) اولمیان شی. جمعی مادیات = مادی اولان خصوصات § مادیاتدن بشقه بر شیئه ایناناميان، دهری. جمعی مادیون: مسلك مادیون. مادیت = مادیلك، مادیاتدن بشقهسنه ایناناماق مسلك فلسفیسی.

ماديان [ف] ديشى آت. (اسب ماديان) ديمك خطادر. چونكه آتدن بشقه حيوانك ديشيسنه (ماديان) ديمز. خاصةً ديشى آته دينير.

مأذون [ع] اذن ويرلمش، رخصتلى. مأذونيت = مأذونلق.

مار [ف] ييلان، حيّه. جمعى ماران.

مارّ [ع] مرور ايديجى، ايدن، كچن: مار الذكر = ذكرى كچن. مار البيان = بيانى كچن. جمعى مارّين.

مارپيچ [ف] پرچم علم § (مارپوچ) بوندن محرفدر.

مارت [رومجه‌دن] معروف سنهٔ روميه‌نك برنجى آيى.

مارج [ف] دومانسز آتش، شعله، زبانه.

مارش [فرانسزجه‌دن] عسكرك يورورکن آياقلرينى بردق آتملرينى تسهيل ايدن شرقى، چالغى: «سور عسكرى سور قوماندەسندن — بن شاعرم ايشته مارش بندن — ناجى» § آرش! ايلرى!

مارض [ع] خسته، مريض.

مارق [ع] ديندن چيقان، گمراه.

مارقه [فرانسزجه‌دن] اشيا اوزرينه وضع اولنان تمغا، نشانه.

ماركى [فرانسزجه‌دن] marquis زادكان صنوفنك دوقه ايله قونت آراسنده بولنان برصنف مخصوصى.

ماركيز [فرانسزجه‌دن] زادكاندن ماركى عنوانى حائز بر آدمك زوجه‌سى.

مارمهره [ف] ييلانك باشنده بولنان مهره.

ماروت [ع] بر ملك اسميدركه (هاروت) اسمنده بولنان ديكر ملكله برابر بابلده بر قيويه

نكونسار اولەرق صلب اولنمشلر، كويا
برانسان اوقيونك كنارينە كيدوب دە
سحر تعلمنی ايستسە كنديسنە تعليم
فسون ايدرلرمش . ماروت نكاه

مازو [ف] دری دباغتندە قوللا
نيلان معروف دانەدر كە
مازو آغاجنك يمشيدر. (مازون)دە
و معنايەدر .

ماس [ع] مس ايديجی، ايدن.

ماسبق [ع] كچن شی، كچمش :
حكايۀ ماسبق.

ماست [ف] يوغورت .

مأسدە [ع] آرسلانلی ير، آرسلان
ياتاغی .

ماسك [ع] طوتيجی، ضبط
ايديجی.

ماسكە [فرانسزجەدن] نقاب ،
يوز اورتوسی .

ماسلف [ع] كچمش، كچن شی.

ماسواء [ع] و

ماسوی [ع] غيری اولان شی،
بشقە : ماسوی الله =
اللهك غيريسی ، علائق دنيويە ،
موجودات ، مخلوقات . بو موقعدە
بعضاً يالكز (ماسوا)دە قوللانيلير.

مأسور [ع] يولی كسيلمش ،
اسير ايدلمش.

ماسور [ف] بربرينە قاتيلمش ،
ممتزج شی .

ماسە [ايتاليانجەدن] ترازەنك
كوچكی ، سفرە § تاجر
مفلسك مال موجودی، مال غرما.

ماشطە [ع] قادينلرك صاچلرينی
طرايان ، كلينك چهرە
واندامنە زينت و آرايش ويرن قادين.
بوكا (مشّاطە)دە دينير .

ماشورە [ف] اوزرينە ايبلك
صاريلن اينجە قامش ،
ايكە صارلمش ايبلك يوماغی. ماصورە
§ لولە، امزيك .

ماشی [ع] يورويجی، يوروين ،
يايان كيدن. ماشيا = يايان
اولەرق: ماشياً سياحت. ماشياً سفر.

ماشیه [ع] دوه، قیون، کچی دینیلن حیوانات. جمعی (مواشی). اولادی کثیر اولان قادینله سائر حیوانه‌ده ماشیه دینیلیر.

ماصدق [ع] اصلی (ماصدق علیه) در. (صادق اولان شی اوزرینه) دیمکدر. محاوره‌ده مضمون، معنی موقعنده مستعملدر.

ماضغ [ع] چیکنه‌ییجی، چیکنه‌ین.

ماضی [ع] کچن، کچمش زمان: «آه ماضی دینیلن شعشعه‌لی صبح شباب — ایلدی ابر سحردن دها سرعتلی کذر — محمد جلال بك». الماضی لایذکر.

ماعدا [ع] بشقه، غیری.

ماعون [ع] زکات مال § کندیسیله انتفاع اولنه‌جق شی § تاوه، تنجره وسائره کبی اسباب خانه، لوازم بیتیه.

مافات [ع] فوت اولان، الدن کیدن شی: تلافیٔ مافات. جبر مافات.

مأفون [ع] ادراکی کوشك، سبکمغز.

مافوق [ع] اوست، بالا.

مافی الباب [ع] باب ایچنده اولان شی: غایة مافی الباب.

مافی البال [ع] و

مافی الضمیر [ع] کوکلده اولان شی: عرض مافی البال. اظهار مافی الضمیر. «سکا عرض مافی الضمیر ایلدم بزلر سویلمشدك، دوشون صکره‌دن سن — نه انصافسزلق، وفاسزلق ایتدك»

ماق [ع] کوشهٔ چشم، کوزك برون جهتی، کوز.

مأقه [ع] انسانه آغلارکن عارض اولان هیچقریق.

ماقبل [ع] اوك، بدش، مقدم.

ماقه [فرانسزجه‌دن macao] یکرمی براویونی.

ماكِث [ع] مكث ايديجى، ايدن.

ماكِر [ع] مكر ايديجى، ايدن، حيله‌كار.

مأكَل [ع] يمك، خوردن. مجازاً (مأكول) معناسنه قوللانيليرـ § خدمتسز، منتسز معاش. قزانج. جمعى: مآكل.

مأكَله [ع] بر يردن جلب اولنان ذخيره § يه‌جك شى.

مأكول [ع] اكل اولنمش، ينلمش.

مأكولات [ع] مأكولك جمعى.

ماكيان [ف] طاووق، خروسك زوجه‌سى اولان مرغ خانكى.

ماكنه [فرانسزجه‌دن] machine § آلت چرخ، دولاب.

مال [ع] قيمتدار شى، انسانك تحت تصرفنده بولنان اشيا. فقهده: «طبع انسانى مائل اولوبده وقت حاجت ايچون ادخار اولنه‌بيلن شى» ديه تعريف اولنمشدر. جمعى (اموال). مالدار = زنكين. مال ناطق = آت، دوه، قاطر كبى چارپا حيوان، سكه‌لى آلتون. بيت المال = خزينهٔ دولت. بيت‌المال مسلمين.

مالاكلام [ع] سوز قبول ايتمز. اصلى (مالاكلام فيه) در.

مالامال [ف] زياده طولو، پر، مملو. فى الاصل كثير، فراوان معناسنه در. مجازاً معناى اولده مستعملدر.

مالانهايه [ع] اوجسز، نهايتسز.

مالايعنى [ع] معناسز، فائده‌سز، بوش. مالايعنيّات.

مالشگر [ف] سورتيجى، اوغوجى، دلّاك.

مالك [ع] صاحب ملك، پادشاه § متصرف، قادر. مؤنثى (مالكه) در: مالكهٔ دريا، مالكهٔ حسن وآن.

مالكانه [ف] اراضىٔ اميريه‌دن بعض شرائط ايله ملكيت اوزره متصرفه تمليك اولنان اراضى.

ترکیبك معنای اصلیسی صاحب ملك دیمك اولان (مالك) کلمه‌سنه الحاق اولنان (آنه) اداتیله مالکجه‌سنه دیمکسه‌ده معنای اولده استعمالی شایعدر.

مألوف [ع] الفت اولنمش، آلیشلمش، خوی ایدلمش: مألوف غرام. مألوف محنت.

مألوم [ع] المه کرفتار اولمش، المزده، مکدر.

ماله [ف] دیوار صیوامغه مخصوص آلت، سورکو. لسانمزده ده بو نام ایله معروفدر. (مالج) بونك معربدر.

مالی [ع] طولدیریجی، طولدیران.

مالی [ف] چوق، فراوان. مجازاً طولو، پر، مملو معناسنه قوللانیلیر.

مالی [ع] ماله منسوب. (مالیه) کبی تعبیرلرده موصوفی مقدردر. (دائرهٔ امورمالیه) دیمکدر.

مالیخولیا [یونانیجه‌دن مفرس] قره‌سودا، حزن دائمی.

«در اصل جنون و عشق جانان — یك مادهٔ ایست همچو سودا — شد نام یکی جنون اول — پس عشق شد است مالیخولیا — ابو المعانی» بوکا فرنکلر mélancolie دییورلرکه مالیخولیا ایله بر اصلدن مأخوذ اولدیغنه شبهه یوقدر. مالیخ، ماخولیا صورتنده کی محففلری لسانمزده نه قوللانیلمشدر، نه قوللانیلمسی آرزو اولنور. § مالیخولیا کلمه‌سی لسانمزده تصورده قوریلان زنکینلك، خیال باطل، خیال خام معناسنه‌ده قوللانیلیر.

مالیده [ف] سورلمش، اوغولمش.

مالیز [ف] سولوك.

ماضی [ع] کچمش شی، کچمش زمان: مضی ماضی = کچن کچدی، کچن شی کچمش اولسون.

ماملك [ع] مالك اولنان شی، انسانك مالك اولدیغی اشیا: «ماملك خاکستر اولدی کندیسی کول اوکسوزی — تائبك قالدی ایشی الطاف سبحانیه‌یه»

مأمن [ع] محل امن: مأمن رضا = کعبهٔ مکرمه‌یه اشارتدر.

مأمور [ع] امر اولنمش ، بر خصوصك اجراسنه تعيين ايدلمش آدم . مأموريت = مأمورلق: اعشار مأموريتى. اغنام مأموريتى .

مأمول [ع] آرزو ايدلمش ، اومولمش، اميد اولنمش شى : « يانغين ظهورى مأمولدر » «واپورك باتمش اولمسى مأمولدر » يولنده ، يعنى (محتملدر) مقامنده قوللانيلامامسى اولادر. لطف مأموله نائليت .

مأمون [ع] امين قلنمش ، محفوظ ، قورقوسز ، تهلكه‌سز § خلفاى عباسيه‌دن هارون الرشيدك اوغلينك اسميدركه زمان سلطنتى تاريخجه مدنيت اسلاميه‌نك دورهٔ كمالى عد اولنور.

مانتو [فرانسزجه‌دن manteau] اوستدن كييلن كنيش لباس. قپوت، يغمورلق، ساقو، خرمانى، برنس .

مانجه [ايتاليانجه‌دن] يه‌جكك بياغيسى، عاديسى: كميجى مانجه‌سى.

مانده [ف] قالمش. عمل مانده = ايشدن قالمش، ايشه يرامز.

ماندارن [پورتكيزجه‌دن مأخوذ] چين وزراسنه اوروپاده ويريلن عنوان. چين ماندارنلرى .

ماندالينه [فرانسزجه‌دن محرف mandarine] پورتقال جنسندن كوچك لذتلى برميوه .

ماندولين [فرانسزجه‌دن mandoline] بر نوع ساز، چالغى .

مانع [ع] منع ايديجى، ايدن ، اسيركين، كرى طورديران، برشيئك عدم حصولنه سبب اولان «مانع رزق اولانك رزقنى الله كسرـــلا ».

مانغانز [فرانسزجه‌دن man-ganèse] بر نوع سرت معدن.

مانند [ف] و

ماننده [ف] ادات تشبيهدر. كبى، بكزر، نظير وشبيه معناسنه. مانند آباد = عالم برزخ.

مانكن [فرانسزجه‌دن] اكثريا حاضر البسه مغازه‌لرينك

قبولرنده، جامکانلرنده بولنان آغاجدن معمول مجسم انسان تمثالی.

مانورا [فرانسزجه‌دن manoeuvre] عسکر تعلیمی § عسکرك آلیشمق ایچون اجرا ایتدکلری حرکات حربیه تقلیدی § کمیجیلك عملیاتی ، تعلیم بحری، صنعت بحریه § دولاب ، اویون، حیل ودسائس.

مأنوس [ع] آلیشلمش، خوی ایدلمش. § پسندیده، مرغوب.

مانی [ف] مشهور بر نقاشك اسمیدرکه دین زردشت ایله خرستیانلغی مزج ایدرك دعوای نبوتله میدانه آتیلمش وبر خیلی حمقایی باشنه جمع ایتمشدی. مذهبنی ترویج ایچون ادیان سابقه‌یی یکدیگرینه مزج ایدرك بر قاچ پارچه کتاب تألیف ایتمش واثنای سیاحتنده ایراد ایتدیکی نطقلرله خلقی مذهبنه دعوت ایلمشدر. نقاشلق صنعتنده زماننك فریدی اولدیغندن محصول دست مهارتی اولان نقوش لطیفه‌یی خلقه معجزه مقامنده کوستردی.

بیامدیکی مرد کویا زچین
که چون اومصور نه بیند زمین
زچین نزد شاپور شدبار خواست
به پیغمبری شاه را یار خواست

بیتلریله شهنامه‌ده‌ده حکایه اولندیغی وجه ایله ملوك ساسانیاندن شاپورك زمان حکمرانیسنده ایرانه کله‌رك بر چوق صورو اشکال عجیبه‌یی حاوی اولان کتابنی مشارالیهه تقدیم واصول وعقائد دینیه‌سنی عرض وتفهیم ایلدی. شاپور دانشپرور، ذکی برآدم اولدیغندن مانینك بطلان نبوتنی آکلامش وکندیسنی حضورینه جلب ایدرك بینلرنده محاورهٔ آتیه جریان ایتمشدر.

مانی — ارواح پاك آسماندن نزول ایتمشدر. زمین‌سفلی ایله اتصالنه سبب قادینلردر. ازدواجدن اوکی آلملی. تاکه روحلر آسماندن نزول ایتمسون.

شاپور — سنك بو سوزلرکله دنیا خراب اولور. آبادیمی ایدر؟ خرابیمی؟

مانی — آبادیٔ روح، خرابیٔ تنده‌در.

شاپور — سنی اولدرسه‌لر اولومکده آبادیمی اولور، ویرانیمی؟

مانی — ویرانیٔ تن، آبادیٔ روان.

بونك اوزرینه کندیسنه توبه تکلیف اولنمش ومانی قبول ایتمیه‌رك دعوای باطلنده اصرار ایتمش اولدیغندن امر شاه ایله اعدام ایدیلوب جسدی

دروازهٔ شهره صلب اولنمشدر. وفاتنده بر چوق پیروانی قالمشدر. آنلره (مانویّه) دینیر. مانیده زردشت کبی نوری فاعل خیر، ظلمتی فاعل شر اولمق اوزره تلقی ایدردی. «وکم لظلام اللیل عندی من ید — تخبران المانویّة تکذب — متنبی» (ارژنك) نامندهکی کتاب مشهور مانینك جملهٔ تصنیفاتندندر.

مانی پلاتور [فرانسزجهدن manipulateur] تلغراف ویرمکه مخصوص آلت.

مانیفاطوره [فرانسزجهدن محرف manufacture] فابریقه ایشی، فابریقهمالی، معمولات صناعیه.

مانیفستو [فرانسزجه دن manifeste] حموله قائمهسی.

ماوراء [ع] آرد، کری طرف. ماوراءالنهر = ملك توران.

ماناف [ف] ابه قادین، قابله.

ماوقع [ع] واقع اولمش شی، سرکذشت.

مأوی [ع] یورد، وارهجق مکان، صیغینهجق یر: درکاه سلطان، مأوای مظلوماندر.

ماه [ف] آی، قمر: «بوکیجه بزمه کل ای عالم حسنك ماهی — یوقسه یردن کوکهدك انجینیرز والله — لا» § آی، شهر، سنهنك اون ایکیه تقسیم اولنان اقسامندن هربری: ماه تموز، ماه اغستوس. ماه کنعان = یوسف علیه السلامدن کنایه در. ماه نو = یکی آی، هلال. ماهسی روزه = اوچ کونلك آی، پك انجه هلال. ماه بماه — آیدن آیه، شهریه. ماهیانه = آیلق، آی باشنده ویریلن اجرت. ماهعانی = فخر کائنات افندمز. (مه) صورتنده تخفیف اولنور.

ماهپاره [ف] آی پارچهسی، صاحب حسن وآن. بعضاً (مهپاره) صورتنده تخفیف اولنور: «چرخده انجم قدر مهپارهوار اما کهسن — مهر اوج حسن وآنسك بکزهمز آنلر سکا — سنیح افندی»

ماه پیکر [ف] یوزی آی کبی ضیادار. بعضا (مهپیکر) صورتنده تخفیف اولنور.

ماهتاب [ف] آی آیدینلغی، روشنیٔ ماه: «سیه طبعان اولور روشندلانك دشمن جانی — كه دزد تیره روزی دائما دلگیر ایدر مهتاب — بلیغ» (آی ماهتابی) تعبیر عامیانه‌سی كولنجدر. § اون درت كیجه‌لك آی، بدر: شب ماهتاب. لیلهٔ ماهتاب. ماهتاب شب آرا. ماهتاب لیله پیرا. (مهتاب) صورتنده تخفیف اولنور: «كیوب برآل اتكلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش — سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب — بلیغ». § یوقاری چیقوب آی كبی پارلایان برنوع فشك. ماهتاب ایتمك = اكلنمك، صفا. «طاغلركه وقار ایله صانیرسین — رفع تتق سحاب ایدرلر — عمانه دونوب خطاب ایدرلر — امواج كنار ایله صانیرسین — یكدیكره ماهتاب ایدرلر — عبدالحق حامد بك»

«ماهتاب و مهتاب — بمعنی ماه و پرتوماه هر دوآمده معنی دوم مشهور است — غیاث اللغات»

«ماهتاب — آی آیدینلیغیدر واون درت كیجه‌لك آیه دینور. عربیده بدر دیرلر — برهان قاطع». «حضور صحبت روشندلان غنیمت دان — پیاله كیر كه شبگیر میكنند مهتاب — صائب»

ماه تابان [ف] پارلایجی، پارلایان آی: ماه تابان سما. «دریغا دریغا دریغ — كه‌شد ماه تابان من زیر میغ — فردوسی»

ماهچه [ف] سنجاق باشنه، مناره، كنبد تپه‌لرینه آلتون ایله كوموش وسائره‌دن آی شكلنده یاپیلان شی.

ماهد [ع] یاپیجی، دوشه‌یجی.

ماهر [ع] مهارتله متصف اولان. صنعتنده استاد، هنرور، حاذق: شاعر ماهر. ناخدای ماهر.

ماهروی [ف] آی یوزلو، یوزی آی كبی. ماهرویان = ماهرولر. (مهرو) صورتنده تخفیف اولنور. مهرویان = مهرولر.

ماه روزه [ف] شهر رمضان.

ماهشید [ف] آی § آی آیدینلغی، روشنیٔ ماه.

ماهانه [ف] ماهیانه، آی باشنده ویرلسی مقرر اولان اجرت، آیلق.

ماه نخشب [ف] ابن مقنّع نامیله یاد ایدیلن حکیم ابن عطانك ماوراءالنهرده نخشب شهری جوارنده‌کی سیام طاغی اتکنده بولنان برقیودن ، سیماب وسائر مواددن بالترکیب سحر وشعبده ایله طوغدیردیغی آیدرکه کویا بو آی ایکی ماه مدت هرکیجه قیودن طلوع ایدرك درت ساعتلك مسافه‌یی تنویر ایدرمش . نخشب ایله چاهك آراسی ایکی ساعتلك مسافه ایمش . بوکا ماه سیام ، ماه مقنع ، ماه کش‌ده دینیلیر. حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دن کبی کورینور .

ماهواره [ف] آیلق، آی باشنده و یرلسی مقرر اولان اجرت .

ماهی دانه [ف] حب الملوك دینیلن دانه .

ماهه [ف] بورغو ، مثقب .

ماهی [ف] بالق ، سمك : «او ماهیلرکه دریا ایچره‌در دریایی بیلمزلر ـ ـ خیالی» ماهیان = ماهیلر، ماهلر. بو کلمه هم ماهینك هم ماهك جمعیدر. ماهیان دریا . ماهیان کائنات. ماهی خوار ـ و ـ ماهی کیر = بالقجیل قوشی. ماهی دان = حوض.

ماهیة [ع] بر شیئك کنهی ، حقیقتی. مصادر مجعوله‌دندر.

«ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر — مقدارینه نسبتله کشی خیر و شر ایلر — شناسی» . اظهار ماهیت. ماهیت ردیئه. ماهیت حقیقتدن اعمدر. زیرا حقیقت آنجق موجوداتده ، ماهیت ایسه موجودات ومعدوماتده استعمال اولنور . جنسیتی اشعار ایتدیکی ایچون متکلمین جناب حقه ماهیت اطلاقندن امتناع ایتمشلردر.

ماهی فروش [ف] بالق صاتیجی ، بالقجی.

ماهی کیر [ف] بالق طوتیجی ، صیاد سمك.

مایع [ع] صیویق، صوکبی آقان شی. جمعی مایعات: مایعات قانونی.

مایعرف [ع] بیلنمز § مندر آلتنده صاقلانان مال.

ماینا [ایتالیانجه‌دن] یلکنلری قیامه ، ایندیرمه ، براقمه. ضدی فوره .

مَأيُوس [ع] يأسه دوشمش، نا اميد. مأيوسيت = مأيوسلق، نوميدی. بز بوكلمه‌يی (يائس - و - آيس) كلمه‌لری موقعنده قوللانيورز. عربجه‌ده بشقه صورتله قوللانيلير. مثلا (مأيوس منه) دينيلير.

مايَه [ف] اصل، اساس، بنياد § بضاعه، ثروت و سامان: سرمايه § ديشی دوه، ناقه. مايهٔ شب = كيجه قراكلغی، ظلمت ليل.

مَباحِث [ع] (مبحث)ك جمعی: مباحث شتی. مباحث ادبيه.

مَباد [ف] و

مَبادا [ف] اوليه معناسنه. اسكی اثرلرده قوللانيلمشدر.

مَبادی [ع] (مبدأ) ك جمعی: مبادیٔ شهور. مبادیٔ مسافات. مبادیٔ تحصيل. مبادیٔ كتابت. مبادیٔ الفنون.

مَبال [ع] موضع بول، فرج، قضيب.

مَبالِغ [ع] (مبلغ)ك جمعی: مبالغ كليه.

مَبانی [ع] (مبنی) نك جمعی. § سوزك بنا اولنديغی يرلر، مضامين، معانی: مبانیٔ كلام. مبانیٔ سخن.

مَبْثُوث [ع] طاغلمش، پراكنده، پريشان.

مَبْحَث [ع] بر شيئك بحث اولنديغی ير، مقاله.

مَبْدَأ [ع] باشلايه‌جق زمان، بر شيئك باشلاديغی زمان، زمان بدء: موسم بهارك مبدأی. مبدأ ومنتهی. مبدأ حيات § باشلايه‌جق ير، بر شيئك باشلاديغی ير، مكان بدء: صحرانك مبدأی. «يوقدر بيلن جهانه كانلرده مبدأی — بيلمز معادی بزم قنادن كيدن دخی — علی روحی بك» § باشلانغيج، اول، ابتدا: مبدأ تعلم، مبدأ تدرس. (مبدأ)ك ادواته اتصالی حالنده همزه‌سنك مركزی دكشمز: ايشك مبدأی، مبدأينه، مبدأيی، مبدأينك.

مَبْذُول [ع] بذل اولنمش، حسن رضا ايله صرف ايدلمش § چوق، كثرت اوزره موجود. مبذوليت = مبذوللك. مبذولی = مبذوللك.

مَبَرّات [ع] (مبرّه) ك جمعی: خيرات، حسنات.

مَبْرُود [ع] صغومش، صغوق.

مَبْرُور [ع] خيرلی، مقبول، ايی اولان شی: عمل مبرور. خدمات مبروره.

مبروز [ع] آچیلمش مکتوب § ابراز اولنمش .

مبروص [ع] (برص) علتنه کرفتار .

مبسوط [ع] بسط اولنمش ، یاییلمش ، آچیلمش : خوان مبسوط نعم .

مبشوره [ع] یرادیلیشی ، بویی بوصو ، رنکی لطیف قادین .

مبشوش [ع] سیلنمش .

مبطون [ع] علیل البطن .

مبعوث [ع] بعث اولنمش ، کوندرلمش : طرف حقدن مبعوث پیغمبر . § دیرلدلمش ، احیا اولنمش . § بردولت ویابرملت یاخود برآدم طرفندن بر خصوص ایچون وکالةً کوندرلمش .

مبغوض [ع] بغض اولنمش .

مبلغ [ع] مقدار § آقچه ، آلتون . جمعی مبالغ : «جهان مشتاقك اما اولمینجه مبلغ معلوم — کلوب ده خاك پایه یوزلرین قابلمی سورسونلر — اشرف » .

مبلوع [ع] بلع اولنمش ، یتلمش ، یوتولمش .

مبلول [ع] ایصلانمش .

مبنی [ع] بنا یری ، جای بنا . حاجی ابراهیم افندی مرحوم وقتیله «شو کوردیکمز مبنای عظیم سلطنت که ...» جمله سنه اعتراض ایدرك بو مقامده اولی اولان «بنای عظیم سلطنت دیمکدی» دیمشیدی . مبنی کلمه سی یالکز اسم مکان دکلدر . مصدر میمی ده اولور . بنا کلمه سی ده اساساً یاپی یاپمق معناسنه مصدر اولدیغی حالده صکره دن اسم اوله رق یاپی ، خانه معناسنه قوللانیلمشدر . او حالده بونك ده اسم اوله رق استعمالنده بأس کورلمه مك لازم کلمزمی ؟ باخصوص کلمه آهنکدار اولدیغی ایچون ابنیهٔ عالیه ترکیبنه مبانیٔ عالیه ترکیبی هرحالده ترجیح اولنور .

مبنی [ع] بنا اولنمش . مبنی علی الحکایه = حکایه اوزرینه بنا اولنمش ، حکایه یه مستند . مبنیاً قیمت = بنانك قائماً یعنی پرنده

طورديني حالده قيمتى. مقلوعاً قيمت بونك عكسيدر. § صرفيونجه حرف اخيرى اولديغى وضع اوزره طوران، اختلاف عوامل ايله تغير ايتمين كلمه. § طولايى، ايچون: بوكا مبنى.

مَبْهُوت [ع] حيران.

مَبْهُور [ع] هار هار صولويان، صولغان علتنه اوغرايان: شخص مبهور. اسب مبهور.

مَبِيت [ع] كيجه‌لمك، شب كذرانى § كيجه‌ليه‌جك ير، جاى شب كذرانى.

مَبِيع [ع] صاتيلمش. فقهده صاتيلان شيئه دينوركه بيعده تعين ايدن عيندر وبيعدن مقصود اصلده اودر.

مَبِيض [ع] قادينلرده رحمك ايكى يان طرفنده اولدقجه بيضى الشكل اولان ويمورطه‌لق دينيلن عضودركه طاووق وامثالى حيواناتك يمورطلامسى كبى طائفهٔ نسانك دخى يمورطه‌سى بوعضو واسطه‌سيله حصول بولور. حيضلرينى كورملرى بو عضودن يمورطه حصوله كلديكنه اشارتدر. حاصل اولان يمورطه‌لرده بر طرفى رحمه مربوط، ديكر اوجى واسع وصچاقلى اولديغى حالده يمورطه‌لغى قوشاتمش بر نفيريعنى مجرا واسطه‌سيله رحمه كليركه بو يمورطه اكر حوينات منويه‌دن برينه تصادف ايتمش ايسه رحمده بيويوب جنين اولور. ايتمه‌مش ايسه محو اولور كيدر. يمورطه يمورطه‌لغك بر طرفى يانق قبارجنى كبى ايچى صو طولو اوله‌رق قباروب برتلمسيله خروج ايدر. يمورطه‌لق هر قادينده ايكى دانه‌در. § بر چيچكده ميوه اولمق شاننده اولان قطعه‌نك القاح فعلندن اولكى حالى.

مَتَاع [ع] قماش، اثواب كبى مدار تمتع وانتفاع اولان اشيا: «بك اوجوزوبردك متاع ميلى اول غداره‌يه — بزده شمدى آه جانكاهك بيكى بر پاره‌يه — ناجى» متاع كم بها. جمعى امتعه: امتعهٔ تجاريه. فى الاصل فائده، منفعت معناسنه‌در.

مَتَاعِب [ع] خلاف قياس اوله‌رق (تعب)ك جمعيدر. رنجلر، مشقتلر. متاعب سفريه.

مَتَانَة [ع] صاغلاملق، محكملك، استوارى: متانت اخلاق. متانت بنا. متانت افكار.

متبوع [ع] تابع اولنمش، کندیسنه اویولمش § حکمدار: متبوع مفخم.

مترس [ف] قپونك آردینه آچیلمامق ایچون قونیلان آغاج. § موقع حربده عسکری محافظه ایچون ییغلمش طوپراق، سپر، قلعه: مترس حصار «بدان حصار کروهی پناه برده‌همی — زترس قالب بی روح چون مترس حصار ـ لا». ترکجه‌ده (مَتَرِس) بوندن محرفدر. (مترس) معربیدر. فی الاصل (قورقه) معناسنه‌در.

متروك [ع] ترك اولنمش، براغیلمش: آشیان متروك. مؤنثی متروکه.

متروکات [ع] متروكك جمعی. اکثریا بر آدمك مخلفاتی، یعنی اولدکدن صکره قالان اشیاسی حقنده قوللانیلیر: افندینك متروکاتی شوندن عبارتدر. متروکات قلمیه.

متین [ع] صاغلام، محکم، استوار: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: مرد متین، فکر متین، طبع متین. متین الاخلاق.

مثاب [ع] کری دونه‌جك یر § صویك، انسانلرك طوپلاندیغی یر.

مثابه [ع] درجه، رتبه، مرحله، منزله. تشبیه ایچون قوللانیلیر. فی الاصل محل رجوع معناسنه‌در.

مثالب [ع] عیوب، نقائص.

مثالث [ع] سه‌تارلر، سازلر.

مثانه [ع] سدیك قاووغی.

مثانی [ع] ایکی رکعتده ایکی دفعه اوقوندیغی ایچون «سورهٔ فاتحه»یه دنیلمشدر § آیت رحمت وآیت عذابه اقترانندن طولایی تمام قرآن مجیده‌ده مثانی دنیلیر. محققیندن بعضلری مثانی‌یی (دودو) معناسنه اولان (مثنی)نك جمعی، بعضلری ده تثنیه ایدلمش معناسنه اولان (مُثَنّیٰ)نك جمعی اولمق اوزره قید ایتمشلردر: اسرار مثانی.

مثاوی [ع] (مثوی)نك جمعی.

مثقوب [ع] ثقب اولنمش، دلنمش.

مَثَلْ [ع] شبیه، ماننـد § داستان، قصـهٔ مشهوره (ماصال) بوندن محرفدر § ایضاح مطلب ایچون اتیان اولنان حکایه، قصه . مثلا = مثال اوله‌رق . ضرب مثل = مثل مضروب معناسنه بر ترکیبدر که حکمة العوام اولان جمل و عباراته دینیلیر . (ضرب المثل) ترکیبی آثار عربیه‌ده‌ده استعمال اولنمشدر .

مَثْلُوث [ع] ثلثی اخذ اولنمش . § اوچ قات بوکلمش ایپ .

مَثْنَوی [ع] مختلف القوافی ابیاته تعریف دیکرله هر بیتی باشلی باشنه مقفی اولان نظمه دینیلیر .

مَثُوبَه [ع] ایلیک، مکافات، جزای نیکی § قیامتـده عبادتك اجری، مکافات اعمال . جمعی مثوبات . (اجر و مثوبات) دیه‌ملی .

مَثْوی [ع] مأوی ، مسکن ، خانه .

مَثِیل [ع] شبیه ، نظیر ، مانند ، مثال .

مَجادِل [ع] (مجدل) لك جمعی . کوشکلر ، قصرلر .

مَجاذِیب [ع] (مجذوب) لك جمعی .

مَجارِی [ع] (مجرا) نك جمعی ، صـویك آقدیغی یرلر ، صو یتاقلری .

مَجازْ [ع] یول ، کچه‌جك یر § حقیقتك ضدی . عندالبیانیون معنای موضوع لهنك غیریده علاقهٔ مشـابهت و یاظرفیت یاخـود سببیت وغیریسـیله اسـتعمال اولنان کلمه‌در . مثلا (خر) کلمه‌سی حیوان ناهق دیمك اولدیغی حالده علاقهٔ مشابهت اولان حماقتله احمق آدمه دخی اطلاق اولنور . مجازاً = مجاز اوله‌رق . مجازی = مجازه منسوب . معنای مجازی . عشق مجازی .

مَجاعَة [ع] آجیقمق § آچلق ، ضد شبع .

مَجالْ [ع] طاقت، توان، قدرت : بی مجال = مجالسز . «نیکخواه عالم غمخواری‌یم هم نوعمك — بی مجالم یوقسـه هپ بی چارکانه چاره‌یم — ناجی» فی الاصـل جولان و جولان ایده‌جك یر، میدان دیمكدر . معنای اولده مجازاً مستعملدر .

مجالس [ع] (مجلس)ك جمعى . مجالس ادبيه . اعضاى مجالس، مجالس طرب.

مجالى [ع] (مجلى) نك جمعى . آيينه‌لر، مرايا .

مجامر [ع] (مجمر)ك جمعى .

مجامع [ع] (مجمع)ك جمعى . جمع اولنه‌جق ، طوپلانه‌جق برلر: مجامع بلده .

مجاميع [ع] (مجموعه)نك جمعى : مجاميع موقوته . صحائف مجاميع.

مجّان [ع] بادهوا، مفت، رايگان. مجّاناً = مجان اوله‌رق ، بدلسز .

مجانيق [ع] (منجنيق)ك جمعى.

مجانين [ع] (مجنون)ك جمعى. ديوانه‌لر .

مجبور [ع] قيرلدقدن صكره بتونلنمش § زور ايله بر ايشه صالديرلمش . مجبوريت = مجبورلك: مجبوريت معنويه .

مجبول [ع] يارادلمش، طبيعت ، جبلت يا پلمش، ابدلمش.

مجد [ع] شانليلق ، شرفليلك ، جلالت، اولولق ، بيوكلك . مجد آنجق آبا و اجداد ايله اولور . اصالتى اولميان آدمه وصف اولماز . § بيوك اولمق ، شرفمند اولمق.

مجبوب [ع] ذكرى، خصيه‌لرى كسيلمش .

مجدود [ع] رزقى بول، نصيبلى، بختيار .

مجدور [ع] چيچك چيقارمش آدم .

مجدول [ع] صاغلام، محكم شى § بوكولمش ، مفتول.

مجذوب [ع] جذب اولنمش ، چكلمش ، جذبه‌دار ، ربوده، بى اراده، بى اختيار § دلى، ديوانه.

مجذور [ع] بر عددك مثلنه ضربندن حاصل اولان عدد

مجرور [ع] جراولنمش، چكلمش § كسرايله اوقونان كلمه.

مَجْذُوم [ع] جذام علتنه کرفتار اولمش.

مَجْرٰی [ع] آقه‌جق یر، محل جریان: مجرای ماء. «مجرای قلمدن دوکولن ماء معارف — باغ وطن ودولته باران کرمدر — عونی بك». مجرای بول = سدیك یولی.

مَجْزُوم [ع] جزم اولنمش. کسدیریلوب آتیلمش. یقین حاصل ایدلمش § بلا حرکه قرائت اولنان.

مَجْعُول [ع] یاپیلمش، دوزلمش، محدث، مصنوع: مصادر مجعوله.

مَجْلِس [ع] اوتوره‌جق یر § بر خصوصك بین الاعضا مذاکره‌سی ایچون تخصیص اولنان مقام رسمی: مجلس وکلا. مجلس معارف. هیئت مجلس. مجلسك قراری § صحبت وملاقات ایچون طوپلانیلان محل: مجلس عشرت. مجلس ادبا. مجلس ادب: بر جمع کوردم حکایتلری پریشان نه صفادن آنده اثر و نه صدقدن آنده نشان وار جمعیتلری دام حیل حضار مجلسلری اولئك کالا نعام بلهم اضل — فضولی. مجلس افروز - و - مجلس فروز = مجلسی ضیالاندیریجی، مجلسه رونق ویریجی: شمع مجلس افروز. مجلس بیع = بازارلق ایچون اولنان اجتماع. مجلس عقد = برخصوصی تعهد و التزام ضمننده یعنی ایجاب وقبولك ارتباطی ایچون طرفینك اجتماع ایلدیکی محله یاخود بوبابده اولنان اجتماعه دینور. مجلس محاکمه = طرفینك محاکمه اولندیغی محل، یاخود محاکمه ضمننده اولنان اجتماع. مجلس هبه = بر شیئك باغشلاندیغی محل. مجلس نویس = وقعه نویس. مجلس آرا = مجلسی تزیین ایدیجی، ایدن، خوش صحبت.

مَجَلَّه [ع] حکمتی حاوی صحیفه § کتاب، نامه § علم فقهك معاملات قسمندن مأخوذ موادی حاوی قانون مدنی. مجلهٔ جلیله.

مَجْلُوب [ع] جلب اولنمش، باشقه‌سی طرفنه چکلمش، افتاده: مجلوب التفات. مجلوب محبت. مجلوب غرام.

مَجْلٰی [ع] محل جلا، آیینه، مرآت: مجلای مجلا.

مُجَمْجَة [ع] قلبنده کینی سویلمك ایستیوبده ینه کیزلمك § یازی‌ مشوش اولمق.

مَجْمَده [ع] بوزلق.

مَجْمَع [ع] جمع اوله جق، طوپلانه جق یر. مجمع البحرین = ایکی دکزك برلشدیکی یر، موسی وخضر علیهما السلامك ملاقات ایتمش اولدقلری بر مقام، دریای روم ایله بحر فارسك برلشدیکی محل. میمك کسریله (مِجمع) ده لغتدر.

مَجْمَعه [ع] بر ویا بر قاچ فنه عائد طوپلانان شیلری یازمغه مخصوص کتاب، دفتر منتخبات.

مَجْموع [ع] شورادن بورادن طوپلانمش شی، طوپ. مجموعاً = مجموع اوله‌رق.

مَجْموعه [ع] بر ویا بر قاچ فنه متعلق انتخاب ایدیلن شیلرك یازلدیغی دفتر: مجموعهٔ اشعار. «مجموعه‌جق الده حقه بلده — دکانده صوقاقده هر محلده — لا» § فنون وادبیاتدن باحث هفته‌لق، اون بش کونلك، آیلق رساله. مجموعهٔ موقوته.

مَجَنَّة [ع] جنی چوق محل، دیولاخ § دلیلك، دیوانه‌لك.

مَجْنُوب [ع] جنوب روزکاری آلان آدم § ذات الجنب خسته لغنه طوتیلان.

مَجْنُون [ع] دلی، دیوانه: «اکر مجنون منم پس کیست در روی زمین عاقل — وکر عاقل تویی دیوانه در عالم نمی باشد — لا» = اکر بن مجنون ایسه‌م روی زمینده عاقل کیمدر؟ یوق اکر سن عاقل ایسه‌ك عالمده دیوانه اوله‌ماز. § ربوده، آشفته § لیلانك افتاده‌سی اولان مشهور قیس عامری: «مجنون ملامتزده الك عاقلمزدر — لا» مجنونانه = مجنونجه‌سنه، چیلغنجه‌سنه: حرکت مجنونانه. مجنونیت = مجنونلق.

مَجْنِیّ علیه [ع] کندی اوزرینه جنایت واقع اولان.

مَجُوس [ع] برهانك تعریفنه کوره زردشتك توابعندن اولان آتش پرست برقوم، منتخبك تعریفنه نظراً آیه، کونشه طاپانلر، عبدهٔ شمس وقمر. قاموسك تعریفنه کوره مجوس کلمه‌سی کوچك قولاقلی معناسنه اولان (منجکوش) دن معربدر. دین مجوسك واضعی صغیر الاذن اولدیغی ایچون بویله دینلمشدر. مجوسی = دین مجوسه منسوب.

مجهل [ع] نشانسز ، بليرسز § يولى ايزى اولميان بيابان . جمعى مجاهل .

مجهله [ع] برينى جهله مؤدى اولان شى .

مجهود [ع] جهد اولنمش ، چاليشلمش § قدرت ، استطاعت: بذل مجهود .

مجهول [ع] بيلنمه‌مش ، بيلنمين (معلوم) ك ضدى : « اويله جاهلسك كه اجهللر سنى تجهيل ايدر — سنجه هپ مجهولدر دنياده‌كى معلوملر — نهادبك ». فعل مجهول = فاعلى معلوم اولميان فعل . مجهوليت = مجهوللك .

مجئ [ع] كلمك .

مجيد [ع] رفيع ، عالى ، بيوك ، عزيز ومحترم: قرآن مجيد

محابس [ع] (محبس)ك جمعى .

محابيب [ع] (محبوب)ك جمعى : اجتماعگاه محابيب .

محاذير [ع] (محذور)ك جمعى . محاذير عظيمه .

محارم [ع] (محرم)ك جمعى . جناب حقك منع بيورديغى شيلر .

محاريب [ع] (محراب)ك جمعى .

محاسن [ع] خلاف قياس اوله‌رق (حسن) لفظنك جمعيدر . كوزللكلر : محاسن اشيا . محاسن كائنات . محاسن اخلاق § وجود انسانينك كوزل اولان يرلرى : محاسن بدن . بعض لغوييونه كوره بو معناده مفردى يوقدر .

محاضر [ع] (محضر)ك جمعى .

محافل [ع] (محفل)ك جمعى . اجتماعگاه رجال : محافل سياسيون . محافل ادبا . محافل علميه .

محاق [ع] آيك اكسيلمسى § آيك آخرنده‌كى اوچ كون كه بو صره‌ده آى نابديد اولور : حد محاق . ميمك حركات ثلاثه‌سيله اوقونمسى جائزدر .

محال [ع] (محل) ك جمعى : محال تنزه .

مَحامِد [ع] (محمدة)ك جمعی . مدحلر، ستایشلر § ایی خصلتلر ، کوزل خویلر : « محامد توجه کویم که ماورای صفاتی — سعدی»

مَحاوِی [ع] (محوی)نك جمعی.

مَحَبَّت [ع] سوکی ، سومك ، مادی ومعنوی تلذذ اولنان شیئه روحك میلانی : محبت مادرانه. لسانمزده اکثریا عشق، سودا مقامنده قوللانیلیر : « مست صهبای محبت کوزلرندن بللیدر — عونی بك » « الٰهی روزیٔ این خود پرستان‌ساز جنت را — که دوزخ جنت است آتش پرستان محبت را — مظهر هندی »§ دوستلق، تودد: بینلرنده‌کی محبت غایت صمیمی ایدی . محبت خالصانه. محبتنامه = محبت مکتوبی. میمك ضمیله استعمالی یاکلشدر.

مَحْبَس [ع] محل حبس ، حبس ایدیله جك یر، زندان: محبس بلا. «قیسه دکلدر خطراتم مقیس — محبس شاهین بلادر سرم — ناجی»

مَحْبُوب [ع] سولمش ، محبت اولنمش، کوزل . مؤنثی محبوبه.

مَحْبُوس [ع] حبس اولنمش، بعد المحاکمه بریره قپادلمش. § آلیقونلمش . محبوسیت = محبوسلك .

مَحْجَر [ع] کوز چوقوری ، حفرة العین . § کوزك اطرافی، چوره‌سی § نقاب آلتنده‌کی چهره‌نك کوزله اطرافندن کورونن یر. جمعی. محاجر. محاجر القریه = اطراف قریه.

مَحْجُوب [ع] اوتانان، اوتانمش، شرمنده ، صاحب حیا: محجوب بر آدم . محجوبانه = محجوبجه‌سنه. محجوبانه عودت § حجابلی ، پرده‌دار. محجوبیت = محجوبلق : او یولده حرکت‌بالآخره بادیٔ محجوبیت اولور .

مَحْجُوبه [ع] پرده‌نشین‌قادین § قپو آردینه‌قونیلان آغاج.

مَحْجُور [ع] تصرفات قولیه‌دن یعنی مالنده تصرفدن منع اولنمش . محجور ایکی قسمدر . برنجیسی صبیان، مجانین، معتوهین‌کبی ذاتاً محجور اولانلردر. ایکنجیسی بر مقتضای شرع حاکم طرفندن حجر ایدیلنلردر. سفها کبی.

محجوز [ع] دائنك آله‌جغی تأمین ایچون مدیونك بیع وفراغدن منع ایدلمش و دائرهٔ اجرا طرفندن مهر رسمی آلتنه آلنمش اموال واملاکی.

محدود [ع] صینیرلنمش. حدلنمش. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: اطرافی شو و شونلرله محدود خانه. باغ. خداوندکار ولایتی جنوباً آیدین ولایتیله محدوددر. «محدود میدردیارافکار — خرابات» محدودیت = محدولق، طارلق، عدم وسعت: محدودیت علمیه. محدودیت فکریه. معلومات محدوده اصحابندن. نامحدود = حدسز، نهایتسز: فضای نامحدود. «اوچار برشوق نامحدود ایله روحم سمواته»

محذور [ع] صاقنلمش، قورقولمش. § حذر اولنه‌جق، چکیلنه‌جك شی: بونك اجراسنده نه محذور وار. بلا محذور = محذورسز. جمعی محذورات، محاذیر. (محذور) کلمه‌سی قرآن کریمده‌ده وارد اولمشدر.

محذورة [ع] صاقنمق، احتراز § قورقو، حذر اولنه‌جق داهیه § جنك.

محذوف [ع] حذف اولنمش، آره‌دن چیقارلمش: حرف محذوف. § آخرندن ایکی حرفدن عبارت سبب خفیف اسقاط اولنمش اولان رکن. (مفاعیلن)دن (لن) آتیلنجه (مفاعی)قالیر. آنك یرینه (فعولن) کلیر.

محرم [ع] تزوجی حلال اولمیان اقربا. ذکوروانائه‌شاملدر. جمعی محارم. محرم اللیل = قورقنج کیجه. نامحرم = محرم دکل، بالنکاح آلنمسی جائز§ جناب حقك حرام ایتدیکی شی § واقف اسرار، واقف کار، آشنا: محرم وبیکانه. «سنسك ای آشیان تنهایی — آشنای مآل افغانم — محرم راز روح نالانم — کیمه عرض ایلیم بوسودایی — بوشمیدر کزدیکم دیار حیات — یوقمی برآشنای حسیات» محرمانه = محرمجه‌سنه. محرمیت = محرملك. بو معناده مجازاً قوللانیلمشدر. جمعی اولان محارم بو معناده قوللانیلماز.

محروب [ع] رزق، مالی الندن آلنمش، صفر الید براقلمش.

محرور [ع] کرك غیظ وغضب کرك اسباب سائره‌دن طولایی درونی پر حرارت اولان:

قلب محرور، دل محرور. «فیض حبكدن دل محروری مهجوراتمسون — یا حبیب الله محبوبم دینن سلطان سكا — فكرت»

محروس [ع] حفظ اولنمش. اسكی اثرلرده كوریلن «محروسهٔ ادرنه» كبی تركیبلرده موصوفی محذوفدر. (بلدهٔ محروسهٔ ادرنه) تقدیرندەدر. ممالك محروسه = حفظ وحراست اولنمش ممالك: ممالك محروسهٔ شاهانه.

محروض [ع] رذیل، محقر.

محروق [ع] حرق اولنمش، یاقلمش.

محروقات [ع] (محروق)ك جمعی. اودون، كمور كبی یاقیلان شیلر: محروقات بدلی. مفردی بو معناده قوللانیلماز.

محروم [ع] خیردن منع ایدلمش، بدبخت، بی نصیب، بی فلاح: الحریص محروم. محرومیت = محروملق. محرومانه = محرومجەسنه. عمر محرومانه: «اولمدی بر صبح شوقه منقلب شامم بنم — كچدی محرومانه هپ دنیاده ایامم بنم»

محزون [ع] حزنلی، غملی، اندوهكین: طفل محزون شاعر محزون. محزونیت = محزونلق: «سیر ایت بونی كورمدكسه شاید — محزونلق ایچنده شادبریر. اكرم بك». محزونانه = محزونجەسنه. نوحات محزونانه. كریهٔ محزونانه. اوضاع محزونانه.

محسوب [ع] حساب اولنمش. محسوبیت = محسوبلق. محسوباً = محسوب اولمق اوزره: محسوبی اجرا قلنان. معاشه محسوباً شو قدر غروش.

محسود [ع] حسد اولنمش: محسود جهانیان. محسود شعرا «محسود افاضل اولدی فضلم — شاهد آرانیرسه اشته اعدا — ناجی».

محسور [ع] فری كیتمش، یورولمش كوز. نظر محسور. بومقامده (حسیر)ده قوللانیلیر.

محسوس [ع] حواس خمسەدن بریله حس اولنمش، آشكارلنمش: «كوزله محسوس اولمیان ارواحه دوندی صورتم — حقی بك» § آشكار. جمعی محسوسات.

محشه [ع] دبر.

مَحْشَر [ع] طوپلانه‌جق یر، جمع اولنه‌جق یر: محشر ارباب تنزه. محشر النفائس. § بشرك روز قیامتده طوپلانه‌جغی یر: « امر ایت اوله‌یم کر سکا بار ایسه حیام — محشرده دخی خواهشك اولمازسه دیرلم — نورس ». (محشر) کلمه‌سی ترکجه‌ده زیاده غلبه‌لکدن کنایه اوله‌رق‌ده قوللانیلیر.

مَحْشُور [ع] حشر اولنمش.

مَحْصُود [ع] حصاد ایدلمش، اکینی بیچیلمش.

مَحْصُوب [ع] قیزامق چیقارمش.

مَحْصُور [ع] اطرافی قوشادلمش، آلنمش، منع وتضییق ایدلمش.

مَحْصُول [ع] حصول بولان شی، حاصل: محصول قلم. محصول غیرت § اثمار، حبوبات وسائره. جمی محصولات. محصولات مملکت. محصولدار = محصولی چوق، منبت یر.

مَحْض [ع] صوقاتیلمامش سوت، لبن خالص. § هرخالص اولان شی. محضاً = خالص اوله‌رق، آنجق، مجرد: محضاً لطفکزه استناداً کلدی.

مَحْضَر [ع] پیشگاه، محل حضور § متعدد امضایی حاوی اولمق اوزره بر ماده حقنده تحریر وعائد اولدیغی مقام رسمی‌یه تقدیم ایدیلن ورقه، عرضحال عمومی § سجل محکمه. نیك محضر = غائبی ایلکه یاد ایدن.

مَحَطّ [ع] قوناق یری، منزل، موقف.

مَحْظُور [ع] حرام ایدلمش، منع ایدلمش. جمی محظورات، محاظیر: الضرورات تبیح المحظورات = ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار — مجله. محظور تعبیرات شرعیه‌دندر، محذور مقامنده استعمال ایدلمه‌ملی.

مَحْظُوظ [ع] بهره‌مند، بختور § حظ ایتمش، خوشلانمش. محظوظیت = محظوظلق: تقدیم ایدیلن قصیده موجب محظوظیت اولدی. تبلیغ محظوظیت.

مِحَفَّه [ع] هودج کبی اکثریا دوه اوزرینه قوریلان اوستی قپالی و قارشیلقلی بر نوع

اوتوره‌جق شی ، محافه . كسر ميم ايله‌ده لغتدر .

مَحْفَظَه [ع] ایچنده اوته بری حفظنه مخصوص ظرف .

مُحْفِل [ع] و

مَحْفِل [ع] طوپلانه‌جق یر ، جمعیتگاه : محفل ادبا . محفل ظرفا § جامعلرده مؤذنلره مخصوص یوکسك یر . جمعی محافل .

مَحْفُور [ع] حفر اولنمش ، قازلمش : مزار محفور .

مَحْفُوظ [ع] حفظ اولنمش ، صاقلانمش : مبلغ محفوظ ، § از برلنمش : محفوظی بولنان قصیده‌یی سراپا اوقودی .

مَحْفُوف [ع] اطرافی قوشادلمش ، چویرلمش : « محفوف غمم اولدی شاد کوکلم — ابر آلتنه کیردی آفتابم — یارانی ایتدی یاد کوکلم — اولدی متزاید اضطرابم — ناجی » .

مَحْقُوق [ع] طوغرلدلمش ، درست یاپلمش .

مَحَكّ [ع] اوزرنده آلتون تجربه اولنان برنوع سیاه‌طاش ، آلتونك عیاری بونده بللی اولورمش : « بدمایه اولان آكلاشیلیر مجلس‌میده — عشرت كهر آدمی تمیزه محكدر — . . . . » میمك كسری ، حانك فتحیله (مِحَكّ) ده لغتدر . تركجه‌ده تخفیف كاف ایله قوللانیلیر . بو كالسانمزده بالتحریف (مهنك طاشی) دینیلیر .

مَحْكَمَه [ع] دعوالرك فصلنه مخصوص محل : « طورسون كیف حكمكده ترازوی عدالت — خوفك وار ایسه محكمهٔ روز جزادن — . . . » محكمه‌لر حقوق عبادی محافظه ، آسایش عمومیی خللدن وقایه مقصد مقدسیله تأسیس اولنمشدر . « قاضی اوله دعواجی ومحضر دخی شاهد — اول محكمه‌نك حكمنه دیرلرمی عدالت — . . . » جمعی محاكم . محاكم شرعیه = نكاح ، تحریر وتقسیم تركه كبی قوانین موضوعه ایله قابل فصل اولمیان خصوصاتی رؤیت ایدن محكمه‌لر . ملل غیرمسلمه رؤسای روحانیه‌سی معرفتیله رؤیت اولنان دعاوی مستثنادر . محاكم نظامیه = قوانین ونظامات موضوعه ایله قابل فصل وحكم اولان دعاوی‌یی رؤیت ایدن محكمه‌لر . محاكم نظامیه ، هر بری درجهٔ اولی ودرجهٔ ثانیه‌یه تقسیم اولنمق

اوزره جزا و حقوق نامیله ایکی نوعدر . درجهٔ اولی بدایت ، درجهٔ ثانیه استیناف محکمه‌لریدر . بونلرك فوقنده استانبولده تمیز محکمه‌سی واردر. مواد جزائیه‌دن جنحه وقباحتله قابل استیناف اولان حقوق دعوالری ایکی درجه ده یعنی بدایةً واستینافاً؛ جنایت دعوالری حقنده‌کی حکملر قابل استیناف اولمیوب آنجق تمیزاً رؤیت اولنور.

مَحْكُوك [ع] حك اولنمش ، قازنمش : مهرمحکوك. غلطات محکوکه .

مَحْكُوم [ع] حکم اولنمش : محکوم زوال . محکوم فرمان .

مَحْكُومٌ بِه [ع] حاکمك محکوم علیهـه الزام ایتـدیکی شیدرکه قضاء الزامده مدعینك حقنی ایفا ایتمسی و قضاء ترکده مدعینك منازعه‌دن واز کچمسیدر .

مَحْكُومٌ عَلَيْه [ع] علیهنه حکم اولنان یعنی دعوایی غائب ایدن .

مَحْكُومٌ لَه [ع] لهنه حکم اولنان یعنی دعوایی قازانان .

مَحْكى [ع] حکایه‌اولنمش .

مَحَلّ [ع] یر ، جای : بومحلده‌شونی ده اخطار ایدرم. § حلول ایده‌جك مکان : محل عشرت . محل تنزه . جمعی محال .

مَحَلَّات [ع] (محله)نك جمعی : محلات بلده .

مَحْلُوج [ع] دانه‌سی چیقارلمش ، آتیلمش پاموق .

مَحَلُّ الْبَيْع [ع] مبیع یعنی صاتیلان شی — مجله .

مَحْلُوف [ع] آند ایچمك ، یمین ایتمك .

مَحْلُوق [ع] تراش‌اولنمش.

مَحْلُول [ع] صاحبی بلا وارث وفات ایدن‌ملك،صاحبسز معاش ومنصب: «قالوب نفعیٔ معجز دمدن اورنك سخن محلول — سخن

سنجان روم اولمشدی هر بر عصرده طالب — ایدنجه شمدی دعوی طبع اول جاه معلایی — دیدی حکام دیوان قضا « الحکم للغالب » — اسقوفچه‌لی غالب بك» § بر ماده‌نك مایعات ایچنده اریدکدن صکره‌کی حالی. محلولیت = محلوللك .

محلّه [ع] بر شهر ویا قصبه‌نك مختلف ناملرله یاد ایدیلن اقسامندن هر بری ، بزده بر مسجده مربوط دائرهٔ مملکت § منزل ، مقام .

محمدة [ع] و

محمّدة [ع] اوکمك ، ستایش ، ثنای جمیل ، شکر وسپاس . § اوزرینه لازم کلن حق ، منت نعمتی ادا ایتمك : ایفای محمدت . § سبب ثناء جمیل اولان خصلت : جمعی محامد .

محمل [ع] محفه طرزنده ایکی طرفلی دوه اوستنه چاتیلوب هر برینه بر آدم اوتوره‌جق شی . جمعی محامل .

محمود [ع] حمد اولنمش ، ثنا ایدلمش : محمود الشیم . § ابرهه‌نك فیللرندن هدم کعبه ایچون کتیردیکی فیلك اسمی .

محموده [ع] بر علاج .

محمول [ع] یوکلنمش § حمل اولنمش ، اسناد اولنمش § منطقیونك اصطلاحنده خبر . مقابلی موضوعدر . مثلا « انسان حیواندر » جمله‌سنده انسان موضوع ، حیوان محمولدر . محمولاً = محمول اوله‌رق .

محموم [ع] حما علتنه کرفتار . محمومانه = محمومجه‌سنه . اشعار محمومانه .

محمی [ع] حمایه اولنمش : «محمیلری هر یرده حمایتیکی چیقدی ....»

محمیه [ع] بر شیئی قوریمق ، حفظ ایتمك § استنکاف ایتمك § بیوك شهر : محمیهٔ قسطنطینیه .

محو [ع] یوق ایتمك ، ازاله ایلمك . § آیده‌کی سیاهلق § صوفیونك اصطلاحنده اوصاف وعادات بشریه‌نك معدوم اولمسنه دینیر § محملر بونی شیفته ، عاشق ، افتاده معناسنه‌ده قوللانمشلر وبوصورت بزده‌ده قبول

اولنمشدر: محوسودا. «محوخاک‌ره‌شا هنشه کونیم بن - نه تولای وجود ونه تبرای عدم — عاکف پاشا».

محویت [ع] آلچاق کوکللیلك، تواضع: محویت حالی ایچنده‌کی رفعت کمالی — اکرم بك. مولداتدندر. فقط بو معنایه مناسبتله نقل اولنمشدر. (محو) ماده‌سنه مراجعت.

محیص [ع] بر شیدن دونمك § خلاص بولمق.

محیض [ع] حالت حیض.

مخائل [ع] (مخیله)نك جمعی. مخال خیال§ آثارخیال

مخابز [ع] (مخبز)ك جمعی.

مخاتیم [ع] (مختوم)ك جمعی.

مخادیم [ع] (مخدوم)ك جمعی. مخادیم کرام.

مخاذیل [ع] (مخذول)ك جمعی.

مخارج [ع] (مخرج)ك جمعی: مخارج حروف.

مخازن [ع] (مخزن)ك جمعی: مخازن‌عرفان. مخازن‌علوم.

مخافة [ع] قورقق، خوف، ترسیدن: رأس الحكمة مخافة الله = حکمتك باشی اللهدن قورقمقدر.

مخالب [ع] (مخلب)ك جمعی. طوغان وآرسلان کبی یرتیجی حیوانلرك چنکللری.

مخاوف [ع] (مخوف)ك جمعی. قورقنج یرلر.

مخبون [ع] قیتلق وقتی ایچون صاقلانمش شی. § ایکی حرفی اسقاط اولنمش وزن. مستفعلن دن سینك سقوطیله (مفاعلن) قالمسی کبی.

مختوم [ع] مهرلنمش§ مقفل، باغلانمش شی.

مختون [ع] سنت‌اولنمش، ختانی اجرا ایدلمش. مؤنثی مختونه.

مَخْدُوش [ع] طیرمالانمش ، خراشیده ایدلمش. § و سوسه‌لندیرلمش.

مَخْدُوم [ع] اوغل، اولاد. فی الاصل خدمت اولنمش دیمکدر. اولادك تربیهٔ مادیه و روحانیه‌سی کبی خدمت مهمه پدره عائد اولدیغی جهتله اوغل مقامنده استعمالی پك موافقدر. بو کلمه اولاری بیوك، بزرکوار مقامنده‌ده قوللانیلیردی. مثلا مخدوم سامی جناب جامی کبی عباره‌لر یازیلیردی. صکره‌لری لسانمزده منحصراً اوغل مقامنده قوللانلمغه باشلامشدر.

مَخْذُول [ع] خوار ایدلمش ، حقیر، پریشان، رسوای: شخص مخذول. «نیجه بر خدمت مخلوق ایله مخذول اوله‌لم — سائل حق اوله‌لم نائل مسئول اوله‌لم — قاموس مترجمی عاصم افندی» مخذولاً = مخذول اوله‌رق.

مَخْرَج [ع] طیشاری چیقه‌جق یر: مخرج خانه. مخرج خان. § رتب علمیه‌دن استانبول طریقی مولویتلرینك ابتدا پایه‌سی.

مَخْرَم [ع] ایکی طاغ آراسنده‌کی یول.

مَخْرُوب [ع] خراب ایدلمش.

مَخْرُوط [ع] آشاغیسی اینجه باشی قالین جسم § مثلث قائم الزاویه‌نك زاویهٔ قائمه‌سنی محیط اولان ضلعلردن بری محور حکمنده اوله‌رق او مثلثك محور اطرافنده دور ایتمسندن حاصل اولان شکل. مخروطی = مخروطه منسوب. مخروط قائم. مخروطیات = مخروطی اولان شیلر. قطوع مخروطیات.

مَخْزَن [ع] ایچنده اشیا حفظ اولنان یر، بودروم کبی یر آلتنده‌کی محل، زیرزمین. جمعی مخازن.

مَخْزُون [ع] خزینه‌ده حفظ اولنان شی: درّ مخزون.

مَخْصُوص [ع] تفریق وتعیین ایدلمش § محدود ومنحصر، عمومی دکل: «منت آکا شایسته وشکران آکا مخصوص — رشاد بك» مخصوصاً = مخصوص اولمق اوزره. مخصوصیت = مخصوصلق. § بیله بیله، عمداً، بالالتزام: مخصوص سویلیور.

مَخْضُوب [ع] بویانمش.

مَخْضُوع [ع] خضوع ایتمش ، سر فروبرده.

مَخْطُوبَه [ع] تزوج ایچون ایستنلمش قز.

مَخْطُور [ع] خطره، هلاکه یاقلاشدیرلمش § فکر واندیشه. جمعی مخطورات.

مَخْطُوط [ع] خطلنمش. چیز - کیلنمش.

مَخْفُوض [ع] آلچالدلمش.

مَخْفُوق [ع] یورك اویناسنه مبتلی. خفقانلی.

مُخْلَص [ع] اسم اصلیدن بشقه طاقنیلان اسم: اسمی محمد اولان آدمك طارق علاوه‌سیله محمد طارق دیمسی کبی.

مَخْلُوط [ع] خلط اولنمش، قاتیلمش، قارشدیرلمش.

مَخْلُوق [ع] خلق اولنمش، یارادلمش. جمعی مخلوقات: مخلوقات سماویه.

مَخْلُوقَه [ع] بمسه‌نن قصیده، سرقت ایدیلن شعر.

مَخْلُول [ع] دلنمش، او بر طرفنه ایشلنمش شی.

مَخْمَصَه [ع] آجلق § آجلق زبون ایتمك.

مَخْمُور [ع] سرخوش، مست، بیمار: مخمورانه = مخمورجه‌سنه. نکاه مخمورانه. چشم مخمور. «اویرلرده کونش مخمور فکرت بر پریدر کیم — طوغار سودالی آقشاملر نکاه واپسیننددن — رضا توفیق». مخمورلق = سرخوشلقدن صکره کلن حال، سرسملك، کوشکلك.

مُخَنَّق [ع] بوغازك بوغاجق یری.

مَخْنُوق [ع] بوغولمش: مخنوقاً = مخنوق اوله‌رق. مخنوقاً وفات ایتمك.

مَخُوف [ع] قورقونج یر: طریق مخوف «بکوش تا بسلامت بمأمنی برسی — که راه سخت ومخوفست ومنزلت بس دور — ظهیر فاریابی» § قورقنج شی: مخوف الافعال.

مَدّ [ع] چکمك، اوزاتمق § دکزك یاخود نهرك صویی چوغالوب طاشمق: مدوجزر. § برشیئه باقمق: مد نظر § الف اوزرینه چکیلن (ٓ) اشارتی.

مَدّاح [ع] دها، اك، پك مدح ایدیجی، ایدن: مداح رسول § اشخاص مختلفه‌یه قولا

تقليد يولنده قصه نقل ايدن، افسانه پرداز، مقلد.

مَدائِن [ع] (مدينه) نك جمعى § وقتيله بابل حواليسنده معموريتله معروف يدى شهرك اسميدركه تقلبات روزكار بوكون آنلرى حزين برر خرابه‌زاره چويرمشدر. § ديكر برروايته نظراً عراق عربده نوشيروان عادلك تختگاه سلطنتى اولان برشهر اسمى. مشهور (طاق كسرى) بوشهرده‌در. (مداين)ده لغتدر.

مَدائِح [ع] (مديحه) نك جمعى: مدايح سنيهٔ رسالتپناهى.

مدايح اكابر. (مدائح) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر.

مَدار [ع] برشيئك دونه‌جكى ير، جاى كردش: «دونمز بو كارخانهٔ حكمت مدارسز — حكمت بك» § ياردمجى، معين، وسيله، سبب: «مدار اولورديه تخفيفه دردحسرتكى — ناجى» § دائره، حلقه.

مَدارِج [ع] (مدرجه) نك جمعى.

مَداخِل [ع] (مدخل)ك جمعى. § اماكن، بيوت.

مَدارِس [ع] (مدرسه) نك جمعى.

مَدافِع [ع] (مدفع)ك جمعى. طوپلر: «اذار عدت فيها مدافع بأ سنا — سمعت هزيماً يملأ الصعب والسهلا — جميل صدقى زهاوى»

مَدامِع [ع] (مدمع)ك جمعى. كوز ياشلرى. مدامع هجران. فيضان مدامع. «تذكرت اوطانى ففاضت مدامعى — لا»

مَدبوغ [ع] دباغت اولنمش.

مَدح [ع] اوكمك، ستايش ايتمك، ثنا ايتمك: «سحر ايدردم بمدحكه كلدكجه اما نيليم — ايلمش حق وصفكى قيد تصوردن برى — نفعى»

مَدخَل [ع] داخل اولمق، ايچرى كيرمك § كيره‌جك ير، جاى دخول: مدخل خانه. § قارشمق، تأثير وتشويق: مدخلدار. اونك بو ايشده مدخلى يوقدر.

مَدخول [ع] دخل ايدلمش، تعييب وتعريض اولنمش، ديللنمش: شخص مدخول § كنديسنه برشى كيرمش اولان شى: زوجهٔ مدخول بها = جماع اولنمش زوجه. زوجهٔ غير مدخول بها بونك عكسيدر.

مدد [ع] یاردم، نصرت : « زرقیب دیو سیرت بخدای خود پناهم — مکر آن شهاب ثاقب مددی کند کدارا — حافظ » مددجو = مدد آرایجی، آرایان. مدد جویانه = مدد جوجه‌سنه. مددجویی = مددجولق. مدد خواه = مدد ایسته‌یجی، ایسته‌ین، مدد خواهی = مدد خواهلق. مدد خواهانه = مدد خواهجه‌سنه. مدد رسان = مدد ایرشدیریجی، ایریشدیرن. مددرسانی = مدد رسانلق. مددکار = مدد ایدیجی، ایدن. مددکاری = مددکارلق. مددکارانه = مدد کارجه‌سنه. § الامان، دریغ، ایواه : « مدد ای طالع دونم بکا دنیایی تار ایتدك » مشهور نعیما تاریخنده اسکی عثمانلیجه ده مستعمل (بره مدد، های مدد) کبی بر خیلی تحف تعبیرات واردر.

مدرجه [ع] سلوك و مرور ایده‌جك یر، مسلك، طریق.

مدرسه [ع] معروف. مدرسه نشین = طالب علم، سوخته.

مدروس [ع] اثری زائل اولمش، اسکیمش، فرسوده § اوقونمش.

مدعی [ع] دعوت اولنمش. مدعوا = مدعواوله‌رق. مدعوین = مدعولر.

مدغره [ع] طرفیندن بردن هجوم اولنه‌رق ایدیلن شدتلی جنك.

مدفن [ع] دفن اولنه‌جق یر، مزار: جوار مدفن.

مدفوع [ع] دفع اولنمش، چیقارلمش. جمعی مدفوعات: صندوقك بر کونلك مدفوعاتی. مدفوعات دفتری.

مدفون [ع] دفن اولنمش، کومولمش: کنج مدفون.

مدقوق [ع] دوکلمش، اینجلمش.

مدلول [ع] دلیل کتیرلمش شی § دلیلك حکمی، معنی، مآل: مدلول سخن.

مدمع [ع] موضع دمع، کوز § کوز یاشی. جمعی مدامع: مدامع کلکون. مدامع تأثر.

مدنك [ف] قاپی سورمه‌سی.

مدنی [ع] شهری، مدینه‌یه منسوب انسان. مدنی الطبع

= طبیعتی اقتضاسندن اوله‌رق مجتمعاً یشامغه مجبور. یعنی انسان. آرسطو انسانی (انسان حیوان مدنیدر) دیه تعریف ایتمشدر.

مَدَنیّت [ع] مدنیلك، شهریلك بدویلکك ضدی.

ترقیات حاضره‌یه موافق صورتده معیشت واجتماع: جهان مدنیت. اون طقوزنجی عصر مدنیت. مدنیتسز یشامق اجلسز اولمك قبیلندندر... اتحاد مدنیت هر ملتك بر مشخص مثال ذی حیاتیدرکه لسانی ادبیاتدر. او جهتله ادبیاتسز ملت دیلسز انسان قبیلندن اولور...

مَدْهُوش [ع] متحیر، سرکشته § مست، بی هوش. ایکنجی معناده مجملرله بزقوللانیرز.

مَدَی الْاَیّام [ع] ایامك نهایتنه قدر.

مَدَی الْاَعْوام [ع] سنه‌لرك نهایتنه قدر.

مَدیح [ع] مدحه سبب اولان شی، وسیلهٔ مدح. جمعی مدایح.

مَدیحه [ع] مدیح § مدحی حاوی اثر، مدحیه. مدیحه سنج = مدیحه انشاد ایدیجی، ایدن، مادح.

مَدید [ع] چکیلمش § اوزون، طویل: مدت مدیده انتظار ایتمك. زمان مدید § عروضده بر بحرك اسمی: بحر مدید. مدیدالبصر = اوزاقدن کورن.

مَدینه [ع] بیوك شهر، شهر عظیم. § فخر کائنات افندمزك روضهٔ مطهره‌لرینی حاوی اولان شهر مبارك: مدینهٔ منوره. مدینة السلام = بغدادشهری. جمعی مَدائِن، مُدُن. مدنی = شهره منسوب انسان. مدنی = شهره منسوب حیوان.

مَدْیُون [ع] بورجلو: « دفتر میفروشه مدیونم — خیری». مدیون شکران.

مَذابِح [ع] (مذبح)ك جمعی.

مَذاق [ع] طاتمق، ذوق § طاده‌جق یر.

مَذام [ع] ذم ایتمك، تعییب ایتمك.

مَذاهِب [ع] (مذهب) ك جمعی: اختلاف مذاهب، جمعیت بشریه‌نك حضورینی سالبدر.

مَذْبَح [ع] حیوان بوغازلیه‌جق یر. جمعی مذابح.

مَذْبوب [ع] سینکلی.

مَذْبوح [ع] ذبح اولنمش، بوغازلنمش.

مَذْروع [ع] آرشون ایله اولچلمش. جمعی مذروعات.

مَذْكور [ع] ذكر اولنمش، آكلمش.

مَذَلَّة [ع] خورلق، حقیرلق، ذلیللك: مذلته تحمل.
« بالین نازه خواجهٔ شهرایلر اتكا ـ خاك مذلت اوزره یاتیر آج بر غریب ـ . . . . »

مَذْلَقَه [ع] آیاق قایاجق یر، قایپنجق محل: مذلقهٔ فحش ورزالت. جمعی مذالق.

مَذَمَّة [ع] ذم ایتمك، یرمك، (محمدت)ك ضدیدر. كسر ذال ایله‌ده لغتدر.

مَذْموم [ع] ذم اولنمش، یرلمش، ممدوح دكل. اخلاق مذمومه.

مَذْهَب [ع] كیده‌جك یول § مسلك، طریقه: مذهب فلاسفه. مذهب مادیون. § دین § مجتهدین كرامدن مقتدا اتخاذ اولنانلرك مسلك مختارلری: مذهب حنفی. مذهب شافعی. مذهب مالكی. مذهب حنبلی. جمعی مذاهب. مذاهب اربعه.

مَذّی [ع] زوجه ایله ملاعبه اثناسنده ذكردن چیقان بیاضجه مایعدركه غسلی ایجاب ایتمز.

مَرْء [ع] آدم، اركك انسان. اِمرءده بو معنایه‌در. بونك جمعی رجالدر لفظندن جمعی یوقدر. مؤنثی مرأة، مره، امرأة كلمه‌لریدر.

مَرابِع [ع] (مربع)ك جمعی.

مَرّات [ع] (مرة) نك جمعی. كرّه‌لر، دفعه‌لر.

مَراتِب [ع] (مرتبه) نك جمعی: اقصای مراتب انسانیه.

مَراثی [ع] (مرثیه)نك جمعی: مراثیٔ کریه فزود.

مَراح [ع] راحت ایده‌جك یر. § مطلقا مکان، اوی.

مَراحِل [ع] (مرحله)نك جمعی: مراحل بعیده. مراحل پیما.

مَراحِم [ع] (مرحمت)ك جمعی.

مَرادَة [ع] قوتلیلك، صلابتلیلك.

مَرارَة [ع] آجیلق، تلخی. (حلاوت)ك ضدی: مرارت حیات، مرارت عشق.

مَراسِم [ع] (مرسم) ك جمعی. رسملر، عادتلر. مفردی قوللانیلماز.

مَراصِد [ع] (مرصاد)ك جمعی.

مَراعی [ع] (مرعی)نك جمعی.

مَرافِق [ع] (مرفق)ك جمعی.

مَراقِد [ع] (مرقد)ك جمعی: مراقد اولیاء.

مَراقی [ع] (مرقات)ك جمعی.

مَراكِب [ع] (مركب)ك جمعی مراكب بحریه = واپور. كمی و امثالی.

مَراكِز [ع] (مركز)ك جمعی. مراكز مدنیه. مراكز حكومات.

مَرام [ع] آرزو، خواهش، مطلب: «مرام ابقای نام ایتمكسه برمصرعده كافیدر — عجب حیرتده‌یم بن سد اسكندر خصوصنده — راغب پاشا»

مَرانَة [ع] یومشاقلق § یومشاده‌جق یر.

مَراوِح [ع] (مروحه) نك جمعی.

مَراویح [ع] (مروحه) نك جمعی. اووه‌لر، صحرالر، مفازه‌لر.

مراهم [ع] (مرهم)ك جمعی.

مرایا [ع] (مرآت)ك جمعی: مرایای عکوس. «انعکاسندن اولور ماهك مرایا غرق نور — ناجی»

مربط [ع] طوار باغلایه‌جق یر.

مربع [ع] بهاره مخصوص اقامتگاه، لانهٔ ربیعی. مربع نشین = مربعده اوتوریجی، اوتوران.

مربوب [ع] قول، مملوك.

مربوط [ع] ربط اولنمش، باغلانمش. مربوطاً = مربوط اوله‌رق. مربوطاً تقدیم قیلنان عریضه. § عائد، راجع، متعلق: اوفقره بالاده‌کی شوفقره‌یه مربوطدر. مربوطیت = مربوطلق.

مرّة [ع] کرّه، دفعه. جمعی مرار، مرات. مرّةً بعد مرّةٍ = دفعات ایله، بالتکرار.

مر [ف] اللی عددی.

مرت [ف] زنده. (مرده) مقابلی.

مرتبة [ع] پایه، منزلت. نظمده (مرتبت) صورتنده قوللانیله‌بیلیر.

مرتوم [ع] قیرلمش، خرده‌لنمش شی.

مرثیه [ع] وفات ایدن برینك محاسننی تعداد ایدرك آجیوب آغلامق § بو صورتله یازیلان شعر حزن انگیز: اصمارلامه مرثیه یازیله‌ماز. محتشم کاشانینك «بازاین چه شورش است که در خلق عالمست — بازاین چه نوحه وچه عزاوچه ماتمست» مطلعیله واقعهٔ کربلایی مصور یازدیغی مرثیه آثار قدیمهٔ ادبیه میاننده نظیری کوستریله‌مین اثرلردندر. مرثیه خوان = مرثیه اوقویجی، اوقویان. مرثیه خوانی = مرثیه خوانلق. تشدید یا ایله (مرثیّه) صورتنده استعمالی یاکلشدر.

مرج [ع] صولو چایرلق، چراگاه، مرغزار.

مرجان [ع] دکزدن چیقان معروف قرمزی بونجوق § بر نوع نبات ربیعی.

مَرْجِع [ع] رجعت اولنه جق یر، مراجعت اولنه جق محل: مرجع کل. مرجع انام.

مَرْجُمَك [ف] معروف دانه.

مَرْجُوّ [ع] رجا اولنمش، مأمول.

مَرْجُوح [ع] مفضول، مغلوب، بشقه شیئك کندیسنه کسب رجحان ایتدیکی شی § خصمندن اول اقامهٔ بینه یه یعنی اثبات مدعایه صلاحیتی اولمیان.

مَرْجُوم [ع] رجم اولنمش، طاشلانمش.

مَرْحان [ع] فرح، سرور § ضعیف اولمق.

مَرْحَبا [ع] مسافره خطاباً استعمال اولنان بر کلمه درکه (واسع ومعمور مکانه کلدیکز. استیناس ایدیکز، متوحش اولمیکز) مآلنی افاده ایدر: «مرحبا مرحبا تعال تعال — لا» § بعضاً تعظیم واستعجاب موقعنده تحسین و آفرین معناسنه قوللانیلیر: «مرحبا ای جام مینای می یاقوت رنك — دوری کلسون سندن اوکرنسون سپهر بی درنك — نفعی» § بعضاً مقام تهکمده استعمال اولنور: «مرحبا ای سمت عرفانك بعید ابتری — شیخ ذائق». تأسف اولنورکه بین المسلمین بر کلمهٔ آشنائی اولان (مرحبا) مقامنده مقلدانه (بو نژور) استعمالی تعمم ایتمکه باشلامشدر.

مَرْحَلَه [ع] برقوناق مسافه، منزل. جمعی مراحل. مرحله پیمای غربت.

مَرْحَمَة [ع] اسرکمك، شفقت ایتمك، بری حقنده قلباً آجینمق: «سیمرغ مرحمتدن بن کورمدم نشانه — ای خواجه سن کوررسه‌ك بندن سلام سویله — عونی بك». مرحمتشعار = عادتی مرحمت اولان، رحیم. مرحمت کستر = مرحمت یایجی، ناشر مرحمت. مرحمت پرور = مرحمتلی. مرحمت پرورانه = مرحمت پرورجه سنه. مرحمت پروری = مرحمت پرورلك. بی مرحمت = مرحمتسز.

مَرْحُوم [ع] رحمت خدایه نائل اولمش. (متوفی) مقامنده قوللانیلیر.

مَرْحُوض [ع]ییقانمش، مغسول: ثوب مرحوض.

مَرْحى [ع] دكرمن يرى . جمعى مراحى .

مَرْد [ف] اركك آدم ، رجل : حد بلوغى كچمدكجه مرد ديمز § يكيت ، بهادر ، شجيع . مردى = مردلك . مردانه = مردجه‌سنه . « مردانه يورورسون يورى اى سرور مردان — مرد ايستدى ميدان — برشانده بوصورتله قازان وار ايكن امكان — عاشق سكا بيك شان — ناجى » نامرد = مرد دكل ، آدم دكل ، قحبه . « نامرد اوله‌يم چرخه اكرمنت ايدرسه‌م — ...... »

مَرْدانْ [ف] (مرد ك) جمعى : مردان دلاور . مردان خدا .

مَرْدُمْ [ف] انسان . مردمى = مردملك . مردم آزار . آدم اينجيديجى ، اينجيدن . دلشكن . مردم خوار = آدم ييجى ، ييين . مردم كُش = آدم اولديريجى ، اولديرن . مردم زاد = بنى آدم ، آدم اوغلى . مردمان = مردملر .

مَرْدُمَكْ [ف] كوز ببكى ، انسان العين . (مردمه) ده لغتدر .

مَرْدُم گِیاه [ف] عبد السلام دنيلن نبات .

مَرْدُودْ [ع] رد اولنمش . مردوديت = مردودلق .

مَرْذُولْ [ع] رذيل ، رسواى ايدلمش .

مَرْزُبانْ [ف] حاكم ، طرفدار ، پادشاه ، حافظ زمين .

ضم زا ايله (مرزُبان) بونك معربيدر .

مَرْز و بُوم [ف] بلند و پست زمين مزروع . ملك ، اقليم مقامنده قوللانيلير .

مَرْزَنْجُوش [ع] و

مَرْزَنْگُوش [ف] مرجان كوشك دينيلن چيچك : اى مرزنكوش چيچكارينك نفحاتى — آندره شه‌نيه . (مرزنجوش) بوندن معربدر .

مَرْزَغه [ع] بطاقلق ، متعفن صو بركنتيسى ؛ ابخرهٔ مرزغيه .

مَرْزُوق [ع] رزق قلنمش ، بختيار ، اقبالى ياور .

مَرْسى [ع] ليمان : مرساى استانبول .

مرسوم [ع] رسم اولنمش.

مرسين [ع] معروف آغاج.

مرشد [ع] منزل مقصوده اولاشديران طوغرى يول. جمعى مراشد.

مرصود [ع] رصد اولنمش، كوزه‌تيلمش.

مرصوص [ع] صاغلام، متين، محكم: بنيان مرصوص.

مرض [ع] طبيعتك اعتدالى غائب ايتمسى، وجودك افعال طبيعيه خارجنده عارضى تغيراته اوغرامسى، خسته‌لق. مادى ومعنوى خسته‌لقده قوللانيلير: مرض جسمانى. مرض نفسانى = شك، نفاق، فتور، ظلمت، نقصان، سوء عقيده، حقد وحسد، ميل معاصى كبى شيلر. فى قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا. جمعى امراض: امراض جسمانيه. امراض روحانيه. مرض موت = اول خسته‌لقدر كه آنده اولوم قورقوسى اولديغى حالده خسته ذكوردن ايسه خانه‌سى خارجنده اناثدن ايسه خانه‌سى داخلنده اولان مصالحنى كورمكدن عاجز اولوب بو حال اوزرينه بر سنه مرور ايتمدن وفات ايليه. كرك صاحب فراش اولسون كرك اولمسون. — مجله.

مرضاة [ع] خشنودلق، رضا. طلباً لمرضاة الله تعالى.

مرضى [ع] (مريض)ك جمعى: العافية تاج على رؤس الاصحاء لايراه الا المرضى - لا. = عافيت، حال صحتده بولنانلرك باشلرى اوزرنده بر تاجدر كه آنى آنجق مريضلر كورر.

مرضى [ع] پسنديده، مختار: افعال مرضيه. افعال غير مرضيه.

مرطوب [ع] رطوبتلى.

مرعى [ع] اوتلاق، چايرلق، چراگاه.

مرعبه [ع] شنلكسز، تنها ير، انسانه قورقو كتيرن محل § بردنبره قورقوتمق.

مرعوب [ع] قورقمش، رعيب.

مرعى [ع] رعايت اولنمش، معتبر.

مرغزار [ع] چايرلق، چمنزار، يشيللكى چوق ير.

(مرغ) ایله (زار) دن مرکبدر. (مرغ) سبزه معناسنه‌در: «نسیم خلد می وزد مکرز جویبارها — که بوی مشک میدهد هوای مرغزارها — قاآنی» «مرغزاری قیلار بلند آهنك — اکرم بك»

مرغوب [ع] رغبت اولنمش، بکنلمش.

مرغول [ف] و

مرغوله [ف] بوکولمش صاچ، موی پیچیده: زلف مرغول. § قوش آوازی، مطرب نغمه‌سی: «شراب در سر و مرغول شاهداندر دست — کجاست مرغ سحر خوان که برکشد مرغول — هدایت»

مرفوع [ع] رفع اولنمش، یوقاری قالدیرلمش: دست مرفوع. § ضمه ایله حرکه‌لنمش.

مرقد [ع] مزار، قبر. فی الاصل اویویه‌جق یر دیمکدر.

مرقوم [ع] رقم اولنمش، یازلمش.

مرکب [ع] بنیله‌جك شی: «آلمش یوکنی اویله که سیرنده خللسز — بر ذره دخی قالدیره‌ماز مرکب عالم — . . . . .» لسانمزده دائما (اشك) معناسنه قوللانیلیر. جمعی اولان (مراکب) ایسه اکثریا واپور، گمی، قایق کبی شیلر حقنده مستعملدر: مراکب بحریه.

مرکز [ع] قرار ایده‌جك یر، مقر: مرکز سلطنت. مرکز حکومت. مرکز مدنیت. فرقهٔ عسکریه مرکزی. § دائره‌نك اورته‌سی: «مرکزله آشنا اول ایتمه محیطه رهبت — مستغرق حقیقت میل کناری نیلر — نابی» § بر شیئك میخلندیکی یر: مرکز رماح.

مرکوب [ع] اوزرینه بینلمش.

مرکوز [ع] رکز اولنمش، دیکلمش، صاپلانمش. مرکوزیت = مرکوزلك.

مرگ [ف] اولوم: مرگ شادی. «دنیا کوزینور چشمه ظلمتکدهٔ تنك — یومدردی کوزل کوزلرکی مرك سیهرنك — ناجی»

مرگامرگی [ف] وبا، طاعون کبی عمومی اولوم، بلای عام.

مرمة [ع] اوکارمق، اصلاح ایتمك، تعمیر و ترمیم ایلمك.

مرمر [ع] معروف متین طاش، رخام.

مرموز [ع] رمز اولنمش، کیزلیجه اشارت ایدلمش.

مرمی [ع] رمی اولنمش، آتیلمش § قورشون، کله : « سپر ایلرکان مرمی‌یه عاشق بولسه جانان — ره‌جانانده جان ایثارینه آماده در سوز ده — ناجی »

مروه [ع] مکهٔ مکرمه‌ده برطاغ اسمی : صفا ایله مروه بیننده سعی.

مروحه [ع] اووه، صحرا، مفازه. § هرطرفندن روزکار اسن محل، باد خیز.

مروی [ع] روایت اولنمش.

مرهم [ع] یاره اوزرینه‌قونیلان یومشاق دوا، ملهم. مرهم‌سا - ی = مرهم سوریجی، سورن. جمعی مراهم.

مرهوب [ع] آرسلان.

مرهون [ع] رهن اولنمش، اودنج‌ویاعاریت‌اوله‌رق آلنان شیئك یرینه ویرلمش شی : مال مرهون.

مری‌ء [ع] مجرای طعام، بو غازدن آشاغی‌یه براوجی بلعومك آشاغی اوجنه، دیکراوجی معده‌یه مربوط یول.

مریخ [ع] کونشك اطرافنده دور ایدن‌سیاراتدن برینك اسمی، بهرام: « کرمرانیست ازفلك بهره—... مریخ بر... زهره—لا »

مریض [ع] مرضلی، خسته.

مرئی [ع] کورنمش، ظاهر. جمعی. مرئیات.

مریم [ع] عیسی علیه السلامك والده‌سنك اسمی : عفت مریمانه.

مزابر [ع] (مزبر) ك جمعی.

مزابل [ع] (مزبله)نك جمعی.

مزاحم [ع] (زحمت) جمعی. صیقنتیلر، محنتلر، مشقتلر.

مزاد [ع] هرکیم زیاده ویررسه اکا صاتمق اوزره برمالی چارشویه چیقارمقدن‌عبارت معامله: مزاد مالی.

مزار [ع] انسانك اولدقدن صكره دفن اولنديغی یر، قرارگاه اخير: « رجای باده ایله دستبوس خمارم — شرابسز طورامم نشئه‌دن ده‌بیزارم — شو بزم کهنه‌ده بر سودسز کنهکارم — قراریاب اوله‌مام کرچه مست سرشارم — حسد اورنده که آسوده در مزارنده — اکرم بك، ناجی » « زبان حال قاصردر بیان حال زارمدن — اوقونسون حال زارم لوحهٔ سنك مزارمدن — عندلیب » فی الاصل زیارت اولنه‌جق محل دیمكدر.

مزارستان [ع] مزارلرك بولنديغی یر، مزارلق.

مزارة [ع] شدت قلب، عظمت.

مزارع [ع] (مزرعه) نك جمعی: مزارع سبزین.

مزارق [ع] (مزراق) ك جمعی.

مزاریع [ع] (مزروع) ك جمعی.

مزالق [ع] (مزلقه) نك جمعی: مزالق اقدام.

مزامیر [ع] (مزمار) ك جمعی. § داود علیه السلامه انزال بیوریلان (زبور) نامنده‌كی کتاب سماوینك سوره‌لری. مزامیر داود.

مزاهر [ع] (مزهره) نك جمعی.

مزایا [ع] (مزیت) ك جمعی. فضائل: مزایای سخن. دیگر جمعی اولان (مزیات) ایله استعمالجه بینلرنده فرق واردر. مثلا (فلان ذاتك مزیاتنی تعریفه حاجت یوقدر) جمله‌سنده‌كی (مزیاتنی) مقامنده (مزایاسنی) استعمال اولنماز. (مزایا) كلمه‌سی اكثریا سوزده‌كی نكات ومحاسن حقنده قوللانیلیر. (مزیات) ایسه هم انسانك متصف اولدیغی کافهٔ فضائل یعنی ذكاء، علم وهنر، سخا، شجاعت، وسائره کبی نعمت غیر متعدیه حقنده هم (مزایا) یعنی محاسن كلام موقعنده قوللانیلیر: مزیات افكار. مزیات کلامیه. اساتذهٔ ارباب قلم بو ایکی كلمه‌نك استعمالنده بو دقیقه‌یه دائما رعایت ایتمشلردر: ابكار افكار صانكه هر موسمده بر كونه قبای لطافت نمایه بورینور وهر جمعیتده بر نوع حلی نكت ومزایا ایله كورینور — جودت پاشا. پاشا مرحومك بو عباره‌ده‌كی (مزایا) دن (نكت) قیدیله

مقصدی محاسن دیمك اولدیغی مستغنیٔ
ایضاحدر. برده بیوك برادیمزك
شو جمله‌لرینه باقه‌لم: ملتك ادبیاته
اولان قابلیت کلیه‌سنی طریق
استکماله سوق ایچون لازم اولان
اسبابك بری ده قواعد ادبك بزه
مخصوص بر طرزده تدوینی ایدی.
مزایاتنی افهامه نامنی ذکر ایتمك کافی
اولان ادیب معرفت‌پرور اکرم بك
تعلیم ادبیاتنده بو احتیاجی ایفا ایلدی.
جودت پاشا (مزایا)، دیکری (مزیات)
دیبور (مزایا) دیمیور، چونکه
بوراده (مزیات) دیمك لازمدر.
بو ایکی کلمه‌نك استعمالنده هرحالده
بورالرینی کوزتملیدر. چونکه (مزیات)
موقعنده (مزایا)، بالعکس (مزایا)
موقعنده (مزیات) استعمالی لسانمزه
وقوفسزلغی ایما ایدر. برزماندنبری
غزته‌لرده «فلان ذاتك مزیاتی چوقدر»
مقامنده (مزایاسی چوقدر) کبی
کوریلن عباره‌لر شایان تقلید عد
اولنمامليدر. مزایا کلمه‌سی لسانمزده معنی
کنه وحقیقت معناسنده‌ده قوللانیلیر:
سوزك مزایاسنی ادراك.

مَزْبَلَه [ع] سوپرندیلك. پیسلك دوکیلن یر.

مَزْبُور [ع] یازلمش: مبلغ مزبور.

مَزْج [ع] ایکی شیئی بربرینه قارشدیرمق.

مُزْدَوَج [ع] سونکی ایله دورتولمش.

مَزْرَع [ع] و

مَزْرَعَة [ع] اکیلوب بیچیله‌جك یر، ترلا: دنیا مزرعهٔ عقبادر.

مَزْرُوع [ع] زرع اولنمش، اکلمش.

مَزْق [ع] ییرتمق، شق ایتمك.

مَزْکُوم [ع] زکاملی، زکامه طوتولمش.

مَزْلَقَة [ع] آیاق قایاجق یر.

مِزْمُور [ع] دودك، نای، مزمار.

مَزَه [ف] طات، چاشنی: بی‌مزه = طاتسز. خوشمزه = طاتلی، لذتلی. § ایچکی ایله ییلن شی: یومروق مزه‌سی.

مَزِيَّة [ع] فضيلت، كمال، بشقه‌سنه تحقق ايدن مايهٔ رجحان. علم، سماحت، شجاعت كبى نعمت غير متعديه: مزيتلى برآدم. (مزيت سخن) كبى تركيبلرده نكته حسن ولطافت معناسنى افاده ايدر.

مَزِيد [ع] آرتمق، آرتيرمق § آرتيرلمش.

مَزْدَك [ف] قباد زماننده ادعاى نبوتله ظهور ايتمش برينك آديدر. ضم ميم ايله‌ده لغتدر.

مژنك [ف] ناخوشى، غم، غصه: «همه آراستهٔ جنك فزايندهٔ كين — روزكارى بخوشى خورده وناخورده مژنك — فرخى»

مَسّ [ع] ياپيشمق، دكمك، ال ويرمك: حاجت مس ايتمك.

مَساء [ع] آقشام: صبح ومسا.

مَساءة [ع] فنالق ايتمك، برينك انفعالنى دعوت ايده‌جك ايش ايشله‌مك.

مَساجِد [ع] (مسجد)ك جمعى.

مَسّاح [ع] پك، اك، دها مساحه ايديجى، اولچوجى.

مَساحه [ع] يرى اولچمك: مساحه زنجيرى § اولچو. فى الاصل فانك كسريله‌در.

مَسارّ [ع] (مسرت)ك جمعى.

مَسارِح [ع] (مَسرح)ك جمعى. اوتلو يرلر. چايرلقلر.

مَساعى [ع] سعى معناسنه اولان (مسعى) نك جمعى: «تحصيل كماله اول‌كه ساعى — محو اولمسون ايتديكك مساعى — ناجى». «ابذال مساعيده قصور ايتمه كه اولمش — وابسته بو عالمده سكونك حركاته — موتايا قيشير وار ايسه راحت دوشكنده — اقدام وتحمل كرك ارباب حياته — . . . .» مساعئ جميله. مفردى قوللانيلماز.

مَساغ [ع] جواز، رخصت، اذن: مساغ قانونى.

مَسافات [ع] (مسافه)نك جمعى. مسافات بعيده. طى مسافات.

مَسافة [ع] ايكى منزل آراسى § اوزاقلق، بعد.

مَساق [ع] سوره‌جك یر، موضع سوق.

مَساقط [ع] (مَسقط)ك جمعی.

مَساكن [ع] (مَسكن)ك جمعی. بیوت ومساكن.

مَساكين [ع] (مِسكين) جمعی.

مَسأَلَة [ع] سؤال اولنان شی.

مَسالك [ع] (مسلك)ك جمعی: مسالك ادبیه، مسالك قدما.

مَسامّ [ع] و

مَسامّات [ع] اولكیسی (مسمه) نك جمعیدركه كندیسنده دلیك اولان یرلر معناسنه در. مسامّ الجسد = دری اوزرنده‌كی كوچك منفذلر. مسامّات = (مسمه) نك جمع الجمعیدر: مسامات بدن. لسانمزده تخفیف میم ایله مستعملدر.

مَسامع [ع] (مسمع)ك جمعی: مسامع شكران. مسامع سرور.

مَسامير [ع] (مسمار)ك جمعی: مسامير نسیانه تعلیق.

مَسانِد [ع] (مسند) ك جمعی. مساند عالیه.

مَساوِی [ع] خلاف قیاس اوله‌رق كوتولك، فنالق معناسنه اولان (سوء) كلمه‌سنك جمعیدر. مساوئ اشخاص، نقل مساوی. بعض تراكیبده مفردی كبی بوده مآله نظراً صفت یرینی طوتار. مثلا (مساوئ احوال) تعبیرندن احوال كوتولكاری معناسی آكلاشیله‌بیله‌جكی كبی كوتو حاللر معناسی ده آكلاشیله‌بیلیر. (حسن)ك جمعی اولان (محاسن) كلمه‌سیله تقابل ایدر: محاسنی مساویسنه غالب اولان ذاته ایی آدم دینیله‌بیلیر. § عیوب، نقائص: «وعين الرضا عن كل عيب كليلة — ولكن عين السخط تبدى المساويا — لا» = خشنودی ایله باقان كوز هیچ بر عیبی كورمز. عدم خشنودی ایله باقان كوز ایسه هر عیبی كورر. كشف مساوی. تشهیر مساوی. میمك ضمیله (مساوات) مصدرندن اسم فاعل اولور: «برنسنه برابر ایسه غیره دی مساوی — عینیله محاسن دیمه‌نك ضدی مساوی — سنبلزاده وهبی»

مَسائِل [ع] (مسئله) نك جمعی. مسائل شَتّی = متفرق، متعدد مسئله‌لر. مسائل متقدمه = محکمه‌ده دعوانك فصل و رؤیتندن اول تدقیقی لازم کلن مسائل. مسائل مستأخره = بر دعوانك فصل و حکمندن اول اقامه اولندیغی محکمه‌ده یاخود دیکر بر محکمه و یا دائره‌ده فصلی لازم کلن و بناءً علیه هنوز اقامه اولنمامش دعوانك اقامه‌سنی و دردست رؤیت بولنان دعوانك فصل و حکمنی تعلیق ایدن اعتراضاتدر. بو اعتراضات ایکی صورتده اولور. برنجیسی اصل دعوانك اقامه اولندیغی محکمه و یا دائره‌ده اول باول فصلی لازم کلن برطاقم احوال بیان اولنور مرور زمان واردر دیمك کبی. ایکنجیسی اصل دعوانك رؤیت اولندیغی محکمه ویا دائره‌ده فصلی لازم کلن بر مسئله درمیان ایدیلیر. تخریب اولندیغی ادعا اولنان باغ دعواسنده تصرف مسئله‌سی چیقارمق کبی. مسائل مستأخره جهت جزائیه‌ده حقوق عمومیه دعواسنك حکمنی تأخیر ایدر.

مَسْئَلَه [ع] صوریلان شی: مسئلهٔ علمیه § خصوص، کیفیت، امر: مسئلهٔ معلومه. (مَسْأَلَه) صورتنده‌ده یازیلیر.

مَسْبُوق [ع] سبق ایتمش، کچمش. مسبوق الخدمة = خدمتی کچمش، امکدار. مسبوق الذکر = ذکری کچمش. امثالی نامسبوق.

مَسْت [ف] سرخوش. تأثیر مسکرات ایله باشی دونوب کوزی قاراران، نه سویله‌یکنی بیلمین. اکا سرمست، سیه‌مست ده دینیر: «مست آنچنان خوش است که کوید بروز حشر — من کیستم شما چه کسانید این چه جاست - لا» = «سرمست اودرکه محشره وارنجه سویلیه — سز کیمسکز؟ بو یر نه محلدر؟ نه‌در بو حال؟ - عونی بك». مستانه = مستجه‌سنه. روش مستانه. نعرهٔ مستانه. نکاه مستانه.

مَسْتُور [ع] ستر اولنمش، اورتولی، کیزلی: «حسن هر چندکه بی پرده بود مستور است - صائب». محاسن مستورهٔ خلقت. § عفیف، پرهیزکار آدم، ستیر. موثی مستوره.

مَسْتُورَه [ع] شاهدلری سراً تزکیه ایتمك ایچون حاکم طرفندن منسوب اولدقلری جانبه کوندریلن مهرلو ورقه.

مَسْتی [ف] مستلك، سرخوشلق: سائقهٔ مستی ویا دعوای خویشتن پرستی ایله نه سویله‌یکنی بیلمین طاقمدن.

مسجد [ع] نماز قیله‌جق یر، جامعك كوچكی، سجده گاه. فارسیسی مزكت.

مسجود [ع] سجده اولنمش، كندیسنه طاپلمش: خالق مسجود.

مسجور [ع] آلاولندیرلمش آتش، قزغین فرون§ طاشقین دكز.

مسجن [ع] حبس یری، محبس.

مسجوم [ع] دوكلمش، صا. چلمش: دمع مسجوم. اشك مسجوم.

مسجون [ع] محبوس.

مسح [ع] سیلمك، صیغامق. § بر شیئه ال سوروب صیغامق.

مسحاء [ع] دوز یر.

مسحور [ع] سحرلنمش، سحره اوغرامش: مسحور غرام. مسحور نگاه.

مسحوق [ع] سحق اولنمش، دوكولمش.

مسخ [ع] صورتك اولكندن دها فنا برصورته تحویلی.

مسخره [ع] صویتاری، كپازه، خلق كندیسنه كولدیرن مقلد: عالم مسخره‌سی، قورت قوجانجه كوپكك مسخره‌سی اولور.

مسخوط [ع] بكنلمین ایش، امر مكروه.

مسدود [ع] سد اولنمش، قپانمش: باب مسدود.

مسرة [ع] سوینج، شادی، سرور: مسرت آور = مسرت كتیریجی. كتیرن، مسرت افزا = مسرت آرتیریجی، آرتیران. مسرت بخشا = مسرت باغشلایجی، باغشلاین.

مسرح [ع] چایرلق، مرغزار.

مسرود [ع] سرد اولنمش، بیان اولنمش. افادات مسروده. بروجه مسرود.

مسرود [ف] افسون، رقیه.

مسرور [ع] سرورلی، ممنون، محظوظ، دلشاد.

مسروق [ع] سرقت اولنمش، چالنمش: مال مسروق. شعر مسروق.

مسطور [ع] سطرلنمش، یازلمش: بروجه مسطور.

مسعدة [ع] سعادت، بختیاری، نیك بختی: امید مسعدت. خولیای مسعدت.

مسعل [ع] بوغازده اوكسوره‌جك یر، موضع سعال.

مسعود [ع] سعادتلی، بختلی، نیكبخت: طفل مسعود. مسعودیت = مسعودلك. استحصال اسباب مسعودیت. مسعودانه = مسعودجه‌سنه. حیات مسعودانه.

مسفوح [ع] دوكلمش، آقیدلمش § طاغ اتكی، دامن جبل.

مسفوع [ع] نظر اصابت ایتمش اولان. مسفوع العین = كوزی چوقورلنوب ایچنه باتمش.

مسفوك [ع] دوكلمش شی: خون مسفوك. (سفیك) ده بو معنایه‌در.

مسقط [ع] و

مسقط [ع] دوشه‌جك یر، موضع سقوط. مسقط الرأس ـ و ـ مسقط رأس = انسانك طوغدیغی یر، محل ولادت: شاعر مشهور نفعینك مسقط رأسی حسن قلعه‌سیدر.

مسكن [ع] ساكن اوله‌جق یر، خانه، منزل: مسكن فقیرانه. جمعی مساكن.

مسكنة [ع] مسكینلك، فقر وذلت، ضعف.

مسكوك [ع] سكه‌لی، اوزرینه سكه اورلمش. جمعی اولان مسكوكات آقچه، پاره معناسنه قوللانیلیر: مسكوكات عثمانیه. مسكوكات خالصه.

مسكون [ع] ایچنده طورلمش، اوتورلمش درونده وطن طوتلمش یر: محل مسكون. اراضیٔ مسكونه. ربع مسكون = یر یوزینك انسان بولنان یرلری. مسكون محلك صفتی اولدیغندن اهالیٔ ساكنه یرنده اهالیٔ مسكونه دیمك خطادر.

مَسْلَخْ [ع] حیوان بوغازلیه‌جق، یوزه‌جك یر. قناره. جمعی مسالخ.

مَسْلَكْ [ع] معناً طوتیله‌جق یول؛ مسلك جدیت. مسلك ادب. «طریق باده پرستی خرابه‌زاره چیقار — براق شو مسلك عرفانه اویمیان روشی — ناجی». الك فنا مسلك مسلكسزلكدر. جمعی مسالك.

مَسْلُوبْ [ع] سلب اولنمش، محو و نفی ایدلمش: مسلوب الشعور.

مَسْلُوجْ [ع] بلع اولنمش، یوتولمش.

مَسْلُوخْ [ع] دریسی یوزلمش.

مَسْلُوطْ [ع] مغلوب، مقهور. مسلوط اللحیة = صقالی خفیف آدم.

مَسْلُولْ [ع] قیننّدن چیقارلمش قلنج: سیف مسلول الٰهی. سیف مسلول شجاعت.

مَسْمُورْ [ع] کوده‌سی چلیمسز، عروقی، اعصاب وعظامی قوتلی آدم. § صافی، هموار اولمیان دیرلك: عیش مسمور. مؤنثی مسموره: جاریهٔ مسموره.

مَسْمُوعْ [ع] ایشیدلمش. جمعی مسموعات. مسموعات موثوقه.

مَسْمُومْ [ع] آغیلی، زهرلی شی § آغیلنمش. زهرلنمش: مسموماً = مسموم اوله‌رق. مسموماً ارتحال.

مَسْنَدْ [ع] اوزرینه طیانیلان شی: مسند نقطه‌سی § درجه، رتبه، جاه، منصب: مسند صدارت. «مسند اجلالنك رفعت برادنا پایه‌سی — درکه اقبالنك دولت قدیمی چاکری — نفعی» جمعی مساند.

مَسْنَدْ آرای [ف] مسندی بزه‌یجی، بزه‌ین: مسند آرای وکالت کبری. مسند آرای اقبال.

مَسْنَدْ نِشینْ [ف] مسندده اوتوریجی، اوتوران: مسند نشین صدارت عظمی. مسند نشین اقبال.

مَسْنُونْ [ع] بیله‌نمش بیچاق § اوززندن عمر کچمش. بیللنمش شی § سنت قیلنمش، سنت سنیه‌دن معدود شی: امر مسنون.

مسهوف [ع] سهاف یعنی صوصه‌مق علتنه کرفتار اولان، پك چوق صوایجدیکی حالده قانمیان. تشنه.

مسیح [ع] عیسی علیه السلام. بو نامك نبی مشارالیهه چوق سیاحت ایتدیکندن یاخود خسته‌لری مسح ایدوب شفا ویردیکندن طولایی ویرلدیکی حقنده‌کی ذهابه کلمه‌نك عبرانیجه (مشیح)دن معرب اولمسی ظنی ترجیح اولنور. مسیحی = حضرت مسیحه منسوب، خرستیان. جمعی مسیحیون. مسیحا نفس — و — مسیحا دم = مسیحا نفسلی. نفسی مسیحا کبی: «بن نه مسیحی یه مسیحا دمم = ذوقی حقیقتده آراز آدمم — ناجی»

مسئول [ع] سؤال اولنمش § کندیسندن صورلمش، دوچار توبیخ و مجازات اولمش: بو ایشده مسئول اولان فلاندر. «حق قزانمق دعوی تزویر ایله ارلك دکل — ار او در کیم کندی وجداننده مسئول اولمیه — لا» § بر خصوصك امر محافظه‌سی کندیسنه عائد اولان: مأمور مسئول، مدیر مسئول. § حاجت. طلب و استدعا ایدلمش شی: اسعاف مسئول. مسئولیت = مسئوللك. مسئولیت وجدانیه. مسئولیت معنویه. مسئولیت جزائیه.

مسیر [ع] و

مسیرة [ع] کزمك، کشت و کذار ایتمك § کزیله جك یر، سیر محلی، قیر عالمی: «نیله‌یم سیر مسیری دل اسیر غم ایکن — لیلا خانم». مسیره مصدر میمی‌ده اولدیغندن (مسیره کاه) تعبیری طوغری اولمق لازم کلیر.

مسیل [ع] صویك آقدیغی یر، رهکذار آب.

مشارب [ع] (مشرب)لك جمعی. مشارب القوم شتی — لا = طبایع قوم مختلفدر.

مشارع [ع] (مشرع)نك جمعی.

مَشارِق [ع] (مَشرق) ك جمعى: مشارق ومطالع «صحارئ سماده مبتسم مشارق جنان — نادر».

مُشّاطَه [ع] (ماشطه) مادەسنه مراجعت. «دست مشاطهٔ نسيم بهار — ايتدى تزيين چهرهٔ كلزار — رشاد بك».

مَشاعِر [ع] (مَشعر)ك جمعى § حواس انسانيه: شاعر خسبيده مشاعر.

مَشاعِل [ع] (مَشعل ومَشعله) ك جمعى: مشاعل حكمت.

مَشاغِل [ع] (مَشغله)نك جمعى: مشاغل كثيره. حيلولت مشاغل.

مَشاقّ [ع] (مَشقت) ك جمعى: مشاق عمر. مشاق حيات.

مَشامّ [ع] برون: مشام جان. «زلفك قوقوسيله باد كلبيز — تعطير مشام حسرت ايتدى».

مَشأَمَة [ع] شآمت موقعنده قوللانيلير: مشأمت افعال.

مَشاهِد [ع] (مَشهد) ك جمعى.

مَشاهِر [ع] (مَشهر) ك جمعى.

مَشاهِير [ع] (مشهور)ك جمعى: مشاهير ادبا. مشاهير سياسيون. مشاهير ارباب قلم.

مَشايِخ [ع] (شيخ)ك جمعى: مشايخ طريقت مولويه. مشايخ كرام. تركجه ده (مشائخ) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر.

مَشاوِب [ع] (مُشاوب)ك جمعى.

مَشائِيم [ع] (مشؤم) ك جمعى.

مَشبوب [ع] ايكى آياغى آق آت § كوزل شى. جمعى مشابيب.

مَشتاة [ع] قيشين طوره جق ير.

مشتوم [ع] شتم اولنمش ، سب ایدلمش .

مشتی [ع] قیش اوی، لانهٔ سرما.

مشج [ع] قارشدیرمق .

مشجر [ع] آغاج بیتن یر. نما کاه اشجار .

مشجره [ع] آغاجی چوق یر، آغاجلق ، قورو ، درختستان. (شجراء)ده بومعنایه‌در: «عکس تکبیر ایله طولمش دره‌لر — سجده ایلردی بوکا مشجره‌لر — حامدبك» مشجرهٔ سودافزا .

مشجوج [ع] باشی ویوزی یاره‌لنان کیمسه

مشجوع [ع] شجاعت جهتندن مغلوب اولان آدم .

مشحون [ع] طولدیرلمش، طولو، پر: فلك مشحون. بزده مادیاتدن زیاده معنویاتده قوللانیلیر: قلب ناله مشحون . مشحون غرام . «دائما کارکه بندر اقبالی اوله — جنس کالای امانی ایله یارب مشحون — منیف»

مشدود [ع] شد اولنمش ، باغلانمش.

مشدوه [ع] مدهوش .

مشرب [ع] ایچمك § ایچه‌جك یر § خوی، مزاج ، طبیعت، خلقت: مشرب رندانه. مشرب لاابالیانه. «مشرب اولور شرابی ایچر حرمتن بیلیر — مذهب اولور حقوق عبادی کورر حلال — . . . » جمعی مشارب : مشارب اقوام .

مشرع [ع] یول، راه ، طریق § صو اولوغی، میزاب .

مشرق [ع] کونشك طوغدیغی یر، خاور. جمعی مشارق: مشارق آسمان. مشرق ومغرب کلمه‌لری مفرد صیغه‌سیله ذکر اولنورسه شرق وغرب جهتلری ، (مشرقین مغربین) کبی تثنیه صیغه‌سیله ذکر اولنورسه صیف وشتا مطلع ومغربلری؛ (مشارق ومغارب) کبی جمع صیغه‌سیله ذکر اولنورسه هرکونك یاخود هر

فصلك درجهٔ مطلع ، ومغربی اراده اولنور. مشرقی = مشرقه منسوب.

مشروب [ع] ایچلمش ، ایچیله جك شی. جمعی مشروبات. مشروبات كئولیه = اسپرتولی ایچكیلر. راقی وامثالی كبی.

مشروح [ع] شرح اولنمش ، آچیلمش § بیان وایضاح اولنمش: بروجه مشروح.

مشروط [ع] شرط قیلنمش . مشروط له = واقف طرفندن منافع وقفك شرط ووقف ایدلمش اولدیغی شخص ویاجهت .

مشروع [ع] شرعاً جواز ویرلمش شی ، موافق شرع : امل مشروع. مشروعیت = مشروعلق. خلاف مشروعیت.

مشروم [ع] یارلمش ، مشقوق .

مشعر [ع] حاسهٔ انسانیه‌دن هر بری . § مناسك حج محللرینك هر بری . مشعر الحرام = مزدلفه‌ده برمحل اسمی.

مشعل [ع] و

مشعله [ع] قندیل ، زیاده آیدینلق ویرمك ایچون ایچنده چیره وسائره یاقیلان بیوك قندیل: مشعلكش = مشعل چكیجی ، چكن: « ای برق جهانفروز سنك — مشعلكشی كاروان عشقك — ناجی ». « حج یوللرنده مشعلهٔ كاروان كبی — ارباب عشق ایچنده نمایانسك ای كوكل — ندیم ». جمعی مشاعل .

مشعون [ع] طاغنیق صاچ ، موی ژولیده .

مشغله [ع] مشغولیته سبب اولان ایش كوج. جمعی مشاغل.

مشغوف [ع] مفتون ، آشفته، شوریده‌سر.

مشغول [ع] بر شیله اوغراشان آدم : مشغول اشغال اولنماز § طولدیرلمش ، اشغال اولنمش: خانهٔ مشغول.

مشفوع [ع] حق شفعه‌نك تعلق ایتدیكی عقار. مشفوع به = شفیعك مابه الشفعه اولان ملكی.

مشق [ع] یازمق ، کتابت § اوزاتمق ایچون چکمك ، ییرتمق § یازی اورنکی ، نمونهٔ تعلیم : «هر سهی قد جلوه‌سی بر سیل طوفان بلا — هر هلال ابرو قاشی بر سرخط مشق جنون — فضولی ». مشق ایتمك = برشیئی اوکرنمك ایچون ادمانه دوام ایتمك.

مشقّة [ع] زحمت ، محنت : «چالش مشقت اولدرر چالشمه درد احتیاج — سامح ». مشقت تیسیری جالبدر . (چکمك) مصدریله ترکب ایدر : مشقت چکمك.

مشکور [ع] اوزرینه شکر اولنمش ، ممدوح ، مقبول : خدمات مشکوره .

مشکوك [ع] شك اولنمش ، شبهه‌لی : مشکوك الاحوال .

مشکول [ع] اوچ آیاغی بیلکلرینه قدر بیاض آت.

مشمول [ع] اخلاق وشمائل حسنه صاحبی § احاطه اولنمش ، محاط : مشمول نکاه التفات. مشمول نظر مرحمت.

مشمولة [ع] باده ، خمر.

مشموم [ع] مسك ، عطر : رایحهٔ مشموم . § قوقلانمش.

مشورة [ع] دانشمق ، بر خصوصی بر قاچ کشی مذاکره ایتمك : مجلس مشورت.

مشئوم [ع] اوغورسز ، منحوس ، (مشوم) ده بو معنایه‌ در .

مشهد [ع] محل شهادت.

مشهود [ع] کورلمش ، کوریلن شی : جمعی مشهودات . تصویر مشهودات. نقل مشهودات.

مشهودبه [ع] شهادتله اثبات اولنه‌جق حق ، بو حقك تعلق ایتدیکی مال .

مشهور [ع] شهرتلی ، اوڭلی ، هرکسك بیلدیکی : محرر مشهور . ادیبهٔ مشهوره . بین الاعوام ایی ' اعلی معناسنه قوللانیلان معهود (منشور) لفظی بوندن محرفدر.

مشهوم [ع] یوركلی، جرأتلی.

مشی [ع] یورومك : تاب مشی

مشیب [ع] اختیارلق، حد شیبه دخول ایتمك، صاچ صقال آغارمق.

مشیئة [ع] دیلك ، ارادت : « آدم اسیر دست مشیت دكلیدر — عالم زبون پنجهٔ قدرت دكلیدر — نابی». مشیة الله . مشیة ایله اراده بیننده فرق وار در . مشیت اكوانده، اراده اكوان واحكامده اولور. فصیحی (مشیئة) در.

مشیخة [ع] فی الاصل اسم جمع اولدیغی حالده لسانمزده شیخلك ، مرشدلك ، استاذیت معناسنده مصدر اولەرق قوللانیلیر. مشیخت اسلامیه = شیخ الاسلاملق، منتهای مناصب علمیه . مقام مشیخت. دائرهٔ مشیخت اسلامیه .

مشید [ع] كرجله یاپلمش بنا: قصر مشید .

مشیمة [ع] صوك ، چوجغی آناسنك قارننده بسلەمك ایچون قان طورباسی كبی بر جسمدر كه چوجغك كوبكنه متصل اولدیغندن وجودنده دوران ایدن قان بوكا داخل اولەرق والدەسنك رحمی كنارنده كی طمارلرله ارتباطی اولمدیغی حالده انلرله مبادلات غدائیه ده بولنور، جنینك تنفس و تغدیسنه خدمت ایدر . چوجق طوغدیغی زمان كوبكی كسلمز یعنی مشیمه ایله ارتباطی قطع ایدلمزسه بدننده طولاشان قان درحال مشیمه یه قاچەرق چوجق اولور : «كون طوغمدن مشیمهٔ شبدن نەلر طوغار — رحمی». جمعی مشیم، مشائم .

مشائن [ع] خلاف قیاس اولەرق (شین) لفظنك جمعیدر . معایب، مقابح .

مشیوم [ع] بكلی آدم .

مص [ع] صورمق، اممك .

مصابیح [ع] (مصباح)ك جمعی . چراغلر .

سراجلر، تنویر آلتلری: مصابیح نجوم. وزيّنّا السماء الدنيا بمصابيح.

مَصاحِف [ع] (مُصحف)ك جمعی: مصاحف شریفه.

مَصادِر [ع] (مَصدر) ك جمعی: مصادر کرم، مصادر مجهوله.

مَضارِع [ع] (مُضرَع و مِصرع)ك جمعی.

مَصارِف [ع] (مصرف)ك جمعی: مصارف متفرقه. مصارف کثیره. (مصارفات) یا کلشدر.

مَصاریف [ع] (مصروف)ك جمعی.

مَصارِین [ع] باغرساق.

مَصاعِد [ع] (مصعد)ك جمعی.

مَصالِح [ع] (مصلحت) ك جمعی: مصالح دولت. آشنای مصالح. ارباب مصالح.

مَصام [ع] و

مَصامَة [ع] طوره جق یر. محل وقوف: مصام فرس.

مَصانِع [ع] (مصنع — و — مصنعه) نك جمعی. یاغمور صویی بیریکمك ایچون حوض طرزنده یاپلمش یرلر، صهرنجلر: «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات — توقدر آب چه دانی که در کنار فراتی — سعدی» = مصانعك قیمتنی صوسز چوللرده سرکردان اولان سواران کروهنه صور. سن صو قدرینی نه بیلیرسین که فرات کنارنده سین.

مَصائِب [ع] (مصیبت)ك جمعی: مصائب دنیا. اعظم مصائب. مصائب خانمانسوز. مصائب قوم عندقوم فوائد — متنبی = بر قومك دوچار اولدیغی مصائب دیکر بر قومك موجب منافعی اولور.

مَصائِد [ع] (مصید)ك جمعی.

مَصائِف [ع] (مَصیف) ك جمعی.

مَصْبَح [ع] طوغاجق یر، موضع طلوع. § طوغاجق زمان.

مَصْبورَة [ع] کندیسنه یمین ترتب ایدن آدمك سببی حبسی اولان یمین.

مَصْبوع [ع] خودبین، متکبر.

مَصْبوغ [ع] بویانمش، ملون.

مَصْحوب [ع] صحبت اولنمش. همدم ایدلمش، ترفیق ایدلمش، برابر، قوجاقلانمش: مصحوباً = مصحوب اولەرق.

مَصْدَر [ع] بر شیئك چیقدیغی یر، محل صدور: مصدر محاسن اخلاق. § ذات ایله قائم بر معنایه دلالت ایدن و صفات وافعاله مأخذ اولان اسم. مصدری = مصدره منسوب: یاء مصدری. مصدریت = مصدرلق.

مَصْدور [ع] کوکسنده آغریسی اولان.

مَصْدوقه [ع] طوغری سوز، کرچك.

مَصْدوم [ع] کندیسنه اوراش، چارپلمش.

مَصْرَع [ع] کورەشەجك یر، میدان مصارعه. جمعی مصارع.

مَصْرِف [ع] فی الاصل (صرف ایدەجك یر) دیمکدر. لساننمزده اکثریا خرج، صرفیات معناسنه اولەرق مصروف موقعنده قوللانیلیر. مثلا: (استانبوله کلەلی مصرف چوغالدی) عبارەسنده صرف ایدەجك یر چوغالدی معناسنی ویرمك ممکن اولدیغی حالده (اوقدر مصرفه مقابل یاپدیریلان شی بومیدر) جملەسنده اومعنایی ویرمك ممکن اولماز. بوراده مصرف خرج، مبلغ، مصروف مقامنده مستعملدر. جمعی مصارف: مصارف زائده. بو اعتباره کوره بر شیئك اعمال و انشاسی ایچون وقوع بولان صرفیاتی مبین یاپیلان پوصله ویا دفتره مصارف پوصلەسی و یا دفتر مصارف دیمك طوغری ایسەده مصاریف پوصلەسی ویا دفتر مصاریف دینلسه دها ایی اولور.

مصروع [ع] صرعه علتنه طوتلمش. مصروعاً = مصروع اولەرق.

مصروف [ع] صرف وخرج اولنمش: ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. نقود مصروفه. همت مصروفه. مصروفيت = مصروفلق. مصروفيت عنايت. § چويرلمش، دونديرلمش.

مصطبه [ع] پيكه، سد، سكی § ميخانه پيكەسی، اجتماعكاه خلق: مصطبهٔ رندان. فصيحی كسر ميم ايلەدر. جمعی مصاطب.

مصعد [ع] يوقاری چيقەجق ير، محل صعود. جمعی مصاعد.

مصف [ع] صف، طابور باغلايەجق ير. جمعی اولان (مَصاف) لسانمزده مجازاً جنك معناسنه قوللانيلير.

مصفوف [ع] صف باغلامش، صف هيئتنه كيرمش.

مصقول [ع] صيقل اورلمش، جلالنمش، مجلا.

مصل [ع] يوغورت صويی. مصل دم = يوغورت صويی كبی بر آز صارمتراق اولان قان صويی.

مصلحة [ع] بر ايشك خيرلی اولمسنه باعث اولان شی. (مفسدت) مقابلی: دروغ مصلحت آميز. مصلحته موافق اولان بودر. § امر، خصوص. مصلحت شناس = مصلحت آكلايجی، آكلايان. مصلحت بين = آشنای مصلحت. مصلحتكذار = سفير وكيلی، كوچك ايلچينك آشاغيسی، مبعوث اولديغی دولتك خارجيه نظارتی نزدينه مأمور.

مصلوب [ع] صلب اولنمش، آصلمش: جانیٔ مصلوب. مصلوباً = مصلوب اولەرق. مصلوبيت = مصلوبلق.

مصنوع [ع] ياپلمش شی: مصنوع خدا. جمعی مصنوعات. مصنوعات الهيه. مصنوعات بشريه. تشهيرگاه مصنوعات. § دوزمه، ياپمه شی، ساخته: او ورقەنك مصنوع اولديغی بالآخره آكلاشيلدی.

مصنع [ع] و

مَصْنَعَه [ع] یاغمور صویی بیریکمك ایچون یاپیلان یر، صهرنج.

مَصُون [ع] حفظ اولنمش، محفوظ: حریت شخصیه قانوناً هردرلو تعرضدن مصوندر. مصون الساحه. مصون الزوال. «افکار مصون انتهادر — ناجی»

مَصِیر [ع] صویك آقدیغی یر. (سریر شوکتمصیر) کبی ترکیبلرده مرجع، قرارگاه معناسنی افاده ایدر.

مَصِیف [ع] یاز موسمنده اوتوره‌جق یر، صیفیه. لانهٔ گرما.

مَضاء [ع] کچمك، نفاذ.

مَضاجِر [ع] (مَضجر)ك جمعی. کوکل طارالاجق یرلر.

مَضاجِع [ع] (مَضجع)ك جمعی. مقابر: مضاجع اولیاء.

مَضارّ [ع] (مضرت)ك جمعی. دفع مضار.

مَضارِب [ع] (مضرب و مضراب)ك جمعی.

مَضامِین [ع] (مضمون)ك جمعی. مضامین کلام.

مَضاق [ع] طارلق.

مَضائِق [ع] (مضیق)ك جمعی. مضائق غم.

مَضامِیر [ع] (مضمار)ك جمعی.

مَضْبُوط [ع] ضبط اولنمش، حسن تدبیر ایله حفظ اولنمش § دائرهٔ تصرفه ادخال اولنمش: ممالك مضبوطه. § یازلمش، قید ایدلمش: افادهٔ مضبوطه § طوپلو.

مَضْبَطَه [ع] مجلسلرك مذاکراتی ضبط ایچون یازیلان زیری مهرلو ورقه. § بش اون کشی طرفندن بر ماده حقنده یازیلوب عائد اولدیغی دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم ایدیلن مهرلو ورقه.

مَضْجَر [ع] کوکل طارالاجق یر.

مضجع [ع] مزار، قبر، خوابگاه ابدی: نورالله مضجعه. فی الاصل یاتاجق یر دیمکدر.

مضرب [ع] ضرب ایده‌جك یر: سر منزل اختتام مضرب خیام کلام اولمق لازم کلدی — نرکسی.

مضرة [ع] زیان، مشقت، (منفعت)ك ضدی.

مضروب [ع] ضرب اولنمش، اورولمش. § ضرب عملیاتنده مقدارینك چوغالدلمسی مطلوب اولان عدد.

مضرور [ع] ضرره دوچار اولمش، زیاندیده.

مضروس [ع] یاپلمش، اورلمش شی: چاه مضروس = طاشله اورلمش قیو.

مضض [ع] آجیمق، المناك اولمق § مصیبت آجیسی، وجع مصیبت.

مضغ [ع] طعامی آغزده چیکنه‌مك.

مضله [ع] یولك غائب اولدیغی یر.

مضمضه [ع] (ض حرفلری ظ کبی تلفظ اولنور) صویی آغزده چالقامق.

مضموم [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضم اولنمش، علاوه ایدلمش § ضمه ایله اوقونان حرف.

مضمون [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضمانی ویرلمش، اودنمش، اودنمسی لازم کلن شی § اصلاب آباده اولان ذریت § معنی، مآل، مفهوم: مضمون لطافت مشحون. مضمون شعر. مضمون کلام § نکته، صنعت، جناس: «سوزده مضمون کرك هی ...... — نفعی». مضمونپرداز = مضمون ترتیب ایدیجی، ایدن. جمعی مضامین. مضامین اشعار. مضامین کلام.

مضنوك [ع] زکام اولمش، مزکوم.

مضیعة [ع] ضیاع § محل ضیاع.

مَضير [ع] اكشى، حامض. (ماضر)ده بومعنایه‌در.

مَضْیض [ع] مصیبت آجیسنه اوغرامق.

مَضْیف [ع](ظ كبی تلفظ اولنور) ضیافتخانه، دارالضیافه.

مَضْعوف [ع](ظ كبی تلفظ اولنور) ضعیف قیلنمش.

مَضوفة [ع] حاجت، مرام.

مَضیفة [ع] غم، غصه، حزن واندوه. میمك ضمیله‌ده لغتدر.

مَضیق [ع] طار یر، مكان تنك: «دوشمش مضیق غمده ایكار زواللی برفرد — ضیابك» § زور، صیقی ایش: امر مضیق.

مَضْیم [ع] مظلوم.

مَطابِخ [ع] (مَطْبخ) ك جمعی.

مَطابِع [ع] (مطْبعه) نك جمعی. استانبول مطابعی.

مَطارَة [ع] قوشی چوق یر: زمین مطاره.

مَطارِد [ع] (مِطرد) ك جمعی.

مَطارِق [ع] (مِطرقه)نك جمعی.

مَطاعِم [ع] (مطعم)ك جمعی.

مَطاعِن [ع] (مطعن)ك جمعی.

مَطاعین [ع] (مِطعان)ك جمعی.

مَطاف [ع] طواف ایده‌جك یر: مطاف انبیا. مطاف قدسیان. «میخانه‌یی سیر ایتدم عشاقه مطاف اولمش — تكلیف و تكلفدن سكانی معاف اولمش — شیخ غالب» ضم میم ایله استعمالی طوغری دكلدر.

مَطالِبْ [ع] (مَطْلَبْ) ك جمعی : « جناب طالبی حق نائل مطالب ایده — مطالبی اوهنر منده بلکه طالب ایده — عرفان پاشا »

مَطَّالْ [ع] دائما وعدینی یاخود دیننی اوزادوب کجیکدیرن: مطال بطال .

مَطالِعْ [ع] (مَطْلع) ك جمعی : مطالع النجوم .

مَطامِحْ [ع] (مَطْمح) ك جمعی : مطامح انظار .

مَطامیرْ [ع] (مَطْموره) نك جمعی : مطامیر فنا .

مَطاوِیْ [ع] (مَطوی) نك جمعی .

مَطاهِرْ [ع] (مَطْهره) نك جمعی :

مَطایا [ع] (مَطِیّه) نك جمعی .

مَطائِبْ [ع] سچلمش، کزیده شی. مفردی یوقدر .

مَطائِنْ [ع] (مَطین) ك جمعی .

مَطْبَخْ [ع] یمك پیشیریله جك یر: « مطبخلرینه آج واران آدم دکنك یر — در بانلری وار کوزقپوده ال دکنکده — روحی بغدادی »

مَطْبَعَه [ع] کتاب ، غزته و امثالنك باصلدیغی یر : عصر مطبعه سی . (مطبعه خانه) یا کلشدر .

مَطْبوخْ [ع] طبخ اولنمش ، پیشیرلمش: طعام مطبوخ

مَطْبوعْ [ع] طبع اولنمش ، باصلمش : مطبوع بر کتاب . کتب مطبوعه، کتب غیر مطبوعه قدر قیمتدار اولمامز . § حسن طبیعته موافق، لطیف، دلپسند، مقبول: قامت مطبوع، طرح مطبوع.

مَطْحونْ [ع] طحن اولنمش ، اوکودلمش .

مطر [ع] یاغمور. جمعی امطار.

مَطْرَه [ع] قربه، مطره، ایچنه صوقویه‌جق قاب .

مَطْرَحْ [ع] طرح ایده‌جك یر : « حاش لله کیم فراغت کنجنك سکانه — مطرح مکر اوله درکاه خلافت دستکاه — فضولی » جمعی مطارح .

مَطْرُوحْ [ع]طرح اولنمش، ترتیب اولنمش، یاپلمش .

مَطْرُودْ [ع] طرد اولنمش ، ایراق‌ایدلمش،قوغلمش: مأموریتندن مطرود . مکتبدن مطرود. مطرودیت = مطرودلق.

مَطْرُوشْ [ع] فارسی (تراش) کلمه‌سندن اویدورلمش براسم مفعولدرکه تراشلی قارت آدملر حقنده استعمال اولنور . بوقدر غلط کلمه اوله‌ماز . عثمانلی لساننده تراش ایدیله‌جك کلمه‌لردندر.

مَطْرُوقْ [ع] کوشك، سولپو آدم : مرد مطروق . § قوریدقدن صکره یاغمور اصابتیله نوعاً طراوتلنمش : کلاء مطروق.

مَطْعَمْ [ع] طعام ییه‌جك یر.

مَطْعَنْ [ع] محل طعن .

مَطْعُونْ [ع] طعن‌اولنمش،قدح وتعییب‌ایدلمش§ مزراق وسائره ایله کندیسنه دورتلمش § وبایه طوتولمش : مطعوناً = مطعون اوله‌رق . مطعوناً ارتحال.

مَطْفی [ع] سوندیرلمش .

مَطْل [ع] کچیرمك، دفع ایتمك § چکمك .

مَطْلَبْ [ع] ایستنیلن شی، مرام، مقصد § بحث، مسئله.

مَطْلَعْ [ع] طلوع ایده‌جك یر. طوغاجق محل: مطلع خورشید. «دیجور هجری مطلع نورسرور ایدر — آه درونی مشعلهٔ صبحگاه ایدن — ابن النجار» § بر منظومه‌نك ایلك بیت‌مصرّعی. حسن مطلع = غزلده مطلعی تعقیب ایدن بیت رنکین: «فلك حسن ترا از حسن یوسف کرده کلکون تر — که رنکین ترکند شاعر زمطلع حسن مطلع را — شوکت فراهی»

مَطْلُوبْ [ع] طلب اولنان ، ایستنیلن شی § آلاجق. جمعی مطلوبات .

مَطْلُولْ [ع] یاش ، ایصلانمش شی ، مبلول : زمین مطلول .

مَطْمَحْ [ع] کوزی قالدیروب باقه‌جق یر ، کوز دیکیلن شی : مطمح نظر .

مَطْمُورْ [ع] طوپراق آلتنه‌دفن ایدلمش .

مَطْمُورَه [ع] سرداب ومخزن کبی یر آلتنده حبوبات و سائره حفظنه مخصوص محل ، زیر زمین § مزار، قبر : مطمورهٔ فنا . مطمورهٔ نسیان .

مَطْمُوسْ [ع] کوزی صکره‌دن کور اولمش آدم: مرد مطموس. (طمیس)ده بومعنایه‌در.

مَطْمُوعْ [ع] طمع اولنمش.

مَطْوِیّ [ع] دورولمش،بوکلمش. مطویاً = مطوی اوله‌رق. مطویاً تقدیم اولنان ورقه .

مَطْهَرَه [ع] ایچنه صوقونیلان قاب ، مطره . کسر میم ایله‌ده لغتدر .

مَطِیَّه [ع] بینمکه صالح حیوان ، دابّه : «یارب نه مطیه‌یله کزر قالب‌عالم — ....» مطیه‌ران = مطیه‌یی سوریجی، سورن. مطیه‌ران جلادت.

مَظَالِمْ [ع] (مَظلمه)نك جمعی.

مَظَاهِرْ [ع] (مظهر) ك جمعی : «ای تجلیکهی آینهٔ جو مطلق — کورر آ کاه دلان جمله مظاهرده‌سنی»

مَظَانّ [ع] (مَظنه) نك جمعی .

مَظْرُوفْ [ع]ظرفلنمش، ظرف ایچنه قونلمش . مظروفاً = مظروف اوله‌رق : مظروفاً تقدیم .

مَظْلِمَه [ع] ظلم، تعدی .

مُظَلَّه [ع] کولکه‌لك ، سایه‌کاه : مظلهٔ آرام . مظله نشین.

مَظَلَّه [ع] قیلدن یاپیلان چادر .

مَظْلُوم [ع] ظلمدیده § حلیم، سلیم ، ساکن ، آغزی وار دیلی یوق. مظلومانه = مظلو-مجه‌سنه. نوحهٔ مظلومانه. اوضاع مظلومانه. مظلومیت = مظلوملق.

مَظَنَّه [ع] بر شیئك وجودینك ظن اولندیغی یر. فتح ظا ایله یا کلشدر . (مظنة الکرامة) مقامنده (مظنهٔ کرام) دیمك غلطدر. مظنهٔ ولایت . مظنهٔ کرامت .

مَظْنُون [ع] ظن اولنمش: قویاً مظنون اولان بودر § کندیسنه بر جرم اسناد اولنمش ، وقوع بولان جرمك فاعلی ظن اولنمش : «کیمی مظنون کوررسه‌ك هپ قباحت سنده در دیرسك — اشرف» . مظنون علیه.

مَظْهَر [ع] بر شیئك ظاهر اولدیغی یر : التفاتکزه مظهر اولدم دیمك التفاتکزك محل ظهوری اولدم یعنی التفاتکز بنده ظاهر اولدی دیمکدر . مظهریت = مظهرلق : مظهریت التفاتکزله جهانی زیرپای استغنایه آلمق ایسته‌ین کوکلم — اکرم بك .

مَعَ [ع] مصاحبته دلالت ایدن بر کلمه درکه (ایله) (برابر) لفظلریله ترجمه اولنور. مع الجماعة = جماعت ایله. مع هذا = شونکله برابر.

مَعَاب [ع] موضع عیب § عیب .

مَعَابِد [ع] (معبد)ك جمعی : معابد مقدسهٔ اسلامیه.

مَعَابِر [ع] (مَعبر)ك جمعی : طرق ومعابر.

مَعَاجِل [ع] (مَعجل)ك جمعی.

مَعَاجِين [ع] (معجون) ك جمعی.

مَعَاد [ع] رجوع ایده‌جك یر، عالم آخرت : مبداء ومعاد. «بیلمزمعادی بزم فنادن کیدن دخی — روحی بك § کیری دونمك ، انصراف ایدیلن شیئه تکرار رجوع

ايتمك : يوم معاد = آخرت، يوم قيامت. بومعناده ميمك ضميله اوقومق طوغرى دكلدر. چونكه اوصورتده اعاده‌دن اسم مفعول اوله‌رق (اعاده اولنمش) معناسنى افاده ايدر.

مَعادِنْ [ع] (معدن)ك جمعى.

مَعاذْ [ع] صيغنمق، التجا ايتمك. معاذ الله = اللهه صيغنمق. ايجابنه كوره متكلمه، مخاطبه، غائبه صرف اولنور. § التجاكاه، ملاذ.

مَعاذِيرْ [ع] (معذار)ك جمعى.

مَعارِجْ [ع] (معراج)ك جمعى: معارج كمال.

مَعارِفْ [ع] (معرفت) ك جمعى. معارف جزئيه. معارف شتى. معارف نظارتى = معارفه عائد خصوصاته باقيلان دائرۀ رسميه: انجمن معارف. مجلس معارف. معارفپرور = معارفك ترقيسنه خدمت ايدن، محب معارف. معارفپرورى = معارفپرورلك. معارفپرورانه = معارفپرورجه‌سنه. همت معارفپرورانه.

مَعارِكْ [ع] (معركه) نك جمعى.

مَعاشْ [ع] ديرلمك، كچنمك § ديرلك، مدار تعيش اولان شى. آيلق.

مَعاشِرْ [ع] (معشر)ك جمعى. معاشر مسلمين.

مَعاصى [ع] (معصيت)ك جمعى. ارتكاب معاصى.

مَعاطِفْ [ع] (معطف)ك جمعى.

مَعاقِدْ [ع] (معقد)ك جمعى.

مَعالِمْ [ع] (معلم)ك جمعى. مظنه § علم موضعلرى، كنديسيله برشى استدلال اولنان اثرلر، نشانه‌لر. يول نشانى كبى: معالم اليقين. « لقد طفت فى تلك المعاهد كلها — وسرحت طرفى بين تلك المعالم — فلم ار الا واضعاً كفّ حائر — على ذقن او قارعاً سنّ نادم — لا » مفردى قوللانيلماز.

معالی [ع] کسب شرف ودرجهٔ رفیعه معناسنه اولان (معلاة)ك جمعیدرکه مفردی اسانمزده قوللانیلماز . اکثریا اسم اوله‌رق یوجه‌لکلر، درجات عالیهٔ عرفان معناسنه قوللانیلیر: کسب معالی. میل معالی. «آچار ذکایه فروغ جمالی نورانی — بر آسمان معالئ فکر و استدلال — قمر حقنده» . «مقدار مشاقه کوره‌در کسب معالی — ترك ایتمیدر خوابی هوسکار تعالی» . اسم مکان اولدیغی حالده معالئ امور کبی ترکیبلرده مکسب الشرف معناسنی افاده ایدر .

معامع [ع] (معمعه) نك جمعی . آتش چاتیرتیسی، صوت النار § حربده جنکاورانك حایقیرمه‌لری، صوت الابطال.

معان [ع] مکان، منزل.

معانی [ع] (معنی) نك جمعی: معانئ بلند. «الفاظ معانی ایچون آینهٔ شاندر — الفاظه باقلمازمی دیبورلر هذیاندر — ناجی»

معاول [ع] (معول)ك جمعی . کولنکلر، بالطه‌لر .

معاهد [ع] (معهد) ك جمعی . مواضع عهد.

معایب [ع] (معیب) ك جمعی .

معایش [ع] (معیشت)ك جمعی. (معائش) یازلمالی .

معبد [ع] عبادت ایده‌جك یر. جامع، مسجد، کلیسا، حاورا و امثالی : معبد اسلام . کهنسال بر معبدك مشرف انهدام بر پنجره‌سی آلتنده‌قورولوب یارولرك آنا و باباليرینی چاغیره‌رق اونلره طوغری پرکشای جنبش واشتیاق اولدقلری آشیانهٔ پرستو — رافائل ترجمه‌سی — حسین دانش.

معبر [ع] نهری کچمك ایچون یاپیلمش یر، کچید. جمعی معابر.

معبود [ع] کندیسنه عبادت اولنمش، طاپیلمش : معبود حقیقی آنجق جناب حقدر .

معتوه [ع] عته کتیرمش، بونامش. فرتوت : ممتوه

بر اختیار. معتوه بر کنج . معتوه
مجله‌ده شویله تعریف اولنمشدر :
اومختل الشعور کیمسه‌درکه فهمی قلیل،
سوزی مشوش، تدبیری فاسد اوله.
معتوهانه = معتوهجه‌سنه. معتوهانه
سویلنمك.

مَعْجَلْ [ع] منزله اولاشدیران
یول: طریق معجل.

مَعْجُونْ [ع] معروف .

مَعْدَلَةْ [ع] و

مَعْدِلَةْ [ع] عدالت ایتمك، حق
وانصافی التزام ایلمك،

نفوس وعقولده استقامتی درکار
اولان امر و حالتی اجرا ایتمك . §
عدل، داد. (جور)ك ضدی : اهل
معدلت. صاحب معدلت. معدلتکستر
= معدلت یایجی، یایان . معدلت
پرور = صاحب معدلت . معدلت
پرورانه = معدلت پرورجه‌سنه .
معدلت پروری = معدلت پرورلك.

مَعْدِنْ [ع] یر آلتنده آلتون،
کوموش، بوراسیت وسائر
جواهر ارضیه‌نك بولندیغی یر، کان،
اویردن چیقاریلان جواهر، فلزات:
معدن فضل وادب . بونك فصیحی
کسر دال ایله (مَعْدِن) در . ذاتاً
محبس، مصرف، مدفن، مفصل،
کلمه‌لریده مکسور الوسط اولان
مضارعدن متولد اولمغله قاعدةً
(مَفْعِل) وزننده اوقونمق لازمکلیر.
فقط بز لسانمزده بو کلمه‌لری دائما
(مَفْعَل) وزننده استعمال ایدرز .
چونکه بزه کوره اولکی صورت
پك غریب دوشر. معدنی = معدنه
منسوب. جمعی معدنیات.

مَعْدُودْ [ع] صاییلش، صاییلان
شی ، عد و اعتبار
اولنمش. ایام معدودات = قربان
بایرامنك برنجی کوننده‌ن صکره
کلن اوچ کون . برنجی کوننه
(یوم النحر) دینیلیر.

مَعْدِل [ع] و

مَعْدُولْ [ع] عدول ایدیله جك یر،
صاپیله جق محل .

مَعْدُومْ [ع] یوق، نابود. (موجود)
مقابلی. النادر کالمعدوم
= نادر اولان شی معدوم کبیدر.

جمعی معدومات . معدومیت = معدوملق. یوقلق.

معذرة [ع] عذر وبهانه‌یی قبول ایلمك، معذور طوتمق§ عذر، بهانه: بیان معذرت . معذرتمند = عذرلی . معذرتمندانه = معذرتمندجه‌سنه . معذرتمندی = معذرتمندلك. معذرتخواه = معذرت ایسته‌یجی، ایسته‌ین، عذر دیله‌ین . معذرتخواهانه = معذرتخواهجه‌سنه. معذرتخواهی = معذرتخواهلق. کسر ذال ایله ده لغتدر. جمعی معاذیر.

معذور [ع] عذر کتیرلمش : کورمك، طوتمق ماده‌سیله ترکب ایدر. معذور طوتمق. معذور کورمك . « معذور طوتار کرم نهادان — لا »

معرض [ع] محل عرض§ سرکی، پازار : بیك طقوز یوز معرضی. بو مقامده (مشهر) کلمه‌سی قوللانیلمامالیدر. ذاتاً سرکی طورر کن نه مشهره نه معرضه حاجت واردر .

معرفة [ع] بیلمك: معرفت حق. معرفت حقایق. معرفت نفس. (علم) ایله معرفت بیننده فرق واردر. معرفت برشیئی تفکر واثرینی تدبرله بیلمکدن عبارتدرکه علمك مفهومندن اخصدر . بونك مقابلی انکار، علمك مقابلی جهلدر. علم وجه کلی ایله، معرفت وجه جزئی ایله بیلمکدر. بوندن طولایی جناب حقه معرفت اسناد اولنماز.§ بیلکی، دانش، علم وفن، هنر وصنعت : « معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر — ناجی». انسانك مدت عمری ایچنده یاد وتسلی‌یه لایق بر موسم سعادت وار ایسه اوده مجرد تحصیل معرفتله کچن زماندر — اکرم بك. معرفت پرور = صاحب معرفت. معرفت پرورانه = معرفت پرورجه‌سنه. معرفت پروری = معرفت پرورلك. جمعی معارف.

معرکه [ع] جنك ایدیله‌جك یر، میدان حرب. جمعی معارك. (معرکه‌زار) اولماز.

معروض [ع] عرض اولنمش: معروض بازار انتشار. بروجه معروض . جمعی اولان (معروضات) لسانمزده دائما بیوکلره قارشی وقوعبولان افادات شفاهیه و تحریریه مقامنده قوللانیلیر .

معروف [ع] بیلنمش، مشهور، معلوم شی : کتاب

معروف. ذوات معروفه § (مُنْكَر) مقابلی، عقلك ادراك، شرعك تحسين ايتديكی فعل وعمل. منكر بونك ضدی يعنی عقل وشرعك قبول ايتمديكی عمل. امر بالمعروف = معروف ايله امر. نهی عن المنكر = منكردن نهی: «باركاهك مركز اجراسيدر — امر بالمعروف ونهی منكرك — حمدی بك» § احسان وانعام: اهل معروف.

مَعْزُول [ع] عزل ايدلمش، مأموريتندن چيقارلمش، منصبسز: «خواجكان درزمان معزولی — همه شبلی وبايزيد شوند — لا». معزولی -و- معزوليت = معزوللك. معزوليت معاشی. معزولاً = معزول اولەرق: معزولاً خانەده اقامت. فارسی جمعی معزولان عربی جمعی معزولين.

مَعْسَرَة [ع] كوجلك، چبارزلق.

مَعْشَر [ع] متحد الشان جماعت، كروه: معشر مسلمين، معشر انبيا، معشر فقها، معشر انس. يامعشر المسلمين! آرقەكز دريا، اوككز محصور جند اعدادر. اللهه قسم ايدرم كه سزك ايچون صبر وثبات ايتمكدن بشقه چاره يوقدر — طارق بن زياد.

مَعْشُوش [ع] آرق، ضعيف آدم.

مَعْشُوق [ع] سولمش. عشقك كوكلده سبب حصولی اولان وجود: معشوق اسم مفعولدر — عالی بك مرحوم، لهجة الحقايقندن. مؤنثی معشوقه. معشوقيت = معشوقلق.

مَعْصَرَه [ع] اوزوم وصوصام كبی شيلری صيقاجق ير. كسر ميم ايله (معصره) منكنه معناسنه اسم آلت اولور: معصرهٔ اضطراب.

مَعْصُور [ع] صيقلمش شی، عصير.

مَعْصُوم [ع] عصمتله متصف، عرض وناموسه مغاير اولان ايشلردن مجتنب، صوچسز، بی‌كناه: برمعصومی محكوم ايتمكدن بيك جانی‌يی آزاد ايتمك اولادر — لا § كوچك چوجق، صبی: خواب معصوم. «معصوملق قدر سويلير حال كورمدم — صبيانه انجذاب دلم بركمالدر — ممكن اوليدی عودت

ایدردم صباوته — تعریف لطفی نجه اوحالك محالدر — ناجی». بعضاً صفت اوله‌رق قوللانیلیر: طفل معصوم. معصوم چوجق. «معصوم چوجق بی‌خبر احکام قدردن — صفا بك». بو صورتده عصمت ایله متصف دیمك اولور. معصومانه = معصومجه‌سنه: بکای معصومانه. رقت معصومانه. معصومیت = معصوملق.

معصیة [ع] عاصیلك، اطاعتسزلك، امره عدم انقیاد، طاعتدن خروج. § گناه، عصیان: «معصیت راخنده‌می آیدز استغفارما — عرفی». جمعی معاصی.

معطوف [ع] عطف اولنمش، میل ایتدیرلمش: گوزلری آسمانه معطوف اولدیغی حالده دوشونیوردی. § اسناد اولنمش: او قباحت فلانه‌معطوفدر.

معفو [ع] عفواولنمش، صوچندن گچلمش: «مرآت دلده صورت اخلاصه قیل نظر - معفودر مراسمه دائر قصورمز — نابی»

معفون [ع] قوقمش ات، بوزلمش، چوریمش شی.

معقد [ع] عقد ایدیله‌جك یر. جمعی معاقد.

معقود [ع] عقد اولنمش، باغلانمش. معقود علیه = بر عقدك اجراسندن مقصد اصلی اولان خصوص.

معقول [ع] عقل ایله بیلنمش، عقله موافق، عقلك بگندیگی: امر معقول. معقول بر افاده. سوزلری معقول دگل. معقول اولان حرکت بودر. معقولات = عقلك ادراك ایتدیگی خصوصات. معقولیت = معقوللك.

معقوم [ع] قپالی، مسدود.

معکوس [ع] عکس اولنمش، ترسنه چویرلمش: لوای معکوس. (طالع معکوس) کبی ترکیبلرده یاور اولمیان طالع معناسنی افاده ایدر.

معلف [ع] علف قونیلان یر. جمعی معالیف.

معلول [ع] علتلی، مرضلی، خسته‌لقلی. معلولاً = معلول اوله‌رق. معلولیت = معلوللك.

معلوم [ع] بللى، هركسك بيلديكى شى : « معلومدر
نم سخنم مخلص ايستەمز — فرق ايلر
آنى شهرمزك نكتەدانلرى — نديم ».
فعل معلوم = فاعلى معلوم اولان
فعل. جمعى اولان (معلومات) هم بيلنن
شيلر، هم علم و هنر معناسنە قوللا-
نيلير. مثلا قايقجى فلانك بو خصوصدە
ويرديكى معلومات شوندن عبارتدر.
فقرەسندە (بيلديكى شيلر) معناسنە
در. بو معنادە قوللانيلان معلومات
اكثريا ويرمك، مصدريلە تركب
ايدركە بورادە ويرمك عرض وبيان
معناسنەدر. ديكر معناسنە كورە
مثلا فلان ذات اصحاب معلوماتدندر.
دينيليركە واقف، هنرلى، كماللى
آدملردندر ديمكدر. معلوماتفروش
= معلومات صاتيجى، صاتان. مقام
استهزادە قوللانيلير.

معلومية [ع] معلوملق.

معمور [ع] شرفلى، آبادان.
خراب دكل: بيت معمور.
بلدۀ معمورە.

معمورە [ع] معمور اولان ير،
بلدە. معمور مملكت،
آبادان محل: پارس برمعمورۀ مدنيت
وعرفاندر. «هرشكاف خرابۀ دهنيست
— كە بمعمورۀ جهان خندد — لا» =
برخرابەنك هررخنەسى برآغزدركە
معمورۀ جهانە كولر.

معمول [ع] ياپيلمش: طوپراقدن
معمول دستى. صرچەدن
معمول شيشە. معمول بە = كنديسيلە
عمل اولنان، دستور العمل طوتيلان
شى. قوانين و امثالى. جمعى
معمولات. معمولات صناعيە.

معنى [ع] كلمەنك، كلامك
دلالت ايتديكى شى، مقابلنە
الفاظ وضع اولنان صورت ذهنيە.
(مفهوم) بوندن اعمدر. بو تعريفە
كورە معنى افادە ايدەبيلديكمز صور
ذهنيەدن عبارتدر. حال بوكە لسانمزدە
معنى هم قارشيسنە الفاظ وضع
اولنەبيلن صور ذهنيە، هم الفاظ
ايلە تبيين وتبليغنە قدرتياب اولەمديغمز
افكار وحسيات رقيقۀ روحانيە
مقامندە قوللانيلير. بلكە ادراكمزك
تعلق ايتمديكى هرشى برمعنادر:
معناى بيت. «كيمسە ادراك ايتمدى
معناسنى دعوامزك — بز دخى
حيرانى يز دعواى بى معنامزك —
عونى بك » نظمدە بعضاً جملەلر كبى
(معنى) صورتندە قوللانيلير: «لفظ
پرخندە معنى گريان — اكرم »

§ رؤيا: عالم معنى. جمعى معانى: «مقدس قبهٔ خضرا كه فائقدر سمواته — زمينه سايه صالمش عرش اعلاى معانيدر — ناجى» معناً = ظاهراً دكل، معنى جهتندن. معنيدار = معنالى. معنيدار بر نظر. معنيدار بر تبسم. بو طورر كن (معنادار) يازمغه حاجت يوقدر.

مَعْنَوِى [ع] روحانى، مجرد. صورى وجسمانى دكل. ماديات ايله بيلنمين: امر معنوى. فيض معنوى. احوال معنويه. معنويات: = معنوى اولان خصوصات. معنوياته اينانمق نيچون اثر حماقت عد اولنسون. معنويون = الٓهيون.

مَغْلول [ع] غلبه اولنمش. مغلوب.

مَعُونَة [ع] و

مَعُونَة [ع] ياردم، امداد. § بر ليمان داخلنده اشيا نقلنده قوللانيلن و (ماونه) دينيلن شى بوندن محرف اولسه كرك.

مَعْهَد [ع] عهد يرى، موضع عهد.

مَعْهُود [ع] عهد اولنمش. اكثريا ذكرى كچن ويا معلوم اولان بر شى حقنده تهكماً استعمال اولنور: معهود حريف. معهود بيت.

مَعِيب [ع] عيب، نقيصه § عيبلنمش.

مَعِيَّة [ع] برابرلك. رفاقت ايديلن آدمك دوننده، امرى تحتنده بولنش: متصرفلر ولاتك معيتنده بولنور. معيت مأمورى. معيت دولتلرنده بولنان فلان افندى.

مَعِيشَة [ع] ديرلك، كچنمك: دردمعيشت. استحصال اسباب معيشت. «كيمسه تعريفه مقتدر اولهماز — چكيلن محنتى معيشت ايچون» § ديرلك، كنديسيله كچينيله جك شى، مطعومات، واردات كبى مدار زندكى وتعيش اولان شى، مابه الحيات: معيشت واسعه. تأمين معيشت. «افى كل يوم رحلة وتغرب — وسعى لادراك المعيشة متعب — جميل زهاوى» = هر كون بويله بر سفر، بر غربت واسباب معيشته اولاشمق ايچون متعب بر سعيمى اختيار ايديله جكدر. جمعى معايش.

مَعین [ع] صاف وروان صو: ماء معین. شکل معین == ایکی زاویه‌سی حاده، دیکر ایکیسی زاویه‌سی منفرجه اولان درت‌مساوی ضلعی حاوی — باقلوا رسمنده‌کی — شکل هندسی.

مَعیوب [ع] عیبلنمش، عیبلی شی: امر معیوب. عادت معیوبه معیوباً == معیوب اوله‌رق.

معیون [ع] (مَعین) معناسنه.

مَغاره [ع] طاغلرده، قیالرده حجره طرزنده‌کی اویوق ویاریق یر، غار، این. جمعی مغارات. مغارات صخور. مغارات جبال. دیکر جمعی مغایر.

مَغارب [ع] (مَغرب)ك جمعی: «مغارب اولدی دریغا مطالع عرفان — نه قالدی شهرت روم و عرب نه مصر و هرات — سعدالله پاشا»

مَغازل [ع] (مِغزل)ك جمعی.

مَغازی [ع] غزاتك مناقبی، داستانی. سیر وشهنامه کبی: کتابُ المغازی == مناقب غزاتی حاوی کتاب. غازئ ابو المغازی == مناقب صاحبی غازی.

مَغاسل [ع] (مغسَل)ك جمعی.

مَغافر [ع] (مِغفر)ك جمعی: مغافر جنکاوران.

مَغاك [ف] چقور، حفره، مزار: مغاك هلاك. «ای دریغا کزین منورجای — زیر تاری مغاك بایدشد — عنصری»

مَغالیق [ع] (مِغلاق)ك جمعی: مغالیق ابواب.

مَغامض [ع] (مغمض)ك جمعی. پك چوقور یرلر.

مَغانم [ع] (مَغنم)ك جمعی.

مَغبط [ع] غبطه ایدیله‌جك یر.

مَغبِن [ع] اویلق دیبی، قاصیق. جمعی مغابن.

مَغبوط [ع] غبطه اولنمش: مغبوط امثال. «کوزم اندامنه معطوفدر بن خواب حیرتده — او مغبوط ملك خوابیده در بیدار شکلنده — نوزاد»

مَغْبُون [ع] معامله‌ده آلدانمش.

مَغْدُور [ع] غدر اولنمش، خیانت کورمش، ستمدیده: «صورسه‌لر مغدورنی غدار کندین کوسترر — راغب پاشا». مغدوریّت = مغدورلق. مؤنثی مغدوره.

مَغْدانُوس [یونانیجه‌دن] معروف نبات. بونك وقتیله (معده‌نواز) صورتنده یازلمسی تصلفه محمول اولسه بیله مغدانوسك — خاصیتی اعتباریله — حقیقةً معده‌نواز و صفنه لایق بر نبات اولدیغی‌ده انکار اولنه‌ماز.

مَغْرِب [ع] کونشك غروب ایتدیکی یر، باتی. § آفریقانك سواحل شمالیهٔ غربیه‌سی: مغرب ادنا = طرابلس. مغرب اوسط = تونس، جزایر. مغرب اقصا = فاس، مراکش. جمعی مغارب. مغربی = مغربه منسوب.

مَغْرُور [ع] غرورلنمش، کبرلی، عظمتلی: نه مغرور آدم. § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمش. مغروریت = مغرورلق. مغرورانه مغروره یاقیشه‌جق صورتده: روش مغرورانه. نکاه مغرورانه.

مَغْرُوس [ع] غرس اولنمش، دیکلمش: شجر مغروس. نهال مغروس.

مَغْرُوض [ع] تازه، طری: لحم مغروض.

مَغْرُوق [ع] صویه باتمش معناسنه (غرق) کلمه‌سندن یاپیلمش یا کلش بر اسم مفعولدر. بونك یرینه (غریق) کلمه‌سنی استعمال ایتملی. مثلا مغروقاً وفات ایتدی دکل، غریقاً وفات ایتدی دیملیدر.

مَغْز [ف] و

مَغْزینه [ف] بین، دماغ: تهی مغز = بوش بینلی، احمق، بدلا. افسرده مغز = بینی طوکمش، ادراکسز. § ایچ، اوز، لب: مغز بادام، مغز فستق.

مَغْزی [ع] مقصد و مرام. اسکیدن قوللانیلیردی؛ شمدی قوللانیلماز اولمشدر.

مغسل [ع] غسل ایدیله جك یر: مغسل موتی. جمعی مغاسل.

مغسول [ع] غسل اولنمش، ییقانمش: ثوب مغسول.

مغشوش [ع] باقر وسائره ایله قاریشیق آلتون، کومش: مسکوکات مغشوشه. § بشقه شیله قارشمش. خالص اولمیان شی: لبن مغشوش. جمعی اولان مغشوشات. الك زیاده قاریشیق مسکوکات حقنده قوللانیلیر.

مغشی [ع] غشی اولمش، عقلی کیتمش، حیران. مغشی علیه = بایلمش، بایغین.

مغصوب [ع] غصب اولنمش، صاحبنك اذنی اولمقسزین اخذ وضبط ایدلمش: مال مغصوب عیناً موجود ایسه صاحبنه تسلیمی، استهلاك ایدلمش ایسه تضمینی لازم کلیر.

مغصوب منه [ع] اذنی اولمقسزین مالی اخذ وضبط اولنان کیمسه.

مغضبة [ع] غضب ایتمك. § باعث غضب اوله جق شی.

مغضوب علیه [ع] اوزرینه غضب اولنمش، خشمدیده.

مغطوس [ع] غطس اولنمش، باتیرلمش: صویه مغطوس طاش.

مغفرة [ع] اسکی ترکجه‌ده مقابلی (یارلغامق) کلمه‌سیدر. جناب حق قوللرك کناهنی ستروعفو ایتمك: مغفرت الٓهیه.

مغفور [ع] جناب حق طرفندن کناهی عفو اولنمش. (مغفورله) ده دینیلیر.

مغلطه [ع] یا کلتمج، اغلوطه، یکدیکری تغلیط ایده جك مسائل § صاچمه صاپان، معناسزسوز: مغلطه پرداز = مغلطه ترتیب ایدیجی، ایدن. مغلطه پردازانه = مغلطه پردازجه‌سنه. مغلطه پردازی = مغلطه پردازلق.

مغلق [ع] کلیدلیه جك یر.

مغلوب [ع] غلبه اولنمش، کندیسنه اوستون کلنمش: مغلوب هوس. جند مغلوب. مغلوب سودا. «عورت کبی مغلوب

هوا اولمه ار اول ار — نفسك
سنی رام ایتمیه سن نفسکی رام ایت
— ...». مغلوبانه ـ مغلوبجه‌سنه.

مغلوبیت = مغلوبلق: یونانیلرك هر محاربه‌ده مغلوبیتی عثمانلیلرك رهان شجاعتیدر.

مَغْلُوق [ع] قپانمش، مسدود.

مَغْلُول [ع] النه یاخود بوینه دمیرلاله کچیرلمش.

مَعْمُور [ع] شهرت وشانی اولمیان، کمنام، بی وجود: مرد مغمور. مغموریت = مغمورلق. § خراب، (معمور)ك ضدی: غربك معموریت حالنه باقوبده شرقك مغموریت احوالنه آجیمامق الدن کلمز — سعدالله پاشا

مَغْمُوز [ع] متهم.

مَغْمُوم [ع] بلوطلو، صیقینتیلی: بو کون هوا پك مغموم. § غملنمش، مکدر: قلب مغموم. مغمومیت = مغمومقلق.

مَغْنَم [ع] دشمندن آلنان غنیمت مالی. جمعی مغانم.

مُغَیِّب [ع] غائب اولمق.

مَفاتِح [ع] و

مَفاتِیح [ع] (مِفتاح)ك جمعی. مفاتیح الغیب.

مَفاحِیص [ع] (مَفحص)ك جمعی.

مَفاخِر [ع] (مَفخر)ك جمعی: مفاخر اسلاف. مفاخر ظفر. مفاخر ملیه. استانبولك فتحی مفاخر عظمای ملیه‌دندر.

مَفارِق [ع] (مَفرِق)ك جمعی. باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس: مفارق انام. مفارق رجال.

مَفازه [ع] چول، بیابان، صحرا. جمعی. مفاوز. (مفاز) ده بو معنایه‌ور.

مَفْسَدَه [ع] (مصلحة)ك ضدی: فساد ایتمك. اکثریا فساد معناسنه اسم اوله‌رق قوللانیلیر: ایقاع شورش و مفسدت. جمعی (مفاسد).

مفاصل [ع] (مفصل) ك جمعى.

مفاطير [ع] (مفطر)ك جمعى.

مفاليس [ع] (مفلس)ك جمعى.

مفتح [ع] خزينه، كنجينه.

مفتوت [ع] اوفالنمش، پاره‌لنمش.

مفتوح [ع] فتح اولنمش، آچيلمش: ممالك مفتوحه § فتحه ايله اوقونان كلمه.

مفتول [ع] بوكلش، اورولمش: كيسوى مفتول. كاكل مفتول.

مفتون [ع] فتنه‌يه دوشمش، سحراولنمش، دوشكون، عاشق، شوريده: مفتونانه = مفتونجه‌سنه. مفتونيّت = مفتونلق. اعلان مفتونيت.

مفحص [ع] قوش يوواسى، آشيانه.

مفخرة [ع] كنديسيله افتخار اولنان، باعث فخر اولان شى. مابه الفخر: فطنت، مخدرات قوم ايچون مدار مفخرت عد اولنه‌جق بر نادرهٔ بلاغتدر — ناجى.

مفخر [ع] فخرلنمك § فخرلنه‌جك ير، شى. جمعى مفاخر.

مفرّ [ع] قاچاجق ير: اين المفر = فرار ايده‌جك يرنره‌ده؟

اين المفر كويان اوله‌رق دشمنه صولت. فانك فتحيله ياكلشدر.

مفرق [ع] باش تپه‌سنك اورته‌سى، وسط رأس. اك زياده جمعى اولان مفارق قوللانيلير.

مفروز [ع] افراز اولنمش.

مفروش [ع] فرش اولنمش، دوشنمش. جمعى اولان مفروشات سجاده، كليم و سائر اوطه دوشه‌مه‌سى معناسنه قوللانيلير: مفروشات بيتيه.

مفروض [ع] فرض قيلنمش: دعاء مفروض. صلاة مفروضه § فرض اولنان شى، حقيقة موجود دكل: مسئلهٔ مفروضه.

مفروغ به [ع] فراغ اولنان اراضى اميريه و مسقفات ومستغلات موقوفه.

مفروغ له [ع] كنديسنه بر شيئك حق تصرف وتملكى فراغ اولنمش كيمسه.

مفروق [ع] آييرلمش.

مفروك [ع] اوغولمش § زعفرانله بويانمش شى.

مفسخ [ع] بوزمق § بوزه‌جق يرموضع فسخ.

مفسقه [ع] فسق ايده‌جك ير، محل فسق.

مفسوخ [ع] فسخ اولنمش، بوزلمش، حكمى ابطال ايدلمش: قانون مفسوخ. مادهٔ مفسوخه. مفسوخيت = مفسوخلق. مفسوخيت احكام.

مفصل [ع] اعضاده‌كى اك يرى، اوينا‌ق محلى. فصيحى صادك كسريله‌در. جمعى مفاصل.

مفصود [ع] فصد اولنمش، قان آلنمش.

مفضول [ع] كنديسى اوزرينه بشقه شيئك كسب فضل ايتمش اولديغى شى.

مفطور [ع] فطرتلنديرلمش، جبلتلنديرلمش.

مفطوم [ع] ممه‌دن كسلمش چوجق. (فطيم) ده بو معنايه‌در.

مفعول [ع] ايشلنمش، ياپلمش: مفعوليت = مفعوللك. § بر فاعلك اثر فعلى اوزرنده ظاهر اولان شى.

مفقد [ع] غائب اوله‌جق ير.

مفقود [ع] غائب اولمش، يوق: بوراده طريق نجات مفقوددر. § حيات و مماتى معلوم اولميان شخص غائب. مفقوديت = مفقودلق. مفقوديت نقود.

مفقور [ع] اوكورغه كميكلرى قيرلمش انسان وحيوان.

مفكوك [ع] فك اولنمش، آييرلمش.

مفلوج [ع] فلج علتنه كرفتار. و جودينك بر قسمى حركت اراديه‌دن ساقط.

مفلول [ع] آغزى كدلمش قلج: سيف مفلول.

مفهوم [ع] فهم اولنمش، آكلاشلمش § مآل، معنى: مفهوم سخن. مفهوم بيت. (معنى) ايله بينلرنده فرق واردر. (معنى) ماده‌سنه مراجعت.

مقابر [ع] (مقبره — و — مقبر)ك جمعى: « بكلر بو خاكدان فناده صباح وشام — حزن وسكون جواريى تنها مقابرك — لامارتين»

مقاتل [ع] (مقتل) ك جمعى.

مقادير [ع] (مقدار)ك جمعى.

مقارنه [ع] (ايتاليانجه‌دن) معروف خموردن دودك شكلنده ياپيلان طعام.

مقاريض [ع] (مقراض)ك جمعى.

مقص [ع] معروف البسه كسه‌جك آلت، مقراض. جمعى مقاص. فصيحى ميمك كسريله‌در.

مقاصد [ع] (مقصد)ك جمعى: مقاصد خيريه.

مقاصير [ع] (مقصوره) نك جمعى.

مقاعد [ع] (مقعد) ك جمعى.

مقال [ع] سوز، كلام: مقال بديع. كزيده مقال، هر مقامك برمقالى واردر.

مقاله [ع] علمى، ادبى، سياسى برمسئله‌يه دائر قلمه آلنان شى: مقالهٔ فنيه. مقالهٔ مفصله. مقالهٔ سياسيه. جمعى مقالات، مقالات فنيه.

مقالم [ع] (مقلم)ك جمعى.

مقاليد [ع] آناختار معناسنه اولان (مقلاد)ك جمعيدر. مفردى قوللانيلماز: مقاليد عشق.

مقام [ع] طوريله‌جق ير، قرارگاه، موضع قيام: «طوته‌لى يارقوش ديلنده مقام — اوجكير اولدى ناله‌ٔ عشاق — ناجى§ جاه، مسند، منصب جايگاه: مقام اقدس خلافت اسلاميه. مقام جليل صدارت. مقام ولايت. مقام مأموريت § بر بيوك ذاتك مزارى: كبار اولياء اللهدن فلان ذاتك مقامى§ حجاز، عشاق، حسينى، راست، رهاوى، اصفهان كبى موسيقى هوالرندن هر برى. جمعى مقامات. مقامات موسيقيه. مقامات اشواق. مقامات عاليه. مقامات مباركه. مقامى طوتديرمق = يايغره ايتمك، سب وهذيان.

مقامه [ع] مجلس. جمعى مقامات مقامات حريرى. مقامات همدانى.

مَقامِع [ع] (مِقمع) لك جمعی.

مَقانِع [ع] (مِقنع) لك جمعی.

مَقاوِیل [ع] (مِقول) لك جمعی.

مَقْبَر [ع] مزار، مدفن: مقبر جانان. « باشنده سنك مقبر ایکی ویران مناره — حامد بك ». « جسمله چون علامت مقبر سکون نما — فکرمله لیك مضطرب وبی قرار ایدم — اکرم بك » § مزارلق.

مَقْبَره [ع] مزار، مدفن: یاعمر! بو توده مقبرهٔ خاك مادر مدر — نرکسی § مزارلق، قبرستان. (مقبر) کلمه‌سی (مزار) معناسنه‌یکی قوللانیلان کلمه‌لردندر. یاکلش عد اولنه‌ماز. چونکه (مقبره) کلمه سنك بعضاً آخرنده‌کی (ها) حرف حذف اولنه‌رق استعمال اولندیغی کتب لغاتده مصرحدر. (مزار) معناسنده استعماله کلنجه نرکسی مرحومك بالاده‌کی عباره‌سنده بولنان و(مقبر)ك اصلی اولان (مقبره) کلمه‌سنك دخی وقتیله مزار معناسنه قوللانیلدیغی آکلاشیلیر. دیمك ایسترم که اسلاف بلغاء عثمانیه (مقبره)یی هم مزار، هم مزارلق معناسنه قوللانمشلردر. او حالده بزده (مقبر)ی مزار معناسنه قوللانه‌بیلیرز.

مَقْبُور [ع] کومولمش، دفن اولنمش.

مَقْبُوض [ع] قبض اولنمش. مقبوض سندی = آلنان پاره‌یی ناطق اولمق اوزره پاره‌یی ویرن آدمه اعطا اولنان مهرلوسند. بعضاً تخفیف ایله مقبوض آلدم، و یردم دینیلیر که مقبوض سندی آلدم تقدیرنده‌در.

مَقْبُول [ع] قبول اولنمش، تلقی ایدلمش، بکنلمش: روش مقبول. مسلك مقبول. تحفهٔ مقبوله. نصایح مقبوله. مقبولیت = مقبوللك.

مَقْتَل [ع] قتل ایدیله‌جك یر، محل قتل.

مَقْتُول [ع] قتل اولنمش، اولدیرلمش: شخص مقتول.

مقدرة [ع] و

مَقْدَرَة [ع] غنا، یسار، قدرت § کوج، قوت، زور: بذل مقدرت.

مَقْدَم [ع] کلمك، قدوم: مقدم دلدار.

مقدوح [ع] قدح اولنمش، طعن ایدلمش.

مقدور [ع] كوج ، قدرت ، استطاعت: بذل مقدور. مقدور الاستیفا = استیفاسی ممكن. مقدور التسلیم = تسلیمی ممكن.

مقذوف [ع] قذف اولنمش ، آتیلمش.

مقر [ع] قرار ایده‌جك یر ، قرارگاه: مقر سلطنت. مقر حكومت. مقر نسوان = مطبخ ، قیو باشی ، خانه حولیسی كبی محللر. باغچه داخل دكلدر.

مقربه [ع] قرابت.

مقروح [ع] قرح اولنمش ، یاره‌لنمش.

مقروض [ع] قرض اولنمش.

مقرون [ع] قوشلمش، یاقینلاشدیرلمش، مقارن قیلنمش: مقرون حقیقت. مقرون مساعده § عروضده برسبب ثقیل ایله برسبب خفیفه مقارن اولان جزء: وتد مقرون. مقرونیت = مقرونلق.

مقسم [ع] تقسیم ایده‌جك یر ، محل قسمت.

مقسوم [ع] قسم قسم بولنمش، تقسیم اولنمش: مال مقسوم. اشیاء مقسومه. § تقسیم اولنه‌جق عدد. مقسوم علیه = تقسیم اولنه‌جق عددك قاچه تقسیم اولنه‌جغنی بیلدیرن عدد.

مقشور [ع] قابیغی چیقارلمش، صویلمش.

مقصد [ع] قصد، مطلب، مرام: بو مقاله‌یی یازمقدن مقصدكز نه‌در؟ مقصد انسانیتكارانه. «مقصدك تحصیل اطمینان ایسه — ذكر حقدن اولمسون قلبك تهی — ناجی». جمعی مقاصد. مقصد كلمه‌سی كسر صاد ایله اوقونورسه محل قصد ویا زمان قصد معناسنی افاده ایدر. اولكی معناده اسم اوله‌رق مستعملدر.

مقصود [ع] قصد اولنمش، ایستنلمش، مطلوب.

مقصور [ع] قصر اولنمش ، قیصالدلمش § قصلمش، آلیقونلمش ، حصر و تخصیص ایدلمش.

مَقْصُورَه [ع] جامعلرده اطرافی پارمقلقلی یوکسك محل. بو اك اول سلاطینه مخصوص اولمق اوزره معاویه طرفندن اختراع ایدلمشدر.

مَقْضِیّ [ع] قضا اولنمش، اودنمش.

مَقْطَع [ع] قطع ایده‌جك یر. § بر جسمك کسیلن محلی: اسطوانه‌نك مقطعی § برغزلك نهایتنده اولان بیت. حسن مقطع = مقطعك اوست طرفنده حسن تنظیم ایدیلن بیت. جمعی مقاطع. مقاطع الاودیه = دره‌لرك آشاغی اوجی، صولرك طاغیلدیغی یرلر. مقاطع الانهار = انهارك کچیدلری.

مَقْطُوع [ع] قطع اولنمش، کسیلمش: سر مقطوع. شجر مقطوع. § Prix fixe مقابلی. معین، مقرر: فیٔ مقطوع.

مَقْطُور [ع] قطران سورلمش، قطرانلی.

مَقْعَد [ع] اوتورمق § اوتوره‌جق یر، مندر اوزرینه اورتیلان چوخه وسائره، مقاط § قیچ، کوت.

مَقْلَب [ع] قلب ایتمك، برشیئك آلتنی اوستنه چویرمك § قلب ایده‌جك یر.

مَقْلُوب [ع] قلب اولنمش، آلتی اوستنه کتیرلمش. شکل اصلیسندن دوندیرلمش.

مَقْلُوع [ع] قلع اولنمش، کوکندن قوپارلمش، سوکلمش. مقلوعاً قیمت = بعدالقلع ابنیه وانقاضك و اشجار مقلوعه‌نك قیمتی. قائماً قیمت بونك عکسیدر.

مَقْلُوم [ع] کسلمش: اظفار مقلومه.

مَقُول [ع] سویلنلمش.

مَقْهُور [ع] قهر اولنمش.

مَقْیَأ [ع] قوصمق، قیٔ ایتمك § قوصه‌جق یر، موضع قیٔ.

مَقِیس [ع] بشقه شیئه قیاس اولنمش، بکزه‌دلمش: بو اوکا مقیس دکلدر. میمك ضمیله اوقومامالی.

مَكائِد [ع] (مكيده) نك جمعی : مكائد اعدا .

مَكاتِب [ع] (مَكتب) ك جمعی : مكاتب عاليه .

مَكاتيب [ع] (مكتوب) ك جمعی : مكاتيب وارده . مكاتيب عاشقانه . مكاتبه مكاتيبی فرق ايتملی .

مَكّار [ع] پك ، الك ، دها مكر ايديجی ، ايدن . مؤنثی مكاره .

مَكارِب [ع] (مِكرب) ك جمعی .

مَكارِم [ع] خلاف قياس اوله‌رق (كرم) ك جمعی : اخلاق حميده ، افعال پسنديده : مكارم اخلاق . اجلّ مكارم . مكارم‌پناه = ملجاء مكارم . مكارم‌پرور = صاحب مكارم .

مَكارِه [ع] (مَكروه) ك جمعی . محن و شدائد : مكاره روزكار .

مَكاسِب [ع] (مَكسب) ك جمعی . اسم اوله‌رق قزانج معناسنه اولان (كسب) ك جمعی كبی قوللانيلير .

مَكامِن [ع] (مَكمن) ك جمعی .

مَكان [ع] ير ، جا ، محل كون وحصول ، خانه ، مسكن : مكان رُوحانی . جنت مكان = جنت مكانلی ، مكانی جنت . جمعی امكنه - و - اماكن . اماكن مقدسه . اماكن اميريه .

مَكانَة [ع] پايه ، منزلت § وقار ، رزانت (خفت) ك ضدی : اصحاب مكانت .

مَكاناً مهايئه [ع] ايكی كشی بيننده مشترك اولان بر قوناغك بر طرفنده بری ، ديكر طرفنده ديكری ياخود اوست قاتنده بری و آلت قاتنده ديكری ومشترك ايكی خانه‌نك بريسنده بری و ديكرنده ديكری اوطورمق اوزره مهايئه‌لری .

مَكبَر [ع] قوجالمق ، اختيارلامق .

مَكتَب [ع] فی الاصل (يازی يازه‌جق ير) ديمكدر . (مدرسه) معناسنه اوله‌رق علی الدرجات تحصيل علوم و فنون ايچون كشاد ايديلن محال مقدسه‌يه دينير . مكتب حقوق . مكتب ملكيه . مكتب

حربيه [*]. «مكتب كه فيض بخشيدر ابناى امتك — مكتب كه رحله كاهيدر آيات نصرتك — سرمايهٔ سعادتيدر دين و دولتك — بو مدعا مسلميدر شرع و حكمتك — منيف پاشا». زمانمزده مكتبلر اوقدر اهميت كسب ايتمشدر كه دهاتدن بريسى: «كلياً بيگانه‌سى بولنديغمز برملكك حالنه مطلع اولمق ايسترسه‌كز مكتبلرينك درجهٔ مكمليت و انتظامنى نظر دقته آلمكز كافيدر» ديمشدر. جمعى مكاتب. (مكتبخانه) يا كلشدر. تشكر اولنوركه بزده: «تامباد آگاه از ذوق گرفتارى شوند — ميكنم آزاد طفلانرا زمكتبخانها — صائب» يولنده استعمال ايدن اولمامشدر. عربيده (مكتبه) كتابخانه معناسنه مستعملدر.

مَكْتُوب [ع] يازلمش § بشقه بشقه محلده بولنان ايكى كشينك يكديگرينه گوندردكلرى كاغد، نامه، تحريرات. برشهر داخلنده تعاطى ايديلن اوراقه (تذكره) نامى ويريلير. اسكيدن (امرنامه) مقامنده دخى قوللانيليردى: «برسودن مكتوب يازلسون چاغلايان اعيانه — على پاشا». مكتوبجى = ناظرلرك، واليلرك معيتلرنده بولنان باش كاتب.

مَكْتُوم [ع] كتم اولنمش، گيزلى، صاقلى: مال مكتوم. نفوس مكتومه. جمعى اولان مكتومات اك زياده مأمورين اختلاساتى معناسنه قوللانيلير: فلان مأمورك شوقدر مكتوماتى ظهور ايتدى. مفردى (طوتمق) ماده‌سيله تركب ايدر: بوسرى مكتوم طوتمق لازمدر.

مَكْتُوف [ع] ايكى الى آرقه‌سنه باغلانمش.

مَكْث [ع] انتظار ايله اكلنمه، آرام: مكث معتاد. (ايتمك) ماده‌سيله تركب ايدر. مكث ايتمك. اكثريا قوللانيلان (مكث و آرام) دن برى زائددر.

مَكْذُوبه [ع] يالان سوز، قول دروغ آميز. اكذوبه.

مَكْر [ع] دوباره، حيله، خدعه، سحر § حيله ايله آلداتمق، برينى مقصدندن انصراف ايتديرمك. مكر محمود = مقصدندن صرف نظر

---

[*] بو كبى تركيبلرده جهت مطابقت آرايه‌رق مثلا (مكتب فنون ملكيه) يولنده برموصوف تقديرينه حاجت يوقدر. چونكه بوراده‌كى ملكيه، حربيه تعبيرلرى وصفيتدن اسميته نقل اولنمشدر. وصفيت قالميجه بالطبع موصوف بولنميه‌جغندن مطابقت آرانماز. او يولده‌كى تركيبلر تراكيب اضافيه قبيلندندر.

ایتدیریلن حقنده فعل جمیل تحریسی صورتیله اولان مكر. (والله خیر الما کرین). مكر مذموم = مقصدندن صرف ایدیلن حقنده فعل قبیح تحریسی صورتیله اولان مكر.

مَگَرْ [ف] اداتدر. اوچ صورتله قوللانیلیر: ١ ـ ادات استثنا اولور. بوصورتده داخل اولدیغی جمله مثبت ویا منفی برفعل التزامی ایله نهایت بولور: خواجه افندی مكركه بویله جواب ویریله دییوب عودت ایلمش اولدیغی مرویدر — جودت پاشا. بعضاً فعل التزامی حکمنده اولان بر امر غائب ویا نهی غائب صیغه‌سی قائم اوله‌بیلیر: . . . طبیعی اوله‌رق ایراد اولنه‌ماز. مكركه صورت مخصوصه‌ده آرانوب بولنمش اولسون — اکرم بك. ادات استثنا اولان (مكر) نثرده دائما (كه) ایله‌استعمال اولنورسه‌ده نظمده (كه) سز دخی ایراد اولنه‌بیلیر: « آلدیلر عقلم پریرولرپریشان ایتدیلر — بریره کلمز مكر جمعیت خوبان‌اوله — بیانی » ٢ — استغراب ومفاجاه اداتی اولور. بوصورتده داخل‌اولدیغی جمله بر روایت صیغه‌سیله نهایت بولور: بن آنی عالم صانیردم مكر جاهل ایمش. بو (مكر)ك دخی نظمده تأخیری جائزدر: « قدرله مكر پنجه‌لشمك ایمش — عزت‌ملا » فقط « مكر کیم او بر جوهره کان ایمش — لا » مصراعنده اولدیغی کبی (كه) ویا (کیم) ایله ایرادی ممنوعدر. ٣ — ظن وتخمین‌اداتی اولور. بو صورتده « غالبا — بس بللی » تعبیرلرینك یرینی طوتار: « مكر خلق جهان هپ آشنای‌وحدت اولمشدر — . . . . . » بونك‌ده تأخیری جائزدر. « دل ینه سرکشته در تیر هوایی وش ندیم — بر کمان ابرونك اولمشدر مكر افتاده‌سی — ندیم » بو دخی (كه) (کیم) ایله ایراد اولنه‌ماز: « مكر کیم پنجهٔ سیمینه بر مهپاره یاصلامش » مصراع مشهورنده‌کی (کیم) زائددر. بو اوچنجی وجه نظمه مخصوصدر. « قالمشمی مكر دینلمدك سوز — شیخ غالب » مصراعنده اولدیغی کبی (مكر) ك مقام استفهامده ایرادی شمدیکی‌شیوه‌مزه‌مخالفدر. (مكرسه) تعبیری عامیانه‌در.

مَكْرُمَة [ع] کرم، عزت وشرف: « مكرمت جمله بنی آدمه ویرمش مولا — كه بیورمشدر ازلده ولقد کرّمنا — انطاکیه مفتیسی صادق افندی ». مكرمتلو = مدرس پایه‌سنك عنوان رسمیسی.

مكروب [ع] كربلنمش ، كدرلنمش ، غملی ، اندوهكين. مكروبيت = مكروبلق.

مكروه [ع] طبعاً و شرعاً خوشلانلمامش ، كريه. جمی مكاره .

مكروهه [ع] محنت ، شدت .

مگس [ف] سينك ، ذباب . مگس كير = اوروبجك ، اوروبجك آغی . مگسران = سينك سوريجی ، يلپازه ، سينكلك .

مكسب [ع] و

مكسب [ع] كسب ايتمك ، قزانمق § محل كسب .

مكسوب [ع] كسب اولنمش ، قزانلمش .

مكسور [ع] كسر اولنمش ، قيرلمش . § اسره ايله اوقونان حرف .

مكشوف [ع] كشف اولنمش ، ميدانه چيقارلمش ، بولنمش : اراضیٔ مكشوفه .

مكظوم [ع] غملی ، اندوهناك ، مكروب . (كظيم) ده بو معنايه‌در .

مكفره [ع] ستر ايده‌جك ير : مكفرهٔ سيئآت .

مكفوف [ع] كف اولنمش ، ممنوع . مكفوف العين = كور .

مكفول به [ع] كفيل اولان كيمسه‌نك تسليمنه ياخود اداسنه متعهد اولديغی شيدركه كفالت بالنفسده مكفول عنه ايله مكفول به برشيدر .

مكفول عنه [ع] كنديسنه كفالت اولنان كيمسه .

مكفول له [ع] كفالت خصوصنده طالب و داين اولان كيمسه .

مكلوم [ع] يارەلنمش ، مجروح .

مكمن [ع] كيزلنه‌جك ير ، پوصو .

مكموره [ع] جماع اولنمش قادين .

مكمون [ع] كيزلنمش ، صاقلانمش ، مخفی .

مكنوز [ع] يره كوملمش ، مدفون § كنزه قونلمش ، صاقلانمش .

مكنوس [ع] سپورلمش .

مكنون [ع] دیزلمش ، منظوم : درّ مكنون. « درمكنون کبیدر دیشلری اول غنجه فمك » § کیزلی، صاقلی، مستور .

مكوك [ف] و

مكيك [ف] جولهه آلتلرندن معروف شی .

مكيث [ع] وقار و تمکین صاحبی .

مكيدة [ع] مکر وحیله ایتمك § حیله .

مكيل [ع] اولچمك § کیل ایله اولچیلن شی .

مكيلات [ع] (مكيل)ك جمعی . حبوبات وامثالی .

مكين [ع] ساكن ، وقارلی، تمکینلی، صاحب رزانت . جمعی مُكَناء .

مكينة [ع] وقار ، تمکین ، مکانت ، اطواراً خفیفلکك ضدی .

مكيول [ع] کیل ایله اولچلمش .

ملأ [ع] طولدیرمق § طولق .

ملاء [ع] مشورت § اجله و اعیان قوم . § جماعت § خوی ، خلق . جمعی املاء . ملاءاعلی = اشراف ملائکه وارواح رسل .

ملا [ع] صحرا .

ملابس [ع] (ملبَس)ك جمعی .

ملاح [ع] کمیجی ، قپودان . ملاّحان = ملاحلر .

ملاحة [ع] کوزل یوزلیلك ، کوزللك. (آن) مقامنده مستعملدر ، لسانمزده (طوزلیلق) معناسنه قوللانیلماز .

ملاحه [ع] طوزله، مملحه .

ملاحف [ع](ملحفه) نك جمعی .

ملاحم [ع] (ملحمه) نك جمعی . ملاحم عظمی .

ملاذ [ع] صیغینه جق یر ، ملجاء .

ملاسة [ع] يومشاقلق. (خشونت)ك ضدى.

ملاّسه [ع] بر دوزلته جك سوركو.

ملاعن [ع] (ملعنه) نك جمعى.

ملاعق [ع] (ملعقه) نك جمعى.

ملاعين [ع] (ملعون)ك جمعى. ملاعين ملحدين.

ملاغم [ع] آغز چوره سى.

ملال [ع] و

ملالة [ع] اوصانمق § برشيئك كثرتندن نفسه عارض اولان ضعف، فتور: ملال قلب. ملال خاطر. «كل اى هماى امل كوى ياره پروازايت — بودام ودانه دن آرتق ملال كلديمى — هرسكلى عارف حكمت بك»

ملامة [ع] قنامق، عتاب ايتمك، سرزنش ايلمك. ملامتزده = لوم اولنمش.

ملاٴن [ع] طولو، لبريز.

ملاهى [ع] (ملهى) نك جمعى. آلات لهو، چالغى وامثالى.

ملائك [ع] و

ملائكه [ع] (ملك)ك جمعى. «اى ملائك خاكه نازل اولسه كز افلاكدن — بر دها آيرلمكز قابل دكلدر خاكدن — ناجى» ملائك پى = قدومى ميمنتلى، آياغى اوغورلى.

ملبس [ع] كيه جك شى، لباس.

ملبوس [ع] كيلمش، روبه، لباس. جمعى ملبوسات. ملبوسات مغازه سى.

ملجاٴ [ع] صيغينه جق ير، پناگاه: ملجاٴ بيچارگان.

ملحد [ع] محل لحد.

ملحمه [ع] جنك عظيم: اكرى ملحمهٔ كبراسى تاريخ عثمانى صحيفه لرينى تزيين ايدن وقايع مهمه دندر.

ملحود [ع] لحد ايچنه قونلمش، مدفون.

ملحوظ [ع] كورلمش ، فكرو ملاحظه ايدلمش ، خاطره كلمش : بونك اجراسنده هيچ بر فنالق ملحوظ دكلدر . جمعی ملحوظات .

ملخ [ف] چكركه دينيلن مضر بوجك ، جراد : « ازسردی دی فسرده مانندیخم — زانو پس كوش برده همچون ملخم — لا » .

ملزوم [ع] بشقه شی كندينه لازم قيلنمش . ملزوميت = ملزوملق . لازم وملزوم .

ملساء [ع] آياق قياجق دوز ، هموار شی : صخرهٔ ملساء . ساحهٔ ملسای صحائف لطائفمای فيروزه فامه بال كشای پرواز — نركسی . ارض ملساء = اوتسز ارض . § بادهٔ خوشكوار : خمر ملساء .

ملسون [ع] يالانجی ، كذاب .

ملصه [ع] خرسز يتاغی .

ملصوق [ع] ياپيشديرلمش ، الصاق اولنمش .

ملعب [ع] اويون اويناىه جق ير . جمعی ملاعب .

ملعبه [ع] اويونجاق : ملعبهٔ صبيان .

ملعنه [ع] لعن ونفرينه باعث اولان شی § دفع طبيعی ايده جك ير . جمعی ملاعن .

ملعنة [ع] ملعونلق .

ملعوب [ع] ساليالی آغز .

ملعون [ع] طرود § هركسك لعن ونفرين ايتديكی كيمسه ، لعين : ابليس ملعون .

ملفوظ [ع] تلفظ اولنمش ، سويلنمش ، اوقونمش .

ملفوف [ع] لف اولنمش ، بروروقه ايچنه صارلمش ، دورولمش . جمعی ملفوفات : ملفوفاتيله برلكده مجلسه حواله . ملفوفاً = ملفوف اولەرق .

ملقوحه [ع] آناسی قارنده‌كی اوغلان چوجق . جمعی ملاقیح .

ملقوط [ع] یردن قالدیریلوب آلنمش شی § كوشه باشنده، جامعه ، كلیسایه براغلمش چوجق، طفل متروك ، لقیط .

مَلَك [ع] فرشته ، آسما نیاندن هر بری .

ملك [ع] ملك صاحبی، پادشاه، ملیك . جمعی ملوك . ملكانه = ملكجه‌سنه .

مَلَكه [ع] مملوك § نفس انسانیه‌ده كی صفت راسخه . كیفیات نفسانیه دینیلن وبعضی افعال سببیله نفسده حاصل هیئت مخصوصه‌دن عبارت اولان شی سریع الزوال ایسه (حالت) وبالتكرار ممارسه حاصل اوله‌رق ارتسام ایله عدیم الزوال ویا بطیء الزوال ایسه (ملكه) دینیلیركه كویا صاحبنك مملوكی اولمش اولور. جمعی (ملكات). ملكات فاضله دردتدر: سخاوت ، شجاعت، عفت، عدالت . ملكات ردیه سكزدر : حسد، بغض، بخل، حرص ، كذب ، غضب، كبر، حیاسزلق .

ملكوت [ع] عزو سلطنت ، عظمت § ارباب تحقیق ملكی عالم ظاهرده ، ملكوتی عالم باطنده استعمال ایتمشلردر . نهایتنده‌كی تاء زائده مبالغه ایچوندر . ملك عظیم معناسنه‌در . ملكوتیان = ملكوتیلر ، عالم ملكوته منسوب اولانلر . « سزای ملكوتیلر اولوب نائل پایه — حامد بك »

ملل [ع] اوصانمق ، ملال .

ملموس [ع] لمس اولنمش ، ال ایله طوقنلمش . جمعی ملموسات .

ملنك [ف] باشی آچیق آیاغی چیبلاق، برهنه سروپا § سرخوش، مست .

مَلَوان [ع] كیجه و كوندز . ما تعاقب الملوان = كیجه كوندز تعاقب ایتدكجه: « یشاسون ماتعاقب الملوان »

ملول [ع] ملال ایله متصف ، ملاللی ، اوصانمش ، مکدر . ملولانه = ملولجه‌سنه .

ملوم [ع] لوم اولنمش ، عتاب ایدلمش .

ملهوب [ع] آلاولنمش .

ملهوف [ع] محزون ، متحیر ، قلبی یانیق ، دادخواه : « نه‌دن بیلمم بنی ملهوف وبی آرام ایدر بلبل — اکرم بك » .

ملهی [ع] اکلنجه یری ، اویون محلی .

ملیح [ع] ملاحتله متصف . کوزل ، جاذبه‌دار . ترکجه‌ده (طوزلو) معناسنده قوللانیلماز . « تعالی بخش روحم برملیح لامکانیدر — کوکل سلطان طیفیله سرای امهانیدر — ناجی » .

ملیك [ع] صاحب ملك ، پادشاه : « براویله ملیکه‌ای اسیران — حریتم اولمسونمی قربان — ناجی » . جمعی ملکاء .

ممات [ع] اولوم . موت .

ممالك [ع] (مملکت) ك جمعی : ممالك عثمانیه .

ممالیك [ع] (مملوك) ك جمعی .

ممثون [ع] مثانه علتنه مبتلی آدم .

ممحو [ع] محو اولمش .

ممحوص [ع] پاسی چیقارلمش ، جلاویرلمش دمرن § اعضاسی ، اندامی طوپلو ، صیقی انسان وحیوان .

ممدوح [ع] مدح اولنمش ، اوکلمش ، ثنا ایدلمش : فعل ممدوح . مسلك ممدوح . افعال ممدوحه . ممدوحیت = ممدوحلق . عند الناس ممدوح اولان عند الله ده ممدوح اولور .

ممدود [ع] مد اولنمش ، چکلمش ، اوزادلمش ، اوزون : ظل ممدود . آه ممدود .

ممر [ع] مرور ایدیله جك، کچیله جك یر، کچید، جاده، صوقاق: ممر ناس.

ممزوج [ع] مزج اولنمش، قارشدیرلمش.

ممسوح [ع] مسح اولنمش، ال ایله صیغانمش.

ممسوخ [ع] مسخ اولنمش، صورتی اولکندن دها چركین بر صورته چویرلمش. بو، من طرف الله اولور. فیل، آیی، طاوشان، عقرب، کلر، طوموز. تیلکی، قبلوبغه، قارغه، اوکیك، سرچه، فاره، بایقوش دینیلن حیوانات افعال سیئه لرندن طولایی ممسوخ ایمش.. اول آیت منسوخ کبی ممنوع العمل بن امت ممسوخ کبی مقطوع الامل — فضولی.

ممسوس [ع] مس اولنمش، طوقنلمش.

ممشوق [ع] مشق اولنمش، یازلمش.

ممشی [ع] کنف، آبدستخانه.

ممصوص [ع] مصّ اولنمش، صورلمش، امملمش.

ممطور [ع] اوزرینه یاغمور یاغمش: ارض ممطور.

ممطول [ع] چکیج ایله دوکلمش، ایشلنمش.

مملحه [ع] طوزله.

مملکت [ع] قصبه دن بیوك شهر، بلده.

مملو [ع] و

مملوء [ع] طولدیرلمش، طولو، پر.

مملوح [ع] طوزلنمش.

مملوك [ع] مالك ملکی. تحت تصرفده بولنان شی: عبد مملوك. مملوکیت = مملوکلك.

مملول [ع] کسندندن اوصانلمش.

ممنوع [ع] منع اولنمش ، يساق ايدلمش ، اجراسی تجويز ايدلمه‌مش : شراب ايچمك شرعاً ممنوعدر . ممنوعيت = ممنوعلق . ممنوعيت شرعيه . ممنوعيت قانونيه . ممنوعيت قانونيه خلافنده حركت بالآخره بادئ مسئوليت اولور . جمعی ممنوعات .

ممنون [ع] كنديسنه ايديلن ايلكله قلبی سويندير لمش . دلشاد قيلنمش ، مسرور . ممنونيت = ممنونلق ، محظوظيت : بيان ممنونيت . § محسوب ، مقطوع : (فلهم اجر غير ممنون)

ممهور [مولد] مهرلنمش معناسنه اولمق اوزره خاتم معناسنه اولان فارسی (مهر) كلمه‌سندن مولد براسم مفعولدر . بوده سالف الذكر (مطروش) قبيلندندر . (ممهور) يرينه (مختوم) كلمه‌سنی قوللانملی .

ممهوره [ع] مهری يعنی بدل نكاحی ويرلمش قادين : (كالممهورة من مال ابيها) مثلی نابمحل امتنانی اولنان يرده ضرب اولنور .

مموراندوم (فرانسزجه‌دن) mémorandum
برمسئله‌نك حالنی مجملاً مبين سياسی لايحه ، تقرير ، مخطره ، مذكره ، بياننامه .

مميل [ع] ميل ايتمك ، اكلمك ، ميلان .

من [ع] كيم ، كيم كه ، اوكيمسه كه معنالرينه براداتدركه استفهاميه ، شرطيه ، موصوله اوله‌رق قوللانيلير : من عليه القصاص = كندی اوزرينه قصاص واجب اولان قاتل . من عليه الديه = كندی اوزرينه ديت واجب اولان قاتل . من له القصاص = قاتلك قصاصنه مالك اولان كيمسه .

مئن [ع] محل انين وبكا .

منّ [ع] نعمت ويرمك ، ايلك ايتمك § ايديلن ايلكی تعداد ايله باشه‌قاقمق ، تحميل منت ايتمك ، امتنان : « يری وار آدمه من ايلسه سلوای عدم — عاكف پاشا » § قدرت حلواسی . § بطمان .

مَناب [ع] برينك يرينه قائم اولمق § محل نيابت : نائب مناب حكومت .

مَنابِر [ع] (منبر) ك جمعى: منابر جوامع . منابر اشجار .

مَنابِع [ع] (منبع) ك جمعى: منابع انهار . منابع موثوقه‌دن ترشح ايدن روايات .

مَنات [ع] قبل الاسلام هذيل وخزاعه قبيله‌سنك طاپدقلرى برطاش .

مَناجِم [ع] (منجم) ك جمعى. ترازو قوللرى .

مَناحه [ع] محل نوحه ، ماتمگاه .

مَناحِس [ع] خلاف قياس اوله‌رق (نحس) ك جمعى . اوغورسز شيلر .

مَناحِر [ع] (منحر) ك جمعى. حيوان بوغازليه‌جق يرلر .

مَناديل [ع] (منديل) ك جمعى.

مَنار [ع] موضع نور. بو مناسبتله مناره‌يه دنيلمشدر : « فراز سرو بوستان نشسته اند قمريان — چو مقريان نغزخوان بزمردين منارها — قا آنى» § يوللرده اولان ميللر ، نشانه‌لر .

مَناره [ع] موضع نور . اذان موقعى ، مأذنه ، جمعى منائر. لسانمزده مفردى كسر ميم ايله مستعملدر .

مَنازِل [ع] (منزل) ك جمعى: منازل غربت . منازل عرفان .

« بسا كه گفته ام از شوق با دو ديدهٔ خود — ايا منازل سلمى فاين سلماك ؟ — حافظ » .

مَناسِك [ع] عبادتگاه معناسنه اولان (منسك) كلمه‌سنك جمعيدر. (مناسك حج) تعبيرى ذكر محل ارادهٔ حال قبيلندن مجاز اوله‌رق طواف كعبه ، رمى جمار ، صفا ايله مروه بيننده سعى ، عرفاتده وقوف ، قربان

سمك ، احرام كيمك كبى اعمال حج معناسنه قوللانيلير . ياخود (منسك) عبادت معناسنه ده كلديكنه كوره تركيب ، عبادات حج معناسنى افاده ايدر .

مَناسِم [ع] (مَنسِم) ك جمعى . اثرلر ، علامتلر § يوللر ، توجه ايده‌جك جهتلر .

مَناشِر [ع] (مِنشار) ك جمعى . دستره‌لر .

مَناشير [ع] (مَنشور) ك جمعى .

مَناص [ع] قاچوب صيغينه‌جق ير ، مفر ، ملجاء § فوت .

مَناصِب [ع] (منصب) ك جمعى : مناصب دولت .

مَناط [ع] تعليق ايديله‌جك ير ، محل تعليق .

مَناطِق [ع] (مِنطقه) نك جمعى : مناطق معتدله . مناطق مجهوله . مناطق بعيده .

مَناظِر [ع] (منظره) نك جمعى : مناظر لطيفهٔ طبيعت . مناظر عاليه . مناظر غروب . « كاسه‌م نه زمان يولده آنكله متناظر — هر روزنى چشم شفقتدر بكا ناظر — تبريك ايديبور صانكه بنى جمله مناظر — بر شى ديى‌ورم صوت حزينيله جنانك — بن سايهٔ سقفنده يتشدم بوبنانك — اسماعيل صفا بك » فن مناظر = اجسامك ابعاد ومقاديرينى كوزله كورلدكلرى هيئت و تناسب اوزره رسم ايتمك اصولندن بحث ايدن فن .

مَناظِم [ع] متعدد شيلرى بريره ديزمك معناسنه اولان (مَنظم) ك جمعى .

مَنّاع [ع] پك ، اك ، دها منع ايديجى ، ايدن .

مَناعَة [ع] منيعلك ، صربلق ، ال ايرشمه‌مكلك : مناعت موقع .

مَناعِف [ع] طاغلرك سيورى تپه‌لرى : مناعف جبال .

مَناعى [ع] اولوم خبرى معناسنه اولان (منعا) نك جمعى .

مَنافذ [ع] (مَنفذ) ك جمعى .

مَنافع [ع] (منفعت) ك جمعى: منافع وقف . « بدريا درمنافع بى شمار است — اكرخواهى سلامت دركناراست — سعدى » = دكزده منافع بى حسابدر اماسلامت ايسترسه‌ك كناره‌ده‌در .

مَناقب [ع] (منقبه) نك جمعى : مناقب غزات . جليل المناقب.

مَناكب [ع] (منكب)ك جمعى.

مَنال [ع] يتشمك ، نائل اولمق § نائل اولونان شى ، ملك ، مال.

مَنام [ع] اويقو، رؤيا: عالم منام § يتاق اوطه‌سى ، خوابكاه .

مَنامه [ع] دوشك ، اوستونده ياته‌جق شى .

مَنّان [ع] عبادينه انعام ايدن جناب حقك اسماء حسناسندن بر اسم شريف. جناب منان .

مَنّانه [ع] مالى ايچون تزوج اولنمش قادين . دائما قوجه‌سنك باشنه قاقديغى ايچون بويله دنيلمشدر. آكا منونده دينيلير .

مَناهج [ع] (مِنهاج) ك جمعى.

مَناهل [ع] (منهل) ك جمعى .

مَناهى [ع] (منهى) نك جمعى. ارتكاب مناهى .

مَنايا [ع] (منيّه) نك جمعى.

مَنبت [ع] اوتلو ير ، اوتلاق. چاير .

مَنبع [ع] صويك چيقديغى ير ، پيكار § بر شيئك محل ظهور وخروجى : منبع فساد. منبع حوادث. منبع فضيلت . بو صورت استعمالى تشبيه طريقيله‌در. جمعى منابع.

منبوذ [ع] پيچ، ولد زنا § يوله براقيلان چوجق، لقيط § آرقلغنـدن اتى اكله صالح اولميان طوار .

منبل [ف] تنبل ، كاهل ، بى كار.

منبوش [ع] صويولمش، آچلمش: ميت منبوش .

منشور [ع] صاچلمش، طاغلمش، پراكنـده : در منشور § منظوم دكل، وزنسز ، قافيه‌سز سوز .

منجا [ع] نجات بولمق § محل نجات .

منجم [ع] ترازو قولى . جمعى مناجم .

منجنيك [ف] و

منجنيق [ع] اسكى محارباتده غايت بيوك طاشلر آتمق ايچون قوللانيلان برنوع بيوك صپان، آلت حرب . بو اك زياده دشمن قلعه‌لرينك هدمنده قوللانيليردى : « زمنجنيق فلك سنك فتنه‌مى بارد — من ابلهانه كريزم درآبكينه حصار — عرفى» . عربيسنك جمعى منجنيقات ـ و ـ مجانيق . كسر جيم ايله ده لغتدر . عربيسى فارسيدن ويا (مقانيق)دن مأخوذدر. (منجليق) ده لغتدر .

منجود [ع] غملى ، كدرلى ، مكروب .

منجوق [ف] سنجاق باشنه طاقيلان دكرمى شى، ماهچه، علم : زر منجوق § چتر، شمسيه § سنجاق .

منحر [ع] حيوان بوغازليه‌جق ير، محل نحر .

منحوت [ع] نحت اولنمش ، يونلمش، تراش اولنمش. يونمق معناسنه اولان (نحت) ايكى كلمه‌دن بر كلمـه تصوير ايتمك معناسـنه صرفيون اصطلاحاتنـدن اولديغنـدن او يولده ياپيـلان شيلره (الفاظ منحوته) دينيلير . مثلا ايرى بوينوزلى قوچ معناسنه اولان شقحطب كلمه‌سى اودون يارمه‌سى معناسنه كلن (شق حطب) تركيبنى نحت ايله وجوده كلمشدر. لسانمزده ده بويله كلمه‌لر واردر . عثمانليجـه بعض لغت كتابلرنده بومعنايه دلالت ايتمك اوزره كوريلن (منحوط) ! كلمه‌سـنى نره‌دن آلمش اولدقـلرينى محررلرينه صورملى!

منحوس [ع] نحس ايله متصف، اوغورسز ، يمنسز : منحوس حريف ! طالع منحوس .

مَنْخِر [ع] بورون دليكی، بورون ايچی . جمعی مناخر .

مَنْخُوس [ع] قويروغنك يانلری اويوز دوه : بعير منخوس .

مَنْد [ف] ادات نسبتدر . كلماته لاحق اولور : خرد مند = عقللی، عاقل . ارجمند = عزيز . دردمند = دردلی، خسته . درد مندانه = دردمندجه‌سنه . دردمندی = دردمندلك . حركت خردمندانه .

مَنْدَمَة [ع] پشيمان اولمق § پشيمان اوله‌جق ير .

مَنْدُوب [ع] ايی، مستحسن، مستحب : عمل مندوب = عمل مستحب . فی الاصل مندوب اليه‌دركه ايشلمسنه اغرا ايله دعوت اولنان امر ديمكدر . صكره دن صله حذف اولنه‌رق مندوب قالمشدر . § محاسنی تعداد اولنه‌رق كنديسنه آغلانيلان ميت .

مَنْدُوف [ع] ديديلمش، آتيلمش .

مِنْدِيل [ع] معروف . فی الاصل ميمك كسريله‌در .

مَنْذُور [ع] نذر اولنمش، شرط و وعد ايدلمش .

مَنْزِل [ع] يوللرده‌كی قوناق يری : منزل لطيف § خانه، دار : منزل دلدار . § بنات النعش دينيلن يدی ييلديز . § آتيم، مسافه : قورشون منزلی، طوپ منزلی .

مَنْزِلَة [ع] قوناق يری، موضع نزول § درجه، پايه : علّيين منزلت . بلند منزلت . ...سنك منزلت عرفانكه يتيشمك ايچون مصروف اولان بو سعی مديد بنی بيابان تنهائی ايچنده مقصودی طاغنيق، منزلی مجهول، آرامی مفقود بر كمكشته فتوره‌می دونديرملی ايدی — راسم بك . بو معناده جمعی يوقدر § خانه، سرای : منزلهٔ عاليه (منزله) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مَنْزُوع [ع] نزع اولنمش، قوپارلمش .

مَنْزُوف [ع] قانی پك آقه‌رق درمانسز، قالمش كيمسه، نزيف § صوسزلقدن ديلی، طمارلری قورومش آدم : مرد منزوف .

مَنْزُول [مولد] كنديسنه نزول اصابت ايتمش معناسنه مفلوج مقامنده قوللانيلير .

مَنْسَج [ع] و

مَنْسِج [ع] بز و آلاجه طوقیان چولهه‌لرك ، اوروجیلرك كارخانه‌سی .

مَنْسَك [ع] و

مَنْسِك [ع] عباداتك طريقه‌سی ، امور شرعيه‌سی ، طريقهٔ اعمالی § عبادتگاه § نسك و عبادت § قربان كسه‌جك یر ، بسملگاه .

مَنْسِم [ع] دوه طرناغی ، اثر ، علامت § یول .

مَنْسُوب [ع] نسبت اولنمش ، معناً مربوط . منسوبيت = منسوبلق : افنديڭك فلان ذاته منسوبيتی واردر . منسوبين = منسوبلر . § نسيبی مشتمل شعر : شعر منسوب ، منسوب كلمه‌سی عربيده اولديغی لسانمزده صاحب نسب معناسنه‌ده قوللانيلماز .

مَنْسُوج [ع] نسج اولنمش ، طوقنلمش ، اورولمش : ايپكدن منسوج كوملك .

مَنْسُوخ [ع] نسخ اولنمش ، ابطال ايدلمش ، حكمی قالديرلمش : كتب منسوخهٔ سماويه . آيات منسوخه .

مَنْسُوق [ع] نسق اولنمش ، كلماتی يكديگرينه ربط ايديلوب اسلوب و نظام واحد اوزره ترتيب ايدلمش .

مَنْسِیّ [ع] اونوتلمش ، متروك ، جمعی : منسيات . « نامنه ويردی بقا منسيات — فكرت » .

مَنِش [ف] خوی ، طبيعت . لسانمزده يالكز قوللانيلماز : بدمنش = كوتو خويلو . « ستر ايدر زاهد آلوده منش باده‌سنی — ثابت »

مَنْشَأ [ع] بر شيئك نشأت ايتديكی ، ظهوره كلديكی ، باشلاديغی یر : بر حادثه‌نك منشأی . بر حادثه‌نك منشأينه ، منشأينی ، منشأينك .

مَنْشَد [ع] ايستمك ، طلب .

مَنْشَر [ع] يايوب طاغيده‌جق یر . محل نشر .

مَنْشَله [ع] كوچك پارمغك يوزك طاقيلان یری .

مَنْشُور [ع] نشر اولنمش ، طاغيدلمش ، يايلمش . § طغرايی حاوی برات سلطانی ، فرمان همايون : وزارت منشوری . § هم قاعده‌لری هم يان وجهلرينك ضلع مجسملری موازی و مساوی اولان شكل هندسی .

مَنْصِب [ع] اصل، بنیاد، مرجع § مأموریت، جاه، معین رتبه‌لی خدمت مخصوصهٔ دولت: جمعی مناصب. مناصب قلمیه اصحابی. (جاه معناسنه اولان منصب شارحك بیانه كوره مولددر - قاموس ترجمه‌سی اوقیانوس.)

مِنَصّه [ع] جهاز اوطه‌سی، حجله. (مَنصه) ایله (مِنصه) یی فرق ایتملی.

مَنْصُوب [ع] نصب اولنمش: منصوب ومعزول. جمعی منصوبین § آخرنده‌كی حرفی مفتوح كلمه.

مَنْصُوبه [ف] شطرنج اویونی، نردك منقسم اولدیغی اویونلردن یدنجیسی.

مَنْصُور [ع] نصر اولنمش، كندیسنه جناب حق طرفندن یاردم اولنمش، تأییدات الٰهیه‌یه مظهر اولمش، مظفر: عساكر منصورهٔ عثمانیه.

مَنْصُوص [ع] اظهار و بیان ایدلمش § برشی اوزرینه تعیین ایدلمش § نص ایله ثابت قیلنمش: احكام منصوصه.

مَنْضُود [ع] صیق بیتمش آغاج: « دامانی مقام طلح منضود — ناجی § بر بری اوزرینه نظام‌اوزره ییغیلوب استف ایدلمش، نضید: متاع منضود.

مَنْطِق [ع] نطق، كلام § فكرك صحیح و فاسدینی تمییزه ومعلوماتدن مجهولاته توصله خدمت ایدن علم، تعبیر آخرله حقیقته تعلق ایتمسی اعتباریله صورت تفكردن بحث ایدن علم. منطق = منطقه منسوب - و - آشنای علم منطق. منطقیات = منطقه عائد مسائل. منطقیون = علم منطق علماسی.

مَنْطُوق [ع] سویلنمش، مآل، معنی.

مِنْطِیق [ع] بلیغ، سخنور.

مَنْظَر [ع] نظر ایتمك، باقق § نظر ایده‌جك یر، جای نظر: منظر لطیف. منظر آفاق § كوز، چشم: «اولدكسه‌ده دور، منظرمدن — ای مه! ینه سن بكا عیانسین — اكرم بك» § چهره، دیدار: خوش منظر = كوزل یوزلو. منظرلطیف. منظری - و - منظرانی = كوسترشلی، منظر حسن صاحبی آدم. منظر چشم = كوز ببكی: « رواق منظر چشم

من آشیانهٔ تست — کرمنما و فرود
آکه خانه خانهٔ تست — حافظ»

منظره [ع] نظر ایتمك، باقمق § نظرك تعلق ایتدیکی یر، کورونش: بوغاز ایچنك منظره‌سی نه قدر لطیفدر. منظرهٔ سما. منظرهٔ حسنه. منظرهٔ شاعرانه، منظرهٔ کائنات. «منظرهٔ عالیه خالیة خالیه — لا» § پنجره. دریچه.

منظور [ع] نظر اولنمش، باقلمش، کورلمش: آفاق منظوره. اجرام منظورهٔ سماویه.

منظوره [ع] نظره‌لی، عیبلی، نقیصه‌لی قادین. § آفت داهیه.

منظوم [ع] نظم اولنمش، دیزلمش: درّ منظوم. § وزنلی، قافیه‌لی سوز: هر منظوم اولان سوز شعر اولمدیغی کبی هر شعرکده منظوم اولمسی لازم کلمز. منظوم کلمه‌سندن اکثریا: «آیت اول قدر واردرکه موزون و مقفادر — نفعی» مألنه ماصدق اولان سوزلر خاطره کلیر.

منظومه [ع] منظوم اولان سوز. حائز اولدیغی مزیاته کوره شعر عنوانی یرینه‌ده قائم اوله‌بیلیر. زمانمزده منظومه‌یی اسکیدن معروف اولان اشکال نظمیه‌دن بشقه برطرزده مثلا ابیاتی برفکری تعقیباً مرتب وقوافیسی ایجابنه کوره ایکی، اوچ، درت مصراعده متوافق شکل نظم حقنده قوللانیورز: منظومه خوان سودا. منظومات = منظومه‌لر: اکرم بکك منظوماتی.

منع [ع] ویرمه‌مك، اسیرکمك § برینی برشیدن کری طوردیرمق، صاومق، یساق ایتمك: المرء حریص علی مامنع = «حریص اولور کشی پك منع اولندیغی فعله — عزت ملا».

منعاء [ع] اولوم خبری.

منعه [ع] (مانع) ك جمعی.

منعوت [ع] کوزللکله، ایلکله وصف اولنمش، ممدوح.

منعوش [ع] یوقاری قالدیرلمش § بعد الفقر خوشحال ایدلمش § خیر ایله یاد ایدلمش میت § تابوته قونلمش.

منفذ [ع] نفوذ ایده‌جك، ایشلیه‌جك یر، دلیك: منفذ ریاح. جمعی منافذ.

منفر [ع] نفرت ایده‌جك یر.

منفس [ع] نفس ویره‌جك یر.

منفعة [ع] فائده، سود: اختطاف كلاه منفعت. جمعی منافع.

منفوخ [ع] نفخ اولنمش، اوفورلمش § بیوك قارنلی، شیشمان.

منفور [ع] كند یسندن اوركلمش، قاچلمش. نفرت اولنمش: شخص منفور.

منفوش [ع] آتیلمش، دیدلمش.

منفی [ع] نفی جزاسنه دوچار ایدلمش، وجودی اورتادن قالدیرلمش، سوركنه كوندرلمش: منفیاً = منفی اولەرق. § نفی ادواتندن بریله تركیب اولنمش. (مثبت)ك ضدی. جملهٔ منفیه.

منفی [ع] برینك نفی اولندیغی، سورلدیكی یر، محل نفی: منفای مجرمین.

منقبة [ع] مفخرت، باعث افتخار اولەجق وصف، فضل ومزیت، فعل حسن. (مثلبه) نك ضدی: منقبت خوان = منقبت اوقویجی، اوقویان. بعضاً (منقبه) صورتندەده قوللانیلیر. منقبهٔ ولادت رسالتپناهی. جمعی مناقب.

منقصه [ع] نقص، اكسكلك.

منقوب [ع] دلنمش.

منقور [ع] دلنمش، اویولمش.

منقوش [ع] نقش اولنمش، ایشلنمش، زینتلندیرلمش.

منقوض [ع] نقض اولنمش، بوزلمش، حكمی ابطال اولنمش.

منقوط [ع] نقطەلنمش، اوزرینه نقطه قونلمش، نقطەلی.

منقوع [ع] صوده قایناتلمش § قاینار صویه خاشلانان نباتك صویی.

منقول [ع] نقل وبیان اولنمش، آغزدن آغزه روایت اولنمش: منقولات تاریخیه. § بولندیغی یردن بربشقه یره قالدیرلمش كوتورلمش: اشیاء منقوله. فقهده: بر محلدن محل آخره نقلی ممكن اولان شی دییه تعریف اولنمشدركه وقف یر و اراضیٔ امیریه اوزرنده بولنان اشجار وابنیەده منقول حكمندەدر.

منكب [ع] كتف ایله قول كمیكنك برلشدیكی یر. جمعی مناكب.

مَنْكُوبْ [ع] فرط محنت ومشقته اوغراتلمش، مصيبته دوچار ايدلمش: منكوب روزكار منكوب زمان.

مَنْكُوحَه [ع] نكاحلی قادين.

مَنْكُوسْ [ع] باش آشاغی چویرلمش، زير وزبر ايدلمش: لوای منكوس. وصدر اولده تأسيس و تدريس اولنان مدارس و دروس همان كلياً مندرس و منكوس اوله‌رق — عارف حكمت بك. § علتی نكس و عودت ايلمش.

مَنْگُوشْ [ف] كوپه، كوشواره، قرطه.

مَنْمُولْ [ع] اوزرينه قرنجه اوشمش شی.

مَنُوطْ [ع] تعليق اولنمش، ربط ايدلمش، محول، متوقف: بو خصوصك اجراسی رأيكزه منوطدر. او ايشك حصولی فداكارلق اختيارينه منوطدر § صكره‌دن بر قوم و قبيله‌يه داخل اولان.

مَنُونْ [ع] دهر، زمان: « نعره‌لر مشته‌زن طبل صماخ كردون — صدمه‌لر، زلزله‌لر خدشه‌رس قلب منون — فكرت » (منون) (منانه) كبی مالی ايچون تزوج اولنديغندن زوجنه امتناندن خالی قالميان قادينه‌ده دينيلير. ريب المنون = حادثهٔ دهر، حادثهٔ ايام. (رَيب) شبهه معناسنه كلديكی كبی (حادثه) معناسنه‌ده كلير: «دهشت ريب المنون صالسون عدويه هيبتم — ناجی»

مَنْوِی [ع] قصد اولنان شی، مقصود، مرام، نيت: منویٔ ضمير.

مَنَوِی [ع] منی‌يه منسوب: حوينات منويه.

مَنْهَج [ع] آچيق، واسع يول، طريق روشن. منهاج: منهج سداد. منهج صواب.

مَنْهَل [ع] صحرالرده حيوانات صولانان محل، قيو، پيكار، نهر كنارنده‌كی صولاق § بريه‌ده قوناجق صولاق ير، منزل. جمعی مناهل.

مَنْهُوب [ع] نهب اولنمش، چاپول ايدلمش، غارت اولنمش: مال منهوب. اشياء منهوبه.

مَنْهُوش [ع] ييلان، عقرب وامثالی طرفندن صوقلمش.

مَنْهِیّ [ع] نهی اولنمش، منع ايدلمش، حرام: شراب ايچمك منهيدر. منهيات = منهی

اولان خصوصات : منهیاتدن اجتناب، شعار اولو الالبابدر .

مَنّی [ع] مادۀ تولید اولان بیاض صو . بالجمله حیوانات بوندن تکون ایدر .

مَنِیّه [ع] اولوم، موت. § مقدر.

مَنِیع [ع] صرب ، ال ایرشمز، دشوار : ارض منیع . موقع منیع .

مَنین [ع] توز ، غبار .

مَوائد [ع] (مائده) نك جمعی .

مَوات [ع] جانسز ، بی‌روح § مالکی بولنمیان واوزرنده کیمسه منتفع اولمیان ارض . غیر مزروع طوپراق .

مَواثق [ع] (مَوثِق)ك جمعی .

مَواثیق [ع] (میثاق) ك جمعی: عرض مواثیق .

مَوّاج [ع] پك ، اك ، دها طالغه‌لنیجی ، طالغه‌لنان : بحر مواج . ضیای مواج. چمنزار مواج. « نور مواج معانیمی سوزمده برق اوران — یالباسی نظممك بر آتشین خارامیدر — نفعی »

مَواجِب [ع] (موجب)ك جمعی . معاش ، علوفه . یاخود بو کلمه (ماوجب) دن مقلوبدر : یکیچریلرك مواجبی وقت و زمانیله اعطا اولنمدیغندن — نعیما .

مَوادّ [ع] (ماده)نك جمعی. مواد قانونیه . مواد حقوقیه . اکثریا (مسائل)موقعنده قوللانیلیر.

مَوارِد (مَورِد) ك جمعی.

مَوارِیث [ع] (میراث)ك جمعی.

مَوازین [ع] (مِیزان) ك جمعی.

مَواسِم [ع] (موسم) ك جمعی. مواسم حیات. مواسم اربعه = بهار، یاز، کوز، قیش موسملری.

مَواشی [ع] قیون، کچی، صیغیرو امثالی حیوانات. طوار.

مَواضِع [ع] (مَوضع) ك جمعى.

مَواطِن [ع] (مَوطن) ك جمعى.

مَواعِد [ع] (مَوعد) ك جمعى.

مَواعِظ [ع] (موعظه) نك جمعى. مواعظ حكيمانه. مواعظ ابلهفريبانه.

مَواعِيد [ع] (ميعاد) ك جمعى.

مَواقِيت [ع] (ميقات) ك جمعى. اليواقيت تشترى بالمواقيت والمواقيت لاتشترى باليواقيت = ياقوتلر و قتلرله اشترا اولنور اما وقتلر ياقوتلرله اشترا اولنه‌ماز.

مَواقِع [ع] (موقع) ك جمعى: مواقع حربيه. مواقع بعيده.

مَواقِف [ع] (موقف) ك جمعى: شمندوفر مواقفى.

مَواكِب [ع] (موكب) ك جمعى. سواران كروهى.

مَواكِن [ع] (موكن) ك جمعى: مواكن طيور.

مَوالِد [ع] (مولد) ك جمعى.

مَوالى [ع] (مولى) نك جمعى: موالئ كرام.

مَوالِيد [ع] (مولود) ك جمعى. مواليد ثلثه = حيوانات، نباتات، معدنيات.

مَوانِع [ع] (مانعه) نك جمعى: موانع مشكله. «رفع ايليك شوابر كثيف موانعى — طوغسون بزمده افقمزه آفتابمز».

مَواهِب [ع] (موهبه) نك جمعى: مواهب الٓهيه. مواهب قدرت.

مَوئِل [ع] صيغينه‌جق ير، ملجأ: موئل قوم. دل محبت

موئل .§ سیل صویی قرار ایدن یر: موئل سیل .

موت [ع] اولوم، مرك ،حیوان ونباتدن قوهٔ نامیه نك زوالی: آه من الموت . «ومن لم یمت بالسیف مات بغیره — تنوعت الاسباب والموت واحد — ابن نباته » = قیلیج ایله اولمین بشقه شیله اولور . اسباب، تنوع ایدرسه ده اولوم بردر. موت احمر = مشقتلی، قانلی اولوم. موت ابیض = فجاءةً اولوم . قرون سابقه دن برنده غایت دهشتلی برطاعون ظهور ایدرك کرهٔ ارض اوزرنده اوتوزمیلیونی متجاوزنفوس انسانیه یی آلوب کوتورمشیدی . اشته بو اولومه ده (موت اسود، مرك سیه رنك (mort noire دینلمشدر .

موتی [ع] (میت) ك جمعی : « موتی یاقیشیر وار ایسه راحت دوشکنده — اقدام وتحمل کرك ارباب حیاته — .....» ادبادن برقسمی بوکلمه نك جمع اولدیغنی تنزلاً اوکرنیویرملیدرلر .

موثق [ع] ایناتمق، اعتماد ایتمك § عهد وپیمان ، میثاق.

موثوق [ع] اینانلمش ، امنیت اولنمش، معتمد، کرچك: خبرموثوق. اخبار موثوقه. موثوق الکلم . موثوقاً = موثوق اولەرق . موثوقاً استخبار ایدیلن حوادث.

موج [ع] طالغه: موج دریا. موج ازهار ، موج انوار. «کلمز تغیر اصلنه بردر حقیقتی — دریاده کرچه ظاهر اولور صد هزار موج — راتب بك » § دکز خروش ایدوب طالغه لنمق : موج دریا . موجاموج = پرموج .جمعی امواج. امواج دریا . موج خیز — طالغه قالدیریجی، قالدیران : بادموج خیز. (موج) کلمه سی فی الاصل اضطراب معناسنه موضوعدر . معانیٔ سائره اندن متفرعدر.

موجه [ع] طالغه: دکزك موجه سی. فی الاصل (موج واحد) معناسنه در . جمعی (موجات). موجهٔ الشباب = عنفوان شباب .

موجزن [ف] طالغه اوریجی ، اوران : بحر موجزن. جوی موجزن . ازهار موجزن .

موجوب [ع] کندیسنه برشی واجب قلنمش.

موجود [ع] يوق ايكن وار ايديلن شى : موجوديت = موجودلق، وارلق: اثبات موجوديت. موجودين = موجودلر .

موجودات [ع] (موجود)ك جمعى . وار اولان شيلرك جمله‌سى : موجوداتك مبدأ ومنتهاسى يوقدر .

مودة [ع] سومك ، محبت : اظهار مودت، بيان مودت.

مودود [ع] ودّ اولنمش، سولمش، كنديسنه محبت اولنمش، دوست ايدينلمش: « خطيب منبر طه مخاطب يس — اديب مكتب اوحى مقرب مودود — ثابت » « نه عشق عصمت دامان يوسف مودود — سامى » .

مودوع [ع] امانت قيلنمش ، احاله اولنمش : فلانك عهدهٔ كفايتنه مودوع ايش. وظائف مودوعه.

مورد [ع] وارداوله جق، واره جق يرە : مورد نصده اجتهاده مساغ يوقدر — مجله. جمعى موارد.

موروث [ع] ميراث ايدلمش . مال موروث . اشياء موروثه .

موحل [ع] چامورلى ير .

مورود [ع] واريلان ير : منهل مورود .حوض مورود. واران معناسنه اولان(وارد)ك يرنده ورود ايتمش معناسنه‌استعمال ايدرك (اوراق وارده) يه بدل (اوراق مورووده) ديمك بالطبع طوغرى عد اولنه‌ماز .

موزون [ع] وزن ايله طارتيلمش، طارتيلان شى : جمعى موزونات § وزنلى ، وزنه‌موافق : موزون سوز . اقوال موزونه . « ناسخنور مصرع موزونى ناموزون اوقور — نديم » § دوز ، كوزل ، بلند ، معتدل : قامت موزون . «بن شاعرم اوقامت موزونى طوغريسى — سومم ديسه‌مده بلكه يالان سويلرم سكا — نديم »

موسم [ع] وقت، علامت § سنه‌نك درت قسمندن هربرى : موسم بهار . موسم صيف ، موسم

خريف. موسم موشتا. § برشيئك وقتى، هنكامى: كل موسمى. «كل موسميدر دفترو ديوانه باقلماز — شيخ الاسلام يحيا» § زمان حج: موسم حج. جمعى مواسم. مواسم اربعه.

موسوم [ع] وسملنمش، تمغالنمش، نشانلى، علامتلى § اسم قونلمش. تسميه ايدلمش.

موسومه [ع] اول بهار ياغمورى ياغمش ارض. § سراپا مزين زره.

موصوف [ع] وصف اولنمش.

موصول [ع] وصل اولنمش، بتشديرلمش، اولاشديرلمش، اكلنمش. § كنديسنه بشقه شى واصل اولمش.

موصل [ع] اك يرى: موصل حبلين.

موضع [ع] برشى وضع اولنه جق ير § مطلقا ير، جا: موضع خفا. جمعى مواضع.

موضوع [ع] وضع اولنمش، قونلمش، نهاده: كلمه نك معناى موضوعى. صندوق درونده موضوع اشيا. § ترتيب و تنظيم اولنمش، قرارلشديرلمش، ياپلمش: قوانين موضوعه. موضوع اولان اون كون قرائنده مدتنك لغوى. § بر علمده كنديسندن بحث ايديلن شى، مقصود: علم صرفك موضوعى: § منطقده مبتدايه اطلاق اولنور: موضوع ومحمول.

موطن [ع] وطن طوتيله جق ير، قرار ايديله جك محل: «عازم موطن بقايم بن — ناجى» جمعى مواطن.

موطوئه [ع] وطى اولنمش قادين: زوجهٔ موطوئه

موعد [ع] موضع وعده، سوز ويريلن ير: موعد ملاقات. «اولمه مغرور زندكى كه اجل - شيخه ده، شابه ده ملاقيدر — برلشير قبرده ابدله ازل — نه حزين موعد تلاقيدر — سليمان نظيف»

موعظه [ع] برينك قلبنى يومشاده جق صورتده ثواب وعقابه دائر سوز سويلمك، نصيحت

ايتمك، اوكوت ويرمك و بوصورتله سويلنيلن سوز : موعظهٔ بليغانه . نظمده (موعظت) صورتنده‌ده قوللانيلير . جمعی مواعظ .

موعود [ع] وعد اولنمش، سوز ويرلمش: لطف موعود. الطاف موعوده§ وعده‌سی معين، مقرر : اجل موعود .

موفور [ع] شیٔ تام § وفر اولنمش ، چوغالدلمش ، چوق: مال موفور .

موقد [ع] آتش اوجاغی .

موقع [ع] دوشه‌جك ير: موقع مطر . § بر شيئك واقع اولديغی ير، محل وقوع : موقع حرب . § مطلقا ير ، محل: «موقع حالم خيال اربابنه دهشت ويرر — ناجی » موقع لطيف، موقع دلارا . جمعی مواقع .

موقف [ع] طوره‌جق ير، جای وقوف: شمندوفر موقفی. جمعی مواقف .

موقوت [ع] تعيين و تحديد اولنمش وقت : وقت موقوت. محدود الوقت اولان شيئه وصف اولور : رسالهٔ موقوته . جريدهٔ موقوته .

موقود [ع] ايقاد اولنمش ، ياقلمش .

موقوف [ع] وقف اولنمش : مسقفات موقوفه . مستغلات موقوفه. § آليقونلمش ، طورديرلمش : قانوناً موقوف ايله محبوس بيننده فرق واردر. موقوفيت قبل الحكم اولور. § ديكر برشيئه عائد ، متوقف ، وابسته . موقوفاً = موقوف اوله‌رق .

موكب [ع] آلای، كروه، آتلی و پياده جماعت : موكب حج § چوق عسكر : موكب ظفر. موكب اجلال . جمعی مواكب .

موكن [ع] قوش يواسی .

موكول [ع] برينك عهده‌سنه براقيلان، سپارش ايديلن

شی: امر موکول. موکول الیه = عهده‌سنه براقیلان آدم.

مولی [ع] مالك، افندی § قول آزاد ایدن، معتق § ولی، دیکرك امورنده ولایتی اولان. ولی نکاح. ولی یتیم § مربی، معین § خداوند، منعم § شانلی، شرفلی آدم، سید. لسانمزده خدای متعال معناسنه‌ده قوللانیلیر: « مولی کوره‌لم نیلر نیلرسه کوزل ایلر — لا». مولانا = افندمز. اکثریا لطیفه مقامنده اقرانه خطاباً: مولانا! اویله اولماز — یاخود — مولانا! یارین بنه کلیرسکز. طرزنده قوللانیلیر. برده لسانمزده یالکز اوله‌رق (مولانا) دینیلیرسه اکثریا صاحب مثنوی شریف حضرت جلال الدین رومی خاطرلره کلیر: حضرت مولانا «بلای عشق ایله سوراخ سوراخ اولمش ایکلرسك — سن ای قلب حزینم نای مولانایه بکزرسك — لا» جمعی (موالی). موالی پایه‌سی برنوع رتبهٔ علمیه.

مولد [ع] انسانك طوغدیغی یر، زمان: نابینك مولدی اورفه قصبه‌سیدر. (مولد) کلمه‌سی اسم زمان اوله‌رق لسانمزده یالکز زمان ولادت حضرت پیغمبریده قوللانیلیر. ذاتاً بوکلمه عرف اسلامده ولادت سنیهٔ رسالتپناهی زمان مسعودینه، (میلاد) کلمه‌سی ایسه حضرت مسیحك زمان ولادتنه تخصیص اولنمشدر.

مولود [ع] یکی طوغمش چوجق، مطلقا چوجق، صبی، ولید

مولویة [ع] مولالق، مولالنمق. مولویت پایه‌سی = مدرسلکك فوقنده بررتبهٔ علمیه.

مولوی [ع] حضرت مولانایه منسوب. حضرت مولانانك طریقی منتسبلرندن: « ای مولوی ای مولوی کوش ایت صدای بشنوی — اسرار دده ».

مؤنة [ع] سدرمق ایده‌جك قوت، زاد § زحمت، مشقت، رنج، محنت.

موهبه [ع] بخشش، عطا، احسان: موهبهٔ الهیه. موهبهٔ زلیه.

موهوب [ع] هبه اولنمش، باغشلانمش: مال موهوب.

موهوبٌ له [ع] هبه‌یی قبول ایدن .

موهوم [ع] وهم اولنمش، شك و تردد اولنان شیئك طرف مرجوحنه صاپلمش § خارجده وجودی اولمیان، تخیل ایدیلن شی : لیاقت موهومه . اقتدار موهوم .

موهون [ع] آریق ، ضعیف آدم .

مه [ف] (ماه) مخففی . آی . بو صورت اکثریا نظمده قوللانیلیر : « یتر ای فلك بو جفا یتور من زاره سرور روانمی — مه طلعتیله منور ایت دل و دیدهٔ نکرانمی — فضولی »

مهابة [ع] هیبت، جلال و عظمت، قورقونجلق: فلان مهابتیله حضاری تترتدی. مقام حکمدارینك مهابتی . عسکرك مهابتی . « تمثال وجولیت ایکن ذات مکینی — بیلسه‌م بو مهابتله کسن کیمدی .... — ..... » جمله‌ره اقتفاءً (شکوه و شان) معناسنه قوللانیلدیغی ده واردر .

مهابل [ع] (مهبل)ك جمعی .

مهار [ف] دوه‌نك بروننه کچیریلن حلقه شکلنده آغاج . یولار بوکا طاقیلیر . کسسته مهار .

مهارت [ع] ماهرلك، زیرکلك، استادلق، حذاقت: مهارت قلمیه . ابراز مهارت .

مهالك [ع] (مهلکه) جمعی : « نیجه کاشانه‌لر سکانی قورتلدی مهالکدن — اشرف » .

مهام [ع] (مهم) جمعی : مهام امور دولت. مهام سلطنت.

مهانة [ع] حقارت . خوارلق.

مهبط [ع] اینه‌جك یر ، محل هبوط : مهبط الهام . مهبط انوار .

مهبل [ع] دهان فرج زن § فرجك آغزندن رحمه کیدن یول، طریق ذکر.

مهپاره [ف] (ماهپاره) مخففی. آی پارچه‌سی. کوزل .

مه پرست [ف] (ماه پرست) مخففی . آیه طاپیجی، طاپان § عاشق .

مهتاب [ف] (ماهتاب) کلمه سنه مراجعت. شب مهتاب. مهتاب، دنیایی غرق آب و تاب ایتدی. « الندہ خامۀ زرینی مولانای رومی وش — کیجه آثار شمسی شوق ایله تنظیر ایدر مهتاب — بلیغ » مهتابی = تماشای ماهتاب ایچون حوض کنارینه یاپیلان کوچك کوشك، چادر، قمریه. (مهتابیه) یاکلشدر.

مهتوك [ع] هتك اولنمش . یرتلمش: پردۀ مهتوك.

مهجو [ع] هجو اولنمش .

مهجور [ع] هجر اولنمش ، کندیسندن قطع الفت ایدلمش ، ترك اولنمش : مهجور التفات. وطن مهجور. لفظ مهجور.

مهچه [ف] (ماهچه) مخففی. سنجاق باشنه ، مناره تپه سنه آی شکلنده قونیلان شی. علم : « قیلدی رونقدار عیدایامکی — مهچۀ رایات پرتوکسترك — احمد حمدی بك »

مهد [ع] چوجق بشیکی، کهواره: مهد صفا . مهد مدنیت . مهد آرام. جمعی (مهود) § یاتاق، دوشه مك، بسط ایتمك .

مهدوم [ع] هدم اولنمش ، ییقلمش: بنای مهدوم.

مهر [ع] اثنای تزوجده ویریلن بدل نکاح ، کابین : جمعی مهور — و — امهار. مهر معجل = اثنای عقدده آغرلق نامیله ویریلن شی . مهر مؤجل = عقد نکاحك فسخنده ویاخود زوجینك وفاتی وقوعنده ویریلمك اوزره اثنای عقدده تعیین اولنان مبلغ، نکاح اقچه سی .

مهره [ع] (ماهر) ك جمعی . مهارتله متصف اولانلر : مهرۀ ارباب قلم . مهرۀ ادبا .

مهرو — ى [ف](ماهرو) مخففی. آی یوزلو، یوزی آی کبی. کوزل ، صبیح : مهروی بدخو . جمعی مهرویان .

مهزوم [ع] هزم اولنمش ، بوزلمش ، مغلوب : لشکر مهزوم .

مهشيد [ف] (ماهشيد) کلمه‌سنه مراجعت.

مهل [ع] رفق وتأنی ایله ویریلن زمان، مهلت : مهل معين § تأخير ايتمك ، زمان ویرمك .

مهلقا [ف] (ماه‌لقا) مخففی. یوزی آی کبی، کوزل، جاذبه‌دار:

« اسير عشق يم بر مهلقانك »

مهلكه [ع] هلاك اوله‌جق یر ، تهلکه‌لی محل § اولمك ، هلاك اولمق .

مهما امكن [ع] هر نه که ممکن اولورسه ، ممکن اولديغى قدر : مهما امكن چالشمق.

مهموز [ع] معيوب . § حروف اصليه‌سندن بری همزه اولان کلمه . مهموز اللام .

مهوار [ف] (ماهوار) مخففی. آی کبی.

مهواره [ف] آیلق ، شهريه ، معاش .

مهوب [ع] و

مهيب [ع] هر کسك کنديسندن خوف و حذر ایتدیکی هيبتلی، عظمتلی آدم: مرد مهيب. § آرسلان ، شير .

مهوش [ف] (ماهوش) مخففی. آی کبی کوزل، محبوبه.

مهيره [ع] بدل نکاحی پك زیاده اولان حرّه قادين § هر خصوصده استاد ، ماهر ، حاذق آدم § ماهر یوزکج ، شناور. جمعی مهره .

منهل [ع] قورقنج یر. جای خوف.

مهين [ع] خوار وحقير، ضعيف شی .

مى [ف] شراب ، خمر : « اتيس اهل دلدر ، غمزدادر ، یار جاندرمی — فقط هيهات ای غافل که خصم بی اماندرمی — رشاد بك ». « آچلمش کل کبی پهلورخ آتشبار اولوب میدن - کوکل هم بلبل شوریده هم پروانه اولمازمی — وجدی » « نشوهٔ ذوق مى تحقير ايدن ديوانه‌در — نابی » مى ناب = خالص ، قاتقیسز شراب، مى آشام = مى ایچیجی، ایچن .

میادین [ع] (میدان) ك جمعی: میادین هنر. میادین حرب.

میازیب [ع] (میزاب)ك جمعی.

میازر [ع] (میزر)ك جمعی .

میال [ع] دها ، پك ، اك میل ومحبت ایدیجی، ایدن: میال هوا . میال بقا. میال اعتلا .

میامن [ع] علی غیر القیاس (یمن) كلمه‌سنك جمعیدر .

میامین [ع] (میمون) ك جمعی .

می پرست [ف] دوام اوزره شراب ایچن ، مدمن خمر. می پرستی = می پرستلك . می پرستانه = می پرستجه‌سنه. می پرستان = می پرستلر. «می پرستان خانمان بردوش».

میت [ع] و

میت [ع] اولو ، اولمش انسان، مرده : « سن میت ساكنی موت ایتمه‌ده بیزار — حامدبك».

ایكنجیسی اولمك اوزره بولنانده دینیلیر . جمعی . اموات . موتی .

میته [ع] بوغازلنمدن كندیلكندن اولمش حیوان ، لاشه .

میخانه [ف] می وسائر مسكراتك صاتیلدیغی، ایچیلدیكی یر: «بردر میخانه رفتن كار یكرنگان بود — خودفروشانرا بكوی میفروشان راه نیست — لا »

میخوار [ف] و

میخواره [ف] شراب ایچن، مدمن خمر، عیاش: «نطق‌شه جهاندر پیدرپی ایكی تاریخ — میخواره نفی اولنسون ، میخانه‌لر قپانسون — سروری.»

میخوش [ف] طاتلیلقله اكشیلك آراسنده‌كی طعم . مایخوش .

میدان [ع] كنیش ، آچیق یر، واسع ساحه . میدان جنك. میدان انتشار. «میدانه دوشن قورتیله‌مز سنك قضادن — ... » میدان ایستمك = مساعده طلب ایلمك ، استمهال ایتمك . میدان اوقومق = صلا. دعوت . میدانه

چیقمق = بارز ومبارز اولمق. میدانه چیقارمق = اظهار واخراج ایتمك. میدانه قومق = ابراز ایتمك. میدانه کتیرمك = یتشدیرمك، احداث وتربیه ایتمك. میدان ویرمه‌مك = صیق بوغاز ایتمك، کوز آچدیرمامق. میدان شعراسی = چوکور شاعرلری، الی سازلی شاعرلر: «ویردی بکا اولا مراقی — میدان شعراسنك نهاقی — خرابات»

میزر [ع] پشتمال.

میسره [ع] زنکینلك، توانکری § اثنای حربده قوماندانك صول طرفنده بولنان عسکر، صول جناح.

میسور [ع] قولای، آسان § آسان اولمق.

میع [ع] اریمك، صویوق اولمق.

میعة [ع] یر اوزرینه دوکیلن شیئك سیلانی.

میفروش [ف] می صاتیجی، صاتان، میخانه‌جی، شراب تاجری: میفروش خم خروش.

میکده [ف] میخانه: «زمین میکده را تابحشر اکر بشکافی — بجای پارهٔ خم توبهٔ شکسته برآید — لا» = میخانه‌نك زمیننی اکر محشره قدر قازمش اولسه‌ك کوپ پارچه‌لرینه بدل قیرلمش توبه ظهور ایدر. (کده) نك کافی فارسی کاف ایله اوقوماملی.

میگسار [ف] می ایچیجی، ایچن.

میگون [ف] قرمزی‌یه مائل رنك: لب میگون. چشم میگون.

میل [ع] اکلمك، اکلمه: دیوارك میلی. آغاجك میلی § محبت، خواهش وتوجه: میل دل.

میلان [ع] اکلمك § محبت، خواهش طبیعت: میلان قلب.

میمنت [ع] برکت، سعادت، یمنلیلك، اوغورلیلق. (نحس) مقابلی.

میمنه [ع] اثنای حربده قوماندانك صاغ جهتنده بولنان عسکر، صاغ جناح.

میمون [ع] اوغورلی، مبارك، خجسته.

میمون [ف] معروف انسانه بکزر حیوان. نسناس، قرد.

میوه [ف] یمش، ثمره. میوهٔ دل = ثمرهٔ فؤاد، اولاد. میوهٔ خشك = قوری یمش. میوهٔ خشك کمرکی. (میوه خوش کمرکی) تعبیری بوندن غلطدر. میوهٔ تر = تازه یمش: میوهٔ تر کمرکی. وقتیله اوکمرکلره بو عنوانی و برن ذات کندیسنی مطلقا اصفهانده ظن یدییورمش. (میوه) کلمه‌سی فی الاصل میمك کسریله‌در. مع هذا بعض فرهنکلر ایکی صورتی ده صحیح اولمق اوزره قید ایتمشلردر.

میوه‌دار [ف] میوه‌لی، مثمر، یمش ویریجی: «میوه دار اولمیدر حاصلی باغ وطنك — پرورش ویردیکی خیر اومدیغی هر تازه نهال — ناجی»

میوه فروش [ف] میوه صاتیجی، صاتان، منساو، فاکهانی.

— مِ —

مائة [ع] یوز، صد. جمعی مآت.

مائتین [ع] ایکی یوز. دوصد.

مِبرد [ع] اکه.

مِبزغ [ع] نیشتر، قان آله‌جق آلت.

مِبضع [ع] مبزغ، نیشتر.

مِبوله [ع] اوردك، ایچنه بول ایدیلن قاپ.

مِترس [ع] سپر، استحکام. فارسی (مترس) دن معربدر.

مِثال [ع] کبی، ماننده: «مثال کعبه ایا نور دیدهٔ عشاق — کورن جمالکی مشتاق کورمین مشتاق — هدایی مؤذن» § اورنك، شبیه، نظیر؛ بعض اعراضده مشارك: مثلا دیواره نقش اولنان انسان، انسان طبیعینك مثالیدر. بومقامده (مثلیدر) دینمز. (مثل) حقیقتك تمامنده مشارك دیمکدر که مقام نفیده مستعملدر.

مثلا جناب حقك مثلي برشي يوقدر.
عبارەسندە اولديغي كبي. حاصلي (مثل)
جميع صفاتدەمساوي اولورسە دينيلير.
حال بوكە (مثال) ايچون صفاتدە
مساوات شرط دكلدر. § برمسئلەيي
ايضاح و مخاطبە تفهيم ايچون ايراد
اولنان شي : مثال اولەرق بر فقرە
سويلدي. (نموذج) ايلە بينلرندە
فرق واردر. عالم مثال = عالم
ارواحك دونندە، عالم وجودك
فوقندە برعالم. صور عالم مثالي =
رؤيا. (مثال) اسكيدن حكم وفرمان
پادشاهي معناسندە قوللانيليردي.

مِثْقال [ع] وزن، مقدار. § يكرمي قيراط مقدار. جمعي مثاقيل.

مِثْقَب [ع] برشيئي دلەجك آلت، بورغو. (ماتقب) بوندن محرفدر.

مِثْل [ع] كبي، مانند، شبيە، طبق. مثلي = چارشو وپازاردە معتدبە يعني بهانك اختلافني موجب برتفاوتسز مثلي بولنان شي — مجلە.

مِجْداف [ع] قايق كوركي. ذال ايلەدە لغتدر.

مِجْدَل [ع] كوشك، قصر. جمعي مجادل.

مِجْذام [ع] پك كسكين قليج. (مجذامە) دە لغتدر.

مِجَسْطي [يونانجەدن معرب] بطلميوسك فنون رياضيەدن هندسە اوزرينە تصنيف ايتديكي كتاب. كتاب مجسطي.

مِجْمَر [ع] ايچندە عود ياقيلان آلت، بخوردان. بوكا اسم مكان صيغەسيلە (مجمرە) ديمك دەجائزدر. مجمرە كردان. جمعي (مجامر)

مِجَنّ [ع] قالقان، سپر.

مِجْهار [ع] سوزي جهر ايلە سويلين.

مِحْراب [ع] مسجد وجامع درونندە قبلە طرفندن بولنان طاق، امامك طورديغي ير: «مسجد نولە كيتدي ايسە محراب يرندە —لا» محل مجاهدە اولديغي ايچون بويلە دينلمشدر.

مِحْراك [ع] چوق حركت ايديجى.

مُحْراق [ع] حرارت و ضيانك مقعر يعنى چقور بر آيينه دن عكس ايلدكارى نقطه مقابلنده واقع اجتماع ايلدكارى ديكر نقطه.

مِحْصَد [ع] اكين اوراغى.

مِحْطَب [ع] اودون كسه جك آلت. بالطه.

مِحْفَر [ع] قازمه، بل.

مِحْقَنه [ع] حقنه، احتقان طلومبه سى. بو آلتله خسته نك مقعدندن باغرصاقلرينه علاج شرينغه ايديلير.

مِحَن [ع] (محنت) ك جمعى: محن حيات.

مِحْنَت [ع] بلا، غم، كدر، مصيبت: « خواب يوق غمدن شب تاريك محنت بى صباح — آغلامقدن كوزلرمده اولدى مژكانم تيكن » فى الاصل تجربه معناسنه در. اولكى معناده استعمالى مجاز طريقيله دركه انسانك كنديسيله امتحان اولنديغى بلا ديمكدر.

مِحْنَتْزَده [ف] محنته اورلمش، محنت چكمش.

مِحْنَتْديده [ف] محنت كورمش. مصيبته اوغرامش.

مِحْنَتْكَش [ف] محنت چكيجى، چكن، كرفتار بلا.

محنت كشى = محنت كشلك. محنت كشانه = محنت كشجه سنه. محنت كشان = محنت كشلر: محنت كشان عالم.

مِحْنَتْگاه [ف] و

مِحْنَتْكَده [ف] محنت محلى: محنتكدهٔ روزكار.

مِحْوَر [ع] چرخ كبى شيلرك اورته سندن كچن و دورانه سبب اولان اوق، تير چرخ § بر اوجى قطب شمالى يه، ديكر اوجى قطب جنوبى يه منتهى اولمق اوزره مركزدن مرورى فرض اولنان خط موهوم: محور ارض، محور عالم.

مخطاط [ع] جدول چیزه‌جك تخته .

مخلب [ع] ییرتیجی حیوان پنجه‌سی . جمعی (مخالب)

مخیط [ع] ایکنه ، سوزن .

مداد [ع] مرکب : «خامه دهبسته قالیر اولمسه امداد مداد — آلای بك زاده ناجی»

مدحت [ع] اوکمك ، ستایش . مدحتکر = اوکیجی ، اوکن . مدحتکری = مدحتکرلك .

مدرار [ع] چوق صو دوکن . ابر مدرار = چوق یاغمور یاغدیران بلوط .

مدیان [ع] دائما بورج ایدن .

مدفع [ع] طوپ . جمعی (مدافع)

مذبح [ع] آلت ذبح . بیچاق

مذکار [ع] دائما ارکك طوغوران دیشی .

مرآت [ع] آیینه . ترکجه‌سی (کوزکو) لفظ مهجور .

ریدر : « مرآته باقمه برایکی کون ایله تجربه — صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلیدر — نحیفی » جمعی مرایاء . مرایاء محدبه .

مرار [ع] (مره) نك جمعی .

مرساة [ع] کمی دمیری ، لنکر .

مرشحه [ع] سوزکج .

مرصاد [ع] کوزجیلرك اوتوروب کوزتدکاری یول ، مکان . مکان رصد . اومکان آلت رصد اعتبار اولنمشدر : « اختلافاتیله اوغراشمقده دهرك ذوق یوق — ذوق آنك مرصاد عبرتدن تماشاسنده‌در — ناجی »

مرصد [ع] مرصاد ، کوزه‌ته‌جك آلت . جمعی (مراصد)

مرفد [ع] بيوك كاسه .

مرفق [ع] ديرسك § خانه‌نك مطبخ وكيلارى كبى مدار منافعى اولان ير . جمعى مرافق . مرافق البيت .

مرقاة [ع] مرديون ، نردبان : مرقات علوم .

مرقم [ع] قلم

مروحه [ع] يلپازه : مروحه جنبان = يلپازه صاللايجى . صاللايان . مروحه جنبانى = مروحه جنبانلق . « خيلى زمان مروحه جنبان ايدم — اويقويه طالمش ايدى اول شيوه‌كار — ملك دل‌بنده سليمان ايدم — قبضهٔ دستمده ايدى روزكار — لا » ... نغمات طيور آشيانساز ومروحه جنبانئ باد صباى حياتنواز ايله . . . — تلماق ترجمه‌سى ، كامل پاشا . جمعى (مراوح)

مزاج [ع] آميزش § طبيعت ، سرشت § وجود بشرده وظائف عضويه‌دن برينك سائرلرى اوزرينه غلبه‌سندن حاصل اولان كيفيت . مزاجدان = مزاج بيلجى بيلن . مزاجكير = مزاج طوتيجى ، طوتان ، مزاجه كوره خدمت ايدن ، دالقاووق .

مزاح (ع) يكديكر يله لطيفه ايتمك .

مزبر [ع] قامش ، قلم . جمعى مزابر .

مزراق [ع] معروف .

مزمار [ع] ناى . جمعى مزامير .

مزواج [ع] زوجى چوق قادين . چوق قوجه دكشديرن .

مزهر [ع] عود ديديلن ساز .

مسبار [ع] جراحت ننتيلى . جمعى مسابر .

مسطر [ع] سطر رسم ايتمكه مخصوص آلت .

مسعار [ع] و

مسعر [ع] آتش كوسكوسى .

مسقات [ع] سقى ايده جك آلت، قوغه. جمعى (مساقى)

مسقام [ع] خسته لكلى، ممراض.

مسك [ع] معروف كوزل قوقولى شى.

مسكين [ع] هيچ برشيئه مالك اولميان، افراط ضرورتدن حركته مجالى قالميان. (فقير) ايله بينلرنده فرق واردر. فقير كنديسنه اعطاى زكات واجب اولميه جق قدر شيئه مالك اولانه دينيلير § حركتسز، زياده قوتسز، ذليل، عاجز ومقهور. جمعى (مساكين)

مسمار [ع] قازيق، چنكل، ميخ آهنين: مسمار نسيانه تعليق. جمعى (مسامير).

مسمع [ع] قولاق، اذن § خسته نك كوكسنده كى اصوات مرضيه يى ديكله مكه مخصوص برنوع آلت طبيه.

مسواك [ع] ديش فورچه سى، ديش تطهيرينه مخصوص ليفلى برآغاج. جمعى مساويك.

مسيك [ع] پك ممسك، خسيس.

مشراق [ع] قيش موسمنده ايصنمق ايچون كونشه قارشى اوتوريله جق ير، شمس آباد.

مشربه [ع] صو ايچمك ايچون قوللانيلان قاب، (ماشراپا) بونك محرفيدر.

مشراط [ع] و

مشرط [ع] حجام نيشترى، جمعى مشارط.

مشكاة [ع] درونده لامبه قونه جق حجره، باجه. (قنديل) معناسنه استعمالى ياكلشدر. (مشكوة) صورتنده ده يازيلير.

مشوار [ع] روش، طوروطرز.

مصباح [ع] قنديل، چراغ، آلت تنوير. مصباح السحور = صباحلامش، ضياسى سونوك

قندیل. مصباح السرور — و — مفتاح الشرور = باده.

مِصْداقْ [ع] آلت صدق، مجازاً بر شیئه موافق اولان وَدلیل صدق سخن معناسنه قوللانیلیر.

مِصْر [ع] شهر، مملکت. جمعی امصار § آفریقاده بولنان قطعهٔ معروفه. ام الدنیا.

مِصْراعْ [ع] قپو قنادی § موزون پارچه درکه کندیسیله بحراً متساوی دیکر موزون برپارچه‌یه مقارنتندن بربیت تشکل ایدر. مصراع آزاده = تك مصراع: «مضحکات دهره بن اولسه‌م ده تصویرم کولر — ناجی» مصراع برجسته = تکلفسز سویلنیلن لطیف مصراع: «صحتم، عمرم، حیات جاودانمسین نم — ذاتی». «ذوق آنکدرکه پریشانلغی جمعیتیدر — لا». (مصرع) صورتنده ده یازیلیر.

مِصْرانْ [ع] کوفه ایله بصره دن کنایه در.

مِصْطَبه [ع] پیکه،

مِصْعادْ [ع] آلت صعود، مردیون، سلم، (آسانسور)

مِصْقَله [ع] قلیج و آیینه کبی شیلرك پاسنی تمیزلیه‌جك، آنلره جلاویره‌جك آلت.

مِصْواتْ [ع] پك هایقیریجی، شدید الصوت.

مِصْیَد [ع] و.

مِصْیَده [ع] آو آولمغه مخصوص آلت، آلت اصطیاد.

(مَصِیده) ده بومعنایه‌در.

مِضْرابْ [ع] اوره‌جق آلت، طنبور و ساز چالمغه مخصوص آلت، زخمه: «ایدرمی ساز سینه‌م دکه برمضرابدن فریاد — راغب پاشا»

مِضْمارْ [ع] (ض حرفی ظ کبی اوقونور) قوشی میدانی. (فارس مضمار بلاغت) کبی ترکیبلر

چوقدن یاپلماز اولمشدر . جمعی مضامیر .

مطحن [ع] دکرمن ، آسیا .

مطراب [ع] کثیرالطرب آدم ، طروب .

مطرقه [ع] دمیرجی چکیچی . جمعی مطارق .

مطعام [ع] کثیر الاطعام . مضیاف .

مطعان [ع] حیواناتك آرقه سندن دورتن سوریجی .

مطلاق [ع] چوق قاری بوشایان ، کثیر الطلاق .

مطواع [ع] پك مطیع .

مطهره [ع] صوقابی ، مطره

مظفار [ع] عزم ایلدیکی شیئه ظفریاب اولان بختیار .

معاء [ع] باغرصاق . جمعی امعاء . معاءرقیق = براوجی معده یه ،

دیکر اوجی قالین باغرصاقلرك باش طرفنده بولنوب معاء اعور دنیلن باغرصاغه مربوط اینجه ودوز باغرصاق . معاء غلیظ = اینجه باغرصاقلرك آشاغی اوجنه مربوط معاء اعوردن مقعده قدر ممتد قالین وبوغوملو باغرساق .

معبر [ع] قایق ، کلك ، کوپری کبی صویی کچمکه آلت و واسطه اولان شی: « منهل شمشیریدر جان عدونك معبری — نظیم » .

معجر [ع] نسوانه مخصوص برنوع باش اورتوسی ، سربند:

« موی کیسوی ملکدر تارو پود جامه سی — پارهٔ پیرامن حورجناندر معجری — نفعی »

معده [ع] یدیلن شیلرك باغرصاقلره ایمدن اول کیتدیکی غایده شکلنده کی کیسه قورساق . جمعی (امعده)

معذار [ع] پرده ، حجاب . جمعی معاذیر .

مِعْراج [ع] مردیون ، سلم . § چیقه‌جق یر ، مصعد . § عروج : معراج النبی . شب معراج . جمعی معارج .

مِعْشار [ع] اونده بر .

مِعْصار [ع] و

مَعْصَر [ع] منکنه ، شرابخانه . بوکا اسم مکان صیغه‌سیله (مَعصَره) دیمك ده جائز اولدیغنه صکره‌دن اطلاع ایدلمشدر .

مِعْطار [ع] دائما کوزل قوقو سورونن . کثیر التعطر .

مِعْمار [ع] بنا اوسته‌سی ، فن انشا منهدسی : « کوکلمه ساقی‌یی معمار ایلدم میخانه ده — ناجی» . معماران == معمارلر .

مِعْماری [ف] معمارلق : فن معماری .

مِعْوَل [ع] کولنك .

مِعْیار [ع] برشیئك درجهٔ خالصیتنی آکلامق ایچون قوللانیلان آلت .

مِغْزَل [ع] ایپلك اکیره‌جك آلت ، ایك . جمعی مغازل .

مِغْسَل [ع] کندیسیله برشی غسل اولنه‌جق آلت ، طاس ، ابریق .

مِغْفَر [ع] اسکی زمان دلاورانینك اثنای جنکده باشلرینه کیدکاری دمیر کلاه . بونك ترجمه‌سی (توغلغه) ایمش : « صفدر کشور کشا کیم جنکه چیقدقجه اولور — جبرئیل انا فتحنا خوان تیغ ومغفری — نفعی »

مِغْلاق [ع] کلید ، ماندال . جمعی مغالیق .

مِغْوَل [ع] اینجه قلیچ ، خنجر . جمعی مغاول .

مِفْتاح [ع] آناختار . جمعی مفاتیح .

مقتله [ع] اوركه دنيلن آغاج .

مقصد [ع] قان آله‌جق آلت ، نيشتر .

مفضال [ع] فضل وشرف صاحبی .

مقدار [ع] برشيئك اندازه‌سی ، قدری § غنا ، قوت وقدرت : « مقداركی بيل بر ايشه ياباشلامه اول — ياباشلاديغك كاری پذيرای ختام ايت — ... » . § پارچه : برمقدرشی . جمعی مقادير .

مقدام [ع] پك مقدم ، دلير ، كثير الاقدام .

مقراض [ع] كسه‌جك آلت ، مقص : مقراض اجل . مقراض تشريحی .

مقرمه [ع] پرده ، زار ، دوشك چارشفی § منديل ، دستمال . مشهوری ميمك فتحيله‌در .

مقلاد [ع] كليد ديلی ، آناختار . § خزينه . جمعی مقاليد .

مقناطيس [يونانيجه‌دن معرب] قوای طبيعيه‌دندر . نظريات جديده‌يه كوره قدرت الكتريقيه‌نك بر صورت ديكرده تجليسندن عبارتدر . دلك ايله رچنه وجامده مثبت و منفی اولمق اوزره ايكی صورتده متجلی اولور . عوام اصطلاحنجه (ميخلاديز) حجرمقناطيسی دينيلن حديدی بر ماده‌دركه دميرا كنتيلرينی جذب ايتمك خاصه‌سنی حائز در . قوهٔ مقناطيسيه . (مغناطيس)ده لغتدر .

مقنعه [ع] باش اورتوسی . (مقنع)ده بومعنايه‌در .

مقطه [ع] اوزرنده قلم كسه‌جك آلت . (مقطه) بونك محرفيدر .

مقول [ع] ديل ، لسان . جمعی (مقاويل) .

مقياس [ع] قياس ايده‌جك ، ايكی شيئك بيننی تقدير ايليه‌جك آلت . § مقدار ، ميزان . مقياسات = مقياسلر . مقياسات عتيقه .

مكشار [ع] و

مكثير [ع] چوق سويلين ، كوەزە ، كثير الكلام .

مكحال [ع] و

مكحل [ع] كوزە سرمە چكە جك ميل .

مكرام [ع] پك چوق كرم ايدن .

مكنسه [ع] سپوركه ، جاروب .

مكيال [ع] اولچك .

ملاحة [ع] كميجيلك .

ملة [ع] دين وشريعت : بزجه دين وملت بردر . § برديندە بولنان كروه : ملت اسلاميه . (برمملكتده طوغان ياخود توطن ايدن وعينى برحكومت تحتنده يشايان افرادك هيئت مجموعه سى) ديمك اولان nation مقابلنده استعمال ايتمه مك اولادر . اوكا مقابل (قوم ، امت) كلمه لرى قوللانيلمليدر .

ملح [ع] طوز ، نمك . جمعى املاح .

ملحفه [ع] بورينه جك شى ، يورغان .

ملزاب [ع] پك جرى ، بخيل آدم . جمعى ملازيب .

ملعقه [ع] قاشيق .

ملقط [ع] بردن برشى آله جق آلت . جمعى ملاقط .

ملك [ع] برشيئه بروجه استقلال ضبطه قادر اوله رق زير استيلايه آلمق ، برشيئه مالك اولمق § برينك تحت تصرف واقتدارنده بولنان شى . (مال) دن اعمدر : «صورتده دكل فقط جهانگير — ملك هنرى ده ايتدى تسخير — خرابات » ملك يمين = جاريه ، كوله . (يمين) بوراده غلبه معناسنه در . جاريه و كوله يه غلبهٔ اسلام ايله ضبط اولنديغى ايچون دينلمشدر . مجازاً صاتون آلنمش كوله ، جاريه معناسنه قوللانيلير . بعض لغويون (مِلك) ى ذوى العقولك غيريده ،

(مُلك) ى هم ذوى العقولده هم غير يسنده تصرف ديه تعريف ايتمشلردر. نظمده (ملكت) صورتنده ده قوللانيلير.

مِلَل [ع] (ملت) ك جمعى . ملل اجنبيه . ملل ونحل .

مِلّى [ع] برملته منسوب ويا مخصوص: ملى برهوا . شعر ملى .

مِلّيّت [ع] برملتى ديكر برملتدن تفريق ايدن احوال و خصوصاتك هيئت مجموعه سى : عثمانلى مليتى . ژاپونيا مليتى . مليت آثار وصنايعدن آكلاشيلير .

مِن [ع] (دن) مفهومنى افاده ايدر بر حرف جردر . من الاول = اولدنبرى . من بعد = بوندن صكره . من الازل = ازلدنبرى . من طرف الله = الله طرفندن . من الباب الى المحراب = بابدن محرابه قدر ، قپوقپامه جه سنه: «من الازل سزك آزاده ، براسيركزم — الى نهايه ده مملوك آستانكزم — آصف » . (من) حرفنك صورت استعمالى حقنده تفصيلات آلمق ايستينلر كتب نحويه يه مراجعت ايتمليدر . بوراده يالكز شو قدر سويليه يه لم كه بو حرفك لسانمزده هر يرده (دن) اداتيله ترجمه سى مناسب دكلدر : « الفت الهوى طفلا فشابت عوارضى — لعشرين من عمرى فاين شبابيا — حسن البزاز » = طفل ايكن سودا ايله الفت ايتدم . يكرمنجى سال حياتمده صفحات رخسارمده كى تويلر آغاردى . بنم شبابم نره دردر ؟

مِنا [ع] مكهٔ مكرمه ده بر محل اسمى .

مِنْبَر [ع] جامعده خطيبك خطبه اوقوديغى مرتفع ير . رفعت معناسنه اولان (نبر) دن اسم آلتدر . جمعى منابر .

مِنْبَض [ع] يوك ويا موق آته جق آلت ، حلاج طوقماغى .

مِنَّت [ع] برينه ايلك ايتمك ، احسان ايلمك § ايديلن لطف واحسانى بربر تعداد ايله باشه قاقمق ، امتنان : « حق تعالى كيمسه يى بر فرده محتاج ايتمسون — يوقسه خلقك ايتديكى احسانه دكمز منتى — شناسى » . منت چكيلير بلادكلدر . § نعمت ، احسان . منتديده = منت كورمش ، احسانديده . منت كش = منت چكيجى ، چكن : « هيچ اولمدى اول بى صابر — منتكش نعمت اكابر — خرابات » منت شناس = ايلك طانيان ،

شاكر نعمت . منت شناسى = منت شناسلق . منت شناسانه = منت شناسجه‌سنه . منت‌شناسان = منت شناسلر .

منجل [ع] اكين اوراغى . جمعى مناجل .

منحات [ع] دولكر رنده‌سى . جمعى مناحت .

مندف [ع] حلاج يايى . جمعى منادف .

منسر [ع] يرتيجى قوش قاغه‌سى . جمعى مناسر .

منشار [ع] دستره ، بيجق : «منشاره ايلدى زكريا فداى سر ...» جمعى مناشر .

منشعه [ع] چولهه مكيكى .

منشفه [ع] صويى سيله‌جك ، ازاله ايده‌جك آلت ، بز ، سوكر .

منصه [ع] كلين صندليه‌سى : منصه پيراى ناز . جلوه‌كر منصهٔ اقبال .

منطق [ع] و

منطقه [ع] قوشاق ، كمر ، ميان بند . § خط استوادن اعتباراً ارضك شمالى وجنوبى درجات معينه‌يه تقسيم اولنان اقسامندن هر برى : منطقهٔ حاره : منطقهٔ بارده .

منطقة البروج [ع] حمل ، ثور ، جوزا ، سرطان ، اسد ، سنبله ، ميزان ، عقرب ، قوس ، جدى ، دلو ، حوت دينيلن اون‌ايكى برجك كنديسى اوزرنده واقع اولديغى دائرهٔ فلكيه . كونش دائرهٔ منطقة البروج ايله دائرهٔ معدل‌النهارك نقطتين متقاطعتينه كلديكى زمان ارضك هر طرفنده ليل و نهار متساوى اولور . بو ايكى محل تقاطعه اعتدالين نقطه‌لرى دينيلير . كونش حمل برجندن كچديكى زمان اعتدال ربيعى وآنك مقابلى اولان ميزان برجندن كچديكى زمان اعتدال خريفى نقطه‌لرنده بولنور . بونى ميمك ضميله اوقومق غلط فاحشدر .

منطيق (ع) بليغ ، سخنور . بو كلمه ميم مفتوحه فصلنه سهواً كچمشدر . طوغريسى بودر .

منظار [ع] آينه ،

مَنروا [یونانجه دن] اساطیر یونانیه ده عقل معبودهٔ موهومه‌سی .

مِنفاخ [ع] کوروك . جمعی منافخ .

مِنقار [ع] قوش قاغه‌سی . § طاشجی قلمی. جمعی مناقر.

مِنقاش [ع] جنبیز دنیلن آلت، موچینه .

مِنقَلَه [ع] کاغد اوزرینه زاویه ترسیم ومساحه‌سنده قوللانیلان نصف دائره شکلنده برآلت .

مِنعام [ع] چوق انعام واحسان ایدن .

مِمراض [ع] خسته‌لکلی، مسقام.

مِنَن [ع] (مِنّت) ك جمعی.

مِنوال [ع] چولهه‌لرك (جولاه) اوزرینه بز صاردقلری برآلت § مجازاً طور، طرز، دستور، وجه وصورت معناسنه قوللانیلیر : برمنوال مشروح .

مِنهاج [ع] آچیق، کنیش یول، شاهراه : منهاج سلامت. جمعی مناهج .

مِه [ف] بیوك، اولو، عظیم . جمعی (مِهان) . دائما (کِهان) ایله برابر قوللانیلیر: کهان و مهان = صغار وکبار. مه آباد = عجملرك قولنجه کندیلرینه مبعوث ایلك پیغمبرك اسمی .

مِهاد [ع] دوشك، بساط، فراش.

مِهتَر [ف] زیاده بیوك ، اعظم . مهتری = مهترلك . مهتران = مهترلر .

مِهذار [ع] بیهده‌کو .

مِهر [ف] کونش، آفتاب: « مهر دولت بخت ارباب دله آیینه‌دار — پرده‌کش صبح وطن شام غریبان اوستنه — ندیم » § عشق ومحبت، شفقت: «مهرم که اولدی عالمه

روشن کونش کبی — بر ذره کلز
ای مه نامهربان سکا — جامی » .

مهربان [ف] شفقتلی، مرحمتلی، محب: «بی‌سندن آیردی جور فلك — آه صد آه مهربان پدرم — فیضی»

مهربانی [ف] شفقتلیلك: مرحمتلیلك

مهرگان [ف] صوك بهار § اسکی ایرانیلرك ایکی عید عظیمندن بری. دیکرینك اسمی (نوروز) در. مجملرك زعمنجه جناب حق کویا شهور شمسیه‌سنك یدنجیسنده کونش میزان برجنه تحویل سیر ایتدیکی زمان ارضی خلق وابداع واجسامی مقر ارواح ایتمش وینه اوکون معاونت فرشتکان ایله کاوهٔ آهنکر خروج ایدرك وفریدون ضحاکه ظفریاب اوله‌رق کندیسنی کوه دماونده حبس ایتمشدر. هرسنه اوکونك حلولنده عظمای ایرانك خلقه لطف و شفقت وبسط موائد عاطفت ایتملری وجه تسمیه ایمش. دیکر بر روایته نظراً مهرنامنده بر غدار اوکون وفات ایتمش اولمغله کندیسنك پنجهٔ اعتسافندن رهایاب اولان خلق اوکونی استسعاد ایله هرسنه عیدملی اتخاذ ایتمشلردر. اردشیر بابکان کونش رسمنی حاوی بر بیوك تاجی اوکون باشنه کیمش و کندیسندن صکره کلن حکمداران ایرانده بونی دستور اتخاذ ایدوب اولادلرینی اوکون تتویج و بدنلرینه دهن بان طلا ایلمشلردر. اوکون حضور حکمدارانه جمله‌دن اول موبدان و دانشمندان دخول وترنج، الما، ایوا، نار، عناب، بیاض اوزوم، نبق تقدیم ایدرلردی. اعتقادلرنجه اوکون بو میوه‌لردن تناول و دهن بان طلا و کلاب استعمال ایتمك ختام سنه‌یه قدر هردرلو آلام واسقامدن باعث مصونیتدر. (مهرجان) بوندن معربدر.

مهماز [ع] و

مهمیز [ف] سواران چزمه‌لرینك اوکچه‌لرینه حیوانی یوروتمك ایچون قونیلان دمیر پارچه‌سی، میخ آهنی (ماهمیز) بوندن محرفدر. عربجه‌سنك جمعی مهامز — و — مهامیز.

مهمان [ف] مسافر. ترکجه‌سی (قونوق). ضیف. ابن کمال مرحوم بولفظی بیوك معناسنه اولان (مه) ایله بکزه‌یجی معناسنه اولان (مان) لفظندن مرکبدر دیمشدرکه تسمیه‌ده مناسبت آشکاردر.

بعضا نظمده (میهمان) صورتنده ده قوللانیلیر .

مهمانپرور [ف] مهمان بسله‌یجی، بسله‌ین ، مسافره اکرام ورعایت ایدن : عثمانلیلرك مهمانپرورلکی امثال صره‌سنه کچمشدر.

مهمانپروری [ف] مهمانپرورلك: عادت مهمانپروری.

مهمانپرورانه [ع] مهمانپروره یاقیشه‌جق صورتده : معاملهٔ مهمانپرورانه .

مهمانخانه [ف] مسافرخانه ، مسافر اقامتنه مخصوص محل: مهمانخانهٔ دنیا .

مهماندار [ف] مهمان طوتیجی، طوتان ، کندیسنه مسافر کلن § کندیسنه بریسی مسافر ویریلن یاخود صورت رسمیه‌ده مسافر نزدینه مأمور تعیین ایدیلن .

مهمانداری [ف] مهماندارلق .

مهمانسرای [ف] مسافرخانه .

مهماننواز [ف] مسافره اعزاز واکرام ایدن .

مهماننوازی [ف] مهماننوازلق. مسافر پرورلك.

مهماننوازانه [ف] مهماننواز اولانه یاقیشیر صورتده . مهماننوازان = مهمان نوازلر .

مهمانی [ف] مهمانلق. مسافرلك.

مهینه [ف] بیوك ، بزرك .

مأت [ع] (مائه) نك جمعی .

میاسموس (فرانسزجه‌دن محرف miasme چورو. مکده اولان موادنباتیه وحیوانیه‌دن چیقان متعفن بخار. بخارات منتنه.

میان [ف] اورته، وسط § بل، کمرکاه . معهود (مومیان) خیال باریکی چوقدن اونوتلمشدر.

میانه [ف] اورته، وسط § کردنلك اورته‌سنده‌کی شهدانه اینجی .

میان بسته [ف] بلی باغلی ، ایشه آماده .

میان بند [ف] قوشاق ، کمر ، منطقه .

میانجی [ف] آرایه کیرن ، بر خصوصده توسط ایدن .

بوکلمه یا (میانه) ایله کلمهٔ نسبت اولان (کی) دن مرکب اولدیغی حالده کاف جیم عربی‌یه تبدیل ایدلمش ویاخود میان ایله (جی) ادات ترکیسندن مرکب بولنمشدر .

میانخانه [ف] موسیقی شناسلرجه آوازمتوسط معناسنه‌در .

میاندار [ف] دلال وبر ایشده واسطه اولان .

میانداری [ف] میاندارلق ، دلاللق ، وساطت .

میاندارانه [ف] میاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

میانسر [ف] نصفی مرصع بر نوع تاج .

میاه [ع] (ماء) کلمه‌سنک جمعیدر . صولر : میاه دریا .

مئبر [ع] و

مئبره [ع] ایکنه ظرفی . ایکنه قوطیسی .

میته [ع] اولوش ، برنوع اولمه .

میتین [ف] کولنك ، چفتایجه‌دن مفرسدر .

میثاق [ع] عهد ، پیمان . روز میثاق = روزازل .

جمعی مواثیق .

میخ [ف] قازیق ، میخ قدم = آیاغی قریق .

میر [ف] بك ، امیر . باش . امیر کلمهٔ عربیه‌سندن مخففدر .

میراث [ع] برینك وفاتنده ورثه‌سنه قالان اموالی :

« نیك وبدهرکس بولور عالمده البت ایتدیکن — کندی بولمازسه جزا میراث اولور اولادینه — . . . »

جمعی مواریث . میراثخور = میراث یدی .

میران [ف] (میر) ك جمعی. میرمیران = رتب ملکیه‌دن بر نوع رتبهٔ رسمیه، پاشالق رتبه‌سی. امیر الامراء بونك دونده‌در.

میرزا [ف] و

مرزا [ف] بك زاده. (میرزاده) دن مرخمدر. بو، مقدما ایران شهزادکانی القابندن ایدی. مؤخراً بر اسمك آخرینه کتیریلیرسه شهزاده‌لکه (بایسنقر میرزا کبی)، اولنه کتیریلیرسه افندیلکه (میرزا مهدی کبی) دلالت ایتمك اوزره استعمال اولنمشدر.

میزاب [ع] اولوق، ناودان: «میزاب قلمدن دوکیلن ماء معارف — باغ وطن و دولته باران کرمدر — عونی بك» میزاب رحمت. فارسیدن معربدر. (مئزاب) ده لغتدر.

میزاد [ع] سرور وشادمانی، بزم عیش وطرب.

میزان [ع] ترازو. § دائرهٔ منطقة البروج اوزرنده بر برجك اسمی. § عملیات حسابیه‌نك طوغری اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون یاپیلان حساب.

میزبان [ف] مسافری اطعام ایدن، خانه صاحبی. اسباب ضیافت وطعام سفره‌سی دیمك اولان (میز) لفظیله مالکیت معناسنی افاده ایدن (بان) لفظندن مرکبدر. میزبانی = میزبانلق. میزبانان = میزبانلر.

میزان الحراره [ع] حرارتك درجه‌سنی بیلدیرن بر آلت. ترمومترو.

میزان الهوا [ع] هوانك درجهٔ تضییقنی بیلدیرن بر آلت. بارومترو.

میس [انکلیزجه‌دن] اولنمه‌مش قز عنوانی، مادموازل، خانم قز.

میساق [ع] سورمك، سوق ایتمك.

میسیونر [فرانسزجه‌دن] نشر دینه مأمور راهب.

میش [ف] قیون .

میشین [ف] دباغت اولنمش قیون . دریسی، مشین .

میعاد [ع] یکدیکرینه وعدایتمک، مواعده § زمان وعد § وعد اولنان محل . مکان وعد .

میعة [ع] کونللك .

میغ [ف] قره بلوط . غمامه . § اطرافی محیط اولان کثیف دومان، سیس : «محاط میغ احزاندر سمای عمر ناشادم »

میقات [ع] بر ایش ایچون تعیین اولنان وقت، هنکام § وقت وعد § محل وعد . § حجاجك احرامه کیردکاری محل .

میقادو [فرانسزجه‌دن] ژاپونیا ایمپراطورلرینك عنوانی .

میقروب [فرانسزجه‌دن] خرده بین واسطه‌سیله کوریلن وکوزله کورلمسی محال اولان حیوانجق، حوین .

میکائیل [ع] مخلوقاتك تحصیل ارزاقنه من طرف الله مأمور ایدیلن برفرشته .

میل [ع] کوزه سرمه چکمکه مخصوص برآلت § یوللرده تعیین مسافه ایچون دیکیلن نشان، منار . § طولی هر مملکتده کوره مختلف مسافه اولچیسی . میل بحری عموماً ۱۸۵۲ متره‌در .

میلاد [ع] زمان ولادت . عرف اسلامده حضرت عیسانك زمان، ولادت سنیه‌لرینه تخصیص اولنمشدر : میلاد عیسی . میلادی = میلاده منسوب . تاریخ میلادی .

میلیار [فرانسزجه‌دن] بیك میلیون .

میلیون (فرانسزجه‌دن) بیك کره بیك .

مینا [ف] شراب شیشه‌سی : «صهبای خروشان کبی مینای فلکدن — تاخارج خمخانهٔ امکانه آتیلسه‌ق —

عونی بك » . § قیو مجیلرك كوموش اوزرینه نقش ایتدكاری یشیل یاخود لاجورد رنكنده صرچه • آبكینهٔ رنكین . (مینه) بوندن محرفدر .

مینارنك [ف] و

مینافام [ف] مینا رنكلی : قبهٔ مینافام سما . آسمان مینارنك .

میناكار [ف] مینا ایشلییجی ، ایشلین .

میناكاری [ف] مینا كارلق .

مینو [ف] عالم علوی ، جنت § فلك § مینا§ زمرد ، زبرجد . مینوی خاك = قبر ، مزار .

مباح [ع] ایشلنمسی نه حرام ، نه حلال اولان شی ، جائز . جمعی مباحات .

مباحث [ع] مباحثه ایدیجی ، ایدن . مباحثین = مباحثلر

مبادر [ع] مبادرت ایدیجی ، ایدن .

مباهاة [ع] ناز ایتمك ، تفاخر ایتمك . اكثریا اسم اوله‌رق (فخر) معناسنه قوللانیلیر : اعلان مباهات .

مباهله [ع] یكدیكرینه نفرین ایتمك ، بد دعا ایتمك .

مباهی [ع] فخر ایدیجی ، ایدن .

مبایعه [ع] صاتون آلق .

مباینة [ع] یكدیكردن آیرلق ، جدا اولمق § آیریلق ، بشقه‌لق ، اختلاف : ایكی افاده بیننده‌كی مباینت .

مبدی [ع] ابدا ایدیجی ، ایدن ، خالق ، نمونه‌سز اوله‌رق یارادان : جناب حق مبدی ومعیددر . مبدئ الكائنات . مبدئ كائنات .

مبتداء [ع] باشلانلمش § لسانمزه كوره براسم یاخود اسم حكمنده بر كلمه‌دركه خبر آكا اسناد اولنور . اسلوب فارسی اوزره

مضاف اولدقده (مبتدای مؤخر) صورتنده ایراد اولنور. مبتدأیه = کندیسیله باشلانیلان.

مُبْتَدِع [ع] یکیدن بر شی پیدا ایدیجی، ایدن.

مُبْتَدی [ع] بر شیئی اوکرنمکه یکی باشلایان، عجمی، شاکرد: بو چوجق علم حسابده مبتدیدر. بو افندی شهرمزک مبتدیسیدر. مبتدیانه = مبتدیجه‌سنه. عربی جمعی مبتدئین، فارسی جمعی مبتدیان = مبتدیلر.

مُبْتَذَل [ع] ذلیل، خوار، اعتبارسز.

مُبْتَسِم [ع] ابتسام ایدیجی، ایدن لطیف صورتده کولمسه‌ین: دلبر مبتسم.

مُبْتَغی [ع] مطلوب، آرزو. جمعی (مبتغیات)

مُبْتَلّ [ع] ایصلانمش.

مُبْتَلی [ع] بر شیئه دوشکون اولمش، دوشکون، کرفتار: مبتلای عشرت. «مبتلی تیغک بکا بن مبتلی شمشیرکه — عصمت افندی مرحوم». مبتلای درد هجران.

مُبْتَنی [ع] ابتناء ایدیجی، ایدن: شو اساسه مبتنیدر.

مُبْتَهِج [ع] شادان، مسرور.

مُبَجَّل [ع] تعظیم اولنمش، مکرم: شاعر مبجل.

مُبَخَّر [ع] بخاره قلب اولنمش § توتسولنمش.

مُبَخَّل [ع] بخیل اولنمش، بخله نسبت ایدلمش، بخیل.

مُبْدِع [ع] ابداع ایدیجی، نمونه‌سز برشی وجوده کتیریجی: مبدع کائنات. § نظیری کورلمه‌مش شعر سویله‌یجی، سویلین: شاعر مبدع.

مُبَدَّل [ع] تبدیل اولنمش، دکشدیرلمش.

مُبَذِّر [ع] تبذیر ایدیجی، ایدن، نابمحل صرف و اسراف ایلین.

مبرّا [ع] بری قیلنمش، پاك و منزه.

مبادرة [ع] عزم و سرعت ایتمك: کیفیتك عرضنه مبادرت قیلندی. (ابتدار) ده بو مقامده قوللانیلیر.

مبادله [ع] برشیئی دیکر برشیله دکشمك.

مبادات [ع] آشکار ایتمك، میدانه چیقارمق.

مبادی [ع] آشکار ایدیجی، میدانه چیقاریجی.

مبارات [ع] زوجین یکدیکرندن بیزار اولمق. مجـلر (مبارا) صورتنده ده قوللانیر.

مبارز [ع] جنکده دشمنه مقابله ایدن، ایلری کان بهادر.

مبارزانه = مبارزجه‌سنه. مبارزین = مبارزلر.

مبارزه [ع] قارشیلقلی جنك ایتمك. نظمده (مبارزت) صو-رتنده ده قوللانیلیر.

مبارك [ع] برکتلندیرلمش § اوغورلو، خجسته، متیمن:

«سفر مبارك اوله ای خدیو فرخ دم — ندیم». بعضاً کنایه صورتیله (منحوس) معناسنه قوللانیلیر: بَه‌ی مبارك! § بیوك، بزرکوار، شایستهٔ تعظیم: مبارك برذات. مبارکی = اوغورلو، قدملی اوله معناسنه اکثریا مقام تهکمده استعمال اولنور: «عاشقله طولدی خانه بلالر مبارکی — لا».

مباسطه [ع] بریـیله تکلیفسز کورشمك. نظمده (مباسطت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مباسله [ع] جنکده حمله ایدوب شجاعت کوسترمك.

مباشر [ع] برایشه بالذات باشلایان. فاعل: مباشر متعمد اولسه‌ده ضامن اولور — مجله. § محضر معناسنه. دعواده علاقه‌دار اولانلره محکمه طرفندن تبلیغاتده بولنان مأمور رسمی.

مباشرت [ع] بر ایشه بالذات باشلامق § جماع ایتمك.

مباشرةً اتلاف = بر شیئی بالذات تلف ایتمك.

مباصره [ع] ایکی کشی هانکیمز اول کوریرز دیه بر شیئه باقشمق .

مباطشه [ع] ایکی کشی بربرینی قاورامق ایچون اللرینی اوزادوب اوغراشمق.

مباصقه [ع] توکورمك .

مباعدة [ع] بربرندن اوزاقلاشمق ، مفارقت .

مبالاة [ع] قایرمق . § فکر و اندیشه ایتمك .

مبالغه [ع] بر خصوصده زیاده چالشمق § برینك اوصاف محموده و یا مذمومه‌سنی مستبعد و یا محال کورینه‌جك صورتده بیان ایتمك. او یولده سویلنن سوز اکر عقلاً وعادتاً ممکن اولورسه (تبلیغ) ، عقلاً ممکن، عادتاً محال اولورسه (اغراق) ، عقلاً و عادتاً محال اولورسه (غلو) نامنی آلیرکه مردوددر. مبالغه‌نك مقبولی افاده‌یه روح ورونق ویرر. نفعینك شو بیتی غلو مثاللرندندر: «ایردی برغایته تأثیر هوا کیم برمور — بر دم کرم ایله ایلریدی دریایی سراب»

مبرد [ع] تبرید ایدیجی ایدن ، صوغودان .

مبرد [ع] تبرید اولنمش ، صوفودلمش .

مبرر [ع] یمینی تصدیق اولنمش.

مبرز [ع] ابراز ایدیجی ، ایدن، ظاهره چیقاران .

مبرز [ع] ابراز اولنمش، ظاهره چیقارلمش .

مبرم [ع] ابرام ایدیجی ، ایدن، بر خصوصك اجراسنی جان صیقه‌جق درجه‌ده اصرار ایله رجا ایدن . § ثقیل ، کرانجان ، معناسز سوزلر سویلین آدم .

مبرم [ع] ابرام اولنمش: بلای مبرم .

مبرهن [ع] برهان ایله ثابت قیلنمش، اثبات اولنمش.

مبشر [ع] ابشار ایدیجی ،ایدن، مژده‌لین .

مبشر [ع] ابشار اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش .

مُبَشِّر [ع] تبشیر ایدیجی، ایدن، مژده لیجی. مبشّرین = مبشّرلر.

مُبَشَّر [ع] تبشیر اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش: «عفوایله مبشّرمیدر اصحاب مراتب ـــ ...»

مُبَصِّر [ع] تبصیر ایدیجی، ایدن.

مُبْضِع [ع] کاری تماماً کندیسنه عائد اولمق اوزره برینه سرمایه ویرن.

مُبْطِل [ع] ابطال ایدیجی، ایدن، بوشه چیقاران...

مُبْطَل [ع] ابطال اولنمش.

مُبْطِئ [ع] ابطاء ایدیجی، آغیر حرکت ایدن، گجیکن.

مُبْعِد [ع] ابعاد ایدیجی، ایدن، اوزاقلاشدیران.

مُبَعِّد [ع] تبعید ایدیجی، ایدن، اوزاقلاشدیران.

مُبْهِج [ع] ابهاج ایدیجی، ایدن. سوینج ویرن، فرح بخش.

مُبَهِّج [ع] تبهیج ایدیجی، ایدن. گوزللشدیرن.

مُبْهَم [ع] ابهام اولنمش، آکلاشلمیه جق صورتده قونلمش، قاپالی، پوشیده: مألی مبهم برنشیده. مبهمات = مبهم اولان شیلر.

مُبَیِّض [ع] تبییض ایدیجی، ایدن. آغاردان، بیاضه چکن. مبیّضین = مبیّضلر. مبیّضین اقلام.

مُبَیَّض [ع] تبییض اولنمش.

مُبین [ع] عیان وآشکار ایدیجی، ایدن § عیان اولنمش، آشکاره.

مُبَیِّن [ع] تبیین ایدیجی، ایدن. آچیغه چیقاران، عیان ایدن.

مُبَیَّن [ع] تبیین اولنمش. میدانه چیقارلمش، عیان ایدلمش.

مُتاءَمَة [ع] برقرندن ایکیز اوله رق طوغمق.

مُتابِع [ع] متابعت ایدیجی ، ایدن ، اویان. متابعین = متابعلر تابعین: «تعظیم بتون متابعینه — ناجی »

مُتابعة [ع] اویمق، تبعیت ایتمك .

مُتَأَثِّر [ع] تأثر ایدیجی ، ایدن . محزونیت وانفعال صورتنده حسلەنیجی ، ایجلەنیجی . متأثرانه = متأثرجەسنه: متأثرانه نقل ماجرا.

مُتَاجَره [ع] یکدیکریله تجارت ایتمك.

مُتَأَخِّر [ع] تأخر ایدن، صکره یه، کری یه قالان ، کجکن . متأخرین = متأخرلر : متأخرین علما .

مُتَأَدِّب [ع] تأدب ایدن، ادبلەنن، ادبی طاقنن. متأدبین = متأدبلر . متأدبانه = متأدبجەسنه.

مُتَأَذّی [ع] تأذی ایدیجی، ایدن، اینجینن. متأذیانه = متأذیجەسنه .

مُتَأَدّی [ع] اودەین .

مُتارِك [ع] متارکه ایدیجی ، ایدن .

مُتارَکه [ع] برشیئی حالی اوزره ترك ایتمك § ترك ایدشمك § مواقع حربیه نك جمله سنده ویا بعضیسنده برمدت معینه وياغیرمعینه ایچون حرکات عسکریه نك تعطیلی حقنده طرفین محاربین بیننده عقد اولنان مقاوله .

مُتَأَسِّف [ع] تأسف ایدیجی ، ایدن . کدرلنن . متأسفانه = متأسفجەسنه . متأسفاً = متأسف اولەرق .

مُتَأَکِّد [ع] تأکد ایدیجی ، ایدن .

مُتَأَلِّف [ع] تألف ایدیجی ، ایدن .

مُتَأَلِّم [ع] تألم ایدیجی، الملنیجی. متألمانه = متألم اولانه یاقیشه جق صورتده : متألمانه نظر .

مُتَأَلِّه [ع] جناب حقه پرستش وعبادت ایدن. متألهین = متألهلر ، حکمای اسلام .

مُتَأَمِّرْ [ع] تأمّر ايديجى، ايدن. آمرلنن، تغلب ايدن.

مُتَأَمِّلْ [ع] تأمل ايديجى، ايدن. دقتله تفكر ايدن. متأملانه = متأملجه‌سنه: متأملانه نظر.

مُتَأَنِّى [ع] تأنى ايديجى، ايدن. تمكينلى طورانان. متأنيانه = متأنى اولانه ياقيشه‌جق صورتده. متأنيانه حركت.

مُتَأَهِّلْ [ع] تأهل ايدن، اولنن. اولى.

مُتَأَيِّدْ [ع] تأيد ايديجى، ايدن. قوتلنن.

مُتَبادِرْ [ع] تبادر ايديجى، بردن بره ذهنه كليجى، كلن.

مُتَبادِلْ [ع] تبادل ايديجى، بربرينه بدل اولان، بر برينك يرينه كچن.

مُتَبارِزْ [ع] تبارز ايديجى، ايدن. متبارزين = متبارزلر.

مُتَباعِدْ [ع] تباعد ايديجى، ايدن. اوزاقلاشان:

«اولسه‌م اوله‌مام خوابكهكدن متباعد — ناجى»

مُتَباغِضْ [ع] تباغض ايديجى، ايدن. متباغضين = متباغضلر.

مُتَباقى [ع — مولد] باقى قالان.

مُتَباكى [ع] تباكى ايدن، آغلار كبى كورينن. صنعى آغلايان. متباكيانه = متباكى اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مُتَباهى [ع] تباهى ايدن. تفاخر ايدن. متباهيانه = متباهى اولانه ياقيشير صورتده: روش متباهيانه.

مُتَبايِنْ [ع] ضد اولان: اقوال متباينه.

مُتَبايِعانْ [ع] آلان وصاتان. بايع ايله مشترى.

مُتَبَتِّل [ع] تبتل ایدن، ماسوادن انقطاع ایله مخلصاً حقه توجه ایدن . متبتلاً = متبتل اولەرق.

مُتَبَشِّر [ع] تبشرایدن، بدن سویلجه چیقاران .

مُتَبَحِّر [ع] تبحرایدن، دریالاشان. علمده دریا کبی توسع وتعمق ایدن . علامه . متبحرانه = متبحرجه سنه . متبحرين = متبحرلر .

مُتَبَختِر [ع] تبخترایدن. صالنەرق متکبرانه یوروین. متبخترانه = متبخترجەسنه .

مُتَبَخِّر [ع] تبخر ایدن، بوغوحالنه کلن. § توتسولنن .

مُتَبَدِّع [ع] تبدع ایدن . اهل سنت ایکن اهل بدعت اولان .

مُتَبَدِّل [ع] تبدل‌ایدن. دکیشن، باشقه حاله کلن.

مُتَبَرِّد [ع] تبرد ایدن. صوغویان: ماء متبرد .

مُتَبَرِّر [ع] تبرر ایدن ، جناب حقه انقیاد وطاعت‌اوزره بولنان .

مُتَبَرِّز [ع] تبرز ایدن ، میدانه چیقان .

مُتَبَرِّع [ع] تبرع ایدن. اوزرینه واجب اولمیان عطیه‌یی ویرن .

مُتَبَرقِع [ع] تبرقع ایدن. پچەلنن، نقابلانان .

مُتَبَرِّك [ع] تبرك ایدن . مبارك عدایدن. متبركاً = متبرك اولەرق .

مُتَبَرِّی [ع] تبری ایدن . بری اولان . یوز چویرن.

مُتَبَسِّل [ع] تبسل ایدن ، غضب ویا شجاعتدن یوزنی اکشیدن .

مُتَبَسِّم [ع] تبسم ایدن. كولمسه‌ین. متبسمانه = متبسم اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَبَشْبِش [ع] تبشبش ایدن. كولر یوز كوستروب التفات ایدن. جدیاتده قوللانیلمامل.

مُتَبَصْبِص [ع] تبصبص ایدن، یالطاقلانان. متبصبصانه = متبصبص اولانه یاقیشیر صورتده. متبصبصین = متبصبصلر. متبصبصین كروهی.

مُتَبَصِّر [ع] تبصر ایدن، ایلریسنی كورن. كوزی آچیق. دقت نظر صاحبی. متبصرانه = متبصرجه‌سنه. متبصرانه حركت.

مُتَّبِع [ع] اتباع ایدن. اویان.

مُتَبَغِّض [ع] تبغض ایدن. بغض كوسترن.

مُتَبَكِّم [ع] تبكم ایدن. سوز سویلركن طوتیلوب قالان. متبكمانه = متبكمجه‌سنه.

مُتَبَلِّد [ع] تبلد ایدن، آغیر طورانان، تنبل.

مُتَبَلِّر [ع] تبلر ایدن، بلورلنان.

مُتَبَلِّل [ع] تبلل ایدن، ایصلانان.

مُتَبَنِّی [ع] تبنی ایدن، بریسنی اوغل ایدینن، اوغللق اتخاذ ایدن.

مُتَبَوِّل [ع — مولد] تبول ایدن، صو دوكن.

مُتَبَیِّن [ع] آچیغه چیقان، عیان اولان، وضوح بولان. معنویاتده قوللانیلیر.

مُتَتابِع [ع] و

مُتَتالی [ع] تتابع وتتالی ایدن، بر بری آردنجه كیدن، پی‌درپی اولان: متتابع الورود. متتالی الظهور.

مُتَتَبِّع [ع] تتبع ایدن آردینه دوشوب آراشدیران . معنویاتده قوللانیلیر .

مُتَتَوِّج [ع] تتوج ایدن ، باشنه تاج کین ،

مُتَثائِب [ع] تثائب ایدن ، اسنه‌ین .

مُتَثاقِل [ع] تثاقل ایدن ، اوشنوب آغیرلاشان § محاربه‌یه کیتمکه تشویق ایدلمش ایکن اولایانوب قالان .

مُتَثَبِّت [ع] تثبت ایدن ، ثابت ، بر قرار اولان ، ثبات کوسترن .

مُتَثَقِّب [ع] تثقب ایدن ، دلیکلنن ، دلنن .

مُتَثَوِّب [ع] تثوب ایدن ، فرضدن صکره نافله نماز قیلان § ثواب قازانان .

مُتَثَیِّب [ع] تثیب ایدن ، طول قالان قادین .

مُتَجادِل [ع] تجادل ایدن ، مجادله ایدن: قوم متجادل .

مُتَجاذِب [ع] تجاذب ایدن .

مُتَجاسِر [ع] تجاسر ایدن ، جسارتلنن ، جسارت ایدن . متجاسرانه = متجاسرجه‌سنه . متجاسرین = متجاسرلر: متجاسرینك دردستی .

مُتَجانِب [ع] تجانب ایدن ، چکینن .

مُتَجانِس [ع] برجنسدن اولان: قوافیٔ متجانسه .

مُتَجاوِب [ع] تجاوب ایدن .

مُتَجاوِر [ع] تجاور ایدن ، قومشو اولان . قومشو .

مُتَجاوِز [ع] تجاوز ایدن ، کچن : سنی اوتوز متجاوز § حدمعروفی کچن ، ظلم ایدن . متجاوزانه = متجاوز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : متجاوزانه ادارهٔ لسان . متجاوزین = متجاوزلر .

مُتَجاوِل [ع] جولان ایدیشن .

مُتَجاهِل [ع] تجاهل ایدن ، جاهل کبی کورینن ، بیلمزلنن : عارف متجاهل . متجاهلانه = متجاهلجه‌سنه . متجاهلانه ایراد کلام .

مُتَجَبِّر [ع] تجبر ایدن ، کبرلنن ، جبابره طوری طاقنان .

متجبرانه = متجبرجه‌سنه .

مُتَجَدِّد [ع] تجدد ایدن ، یکیلنن . متجددانه = متجدد اولان یاقیشه‌جق صورتده . متجددین = متجددلر .

مُتَجَرِّد [ع] تجرد ایدن ، صویونان ، چیپلاق اولان § متأهل اولمیان ، اولی دکل ، بکار § ماسوادن انقطاع ایله جناب حقه متوجه اولان ،

مُتَجَرِّع [ع] تجرع ایدن ، تکلفله ایچن : متجرع آلام .

مُتَجَزّی [ع] تجزی ایدن ، جزء جزء اولان .

مُتَجَسِّد [ع] تجسد ایدن ، جسدلنن جسد صاحبی اولان : جنین متجسد . حشرات متجسده

مُتَجَسِّس [ع] تجسس ایدن ، دقتله آراشدیران .

متجسسانه = متجسس اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متجسسین = متجسسلر .

مُتَجَسِّم [ع] تجسم ایدن ، جسملنن ، مجسم کورینن : « متجسم مثال عبرتدر — لا »

مُتَجَعِّد [ع] تجعد ایدن ، قیویرجق اولان .

مُتَجَفِّف [ع] تجفف ایدن ، قوریان : البسهٔ متجففه .

مُتَجَلِّد [ع] تجلد ایدن ، تکلفله جلادت کوسترن .

متجلدانه = متجلد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متجلدانه اعطای جواب . متجلدین = متجلدلر .

مُتَجَلّی [ع] تجلی ایدن ، عیان اولان ، کورینن : «چوقدندر اولمیور متجلی اوماهرو — یارب ! جهانده بن نه تجلیسز آدمم — صافی»

متجمّع [ع] تجمع ایدن، طوپلانان، بریره کلن. متجمعین = متجمعلر.

متجمّل [ع] تجمل ایدن، زینتلنن، سوسلنن. متجملانه = متجملجه‌سنه. متجملین = متجمللر.

متجنّب [ع] تجنب ایدن، صاقنان، چکنن، اوزاقلاشان. (مجتنب) زیاده قوللانیلیر.

متجنّن [ع] تجنن ایدن، دلیرن، چیلدیران، قاچیران. متجننانه = متجنن اولانه یاقیشیر صورتده: متجننانه حرکت.

متجنّی [ع] تجنی ایدن، میوه دوشیرن. § بریسنك اوزرینه صوچ آتان، اسناد جنایت ایدن.

متجوّز [ع] تجوز ایدن، جائز اولمیان شیئی جائز کورن § سوزی مجاز طریقیله سویلین. متجوزانه = متجوزجه‌سنه. متجوزین = متجوزلر.

متجوّف [ع] تجوف ایدن، ایچی بوشالان، قووق اولان.

متجهّز [ع] تجهز ایدن، لوازمی مرتب، منتظم اولان.

متحاب [ع] بربرینی دوست اتخاذ ایدن: دول متحابه = یکدیکرینی دوست اتخاذ ایدن دولتلر.

متحاسد [ع] تحاسد ایدن.

متحاشی [ع] تحاشی ایدن، احتراز ایدن، چکنن. متحاشیانه = متحاشیجه‌سنه: مهالکه قارشی متحاشیانه طورانملی.

متحالف [ع] تحالف ایدن، خصمیندن ایکیسنه‌ده یمین ویرن.

متحامی [ع] تحامی ایدن، نفسنی حمایه ایدن، صاقنان. متحامیانه = متحامیجه‌سنه.

متجاور [ع] تجاور ایدن، یکدیکریله قونوشان.

متحبس [ع] تحبس ایدن، حبس نفس ایدن، بر یره قاپانان. متحبسانه = متحبسجه سنه.

متحتم [ع] واجب اولان، درجهٔ وجوبده بولنان: متحتم ذمت حمیت.

متحثر [ع] تحثر ایدن، پیخته‌لانان: دم متحثر.

متحجر [ع] تحجر ایدن، طاش اولان، طاش کسیلن: طاش دکل، او بر متحجر مثال عبرتدر ـــ لا

متحجم [ع] تحجم ایدن، جملنن، جثه‌لنن.

متحدب [ع] تحدب ایدن، قانبور اولان، قانبورلاشان.

متحدث [ع] تحدث ایدن، حادث اولان، یوق ایکن پیدا اولان.

متحدر [ع] تحدر ایدن، اینشه طوغری اینن. (منحدر) زیاده قوللانیلیر.

متحدی [ع] تحدی ایدن، مغالبه طریقیله معارضه ایدن.

متحذر [ع] تحذر ایدن، حذر اوزره اولان، صاقنان.

متحرز [ع] تحرز ایدن، صاقنان، قورینان.

متحرس [ع] تحرس ایدن، صاقنان، قورینان.

متحرك [ع] تحرك ایدن، قیملدانان، حرکت ایدن: الکتریق ایله متحرك تراموای § حرکه‌لنن: حرف متحرك.

متحرم [ع] تحرم ایدن، ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورینان. متحرمانه = متحرمجه سنه. متحرمین = متحرملر. متحرم حرامه میل ایتمز.

متحری [ع] تحری ایدن، آراشدیران. متحریانه = متحریجه سنه.

متحزب [ع] تحزب ایدن، گروه گروه جمع اولان .

متحزن [ع] تحزن ایدن، محزون اولان. متحزنانه .

متحسر [ع] تحسر ایدن ، الدن کیدن و یا الده ایدلمسی آرزو اولنان شی ایچون حسرت چکن: عاشق متحسر . متحسرانه = متحسر اولانه یاقیشیر صورتده: « ایلر سزی یاد ایدنجه هر آن — کوکلم متحسرانه فریاد » متحسرین = متحسرلر .

متحسس [ع] تحسس ایدن ، خبر ، حوادث طلب ایدن § حس ایدن: شاعر متحسس. متحسسانه = متحسسجه‌سنه .

متحشد [ع] تحشد ایدن ، بیریکن ، طوپلانان : قوافل متحشده . لشکر متحشد . متحشدین = متحشدلر .

متحصل [ع] تحصل ایدن ، حاصل اولان، حصوله کلن : قلبم بو تبشره‌دن متحصل ممنونیتله چارپمغه باشلادی .

متحصن [ع] تحصن ایدن ، مستحکم برموقعه قاپانان .

متحضر [ع] تحضر ایدن، حضورده اولان ، حاضر .

متحفظ [ع] تحفظ ایدن ، کندینی حفظ ایدن ، قورینان . متحفظین = متحفظلر .

متحقد [ع] تحقد ایدن، کین طوتان .

متحقق [ع] تحقق ایدن، حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقان .

متحکم [ع] تحکم ایدن، حاکملك طاقنان ، بریسی بغیرحق حکمی آلتنه آلان . متحکمانه = متحکمجه‌سنه . متحکمین = متحکملر .

متحلل [ع] تحلل ایدن، اجزاسی آیریلان، جزءجزء اولان.

متحلی [ع] تحلی ایدن ، زینتلنن، طونانان : زن متحلی . فضائل عالیه ایله متحلی بر وجود .

متحمض [ع] تحمض ایدن ، اکشین، اکشیلك پیدا ایدن .

متحمل [ع] تحمل ایدن، قاتلانان، مادی و معنوی یوك آلتنده سسنی چیقارمیان: او، بو قدر یوکه متحمل دکلدر. اوقدر عتابه متحمل دکلم. متحملانه = متحمل جەسنه. متحملین = متحمللر.

متحمی [ع] تحمی ایدن، کندینی حمایه ایدن، قوریيان: کثرت اکلدن متحمی.

متحنن [ع] تحنن ایدن، شدتله مشتاق اولان: مادر متحنن.

متحنی [ع] تحنی ایدن. منحنی، اکری.

متحول [ع] تحول ایدن، دکشن، بشقه درلو اولان.

متحیر [ع] تحیر ایدن، حیران اولان، حیرته دوشن. متحیرانه = متحیر اولانه یاقیشیر صورتده: سمایه متحیرانه نظر. متحیرین = متحیرلر.

متحیز [ع] تحیز ایدن، یرطوتان، یر ضبط ایدن: جسم متحیز § موقع مخصوص طوتان، اعتبار واهمیت پیدا ایدن. عربی جمعی متحیزین، فارسی جمعی متحیزان. متحیزین ارباب قلم. متحیزان مملکت. متحیزان وکلای دعادی.

متخادع [ع] تخادع ایدن، آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورینن.

متخارش [ع] تخارش ایدن، خیرلداشوب، طالاشان.

متخاطب [ع] مخاطبه ایدن.

متخبر [ع] تخبر ایدن، ایی بیلن، کنهنه واقف اولان.

متختم [ع] تختم ایدن، خاتم طاقنان.

متخدر [ع] تخدر ایدن، اورتولنن، اورتو طوتنان: دختر متخدر.

متخدع [ع] تخدع ایدن، بیلەرك آلدانان.

متخدش [ع] تخدش ایدن، طیرمالنان، مضطرب اولان.

متخرّش [ع] تخرش ایدن ، طیرمالنان، طیرمق یین.

متخرّق [ع] تخرق ایدن، ییرتیلان.

متخشّع [ع] تخشع ایدن، خشوع کوسترن، خشوعلانان .

متخشّن [ع] تخشن ایدن، خشو نتلنن، درشت اولان : ادیب متخشن .

متخشّی [ع] تخشی ایدن، خشیتلنن، تعظیم آمیز بر صورتده قورقان. متخشیانه = متخشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده: وضع متخشیانه.

متخصّص [ع] تخصص ایدن، اختصاص کسب ایلین: طبیب متخصص.

متخضّع [ع] تخضع ایدن، خضوع کوسترن، خضوعلانان. متخضعانه = متخضعجه‌سنه .

متخضّر [ع] تخضر ایدن، یشیللنن، یشیل رنك باغلایان : صحرای متخضر .

متخطّر [ع] تخطر ایدن، درخاطر ایدن: متخطر ایام ماضی.

متخطّی [ع] تخطی ایدن، آتلایوب کچن.

متخفّف [ع] تخفف ایدن ، خفیفلنن ، خفیف اولان

§ آیاغه مست، چیزمه کبی قونجلو بر شی کین .

متخلّد [ع] تخلد ایدن ، بریرده دائمی صورتده قالان : متخلد فی النار .

متخلّص [ع] تخلص ایدن ، قورتیلان، خلاص اولان

§ مخلص ایدینن، مخلصلانان .

متخلّط [ع] تخلط ایدن، قاریشان، قاریشیق اولان .

متخلّف [ع] تخلف ایدن، خلاف اوزره بولنان، اویغون کلمین، اویمیان.

متخلّق [ع] تخلق ایدن، اخلاق پیدا ایدن ، اخلاقلانان .

متخلّل [ع] تخلل ایدن ، خلل پذیر اولان § آره‌لغه صوقیلان، آره‌سنه کیرن .

متخلّی [ع] تخلی ایدن، بوشالان، بوش قالان.

متخمّر [ع] تخمر ایدن.

متخوّف [ع] تخوف ایدن، قورقو پیدا ایدن، خوفه دوشن. متخوفانه == متخوف اولانه یاقیشیر صورتده: حرکت متخوفانه،

متخیّل [ع] تخیل ایدن، خیاله آلان: شاعر متخیل. متخیلانه == متخیلجه‌سنه: نگاه متخیلانه.

متداخل [ع] تداخل ایدن، بربرینه داخل اولان، کیریشن. اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) ایدن معناسنی مفیداولور: معاشات متداخله.

متدارك [ع] تدارك ایدن، تهیئه واحضار ایلین.

متدافع [ع] تدافع ایدن، ایتیشن، قاقیشن، یکدیگرینه اجرای تأثیر ایدن. § دشمنی دفع ایدن. متدافعانه == متدافعجه‌سنه. متدافعاً == متدافع اوله‌رق.

متداول [ع] تداول ایدن، الدن اله کزن، بین الناس مستعمل اولان. § الدن اله کزدیریلن، استعمال ایدیلن: مسکوکات متداوله. مصدری فی الاصل متعدی اولدیغی حالده لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانیلیر.

متداوی [ع] تداوی ایدن، دوا ایدن.

متدبّر [ع] تدبر ایدن، عاقبتی حقیقتی تفکر ایدن. متدبرانه == متدبرجه‌سنه.

متدثّر [ع] تدثر ایدن، جامه‌یه بورونن.

متدرّس [ع] تدرس ایدن، درس آلان، درس اوله‌رق اوقویان.

متدرّع [ع] تدرع ایدن، زرهلنان، زره‌کین. جوشن پوش اولان.

متدفّن [ع] تدفن ایدن، دفن اولنان.

متدلّی [ع] تدلی ایدن، نازلنان: شوخ متدلی. دلبر متدلی. متدلیانه == متدلیجه‌سنه.

مُتَدَنِّس [ع] تدنس ایدن، کیر پیدا ایدن، کیرلنن.

مُتَدَنّی [ع] تدنی ایدن، آشاغیلایان، کریلەین، مترقی اولمیان.

مُتَدَهِّن [ع] تدهن ایدن.

مُتَدَهّی [ع] داهیەلشن، اصحاب دها کبی حرکتدە بولنان. متدهیانە = متدهیجەسنە.

مُتَدَیِّن [ع] تدین ایدن، بورج ایدینن § بر دینک احکامنە تطبیق حرکت ایدن. دیندار اولان.

مُتَذَبْذِب [ع] تذبذب ایدن، متردد، قرارسز، نظامسز.

مُتَذَکِّر [ع] تذکر ایدن، درخاطر ایلین § برایشە دائر سویلشن.

مُتَذَلِّل [ع] تذلل ایدن، کندینی ذلیل کوسترن، اظهار ذلت ایدن. متذللانە = متذللجەسنە.

مُتَذَوِّق [ع] تذوق ایدن، طادان § ذوقیاب اولان.

مُتَراخی [ع] تراخی ایدن، کری چکیلن. کری طوران، کجیکن، آغیر طاورانان.

مُتَرادِف [ع] ترادف ایدن، یکدیکرە تابع اولان، برینک آردی صرە کیدن § بر معنایە تابع اولان ایکی و یا دها زیادە لفظ: الفاظ مترادفە. بعض علما بونک وجودینی انکار ایتمشلردر.

مُتَراسِل [ع] تراسل ایدن.

مُتَراضی [ع] تراضی ایدن، بربرندن راضی اولان.

مُتَرافِع [ع] ترافع ایدن، مرافعە ایدن.

مُتَراکِم [ع] تراکم ایدن، بیریکن: ماء متراکم. نقود متراکمە.

مُتَرَتِّب [ع] ترتب ایدن، برسببلە متعلق، عائد اولان: عهدەمزە مترتب وظیفەنک ایفاسی. § برشیئک نتیجەسی اولەرق حاصل اولان: سوء استعمالدن مترتب مسؤلیت.

مترجم [ع] ترجمه ایدن ، برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن.

بو اکثریا تحریراً ترجمه ایدن، ترجمان تقریراً ترجمه ایدن معناسنه قوللانیلیر. مترجمین = مترجملر . مترجمانه = مترجمجه سنه. جیمك تشدیدیله (مترّجم) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر .

مترجَم [ع] ترجمه اولنمش : فرانسزجه‌دن مترجم بر نشیده .

مترجّی [ع] ترجی ایدن، اومان، امید ایدن.

مترحّل [ع] ترحل ایدن، بریردن بریره کوچن : قوافل مترحله .

مترحّم [ع] ترحم ایدن، مرحمت ایدن ، آجیان . مترحمانه = مترحم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نوازش مترحمانه .

متردّد [ع] تردد ایدن ، ایکی جهتدن برینه قرار ویره‌ میوب شویله‌می یوقسه‌می بویله‌می یاپسه‌م یوللو ایکیرجیلك حالنده بولنان . مترددانه = مترددجه‌سنه. مترددین = مترددلر .

مترزّن [ع] ترزن ایدن ، اظهار وقار ایلین .

مترسّب [ع] ترسب ایدن ، دیبنه چوکن .

مترسّم [ع] ترسم ایدن، ارتسام ایلین .

مترشّح [ع] ترشح ایدن، صیزان، ترکبی خارجه چیقان : ماء مترشح .

مترشّف [ع] ترشف ایدن ، ارتشاف ایلین. امه‌رك آزار آزار ایچن .

مترصّد [ع] ترصد ایدن ، دقتله کوزه‌دن. مترصدانه = مترصدجه سنه . مترصدین = مترصدلر .

مترعّد [ع] ترعد ایدن ، ارتعاد ایلین ، تتره‌ین .

مترفّع (ع) ترفع ایدن، یوقاری قالقان ، یوکسلن .

مترفّق [ع] ترفق ایدن، حلم ایله، ملایمتله معامله ایلین . مترفقانه = مترفقجه‌سنه، مترفقین = مترفقلر .

مترفه [ع] ترفه ايدن. رفاه بولان، وسعت حاله نائل اولان.

مترفهانه = مترفهجه‌سنه . مترفهين = مترفهلر .

مترقب [ع] ترقب ايدن ، منتظر .

مترقص [ع] ترقص ايدن ، بر دوزی يدیوقاری چيقوب آشاغی اينن : ماكنه‌لرك آلات مترقصه‌سی .

مترقی [ع] ترقی ايدن، ايلريله‌ين، ايلری كيدن ، اولكی حالدن دها ايی برحاله كلن . مترقيانه = مترقيجه‌سنه .

متركب [ع] تركب ايدن، ديكر شيله امتزاج ايدن ، مركب اولان .

متركن [ع] تركن ايدن، اركاندن اولان، معناً قوت بولان.

مترمرم [ع] ترمرم ايدن ، سوز سويليه‌جك كبی طاورانمقله برابر سويليه‌ميوب قالان : خائف مترمرم. مترمرمانه = مترمرمجه‌سنه. مترمرمين = مترمرملر .

مترنح [ع] ترنح ايدن، سرخوشلق ويا باشقه بر عارضه‌دن طولايی ايكی طرفه تمايل ايدرك يوروين، متمايل : مست مترنح. نهال مترنح . مترنحانه = مترنحجه‌سنه .

مترنم [ع] ترنم ايدن ، دلكش برصورتده اجرای آهنك ايلين ، سراينده : مترنمانه = مترنمجه‌سنه. مترنمين = مترنملر.

متروح [ع] تروح ايدن ، بر شيدن رايحه آلان ، رايحه‌لنان .

مترهب [ع] ترهب ايدن ، راهب اولان ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل بولنان. مترهبانه = مترهبجه‌سنه . مترهبين = مترهبلر .

متزاحف [ع] تزاحف ايدن ، اثنای حربده بربرينه يورييوب چاتان : لشكر متزاحف. متزاحفانه = متزاحفجه‌سنه . متزاحفين = متزاحفلر .

متزاحم [ع] تزاحم ایدن ، غلبه ایکدن صیقیشان : فرقهٔ متزاحمه افکار متزاحمه. متزاحمین = متزاحملر .

متزاور [ع] تزاور ایدن، بربرینه زیان ایدن: قوم متزاور. متزاورین = متزاورلر .

متزاول [ع] تزاول ایدن ، مزاوله ایلین .

متزاید [ع] تزاید ایدن ، ازدیاد ایلین ، آرتان .

متزبد [ع] تزبد ایدن، کوپوکلنن، کوپورن : ماء متزبد . دهان متزبد § قایناقلانان : لبن متزبد .

متزقم [ع] تزقم ایدن ، تکلفله یوتان . متزقمانه = متزقمجه‌سنه . متزقمین = متزقملر . مقام ذمده قوللانیلیر.

متزکی [ع] تزکی ایدن ، اهل صلاح اولان.

متزلزل [ع] تزلزل ایدن، تپره‌نن، ایرغالانان، صارصلان ، صاللانان : زمین متزلزل . پای متزلزل .

متزلق [ع] تزلق ایدن، قایان، سورچن : پای متزلق .

متزمل [ع] تزمل ایدن، جامه‌یه بورونن.

متزنر [ع] تزنر ایدن، کبرلنن، قوریلان ، روحه ثقلت ویره‌جك برطور طاقنان .

متزندق [ع] تزندق ایدن ، زندیق اولان .

متزوج [ع] تزوج ایدن، نکاح ایله آلان، زوجه ایدینن. متزوجین = متزوجلر .

متزود [ع] تزود ایدن ، یاننه آزیق آلان ، زادراه تدارك ایدن. متزودین = متزودلر.

متزهد [ع] تزهد ایدن، اختیار زهد ایلین، زاهد اولان.

متزهدانه = متزهدجه‌سنه. متزهدین = متزهدلر.

متزیّن [ع] تزین ایدن، بزه‌نن، سوسلنن، زینتلنن.

متسأّل [ع] تسأل ایدن، دیلنجیلك ایدن، دیلنن. متسألانه = متسألجه‌سنه. متسألین = متسألر.

متسابق [ع] تسابق ایدن، مسابقه ایدن.

متساقط [ع] تساقط ایدن، بربرینی متعاقب دوشن: دلیلین متساقطین.

متسالف [ع] تسالف ایدن، بربریله باجاناق اولان.

متسامح [ع] تسامح ایدن، مسامحه ایدن.

متساوی [ع] تساوی ایدن، بردرجه‌ده، برمقدارده اولان، یکسان اولان: کونش حمل برجنه تحویل سیر ایتدیکی کون لیل ونهار هریرده متساوی اولور.

متساهل [ع] تساهل ایدن، مساهله ایدن. متساهلانه = متساهلجه سنه. متساهلین = متساهللر.

متسایف [ع] تسایف ایدن، مسایفه ایدن.

متسبب [ع] تسبب ایدن، سبب اولان: متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز — مجله.

متستّر [ع] تستر ایدن، کیزلنن، اورتونن.

متسجّد [ع] تسجد ایدن، سجده ایدن، سجده‌یه قاپانان. متسجدانه = متسجدجه‌سنه. متسجدین = متسجدلر.

متسخّن [ع] تسخن ایدن، ایصینن، قیزان: طاس متسخن.

متسرّع [ع] تسرع ایدن، شتاب ایدن، قوشان.

متسرّی [ع] تسری ایدن، اوطه‌لق ایدینن.

مُتَسَفِّل [ع] تسفل ايدن، سفيل، آشاغى، باياغى اولان، آشاغيلايان، باياغيلاشان. متسفلانه = متسفلجه‌سنه. متسفلين = متسفللر.

مُتَسَفِّه [ع] تسفه ايدن، سفيه اولان.

مُتَسَقِّف [ع] تسقف ايدن، بر خرستيان پاپاسلغى طاقنان، پاپاس اولان § طاوانلانان.

مُتَسَكِّر [ع] تسكر ايدن، سرخوش اولان.

مُتَسَكِّن [ع] تسكن ايدن، كسب سكون ايدن، ياتيشان: بحر متسكن. شورش متسكن.

مُتَسَلِّب [ع] تسلب ايدن، قوجه‌سنك وفاتى جهتيله ماتم لباسى كيوب ياس طوتان.

مُتَسَلِّح [ع] تسلح ايدن، سلاح قوشانان، سلاحلانان. متسلحين = متسلحلر.

مُتَسَلْسِل [ع] تسلسل ايدن، زنجير وارى بربرينه اولاشوب كيدن: اسباب متسلسله. جبال متسلسله.

مُتَسَلِّط [ع] تسلط ايدن، صاتاشان، مسلط اولان، حاكمانه معامله ده بولنان. متسلطانه = متسلطجه‌سنه. متسلطين = متسلطلر.

مُتَسَلِّم [ع] تسلم ايدن، تسليم اولنان شيئى اخذ وقبض ايدن § عثمانلى تشكيلات قديمهٔ اداره‌سنده متصرف لوا طرفندن بر قضاده وكالةً اجراى حكومت ايدنلره دنيليردى. (مُسلِم) باشقه‌در.

مُتَسَلِّى [ع] تسلى بولان، قلب غمناكى نصيحت، تلطيف، تبشير كبى بعض اسباب ايله آچيلان: «خلاق جهان عالمه ايتدكده تجلى — هر شخصى بر حال ايله قيلمش متسلى — مصاحب جلال بك». متسليانه = تسلى بولنشجه‌سنه.

مُتَسَمِّم [ع] تسمم ايدن، زهرلنن، زهردن متأثر اولان.

مُتَسَمِّن [ع] تسمن ایدن ، سمن کتیرن ، سمیرن .

مُتَسَمّی [ع] تسمی ایدن ، بر آدایله آدلانان ، مسمی اولان .

مُتَسَنِّه [ع] تسنه‌ایدن ، کوفلنن .

مُتَسَوّی [ع] تسوی ایدن ، دوزلنن ، دوز اولان .

مُتَسَهِّر [ع] تسهر ایدن ، کیجه اویویه‌میوب اویانیق طوران : عاشق متسهر . متسهرانه = متسهرجه‌سنه . متسهرین = متسهرلر .

مُتَسَيِّب [ع] تسیب ایدن ، قیدسز اولان ، اهمالجی . متسیبانه = متسیبجه‌سنه . متسیبین = متسیبلر .

مُتَشابِه [ع] تشابه ایدن ، بربرینه بکزه‌ین : متشابه الحروف . متشابهات = مخفی المعنی آیات کریمه : « تشابهات قرآنیه . محکمات ایسه ظاهر المعانی یعنی معانیسی صریح اولان آیاته دینیلیر .

مُتَشاتِم [ع] تشاتم ایدن ، مشاتمه ایدن .

مُتَشاجِر [ع] تشاجر ایدن . متشاجرانه = متشاجرجه‌سنه . متشاجرین = متشاجرلر .

مُتَشارِك [ع] تشارك ایدن .

مُتَشاعِر [ع] تشاعر ایدن ، شاعر طوری طاقنان . شاعر کچینن . متشاعرانه = متشاعرجه‌سنه . متشاعرین = متشاعرلر . متشاعریت = متشاعرلك .

مُتَشاكِل [ع] تشاکل ایدن .

مُتَشاكی [ع] تشاکی ایدن ، بربرینه حاللرندن شکایت ایدن .

مُتَشَأّم [ع] تشأم ایدن ، اوغورسز عد ایدن ، اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی حسلنن .

مُتَشاوِر [ع] تشاور ایدن .

مُتَشَبِّث [ع] تشبث ایدن، ایشه یاپیشـان، ایش طوتان .
متشبثین = متشبثلر .

مُتَشَبِّك [ع] تشـبك ایدن ، اجزاسی بالق آیاغی کبی
بربربنه‌چوب صوقشان، شبکه شکلی باغلایان : اغصان متشبکه .

مُتَشَبِّه [ع] تشبه ایدن ، بکزه‌ین آکدیران . متشبهانه =
متشبهجه‌سنه . متشبهین = متشبهلر .

مُتَشَتِّت [ع] تشتت ایدن ،طاغیلان، پریشان‌اولان ،،متفرق:
آرای متشتته .

مُتَشَتِّی [ع] تشتی ایدن ، بر یرده قیشلایان .

مُتَشَجِّع [ع] تشجع ایدن ، شجیع کورینن،ساخته شجاعت
کوسترن. متشجعانه= متشجعجه‌سنه.
تشجعین = متشجعلر .

مُتَشَخِّص [ع] تشخص ایدن ، شخص حالنه کلن ،
تجسم ایدن§ شخصنی درخاطر ایدن.

مُتَشَدِّد [ع] تشدد ایدن،شدتلنن.

مُتَشَدِّق [ع] تشدق ایدن، آوورد چاتلاتمق دینیلن یولده
تکلم ایدن ، فصاحت فروشلق ایلین . متشدقانه = متشدقجه‌سنه.
متشدقین = متشدقلر .

مُتَشَرِّع [ع] تشرع ایدن، شرع شریفـه موافق عمل
وحرکتده بولنـان . متشرعانه =
متشرعجه‌سنه .

مُتَشَرِّف [ع] تشرف ایدن ، شرفلنن ، کسب شرف
ایدن .

مُتَشَعِّب [ع] تشعب ایدن ، شعبه پیداایدن ،شعبه‌لنن.

مُتَشَعْشِع [ع] تشعشع ایدن ، شعشعه پیدا ایلین ،
شعشعه‌لنان .

متشفّی [ع] حقنده غیظی اولان کیمسه‌دن انتقام آلمقله یورکی صوغویان .

متشکّر [ع] تشکر ایدن، نعمته، احسانه ، ایلیکه مقابل مدحده ، ثناده بولنان . متشکرانه = متشکرجه‌سنه .

متشکّل [ع] تشکل ایدن، شکله، هیئته کیرن، شکل باغلایان . شکللنن .

متشکّی [ع] تشکی ایدن، اشتکا ایلین .

متشلشل [ع] تشلشل ایدن ، آتیله‌رق آقان .

متشمّر [ع] تشمر ایدن ، ایشه حاضرلانان، صیغانان ،

متشمّس [ع]تشمس ایدن، کونشه چیقان ، کونشلنن .

متشمّل [ع]تشمل ایدن، احرامه بورینن .

متشمّم [ع] تشمم ایدن، قوقلایان.

متشنّج [ع] تشنج ایدن، بوروشان . § تشنش دینیلن حالی کسب ایدن .

متشنّف [ع] تشنف ایدن، کوپه طاقنان .

متشوّش [ع] تشوش ایدن ، قارمه قاریشیق اولان : امور متشوشه .

متشوّق [ع] تشوق ایدن ، اظهار شوق وآرزو ایلین . متشوقانه = متشوق اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متشوقین = متشوقلر .

متشهّد [ع] قعده ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقویان .

متشهّی [ع] تشهی ایدن ، اشتها لانان .

متشیّخ [ع] تشیخ ایدن، اختیارلانان، قوجالان § اختیار

كبی كورينن، اختيار طوری طاقنان § مشايخدن ايمش كبی كورينن ، شيخ طوری طاقنان .

متشيّد [ع] تشيد ايدن، مرتفع ومحكم اولان .

متشيطن [ع] تشيطن ايدن ، شيطانلق ايدن، شيطنت‌كارانه حركتده بولنان .

متشيّع [ع] تشيع ايدن ، شيعه‌لق ادعاسنده بولنان، شيعه‌دن اولان . متشيعين == متشيعلر.

متصابی [ع] تصابی ايدن . نسوانك كوكلنی جلب ايده‌جك صورتده معاملهٔ عشقبازانه‌ده بولنان، اظهار عشق ايدن. متصابيانه == متصابيجه‌سنه .

متصاحب [ع] تصاحب ايدن، صاحب چيقان، مصاحبت ايدن . متصاحبين == متصاحبلر.

متصادف [ع] تصادف ايدن، راستكلن. متصادفين == متصادفلر .

متصادم [ع] تصادم ايدن . چارپيشن .

متصاعد [ع] تصاعد ايدن ، يوقاری چيقان ، آغان:

« امانم اولمقده‌در آهم متصاعد — ناجی »

متصاغر [ع] تصاغر ايدن ، كوچك كورينن، كوچلن.

متصافح [ع] تصافح ايدن . مصافحه ايدن .

متصالح [ع] تصالح ايدن . متصالحين == متصالحلر.

متصالخ [ع] تصالخ ايدن ، صاغير كبی كورينن ، صاغيرلق كوسترن .

متصبّر [ع] تصبر ايدن. صبر ايدن.

متصبّی [ع] تصبی ايدن، چوجق طوری طاقنان، چوجقلانان. (متصابی) معناسنده ده قوللانيله‌بيلير. متصبيانه == متصبی اولانه ياقيشير صورتده .

متصدّر [ع] تصدر ایدن، صدر مجلسه کچن ، اك باشه اوطوران. متصدرانه = متصدرجه. سنه. متصدرین = متصدرلر .

متصدّع [ع] تصدع ایدن ، طاغیلان ، پراکنده اولان § یاریلوب چاتلایان : جبل متصدع .

متصدّق [ع] تصدق ایدن ، صدقه اولەرق ویرن، متصدقین = متصدقلر .

متصدّی [ع] تصدی ایدن ، شروع، تشبث ایدن.

متصرّف [ع] تصرف ایدن ، دیله دیکنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره ایدن : موجوداتده متصرف حقیقی جناب حقدر § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایدن : برملکك متصرفی § ادارهٔ ملکیه جه برسنجاغك ارادهٔ سنیه ایله منصوب حاکمی.

متصرّم [ع] تصرم ایدن، کسب صرامت ایدن، جلادتلنن. متصرمین = متصرملر .

متصعّب [ع] تصعب ایدن ، کوج اولان، کوجلشن.

متصعّد [ع] تصعدایدن، یوقاری چیقان .

متصفّی [ع] تصفی ایدن، صافیلنن. صافیلك پیدا ایدن، کسب صفوت ایلین: ماء متصفی. قلب متصفی.

متّصل [ع] اتصال ایدن، اولاشان قاووشان، بیتیشن § دائما، لاینقطع، هر زمان .

متصلّب [ع] تصلب ایدن، کسب صلابت ایلین، قاتیلاشان: مایع متصلب .

متصلّف [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل و ظرافت ادعاسنده بولنان، شارلاتان . متصلفانه = متصلفجەسنه . متصلفین متصلفلر .

متصنّع [ع] تصنع ایدن ، تکلفله کندی اطوارینی کوزل، ظاهرینی مزین کوسترن. متصنعانه = متصنعجەسنه. متصنعین = متصنعلر.

متصوِّت [ع] تصوت ایدن ، سس چیقاران، سس ویرن . سسلنن . بر اسکی عرب شاعرینك « مافی الدیار مجاوب الا صدی المتصوت ـ نادیت این احبتی فاجاب این احبتی» شعرنده کوریلن بو کلمه‌نك عربی خالص اولمدیغی ادعاسی تسلیم اولنسه بیله لسانمزده استعمالنه احتیاج واردر.

متصوِّر [ع] تصور ایدن ، ذهنده صورت ویرن .

متصوَّر [ع] تصور اولنمش ، ذهنده صورت ویرلمش، ذهنده صورتلندیرلمش : امر متصور.

متصوِّف [ع] ظاهراً وباطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حالی حائز اولان. متصوفانه == متصوفجه. سنه . متصوفین == متصوفلر.

متصیِّف [ع] تصیف ایدن ، بر یرده یازلایان ، یازی کچیرن .

متضاحك [ع] تضاحك ایدن ، قارشیلقلی کولوشن : اطفال متضاحکه .

متضادّ [ع] بربرینه ضد اولان: امور متضاده . افکار متضاده.

متضارب [ع] تضارب ایدن.

متضاعف [ع] تضاعف ایدن ، ایکی ویا دها زیاده قات اوله‌رق زیاده‌لشن : سیل متضاعف. حزن متضاعف .

متضجِّر [ع] تضجر ایدن ، ایچی صیقیلن، درونده اضطراب پیدا اولان .

متضرِّر [ع] تضرر ایدن ، ضرره، زیانه اوغرایان.

متضرِّع [ع] تضرع ایدن ، تذلل ایله یالواران . متضرعانه == متضرع اولانه یاقیشیر صورتده. متضرعین == متضرعلر .

متضمِّن [ع] تضمن ایدن، حاوی، مشتمل اولان : کتابك متضمن اولدیغی مسائل . سوزك متضمن اولدیغی نکات .

مُتَضَوِّع [ع] تضوع ایدن، کوزل قوقوسی اطرافه یاییلان: مسك متضوع.

مُتَضَيِّق [ع] تضيق ایدن، طارالان، صيقيشان: مکان متضيق.

مُتَطابِق [ع] تطابق ایدن، بربرینه اویان، اویغون کلن.

مُتَطاوِل [ع] تطاول ایدن، اوزون اولان، اوزانان.

مُتَطَبِّب [ع] تطبب ایدن، کندیسنه طبیب سوسی ویرن، طبیب کبی کورینن، شارلاتان. مشهور بوالو برمتطبب حقنده دیمش که: «دیرسك که چاره جو اوله‌رق عمم حاذقم — «احسان صحت ایتدی سکا سن مریض ایکن» — عمرمده باقمدی بکا اول خسته قاتلی — برهان مدعا بوکه صاغم هنوز بن»

مُتَطَبِّع [ع] تطبع ایدن، طبیعتلنن.

مُتَطَرِّب [ع] تطرب ایدن، طربلانان، شوقه کلن.

متطربانه = متطربجه‌سنه. متطربین = متطربلر.

مُتَطَرِّف [ع] تطرف ایدن، بر طرفه چکن.

مُتَطَرِّق [ع] تطرق ایدن، یول بولان، حلول ایدن.

مُتَطَفِّل [ع] تطفل ایدن، طفیلی اولان § تبعیت، اتباع ایدن.

مُتَطَعِّم [ع] تطعم ایدن، طادان، طادینه باقان.

مُتَطَوِّع [ع] تطوع ایدن، نافله نماز قیلان.

مُتَطَوِّق [ع] تطوق ایدن، بوینه کردنلك وسائره طاقنان.

مُتَطَهِّر [ع] تطهر ایدن، مادی ومعنوی تمیزلنن، پاکلنن: قلب متطهر. جسد متطهر.

متطيّب [ع] تطيب ايدن، كوزل قوقولو شى ايله قوقو. لانان. قوقو سورونن.

متطيّر [ع] تطير ايدن، اوغورسز عد ايدن. اوزرينه اوغورسزلق كليور كبى حس ايدن. متطيرانه = متطيرجه‌سنه. متطيرين = متطيرلر.

متظاهر [ع] تظاهر ايدن، بربرينه كورينن، طرفيندن ظهور ايدن.

متظرّف [ع] تظرف ايدن، ظرافت طاسلايان، ظرافت صاتان: متظرفانه = متظرفجه‌سنه. متظرفين = متظرفلر.

متظلّل [ع] تظلل ايدن، كولكه‌ده اوطوران، كولكه‌لنن § حمايه آلتنده بولنان.

متظلّم [ع] تظلم ايدن، ظلمدن شكايت ايدن، اظهار مظلوميت ايلين. دادخواه. متظلمانه = متظلم اولانه ياقيشه‌جق صورتده: اوضاع متظلمانه. متظلمين = متظلملر.

متظنّن [ع] و

متظنّى [ع] ظن ايله ايش كورن.

متعادل [ع] تعادل ايدن، بربرينه عديل اولان، بربرينه دنك كلن.

متعادى [ع] تعادى ايدن، معادات ايلين.

متعارض [ع] تعارض ايدن، حكمجه بربرينه ضد، مخالف اولان.

متعارف [ع] هركسك بيلديكى، معروف، مشهور.

متعاسر [ع] تعاسر ايدن، كوچلشن.

متعاشر [ع] معاشرت ايدن.

متعاضد [ع] تعاضد ايدن، قول قوله طوتنان، بربرينه قول ويرن.

مُتَعاطِف [ع] تعاطف ایدن ، بربرینه محبت ، شفقت ایدن ، § معطوف و معطوف علیه اولان ، عطفلاشان .

مُتَعاطی [ع] تعاطی ایدن، بربرینه ویرن، ویریشن.

مُتَعاظِم [ع] تعاظم ایدن، نظرده بیوین، بیوك کورینن : موج متعاظم .

مُتَعاقِب [ع] تعاقب ایدن ، بربرینك آردی صره یوروین .

مُتَعال [ع] عالی، بلند، بر ترین. اوصاف الهیه دندر: خدای متعال. اصلی (متعالی) در .

مُتَعالِم [ع] تعالم ایدن ، هرکسجه بیلنن . (عالملك صاتان) معناسنه دلالت ایتمز . بناءً علیه (متفضل) موقعنده استعمالی خطادر.

مُتَعالی [ع] تعالی ایدن ، یوکسك اولان ، یوکسلن : فکر متعالی، روح متعالی .

مُتَعامی [ع] تعامی ایدن، کورمز کبی کورینن ، کورمزلنن ، کورلك طاقنن : بصیر متعامی. متعامیانه = متعامیجه‌سنه .

مُتَعاوِن [ع] بربرینه معاونت ایدن، یاردیملاشان.

مُتَعاهِد [ع] تعاهد ایدن ، معاهده ایدن .

مُتْعِب [ع] اتعاب ایدن، زحمت، یورغونلق ویرن .

مُتَعَبِّد [ع] تعبد ایدن ، عبادت ایدن، قوللق ایدن. متعبدانه = متعبدجه‌سنه. متعبدین = متعبدلر.

مُتَعَبِّس [ع] تعبس ایدن، صورتی اکشیدن ، اکشی یوز کوسترن. متعبسانه = متعبس اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متعبسین = متعبسلر .

مُتْعَه [ع] قاموسده شویله تعریف اولنمشدر: « برنسنه‌یی ایلتمك وتمتیع معناسنه نفعلندیرمکه دنیلور .

وعلم فقهده مذكور اولديغى وجه اوزره فائده مقصديله برخاتونى تزوج ايدوب بر ايام آنكله تمتع وانتفاع ايلدكدن صكره سبيلنى تخليه ايلمكدن عبارتدركه نكاح متعه تعبير اولنور. واصل متعه بر خاتونى مدت معينه‌ده مبلغ معدود ومعين مقابلى تمتع لفظندن مأخوذ بعض تعبيرات ايله درعهده ايلمكدن عبارتدركه نفسنى ايجار و استيجار ايلمك كبى بر معنادر. حالا عجم ديارنده بين الروافض جاريدر. مثلا بركيمسه برخاتونه نكاح وتزوجى مشعر تعبيرات ايراد ايلميه‌رك قرق كون‌سندن منتفع اولمق ضمننده اون غروشه بكا كلورميسك ديوب اول دخى راضى اولوب اشبو اشتراط جهتيله قرق كون اروعورت كبى معامله‌دن صكره اون غروشى تسليم ايلمكله اطلاق وتسييبه دائر برسوز سويلمكسزين عورت براقوب كيدر. بعينه ايجار واستيجار كبى برحالتدر. وبويله نكاح حرامدر. خيبر ملحمه‌سنده اوچ كون رخصت اولدقدن صكره امام على كرم الله وجهه بر موجب امر عالى تحريمى بابنده ندا ايلمشدر . اشبو متعه نكاح موقتدن بشقه‌در . تفصيلى كتب فقهيه ده مبسوطدر »

مُتَعَجِّب [ع] تعجب ايدن . متعجبانه = متعجبجه‌سنه.

مُتَعَجِّل [ع] تعجل ايدن ، عجله ايدن، عجله جيلك ايلين. متعجلانه = متعجلجه‌سنه . متعجلين = متعجللر .

مُتَعَجِّن [ع] تعجن ايدن، خميرلشن خمير حالنه‌كلن: دقيق متعجن.

مُتَعَدِّد [ع] تعدد ايدن ، بردن زياده اولان، برقاچ دانه اولان ، مختلف : اوراق متعدده .

مُتَعَدِّى [ع] تعدى ايدن ، ظلم ايدن § فاعلندن مفعوله تجاوز ايدن، كچن فعل: فعل متعدى.

مُتَعَذِّر [ع] تعذر ايدن ، ممكن اولميان ، محال اولان : اضدادك جمعى متعذردر .

مُتَعَرِّس [ع] تعرس ايدن، زوجه‌سنه اظهار محبت ايلين.

متعرض [ع] تعرض ايدن ، ايلشن ، طاقيلان .

متعرف [ع] تعرف ايدن ، تتبع ثمره‌سی اوله‌رق واقف اولان .

متعرق [ع] تعرق ايدن ، ترله‌ين .

متعری [ع] تعری ايدن ، صويتان ، چيپلاق اولان : فضائلدن متعری . لباسدن متعری .

متعزب [ع] تعزب ايدن ، اولنميوب ارکن طوران . متعزبانه == متعزبجه‌سنه .

متعزز [ع] تعزز ايدن ، عزت ، شرف کسب ايدن ، عزتمند اولان § عزتلنن . عزتفروشلق ايدن .

متعزل [ع] تعزل ايدن ، معزول اولان ،

متعسر [ع] تعسر ايدن ، کوچ اولان ، کوجلشن : امر متعسر .

متعسف [ع] تعسف ايدن ، طوغری يولدن صاپان ، يولسزلق ايدن .

متعشق [ع] تعشق ايدن ، عاشق اولان .

متعصب [ع] تعصب ايدن ، عادات و سائره ده ثباتکارانه طرفدارلق ايدن ، غيرتکشلك يولنی طوتان . متعصبانه == متعصبجه‌سنه . متعصبين == متعصبلر (تعصب) ه ده باق .

متعطر [ع] تعطر ايدن ، کوزل قوقو ايله قوقولنان § کوزل قوقو ، عطر سورونن .

متعطس [ع] تعطس ايدن ، آقسيران .

متعطف [ع] تعطف ايدن ، اسيرکه‌ين ، شفقت ايدن ، احسان ايدن . متعطفانه == متعطفجه‌سنه .

مُتَعَطِّل [ع] تعطل ایدن ، ایشسز قالان § معطل اولان ، ایشله‌مز اولان : آسیاب متعطل.

مُتَعَظِّم [ع] تعظم ایدن ، بیوکلك صاتان، عظمت فروشلق ایدن ، قوریلان . متعظمانه = متعظمجه‌سنه .

مُتَعَفِّف [ع] تعفف ایدن، عفتلی اولان، التزام عفت ایدن. متعففانه = متعففجه‌سنه . متعففین = متعففلر .

مُتَعَفِّن [ع] تعفن ایدن ، فنا قوقان .

مُتَعَقِّل [ع] تعقل ایدن. متعقلانه = متعقلجه‌سنه. متعقلین = متعقللر .

مُتَعَقِّد [ع] تعقد ایدن، دوکملنن، معقد، مغلق اولان .

مُتَعَكِّس [ع] تعکس ایدن ، معکوس اولان، ترسنه دونن .

مُتَعَلِّق [ع] تعلق ایدن، ایلیشکی، مناسبتی اولان. متعلقات = اقربا : خویشان .

مُتَعَلِّل [ع] تعلل ایدن ، بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایدن ، بهانه درمیان ایدرك برخصوصك اجراسنی تأخیر ایلین .

مُتَعَلِّم [ع] تعلم ایدن، علم حاصل ایدن ، اوکرنن، طالب . متعلمانه = متعلمجه‌سنه . متعلمین = متعلملر ، شاکردان .

مُتَعَلِّن [ع] تعلن ایدن ، علانیته چیقان ، علنی وآشکار اولان .

مُتَعَلِّی [ع] تعلی ایدن ، یوکسلن.

مُتَعَمِّد [ع] تعمد ایدن، بیله‌رك عزم ذهنی ایله شروع ایلین . متعمدانه = متعمدجه‌سنه. متعمدین = متعمدلر.

مُتَعَمِّق [ع] تعمق ایدن، درینلشن، § درینه کیدن ، درینه طالان : بومعناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : فلان متعمق برذاتدر.

مُتَعَمِّم [ع] تعمم ایدن ، عمومی اولان ، جمله‌یه شامل اولان.

مُتَعَمّی [ع] تعمی ایدن ، کور اولان ، اعمی اولان.

مُتَعَنِّت [ع] تعنت ایدن ، خطا جولق ایدن ، اوته‌کینك بریکینك خطاسنی طوتان ، یا کلشنی بولمق سوداسنده بولنان . متعنتانه = متعنتجه‌سنه.

مُتَعَنِّد [ع] تعند ایدن ، عناد ایدن ، دیدیکندن دونمین . متعندانه = متعندجه‌سنه ، متعندین = متعندلر .

مُتَعَنّی [ع] تعنی ایدن ، زحمت چکن ، زحمتلی بر ایشی اوزرینه آلان . متعنیانه = متعنیجه‌سنه .

مُتَعَوِّج [ع] تعوج ایدن ، اکری اولان ، اکریلمش : نهال متعوج .

مُتَعَوِّد [ع] تعود ایدن ، عادت ایدینن .

مُتَعَوِّذ [ع] تعوذ ایدن ، استعاذه ایدن ، صیغینان .

مُتَعَوِّض [ع] تعوض ایدن ، عوض ، بدل آلان .

مُتَعَوِّق [ع] تعوق ایدن ، اویالانوب اکلنن ، کجیکن .

مُتَعَهِّد [ع] تعهد ایدن ، اوزرینه آلان ، اجراسی ایچون سوز ویرن . متعهدانه = متعهدجه‌سنه ، متعهدین = متعهدلر.

مُتَعَیِّش [ع] تعیش ایدن ، یاشایان ، کچینن .

مُتَعَیِّن [ع] تعین ایدن ، عیان اولان ، آشکار اولان ، میدانه چیقان § میدانه چیقمش ، بللی باشلی آدم اولان . متعینان = متعینلر : متعینان بلده ، متعینان قضا .

مُتَغابِن [ع] تغابن ایدن ، بربرینی آلدادان .

مُتَغابی [ع] تغابی ایدن ، احمق طوری طاقنان ، کندیسنی

غی کوسترن : « مقصوده ظفریاب اولان آنجق بو جهانده — یا شخص غبیدر یافطین متغابی — آطنه‌لی ضیابك ». متغابیانه = متغابیجه‌سنه .

متغافل [ع] تغافل ایدن ، غافل کورونن ، غافل کبی طاورانان . متغافلانه = متغافلجه‌سنه . بصیر متغافل . متغافلین = متغافللر .

متغالب [ع] تغالب ایدن .

متغامز [ع] تغامز ایدن ، بربرینه کوزاوجیله اشارت ایدن ، کوزاوجیله اشارت ایدیشن . متغامزین = متغامزلر .

متغایر [ع] تغایر ایدن ، مغایر .

متغایظ [ع] تغایظ ایدن ، مغایظه ایدن .

متغدی [ع] تغدی ایدن ، غدالانان ، بسلنن . اصلی (متغذی) در .

متغرب [ع] تغرب ایدن ، غربته چیقان . متغربین = متغربلر .

متغرد [ع] تغرد ایدن ، لطیف برصورتده نغمه پرداز اولان . اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر : مرغ متغرد . عندلیب متغرد .

متغرر [ع] تغرر ایدن ، اغترار ایدن .

متغزل [ع] تغزل ایدن ، غزل سویلین ، غزل یازان . متغزلین = متغزللر .

متغسل [ع] تغسل ایدن ، اغتسال ایدن . ییقانان .

متغشی [ع] تغشی ایدن ، بورونن ، اورتونن § غشی اولان ، غشی حالنه کلن : مستمع متغشی .

متغضب [ع] تعضب ایدن ، اقتضاب ایدن : متعصب متغضب .

متغفل [ع] تغفل ایدن ، متغافل .

متغلب [ع] تغلب ایدن ، بغیر حق استیلا ، تحکم ایدن .

: فئهٔ متغلبه. بومقامده بعضاً موصوفی محذوف اوله‌رق (فلان متغلبه دندر) دینیلیرکه جماعت ویافئهٔ متغلبه دندر دیمك تقدیرنده‌در. متغلبانه = متغلبجه‌سنه. متغلبین = متغلبلر .

متغلّط [ع] تغلط ایدن ، غلطه دوشن، یاکیلان: لغویٔ متغلط .

متغلّی [ع] تغلی ایدن ، غالیه سورونن ، تطیب ایدن .

متغنّج [ع] تغنج ایدن، نازلانان، ناز کوسترن . لطائفده استعمالی یاقیشق آلیر .

متغنّی [ع] تغنی ایدن ، نغمه ایدن ، تعبیر قدیم اوزره ایرلایان . متغنیانه = متغنیجه‌سنه .

متغوّل [ع] تغول ایدن، غوللشن، رنکدن رنکه کیرن ، متلون .

متغیّب [ع] تغیب ایدن ، غائب اولان ، کوزدن نهان اولان .

متغیّر [ع] تغیرایدن، باشقه‌لاشان، باشقه درلو اولان. متغیرانه = متغیرجه‌سنه .

متغیّظ [ع] تغیظ ایدن ، اغتیاظ ایدن. غضبه کلن.

متغیّم [ع] تغیم ایدن ، بولوتلانان: هوای متغیم .

متفاخر [ع] تفاخر ایدن . (تفاخره) ده باق .

متفاضل [ع] تفاضل ایدن ، فضل و مزیت یاریشنه چیقان .

متفاوت [ع] بربرندن فرقلی اولان: درجات متفاوته .

متفاید [ع] تفاید ایدن ، فائده لشن ، بربرندن استفاده ایدن .

متفأّل [ع] تفأل ایدن ، فال آچان ، طوتان ، §خیره یوران، مقدمهٔ خیرعد ایدن. متفألانه = متفألجه‌سنه. متفألین = متفألر .

متفتّت [ع] تفتت ایدن، ریزه ریزه اولان، اوفاق اوفاق پارچه‌لنان .

مُتَفَجِّر [ع] تفجر ایدن، متفجر: صبح متفجر.

مُتَفَجِّع [ع] تفجع ایدن، بر مصیبت وقوعنده آجیان، دردناك اولان.

مُتَفَحِّص [ع] تفحص ایدن، ایچ یوزینی دقتله آراشدیران.

مُتَفَخِّر [ع] تفخر ایدن، افتخار ایدن. متفخرانه = متفخرجه‌سنه.

مُتَفَرِّج [ع] تفرج ایدن، ازالهٔ غم ایدن، کسب فرح ایچون قیره چیقان، کزمکه، سیره چیقان. متفرجین = متفرجلر.

مُتَفَرِّح [ع] تفرح ایدن، فرحلانان، کسب فرح ایدن: متفرج متفرح.

مُتَفَرِّد [ع] تفرد ایدن، تك اولان، عدیلی، اقرانی اولمیان. متفردانه = متفردجه‌سنه. متفردین = متفردلر.

مُتَفَرِّز [ع] تفرز ایدن، مفرز اولان، آیریلان.

مُتَفَرِّس [ع] تفرس ایدن، وجه مصیب اوزره ادراك ایدن، سزن.

مُتَفَرِّش [ع] تفرش ایدن، مفروش اولان، دوشنن.

مُتَفَرِّع [ع] تفرع ایدن، اصلدن منشعب اولان، فرعلنن، داللانان.

مُتَفَرْعِن [ع] تفرعن ایدن، فرعونلشن، فرعون طوری طاقنان، فرعون کسیلن. متکبر، متجبر.

مُتَفَرِّغ [ع] تفرغ ایدن، فارغ اولان، واز کچن.

مُتَفَرِّق [ع] تفرق ایدن، طاغنیق، پریشان: مسائل متفرقه. مصارف متفرقه. موصوفی محذوف اوله‌رق (حوادث متفرقه‌ویا مصارف متفرقه) مقامنده اکثریا یالکز (متفرقه) قوللانیلیر.

متفسّح [ع] تفسح ایدن، منفسح اولان.

متفسّخ [ع] تفسخ ایدن، منفسخ اولان.

متفصّم [ع] تفصم ایدن، انفصام ایدن.

متفضّل [ع] تفضل ایدن، ادعای فضل ایدن، مزیت فروشلق ایلین. متفضلانه = متفضلجه سنه. متفضلین = متفضللر.

متفطّر [ع] تفطر ایدن، انفطار ایدن. یاریلان.

متفطّن [ع] تفطن ایدن، فهم ایدن، آکلایان.

متّفق [ع] اتفاق ایدن، بربرینه اویوب برلشن.

متفقّد [ع] تفقد ایدن، آرایوب صوران.

متفقّه [ع] تفقه ایدن، فقه تحصیل ایدن، فقیه اولان، متفقهانه = متفقهجه سنه. متفقهین = متفقهلر

متفکّر [ع] تفکر ایدن، دوشونن. متفکرانه = متفکرجه سنه.

متفکرین = متفکرلر.

متفلّق [ع] تفلق ایدن، انفلاق ایدن، یاریلان، آچیلان.

متفنّن [ع] تفنن ایدن، فنونه آشنا اولان، فنوندن بهره دار اولان: متفنن بر ذات. متفننانه = متفننجه سنه.

متفوّض [ع] تفوض ایدن، عهده یه آلان، متفوضین = متفوضلر.

متفوّق [ع] تفوق ایدن، اوسته چیقان، اوستون اولان، فائق. متفوقانه = متفوقجه سنه. متفوقین = متفوقلر.

متفوّه [ع] تفوه ایدن، آغیزه، لسانه آلان.

متفهم [ع] تفهم ایدن ، تکلفله آکلایان ، ادراك ایدن .
(تفهم)ه ده باق .

متقابل [ع] تقابل ایدن، قارشی قارشی‌یه اولان ، قارشی قارشی‌یه کلن . قارشیلاشان: مرایای متقابله . لشکر متقابل .

متقاتل [ع] تقاتل ایدن .

متقادم [ع] تقادم ایدن ، کچمش بولنان .

متقارب [ع] تقارب ایدن ، بر برینه یقین کلن ، یکدیکره یاقلاشان .

متقارن [ع] تقارن ایدن ، بربرینه قرین اولان ، یکدیکرك یاننه کلن . (مقارن) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

متقاسم [ع] تقاسم ایدن ، عینلشن ، آندلاشان § بولشن .

متقاصر [ع] تقاصر ایدن ، بر شیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمیان . متقاصرانه = متقاصرجه‌سنه . ایفای وظیفه ده متقاصرانه حرکت جالب مسؤلیتدر . متقاصرین = متقاصرلر .

متقاضی [ع] تقاضی ایدن ، صیقشدیرن ، دینی طلب ایدن .

متقاطر [ع] تقاطرایدن ، قطره قطره‌دوکلن ، طاملایان .

متقاطع [ع] تقاطع ایدن ، بر بربرینی کسن : خطین متقاطعین .

متقاعد [ع] مأموریتدن چکیلوب چراغ اولان . متقاعدین = متقاعدلر .

متقامر [ع] تقامر ایدن ، مقامره ایدن . قمار اویناشان .

متقبّل [ع] تقبل ایدن • قبول ایدن .

متقدّس [ع] تقدس ایدن ، زیاده‌سیله پاك اولان ، مقدس اولان .

متقدّم [ع] تقدم‌ایدن، اوکه کچن، ایلری کچن، مقدم اولان. (مُقدَّم عریضه) مقامنده (متقدم عریضه) تعبیر سقیمنی قوللانمقدن جهلهٔ کتاب حالا واز کچه‌مدیلر ! متقدمین = متقدملر : متقدمین ادبا. متقدمین فضلا. فضلای متقدمین.

متقرّب [ع] تقرب ایدن ، اقتراب ایدن . متقربین = متقربلر .

متقرّر [ع] تقر ایدن ، قرار بولان، قرارلاشان، مقرر اولان .

متقصّی [ع] تقصی ایدن، استقصا ایدن. دقتله آراشدیران.

متقطّر [ع] تقطر ایدن، طاملا یان .

متقلّب [ع] تقلب ایدن ، دونن، دکیشن ، طرز آخره دوکلن (تقلب)ه ده باق .

متقلّد [ع] تقلد ایدن ، طاقنان، قوشانان : متقلد سیف § بوینـنه آلان ، اوزرینـه آلان ، درعهده ایدن. متقلدین = متقلدلر.

متقلّص [ع]تقلص ایدن، چیکلوب طوپلانوب بوزوشن : عصب متقلص .

متقلقل [ع] تقلقل ایدن ، آز اولان ، آزالان : ماء متقلقل .

متقمّص [ع] تقمص ایدن ، کوملك کین .

متقوّت [ع] تقوت ایدن ، (متغذی)یه بدل قوللا- نیله‌بیلیر .

متقوس [ع] تقوس ایدن، یای شکلنه کیرن ، یای کبی اکان : خط متقوس .

متقول [ع] تقول ایدن، قریحه‌دن یالان سویلین . متقولانه = متقولجه‌سنه . متقولین = متقوللر .

متقوم [ع] تقوم ایدن، اکری ایکن طوغریلان : نهال متقوم .

متقوی [ع] تقوی ایدن، قوت بولان، قوتلنن : مریض متقوی .

متقی [ع] اتقا ایدن . صاقنان ، چکینن § اللهدن قورقان ، عابد ، زاهد .

متقیح [ع] تقیح ایدن، ایرینلنن: جروح متقیحه .

متقید [ع] تقید ایدن ، قیدلی بولنان، دقتلی طاورانان. متقیدانه = متقیدجه‌سنه . متقیدین = متقیدلر . § قیدلانان ، مقید اولان .

متكاثر [ع] تكاثر ایدن، چوغالان.

متكاثف [ع] تكاثف ایدن ، صیقلاشوب بربرینه کیره‌رك قالینلاشان ، کثافت پیدا ایدن ، کثیف اولان: بخار متكاثف.

متكاسل [ع] تكاسل ایدن ، اوشنن ، تنبلجه‌سنه طاورانان. متكاسلانه = متكاسلجه سنه . متكاسلین = متكاسللر.

متكافی [ع] تكافؤ ایدن ، برابرلشن، بربرینه كفو اولان. متكافیاً = متكافی اوله‌رق .

متكالب [ع] تكالب ایدن ، کوپك کبی بربرینك اوزرینه صیچرایوب آتیلان. متكالبانه = متكالبجه‌سنه . متكالبین = متكالبلر .

متكامل [ع] تكامل ایدن، تكمل ایدن . متكاملانه = متكاملجه‌سنه . متكاملین = متكامللر .

متكاید [ع] تكاید ایدن، بربرینه حیله ایدن. متكایدانه =

متکایدجه‌سنه. متکایدین = متکایدلر.

مُتَکَبِّر [ع] تکبر ایدن، کبرلنن، بیوکلنن، نفسنی بیوک کورن: «متکبرلره کبر ایتمه تصدق کبیدر ــ لا». متکبرانه = متکبرجه‌سنه. متکبرین = متکبرلر.

مُتَکَثِّر [ع] تکثر ایدن، چوق اولان، چوغالان.

مُتَکَحِّل [ع] تکحل ایدن، کوزینه سرمه چکینن. متکحلین = متکحللر.

مُتَکَدِّر [ع] تکدر ایدن، کدرلنن: قلب متکدر. متکدرانه = متکدرجه‌سنه. متکدرین = متکدرلر § بولانان: ماء متکدر.

مُتَکَرِّر [ع] تکرر ایدن، مکرر اولان، بردن زیاده وقوع بولان.

مُتَکَرِّه [ع] تکره ایدن، کریه کورن، تیکسینن. متکرهانه = متکرهجه‌سنه.

مُتَکَسِّر [ع] تکسر ایدن، قیریلان: پیمانهٔ متکسر.

مُتَکَشِّف [ع] تکشف ایدن، آچیلان.

مُتَکَفِّل [ع] تکفل ایدن، کفالت ایدن، کفیل اولان: دینك اداسنه متکفل. متکفلانه = متکفلجه‌سنه. متکفلین = متکفللر.

مُتَکَلِّف [ع] تکلف ایدن، کلفتلی ایش طوتان، اختیار زحمت ایدن. متکلفانه = متکلفجه‌سنه. متکلفین = متکلفلر: متکلفین شعرا.

مُتَکَلِّم [ع] تکلم ایدن، سویلین. (تکلم) ده‌باق. متکلمین = اهل سنتك عقائد دینیه علماسی.

مُتَکَمِّل [ع] تکمل ایدن، کامللنن، کمال بولان، کامل اولان. متکملانه = متکملجه‌سنه. متکملین = متکمللر.

مُتَکَمِّن [ع] تکمن ایدن، کیزلنن، پوصویه کیرن، درکمین اولان: لشکر متکمن.

مُتَكَوِّن [ع] تكون ایدن، پیدا اولان ، وار اولان ، موجود اولان .

مُتَكَهِّن [ع] تكهن ایدن، کاهنلك، فالجیلق، باقیجیلق ایدن: قبطیٔ متکهن. متکهنانه = متکهنجه سنه . متکهنین = متکهنلر.

مُتَكَیِّس [ع] تكیس ایدن، کیاستلی کورینن، ذکا فروشلق ایدن ، متکیسانه = متکیسجه سنه. متکیسین = متکیسلر .

مُتَكَیِّف [ع] تكیف ایدن، بر کیفیتله متصف اولان. کیفیتلنن.

مُتَلاحِظ [ع] تلاحظ ایدن، کوز اوجیله بربرینه باقان، کوز اوجیله باقیشان. متلاحظین = متلاحظلر .

مُتَلاحِق [ع] تلاحق ایدن ، بر برینه ملحق اولان ، بربرینه قاتیلان ، قاتیشان .

مُتَلاشی [ع ـ مولد] تلاشی ایدن ، اضطراب ایله قاریشیق عجله ایدن : « نورجالدن متلاشی اولنجه‌دل — دوشسه‌م زمینه چوقمی تجلی زمانیدر — ناجی » . متلاشیانه = متلاشیجه‌سنه .

مُتَلاصِق [ع] تلاصق ایدن ، بربرینه بیتیشن: خطوط متلاصقه .

مُتَلاطِف [ع] تلاطف ایدن ، تلطف ایدن. نازکانه، لطف ایله معامله ایدن.

مُتَلاطِم [ع] تلاطم ایدن ، بر برینه اوروشان، چارپیشان : بحیرهٔ متلاطم الامواج § زیاده اوینایوب طالغه‌لنان : بحر متلاطم .

مُتَلاعِب [ع] تلاعب ایدن ، تلعب وملاعبه ایدن. اوینایان. اویون ایله مشغول اولان.

مُتَلاعِن [ع] تلاعن ایدن، ملاعنه ایدن .

مُتَلافی [ع] تلافی ایدن ، الدن کیدن شیئی صکره دن تدارك ایدن .

متلاقی [ع] تلاقی ایدن ، بربرینه قارشی کلوب بولوشان ، بربریله بولوشان .

متلاکم [ع] تلاکم ایدن ، بربرینه یومروق اوران .

متلاهی [ع] تلاهی ایدن ، آلات لهو ایله اوغراشوب اوینایان . متلاهیانه = متلاهیجه‌سنه .

متلألی [ع] تلألؤ ایدن ، پارلدایان ، لمعان ایدن . (متلال صورتنده ده قوللانیلیر : « او ، کلفشان خیابان روضهٔ ملکوت — پینده صانکه جواریسی انجم متلال »

متلبس [ع] تلبس ایدن ، کین . متلبسین = متلبسلر .

متلثم [ع] تلثم ایدن ، یاشماق طوتنان ، یاشماقلانان .

متلجلج [ع] تلجلج ایدن ، سوزی دیلنی چیکنه‌یه‌رک سویلین ، آکلاشیلیر آکلاشلماز بر صورتده سویلین : خائف متلجلج .

متلحز [ع] تلحز ایدن ، دیکری اکشی بریشی یرکن آغزی صولانان .

متلذذ [ع] تلذذ ایدن ، لذت بولان ، لذت آلان ، شیرینکام اولان . متلذذانه = متلذذجه‌سنه .

متلزج [ع] تلزج ایدن ، لزوجتلی اولان .

متلطخ [ع] تلطخ ایدن ، بولاشان ، بولاشیق اولان .

متلطف [ع] تلطف ایدن ، نازکانه معامله ایدن ، لطف ایله معامله ایدن . متلطفانه = متلطفجه‌سنه .

متلظی [ع] تلظی ایدن ، آلو چیقاران ، آلولنن .

متلعب [ع] تلعب ایدن ، اوینایان ، اویونله مشغول اولان : طفل متلعب .

متلعثم [ع] تلعثم ایدن ، جواب ویرمسی لازم کلیرکن

ویره‌میوب ایرکن § صاچه صاپان جواب ویرن، کم کوم ایدن. متلعثمانه = متلعثمجه‌سنه . متلعثمین = متلعثملر .

مُتَلَفِّظ [ع] تلفظ ایدن. (تلفظ) ه باق .

مُتَلَقِّب [ع] تلقب ایدن ، کندی ایچون لقب اتخاذ ایدن ، لقب طاقنان ، اقبلانان . متلقبین = متلقبلر .

مُتَلَقِّم [ع] تلقم ایدن ، التقام ایدن . یوتان.

مُتَلَقّی [ع] تلقی ایدن ، نظریله باقان ، ادراکه ، اعتقاده کوره قبول ایدن .

مُتَلَمِّذ [ع] تلمذ ایدن، شاگردلك ایتمك صورتیله تعلم ایدن. متلمذین = متلمذلر . متلمذانه = متلمذجه‌سنه .

مُتَلَمِّس [ع] تلمس ایدن ، لمس ایدن .

مُتَلَمِّع [ع] تلمع ایدن ، التماع ایدن ، پارلدایان : سیف متلمع .

مُتَلَوِّث [ع] تلوث ایدن ، بولاشوب مردار اولان ، ملوث اولان .

مُتَلَوِّن [ع] تلون ایدن، رنکدن رنکه کیرن § بر حالده طورمیوب حالدن حاله انتقال ایدن ، ثباتسز اولان : مزاجی متلون آدمدن وفا بکلنلمز . متلونانه = متلونجه سنه .

مُتَلَهِّب [ع] تلهب ایدن ، آلولنان .

مُتَلَهِّف [ع] تلهف ایدن ، متحسر ومحزون اولان ، تحسر ومحزونیت حالنده بولنان ، یانوب یاقیلان ، متلهفانه = متلهفجه‌سنه. متلهفین = متلهفلر .

مُتَلَهّی [ع] تلهی ایدن. آلات لهو ایله اوغراشوب اوینایان.

مُتَلَیِّث [ع] تلیث ایدن، آرسلان روشلی ، آرسلان یورکلی اولان . متلیثانه = متلیثجه‌سنه ؛ صولت متلیثانه .

مُتَلَيِّن [ع] تلين ايدن، يومشاق اولان، يومشايان، (متخشن) ك ضدی .

مُتَماثِل [ع] تماثل ايدن ، مماثله ايدن .

مُتَماجِد [ع] تماجد ايدن، مجدينی، شرفنی ياد ايله افتخار ايدن .

مُتَمادی [ع] تمادی ايدن، زياده اوزايان ، زياده اوزون اولان ، بيتوب توكنمين . متمادياً = متمادی اولەرق ، آرقەسی كسيلميەرك ، دائما .

مُتَمارِض [ع] تمارض ايدن، خسته كبی كورينن ، يالاندن خسته اولان : طبيب متمارض . متمارضانه = متمارضجەسنه ، متمارضين = متمارضلر .

مُتَمالِك [ع] تمالك ايدن ، نفسنه مغلوب اوليان ، نفسنی ضبطه متقدر اولان ، كندينه مالك اولان .

مُتَمايِل [ع] تمايل ايدن ، ميل ايدن ، ميللنن . متمايلانه = متمايلجەسنه . (تمايل) ەده باق.

مُتَمَتِّع [ع] تمتع ايدن، فائدەلنن، كارايدن. ماديانده قوللانيلير.

مُتَمَثِّل [ع] تمثل ايدن ، برشيئك صورتنه كيرن : انسان صورتنده متمثل برملك § برسوزی مثل اولەرق ايراد ايدن .

مُتَمَجِّد [ع] تمجد ايدن ، مجد صاحبی اولان ، كسب مجد ايدن .

مُتَمَجِّس [ع] تمجس ايدن ، مجوسی اولان .

مُتَمَخِّط [ع] تمخط ايدن ، سومكورن .

مُتَمَدِّح [ع] تمدح ايدن ،كنديني اوكن ، اوكنن . متمدحانه = متمدحجەسنه . متمدحين = متمدحلر .

مُتَمَدِّنْ [ع] تمدن ايدن، كسب مدنيت ايدن، مدنى اولان.

مُتَمَرِّدْ [ع] تمرد ايدن، عناد واستكبار ايدن، ديك كلن. متمردانه = متمردجه‌سنه. متمردين = متمردلر.

مُتَمَرِّنْ [ع] تمرن ايدن، ادمان ايدن، ملازمت ايدن، آلشمق ايچون دوام اوزره چاليشان.

مُتَمَزِّقْ [ع] تمزق ايدن، ييرتيلان، پاره‌لنن، پاره‌پاره اولان.

مُتَمَسِّحْ [ع] تمسح ايدن، بر شيئه ال سورن، مسح ايدن § برشيئه سورونن.

مُتَمَسْخِرْ [ع] تمسخر ايدن، مسخره‌لنان، مسخره‌لق ايدن § مسخره‌لق اجراسيله استهزا ايدن. متمسخرانه = متمسخرجه‌سنه متمسخرين = متمسخرلر.

مُتَمَسِّكْ [ع] تمسك ايدن، اهتمام ايله طوتنان: شريعت غرايه متمسك.

مُتَمَسْكِنْ [ع] تمسكن ايدن، مسكين اولان، مسكينلشن، مسكينلك كوسترن.

مُتَمَشِّطْ [ع] تمشط ايدن، صاچنى صاقالنى طارايان.

مُتَمَشِّقْ [ع] تمشق ايدن، مشق آلان، مشق اتخاذ ايدن.

مُتَمَشِّى [ع] تمشى ايدن، يورين: مصالح متمشيه.

مُتَمَطِّرْ [ع] تمطر ايدن، سرينله‌مك كبى بر مقصدله ياغموره چيقان.

مُتَمَكِّنْ [ع] تمكن ايدن، مكانلانان، مكان طوتان، يرلشن: ازميرده متمكن فلان.

مُتَمَلِّقْ [ع] تملق ايدن، ياطاقلانان. متملقانه = متملقجه‌سنه. (تملق)ده باق.

مُتَمَلِّكْ [ع] تملك ايدن، ملك ايدينن، تحت تصرفه آلان.

متملل [ع] تملل ایدن، بر ملته داخل اولان، بر ملتك افرادندن اولان، برملت ایله ملتلنن: ملت اسلام ایله متملل .

متمنی [ع] تمنی ایدن، دیلهین، آرزو ایدن . متمنیانه = متمنیجهسنه .

متمنی [ع] تمنی اولنمش، دیلنمش، آرزو ایدلمش .

متموج [ع] تموج ایدن، طالغه‌لنان، طالغه طالغه اولان: بحر متموج . چمنزار متموج . نغمهٔ متموج .

متمول [ع] تمول ایدن، چوق مال صاحبی اولان، مالدار اولان، زنکین . متمولانه = متمولجه‌سنه . متمولین = متموللر .

متمهد [ع] تمهد ایدن، یاییلوب دوشنن .

متمهدی [ع] تمهدی ایدن، مهدیلك دعواسنه قالقیشان، مهدیلك دعواسنده بولنان . متمهدیانه = متمهدیجه‌سنه .

متمهر [ع] تمهر ایدن، ماهر اولان، کسب مهارت ایدن: کتابتده متمهر بر ذات . متمهرین = متمهرلر .

متمیز [ع] تمیز ایدن، معناً امثالندن آیریلان، امثالی آراسندن آیریلوب آیریجه برموقع طوتان، سچیلن. فارسی جمعی متمیزان، عربی جمعی متمیزین. متمیزان ادبا. متمیزین ارباب قلم .

متمیع [ع] تمیع ایدن، صیویق اولان، صیویقلاشان، مایع حالنه کلن .

متناثر [ع] تناثر ایدن، انتشار ایدن، صاچیلان.

متناجی [ع] تناجی ایدن، فیسلداشن . فیسلتی ایله اسرار سویلشن. متناجیانه = متناجیجه‌سنه .

متنادر [ع] تنادر ایدن، نادرلشن، کسب ندرت ایدن .

متنادم [ع] تنادم ایدن، منادمه ایدن .

متنادی [ع] تنادی ایدن، بربرینه ندا ایدن، ندا ایدیشن.

متنازع [ع] تنازع ایدن ، منازعه ایدن .

متناسب [ع] تناسبله متصف . بربرینه مناسب اولان. اعضای انسانك بربرینه مناسب اولمسی کبی .

متناسل [ع] تناسل ایدن ، بر برندن طوغوب اورهین.

متناشد [ع] تناشد ایدن ، مناشده ایدن .

متناصر [ع] تناصر ایدن، بربرینه نصرت ایدن ، یاردیملاشان . (تناصر)ه ده باق.

متناطح [ع] تناطح ایدن ، بوینوزلریله بربرلرینه اوران ، سوسوشن .

متناظر [ع] تناظر ایدن، بربرینه باقان ، بر برینه ناظر اولان : ایکی متناظر پنجره .

متنافر [ع] تنافر ایدن ، بر برندن اورکن ، بر برندن نفرت ایدن .

متنافس [ع] تنافس ایدن، منافسه ایدن .

متناقص [ع] تناقص ایدن ، آزالان ، اکسیلن .

متناقض [ع] تناقض ایدن، ایکی سوزی بربرینه مخالف اولان . § ایکنجی سوزی برنجی سوزینه مخالف اولان .

متناکح [ع] تناکح ایدن ، نکاحلاشان ، بربریله زوج وزوجه اولان .

متناکر [ع] (متجاهل) ایله مترادفدر .

متناول [ع] تناول ایدن، آلوب یین . متناولین = متناوللر .

متناوم [ع] تناوم ایدن ، اویور کبی کورونن ، یالاندن اویویان . متناومانه = متناومجه.

سنه . متناومین = متناوملر .

متناهی [ع] تناهی ایدن، نهایت بولان، پایانی اولان. نامتناهی — و — غیرمتناهی = نهایتی اولمیان، اوجی بوجاغی بولنمیان، بی پایان: فضای نامتناهی. عدد نامتناهی.

متنبت [ع] تنبت ایدن ، نابت اولان ، یردن بیتن .

متنبی [ع] تنبؤ ایدن ، نبوت کاذبه ادعا ایلین ، یالان اوله‌رق پیغمبرلك دعواسنده بولنان. § شاعر مشهور (ابو الطیب احمد). مشار الیه اشعار بلیغانه سنه کووه‌نه‌رك دعوای نبوت ایتدیکندن (متنبی) عنوانیله شهرت بولمش ومؤخراً بویله بر دعوای باطله قیامندن طولایی حبس ایدلمکله توبه ایتمشدر.

متنبه [ع] تنبه ایدن ، انتباه ایدن ، اویانیق ، آکاه.

متنثر [ع] تنثر ایدن، صاچیلان.

متنحنح [ع] تنحنح ایدن، بوغازینی مکرراً خیرلداوب سسلندیرن : تریاکی متنحنح. متنحنحانه = متنحنحجه‌سنه. متنحنحین = متنحنحلر.

متنحی [ع] تنحی ایدن ، آلارغه طوران، برطرفه چکیلن.

متندم [ع] تندم ایدن، ندامت کتیرن، پشیمان اولان . متندمانه = متندمجه‌سنه. متندمین = متندملر .

متنزل [ع] تنزل ایدن ، آشاغی اینن ، آشاغیلایان . § کوکل آلچاقلغی ایدن، لطف کوسترن، قدر حقیقیسندن آشاغی عد اولنه‌جق صورتده معامله ده بولنان. متنزلاً = متنزل اوله‌رق . متنزلانه = متنزلجه‌سنه . متنزلین = متنزللر .

متنزه [ع] تنزه ایدن ، کسب انشراح ایدن، کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزین . متنزهانه = متنزهجه‌سنه. متنزهین = متنزهلر. (تنزه) ه ده‌باق .

متنسق [ع] تنسق ایدن، یك نسق اولان .

متنسم [ع] تنسم ايدن، روزكار استشمام ايدن : متنسم نسيم بهار. متنسمانه = متنسمجه‌سنه. (متنفس) معناسنه‌ده كلير.

متنشب [ع] تنشب ايدن ، بر شيئه ايليشوب طوتيلان.

متنشر [ع] تنشر ايدن ، انتشار ايدن، طاغيلان، يايلان.

متنشط [ع] تنشط ايدن ، نشاطلانان.

متنشف [ع] تنشف ايدن، صويى، رطوبتى كنديسنه چكوب ايچن ، امن.

متنصب [ع] تنصب ايدن، انتصاب ايدن، ديكيلوب طوران.

متنصح [ع] تنصح ايدن، انتصاح ايدن، نصيحت ديكله‌ين، قبول ايدن. متنصحانه = متنصحجه‌سنه.

متنصر [ع] تنصر ايدن، خرستيان اولان.

متنظر [ع] تنظر ايدن ، دوشو-نه‌رك دقتله باقان ، دقتله باقه‌رق دوشونن . متنظرانه = متنظرجه‌سنه.

متنظف [ع] تنظف ايدن، مادةً تميزلنن ، پاكلنن.

متنظم [ع] تنظم ايدن ، منتظم اولان.

متنعم [ع] تنعم ايدن ، نعمت ايچنده بولنه‌رق راحت ايدن. متنعمانه = متنعمجه‌سنه. متنعمين = متنعملر.

متنغم [ع] تنغم ايدن ، نغمه پردازلق ايدن . (تنغم) ه ده باق.

متنفر [ع] تنفر ايدن ، نفرت ايدن . متنفرانه = متنفرجه‌سنه.

متنفس [ع] تنفس ايدن ، صولوق آلان.

مُتَنَفِّل [ع] تنفل ایدن، نافله نماز قیلان .

مُتَنَقِّد [ع] منقد

مُتَنَقِّل [ع] تنقل ایدن، بر یردن دیکر بر یره کوچن .

مُتَنَكِّر [ع] تنکر ایدن، بیلنمیه‌جك، طانلمیه‌جق قیافته کیرن. متنکراً = متنکر اوله‌رق. متنکرانه = متنکرجه‌سنه .

مُتَنَكِّس [ع] تنکس ایدن، باش آشاغی اولان، سرنکون اولان .

مُتَنَمِّر [ع] تنمر ایدن، قاپلانلاشان، قاپلان خویلو اولان § بریسنی لسان ایله تهدید ایدرکن کوموردنمك صورتنده سسنی اوزاتان § اکشی چهره ولسان شدید ایله تهدید ایدن . متنمرانه = متنمرجه‌سنه .

مُتَنَمِّل [ع] تنمل ایدن، قارنجه کبی قایناپان .

مُتَنَوِّح [ع] تنوح ایدن، نوحه ایدن : مرغ متنوح .

متنوحانه = متنوحجه‌سنه .

مُتَنَوِّر [ع] تنور ایدن، نورلانان، روشن اولان، آیدینلق اولان : « کوردکجه اولوردی متنور نظرجان » .

مُتَنَوِّع [ع] تنوع ایدن، نوعلنن، نوع نوع اولان، کونا کون اولان : نباتات متنوعه . مسائل متنوعه .

مُتَواتِر [ع] تواتر صفتیله متصف، اولان، افواه ناسده دائر اولان، هرکسجه معلوم ومصدق. متواتراً = متواتر اوله‌رق.

مُتَواثِب [ع] تواثب ایدن، بربری اوزرینه صیچرایان، بربری اوزرینه آتیلان .

مُتَواثِق [ع] تواثق ایدن، بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشن .

مُتَواجِه [ع] تواجه ایدن ، مواجهه ایدن. یوزلشن .

مُتَوارِث [ع] توارث ایدن ، برندن دیکرینه میراث قالان، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایدن .

مُتَوارِد [ع] تواردایدن، کلن : مکاتیب متوارده .

مُتَوارِی [ع] تواری ایدن ، کیزلنن : زیرترابده متواری. قمر، زیرسحابده متواری اولدی .

مُتَوازِن [ع] توازن‌ایدن. ایکیسنك وزنی مساوی اولان، وزناً بر اولان : متوازن ایکی یوك .

مُتَواصِل [ع] تواصل ایدن ، بربرینه واصل اولان، قاووشان .

مُتَواصِی [ع] تواصی ایدن ، بربرینه توصیه ایدن.

مُتَواضِع [ع] تواضع ایدن، آلچاق کوکللولك کوسترن : ضع متوا بشقه، متذلل ینه بشقه‌در:

متواضعانه = متواضع اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ متواضعانه . متواضعین = متواضعلر.

مُتَواعِد [ع] تواعد ایدن ، وعدلشن، بربرینه سوز ویرن. متواعدین = متواعدلر.

مُتَوافِر [ع] توافر ایدن، چوق اولان، چوغالان: شان متوافر. ماء متوافر.

مُتَوافِق [ع] توافق‌ایدن، اویان، اویغون کلن .

مُتَواكِل [ع] تواکل‌ایدن، بربرینی وکیل‌ایدن .

مُتَوالِد [ع] (متناسل) ه باق.

مُتَوالِی [ع] توالی ایدن، بربری آردنجه کیدن ، پی درپی اولان، متتالی. متوالیاً = متوالی اوله‌رق .

مُتَوَتِّر [ع] توتر ایدن ، کریلن، کرکین اولان: حبل متوتر. اعصاب متوتره .

مُتَوَثِّق [ع] توثق ايدن ، وثوق ايله طوتنان ، اعتماد ايله استناد ايدن. متوثقانه = متوثقجه‌سنه.

مُتَوِّج [ع] تتويج ايدن ، تاج كيديرن .

مُتَوَّج [ع] تتويج اولنمش، تاج كيديرلمش .

مُتَوَجِّد [ع] توجد ايدن، وجده كلن، حاللنن. (متواجد) يابمه اوله‌رق توجد ايدن معناسنده قوللانيليير .

مُتَوَجِّع [ع] توجع ايدن، آغريان، وجعلانان: عضو متوجع. معنیً درناك اولان معناسنه‌ده قوللانيليير : قلب متوجع . روح متوجع. متوجعانه = متوجعجه‌سنه.

مُتَوَجِّه [ع] توجه ايدن ، يوزيني برجهته دوندرن، يونلن: قبله‌يه متوجه . قلباً جناب حقه متوجه. متوجهاً = متوجه اوله‌رق. متوجهانه = متوجه اولانه ياقيشير صورتده . متوجهين = متوجهلر.

مُتَوَحِّد [ع] توحد ايدن. (متفرد) ايله مترادفدر. (متفرد) زياده قوللانيليير .

مُتَوَحِّش [ع] توحش ايدن ، وحشتلنن ، اوركن : اكثر حيوانات انساندن متوحشدر. متوحشانه = متوحشجه‌سنه.

مُتَوَدِّد [ع] تودد ايدن ، محبت، دوستلق ايدن، متوددانه = متوددجه‌سنه .

مُتَوَرِّث [ع] تورث ايدن . وارث اولان .

مُتَوَرِّط [ع] تورط ايدن، ورطه‌يه دوشن، برمشكل ايشه تصادف ايدن .

مُتَوَرِّع [ع] تورع ايدن ، ورع صاحبى اولان، پرهيزكار اولان . متورعانه = متورع اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُتَوَرِّق [ع] تورق ايدن، ياپراقلانان : شجر متورق .

متورم [ع] تورم ایدن ، ورم علتنه کرفتار اولان . متورماً == متورم اوله‌رق. متورمین == متورملر .

متوزع [ع] توزع ایدن، طاغیلان.

متوسخ [ع] (متدنس) ایله مترادفدر .

متوسد [ع] توسد ایدن ، یاصدیغه طایانان : یوز یاصدیغنه متوسد برآدم. (مستند) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . متوسداً == متوسد اوله‌رق .

متوسط [ع] توسط ایدن ، آره‌یه کیرن ، وساطت ایدن ، واسطه اولان . متوسطین == متوسطلر.

متوسع [ع] توسع ایدن ، وسعتلنن، ککیشلنن .

متوسل [ع] توسل ایدن ، وسیله اتخاذیله معنی طوتنان ، صاریلان : حضرت پیغمبرک روحانیتنه متوسل. متوسلاً == متوسل اوله‌رق .

متوشح [ع] توشح ایدن ، (متزین) مقامنده قوللانیلیر. بونده طاقوب طاقشدیران معناسی ملاحظه اولنور .

متوصل [ع] توصل ایدن، اولاشان، قاووشان، واصل اولان: وطننه متوصل برغریبزده.

متوضح [ع] توضح ایدن ، وضوح پیدا ایدن، واضح اولان .

متوضئ [ع] توضؤ ایدن، آبدست آلان .

متوطن [ع] توطن ایدن ، وطنلانان ،وطن طوتان: قونیه‌ده متوطن .

متوغل [ع] توغل ایدن، زیاده‌سیله مشغول اولان ،

مشغول اولمقده ایلری کیدن : فن طب ایله متوغل . متوغلین = متوغللر .

مُتَوَفِّق [ع] توفق ایدن ، موفق اولان، توفیقه مظهر اولان.

مُتَوَفّٰی [ع] وفات ایتمش، اولمش. بونك موءنث اولمق اوزره قوللانیلان (متوفیه) یا کلشدر . طوغریسی (متوفاة) در .

مُتَوَقِّد [ع] توقد ایدن، طوتیشوب یانان: آ تش متوقد .

مُتَوَقِّر [ع] توقر ایدن، وقار پیدا ایدن، وقارلانان. متوقرانه = متوقرجه‌سنه . متوقرین = متوقرلر .

مُتَوَقِّع [ع] توقع ایدن ، امید ایدن ، اومان . متوقعانه = متوقعجه‌سنه .

مُتَوَقِّف [ع] توقف ایدن، اکلنن، طوران § تعلق ایدن، آنسز اوله‌میان : لیلك حلولی شمسك غروبنه متوقفدر. ایکنجی معناده استعمالی غالبدر.

مُتَوَقّی [ع] توقی ایدن ، صاقنان، چکنن .

مُتَوَکِّل [ع] توکل ایدن ، جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد ایدن. (توکل)ه باق . متوکلاً = متوکل اوله‌رق . متوکلاً علی الله ، متوکلانه = متوکلجه‌سنه .

مُتَوَلِّد [ع] تولد ایدن ، حقیقی و مجازی طوغان: بو چوجق فلان قادیندن متولددر . بو نزاع، او سوزدن متولد در.

مُتَوَلْوِل [ع] تولول ایدن ، ولوله ایدن .

مُتَوَلِّه [ع] توله ایدن، وله‌ کتیرن، حیران، سراسیمه اولان : عاشق متوله. متولهانه = متولهجه‌سنه.

متولّی [ع] امور اوقافه نظارت ایدن: «چونکه وقف ایلیه منزلك جهت عشقه تنك — متولی قزی سومك نه وظیفه کدی سنك — لا». ترکجه‌ده بشقه معناده قوللانیلماز.

متوهّم [ع] توهم ایدن، وهمه دوشن، وهم ایدن، فاسد اوله‌رق ظن ایدن. متوهمانه == متوهمجه‌سنه. متوهمین == متوهملر.

متویّل [ع] تویل ایدن، واویلا چاغیران: مصیبت زدهٔ متویل.

متهاجم [ع] تهاجم ایدن، بربرینه هجوم ایدن. (مهاجم) کبی ساده‌جه هجوم ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر. متهاجمانه == متهاجمجه سنه. متهاجمین == متهاجملر.

متهاجی [ع] تهاجی ایدن، بربرینی هجو ایدن. ساده‌جه هجو ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر. متهاجیانه == متهاجیجه‌سنه.

متهارم [ع] تهارم ایدن، اختیار کبی کورونن، یالاندن اختیارلق کوسترن: جوان متهارم. متهارمانه == متهارمجه‌سنه. متهارمین == متهارملر.

متهافت [ع] تهافت ایدن، بر شیئك پی درپی اوزرینه دوشن، کندینی پی درپی برشیئه چارپان: شمعه متهافت پروانه. متهافتانه == متهافتجه‌سنه.

متهالك [ع] تهالك ایدن، عجولانه، بی صبرانه میل ایدن. متهالکانه == متهالکجه‌سنه. متهالکاً == متهالك اوله‌رق.

متهاون [ع] تهاون ایدن. برایشی مهمسه‌میوب آغیرطاورانان.

متهتّك [ع] تهتك ایدن، ییرتیلان § صیریق اولان، رسوا. یلقدن متأثر اولمیه‌جق برحالده بولنان.

متهجّد [ع] تهجد ایدن، کیجه اویانوب نماز قیلان.

متهدّم [ع] تهدم ایدن، منهدم اولان، ییقیلان.

متهدی [ع] تهدی ایدن، هدایتلنن، هدایت بولان : فاسق متهدی . (مهتدی) مقامنده قوللانیلەماز .

متهزج [ع] تهزج ایدن، ترانه پرداز اولان . متهزجانه = متهزججەسنه . متهزجین = متهزجلر .

متهزز [ع] تهزز ایدن ، اهتزاز ایدن ، تترەین .

متهکم [ع] تهکم ایدن، استهزا ایدن . متهکمانه = متهکمجەسنه .

متهلل [ع] تهلل ایدن، مسرتدن یوزی کولن .

متهنج [ع] تهنج ایدن، آناسنك قارننده یکیجه جانلانوب حرکته باشلایان : جنین متهنج .

متهود [ع] تهود ایدن، یهودی اولان .

متهور [ع] تهور ایدن ، شدت کوسترن ، صوکنی دوشونمیەرك بردنبره حدتلنن . متهوراً = متهور اولەرق: متهوراً قتل. متهورانه = متهورجەسنه.

متهیب [ع] تهیب ایدن ، اظهار هیبت ایدن § هیبت آلوب قورقان .

متهیج [ع] تهیج ایدن، هیجانه کلن ، هیجانلانان : قلب متهیج. متهیجاً = متهیج اولەرق. متهیجانه = متهیج اولانه یاقیشیر صورتده.

متهیم [ع] تهیم ایدن . (متحیر) ه بدل قوللانیله بیلیر. متهیمانه = متهیمجەسنه متهیمین = متهیملر .

متهیئ [ع] تهیؤ ایدن، حاضرلانان: متهیئ حرکت .

متیبس [ع] تیبس ایدن، قورویان، کسب یبوست ایدن .

متیسر [ع] تیسر ایدن، قولایلقله حصوله کلن، میسر اولان.

متیقظ [ع] تیقظ ایدن، اویانیق بولنان . متیقظانه = متیقظجەسنه .

متيقن [ع] تيقن ايدن ، يقيناً بيلن .

متيمم [ع] تيمم ايدن ، آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ايدن ، يوز ايله ديرسكه وارنجه‌يه‌قدر اللره‌طوپراق مسح ايدن . متيمماً = متيمم اوله‌رق. متيممانه = متيممجه‌سنه.

متيمن [ع] تيمن ايدن، بر شيیٔ يمنلو عد ايدرك آندن ميمنت اومان .

متيمن [ع] تيمن اولنمش، يمنلو عد اولنه‌رق كنديسندن ميمنت اومولمش . مبارك،مسعود.

مثاب [ع] ثوابه نائل اولمش .

مثابرت [ع] بر شيئه مداومت ايتمك .

مثبت [ع] اثبات ايديجی ، ايدن .

مثبت [ع] اثبات اولنمش .

مثبت [ع] تثبيت ايديجی، ايدن. ثابت قيلجی ، قيلان ،

مثبت [ع] تثبيت اولنمش .

مثقب [ع] تثقيب ايديجی ، ايدن، دلن .

مثقب [ع] تثقيب اولنمش ، دلنمش .

مثقل [ع] تثقيل ايديجی، ايدن، آغيرلاشديران .

مثقل [ع] تثقيل اولنمش ، آغيرلاشديرلمش .

مثلث [ع] اوچلنديرلمش ، § اوچ كره تصفيه اولنه‌رق چكلمش بر نوع شراب § اوچ كوشه‌لی برنوع شكل هندسی .

مثلثات [ع] مثلثلرك خواص وكيفياتندن بحث ايدن بر علم .

مثمر [ع] ميوه دار ، ميوه ويريجی ، ويرن .

مُثمَّن [ع] سکز رکنلی § ثَمَن مقابلنده صاتلمش شیء، مبیع § سکز ضلعی حاوی شکل .

مُثَنّی [ع] ایکی قات یاپلمش ،

مُثول [ع] برینه حرمةً آیاقده دیکیلوب طورمق . یالکز رسمیاتده قوللانیلیر : فلان سفیر حضور همایونده شرف مثوله نائل اولدی .

مُجاب [ع] کندیسنه جواب ویرلمش § قبول ایدلمش .

مُجادِل [ع] مجادله ایدیجی ، ایدن .

مُجادَله [ع] منازعه ایتمک، خصومت ایتمک، § الزام خصم ایچون برمسئلهٔ علمیه‌ده منازعه .

مُجاذَبه [ع] ایکی شی بربرینی چکمک : ایکی روحك مجاذبه‌سی .

مُجارات [ع] یورومکده یاریش ایتمک .

مُجارَزه [ع] پرده بیرونانه لطیفه ایتمک ، حویراتجه‌سنه شقه‌لشمق .

مُجاز [ع] اجازت ویرلمش، کندیسنه اذن ورخصت ویرلمش § استادی طرفندن اکمال تحصیل ایتدیکی تصدیق اولنمش ، کندیسنه اجازتنامه ویرلمش .

مُجازات [ع] کرك ایلکه کرك کوتولکه مقابل جزا ومکافات ایتمك § مجرمه ارتکاب ایتدیکی جرمه مقابل ویریلن جزا .

مُجازَفه [ع] کوتورو صاتمق .

مُجاسِر [ع] مجاسرت ایدیجی، ایدن .

مُجاسَرت [ع] جسارت ایتمک .

مُجالِس [ع] مجالست ایدیجی، ایدن .

مُجالَست [ع] مجلس تشکیل ایتمک، برمجلسده اوطورمق ، همنشین اولمق .

مُجامَعه [ع] جماع ایتمک .

مجامله [ع] بربريله صميمانه دوستلق ايتميه‌رك صورتا كوزلجه معامله ايديشمك § كوزل الفت ومعاشرت ايديشمك. نظمده (مجاملت) صورتنده‌ده قوللانيلير.

مجانبت [ع] برشيدن اوزاقلشمق، اوزاق اولمق.

مجانس [ع] بكزه‌ين، هم‌جنس اولان.

مجانست [ع] بكزه‌مك، هم‌جنس اولمق.

مجاوبه [ع] برينه جواب ويرمك.

مجاودت [ع] كرم واحسان ايتمك.

مجاور [ع] قومشو، قومشولق ايدن § حرمين شريفينده اعتكاف ايدن.

مجاورت [ع] مجاورلك، قومشولق، همسايكى.

مجاهد [ع] دشمن دين ايله جنك ايدن § جهد ايدن، چاليشان.

مجاهدانه = مجاهدجه‌سنه. مجاهدين = مجاهدلر.

مجاهده [ع] رنج ومشقت، كوشش § دشمن دين ايله جنك ايتمك.

مجاهره [ع] ظاهره چيقارمق، آشكاره ايتمك. مجاهرة = مجاهره صورتيله.

مجبر [ع] اجبار اولنمش، كندوسنه زور ايدلمش.

مجبر [ع] اجبار ايدن، زورله‌يان. آمر مجبر = تهديدينى ايقاعه قادر اولان آمر.

مجتبى [ع] انتخاب اولنمش، بر كزيده. (اجتبايه) ده باق.

مجتمع [ع] اجتماع ايدن، بريكن، طوپلانان، بريره، برآره‌يه كلن: اشخاص مجتمعه.

مجتنب [ع] اجتناب ايدن، صاقنان، چكنن، اوزاقلاشان: قبايحدن مجتنب.

مُجْتَنِح [ع] اجتناح ایدن، میلله نن. § سجده‌ده وجه مشروع اوزره اللرینی یره وضع ایله دیر ـ سکلرینی آچه‌رق قوللرینی قناد شکلنده طوتان: ساجد مجتنح .

مُجْتَبیٰ [ع] اجتبا اولنمش. دوشیرلمش .

مُجْتَوِر [ع] اجتوار ایدن، قومشو اولان .

مُجْتَهِد [ع] اجتهاد ایدن، قدرتی یتدیکی قدر چالیشان § کتاب وسنتدن استخراج حکم شرعی خصوصنده بذل مقدور ایدن، بوصورتله بر مذهب میدانه چیقاران فقهده متبحر ذات . مجتهدین = مجتهدلر .

مُجِد [ع] برایشده چالیشان، سعی وغیرت ایدن. مجدانه = مجد اولانه یاقیشیر صورتده .

مُجَدِّد [ع] تجدید ایدن، یکیلندیرن. مجددانه = مجدد اولانه یاقیشیر صورتده. مجددین = مجددلر .

مُجَدَّد [ع] تجدید اولنمش، یکیلندیرلمش. مجدداً = مجدد صورتیله : خانه‌نك مجدداً انشاسی.

مُجَدَّر [ع] چیچك چیقاران.

مُجَرِّب [ع] تجربه‌ایدن، دنه‌ین، جهانك امور واحوالنه واقف اولان. عربی جمعی مجربین. فارسی جمعی مجربان: «مجربان امورك کلامی کرچك ایمش — یالان دیدکاری دنیایی بویله بیلمزایدم — عونی بك»

مُجَرَّب [ع] تجربه اولنمش، دەنمش : «من جرب المجرب حلت به‌الندامه — حافظ »

مُجَرَّد [ع] تجرید اولنمش، صویلمش، عریان ایدلمش § تارك دنیا ، نفسنی ماسوادن قطع ایله جناب حقه توجه ایدن § بکار اولان، متأهل اولمیان، مردبی‌زن § فقط ، آنجق ، یالکز: مجرد لطفکزه اغتراراً سویلیورم § عند الحکما

عقول و نفوس کبی ماده‌دن منزه اولان شی. ارباب شریعت عندنده ملائکه‌و ارواح. مجردات = مجرد اولان شیلر، جسمانی اولمیانلر، روحانی اولانلر.

مُجْرِم [ع] ارتکاب جرم وگناه ایدن § قانونك اوامرینه مغایر حرکتده بولنان. مجرمین = مجرملر.

مُجَسَّم [ع] تجسیم اولنمش، جسملندیرلمش، جسملی. کوده‌لی.

مُجَعَّد [ع] تجعید اولنمش، صاچی قیویرجق ایدلمش، قیویرجق، موی مرغول: زلف مجعد.

مُجَفَّف [ع] تجفیف اولنمش، قورودلمش.

مُجْلِی [ع] اجلا اولنمش، سور. کونه کوندرلمش.

مُجَلّٰی [ع] جلاویرلمش، روشن و آشکار ایدلمش، جلالی: مرآت مجلی.

مُجَلْجَل [ع] چنغراقلی: استر مجلجل.

مُجَلِّد [ع] تجلید ایدن، کتاب جلدلین، جلدجی. مجلدین = مجلدلر.

مُجَلَّد [ع] تجلیداولنمش. مجلدات = مجلد اولان شیلر.

مُجْمَد [ع] طوندیرلمش.

مُجْمَل [ع] اجمال اولنمش، قیصالدلمش § قیصه، خلاصه. مجملاً = مجمل اوله‌رق.

مُجَنَّح [ع] قنادلی.

مُجَوِّد [ع] قرآن عظیم الشانی تجوید اوزره اوقویان، حسن تلاوت ایدن.

مُجَوَّر [ع] تجویر اولنمش، جوره نسبت ایدلمش.

مُجَوَّز [ع] تجویز اولنمش، جائز کورلمش.

مُجَوَّزه [ع] اسکیدن کیلن برنوع قاووق.

مُجَوَّف [ع] تجویف اولنمش، اویوق، ایچی بوش شی.

مُجَهَّز [ع] تجهیز اولنمش، لوازمی ترتیب و تنظیم اولنمش: آرمسترونغ طوپلریله مجهز برسفینهٔ حربیه.

مُجَوْهَر [ع] جواهرایله تزیین اولنمش.

مُجَهَّل [ع] جهالته نسبت اولنمش، § احوالی تمامیله بیلنمکه مدار برشیئی قالمامش اولان. مجهلاً مجهل اوله‌رق.

مُجیب [ع] اجابت ایدن، قبول ایدن: جناب حق مجیب دعواتدر.

مُجیز [ع] اذن ورخصت ویرن، اجازت ویرن.

مُحابا [ع] محابات مصدرینک تاسی اسقاط ایله یاپیلمش برکلمه. درکه دائما بی اداتیله (بی محابا) صورتنده ودوشونمه‌دن، بلاقید وحذر معناسنده قوللانیلیر. «بی محاباره نارفته یه کیتسه‌م ده نه‌وار — قهر خصم ایلمکه الده عصادر خامه‌م — رشید پاشا»

مُحاجات [ع] بیلمه‌جه سویلشمک صورتیله فطانتده مسابقه ایتمک.

مُحادثه [ع] بر برینه سوز سویلمک.

مُحاذره [ع] بربرینی قورقوتمق.

مُحاربه [ع] جنك ایتمك § جنك. محاربات = محاربه‌لر، محاربات بحریه، ناپولیونك محارباتی.

مُحازات [ع] یوز یوزه کلمك، مقابله ایتمك، ایکی شی بربریله قارشیلشمق.

مُحازی [ع] قارشی، مقابل، حذاده بولنان.

مُحارَسَه [ع] حفظ وحراست ايتمك

مُحاسِب [ع] محاسبه ايديجى، ايدن، امور حسابيه يه آشنا اولان .

مُحاسَبَه [ع] حسابلشمق، برينك حسابنه باقمق .

مُحاصِر [ع] محاصره ايديجى، ايدن. محاصرين = محاصرلر.

مُحاصَرَه [ع] برشيئك اطرافنى احاطه ايتمك، چويرمك، قوشاتمق، تضييق . ايتمك.

مُحاضَرَه [ع] معلومات، خاطرده طوتيلن شى، حاله موافق سوز ، مقامه مناسب حكايهٔ سلف يعنى علم تاريخ. محاضرات = محاضره لر .

مُحاط [ع] اطرافى احاطه اولنمش، چويرلمش، چوره سى آلنمش: عسكرله محاط برحصار. (محاط علم)

تعبير معروف رسمياتدن بشقه يرده قوللانيلمازسه ده بونى (محاطعلم) صورتنده متصل يازمق خطادر .

مُحافِظ [ع] محافظه ايديجى ، ايدن .

مُحافَظَه [ع] حفظ ايتمك، قورومق .

مُحاق [ع] آيك آخرنده كى اوچ كون كه اوصره ده آى نابديد اولور. ميمك حركات ثلاثه سيله اوقونمسى جائز اولان كلماتدندر .

مُحاكات [ع] يكديكره حكايه سويلمك ، حكايه سويلشمك .

مُحاكَمَه [ع] دفع خصومت ايچون حضور حاكمه كيتمك § مرافعه ايتمك. محاكمات = محاكمه لر.

مُحال [ع] وقوعى ممكن اولميان شى: تمنئ محال . مثلا كونشه چيقمق محالدر . محالات = محال اولان شيلر .

مُحالٌ بِه [ع] برينه حواله اولنان مال .

مُحالٌ عَلَيه [ع] حواله يى قبول ايدن كيمسه .

مُحالٌ لَه [ع] آله جقلى اولان كيمسه .

مُحامات [ع] برندن برشيئى دفع ايتمك، نكهبانلق ايتمك.

محاوره [ع] جواب ويرمك § ايكى كشى قارشيلقلى كوروشمك. نظمده (محاورت) صورتنده ده قوللانيلير. جمعى محاورات: «محاورات محافل طبيعتمجه دكل — ناجى»

محاوله [ع] ايستەمك، طلب ايتمك.

محب [ع] محبت ايدیجى، ايدن، دوست. محبانه = محب اولانه ياقيشەجق صورتده: معاملۀ محبانه. لطيفۀ محبانه.

محتال [ع] حيله كار، مكار. مؤنثى محتاله: محتالۀ كهنسال.

محتبس [ع] احتباس ايدیجى، ايدن، قپانوب قالان.

محتجب [ع] احتجاب ايدن، صاقلانان، كيزلنن: «محتجب خورشيد، مغرب ماتمى، خاور حزين — سوبسو كريان سحاب، آفاق سرتاسر حزين — ناجى» محتجبات = پرده نشين قادينلر.

محتد [ع] كسكينلشمش § غضبه كلمش، غضبلنمش.

محتذر [ع] احتذار ايدن، صاقنان. (محترز) زياده قوللانيلير.

محترب [ع] احتراب ايدن، بر بريله جنك ايدن.

محتربين = محتربلر.

محترز [ع] احترازايدن، صاقنان. محترزانه = محترزجەسنه.

محترس [ع] احتراس ايدن، صاقنان. آز قوللانيلير.

محترق [ع] احتراق ايدن، طوتشوب يانان، يانيق: شاعر محترق. قلب محترق.

محترم [ع] احترام اولنمش، كنديسنه تعظيم ايدلمش: محترم برذات. ذوات محترمه.

محتسب [ع] اسكيدن شرعاً ممنوع اولان شيلرك اجراسنى نهى ايدن بر مأمور دركه ضابطۀ بلديه وظيفەسنى ايفا ايدردى. شيخ سعدى كلستاننده مسا كنك شرعاً تعرضدن مصونيتنه ايماء: «محتسب رادرون خانه چەكار؟» ديمشدر.

محتشد [ع] احتشاد ايدن، بريكن، طوپلانان.

محتشم [ع] احتشاملى، طنطنەلى، دبدبەلى.

محتصد [ع] احتصاد ایدن ، بیچن .

محتضر [ع] احتضار ایدن ، موته پك زیاده یاقلاشان: دختر محتضر. محتضرانه = محتضر اولانه یاقیشیر صورتده .

محتضر [ع] (محتضر) ایله مترادفدر. بوزیاده قوللانیلیر .

محتطب [ع] احتطاب ایدن ، اوطون طوپلایان .

محتقر [ع] احتقار ایدن، خوارلایان ، حقیر کورن .

محتکر [ع] احتکار ایدن، مالی، ذخیره‌یی — آغیر بهایه چیقمه‌سنه انتظاراً — صاتمیوب صاقلایان. محتکرانه = محتکرجه‌سنه. محتکرین = محتکرلر .

محتلق [ع] احتلاق ایدن ، تراش ایدن .

محتمل [ع] ممکن، اوله بیلیر. کسر میم ایله یاکلشدر .

محتمی [ع] احتماء ایدن، مضر اولان مأکولات ومشروباتدن پرهیز ایدن .

محتوی [ع] احتواء ایدن، جامع وشامل اولان، ایچنه آلان: برکتابك محتوی اولدیغی مباحث .

محجل [ع] زفافخانه‌یه قونولمش .

محدب [ع] قنبورلشدیرلمش ، قنبور، یومرو .

محدث [ع] احداث ایدن، یکیدن پیدا ایدن .

محدث [ع] فخرکائنات افندیمزك احادیث نبویه‌لرینی نقل وروایت ایتمش اولان ذات. محدثین = محدثلر. محدثین کرام .

محدد [ع] تحدید ایدن، حد تعیین ایدن .

محدد [ع] تحدید اولنمش .

محذر [ع] تحذیر ایدن، حذر ایتدیرن، صاقندیران.

محرر [ع] تحریر ایدن ، یازی یازان. بوکلمه‌نك عالم مطبوعاتده

یازی یازانلر حقنده. استعمالی شایعدر. محررین = محررلر .

محرَّر [ع] تحریر اولنمش، یازلمش. محررات = رسمی وغیر رسمی مکتوبلر .

محرِز [ع] احراز ایدن، آلان، قازانان .

محرَز [ع] احراز اولنمش § دکزده کی بالق ویغمور صویی کبی فی الاصل کیمسه نك مالی اولمیوب هر کس ایچون انتفاعی مباح اولان برشیئك اله کچیرلمسی .

محرِّص [ع] تحریص ایدیجی ایدن، حریص ایدن، حرصلاندیران. محرصانه = محرصجه سنه .

محرِّض [ع] تحریض ایدن، تشویق ایدن .

محرَّف [ع] تحریف اولنمش، افساد صورتیله تغییر ایدلمش. محرفات = محرف اولان شیلر .

محرِق [ع] احراق ایدن، یاقان .

محرِّق [ع] تحریق ایدن، زیاده سیله یاقان § پك صوصادن .

محرِّك [ع] تحریك ایدن، حرکت ایتدیرن، قیلدادن § فسادہ تشویق ایدن .

محرَّم [ع] تحریم اولنمش، حرام قلنمش. محرم الحرام = سنهٔ قمریه نك برنجی آیی. ایام جاهلیتده بو آیده هر کسك قتالدن تحریم اولنمسی سبب تسمیه در .

محسَّر [ع] تحسیر اولنمش، دوچار حسرت ایدلمش.

محسِّس [ع] حس ایتدیرن، درونی اوله رق طویوران.

محسِن [ع] احسان ایدن، بخشش، عطیه ویرن .

محسِّن [ع] تحسین ایدن، کوزل قیلان.

محشِّد [ع] تحشید ایدن، بر یره جمع ایدن .

محشّی [ع] تحشیه اولنمش، حاشیه یازلمش، درکنار ایدلمش .

مُحَصَّل [ع] تحصیل ایدن، حاصل ایدن ، اله کتیرن § اسکیدن متصرفك مادوننده بر مأموره دینیلیردی .

مُحَصَّل [ع] تحصیل اولنمش ، حاصل ایدلمش § حاصلی، خلاصه .

مُحْصِن [ع] احصان ایدن . قلعه کبی متین ومحفوظ قیلان § نامحرمدن صاقلایان .

مُحْصی [ع] احصا ایدن ، صایان.

مُحْضِر [ع] احضار ایدن ، حضوره کتیرن ، حاضر ایدن § طرفینی محکمه‌یه جلب ایدن مأمور .

مُحِقّ [ع] احقاق ایدن ، حقی یرینه کتیرن § حقلی اولان § امر معقول . محقانه = محقجه‌سنه .

مُحَقِّر [ع] تحقیر ایدن ، خوارلایان . محقرانه = محقر اولانه یاقیشه‌جق صورتده : اطوار محقرانه .

مُحَقِّق [ع] تحقیق ایدن ، حقیقتی آرایوب میدانه چیقاران § سوزی دلیلی ایله اثبات ایدن § اصطلاح صوفیه‌ده کندیسنه حقیقت اشیا کماینبغی منکشف اولان ذاته دینیلیر . بومعنی اوکیمسه‌یه میسر اولورکه حجت وبرهان کبی شیلردن کچه‌رك مرتبهٔ کشف الهی‌یه واصل اولمش وعین عیان ایله جمیع اشیانك حقیقتی حق ووجود واحد مطلقدن بشقه موجود مفقود اولدیغنی مشاهده ایلمشدر — غیاث اللغات . محققانه = محقق اولانه یاقیشیر صورتده . محققین = محققلر .

مُحَقَّق [ع] تحقیق اولنمش ، حقیقتی آرانیلوب میدانه چیقارلمش ، بللی ، مثبت .

مُحْکِم [ع] احکام ایدن ، متین قیلان ، قوت ویرن .

مُحْکَم [ع] احکام اولنمش ، متین قیلنمش ، قوت ویرلمش ، صاغلام ، استوار .

مُحَکَّم [ع] تحکیم اولنمش ، محکم قیلنمش § حکم نصب

ایدلمش، خصمینك دعوالرینی فصل ایچون رضالریله حکم اتخاذ اولنمش.

محکمات [ع] معانیسی صریح اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه.

محلل [ع] تحلیل ایدن، اجزاسنی آییران، جزء جزء ایدن.

محلم [ع] تحلیم ایدیجی، ایدن. حلیم ایدن، محلمانه = محلمجه‌سنه.

محلی [ع] تحلیه اولنمش، تزیین ایدلمش، طونادلمش.

محمر [ع] تحمیر اولنمش، اشکه نسبت اولنمش، کندیسنه اشك دینلمش.

محمس [ع] تحمیس اولنمش، آتش اوزرنده قزدیروب طاولانمش. (محمص) ده بو معنایه‌در.

محنط [ع] تحنیط ایدن، حنوط دینیلن طیب ایله میتك کفننی تعطیر ایدن.

محنط [ع] تحنیط اولنمش. محنطاً = محنط اوله‌رق.

محنی [ع] حنالنمش: دست محنی.

محوط [ع] تحویط ایدن، دیوار چکن.

محوط [ع] تحویط اولنمش. دیوار چکلمش.

محول [ع] تحویل ایدیجی، ایدن. دکشدیرن، باشقه درلو ایدن.

محول [ع] تحویل اولنمش، دکشدیرلمش، باشقه درلو ایدلمش. § اصمارلنمش: (فلانك عهدهٔ کفایتنه محول وظیفه) دیمك فلانك عهده‌سنه دکشدیرلمش، اصمارلنمش دیمکدر.

محیر [ع] تحییر ایدن، حیرت ویرن: محیر عقول.

محیط [ع] احاطه ایدن، اطرافنی چویرن، قوشادان: محیط کائنات § کرهٔ زمینی احاطه ایدن دکز: بحر محیط. « سور وکلنیر طوریرم بر محیط ماتمده — اسماعیل

صفا » . § شكلك درت جانبنى احاطه ايدن خط .

مُحيل [ع] احاله ايدن ، عهده‌سنه ويرن § دينى آخرك ذمتنه نقل ايدن .

مُخّ [ع] كميكده‌كى ايليك . مخ شوكى = مهردار ايليك .

مُخابر [ع] مخابره ايديجى ، ايدن .

مُخابره [ع] خبرلشمك، ايكى كشى بر برينه خبر، مكتوب كوندرمك . مخابرات = مخابره‌لر .

مُخادنت [ع] دوستلق . محبلك .

مُخاذله [ع] حقيرلك، رسوايلق .

مُخادع [ع] خدعه ايدن ، مكر ايدن . مخادعانه = مخادعجه‌سنه .

مُخادعه [ع] آلداتمق، مكرايتمك . نظمده (مخادعت) صورتنده ده قوللانيليرِ .

مُخاصم [ع] مخاصمه ايدن .

مُخاصمه [ع] ايكى كشى بر برينه خصومت ايتمك . خصومت ايدشمك . مخاصمات = مخاصمه‌لر .

مُخاطَب [ع] كنديسنه خطاب اولنان ، سوز سويلنن .

مُخاطَبه [ع] خطاب ايديشمك ، قارشى قارشى يه سوز سويلشمك : ليال صيفده قرله مخاطبه نه قدر خوشدر . مخاطبات = مخاطبه‌لر .

مُخافته [ع] يواش اوقومق، سويلمك .

مُخالصت [ع] بريله خالصانه كچنمك، دوستلق ايتمك .

مُخالطه [ع] حسن امتزاج ايتمك، اختلاط ايتمك .

مُخالعه [ع] زوجين فسخ نكاح ايله بر برندن آيرلمق .

مُخالِف [ع] مخالفت ايدن، اويميان، اويغون اولميان ، ضد اولان :

قانونه مخالف حركت . افندى بو خصوصده بزه مخالف بولنيور .

مُخالَفَتْ [ع] مخالفلك ، اويغون كلمه‌مزلك ، اويمامقلق.

مُخْبِرْ [ع] اخبار ايدن، خبرويرن: غزته مخبرى . مخبر صادق .

مُخْتارْ [ع] اختيار ايديجى ، ايدن § اختيار اولنمش، سچلمش § شهرلرده منسوب اولديغى محله، طشره‌لرده كويك امام ويا پاپاس ايله برابر امورينه نظارت ايدن . بونك براوّل برده ثانيسى واردر . مختاران = مختارلر .

مُخْتالْ [ع] متكبر .

مُخْتَبِرْ [ع] اختبار ايديجى ، ايدن، يوقلايان، دنه‌ين . مختبرانه = مختبرجه‌سنه . (اختبار)ه ده باق .

مُخْتَدِعْ [ع] اختداع ايدن، حيله‌كارلق ، دوباره‌جيلق ايدن. مختدعانه = مختدعجه‌سنه.

مُخْتَرِعْ [ع] اختراع ايدن ، مثالى كورلمه‌مش برشيئى وجوده كتيرن: فونوغرافك مخترعى اديسون نامنده برآمريقاليدر . مخترعانه = مخترعجه‌سنه .

مُخْتَصَرْ [ع] اختصار اولنمش ، قيصالدلمش، قيصه: مختصر برافاده . مختصراً = مختصر اوله‌رق . مختصراً عرض معلومات .

مُخْتَصّْ [ع] اختصاص ايتمش ، خاصةً منتسب اولمش . مختصين = مختصلر .

مُخْتَصِمْ [ع] اختصام ايديجى،ايدن، خصومت ايديشن .

مُخْتَضِبْ [ع] اختضاب ايدن ، بويانان ، رنكلنن .

مُخْتَضِعْ [ع] اختضاع ايدن، تواضع، سرفرو ايدن. مختضعانه = مختضعجه‌سنه .

مُخْتَطِبْ [ع] اختطاب ايدن ، نكاح ايله ايستين .

مُخْتَطِفْ [ع] اختطاف ايدن ، قاپان § قاماشديران ،

مختفی [ع] اختفا ایدن، صاقلانان. کیزلنن .

مختل [ع] بوزوق، بوزولمش، قاریشیق، انتظامسز، فتنه وفساده اوغرامش .

مختلج [ع] اختلاج ایدن، سکیرن.

مختلس [ع] اختلاس ایدن ، قاپان ، چالان . مختلسانه = مختلسجه‌سنه .

مختلط [ع] اختلاط ایدن، قاریشان. قاریشوب کوروشن . صیق صیق کوروشن . دوشوب قالقان .

مختلع [ع] اختلاع ایدن ، قوجه‌سندن بوشانان .

مختلف [ع] اختلاف ایدن ، بربرینه اویمایان، اویوشمایان ، برحالده طورمایان: مسائل مختلفه .

مختلق [ع] یالان پیدا ایدن ، اویدیران .

مختمر [ع] اختمار ایدن ، مایه‌لنن ، اوزلنن ، خمیر اولان. § قاینایوب کمالنی بولان، شراب اولان§ باشنه اورتو اورتونن، جاره بورونن ، یاشماقلانان .

مختنق [ع] اختناق ایدن، نفس آلهمیان ، بوغولان .

مخجل [ع] اخجال ایدن ، اوتاندیران .

مخجل [ع] تخجیل ایدن. (مخجل) ایله مترادفدر . بوزیاده قوللانیلیر .

مخدر [ع] تخدیر ایدن ، اورتو طوتندیران .

مخدرات [ع] (مخدره) نك جمعی. اهل پرده نسوان ، زنان پرده نشین : مخدرات اسلامیه . پرده معناسنه اولان (خدر) دن مأخوذ اولدیغنه کوره (مخدرات خرستیانیه) دیمك طبیعی طوغری اوله‌ماز. کسر دال ایله ادویه‌دن برنوع .

مخدّش [ع] تخدیش ایدن ، طیرمالایان ، مضطرب ایدن : مخدش اذهان .

مخذّل [ع] تخذیل ایدن ، ذلت ایچنده براقان . مخذلانه = مخذلجه‌سنه .

مخرب [ع] اخراب ایدن، خراب ایدن، مخربین = مخربلر.

مخرّب [ع] تخریب ایدن، خراب ایدن : « عالمده مخرب خرابات — شرمنده‌سیدرعتاب سعیك — رشادپاشا ». مخربین = مخربلر.

مخرج [ع] اخراج اولنمش ، طیشاری چیقارلمش .

مخرّش [ع] تخریش ایدن، طیر-مالایان .

مخرّق [ع] تخریق ایدن، ییرتان.

مخرّف [ع] تخریف اولنمش ، بوناقلغه نسبت ایدلمش . کندیسنه بوناق دینلمش .

مخسّر [ع] تخسیر ایدن، خساره دوچار ایدن . مخسرین = مخسرلر .

مخشّی [ع] تخشیه‌ایدن .

مخصّص [ع] تخصیص ایدن ، خاص قیلان .

مخصّص [ع] تخصیص اولنمش، خاص قیلنمش: معاش مخصص. مخصصات = مخصص اولان شیلر .

مخضّب [ع] تخضیب اولنمش ، بویانمش.

مخضّر [ع] تخضیر اولنمش، یشیل رنك ویرلمش .

مخطر [ع] اخطار ایدن، خاطره کتیرن: مخطر ایام ماضی. مخطره = برشیئی خاطره کتیرمك ایچون یازیلان ورقه .

مخطّط [ع] تخطیط ایدن، چیزن. § ترسیم ایدن .

مُخَطَّط [ع] تخطيط اولنمش ، چيزلمش § ترسيم ايدلمش.

مُخْطى [ع] اخطاء ايديجى ، يا كلتيجى ، خطايه دوشوريجى، دوشورن § يا كليجى، خطا ايديجى، مخطيانه = مخطيجه‌سنه.

مُخَفِّف [ع] تخفيف ايدن ، خفيفلدن : مخفف جزا. مخفف جزا اولان قانونك احكامى ماقبلنه شاملدر.

مُخَفَّف [ع] تخفيف اولنمش ، خفيفلدلمش.

مُخِلّ [ع] اخلال ايديجى، ايدن، خلل ويرن ، سقطلايان : مخل فصاحت . مخل ناموس .

مُخَلِّد [ع] تخليد ايدن ، دائمى صورتده مقيم قيلان.

مُخَلَّد [ع] تخليد اولنمش ، دائمى صورتده مقيم قيلنمش: مخلد فى النار .

مُخْلِص [ع] اخلاص ايله متصف. طوغرى، رياسز، غرضسز دوست، مخلصانه = مخلص اولانه ياقيشير صورتده : تحيات مخلصانه.

مُخَلِّص [ع] تخليص ايدن، قورتاران .

مُخَلَّص [ع] تخليص اولنمش ، قورتارلمش .

مُخَلِّط [ع] تخليط ايدن ، قارشديران .

مُخَلَّف [ع] انسانك وفاتنده براقديغى شى ، تركه . مخلفات = مخلف اولان شيلر .

مُخَلّى [ع] تخليه اولنمش ، بوشالدلمش.

مُخَلِّى [ع] تخليه ايدن، بوشالدان.

مُخْمِد [ع] اخماد ايدن ، آتشك آلوينى باصديران.

مُخَمَّر [ع] تخميراولنمش: يوغورلمش: « مخمردر سراپامايه‌مز خون شهادتدن — كمال بك » § مايه‌لنديرلمش.

مخمس [ع] تخمیس ایدلمش، بشه ابلاغ ایدلمش § بشه تقسیم ایدلمش § هر بندی بشر مصراعدن مرکب اولان نظم. بشنجی مصراع تکرر ایدرسه اکا (مخمس متکرر) ایتمزده قافیه‌جه یکدیکره توافق ایدرسه اکا (مخمس مزدوج) دینیلیر.

مخمن [ع] تخمین ایدلمش، ظن ایله رأی بیان ایدلمش، تقدیر ایدلمش: قیمت مخمنه.

مخمن [ع] تخمین ایدن، ظن ایله رأی بیان ایدن: رژی مخمنی.

مخنث [ع] قاری خویلو، نامرد. قاموس دیور که «بوکا اصطلاح ظرفاده مذکر سماعی تعبیر اولنور. بو کلمه نفسی تخنیث ایلدیکی ایچون تخنیثدن مأخوذ اوله‌رق اسم فاعل عنوانیله لغتدر. و ناموسسز طاقمی لوطیلره بلنی بوکدیردیکی ایچون اسم مفعول عنوانیله‌ده جائزدر.»

مخوف [ع] تخویف ایدن، قورقودن.

مخون [ع] تخوین ایدلمش، خیانته نسبت ایدلمش، کندیسنه خائن دینلمش.

مخیب [ع] تخییب ایدن، محروم و مأیوس قیلان. مخیبانه = مخیبجه‌سنه.

مخیب [ع] تخییب ایدلمش، محروم و مأیوس قیلنمش. مخیباً = مخیب اوله‌رق: مخیباً عودت.

مخیر [ع] تخییر ایدن، ایکی شی بیننده مخیر قیلان.

مخیر [ع] تخییر ایدلمش، ایکیسندن برینک اختیاری عهده‌سنه براقلمش. § بکندیکی صورتده آلق، بکنمدیکی حالده رد اولنمق شرطیله مشتری‌یه امانةً تسلیم اولنمش.

مخیل [ع] تخییل ایدن، ذهنده خیاله صورت ویرن.

مخیل [ع] تخییل اولنمش، ذهنده صورت ویرلمش. مخیلات

= مخیل اولان شیلر : مخیلات عزیز افندی .

مدابره [ع] ایکی کشی بر برینه آردینی دونمك .

مداخله [ع] ایشه قارشمق ، ال صوقمق .

مدارا [ع] و

مدارات [ع] خلق ایله حسن معامله ایتمك ، صلح و آشتی اوزره بولنمق ، رعایت ایتمك : «مداراة الناس صدقة» بیورلمشدر . «آسایش دوکیتی تفسیر این دوحرفست — بادوستان تلطف بادشمنان مدارا — حافظ» (مدارا) یی عجملرله بز قوللانیرز .

مدارسه [ع] بر برینه اوقومق .

مداعبه [ع] بریله لطیفه‌لشمك ، مزاح ایتمك . نظمده (مداعبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مدافع [ع] مدافعه ایدیجی ، ایدن . مدافعین = مدافعلر .

مدافعه [ع] دفع ایتمك ، دشمنك هجومنی منع ایتمك ، دشمنه مقابله ایتمك § مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی درمیان ایلمك . مدافعةً = مدافعه صورتیله .

مدام [ع] شراب ، خمر : «ما در پیاله عکس رخ یار دیده‌ایم — ای بی خبر زلذت شرب مدام — حافظ» § دائما ، هر زمان : «مدام آرار کزرم سو بسو نشانکزی» § دائم ، باقی .

مدامه [ع] شراب .

مدانی [ع] یقین ، قریب ، اش ، نظیر . دائما (بی) اداتیله قوللانیلیر : بی مدانی = بی نظیر . حکیم بی‌مدانی . غازیٔ بی‌مدانی . فتح میم ایله یا کلشدر .

مداوات [ع] خسته‌یه باقمق ، علاج ویرمك . دوا ایتمك . نظمده (مداوا) صورتنده ده قوللانیلیر .

مداوره [ع] دوندورمك ، تدویر ایتمك .

مداوله [ع] الدن اله کزدیرمك ، دورایتدیرمك .

مداومت [ع] دوام ایتمك ، اقدام واهتمام ایتمك.

مداهره [ع] بلا توقیت مقاوله ومعامله ایتمك.

مداهن [ع] مداهنه ایدیجی، ایدن: « دیكلیه‌مم اویله مداهنجه لاف ». مداهنانه = مداهنجه‌سنه .

مداهنه [ع] قلبده كینك خلافنی اظهار ایتمك، یالاندن محبت كوسترمك ، یوزه كولمك ، منافقلق ایتمك § قاووق صاللامق، چرب زبانلق ایتمك . نظمده اصلی اوزره (مداهنت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مداینه [ع] اودونج آلوب ویرمك.

مدبر [ع] دنیا كندیسندن یوز چویرمش ، طالعسز ، بدبخت : « مدبره اقبال جنت كوسترر دنیاسنی — اسماعیل صفا»

مدبر [ع] افندیسی كندی وفاتی آزادلغنه شرط قیلمش اولان قول .

مدبر [ع] تدبیر ایدن، برشیئك انجامنی تفكرله تهیئهٔ لوازم وترتیب اسباب ایدن . مدبرانه =مدبراولانه یاقیشه‌جق صورتده. فارسی جمعی مدبران. عربی جمعی مدبرین : مدبران اومور .

مدت [ع] زمان، وقت : مدت حیات. مدت آرام.«مدت دور فلك بردمدر آدم برنفس — باقی».§ زمانك برجزئی، مقداری، § برشیئك باقی‌اولدیغی زمان‌جزئی، پارچه‌سی . جمعی مدد. مدت‌عدت = قادینك بعدالطلاق ازدواجدن شرعاً ممنوع اولدیغی ایامدركه‌مطلقه ایچون اوچ حیض یاخود اوچ آی، طول قادین‌ایچون‌درت آی، اون كوندر. كبه قادینلرایچون‌مدت عدت وضع حملدر. مدت‌استیناف =مواد جزائیه‌دن‌قباحت‌وجنحه‌ده اون، مواد حقوقیه‌ده آلتمش بركون . مدت اعتراض = حكم غیابیلر ایچون مواد جزائیه‌دن قباحتده اوچ ، جنحه‌ده بش ،مواد حقوقیه ده اوتوز بركون ، مدت تمیز = موادجزائیه‌ده‌سكز،موادحقوقیه‌ده طقسان كون .

مُدْخِر [ع] ادخار ایدن، اذلال، تحقیر ایدن .

مُدَّخِر [ع] ادخار ایدن ، بریکدیرن ، طوپلایوب، صاقلایان .

مُدَّخَر [ع] ادخار اولنمش ، بریکدیرلمش،طوپلانیلوب صاقلانلمش : مدخر اولان نقودك مقداری .

مُدْخِل [ع]ادخال ایدن، صوقان، کیردیرن .

مُدْخَل [ع] ادخال اولنمش، کیردیرلمش .

مُدْخِن [ع] و .

مُدَخِّن [ع] توتن .

مُدِرّ [ع] آقیدان . ادرار ویرن . (مدرر) یا کاشدر.

مُدْرَج [ع] ادراج اولنمش ، ایچریسنه قونلمش: رساله‌یه مدرج مسائل .

مُدَرِّس [ع] تدریس ایدن ، درس ویرن ، درس اوله‌رق اوقودان. § برنوع رتبهٔ علمیه : مدرسین = مدرسلر .

مُدْرِك [ع] ادراك ایدن ، آكلایان § یتیشن ، اولاشان. قوهٔ مدرکه.= انسانده حقایق اشیایی ادراك ایدن قوت، عقل . مدرکات = عقول .

مُدَرْهَم [ع] پاره‌سی چوق ، زنکین .

مُدْرِی [ع]ادراءایدن ،بیلدیرن. آز قوللانیلیر .

مُدَسّی [ع] اغوا ، اضلال ایدن ،

مَدْعُوّ [ع] دعوت اولنمش ، چاغرلمش . مدعواً = مدعو اوله‌رق ، مدعو صفتیله : ضیافتده مدعواً حاضر بولنمق . مدعوین= مدعولر .

مُدَّعِی [ع] ادعا ایدن، دعواجی § حقلی حقسز برحکمده آیاق دیره‌ین § عنادجی . مدعیٔ عمومی = محاکم جزائیه‌ده حقوق عمومیه نامنه اقامهٔ دعوایه مأمور.

مُدَّعیٰ [ع] ادعا اولنمش . ادعا اولنان شی . مدعی علیه = علیهنده اقامهٔ دعوا اولنان ، کندیسندن حضور حاکمده برحق دعوی ایدیلن . مدعی به = سبب دعوا اولان خصوص ، مدعینك دعوی ایتدیکی شی .

مُدْغَم [ع] (ادغام) ە باق .

مُدَقِّق [ع] تدقیق ایدن ، دقتله آراشدیران . اینجه‌الکدن کچیرن . مدققانه = مدقق اولانه یاقیشیر صورتده . مدققین = مدققلر .

مُدَلَّل [ع] دلیل ایله ثابت . مدللاً = مدلل اوله‌رق .

مُدْمِج [ع] ادماج ایدن، درج وادخال ایدن .

مُدَمِّر [ع] تدمیر ایدن، هلاك ، محو ایدن .

مُدَمَّر [ع] تدمیراولنمش ، هلاك ایدلمش .

مُدْمِن [ع] ادمان‌ایدن، مداومت ایدن : مدمن خمر .

مُدُن [ع] شهر معناسنده اولان (مدینه) نك جمعی : مدن قدیمه .

مُدَنِّس [ع] تدنیس ایدن ، کیرلاتن .

مُدَنَّس [ع] تدنیس اولنمش ، کیرلدلمش .

مُدَوَّر [ع] تدویر اولنمش ، دوندرلمش، چوبرلمش § دکرمی ، یوارلاق : ارضك شکلی مدوردر .

مُدَوِّر [ع] تدویرایدن، دوندرن، چویرن .

مُدَوِّن [ع] تدوین ایدن ، بر علمی ، برفنی تشکیل

ایدن مسائلی جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ ایدن .

مُدَوَّن [ع] جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ اولنمش، مجلداته ادراج ایدلمش . مدونات = مدون اولان شیلر: مدونات عتیقه .

مُدْهِش [ع] ادهاش ایدن ، دهشته دوشورن ، دهشت ویرن: مدهش برحرب. مدهش برفیرطنه. «باقنه مدهش لوحه تشکیل ایلمشدر انتقام — غرق خون مقتول،قاتل مضطرب، خنجر حزین — ناجی »

مُدَهِّش [ع] تدهیش ایدن . (مدهش) ایله مترادفدر.

مُدْهِن [ع] ادهان ایدن ، کوزل قوقولو یاغ سورونن .

مُدَهِّن [ع] تدهین ایدن، کوزل قوقولو یاغ سورن .

مُدَهَّن [ع] تدهین ایدلمش ، کوزل قوقولو یاغ سورلمش: جامهٔ مدهن .

مُذاب [ع] اذابه ایدلمش، اریدلمش، اریمش : لعل مذاب . « آلیر قرارمی هردم اوخون غیرت که — کزر عروقی سوز مذاب شکلنده — لا »

مُذارَعه [ع] ذراع ایله صاتمق.

مُذاکَره [ع] بر شیئك کیفیت ومقتضاسنی یکدیکریله سویلشمك .

مُذَبْذَب [ع] متردد ، بر حالده برمحلده قرار ایده‌مین.

مُذَکِّر [ع] تذکیر ایدن، آکدیران، یاد ایتدیرن .

مُذَکَّر [ع] ارکك، نر . مذکر سماعی = زوجه‌سنه مطیع اولان ارکك .

مُذَکِّره [ع] دوائر رسمیه‌ده بر خصوصه دائر بلاالقاب یازیلان ورقه . محاوراتده فتح کاف ایله قوللانیلیر .

مُذِلّ [ع] اذلال ایدن ، ذلیل قیلان .

مذلل [ع] تذليل ايدن ، ذليل ايدن .

مذنب [ع] كناهكار ، كناه ايشلەين . مذنبانه = مذنبجەسنه . مذنبين = مذنبلر .

مذوب [ع] تذويب ايدن ، اريدن .

مذوب [ع] تذويب ايدلمش ، اريدلمش .

مذهب [ع] تذهيب اولنمش ، آلتون سورلمش ، يالديزلانمش : كتاب مذهب .

مذيل [ع] تذييل ايدلمش ، ذيل اولەرق ايراد ايدلمش . مذيلاً = مذيل اولەرق .

مذيع [ع] اذاعه ايدن ، فاش ايدن : مذيع اسرار .

مر [ع] آجى .

مرابحه [ع] متاعى كار ايله صاتمق § فاحش فائض ايله پاره اقراض ايتمك . مرابحەجى = او يولده پاره اقراض ايدن .

مرابط [ع] برنوع درويش . مرابطين = مرابطلر .

مرابطه [ع] باغلامق § دشمن هجوم ايدەجك يرلرده بكلەمك .

مرابعه [ع] ايام ربيعه مخصوص مقاوله عقديله معامله .

مراجعت [ع] كيرى دونمك ، معاودت § جهت ويا دستور طوتيلان شيئه ويا كيمسەيه كيدوب آندن استفاده ياخود آنكله استشاره ايتمك : بو لغتك تحقيقى ضمننده لسان العربه مراجعت ايتمك لازمدر . بو خصوصده معلومات آلمق ايچون فلان ذاته مراجعت ايدلمليدر .

مرادف [ع] ديكر بركلمه ايله معناسى براولان § رفيق ، يولداش .

مرادفه [ع] مرادفلك .

مُراسَلَه [ع] خبرلشمك ، ایکی کشی بربرینه مکتوب کوندرمك، مکتوبلاشمق : المراسلة نصف المواصله = مراسله مواصله‌نك نصفیدر .

مُراصَدَه [ع] کوزتله‌مك، دقتله باقمق .

مُراضَعَه [ع] امزیرمك .

مُراعی [ع] مراعات ایدیجی ، ایدن .

مُراعات [ع] حفظ ایتمك، کوز اوجیله باقمق . مجازاً سلوك ورعایت معناسنده قوللانیلیر. مراعات نظیر — یاخود — مراعات النظیر = تضاد صورتنده اولمیه‌رق معنی جهتیله متناسب اولان ایکی ویاداها زیاده شیئی عباره‌ده جمع ایتمکدن عبارت برصنعت ادبیه . تناسب ، توفیق، ائتلاف، تلفیق ، جمعیت‌ده بونك دیکر نامل‌ریدر . سید وهبینك: «مثال بحر دورونکده صاقلایوب کهرك — هنر نمالغه میل ایتمه وار ایسه هنرك » بیتی مراعات نظیر مثاللرندندر .

مُرافِع [ع] مرافعه ایدیجی ، ایدن .

مُرافَعَه [ع] حضور حاکمده اقامهٔ دعوی ایتمك ، مدعی علیهی حضور حاکمه جلب ایتمك .

مُرافِق [ع] مرافقت ایدیجی ، ایدن ، رفاقت ایدن . همراه اولان.

مُرافَقَت [ع] یولداشلق، رفاقت، همراهی .

مُراقِب [ع] مراقبه ایدیجی، ایدن .

مُراقَبَه [ع] کوز آلتنده بولندیرمق، باقمق ، حفظ ایتمك § بویونی آشاغی اکمك، اکدیرمك § ماسوادن قطع تعلقله قلباً جناب حقه توجه .

مُرامات [ع] رمی ایدشمك ، آتشمق .

مُرانَه [ع] سونکو . جمعی مران

مُراوَدَه [ع] طلب ایتمك .

مُراوَغه [ع] كورشمك، كورش طوتمق، مصارعه.

مُراهِق [ع] سن بلوغه ياقلاشمش اركك چوجق § شرعاً سن بلوغه يعنى اون ايكى ياشنه كيروبده بالغ اوليان اركك چوجغه دينيلير كه اون بش ياشنه قدر بالغ اولمديغى حالده ينه بو نام ايله ياد اولنور.

مُراهَقه [ع] چوجق سن بلوغه ياقلاشمق.

مُراهَنه [ع] رهن قومق § ايكى كشى آتلرينى يارشديروب هرهانكيسى كچرسه برشى ويرمك اوزره بحث ايدشمك.

مُرائى [ع] رياكار، خودنما. كوسترش ايچون ياپان.

مُرائيانه [ف] مرائى اولانه ياقيشه‌جق صورتده: عبادات مرائيانه.

مُرَبَّع [ع] تربيع اولنمش، درده ابلاغ ايدلمش § درت ضلعى ودرت زاويهٔ قائمه‌يى حاوى شكل هندسى § اسكى امرا وسلاطينك باغداش قوره‌رق اوتوروشى.

مربع نشين = باغداش قوره‌رق اوطوران، چارزانو نشين. § هر بندى دردر مصراعدن مركب اولان نظم.

مُرَبّى [ع] تربيه ايديجى، ايدن، چوجقلرك تعليم وتربيه‌سنى درعهده ايدن.

مُرَبّى [ع] تربيه اولنمش § شروب وياشكر ايچنده حفظ اولنمش ميوه طاتليسى: قزلجق مرباسى.

مُرَتِّب [ع] ترتيب ايدن، ديزن، يرلى يرينه قويان § مطبعه‌لرده حروفاتى ديزه‌رك كتاب، غزته وامثالى شيلرك سطور وصحائفنى باغلايان: سهو مرتب. مرتبين = مرتبلر.

مُرَتَّب [ع] ترتيب ايدلمش، ديزلمش، يرلى يرينه قونلمش.

مُرتَبِط [ع] ارتباط ايدن، باغلانان، منسوب، متعلق: «تن مرتبط اولسه‌ده زمينه — جان چيقمه‌ده رب عالمينه — ناجى».

مُرْتَجِل [ع] ارتجال ایدن، سوزی دوشونه‌دن حاضر جوابلق یولنده سویلین، بالبداهه سویلین.
مرتجلاً = مرتجل اوله‌رق.
مرتجلانه = مرتجلجه‌سنه.

مُرْتَجَلْ [ع] بالبداهه‌سویلنلمش § بر معنادن دیکر معنایه بلامناسبت نقل اولنان لفظ.

مُرْتَجیٰ [ع] ارتجاء اولنمش، اومولمش، امیدایدلمش.

مُرْتَجِی [ع] ارتجاء ایدن، اومان.

مُرْتَحِض [ع] ارتحاض ایدن، رسوای اولان.

مُرْتَحِل [ع] ارتحال ایدن، دنیادن آخرته کوچن، وفات ایدن.

مُرْتَخِص [ع] ارتخاص ایدن، اوجوز عد ایدن.

مُرْتَدّ [ع] ارتداد ایدن، دین اسلامدن دونن.

مُرْتَدِع [ع] ارتداع ایدن، ممنوع اولان شیدن کری طوران.

مُرْتَدِف [ع] ارتداف ایدن، آردینه دوشن، آردی صره کیدن.

مُرْتَزِق [ع] ارتزاق ایدن، رزقلانان، رزق آلان.

مُرْتَسّ [ع] ارتساس ایتمش، شایع اولمش.

مُرْتَسِم [ع] ارتسام ایدن، رسمی چیقان، نقش اولان.

مُرْتَشِی [ع] ارتشاء ایدن، رشوت آلان، رشوتی قبول ایدن:
جناب حق راشی‌یه‌ده مرتشی‌یه‌ده رائشه‌ده لعنت ایتسون — حدیث شریف مآلی.

مُرْتَضیٰ [ع] ارتضاء ایدلمش، تقدیر وانتخاب ایدلمش، پسندیده. § امام علی کرم الله وجهه حضرتلرینك بر لقب عالیلری: علی المرتضی.

مُرْتَضَوِی [ع] حضرت مرتضایه منسوب. بونك قاعدهٔ طوغریسی (مرتضیٓ) اولمقدر. (مصطفوی) ده بویله‌در . بونلر اغلاط مشهوره‌دندر.

مُرْتَضِع [ع] ارتضاع ایدن، سودامن.

مُرْتَعِی [ع] ارتعاء ایدن، اوتلایان.

مُرْتَعِب [ع] ارتعاب ایدن، قورقان.

مُرْتَعِد [ع] و

مُرْتَعِش [ع] ارتعاد و ارتعاش ایدن، تتره‌ین. بوزیاده قوللانیلیر.

مُرْتَغِب [ع] ارتغاب ایدن، رغبت‌ایدن. آز قوللانیلیر.

مُرْتَفِد [ع] ارتفادایدن، اکتساب ایدن. آز قوللانیلیر.

مُرْتَفِع [ع] ارتفاع ایدن، یوکسکه چیقان، یوکسلن. § یوکسك

مُرْتَقِی [ع] ارتقاء ایدن، یوقاری چیقان، یوکسلن § ایلر- یله‌ین، ایلری کیدن، حسن صورته کیرن. بو مقامده (مترقی) زیاده قوللانیلیر.

مُرْتَقِب [ع] ارتقاب ایدن، بکله‌ین، کوزه‌دن. (مترقب) زیاده قوللانیلیر. بونلر (منتظر)دن قوتلی عد اولنور.

مُرْتَقِش [ع] ارتقاش ایدن، اثنای حربده بر برینه کیرن، قارمه قاریشیق اولان.

مُرْتَکِب [ع] ارتکاب ایدن، ناسزا، کوتو ایش ایشله‌ین. § مأموریتنی سوء استعمال ایدن. مرتکبین = مرتکبلر.

مُرْتَهِن [ع] ارتهان ایدن، رهن اوله‌رق آلان.

مُرَتَّبْ [ع] ترجيب ايدلمش ، هيبتى حس اولنه‌رق تعظيم اولنمش.

مُرَتَّجْ [ع] ترجيح ايدن ، زياده شايان اعتبار عد ايدن، اوستون طوتان.

مُرَتَّجْ [ع] ترجيح ايدلمش ، زياده شايان اعتبار عد ايدلمش، اوستون طوتولمش. مرجحيت = مرجحلق.

مُرْجِئَه [ع] عملى رتبه‌ده نيتدن واعتقاددن تاخير ايدن وايمان قول بلا عملدر دين فرق ضاله‌دن برفرقه‌نك لقبيدر. (بر انسان مؤمن اولنجه معصيت كنديسنه ضرر ايتمز. كفر ايله طاعت مفيد اولمديغى كبى) سوزى‌ده بونلره منسوب اقوال باطله‌دندر.

مُرَتِّلْ [ع] ترحيل ايدن، بر يردن بر يره كوچورن.

مُرَتِّمْ [ع] ترحيم ايدن، مولى رحمت ايتسون دين، رحمتله ياد ايدن.

مُرَخَّصْ [ع] ترخيص ايدلمش، رخصت ويرلمش ، مساعده ايدلمش.

مُرَخَّمْ [ع] ترخيم اولنمش، حرف اخيرى اسقاط اولنمش اسم.

مُرْدْ [ف] مردن مصدرندن . (مرد اولدى) تعبيرى لسانمزده (كبردى) مقامنده قوللانيلير .

مُرَداء [ع] (مريد)ك جمعى.

مُرْدادْ [ف] سنهٔ شمسيه‌نك بشنجى آيى. § هر آيك يدنجى ياخود سكزنجى كونى. اسكى ايرانيلرك يورطو كونلرى.

مُرْدار [ف] پيس، ناپاك.

مُرْدارخوار [ف] چيلاق ، زغن.

مُرْداسَنْك [ف]

مُرْداسَنْج [ع] مرده‌سنك.

مردف [ع] ترديف ايدلمش، آردى صره يوروتولمش، آردى صره ايراد ايدلمش § رديفلى: غزل مردف.

مردگان [ف] (مرده) نك جمعى. اولمشلر، اولولر.

مرده [ف] اولمش، كبرمش.

مرده‌دل [ف] قلبى اولمش، حسسز.

مرده‌سنك [ف] معروف.

مرده‌شوى [ف] اولو يیقايان، غسّال.

مرسل [ع] ارسال ايدن، كوندرن: مرسل مكتوب.

مرسل [ع] ارسال ايدلمش، كوندرلمش § طرف حقدن كوندرلمش پیغمبر. مرسل اليه = كنديسنه برشى كوندرلمش اولان.

مرسلين [ع] مرسللر، پیغمبران عظام. سيدالمرسلين = مرسلينك سيدى، اولوسى اولان پیغمبرمز عليه السلام.

مرسل [ع] ترسيل ايدن، تأنى و تدبرله حسن قرائت ايدن.

مرسم [ع] ترسيم ايدن، رسم ايدن، رسمنى ياپان.

مرسم [ع] ترسيم ايدلمش، رسم ايدلمش، رسمى ياپلمش.

مرشح [ع] تربيه ايدلمش. بو معناده آز قوللانيلير § عباره‌ده مشبه‌بهه ملايم ايراد ايدلمش.

مرشد [ع] ارشاد ايدن، طوغرى يول كوسترن: «سالكرمز چيقمازه شهراه ديبور — ارباب حقيقت ايشيدوب آه ديبور — ناجى‌ده مريد اولمغه يوق استعداد — مرشد ديسه‌لر ارشده الله ديبور — ناجى». مرشدانه = مرشده ياقيشه‌جق صورتده: نصايح مرشدانه. كلمات مرشدانه. مرشدين = مرشدلر.

مُرَصَّع [ع] ترصيع ايدلمش ، اوززينه جواهر اوطورتمق صورتيله تزيين ايدلمش : مرصع نشان امتياز. مرصع سيف. § ايكى فقره‌دن هر برينى تشكيل ايدن الفاظك وزن و قافيه‌جه بربرينه توافقندن عبارت بر صنعت ادبيه: «شاه ملكوت عرش پايه — ماه جبروت فرش سايه ـ شيخ غالب»

مُرْضِع [ع] ارضاع ايدن ، امزيرن.

مُرْضِعَه [ع] چوجق امزيرن قادين، دايه.

مُرْغ [ف] قوش، طير: «پرشكسته مرغ مرغيم افتاده ام دردام تو — يابكش يادانه‌ده يا ازقفس آزادكن—لا».

مُرغاب [ف] اوردك.

مُرغِ الهى [ف] روح، نفس ناطقه.

مُرغان [ف] (مرغ) ك جمعى : قوشلر ، طيور : ترانهٔ مرغان . مروحهٔ لانهٔ مرغان . مرغان سدره = ملائكهٔ كرام.

مُرغانه [ف] قوش يورطه‌سى.

مُرغِ روز [ف] و

مُرغِ زر [ف] و

مُرغِ زَرّين بال [ف] و

مُرغِ زَرّين پَر [ف] كونش.

مُرغِ باغ [ف] و

مُرغِ بام [ف] و

مُرغِ چمن [ف] و

مُرغِ خوشخوان [ف] و

مرغِ سحر [ف] و

مرغِ شب آهنك [ف] و

مرغِ شبخوان [ف] و

مرغِ شبخیز [ف] و

مرغِ صبح [ف] بلبل: «درد هجرانکله وقت صبحه‌دك ای غنجه فم — مرغ شبخوانی بوشب ناله‌مله اسکات ایلدم» «دوش زیاد رخت آه جکر سوزمن — شدهوا پر بسوخت مرغ شب آهنك را — خسرو». «یکانه مرغ شب‌آهنك باغ سودایم — لبمله بوس ایده‌لی غنجهٔ دهانکزی».

مرغِ زرین [ف] سوکلون.

مرغِ سلیمان [ف] هدهد قوشی.

مرغِ شب آویز [ف] و

مرغِ حق کو [ف] کیجه‌لری ایکی آیاغیله آغاجدن باش آشاغی‌یه آصیله‌رق آوازبلند ایله حق حق دیه فریاد ایدن قوش، اسحق قوشی.

مرغِ شب وروز [ف] آی وکونش.

مرغِ طرب [ف] بلبل، کوکرجین § خواننده.

مرغك [ف] قوشجغز.

مرغِ نامه‌بر [ف] کوکرجین، هدهد.

مرغِ دل [ف] قورقاق.

مُرَفِّه [ع] ترفيه ايديجى، ايدن، راحته نائل قيلن .

مُرَفَّه [ع] ترفيه اولنمش ، راحتلنديرلمش . مرفهاً = مرفه اوله‌رق : مرفهاً محل مقصوده مواصلت .

مُرَقَّع [ع] ترقيع ايدلمش، ياماتمش، يامه‌اورلمش : لباس مرقع . § كتاب تصاوير § خرقه ودلق درويشان . مرقعات = مرقعلر .

مُرَقَّم [ع] ترقيم ايدلمش ، رقم آتلمش .

مُرَقَّن [ع] ترقين ايدلمش ، بوزولمش، آره‌دن چيقارلمش .

مُرَكِّب [ع] تركيب ايدن .

مُرَكَّب [ع] تركيب اولنمش، برلشديرلمش . مركبات = مركب اولان شيلر .

مُرَكَّز [ع] تركيز ايدلمش، ركز اولنمش .

مُرْك [ف] سوموك .

مُرْوارِيد [ف] اينجى . فتح ميم ايله ياكلشدر .

مُرُوَّت [ع] مردلك ، انسانيت § مقتضاى انسانيت اولان شيئى اجرا ايلمك .

مُرَوِّج [ع] ترويج ايديجى ، ايدن ، رواجلانديران : مروج افكار .

مُرَوَّج [ع] ترويج اولنمش ، رواجلانديرلمش .

مُرَوِّح [ع] ترويح ايديجى . ايدن ، رايحه ويرن ، رايحه ـ لانديران . § راحتلنديريجى ، راحتلنديران .

مُرَوَّح [ع] ترويح ايدلمش ، رايحه‌لانديرلمش § راحتلنديرلمش .

مُرُودة [ع] نهايت درجه‌ده عتو وطغيان ايتمك . عتو وطغيانك غايه‌سنه وارمق .

مُرُورْ [ع] كچمك، كيتمك : يولدن مرور . آرابه‌نك مروری اثناسنده وقوعه كلن قضا . مرور ايدن شباط آينده . § نهايتپذير اولمق .

مُرَوَّقْ [ع] ترويق ايدلمش ، سوزوب طورولدلمش : شراب مروق = خالص شراب ، شراب پالوده : « درين برف سر ما دو چيزاست لايق — شراب مروق رفيق موافق — اديب صابرترندی »

مُرَهِّبْ [ع] ترهيب ايديجی ، ايدن . مرهبانه = مرهب اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُرَهَّبْ [ع] ترهيب ايدلمش ، قورقودلمش .

مُرِيدْ [ع] اراده ايديجی ، ايدن § برشيخه انتساب ايدن درويش .

مُرِيدَانَه [ف] مريداولانه‌ياقيشه‌جق صورتده .

مُرِيدَانْ [ف] مريدلر : قافلهٔ مريدان .

مُزَاحْ [ع] شاقه ، لطيفه . مزاحكو = مزاح سويلين . مزاحكويانه = مزاحكوجه‌سنه .

مُزَاحَفْ [ع] زحافلی ، كنديسنه عيب زحاف عارض اولمش ، ركن غير سالم : شعر مزاحف .

مُزَاحِمْ [ع] مزاحمه ايديجی ، ايدن .

مُزَاحَمَه [ع] صيقنتی ، مشقت ويرمك ، صيقيشديرمق § غلبه‌لك .

مُزَارَعَه [ع] اكنجيلك وجه‌ايله معامله § برطرفدن اراضی ، ديكر طرفدن عمل اولمق وحاصلات آراده تقسيم اولنمق اوزره عقد شركت .

مُزَاوَجَه [ع] چفتلشمك .

مُزَاوَلَه [ع] برشيئی ديكر برشيئه قرين ايتمك § برشيئی ميدانه كتيرمك ايچون چالشمق .

مُزايده [ع] مزاد ايتمك ، بر مالى كيم زياده ويررسه آكا ويرمك اوزره موقع فروختە قويمق .

مُزايله [ع] يكديكردن آيرلمق .

مُزجاة [ع] آز ، قليل : بضاعهٔ مزجات .

مُزخرف [ع] زينتلى ، يالديزلى § طوغرى شكلنه قونلمش ، تللنديرلمش بوللانديرلمش يالان . § قاريشيق . جمعى اولان مزخرفات لسانمزده اكثريا بيسلمك ، سوپرندى معناسنده قوللانيلير .

مزد [ف] اجرت ، كرا .

مُزداد [ع] آرتيرلمش ، زياده لنديرلمش .

مُزدجر [ع] ازدجار ايدن ، ايديلن منعى قبول ايله موجبنجه حركت ايدن .

مُزدحِم [ع] غلبه‌لك ، ازدحاملى ، مزدحمكاه = غلبه‌لك محل .

مزدور [ف] اجرتله مستخدم ، اجير . فتح ميم ايله يا كلشدر .

مُزدلفه [ع] كعبهٔ معظمه‌ده عرفات ايله منا بيننده بر موضع مبارك .

مزركش [ف] آلتون صيرمه ايله ايشلمه‌لى : پردهٔ مزركش .

مُزعِج [ع] ازعاج ايديجى ، ايدن ، راحتسز ايدن .

مزعفر [ع] زعفرانى ، صارى رنكلى § پرنجى زعفران ايله تلوين ايدلمش برنوع پلاو : پلاو مزعفر .

مُزفّت [ع] تزفيت ايدلمش ، زفتلنمش .

مُزكّى [ع] تزكيه ايدلمش ، حال صلاحه كتيرلمش . § پاك ايدلمش .

مُزكّى [ع] تزكيه ايديجى ، ايدن .

مُزَلَّف [مولد] نوخط.

مُزَلَّق [ع] تزلیق ایدلمش، ازلاق اولنمش، آیاغی قایدیرلمش.

مُزَمَّل [ع] تزمیل ایدلمش، ثوب ایچنه صارلمش: طفل مزمل.

مُزْمِن [ع] اوزرندن زمان کچمش، اسکیمش. کهنه، دیرینه: مزمن برخسته‌لك.

مُزَوَّج [ع] تزویج ایدلمش، چفتلندیرلمش.

مُزَوِّر [ع] تزویر ایدن، یالانی تزویج ایچون تلله‌یوب پوللایان. مزورانه = مزور اولانه‌یاقیشه‌جق صورتده. مزورین = مزورلر: کروه مزورین.

مُزَوَّر [ع] تزویر ایدلمش، تلله‌یوب پوللاندیرلمش.

مُزْهِره [ع] چیچکلی یر. جمعی مزاهر.

مُزِیل [ع] ازاله ایدیجی، ایدن، کیدیریجی. کیدرن.

مُزَیِّف [ع] تزییف ایدیجی، ایدن. قلبه چیقاران، قلب اولمق اوزره کوسترن. مزیفانه = مزیف اولانه‌یاقیشه‌جق صورتده.

مُزَیِّن [ع] تزیین ایدیجی، ایدن. سوسله‌ین، زینتله‌ین.

مُزَیَّن [ع] تزیین ایدلمش، سوسلنمش، زینتلندیرلمش، آراسته: الواح لطیفه ایله مزین برصالون. مزین برکتاب § زینتلی، سوسلو: مزین تعبیرات. اسلوب مزین. مزیّنات = مزین اولان شیلر

مُژْدِگانی [ف] مژده‌یه مقابل ویریلن بخشش، هدیه: «نوید لطفیدر ارباب شوقه مژدهٔ اکبر ــ او اکبر مژده‌یه ارواح کمتر مژدکانیدر ــ ناجی»

مُژْده [ع] سوینچ خبری، بشارت.

مُژْده رسان [ف] مژده ایر شدیریجی، ایرشدیرن. مژده‌لین: مژده‌رسان اقبال. مژده‌رسانی = مژده‌سانلق.

مُژگان [ف] (مژه) نك جمعى. بو كلمه‌نك مفرد مقامنده ده قوللانيلديغى واردر. فى الاصل زاى فارسينك فتحيله (مژَكان) در. صكره‌دن سكون را ايله استعمالى شايع اولمشدر: «چشمت بدامن مژكان بر كباب دل — مسيح كاشى». آثار فارسيه ده (مژكانها) صورتنده جمعلنديرلمش اولمسنه نظراً بز ده بزيمه كوره (مژكانلر) ديه‌بيليرز: «غمزه‌لر جلاد، مژكانلر بلا پيكانيدر - بر كمان ابروكه عالم چشمنك قربانيدر»

مژه [ف] كيرپيك.

مُسابقت [ع] و

مُسابقه [ع] يارشمق. بردن ايلرى‌يه كچمك، ايلرى بولنمق، تفوق ايتمك: مسابقه امتحانى.

مُساتره [ع] اورتمك § اورتمك، ستر ايتمك.

مُسارعت [ع] عجله ايتمك، سرعت.

مُسارقه [ع] چالمق، سرقت ايتمك.

مُساعد [ع] الويرشلى، اويغون، موافق: بو كون هوا تنزهه پك مساعددر.

مساعده [ع] يارلق ايتمك، الويرشليلك. رفق و ملايمت كوسترمك § فرصت ايله رخصت ويرمك. نظمده (مساعدت) صورتنده ده قوللانيله بيلير.

مُساعف [ع] مساعفه ايديجى، ايدن.

مُساعفه [ع] مساعده ايله مترادفدر.

مُساغ [ع] اساغه اولنمش، بوغازدن قولايلقله كچيرلمش.

مُسافر [ع] مسافرت ايديجى، ايدن، بشقه بر محلدن كلوب ده موقتاً بر محلده اوطوران، قونوق § كوزه عارض اولان بر بياض نقطه.

مُسافرت [ع] بر محلدن ديكر محله كوچمك.

مسافرخانه [ف] مسافر اوی. § دنیا

مساقات [ع] برطرفدن اشجار، دیکر طرفدن تربیه اولنق وحاصل اولان میوه بینلرنده تقسیم ایدلمك اوزره برنوع شرکت.

مساقطه [ع] دوشورمك § پی درپی دوشورمك.

مسالف [ع] مسالفت ایدیجی، ایدن.

مسالفه [ع] بریله سیرایدشمك § برخصوصده برابرلشمك. سائرهٔ تقدم ایلمك، برینه یول آرقداشی اولمق.

مسالمت [ع] بربریله صلح ایتمك، صلح اوزره بولنمق: مسالمت عمومیه‌نك محافظه‌سی.

مسامح [ع] مسامحه ایدیجی، ایدن.

مسامحه [ع] برخصوصده کوجلکله دکل، رفق وسهولتله معامله ایتمك § تکاسل ودقتسزلك ایتمك.

مسامره [ع] کیجه صحبتی. مسامرات = مسامره‌لر. مسامرات قسطنطینیه.

مسانات [ع] ییللق ایله معامله ایتمك.

مسانحه [ع] سانح اولمق.

مسانهه [ع] ییللق ایله معامله ایلمك.

مساوات [ع] مساویلك، بر شیئك دیکر شی ایله برلکی، براولسی، برابرلك. مساوات حقوق. مساوات سطور.

مساومه [ع] بازارلشمق.

مساوی [ع] صفت مساوات ایله متصف اولان. برابر: «عموماً بنی آدمی عادلانه — مساوی یاراتمش خداوند مطلق — ناجی»

مساهره [ع] کیجه اویویه‌میوب اویانیق طورمق.

مساهله [ع] رفق وسهولتله معامله ایتمك § اموردہ صیقی

طاورانميوب وظيفه‌سنده دكل كبى معامله ايتمك § قولاى ظن ايتمك . مساهله‌كارانه = مساهله‌كار اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مساهمه [ع] قرعه‌لشمق .

مسايفه [ع] يكديكرى سيف ايله اورمق . يكديكره سيف ايله اوروشمق .

مسبب [ع] سبب اوليجى ، اولان . سببى حصوله كتيرن .
« مرام ايدرسه مسبب بر آدمك كارينه يد تشبثنى جستجو ايدر اسبابه لا »

مسبح [ع] تسبيح ايديجى ، ايدن . مسبحانه = مسبحه اولانه ياقيشه‌جق صورتده . مسبحان = مسبحلر . مسبحان ملأ اعلى = ملائكهٔ كرام .

مسبحه [ع] شهادت پارمغى .

مسبغ [ع] اسباغ ايديجى ، ايدن ، تمام قيلان .

مستأجر [ع] استيجار ايديجى ، ايدن ، كرا ايله طوتيجى ، طوتان : خان مستأجرى . خانه مستأجرى . مستأجرين = مستأجرلر .

مستأجر [ع] كرا ايله طوتيلان شى .

مستأجرفيه [ع] اجيرك عقد اجاره ايله التزام ايلديكى عملى ايفا ايچون مستأجر طرفندن كنديسنه تسليم اولنان شى .

مستأخر [ع] استيخار ايدن ، تأخر ايدن : مسائل مستأخره .

مستأذن [ع] استيذان ايديجى ، ايدن ، اذن ايسته‌ين .

مستأصل [ع] استيصال ايديجى ، ايدن ، كوكندن قوپاران .

مستأصل [ع] استيصال اولنمش ، كوكندن قوپارلمش .

مُسْتَأْمَنْ [ع] استيمان ايدجى، ايدن، امان ديله‌ين. دول متحابه‌تبعه‌سندن اولوبده وقتيله ممالك شاهانه‌ده اقامت ايدنلره دينيليردى.

مُسْتَأْنِسْ [ع] استيناس ايدجى، ايدن، وحشتى ترك ايدوب الفت ايدن، انس طوتان.

مُسْتَأْنَفْ [ع] استيناف ايدن، يكيدن باشلايان§ بدايت محكمه‌سندن ويريلن حكمى مافوقنده‌كى محكمه‌يه مراجعتله فسخ ايتديرمك استدعاسنده بولنان.

مُسْتَأْنَفٌ عَلَيْهِ [ع] استينافاً اقامهٔ دعوى ايدن كيمسه‌نك خصمى.

مُسْتَبان [ع] واضح، آشكار.

مُسْتَبِدّ [ع] استبداد ايدن، كيمسه‌يى ديكله‌ميه‌رك باشلى باشنه حركت ايدن. مستبدانه = مستبد اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مُسْتَبْحِر [ع] استبحار ايدن، دريا كبى واسع اولان: فقهده مستبحر بر ذات. (متبحر) زياده قوللانيلير.

مُسْتَبْدِع [ع] استبداع ايدن، بديع،ناديده‌عد ايدن.

مستبدعانه = مستبدع اولانه ياقيشه‌جق صورتده: نظر مستبدعانه.

مُسْتَبْدِل [ع] استبدال ايدن، دكشديرن.

مُسْتَبْدَل [ع] استبدال ايدلمش، دكشديرلمش. عسكر حقنده قوللانيلير: افراد مستبدله.

مُسْتَبْشِر [ع] استبشار ايدن، مژده آلان. § سوينن، فرحناك اولان.

مُسْتَبْطِن [ع] استبطان ايدن، ايچ يوزينه، لدنياتنه واقف اولان.

مُسْتَبْعِد [ع] استبعاد ايدن، بعيد عد ايدن.

مُسْتَبْعَد [ع] استبعاد ايدلمش، بعيد عداولنمش، بعيد، دشوار: اوشى مستبعد عد اولنماز.

مُسْتَبْقیٰ [ع] استبقاء ایدن ، باقی اولمسنی ایستین .

مُسْتَبِین [ع] واضح ، آشکار اولان .

مُسْتَتِر [ع] استتار ایدن ، گیزلنن . (مختفی) ایله بینلرنده فرق واردر. (مختفی) اکثریا اجسامده قوللانیلیر .

مُسْتَتِم [ع] استتمام ایدن ، اتمامنی ایستین .

مُسْتَثْقِل [ع] استثقال ایدن ، ثقیل عد ایدن § قوغارجه‌سنه معامله ایدن . مستثقلانه = مستثقل اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ مستثقلانه .

مُسْتَثْقَل [ع] استثقال ایدلمش ، ثقیل عد ایدلمش § کندیسنه قوغارجه‌سنه معامله ایدلمش ، ثقیل ، منفور .

مُسْتَثْنیٰ [ع] استثناء ایدلمش ، آییرلمش ، ممتاز: « بویله کوستردی بکا اول قدمستثنی سنی — ندیم » § قاعده‌دن خارج طوتلمش: اوقاعده‌نك مستثناسی شودر . مستثنیات = مستثنالر .

مُسْتَجَاب [ع] استجابه ایدلمش ، قبول اولنمش: مستجاب الدعوه .

مُسْتَجْلِب [ع] استجلاب ایدن ، چکن ، (استجلاب) ه‌ده باق .

مُسْتَجْمِع [ع] استجماع ایدن ، طوپلایان ، حاوی ، شامل .

مُسْتَجْوِب [ع] استجواب ایدن ، افاده‌سنی آلان § جواب طلب ایدن .

مُسْتَجْهِل [ع] استجهال ایدن ، جاهل عد ایدن . مستجهلانه = مستجهله یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَجِیر [ع] استجاره ایدن ، طلب امان و حمایت ایدن . مستجیرانه = مستجیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَحَبّ [ع] رسول الله افندمزك ثوابنی بیان و یاخود بعضا ذات اقدس رسالتپناهیلرینك اجرا

بیورمش اولدقلری فعللرکه عبا.
داتدن معدوددر.

مُستَحسَن [ع] استحسان ایدلمش، کوزل عد ایدلمش، بکنلمش، پسندیده: طرز مستحسن. اصول مستحسنه.

مُستَحصِل [ع] استحصال ایدن، حاصل قیلان، الده ایدن.

مُستَحضِر [ع] استحضار ایدن. حاضر ایدن.

مُستَحِقّ [ع] استحقاقلی، حقی اولان، لایق اولان: مستحق جزا. مستحق عقوبات.

مُستَحقِر [ع] استحقار ایدن، حقیر عد ایدن.

مُستَحقَر [ع] استحقار ایدلمش، حقیر، خوار عدایدلمش.

مُستَحکَم [ع] استحکام ایدلمش، کندیسنه قوت، متانت ویرلمش: مستحکم برموقع.

مُستَحلِب [ع] استحلاب ایدن، صاغان: مستحلب لبن.

مُستَحِلّ [ع] استحلال ایدن، حلال ایدلمسنی ایستین § حلالاشان.

مُستَحمِل [ع] استحمال ایدن، یوکلنن.

مُستَحِیل [ع] محال، وقوعی ممکن دکل، باطل.

مُستَخبِر [ع] استخبار ایدن، خبر آلان.

مُستَخبَر [ع] استخبار ایدلمش، خبر آلنمش: فلان ذاتك وفاتی مستخبردر. مستخبرات = مستخبر اولان شیلر: فلان ذاتك استانبوله کلدیکی جملهٔ مستخبراتدندر.

مُستَخدِم [ع] استخدام ایدن، خدمتده قوللانان.

مُستَخدَم [ع] استخدام ایدلمش، خدمتده قوللانلمش: فلان دائره‌ده مستخدم فلان افندی. مستخدمین = مستخدم اولانلر: فلان دائره مستخدمینی.

مُسْتَخْرِج [ع] استخراج ایدن، چیقاران § عباره دن مآل چیقارمق اقتداری حائز اولان.

مُسْتَخْرَج [ع] استخراج ایدلمش، چیقارلمش.

مُسْتَخِفّ [ع] استخفاف ایدن، بایاغی عد ایدن، برشی عد ایتمین. (مستحقر) بوندن قوتلیدر.

مُسْتَخْلِب [ع] استخلاب ایدن، طیرمالایان.

مُسْتَخْلِص [ع] استخلاص ایدن، قورتاران.

مُسْتَخْلَص [ع] استخلاص ایدلمش، قورتارلمش.

مُسْتَخْلَف [ع] استخلاف ایدلمش، کندی یرینه کچیرلمش، قائممقام عد ایدلمش.

مُسْتَخْلِف [ع] استخلاف ایدن، کندی یرینه کچیرن، قائممقام عد ایدن.

مُسْتَدام [ع] دوامی طلب ایدلمش § دائم، باقی.

مُسْتَدْبِر [ع] استدبار ایدن، آرقه چویرن، یوز دوندرن.

مُسْتَدْرَك [ع] استدراك ایدن، اکلامق ایستمین.

مُسْتَدْعی [ع] استدعاء ایدن. حکومته مراجعتله، عرض حال ایله طلب ایدن: مستدعی یه جواب رد اعطاسی.

مُسْتَدْعی [ع] استدعا ایدلمش، استدعا ایدیلن خصوص.

مُسْتَحاضَه [ع] نوعی منقطع اولمش اولدیغی حالده یرآلتنده متحجر حالده بولنان حیوانات ونباتات انقاضی.

مُسْتَدَلّ [ع] استدلال اولنمش، دلیل کتیرلمش § دلیل واسطه سیله اکلاشلمش. (مستدلل) یا کلشدر.

مُسْتَدِیر [ع] دکیرمی اولان، دکیرمیلنن، دائره شکلنه کیرن.

مستديم [ع] استدامه ایدن ، دوامنی طلب ایدن.

مستدين [ع] استدانه ایدن ، اودنج آلان .

مستذكر [ع] استذكار ایدن ، درخاطر ایدن .

مستذل [ع] استذلال ایدن ، ذلیل كورن ، برینی ذلیل عد ایدن .

مستراح [ع] محل استراحت ، جای آسایش § آبدستخانه ، پایخانه .

مسترجی [ع مولد] استرجا ایدلمش ، رجا ایدلمش .

مسترجع [ع] استرجاع ایدن . (استرجاع) ه باق .

مسترحم [ع] استرحام ایدن ، یالواران ، نیاز ایدن § طلب مرحمت ایدن . مسترحمانه = مسترحم اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مسترحم [ع] استرحام ایدلمش ، یالوارلمش ، نیاز ایدلمش § طلب مرحمت ایدلمش .

مسترخی [ع] استرخاء ایدن ، كوشك ، صونپوك اولان ، كوشه‌ین .

مسترخص [ع] استرخاص ایدن ، اوجوز عد ایدن .

مسترد [ع] استرداد ایدلمش ، كری آلنمش .

مسترذل [ع] استرذال ایدن ، ناخوش ، بایاغی ، رذیل عد ایدن .

مسترشی [ع] استرشاء ایدن ، رشوت طلب ایدن .

مسترشیانه = مسترشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده

مسترشد [ع] استرشاد ایدن ، طلب هدایت ایدن .

مسترشدانه = مسترشد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . مسترشدین = مسترشدلر .

مسترفه [ع] استرفاه ایدن ، طلب رفاهیت ایدن .

مسترق [ع] استراق ایدلمش ، چالنمش ،

مُسْتَرْوِح [ع] استرواح ایدن ، استراحت ایدن .

مُسْتَرْهِب [ع] استرهاب ایدن، ترهیب ایدن، قور. قودان .

مُسْتَرْهِن [ع] استرهان ایدن ، رهن آلان .

مُسْتَرِیح [ع] استراحت ایدن، راحت بولان ، را. حتلنن. مستریحانه = مستریح اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُسْتَزاد [ع] استزاده ایدلمش ، زیاده اولمسی ایستنلمش. § بحر هزج اوزانندن اولان «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» یاخود «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» وزننده بولنان مصراعلره «مفعول فعولن» ویا «مفعول مفاعیل» جزءلرینه مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیله میدانه کتیریلن نظم . او پارچه‌لره (زیاده) نامی ویریلیر.

مُسْتَسْخِر [ع] استسخار ایدن ، استهزا ایدن .

مُسْتَسْعِد [ع] استسعاد ایدن، اوغورلو ، میمنتلی طوتان .

مُسْتَسْعَد [ع] استسعاد ایدلمش ، اوغورلو ، میمنتلی طوتولمش .

مُسْتَسْقِی [ع] استسقاء علتنه کرفتار اولان، بدننك برطرفنده ویاخود قارننده صو بریکن § قورا قلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقان .

مُسْتَسْلِم [ع] استسلام ایدن ، انقیاد ایدن § دین اسلامی قبول ایدن. مستسلمین = مستسلملر .

مُسْتَسِن [ع] استسنان ایدن ، قوجالان ، پیر اولان .

مُسْتَسْهِل [ع] استسهال ایدن ، قولای عد ایدن . مستسهلانه = مستسهل اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُسْتَشار [ع] استشاره ایدلمش، کندیسنه دانشلمش ، کندیسیله مشورت ایدلمش .

مُسْتَشْرِق [ع مولد] استشراق ايدن، علوم وادبيات شرقيه ايله مشغول اولان غربلی. مستشرقين = مستشرقلر.

مُسْتَشْعِر [ع] استشعار ايدن، يازى ايله بيلديرلمسنى ايستين.

مُسْتَشْفِى [ع] استشفاء ايدن، شفا طلب ايدن.

مُسْتَشْفِع [ع] استشفاع ايدن، شفاعت طلب ايدن.

مستشفعانه = مستشفع اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُسْتَشْهِد [ع] استشهاد ايدن، شاهد طوتان.

مُسْتَشْهَد [ع] استشهاد ايدلمش، شاهد طوتلمش. آثار فصحاحقنده قوللانيلير. مستشهدات = مستشهد اولان شيلر.

مُسْتَصْحِب [ع] استصحاب ايدن، يانته آلان، برابر بولنديران. مستصحباً = مستصحب اولارق. سيفى مستصحباً حركت.

مُسْتَصْعِب [ع] استصعاب ايدن. كوج عد ايدن.

مُسْتَصْغِر [ع] استصغار ايدن، كوچك كورن. مستصغرانه = مستصغر اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُسْتَصْفِى [ع] استصفاء ايدن، خالصنى آلان.

مُسْتَصْوِب [ع] استصواب ايدن، صواب، معقول كورن.

مُسْتَصْوَب [ع] استصواب ايدلمش، صواب، معقول كورلمش.

مُسْتَضْعِف [ع] استضعاف ايدن، ضعيف كورن.

مُسْتَضِىء [ع] استضائه ايدن، ضيا آلان، ضيالانان: قمر كونشدن مستضيدر.

مُسْتَطَاب [ع] استطابه ايدلمش، خوش بولنمش: كتاب مستطاب.

مُسْتَطَبّ [ع] استطباب ایدن ، دوا آرایان .

مُسْتَطْرِب [ع] استطراب ایدن، سرور ایستین، آرایان.

مستطربانه = مستطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَطْرِف [ع] استطراف ایدن، طرفه ، نادیده عد ایدن .

مُسْتَطِیل [ع] استطاله ایدن ، اوزایان. § درت زاویهٔ قائمه ایله ایکی اوزون ایکی قیصه درت ضلع متقابلی حاوی شکل هندسی.

مُسْتَظِلّ [ع] استظلال ایدن ، کولگه‌ده اوطوران، کولگه‌لنن § حمایه آلتنده بولنان.

مُسْتَظْهِر [ع] استظهار ایدن , طایانان ، آرقه ویرن. معنویاتده قوللانیلیر . مستظهراً = مستظهر اوله‌رق .

مُسْتَعَار [ع] استعاره ایدلمش ، عاریت اوله‌رق آلنمش

مُسْتَعَارٌ مِنْه [ع] کندیسندن عاریت اوله‌رق برشی آلنمش اولان کیمسه .

مُسْتَعَان [ع] کندیسندن یاردیم طلب اولنمش : خدای مستعان . یامستعان ! وقتیله فضائل اخلاقه مسکن اولان اوسقف کیاه بسته وکاشانهٔ ساده‌لر نره‌یه کیتدی — فضائل اخلاقیه .

مُسْتَعْبِد [ع] استعباد ایدن ، قول ایدینن .

مُسْتَعْبِر [ع] استعبار ایدن ، رؤیا تعبیر ایتدیرن .

مستعبرین = مستعبرلر .

مُسْتَعْجِب [ع] استعجاب ایدن، شاشان، تعجب ایدن.

مستعجباً = مستعجب اوله‌رق .

مُسْتَعْجِل [ع] استعجال ایدن ، عجله ایله، تیز اولمسنی ایستین § عجله کیدن، عجله زائل اولان : « خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود — حافظ .

مستعجل [ع] عجله ، تيز ، ياپلمسی لازم كلن شی ، اهميتلی . مستعجلاً = مستعجل اوله‌رق .

مستعد [ع] استعدادلی، قابليتلی، قبول واتصافه طبيعی آماده بولنان: «مستعد قيل يوق ايسه لطفكه استعدادم — سكا كوجلكمی وارای شاه كرم معتادم — عزت ملا». مستعدانه = مستعد اولانه ياقيشه‌جق صورتده. عربی جمعی مستعدين ، فارسی جمعی مستعدان: مستعدان ارباب قلم . مستعدين طلاب .

مستعرب [ع] اصلاً عرب اولمديغی حالده صكره‌دن عربلاشمش اولان.

مستعرق [ع] استعراق ايدن ، ترله‌مك ايچون ياتان .

مستعطف [ع] استعطاف ايدن، شفقت طلب ايدن .

مستعظم [ع] استعظام ايدن ، بيوك كورن ، بيوك طوتان § متكبر .

مستعفی [ع] استعفا ايدن ، بر خدمتدن، برمأموريتدن معفو طوتلمسنی ايستين § طلب عفو ايدن .

مستعلم [ع] استعلام ايدن ، معلومات طلب ايدن.

مستعلی [ع] استعلاء ايدن ، يوكسلن . § اوسته چيقان ، اوستون ، غالب كلن .

مستعمِر [ع] استعمار ايدن ، معمور ايتديرن .

مستعمَر [ع] استعمار ايدلمش ، معمور ايتديرلمش . شنلنديرلمش ||. مستعمرات = مستعمره اولان يرلر: انكليز مستعمراتی.

مستعمِل [ع] استعمال ايدن ، قوللانان . مستعملين = مستعمللر .

مستعمَل [ع] استعمال ايدلمش، قوللانلمش : مستعمل البسه . مستعمل قاريوله .

مستعير [ع] استعاره ايدن ، عاريت آلان .

مستعين [ع] استعانه ایدن، یاردیم طلب ایدن .

مستغاث [ع] استغاثه ایدلمش، کندیسندن ، مدد ، یاردیم ایستنلمش، استمدا داولنمش: ربّ مستغاث. « بز راضی بز جهنمه ای رب مستغاث - اما آنك ایچنده یهودی بولنمیه — عونی بك »

مستغرب [ع] استغراب ایدن، غریب، عجیب کورن، بولان . مستغربانه = مستغربجه. سنه . مستغربین = مستغربلر .

مستغرب [ع] استغراب ایدلمش، غریب، عجیب کورلمش، بولنمش .

مستغرق [ع] غرق اولان : مستغرق دیون. مستغرق دریای احزان § استغراقلی، کندینی بیلمیه جك درجه ده طالغین ، مدهوش. محاوراتده اکثریا فتح را ایله قوللانیلیر .

مستغفر [ع] استغفار ایدن ، اللهدن مغفرت ایستین.

مستغلات [ع] (مستغل)ك جمعی. مسقفاتدن یعنی اوستی اورتولو عقاراتدن ماعدا حاصلات وایراد کتیرن شیلردرکه مؤسسات خیریه نك اداره سی ایچون اقتضا ایدن غلات وواردانی کتیرمك اوزره وقف ایدلمش اموال دیمکدر .

مستغنی [ع] استغنا ایدن ، احتیاجی اولمیان § چکینن، تنزل ایتمین. مستغنیانه = مستغنی اولانه یاقیشه جق صورتده : نگاه مستغنیانه .

مستغیث [ع] استغاثه ایدن ، مدد ، یاردیم ایستین، استمداد ایدن .

مستفاد [ع] استفاده اولنمش ، فائده بولنمش § فائده طریقیله حاصل اولمش.

مستفتی [ع] استفتاء ایدن، فتوی ایستین § برمشکلك حل وبیانی ایستین

مستفتح [ع] استفتاح ایدن، آچان ، باشلایان.

مُسْتَفْرِغ [ع] استفراغ ایدن، قوصان .

مُسْتَفْسِر [ع] استفسار ایدن، صوران. مستفسرین = مستفسرلر.

مُسْتَفْهِم [ع] استفهام ایدن ، آکلامق ایستین ، صوران .

مُسْتَفِيد [ع] استفاده ایدن ، فائده‌لنن، فائده بولان. مستفیدانه = مستفیدجه‌سنه .

مُسْتَفِيض [ع] استفاضه ایدن ، فیضلنن، فیض آلان، بولان : معنویاتده قوللانیلیر . مستفیضانه = مستفیض اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَقْبِل [ع] استقبال ایدن، قارشیلایان : « مستقبلیم اشك خروشان ایله فجرك — ناجی» مستقبلین = مستقبللر .

مُسْتَقْبَل [ع] استقبال ایدلمش ، قارشیلانمش § کله‌جك زمان ، زمان آتی : « مستقبل ابدله طولوبر مقبر مسدود — نادر» .

مُسْتَقْتِل [ع] استقتال ایدن ، اولومدن قورقمیوب بی باکانه مهلکه‌یه آتیلان .

مُسْتَقْدِم [ع] استقدام ایدن ، تقدم ایدن § جری وکثیر الاقدام اولان .

مُسْتَقِرّ [ع] استقرار ایدن، ساکن وثابت اولان .

مُسْتَقْرِض [ع] استقراض ایدن، اودونج پاره آلان. مستقرضین = مستقرضلر .

مُسْتَقْسِم [ع] استقسام ایدن ، بولشن § یمین ایستین.

مُسْتَقِصّ [ع] استقصاص ایدن، قصاص طلب ایدن .

مُسْتَقْصِی [ع] استقصاء ایدن ، دقتله آراشدیران .

مُسْتَقْطِر [ع] استقطار ایدن ، طاملادان.

مُسْتَقِلّ [ع] باشلى باشنه اولان، بريره مربوط اولميان.

مستقلاً = مستقل اوله رق: مستقلاً ادارهٔ حكومت.

مُسْتَقِيم [ع] استقامتله متصف، طوغرى، راست: طريق مستقيم . مستقيم برذات. مستقيمانه = مستقيم اولانه يافيشه جق صورتده: حركات مستقيمانه .

مُسْتَكْبِر [ع] استكبار ايدن، بيوكلنن، نفسنى بيوك كورن. مستكبرانه = مستكبر اولانه يافيشه جق صورتده. مستكبرين = مستكبرلر .

مُسْتَكْتِب [ع] استكتاب ايدن، يازديران § سويليوب يازديران .

مُسْتَكْثِر [ع] استكثار ايدن، چوق كورن، چوق عد ايدن .

مُسْتَكْرِه [ع] استكراه ايدن، كريه كورن، تيكسينن.

مُسْتَكْرَه [ع] استكراه ايدلمش، كريه كورلمش، تيكسينلمش .

مُسْتَكْرِى [ع] استكراء ايدن، كرا ايله طوتان،

مُسْتَكْشِف [ع] استكشاف ايدن، كشف ايتمكه چاليشان،

مُسْتَكْمِل [ع] استكمال ايدن، تام، كامل قيلان .

مُسْتَكِنّ [ع] استكنان ايدن، كيزلنن، صاقلانان .

مُسْتَكْنِه [ع مولد] استكناه ايدن، كنهنى، حقيقتنى آراشديران .

مُسْتَلِذّ [ع] استلذاذ ايدن، شيرينكام اولان .

مُسْتَلَذّات [ع] كنديسندن لذت آلنان شيلر .

مُسْتَلْزِم [ع] استلزام ايدن، لازم كتيرن، ايجاب ايدن: مستلزم جزاء. مستلزم عقوبات: «اكر مستلزم احسان ايسه فرياد قابلدر — كرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر — وجدى»

مُسْتَلْقِی [ع] استلقاء ایدن، آرقه اوزرینه یاتان، بو وجه ایله یاتوب اویویان .

مُسْتَمْتِع [ع] استمتاع ایدن، تمتع، انتفاع ایدن .

مُسْتَمِدّ [ع] استمداد ایدن، مدد، یاردیم ایستین. مستمدانه = مستمد اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُسْتَمِرّ [ع] استمرار ایدن . بردوزی یه اوزایوب کیدن، اوزون اوزادی یه دوام ایدن. مستمراً = مستمر اوله‌رق، دائما .

مُسْتَمْزِج [ع] استمزاج ایدن ، رأی، فکر یوقلایان ،

مُسْتَمِع [ع] استماع ایدن، دیکله ین، ایشیدن . مستمعین = مستمعلر . مستمعاً = مستمع اوله‌رق .

مُسْتَمْلِی [ع] استملاء ایدن . (مستکتب) ه باق.

مُسْتَمَنْد [ف] اندوهکین، غمکین، مجازاً حاجتمند معناسنده قوللانیلیر : مستمند وصال . بو کلمه غم واندوه معناسنده اولان (مست) ایله (مند) اداتندن مرکبدر . مستمندانه = مستمند اولانه یاقیشه جق صورتده . فتح تا ایله یا کلشدر.

مُسْتَمْهِل [ع] استمهال ایدن ، مهلت، میدان ایستین.

مُسْتَنْبِیء [ع] استنباء ایدن ، (مستخبر)ه باق.

مُسْتَنِد [ع] استناد ایدن، طایانان. مستنداً = مستند اوله‌رق.

مُسْتَنْبَط [ع] استنباط ایدلمش، معناسی، حکمی استخراج ایدلمش .

مُسْتَنْتِج [ع] استنتاج ایدن، نتیجه چیقاران .

مُسْتَنْسِخ [ع] استنساخ ایدن ، نسخه‌سنی، عینی آلان، قوپیه ایدن .

مُسْتَنْشِد [ع] استنشاد ايدن ، بريسنك شعراوقومسنى ايستين .

مُسْتَنْشِق [ع] استنشاق ايدن ، تطهير ايچون بورونه صو چكن .

مُسْتَنْصِر [ع] استنصار ايدن ، ياردیم ايستين.

مُسْتَنْطِق [ع] استنطاق ايدن ، صوران سويلتمك ايستين. § جرائمك ميدانه چيقارلمسى ايچون لازم كلن هردرلو معامله‌يى ايفا ايدن مأمور.

مُسْتَنْفِر [ع] استنفار ايدن ، اوركن. اوركوب قاچان.

مُسْتَنْقِص [ع] استنقاص ايدن، بهايى تنزيل ايتمك ايستين، تنزيل ايتمكه چاليشان .

مُسْتَنْكِف [ع] استنكاف ايدن، يوزچويرن، چكينن.

مُسْتَنِير [ع] استناره ايدن، نور آلان .

مُسْتَنِيم [ع] استنامه ايدن، يالاندن اويويان ، اويور كبى كورونن .

مُسْتَوْجِب [ع] سزاوار، لايق.

مُسْتَوْدِع [ع] محافظه ايتمك اوزره بر مالى قبول ايدن.

مُسْتَوْضِح [ع] استيضاح ايدن، ايضاحات ايستين.

مُسْتَوْطِن [ع] استيطان ايدن ، وطن‌طوتان. (متوطن) زياده قوللانيلير .

مُسْتَوْعِب [ع] استيعاب ايدن، ايچنه آلان§ طوتان، قاپلايان .

مُسْتَوْفِى [ع] طولغون: مستوفى برمعاش .

مُسْتَوْقِع [ع] استيقاع ايدن ، وقوعنه منتظر اولان§ وقوع بوله‌جق‌ديه‌انديشه‌يه دوشن.

مُسْتَوْلِى [ع] استيلاء ايدن ، بريرى ، بر مملكتى قوة

غالبه ایله ضبط ایدن § سرایت ایدن، طاغیلان، یاییلان: مرض مستولی . امراض مستولیه .

مُسْتَوِی [ع] دوز، طوغری : خط مستوی .

مُسْتَهام [ع] سرکشته، حیران.

مُسْتَهان [ع] مستحقر .

مُسْتَهْجِن [ع] استهجان ایدن ، قبیح عد ایدن .

مُسْتَهْجَن [ع] استهجان ایدلمش، قبیح عدایدلمش: ذکری مستهجن .

مُسْتَهْدی [ع] استهداء ایدن ، هدایت طلب ایدن .

مُسْتَهْدَف [ع] استهداف ایدن، هدف کبی دیکیلوب طوران .

مُسْتَهْزِی [ع] استهزا ایدن ، ذوقلنن ، مسخره‌لغه آلان . مستهزیانه = مستهزی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَهْلِك [ع] استهلاك ایدن ، صرف ایتمك صورتیله توکدن .

مُسْتَهْلَك [ع] استهلاك ایدلمش ، صرف ایتمك صورتیله توکدلمش .

مُسْتَهْوِی [ع] استهواء ایدن ، عقلنی آلان ، حیران ایدن، هوا وهوسنی خوش کوسترن.

مُسْتَثیر [ع] استیثارایدن، نفسنه تخصیص ایدن .

مُسْتَیْقِظ [ع] استیقاظ ایدن ، اویقودن اویانان، بیدار.

مُسْتَیْقِن [ع] استیقان ایدن ، یقیناً بیلن .

مُسَجَّع [ع] تسجیع ایدلمش ، سجعلندیرلمش .

مُسَجَّل [ع] تسجیل ایدلمش ، سجله قید ایدلمش .

مُسَحَّر [ع] تسحیر ایدلمش ، آلدادلمش ، مسحور ایدلمش .

مُسَخِّر [ع] تسخير ايدن، اطاعته كتيرن ۰ الده ايدن .

مُسَخَّر [ع] تسخير ايدلمش، اطاعته كتيرلمش، الده ايدلمش .

مُسَخَّن [ع] تسخين ايدلمش ، ايصيدلمش، قيزديرلمش.

مُسَدَّد [ع] تسديد ايدلمش ، اوزونلغنه طوغرولدلمش .

مُسَدَّس [ع] تسديس ايدلمش ، آلتى يه ابلاغ ايدلمش § آلتى يه تقسيم ايدلمش § ابياتنه دردر مصراع ضميله هربيتى آلتى مصراعه ابلاغ ايدلمش منظومه .

مُسَرَّج [ع] تسريج ايدلمش ، اكر اورلمش، اكرلنمش: اسب مسرج .

مُسَرَّح [ع] تسريح ايدلمش ، تطليق ايدلمش .

مُسْرِع [ع] اسراع ايدن، سرعت ايدن .

مُسَرِّع [ع] تسريع ايدن، سرعت ويرن، سرعتلنديرن .

مُسْرِف [ع] اسراف ايدن، حددن متجاوز، لزومسزاوله رق صرف ايدن. مسرفانه = مسرفجه سنه .

مُسَطَّح [ع] تسطيح ايدلمش ، ياصى ، دوز ايدلمش .

مُسَطَّر [ع] تسطير ايدلمش ، يازلمش .

مُسْعِد [ع] اسعاد ايدن، مسعود قيلان، بختيار ايدن .

مُسْعَد [ع] اسعاد ايدلمش ، مسعود قيلنمش ، بختيار ايدلمش .

مُسَقَّف [ع] تسقيف ايدلمش ، طاوانلانمش ، اوستى طاوانله اورتولمش . مسقفات = مسقف اولان شيلر ، خان ، خانه، دكان وامثالى .

مُسْكِت [ع] اسكات ايدن ، صوصديران. مسكتانه = مسكت اولانه ياقيشه جق صورتده.

مُسْكِر [ع] اسكار ايدن ، مست ايدن : كل مسكر حرام

= هر مسکر اولان شی حرامدر. مسکرات = مسکر اولان شیلر، مشروبات کئولیه.

مُسَکِّن [ع] تسکین ایدن، سکون حالنه کتیرن، یاتشدیران.

مُسَلَّح [ع] تسلیح ایدلمش، سلاحلاندیرلمش، سلاحلی. مسلحاً = مسلح اولەرق.

مُسَلْسَل [ع] اجزاسی زنجیرواری بربرینه متصل اولان.

مُسَلِّط [ع] تسلیط ایدن، صاتاشدیران.

مُسَلَّط [ع] تسلیط ایدلمش، صاتاشدیرلمش.

مُسْلِم [ع] دین اسلام اوزره بولنان. مسلمین = مسلملر. امام المسلمین = خلیفهٔ اسلام اولان پادشاهمز افندمز حضرتلری.

مُسَلِّم [ع] تسلیم ایدن، طاپشیرن، ویرن § اسکیدن متصرفك مادوننده بولنان مأمورین ملکیه‌یه دنیلیردی.

مُسَلَّم [ع] تسلیم ایدلمش، طاپشیرلمش، ویرلمش § طوغری اولدیغی اعتراف ایدلمش، § بلا اعتراض انقیاد ایدلمش، بویون اکلمش.

مُسَلْمان [ف] مسلم. بوکلمه حقنده فارسی لغت کتابلرندن بریسی دیورکه: «مسلمان کلمه‌سنك اصلی مانند مسلم معناسنده اولان مسلم مان ایدی. نصل که آسمان لفظی‌ده (آس) ایله (مان) دن مرکبدر. لسان فارسیده لفظ اولك حرف اخیریله، لفظ اخیرك حرف اولی برجنسدن اولورسه بریسی حذف اولنور. مسلم ماندن میمك بری حذف ایدیله‌رك (مسلمان) قالمشدر. بوتقدیرده کلمه عربی وفارسی ایکی لفظدن مرکبدر. بعضیلری (مسلمان) کلمه‌سنی قاعدهٔ فارسیه اوزره مسلمك جمعی دیورلرسه‌ده مفرد اوله‌رق استعمالی مشهوردر. (مسلمان) ك جمعی (مسمانان) در. بوایکی توجیهك ایکیسی ده تماميله طوغری دکلدر. زیرا هر ایکی وجهه کوره سکون سین ایله ثابت اولور. حال بوکه متقدمین ومتأخریندن هیچ برینك اشعارنده (مسلمان) کلمه‌سنك سینی سکون ایله واقع

اولمامش، بلکه هر یرده مفتوح اوله‌رق
استعمال ایدلمشدر . طوغریسی
ضم میم فتح سین ایله اولان (مسلمان)
لفظی (مسلم) کلمهٔ عربیه‌سیله ماده‌جه
متحد واقع اولمشدر . بناء علیه
(مسلمان) کلمه‌سی (اسلام)
کلمه‌سندن مأخوذ اولمیوب فارسیدر.
مرکب دکل، مفرددر. جمع دکل،
واحددر »: « ببری مال مسلمان
وچو مالت ببرند — بانك وفریاد
برآری که مسلمانی نیست —
سعدی » . « مسلمانان بزمزم
شوید وهندو بسوزاند — عرفی »
« امان کیتدم مسلمانلر مسلمان
قورتاران یوقمی — عونی بك »

مُسَمَّط [ع] بیتلری اکثریت
اوزره قافیه‌لی درت جزءدن
متشکل اولان نظم : « عکس
ایتدی بیك واحسرتا — طاغلرله
چیقدم آشنا — هر طاغده‌کی قلبی صدا
— افغانمك افغانیدر — ناجی.

مُسَمّٰی [ع] تسمیه ایدلمش، اسم
ویرلمش، آد قونلمش:
« اندوه ایسه اسم بی مسمی
— ناجی »

مُسِنّ [ع] یاشلی، اختیار، قوجالان.

مُسْنَد [ع] اسناد ایدلمش، نسبت
ایدلمش. § نحوده خبره
دنیلیر .

مُسْنَدٌ اِلَیْه [ع] نحوده مبتدایه
دینیلیر .

مُسَنَّیات [ع] (مُسَنّاة)‌ك جمعی.
صینیرلر، صو بندلری
ایله خرقلرینك کنارلری.

مُسَوَّده [ع] بر ماده حقنده
مؤخراً تبیض ایدلمك
وایجابی حالنده بعض فقراتی طی
وتصحیح اولنمق اوزره قلمه آلنان
ورقه. بونك بو معناده استعمالی مجازاً در.
معنای مدلولی « سیاهلنمش »
دیمکدر . (اسوداد) کلمه‌سندن
مأخوذدر . چونکه کندیسنده
معنای لون اولان هر لفظ اکثریا
(افعلال) بابندن کلیر : احمرار،
اخضرار، اصفرار، اسوداد کبی.
قرآن کریمده ده (مسوده) لفظی
(افعلال) بابندن وارد اولمشدر :
واذا بشر احدهم بالانثی ظل وجهه
مسودا و هو کظیم ' تشدید واو
ایله (مسوّده) خطادر . چونکه
(مسوده) لفظی کلام عربده تفعیل

بابندن استعمال ایدلمه‌مشدر. بعض محققین بوتوجیهه اعتراض ایدرك مسوده لفظنك كلام آلهیده مطلق (سیاه) معناسنده اولوب تسوید ایدلمش یعنی قراردلمش ویازلمش معناسنده قوللانلمامش اولدیغنی وطوغریسی تشدیدواویله (مسوّده) اولوب هرنه‌قدر كلام عربده اسم مفعولی وارد اولمامش ایسه‌ده مصدری اولان (تسوید) كلمه‌سنك یازمق معناسنده كلام اكابروثقاتده چوق قوللانلمش اولدیغنی بیان ایدییورلر. هر حالده تشدیددال ایله (مسوّده) دیمكده طوغریدر.

برنجی اعتباره كوره جمعی (مسوّدات).

ایكنجی اعتباره كوره (مسوّدات) در.

مسوّغ [ع] تجویزاولنمش. جمعی مسوغات.

مسهل [ع] اسهال ویرن، معده وباغرصاقلری تطهیر ایدن وقازوراتی سهولتله دفع ایدن دوا.

مسیء [ع] اسائت ایدن، كوتولكده بولنان.

مسیّب [ع] ایشنه باقمیان، تنبل، اوشنكن.

مشابه [ع] بكزه‌ین، بكزر، برشیئك نظیری.

مشابهت [ع] مشابهلك، بكزه‌مك، نظیر اولمق: ایكی سیمانك یكدیكرینه مشابهتی.

مشاتمه [ع] شتملشمك، سوكشمك، بربرینه سوكوب صایمق.

مشاجره [ع] نزاع ایدشمك، منازعه ایتمك.

مشارالیه [ع] كندیسنه اشارت اولنمش، اولنان، یوقاریده اسمی كچن. بوتعبیررسمیاتده رتبهٔ اولی رجالیله مافوقی حقلرنده، غیررسمی شیلرده مزیتلی ذوات حقنده استعمال اولنور.

مشار بالبنان [ع] و

مشار بالانامل [ع] كندیسنه پارمقله اشارت اولنان، پارمقله كوستریلن، مشهور، ممتاز: مشار بالانامل بر وجود كامل.

مشاربه [ع] برابر ایچمك .

مشارز [ع] مشارزه ایدن .

مشارزه [ع] منازعه، بدخویلق ایتمك .

مشارطه [ع] شرطلشمق ، شرائط معینه اوزره عقد معامله ایتمك .

مشارفه [ع] یوکسك یره چیقمق § شان وشرف خصوصنده بریله مفاخره ایتمك .

مشارك [ع] مشارکت ایدن ، اورتاق، شریك اولان : «توزلق ایله توز مشارك اولمش — پوشیدهٔ پای نازك اولمش — ناجی».

مشارکت [ع] اورتاقلق، اورتاقلاشمق ، برینه شریك اولمق .

مشاطره [ع] بریله برشیئی یاری یاری یه بولشمك .

مشاع [ع] اشاعه اولنمش § حصص شایعه یی حاوی اولان شی.

مشاعبه [ع] اوزاقلاشمق .

مشاعره [ع] ایکی شاعر بربرینه شعر سویلمك ، شعر سویلشمك .

مشافهه [ع] یوزیوزه سوز سویلمك .

مشاكل [ع] مشاکله ایدیجی ، ایدن .

مشاكله [ع] شکلجه براولمق ، بکزه مك . نظمده (مشاکلت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مشاوب [ع] شیشه قلیفی .

مشاور [ع] مشاوره ایدیجی ، ایدن : مشاورخاص ،

مشاوره [ع] مشورت ایتمك . نظمده (مشاورت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مشاهد [ع] مشاهده اولنمش ، کورلمش: مشاهداولان خدمتندن طولایی .

مشاهد [ع] مشاهده ايديجى ، ايدن . مشاهدين = مشاهدلر .

مشاهده [ع] برشيئى كوزله كورمك .

مشاهره [ع] آيلقله طوتمق . مشاهرةً = مشاهره صورتيله .

مشايعه [ع] بريله دوستلق ايتمك § برينه پيرو، تابع اولمق.

مشبع [ع] تشبيع ايدن، قارنى طويوران .

مشبك [ع] تشبيك ايدلمش ، اجزاسى بالق آغى كبى بربرينه كچيريلوب صوقشديرلمش ، شبكه شكلنه قونلمش .

مشبه [ع] تشبيه ايدلمش ، بكزه‌دلمش .

مشت [ف] يومروق ، توقات : «هله اينسون برايكى مشت كران اكسه‌سنه — نه آغير باشلى اولورباق اوسبكسر ديديكك — ناجى». § مجازاً آوج معناسنده‌ده قوللانيلير .

مشتاق [ع] اشتياقلى، آرزومند، قلبى ميال: مشتاق ديدار. «بجان مشتاق زخم ديكرم اى عمر! تأخيرى — يغما» عربى جمعى مشتاقين، فارسى جمعى مشتاقان: «دامن افق اميده كلفشان اولسون او ماه — بر تجليسيله مشتاقانى اسعاد ايليسون».

مشتاقانه [ع] مشتاق اولانه ياقيشه‌جق صورتده : تحيات مشتاقانه .

مشتبه [ع] اشتباه ايدن ، شبهه‌لنن .

مشتد [ع] اشتداد ايدن، شدتلنن: «نه دركوكلده بوسودا كه دائما مشتد — صفا»

مشترك [ع] اشتراك ايدن ، اورتاق اولان، برحالده بولنان. شريك. مشتركاً = مشتر اوله‌رق. مشتركين = مشتركلر . محاوراتده‌يا كاش اوله‌رق دائما فتح را ايله قوللانيلير .

مشترى [ع] سياراتدن برى ، برجيس . اهل تنجيم بوكا (سعد اكبر ، قاضئ فلك) ديرلر : «عمرت دراز بادكه تادور مشترى — ماازتوبرخوريم وتوازعمر

برخوری — لا». § اشتراء ایدن، صاتین آلان: «معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر — ناجی.»

مشتری [ع] اشتراء ایدلمش، صاتین آلنمش: عبد مشتری. مال مشتری.

مشتزن [ف] مشت اوریجی، اوران، توقاتلیان.

مشتعل [ع] اشتعال ایدن، شعله‌لنن، یالینلانان، شعله زن.

مشتغل [ع] اشتغال ایدن. مشغول اولان، ایش ایله اوغراشان. شو: «زسودای جانان بجان مشتغل — بذکر حبیب ازجهان مشتغل» بیتده اولدیغی کبی ترکجه‌ده روکردان معناسنده قوللانلماز.

مشتق [ع] اشتقاق ایتمش، بینلرنده معنی وترکیب جهتیله مناسبت، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره دیکر کلمه‌دن اخراج اولنمش کلمه.

مشتکی [ع] اشتکاء ایدن، شکایت ایدن. § وقوع بولان بر جرمدن کندیسنی متضرر عد ایدرك بر مستنطق ویا محکمه حضورنده دعوای شخصی اقامه ایدن. مشتکیانه = مشتکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مشتکی [ع] اشتکاء ایدلمش، شکایت ایدلمش: مادهٔ مشتکی. مشتکی عنه = کندیسندن شکایت اولنان کیمسه.

مشتمل [ع] اشتمال ایدن، احاطه ایدن.

مشتمل [ع] اشتمال ایتمش، احاطه ایتمش.

مشته [ف] خنجر، بچاق قبضه‌سی کبی آوج ایله طوتیله‌جق شی § سراج وپاپوشجی اصنافنك قوللاندقلری بر نجدن معمول معروف طوقماق.

مشتهر [ع] اشتهار ایدن، شهرت بولان، مشهور اولان.

مشتهی [ع] اشتهالی، ایستکلی.

مشتهى [ع] اشتهاء ايدلمش، ايستنلمش . مشتهيات = اشياء مرغوبه، آرزو ايديلن شيلر .

مشجر [ع] اوزرينه آغاج صورتى نقش اولنمش اوربه .

مشخص [ع] تشخيص ايدلمش، طانلمش § شخص حالنه كتيرلمش، تجسم ايتديرلمش .

مشدد [ع] تشديد ايدن، شدتلنديرن، شدت ويرن: مشدد جزا.

مشدد [ع] تشديد ايدلمش، شدتلنديرلمش ؛ شدت ويرلمش . § شده‌لنمش . اوزرينه اشارتى وضع اولنمش .

مشرف [ع] يوكسلن، يوكسك يره چيقان § برشيئه اوست طرفندن باقوب مطلع اولان § اولومه پك يقين اولان § قريب، مستعد اولان : مشرف خراب .

مشرف [ع] تشريف ايدلمش، شرفلنديرلمش، كنديسنه شرف ويرلمش .

مشرك [ع] اشراك ايدن، جناب حقه شريك قوشان .

مشركين = مشركلر : مشركين قريش .

مشط [ع] طراق .

مشعر [ع] اشعار ايدن، تحريراً بيلديرن .

مشعشع [ع] شعشعه‌لى، پارلاق، روشن .

مشفق [ع] شفقت ايدن، مهربانلق كوسترن، شفقتلى : پدر مشفق .

مشفقانه [ف] مشفق اولانه ياقيشه‌جق صورتده: كلمات مشفقانه. نوازش مشفقانه .

مشك [ف] مسك دينيلن كوزل قوقولوشى. (مسك) بونك معربيدر . كسر ايله‌ده لغتدر : « چو وا كرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بيا بوسىٔ آفتاب — فردوسى »

مشك آلود [ف] مشكه بولاشمش. مشكى .

مُشْکبارْ [ف] مشك یاغدیران ، تعطیر ایدن .

مُشْك بید [ف] سلطانی سکود آغاجی. عود آغاجیله ده مفسردر .

مُشْکفامْ [ف] مشك رنکلی ، سیاه .

مُشْکفروش [ف] مشك صاتان، عطار . جمعی مشکفروشان .

مُشْك افشان [ف] و

مُشْك فشانْ [ف] مشك صاچیجی ، صاچان .

مُشَکَّك [ع] تشکیك ایدلمش، شکه دوشورلمش .

مُشْكِل [ع] اشکاللی ، کوچ ، مغلق ، چتین : مشکل برایش . مشکل برسیاحت. امور مشکله .

مُشَکَّل [ع] تشکیل ایدلمش، شکله، هیئته قونلمش ، شکل ویرلمش § ایری، قوجامان، شکلی، قیافتی غیر مستحسن : بر مشکل حریف.

مُشْکِلات [ع] مشکل اولان خصوصات : «حلال مشکلاتی اولدم جهانیانك — مشکل بودر که قالدم بن مشکلات ایچنده — سعدی» . مشکلات امور .

مُشْکِل پسند [ع] مشکل بکنیجی ، کوچ، چتین شیدن خوشلانان . مشکلپسندان = مشکلپسندلر : مشکلپسندان ادب.

مُشْکِل پسندانه [ف] مشکل پسند اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مشکلپسندانه برنظر .

مُشْکِلتر [ف] پك مشکل. مشکلترین = اك مشکل : مشکلترین امور.

مُشْکِل گشای [ف] مشکل شیلری حل ایدن . مشکل کشایان = مشکل کشالر .

مشکین [ف] مشکلی ، مشك قوقولی ، عطرناك : زلف مشکین .

مشمس [ع] کونشه سرلمش، کونشه قونلمش، کونشه طوتلمش. (کیسوی مشمس) کبی معناسز تعبیرلری استعمالدن توقی ایتملیدر .

مشمع [ع] تشمیع ایدلمش، اریمش بال مومنه باتیرلمش . (موشامبا) بوندن محرفدر .

مشمئز [ع] اشمئزاز ایدن، صیقیلان § استکراه ایدن .

مشنف [ع] تشنیف ایدلمش ، کوپه طاقلمش ، کوپه ایله تزیین ایدلمش .

مشوش [ع] تشویش ایدلمش ، قارمه قاریشیق ایدلمش : امور مشوشه .

مشهد [ع] اشهاد ایدن ، شاهد کتیرن .

مشید [ع] تشیید ایدلمش، رفیع ومحکم قیلنمش.

مشیر [ع] اشارت ایدن § سلك جلیل عسکریده اك صوك رتبه‌یی احراز ایدن ذات . ملکیه‌ده مقابلی وزیر. مشیرانه = مشیره یاقیشه‌جق صورتده. مشیریت = مشیرلك. مشیران = مشیرلر.

مصاب [ع] اصابت ایتمش ، اورلمش § مصیبته اوغرامش ، علیل .

مصابره [ع] صبر ایتمك .

مصاحب [ع] مصاحبه ایدیجی، ایدن

مصاحبه [ع] و

مصاحبت [ع] بربریله صحبت ایتمك، همدم اولمق .

مصادره [ع] جریمه صورتیله برینك بالجمله اموالنی ضبط ایتمك : مصادره زمانمزده کلیاً منع اولنمشدر .

مصادف [ع] مصادفه ایدیجی، ایدن .

مُصادَفه [ع] راست كلمك ، تصادف ايتمك .

مُصادَقت [ع] صداقت اوزره دوستلق .

مُصادَمه [ع] ايكى شى بربرينه چارپمق ، چارپشمق ، اورشمق : ايكى واپورك مصادمه‌سى . بارقهٔ حقيقت مصادمهٔ افكاردن چيقار . مصادمات = مصادمه‌لر : مصادمات بحريه .

مُصارَعه [ع] ايكى كشى بربريله كورشمك ، كورش طوتمق .

مُصافات [ع] بربريله خالصانه دوستلق ايتمك § اخلاص ، مودت .

مُصافَحه [ع] اثناى ملاقاتده يكديكرينك النى طوتمق .

مُصالِح [ع] مصالحه ايدن ، عقد صلح ايدن .

مُصالَحه [ع] ايكى طرف مخاصمه‌يى ترك ايدرك بارشمق ، صلح ايدشمك ، اوزلاشمق .

مُصاهَره [ع] برقوم و قبيله‌دن قيز آله‌رق داماد اولمق § خصملق ، كويكولك .

مُصايَحه [ع] بربرينه صيحه ايتمك ، حايقيرمق . حايقيرشمق .

مُصايَفه [ع] يازلغنه يازارلق ايتمك .

مُصَحِّح [ع] تصحيح ايدن ، صحيح قيلان ، درجهٔ صحته ايردين . § ياكلشى طوغرلدان . مصححين = مصححلر .

مُصَحَّح [ع] تصحيح ايدلمش ، ياكلشى طوغرلدلمش : مصحح بر كتاب .

مُصْحَف [ع] قرآن عظيم الشان : « محبت مصحفن ختم ايلدم بن — زليخا سورهٔ يوسفده قالدى — لا » .

مُصَحَّف [ع] تصحيف اولنمش ، خطاءً تغيير ايدلمش .

مُصَدَّر [ع] تصدير ايدلمش ، ديباجه‌لنمش : نديمك « خوشا نزهت آباد جنت سرشت » مصراعيله مصدر منظومه‌سى .

مُصَدِّع [ع] تصديع ايدن، باش آغريدان .

مُصَدَّع [ع] تصديع ايدلمش ، باشى آغريدلمش .

مُصَدِّق [ع] تصديق ايدن ، كرچكدردين، كرچكله ين.

مُصَدَّق [ع] تصديق ايدلمش ، كرچكدر دينلمش ، كرچكلنمش .

مُصَرَّح [ع] تصريح ايدلمش، آچيق سويلنلمش ، آچيقدن آچيقه بيان ايدلمش . مصرحاً = مصرح اولەرق .

مُصَرَّع [ع] تصريع ايدلمش ، مصراعلنديرلمش .

مُصْطَبِر [ع] اصطبار ايدن ، صبر ايدن.

مُصْطَفى [ع] اصطفاء ايدلمش ، منتخب ، كزيده § سيد المرسلين افندمز حضرتلرينك براسم شريفلرى .

مُصْطَلَح [ع] سادەلكدن عارى ، تكلفلى افاده .

مُصَغَّر [ع] تصغير ايدلمش ، كوچلدلمش .

مُصَغِّر [ع] تصغير ايدن ، ايصلق چالان ، سسلنن .

مُصَفَّف [ع] تصفيف ايدلمش ، ديزلمش ، صف حالنه قونلمش .

مُصَفّى [ع] تصفيه ايدلمش، طورى، صافى قيلنمش، صفوت ويرلمش : ماء مصفى . شراب مصفى .

مُصَلَّب [ع] تصليب ايدلمش ، صلابت ويرلمش ، قاتيلاشديرلمش .

مُصْلِح [ع] اصلاح ايدن ، ايى حاله كتيرن ، ايى حاللى قيلان .

مُصَلِّى [ع] نماز قيلان .

مُصَلّى [ع] جنازه نمازى قيلمغه مخصوص آچيق محل : « قدركى سننك مصلاده بيلوب اى باقى — طوروب ال باغلايەلر قار. شيكه ياران صف صف — باقى».

مصمم [ع] تصمیم ایدلمش، صورت قطعیه ده نیت ایدلمش، اجراسنه قطعیاً قرار ویرلمش: فلان کونی اجراسی مصمم اولان ولیمه جمعیتی.

مصنع [ع] تصنیع ایدلمش، بر صورت صنعتکارانه ده یاپلمش § ساخته اولەرق یاپلمش.

مصنف [ع] تصنیف ایدن، کتاب یاپان. مصنفین = مصنفلر.

مصنف [ع] تصنیف ایدلمش، یاپلمش. کتاب. مصنفات = کتابلر: مصنفات اسلاف.

مصوت [ع] تصویت ایدن، سسلنن، سس چیقاران، اظهار صوت ایدن: اوراق مصوته.

مصور [ع] تصویر ایدن، صورت ویرن. برصورته قویان § ترسیم ایدن، رسام: «ای مصور رهگذاری اوزره چك تمثالمی — فضولی». مصورانه = مصور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مصورانه بر منظومه. مصورین = مصورلر.

مصور [ع] تصویر ایدلمش، صورت ویرلمش، بر صورته قونلمش § ترسیم ایدلمش. اشعارقدماده کوریلن (کل تصویر) تعبیری (کل مصور) معناسنه‌در: «کل تصویر بهار اولسه‌ده خندان اولماز — راشد».

مصیب [ع] اصابت ایدن، طوغریجه کیدوب ایریشن، راست کلن § فعل وقولده صوابه تصادف ایدن: قرار مصیب. رأی مصیب.

مصیبت [ع] انسانك باشنه کلن قضا، بلا. جمعی مصائب.

مصیقل [ع] جلالی، یالدیزلی.

مضاد [ع] ضد اولان، تأثیرینه قارشی قویان: مضاد تعفن.

مضارب [ع] مضاربه ایدن، دوکوشن § شرکت

مضاربه‌ده سرمایه‌یی قوللانوب تجارت ایتمك اوزره چالیشان .

مضاربه [ع] دوكوشمك § بر طرفدن سرمایه ، دیكر طرفدن سعی وعمل اولمق اوزره عقد ایدیلن برنوع شركت .

مضارع [ع] شریك ، شبیه § حال ویا استقباله دلالت ایدن شكل فعل .

مضاعف [ع] ایكی ویا زیاده‌قات ایدلمش ، برمثلی ویا امثالی اوزرینه زیاده‌لشدیرلمش . § عین الفعلی ایله لام الفعلی بر جنسدن وحروف صحیحه‌دن اولان فعل .

مضاف [ع] اضافه اولنمش §دیكر براسمه علاوه واسناد اولنمش اسم. مضافات = مضافلر .

مضاهات [ع] برشیئه بكزه‌مك ، شبیه اولمق .

مضاهی [ع] شبیه ، مانند : « دیردم ای‌روزم سكا روز اخیر عمرم اول — نوروجه یاره بریوزدن مضاهی اولمسه‌ك — ناجی » .

مضایقه [ع] طارلق ، ضرورت ، فقر .

مضحك [ع] اضحاك ایدن ، كولدیرن .

مضحكه [ع] كوله‌جك شی ، تیاترولرده اوینانیلان كولنج اویون ، قومدی .

مضر [ع] اضرار ایدن ، ضرر ویرن ، ضرره صوقان .

مضطجع [ع] اضطجاع ایدن ، یان اوستی یاتان .

مضطجعاً = مضطجع اوله‌رق .

مضطر [ع] چاره‌سز قالمش ، ناچار ، مجبور .

مضطرب [ع] اضطراب ایدن ، چالقانان ، تحرك ایدن § مادی و معنوی راحتسز اولان ، تلاش ایچنده بولنان . مضطربانه = مضطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مضطرم [ع] اضطرام ایدن ، آلولنن .

مضعف [ع] تضعیف ایدلمش ، بر اوقدر دها زیاده‌لشدیرلمش .

مضغه [ع] بر چینم ات ، بر پارچه ات .

مضل [ع] اضلال ایدن ، ضلالته دوشورن ، یولدن چیقاران .

مضمحل [ع] زائل ، نابود اولان .

مضمر [ع] اضمار ایدن ، درونده کیزلین .

مضمر [ع] اضمار ایدلمش ، درونده کیزلنمش . جمعی مضمرات .

مضیء [ع] اضائه ایدن ، ضیا ویرن ، ضیالاندیران .

مضیع [ع] اضاعه ایدن ، ضایع ایدن .

مضیف [ع] مسافر قبول ایدن ، میزبان .

مطابق [ع] مطابقت ایدیجی ، ایدن .

مطابقت [ع] اویغونلق ، موافقلق .

مطارحه [ع] بربرینه سوز سویلمک .

مطارده [ع] حربده جنکاوران بربرینه حمله ایتمک .

مطاع [ع] کندیسنه اطاعت ، انقیاد اولنمش .

مطالبه [ع] طلب ایتمک § برینك ذمتنده کی آلاجغنی ایستمک .

مطالع [ع] مطالعه ایدن ، اوقویان . مطالعین = مطالعلر .

مطالعه [ع] برشیئه وقوف حاصل ایتمك ایچون متصل نظر وتفکر ایتمک § اوقومق .

مطاوع [ع] مطاوعت ایدیجی ، ایدن .

مطاوعت [ع] برینه اویمق ، موافقت ایتمک .

مطایبه [ع] لطیفه ایتمک . مزاح ایتمک . مطایبات = مطایبه لر .

مطبق [ع] برشیئی اورتن ، بوروین .

مُطَبَّقْ [ع] تطبيق اولنمش، اويدير-لمش § قارشيلاشديرلمش.

مُطْرِبْ [ع] اطراب ايدن، طرب ويرن§ خواننده: «مطرب بزن نوايى ساقى بده پياله — مولانا».

مُطَرَّزْ [ع] زينت ويرلمش، طرازلانديرلمش، كنار ايشلنمش.

مُطَرِّى [ع] طراوتلى، تازه، رونقلى.

مُطْعِمْ [ع] اطعام ايدن.

مُطْفِى [ع] اطفاء ايدن، سونديرن.

مُطَلْسَمْ [ع] طلسملى، سحرلى، افسونلى: كنج مطلسم.

مُطَّلِعْ [ع] اطلاع ايدن، وقوف كسب ايدن، آكلايان.

مُطْلَقْ [ع] اطلاق اولنمش، صالیويرلمش، باشى بوش براقيلمش.

مُطْلَقُ العِنانْ [ع] عنانى صاليويرلمش، آزاده.

مُطْلَقاً [ع] مطلق اوله‌رق، هرحالده. هرنه‌وجه‌ايله‌اولورسه‌اولسون.

مُطَلّى [ع] طلالنمش، اوزرينه يالديز وسائره سورلمش.

مُطْمَئِنْ [ع] ربط قلب ايله‌سكون حاصل ايدن، آرميده.

مُطَوَّقْ [ع] تطويق ايدلمش، بوينه كردنلك وسائره طاقلمش.

مُطَوَّلْ [ع] تطويل ايدلمش، اوزادلمش: مقالهٔ مطوله. سخن مطول.

مُطَهَّرْ [ع] تطهير ايدلمش، مادى ومعنوى تميزلنمش، پاكلنمش: لباس مطهر، قلب مطهر.

مُطَيَّبْ [ع] تطييب ايدلمش، خوش ايدلمش § كوكلى خوش ايدلمش.

مُطيعْ [ع] اطاعت ايدن. انقياد ايدن.

مُظاهِر [ع] مظاهرت ایدیجی، ایدن. (ناظر کمالا تمظاهر) کبی ترکیبلری رسمیاتدن باشقه یرده قوللانماملی.

مُظاهَرَت [ع] یاردیم ایتمک، حمایه ایتمک.

مُظَفَّر [ع] مطلوبنه ظفریاب اولان، نائل فیروز مندی اولان § حربده مقصدینه نائل اولان، دشمنه غلبه ایدن: «مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — مروتمند اولان ناکامئ دشمنله کام آلماز — راشد». مظفرانه = مظفر اولانه یاقیشه جق صورتده: مظفرانه بر هوا. مظفراً = مظفر اوله رق، مظفر اولمق صورتیله. مظفریت = مظفرلك.

مُظلِم [ع] قارانلق، تاریك: «مهر اولسه اکر پیشنده سایه — کیسوسی کبی قالیردی مظلم — ...»

مُعاتَب [ع] عتاب اولنمش.

مُعاتَبَه [ع] عتاب ایتمك، آزارلامق، لوم و توبیخ.

مُعاد [ع] اعاده ایدلمش، کری چویرلمش.

مُعادات [ع] برینه عداوت ایتمك، دشمنلك ایتمك: «ابنای بشرده قاله جقمی بو معادات — بیلمم نه زمان طوغریله جق مذهب عالم — ...» عجملر بونی (معادا) صورتنده ده قوللانیرلر.

مُعادِل [ع] عدیل، شبیه، نظیر.

مُعادَلَه [ع] بر شیئه مساوی، نظیر اولمق.

مُعاذَره [ع] بهانه ایتمك، یالاندن عذر درمیان ایتمك.

مُعار [ع] اعاره اولنمش، اعاره اولنان شی.

مُعارِض [ع] معارضه ایدن، مخالفت ایدن: «نا اهل اولور معارض اهل — هر احمده بولنور ابو جهل — ابن کمال».

مُعارَضَه [ع] انصراف ایتمك § قولاً، فعلاً برینه مخالفت ایتمك.

معارفه [ع] بیلشمك، طانیشمق، آشنا چیقمق، آشنالق.

معارکه [ع] بربریله جنك ایتمك.

معاسره [ع] کوجلك، فقیرلك.

معاشر [ع] معاشرت ایدیجی، ایدن. معاشران = معاشرلر.

معاشرت [ع] بربریله کچنمك، همدم اولمق: طرز معاشرت. آداب معاشرت.

معاشقه [ع] سومك، اظهار عشق ایتمك.

معاصر [ع] هم عصر، هم زمانه. معاصرین = معاصرلر.

معاصره [ع] بربریله برابر برعصرده بولنمق، هم عهد اولمق.

معاضدت [ع] یاردیم ایتمك، ظهیر اولمق.

معاف [ع] عفو اولنمش. بونك اصلی (معافی) در. مفاعله بابندن اسم مفعول درکه مصدری (مناجات) وزننده معافاتدر. عجملر آخرنده‌یادن مقلوب اولان الفی اسقاط ایتمشلردر. صاف کلمه‌سی کبی که اصلی صافی در. فتح میم ایله معاف غلطدر.

معافیت [ع] معافلق، امتیازلیلق؛ مستثنالق: معافیت فرمانی

§ مرضی دعوت ایدن بر سببك تأثیر شدیدی آلتنده بولندیغی حالده او مرضدن عفو اولنمش کبی بعض کیمسه‌لرك متأثر اولمامه‌لری حالی.

معاقبه [ع] عذاب ایتمك، عقوبت ایتمك.

معاقد [ع] بربریله عقد اتفاق ایدن § برعقدك حصولنه بادی اولان طرفیندن هر بری.

معاقده [ع] عقد اتفاق ایتمك، مقاوله ایتمك.

معالجه [ع] خسته‌یه باقمق؛ علاج ویرمك.

معامل [ع] معامله ایدیجی، ایدن.

معامله [ع] بربریله ایش یاپمق، عمل ایتمك. معاملات = معامله‌لر: معاملات تجاریه.

مُعانِد [ع] معانده ایدیجی، ایدن.

مُعانَده [ع] عناد ایتمك.

مُعانِق [ع] معانقه ایدیجی، ایدن.

مُعانَقه [ع] بر برینك بوینینه صارلمق: معانقهٔ عاشق ومعشوق.

مُعاوَدت [ع] كری دونمك، عودت ایتمك.

مُعاوَضه [ع] برشیئی دیكر بر شیئه بدل اوله‌رق ویرمك § اصلی اولمدیغی حالده جلب منفعت ضمننده صورت مخصوصه‌ده مشاوره ایله یاپیلان دوباره‌لی شی.

مُعاوَمه [ع] آغاج بر سنه یمش ویروب برسنه ویرمه‌مك § اجیری ییللقله طوتمق § بوسنه‌نك اكینی برینك سنهٔ آتیه‌ده حاصل اوله‌جق اكیننه مقابل بیع ایتمك.

مُعاوِن [ع] معاونت ایدیجی، ایدن § بعض مأمورین یماقلرندن هر بری: شورای دولت معاونلرندن.

مُعاوَنت [ع] یاردیم ایتمك.

مُعاهِد [ع] معاهده ایدیجی، ایدن.

مُعاهَده [ع] بر بریله عهد وپیمان ایتمك § یا حقوق طبیعیه‌یه ویا عاداته مستنداً بین الدول جاری اولان حقوق ووظائف متقابله‌یی حالیله تصدیق ویا بعض مرتبه توسیع ویاخود تحدید ایلمكله برابر او حقوق ووظائفهٔ واجب الاجرا حكمنی ویرمك مقصدیله بر ویا زیاده دولتلر آره‌سنده تعاطی اولنان سندات. معاهدات = معاهده‌لر.

مُعاهَدهٔ اتفاقیه [ع] یكدیكرینی محافظه ایتمك یاخود ایكیسی بردن برعدو مشترك اوزرینه هجوم ایلمك مقصدیله ایكی ویا زیاده دولت آره‌سنده عقد اولنان معاهده.

مُعاهَدهٔ تأمینیه [ع] بر دولتك استقلالنه ویا حقوق حكمرانیسنه خارجدن بر تسلط وقوعنده دیكر بر دولت طرفندن

معاونت ایدیله‌جکنه دائر طرفین بیننده عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ حمایت [ف] بر دولت دیکر بر حکومتی حمایه ایله دشمنلرینك کافه‌سنه قارشی محافظه ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ صلحیه [ع] ایکی ویا زیاده محارب دولتلر بیننده حال حربك رفع وازاله‌سیله مناسبات دوستانه ومصافاتکارانه‌نك اعاده‌سی ضمننده عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ مظاهرت [ف] بر دولتك ایکی دولت آره‌سنده وقوعه کلن محاربه‌یه طوغریدن طوغری‌یه مشارکت ایتمکسزین طرفین محاربیندن برینه اعانهٔ نقدیه‌ده بولنه‌جغنه ویاخود آقچه مقابلنده محدود بر برمقدار عسکر ویاسفن حربیه اعطاسیله یاردیم ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

معایده [ع] بیرام‌لاشمق، بیرامده بربرینی تبریك ایتمك .

معاینه [ع] برشیئك حقیقتنه وقوف ایچون کوزدن کچیرمك ، تفتیش ایتمك، یوقلامق .

معبّر [ع] تعبیر ایدن ، دوش یوران. معبرین = معبرلر .

معتاد [ع] اعتیاد اولنمش، عادت ایدینلمش .§ اعتیاد ایدن.

معتبر [ع] اعتبارلی ، شرفلی ، حیثیتلی .

معتد [ع] تعداد اولنمش. معتدبه = بهانك اختلافنی موجب بر تفاوتسز مثلی بولنان شی.

معتدل [ع] اعتدال ایله متصف، ایکی حال بیننده متوسط اولان. اورته حالده بولنان§ متناسب، اویغون ، بچملی .

معتذر [ع] اعتذار ایدن، عذر دیله‌ین ، برعذر درمیان ایدرك قصورینك عفوینی ایستین.

معترض [ع] اعتراض ایدن ، بر شی حقنده (نیچون بویله اولمش؟ شویله اولمسی لازم

کلیردی) یوللی بیان فکر ایدن ، معترضین = معترضلر.

معترِف [ع] اعتراف ایدن ، اقرار ایدن .

معتَرَف [ع] اعتراف اولنمش ، اقرار ایدلمش.

معتزِل [ع] اعتزال ایدن، آیریلان، چکیلن ، عزلت ایدن.

معتزِلَه [ع] قدری انکار ایدن برفرقه‌درکه فرق ضاله‌دن معدوددر. مذهب حقدن اعتزال ایتدکلری ایچون کندیلرینه بونام ویرلمشدر .

معتزِم [ع] اعتزام ایدن، توجه، عزیمت ایدن .

معتسِف [ع] اعتساف ایدن ، طوغری یولدن صاپان، یولسزلق ایدن .

معتصِم [ع] اعتصام ایدن · ال ایله طوتان، تمسك ایدن:

« هر جوریکه راضیلرزای شاه ملاحت — بزلر که قولز معتصم باب رضایز — ضیا» § معاصیدن چکینن، قورونن .

معتضِب [ع] قول اوزرینه آلان. یکدیگرینه معاونت ایدن مقامنده قوللانیلیر .

معتَق [ع] اعتاق اولنمش، کوله‌لکدن آزاد ایدلمش .

معتقَد [ع] اعتقاد ایدن، کوکل باغلایان، قلباً صحتنه قرار ویرن، حکم ایدن § معنویاته ایمان ایدن .

معتقَدات [ع] اعتقاد اولنان خصوصات.

معتکِف [ع] اعتکاف ایدن، بریرده حبس نفس ایدوب قالان . § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت ایدن .

معتلّ [ع] علتلی ، کندیسنده حروف علتدن بریسی بولنان کلمه .

معتمَد [ع] اعتماد ایدلمش ،قلباً استناد، امنیت ایدلمش .

معتنیٰ [ع] اعتنا ایدلمش ، دقت، اهتمام ایدلمش ،اهمیتلی .

مُعْجِبْ [ع] اعجاب ایدن، تعجب ویرن، تعجبه دوشورن.

مُعَجِّبْ [ع] (مُعْجِب) ایله مترادفدر.

مُعْجِزْ [ع] اعجاز ایدن، عاجز قیلان، عجزه دوشورن § بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده بولنان کلام: قرآن معجز بیان.

مُعْجِزَه [ع] پیغمبران عظامدن صادراولان خارق‌العاده افعال واقوال. جمعی معجزات: «کورمدکجه حسنکی ایمانه کلمز عاشقك — یوز پیمبر جمع اولوب کوستره‌سه‌لر (بیك معجزات) — فضولی»

مُعْجِزْنُمَا [ع] خارق العاده شیلر کوسترن.

مُعَجَّلْ [ع] تعجیل ایدلمش، عجله ایدلمش. § وعده‌سز، مدتسز، فی الحال ایفاسی لابد اولان. معجلاً = معجل اوله‌رق.

مُعْجَمْ [ع] اعجام ایدلمش، نقطه‌لنمش، نقطه‌لی: حروف معجمه. تاریخ معجم = تاریخ جوهرین.

مُعَدّْ [ع] اعدادایدن، حاضرلایان.

مُعَدّْ [ع] اعداد اولنمش، حاضرلانمش. معدللاستغلال = کرایه ویرلمك ایچون حاضرلنمش.

مُعَدِّلْ [ع] تعدیل ایدن، معتدل قیلان، ایکی طرفنی بر ایدن § اعتدل حالنه کتیرن.

مُعَدَّلْ [ع] تعدیل ایدلمش، معتدل قلنمش، ایکی طرفی بر ایدلمش § اعتدال حالنه کتیرلمش.

مُعَدِّلُ النَّهارْ [ع] شرقدن غربه فلکی ایکی‌یه بولن بر دائره‌درکه قطب شمالیدن محسوس اولدیغی حالده قطب جنوبیده کورلمز. کونش دائرۀ معدل النهار اوزرنده سیر ایتدیکی زمان کرۀ ارضك هرطرفنده لیل ونهار، متساوی اولور. کونش سنه‌ده ایکی دفعه بو دائره اوزرنده سیر ایدرکه بریسی حمل برجنك اولنده، دیکری ده سنبله‌نك آخرنده‌در. دائرۀ معدل النهار کرۀ

ارضده مفروض اولان خط استوايه محاذيدر .

معدم [ع] اعدام ايدن ، يوق ايدى ، اولديرن .

معذب [ع] تعذيب ايدن ، عذابه كرفتار ايدن ، اشكنجه ايدن : معذب بر حريف .

معذب [ع] تعذيب ايدلمش ، عذابه كرفتار ايدلمش ، اشكنجه ايدلمش .

معذر [ع] تعذير ايدن ، عذر كاذب ايراد ايلين ، ساخته عذر درميان ايدن .

معذل [ع] تعذيل ايدلمش ، لوم ، تعييب ايدلمش .

معرب [ع] اعراب ايدلمش .

معرب [ع] تعريب ايدلمش ، عربجه لشديرلمش .

معرض [ع] اعراض ايدن ، يوز چويرن .

معرض [ع] تعريض ايدن ، كنايه طريقيله ادارۀ كلام ايدن .

معرف [ع] تعريف ايدن ، اطرافيله آكلادن ، اطرافيله بيلديرن .

معرف [ع] تعريف ايدلمش ، اطرافيله بيلديرلمش : تعريف معرفك افرادينى جامع ، اغيارينى مانع اولمليدر .

معرى [ع] صويولمش ، چيپلاق ايدلمش ، عارى ، برى ، خالى .

معز [ع] اعزاز ايدن ، عزتلين .

معزز [ع] تعزيز ايدلمش ، عزتلنمش .

معسكر [ع] اردو يرى ، لشكركاه .

معشر [ع] تعشير ايدن ، اونده برينى آلان .

معشر [ع] تعشير ايدلمش ، اونده برى آلنمش .

معضل [ع] كوچ ، مشكل . جمعى معضلات : معضلات امور .

مُعَطَّر [ع] تعطير ايدلمش، كوزل قوقولى ايدلمش : «هرلحظه سنن پوش طراوت كسلبردى — برباد معطرله كلستان غرامم»

مُعَطَّل [ع] تعطيل ايدلمش، بوش براقلمش § طوردىرلمش.

مُعَطِّس [ع] تعطيس ايدن، آقصردان.

مُعَطِّش [ع] تعطيش ايدن، صوصادن.

مُعْطى [ع] اعطا اولنمش، ويرلمش.

مُعْظَم [ع] اعظام ايدلمش، بيودلمش، بيوك كورنمش. معظمات = معظم اولان خصوصات : «تدبير معظمات امور جهان ايچون — ياقمشدى شمع فكرتى برجيس نكته دان — باقى»

مُعَظَّم [ع] تعظيم ايدلمش، بيوك لنلمش، اولولنمش، بيوك عد اولنمش.

مُعَقِّب [ع] تعقيب ايدن، آردى صره كلن : خيال معقب § آردينه دوشن. معقبين = معقبلر.

مُعَقَّب [ع] تعقيب اولنمش. آردى صره كلمش § آردينه دوشولمش.

مُعَقَّد [ع] تعقيد ايدلمش، دوكوملنلمش، مغلق ايدلمش. مغلق، غير واضح.

مُعَلَّق [ع] تعليق ايدلمش، آصيلمش : ديواره معلق برلوحه § آصنتيده براقلمش. معلقات = صناديد شعراى عربك قبل الاسلام جدار كعبه‌يه تعليق ايتمش اولدقلرى قصائد.

مُعَلِّل [ع] تعليل ايدن، علت اولمق اوزره كوسترن، علت، سبب بيان ايدن.

مُعَلَّل [ع] تعليل ايدلمش، علت اولمق اوزره كوسترلمش، علت، سبب بيان ايدلمش : افعال الٓهيه معلل بالحكمدر.

مُعَلِّم [ع] تعليم ايدن، اوكرەدن. معلمين = معلملر.

مُعَلَّم [ع] تعليم ايدلمش، اوكرەدلمش : معلم برنفر.

مُعلِن [ع] اعلان ایدن، آشکار ایدن § عمومه بیلدیرن

مُعَلّی [ع] یوکسك، عالی، بلند: «قدرکك عرش معلادن معلی پایه‌سی — ذاتی»

مُعَمَّر [ع] چوق یشامش، چوق عمر سورمش: نابیٔ معمر.

مُعَمّی [ع] بیلمجه. معمی اکثریا منظوم اولور. بونك قواعد مخصوصه‌سی واردر. اسلاف شعرا معمایه پك چوق اهمیت ویرمشلردر: «بنده یوق مهر سکون، سنده وفادن ذره — ایکی یوقدن نه چیقار فکر ایده‌لم بر کره — نابی»

مُعَنْبَر [ع] عنبر سورلمش، عنبرلی: باد معنبر. گیسوی معنبر.

مُعَنِّد [ع - مولد] عناد ایدن.

مُعَنِّف [ع] تعنیف ایدن، شدتله تکدیر وتوبیخ ایدن.

مُعَنْوَن [ع] عنوانلنمش، برعنوان ایله طانلمش. (معنون) یاکلشدر.

مُعَوَّج [ع] تعویج ایدلمش، اکیلمش، اکیردلمش.

مُعَوِّق [ع] تعویق ایدن، اویالاندیروب اکلندیرن، گجکدیرن.

مُعَوَّق [ع] تعویق ایدلمش، گجکدیرلمش.

مُعَیَّب [ع] تعییب ایدلمش، عیبلانلمش. جمعی. معیبات = معیب اولان خصوصات: بیوکلرك یاننده آیاق اوزاتمق معیباتدندر.

مُعیر [ع] اعاره ایدن، عاریت اوله‌رق ویرن: «فجاوبنی من فوق غصن اراکة — الا کلنا یا مستعیر معیر — مجنون»

مُعین [ع] اعانه ایدن، یاردیم ایدن: معین فقرا. جناب حق معینمز اولسون.

مُعَیَّن [ع] تعیین ایدلمش، بللی ایدلمش: اوقات معینه. جمعی اولان معینات، اکثریا عسکره ویریلن مأکولات معناسنده قوللانیلیر.

مُعَیِّن [ع] تعیین ایدیجی، بللی ایدن.

مغ [ع] آتش پرست، مجوس. اصلی (موغ) در.

مغابنه [ع] ایکی کشی بر برینی آلداتمق، آلدادشمق.

مغادرت [ع] صالیویرمك، ترك ایتمك.

مغالبه [ع] غلبه ایتمك § غلبه ایتمك ایچون اوغراشمق.

مغالطه [ع] بربرینی یاکلتمق § حقه شبیه مقدماتدن مرکب اولان قیاس، سفسطه.

مغان [ف] (مغ)ك جمعی. پیر مغان تعبیری مغلر اسکیدن میخانه‌جیلکله مشغول اولدقلری ایچون لسان شعرده میخانه‌جیلرك پیری، میخانه‌جیلر اسکیسی معناسنده قوللانیلیر: «خمار آلودکانك ثقلتن پیرمغان چکمز — سنبلزاده وهبی». «سایهٔ پیر مغانده منت ایتمم جامه بن — علی رضا پاشا»

مغانه [ف] آتش پرستلرك آداب و آیینی.

مغایبه [ع] غائب اولمق.

مغایر [ع] مغایرت ایدیجی، ایدن.

مغایرت [ع] اختلاف، بشقه‌لق: مغایرت افکار.

مغبچه [ع] مجوس چوجغی § ساقی، میخانه میچوسی. نظمده بعضاً مشدد اوله‌رق قوللانیلیر: «خراباتی مکر بز کورمیلدن چوق زمان اولمش — یتشمش تازه‌لر مغبچه‌لر پیرمغان اولمش — عطایی» جمعی مغبچکان.

مغبر [ع] توزلانمش § مکدر قیرلمش، کوجنمش: «بیك کره طوتوب آنك الندن — کچدمدی بورهکذاردن بن — موقع ینه بلکه اویله‌درشن — اماکه او یادکار مغبر — عبدالحق حامد»

مغتدی [ع] و **مغتذی** [ع] غدالانان.

مغترب [ع] اغتراب ایدن، غربته چیقان § غروب ایدن: «مغترب خورشید، مغرب ماتمی، خاور حزین — سو بسو کریان سحاب، آفاق سرتاسر حزین — ناجی»

مغترق [ع] اغتراق ایدن، صوده بوغولان، صویه باتان.

مغتسل [ع] اغتسال ایدن، ییقانان.

مغتصب [ع] اغتصاب ایدن، غصب ایدن، ظلماً آلان.

مغتنم [ع] اغتنام ایدن، غنیمت اوله‌رق آلان § غنیمت بیلن.

مغرد [ع] تغرید ایدن، لطیف بر صورتده نغمه پرداز اولان.

مغرق [ع] اغراق ایدلمش، غرق ایدلمش.

مغضب [ع] اغضاب ایدن، غضبلاندیران.

مغکده [ع] آتش پرستلرك عبادتخانه‌سی § میخانه.

مغفل [ع] اغفال ایدن، غفلته دوشورن، آلدادان.

مغفل [ع] اغفال ایدلمش، غفلته دوشورلمش، آلدادلمش: حال بوکه احوال اعتقاداته توافق ایتمدیکندن زواللی قادین نهایت کندی اعتقادیله مغفل قالدی — رافائل »

مغلق [ع] اغلاق ایدلمش، قپانلمش § قپالی سویله‌نلمش، آکلاشلماز درجه‌ده قپالی سویله‌نلمش سوز: مغلق بر افاده.

مغنی [ع] اغنا ایدن، زنکین ایدن § مستغنی قیلان: بو کتاب دیکر کتابلره مراجعتدن مغنیدر.

مغنّی [ع] مطرب، خواننده: «مغنی کجایی‌سه تاری بزن — حافظ» مؤنثی مغنیه.

مغیّب [ع] اغییب ایدلمش، غائب. حواس ظاهره‌دن مستور. جمعی مغیبات.

مغیّر [ع] تغییر ایدلمش، بشقه‌لاشدیرلمش، بشقه درلو ایدلمش.

مغیلان [ف] تکنلی بر نوع آغاج: اصلی ام غیلاندر. مغیلانزار — و — مغیلانستان = مغیلان بتدیکی یر. دنیادن‌ده کنایه اولور: «بو فانی مغیلانستان محننه — خطرناك یارب ره آز موندر »

مفاجات [ع] آكسزين اولمق، ایرشمك .

مفاخره [ع] برينه قارشی فخر ايتمك، اولولنمق، كوكللنمك .
نظمده (مفاخرت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مفاد [ع] سوزك افاده ايتديكی معنی ، مآل ، مضمون .
میمك فتحیله استعمالی یا كلشدر .

مفارقت [ع] بربرندن آیرلمق ، اوزاقلاشمق .

مفاغمه [ع] اوپمك .

مفاوضه [ع] مساوات § ایكی كشی ماللرینك جملەسندە شريك اولمق. شركت مفاوضه = ايكی كشی اموالده، تصرفده مساوات اوزره واحدهما آخره وكيل وكفيل اولەرق شريك اولمق.

مفت [ع] بادهوا ، بلش .

مفتت [ع] تفتيت ايدن، اوفالدان، پارچه پارچه ایدن .

مفتتح [ع] تفتيح ایدن ، فتح ایدن .

مفتخر [ع] افتخار ایدن. فخرلنن، اوكنن ، كوكللونن .

مفتخرانه = مفتخر اولا نه ياقيشه‌جق صورتده .

مفترس [ع] افتراس ايدن، آولايان، حیوان حقنده قوللانیلیر:
آرسلان مفترس بر حیواندر .

مفترق [ع] افتراق ايدن، آيريلان § طاغيلان .

مفتری [ع] افتراء ايدن ، يالان اولەرق اسناد قبايح ايدن.

مفتش [ع] تفتيش ايدن، كركی كبی صوروب آراشديران § ملحقات مأمورلرينك، بعض اصنافك احوال ومعاملاتنی تفتيش وظيفه‌سيله مكلف اولەرق دوائر دولتدن بعضلرنده مستخدم اولان مأمور مخصوص: عدليه مفتشی. مطبوعات مفتشی .

مفتصد [ع] افتصاد ايدن ، قان آلان .

مفتضح [ع] افتضاح ايدن، رسوای اولان .

مُفْتَقِر [ع] افتقار ایدن، محتاج: مفتقر عنایت § خضوع ایدن.

مُقْتِل [ع] تفتیل ایدن، بوکن.

مُفَتَّل [ع] تفتیل ایدلمش، بوکلمش: کیسوی مفتل.

مُفَتِّن [ع] تفتین ایدن، فتنه یه دوشورن: مفتن بر حریف § مفتون ایدن.

مُفْتی [ع] افتاء ایدن، فتوی ویرن، مسائل فقهیه نك جواب شرعیسنی بیان ایدن مأمور رسمی.

مفتی الانام [ع] انامك مفتیسی. تشدید ایله (مفتی الانام) یاکلشدر: «اولدی دری زادهٔ والا گهر مفتی الانام — سروری»

مُفَجِّر [ع] تفجیر ایدن، یردن قاینادوب آقیدان.

مُفَجِّع [ع] تفجیع ایدن، آجیدان، دردناك ایدن: مفجع قلوب.

مُفْحِم [ع] افحام ایدن، مباحثه ده اسکات ایدن.

مُفَخَّم [ع] تفخیم ایدلمش، تعظیم اولنمش: وزیر مفخم § قبا، قالین تلفظ ایدلمش.

مُفَرِّج [ع] تفریج ایدن، ازالهٔ غمم والقای سرور ایدن.

مُفَرِّح [ع] تفریح ایدن، فرحلندیران: مفرح بر موقع. «بر نو خبر آلدم یئه امانه مفرح — سنبلزاده وهبی»

مُفْرَد [ع] تك، یالکز § برشیئه دلالت ایدن کلمه § مصرع اولمیان تك بیت. آ کا (فرد) ده دینیلیر. جمعی مفردات: مفردات امور.

مُفَرِّد [ع] تفرید ایدن، علم دینده بحر ایله امر ونهی آلهیی بروجه کمال یرینه کتیرمك ایچون اختیار عزلت ایدن.

مُفْرَز [ع] افراز ایدلمش، آیرلمش.

مُفَرَّش [ع] تفریش ایدلمش، دوشه نلمش.

مُفْرِط [ع] افراط ایدن، حدی تجاوز ایدن : جاهل مفرط § شدید ، فوق العاده : ذکای مفرط . عشق مفرط .

مُفَرِّط [ع] تفریط ایدن ، تقصیر ایدن . (مفْرِط)ك ضدی : جاهل یا مفرط اولور یا مفرّط .

مُفْرِغ [ع] افراغ ایدن، دوکن. (افراغ)ه ده باق .

مُفْرَغ [ع] افراغ اولنمش ، دوکلمش .

مُفَرِّع [ع] تفریع ایدن ، فرعلندیرن .

مُفَرِّغ [ع] تفریغ ایدن، طولوقابی بوشالدان § یمکی قورتاران.

مُفَرَّق [ع] تفریق ایدلمش ، آیرلمش .

مُفَزِّع [ع] تفزیع ایدن ، بلکلدن.

مُفْسِد [ع] افساد ایدن، بوزان، فساده اوغرادن. مفسدانه = مفسدجه سنه . مفسدین = مفسدلر .

مُفَسِّر [ع] تفسیر ایدن، معناسنی بیان ، ایضاح ایدن : مفسر قانون § قرآن کریمك معانیٔ منیفه سنی ایضاح ایچون کتاب تألیف ایدن. مفسرانه = مفسرجه سنه. مفسرین = مفسرلر : مفسرین کرام .

مُفَسَّر [ع] تفسیر ایدلمش. معناسی بیان ، ایضاح ایدلمش .

مُفْصِح [ع] افصاح ایدن، فصاحتله تکلم ایدن .

مُفَصَّل [ع] تفصیل ایدلمش ، اطرافیله، اطرافلی اوله رق بیان ایدلمش : مکتوب مفصل . مقالهٔ مفصله. مفصلاً = مفصل اوله رق .

مُفَضِّح [ع] تفضیح ایدن، رسوای ایدن .

مُفَضَّض [ع] تفضیض ایدلمش ، کموشلنلمش ، کموشه قاپلنلمش : سیف مفضض .

مُفَضَّل [ع] تفضیل ایدلمش، سائرلرندن زیاده مزیت اثباتیله ترجیح ایدلمش .

مُفْضى [ع] ايصال ايدن ، اولاشديران، يتشديرن .

مُفْطِر [ع] افطار ايدن، اوروج آچان .

مُفْقِر [ع] افقارايدن،فقره دوچار ايدن.

مُفَكِّر [ع] تفكيرايدن،دوشونن § دوشونديرن. هم لازم هم متعديدر.قوهٔ مفكره = حواس باطنه‌دن دوشونمك قوتى .

مُفْلِح [ع] افلاح ايدن ، فلاح بولان ، قورقودن امين اولان ، صلاح وسعادت كسب ايدن. مفلحانه = مفلحجه‌سنه. مفلحين = مفلحلر .

مُفْلِس [ع] افلاس‌ايدن،برپاره‌سى، پولى اولميان: مفلس عريان.

« بوندن اوته اولسونمى عجب مسخره‌لق كيم — هم مفلس اولوب هم اوله‌سك دلبره عاشق — لا»

مفلسانه = مفلسجه‌سنه : مفلسانه كشت وگذار. عربى جمعى مفلسين فارسى جمعى مفلسان. § تجارتدن متولد بورجنى ويره‌مين تاجر .

قانون تجارت حكمنجه مفلس اوچ قسمدر : برنجيسى حقيقى ، ايكنجيسى تقصيراتلى، اوچنجيسى حيله‌كار. مفلساً = مفلس اوله‌رق: مفلساً وفات.

مُفْنى [ع] افناءايدن، يوق ايدن.

مُفَوِّض [ع] تفويض ايدن ، احاله ايدن ، سپارش ايدن .

مُفَوَّض [ع] تفويض ايدلمش ، احاله ، سپارش ايدلمش : فلانك عهدهٔ درايتنه مفوض اولان مأموريت .

مُفْهِم [ع] تفهيم ايدن، آكلادان.

مُفيد [ع] افاده ايدن، بيان ايدن § فائده‌لنديرن: مفيد بركتاب

مُفيض [ع] افاضه ايدن، فيض اوله‌رق ويرن .

مُفيق [ع] افاقت بولان، ايلشن.

مقابل [ع] مقابله ايدن .

مقابله [ع] ايكى كشى بربرينه قارشى كلمك ، يوز يوزه اولمق ، قارشيلاشمق § اوراقى بربرينه تطبيق ايتمك ، قارشيلاشديرمق .

مقاتل [ع] مقاتله ايديجى ، ايدن .

مقاتله [ع] (قتال) ايله مترادفدر .

مقارب [ع] مقاربه ايديجى ، ايدن .

مقاربه [ع] ياقينلاشديرمق ، بربرينه قريب ايتمك .

مقارن [ع] مقارنت ايديجى ، ايدن .

مقارنت [ع] قرينلك ، يقينلك ، مصاحبت § ايكى كوكبك بر برجده اجتماعى .

مقاسات [ع] زحمت چكمك .

مقاطعه [ع] بربرندن كسلمك ، قطع علاقه ايتمك § مالكانه اراضينك تأجيل ايله الزام اولنمسى § اعشارى جانب سلطاندن برينه تخصيص اولنوب آخره بيعى جائز اولميان اراضى .

مقامر [ع] مقامره ايديجى ، ايدن .

مقامره [ع] قمار اوينامق ، اويناشمق .

مقاوله [ع] سويلشمك . برشيئك نصل ياپيله جغنى قرار آلتنه آلمق . مقاوله نامه = پازارلق ويا قرار آلتنه آلنان برخصوص اوزرينه تنظيم قيلنان سند . مقاولات = مقاوله لر .

مقاوم [ع] مقاومت ايديجى ، ايدن .

مقاومت [ع] قارشى طورمق ، قارشى كلمك : استحكام آردنده بولنان عسكر دشمنك قوهٔ كليه ايله هجومنه مقاومت ايده مدكلرندن موقعلرينى تركه مجبور اولديلر .

مقايسه [ع] ايكى شيئى بربرينه قياس ايتمك .

مقايضه [ع] ترامپه ايتمك .

مقبب [ع] تقبيب ايدلمش ، قبه‌لنمش : بنای مقبب . معبد مقبب .

مقبل [ع] قبول ايديجى § اقباللى ، بختلى ، طالعلى ، (مدبر) ك ضدى : مقبلانه = مقبلجه‌سنه . فارسى جمعى مقبلان . عربى جمعى مقبلين : مقبلان روزكار . مقبلان زمانه .

مقبل [ع] تقبيل ايدن ، اوپن .

مقبل [ع] تقبيل ايدلمش ، اوپلمش .

مقتبس [ع] اقتباس ايدن ، استفاده صورتيله آلان .

مقتبس [ع] اقتباس ايدلمش ، استفاده صورتيله آلنمش : فرانسوا قوپه‌نك بر منظومه‌سندن مقتبس . مقتبسات = مقتبس اولان شيلر .

مقتحم [ع] اقتحام ايدن ، كوكس كرن ، هجوم ايدن .

مقتدر [ع] اقتدارلى ، كوجى يتن ، ياپه‌بيلن . مقتدرين = مقتدرلر : مقتدرين ارباب قلم .

مقتدى [ع] اقتدا ايدن ، اويان ، تابع اولان .

مقتدى [ع] اقتدا ايدلمش ، كنديسنه اويولمش ، تابع اولنمش ، پيشوا : مقتداى ارباب ادب .

مقترب [ع] اقتراب ايدن ، ياقلاشان . (متقرب) زياده قوللانيلير .

مقترح [ع] اقتراح ايدن ، بالبداهه سويلين § يكيدن پيدا ايدن ، قريحه‌دن چيقاران .

مقترض [ع] اقتراض ايدن . (مستقرض) ايله مترادفدر .

مقترن [ع] اقتران ايدن ، ياقلاشان ، يانه كلان .

مقتصد [ع] اقتصاد ايدن . اعتدال اوزره حركت ايدن § اداره و تصرفله كچينن . (اقونوميست)

مقتصر [ع] اقتصار ايدن ، قيصه كسن .

مقتضى [ع] اقتضا ايدن ، لازم كلن § لازم كتيرن :

بو ایش سزك اورایه کیتمکزی مقتضیدر.

مُقْتَضِی [ع] لازم کتیرمش: مقتضاسیله عمل.

مُقْتَطِف [ع] اقتطاف ایدن، دوشیرن.

مُقْتَطَف [ع] اقتطاف ایدلمش، دوشیرلمش، طوپلانمش: مقتطفات = مقتطف اولان شیلر.

مُقْتَفِی [ع] اقتفاء ایدن، آردینه دوشن، آردی صیره کیدن، پیرو اولان: «جانانده مهاجر اولدی شمدی — اثر نبوی‌یه مقتفی‌یز — ناجی»

مُقْتَفَی [ع] اقتفاء ایدلمش، آردینه دوشولمش، آردی صیره کیدلمش، کندیسنه پیرو اولنمش.

مُقَدِّر [ع] تقدیر ایدن، قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظه ثبت ایدن جناب حق § قیمت بیچن § بکنن، قدرینی بیلن: مقدر بر ذات. مقدرانه = مقدرجه‌سنه: کوندریلن منظومه‌یی مقدرانه نظردن کچیردی. مقدرین = مقدرلر.

مُقَدَّر [ع] جناب حق طرفندن قبل الایجاد نصل اوله‌جغی لوح محفوظه ثبت ایدیلن شی: المقدر لایغیر. «مقدرمش بو ماتملر ازلدن — فراق امر ایله‌مش پروردکارم — که کلچین اولمادن نخل املدن — پذیرای خزان اولدی بهارم — عبدالحق حامد» § قیمت بیچلمش § بکنلمش، قدری بیلنمش § عباره‌یه ذهناً علاوه ایدلمش: لفظ مقدر. مقدرات = مقدر اولان احوال: مقدرات انسانیه. مقدرات بشریه. احکام مقدرات. مقدرات کلمه‌سی لسان فقهده کیل ویا وزن وصایی ایله یاخود ذراع ایله مقداری تعیین اولنان شیلره دینیلیر که مکیلات، موزونات، عددیات ومذروعاته شاملدر.

مُقَدَّس [ع] تقدیس ایدلمش، پاك ایدلمش، بری قیلنمش، مطهر: امر مقدس. فکر مقدس. خاك مقدس. حقوق مقدسه. «مقدس قبهٔ خضرا که فائقدر سماواته — زمینه سایه صالمش عرش اعلای معانیدر — ناجی». کتب مقدسه = کتب سماویه.

مُقْدِم [ع] اقدام ايدن ، غيرت وثبات ايله چاليشان: مقدم بر آدم. مقدمانه = مقدمجه‌سنه.

مُقَدِّم [ع] تقديم ايدن ، اوكه كچيرن ، ايلرى كچيرن ، مقدم طوتان § عرض ايدن. بو مقامده (متقدم) تعبيرينى استعمال خطادر.

مُقَدَّم [ع] تقديم ايدلمش ، اوكه كچيرلمش ، ايلرى كچيرلمش ، مقدم طوتلمش: بو ايش ديكرينه مقدمدر § عرض ايدلمش § اولجه ، اسكيدن. مقدما = مقدم اوله‌رق ، او لدن مقدم العين = كوز پيكارى ، كوشهٔ چشم .

مُقَدَّمات [ع] (مقدمه)نك جمعى: مقدمات علوم.

مُقَدِّمه [ع] اوكه كچيجى ، كچن ، پيشرو § مطالب سائره‌نك تسهيل تفهمى ايچون كتابك اولنه يازيلان مقالهٔ مخصوصه ، باشلانغيج. مقدمة الجيش = ايلرى‌يه سوق اولنان عسكر ، پيشدار . مقدمة العلم = شروعك صحتى كنديسنه توقف ايدن شى.

مُقِرّ [ع] اقرار ايدن ، واردر دين مقرانه = مقرجه‌سنه.

مُقَرِّب [ع] تقريب ايدن ، ياقلاشديران .

مُقَرَّب [ع] تقريب ايدلمش ، ياقلاشديرلمش § خدمات خاصهٔ پادشاهيده مستخدم اولان. مقربين = مقربلر .

مُقَرٌّ بِه [ع] مقرك اقرار ايتديكى شى.

مُقَرِّر [ع] تقرير ايدن ، يرلشديرن ، ثابت قيلان § افاده ، بيان ايدن § رمضان شريفده دينه دائر حضور پادشاهيده درس ويرمك وظيفه‌سيله مكلف اولان. مقررين = مقررلر .

مُقَرَّر [ع] تقرير ايدلمش ، يرلشديرلمش ، ثابت قيلنمش § افاده ، بيان ايدلمش. مقررات = مقرر اولان خصوصات .

مُقْرِض [ع] اقراض ايدن ، اودنج ويرن .

مُقَرِّض [ع] تقريض ايدن ، مدح ايدن . بر تأليفى مدح

يوللو يازى يازانلر حقنده قوللانيلير.
مقرضين = مقرضلر.

مُقْرِظ [ع] (مُقَرِّض) ايله مترادفدر.

مُقَرِّع [ع] تقريع ايدن، توبيخ، تعنيف ايدن.

مُقَرِّن [ع] تقرين ايدن، برلكده بولنديران.

مُقَرْنَس [ف] منقش خانهٔ بالا، اوزرنده قدمه ايله كزيلن بنای رفيع ومدور § اوزرى نردبان هيئتنده اولان چاتمه قبه بناء. بوكلمه ضم قاف ايله طاق چيقنديسى و دوه اوركوجى ديمك اولان «قرناس» كلمه‌سندن مأخوذدر. صكره‌دن تشبيه طريقيله طاق وقبه معناسنده استعمال اولنمشدر § برنوع سرپوش. § درلودرلو، رنك‌رنك. § عربيده منقش ومزين معناسنده قوللانيلير: طاق مقرنس.

مُقَرَّه [ع] مقرك ذمتنده حق اولديغنى خبرويرن، كنديسنه بورج اقرار اولنان.

مُقْسِط [ع] اقساط ايدن، اجراى عدالت ايدن.

مُقَسَّط [ع] تقسيط ايدلمش، پارچه‌پارچه ادا ايدلمش.
مقسطاً = مقسط اوله‌رق.

مُقْسِم [ع] اقسام ايدن، يمين ايدن، آند ايچن.

مُقَسِّم [ع] تقسيم ايدن، قسم قسم ايدن، بولن.

مُقَسَّم [ع] تقسيم ايدلمش، قسم قسم ايدلمش، بولنمش.

مُقَشَّر [ع] تقشير ايدلمش، قابوغى صويولمش: مقشر بادام.

مُقْشَعِرّ [ع] اقشعرار ايدن، اورپرن.

مُقَصِّر [ع] تقصير ايدن، برشيئى ياپمغه قدرتى وار ايكن چكينوب ياپمايان. بومعناده (متقاصر) ايله مترادفدر. § برشيئى ياپمغه قدرتى اولماديغندن ترك ايدن. § قصور ايدن.

مُقصِر [ع] اقصار ایدن، برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایدن .

مُقَطَّر [ع] تقطیر ایدلمش، قطره قطره دوكلمش، طاملا- دلمش . § انبیقدن چکیلمش : ماء مقطر .

مُقَطَّع [ع] تقطیع ایدلمش ، پارچه پارچه کسیلمش .

مُقَطَّعات [ع] مقطعك جمعی § قطعات: مقطعات ابن یمین.

مُقَعَّر [ع] چقور ، اویوق ، چوکوك .

مُقَفَّل [ع] تقفیل ایدلمش، کلید- لنمش ، کلیدلی : باب مقفل

مُقَفّی [ع] تقفیه ایدلمش، قافیه‌لنمش § قافیه‌لی قیلنمش : شعر مقفی. « یاقیشیر آغزینه موزون ومقفی سوزلر — شناسی »

مُقْلَه [ع] آق وقاره‌سیله برابر کاسهٔ چشمك تمامی § گوز ببکی: وامقلة عینی = آه گوزمك ببکی .

مُقَلِّد [ع] تقلید ایدن ، طاقان، قوشادان § اصله بکزتمه یولنده اجرای عمل ایدن § تقلید یاپان، مضحك ، مسخره . مقلدانه = مقلدجه‌سنه : استدلالات مقلدانه . مقلدین = مقلدلر .

مُقَلَّد [ع] تقلید ایدلمش، طاقیلمش، قوشادلمش § عمل کندیسنه بکزه‌دلمش: «اولمشدی مقلدم جهانده — عدل عمری، عطای جعفر — جزمی»

مُقَلَّف [ع] تقلیف ایدلمش، قالا فاتلانمش : کشتیٔ مقلف .

مُقْمِر [ع] و

مُقْمِرَه [ع] مهتابلی کیجه : شب مقمر. لیلهٔ مقمره . «کیجه مقمر، سما سحاب آلود — آنك آلتنده نوردن دریا — هپ مناظر خفی خفی مشهود — هپ سکون واوزره نوروآب وهوا — اکرم بك». بونی « مقمر » صورتنده استعمال غلط فاحشدر .

مُقْنِع [ع] اقناع ایدن، قانع قیلان، قاندیران: مقنع برافاده .

مُقَنَّع [ع] بر آدمك اسميدر كه اوغلى عطـا (ابن مقنع) كـنيه‌سيله اشـهار ايده‌رك ماه نخشبى اختراع ايتمشدر . ماه نخشب ماده‌سنه‌ده مراجعت. بوكا عربيده « قمر المقنع » دينيلير .

مُقَنِّن [ع] قانون‌ياپان، قانون ترتيب وتنظيم ايدن ، قانونشناس . (تقنين) مصدرجعليسندن مشتقدر.

مُقَنَّن [ع] قانون‌اتخاذ ايدلمش، قاعده حكمنه قونلمش ، واجب ، مقرر .

مُقَوَّس [ع] تقويس ايدلمش، قوس، ياى شـكلنده : « مقوس قاشـلرك كيم وسـمه ايله زنك طوتمشلر — فضولى »

مُقَوِّم [ع] تقويم ايدن، اكرى‌بى طوغرلدان .

مُقَوِّى [ع] تقويه ايدن ، قوت ويرن ، قوتلنديرن .

مُقَهِّر [ع] تقهيرايدن، قهر ايدن.

مُقَيِّد [ع] تقييد ايدن ، مطلق براقيوب قيدلايان § باغلايان، بوقاغى‌يه‌اوران§اوراقك‌صورتلرينى دفتره قيد ايدن ، دفتر يازان ، كاتب. مقيدين = مقيدلر .

مُقَيَّد [ع] تقييد ايدلمش، مطلق براقيلميوب قيدلنمش § باغلانمش، بوقاغى‌يه اورلمش: «مقيد اولدى اول آزاد كورديكك كوكلم — فضولى» §دفتره قيدايدلمش.

مُقَلْقَل [ع] بى قرار § شراب.

مُقَلْقِلَه [ع] آواز صراحى وشيشه

مُكابَرَه [ع] كندى كلامنك‌فساد وكلام خصمك صحتنى بيله‌رك نزاع .

مُكاتِب [ع] مكاتبه‌ايديجى، ايدن

مُكاتَب [ع] مولاسنك رضاسيله كندى قيمتنى متكفل اولان كوله دركه بهاسنى نه زمان ادا ايدرسه آزاد اولور .

مُكاتَبَه [ع] مكتوبلاشمق، يازى ايله مخاطبه ايتمك § قول

كندیسنی كتابته كسدرمك یعنی بهاسنی نه‌زمان ادا ایدرسه آزاد اولمق اوزره افندیسنه نفسنك بهاسنی یازدرمق.

مكاتمه [ع] كتم ایتمك، كیزله‌مك.

مكاذبه [ع] یالان سویلمك § یالان سویلشمك.

مكاشف [ع] مكاشفه ایدیجی، ایدن.

مكاشفه [ع] آشكار ایتمك، میدانه چیقارمق § ولی اللهك قلبنده امور غیبیه‌نك ظاهر اولمسی.

مكافات [ع] برابرلك، مساوات § برینك خدمتی، سعی وغیرتی تقدیراً كندیسنه ویریلن شی: «هیچ یوقمی سنده بشقه مكافات افندمز — صاودكبنی دیلنده‌كی برآفرین ایله خیری بك»

مكافی [ع] مساوی، برابر.

مكب [ع] اكباب ایدن، اوزرینه دوشن، مقدم.

مكتحل [ع] اكتحال ایدن، سرمه چكین.

مكترب [ع] اكتراب ایدن، غمناك اولان.

مكتری [ع] اكترا ایدن، كرا ایله طوتان.

مكتسب [ع] اكتساب ایدن، قازانان.

مكتفی [ع] اكتفا ایدن، كافی عد ایدوب قانع اولان.

مكتتم [ع] اكتتام ایدن، صاقلانان، كیزلنن.

مكثر [ع] اكثار ایدن، چوغالدان.

مكحل [ع] تكحیل ایدلمش، سرمه‌لنمش: «اوقدرتدن مكحل كوزلره دلبسته آهولر — واصف»

مكدر [ع] تكدیر ایدلمش، آزارلنمش § بولاندیرلمش: ماء مكدر. § غملی، كدرلی: «دكل

بيهوده بو فرياد وآهم — مكدر
دردل سوداپناهم ». مكدرانه =
مكدر اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُكَدِّرْ [ع] تكدير ايدن، آزار.
لايان§ بولانديران§ غمناك
ايدن ،

مُكَذِّبْ [ع] تكذيب ايدن ،
كذبه نسبت ايدن.

مُكَرِّرْ [ع] تكرير ايدن ، ايكى
ويادهازياده تكرار ايدن
§ قانوناً جرمدن معدود اولان
برفعلى بردن زياده ارتكاب ايدن.

مُكَرَّرْ [ع] تكرير ايدلمش، ايكى
ويا دها زياده كره اجرا
ايدلمش .

مُكْرِمْ [ع] اكرام ايدن، اظهار
آثار حرمت ايدن. مكرمانه
= مكرمجه‌سنه.

مُكْرَمْ [ع] اكرام ايدلمش، حقنده
اظهار آثار حرمت ايدلمش.

مُكَرَّمْ [ع] تكريم ايدلمش، تعظيم
ايدلمش . مكرماً = مكرم
اوله‌رق .

مُكْرِهْ [ع] اكراه ايدن، اجراى
جبر ايدن .

مُكْرَهْ [ع] كنديسنه اجراى جبر
ايدلمش. مكرهاً = مكره
اوله‌رق .

مُكَسِّبْ [ع] تكسيب ايدن ،
قازانديرن .

مُكَسِّرْ [ع] تكسير ايدن، زياده-
سيله قيران .

مُكَسَّرْ [ع] تكسير ايدلمش،
زياده‌سيله قيرلمش.

مُكَعَّبْ [ع] تكعيب ايدلمش، درت
كوشه‌لى ياپلمش. § بر برينه
مساوى آلتى عدد مربع ايله محدود
شكل هندسى§ بر عددك كندى
مربعنه ضربندن حاصل اولان عدد.

مُكَفَّنْ [ع] تكفين ايدلمش ،
كفنه صارلمش .

مُكَلَّفْ [ع] تكليف ايدلمش ،
برشيئك اجراسى كنديسندن
ايستنلمش § شرعاً وقانوناً كند-
يسنه امر واقع اولان كيمسه §
كلفتله تزيين ايدلمش، زينتلى، طنطنه‌لى:
مكلف بر خانه. مكلف برضيافت.

مُكَلَّل [ع] تكليل ايدلمش ، باشنه تاج كيديرلمش § مزين ، درخشان .

مُكَمِّل [ع] تكميل ايدن ، بتيرن ، تمام ايدن .

مُكَمَّل [ع] تكميل ايدلمش ، بيترلمش ، تمام ايدلمش § تام ، نقصانسز ، كوزل ، اعلى .

مُكَناء [ع] (مكين) ك جمعى .

مُكَنّى [ع] كنيه‌لنمش ، كنيه‌لى .

مُكُور [ع] (مكر) ك جمعى .

مُكَوِّن [ع] تكوين ايدن ، اولدران ، احداث ، ايجاد ايدن .

مُكَوَّن [ع] تكوين ايدلمش ، اولدرلمش ، احداث ، ايجاد ايدلمش .

مُكَوَّنات [ع] (مكون) ك جمعى . مخلوقات ، موجودات . خالق مكونات .

مُلّا [ع] مدرسلكك فوقنده برنوع رتبهٔ علميه . (منلا) يازمقده معنى يوقدر .

مُلابِس [ع] ملابسه ايديجى ، ايدن .

مُلابَسه [ع] قارشمق ، مخالطه § مناسبت .

مُلاحَظه [ع] كوز اوجيله باقمق ، باقشمق § عين بصيرتله براشيك حقيقتنه نظر ؛ تفكر ، انديشه .

مُلازِم [ع] ملازمت ايديجى ، ايدن § رؤسلو رتبه‌يه قريب اولان پايه‌ده منصبدار : شوراى دولت ملازمى § مراتب عسكريه‌ده يوز باشى نائبى .

مُلازَمَت [ع] برشى ديكر شيدن آيرلمامق § مداومت § برينك معيتنده اولمق § زيارت رسميه ايچون هرطريقك كوچكلرينك بيوكلرينه معين كونلرده دوامى . جمعى ملازمان « بملازمان سلطان كه رساند اين دعارا — حافظ »

مُلاصِق [ع] بتيشك ، ياپيشق ،

مُلاصَقه [ع] بتیشمك. یاپیشمق، اولاشمق.

مُلاطِف [ع] ملاطفه ایدیجی، ایدن.

مُلاطَفه [ع] لطیفه ایتمك § لطیفه ایدشمك. عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده احسان ایتمك معناسنده قوللانلماز.

مُلاطَمه [ع] شمار اورمق، اوروشمق.

مُلاعِب [ع] ملاعبه ایدیجی، ایدن.

مُلاعَبه [ع] اویناشمق.

مُلاقات [ع] قاووشمق، بولشمق، کورشمك: ایکی حکمدارك ملاقاتی.

مُلاقی [ع] ملاقات ایدیجی، ایدن: «دوران بنی یاران قدیممدن آییردی — اولدقلری کون خضر ایله الیاس ملاقی — امداد طلب ایلمدم کندیلرندن — وصلتده اولانلر نه بیلیر حال فراق — صافی»

مُلّاك [ع] (مالك) ك جمعی.

مُلامَسه [ع] لمس ایتمك، ال ایله یاپیشمق، طوتمق.

مُلایِم [ع] موافق § اویغون، یومشاق، نرم.

مُلایَمت [ع] موافقت، اویغونلق § یومشاقلق، نرمی.

مُلتَبِس [ع] التباس ایدن، بکزه‌ین.

مُلتَجا [ع] صیغینه‌جق یر، پناهگاه: ملتجای فقرا.

مُلتَجی [ع] التجا ایدن، صیغینان § ممالك اجنبیه‌دن التجا ایدن، زیر حمایه‌یه کلن: مجار ملتجیلری. ملتجیانه = ملتجی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ملتجیان = ملتجیلر.

مُلتَحِق [ع] التحاق ایدن، قاتیلان.

مُلتَزِم [ع] التزام ایدن، کندی اوزرینه لازم قیلان § انتخاب، اختیار ایدن § واردات دولتك بعضلرینك کندی حسابنه اولەرق تحصیلنی کفیل ارائه‌سیله

اوزرینه آلان: فلان قریه‌نك ملتزمی. ملتزمانه = ملتزمجه‌سنه: ملتزمانه برتوصیه. ملتزمین = ملتزملر.

ملتزم [ع] التزام ایدلمش، انتخاب، اختیار ایدلمش، مطلوب.

ملتصق [ع] التصاق ایدن، بیتیشن، قاووشان.

ملتفت [ع] التفات ایدن، آشنالق کوسترن. تلطیفکارانه معامله، اظهار حسن توجه ایدن: ملتفت برذات § دونوب باقان. ملتفتانه = ملتفتجه‌سنه: معاملهٔ ملتفتانه.

ملتفت [ع] التفات ایدلمش، کندیسنه آشنالق کوسترلمش، حقنده تلطیفکارانه معامله، اظهار حسن توجه ایدلمش.

ملتف [ع] بربرینه صارلمش، قارشمش: ملتفة الساق بالساق.

ملتقط [ع] التقاط ایدن، دوشیروب آلان.

ملتقم [ع] التقام ایدن، یودان. ملتقمانه = ملتقمجه‌سنه.

ملتقی [ع] ایکی شیئك التقاء ایتدیکی، راست کلدیکی، قارشیلاشدیغی، بولشدیغی محل: ملتقی الابحر. «ملتقی الابحر ایدر برّی ثباتی کشینك — سرّی پاشا»

ملتقی [ع] التقاء ایدن، راست کلن، قارشیلاشان، بولوشان.

ملتمس [ع] التماس ایدن، طلب ایدن § توصیه یوللو طلب ایدن. ملتمسانه = ملتمسجه‌سنه. ملتمسین = ملتمسلر.

ملتمس [ع] التماس ایدلمش، طلب ایدلمش § توصیه یوللو طلب ایدلمش.

ملتمع [ع] التماع ایدن، پارلدایان.

ملتهب [ع] التهاب ایدن، آلولنن § شیشوب قیزاران.

ملتئم [ع] التیام بولان، اوکولان.

ملجی [ع] الجاء ایدن، مضطر، مجبور ایدن: اکراه ملجی.

مُلْحِد [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك ایدن . ملحدانه = ملحدجه‌سنه . ملحدین = ملحدلر .

مُلْحِق [ع] الحاق ایدن، قاتان.

مُلْحَق [ع] الحاق ایدلمش ، قاتلمش : فلان یره ملحق فلان قصبه § آخرینه کتیرلمش . جمعی اولان ملحقات الك زیاده ولایاته تابع الویه ، قصبات ، قرا حقنده قوللانیلیر : چکمجه‌قضاسی استانبول ولایتی ملحقاتندندر .

مُلَحَّم [ع] شیشمان .

مُلَخَّص [ع] تلخیص ایدلمش ، خلاصه‌سی آلنمش ، خلاصه ایدلمش .

مُلْزِم [ع] الزام ایدن ، سکوته مجبور ایدن ، صوصدیران § لازم قیلان . ملزمانه = ملزمجه‌سنه .

مُلْزَم [ع] الزام ایدلمش ، سکوته مجبورایدلمش ، صوصدیرلمش : فلان بحثده ملزم اولدی § لازم قیلنمش .

مُلْصَق [ع] الصاق ایدلمش ، یتیشدیرلمش ، قاووشدیرلمش .

مُلَطِّف [ع] تلطیف ایدن ، مظهر لطف ایدن .

مُلْغی [ع] الغاء ایدلمش ، فسخ ، ابطال ایدلمش : ملغی قانون حکمی . ملغی فلان ولایتی .

مُلَفَّف [ع] تلفیف ایدلمش ، لف ایدلمش ، ایچنه دورلمش ، قونلمش .

مُلَقَّب [ع] تلقیب ایدلمش ، لقب وضع ایدلمش ، لقبلانمش .

مُلْك [ع] زیر تصرفده‌اولان شی § بروجه استقلال دست استیلایه آلنان شی ، ولایات . § برینك تحت اقتدارنده اولان شی . § اعیان ومنافعدن انسانك مالك اولدیغی شی . §عالم شهادت . دار الملك = پای تخت .

مُلْكدار [ف] پادشاه ، حکمدار . ملکداری = ملکدار - لق ملکدارانه = ملکدار جه‌سنه .

مُلَمَّع [ع] تلميع ايدلمش، پارلاق. مرغ ملمع بدن = كونش § ايكی ويا اوچ لسان مزج ايديله‌رك سويلنمش شعر. ملمعات = اولان اشعار : شيخ سعدينك ملمعاتی .

مُلَوَّث [ع] تلويث ايدلمش . بولاشديروب مردار ايدلمش .

مُلُوك [ع] ملكك جمعی : فخر الملوك . كلام الملوك ملوك الكلام = پادشاهلرك كلامی كلامك پادشاهلريدر . ملوكانه = ملوكجه‌سنه .

مُلْهِم [ع] الهام ايدن، قلبه فيض طريقيله القا ايدن .

مُلْهَم [ع] الهام ايدلمش، قلبه فيض طريقيله القا ايدلمش :« سن شعر مجسم — بن شاعر ملهم — فكرت»

ملوخيا [يونانيجه دن معرب] ابه‌كومه‌جی § ملخيه .

مُلَيِّن [ع] تليين ايديجی ، يموشا ديجی. يموشاقلق ويريجی .

مُلَيَّن [ع] تليين ايدلمش ، يموشادلمش .

مُماثِل [ع] مشابه ، مانند .

مُماثَلَه [ع] بكزه‌مك ، مشابهت .

مُماجَده [ع] مباهات ايتمك ، فخر ايتمك .

مُمارَته [ع] مجادله ايتمك .

مُمارَسه [ع] چاليشمق § چاليشه‌رق مهارت كسب ايتمك

مُماسّ [ع] طوقنان .

مُماشات [ع] بريله برابر كيتمك، يولداشلق ايتمك § فكره خدمت ايدر يوللو حركت، خوش كچنمك يولنده معامله : « خلق ايله لازمدر اولدقجه مماشات ايلمك — كر بكا اويمازسه ايام اويارم ايامه بن — رضا پاشا »

مُماطَلَه [ع] وعده‌يی، بورجی اوزادوب كجكديرمك .

مُمانَعَت [ع] منع ايتمك، اسركه‌مك، رخصت ويرمه‌مك .

مُمْتاز [ع] امتياز كسب ايتمش، امتيازلی: اديب ممتاز. ممتاز الاقران، ممتاز الامثال .

ممتثل [ع] امتثال ايدن، كماليله انقياد ايدن .

ممتحن [ع] امتحان ايدن، دنهين § برشخصك علمى ،فنى، صناعى ، معلومات مكتسبه‌سنك درجه‌سى آكلاشلمق اوزره تجربه ايدن .

ممتد [ع] امتدادايدن، اوزانان: «نه‌دركوكلده بوسودا كه‌دائما مشتد — نم كيجه‌م شب يلدا قدر نيچون ممتد — صفاى.

ممتزج [ع] امتزاج ايدن، بربرينه اويان ، اويوشان: الوان ممتزجه § اويوشوب كچينن : ممتزج بر آدم .

ممتلى [ع] امتلاء ايدن ، معده طولغونلغنه كرفتار اولان.

ممتنع [ع] امتناع ايدن،كرى طوران ، چكينن § امكانسز. غير ممكن : اجتماع ضدين ممتنعدر.

ممثل [ع] تمثيل ايدن،مثال كتيرن ، مثال اولەرق ايراد ايدن§ بر شيئك صورتى نقش ايدن، بو معنى ده اكثريا (طابع) ە بدل قوللانيلير : بركتابك ممثلى . بر رساله‌نك ممثلى .

ممثل [ع] تمثيل ايدلمش ، مثال كتيرلمش. مثال اولەرق ايراد ايدلمش،§ صورتى نقش ايدلمش، طبع ايدلمش،

ممجد [ع] تمجيد ايدلمش ، ثنا ايله تعظيم ايدلمش .

ممحص [ع] تمحيص ايدلمش ، تجربه ، امتحان ايدلمش.

ممد [ع] امداد ايدن ، ياردیم ايدن: هرنفسى كه فرومى رود ممد حياتست وچون برمى آيد مفرح ذات. پس در هر نفسى دو نعمت موجوداست وبرهر نعمتى شكرى واجب — سعدى = آشاغى كيدن هر بر نفس ممد حيات ، يوقارى چيقان هر برنفس ده مفرح ذاتدر. بوصورتده هر برنفسده ايكى نعمت موجودوهر بر نعمت اوزرينه ده برشكر واجبدر. ممدّانه = ممد اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

ممزق [ع] تمزيق ايدلمش ، ييرتلمش ،پاره‌پاره ايدلمش: نامهٔ ممزق .

مُمْسِك [ع] امساك ايدن، بخيل، جمرى، خسيس

مُمْضِى [ع] امضاء ايدن، مكاتيب واوراقه اسمنى يازان .

مُمْضَى [ع] امضا ايدلمش، امضالانمش: ممضى ورقه.

مُمْطِر [ع] امطارايدن، ياغديران .

مُمْكِن [ع] قدرت داخلنده اولان، ياپيله بيلن : ممكن دكل .

« يا بنى ترك ايله ياخود كچ دكر عشاقدن — ممكن اولماز كوكلنى آلمق هزار افتاده نك » . ممكن الوجود = وجود وعدمى ضرورى اولميان ، مخلوقات . ممكنات = ممكن اولان شيلر : « كتاب ممكنات اسرار حق بى دهن سويلر — نابى » (ممكنسز، ممكنى يوق) ديه‌مملى .

مُمِلّ [ع] املال ايدن، اوصانديران: اطناب ممل.

مُمَهِّد [ع] تمهيد ايدن ، ياپوب دوشه‌ين .

مُمَهَّد [ع] تمهيد ايدلمش، ياپوب دوشه نلمش ، مبسوط.

مُمْهِل [ع] امهال ايدن ، مهلت ويرن .

مُمَهِّل [ع] تمهيل ايدن، (مُمْهِل) ايله مترادفدر .

مُمِيت [ع] اماته ايدن ،اولدرن.

مُمَيِّز [ع] تميز ايدن ، آيبران ، سچن، فرق ايدن: مميزنيك وبد. «تميزنيك وبد ايده‌نك خصم جانيدر — حيرانى‌يم مميز تميزدشمنك — ناجى» § بعض اقلامك قلفه‌سى: مكتوبى قلمى مميزى § بعض شيلرك امتحان مأمورى .

مُمَيَّز [ع] تميزايدلمش، آيبرلمش، سچلمش ، فرق ايدلمش .

مُنَاجَات [ع] باركاه الوهيتده يالوارمق، نياز ايتمك؛ باركاه الوهيتده ايديلن نياز : لامارتينك مناجاتى . مناجات عارفانه.

مُنَادِم [ع] منادمه ايديجى، ايدن: « لسانى يغنى وفكرى منادمى — وكفى يسقينى وسمعى يطرب — لا»

مُنادَمَه [ع] برینه بزم شرابده همدم اولمق ، ندیملك ایتمك . (منادمت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُنادی [ع] ندا ایدیجی ، چاغیریجی . § دلال .

مُنادیٰ [ع] ندا ایدلمش .

مُنازَعٌ فیه [ع] سبب نزاع اولان خصوص .

مُنازَعَه [ع] غوغا ، خصومت .

مُناسات [ع] اونوتمق ، نسیان ایتمك .

مُناسِب [ع] یاقیشیق آلان ، یاراشان ، لایق ، اویغون ، شبیه .

مُناسَبَت [ع] مناسبلك ، یکدیکره شباهت § یاقشمق ، یاقیشق آلمق : « مناسبتله اولان افترا نه مشکل ایمش — لا» § قرابت ، ارتباط ، تعلق .

مُناصَفَه [ع] یاری یاری‌یه بولشمك ، مساوات اوزره ایکی‌یه تقسیم . مناصفةً = مناصفه صورتیله .

مُناطَحَه [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه اوروشمق ، سوسشمك .

مُناظِر [ع] مناظره ایدن . مناظرین = مناظرلر .

مُناظَرَه [ع] اظهار صواب مقصدیله بحثده ایکی طرفدن بصیرت اوزره نظر . فن مناظره = قوانین مباحثه‌دن باحث اولان فن .

مُنافات [ع] بربرندن آییرلمق § نفی ایتمك § هر ایکی شی بربرینی یوق ایتمك . § مغایرت ، مخالفت .

مُنافَرَت [ع] حسب ونسبك بیوکلکنی اثبات ایچون بربرله نزد حاکمه کیتمك § بربرندن نفرت ایتمك ، نفرت ایدشمك .

مُنافَسَه [ع] معارضه ، محاسده .

مُنافِق [ع] ظاهراً معتقد ، باطناً کافر اولان § ایکی یوزلو . منافقانه = منافقجه‌سنه . منافقین = منافقلر .

مُنافَقَه [ع] ستر كفر ايله صورتا اظهار اسلام ايتمك § ايكى يوزلوليلك .

مُنافى [ع] مبطل § مغاير، مخالف.

مُناقَشَه [ع] برينك محاسبه سنده كركى كبى تدقيق واستقصا ايتمك. § مباحثه. بو معناده يكى قوللانيلان كلمه لردندر. فقط معناسنده برشيئى ايكى طرفدن اوزون اوزادى يه چكشدرمك ملاحظه اولنور. جمعى مناقشات .

مُناقِض [ع] مخالف .

مُناقَضَه [ع] بر سوزى اولكى سوزك مفهومنه مخالف اوله رق سويلمك § ايكى سوزك معناسى بر برينه مخالف اولمق .

مُناكَحه [ع] نكاح ايتمك. مناكحات = مناكحه لر .

مُناوَبه [ع] نوبتلشمك ، نوبتله واقع اولمق . مناوبةً = مناوبه طريقيله .

مُناوَحه [ع] فرياد ايله آغلامق.

مُناوَلَه [ع] صونمق، برشيئى ال اوزادوب ويرمك: مناولهٔ اقداح.

مُنْبِت [ع] انبات ايدن، بتيرن: ارض منبت ، خاك منبت.

مُنْبَسِط [ع] انبساط ايدن، يايیلان § وسعتله نن، توسع ايدن: استعداد منبسط § كوكلى آچيق ، فرحلى .

مُنْبَعِث [ع] انبعاث ايدن، ايلرى كلن ، نشأت ايدن : او مسرت خبر عافيتكزك ورودندن منبعث ايدى .

مُنَبِّه [ع] تنبيه ايدن ، اهتمام ايله امر ، ياخود نهى ايدن § افعال حياتيه يى موقتاً تزييد وتشديد ايدن ادويه دن هر برى. فى الاصل اويانديريجى معناسنده در.

مُنْتَبِه [ع] انتباه ايدن، اويانق، آكاه .

مُنْتِج [ع] انتاج ايدن ، نتيجه ويرن ، حصوله كتيرن ، حاصل ايدن: جهالت منتج ندامتدر.

مُنْتَشِر [ع] انتشار ايدن، صاچيلان.

مُنْتَحِر [ع] انتحار ایدن، کندینی اولدیرن. منتحرانه = منتحرجه‌سنه. منتحرین = منتحرلر.

مُنْتَحِل [ع] انتحال ایدن، باشقه‌سنك شیئی حقنده بنمدر دیه ادعا ایدن، بنمسه‌ین. اکثریا باشقه‌سنك شعرینی بنمسه‌ینلر حقنده قوللانیلیر. منتحلانه = منتحلجه‌سنه. منتحلین = منتحللر.

مُنْتَخِب [ع] انتخاب ایدن، سچن.

مُنْتَخَب [ع] انتخاب ایدلمش، سچلمش، کزیده: «بالخاصه نخبه منتخبدر — کشاف بلاغت عربدر — خرابات». جمعی منتخبات: منتخبات میرنظیف.

مُنْتَزِع [ع] انتزاع ایدن، (نزع)ه باق.

مُنْتَسِب [ع] انتساب ایدن، نسبت، تعلق پیدا ایدن: «فنونه منتسب آشنا دکلسه‌مده — رضا»

مُنْتَسِق [ع] انتساق ایدن، نظام اوزره دیزیلن، دوزکون اولان.

مُنْتَشِر [ع] انتشار ایدن، یاییلان: بوی منتشر. «خندهٔ کلله دکل کلشنده آه عندلیب — منتشردر کوشه کوشه داستان حسن وعشق — لا. ع» § طاغیلان: آثار منتشره. «وقتا که مقدما اقلیم عربدن ظهور ایله آز مدت ایچنده نور سحر کبی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیه‌نك پرتو اقبالی. — اوراق پریشان».

مُنْتَصِب [ع] انتصاب ایدن. دیکیلوب طوران: عمود منتصب، ستون منتصب.

مُنْتَصِح [ع] انتصاح ایدن، نصیحت قبول ایدن، ویریلن نصیحته تطبیق حرکت ایدن. منتصحانه = منتصحجه‌سنه.

مُنْتَظِر [ع] انتظار ایدن، بکلین. کوزله‌ین: منتظر عاطفت. منتظرانه = منتظرجه‌سنه. منتظرین = منتظرلر.

مُنْتَظَم [ع] انتظاملی، دوزکون، نظام تحتنده: منتظم بر اردو. قاعدهٔ «مُنْتَظَم» اولمق لازم کلیردی.

مُنْتَفِخ [ع] انتفاخ ایدن، قاباران شیشن: بطن منتفخ.

مُنْتَفِع [ع] انتفاع ایدن، منفعتلەنن.

مُنْتَفِل [ع] انتفال ایدن، نافله نماز قیلان.

مُنْتَفی [ع] انتفاء ایدن، یوق اولان، آرادن چیقان، اورتەدن قالقان.

مُنْتَقِد [ع] انتقاد ایدن «مُنْقَد» ایله مترادفدر.

مُنْتَقِش [ع] انتقاش ایدن، نقش اولنان.

مُنْتَقِض [ع] انتقاض ایدن، بوزیلان: روایات منتقضه.

مُنْتَقِل [ع] انتقال ایدن، بر یردن دیکر یره کوچن § دنیادن آخرته کوچن § برشیدن دیکر شیئه کچن § برشیدن دیکر شیئی آکلایان، قرینه ایله آکلایان: منتقل بر ذات.

مُنْتَقِم [ع] انتقام آلان، اوج آلان، اخذثار ایدن. § اسماء حسنادندر: منتقم حقیق. منتقمانه = منتقمجەسنه.

مُنْتَكِس [ع] انتکاس ایدن، باشی آشاغی دوشن، سرنکون اولان: لوای منتکس.

مُنْتَمی [ع] انتماء ایدن، نسبت، تعلق پیدا ایدن، منتسب: سلالەسی خاندان نبوته منتمی.

مُنْتِن [ع] انتان ایدن، قوقان، متعفن، بدبو.

مُنْتَهِب [ع] انتهاب ایدن، نهب ایدن، غارت ایدن، یغما ایدن.

مُنْتَهِز [ع] انتهاز ایدن، فرصتی غنیمت بیلن، فرصت دوشورن.

مُنتَهَی [ع] نهایت بولان، غایته ایرن: صنف منتهی.

مُنتَهِی [ع] نهایت بولمش، غایته ایرمش، نهایت، غایت: «برشاعره منتهای مقصد — بر شیشه شراب، برسمن خد — ضیا». منتهای تعلم § زمان انتهاء: منتهای شهرصیام. منتهای حیات. «سنده اولسون منتهاسی عمرمك — کچمه عمرم کچمدن ای نوبهار — ناجی»

مُنثَقِب [ع] انثقاب ایدن، دلینن.

مُنجَذِب [ع] انجذاب ایدن، چیکیجی برشیئه طوغری چیکیلن: کاهپارهٔ منجذب. روح منجذب. قلب منجذب.

مُنجَرّ [ه] انجرار ایدن، چکیلن: «منجراولور امور جهان بر نهایته — صیفك شتایه میلی بهارك خزانه‌در — ضیا»

مُنجَز [ه] انجاز ایدن، وعدی یرینه کتیرن.

مُنجَلِی [ه] انجلا ایدن، آچیلان، آچیلوب روشن اولان، روشن: «منجلی وجهنده نورحسن جانان صبحمك — ظاهر آفاقنده سرمستیٔ سودا شاممك» § آچیق.

مُنَجِّم [ع] علم نجومه آشنا اولان § کوکبك سیر وحرکتندن برطاقم احکام خسیسه استخراج ایدن: کل منجم کذّاب. «کوکب بخت مرا هیچ منجم نشناخت — یارب از مادر گیتی بچه طالع زادم — حافظ» = نم کوکب طالعمی هیچ برمنجم آکلایه‌مدی. آلهی! مادرجهاندن نصل طالع ایله طوغدم. منجمانه = منجم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. منجمین = منجملر.

مُنجَمِد [ع] انجماد ایدن، طوکان، طوکمش: ماء منجمد. طبیعت منجمده. «دیشلری نور بیاض منجمد — عبدالحق حامد»

مُنجِی [ع] انجا ایدن، قورتاران.

مُنحَدِر [ه] انحدار ایدن، اینیشه طوغری اینن: سیل منحدر.

مُنحَدَر [ع] محل انحدار. اینه‌جك یر، اینیش.

منحرف [ع] انحراف ايدن ، اكيلوب ميللەنن: طريق حقدن منحرف برشاشقين حريف. منحرف‌المزاج = مزاجی قيرغين، كيفسزجه .

منحصر [ع] انحصار ايدن ، بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ايتمه‌ين . منحصراً = منحصر اوله‌رق، بشقه شيئه شمولی اولمايه‌رق ، يالكز : فلان مجلسده منحصراً ادبياتدن بحث اولندی .

منحط [ع] انحطاط ايدن ، آشاغی اينن، آشاغيلايان .

منحل [ع] انحلال ايدن، آچيلان، چوزولن : منحل اولان فلان مأموريت.

منحنی [ع] انحناء ايدن. اكيلن، اكريلن : خط منحنی .

منخسف [ع] انخساف ايدن ، يره كچن§ كور اولان: عين منخسف . اكثريا آيك طوتلماسی حقنده قوللانيلير .

منخفض [ع] انخفاض ايدن، آلچاقلانان : قدر منخفض .

منخنق [ع] انخناق ايدن، نفسی كسيلوب بوغيلان .

مندرج [ع] اندراج ايدن ، داخل اولان : مجلەده مندرج مسائل فقهيه .

مندرس [ع] اندراس ايدن ، اثری قالماملق اوزره بوزيلوب محو اولان: بنای مندرس. ابنيۀ مندرسه. (محو و مندرس) دن بريسی زائددر .

مندفع [ع] اندفاع ايدن ، صاوولان : موانع مندفعه.

مندمج [ع] اندماج ايدن، دوريلوب صاريلان، ايچنه يرلشن .

منذر [ع] انذار ايدن ، بر خصوصك تبليغيله تحذير وتخويف ايدن . (مبشر)ك ضدی.

منزل [ع] انزال ايدن، ايندیرن: منزل قرآن .

مُنْزَل [ع] انزال ایدلمش ایند. یرلمش: کتب منزله. = کتب سماویه.

مُنَزِّل [ع] تنزیل ایدن، آشاغی ایندیرن.

مُنَزَّل [ع] تنزیل ایدلمش، آشاغی ایندیرلمش.

مُنْزَوِی [ع] انزواء ایدن، چکیلوب بر بوجاقده اوطوران، زاویه نشین اولان. منزویانه = منزویجه‌سنه.

مُنَزَّه [ع] تنزیه ایدلمش، قباحتدن بری قیلنمش § کافهٔ نقایصدن بری قیلنمش. (تنزیه)ده باق.

مُنْسَجِم [ع] انسجاملی، آب روان کبی بر دوزی‌یه کیدن، دوزکون، ارتباطلی اولان: کلام منسجم. شعر منسجم.

مُنْسَد [ع] انسداد ایدن، قاپانان، طیقانان، قاپالی: باب منسد.

مُنْسَلِب [ع] انسلاب ایدن، محو اولان: کثرت ازد حامدن حضورم منسلب اولدی.

مُنْسَلِخ [ع] انسلاخ ایدن، صیریلوب چیقان، صویونان.

مُنْسَلِك [ع] انسلاك ایدن، یوله کیرن، سالك اولان.

مُنْشِد [ع] انشاد ایدن، شعر اوقویان.

مُنْشَت [ع] انشتات ایدن، طاغنیق، پریشان.

مُنْشَرِح [ع] انشراحلی، کوکلی آچیق: منشرح البال.

مُنْشَعِب [ع] انشعاب ایدن. شعبه‌لنن.

مُنْشَق [ع] انشقاق ایدن، یاریلان.

مُنْشَل [ع] انشلال ایدن، آتیلارق آقان.

مُنْشِی [ع] انشاء ایدن، یاپان، وجوده کتیرن § حسن کتابته، علوم ادبیه‌یه آشنا. (کاتب) بشقه یولده قوللانیلیر. منشیانه = منشیجه‌سنه: تصویرات منشیانه.

مُنْصَبّ [ع] انصباب ایدن ، دوكیلن : آب منصب .

مُنْصَبِغ [ع] انصباغ ایدن ، بویانان .

مُنْصَرِف [ع] انصراف ایدن ، كری دونن : « قبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار — كندك كبی عاشقلركی صانمه وفادار — یارنی — مترجمی ناجی» § نحوده كسره یی ، تنوینی قبول ایدن اسم. غیر منصرف بونك خلافیدر .

مُنْصَرِم [ع] انصرام ایدن ، كسیلن ، انقطاع ایدن.

مُنْصِف [ع] انصاف ایدن ، معامله عادلانه ده بولنان. منصفانه = منصفجه سنه : معامله منصفانه .

مُنْضِج [ع] انضاج ایدن ، پخته قیلان ، كماله ایردیرن .

مُنْضَمّ [ع] انضمام ایدن ، قاتیلان.

مُنْطَبِخ [ع] انطباخ ایدن ، پیشن .

مُنْطَبِع [ع] انطباع ایدن ، باصیلان ، مطبوع ومنقوش اولان .

مُنْطَبِق [ع] انطباق ایدن ، اویان ، مطابق اولان .

مُنْطَفِی [ع] انطفا ایدن ، سونن.

مُنْطَلِق [ع] انطلاق ایدن ، كیدن .

مُنْطَمِس [ع] انطماس ایدن ، زائل ، بلیرسز اولان.

مُنْطَوِی [ع] انطواء ایدن ، دوریلوب بوكیلن ، مطوی اولان : ثوب منطوی .

مُنْظَر [ع] انظار ایدلمش ، تأخیر ، امهال ایدلمش.

مُنَظَّف [ع] تنظیف ایدلمش ، مادة تمیزلنمش ، پاكلنمش.

مُنْظَلِم [ع] انظلام ایدن ، طوعاً ویا كرهاً ظالمك ظلمنه بویون اكن .

مُنْعَدِلْ [ع] انعدال ایدن ، عدول ایدن .

مُنْعَدِم [ع] انعدام ایدن ، یوق اولان .

مُنْعَزِلْ [ع] انعزال ایدن، معزول اولان . منعزلین = منعزللر . منعزلاً = منعزل اوله‌رق .

مُنْعَطِف [ع] انعطاف ایدن ، میللنن ، تمایل ، توجه ایدن .

مُنْعَقِد [ع] انعقاد ایدن ، قوریلان ، مرتب اولان .

مُنْعَكِس [ع] انعکاس ایدن ، مقلوب اولان ، مقابلنه دونن ، عکس ایدن : ضیای منعکس .

مُنْعِم [ع] انعام ایدن ، نعمت احسان ایدن . منعمانه = منعمجه‌سنه .

مُنَعَّم [ع] تنعیم ایدلمش ، نعمتلندیرلمش ، نائل رفاه ایدلمش .

مُنَغَّص [ع] زندکانیسی مکدر ایدلمش ، یاشایشنده صفا براقلمامش . منغصاً = منغص اوله‌رق : منغصاً امرار حیات .

مُنْفَتِح [ع] انفتاح ایدن ، آچیلان .

مُنْفَجِر [ع] انفجار ایدن ، آچیلان ، سوکن : صبح منفجر § یردن قاینایوب آقان : عین منفجر .

مُنْفَرِج [ع] انفراج ایدن ، آچیلان : زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمه‌دن بیوك اولان زاویه § کوکلی آچیلان .

مُنْفَرِد [ع] انفراد ایدن ، یالکز اولان ، یاننده کیمسه بولنمایان ، یالکز : «منفرد واسطهٔ رؤیت ایکن -- کوره‌من کندیسنی دیده بیله -- کمال» . منفرداً = منفرد اوله‌رق .

مُنْفَرِق [ع] انفراق ایدن ، آیریلان : خط منفرق .

مُنْفَسِح [ع] انفساح ایدن ، بوللاشان ، کنیشله‌نن : مکان منفسح . بو معناده «متفسح» دخی قوللانیلیر .

منفسخ [ع] انفساخ ایدن ، بوزیلان: قانون منفسخ. نکاح منفسخ .

منفصل [ع] انفصال ایدن ، آیریلان ، یرندن آیریلان، § معزول اولان. منفصلاً = منفصل اوله‌رق ، معزولاً. منفصلین = منفصللر.

منفصم [ع] انفصام ایدن، قیریلان، اوزولن ، اکسیلن .

منفطر [ع] انفطار ایدن، یاریلان.

منفعل [ع] انفعال ایدن، متأثر اولان § کوجه‌نن ، کوسه‌ن، کوجنمش، کوسمش: «منفعل کائناته قلب حزین». «هم طبیعت منفعل هجرکله هم کوکلم خراب — کلدی اما نیله‌یم سنسز بهارك شوقی یوق — اکرم بك» منفعلاً = منفعل اوله‌رق. منفعلانه = منفعلجه‌سنه : نکاه منفعلانه .

منفق [ع] انفاق ایدن ، خرج ایدوب توکه‌دن .

منفك [ع] انفکاك ایدن ، آیریلان .

منفلق [ع] انفلاق ایدن، یاریلان، آچیلان.

منفهم [ع] انفهام ایدن ، آکلاشیلان .

منقاد [ع] انقیاد ایدن ، رام اولان ، اطاعت ایدن § انقیاد ایتمش ، رام اولمش .

منقح [ع] تنقیح ایدلمش، زوائدی طرح ایدیله‌رك دوزلدلمش: منقح برافاده . منقح بر نظم .

منقرض [ع] انقراض بولان ، ایچلرندن کیمسه قالمامق اوزره بیتوب کیدن .

منقسم [ع] انقسام ایدن ، بولونن، قسم قسم اولان.

منقش [ع] تنقیش ایدلمش ، نقش ایدلمش : ذهنه منقش بربیت § نقشلانمش، نقشلی، زینتلی: منقش برطاوان.

منقشر [ع] انقشار ايدن، قبوغى صويلان.

منقص [ع] تنقيص ايدن، اكسيلدن.

منقص [ع] تنقيص ايدلمش، اكسيلمش.

منقضى [ع] انقضاء ايدن، بيتن، تمام اولان: مدت منقضيه.

منقط [ع] تنقيط ايدلمش، نقطه‌لانمش.

منقطع [ع] انقطاع ايدن، كسيلن: «بردم اولماز منقطع اى مهر استغنانه‌دن؟ — آشنادن محنتك، لطفك بتون بيكانه‌دن»

منقلب [ع] انقلاب ايدن، دونن، دكيشن، طرز آخره دوكولن: «اولسه جهولانه جهان دشمنم — منقلب اولماز ينه فكرم بنم — ناجى»

منقلع [ع] انقلاع ايدن، كوكندن قوپاريلان.

منكب [ع] انكباب ايدن، يوز اوستى دوشن، قاپانان.

منكر [ع] انكار ايدن، اويله دكلدر دين. (مقر)ك ضدى: منكر حقيقت. § (مؤمن)ك ضدى: «بيلمم مؤمنى، منكرينى — حق يدرمز بشره بربرينى — حامد» منكرانه = منكره ياقيشه‌جق صورتده. منكرين = منكرلر.

منكر [ع] انكار ايدلمش، اويله دكلدر دينلمش § بد، قبيح § طانيلمامش، بيلنمه‌مش، ناشناخته: «سنكچون منكر اولمق نور حكمت پك طبيعيدر — نه كورمشدر دماغك ظلمت اوهامدن بشقه» § عقلك تقبيح، شرعك تحريم ايتديكى شى، نامشروع. «معروف»مقابلى. نهى عن المنكر = منكردن نهى: امر بالمعروف، نهى عن المنكر ايله هر كس مكلفدر § قبرده سؤال ايدن ملكلردن هر برى: منكر نكير.

منكر [ع] تنكير ايدلمش، نكره قلنمش.

منكس [ع] باش آشاغى يه ايدلمش، سرنكون قيلنمش: كاسهٔ منكس.

مُنْكَسِر [ع] انكسار ايدن ، قيريلان: شيشهٔ منكسر. قلباً منكسر . منكسراً = منكسر اولەرق .

مُنْكَسِف [ع] انكساف ايدن، طوتيلان. كونشك طوتلمسى حقنده قوللانيلير: مهر منكسف .

مُنْكَشِف [ع] انكشاف ايدن ، آچيلان : شكوفهٔ منكشف. « نوبهار املم منكشف اولمازمى بنم — » § آچيغه چيقان، آشكار اولان: هر شى ضدى ايله منكشف اولور .

مُنَوِّر [ع] تنوير ايدن، نورلانديران ، روشن ايدن : منور اذهان .

مُنَوَّر [ع] تنوير ايدلمش، نورلانديرلمش ،روشن ايدلمش، روشن: روح منور. فكر منور. آفاق منوره . افق منور ، الكتريك ضياسيله منور برشهر. قلب منور. «پرتوفيضكله اولمشكن منور مشربم — بونجه ييلدر واصل روز اولميور مظلم شبم — ناجى» منوريّت = منورلك : منوريت وجدان.

مُنْهَبِط [ع] انهباط ايدن، هبوط ايدن، آشاغى اينن.

مُنَوِّم [ع] تنويم ايدن، اويوديجى، اويودان: منوم برافسانه.

مُنْهَدِم [ع] انهدام ايدن ، ييقيلان: «منهدم اولدى بناى املم »

مُنْهَزِم [ع] انهزام ايدن. بوزولان . منهزماً = منهزم اولەرق: دشمن عسكرينك منهزماً فرارى. منهزمين = منهزملر.

مُنْهَمِك [ع] انهماك ايدن، دوام اوزره شدتله ميل ايدن: تحصيل كماله منهمك بر كنج . مذموماتده دها زياده قوللانيلير: عشرته منهمك. خونخوارلغه منهمك. جان ياقمغه منهمك .

مُنْهِى [ع] انهاء ايدن، تبليغ ايدن .

مُنَى [ع] (مُنْيَه) نك جمعى. امللر، آرزولر: « منى ان تكن حقاً تكن احسن المنى — والا فقد

عشنابها زمناً رغدا — لا » = اکر بو آرزولر حقیقت حاله موافق ایسه املرك اك کوزلیدر. دکلسه آنلرله بر مدت مسعودانه یشادقآ اوده کافیدر .

مُنیب [ع] انابه ایدن ، ترك معاصی ایله حقه رجوع ایدن § کوزل یاغشلی، نافع یاغمور § فیض وطراوتی چوق بهار لطیف.

مُنیر [ع] اناره ایدن ، نور لاندیران ، روشن ایدن ، روشن، پارلاق: شمس منیر. وجه منیر. اختر منیر.

مُنیف [ع] بیوك، عالی، بلند : قانون منیف .

مُوی [ف] قیل، شعر: «آغاردی موی سر سودای زلف یار یمزمی — فضولی ». موچینه = قیل قوپارمغه مخصوص آلت معروفه. چمبز.

مُواثبه [ع] بر برینك اوزرینه آتلمق، صیچرامق.

مُواجهه [ع] یوزلشمك، یوز یوزه کلمك . مواجهةً = مواجهه صورتیله.

مؤاخات [ع] قارداشلق ایتمك، برینی قارداش ایدنمك.

مؤاخذ [ع] مؤاخذه ایدیجی، ایدن.

مؤاخذه [ع] صوچه مقابل عقاب ایتمك . Critique مقابلی اولەرق دخی قوللانیلیر: مؤاخذه آسان ایسه ده صنعت قولای دکلدر — اکرم بك . مؤاخذات = مؤاخذه لر، اعتراضات.

موادعه [ع] وداع ایدشمك ، وداعلاشمق.

موارثه [ع] بربرندن میراث یمك .

مواردە [ع] بربره برابر صویه کلمك § کلمك. مواردات = کلن شیلر.

موازن [ع] وزنجه مساوی .

موازنه [ع] ایکی شی وزنده بربرینه مساوی اولمق : موازنۀ مالیه .

موازات [ع] مقابللك، محاذات.

مُوازى [ع] مقابل ، برابر .

مُواسات [ع] برینه یارلق ایتمك ، § برینه مالاً وبدناً غمخوارلق ایتمك ، معاونتده بولنمق . § مأمورین دولتدن وفات ایدنلرك ایتام و ارامله معاش باغلانمق . نظمده اسلوب فارسی اوزره (مواسا) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُواصلت [ع] واصل اولمق ، اولاشمق ، قاووشمق : استانبوله تاریخ مواصلتم .

مُواضعه [ع] برخصوصده بحث ایدوب اوکدل قویمق § متارکهٔ بیع § برخصوصده برینك رأینه موافقت § بربرله بالاتفاق عالمه قارشی خلافنی کوسترمك یعنی برینی ضرره صوقمنی قصدیله خلاف حقیقت معامله‌ده بولنمق . آله‌جقلیدن مالی قاچیرمق ایچون مدیونك اثنای تحصیلده آیریله‌جق مال اثمانی کندیسنه عائد اولمق اوزره آخره بورج اقراری وبومقصده مبنی دین سندی تنظیمی کبی . مواضعة = مواضعه صورتیله .

مُواطات [ع] موافقت .

مُواظِب [ع] مواظبت ایدیجی ، ایدن .

مُواظبت [ع] آیرلمامق اوزره بر شیئك اوزرینه دوشمك ، بر ایشی تعهد ایده‌رك دائما آکا ملازمت ایتمك .

مُواعده [ع] وعده لشمك ، سوزلشمك .

مُواعظه [ع] وعظ ایتمك ، نصیحت ایتمك .

مُوافِق [ع] اویغون ، مناسب : «موافقدر بنه البت مزاجه شیوهٔ حکمت — طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر — راغب پاشا »

مُوافقت [ع] اویغونلق . مسا . عدلك . مناسبلك : طرفینك موافقتی .

مُوالات [ع] دوستلق ، محبت .

مُوانِس [ع] موانست ایدیجی ، ایدن : « شرم ایلیور موانس دیدار کوزلرم — بر قاتل ایتمك ایستیور احضار کوزلرم — ناجی »

موانست [ع] آلیشقلق ، الفت وانسیت .

موایسه [ع] مأیوس ایتمك .

موبد [ف] مجوسیلرك بیوك ، عالمی ، دانشمندی § حکیم ، فیلسوف . موبدان = موبدلر (موبذ) بوندن معربدر. فتح با ایله‌ده لغتدر.

مؤبد [ع] تأبید ایدلمش ، باقی قیلنمش. مؤبداً = مؤبد اوله‌رق: مؤبداً کورك .

موبمو [ف] قیل قیل ، اینجه دن اینجه‌یه: «ای نامه پای زلفنه دوش بندن اول مهلك — عرض ایت سیاهنامهٔ هجرانی موبمو — لا »

مؤتفك [ع] ترسنه دونن، دونمش.

مؤتلف [ع] ائتلاف ایدن، الفت ایدن، آلیشان .

مؤثر [ع] تأثیر ایدن، اثر ایدن، ایشله‌ین : مؤثر بردوا . مؤثر بر سوز. مؤثر بر مرثیه انشاد یله حضاری آغلاتدی . § اثر براقان، عامل: «آلهی حکمت ایجادی کیم کیمدن سؤال ایتسون — مؤثر پرده پوش کبریا آثار خیرتده — ناجی »

موجب [ع] ایجاب ایدن، لازم کتیرن، واجب قیلان: قابك قیرلمسی ایچنده کی صوبك دوکولمسنی موجبدر § لازم کلن، واجب اولان .

موجب [ع] ایجاب ایتمش، لازم کتیرمش، واجب قیلمش: موجبیله عمل .

موجد [ع] ایجاد ایدن، وجوده کتیرن: جناب حق موجد کائناتدر § یکی برشی چیقاران: فنی طباعتك موجدی غوتنبرغدر.

موجر [ع] ایجار ایدن، کرایه ویرن .

موجر [ع] کرایه ویریلن شی.

موجز [ع] مختصر. قیصه .

مؤجل [ع] تأجیل ایدلمش ، تأخیر ایدلمش ، مهلت تعیین

ایدلمش: دین مؤجل. دیون مؤجله.
مؤجلاً = مؤجل اوله‌رق.

مؤجِّل [ع] تأجیل ایدن، تأخیر ایدن.

موجَّه [ع] توجیه ایدلمش، یوزی برجهته دوندرلمش § مناسب، اویغون.

موحِّد [ع] توحید ایدن. جناب حقی برله‌ین. موحدانه = موحدجه‌سنه. موحدین = موحدلر: «موحدین ایله برلکده‌در کوکللرمز — تفرق ایتسه‌ده اجزاسی خاکدانمزک — ناجی»

موحِش [ع] و موحَّش [ع] } ایحاش، توحیش ایدن، حشیتلندیرن، اورکودن: موحش برحیوان. موحش بر اورمان.

مؤخَّر [ع] تأخیر ایدلمش، صکره‌یه، کری‌یه بر اقلمش، کجکدیرلمش. مؤخراً = مؤخر اوله‌رق، صکره‌دن: مؤخراً قالقوب کیتدی.

مود [ف] طوشنجل قوشی، عقاب.

مؤدِّب [ع] تأدیب ایدن، ادبلندیرن، مؤدبین = مؤدبلر.

مؤدَّب [ع] تأدیب ایدلمش، ادبلندیرلمش.

مودِع [ع] ایداع ایدن، امانت اوله‌رق ویرن.

مودَع [ع] ایداع ایدلمش، کندیسنه امانت اوله‌رق ویرلمش.

مؤدّی [ع] تأدیه ایدن، ادا ایدن، اوده‌ین. § سبب، باعث: مؤدئ نزاع.

مؤدّی [ع] تأدیه ایدلمش، ادا ایدلمش، اودنمش § معنی، مفهوم: مؤدای کلام.

مؤذِّن [ع] تأذین ایدن، اذان اوقویان: «دیدی مؤذن اذان پرده‌سیله تاریخن — سروری»

مؤذی [ع] ایذاء ایدن، انجیدن.

مور [ف] قارنجه: «میازار موری که دانه کشست — که جان داردو جان شیرین خوشست — فردوسی» · «مور درخانهٔ خود حکم سلیمان دارد — سعدی» . مورچه = کوچك قارنجه . مورانه موره یاقیشه‌جق صورتده : هدیهٔ مورانه . موران = مورلر .

مورث [ع] ایراث ایدن ، ویرن ، حصوله کتیرن : مورث خسار . مورث فتور . مورث مضرت . § میراث براقان .

مورخ [ع] تاریخ یازان ، وقایع ماضیه‌یی ضبط و قید ایدن : مورخ شهیر ابن خلدون . مورخین = مورخلر : مورخین عرب . مورخین افرنج .

مورخ [ع] تاریخلنمش ، زمان وقوعی تعیین ایدلمش . مورخاً = مورخ اوله‌رق .

مورد [ف] مرسین آغاجی .

موز [ع] عربستانده حاصل اولان برنوع میوه .

موزع [ع] توزیع ایدن ، طاغیدن : پوسته موزعی . غزته موزعی .

موزعین = موزعلر .

موز [فرانسزجه‌دن Muse] اساطیر یونانیه‌ده علوم وفنون وصنایع نفیسه مربیه‌لری اعتقاد اولنان طقوز پریدن هر بری : «شاعرلری موزلره طاپارلر — صنعتلی تیاترولر یاپارلر — ضیا» § شعر ، موسیقی ، ادبیات § سنوحات شاعرانه .

موزه [فرانسزجه‌دن Musée] آثار عتیقه ومواد علمیه وفنیه‌نك حفظ وتشهیرینه مخصوص دائره : کتبخانه‌لر ، افکارموزه‌سیدر — بوفون . (موزه‌خانه) تعبیرنده‌کی «خانه» کلمه‌سی زائددر .

موزه [ف] چیزمه . موزه دوز = چیزمه‌جی ، چیزمه دیکیجی : الك ذکرلی شاعرلرمزدن معدود اولان ذاتی اوائل حالنده موزه دوز ایدی . موزه دوزی = چیزمه جیلك . موزه دوزان = چیزمه‌جیلر

موژه [ف] غم ، بلاء ، مصیبت .

مُوَسِّخ [ع] توسيخ ايدن، كيرلدن.

مُوَسَّخ [ع] توسيخ ايدلمش، كيرلدلمش.

مُوسِر [ع] صاحب يسار، زنكين.

مُؤَسِّس [ع] تأسيس ايدن، وضع اساس ايدن: مؤسس دولت. مؤسس بنيان سلطنت. مؤسسين = مؤسسلر: مؤسسين فنون.

مُؤَسَّس [ع] تأسيس ايدلمش، اساسى وضع ايدلمش. جمعى اولان مؤسسات، آثار ومبانى معناسنده قوللانيلير: مؤسسات خيريه. مؤسسات تجاريه.

مُوَسِّع [ع] توسيع ايدن، واسع قيلان، كنيشلدن.

مُوَسْوِس [ع] وسوسه‌لى، وسوسه ايدن.

مُوسى [سريانيدن معربدر] استره § طورسيناده كنديسنه تجلئ الهى واقع اولان پيغمبر ذى‌شانك اسمى. بوكلمه سريانيجه‌ده تابوت معناسنه اولان (مو) ايله صو معناسنه اولان (سا) كلمه‌سندن مركب ايمش. نبئ مشاراليه نيل اوزرنده فرعون طرفندن برتابوت ايچنده بولنديغى ايچون بو اسم ايله مسمى اولمشدر. ديكر بر تعريفه نظراً لسان قبطى‌ده (مو) صو وشين معجمه ايله (شا) شجر معناسنده ايمش. مشاراليه صوده اشجاره يقين برمحلده بولنديغى ايچون (موشا) تسميه ايدلمش، صكره بالتعريب (موسى) دنيلمشدر. نظمده اسلوب فارسى اوزره (موسِ) صورتنده‌ده قوللانيلير.

مُوسيقار [ف] كوچك بيوك برطاقم نيپاره‌لر مثلث شكلنده يكديكرينه وصل ايديله‌رك ياپيلان وآغزله چالنان برنوع ساز. بوكا تركجه‌ده تحريف ايله (مثقال) دينيلير: «تن زارمده پهلواستخوانى صاييلير بربر — بى‌سير ايتمين احباب موسيقارى كورنلر — باقى» § غاغاسنده برچوق دليكلر بولنان واودليكلردن درلو درلو سسلر چيقاران برطائر موهومك اسميدر كه كويا حكماى متقدمين موسيقى‌يى بوندن استخراج ايتمشلردر. (موسيقال) ده بومعناده‌در.

موسيقى [سريانيدن] علم الحان: مقامات. موسيقيه. موسيقى شناسان قدما مقاماتى ترنم ايچون بر طاقم وقتلر تعيين ايتمشلردر. مثلا رهاوى ايچون صبح صادقدن طلوعه قدر. صكره حسينى. اوكله وقتنده عراق. بعضاً (يا)نك حذفيله (موسق) صورتنده ده قوللانيلير. فرانسزجه Musique كلمه‌سى بوندن آلنمش اولمليدر.

موش [ف] صيچان، فاره: موش دريده كوش. موش پريده هوش.

موش خرما [ف] بر نوع جانور.

موشخوار [ف] و

موشگير [ف] چايلاق قوشى: «بى جنجه ماكيان بچه‌يى چاك ايدر زغن — بى سابقه دوباره ايدر موشى موشخوار — ضيا»

موشح [ع] توشيح ايدلمش، تزيين ايدلمش.

موشكاف [ف] قيل ياران. دقت نظر صاحبندن كنايه اوله‌رق قوللانيلير: موشكاف بر آدم. موشكافانه = موشكافجه‌سنه: مقاله‌يى موشكافانه نظردن كچيرمك. موشكافى = موشكافلق. موشكافان = موشكافلر.

موصِل [ع] ايصال ايدن، واصل قيلان. واردیران: موصل پيام عافيت.

موصَل [ع] ايصال ايدلمش، واردیرلمش.

موصى [ع] ايصاء ايدن، وصى نصب ايدن § وصيت ايدن.

موصّى [ع] توصيه ايدن، برايشى برينه سپارش ايدن.

موصىٰ [ع] ايصاء ايدلمش، وصى نصب ايدلمش § وصيت ايدلمش.

موصىٰ به [ع] وصيت اولنان شى.

مُوصىٰ لَه [ع] كنديسنه برشی وصيت اولنان كيمسه .

مُوضِح [ع] ايضاح ايدن ، واضح قيلان ، عيان ايدن .

مُوَضِّح [ع] توضيح ايدن ، واضح قيلان ، عيان ايدن .

مُوَضَّح [ع] توضيح ايدلمش ، عيان ايدلمش . موضحاً = موضح اوله‌رق : كيفيتك موضحاً اشعاری .

مُوَظَّف [ع] توظيف ايدلمش ، كنديسنه وظيفه تعيين ايدلمش ، ارزاق اعطاسيله وظيفه‌لنديرلمش : عساكر موظفه . § معاشلی . موظفاً = موظف اوله‌رق : موظفاً قلمه دوام . موظفين = موظفلر .

مُوَظِّف [ع] توظيف ايدن ، وظيفه تعيين ايدن .

مُوَفَّر [ع] توفير ايدلمش ، چوغالدلمش .

مُوَفِّق [ع] توفيق احسان ايدن : جناب حق : جناب موفق الامور . (توفيق) كلمه‌سنه‌ده باق .

مُوَفَّق [ع] توفيق الٰهی‌يه مظهر اولمش ، ارادهٔ ازليه كندی مقصدينه توافق ايتمش . موفقيت = موفقلق : موفقيتكزی تبريك ايدرم . موفقيات = موفقيتلر : موفقيات معارفپرورانه · حسن استعمالنه اعتنا اولنه‌جق كلمه‌لردندر .

مُوفى [ع] ايفا ايدن ، اوده‌ين ، يرينه كتيرن .

مُوق [ع] كوزپيكاری .

مُوَقَّت [ع] توقيت ايدلمش ، وقت تعيين ايدلمش ، معين بر زمان ايچون ياپلمش . موقتاً = موقت اوله‌رق ، اكرتی : موقتاً باراقه انشاسی .

مُوَقِّت [ع] توقيت ايدن ، كونشی رصد ايدوب بر كونك ساعت ودقيقه‌لرينی تعيين ايدن . موقتخانه = موقته مخصوص حجره .

مُوقِد [ع] ايقاد ايدن ، آتش ياقان .

مُوَقَّر [ع] توقير ايدلمش ، آغيرلانمش ، تعظيم ايدلمش . موقراً = موقر اوله‌رق .

مُوَقِّر [ع] توقير ايدن ، تعظيم ايدن .

مُوَقِّف [ع] توقيف ايدن، طور-دیران . آلیقویان .

مُوقِظ [ع] ایقاظ ایدن ، او-یاندیران .

مُوقِن [ع] ایقان ایدن ، یقین حاصل ایدن، شبهه‌سزبیلن .

مُؤَكِّد [ع] تأكيدايدن،قوتلنديرن.

مُؤَكَّد [ع] تأكيد ايدلمش ، قوتلنديرلمش. مؤكداً = مؤكد اوله‌رق .

مُوَكِّل [ع] توكيل ايدن ، ايشی باشقه‌سنه تفويض ايدوب اوايشده اوكيمسه‌يی يرينه اقامه ايدن .

مُوَكَّلٌ بِه [ع] موكل طرفندن وكيله تفويض اولنان شی .

مُوَكَّل [ع] وكيل تعيين ايدلمش، وكيل .

مُوَلِّد [ع] توليد ايدن ، طوغو-ران § طوغردان .

مُوَلَّد [ع] توليد ايدلمش ، طوغوردلمش § فی الاصل موجود اوليوب صكره‌دن پيدا اولمش: مثلا (فلاكت) كلمه‌سی لسانمزده مولد بركلمه‌در . مولدات = مولد اولان شيلر .

مُوَلِّدُالحُمُوضَه [ع] اجسام بسيطه‌دندر .

صويك اونده طقوز، هوانك بشده برجزئی كنديسندن عبارت رنكسز، رايحه‌سز، طعمسز بر نوع غازدر. قابل تغير اولان شيلرك بوزلمسی بو غازك آنلرله امتزاجندن نشأت ايدر. هم يانار هم ياقار. تنفس واسطه‌سيله قانه داخل اوله‌رق رنكنی قرمزيلاشديران بودر . ذوی الحيات بونكله ياشار .

مُوَلِّدُالماء [ع] اجسام بسيطه‌دندر. صويك اونده بر جزئنی تشكيل ايدن رنكسز ، رايحه‌سز بر نوع غازدر . قابل اشتعالدر. تنفسه غير صالحدر . مولد الحموضه ايله بالامتزاج صو حاصل ايدر .

مؤلِّف [ع] تأليف ايدن، امتزاج ايتديرن § كتاب وجوده كتيرن. مؤلفانه = مؤلفجه‌سنه ، مؤلفين = مؤلفلر: مؤلفين عثمانيه،

مؤلَّف [ع] تأليف ايدلمش ، كتاب اوله‌ق وجوده كتيرلمش ، تأليف اولنمش كتاب، جمعی مؤلفات: مؤلفات ادبيه. مؤلفات فيقه .

مؤلِم [ع] ايلام ايدن ، المويرن، اينجيدن، آغربدان .

مؤلَّم [ع مولد] تأليم ايدن. (مؤلم) ايله مترادفدر : مؤلم بر خبر . مصدری قوللانيلماز.

مؤلَّم [ع مولد] تأليم ايدلمش، الملندير. لمش، الملی، كدرلی: « مرك ايستر ايكن دل مؤلم — كمال »

موم [ع] معروف.

مؤمِن [ع] ايمان ايدن، اينانان، قلب ايله تصديق، دل ايله اقرار ايدن: جمعی مؤمنين. مؤنثی مؤمنه . بونك جمعی مؤمنات.

مومأ اليه [ع] ايما ايدلمش ، يوقاريده كنديسنه اشارت ايدلمش، شوراجقده اسمی كچمش اولان. بو تعبير رسمياتده اولی رتبه‌سنی حائز اولانلره قدر قوللانيلير.

موميا [ف] جريحه‌يی فی الحال التيام بولديران بر نوع صوايمش. بونك عملی ومعدنيسی اولورمش. موميا حقنده برهان قاطعده فريدونه عطفاً يوروديلن روايت تاريخيه افسانه‌دن عبارتدر. § اسكی مصريلرك انواع دهن وبهارات ايله تحنيط ايتدكلری انسان وحيوان قوريسی .

موميان [ف] قيل بللی ، بلی قيل كبی اينجه. محبوبه‌لره وصف اولور. شمدی بوكبی خيالات باريك مجمانه لسان شعر عثمانيدن طرد اولنمشدر.

مؤنَّث [ع] ديشی.

مونِس [ع] ايناس ايدن ، آليشديران ، انسيت ايتديرن § آليشق، انسيتلی ،

انیس : مونس روح . مونس جان . «کاروان دل وجان اولدی روان سن کیده‌لی — نه غریب اولشم ای مونس‌جان‌ سن کیده‌لی — احمد پاشا». «از من جدا مشوکه توام نوردیدهٔ — آرام‌جان‌ومونس قلب رمیدهٔ — حافظ» = بندن آیرلمه که بنم کوزمك نوری ، آرام جانم، قلب رمیده‌مك‌مونسی سنسك .

مؤوِّل [ع] تأویل ایدن، معنای ظاهریدن عدول‌ایله باشقه معنایه‌حمل ایدن § رؤیاتعبیر ایدن.

مؤوَّل [ع] تأویل ایدلمش ، معنای ظاهریدن عدول ایله باشقه معنایه حمل ایدلمش : عقل‌اول، نقلك حکمی‌آنکه‌مؤول اولدیغندن — کمال§ تعبیر ایدلمش.

موی‌تاب [ف] قیل طوقویان ، موطاف .

مؤیِّد [ع] تأیید ایدن ، قوتلندیرن.

مؤیَّد [ع] تأیید ایدلمش، قو- تلندیرلمش : «حقدن بزه سلطان مؤید سین افندم — سن احمد ومحمود ومحمدسین افندم — غالب دده». مهر مؤیدمی باصارم سنی محاکمه قپوسنه آصارم — حقی پاشا .

مویه [ف] سوزشله آغلامه : «دوندی جسم ضعیف وپر ناله — مویه‌دن مویه ناله‌دن ناله — لا» مویه‌کر = مویه ایدن، سوزشله آغلایان .

موینه [ف] کورك ، فروه . موینه دوز = کورکجی.

مهاب [ع] کندیسندن قورقولان، اورکولان.

مؤیس [ع] تأییس ایدن ، مأیوس ایدن .

مهاجات [ع] شاعرلر بربرینی هجواتمك.هجوایدشمك.

مهاجر [ع] مهاجرت ایدیجی، ایدن، خانه وعیال‌ایله‌دیکر اقلیمه‌کوچن . دیکر ملتدن اولان مهاجره (ملتجی) دینیلیر § سید الانبیاء افندمز حضرتلریله برابرمکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه کوچن

ذوات کرامدن هر بری . جمی مهاجرین . مهاجرین وانصار . مهاجرین چراکسه .

مُهاجَرَت [ع] بر یردن دیکر یره کوچمك ، خانه‌دن ، اقربادن آیرلق صورتیله کوچمك .

مُهاجَزَه [ع] فسلده‌مك .

مُهاجَمَه [ع] هجوم ایتمك ، صالدرمق ، بربری باصدرمق اوزره یورویش اجرا ایتمك . جمی مهاجات : عسکرك مهاجاتی . مهاجات آلام .

مُهادَنه [ع] بارشمق ، مصالحه .

مُهارات [ع] برینك صقالنه کوله‌رك تمسخر ایتمك .

مُهارَشه [ع] خلقی بربرینه دوشورمك ، قیشقرتمق ، افساد .

مُهاكات [ع] برینك عقلنی استصغار ، برینی احمق یرینه قویمق .

مُهامَسه [ع] فسلدشمك .

مُهان [ف] اهانت اولنمش ، ذلیل ، حقیر .

مُهایَئه [ع] تراضیٔ طرفین ایله مقاسمهٔ منافع . مهایئه ایکی نوعدر . بری زماناً ، دیکری مکاناً .

مُهْتَدی [ع] اهتدا ایدن ، هدایت بولان ، دین حقه کیرن ، مسلمان اولان .

مُهْتَزّ [ع] اهتزاز ایدن ، تتره‌ین § فرحدن ، نشاطدن حرکته کلن . کسر تا ایله یاکلشدر .

مُهْدَر [ع] اهدار ایدن ، دوکن ، آقیدان .

مُهْدی [ع] اهدا ایدن ، هدیه ایدن ، هدیه کوندرن .

مُهَذَّب [ع] تهذیب ایدن ، زوائدی طرح ایله اصلاح ایدن ، خالص ومنقح قیلان . اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : مهذب اخلاق .

مُهر [ف] معروف . خاتم . سکون ها ایله‌ده لغتدر .

مُهْرَه [ف] اژدرها باشنده اولان طاش § چكیچ § بل كمیكی، بویون دوكمی. مهرهٔ عاج = بر نوع بوری: «نفیر و مهرهٔ عاج ودم نای -- لا»

مُهْلَت [ع] برشیئك اجراسی ایچون وعده‌دن صكره ویریلن زمان، میدان. (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: ادای دین ایچون شوقدر كون مهلت ویردی.

مُهْلِك [ع] اهلاك ایدن، هلاك ایدن: مهلك بر علت.

«كرچه مهلك بر تأثر واردل حساسده — اشتكا ایتمز عجم طرزنده سینه‌م یاره‌دن — ناجی»

مُهَلِّك [ع] تهلیك ایدن، (مُهْلِك) ایله مترادفدر.

مُهَلِّل [ع] تهلیل ایدن، (لااله‌الاالله) دین.

مُهَلْهَل [ع] نازك، لطیف، روبه § كوزل شعر، سوز.

مُهِم [ع] هم، غم ویریجی، ویرن § امر عظیم، كاردشوار، اهمیتلی، تأخیری جائز اولمیان شی: امور مهمه. مسائل مهمه. جمعی اولان مهمات‌الك زیاده عسكره لازم اولان اسلحه وجبخانه حقنده قوللانیلیر: مهمات حربیه.

مُهِمَّه [ع] مهم اولان خصوص: مهمهٔ اداره. مهمهٔ لسانیه.

مُهْمَل [ع] اهمال ایدلمش، بوشلانلمش، حالی اوزره براقیلمش، ترك ایدلمش § نقطه‌سز حرف: تاریخ مهمل § معناسز، برمعنایه دلالت ایتمین كلمه: «لفظ مهمل سوزایچنده یاراشقسز اما — طوغریسی بربری آردنجه نی وی یاراشیر — لا». جمعی مهملات.

مُهْمِل [ع] اهمال ایدن، بوشلایان، حالی اوزره براقان، ترك ایدن.

مُهَنَّد [ع] هند دمیرندن یاپیلان قلیج: سیف مهند.

مُهَنْدِس [ع] فن هندسه‌یه آشنا. مهندسین = مهندسلر.

مُهُود [ع] (مَهْد) ك جمعی.

مهور [ع] (مَهْر) ك جمعى .

مهول [ع] تهويل ايدن ، قورقويه كرفتار ايدن .

مهيّا [ع] حاضرلنمش ، آماده : « بيور مجلس انسه اى مست ناز — نى ومى مهيا كمان دلنواز — جودت پاشا »

مهيمن [ع] بريني خوفدن امين ايدن ، نكهبان ، مهربان . اسماء الٓهيه‌دندر .

مهين [ع] اهانت ايدن ، بغير حق تحقير ايدن .

مهيّئ [ع] تهيئه ايدن ، حاضرلايان .

مياومه [ع] كوندلك ايله معامله .

ميسّر [ع] تيسير ايدن ، قولايلقله حصوله كتيرن .

ميسّر [ع] تيسير ايدلمش ، قولايلقله حصوله كتيرلمش : جناب حق ميمك اتمامنى ميسر ايتدى .

ميول [ع] (ميل) ك جمعى .

ن

نا [ف] ادات نفى در . اولميان ، دكل ، سز . مشتقات وصفاته داخل اولور : نابالغ = بالغ دكل . بالغ اولميان . نامسموع = مسموع دكل ، مسموع اوليان . ديكر ادات سلب اولان (بى) اداتى صفاتك غيرى اسما ايله مصادر واسماى جامده‌يه داخل اولور : بى علم = علمسز . بى شعور = عقلسز . بى زر = آلتونسز . (نا) حرفى برقاچ موضعده بو قاعده‌نك خلافنه اوله‌رق استعمال اولنور : نامراد = مرادسز . ناهنجار = قاعده‌سز ، يولسز . نا انصاف = انصافسز . ناتوان = قدرتسز . نااميد = اميدسز . ناكام = كامسز ، بدبخت . (نادان) كلمه‌سنده‌كى «دان»

يا « دانا » دن مخفف ياخود « داننده » معناسنده‌در .

نای [ف] معروف قامشدن یاپیلان ساز . مزمار . بونك بطال ، شاه منصور ، كرفت چغرتمه كبی برقاچ نوعی واردر: « نایك كه چیقار زمزمه سوراخلرندن — بلبللر اوتر صانكه كلك شاخلرندن — نائلی قدیم ». اكثریا (نی) صورتنده تخفیف اولنور: « بشنو توزنی چها چهامی كوید — اسرار نهفتهٔ خدامی كوید — رخ زرد ودرون تهی وسر داده بباد — بی‌نطق وزبان خدا خدا می كوید — حضرت مولانا ». « نی كبی باغری یانیق ، سینه دلیك — نیه دوندردی فقیری دده‌لك — لا » نای روین — و — نای روینه = اسكی محاربات‌ده چالینان طوبخدن معمول برنوع بورو ، نفیر . بواسكیدن بزم وزرامهترلری طرفندن‌ده چالینیرایدی . « دمیدند درنای روین خروش — خروش آمدازبیم روینه جوش — هاتفی » نای‌ترکی = سورنا ، ظورنا . بر روایته نظراً خطاوختن ترکلرینه مخصوص بربچقی آرشون مقداری بربوریدر كه باشی دوه بوینی كبی منحنیدر. نا انبان = طلوم بوریسی ، غایدا. (نای انبان)دن مخففدر. بوكا (نای مشك) ده دینیلیر . § نایدن قبا برنوع دودك ، بوق . اسكیدن جنك محللرنده چالنیردی: « بغرید كوس وبنالید نای — توكویی كه عالم بر آمد زجای — فردوسی » § بوغاز ، حلقوم . بوكا (نای كلو) ده دینیلیر § سلاطین غزنویه‌نك وقتیله درونده خزینه‌لرینی حفظ ایتدكاری برقلعه اسمیدر كه سلطان ابراهیم طرفندن بوقلعه‌ده اوزون مدت محبوس قالمش اولان شاعر مسعود سعد سلمان شویله فریاد ایتمشدر : « نالم زدل چونای من اندر حصارنای — پستی كرفت طالع من زین بلند جای — آرد هوای نای مرا نالهای زار — جز نالهای زارچه آرد هوای نای » § اواخر كلماته لاحق اوله‌رق مكان معناسنی افاده ایدر : تكنا = طاریر. پهنا اكلی یر .

نا استوار [ف] محکم اولمیان شی، چوروك.

نا آشنا [ف] یبانجی ، بیکانه : دهرناآشنا. بعضاً (ناشنا) صورتنده تخفیف اولنور : «مهرو پیش هرناتراش ورزیل — کند صحبت ناشنایی خجیل — میرنظمی».

نا امید [ف] امیدسز، مأیوس: «نا امیدم بو کون حیاتمدن» . نا امیدانه == نا امید اولانه یاقیشه‌جق صورتده. نا امیدی == نا امیدلك، مأیوسیت. «نا امیدی همین نوا دارد — بیدل » .

نا اندیش [ف] فکرو نظره محتاج اولمیان، بدیهی، ضروری اولان شی . کوندزك ضیاسی ، کیجه‌نك ظلمتی کبی.

نا اوس [ف] کلیسا، مناستر، آتشخانهٔ مجوس . (ناووس) ده لغتدر.

نا اهل [ف] اهل دکل، اهلیتسز. نا اهلان == نا اهللر.

ناب [ف] صرف، خالص، صاف: بادهٔ ناب. لعل ناب: «ناز اولور دمبسته چشم نیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم ». « پیمانه‌دن دوکولدی‌می ناب بر یره — نور ایندی صاندیلر کورن احباب بر یره — نائلیٔ قدیم ». § اولوق .

ناب [ع] آزی دیشی ، کوپك دیشی § یاشلی دوه. جمعی انیاب .

نابت [ع] یردن بیتن، نما بولان: من ثبت نبت == ثابت اولان نابت اولور . «مانند شجر نابت اولور ثابت اولانلر — هر قنغی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا » .

نابجا [ف] یولسز، محلسز، یرنده دکل : « نیاز نابجادن برده ناز نابجادن کچ — لا » .

نابدید [ف] بلیرسز ، کورنمز . (بدید)ك ضدی: «نابدید اولدی بلیرسز یوق اولاندر نابود

— سنبلزاده وهبی' تحفه‌سندن ». « بحر عشق یاربی پایان وساحل نابدید — لا » .

نابته [ع] برقبیله‌ده یکی ظهور ایدن اولاد صغار .

نابرجا [ف] (نابجا) یه باق .

نابغه [ع] عظیم الشان آدم § صوینده شاعریت یوق ایکن بنفسه ظهور ایدن، یاخود اوائل حالنده شاعر دکلکن صکره‌دن هوسکار اولان شاعر فصیح : نابغة الزمان. جمعی نوابغ .

نابکار [ف] مفسد، فعل قبیح صاحبی: « فلك دیدکاری اول نابکار کچرودن — نه‌در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم — نفعی » § ایش ایشله‌مین ، عاطل، بطال آدم .

نابمحل [ف] محلسز ، یولسز : نابمحل سوز سویلین بالآخره محجوب اولور . سوزی نابمحل سویلمه‌ملی .

نابسود [ف] ال دکمه‌مش، ال‌طوقنمامش، اورسه‌لنمه‌مش یکی شی: جامهٔ نابسود. لباس نابسود.

نابسی [ف] عدم. (وجود) مقابلی.

نابود [ف] یوق اولان ، معدوم صرف § صکره‌دن یوق اولان شی § مفلس ، پریشان . نابود مند = فقیر .

نابهره [ف] اولو، عظیم § صویسز، فرومایه § مغشوش شی .

نابهنجار [ف] یولسز ، قاعده‌یه مخالف .

نابی [ع] خبر ویرن.

نابی [یوسف] اعاظم شعرای عثمانیه‌دندر . رهالی ، یعنی اورفه‌لیدر . سلطان محمدخان رابع دورنده ١٠٧٦ ده استانبوله کلەرك مصاحب شهریاری مصطفی پاشا دائره‌سنه انتساب ایله آنك

دیوان کاتبی اولمشیدی. مشارالیهك دلالتیله مرفهاً زیارت حرمینه موفق اولدقدن صکره ١٠٨٩ ده درسعادته عودتنده پاشایه کدخدا اولمشیدی. برزمان صکره حلبه چکیلهرك مدت مدیده اوراده اقامت ایتمشدر. بالطهجی محمد پاشا حلب والیسی بولندیغی اثناده نابی‌یه زیاده متوجه اولدیغندن ١١٢٢ ده ایکنجی دفعه اولهرق صدارته مدعواً استانبوله کلیرکن آنی ده برلکده کتیروب باش محاسبه جیلکله تلطیف ایتمشیدی. حال احتضارده ایکن کندی لساننده صدور ایتدیکی مروی اولان (نابی بحضور آمد) عبارهسنك کوستردیکی (١١٢٤) ده پیر اولدیغی حالده ارتحال ایتمشدر. اسکدارده قارهجه احمد جوارنده مدفوندر. مشارالیهك ١١٢٤ ده ارتحال ایلدیکنه دائر معاصرینی طرفندن یازلمش اولان تاریخلر تذکرهٔ صفایی‌ده موجود اولدیغندن (١١٢٦) ده برحیات اولدیغنه دائر بر رسالهٔ ادبیه‌ده کوریلن فقره بالطبع یاکلش عد اولنور. مشارالیه زماننده سخنوران رومك مقتداسی ایدی. اشعاری فوق العاده سلیس و منقحدر. آثاری شونلردر: (مرتب دیوان) (خیریه) (خیرآباد) (تحفهٔ دلکش نابی) (ذیل سیرویسی) (تحفة الحرمین) (منشأت).

نابینا [ف] کوزسز، اعمی. کور ایله بینلرنده‌کی فرق نابینانك آنادن طوغمه اعمی‌یه کورك ده صکره‌دن بر سببله کورمز اولانه اطلاق اولنمسندن عبارتدر. نابینایی = نابینالق، اعمالق: «دل بی درد ندارد خبراز عالم عشق — حسن یوسف چه کند در حق نابینایی — یغما» نابینایان = نابینالر.

ناپاك [ف] کیرلی، ییقانمامش § پیس، مردار: «بعض ناپاکك آدی طاهر اولور — صکره مردارلغی ده ظاهر اولور — سنبل زاده وهبی» ناپاکان = ناپاکلر. ناپاکی = ناپاکلك.

ناپروا [ف] سرسم، سراسیمه § پرواسز، لاقید. قورقوسز § جاهل.

ناپیدا [ف] کیزلی، نهان. «ظاهر»ك ضدی: «زهی ذاتك

نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا — بحار صنعکه امواج پیدا قعرناپیدا — فضولی ». پیداو ناپیدا = بللی بلیرسز: « طوغارکن نجم بی‌خواب سحر پیدا اوناپیدا — عبدالحق حامد »

ناتراشیده [ف] یونلمامش، قبا، تربیه‌سز آدم: ناتراشیده بر آدم.

ناتمام [ف] اکسیك، نقصان.

ناتوان [ف] قوتسز، قدرتسز. ناتوانی = ناتواناق: علائم ناتوانی « تاتوانی ناتوانانرا بچشم کم مبین — یاری یك رشته جمعیت دهد کلدسته‌را — صائب »

ناجذ [ع] آزی دیشلرینك نهایتنده‌کی آلتلی اوستلی درت دیش.

ناچسپان [ف] یاقیشیق آلمیان، لایق اولمیان.

ناجو [ف] چام آغاجی، صنوبر.

ناجود [ف] بیوك قدح.

ناجی [ع] نجات بولان، قورتولان: « ناجی بن‌ایسه‌م نجات هیهات — ناجی » § عقوبات اخرویه‌دن خلاص اولان: فرقهٔ ناجیه.

ناجی [معلم ناجی افندی] استانبولده سراج اصنافندن (علی) آغا اسمنده ناموسلو بر آدمك صلبندن دنیایه کله‌رك پدرینك وفاتندن صکره عائله‌سیله برابر روم ایلی‌یه کیدوب وارنه‌ده مدرسه‌لرده تحصیل علم وکمال ایتمش، ینه اوراده برقاچ یوز غروش معاشله رشدیه معلم ثانیلکنده بولنمش، برآرالق وزرادن انتساب ایتدیکی بر ذاتك معیتنده روم ایلیده، اناطولیده اوفاق تفك مأموریتلرله برخیلی زمان طولاشوب « برپاره‌یه صدهزار فریاد » دیه‌جك قدر فلکك کرم وسردینی کورمش، النهایت استانبوله کله‌رك (ترجمان حقیقت) غزته‌سنه انتساب ایله زماننده رئیس الادبا اولمق شرف عظیمنی احرازایتمش اولان معلم ناجی افندی

مرحوم علم و عرفانی قدر حمیتیله، وفاپرورلکیله، خیر خواهلغیله، علو جنابیله تمیز ایتمش بر بیوك آدم ایدی. مشارالیه «ترجمان حقیقت» غزته سیله نشریاتده بولندیغی زمان آثار قلمیه سیله، منقحیت اسلوبیله عموم معاصرین ادبانك نظر تقدیرینی جلب ایدرك ایجاب زمانه كوره لسان شعر عثمانی یی تنقیح و اصلاحه چالشمش، لسانمز ایچون حقیقةً شایان تقدیر بر طاقم قواعد متینه وضع ایتمشدر، آثاری عمومك ایادئ استفاده سنی تزیین ایتمكده اولدیغی ایچون بو جهتلردن اوزون اوزادی یه بحثه حاجت یوقدر. (نیاز اسیرانه)، (زنداندن بر صدا) (كبوتر) كبی منظومه لری قدرت طبع شاعرانه سنك،

رنك رخسارك كبی هر رنككنك حیرانی یم
وجه باقینك بو حیرتكهده یوز بیك رنكی وار

كبی ابیات بر جسته سی علو فكر عارفانه سنك برر دلیل جلیسیدر. هله مشارالیهك ترجمه خصوصنده كوستردیكی اقتدار حقیقةً شایان غبطه در. عربیدن، فارسیدن، فرانسزجه دن ترجمه ایتدیكی اثرلر اصلنه رشك افزا عد اولنسه بجادر. ناجینك بر قصوری وارسه تنقیدات خرده كیرانه ده پك ایلری كیتمش اولمسندن عبارتدر. ناجی اوزونه قریب بویلی، بویله متناسب درجه ده وجودلی، سمیزجه، آچیق آلنلی، شهلا كوزلو، طوپ چهره لی، سیاه صاچلی، صقاللی ایدی. چهره سی دائما متبسم كورینوردی. چوق سوز سویلمزدی. مصاحبت لاابالیانه سی غایت طاتلی ایدی. مزیات معنویه سندن بری ده قوهٔ حافظه سنك متانت خارق العاده سیدر. مشار الیه بر چوق سنه قلمیله فقیرانه و ناموس كارانه كچنمش، الك نهایت طرف اشرف شاهانه دن خدمات قلمیه سنه مكافاةً [تاریخ نویس سلاطین آل عثمان] تعیین بیوریله رق بو مأموریتی ایكی سنه قدر حسن ایفا ایتدكدن صكره ١٣١٠ تاریخنده قرق درت یاشنده ایكن وفات ایتمشدر. جنازه سی احتفالات لازمه ایله قالدیریلوب سلطان محمود حظیره سنه دفن اولنمشدر. سنك مزارنده

آثار طبعنه‌دن اولان بیت آتی منقوشدر :

حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درگاه بر
بر نفس توحیددن آیرلمدم الله بر

ناجی اکابر محررینه‌دن احمد مدحت افندی حضرتلرینك دامادی ایدی . مبتدیلر ایچون آثار سائره‌سندن زیاده مفید اولان بو لغت کتابی (فتوی) کلمه‌سنه قدر یازوب براقمش اولدیغندن آندن آشاغیسنك (تتمۀ لغت ناجی) عنوانی آلتنده طرف کمترانه‌مدن اتمامنه غیرت ایدلمکده‌در. آثار منظومه‌سی : آتش‌پاره . شراره . فروزان . حمیت ، ذات النطاقین ، ارطغرل غازی ، مثنوی ، ترجیع بند ، یادگار ناجی ، آثار منثوره‌سی : اعجاز قرآن ، معمای الهی ، سانحات العرب ، سانحات عجم ، امثال علی ، حکم الرفاعی ، نوادر الاکابر ، صائبه‌ده سوز ، خلاصة الاخلاص ، عبیدیه ، مترجم . مدرسه خاطره‌لری ، مجموعۀ معلم ، اصطلاحات ادبیه ، نمونۀ سخن ، اسامی ، عثمانلی شاعرلری ، محمد مظفر مجموعه‌سی ، مخابرات ، مکتوبلریم ، انتقاد [بشیر فؤاد ایله مشترك] . شویله بویله [شیخ وصفی ایله مشترك] ، خرده فروش ، معلم ، لغت ، هدر ، درت بش جزءدن عبارت قاموس عثمانی .

ناچار [ف] چاره‌سز ، لابد ، ضروری : « ناچار چکر خلق بو محنتلری یوقسه — آدم قره‌طاغ اوله کتیرمز بوکا طاقت — روحی بغدادی » . « مقبره‌ده نصل تك یاتیورسه اولو ناچار — دنیاده دخی تك یشایور آدم غمخوار — نادر » ناچار بو صورتده راضی اولدق . § چاره‌سز ، فقیر ، دوشکون . ناچاری = ناچارلق .

ناچیز [ف] برشی دکل ، دکرسز ، هیچ حکمنده ، لاشی ، اشخاص واشیایه وصف اولور . بندۀ ناچیز . هدیۀ ناچیز . کل ناچیز . یادگار ناچیز ، اثر ناچیز . ناچیزانه = ناچیز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : هدیۀ ناچیزانه . آثار ناچیزانه . ناچیزی = ناچیزلك .

ناحِره [ع] آيك برنجى كونى § آيك آخرى ، آخر كيجه سى .

ناحِس [ع] قيتلق سنه سى .

ناحَق [ف] حقسز ، حقه غيرموافق : « كندى اليمله پاره كسوب ويرديكم قلم — فتواى خون ناحقمى يازدى ابتدا — لا »

ناحِل [ع] آريق ، ضعيف .

ناحيه [ع] يان طرف ، جانب § تشكيلات ملكيه جه داخليه نظارتندن منصوب برمديرك يد اداره سنده بولنان قطعهٔ ممالك . جمعى نواحى .

ناخدا [ف] ملاح ، قپودان : « بلا موج آور كرداب حيرت ، ناخدا نابود — عدم ساحللرين طوتدى دريغا بانك ناموجود — لا ». اصلى (تكنه صاحبى) ديمك اولان (ناوخدا) در .

ناخِر [ع] چورويوب اوفانمش كميك .

ناخشنود [ف] خشنود دكل

ناخلف [ف] شرف خصوصنده پدرينك ، اجدادينك اثرينه امتثال ايتمين سفيه ، خيرسز اولاد : « پدرم روضهٔ رضوان بدوكندم بفروخت — ناخلف باشم اكرمن بجوى نفروشم — حافظ »

ناخن [ف] طيرناق . ظفر . اصلى قانسز ديمك اولان (ناخون) در . ناخن آفتاب = آتش .

ناخواست [ف] بى اختيار § بى طلب ، بى تلاش .

ناخواه [ف] ايسته مين ، رضا كوسترمين . خواه ناخواه = ايستر ايسته مز : « زندكى در كردن افتاد است بيدل چاره چيست — خواه بايد زيستن ناخواه بايد زيستن — بيدل »

ناخوش [ف] خوش دكل، طبيعته، مزاجه غير موافق ناخوشی = ناخوشلق .

ناد [ع] رزق ، روزی .

نادان [ع] بيلمين، جاهل: «نادانلر ايدر صحبت نادانله تلذذ — ديوانه‌لرك همدمی ديوانه كركدر — ضيا ». نادانی = نادانلق ، جهالت . بيلمه‌مك . نادان كلمه‌سی لسان عوامدن درشت سوزلو ، نوبران معناسنه قوللانيلير .

نادب [ع] اولونك محاسنی تعداد ايده‌رك آغلايان .

نادر [ع] آز بولنان ، آز شی : النادر كالمعدوم = نادر اولاشی يوق كبيدر§ بر كورجيك صلبندن دنيايه كله‌رك جالس تخت ايران اولان حكمدار مشهورك ناميدركه زماننده حدود ايرانی فوق‌العاده توسيع ايتمش وبغدادی محاصره ايلمشدی . طوپال عثمان پاشاقوماندامی آلتنده مقابلنه سوق اولنان عثمانلی اردوسی مشاراليه قارشی قهرمانانه مدافعه ايتمش ونادر شاه ايرانده ظهور ايدن بعض اغتشاشات داخليه‌دن طولايی محاصره‌يی رفع ايده‌رك عسكريله برابر چكلمشدر . وقوع بولان مصادمه‌ده طوپال عثمان پاشا شهيد اولمشدی . شهيد مشاراليه قبل المحاربه نادرشاهه كوندرديكی مكتوبك بالاسنه بيت آتی يی يازديرمشدر :

«نجابت چون نداری تاج شاهی را نهی بر سر — بچشم غيرت صاحب كلاهان همچو تير آيد» = نجابته مالك اولمديغك حالده باشكه حكمدارلق تاجنی كيمكلكك پادشاهلرك چشم غيرتنه اوق كبی باتار .

نادره [ع] نادر اولان شی : نادره‌دان = عالم، ظريف.

نادره‌سنج = نادرسوز سويلين، ظريف، نكته‌دان .

نادرست [ف] درست ، طوغری دكل .

نادم [ع] ندامت ايدن ، پشيمان اولان. نادمانه = نادم اولانه ياقيشه‌جق صورتده . نادميت = نادملك .

نادی [ع] ندا ایدن، هایقیران، چاغیران، § مجلس، انجمن: نادیٔ عرفان. نادیٔ فیض بادی:

نادیده [ف] کورلەمش: نادیده برقیافت.

نار [ع] آتش. ترکجه ده مصادفی (اود) لفظ مهجوریدر. § مضرت: فلانك نارینه یاندی.

نارچیل [ف] هندستان جوزی. وقتیله بونك قبوغندن اعمال اولندیغی ایچون (نارکیله) بونك محرفی ایمش.

نارس [ف] خام میوه.

نارنج [ع] و **نارنك** [ف] } ترنج

ناروا [ف] لایق دکل: «سکا بن باشقه بدعا ایدەمم — ای خزان نار وابهار امل — بنی آغلاتدیغك قدر سنی ده — ایلسون کریه بار باشقه کوزل».

ناری [ع] جن، پری § جهنمی، دوزخی.

ناز [ف] محبوبەنك عاشقنه ایتدیکی شیوه، استغنا: چوق ناز عاشق اوصاندیرر. ایتمك، چکمك ماده‌لریله قوللانیلیر: «ناز ایدرسه غمزه‌سی عشاق زاره ناز ایدر — زلفی بر آشفته‌در کیم روز کاره ناز ایدر — نفعی». «چکیلیرمی بوکا فرك نازی» نازپرور = ناز ایدن: «اورتبه ناز پرور اولەکیم ای مهر استغنا — سنی بر ذرهٔ ناچیز ایکن بن آفتاب ایتدم — ادیب» نازپروانه = ناز پرورە یاقیشەجق صورتده. ناز پروری = ناز پرورلك.

نازك [ف] یوفقه، رقیق: شعر نازك. نازك سوز § کوزل، محبوبه § نزاکتلی، ظریف، ملتفت، مکرم. فی الاصل ضم زا ایله‌در. فقط بو صورت لسانمزده قبول اولنه‌ماز. نازك اندام = نازك اندامل. لطیف وجودلی. نازکانه = نازك اولانه یاقیشەجق صورتده. نازك بدن = نازك

بدنلی ، لطيف وجودلی . نازك مزاج = نازك مزاجلی . نازكتر ونازكترين = زياده نازك . نازكتن = نازك وجودلی . نازكی = نازكلك .

نازك خيالان [ف] مصنوعات آلهيه‌يی فكر ايدنلر ، عارفان § شعرا : « سخن باشد دليل زندگی نازك خيالانرا — بيدل »

نازل [ع] نزول ايدن ، آشاغی اينن : سمادن شمدی مائده نازل اوليور .

نازله [ع] بلا ، داهيه ، محنت

نازنده [ف] نازايدیجی ، ايدن .

نازنين [ف] نازلی ، مستغنی : « صاحبوب بله نازنين اتكلر — جمع ايليه‌لم كوزل چيچكلر — فضولی » § نازك اندامل ، لطيف براديلشلی : « كر بر سر وچشم من نشينی — نازت بكشم كه نازنينی — سعدی » طريق نازنين = بكتاشی طريقی : طريق نازنين فقراسی .

ناس [ع] اسم جنسدر . بر آدم ، آدملر ، انسانلر : خير الناس من ينفع الناس = ناسك خيرليسی ناسه منفعتی اولاندر .

ناساز [ف] دوزنسز ، اويغون دكل ، غير موافق : طالع ناساز . ناسازی = ناسازلق .

ناسج [ع] نسج ايدن ، طوقويان .

ناسخ [ع] نسخ ايدن ، ابطال ايدن ، رد ايدن § يازی يازان .

ناسزا [ف] لايق دكل ، لايق اولميان .

ناسفته [ف] دلنمه‌مش : در ناسفته = دلنمه‌مش اينجی .

ناسق [ع] نسق ايدن ، تنظيم وترتيب ايدن .

ناسك [ع] الله يولنده عبادت ايدن .

ناسَنجیده [ف] طارتلمامش .

ناسُوت [ع] عالم اجسام . دنیا (لاهوت) مقابلی. مجازاً شریعت وعبادت ظاهریه معناسنه ده قوللانیلیر.

نامور [ع] آدی چیقمش، مشهور : غازیٔ نامور . (نام آور) دن مخففدر.

ناسی [ع] نسیان ایدن، اونودان.

ناشاد [ف] شاد دکل ، غملی : قلب ناشاد . ناشادی = ناشادلق « ناشاد کوکل بر کون اولوب شاد اوله‌جقدر — ضیاء » .

ناشایسته [ف] لایق دکل .

ناشتا [ف] صباحدن بری برشی یمه‌مش اولمق .

ناشِد [ع] شعر انشاد ایدن ، اوقویان .

ناشِر [ع] نشر ایدن ، صاچان ، طاغیدن ، یایان ، آچان : ناشر نور معرفت . ناشر فیض نامتناهی. ناشر لوای عدل .

ناشُسته [ف] ییقانمامش .

ناشط [ع] شاد ، شن آدم.

ناشکیب [ف] صبرسز : عاشق ناشکیب. بلبل ناشکیب.

ناشکیبی = ناشکیبلك .

ناشکُفته [ف] آچیلمامش: زهرهٔ ناشکفته. بعضاً (نشکفته) صورتنده تخفیف اولنور : غنچهٔ نشکفته .

ناشناس [ف] جاهل § طانیمازاولان. بومعناده دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : حق ناشناس. حقوق ناشناس .

ناشنیده [ف] ایشیدلمه‌مش: قول ناشنیده، شعر ناشنیده.

ناشی [ع] نشأت ایدن ، ایلری کلن، وجود بولان، طولایی.

ناصح [ع] نصیحت ایدن، اوکوت ویرن. ناصحانه = ناصحه یاقیشه‌جق صورتده. ناصح الجیب = قلبی تمیز آدم.

ناصر [ع] نصرت ایدن، یاردیم ایدن. جمعی ناصرین. (والله خیر الناصرین) کریمهٔ جلیله‌سی یونان محاربه سنده کی مظفریت عثمانیه یه تاریخ دوشمشیدی.

ناصیه [ع] آلین، پیشانی. جمعی: نواصی. ناصیه‌سای = آلنی یره سورن: ناصیه‌سای احترام، ناصیه سای تعظیم. ناصیهٔ حال = تعبیری چهره کوسترشی مقامنده قوللانیلیر: فلان ذاتك ناصیهٔ حالندن ایلکی آکلاشیلیور.

نادج [ع] کرکی کبی پیشکین‌ات، میوه.

ناطح [ع] بوینوز اوران.

ناطر [ع] باغ، باغچه خرمالق بکجیسی § حمام خدمتجیسی. جمعی نواطر.

ناطق [ع] نطق ایدن، سویلین § ادراك وتفکر ایدن: انسان برحیوان ناطقدر.

ناطقه [ع] قوهٔ دراکه، انسانی حیواناتدن تمیز ایدن مزیت معنویه: نفس ناطقه. قوهٔ ناطقه.

ناطور [ع] (ناطر) ایله مترادفدر.

ناظر [ع] نظر ایدن، باقان، کوزه‌دن: «ناظر سکا چشم اشکبارم — لطف ایله کتیر شراب ساقی — بیهوده دکل بو انتظارم — کوکلم ینه پك خراب ساقی — لا» § برادارهنك، بر نظارتك کافهٔ امور ومعاملاتنه نظارت ایدن اك بیوك مأمور: خارجیه ناظری. معارف ناظری. جمعی (نظّار). سدید الناظر = شائبهٔ تهمتدن بری اولمغله برشیئه کرکی کبی دقتله نظر ایدن آدم.

ناظم [ع] نظم ایدن، دیزن، ترتیبنه قویان: ناظم لآل. § شعر سویلین: شهنامه ناظمی فردوسیٔ طوسی. «ناظم منظومهٔ سلك لآل

مثنوی — نفعی » اکثریا موزون سوز سویلین مقامنده قوللانیلیر: هر شاعر ناظم ایسه‌ده هر ناظم شاعر دکلدر . ناظمانه = ناظم اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی ناظمین .

ناعجه [ع] یموشاق یر .

ناعم [ع] تر، تازه نبات § لطیف یموشاق شی .

ناعمه [ع] ناز ونعمتله پرورده اولان قادین .

ناعور [ع] قانی کسلمه‌ین طمار § دکرمن قنادی .

ناعوره [ع] باغچه دولابی .

ناغض [ع] تعجب ایدر کبی باشنی تبره‌دن .

ناف [ف] کوبك، سره: سینه بر سینه ناف بناف غنوده زیر پوستین انس وائتلاف اولدق — تلماق ترجمه‌سی ، کامل پاشا § اورته، وسط . ناف عالم — و — ناف زمین = مکهٔ مکرمه . ناف شب = کیجه یاریسی .

نافخ [ع] نفخ ایدن، اوفورن . نافخ صور قیامت .

نافذ [ع] نفوذ ایدن، ایشله‌ین، اوته‌سنه کچن . اکثریا امر وحکمه صفت اوله‌رق ایراد اولنور: نافذ الامر . حکم نافذ . نافذ الکلم = سوزی کچن ، امری نفوذ ایدن . نافذیت = نافذلك : شعر روحه نافذیتی حائز اولمیدر .

نافر [ع] نفرت ایدن، اورکن .

نافرجام [ف] عاقبت کاری خیرلی اولمیان شی : بخت نافرجام . طالع نافرجام .

نافع [ع] اسماء حسنادندر . نفع، فائده ویرن : عبد النافع § نفعلی، فائده‌لی : « کندمه نافع صانیردم کندمی — هر ضرر کلمش مکر بندن بکا — ابن الحضر رشدی بك »

نافه [ع] مسك آهوسی دنیلن حیوانك کوبکندن چیقاریلان

بر نوع مسك § محبوبه نك صاچی : « چووا کرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بپابوسیٔ آفتاب — فردوسی » = جانان سیاه صاچلرینی آچوب طوپوقلرینه قدر دوکدیکی زمان کویا که کیجه کونشك آیاغنی اوپمکه کلدی .

§ دریسندن کورك یاپیلان حیوان پوستلرینك قارنی آلتنده‌کی دری: نافهٔ سمور . نافه وشق .

نافی [ع] نفی ایدن، وجودینی اورته‌دن قالدیران ، کیده‌رن .

ناقابل [ع] قابل دکل § قابلیتسز، جاهل. جمعی ناقابلان .

ناقه [ع] دیشی دوه: «ناقهٔ لیلا محمل چکمش بیابان سمتنه — ایله مجنونی بو حالتدن خبردار ای جرس— نضولی »

ناقد [ف] نقد ایدن ، ایینی کوتوسندن آییران § درهم ، دینار .

ناقر [ع] نشانه اصابت ایدن ، اوق .

ناقص [ع] نقص ایله متصف ، اکسك، تام دکل § ریاضیاتده «—» اشارتی. مؤنثی ناقصه. ناقصة العقل = قادین .

ناقض [ع] نقض ایدن، بوزان.

ناقل [ع] نقل ایدن ، بر یردن دیکریره طاشیان § روایت ایدن . ناقل مجلس = برمجلسده سویله‌نیلن سوزلری دیکر مجلسده نقل وروایت ایدن ، سوز آلوب کوتورن اخلاقسز .

ناقور [ع] دودوك ، بورو .

ناقوس [ع] خرستیانلرك عبادت وقتلرینی اعلام ایچون کلیسا درونده چالدقلری چان : «ناقوس زدن ترانهٔ بدکی است — خیام »

ناك [ف] ادات تکیف واتصافدر. ترکجه‌ده مرادفی (لو.لی) اداتلریدر . اسمه لاحق اولور:

غمناك = غملی. کدرناك = کدرلی. فرحناك = فرحلی. طربناك = طربلی.

ناکام [ف] مرادینه نائل اوله‌میان، طالعسز، محروم: بندهٔ ناکام. «کامرانلقدر امید ایلمه ناکامه کوره — لا» § ناچار، لاعلاج. ناکامی = ناکاملق محرومیت.

ناگاه [ف] آنسزین، بردن بره. نظمده بعضاً (ناکه) صورتنده تخفیف اولنور.

ناکس [ف] صویسز، آلچاق، فرومایه. ناکسانه = ناکسجه‌سنه. ناکسی = ناکسلك. ناکسان = ناکسلر.

ناکس [ع] باشی دائما آشاغی‌یه اکن آدم. جمعی شاذ اوله‌رق (نواکس) کلیر.

ناکل [ع] نکول ایدن، محترزانه قاچینان، دونن.

ناگوار [ف] معده‌ده هضم اولمیان ویابطیء الهضم اولان شی.

ناگهان [ف] } آنسزین، بردنبره کلن: بلای ناکهانی. قضای ناکهانی.
ناگهانی [ف] }

« ثناخوانك رضا اولدقجه بد خواهك ظفر بولماز — رضای طالبانی برقضای ناکهانیدر — شیخ رضا ».

نال [ف] دودك، مزمار § خامه، قلم § قلم ایچنده‌کی اینجه‌تل: «ایتدی تن ضعیفمی فریاد و ناله نال — قالدم اورتبه ضعف ایله یوق ارتحاله حال — راغب پاشا» § قارغی قامشی، شکر قامشی § ایکله‌یجی، ایکله‌ین. بو معناده وصفی ترکیبی حالنده قوللانیلیر.

نالش [ف] ایکلمه، ایکلتی انمه: نالش نای. نالش عندلیب. «ایلمه ای کریهٔ نالش قرینم ازدیاد — ناجی».

ناله [ف] ایکلتی، انین: نالهٔ نی. نالهٔ دل. «کویکده ناله کیم دل مشتاقدن قوپار — برنغمه‌در حجازده عشاقدن قوپار — نائلیٔ قدیم». «بنی دلشاد قیلماز هیچ برحالك دوامندن — الندن ناله‌لر فریادلر طبع پریشانك». ناله‌زن وناله سنج = ناله ایدیجی، ایدن: «وجدمی تزیید ایدن هم دردلی الحانیدر — ناله‌سنج اولدقجه نی‌ایلر انینم ازدیاد — معلم ناجی».

ناله‌زنی وناله‌سنجی = ناله‌زنلك .
ناله كنان = ناله ایدرك .

نام [ف] اسم، آد § شهرت وشان: « نه كسب ایتدم حیاتمدن بو بندرگاه فانیده — اوده نسیانه مرهون آه بوش بر نامدن باشقه » نام آور = آدی چیقمش، مشهور آدم . نام بردار، نام برده ، نامدار ، نامور = ناملی، شهرتلی، آدلی ، صانلی : غازیء نامدار . شاعر نامور. نامجوی = نام آرایان . شجیع ، بهادر. نامزد = نشانلی قیز ، استقبال ایچون بر خصوصه ، بر موقعه تعیین ایدلمش اولان.

نامبارك [ف] مبارك دكل ، میمنتسز : « نامبارك قدمی نیل وفراتی قوریدور — لا »

نامتصور [ف] متصور دكل، خاطر وخیاله كلمین .

نامتناهی [ف] متناهی دكل، نهایتسز: فیض نامتناهی . فضای نامتناهی « بیتری بیتدی دینلمكله نور نامتناهی — نفسله قابل اطفا میدر چراغ الهی — ناجی »

نامحدود [ف] محدود دكل ، حدی ، پایانی یوق : فكر نامحدود . شوق نامحدود . « تجلیسی دیمكدر زندكی بر آن موهومك — زمان برلجه‌در جاری علی الاطلاق نامحدود »

نامحرم [ف] محرم دكل ، كندیسیله كوروشولمه‌سی حرام اولان. § بیكانه. یبانجی: « مااكر مكتوب ننویسیم عیب مامكن — درمیان رازمشتاقان قلم نامحرمست — فیضیء هندی » = مكتوب یازمدیغمزدن طولایی بزی تعییب ایتمه . اسرار مشتاقان آره‌سنده قلم بیكانه‌در .

نامحصور [ف] محصور دكل، حصر ایدلمه‌مش: قوم نامحصور.

نامرد [ف] مرد دكل ، آلچاق، بخیل، لئیم، قحبه : « كچمه نامرد كوپروسندن قو آپارسون صوسنی » § قورقاق. نامردانه = نامرد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نامردی = نامردلك .

نامرضی [ف] رضایه غیرموافق: حركت نامرضی . فعل نامرضی .

نامزاج [ف] مزاجسز ، مزاجی قیرق، کیفسز. نامزاجی = نامزاجلق .

نامسموع [ف] مسموع دکل ، ایشیدلمه‌مش .

نامطبوع [ف] مطبوع ، مقبول دکل: طرز نامطبوع. شعر نامطبوع .

نامعدود [ف] معدود دکل، صایلماز: مبلغ نامعدود .

نامعقول [ف] معقول دکل، عقله غیرموافق .

نامعلوم [ف] معلوم دکل ، بیلنمه‌مش .

نامقبول [ف] مقبول دکل ، قبول اولنمامش ، بکنلمه‌مش

ناملایم [ف] ملایم دکل، مناسبتسز ، درشت، اویغونسز: «ناملایم لهجه‌سی موزونی ناموزون ایدر — فضولی »

نامناسب [ف] مناسب دکل ، اویغونسز .

ناموافق [ف] موافق دکل ، اویغونسز .

ناموجه [ف] موجه دکل ،توجیه ایدلمه‌مش .

ناموزون [ف] موزون دکل ، وزنسز: شعرناموزون.

ناموس [ع ف] عفت ،عصمت ، نزاهت ، ادب وحیا ، طوغرولق کبی فضائل انسانیه‌نك خلاصهٔ معانیسنی جامع برکلمهٔ مقدسه‌درکه متصفی بین‌الناس دائماعزیزومحترم اولور: ارباب ناموس . ناموسسز یاشامغه اولوم هرحالده ترجیح اولنور . ناموسپرور = ناموسلی . ناموسپرورانه = ناموسپرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ناموسپروری = ناموسپرورلك § صاحب اسرار ملائکه ، شریعت ، وحی وحکم آلهی . ناموس اکبر = صاحب اسرار عظم ، یعنی جبرائیل علیه‌السلام

نام مستعار [ف] کندی نامندن باشقه‌اوله‌رق عاریة طاقیلان نام : نام مستعار ادبا ماسکه‌سیدر — عالی بك .

نامه [ف] مکتوب ، تحریرات: « بونامه اویارجانه کیتسون—

برآه‌در آسمانه کیتسون — شیخ غالب ». مکتوبه نامه اطلاقی عنواننده ویا آخرنده اسم یازلسی اعتباریله‌در § کتاب: شهنامه. بازنامه. همایوننامه. § فرمان، بیورلدی: نامهٔ حکمداری. نامهٔ همایون. نامه آورو نامه بَر = مکتوب کتیروب کتورن: کبوتر نامه‌بر. نامه رسان = نامه ایرشدیرن، نامه اولاشدیران. نامه‌رسانی = نامه‌رسانلق.

نامهربان [ف] وفاسز، محبتسز، شفقتسز: دلبر نامهربان. «مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کبی — برذره کلز ای مه نامهربان سکا — جامی». نامهربانی = نامهربانلق

نامی [ف] ناملی، شهرتلی، متعین.

نامی [ع] نما بولان، بیوین، آرتان.

نامیه [ع] قوت نما صاحبی، آرتمق، بیومك شاننده اولان شی § حیوانات ونباتاتده اولان بیومکلك، آرتمقلق قوتی: قوهٔ نامیه.

نان [ف] اتمك، خبز: «یارب نه‌در بو کشمکش درد احتیاج — انسانك احتیاجی که برلقمه نانه‌در — ضیا». نانپاره = اتمك پارچه‌سی: طالب نانپاره. نانبز = اتمكجی. نان تلخ = بیات، قورو، کوفلی اتمك. نان جوین = آرپه اتمکی: « ای خواجهٔ سرآمده ممکن دکلیدر — مقصود دفع جوع ایسه نان جوین ایله — نائلی قدیم ». نانجوی = دیلنجی، کدا، طالب دنیا. نان حلال = کسب وزراعتله حاصل اولان معیشت. نانخواه = اتمك ایستین، دیلنجی. نان دهقان = پادشاه اتمکی. نانکش = چتلنبك، نان کشکین = بقله، طاری، آرپه، بغدای اوننده‌ن یاپیلان برنوع اتمك. نان کلاج = اتمك قطایفی، کلاج بقلوه‌سی. نانکور = یدیکی اتمکك قدرینی بیلمین، شکرینی ادا ایتمین، کافرنعمت، مجری، ناکس، بخیل، مردار. (نامکور) بوندن محرفدر.

نانو [ف] چوجغی اویوتمق ایچون سویلنیلن ازکیلی نغمه، نِنی.

ناودان [ف] اولوق، میزاب : ناودان قلم عرفان . ناودان خامه .

ناور [ف] ممکن. ناوران = ممکنات.

ناورد [ف] جنك ، حرب . ناوردگاه = جنك محلی . معرکه .

ناوك [ف] اوق ، تیر : ناوك مژکان. ناوك سحری = سحروقتنده ایدیلن بددعا ، انکسار. ناوك قلبی = دروندلدن چکیلن آه . ناوك انداز = اوق آتان. ناوك اندازی = ناوك اندازلق.

ناوبجه [ف] کثیف ، مردار ، ملوث

ناهب [ع] نهب ایدن، یغما ایدن.

ناهد [ع] و **ناهده** [ع] } ترنج ممه‌لی قز .

ناهق [ع] اشك کبی آکیران، اشك سسلی .

ناهل [ع] صوسز .

ناهمتا [ف] مساوی اولمیان . اش دکل .

ناهموار [ف] اکری ، منحنی ، دوزکون دکل : ارض ناهموار. ناهمواری = ناهموارلق

ناهی [ف] نهی ایدن ، منع ایدن.

ناهید [ف] و **ناهیده** [ف] } زهره یلدیزی . اساطیر ایرانیه‌ده مطربهٔ فلك اعتبار اولنمشدر .

نای [ف] « نا » ماده‌سنه مراجعت .

نایاب [ف] بولنماز : نایاب برآدم

نائب [ع] نوبت بکله‌ین § وکیل ، قائممقام : نائب حکومت § محاکم شرعیه‌ده طرف سلطانیدن حکمه مأذون اولان. مؤنثی نائبه: اسپانیا نائبهٔ حکومتی .

نایبان [ف] (نیزن) ایله مترادفدر .

نائبه [ع] بلا، مصیبت ، مشقت، شدت، قضا ، وقعه . جمعی نائبات ونوائب : نائبات لیال . نوائب زمان .

نایچه [ف] نایك مصغری . كوچك نی، كوچك قامیش.

نائحه [ع] میتك خانه‌سنده ،جنازه آرقه‌سندن متوفانك محاسننی تعداد ایدرك اجرتله آغلایان ، فریاد ایدن قادین ، صاغوجی . جمعی نائحات .

نائره [ع] حرارت ، صیجاقلق ، آتش ،كرمی: نائرهٔ حرب و قتال . نائرهٔ عشق .

نائل [ع] ایستدیکی شیئه اله ایدن، مطلوبه دسترس اولان: نائل التفات. نائل احسان. نائلیت = نائللك .

نائلی قدیم [شاعر مشهور] استانبوللودر. اسمی مصطفی در . نفعی معاصرلرندن برشاعر استاددر كه تنقیح الفاظ واختراع تعبیرات جیده ایله تمیز ایتمشدر . مشار الیه (١٠٧٧) تاریخنده ختم منظومهٔ حیات ایلمشدر.

نائم [ع] اویویان، اویقوده بولنان، خوابیده : طفل نائم . دلبر نائم .

نبائر [ع] (نبیره) نك جمعی اولمق اوزره عجملر طرفندن اویدرلمشدر . بوده فرامین، خوانین وامثالی كبی یاكلشدر .

نبائل [ع] نبیله‌نك جمعی.

نبات [ع] اوت ، آغاج كبی یردن بتمك شاننده اولان شی . جمعی نباتات. نباتی = نباته منسوب. نباتیون = علم نباتات علماسی .

نباج [ع] شدید الصوت .

نباح [ع] كوپك هاولامه‌سی .

نباش [ع] مزاری قازه‌رق اولونك كفننی چیقاران، كفن صویيجی : رحم الله النباش الاول

نبال [ف] اوقجی، اوق یاپوب صاتان.

نبالت [ع] ذکا، نجابت، کرم وشرف جهتیله عالی قدر اولمق § بیوکلك، عظمت.

نباهت [ع] شرف، شان و شهرت § شرف، شان و شهرت صاحبی اولمق.

نبت [ع] اوت، گیاه § اوت بتمك.

نبذه [ع] آزشی، پارچه § برشیئك بقیه سی.

نبرد [ف] جنك وجدال، قتال.

نبرد آزما [ف] چوق جنك کورمش. محاربه لرده تجربه سی سبقت ایتمش آدم.

نبردگاه [ف] جنك محلی، معرکه.

نبض [ع] طمار آتمق § طمار آتمه سی محسوس اولدیغی محل. نبض آشنا = نبضدن آکلایان، نباض: «ای طبیب حاذق نبض آشنای درد دل — خسته ٔ هجرم بکا برچاره الله عشقنه — شیخ الاسلام اسحق افندی »

نبضان [ع] طمار آتمق.

نبع [ع] پیکار صویی قاینایوب آقمق.

نبق [ع] سدر دینیلن آغاجك میوه سی. سکون بایله ده لغتدر.

نبل [ع] اوق یایمق § اوق، تیر،

نبی [ع] پیغمبر، طرف الهیدن قوللره تبلیغ احکام ایدن ذات شریف. رسول ایله بینلرنده عموم و خصوص مطلق واردر. نبی صاحب کتاب ده اولمیه بیلیر. حالبوکه رسول اطلاقی صاحب کتابه خاصدر. جمعی انبیاء: انبیاء عظام. نبوی = نبی یه منسوب: حدیث نبوی = احادیث نبویه. هجرت نبویه.

نبیذ [ع] خرما وآرپه دن یاپیلان برنوع شراب

نبیر [ف] و

نبیره [ف] اوغلك اوغلی، طورون. § قزك اوغلی، طورون، حفید.

نبیل [ع] عالی، عالم، فاضل آدم.

نبیسه [ف] اوغل اولادی، حفید.

نبیه [ع] شریف، نجیب، نامدار آدم.

نتاج [ع] حیوان کندی کندینه طوغورمق.

نتایج [ع] (نتیجه) نك جمعی.

نتیجه [ع] دول § برشیدن چیقارلمش، حاصل ایدلمش اولان شی § منطقجه حد اوسط اسقاط ایدلدکدن صکره صغری ایله کبرانك اقترانندن حاصل اولان شی. نتیجه بخش = نتیجه ویریجی، ویرن. نتیجه پذیر = نتیجه قبول ایدن، نتیجه بولان.

نثار [ع] نثر ایدیجی، ایدن، صاچیجی، طاغیدیجی.

نثر [ع] صاچمق، طاغتمق § وزنسز، قافیه سز یازیلان شی.

نثیر [ع] حیواناتك آقصیرمه سی.

نجائب [ع] (نجیب) ك جمعی.

نجات [ع] قورتیلمق، خلاص اولمق. «بولمق» ماده سیله قوللانیلیر: دشمندن نجات بولمق § قورتیلمه قورتیلش: النجاة فی الصدق = نجات طوغرولقده در.

نجابت [ع] اصلی ونسلی تمیز اولمه. اصالت، بیوکلك § کوزل خویلولق، عزیزلك.

نجاح [ع] برشیئه ظفریاب اولمق، حاجت، مطلوب حصوله کلمك § خلاص اولمق، قورتیلمق.

نجار [ع] دولکر، دروکر.

نجاست [ع] پیسلك، مردارلق.

نجاشی [ع] حبش حکمدارینك علمیدر. چین ایمپراطورلرینه «فغفور»، ژاپونیا حکمدارلرینه ده «میقادو» دینیلیر.

نُجّام [ع] علم نجومه آشنا اولان .

نَجْدَت [ع] شجاعت ، بهادرلق .

نَجَس [ع] پيس ، مردار اولمق § نجس مردار ، ناپاك ، پليد . (طاهرك ضدى . ايكنجى معناده كسر جيم ايله ده لغتدر .

نَجَف [ع] امام على رضى الله عنه حضرتلرينك مرقد منورلرينى حاوى اولان شهر : « بكاوش مژه از كور تا نجف بروم — اكر بهند بخاكم كنى وكر به تتار — عرفى »

نَجْل [ع] چوجق ، اولاد : نجل نجيب § اصل ، نسل § بر شيئى آتمق .

نَجْم [ع] كوكب ، ستاره § اولكرياد يزى ، پروين ، ثريا . بو معناده النجم ديمك لازمدر . جمعى أَنْجُم ، انجام ، نُجوم كلير .

نَجِيب [ع] صويى تميز ، نسلى پاك ، اصيل . كريم . انسان وحيوانه وصف اولور : نجيب برذات . نجيب برآت . جمعى نُجبا . انجاب . ناقهٔ نجيبه . بونك جمعى نجائب كلير .

نَجِيره [ع] اوستى اورتيلى اخشاب صفه .

نَجِيس [ع] اصلا اونولميان علت § نجاستلى ، پيس ، مُردار .

نَجِيل [ع] مرداصيل ، معروف النسب : نجل نجيل .

نَحارِير [ع] (نحرير) ك جمعى : نحارير زمان .

نَحافَت [ع] آريقلق ، ضعيفلك ، طاقتسزلك ، لاغرلك : نحافت وجود . نحافت جسمى قيامنه مساعد اولسه اوچهره هيبتنه باشقه بر وقار وعظمت بخش ايدر دى — لامارتين

نَحّام [ع] چوق تنحنح ايدن آدم § بخيل ، جرى .

نَحْت [ع] يونمق ، يونلمق . تراشيدن : صنعت نحت . نحت سنك § ايكى كلمه‌دن بر كلمه وجوده كتيرمك . (منحوت) ماده‌سنه مراجعت .

نَحْر [ع] بوغاز ، سرسینه § بوغازلامق . یوم النحر = ذی الحجه‌نك اوننجی کونی .

نَحْز [ع] اوته قاقق ، برشیله دوکمك § ببر کبی شیلری هواده دوکمك .

نَحْس [ع] اوغورسزلق ، یمنسزلك . (سعد) ك ضدی . § اوغورسز ، یمنسز . نحس اکبر = زحل : « نحس اکبرله طلوع ایتدی ثریای سخن — وهبی »
نحسین فلك = زحل ، مریخ .

نَحْل [ع] بال آریسی ، مکس انکبین .

نَحْمه [ع] کوکسدن چیقان سس .

نَخْنَخَه [ع] اوکسورمك ، بوغازده بلغم طیقانمقله خیرلتی ایله صولومق .

نَحْو [ع] طرف ، جهت ، یول . بومعناده جمعی اولان انحاء قوللانیلیر : انحای صحرا § کبی ، مانند § کلام عربك اعرابنی بیلدیرن علم معروف . نحوی = علم نحوه منسوب ، علم نحو عالمی .

نَحْوِیُّون [ع] علم نحو علماسی .

نَحیب [ع] فریاد ایله آغلامق ، بکا ایتمك § شدتله بکا . آغلامه .

نَحیت [ع] و

نَحیته [ع] کومولتی به یاقین ایکلتی .

نَحیر [ع] بوغازلانمش : اشتر نحیر . کوسفند نحیر .

نَحیره [ع] آیك اول کونی یاخود آخر کیجه‌سی .

نَحیس [ع] قیتلق: سال نحیس § اوغورسز ، یمنسز .

نَحیف [ع] آریق ، ضعیف ، لاغر: جسم نحیف . مرد نحیف .

نَخ [ف] ایپ ، تار ، رشته .

نَخْچِیر [ف] آولامق، صید ایتمك § آو، صید § آهو وامثالی صحرائی جانور. § آو محلی، شكارگاه. جیم عربی ایله استعمالی خطادر.

نَخْل [ع] خرما آغاجی. مفردنده (نخله) دینیلیر. اسكیدن موم وكموشدن آغاج دالی شكلنده یاپیله‌رق گلین اوكنده گوتوریلن آرایشه بوندن غلط اولمق اوزره (نقل) دینیلیردی. نخلبند = نقل دینیلن شیئی یاپان، مومجی، قلمكار.

نَخْلِ تابُوت [ف] پیر اوله‌رق وفات ایدنلرك تابوتی اوزرینه قونیلان بر نوع زینت، آرایش، اكلیل. بوعادت وقتیله ایرانده جاری ایدی: «كشتهٔ عشقم وآن نیست كه درشهر كسی — نخل تابوت مرا بیندو شیون نكند — شافی». «سایه‌سین درویش بی‌برك ونوادن دور ایدن — صاقلاسون آرایش تابوته نخل قامتن — منطقی». آكا (نخل ماتم) ده دینیلیر.

نَخْلِ طُور [ف] موسی علیه السلامك وادئ ایمنده اوزرنده تجلیات انوارالٰهیه‌یی مشاهده ایتمش اولدیغی شجر مقدس.

نَخْلِ مَرْیَم [ف] عیسی علیه السلامك زمان تولدنده حضرت مریمك اوجاع حملدن مضطرب اوله‌رق صحراده سایه‌سنه التجا ایتدیكی قوری خرما آغاجیدركه شجر مذكور مشار الیهانك بركت عفتندن بقدرة الله تعالی یشیللنمش ایدی.

نَخْلْزار [ف] و

نَخْلِسْتان [ف] خرمالق. مطلقا آغاجلق، فدانلق معناسنده‌ده قوللانیلیر: «ینه سیرایله نخلستان دورا دور معنایی — گلستان درگلستاندر خیابان درخیابان‌در — ریاضی». نخلزار جنت.

نَخْوَت [ع] بیوكلنمك، تكبر، تعظم § كبر، عظمت، بیوكلك طاسلامه: نخوت جهلا. كسرنون ایله یاكلشدر. نخوت

پيشه = نخوتى اعتياد ايدن، متكبر. نخوتفروش = عظمتفروش .

نجيب [ع] يوركسز، قورقاق. جبان .

نخجير [ف] يوصى، كمين. نخجيرگاه = پوصى يرى . ز ايله ده لغتدر.

نخيل [ع] خرما آغاجى: «دست ما كوتاه وخرما بر نخيل — سعدى » = المزقيصه . خرما آغاجك اوزرنده . § (نخل) ك جمعى. خرما آغاجلرى، خرمالق.

نداف [ع] پاموق آتان ، حلاج .

ندامت [ع] (كاشكى ياپمه ايدم) ديمك . پشيمان اولمق (ايتمك) (كتيرمك) ماده لريله قوللانيلير: ندامت كتيرر كبى اولدى. ياپديغى شيدن ندامت ايتدى . § پشيمانلق : آتش ندامت . حس جانسوز ندامت. ندامتكار = ندامت. ايدن، پشيمان اولان . ندامتكارانه = ندامتكارجه سنه . ندامتكارى = ندامتكارمق . ندامتگاه = محل ندامت: ندامتگاه عالم. نظمده بعضاً (ندامتگه) صورتنده تخفيف اولنور : « بر ندامتگهدر الحق سوق عالم ، عاقبت — مشترى وبايعك ايواهدر سرمايه سى — لا»

نداوت [ع] ياشلق، عليللك، رطوبت .

ندب [ع] ميت اوزرينه محاسننى تعداد ايدرك آغلامق.

ندب [ع] ياره يرى ، نشان زخم

ندرت [ع] نادرلك، آز بولنمه، قلت .

ندم [ع] پشيمان اولمق: حس ندم § پشيمانلق : « بيلمزميسك كه جالب تعظيم اولور كرم — افعال . . لملا. نه يى تعقيب ايدر ندم — ناجى »

ندمان [ع] نادم ، پشيمان § نديم ،همبزم شراب .

نديد [ع] و

نديده [ع] اش،مثل ، همتا. جمعى (ندائد)

نديم [ع] و

نَدیمه [ع] همقدح، همبزم شراب. § مصاحب، همدم : «بنم ندیمهٔ روحم تفکر اتمدر — دم تفکرم الك خوش دم حیاتمدر — اکرم بك» § امرا و سلاطینك همنشینی، مصاحبی. بو ایکی معناده توسع طریقیله مستعملدر.

نَدیم (شاعر مشهور) (احمد) تقلیددن عاری اشعار شوخانه‌سیله عثمانلی شاعرلری آره‌سنده برموقع مخصوص طوتمش اولان نادرهٔ طبیعتدر که سلطان ابراهیمك اواخر سلطنتنده قاضی عسکر بولنان مصطفی افندینك نبیره‌سیدر. محمود پاشا محکمه‌سنده حاکملك ایتمشدر. مشهور داماد ابراهیم پاشانك کتابجیسی وندیمی ایدی. (١١٤٣) ده ارتحال ایلمشدر. قاره‌جه احمد قبرستاننده مدفوندر. نابی کبی آنك ده سنك مزاری تجدیده شایاندر. دیوانی معروفدر. صحائف الاخبار ترجمه‌سی اولان (منجم باشی تاریخی) دخی جملهٔ آثارندندر. مشارالیهك میرزا زاده سالم تذکره‌سنده منتخب اولمق اوزره کوستریلان :

خسته‌لکاردن امان کورمیه چشم سیهك
مومیا بولیه عالمده شکست کلهك

مطلعی کندیسنك الك عادی سوزلرندن عد اولنسه بجادر.

نَذر [ع] برکیمسه برشیئی کندی نفسنه واجب قیلمق، الله ایچون برعبادتی عهده‌سنه آلمق، § برکیمسه واجب اولمیان شیئی کندی نفسی اوزرینه واجب قیلمق : « ویرمم سکا جانی بندن الك ای ملك الموت — جانانمه نذر ایلدیکم جانه طوقنمه — عاشق عمر » § دیت. بو معناده جمعی نُذور کلیر. § شرط و تعلیقه مقارن وعد.

نَذیر [ع] برینه برشیئك قورقنج اولدیغنی خبر ویرمرك کندیسنی قورقوتمق، برماده‌نك تبلیغیله تخویف. (تبشیر) مقابلیدر. § اسماء پیغمبریدندر.

نَذیره [ع] نذر ایچون ادا اولنان شی.

نَر [ف] ارکك : شیر نر.

نَرّه [ف] ارکك § طالغه : نرهٔ آب. تخفیف را ایله ده لغتدر.

نرجس [ع] (نرکس) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

نرخ [ف] نارق، رسماً قونیلان فیأت، بها ، معر: فی‌الاصل نونك کسریله‌در .

نرد [ف] طاوله دنیلن معروف اویون. بونك مخترعی بزرجمهر ایمش . نردباز = طاوله‌اوینایان. نردبازی — نردبازلق .

نردبان [ف] مردیون .

نرکس [ف] معروف چیچك. زرین قدح ده بونوعندر .

§ محبوبه‌نك کوزی ، کوزل کوز . نرکس نیم خواب . و— نرکس مخمور = محبوبه‌نك کوزندن کنایه‌در : « جهانی ایتمکه برلحظه‌ده خراب سکا — یتر اونرکس مخمور نیمخواب سکا — نائلیٔ قدیم »

نرکسه [ف] نرکس شکلنده فیل وسائر حیوانات کمیکلرندن یاپیلوب طاوانك اورته‌سنه زینت مقامنده قونیلان شکوفهٔ مصنوع § ایچنه نرکس قونیلان شیشه § نجومدن وخاصةً اولکردن کنایه اولوره

نرکسی [ف] برنوع عجم قماشی § نرکس شکلنده کسیله‌رك یاپیلان برنوع خمیر ایشی .

نرم [ف] یومشاق ، ملایم . نرم نرم = آهسته آهسته . نرمی = یومشاقلق . نرم آهن = کوشك، زبون شی . نرمساز = حلیم ، حمول آدم . نرم لکام = باشی سرت اولمیان آت . § مطیع ، فرمانبر .

نریم [ف] و

نریمان [ف] رستمك جدی اولان سامك پدرینك نامی .

بومناسبتله مطلقا شجیع وبهادر اولان آدملر حقنده‌ده استعمال اولنور. نریمانی = نریمانلق.

نزء [ع] فتنه الفاسیله خلقی بربرینه دوشورمك ، افساد .

نزاکت [ع مولد] نازکلك ، ظرافت . قبا اولمامق حالی : نزاکت افاده : نزاکت وجود . نزاکت اطوار . نزاکت افاده . « نزاکت بدن نه‌در کوکلده رقت

ایسترم — بن آغلارم او خنده‌ور بوحاله دقت ایسترم — ضیا »

نزاهت [ع] فنالقدن اوزاقلق . عیبدن بریلك ، پاکلك ، تمیزلك . معنویاتده قوللانیلیر : نزاهت اسلوب . نزاهت افاده .

نزد [ف] یان ، عند معناسنه اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر : فلان ذاتك نزدنده مقیم فلان افندی . نزد عقلا .

نزع [ع] برشیئی یرندن چکوب قوپارمق ، سوکمك : « نزع حیات حی ایدر امواته جان ویرر — لا » حالت نزع وحالة النزع — جان چکیشمك حالتی .

نزف [ع] قویونك صوینی کاملاً چکمك ، قیونك صوبی کاملاً چکلمك : نزف چاه § قان آقمق ، زیاده قان آقمقله بی تاب اتمك § قانك برعارضه سببیله طمار دن خروجنه باعث اولان انبساط دموی ، قانامه .

نزله [ع] زکام علتی : « عارض اوله‌لی باشمزه نزلهٔ عشق — زکام غم یار ایله انفیه کش اولدق — طاهردده »

نزوان [ع] صیچرامق ، آتلامق .

نزیف [ع] قانی پك چوق آقه‌رق بی تاب قالان آدم .

نزیه [ع] نزاهتله متصف ، پاك ، تمیز .

نسائج [ع] (نسیجه) نك جمعی .

نسائم [ع] (نسیم) لك جمعی .

نساب [ع] علم انسابه زیاده سیله آشنا اولان . نسابیون = علم انساب علماسی .

نساج [ع] قماش والبسه طوقویان ، چولحه .

نسب [ع] نسل ، نژاد : الفضل بالادب لا بالاصل والنسب — فضل ادبله‌در اصل و نسبله دکلدر .

نسترن [ف] اغستوس کلی ، یبانی کل .

§ کللك ، کلزار . تخفیف ایله
نستر صورتنده قوللانلدیغی ده
واردر .

نَسج [ع] طوقومق ، اورمك .

نَسخ [ع] برشیئی یرندن ازاله
ایتمك § بر شی دیکر
برشیئك دها ایی اولمق اوزره
حکمنی ازاله ایتمك : قرأن کریم
انجیلك حکمنی نسخ ایتمشدر .
§ کتاب یازمق § خواجه عمادالدین
یاقوت معتصمی‌نك اختراع کردهسی
اولان خط معروف .

نَسر [ع] کرکس دینلن قوش .
کرکنز . یا خود قرتال ویا
آق بابا .

نَسر طائر [ف] منطقة البروجدن
جهت شمالیه‌ده کرکس
صورتنده پران اولان بر کوکب ،
عقاب .

نَسر واقع [ف] جهت جنوبیه‌ده
بولنان برکوکب

نَسرین [ف] وان کلی ، مصرکلی .

نَسطور [ع] طائفهٔ نصارانك
مجتهدلرندن بیدر که
حضرت عیسانك صعودندن صکره
برمذهب اختراع ایتمشدی . نسطوری
= نسطوره منسوب .

نَسف [ع] بنایی تملندن ییقمق .
فتحتین ایله برشهرك اسمیدر .

نَسق [ع] دستور § ترتیب ،
تنظیم ایتمك . نسقساز =
ترتیب وتنظیم ایدیجی ، ایدن ، نظام ویرن :
« ای نسقساز جهات کائنات —
اولدی حیرانك دهات کائنات —
ناجی »

نَسل [ع] دول ، ذریت . جمعی
انسال .

نَسم [ع] و
نَسمه [ع]
نفس روح ، صولوق آلوب ویرمك § روزکار نفسلنوب
آهسته ، ملایم اسمك .

نَسناس [ع] بر آیاق اوزرنده
صچرایان برنوع حیوان
§ نصفی انسان شکلنده برقولاقلی
بر نوع حیوان § عدن وعمان
نواحیسنده کثرتله بولنان برنوع

جانوردر كه انسانك نصفی كبی برال بر آیاق و بر كوزی واردر. الی كوكسنك اوزرنده اولور. عربجه تكلم ایدر انسانی صید ایدوب یر. اساطیری بر مخلوق § مایمون. بعض لغات كتابلری بونی كسر نون ایله قید ایتمشلردر.

نَسْی [ع] اونودلمش، فراموش ایدلمش.

نَسْیاً مَنْسیّاً [ع] اونودلمش، كمالیله فراموش ایدلمش.

نَسیب [ع] شاعر قصیده ده محبوبه‌سنه متعلق تصویرات ایله تغزل ایلمك § صویی تمیز، اصیل، عالی نسب.

نَسیج [ع] نسج اولنمش، طوقونمش

نَسیجه [ع] نسج اولنمش قماش، طوقونمش قماش، جامه.

نَسیس [ع] زیاده آجلق § انسانك صوك درجه‌ده طاقتی § بدنده اولان بقیهٔ روح § اوله‌جك آدمك صوك نفسی، نفس واپسین.

نَسیم [ع] روزكارك نفسلنمسی: نسیم صبا § خوش، ملایم، لطیف روزكار: نسیم شمال. نسیم خلد. نسیم جانپرور. «نسیم صبحه رفیقز بهاره دك كیدرز — نائلی قدیم».

نَشّ [ع] قارشدرمق § قایناتمق، غلیان ایتمك.

نَشْأَت [ع] یكیدن پیدا اولوب حیات بولمق، حدوث. من القدیم (نشئه) صورتنده تحریر ونشوه، كیف، سرور مقامنده استعمال ایدیلن كلمه بوندن بوزمه‌در. «بر نیم نشئه صای بو جهانك بهارینی — بر ساغر كشیده‌یه طوت لاله‌زارینی — ندیم». نشأهٔ اولی = روحك بدنه دخولی.. نشأهٔ اخری = روحك بدندن مفارقتی (نشئت) صورتنده یازلماملی.

نَشاستج [ع] (نشاسته) دن معربدر.

نَشاط [ع] شنلك، شادلق، سرور. نونك كسریله غلطدر. «نشاط خاطر عالم الكده‌در ساقی — بو غملری بنه بر جامدر سرور

ایده‌جك — نائلیٔ قدیم ». نشاط انگیز = نشاط قوپاران. نشاط افزا = نشاط آرتیران . نشاط آور = نشاط کتیرن. نشاط‌بخش = نشاط باغشلایان .

نَشّاف [ع] زیاده نشف ایدن، برشیئی کندینه چکن .

نَشْر [ع] یایمق، طاغتمق، صاچمق، آچمق : « نشر ایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك — روشندر اشتهار ضیا آفتابده — هرسکلی عارف حکمت بك» نشریات = غزته ایله نشر اولنان شیلر: نشریات کاذبه.

نَشْف [ع] صویی کندیسنه طوغرو چکمك .

نَشْوان [ع] سرخوش. سکران: نشوان ساغر افشان .

نَشْوه [ع] سرخوشلق. نشوه بخش = نشوه ویرن . نشوه‌دار = نشوه‌لی، کیفلی. ذوقیاب. نشوه‌دارانه = نشوه دار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نشوه‌مند = نشوه‌لی .

نُشُور [ع] زیاده‌سیله نشر ایدن، طاغیدان. «معالی نشور» کبی ترکیبلرده بو معنی ملاحظه اولنور .

نَشید [ع] و

نَشیده [ع] برقوم آره‌سنده انشاد اولنان شعر . نشیده خوان = نشیده اوقویان. نشیده خوانی = نشیده خوانلق .

نَشیط [ع] نشاطلی ، شن ، مسرور .

نَصّ [ع] آشکار ایتمك§ معناسنده صراحت تامه بولنان آیات جلیله‌دن دلیل مقامنده ایراد اولنان آیت . جمعی نصوص: نصوص قاطعهٔ قرآنیه .

نَصایِح [ع] (نصیحت)ك جمعی : نصایح پدرانه. نصایح خیرخواهانه.

نَصْب [ع] برشیئی بریره دیکمك مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: نصب نگاه. نصب خیام. §

بربنی بریره تعیین ایتمك. § اصطلاح نحو یونده اوستون مقامنده استعمال اولنور.

نصر [ع] یاردیم ایتمك.

نصرانی [ع] خرستیان، عیسوی. حضرت عیسی بیت المقدس مضافاتندن ناصره قریه سنده تولد ایتدیکی جهتله نسبتنده نصرانی دینلمشدر. نصرانیت = نصرانیلك ، خرستیانلق.

نصفت [ع] عدالت، انصاف. کسر نون وسکون صاد ایله غلطدر.

نصیب [ع] پای، حصه.

نصیحت [ع] ترکجه‌ده مقابلی « اوکوت » لفظ مهجوریدر. جمعی نصایح. نصیحت پذیر = نصیحت قبول ایدن.

نصیر [ع] یاردیم ایدن، مددکار.

نصل [ع] دمرن، پیکان تیر. جمعی نصول ونصال.

نضارت [ع]تازه‌لك، طراوت: نضارت زمین.

نضح [ع] صوچکمك.

نضر [ع] آلتون.

نضرت [ع] تازه‌لك، طراوت.

نضیج [ع] پیشکین، یتشمش. کمالی بولمش. میوه کبی شیلره صفت اوله‌رق قوللانیلیر.

نضیر [ع] تازه، آبدار § آلتون.

نطح [ع] بوینوزلی حیوان بوینوزیله اورمق، سوسمك.

نطرون [ع] بواسمله معروف اولان دوا.

نطع [ع] مشیندن، سختیاندن یاپیلان دوشك. بساط: نطع زمردین

نطوق [ع] کوزل سوز سویله ین ، ناطقه پرداز . بلیغ اولان آدم : فلان آدم نطوقدر .

نظاره [ع] برشیئه باقمق . اسلوب فارسی اوزره نظمده الك زیاده تشدید ایله قوللانیلیر : «غمزه‌ك کبی هم نکتهٔ رازدله محرم — نظارهٔ عاشق کبی همراز کشاسك — نائلئ قدیم »

نظارت [ع] برشیئه باقمق ، نظر ایتمك § ناظر مقامی .

نظافت [ع] تمیزلك ، پاکلك . یالکز مادیاتده قوللانیلیر . مثلا نظافت قلب دینلمز . النظافة من الایمان = نظافت ایماندندر .

نظائر [ع] (نظیره) نك جمعی : کزیدهٔ نظائر .

نظر [ع] برشیئه باقمق § کوز ، نکاه : نور نظر § فکر . نظری = نظره منسوب . حکمت نظریه = حقایق موجوداتی تصور . نظر انداز = نظر ایدن . نظرکاه = نظر ایدیلن محل : « دل نظرکاه خدای اکبرست — لا » § اصابت عین : فلانه نظر اصابت ایتمش . نظراً = نسبةً

نظم [ع] دیزمك . مجازاً کلام موزون مقامنده قوللانیلیر . (نثر) مقابلی . اولکی معناده ایتمك ماده‌سیله مستعملدر .

نظیر [ع] اش ، مثل ، مانند .

نظیره [ع] برشاعرك شعرینه مشابه اولمق اوزره اووزن وقافیه‌ده سویله‌نن منظومه .

نعاب [ع] قارغه یاوروسی .

نعائم [ع] منازل قمردن بری . یاخود درت ستارهٔ رخشان .

نعت [ع] برشیئی کوزل برصورتده وصف ایتمك § مدایح مقدسهٔ حضرت رسالتپناه اعظمی‌یی حاوی سویله‌نیلن شعر . نعت‌کو = نعت سویله ین : « نعت کوی خواجهٔ آخر زمانی در سوزم — نفعی »

نعجه [ع] دیشی قویون . جمعی نعاج کلیر .

نعره [ع] حايقيرمه، باغيرمه، ناره: نعرهٔ مستانه

نعسان [ع] اويقو باصديرمش آدم .

نعش [ع] جنازه . مسلمان وغيرمسلمانه شاملدر . بنات نعش — و — بنات النعش = طاغينقلقله مشهور برقاچ ستاره‌نك اسميدر .

نعل [ع] نال ، حيوانك آياغنه چاقيلان دمير قاب . نعلچه = يمنی به، چيزمه‌يه اوريلان خفيف دمير پارچه‌سی .

نعم [ع] حرف جواب . اوت . آری : لا و نعم . § چارپا حيوان، دوه، اوكوز، قيون كبی . جمعی (انعام) كلير .

نعناع [ع] و نعنع [ع] } نانه دينلن معروف نبات

نعوذ بالله [ف] اللهه صيغينرزمعناسنه بر تركيب عربيدر .

نعيب [ع] قارغه سسی ، آواز غراب : نعيب غراب

نعيق [ع] قارغه سسی .

نعيم [ع] جنت § نعمت: نعيم الٓهی . § خوش ديريلك ، رفاه و راحت ، نظام حال ، مال .

نعامه [ف] دوه قوشی . (انت كصاحبة النعامه) مثلی اعتماد اولنميه‌جق شيئه اعتماد ايله دوچار خيبت وخسران اولان كيمسه حقنده ضرب اولنور .

نغز [ف] كوزل ، لطيف ، خوش : شعر نغز .

نغم [ع] (نغمه)نك جمعی .

نغمه [ف] كوزل سس ؛ ازكی : نغمهٔ بلبل . نغمهٔ نای . «ای نغمه ندای حقه‌يدين سن — تأثيرده روحه شدتك وار — اكرم بك» «ساز سينه‌مله سكا نغمه‌لر ايجاد ايده‌يم — بنی آل سوديكم آغوشه كمانك يرينه — سعدی » نغمه پرداز ونغمه ساز = تغنی ايدجی ، نغمه

سویلیجی . نغمه خوان = نغمه اوقویجی ، خوانـنده . نغمه خوانی = نغمه خوانلق .

نَغَمات [ع] (نغمه‌نك) جمعی : « وجدانلره وجد آوراو قدسی نغماتك — لا »

نَفائِس [ع] (نفیسه)نك جمعی : نفائس آثار ادبیه .

نِفاد [ع]بیتمك ، توكنمك ، فنا بولمق .

نَفاذ [ع] بر شی دیكر شیئه ایشلیوب اوته طرفه كچمك § امر وفرمان ، جاری اولمق .

نَفاسَت [ع]نفیسلك ، قیمتلیلك ، مرغوبیت ، لطافت .

نَفت [ف] معروف یاغ .

نَفح [ع]كوزل قوقو یاییلمق § روزكار اسمك .

نَفخ [ع] اوفورمك .

نَفحَه [ع] كوزل قوقو ، رایحهٔ طیبه . § روزكارك بر كره اسمسی ، براسم یل .

نَفخَه [ع] اوفوروك § قارن شیشكینلكی .

نَفَد [ع] (نفاد) ایله مترادفدر .

نَفَر [ع] برانسان § ضابط صفتنی حائز اولمیان عسكردن هر بری : دومن‌نفری . جمعی نفرات .

نَفْرَت [ع] برشیدن اوركمك ، قاچینمق § برشیئی كریه كوروب چكنمك ، تیكسینمك .

نَفرین [ف] لعنت ، بددعا : نفرین كنـان = نفرین ایده‌رك .

نَفْس [ع] جان ، روح : لسانمزده بعضاً اصلنده اولدیغی كبی مؤنث اعتبار اولنه‌رق نفس ناطقه صورتنده بعضـاً ده مذكر اعتبـار ایدیله‌رك نفس نفیس صورتنده قوللانیلیر . هرحالده بو ذوق عثمانی یه عائد استعمالاتدندر § قان § جسـد : عظیم النفس § بر شـیئك حقیقی § هرشیئك عینی . جوهری . بومعنالرده جمعی نفوس وانفس كلیر : انفس وآفاق . نفس اماره = طبیعت

انسانیه‌نك لذات دنیویه‌یه خواهشی، میلانی. (امّاره) زیاده‌سیله امر ایدن دیمکدر. نفس لوّامه = وقوع معاصیدن طولایی کندینی زیاده‌سیله لوم ایدن ارادهٔ انسانیه. نفس مطمئنّه = صفات ذمیمه‌دن پاك واخلاق حمیده ایله متصف اوله‌رق قرب الٰهی‌یه اطمینان کسب ایتمش اولان اراده. نفس ناطقه = روح، جان. نفس کل = عرشدن کنایه‌در. نفوس قدسیه = ارواح ابرار واخیار، ملائکه. § ایچ، ایچ طرف: نفس استانبول. نفس ادرنه.

نَفَس [ع] صولوق، فی الاصل جوف حیوانه رد اولنان هوایه دینیلوب بعده حیوانك ایچری چکوب آلمسی حالتنه دینلمشدر: «حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درگاه بر — برنفس توحیددن آیرلمادم الله بر — ناجی» جمعی انفاس؛ انفاس معدودهٔ حیات.

نَفْسُ الاَمر [ع] ایشك حقیقی کنهی، اصلی.

نَفْسانی [ع] نفسه منسوب: انفعالات نفسانیه. نفسانیت = غرض، خصومت.

نَفْط [ع] نفت یاغی، (نفت) کلمه‌سندن معربدر. نونك کسریله افصحدر.

نَفْض [ع] صاچمق.

نَفْع [ع] منفعت، فائده.

نَفْعی [ف] (شاعر مشهور) «عمر» قصیده سرالق وادیسنده عثمانلی شاعرلرینك جمله‌سنه مرجع اولان سخنور آتشزباندر. مولدی ارضروم قربنده واقع «حسن قلعه» اولدیغندن بعض ادبا طرفندن «نفعیٔ ارضرومی» عنوانیله یاد اولنمشدر. سلطان احمد خان اول دورنده استانبوله کلمش واکا بر دولتی قصیده‌لرله مدح ایده‌رك شعرایله شهرت بولمش

ایدی . مؤخراً جنتمکان سلطان مرادخان رابع حضرتلرینه انتساب ایله ملتفت اولمش وکندیسنك کمال اشتهاری آندن صکره حصوله گلمشدر. معروف اولدیغی اوزره نفعی هجا گولقده دخی الك ایلری گیدنلردندر. طبیعت شاعرانه‌سنده اولان کمال اقتدار هیچ بر وقت انکار اولنه‌ماز قصائدینه نسبتله غزلیاتی عادی گورینور . کندیسنك وادیٔ هجاده برچوق لطائفی واردر .

نفقه [ع] اولاد وعیالی گچیندیره‌جك شی. جمعی نفقات گلیر .

نفل [ع] قول اوزرینه واجب اولمیان عبادت .

نفور [ع] اورکن ، قاچان.

نفی [ع] برشیئی برندن آییرمق، برشی یرندن آیرلمق . ایتمك اولنمق مصدرلریله ترکب ایدر .

نفیر [ف] فریاد ، ناله § قاچان نفرت ایدن § کرنای دینیلن بورو ،

نفیر [ع] جماعت انسانیه: نفیر عام = عموم اهالینك سلاحلانمه‌سی

نفیس [ع] قیمتلی ، لطیف ، پسندیده ، هرکسك رغبت ایتدیکی شی .

نفیسه [ع] نفیس اولان شی.

نقابت [ع] نقیبلك .

نقاد [ع] نقد ایدن. آقچه‌نك خالصنی قلبندن تفریق ایدن§ برشیئك ایسنی کوتوسندن سچن § ، ماهر، دقیقه بین: فکر نقاد . طبع نقاد .

نقاره [ع] کوس ، طاول ، § آلات قدیمهٔ موسیقیه‌دن بری : « چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت — پر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی — نفعی » نظمده قافك تشدیدیله ده قوللانیلدیغی واردر .

نقاش [ع] نقش ایدن ، نقش اوسته‌سی .

نقّال [ع] زياده‌سيله نقل ايدن .

نقاوت [ع] پاكلك، پاكيزه‌لك.

نقاهت [ع] خسته‌لكدن يكى صحت بولوب فقط هنوز ضعيف، ناتوان اولمق : حال نقاهت .

نقائض [ع] (نقيضه) نك جمعى.

نقايع [ع] (نقيعه) نك جمعى.

نقب [ع] دليك ، سوراخ . § لغم كبى بيوك دليك دلمك.

نقد [ف] برشيئى اشترا ده پيشين ويريلن آقچه § آقچه وسائره‌نك زيوفنى سچوب آيرمق. § آلتون كموش مسكوكات.

نقدينه [ف] حاضر آقچه : نقدينۀ غيرت .

نقر [ع] اورمق § قوشيم طوپلامق § آغاج اويمق § نفخ ايتمك § تعييب ايتمك.

نقش [ع] برشيئى برقاچ درلو رنك ايله تزيين ايتمك § بو صورتله ياپيلان شى : نقش ديوار . نقش برآب = دوامسز، ثباتسز شى . نقش جهان = اصفهانده برباغ . نقش جبين = آلن يازيسى ، سرنوشت . نقشبندى = طرق صوفيه‌دن برى . نسبت كليه‌لرى حضرت ابوبكر الصديق رضى الله عنه حضرتلرينه منتهيدر .

نقص [ع] اكسيكلك . § اكسيلتمك

نقض [ع] بوزمق ، بوزلق نقض عهد . قرارك نقضى.

نقع [ع] توز ، غبار .

نقل [ع] برشيئى برندن قالديروب باشقه بر يره كوتورمك : اشيانك نقلى § روايت ، حكايه ايتمك . نقليات = نقل اولنان اشيا معناسنده قوللانيلير: شمندوفر نقلياتى. § مزه . بومعناده ضم نون ايله استعمالى غلط اولديغى قاموسده

تصریح ایدلمشدر : نقلاً = نقل صورتیله : فلاندن نقلاً .

نقی [ع] پاك ، خالص .

نقیب [ع] برجماعتك احوالنه نظارت ایدن بیوك ذات .

نقیر [ع] خرما چكردكنك ظهرنده اولان بیاض چوقور . نقیر وقطمیر = صغیرو كبیردن ، یاخود جزئیاتدن كنایه‌در .

نقیصه [ع] اكسیكك ، قصور ، عیب . جمعی نقائص

نقیض [ع] نقض ایدن ، بوزان § منطقده بر شیئی رفع ایدن شی : مثلا هرانسان حیواندر ؛ بعض انسان حیوان دكلدر قضیه‌لری یكدیكرینك نقیضیدر . نقیض ایله ضد بیننده فرق واردر . نقیضین نه جمع اولورلرنه معدوم . ضدین جمع اولمازلر ، ایكیسی ده معدوم اولور .

نقیعه [ع] قدوم سفرضیافتی .

نقیق [ع] قورباغه ، طاووق سسی .

نكال [ع] عذاب ، اشكنجه . عقوبت .

نكبت [ع] مصیبت ، حادثهٔ شدیده ، نائبهٔ مؤثره . دار نكبت . جمعی نكوب . نكبات .

نكره [ع] اصطلاح نحویونده دلالت مخصوصه‌سی مجهول اولان اسم . (معرفه) نك ضدی .

نكیر [ع] بیلنمین شی . (معروف)ك ضدی . § سؤال ملكلرندن بری .

نم [ف] ایصلاقلق ، یاشلق ، رطوبت . نمناك = نملی ، یاش .

نماء [ع] آرتمق ، زیاده‌لشمك § بركتلنمك ، بیومك : نشو ونما . § فائض .

نماز [ف] اوقات خمسه‌ده اداسی فرض اولان عبادت معروفه . صلوة . نماز شام = آقشام نمازی . نمازگاه = اكثریا خارج بلادده

بایرام نمازی قیلنمق ایچون یاپیلان کنیش محل .

نمارق [ع] یاصدیق معناسنه اولان (نمرقه) نك جمعی .

نمائق [ع] (نمیقه) نك جمعی: نمائق محبت.

نمد [ف] كچه. نمد زین = تكلتی. نمدپاره = كچه پارچه‌سی

نمش [ع] اكثریا انسانك یوزنده مرجمك كبی سیاه نقطه شكلنده حادث اولان برعلت .

نمش [ف] دك، خدعه، دسیسه.

نمط [ع] دوشك، فرش، بساط رنكین .

نمك [ف] طوز، ملح : حق‌نمك. بی‌نمك = طوزسز : نمكدان = طوزلق . نمكین = طوزلو .

نمكسود [ف] طوزلنمش § پاصدیرمه .

نمكحرام [ف] نانكور، كافرنعمت .

نمكحرامی [ف] نانكورلك، كفران نعمت.

نمله [ع] قارنجه ،مور : « نملة جائت برجل من جراد — توسلیمانی كن‌ای عالی‌نهاد — لا »

نمیقه [ع] یازلمش شی ، مكتوب، تحریرات . آز قوللانیلمغه باشلانیلمشدر .

نمیر [ع] طاتلی‌صو ، آب‌شیرین.

ننگ [ف] عار ، حیا ، شرم: پردهٔ ننك . « طبع عالی همی بدرقهٔ اهل یقین — دست لطف‌وكرمی محفظهٔ شیشهٔ ننك ... »

نو [ف] یكی ، جدید : طرز نو . شعر نو . نونیاز = ایشه یكی شروع ایدن ، یكی مشق آلان‌چوجق. نوراه = یكی‌یولجی، سالك نو .

نوای [ف] نغمه ، آواز . انسان وحیوان سسنه شاملدر. نوای عندلیب . نوای نی . نوای محرق ، نوای بارد § مقامات موسیقیه‌دن بری . نواساز = متغنی .

نواب [ع] نیابت ایدن . ضم نون وتشدید واوایله (نائب)ك جمعی .

نوائب [ع] مصیبت معناسنه اولان (نائبه) نك جمعیدر.

نوات [ع] خرما چکردکی .

نواح [ع] میتك آرقه سندن آغلایان آدم . مؤنثی : نواحه .

نواحی [ع] (ناحیه‌نك) جمعی.

نوادر [ع] (نادره)نك جمعی . نوادر الکلام .

نوازل [ع] (نازله)نك جمعی .

نواد [ف] اشیا حفظنه مخصوص محل ، مخزن § زیان ، ضرر .

نواصی [ع] (ناصیه)نك جمعی .

نواطیر [ع] (ناطور)ك جمعی .

نوافل [ع] (نافله) نك جمعی .

نواقیس [ع] (ناقوس)ك جمعی : طنین نواقیس .

نوال [ع] عطا، بخشش : دریانوال §بهره ، نصیب .

نوامیس [ع] عربجه‌ده قانون معناسنه اولان (ناموس)ك جمعی .

نواهی [ع] (نهی) ك جمعی .

نوای [ف] نوا . نوای خسروانی = مشهور باربدك خسرو پرویزك مجلسنده اوقودیغی الحاندن بری .

نوائر [ع] شعله معناسنه اولان (نائره) نك جمعی .

نوآینده [ف] یکی کلن .

نوآیین [ف] یکی طرز § طرز جدید احداث ایدن .

نوباوه [ف] ترفنده میوه ، باکوره § تازه ، طرفه شی § هدیه .

نوبت [ف] اسکیدن سلاطین عظام حضراتنك سرای همایونلری قپوسنده چالینان مهترخانه . اوتاغ ، بارگاه .

نوبتی [ف] مهترباشی .

نوبت [ع] کره ، دفعه : یك نوبت § صره ، مناوبه ایله بکله‌نیلن مدت معینه .

نوبتزن [ف] نوبت چالان .

نوبر [ف] ترفنده میوه ، چیچك § ممه‌لری هنوز بلیرمکه باشلامش قیز .

نوبهار [ف] ایلك بهار § بر آتشکده یاخود بر بتخانه‌نك اسمیدر .

نوپیدا [ف] یکی حاصل اولان ، یکی بلیرن :

نوح [ع] میت اوزرینه فریاد وفغان ایدرك آغلامق ، صاغی صاغمق § کوکرجین نغمه ایله اوتمك : نوح کبوتر . نوح حمامه .

نوحه [ع] نوح § سسله آغلامق : نوحهٔ هزار . نوحهٔ عاشقانه . جمعی نوحات . نوحه‌کر = نوحه ایدن . نوحه‌کری = نوحه کرلك . نوحه‌گاه — و — نوحه‌که = نوحه محلی .

نوجوان [ف] یکی یتشمش دلیقانلی ، تازه ، کنج : نوجوانی = نوجوانلق .

نوخیز [ف] یکی یتشمش، تازه : نهال نوخیز . کل نوخیز .

نور [ع] روشن اولمق § آغاج چیچکی. جمعی انوار .

نورد [ف] کرك حسی کرك معنوی دورمك ، طی ایتمك معناسنه اولان (نوردیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما ترکیب حالنده قوللانیلیر : فضانورد = فضاده طی مکان ایدن . صحرا نورد = صحراده کیدن :

نورس [ف] یکی یتشمش، تازه .

نورسته [ف] یکی بیتمش .

نورسیده [ف] یکی ایرشمش، کنج، تازه: نورسیدکان = نورسیده‌لر : نورسیدکان ادبا.

نوروز [ف] فی الاصل (یکی کون) دیمکدر . نوروز عام ونوروز خاص نامیله سنه‌ده ایکی کونه اطلاق اولنور . نوروز عام کونشك حمل برجنه تحویل ابتدیکی کوندر. نوروزخاص، نوروز عامدن آلتی کون صکره‌در .

نوزاد [ف] یکی طوغان ، یکی طوغمش : طفل نوزاد . بکای نوزاد .

نوس [ع] دپرنمك ، تحرك .

نوشادر [ف] نشادر .

نوشکفته [ف] یکی آچلمش : زهرهٔ نوشکفته. غنچهٔ نوشکفته .

نوط [ع] آصمق، تعلیق ایتمك.

نوع [ع] درلو، کونه ، قسم. منطقده حقیقتی بر اولان کلی‌یه دینیلیر : نوع انسان . نوع فرس . نوعاً = نوع جهتیله .

نوعروس [ف] یکی کلین. نوعروسان = نوعروسلر.

نول [ع] عطیه، بخشش § واپور اجرتی ، ناولون .

نوم [ع] اويقو ، خواب .

نوميد [ف] اميدسز : نوميدافاقت. « ناميد » دن مخففدر

نونهال [ف] تازه فدان . اكثريا محبوبه‌لره صفت اوله‌رق قوللانيلير : « بنده مستغنی طبيعت نونهالم سايه‌دار — ناجی » .

نوهوس [ف] يكی هوسلی. جمعی نوهوسان : نوهوسان ادب .

نوك [ف] برشيئك اوجی، سيوری طرفی : نوك قلم . فرهنك ناصری صاحبی بوكلمه‌نك بوصورتله استعمالی غلط مشهور اولديغنی بيان ايله فصيحی ضم نون ايله « نوك » اولديغنی قيد ايتمشدر . حالبوكه برنجی صورتك فصاحتنده لغويون متفقدر .

نهاب [ف] زياده‌سيله نهب ايدن.

نهاد [ف] رسم ، روش، اسلوب، قاعده .

نهار [ع] كونشك طلوعندن غروبنه قدر اولان مدت ، كوندوز ، روز . جمعی (انهر) و (نهر)

نهب [ع] يغما ايتمك ، غارت ايتمك .

نهج [ع] طوغری يول ، راه كشاده . فارسيده فتحتين ايله‌ده مستعملدر : « هركسی بر نهجی رفتره آسايش — غنچه‌از راه‌دل‌تنك‌وكل‌ازروی كشاد ـ لا ـ »

نهر [ع] صويك آقديغی ير ، مجرای ماء ، چای ، ايرماق. فی الاصل ماء جاری معناسنه در. صكره دن مجاورت علاقه‌سيله مجرايه دنيلمشدر : نهر خروشان. طونه نهری . جمعی انهار ، نهور . نهری = نهره منسوب: ماهیٔ نهری.

نهق [ع] اشك‌وامثالی حيواناتك آكسيرمسی .

نهم [ع] كومورد‌نمك، آرسلان كبی حايقيرمق .

نهنك [ف] تمساح دينيلن معروف جانور آبی. کسرنون ایله استعمالی یاکلشدر. «طبع اول لجهٔ بی قعر معانیدر کیم — فکر واندیشه‌م اولور انجق او دریایه نهنك — ...»

نهی [ف] بریی برشیدن آلیقویمق، منع ایتمك. (امر) مقابلی. نهی عن المنکر = ممنوعات شرعیه‌دن نهی.

نهیب [ع] یغمالایجی، غارتکر، تالانجی.

نهیق [ع] اشکك آوازی، بانك خر.

نی [ف] (نای) ماده‌سنه مراجعت.

نیر [ع] کونش، آی. نیراعظم = کونش. نیرین = شمس وقمر.

نیروز [ف] نوروز.

نیزار [ف] قامشلق، سازلق.

نیزن [ف] نی چالان.

نیستان [ف] قامشلق، سازلق:

«ازنیستان تا مرابیریده اند — وز نفیرم مردوزن نالیده اند» — حضرت مولانا

نیشکر [ف] شکر قامشی.

نیطل [ع] قوغه § بلا، مشقت، داهیه.

نیل [ع] نائل اولمق، مطلوبه ایریشمك § نائل اولنان شی:

«قالدی حرمان ایله چشممده سپهرنك آفاق — چکیلوب کیردی نقاب آرقه‌سنه چهرهٔ نیل»

نیلان [ع] مطلوبه نائل اولمق.

ن

نباح [ع] کوپك حاولامق.

نبال [ع] اوق معناسنه اولان (نبل) ك جمعی: «رمانی

الدهر بالارزاء حتى — فؤادى
فى غشاء من نبال — متنبى»

نثار [ع] صاچمق ، طاغتمق : « مطلقا سندن اخذ نثار ايدرم — خونم اولسه‌ك سنى نثار ايدرم — حامد » . بدايع نثار = بدايع صاچان . پرتو نثار = پرتو صاچان . § بخش ، احسان ايتمك ، عطا .

نجات [ع] قيليج باغى .

نحاف [ع] (نحيف) ك جمعى .

نحرير [ع] عالم ، عاقل ، حقايق آكاه .

نداء [ع] چاغيرمق ، باغيرمق § سس ، صوت .

نزار [ف] آريق ، ضعيف ، زبون : جسم نزار .

نزاع [ع] آرزومند اولمق § يكديكره خصومت ايتمك ، چكشمك .

نژاد [ف] اصل ، نسل ، حسب § طبيعت ، جبلت .

نساء [ع] قادينلر . (مرأه) كلمه سنك لفظنك غيرى اوله‌رق جمعيدر .

نژم [ف] قيش موسمنده صباحلين پيدا اولان بخار ، سيس .

نسبت [ع] قرابت ، خصملق § مناسبت .

نسوان [ع] قادينلر ، زنان . خلاف قياس اوله‌رق (امرأه) لفظنك جمعيدر .

نسوى [ع] نسا طائفه سنه منسوب .

نسيان [ع] اونوتمق . فراموش ايتمك . (ايتمك) ، (اولونمق) مصدرلريله قوللانيلير .

نشان [ف] علامت ، اثر § هدف . اوق ، تفك نشانه‌سى § خدمات حسنه‌سى سبق ايدنلره حكومتلر طرفندن درجات

مختلفه‌ده ویریلن علامات افتخار : مجیدی ، عثمانی نشانلری .

نشانده [ف] دیکلمش .

نشتر [ف] (نیشتر) مخففیدر . محاوراتده فتح نون ایله استعمالی غالبدر .

نشدت [ع] غائب اولان شیئی آراشدیرمق .

نشیب [ف] اینیش . (یوقوش) مقابلیدر : فرازونشیب . فتح نون ایله یاکلشدر .

نشیمن [ف] اوطوره‌جق مکان : نشیمن تفکرات . § قوش یوواسی . مخففی اولان (نشیم) اسانمزده مستعمل دکلدر .

نشین [ف] اوطورمق معناسنه اولان (نشستن) مصدرندن امر حاضردر . دائماً وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : مدرسه‌نشین = مدرسه‌ده اوطوران . ساحل نشین = دکز کنارنده اوطوران .

نشیننده [ف] اوطوریجی ، اوطوران .

نصاب [ع] اوزرینه زکات اعطاسی واجب اولان مقدار مال § سرمایه ، مال : نصاب علم . نصاب کمال .

نصف [ع] بر شیئك یاریسی ، نیم . نصف نهار ـ و ـ نصف النهار = اوکله وقتی . نصف اللیل = کیجه یاریسی .

نصال [ع] دمرن معناسنه اولان (نصل) ك جمعی .

نطاح [ع] طوس اوروشمق .

نطاف [ع] (نطفه) نك جمعی .

نطاق [ع] نسوان عربه مخصوص بر نوع لباس ، فوطه ، کمر بند : « شمشیری نطاقنجه ، نطاق اینجه بلنجه — سامی »

نظام [ع] دیزمك، ترتیب ایتمك § دیزی ، ترتیب § قاعده ، قانون .

نعاج [ع] (نعجه) جمعی .

نعال [ع] (نعل) ك جمعی .

نعم [ع] (نعمت) ك جمعی .

نعمت [ع] خوش دیرلك ، رفاه وراحت ، نظام حال ومال . § فرح ، مسرت . نعمت الٓهیه = عطیهٔ الٓهیه .

نفار [ع] قورقمق ، اورکمك .

نفاس [ع] قادینك چوجق طو - غورمق حالی ، لحوسه‌لق § قادین حیض کورمك .

نفاق [ع] ایکی یوزلیلك ، منافقلق ،

نقاب [ع] برشیئك یوزینه چکیلن پرده : نقاب جمال . نقاب آیینه .

نقابت [ع] نقیبلك ، برجماعته ریاست .

نقار [ع] کینه ، عناد .

نقاط [ع] (نقطه) نك جمعی : نقاط معلومه . نقاط حربیه .

محاوراتده ضم نون ایله استعمالی شایعدر .

نقرس [ع] و

نقریس [ع] آیاق پارماقلرنده طوپوقلرده ، مفصللرده ، حاصل اولان برنوع شدتلی مرض . جمعی . نقاریس .

نکات [ع] (نکته) نك جمعی . ضم نون ایله یا کلشدر ،

نکاح [ع] قادین آلمق معامله‌ٔ شرعیه‌سی .

نگار [ف] نقش ، رسم : نگار-خانهٔ چین § بت ، صنم § معشوقه . محبوبه .

نگارنده [ف] رسام ، مصور .

نگارین [ف] منقش ، مزین .

نگاشته [ف] یازلمش ، تحریر ایدلمش .

نگاه [ف] باقیش ، نظر : نگاه مستغنیانه ، نگاه مخمورانه . آهونگاه = آهو باقیشلی . § کوز : نگهفروز = کوزی تنویر ایدیجی ، ایدن . نگاهبان - و - نگهبان = کوزجی ، محافظ . نگهبانی = نگهبانلق . نگاهدار - و - نگهدار = صاقلایجی ، حافظ . مخفی اولان (نگه) یالکز اولدیغی حالده نظمده قوللانیلیر .

نگران [ف] باقیجی ، باقان : دیدهٔ نگران .

نگو [ع] (نیکو) مخففی .

نگون [ف] آلت اوست اولمش . ترسنه دونمش .

نگونسار [ف] باش آشاغی .

نگون طشت [ف] آسماندن کنایه‌در .

نگوهش [ف] لوم وتوبیخ ایدش .

نگوهیده [ف] مذموم .

نگین [ف] یوزوك ، خاتم .

نماط [ع] (نمط) ك جمعی .

نمال [ع] (نمل) ك جمعی .

نمر [ع] قپلان دینیلن حیوان ، پلنك . جمعی : انمار ، نمار ، نمور .

نهاب [ع] غارت ایتمك ؛ § (نهب)ك جمعی .

نهال [ع] تازه وموزون فدان . نهالستان = مشجره .

نهان [ف] کیزلی . نهان پیکران = ملائکهٔ کرام . نهانخانه = مخزن ، مغاره ، سرداب .

نهاد [ف] اصل ، بنیاد ، بنیه ، طینت . نهادی = جبلی ، خلقی .

نهانسو [ف] عالم علوی

نهاوند [ف] عراق عجمده بر شهراسمی . نهاوندی = نهاونده منسوب § موسیقی ده بر پرده : «نماز شام رسید ای بت سمر قندی — بساز چنك وبزن پردهٔ نهاوندی — لا »

نهایه [ع] اوج ، غایت ، صوك .

نیا [ف] جد ، پدرك پدری ، مادرك پدری ، بیوك بابا ، دده . جمعی : نیاکان .

نیاب [ع] (ناب)ك جمعی .

نیابت [ع] برینك موقعنه کچمك ، اوطورمق § نائبلك ، قاضیلك : ادرنه نیابت شرعیه سی .

نیاح [ع] و

نیاحت [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

نیار [ع] (نار)ك جمعی .

نیاز [ف] حاجت ، احتیاج ، میل ورغبت ، خواهش § تحفهٔ درویشانه ، برك سبز . نیازمند = محتاج ، صاحب رجا وحاجت . نیازمندان = حاجتمندان .

نیام [ع] اویومق § (نائم) ك جمعی .

نیام [ف] قین ، غلاف .

نیت [ع] برشیئه قصد وعزم ایتمك . جمعی نیـات : انما الاعمال بالنیات .

نیران [ع] آتش معناسنه اولان (نار) ك جمعی § جهنم .

نیرنج [ع] و

نیرنك [ف] سحر وافسـون ، کوز باغیجیلق . اوالکیسی ایکنجیسندن معرر .

نیرو [ف] قوت ، قدرت .

نیزه [ف] مزراق . نیزه‌دار = مزراقلی .

نیزه‌ك [ف] جاریه .

نیسان [ف] معروف آی .

نیستی [ف] یوقلق ، عدم .

نیش [ف] اوج § آنجی ، زهر :

نیشتر [ف] قان آلمغه مخصوص معروف آلت .

نیك [ف] ایی . نیکبخت = ایی بختلی ، مسعود . بختیار . نیك اختر = بختیار . نیك‌خصلت = ایی خویلی . نیك‌اندیش = دائما ایلك دوشونن ، محب حسنات . نیکخو = ایی خویلی . نیکخواه = خیرخواه . «نیکخواه عالمم ، غمخواری‌یم هم نوعمك — بیجالم : یوقسه هپ بیچـارکانه چاره‌یم — ناجی » نیکفـال = فالی خیرلی اولان . نیکفرجام = عاقبتی خیر اولان . نیکمنظر = منظره‌سی ایی اولان . نیکنام = اییناملی . نیکنامی = نیکناملق . نیکنهاد = اصلی ، خلقتی ایی اولان . نیکی = ایلك .

نیل [ف] چیوید اوتی ، چیوید .
(نیلج) بوندن معربدر .
نیلفام ـ و ـ نیلگون = چیویدرنگنده ،
ماوی : سمای نیلفام .

نیلوفر [ف] برنوع چیچك .
(نیلفر) ده لغتدر .

نیم [ف] یاری ، ایکی مساوی
بلوکدن بریسی . نیم پخته = یاری
پیشمش . نیمتن = منتان دینیلن
معروف لباس . نیمروز =
نصف النهار . نیمسفته = ناتمام
سوزدن کنایه‌در .

نیمه [ف] یاریم . نیم مرده =
یاری جانلی .

نینوی [ف] فرس قدیمه (موصل)
قصبه‌سنك اسمی . نینوا

نیوار [ف] برله کوك آراسی ،
جو .

نیور [ف] عالمده حصوله کلن
حالات .

نیوه [ف] ناله ، نوحه ، بکا .

ن

نبوت [ع] نبیلك ، پیغمبرلك .
نبوتپناه = رسول ،
پیغمبر .

نتو [ع] برشی قبارمق ،

نجوم [ع] (نجم) ك جمعی .

نحاس [ع] باقر دینیلن معدن .

نحاط [ع] کوز یاشلرینك
دیشاری‌یه چیقمیوب کوکسده
ترددی ، هینچقیرمه .

نخبه [ع] هر شیئك ایسی ،
مختاری .

نحوست [ع] اوغورسزلق ،
یمنسزلك .

نخاع [ع] آرقه‌ده اوکورقه
کمیکارینك ایچنده بولنان
مهدار ایلیك .

نخبه [ع] سچیلمش ، منتخب ، گزیده § همبزم ، همنشین .

نخست [ف] و

نخستین [ف] برنجی ، اول ، اولکی : کونشك اشعهٔ نخستینی .

نخود [ف] معروف دانه . نخودی = نخود رنکنه مشابه برنوع رنك .

ندبه [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

ندماء [ع] (ندیم)ك جمعی .

نذور [ع] (نذر) ك جمعی .

نزل [ع] ضیافت ، مسافر ایچون تهیه اولنان طعام .

نزول [ع] قونمق ، اینمك : اوتله نزول . حیواندن نزول . § یوقاریدن آشاغی‌یه اینمك : نزول باران § اینمه دینیلن علت ، فلج .

نزهت [ع] سرور ، زینت وطراوت . § تفرج . نزهتفزا = نزهت آرتیریجی آرتیران . نزهتگاه = نزهت محلی .

نسخ [ع] (نسخه) نك جمعی .

نسخه [ع] یازیلی شی § کتابك برقطعه صورتی § دعا صورتنده یازیلی کاغد ، موسقه .

نسغ [ع] آصمه کبی آغاجلر کسیلدکدنصکره ترشح ایدن صو ، عرق .

نسك [ع] جناب حقه عبادت ایتمك .

نشاره [ع] آغاج بیچیلدکدن صکره قالان طالاش .

نشخوار [ف] بعض حیواناتك یدیکی شیئی آغزنده چکنه‌مسی ، کویش .

نشره [ع] نسخه § تعویذ ، افسون .

نشور [ع] نشر ایتمك ، طاغتمق § بعدالموت دیرلمك : یوم نشور . = یوم قیامت

نصاح [ع] (ناصح) جمعی .

نصار [ع] (ناصر)ك جمعی .

نصح [ع] نصیحت ویرمك § نصیحت .

نصراء [ع] (نصیر)ك جمعی .

نصرت [ع] یاردیم ایتمك § یاردیم ، معاونت . دائما معنویاتده قوللانیلیر .

نصوص [ع] (نص) ك جمعی .

نصیری [ع] بر طائفه‌دن هر بری .

نطفه [ع] طوری ، صافی صو § انسانك منیسی . اولکی معناده جمعی (نطاف) ؛ ایکنجی معناده جمعی (نطف) .

نطق [ع] معناسی اکلاشیلان حروفله سوز سویلمك § سوز ، لقیردی : نطق جانبخش § برخصوص حقنده برجماعته خطاباً سویلنیلن سوز ، خطبه .

نطوع [ع] (نطع) ك جمعی .

نظار [ع] (ناظر)ك جمعی .

نعاس [ع] اویوقلامه ، اعصابه رخاوت کلمه . غنودکی .

نعمان [ع] ملوك عربدن برینك نامیدرکه (خورنق) اسمنده سنماره بر قصر عجیب انشا ایتدیرمش وبو خدمتنه مکافاةً معماری قصرك اوزرندن آتدیروب اولدیرمشدر . جزای سنمار مشهوردر § امام اعظم حضرتلرینك نامیدر . لالهٔ نعمان = غایت قرمزی برنوع لاله .

نعوت [ع] (نعت)ك جمعی .

نعوظ [ع] ذکرقوامه کلمك § ذکری دائما قوام اوزره بولندیران برنوع علت .

نفساء [ع] لوسه‌خاتون . جمعی : نفاس .

نفوذ [ع] برشی دیکر شیئه طوقونوب ایشلمکدن صکره اوته طرفه کچمك § جاری اولمق .

نفور [ع] اورکوب قاچمق .

نفوس [ع] روح معناسنه اولان (نفس) جمعی . نفوس قدسیه = ارواح ابرار ، ملائکه .

نقاوه [ع] لطف ، فضل § هرشیئك ایسی . ضم نون ایله (نقایه) ده بومعنایه‌در .

نقباء [ع] (نقیب) ك جمعی .

نقبه [ع] رنك ، لون § پاس ، زنك § پارچه‌سی اولمیان برنوع طون .

نقره [ع] سکه‌لنمه‌مش . اریدلمش کوموش پارچه‌سی ، فضهٔ غیرمضروبه . § کوچك چوقور ، حفرهٔ صغیره § اکسه چوقوری : نقرهٔ قفا .

نقصان [ع] اکسیکلك ، ناتماملق § اکسیك ، ناتمام : کوندریلن آقچه‌نك شوقدر نقصانی وار . نقصان ارض = بریرك قبل الزراعه اولان دکریله بعدالزراعه دکری اولان اجرت بیننده کی فرق . نقصان یسیر = برشیئك ربع قیمتنه بالغ اولمیان نقصان . نقصان فاحش = برشیئك ربع قیمتی نسبتنده ویاداها زیاده واقع اولان نقصان . (نقصانی) استعمالی یاکلشدر .

نقض [ع] بنا یقینتیسی . لسانمزده جمعی اولان (انقاض) قوللانیلیر .

نقط [ع] (نقطه) نك جمعی : بی نقط تاریخ .

نقطه [ع] معروف (.) اشارتی ، بنك § ریاضیاتده خطك منتهاسی . § موقع منفرد . § موقعده یالکز بولنان نوبتجی نفر . نقطهٔ موهومه = ظاهرده محسوس اولمیان ، وهم ایله تصور ایدیلن نقطه .

نقود [ع] آقچه معناسنه اولان (نقد) ك جمعی .

نقوش [ع] رسم، زينت معناسنده اولان (نقش) ك جمعى: نقوش كوناكون. « هر طرف پر نقوش كوناكون — صانكه اولمش جهان پر طاووس — معلم فيضى افندى »

نقول [ع] حكايه ، روايت معناسنه اولان (نقل) ك جمعى : نقول صحيحه . دينا مبنى على النقول ومؤيد بالعقول .

نكت [ع] (نكته) نك جمعى .

نكته [ع] هركسك آكلايه مديغى قيالى كوزل سوز :« دهن تنكنه برسوزى بولنماز اما — هنر اول نكتهٔ سربسته يى تعبيرده در — سرى » § نقطه . جمعى نكت ، نكات . نكته بين = نكته يى كورن ، ظريف ، ذكى . نكته‌دان = نكته بيلن : اديب نكته‌دان . نكته‌دانى = نكته دانلق :« نه بينشدر او بينش منتهاى رازبينيدر — نه دانشدر او دانش ماوراى نكته‌دانيدر — ناجى » نكته شناش = نكته آكلايان: « بن نكته شناسم بنى رماله صاندك — خيالى » . نكته شناسى = نكته شناسلق . نكته شناسان = نكته شناسلر . « سوزميدر اوكيم نسخه‌سنى نكته شناسان — حشو شكم رخنهٔ ديوار ودرايلر — نفعى » . نكته كو = نكته‌لى سوز سويلين . نكته كويى = نكته كولق . نكته كويان = نكته كولر .

نكس [ع] علت كرى تپمك .

نكول [ع] رجوع ، امتناع ايتمك : يميندن نكول . ايشدن نكول .

نكهت [ع] كوزل قوقو § آغز قوقوسى ، بوى دهان .

نما [ف] كورنمك . كوسترمك معناسنده اولان (نمودن) مصدرينك امر حاضريدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : اعجاز نما = اعجاز كوسترن .

بدایع نما = بدایع کوسترن . پیر جواننما = کنج کورونن اختیار .

نمایان [ف] کورینجی ، کورونن ، ظاهر ، آشکار .

نمایش [ف] کوسترش ، ساخته کوسترش § کورونش ، منظره . نمایشگاه = محل نمایش : «نمایشگاهیدر بیك مختلف حس غم افزانك » . نمایش آب = سراب .

نماینده [ف] کوستریجی . کورینیجی

نمر [ع] قپلان معناسنه اولان (نمر) ك جمعی .

نمرقه [ع] کوچك یاصدیق .

نمو [ع] برکتلنمك ، آرتمق ، بیومك ، نما بولمق : نمو اشجار .

نمود [ف] برشیئك علامتی ، نشانی § رونق ظاهری § وجود . نمودن مصدرندن امر حاضرده اولور . اوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . کرمنمود = کرم کوسترن .

نموده [ف] کوسترلمش .

نموذج [ع] نمونه یاخود نموده معربیدر .

نمودار [ف] نمایان § اورنك ، نمونه .

نمون [ف] (نمودن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی حالده قوللانیلیر : ظفر نمون = ظفر کوستریجی ، کوسترن . مکارمنمون = مکارم کوستریجی ، کوسترن .

نمونه [ف] اورنك ، مثال طوتیله جق شی : نمونهٔ ظرافت . نمونهٔ امتثال . سوء مثال هیچ بروقت نمونهٔ امتثال اوله ماز .

نواب [ع] (نائب) ك جمعی : مکتب نواب .

نور [ع] آیدینلق ، روشنایی . (ظلمت)ك ضدی. (ضیاء) نوردن اقوادر : نورقمر . جمعی انوار . § باعث روشنایی عالم اولدیغی ایچون علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینه ده نور اطلاق اولنور، نورنخستین = حقایق اشیایی کماهی ایدن کشف ایدن شی § بعض محققین نوری دنیوی واخروی اولمق اوزره ایکی یه تقسیم ایتمشلردر. بری نور قرآن نور عقل کبی عین بصیرتله ادراك ایدیلن نور ، دیکری اجسام نیره کبی عین بصر ایله محسوس اولان نوردر. جبل النور ـ و ـ جبل نور = مکهٔ مکرمه ده کی حرا طاغی . ذوالنورین = ایکی کریمهٔ حضرت رسالتپناهی یی تزوج ایتمش اولان عثمان رضی الله عنه حضرتلرینك لقبیدر .

نورافشان [ف] و

نورفشان [ف] نور صاچیجی ، صاچان : مهر نور افشان .

نورانی [ع] روشن : شهراه نورانی . جمال نورانی § نوره منسوب . نورانیت = نورانیلك : نورانیت جبین .

نوربخش [ف] نورباغشلایجی، باغشلایان : «طوغ طوغ ای مه نور بخش چشم جانمسك بنم — اکرم بك »

نورپاش [ف] نور صاچیجی ، صاچان : خورشید نورپاش .

نوش [ف] ایچمه : « نوش جام محبت ایلیه لم» § (نوشیدن) دن فعل امراولور. بو صورتده وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : باده نوش = باده ایچن .

نوشته [ف] یازلمش . مکتوب . مکاتیب، محررات معناسنده اولمق اوزره بعض عجم منشآتنده کورلکده اولان (نوشتجات) کلمه سی غلطات عوامدن عد اولنور.

نوشدارو [ف] ترياق ، پانزهر.

نوشين [ف] لذيذ ، لطيف ، خوشگوار : خواب نوشين . جام نوشين .

نوشيروان [ف] اكاسرهٔ عجمدن اجرای كمال عدالت ايتمكله مشهور بر حكمدارك لقبيدركه فخر كائنات افندمز حضرتلری مشاراليه زماننده پيرايه بخش ساحهٔ وجود اولمشلرايدی. (ايوان كسری) كنديسنه منسوبدر. (نوشروان) ده دينيلير . اصلی (جان شيرين) معناسنه اولان (نوشين روان) در : « سرورا بربندهٔ لاقيدر قاپوكده عدل — طوته مازی آنی زنجيره چكوب نوشيروان — ذاتی » .

نوشينه [ف] بادهٔ خوشگوار

نوف [ف] عكس آواز ، صدا، يانقی . توف

نوفه [ف] چيغلق .

نوگر [ف] قول ، چاكر . نوكری = نوكرلك .

نول [ف] قوش قاغه‌سی ، منقار مرغ .

نون [ع] (ن) حرفنك اسمی § بالق، ماهی. ذوالنون = حضرت يونس عليه السلام .

نويد [ف] مژده ، بشارت ، خبر مفرح : « نويد لطفيدر ارباب شوقه مژدهٔ اكبر — او اكبر ژده‌يه ارواح كمترمژدكانيدر — ناجی » . بومعناده فتح نون ايله استعمالی ياكلشدر .

نويس [ف] يازمق معناسنه اولان اولان (نوشتن) مصدرندن امر حاضردر . دائماوصف تركيبی حالنده قوللانيلير : خوش نويس = خوش يازان : كاتب خوشنويس

نویسنده [ف] یازیجی ، یازان. آز قوللانیلیر .

نه [ف] طقوز : نه قبه . « بویله آغاز ایلسون شمدنکروالقابکه — جامع نه قبهٔ کونك خطیب منبری — نفی » .

نهبور [ع] قوم تپه . جمعی نهابیر .

نهفته [ف] کیزلی . کسر نون ایله ده لغتدر

نهم [ف] طقوزنجی .

نهوض [ع] حرکت ، قیام ایتمك

نهی [ع] (نهیه) نك جمعی : اولوالنهی = ارباب عقول

نهیه [ع] عقل ، خرد .

و

وا [ع] عربیده ادات ندبه در. داخل اولدیغی اسمه (مندوب) دینیلیر . (ندبه) میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق مناسنه اولان (ندب) مصدرندن اسمدرکه اصطلاحده علی العموم اوجاع وفجایع اوزرینه ایدیلن نالشه اطلاق اولنور . فی الاصل اوزرینه محاسنی تعداد اولنه رق بکا ایدیلان میت دیمك اولان (مندوب) ك معنای اصطلاحیسی (مطلقا وجودندن ویا عدمندن طولایی تفجع اولنان شی) در .

مثلا چوجغی وفات ایدن برمادر مهربان (واولدا !) دیه فریاد ایدر . بورا ده باعث فغان ولدك عدمیدر . ینه او والده (وامصیبتا) ! دیه فریاد ایدر . بوراده دخی باعث فغان مصیبتك وجودیدر . برنجیسنده مندوب (ولد) ، ایکنجیسنده (مصیبت) در . مندوبلرك آخرینه الف الحاقی ندبه ده مطلوب اولان مدصوت ایچوندر. وقف حالنده الفدن صکره — مدك کمال ظهوری ایچون — برده هاء

سکت علاوه قیلینیر . : (وا ولداه! وامصیبتاه !) دینیلیر .

لسانمزده بو اسلوب اوزره مستعمل اولان تعبیرات عربیه محدوددر . بونلر اکثریت اوزره سادەجه الف ایله قوللانیلیر . (وا اسفا ! واویلا ! واحیفا ! واحسرتا !) آنلردندر .

(واویلا) نظمده (واویل) صورتنده‌ده قوللانیلیر . (واویل) ایله (واویلتا) بیننده فرق واردر . (ویل) عذاب وهلاك معناسنه اولدیغی حالده (ویله) فضاحت ، یعنی رسوایلق دیمکدر . ترکجه‌ده (وا) برینه (واه) یاخود (وای) قائم اولور . مثلا (وامقلةعینی) واه کوزمك ببکی ! (واراسی) وای باشم ! دیه ترجمه اولنور .

وابسته [ف] باغلی ، مقید ، متوقف : بوایشك حصولی فلان افندینك کلمسنه وابسته‌در .

واپسین [ف] اك صکره . اك کری یه قالان : نفس واپسین .

واپور [فرانسزجه‌دن] معروف بخار ایله متحرك کمی .

واثق [ع] اینانان ، اعتماد ایدن .

واثر [ف] زیاده اوزاق .

واجب [ع] یاپلمسی لازم اولان § دیناً ترکی کناه اولان امر الهی . واجب الوجود = ذاتی وجودینی مقتضی اولان جناب حق . واجبات = واجب اولان خصوصات .

واجد [ف] وجوده کتیریجی ، کتیرن .

واحد [ع] بر . یك . § تك . بی نظیر ، بی همتا .

(احد) ایله بینلرنده فرق واردر . (واحد) ایله سائر اشیاده توصیف اولندیغی حالده (احد) جناب حقه مخصوصدر .

وادی [ع] دره ، رهکذار آب § مطلق صحرا § طرز ، اسلوب . وادی ایمن = حضرت موسی علیه السلامك کندی زوجه سیله برابر کیجه وقتی کیتمش اولدقلری صحرادر .

تصادفاً مشار الیهانك وضع حملی سببیله اوراده آتش تحری ایتدیلر، ناگاه اوزاقدن برضیا كوروندی ، آكا طوغری تقرب ایتدكلرنده برآغاجك اوزرنده نور بولدیلر، اوراده حضرت موسایه غیبدن ندا كلدی . (ایمن) صاحب جانب یمین دیمكدر : « وادیٔ ایمن اولمسون كورینن — ناجی »

وابل [ع] بیوك قطره‌لی یاغمور § عربده برقبیله‌نك اسمیدر .

وار [ف] ادات تشبیه‌در : آواره وار = آواره كبی § صاحب، خداوند § كره، دفعه : یكوار = بردفعه § لیاقت، مناسبت معناسنه‌در : شاهوار = شاهه لایق : درشاهوار . كوشوار = قولاغه طاقیلمغه لایق ، یعنی كوپه .

وارث [ع] كندیسنه باشقه سندن میراث قالمش اولان كیمسه .

وارد [ع] ورود ایدن ، كلن . جمعی اولان (واردات) هم مادیات ، هم معنویاتده قوللانیلیر. مادیاتده ، خزینهٔ دولته یاخود بركیمسه‌یه كلن نقود وحاصلات معناسنده ؛ معنویاتده ، فكره توارد ایدن شیلر حقنده مستعملدر: « باشلادقجه بن سوزه باشلار هجومه واردات — شویله كیم طاقت كتیرمز آنی تقریره زبان — نفعی »

وارستگی [ف] وارسته‌لك .

وارسته [ف] قورتیلمش ، خلاص اولمش . § آزاده ، فارغ البال .

وارون [ف] و

وارونه [ف] ترس ، مقلوب ، مقوس ، بركشته حال : چرخ وارون . كنبدوارونه .

واری [ع] ادات تشبیه‌در . مشبه بهه لاحق اولور: كلواری = كل كبی .

واژگون [ف] و

واژگونه [ف] مقلوب ، معقوس ، بدبخت .

واژون [ف] و

واژونه [ف] واروِن .

واسطه [ع] ایکی شیئی بر برینه بتشدیرن شی § ایکی شیئك اورته‌سنده بولنان شی § برشیئك حصولیچون استعمال واستخدام اولنان آلت ویا آدم . اولکی معنالرده جمعی (وسائط) کلیر .

واسع [ع] کنیش ، آچیق : صحرای واسع .

واصف [ع] وصف ایدیجی ، ایدن .

واصل [ع] وصول بولان . اولاشان ، ایریشن .

واضح [ع] آچیق ، عیان . آشکار .

واضع [ع] وضع ایدیجی ، ایدن : واضع قانون .

واعظ [ع] وعظ ایدیجی ، ایدن .

وافر [ع] چوق ، بسیار . شمدی بو معناده قوللانیلماز اولمشدر . اسکی کتابلرده وافر حکایه‌سویلدی کبی برخیلی تعبیرات واردر ! § عروضده بر بحرك اسمی .

واعیه [ع] غریو ، فریاد .

وافی [ع] تمام . مکمل .

واقع [ع] وقوع بولان .

واقعه [ع] رؤیا ، دوش § جنك ، حادثه ، مشقت ، مصیبت . واقعه طلب = جنکجو . « برواقعه‌در بوقلبه عائد — اولماز صانیرم بیانی زائد — ناجی » . جمعی

واقعات : « خبرك يوقمی واقعاتمدن — ناجی »

واقف [ع] وقوف صاحبی . خبیر ، آشنا : واقف خفایای امور § برشی وقف ایدن: شرط الواقف کنص الشارع = واقفك شرطی شارعك نصی کبیدر .

واقی [ع] وقایه ایدن .

والا [ف] یوکسك ، بلند ، بالا . کرك مقدارده کرك قدوقامتده ، کرك شان ومنزلتده اولسون : قامت والا ، شان والا .

والد [ع] بابا ، پدر .

والده [ع] آنا ، مادر .

والدین [ع] آنا ، بابا .

واله [ع] وله کتیرمش ، حیران ، عقلی زائل اولمش ، سرسم .

والی [ع] ولایتك اداره سنه مأمور اولان ذات . اسکیدن ایالت بکلربکی دینیلیردی .

وام [ف] بورج ، دین . وامخواه = آلاجقلی . وامی = بورجلی ، مدیون .

وامق [ع] محبت ایدیجی ، ایدن ، عاشق § عذرانك عاشقی اولان مرد معروف .

واه [مشترك] استغراب ، حیرت ، تلهف کبی درونی احواله دلالت ایدن بر اداتدر : « واه کوکلم یالکز سنسین اسیر اشتیاق — هرکس آلمش عزم صحرا ایلیور جانانی — سامح »

واهب [ع] هبه ایدن ، باغشلایان : واهب الادراك . واهب العطایا . « واهب

الادراك من دادایلسون اذعانکی — .
ناجی »

واهمه [ع] محسوساته متعلق معانیٔ جزئیه یی ادراك ایدن ، یاخود عالم صورتده موجود ونابود اولان شیلری طوغری ویا یاکلش اوله‌رق تصور ایدن قوهٔ ذهنیه .

واهی [ع] بوش ، بیهوده ، اساسسز . واهیات = واهی اولان شیلر .

وای [مشترك] تأوه وتعجب ایچوندر : وای سزمیسکز . وای کوزمك نوری .

وایه [ف] حاجت ، کرکلی § بهره ، نصیب . وایه‌دار = بهره‌دار . وایه مند = بهره مند .

وباء [ع] معروف ساری علت مدهشه : وبا نیجه خانمانلری هبا ایتمشدر .

وبال [ع] شدت ، ثقلت ، عذاب : الوبال علیه .

وبر [ع] کدی یه شبیه برجانور .

وبر [ع] دوه ، طاوشان کبی حیوانلرك یوکی ، تویی .

وتائر [ع] (وتیره) نك جمعی .

وتد [ع] آغاجدن یاپیلان میخ ، قازیق ، میخ چوبین § عروضده اوچ حرفی مشتمل اولان جزء . جمعی اوتاد : اوتاد الارض = جبال . اوتادالبلاد = رؤسای بلاد .

وتر [ع] یایك چله‌سی ، ایپ ، کریش § چالغی تلی ، تار ساز . جمعی اوتار : « جوش ایدر مضراب کلك پرفسونمله مدام — ناله‌لر کیم ساز شعرك روح اوتارنده‌در » § هندسه‌ده برقوسك ایکی اوجی بیننه وصل اولنان خط مستقیم .

وتیره [ع] یول ، طریق ، مسلك ، روش ، دستور : وتیرهٔ نجات . وتیرهٔ سلامت .

وثاق [ع] باغ ، بند ، قید . کسر ایله‌ده لغتدر .

وثائق [ع] (وثیقه) نك جمعی .

وثیق [ع] محکم ، استوار .

وثن [ع] طاشدن وسائر شیلردن یاپیلان بت ، صنم . جمعی اوثان : اوثان ضلال .

وثیقه [ع] کندیسنه اعتماد ایدیلن شی ، سند ، حجت کبی . § پیمان ، عهدنامه .

وثنی [ع] بت پرست .

وجاهت [ع] کوزل یوزلولك ، کوسترشلیلك § عزت ، شرف . کسر واو ایله استعمالی خطادر .

وجد [ع] حالت ذوق وشوق ، بی‌خودی § غمناك اولمق ، غصه‌لنمق . اولکی معناده (کلمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: اثنای مساعده شیخ افندی وجده کلدی . وجد آور = وجد کتیریجی ، کتیرن : نغمهٔ وجد آور . وجد افزا = وجد آرتیریجی ، آرتیران : شعر وجد افزا .

وجع [ع] آغری ، صیزی ، درد . الم . جمعی اوجاع

وجل [ع]... قورقان کیمسه .

وجل [ع] قورقق .

وجنات [ع] (وجنه) نك جمعی .

وجنه [ع] انسانك یوزنده کی یومروجه یر ، یناق ، صقال بیتمیین محل .

وجور [ع] بوغازه دوکولن برنوع علاج ، دارو .

وجه [ع] یوز ، چهره § برشیئك قارشیسنه کلن شی § طریقه ، طرز ، سبب ، مناسبت . وجهاً = بروجه ایله .

وجهه [ع] یوز ، روی: وجههٔ عزیمت § سمت ، جانب ،

جهت . يوز دوندوروان طرف .

وجيبه [ع] واجب اولان خصوص : وجيبهٔ ذمت .

وجيز [ع] قيصه ، مختصر . موجز .

وجيع [ع] دردناك . متألم .

وجيه [ع] برقومك سيدى ، اولوسى § جاه ومنزلت صاحبى آدم § كوزل ، مناسب ، شايان : توجيه وجيه .

وحدانيت [ع] برلك ، جناب حقك برلكى : وحدانيت الٓهيه .

وحدت [ع] يالكزلق ، تكلك ، تنهالق . وحدت كزين = اختيار وحدت ايدن § برلك ، براولمق : وحدت وجود .

وحش [ع] و

وحيش [ع] يبانى حيوان . جمعى وحوش ، وحشان .

وحش اسم جنس اولديغندن مفردنده وحشى دينيلير § خالى ، ايصسز ، غير مسكون بر § آج آدم . بونك جمعى اوحاش كلير .

وحشان [ع] مغموم . غصه‌لى آدم .

وحشت [ع] غم ، غصه § تنهالق ، خلوت : «كورون كورونده يته دامن اقدن سن — ظلام وحشتى رفع ايت جوار قبرمدن — عندليب » § قورقو ، خشيت . وحشت انكيز = وحشت قوپاريجى ، مخوف ، قورقونج . وحشت آور = وحشت كتيريجى ، كتيرن .

وحل [ع] ايچنه حيوان باتان صولى ، صويق چامور ، باتاقلق : برمحل پروحل . جمعى : وحول . اوحال .

وجم [ع] كبه قادين آش يرمك .

وحمى [ع] آش يرن كبه قادين .

وَحى [ع] جناب حق طرفندن پیغمبران عظامه فیض طریقیله بیلدیریلن شی ، پیام الٓهی . وحی منزل = قرأن عظیم الشان

وَحيد [ع] یالکز ، یکانه تنها : وحید الزمان . وحیدُ العصر .

وَخامت [ع] کوجلك ، آغیرلق . اویغونسزلق ، مضرت . عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده طعامك هضمی کوچ اولمق معناسنده قوللانیلماز .

وَخش [ع] بهائمه مخصوص بر نوع مرض .

وَخيم [ع] وخامتله متصف اولان ، دشوار ، کران ، کوتو ، فنا ، ضررلی .

وِدّ [ع] و

وِداد [ع] سومك . محبت . واولرك حرکات ثلثه سیله لغتدر .

وَداع [ع] اثنای مفارقتده یکدیکریله مصافحه ایتمك § بو حالده اجرا اولنان رسم ، یترمه .

وَدائع [ع] ودیعه‌نك جمعی .

وَدَع [ع] بیاض بونجق .

وَدود [ع] دوست ، محب . اسماء حسناندندر .

وَديد [ع] دوست . محب . کثیرالحب . جمعی اوداء .

وَديع [ع] بشقه سنك مالنی محافظه ایتمکی درعهده ایدن .

وَديعه [ع] امانت : روح ودیعة اللّٰهدر . ودیعهٔ خاك رحمت قلنمشدر . جمعی ودائع § حفظ ایچون برکیمسه‌یه ایداع اولنان مال .

وَر [ف] صاحب ، خداوند معناسنه‌در . اسمایه لاحق

اولور : دانشور = صاحب‌علم. تاجور — حکمدار. سخنور = شاعر، ادیب .

وراء [ع] آرقه، پس، عقب، آرقه طرف § باشقه، سوی، غیری .

وراثت [ع] وارثلك، وفات ایدن برینك مال متروکنه شرعاً وارث اولمق .

ورثه [ع] (وارث)ك جمعی .

ورد [ع] هر آغاجك چیچکی . فارسی ایله ترکجه‌ده گل حقنده استعمالی غالبدر : وردناز § آچیق طوری آت . گلگون .

ورزش [ف] چالشش، سعی ایدش، چالشمه، سعی .

ورزشکار = ساعی . چالشقان .
ورزشکارانه = ورزشکارجه‌سنه .
ورزشکاری = ورزشکارلق .

ورطه [ع] هر چوقور یر § هلاك، مهلکه : بر بنی ورطه‌یه القا ایتمك § خلاص ونجات بولمسی گوج ایش : ورطه‌یه دوشمك . § چامورلی، باتاق یر، وحل . جمعی وراط .

ورع [ع] صاقنمق، گناهدن، محارمدن صاقنوب پرهیز ایتمك، تقوی : اهل ورع .

ورعه [ع] قورقاقلق .

ورق [ع] یاپراق، برگ درخت : ورق چمن . ورق گل :
« یوق فرقی جسممك هیچ دشت غم وبلاده — نالنده بر ورقدن دستنده روزگارك » « برگ درختان سبز در نظر هوشیار — هر ورقی دفتریست معرفت کردگار — سعدی »
ورقپاره = یاپراق پارچه‌سی :
« بد هواده ورقپارهٔ خزان گبی یم » . § کاغد ؛ کتاب، مکتوب کاغدی . § کاغد گبی اینجه آلتون، گوموش وسائر معدنیات یاپراغی . جمعی اوراق . کتابك اوراقی . اوراق ازهار . اوراق سبز . اوراق نهالان . ورق خام = حك واصلاح اولنمامش کاغد . ورق گردان = عبث ایش، ایشلیندن کنایه‌در .

ورقه [ع] تك ياپراق § تك كاغد . بو مناسبتله هر يازيلى تك كاغده ورقه دينلمشدر .

ورقاء [ع] كوكرجين ، اوكيك : ورقاى نامه بر . ورقاى روحانى .

وراق [ع] كاغدجى .

ورم [ع] بدنده حاصل اولان شيش . جمعى اورام § آق جكرك خرابيتنى موجب اولان معروف علت مدهشه ، سل الرئه § بو علتله مصاب اولان بى چاره : « صارى بركلدك اى عدم چيچكى — ايسته‌مزدم سكا ورم ديمكى — عبدالحق مهر النساء » .

ورى [ع] مخلوق .

وريد [ع] بو يونك ايكى طرفنده‌كى طمارلردن هر برى . ايكيسنه بردن (وريدان) دينلير . جمعى اورده ، ورود . § درونده سياه قان بولنان طمار .

وزارت [ع] وزيرلك : رتبهٔ جليلهٔ وزارت . وزارت عظمى = صدراعظملق . فى الأصل كسر واو ايله‌در .

وزان [ف] اسيجى ، اسن . (اولمق) ماده‌سيله قوللانيلملى . مثلا (وزان اولان لدوس روزكارى) ديملى . هبوب كلمهٔ عربيه‌سنه قياساً (وزان ايدن) ديمه‌مليدر .

وزّان [ع] چوق وزن ايديجى ، ايدن .

وزانت [ع] فكر وملاحظه قوى اولمق ، اصالت رأى .

وزغه [ع] برنوع بيوك كلر .

وزمه [ع] قيش موسمنك صوكى .

وزن [ع] طارتمق ، طارتيلمق . بو معناده (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير : اشيايى وزن ايتمك . اشيانك وزنى § برشيئى طارته‌جق شى § برشيئك وزن ايله آكلاشيلان آغيرلغى § برشيئ تخمين ايتمك § عروضده هر بحرك مستقل اجزاسندن هر برى : شو بيتك وزنده خلل

وار . جمی اوزان : اوزان عروض .

وزنی [ع] طارتیلان شی . جمی وزنیات .

وزیر [ع] مراتب وخدمات سلطنت سنیه‌ده ملکیه مأمورینڭ اڭ عالی رتبه‌سنی احراز ایتمش اولان ذات . وکلای فخام دولتدن هر بری ووکلای فخام دولت صره‌سنده بولنان . وزیر اعظم = صدر اعظم . اسکی تعبیردر. وزیرانه = وزیره یاقیشه‌جق صورتده : وقار وزیرانه . التفات وزیرانه .

وسائد [ع] (وساده) نڭ جمی .

وسائط [ع] (واسطه) نڭ جمی . اکثریا وسائل معناسنده قوللانیلیر : وسائط تحصیلڭ کثرتی .

وساطت [ع] آرایه گیرمك ، واسطه اولمق .

وسام [ع] و

وسامت [ع] حسن وآن صاحبی اولمق ، گوزللك .

وساوس [ع] (وسوسه) نڭ جمی : وساوس شیطانیه .

وسائل [ع] (وسیله) نڭ جمی : استحصال وسائل خوشگذرانی .

وسخ [ع] کیر ، پاس ، چرك .

وسط [ع] برشیئڭ ایکی طرفندن ماببنی ، اورته ، میان : وسط آسمان . وسط وادی . لاخیرالافی الوسط . جمی اوساط : اوساط ناس .

وسم [ع] و

وسمه [ع] داغلامق ، تمغالامق § نشان ایچون حیوانه باصیلان داغ ، تمغا . کسر واو ایله (وسام) ده بومعنایه‌در . وسمه‌دار = داغلی ، تمغالی : گوسفند وسمه‌دار .

وسن [ع] و

وسنه [ف] و

وسنه [ف] اویقو آغیرلغی ، اویوقلامه . دیکلا برقوله کوره بین النوم والیقظه حالی اولان حالت.

وسواس [ع] شیطان ، ابلیس § نفس وشیطانك قلبه نفع وخیری اولمیان خاطره القاسیله دغدغه ویرمسی .

وسوسه [ع] ایکنجی معناسنده (واسوس) ایله مترادفدر.

وسیج [ف] سیر شدید .

وسیط [ع] اصل ونسب جهتیله قومنك اعدلی اولان .

وسیم [ف] کوزل یوزلی ، جمیل § تمغالانمش ،

وسیع [ع] وسعتله متصف ، کنیش ، بول ، واسع : صحرای وسیع . افق وسیع تفکرات .

وسیله [ع] برشیئك الده ایدلمه‌سنه واسطه ، آلت ، بهانه ، سبب ، وسیله جو = وسیله آرایجی ، آرایان . وسیله جویانه = وسیله جو اولانه یاقیشه جق صورتده ، وسیله خواه = وسیله ایسته‌ین . وسیله خواهانه = وسیله خواهجه‌سنه .

وش [ف] ادات تشبیه‌در ، کبی . ماه‌وش = ماه کبی دریاوش = دریا کبی [چیقسونده اوماه‌وش دکزدن — عرض ایتسون امر ماهه اش دکزدن — لاادری]

وشق [ع] برنوع کورك فی الاصل تلکی‌یه شبیه برجانورك اسمیدر .

وشل [ع] آز صو .

وشم [ف] بدنده ایکنه ایله آچیلان شکل . قاموس دیور که برعضوی ایکنه‌لیوب متأثر ایلدکدن صوکره اوزرینه چیوید اکوب کوم کوك برشکل ایدرلر . ترکی ده نعل ودکون

ديرلر . جمعی وشوم ، واوك كسريله وشام كلير] .

وشمه [ع] يغمور دانه‌سی .

وشی [ع] برنوع لباس § برنوع جامهٔ رنكين .

وشيجه [ع] آغاج كوكی ، ليف .

وشيعه [ع] اوزرينه ايپلك صاريلان آغاج ، بز آرغاجی

وشيمه [ع] شر وعداوت .

وصاف [ع] زياده وصف ايديجی ، ايدن : نفعی وصاف .

وصافت [ع] وصيفلك ، خدمتكارلق . ايشجيلك .

وصايا [ع] (وصيت) لك جمعی : وصای خيرخواهانه .

وصايت [ع] وصيلك .

وصب [ع] خسته‌لق ، وجع .

وصف [ع] برشيئی صفتله‌مق ، برشيئك علائم وكيفياتنی تعداد وبيان ايتمك § برشيئك كيفيتنی بيان ايدن كلمه § مدح ايتمك ، اوكمك . وصف تركيبی = براسمك آخرينه برامر حاضر فارسی الحاقيله ياپيلان تركيب : حيرت افزا = حيرت آرتيران . وصفی = وصفه منسوب .

وصل [ع] برشيئی ديكر برشيئه اولاشديرمق ، يتشديرمك § برشی ديكر برشيئه اولاشمق .

وصمت [ع] برشيئی چارچابوق باغلامق § عار ، عيب .

وصی [ع] كنديسنه برشی وصيت ايدلمش اولان كيمسه . امام علی كرم الله وجهه افنديمز حضرتلرندن كنايه اولەرق دە قوللانيلير . وصی مختار = متوفانك حال حياتنده نصب ايتديكی وصی . وصی منصوب = حاكمك يتيم ايچون نصب ايتديكی وصی .

وصيت [ع] برينك وفاتنه قريب اختيار ايتديكی برآدمه بن اولدكدن صوكره شونی

شویله بونی بویله یاپ دیمسی . وصیتنامه = وصیتی حاوی ورقه .

وصید [ع] قپو اشیکی .

وصیف [ع]اوشاق، خدمتکار. ارکك وقادینه شاملدر.

جمعی وصائف ، وصفا .

وضاح [ع] زیاده آچیق ، روشن ، عیان : وضاح الجبین = آلنی آچیق ، کشاده پیشانی § دریسی بیاض کوزل یوزلی آدم. وضاحت = واضحلك، آچیلق .

وضاعت [ع] آلچقلق ، فرومایه‌لك .

وضع [ع] قویمق ، قونیلمق: کتابك چکمجه‌یه وضعی ، کتابی چکمجه‌یه وضع ایتمك § ترتیب وتنظیم ایتمك ، ایدلمك : قانون وضع ایتمك . وضع حمل = کبه انسان ویا حیوان طوغورمق .

وضیع [ع] صویسز ، فرومایه ، ناکس .

وضیمه [ع] ماتم ضیافتی .

وطاء [ع] برشیئی آیاقله چیکنه‌مك ، پایمال ایتمك .

وطء [ع] آیاقله باصوب چیکنه‌مك § پرده‌یی صالیویرمك .

وطر [ع] حاجت .

وطواط [ع]قیرلانغج، پرستو، خطاف § یاراسه دینلان قوش ، خفاش § مشهور برشاعرك لقبیدر که کیجه کوزلری کورمدیکی ایچون بواسمی آلمشدر .

وطوطه [ع] کیجه کوز کورمه‌مك .

وطی [ع] آیاق آلتنه آلمق ، چکینه‌مك § جماع ایتمك .

وطید [ع] مرکزنده ثابت قیلنمش شئ § ثابت ، محکم ، استوار .

وظائف [ع](وظیفه)نك جمعی: وظائف بیتیه . وظائف رسمیه .

وظيفه [ع] بر كيمسه ايچون هركون اعطاسى مقرر اولان شىء ، علوفه § برينك عهده‌سنه توديع اولنان ايش ، خصوص : وظيفهٔ رسميه . وظيفه شناس = وظيفه‌سنى طانيان ، بيلن : وظيفه شناسلق اك بيوك مزيتدر . وظيفه شناسانه = وظيفه شناس اولان ياقيشه‌جق صورتده : حركت وظيفه شناسانه ، وظيفه شناسى = وظيفه‌شناسلق ، وظيفه ناشناس .

وعاء [ع] قاب ، ظرف .

وعد [ع] بر شيئك قبولو اجراسنى سوزله بيلديرمك ، سوز ويرمك § سوز ويريلن شى : الكريم اذا وعد وفا = كريم اولان وعدينى يرينه كتيرر .

وعده [ع] بر شيئك اجراسى ايچون تعيين اولنان مدت . وعده كلمه‌سى لسان عوامده اجل ، موت معناسنده‌ده قوللانيلير .

وعظ [ع] بر كيمسه يه قلبنى يومشاده‌جق صورتده ثواب وعقابه دائر سوز سويله‌مك . § بو صورتله سويله‌نيلن سوز .

وعيد [ع] بر يينى فنالقله متعلق وعد ايله قورقتمق ، شرده مستعملدر .

وغا [ع] جنك ، غوغا . كسر واو ايله استعمالى ياكلشدر .

وغادت [ع] آلچاقلق ، فرومايه‌لك .

وغد [ع] دنى ، فرومايه ، ناكس .

وفاء [ع] سوزى يرينه كتيرمه ، عهدنده طورمه ، دوستلقده ، محبتده ثبات كوسترمه . (غدر) ك ضدى : « وفالى آدم ايستين وفالى آدم اوللى — ناجى » . بى وفا = وفاسز . وفابيكانه = وفاسز ، عهدنده ، محبتنده ثباتسز . وفاپرور = وفالى . وفادار = وفالى ، عهدنده محبتنده ثابت : محب وفادار . وفادارانه = وفادار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . وفادارى = وفادارلق .

وفات [ع] اولمك . بو معناده (ايتمك) ماده‌سيله تركب

ایدر : فلان ذات وفات ایتمشدر § اولمه ، اولوم : « سرورینک وفاتی باعث حزن اولدی احبابه — عزت ملا »

وفد [ع] برخدمت مخصوصه ایله بریسنک یانته کیتمک § طاغ باشی ، ذروة الجبل .

وفرت [ع] چوقلق ، کثرت .

وفق [ع] اویغون ، موافق : بروفق مرام = مرامه، مقصوده اویغون اولمق اوزره . بروفق دلخواه — و — بوفق دلخواه = دلخواهه موافق . اولمق اوزره .

وفی [ع] تمام ، مکمل .

وفیر [ع] چوق ، کثیر : مال وفیر .

وقاحت [ع] حیاسزلق ، اوتانمازلق ، بی ادبلك .

وقاد [ع] آتشین ، مضی ، پارلاق : ذهن وقاد . فکر وقاد = آتش کبی حدتلی ، سریع الفهم فکر . فی الاصل پك آلولی دیمکدر .

وقار [ع] آغیرلق ، آغیر مشربلیلك . تمکینلیلك ، (خفت) ك ضدی . خصائل ممدوحه دندر . وقار وزیرانه . وقار ادیبانه . وقار عصمتپرورانه .

وقاص [ع] جنکجو § اصحاب کرامدن تیراندازلقده مهارت کامله سی اولان برذاتك اسمیدر .

وقایع [ع] (واقعه ووقیعه) نك جمعی . حوادث ، احوال ، اخبار : وقایع داخلیه . وقایع خارجیه . وقایع حربیه .

وقت [ع] زمانك برمقدار مفروض ، هنکام ، چاغ . اکثریا زمان ماضیده استعمال اولنور : وقتی کچمش § برعمل مخصوص ایچون فرض وتقدیر اولنان زمانك غایتی : وقت فجر . وقت عصر . وقتی اولمامق = طارلق ، مضایقه . وقت بولمق = اختلاس وقت . وقت قوللامق = مترصد اولمق .

وقت كچيرمك = وقتى فوت ايتمك ، تعويق . وقت كلمك = كماله ايرمك . وقت وحال = سعه، قدرت . جمى اوقات : الامور مرهونة باوقاتها . وقتا كه = بروقتده‌كه ، اوزمان كه: «وقتا كه طوروب شو قلب غمناك — طو پراقده نهان اولور وجودم — اكرم بك»

وقد [ع] و

وقدان [ع] آتش يانمق ، طوتشمق .

وقر [ع] قولاق آغيرلغى ، كرانى گوش .

وقع [ع] اعتبار وعزت . § يوكسك ير .

وقعه [ع] حربده طرفين دفعات ايله بربرينه چارپشمه .

وقف [ع] طورديرمق ، آليقويمق : وقف نكاه . وقف كوش § منافى جهت بره عائد اولمق اوزره بر كيمسه ملكى اولان برعينى على وجه التأبيد توقيف ايتمك . جمى اوقاف : اوقاف مندسه . وقفيه = وقفه متعلق اولەرق واقف طرفندن تنظيم اولنان تعليماتنامه .

وقواق [ع] بر آغاجك اسميدر .

وقود [ع] اودون ، كمور كبى آتش ياقەجق شيلر .

وقور [ع] زياده وقارلى ، تمكينلى . وقورانه = وقورجەسنه .

وقيه [ع] معروف درتيوز درهمه معادل طارتى ، اوقه .

وقوقه [ع] طاووق ، قوربغه كبى حيواناتك سسلنمسى: « آب پاكه نه خرر وقوقهٔ قوربغه‌دن — لا » .

وقيح [ع] وقاحتله متصف ، بى شرم وحيا . بى ادب .

وقيد [ع] اودون وسائره كبى آتش ياقله‌جق شى .

وقيعه [ع] جنك وقتال . § آرقەدن فصل وذم . غيبت .

وكالت [ع] وكيللك ، وكيل اولمه § بر كيمسه ايشنى

باشقه‌سنه تفویض ایله اول ایشده آنی کندی یرینه اقامه ایلمك ــ مجله . وکالتنامه = شروط وکالتی حاوی تنظیم اولنان ورقه .

وَکْر [ع] قوش یوواسی، آشیانهٔ مرغ . جمعی وکرات

وَکْن [ع] قوش یوواسی، وکر .

وَکیره [ع] یکی یاپیلان اوایچون احبابه ویریلن ضیافت .

وَکیل [ع] حافظ : حسبنا الله ونعم الوکیل § وکالتله متصف اولان . کندیسنه باشقه‌سی طرفندن ایش تفویض اولنوب اول ایشده اول کیمسه‌نك یرینه قائم اولان کیمسه ــ مجله . وکیل مسخر = محکمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیه ایچون حاکم طرفندن نصب اولنان وکیل .

وَلاء [ع] قرابت § شرعاً عتقدن و موالاتدن حاصل اولان قرابت حکمیه .

وَلایت [ع] دوست، صدیق اولمه، معین، نصیر اولمه .

وَلَد [ع] انسان و حیوانك بنفسه زاده‌سی، دول، یاوری . تبنی واتخاذ جهتیله اولانه یعنی اولادلغه (ولد) اطلاق اولنماز . جمعی اولان (اولاد) کلمه‌سی لسانمزده مفرد مقامنده ده قوللانیلیر .

وَلْسان [ع] بربرینك بوینه‌ال قویه‌رق یوریمك .

وَلْوال [ع] فریاد وفغان ایتمك .

وَلود [ع] چوق طوغوران قادین .

وَلَه [ع] سرکشته لك، افراط حزن سببیله اولان سرسملك . حالت حیرانی . (کتیرمك، کلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : وله کتیرمك § قورقمق، قوقو .

وَلْهان [ع] کندیسنه وله کلمش اولان، متحیر، سرسم . مؤنثی ولهی .

وَلْی [ع] برشی دیکر شیئك آرقه‌سی صره کلمك، تعقیب

ایتمك : سطورك یکدیکرینی ولی ایتمسی .

وَلیّ [ع] دوست، صدیق § معین، نصیر § صاحب، متصرف، خداوند § جناب حقه قربیت معنویه کسب ایدن عبد صالح، ولی الله . بو کلمه (ولی نعمت) کبی ترکیبلرده مقطوع الاضافت اوله‌رق قوللانیلیر .

وَلی [ف] (ولیکن) مخففیدر . خیلی زماندنبری بوده لسان شعر عثمانیدن مطروددر .

وَلید [ع] یکی طوغمش چوجق، مولود . § مطلقا چوجق، صبی § کوله، عبد . ام الولید = طاووق .

وَلیك [ف] و

وَلیکن [ف] ادات استدراکدر . ایکیسی ده قوللانیلماز اولمشدر .

وَلیمه [ع] ازدواج دوکوننده یاپیلان ضیافت، ضیافت شادی: ولیمه جمعیتی . جمی ولائم .

وَمض [ع] اشارت ایتمك § پارلدامق : ومض برق .

وَمق [ع] سومك، محبت ایتمك

وَمیه [ع] محنت، مشقت، داهیه

وَنی [ع] ایشده کوشکلك کوسترمك .

وَهّاب [ع] زیاده هبه ایدن، زیاده باغشلایان جناب حق .

وَهّاج [ع] زیاده آلولی، فروزان، روشن، درخشنده: سراج وهاج .

وَهب [ع] ویرمك، بخش ایتمك، عطا . وهبی = کندیسنه ویرلمش، بخش ایدلمش . چالشمق صورتیله قازانیلمیوب من طرف الله کندیسنه احسان بیورلمش معناسنده قوللانیلیر .

وَهج [ع] و

وَهَجانْ [ع] آتش یالیكلانمق، آلولنمك. شعله‌زن اولمق.

وَهص [ع] وطئ ایتمك § قیرمق، كسر.

وَهف [ع] نبات یاپراقلانمق. چوغالمق، اوزامق.

وَهَق [ع] كمند

وَهْلَه [ع] هرشیئك اولی، ابتداسی، ابتدای امر. § برشیئی اول امرده كورنجه عارض اولان خوف، فزع. صكره‌دن هرشیئك ابتدای كرەسنده استعمال اولنمشدر. وهلهٔ = ابتدای امرده. § قورقو.

وَهم [ع] قلبك بلاقصد برشیئه میلی، قلبه خلاف مقصد عارض اولان خاطرهٔ غریبه. یاخود شك وتردد اولنان شیئك مرجوح طرفی. راجح طرفی (ظن) در. جمی اوهام

وَهَن [ع] كوشكلك، ضعف، سستی، فتور.

وَهوبْ [ع] ویركیسی چوق، كثیرالعطا.

وَهی [ع] ییرتمق، كوشەمك. استعمالی البسه كبی شیلره مخصوصدر. § ییرتمق، شق ایتمك.

وَهیج [ع] آتش صیجاقلغی، حرا لنار.

ویح [ع] كلمهٔ ترحم وتحسین اولەرق قوللانیلیر برلفظدر.

ویل [ع] كلمهٔ افسوسدر. وای، یازیق معناسنه. مصیبت دمنده ایراد اولنور: ویل اوبدبختانه. § هلاك § جهنمده برواد ینك اسمی.

ویله [ع] فضاحت، رسوایلق.

وتر [ع] تك، يالكز، تنها § قربان بيرامندن بركون اولكى كون، عرفه كونى § ياتسو نمازندن صكره قيلنان اوچ ركعت نماز: صلات وتر .

وجاء [ع] حيوانك خايه‌سنى چيقارمق

وجار [ع] قورد و سرتلان يتاغى .

وجاه [ع] يوزلشمك، يوزيوزه كلمك . وجاها = وجاه صورتيله .

وجد [ع] زنكين اولمق، غنا .

وجدان [ع مولد] موجوديت ذاتيه مزله افعال وقابليتى حقنده‌كى حس طبيعى § علم روح نقطهٔ نظرندن : روحك موجوديت ذاتيه‌سنى بيلمسى § معنويت افعالك حصوله كتيرديكى حس درونى § وقوف طبيعيمزله مطلع اولديغمز حب محاسن § ايلكى فنالقدن تمييزه مدار اولان واسطه § ديكر برتعريفه نظراً : محاكمات عقليه‌نك نتيجه‌سى . فى الاصل (بولمق) ديمكدر . فقط بيلديكمز معناده استعمالى ظن اولنديغى قدر يكى دكلدر . وجداناً = وجدان جهتندن، قلباً : وجدان ! وجدان ! اى حس علوى صمدى ! اى ابناى بشرك رهبر معتمدى - روسو .

وجدانى [ع] وجدانه منسوب : بوبرامر وجدانيدر .

وجدانيات [ع] وجدانه عائد احوال وكيفيات .

وجهه [ع] طرف، سمت .

وداج [ع] بيونده برطمار اسمى .

وزر [ع] كناه، صوچ، اثم § آغيرلق، ثقلت .

وساده [ع] ياصديق، باش ياصديغى، بالين .

وسام [ع] تمغالى، وسمه‌لى

وشاح [ع] حمائل .

وشام [ع] (وشم) ك جمعى .

وصال [ع] اولاشمق § محب دوستنه واصل اولمق .

وطاء [ع] موافقت ایتمك .

وعاء [ع] ظرف، قاب، آوند § بدنده‌كی طمار. جمعی اوعیه

وفاق [ع] موافقت، اویغونلق § باریشیقلق، صلح، آشتی.

وقاع [ع] جماع § جنك، جدال

وقایه [ع] اسیركه‌مك، حفظ ایتمك § كندیسیله بر شی صاقلانیلان شی. نظمده (وقایت) صورتنده دخی قوللانیلیر.

وقر [ع] آغیر یوك. حمل ثقیل، باركران. قاطیر و حمار یوكنده مستعملدر.

وكان [ع] اشك پالانی.

ولاء [ع] دوستلق، محبت . ولاپرور = محب § برشیئی بری بری آردنجه یاپمق، پیاپی یاپمق

ولادت [ع] طوغورمق، ز ایدن § طوغمق، طوغمه: تاریخ ولادت. فتح واو ایله استعمالی یا كلشدر.

ولایت [ع] برشیئی قدرت جهتیله تصرف § برینك ایشنه متكفل اولمق . § دوستلق محبت § والیلك، برولایتده حاكمیت § بروالینك زیرا ادارەسنده بولنان قطعۀ ممالك § عبد صالحك جناب حقه قربیت معنویه كسب ایتمسی: «شهریار بحر و بر سلطان سلیمان ولی - اول كه محض عدلدر ذات ولایت پروری - خالی آندن اولمسون یارب ولایت تا ابد - كیم ولایتدن دكل خالی صفای جوهری - فضولی» فضولی بوقطعه سنده كی ولایت كلمه‌سنی اسكیدن استعمال اولندیغی وجه ایله یعنی اقلیم، ملك معناسنده ده قوللانمشدر.

وهاد [ع] (وهده) نك جمعی ، اینیشلی، چیقیشلی زمینلر. پست و نشیب محللر.

ویدستر [ع] قوندوز دینیلن جانور. بیدستر.

ویران [ف] خراب، ییقیق، ییقیلمش. (معمور) ك ضدی: دل ویران. خانۀ ویران. «بوخراباتده ثابت اوله‌مم (جانانم) - دل ویرانمی یاپسه‌كده ییقیلسه‌م كیتسه‌م - ثابت» ویرانی = خرابیت.

ویرانه [ف] خرابه § ییقیلمش یر، خراب اولمش محل.

و

وثقى [ع] زياده محكم، زياده قوى: عروة الوثقى = صاغلام قولب، دست آويز محكم. دين اسلامدن كنايه اوله‌رق قوللانيلير.

وثوق [ع] اينانمق، اعتماد ايتمك، اينانمه، اعتماد ايتمه. § محكملك، استوارى.

وثوب [ع] آتلامق، صيچرامق.

وجوب [ع] لازم اولمق، واجب اولمق § لايق. مقرر اولمق. § عدمى نا ممكن اولمق.

وجود [ع] بولنمق § وارلق، هستى: معركهٔ وجود. § كووده، جسم، بدن. بو معناده مجازاً مستعملدر. وجودى يوق = اصلسز، كاذب.

وجوم [ع] غيظ وانفعالدن طولايى ساكت طورمق § تيكسنمك. ايكرنمك § كوكسه اورمق § غمكين اولمق.

وجوه [ع] (وجه)ك جمعى: وجوه ناس § بر مملكتك ايلرى كلن طاقمى، اشراف ومتحيزان بلده: وجوه بلده. بالوجوه = وجوه ايله. اسباب متعدده ايله، هر يوزدن.

وجهاء [ع] (وجيه)ك جمعى

وحوش [ع] (وحش)ك جمعى: وحوش وطيور.

وحوفت [ع] زياده قيلليلق § قيل زياده سياه، يومشاق اولمق.

وحول [ع] (وحل)ك جمعى.

ورود [ع] كلمك: كثرت ورود. مكتوب ورودى. (شرفورود) ايدن تركيبنه ترجيحاً (شرففوارد) اولان تركيبى قوللانيلمليدر

وروك [ع] يان ياتمق، اضطجاع.

وريق [ع] ياپراقجق، كوچك نبات ياپراغى. جمعى وريقات.

وزراء [ع] (وزير)ك جمعى: وزراى فخام.

وزوب [ع] صو كبى آقمق، سيلان ايتمك.

وسد [ع] (وساده) نك جمعى

وسطى [ع] اورته. (اوسط)ك مؤنثى. § اورته پارمق. صلات وسطى = ايكندى نمازى.

وسع [ع] بوللق، غنا، ثروت § كوج، قوت، طاقت، قدرت

وسعت [ع] كنيشلك، بوللق : صحرانك وسعتى. وسعت دريا . وسعت معيشت . وسعت حال § قدرت، قوت، طاقت،

وشتا [ف] آتش پرستلرك كتاب دينى اولان زندك شرحى.

وشاق [ف] خدمتكار، اوشاق. تركجه‌دن مفرسدر.

وشوم [ع] (وشم)ك جمعى.

وصلت [ع] برشيئه اولاشمق، يتشمك § اولاشيقلق، بيتيشلك، پيوستكى .

وصول [ع] يتشمك، اولاشمق، كلمك، بلوغ . (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير: وصول بولان مكتوب .

وصوم [ع] (وصم)ك جمعى .

وضوء [ع] آبدست آلمق . § آبدست .

وضوح [ع] آچيقلق، ظاهرلك پارلاقلق: وضوح افاده. وضوحه رعايت .

وعود [ع] (وعده)نك جمعى.

وفود [ع] (وفد)ك جمعى .

وفور [ع] چوقلق ، كثرت § تمام اولمق، چوق اولمق.

فتح واوايله خطادر .

وقود [عه] آتش آلولنمك، يالكلانمق .

وقوع [ع] حصول بولمق، ظاهر اولمق § وجوب، ثبوت. عربيده اولديغى كبى تركجه‌ده معانئ سائره‌ده قوللانلماز.

وقوعات [ع] (وقعه)نك جمعى. وقوعبولان احوال وخصوصات : وقوعات ماضيه. وقوعات جاريه. اكثريا مغاير نظام وقوع بولان احوال وحركات مقامنده قوللانيلير.

وقوف [ع] بيلمك، بيلنمك، آكاه اولمق، بيليش ، خبردارلق، علم § طورمق،

وكلاء [ع] (وكيل) جمعى: وكلاى فخام دولت

وكوب [ع] يواش يوريمك § اقدام ايتمك .

ولات [عه] (والى) نك جمعى: ولات عظام. تشديدلام ايله استعمالى يا كلشدر.

ولوج [ع] كيرمك، دخول : ولوج وخروج .

ولوع [ع] حريص اولمق، واوك فتحيله حريص معناسنه .

ولوغ [ع] كوپك صوايچمك .

ه

هائب [ع] قورقیجی، قورقاق.

هابط [ع] هبوط ایدن، آشاغی اینن

هابیل [ع] آدم علیه السلامك اوغلی.

هائل [ع] قورقنج، هولناك، شدید: مرگ هائل

هائله [ع]قورقنج شی. (تراژه‌دی) ترجمه‌سی اوله‌رق بیوك ومشهور ذوات آراسنده جریان ایتمش بر وقعهٔ صحیحه ومتخیله‌یی مصور تأثیرلی وهول انگیز تیاترو منظومه‌سی معناسنده قوللانیلیر § دهشتلی ومؤثر وقعه، فاجعه.

هاتف [ع] سس ویریجی، ویرن. بومناسبتله عالم غیبدن خبرویرن ملك معناسنده قوللانیلمشدر.

هاتفانه = هاتفه یاقیشه جق صورتده

هاجسه [ع] قلبه عارض اولان اندیشه، خاطره کان خصوص جمعی هواجس: هواجس نفسانیه،

هادم [ع] هدم ایدیجی، ایدن، ییقیجی ییقن: هادم اللذات = ملك الموت.

هادیه [ع] عصا § صواپچندن سیوریلوب چیقمش قیا

هار [ع] منهدم اولان، ییقیلان

هارب [ع] قاچان.

هارون [ع] موسی علیه السلامك بیوك برادری اولان پیغمبر ذیشانك اسمی § خلفای عباسیه‌دن معروف خلیفه‌نك اسمی: هارون الرشید.

هاروت [ع] چاه بابلده آویخته اولان ایکی ملکدن برینك اسمی. دیگری (ماروت). هاروتی = ساحر، ساحری.

هائم [ع] متحیر، سرکشته: «فؤادی هائم فی کل وادی-لا»

هازم [ع] هزم ایدیجی، ایدن

هاضم [ع] هضم ایدیجی، ایدن.

هاله [ع] قمرك اطرافنده پیدا اولان نورانی دائره.

آی آغیلی . خرمن ماه . وجودی
علامت باران عد اولنورمش :
« کیوب بر آل اتکلک هالەدن
میدانه عزم ایتمش - سمادەمولوی
آینی تصویر ایدرمهتاب - بلیغ »
هاله کلمەسی فارسیده رنك، آرام
معنالرینه دلالت ایدر.

هالك [ع] هلاك اولیجی، اولان.

هامه [ع] قفاطاسی . کاسهٔ سر:
هامه پیرای تعظیم § آلن،
پیشانی § برقومك رئیسی، اولوسی
§ بایقوش .

هامش [ع] کتابك، مکتوبك
کناری .

هامون [ف] دوزاووه، صحرا:
«نیچون هامون خلقت
قالیور کمراهدن خالی — لا»

هامان [ع] فرعونك وزیرینك
اسمی .

هاون [ف ع] معروف ایچنده
ادویه وسائره دوکمکه
مخصوص آغاجدن، دمیردن، برنجدن،
طاشدن معمول آلت، هاوان. جمعی
هواون .

هاویه [ع] یدی یه تقسیم
ایدیلن طبقات جهنمدن
طبقهٔ اسفل ، یدنجی طبقەده
بولنان جهنم .

های [ف] وای معناسنه .

هایاهای [ف] اهل ماتمك
نوحەسی .

هایاهوی [ف] هنکامهٔ ارباب
طرب

های هوی [ف] ارباب صفا
و طرب شماته
وغلغلەسی .

هائب [ع] قورقاق .

هباء [ع] توز ، غبار . شعاع
شمس ایله پنجرەده پیدا
اولان اوفاق توز. ذره: هباءمنثور §
یوقیره تلف اولان شی .

هب [ع] اویقودن اویانمق .

هبط [ع] آشاغی‌یه ایندیرمك § آشاغی‌یه اینمك .

هبنقه [ع] حمقای عربدن برینك نامیدرکه السنه‌ده ضرب اولنور . « احمق من هبنقه » مثلی مشهوردر .

هبوط [ع] اینیش ، نشیب .

هبیب [ع] روزکار اسمك .

هتف [ع] سس آواز § سسلنمك

هتك [ع] پرده کبی شیلری ییرتمق .

هجاجه [ع] قوربغه ، ضفدع .

هجر [ع] آیریلمق ، ترك ایتمك § آیریلق

هجل [ع] ایکی طاغك آراسنده بولنان چوقور .

هجمه [ع] شدت . هجمة الشتاء = شدت برد . هجمة الصیف = شدت حرارت .

هجوم [ع] بغتةً هجوم ایدن ، صالدیران § مساکنی یرندن قلع ایدن شدتلی روزکار .

هجیر [ع] اویله وقتنده‌کی حرارت .

هجین [ع] سریع السیر برنوع دوه .

هداهد [ع] و

هداهید [ع] (هدهد)ك جمعی .

هدایا [ع] (هدیه‌نك) جمعی : هدایای کرانبها .

هدجان [ع] اختیار آدم یورویشی ، یواش یورویش . مشیة الشیخ

هدر [ع] برینك قانی دوکمك مباح اولمه § باطل ، ضایع ، ناچیز اولان ، یوق یره

كيدن شى : دمى هدردر . مالى هدر اولدى .

هدف [ع] اوق نشانه‌سى ، نشانكاه . ماديات و معنويات‌ده قوللانيلير : هدف سهام . هدف غرض .

هدم [ع] ييقمق ، خراب ايتمك

هديه [ع] ارمغان ، تحفه . § قيمت قرآن كريمده هديه دينيلير .

هدير [ع] كوكرجين اوتمك § آيغير كشنمك .

هذيان [ع] بيهوده ، معناسز سوز سويلمك § بو يولده سويلنيلن سوز .

هر [ف] تعميم اداتيدر : « هر كسك عالمده بيك مافوقى بيك مادونى وار - اسعد مخلص پاشا » منحصراً مفرده داخل اولور : مثلا هر برده ، هر طرفده دينيلير . هر يرلرده هر اطرافده دينلمز .

(هر) داخل اولديغى كلمه‌دن نظمده دخى آيرلماز .

هرآينه [ف] ناچار ، ضرورى .

هرب [ع] قاچمق ، فرار ايتمك § شدت حزن .

هرجايى [ف] ثباتسز ، قرارسز ، متلون ، وفاسز . هرجايلك = وفاسزلق ، تلون . هرجائى منكشه ، = هفترنك منكشه‌يه مشابه آچيقلى قوبولو ايكى رنكده قوقوسز بر نوع چيچك .

هردم [ع] هرزمان ، هروقت : هردم بهار = بهارى دائمى اولان : كلشن هردم بهار . هردم تازه = تازه‌لكى دائمى اولان . بونلر بر نوع چيچك اسميده اولور .

هرزه [ف] عبث ، بيهوده . هرزه‌خا - و - هرزه لا - ى - و - هرزه كو - ى = هرزه سويليجى ، صوبليين .

هرزه‌وكيل = لافزن ، فضول ، هذيان ايدن : هرزه‌وكيل كائنات ،

هرگز [ف] أصلا ، هيچ بر وقت . قوللانيلماز اولمشدر .

هرم [ف] قوجالق ، پيراولق . هنگام هرم = زمان پيرى : «هنگام هرمده سويلمشدر. شيخ غالب »

هروله [ع] قوشمق ، پويه .

هزار [ف] بيك عددى : هزارپاره = بيك پارچه : قلب هزار پاره § بلبل ، عندليب : آوازهزار ، نغمهٔ هزار . جمعى شاذ قبيلندن اوله‌رق (هزاران) درکه هزار موقعنده‌ده استعمال اولنور : «كولوب كللر آچيلدقجه هزاران آغلاسون كولسون — جودت پاشا» . هزارفن = معرفتلى ، صنعتكار .

هزارآوا [ف] و

هزار آواز [ف] و

هزار داستان [ف] و

هزار دستان [ف] بلبل ، عندليب .

هزار ميخ [ف] بيك يرندن يمالى اولان خرقهٔ درويشان .

هزج [ع] بحور عروضدن بريننك اسميدركه اكثر اشعار عرب بووزنده واقع اولمشدر : بحر هزج .

هزل [ع] بيهوده ، شاقه طرزنده‌كى سوز . § لطيفه ايتمك ، مسخره‌لق ايتمك . (جد) ك ضدى . جمعى هزليات : مركبجى هوائينك هزلياتى . هزل باشقه هجو ينه باشقه‌در . هزلكو = هزل سويلين . هزلكويى = هزلكو-لق . هزلكويانه = هزلكوجه-سنه : خيالات هزلكويانه .

هزم [ع] عسكرى بوزوب صندرمق .

هزيم [ع] كوك كورولتيسى ، رعد § قوشاركن آوازى شدتله ظهور ايدن آت § بولوطدن شدتله ياريلوب بوشانان صغانقلى ياغمور .

هزیمت [ع] حربده عسکرك بوزولمسی ، بوزغونلق:

هزیمت اعدا .

هزینه [ف] خزینه .

هستی [ف] وارلق ، وجود. واراولان شیله قائم صفت:

« نام هستیمی نه‌در حـل معمای عدم — عاکف پاشا » «ورنه اجزای ذره تاخورشید — می‌زند موج هستی جاوید — بیدل» . § وجود مطلق ، هویة الغیب .

هش [ع] آچیق یوزلو ، شن ، شادان .

هشت [ف] سکز عددی . هشت بهشت ـ و ـ هشت باغ ـ و ـ هشت بستان ـ و ـ هشت مأوی ـ و ـ هشت منظر — خلد . دارالسلام . دارالقرار . جنت العدن . جنت المأوی . جنت النعیم . علیین . فردوس نامیله یاد اولنان سکز جنت .

هشتاد [ف] سکسان عددی . ثمانین : « کنونم که عمرم بهشتادشد — امیدم بیکباره برباد شد — فردوسی » .

هشتم [ف] سکزنجی .

هشیم [ع] هشم اولنمش ، قیریلمش ، اوفادلمش شی .

هشیمه [ع] آغاجلری قوریمش ارض § قوری اودون § قوری اودون اولمغه یاقلاشمش آغاج . هشیمة الکرم = راست کلن دیلنجی یه پاره ویرن ، سخی ، کریم .

هضم [ع] طعامك معده‌ده اریمسی ، وجودی بسلیه‌جك حاله کلمسی § صبر ، تحمل ، جبر نفس § قیرمق .

هطلان [ع] برقاچ کون متوالیاً یاغان باران ضعیف .

هفت [ف] یدی عددی .

هفت آختر [ف] سبعهٔ سیاره .

هفت الوان [ف] یدی رنك § درلو دینیلن طعام

هفت اقلیم [ف] اعتبار قدمایه کوره یدی اقلیمه تقسیم ایدیلن دنیا.

هفت اندام [ف] باش، کوکس، قارن، ایکی ال، ایکی آیاق.

هفت اورنك [ف] یدی کوکب. یدیکر. دردینه نعش، اوچنه بنات النعش دینیلیر (هفتورنك) ده لغتدر.

هفت آینه [ف] و

هفت آیینه [ف] و

هفت بانو [ف] کواکب سبعهٔ سیاره.

هفت پیر [ف] علم قرائتده ائمهٔ سبعه. نافع مدنی. ابن کثیر مکی. ابو عمرو بصری. ابن عامر شامی. عاصم کوفی. حمزهٔ کوفی. کسائی کوفی.

هفت پیکر [ف] کواکب سبعه

هفت تنان [ف] اصحاب کهف.

هفت دانه [ف] عاشورا.

هفت رنك [ف] الوان سبعه.

هفتکار [ف] یدی درلو ایپك ایله طوقونمش پارچه، شربت، قیطان، پرده، دوشمه کبی شیلر.

هفتم [ف] و

هفتمین [ف] یدنجی

هفته [ف] یدی کوندن عبارت اولان مدت، هفته.

هفوان [ع] سرعتله کیتمك §

آياق قايوب سورجك .

هفوه [ع] آياق قايوب سورجك § خطا، زله. جمعى هفوات: هفوات لسانيه

هلاك [ع] اولمك . اولمه . فنا اولولمه اولمك معناسنه‌در. درت صورتله استعمال اولنور. بركيمسه دن برشى مفقود اولوب سائرلرك نزدنده موجود اولمق § تباه اولمق § موت § بالكليه محو اولمق، فنا . § برشيئه دوشكون اولمق : « كورسه‌م سنى هلاك اولورم كورمسه‌م هلاك - هدائى مؤذن ». (هلاكت) صورتنده‌كى استعمالى عجمه مخصوصدر

هلاهل [ع] هيچ برصورتله علاج پذير اوليان زهر قاتل .

هلاكو [ع] بن تولى خان بن جنكيزخان. اصلى (هولا كو) در.

هميان [ف] طغارجق § بله باغلانان اوزون كيسه § چانطه § قوشاق، كمر .

هميانچه [ف] كوچك كيسه، چانطه .

هميشه [ف] دائما، هرزمان . آزقوللانيلمغه باشلامشدر.

هنجار [ف] يول، راه . مجازاً طرز وروش ، قاعده معناسنده‌ده قوللانيلير. ناهنجار = يولسز، قاعده‌سز. § رنك، لون. كسره ايله‌ده افتدر.

هندسه [ع] معروف علم . هندسى = هندسه‌يه منسوب. (اندازه) دن معربدر.

هنجام [ف] الندن برشى كلمز كاهل باطل آدم .

هنكام [ف] وقت. زمان. زمان محدود، موسم : هنكام فرصت . هنكام دعا. هنكام بهار. هنكام وغا. « هنكام آن كه كل دمد از صحن بوستان — رفت آن كل شكفته ودرخاك شد نهان — لا » ناهنكام = وقتسز : « ناهنكام صفرله‌بنى دلخون ايتدك — قارداشم عالم ارواحه پك ايركن كيتدك — فيضى »

«هنكام بهارست كل ولاله ونسرين ـ ازخاك برآيند وتودر خاك چرايى ـ سعدى» § جمعيت، معركه. هنكامى = درحال تكون ايدن مخلوق .

هنكامه [ف] جمعيت، معركه . هنكامه كير = هنكامه جى، غوغاجى . هنكامه كيرى = هنكامه كيرلك.

هنوز [ف] (واو معروفه ايله) شمدى يه قدر، بو آنه دك: « جان هنوز انديشهٔ سوداى رخسارنده در — ديده حالا سير طلعتكاه انوارنده در ».

هواء [ع] برايله كوك آراسى جو، كرهٔ نسيم . قدمانك زعملرنجه عناصر اربعه دن برى. § هر مكانك جوفنده بولنان بادساكن § موسيقيده تصنيف بسته . هوايى = باطل، معناسز سوز، هوايى فشنكى ، بادهواء، هوا و هوسنه مغلوب كيمسه . بادهوا = مفت بلش . سنبلى هوا = بولوتلو، ياغمورسز هوا: «اى نونهال عشوه بهاربه سمتنه — برسنبلى هواده خرامان اولور ميسك — شناسى » هوايى رنك = ماوى، كوك . هوايه اويمق = نفسه اتباع .

هواجس [ع] (هاجسه) نك جمعى: خطرات شيطانيه . هواجس نفسانيه .

هوا خواه [ع] يار، محب، دوست .

هوادار [ف] اطرافى آچيق، روزكار اوغراغى يرى § يار، دوست،

هوادج [ع] (هودج)ك جمعى. دوه اوزرنده قادينلرك ركوبنه مخصوص بر نوع محفه .

هوام [ع] (هامه)نك جمعى . عقرب، ييلان، قارنجه كبى حشرات ارض .

هوان [ع] خوار، ذليل اولمق، خوارلق، ذلت، خاكسارلق

هودج [ع] قادينلرك ركوبنه مخصوص برنوع كجاوه.

هوس [ع] آرزو، شوق: هوس ايتدم. § عشق خام وناقص هوسكار ـ و ـ هوسناك = هوس ايديجى، هوسلى : «غيرتله هوسكار كمال اولملى يوقسه ـ قدان مساعى هوسى بى ثمرايلر ـ حسبى ».

هم‌پا ی [ف] آرقداش، آیاقداش، یولداش .

همپایه [ف] رتبه‌جه بر .

همتا [ف] سرداش ، هم جنس قرین، نظیر، اکثریا (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر: بی همتا = نظیرسز: تحریر بی همتا . شاعر بی همتا . علامۀ بی همتا .

همتازیانه [ف] ایلغارده ، چاپولده آرقداش، رفیق .

همترازو [ف] بر طارتیده ، موازن، مساوی .

همج [ع] سیوری سینك کبی اوفاق بر نوع سینك : الناس اما عالم او متعلم وما سواهما همج — لا = انسانلر یا عالمدر یا متعلم . بو ایکیدن باشقه‌سی همجدر. سکون میم ایله یاکلشدر .

همجنس [ف] بر جنسدن، جنسی بر: «بنه همجنسی چکر بربرینك غیرتی — لا »

هم‌جوار [ف] بر جواردن ، بر سمتدن، سمتی بر § قومشو.

همچو [ف] ادات تشبیه . کبی . مثالی. همچون مخففیدر. متروکدر.

هم‌حال [ف] باشقه‌سیله برحالده، برحالی، حالی بر .

همخانه [ف] او آرقداشی.

همخواب [ف] برابر اویویان ، یاتان. یاتاق آرقداشی: «تنهالغه‌می کتیر مدك تاب — کیم ایلدك آرزوی همخواب — فضولی »
(همخوابه)ده لغتدر .

همداستان [ف] هم صحبت ، هم کلام. خادم، مصاحب، همداستانی = رعایادن هر سنه آلنان عشر، ویرکو .

همدامان [ف] ایکی همشیره‌دن هر برنی بالنکاح آلمش اولان ایکی کیمسه‌دن هر بری، باجاناق.

همدست [ف] شریك ، متفق ، برابر ، هم قدرت. همدستی = همدستلك. همدستانه = همدستجه سنه .

همدم [ف] آرقداش، هم صحبت، هم کلام، محب: همدمی = همدملك.

همراد [ف] سخاده ، شجاعتده معادل . (راد) سخا و شجاعت معناسنه‌در .

هَمْرازْ [ف] سِرداش ، محرم اسرار. همرازى = همرازلق.

هَمْراهْ [ف] يول آرقداشى : «همراهم ايدك بو يولده اى ماه — همراهى قويوب كيدرمى همراه — فضولى». همراهى = همراهلق نظمده بعضاً (همره) صورتنده تخفيف اولنور: «همرهم اولدى بر غريب ملال — لا». همرهى = همرهلك. همراهان = همراهلر.

هَمْرَنْك [ف] بر رنكده، رنكى بر: «همرنك كچر ليل حيانم سحر مله» § مشربى، خويى بر، يكرنك. همرنكى = همرنكلك همرنكان = همرنكلر.

هَمْز [ع] ال و يا پارمق ايله، صيقمق، صيقشدرمق، تعصير § دورتمك باتيرمق، اورمق § ايصيرمق § يره چالمق.

هَمْزاد [ف] ياشداش، همسن § آرقداش، رفيق، مشارك.

هَمْزانو [ف] ديز ديزه اوطورانلردن هر برى.

هَمْزَبانْ [ف] بر لسان ايله متكلم اولانلردن هر برى، رفيق، مصاحب. همزبانى = همزبانلق.

هَمْزَه [ع] وسوسه. جمعى همزات.

هَمْسالْ [ف] ياشداش.

همسايه [ف] قومشو: «اينسه ده كوكدن اولسه همسايه — ايلمم التجا مسيحايه — ناجى». همسايكى = همسايه لك، قومشولق. همسايكان = قومشولر.

هَمْس [ف] نرمى، آواز § آواز نرم.

هَمْسَبَق [ف] درس آرقداشى.

هَمْسَر [ف] زوجۀ منكوحه § آرقداش، نظير.

هَمْسَفَر [ف] يول آرقداشى، يولداش. همراه.

هَمْسِن [ف] ياشداش.

هَمْسَنْك [ف] برطارتيده، موازن، هموزن، برابر.

هَمْشَكْلْ [ف] برشكلده، شكلاً بر.

هَمْشِکَمْ [ف] بر بطندن طوغان، برابر طوغان ایکی چوجق، ایکیز، توأمان.

هَمْشَهْری [ف] بر مملکتلی، دیکریله ایکیسی بر بلده‌یه منسوب. همشهری تعبیری لسان عوامده آرقداش، یولداش مقامنده قوللانیلیر.

هَمْشیرَه [ف] قزقارداش: «شیوهٔ گفتاری همشیره کمی اوکرندی بکا — هر سوزك شیرین زبانم جانمه جان اولدی هپ — ندیم».

هَمْصُحْبَتْ [ف] صحبت آرقداشی. برابر صحبت ایدن، قونوشان.

هَمَعانْ [ع] کوز یاشی آقق

هَمْعِنانْ [ف] آرقداش، رفیق. همراه.

هَمْقَدَمْ [ف] آیاقداش. آرقداش. همقدمان = همقدملر. همقدمی = همقدملك.

هَمْکیش [ف] دین یولداشی.

هَمْکَرْ [ف] چولهه، نساج.

هَمْگِنانْ [ف] جمیع ناس، ناسك جمله‌سی. § برجنسدن اولانلر

هَمْگوشَه [ف] همجنس § قومشو، همسایه.

هَمْ مَذْهَبْ [ف] بر مذهبده اولان، مذهب ارقداشی.

هَمْ مَشْرَبْ [ف] ایکیسنك مشربی، خویی بر. مشربجه برابر.

هَمْ مَعْنی [ف] ایکیسنك معنا‌سی بر. معناجه برابر.

هَمْنامْ [ف] آدداش: همنام رسول.

هَمْ نَبَرْدْ [ف] جنکده‌اش، نظیر اولان.

هَمْنِشینْ [ف] برابر اوطوروب قالقان، انیس، جلیس. همنشینی = همنشینلك. همنشینان = همنشینلر.

هَمْنَفَسْ [ف] آرقداش، رفیق، هم کلام.

هَمْوارْ [ف] دوز، برابر، مساوی،

بر چریده اولان شی: دشت هموار § دائم، همیشه.

هَمْوارَه [ف] دائما، متصل، علی الدوام، هرزمان. دائما نظمده قوللانیلیر.

هَمْیانْ [ف] طغارجق § بله باغلانان اوزون کیسه § چانطه § قوشاق، کمر.

هَمْیانْچه [ف] کوچك کیسه، چانطه.

هَمیشه [ف] دائما، هرزمان. آز قوللانیلمغه باشلامشدر.

هَنْجارْ [ف] یول، راه. مجازاً طرز و روش، قاعده معنا. سنده ده قوللانیلیر. ناهنجار = یولسز، قاعده سز. § رنك، لون. کسرها ایله ده لغتدر.

هَنْدَسَه [ع] معروف علم. هندسی = هندسه یه منسوب. (انداز.) دن معربدر.

هَنْجامْ [ف] النـدن بر شی کلمز، کاهل باطل آدم.

هَنْگامْ [ف] وقت، زمان، زمان محدود، موسم: هنکام فرصت. هنکام دعا. هنکام بهار. هنکام وغا. « هنکام آن که کل دمد از صحن بوستان — رفت آن کل شکفته و درخاك شد نهان — لا » ناهنکام = وقتسز: « ناهنکام سفرله بنی دلخون ایتدك — قارداشم عالم ارواحه بلك ایرکن کیتدك — فیضی » « هنکام بهارست کل ولاله ونسرین — از خاك بر آینـد وتودر خاك چرایی — سعدی » § جمعیت، معرکه، هنکامی = درحال تکون ایدن مخلوق.

هَنْگامَه [ف] جمعیت، معرکه. هنکامه کیر = هنکامه جی، غوغاجی. هنکامه کیری = هنکامه کیرلك.

هَنُوزْ [ف] (واو معروفه ایله) شمدی یه قدر، بو آنه دك:

«جان هنوز اندیشهٔ سودای رخسارندهدر — دیده حالا سیر طلعتگاه انوارندهدر».

هَواءْ [ع] یرایله کوک آراسی، جو، کرهٔ نسیم. قدمانك زعملرینجه عناصر اربعهدن بری. § هر مکانك جوفنده بولنان باد، ساکن § موسیقیده تصنیف بسته. هوایی = باطل، مناسز هوایی فشنکی، باد هوا. هواو هوسنه مغلوب کیمسه. بادهوا = مفت، بلش. سنبلی هوا = بولوتلو، یاغمورسز هوا: «ای نونهال عشوه بهاریه سمتنه — بر سنبلی هواده خرامان اولورمیسك — شناسی». هوایی رنك = ماوی، کوك. هوایه اویمق = نفسه اتباع.

هَواجِسْ [ع] (هاجسه) نك جمعی: خطرات شیطانیه: هواجس نفسانیه.

هَواخْواهْ [ع] یار، محب، دوست

هَوادارْ [ف] اطرافی آچیق، روزکار اوغراغی یر § یار، دوست.

هَوادِجْ [ع] (هودج)ك جمعی، دوه اوزرنده قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع محفه.

هَوامْ [ع] (هامه) نك جمعی. عقرب، ییلان، قارنجه، بوجك کبی حشرات ارض.

هَوانْ [ع] خوار، ذلیل اولمق، خوارلق، ذلت، خاکسارلق.

هَوْدَجْ [ع] قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع کجاوه.

هَوَسْ [ع] آرزو، شوق: هوس ایتدم. § عشق خام وناقص. هوسکار — و — هوسناك = هوس ایدیجی. هوسلی: «غیرتله هوسکار کمال اولملی یوقسه — فقدان مساعی هوسی بی ثمرایلر — حسبی».

هوسكارانه = هوسكارجه‌سنه .
هوسكاران = هوسكارلر . هو
سكاری = هوسكارلق .

هول [ع] قورقوتمق § قور-
قو، خوف، بیم: هول محشر .
هولناك = قورقنج، قورقولو :
وادی هولناك . ایكنجی معناده جمعی
اهوال .

هون [ع] سهولت ، آسانلق §
وقار، سكینه § حقیر شی .

هوی [ع] عشق ، مفتونیت ،
آرزو، اشتیاق، نفس امارەنك بر
شیئه میلی. خیر و شرده مستعملدر:
« نیپارهٔ نالان كبی تأثیر هوادن
— پرجوش ایدر اندر دل بی تاب
و حزینم ». جمعی اهواء .

هیآت [ع] (هیئت) ك جمعی :
هیآت اجتماعیه .

هیاكل [ع] (هیكل) ك جمعی :
هیاكل ازمان. هیاكل قدیمه: « ای
طاغلر! ای هیاكل اعصار بی شمار »

هیام [ع] شدت عشق ایله عاشقه
عارض اولان حالت حیرانی .

هیبان [ع] قورقاق، جبان .

هیبت [ع] اولولق ، عظمت ،
اجلال : هیبت حكمداران § فی
ذاته قورقنجلق : هیبت دریا ،
هیبت جبال .

هیجا [ع] جنك، جدال ، كار
زار .

هیجان [ع] اضطراب ، تحرك ،
جوشش ، میل : هیجان روح ،
هیجان علوی . هیجان دریا ،
هیجان سرمدی .

هید [ف] اكینجی یاباسی .

هیزم [ف] قوری اودون. هیز
مپاره = اودون پارچه‌سی .

هیكل [ع] بیوك جثه‌لی شی §
یوكسك بنا، بتخانه § صورت ،
شكل. § بیوك بر وقعه‌یی ، بیوك
بر ذاتی یاد و تذكاره مدار اولمق
اوزره اكثریا مرمردن یاپیلوب
بر محله ركز اولنان ستون و یا
شكللر كه انسان نامنه مركوز ایسه
صاحبنك شكلنده اولور . هیكل
ظفر . هیكلتراش = هیكل یاپان .
سنكتراش .

هیم [ع] و

هیمان [ع] سرگشته‌لك، حیرانی .

هیوب [ع] هیبتلی، عظمتلی آدم.

هَيُولاء [ع] هر شيئك ماده‌سی، ماهيتی، اصلی، وجود ذهنی، شكل تصوری : هيولای تفكر . حكماء متقدمينه كوره صورت جسميه‌نك محلی اولان جوهر، جوهر اول .
صوفيه‌يه كوره ايكی قسمدر . بريسی روحانيدركه بوكا روح اعظم، ايكنجيسی جسمانيدركه بوكاده طبيعت كليه دينيلير . متكلمينه كوره حقايق اشيادن عبارتدر . بعض لغويون هيولايی (هيئت اولی) دن مخفف اولمق اوزره قيد ايتمشلردر يونانيجه‌دن معرب اولمسی مظنوندر § جانسز، درمانسز، يوق كبی: هيولا كبی بر حريف .

هَيُولانی [ع] هيولايه منسوب . آخرنده‌كی نون (حقانی، روحانی) كلمه‌لرنده اولديغی كبی زائددر.

هَيهاتْ [ع] اسماء افعالك فعل ماضی معناسنی مفيد اولان طاقمندندر. (بعد) يعنی (اوزاقلاشدی) ديمك اولديغی مشهور ايسه‌ده (شيخ رضی) كبی بعض ارباب تحقيقك بيانه كوره (ما ابعده) ديمكدر. بزبونی (نه‌قدر اوزاق) ديه‌ترجمه‌ايدرز. عربيده (هيهات)ك تلفظ مشهوری - حجاز لغتی اولمق اوزره - فتح تا ايله‌در - تايی مكسور ويا مضموم اوقويان قبيله‌لرده واردر. بز ايسه آنی - ادات استبعاد اوله‌رق - سكون تا ايله‌ده استعمال ايدرز .

(استبعاد) بر شيئی بعيد عد ايتمك ديمكدر . بو معنانك تحقق ايده‌جكی هر يرده ايراد اولنه - بيلن (هيهات) - استبعادك واقع ويا غير واقع بر حكمه تعلق ايتمسی طبيعی اولديغندن - دائما جمله‌لره مقارنت ايدر . فقط جمل منفيه‌دن زياده جمل مثبته‌يه مقارن اولور. جمل مثبته ايچنده دخی اك زياده - انكاری اولسون ، اولمسون - استفهامی متضمن اولانلره، علی الخصوص جمل فعليه‌يه ياقيشير .

(هيهات) جمله‌نك آخرينه كتيرلديكی كبی اولنه‌ده كتيريله‌بيلير . بو ايكی صورتدن هانكيسی ترجيح اولنمق لازم كله‌جكنی مقتضای مقام تعيين ايدر. مع مافيه اكثريا تأخير اولنور. بو يولده كتيريله‌جك (هيهات) ك بعضاً جمله‌يه تقديمنده بأس كورولمز. مثلا (كنديني شاعرمی ظن ايديور ؟ هيهات !) عباره‌سی (هيهات! كنديني شاعرمی

ظن ایدیور؟ » صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر اما بعض مواضعده (هیهات)ك تقدیم ویا تأخیری لازم اولور.

هَیْئَتْ [ع] شکل، صورت، قیافت محسوسات ومعقولاته شاملدر. علم هیئت = علم احوال سما. هیئت شناس = علم هیئت عالمی. هیئت شناسان = هیئت شناسلر. جمعی هیآت: هیآت انسانیه.

هـ

هِبَه [ع] باغشلامه § برمالی بلاعوض آخره تملیك ایتمه § باغشلانیلان شی.

هِتْر [ع] فائده‌سز سوز، یالان. (قیطر) بوندن محرفدر. § مصیبت، داهیه.

هِجاء [ع] هجو ایتمك.

هِجْران [ع] آیریلق، فرقت. (وصل)ك ضدی. یاره، بره شدتی معناسنده استعمالی عامیانه‌در.

هِجْر [ع] آیریلق، جدایی. § صایقلامه، صاچمه‌لامه.

هِجْرَتْ [ع] ترك ایتمه، خانه‌دن، خانماندن آیرلمه، کوچمه. هجرت نبویه مبداء تواریخ اسلامیه‌در.

هِجْرِیّ [ع] هجرت سنیهٔ نبویه‌یه منسوب: سنهٔ هجریه.

هَجْو [ع] برینك شعر ایله معایبنی تعداد ایتمك، برینی شعر ایله ذم ایتمك. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: فلان شاعر فلانی هجو ایتمش. (هجوبه) تعبیری هجو ایچون نظم اولنان شعر، یعنی (هجیه - و - اهجوه) مقامنده قوللانیلیر. هجویات = هجوه متعلق اشعار: نفعی هجویاتنه سهام قضا عنوانی ویرمشدر. هجویات اشرف. معاصرین عرفادن بر ذات هجوی (هجو فنا بر شیئی آغزه آلوب توکورمکدن عبارتدر) دیه تعریف ایتمشدر. فی الاصل هاءك فتحیله‌در.

هِجِّیرْ [ع] خوی، عادت.

هِدانْ [ع] احمق، ثقیل.

هِدایَت [ع] مطلوبه ایصال ایتمك شاننده اولان یوله دلالت و ارشاد ایتمك § طوغری یوله گیتمك: هدایت بولمق § معناً حقه واصل اوله‌جق یول، حق یول. (بولمق) (ایریشمك) ماده‌لریله ترکب ایدر.

هِرّ [ع] کدی دینیلان معروف حیوان، گربه. هره = دیشی کدی. مصغری هریره = کدیجك، کوچك کدی.

هِراس [ف] قورقو، بیم، خوف: هراس جان. هراسه = قورقوده‌جق آلت، قورقولق. (خوف و هراس) تعبیرنده بریسی زائددر.

هِراسان [ف] قورقیجی، قورقان، ترسان: اولومدن هراسان.

هِربذ [ف] آتشپرستلرك پیشواسی، حاکمی. معربی (هربذ).

هِزَبر [ع] آرسلان، شیر. جمعی هزابر. سکون زا فتح با ایله (هزبر) ده لغتدر. هزبرانه = هزبرجه‌سنه.

هِلال [ع] یکی آی، ماه نو. قول معتبره گوره اوچ گیجه‌لك آیه قدر دینیلیر: «آنجق بو رتبه دابر اولور طوتسه آشیان - ابر شفق ایچنده هلال ضیافشان - عثمانلی بایراغی وصفنده» «صالدی دهره سایهٔ اجلال نورانیسنی - رایت زرین هلال آسمان سلطنت».
هلالی = هلاله منسوب. جمعی اهله، اهالیل.

هِلال اَبرو [ف] هلال قاشلی، قاشی هلال کبی محبوبه‌لره وصف اولور.

هِمَّت [ع] قوه‌دن فعله چیقارلمسی قصد و اراده اولنان خصوص § قصد قلبی، ارادهٔ بلند، جهد، اقدام: همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن اویناتدیر. همت علیه. § لطف، کرم: همت بیورکز. جمعی همم: همم جلیله.

هِمَم [ع] (همت) ك جمعی: همم عالیه.

هِندِباء [ع] معروف بر نوع نبات.

هِند [ع] افعال و حرکاتی کتب تواریخده مسطور و معلوم اولان بر قادینك اسمی.

هِندو [ف] هنده منسوب آدم، هندلی. آخرنده‌کی واو ادات نسبتدر. بو نسبت ذوی العقوله مخصوصدر. مثلا (قماش

هندو) دینلر. (قماش هندی) دینلیر. (هندو) سیهفام اولد-یغندن خال دلبرانه‌ده (هندو) دینلیر.

هِنْدُوانَه [ف] بر نوع میوه.

هِیچ [ف] لاشیء، معدوم، اصل هر چیز: «هیچ بر ساز اویمادی آهنك ساز شوقمه — سازبر آهنك استغنایی چالدم یالکز — «کانی» - § مجازاً آز، قلیل معنا. سنده‌ده قوللانیلیر. هیچکس = ناکس. هیچکاره = ایشی اصلا راست کیتمین: رند هیچکاره. هیچمدان = جاهل، نادان. § هیچ کلمه‌سی نفی و نهیه مخصوص ادات تأکیده اولور: «کلنجه وقت حاجت کچمدم خاطرلرندن هیچ — انکچون شمدی بنده خاطر احبابدن کچدم — عونی بك.» انکاری اولمامق شرطیله جمل استفهامیه‌یه داخل اولور: هیچ اوفاتی کوردیککز وارمی؟ (هیچه صایمق) (لاشی عد ایتمك) مقامنده قوللانیلیر بر تعبیردر.

هِیز [ف] مخنث. فی الاصل حمام طاسی دیمکدر. استعاره طریقیله بو معنایه نقل اولنمشدر. (حیز) غلطدر.

هِیمَه [ق] یاقیله‌جق اوطون. فتح ها ایله‌ده لغتدر. هیمه کش = اوطون چکیجی.

هِیْنَه [ع] وقار معتدلانه، سکینت.

هُ

هُبُوب [ع] روزکار اسملك، روزکار اسمه‌سی: هبوب ریاح. هبوب صبا.

هُبُوط [ع] یوقاریدن آشاغی‌یه اینمك: هبوط آدم علیه السلام. هبوط قمر. هبوط آفتاب.

هُتّاك [ع] (هاتك) ك جمعی.

هُتامَه [ع] قیریندی، کسیندی.

هُجْنَت [ع] عیب، محذور، سوزده‌کی عیب: هجنت

کلام . هجنت شعر § ناکسلك ، بد اصللق .

هُجُود [ع] کیجه اویانق طورمق ، اویانق اولمق § کیجه اویومق . اضداددندر .

هُجُوع [ع] خواب ، آرام .

هُجُوم [ع] بردنبره صالدیرمق ، آتیلمق ، صیچرامق : هجوم امواج . هجوم سیل ، هجوم اعدا ، هجوم عسکر . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : هجوم ایدن مفرزه .

هُدَات [ع] (هادی) نك جمعی . هدایت ایدنلر . دالك تشدیدیله یاکلشدر .

هُدَافَت [ع] اتلیلك ، سمیزلك .

هُدْن [ع] صلح ، آشتی .

هُدْهُد [ع] چاوش قوشی دینیلن معروف قوش : « ای هدهد امیدصبادنمی کلیرسك - نابی » .

هُدی [ع] طوغریلق : « نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی - سزی استاد فلك ایتمدی تنظیم هنوز - ناجی » . § طوغری یول : طریق هدی .

هُرْمُز [ف] هر ماه شمسینك برنجی کونی § مشتری کوکبی § نوشیروانك اوغلنك اسمیدرکه خسروپرویزك پدری ایدی .

هُرْهُور [ع] چاغلتیسی ایشیدیلن چوق صو .

هُزَال [ع] آریقلق ، ضعیفلك ، لاغرلك : مرض هزال § آریقلامق ، ضعیفلامك .

هُش [ف] (هوش) مخففی .

هُشیار [ف] عاقل ، بصیرت صاحبی . هشیارانه = هشیارجه‌سنه . هشیاری = هشیارلق .

هُلْب [ع] طوموز قیلی ، موی خوك .

هُما [ف] بر قوش اسمیدرکه سایه‌سی کیمك باشی اوزرینه دوشرسه نائل شرف و اقبال اولورمش . اصلی (همای) در . § (بهمن) ك قزینك اسمیدرکه زردشت دینجه کندیسنك تحت نکاحنده ایدی . (داراب) بوندن تولدایتمش و پدرینك وفاتنده هما کندیسنی برصندوقه درونده

دریایه القا ایتمشیدی. اوتوز ایکی سنه عسکره دارابی بولوب ترك حکومت ایتمشدر.

هُمَا پَرْوَازْ [ف] هما کبی یوکسکلرده اوچان: هما پرواز عشق.

هُمَامْ [ع] قومك اولوسی، بیوکی، عظیم الهمه، صاحب رأی و تدبیر بیوك آدم. اوصاف رجالدندر.

هُمَایُونْ [ف] قوتلو، مسعود، مبارك، خجسته: ذات همایون جناب رسالتپناهی. ذات همایون حضرت پادشاهی. بو کلمه (هما) ایله ادات نسبت اولان (یون)دن مرکبدر.

هُمُومْ [ع] اندوه معناسنه اولان (هم) ك جمعی.

هُمُومَتْ [ف] پك زیاده اختیار. لاموق، پیر فانی اولمق.

هُنَرْ [ف] معرفت، صنعت: «شعر وانشا هنرك اعلاسی - سنبلزاده». «بی نشئه نشستن هنر سنك مزار است — شوکت».

هُنَرْ پیشَه [ف] اهل هنر، معرفتلی ذات: «آه وهبی هنر پیشه جهاندن کیتدی — بو الهوس پیرجوان طبع ایدی فوق العاده — سروری — تاریخ». جمعی هنر پیشکان.

هُنَرْ مَنْدْ [ف] و

هُنَرْوَرْ [ف] هنرلی: ادیب هنرور. هنرمندانه = هنرمندجه سنه. هنرمندی = هنرمندلك. هنرمندان = هنرمندلر. هنرورانه = هنرورجه سنه. هنروری = هنرورلك. هنروران = هنرورلر.

هُورْ [ف] کونش.

هُوشْ [ف] عقل خلق، شعور، خیر و شری تفریق ایدن قوه ممیزه § روح، جان § قلب. بی هوش = عقلی کیتمش، بایغین: مست بی هوش. باهوش = عقلی باشنده.

هُوشْرُبَا [ف] هوش قاپیجی، قاپان: حسن هو شربا. مخففاً (هشربا) صورتنده قوللانیلیر.

هُوشْرُبُودَه [ف] هوشی قاپیلمش، عقلی آلنمش: عاشق هوشربوده. مخففاً (هشربوده) صورتنده قوللانیلیر.

هُوشْمَنْدْ [ف] عقللی ، عقل باشنده ، خیر وشری فارق آدم. هوشمندانه = هوشمنداولانه یاقیشه‌جق صورتده . هوشمندان = هوشمندلر .

هُوشْمَنْدِی [ف] هوشمندلك ، عقللیلك: شعار هوشمندی.

هُوشَنْكْ [ف] اسم اول § عقل و ادراك ، آكاهی § پیشدادیان حکمدارلرندن ابن سیام بن کیومرث.

هُوشْیارْ [ف] عقلی کندیسنه یار اولان عقللی. هوشیارانه = هوشیار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . هوشیاران = هوشیارلر. هوشیاری = هوشیارلق. اکثریا (هشیار) صورتنده مخففاً استعمال اولنور.

هُوْی [ف] قورقو ، خوف .

هُوِیَّتْ [ع] مرتبهٔ وحدت، ذات باری، لاهوت § اصل ، ماهیت ، حقیقت، برشیئك نه اندن عبارت اولدیغی کیفیتی : هویت شاعریت. مصادر مجهوله‌دندر .

هُوَیْدا [ف] بللی، ظاهر، آشکار: « اولوب شام غریبان رجا ظل همای بخت - بنه مهتاب دولت روی طالعدن هویدادر — صبری شاکر » .

ی

یابْ [ف] (بولمق) معناسنه اولان (یافتن) مصدرندن مشتق امر حاضردر. ترکیبسز قوللانیلماز : فنایاب = فنا بولیجی ، بولان . نایاب = بولنمیان .

یابِسْ [ف] قوری، خشك .

یابَنْدَه [ف] بولیجی ، بولان . آز قوللانیلیر .

یادْ [ف] خاطر ، دل ، ازبر : « یادکده‌می طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك کولردی عالم — لا » . § خاطرلامه ، آکمه: « یاد ایت بنی غملی غملی یاد ایت — اکرم بك » .

یادْ دارْ [ف] خاطرده طوتیجی ، طوتان .

یادْ داشْت [ف] خاطرده طوتیلان شی، خاطرده محفوظ اولان .

یادگار [ف] هدیه، تحفه: یادکار اخلاص. یادکار غرام.

یار [ف] دوست، محب: «یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایستین — لا» § معین: طالع بکا یار اولماز. § معشوقه، جانان، آشنای ازلی: «یار هر سودن هویدادر شب مهتابده — جان و دل وقف تماشادر شب مهتابده — اکرم بك.» زلف یاره طوقونمق = ایما ایله اینجتمك، قوجندرمق.

یارا [ف] قوت، قدرت، طاقت، مجال: یارای استعداد، «یارای طبیعت ایله سویلر — لا».

یاران [ف] برنجی معناده (یار) ك جمعی. مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر.

یاری [ف] دوستلق § برآدمك تحت نكاحنده بولنان ازواج متعدده‌دن هر بری، اورتاق. اباتی.

یاره [ف] قادینلرك قوللرینه طاقدقلری بیله‌زیك. (جریحه) معناسنده ترکجه اولدیغندن مثلا (یارهٔ قلب) کبی ترکیبلر یاکلشدر.

یارغار [ف] یارصادقدن کنایه. در. فخر کائنات افندمز مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیوره‌جقلری صره‌ده کفار قریشك شرندن بولده بر غار ایچنده حضرت صدیق رضی الله عنه ایله اوچ کون متواری اولمشلر ایدی. بو سببله ترکیب یارصادقدن کنایة قوللانیلیر.

یأس [ع] امیدسزلك، انقطاع امل.

یاسمن [ف] و

یاسمین [ف] بو اسم ایله معروف اولان چیچك. (یاسمون) ده لغت اولمغله برابر ترکجه‌ده قوللانلماز.

یافته [ف] بولنمش § چارشی‌یه بازاره دیواره یاپشدیریلان یازیلی اعلان کاغدی.

یافث [ع] حضرت نوح علیه السلامك بر اوغلی.

یافر [ف] چنکی، کوچك، رقاص. کسرها ایله‌ده لغتدر.

یافه [ف] هذیان، بی معنی سوزه یاوه.

یاقوت [ع ف] خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك کوله‌سی اولان خطاط

خوشنویسك نامی § معروف بر نوع جوهر قیمتدار درکه قرمزی، صاری، مائی، بیاض اولمق اوزره درت نوعی واردر: «شعله وبر نور حیادن لعل فیض آثار که — مهری تاپرتو پرست رنك یا- قوت ایلسون — هر سکلی حکمت بك». یاقوت خام = لب دلبردن کنایه. یاقوت روان — اشك خونین، شراب. یاقوت سربسته = دهان دلبر، لب خاموش. یاقوت مذاب = اشك خونین، قرمزی شراب. یاقوت رمانی — رنکی نار دانه‌سی رنکنه شبیه بر نوع یاقوتدرکه یواقیتك اعلاسیدر. بوکا (یاقوت نا روان) ده دینیلیر. یاقوت زرد = صاری یاقوت. یاقوت کبود = کوك یاقوت. یاقوت جکری = قرمزلغی سیا- هه مائل بر نوع یاقوت. یاقوت کر- کانی = عراق عجمده کرکانی شهرنده موجود بولنان بر نوع یاقوت.

یافوخ [ع] باشك مقدمیله مؤخری کمیکلر بنك قاووشدیغی. برابعه غشائی بر اورتو ایله مستور وکمیکدن خالی بوشلقلرك هربری. کوچك چوجقلرك یومشاق اولمقله حرکت ایدر. بنغلداق.

یال [ف] بویون، کردن، منق. یال وبال = تناسب اندام، بوی بوص. یال کوپال = شان وشوکت.

یاله [ف] صغر بوینوزی.

یانغ [ع] اولمش، قوام بولمش، پیشکین.

یاور [ف] یاردیمجی، معین، مدد کار: یاوری = یاورلك. یاور حرب. اصلی (یاورو) در.

یاوه [ف] معناسز، بیوزه، هرزه، بیهوده، یافه. یاوه کو = یاوه سویلیجی، سویلین. یاوه کویانه = یاوه کوجه‌سنه. یاوه کویی = یاوه کولق.

یاهو [ع] یا حرف نداسیله هو ضمیرندن مرکبدر. ضمیرك مرجعی جناب حق اولمق اوزره قصد ایدیلیرسه (یا الله) معناسنی مفید اولور. ضمیرك مرجعی مجهول

اولورسه مخاطبك اسمنه بدل اوله‌رق قوللانيلير: ياهو! نه عالمده‌سين.

يَاهَى [ع] مقام تعجبده مستعمل تركيب ندائيدر.

يَأْس [ع] نوميد. بز بوكا بدل دائما (مأيوس) كلمه‌سنى قوللانيورز.

يَبَاب [ع] خراب، ويرانه: ارض يباب. (خراب و يباب) دن بريسى زائددر.

يَبَان [ف] چول، صحراء، بيابان. يبانى = يبانه منسوب، تيمار، تربيه كورمه‌مش. (يابان) ده لغتدر. بونلر ايكيسى ده (بيابان) مخففيدر. اصلى (بى آبان) اولديغى ايچون (بيابان) كلمه‌سنى كسر با ايله اوقومق افصحدر.

يَبْرُوحُ الصَّنَم [ع] انسان كوكى ديديلن نبات. مردم گيا. (عبدالسلام) بوندن محرفدر. برنوع نباتدر كه كوكى طبق انسان شكلنده‌در. الرى حمائل طرزنده يكديكرينه پيوسته، اركككى صاغ آياغى ديشيسنك صول آياغى اوزرنده، ديشى بونك عكسنه اولمق اوزره بر جفت انسان ارائه ايدر. بعضاً ديشينك قوجاغنده برده نوزاد بولنور. هر كيم بونى يردن چيقاررسه كويا اولورمش.

يَبْس [ع] ياش شى قوريمق.

يَتَامَى [ع] (يتيم) ك جمعى. ديكر جمعى اولان (ايتام) زياده قوللانيلير.

يَتِيم [ع] يالكز، فرد، يكانه، بى نظير: در يتيم = نظيرى بولنميان تك، بيوك اينجى § باباسى وفات ايتمش چوجق، ياخود هم باباسى هم آناسى وفات ايتمش چوجق، صبى، اوكسوز. اكثريا برنجى معناده قوللانيلير. بى پدر و مادر اولان چوجغه (يتيم الطرفين) ديديلير. چوجق سن بلوغه واصل اولنجه صفت يتيميت كنديسندن زائل اولور.

يَتْن [ع] چوجق ترس طوغمق، اولا آياقلرى چيقمق.

يَثْرِب [ع] مدينهٔ منوره.

يَحْمُوم [ع] قاره دومان، دود سياه.

يَخ [ف] بوز، جمد. يخبسته = يخ باغلامش، بوز طوتمش، پك صفوق:

شعر بجسته . بجسته بر حریف .

یخچه [ف] کوکدن یاغان طولو ، تکرک . § ژاله .

یخشی [ترکجه‌دن مفرس] کوزل ، یك ایی ، مبارك : «یخشی یخشی باقشلر کدن ـ والله بالله ایشم عاندر ـ عونی بك » .

یخنی [ف] ذخیره § پیشکین ، پیشمش § معروف طعام .

ید [ع] ال ، دست . اصلنده اولدیغی کبی اکثریا مؤنث اعتبار اولنه‌رق قوللانیلیر : ید علیا . ید سفلی . ید یمنی . ید مؤبده . « چالیشوب ده قازانان ال نه اولورسه اولسون ـ دیله‌نن الره نسبتله ید علیادر ـ معناسترلی رفعت بك ، حدیث شریف مألی» . § قوت ، قدرت : ید الله . « سیف ید الله اولوب آشکار ـــ بچدی قلیجدن فتن روزکار ـــ صبریء شاکر» § نعمت : « وکم لظلام اللیل عندی من ید ـ تخبر ان المانویة تکذب ـ متنبی » = نه قدر ظلام لیل واردرکه بنجه بر نعمتدر . ظلماتی فاعل شر اولمق اوزره کوسترن مانویت مذهبنك یالان اولدیغنی او نعمت بکا اخبار ایدر . ترکجه‌ده باشقه معناده قوللانیلماز . جمعی (ایدی) جمع الجمعی (ایادی) . الك زیاده ایکنجیسی قوللانیلیر . یدالرحی = دکرمن صاپی ، دکرمن الی . ید القوس = یایك کوشه‌سی . ید الطائر = قوشك قنادی . ید الریح = روزکارك کمال قوت و استیلاسی . ید الدهر = زمانك امتدادی . ذی الید = بر عینه بالفعل وضع ید ایدن یاخود تصرف ملاك ایله تصرفی ثابت اولان .

ید بیضاء [ع] بیاض ال ، دست روشن و سفید حضرت موسی علیه السلامه جناب حقك احسان بیوردیغی بر معجزه در که الی نه زمان قولتوغنك آلتنه صوقوب چیقاررسه کونش کبی پارلار ایدی . مجازاً کرامات ، خارق عادات معناسنده ده قوللانیلیر .

ید طولی [ع] زیاده اوزون ال . هنر و صنعتده کمال و مهارتدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر : فلان افندینك علم حکمتده ید طولاسی واردر .

يَدَيْنْ [ع] ايكى ال.

يرَاعَه [ع] قامش، يونولمامش قامش قلم. اسكيدن (خامه) كبى مطلقا قلم معناسنده قوللانيليردى. ايچه زمانلردنبرى بو معناده قوللانيلماماغه باشلامشدر. يراعه جنبان = قلم اويناتان. § آتش بوجكى.

يَرْبُوعْ [ع] ترلا صيچانى، موش دشتى. جمعى يرابيع.

يَرْحَمُكَ اللهُ [ع] الله سكا رحمت ايتسون معناسنه جملهٔ دعائيه‌در. آقصيرانلره قارشى ايراد اولنور.

يَرْخَمْ [ع] و

يَرْخُومْ [ع] اركك قارتال قوشى.

يرقان [ع] صاريلق دينيلن مرضدركه انسانك كوزنده، بدننده صارى بر رنك پيدا ايدر. اود كيسه‌سنده تراكم ايدن و صفرا نامى ايله ياد اولنان صارى‌يه مائل يشيل صويك قانه كچمسندن حاصل اولور. شعرده رنك سكونله ده استعمالى تجويز اولنمشدر.

يَزْ [ف] باغ. باغچه. مسكن. ديوارى اوزرينه چوبرلن ديكنلى چالى.

يَزْدَانْ [ف] اسماء الٓهيه‌دندر. (خالق) معناسنه. يزدانى = الٓهى.

يَزْدِجُرْدْ [ف] بهرام كورك پدرى اولان حكمدارك اسمى § نوشيروان عادلك اوغلك اوغلى اولان حكمدارك اسميدركه آخر حكمداران فرسدر. يكرمى ييل اجراى حكومت ايتمشدر. (يزدكرد) دن معربدر.

يَزَكْ [ف] مقدمة الجيش § بكجى. پاسبان.

يَسَارْ [ع] زنكينلك، تونكرى، ثروت: اصحاب يساردن فلان ذات زياده محب حسناتدر § صول طرف: جانب يسار. دست يسار = صول ال. قاموس صحاح جوهرى‌يه مخالف اوله‌رق يانك كسريله افصحدر ديور.

يسارت [ع] قولايلق، آسانلق § زنكينلك، غنا.

يُسْر [ع] برنسنه‌نى چتين اولميوب بواش، قولاى اولمق § قولايلق § ايپ كبى شيئى الى آشاغى طرفه چكه‌رك بوكمك § برينك صاغ طرفندن كلمك § اوق ايله قمار اوينامق.

يَسْرْ [ع] قولاى، يواش شى .

يَسَرَه [ع] صول طرف . (يمنه) مقابلى .

يَسَرَه [ع] ال آيه‌سنده اولان چيزگيلر . بر برينه بتيشيك اولمازسه ممدوح اولورمش .

يَسِيرْ [ع] آز شى : شئ يسير § قولاى شى : تحصيلى يسير بر علم. § قمار اويناايان .

يَسُورْ [ع] دائما قمار اويناايان آدم .

يَشْبْ [ع] يشيله مائل بر طاش اسمى. يشم طاشى. گويا بوطاشك استصحابى صاعقه‌دن موجب سلامت ايمش .

يَشْكْ [ف] ارسلان ، فيل، قورد، آت، كوپك كبى حيوانانك بيوك ديشى. ناب .

يَعاسِيبْ [ع] (يعسوب)لك جمعى.

يَعافِيرْ [ع] (يعفور) لك جمعى .

يَعالِيلْ [ع] (يعلول)لك جمعى .

يَعْسُوبْ [ع] بال آريلرينك بكى ، اركك آريلرك جمله‌سندن بيوك اولور ، بو نره يه گيدرسه آريلرك هپسى آرقه‌سندن گيدر § برقومك رئيس كبيرى ، اولوسى ، سركرده‌سى. يعسوب المؤمنين = حضرت على رضى الله عنهك لقبى .

يَعْقُوبْ [عبرانيجه‌دن معرب] يوسف عليه‌السلامك پدرى اولان نبى ذيشانك اسمى § امام ابو يوسف حضرتلرينك نامى § مذهب نصارى مجتهدلرندن برينك نامى.

يَعْلُولْ [ع] صويى صاف وبراق آقار كول § صو اوزرنده پيدا اولان قبارجق § آق بولوط § ياغمورعقبنده تكراراياغان ياغمور § ايكى اوركوجلو دوه .

يَعْفُورْ [ع] تويى طوپراق رنكنده اولان آهو § مطلقا آهو § آهو ياروسى § كيجه‌نك اجزاسندن خمس، سدس كبى بر جزء § خيبر وقعه‌سنده اغتنام ايديلن طويلهٔ جليلهٔ نبويه دوابندن بر حمارك اسميدركه آهو رنكنده ايدى.

يَعْمُورْ [ع] اوغلاق، جدى .

يَعْنِى [ع] قصد ايتمك معناسنه اولان (عنايت) مصدرندن (ايستر، قصد ايدر) معناسنده فعل مضارع مفرد مذكر غائبدر. (اعنى)، يعنى

متكلم صيغه‌سی مقامنده (مقصدم شودر، شونی ديمك ايسترم) معناسنده اوله‌رق كنديسندن اولكی جمله‌نك حكمنی تفسير و ايضاحه باشلامه‌دن اول ايراد اولنور.

يَعُوقْ [ع] قوم نوحك بتلرندن آت صورتنده برينك اسمی.

يَغْمَا [ف] غارت ايتمك، تاراج ايتمك، حقسز اوله‌رق برينك مالنی زور ايله النده‌ن آلق. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير. § تركستانده كوزللريله مشهور برشهر اسمی § شعرای عجمدن: «بجانان شرح دل ناكفته‌ماند ای نطق تقريری- زبان‌را نيست يارای سخن‌ای خامه تحريری» مطلع بديعنی حاوی غزلك ناظمی اولان شاعرك مخلصی. يغمائی = يغما، غارت ايدلمش، يغمايه منسوب.

يَغْماگَرْ [ف] يغماجی، چاپولجی. يغماگرانه = يغماگرجه‌سنه. يغماگری = يغماگرلك. يغماگران = يغماگرلر.

يَغُوثْ [ع] آرسلان صورتنده اسكی بر بتك اسمی.

يَفَاعْ [ع] يوكسك ير. زمين بلند.

يَفَنْ [ع] بونامش اختيار آدم.

يَقَاظَتْ [ع] اويانيقلق، بيداراق.

يَقْطِين [ف] قباق آغاجی، درخت كدو § خيار، قارپوز، قاوون كبی ساق اولميوب زمينه منبسط اولان نبات.

يَقْظَانْ [ع] اويانيق، بيدار. قافك فتحيله مصدر اوله‌رق (بيدارلق) معناسنده استعمالی يا كلشدر. يقظانی = اويانيقلق، بيدارلق.

يَقَظَه [ع] اويانيقلق، بيداراق. بين النوم و اليقظه = اويقو ايله اويانيقلق آراسی، آراسنده: حالت يقظه.

يَقِينْ [ع] برشيئی شكسز اوله‌رق اعتقاد صحيح ايله بيلمه. صفات علمدندر: كسب يقين. «كسب يقينه آدم ايچون بوقدر احتمال — هر اعتقاد عقله كوره غائبانه در — ...» بعض اربابه تحقيقك بيانه كوره (يقين) تشكيك ايله زائل اولميان شيدر. وجودو عدمده ايكی طرفی مساوی اولور-

سه آکا (شك) دینیلیر. ایکی طرفی مساوی اولمازسه راجح طرفنه (ظن)، مرجوح طرفنه (وهم) دینیلیر. (یقین)ك (علم الیقین)، (حق الیقین) اولق اوزره اوچ مرتبه‌سی واردر. علم الیقین = صحتنده اصلا شبهه ایدیله‌مین اقوال ثقات ویا تواتر طریقیله بر شیئی بیلمه. عین الیقین = بر شیئی کندی کوزلریله کوره‌رك ماهیتنه یقین حاصل ایتمه. حق الیقین = بر شیئك کیفیت وماهیتنی کما ینبغی جمیع حواس ایله بیلمه، آکلامه. بوقسم اقسام یقینك اعلاسیدر.

یقیناً = اصلا شك و شبهه اولمیه رق، بلا شك: یقیناً بیلیرم که بویله‌در.

یقینی = یقینه منسوب. بزم ترکجه‌ده (قریب) معناسنه قوللانمقده اولدیغمز (یاقین) کلمه‌سنك (یقین) کلمهٔ عربیه‌سیله معناجه بینلری بعید اولدیغندن آنی بو صورتده یازمامليدر: آیاصوفیه سلطان احمده یاقیندر. یقین دکلدر.

یَگانْ [ف] (یك)ك جمعی. غیرمعین آدملر. اصلی (یككان)در. تخفیف ایچون کاف عربی حذف ایدلمشدر.

یَگانْ یَگانْ [ف] برر برر: یکان یکان تعداد.

یَگانَگی [ف] یکانه‌لك، برلك، وحدت: یکانگیٔ وجود.

یَگانَه [ف] اشسز، تك، بی نظیر، بی مثل: استاد یکانهٔ زمان. § اویغون، موافق.

یَگانَه گُوی [ف] مؤمن، موحد. یکانه کوبی = یکانه کولق. یکانه کویان = یکانه کولر.

یَكْ اَسْبَه [ف] بر آتلی، برآته مالك، یك باشنه اولان.

یَكْ اَنْدازْ [ف] اهمیتسز بر نوع اوق § اینجه دمرنلی کوچك، یاخود چتال دمرنلی برنوع اوق § چای و ایرمق کنارلرنده‌کی اوچوروم یرلر § دوز، یکسان.

یَكْ آوِیزْ [ف] بر نوع قلیج.

یَكایَكْ [ف] برر برر. § آنسزین ناکاه.

یَکْباٰیَنْ [ف] (ثلی)

یَکْباٰرَه [ف] (بر کرةٌ) بر دفعه.

یَکْپاٰرَه [ف] بر پارچه، بتون، تام، قیرقسز، اکسز: « آسمان یکپاره بر مهر دلاویز طرب ». یکپاره بر آیینه.

یَکْتاٰ [ف] یالکز، بی نظیر: نحریر یکتا. § برقات: جامهٔ یکتا.

یَکْتَنَه [ف] یالکز باشنه، تنها: « سوردکجه خصمه یك تنه باقماز سلاح وجوشنه — یر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم — نفی »

یَکْجِهَتْ [ف] متفق، متحد: ملت یکجهت. یکجهتی = یکجهتلك، اتفاق.

یَكْ چَشْم [ف] بر کوزلی، واحد العین § ظاهربین § ضعف بصره مبتلی. § آفتاب. یك چشمی = یك چشملك. یك چشمانه = یك چشمجه‌سنه.

یَکْداٰنَه [ف] برنوع قلاده § بی‌مثل، بی نظیر: جوهر یکدانه.

یَکْدَسْتْ [ف] بر اللی § برجنس، برنوع، بر نظامده اولان اشیای متعدده، برابر.

یَكْ دِلْ [ف] متفق. کوکللری بر. نفاقدن بری. یکدلانه = یکدلجه سنه. یکدلان = یکدللر یکدلی = یکدللك، کوکل برلکی. (یکدله) ده لغتدر.

یَکْدَمْ [ف] بردم، بر نفس، بر آن

یَکْدِیکَرْ [ف] بربرینی، بر طرف دیکر طرفی: یکدیکرمزی اولدن طانیرز.

یَکْراٰنْ [ف] یلیسی، قویروغی آق اولان اشقر ات § یاخود رنکی صاریلقله قرمزیلق بیننده بر نوع آت، آل آت § صوی، نجیب، اصیل، کرانقیمت آت: یکران خیال.

یَكْ رِشْتَه [ف] اویغون، موافق، یاراشیق § مشفق، مهربان.

یَکْرِکاٰبی [ف] یدك چکیلن آت § بر ایشه حاضرلنمق، مهیا بولنمق.

یَکْرَنْكْ [ف] صادق العقیده، غیر متلون آدم. یکرنکی = یکرنکلك

صدق و اخلاص ايله؛ يكرنككان = يكرنكلر. يكرنكانه = يكرنك
نكجسنه [illegible]

يكرونى [ت.ف] مخلص، صادق، حضور و غيبتده اينكدن بحث ايدن؛ بى نفاق؛ خالص دوست § بر يوزلو. (يكرويه) ده اعتذر. يكرويى = يكرولق، بر يوزلولك؛ بى رياليق.

يكروزه [ف] وجودى بر كونه منحصر [illegible]

يكرولانه [ف] بيريا؛ بى نفاق § ريا كر [illegible] بر يوزلو ل [illegible]

يكزبان [ف] بر ديللى § آغزى بر، لسانى اويغون. يكزبانى = آغزبرلكى.

يكسال [ف] و [illegible]

يكساله [ف] بر ياشنده، بر سنه لك [illegible] طفل. يكساله [illegible]

يكسان [ف] هر زمان، دائما § بر دوزى‌يه، بر اسلوبده؛ بر نسقده؛ برابر. يكسان نظرمده صيف و سرما — ناجى.

يكسر [ف] بر باشدن بر باشه § بالكليه، باشدن § [illegible] ناكهان [illegible]

يكسره [ف] [illegible] دفعة [illegible]

يكشبه [ف] بر كيجه؛ بر كيجه لك.

يكشنبه [ف] بازار كونى؛ يوم الأحد.

يكون [ع] حاصل جمع؛ مجموع حساب؛ طوب. جمعاً يكون = بر اقلم.

يكه تاز [ف] دشمنه يالكز باشنه صالديران شجيع مبطال: يكه تاز ميدان فصاحت كبى تركيبلر يابلمامق اقتضا ايدر. تشديد ايله ده قوللانيليره.

يلدا [ف] دائما (شب) كلمه سنه اضافتله قوللانيلير. شب يلدا = كونشك [illegible] آخر [illegible] لك ابتدا [illegible] اوزون كيجه اطول [illegible] [illegible] كونش [illegible] تحويل ايدر.

يل [ف] بهادر، شجيع؛ پهلوان؛ يلى [illegible]

يلاق [ف] كوپكه يدرمك ايچون درونته صو و اتمك قونيلان قاب.

يلان [ف] (يل) ك جمعى؛ بهادرلر؛ § توراق بر پهلوانك اسميدركه [illegible]

بيژن ابن كيو دستنده هلاك
اولمشدر. آكا يلان نشانده
دينيلير.

يلَه [ف] صالمه، صاليويرلمه، قاپوب
قويويرلمه. § اوتلاغه صالنمش
حيوان سوروسى.

يَمّ [ع] دكز، دريا: تلاطم يم.
اكثريا تخفيف ايله قوللا-
نيلير.

يَمامَه [ع] اهلى كوكرجين §
عربستانده بر مملكت.

يَمانى [ع] يمنه منسوب. بونده‌كى
الف يای مشدده‌دن عوض اولديغندن
تشديد يا ايله استعمالى طوغرى دكلدر.
شعرای يمانى = طرف جنوبيدن
طوغان پارلاق بر ستاره‌نك اسميدركه
يمن عربستانك طرف جنوبيسنده
اولديغى ايچون اورايه نسبت
ايدلمشدر. بعضلر يمن طرفنده
غروب ايدر بر كوكبدر ديمشلردر.
(سهيل) باشقه‌در.

يَمَنى [ع] يمن ديارينه منسوب.
اوائلده يمندن كلن قرمزى شيلرك
عمومنه (يمنى) دينيلبردى. شمدى
باشه باغلانان، الده قوللانيلان بز
ايله بر نوع آياق قابنه تخصيصاً
استعمال اولنور.

يَمين [ع] صاغ، صاغ جهت.
(يسار) مقابلى: جهت يمين. طرف
يمين § صاغ ال: فلان افندى كد
يمين وعرق جبينيله كچينير ناموسلى
بر ذاتدر § آند، قسم، سوگند:
« تيغكه نوله يمين ايلرسه روح
مرتضى — برغزا ايتدككه خشنود
ايلدك پيغمبرى — نفعى »، زمان
جاهليتده عربلر يكديكريتك صاغ
اللرينى طوته‌رق عهدلشدكلرى
ايچون قسمه اطلاق اولنمشدر.
ظهور اسلامدن صكره يمين وجه
معروف شرعى اوزره نام خدايه
قسم ايتمكه تخصيص اولندى. جمعى
ايمان. يمين لغو. يمين استظهار =
تركه‌دن بر حق دعوى و اثبات
ايدن كيمسه‌يه حاكم طرفندن
ويريلن يميندر. خصمك طلبى
اولقسزين حاكم طرفنده ويريلن
يمينلردن بريده بودر.

يَنابيع [ع] (ينبوع) ك جمعى:
ينابيع زلال.

يَنْبَغى [ع] شايان، لازم كلير.
دائما (كما) ايله برلكده قوللا-

تيلير: كما ينبغى = لايق وجه ايله، لازم كلديكى صورتله: كما ينبغى ايفاى وظيفه‌يه اقدام.

يَنْبُوع [ع] پيكار، منبع، چشمه كوزى، قايناق.

يَواقيتْ [ع] (ياقوت)ك جمعى.

يَوْمْ [ع] كون، روز، يوم التناد، يوم الحساب، يوم الحشر، يوم القيمه، يوم القيام، يوم البعث، يوم الميزان، يوم الدين، يوم السؤال، يوم الجواب، يوم القرار، يوم الوعد، يوم الجزاء، يوم العهد، يوم الميثاق، يوم الواقعه، يوم القارعه، يوم العوض، يوم الجمع، يوم الفصل، يوم الموعود، يوم الميعاد، يوم النشور، يوم الفزع الاكبر = قيامت كونى. اسلوب فارسى اوزره يوم قيام، يوم حساب، يوم تناد الخ صورتلرنده‌ده قوللانيلير. اليوم = بوكون. شمديكى حالده، حالا. يوم شك = شهر رمضان شريفك اثبات اولنه‌ميان كونى. فى يومنا = زمانمزده، بوكون حالا. كل يوم = هر كون: «كل يوم كلير زيارت ايدر» يوماً من الايام = كونلردن بركون. يوماً فيوماً = كوندن كونه. كيتدكجه. يومى = كونده، هر كونلك: يومى شو قدر مصرفى واردر. اجرت يوميه. يوميه = كوندەلك: ايرغاد يوميه‌سى. يوميه دفترى.

يَهُودْ [ع] يهودى، بنى اسرائيلدن يهودا نسلى: طائفهٔ يهود.

يَهُودا حضرت يعقوب عليه السلامك بيوك اوغلنك اسمى.

يِ

يِرليغْ [تركجه‌دن مفرس] فرمان پادشاهى: يرليغ بليغ خاقانى.

يُ

يُبُوسَتْ [ع] قورولق، يا بسلك. «رطوبت»ك ضدى: يبوست هوا.

يُسْرْ [ع] قولايلق، آسانلق، سهولت. (عسرت) ك ضدى §

زنكينلك، يسار، يسر، يسرت ده
لغتدر.

يُسرى [ع] صول طرف. (يمنى)
مقابلی: جهت يسرى.

يُمكِن [ع] امكاندن مأخوذدر.
اصلی ضم نون ايله‌در. عجملر
نونی اسكان ايتمشلردر. يمكن،
اوله‌بيلير معناسنه. قوللانيلماملیدر.

يُمنى [ع] (يمين) ك مؤنثی: جهت
يمنى. يد يمنى.

يوز [ف] پارس دينيلن ييرتيجی
حيوان، فهد.

يوسف حضرت يعقوب عليه
السلامك اوغلی اولان پيغمبر ذی شانك
اسميدر.

يونس [ع] بر پيغمبر ذی شانك
اسميدركه بحكمة الله تعالى بر خيلی
زمان بر بالغك قارننده قالمشلر
ايدی.

صوك